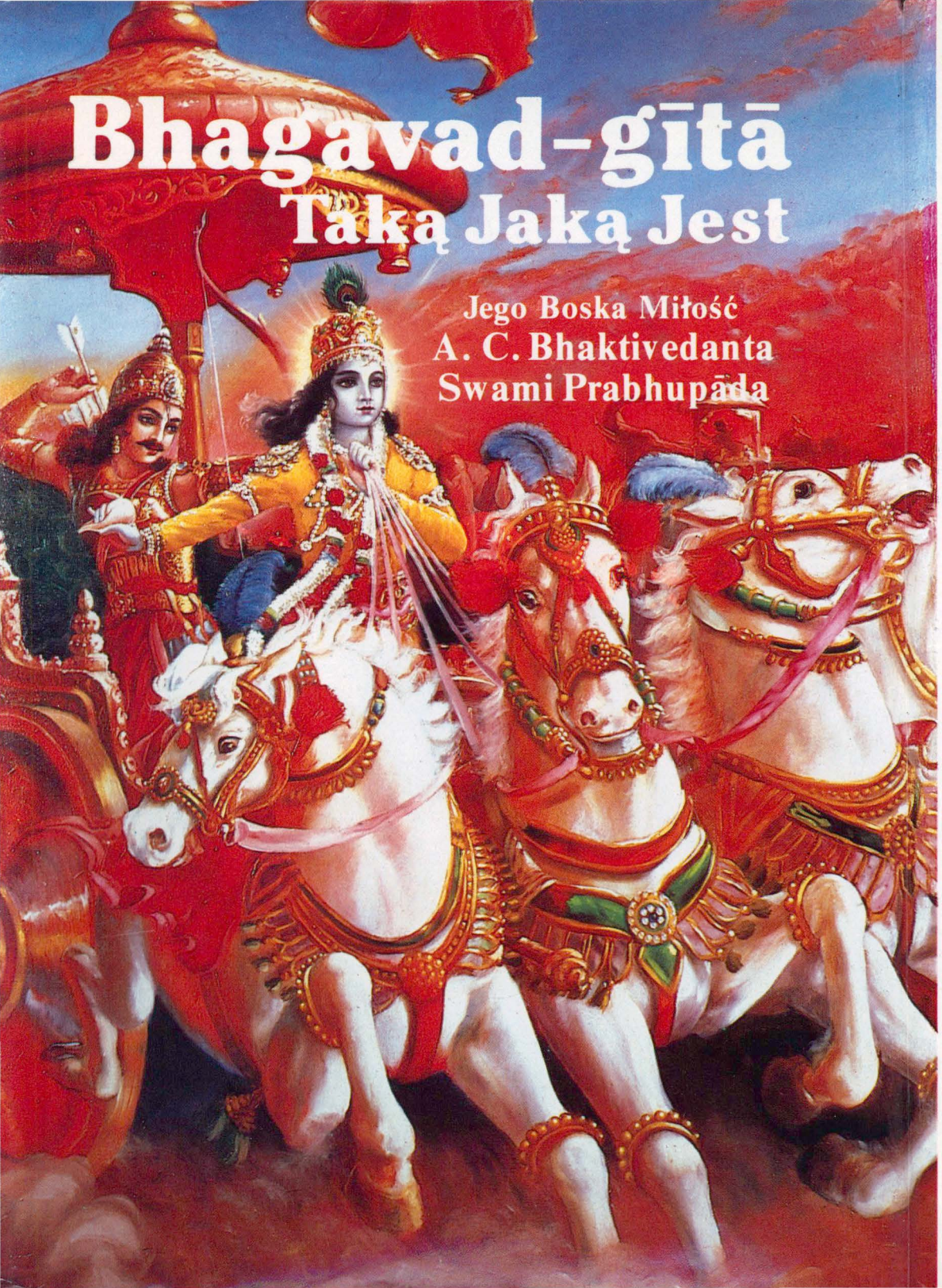

Bhagavad-gītā
Taką Jaką Jest

Bhagavad-gītā jest esencją indyjskiej mądrości wedyjskiej i jednym z największych duchowych i filozoficznych dzieł świata. Przedstawia się ona nam w formie dialogu pomiędzy Panem Śrī Kṛṣṇą i Arjuną, Jego zaufanym przyjacielem i wielbicielem. Arjuna, uwikłany w głęboki kryzys, otrzymuje osobiste instrukcje od Kṛṣṇy, będące sekretami o głębinach jaźni, natury i wszechświata, i w końcu Najwyższej Jaźni w Jej aspekcie wewnętrznym i zewnętrznym.

Odwieczna filozofia *Gīty* intrygowała od tysiącleci umysł człowieka, zarówno Wschodu, jak i Zachodu. Prezentowane tłumaczenie i komentarz są dziełem Jego Boskiej Miłości A. C. Bhaktivedanty Swamiego Prabhupādy, najwybitniejszego naukowca i nauczyciela wedyjskiej religii i filozofii, a zarazem reprezentanta nieprzerwanego łańcucha w pełni samo-zrealizowanych mistrzów duchowych, zaczynającego się od Samego Pana Śrī Kṛṣṇy.

NA OKŁADCE:

Pan Kṛṣṇa, Najwyższa Osoba Boga, kieruje powozem Arjuny, Swojego ucznia i czystego wielbiciela. Scena przedstawia pole bitewne Kurukṣetra, w chwilę po tym, jak Kṛṣṇa oświecił Arjunę we wzniosłych naukach *Bhagavad-gīty*.

Bhagavad-gītā

Taką Jaką Jest

PEŁNE WYDANIE

Z oryginalnym tekstem sanskryckim,
łacińską transliteracją, polskimi ekwiwalentami,
tłumaczeniem i gruntownymi objaśnieniami

Jego Boska Miłość
A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda

Założyciel-Ācārya Międzynarodowego Towarzystwa
na rzecz Świadomości Kriszny.

The Bhaktivedanta Book Trust
Vaduz

Czytelnicy zainteresowani tematem tej książki zapraszani są do korespondencji z sekretarzem Bhaktivedanta Book Trust.

The Bhaktivedanta Book Trust regd.
Beckgassly 4
SL/9490 Vaduz
Lichtenstein

Wydawcy chcieliby wyrazić swoje wyrazy wdzięczności pracownikom wytwórni Spiritual Sky we Francji za wielki wkład włożony w opublikowanie tej książki.

Les editeurs tiennent a remercier les ouvriers de l' usinede Spiritual Sky en France pour leur genereuse contribution, qui a rendu possible la presente publication.

Specjalne Ograniczone Polskie Wydanie
1000 egz.

The Bhaktivedanta Book Trust 1981

Tous droits de traduction, adaptation et reproduction réservés pour tous pays.

Wydrukowane we Francji

Ofiarowuję
Śrīla Baladevie Vidyābhūṣaṇie,
który tak wspaniale zaprezentował
komentarz *Govinda-bhāṣya*
do
filozofii *Vedānty*

Spis Treści

Przedmowa *xi*
Słowo wstępne *xv*
Wprowadzenie 1

ROZDZIAŁ PIERWSZY

Na Polu Bitewnym Kurukṣetra 31
Opisanie armii 31
Rozpacz Arjuny 47

ROZDZIAŁ DRUGI

Treść Gity w Skrócie 69
Zakłopotanie Arjuny i wymówki Kṛṣṇy 69
Dusza i ciało 84
Kṛṣṇa zachęca Arjunę do walki 111
Ścieżka *yogi* 119
Dusza zrealizowana 138

ROZDZIAŁ TRZECI

Karma-yoga 159
Działanie i bezczyn 159
Składanie ofiar (*yajñas*) 168
Obowiązek 179
Żądza 200

ROZDZIAŁ CZWARTY

Wiedza Transcendentalna 211
Przekaz wiedzy 211
Absolutność pojawiania się i czynów Pana 216
Czyn i bezczyn 237
Różne ofiary 244
Zdobywanie wiedzy 257

ROZDZIAŁ PIĄTY

Karma-yoga - Działanie w Świadomości Kṛṣṇy 267
Wyrzeczenie i działanie w służbie oddania 267
Mędrzec 275
Wyzwolenie 287

ROZDZIAŁ SZÓSTY

Dhyāna-yoga 303
Yogīn i praktyka *yogi* 303

ROZDZIAŁ SIÓDMY

Wiedza o Absolucie 359
Energie i moce Pana 359
Oddanie się Kṛṣṇie 379
Kult półbogów 389
Inteligencja i brak inteligencji 395

ROZDZIAŁ ÓSMY

Osiąganie Absolutu 407
Absolut, dusza indywidualna, natura i działanie 407
Medytacja o Panu w chwili śmierci 413
Światy materialne i duchowe 426
Godzina śmierci 433

ROZDZIAŁ DZIEWIĄTY

Wiedza Najbardziej Poufna 441
Kṛṣṇa, źródło i ostateczny spoczynek wszystkiego 441
Głupcy i mędrcy 459
Manifestacje Najwyższego Pana 468
Ofiary i adoracja 473
Bhakta (wielbiciel) 485

ROZDZIAŁ DZIESIĄTY

Bogactwa Absolutu 495
Kṛṣṇa, oryginalne źródło 495
Wiedza i oddanie 506

Kṛṣṇa, Najwyższy 514
Manifestacje Najwyższego Pana 522

ROZDZIAŁ JEDENASTY

Forma Kosmiczna 545
Forma kosmiczna Najwyższego Pana 545
Arjuna składa hołd Panu 573
Forma oryginalna Najwyższego Pana 583

ROZDZIAŁ DWUNASTY

Służba Oddania 603
Personalizm i impersonalizm 603
Drogi prowadzące do Najwyższego Pana 613
Kto jest drogi Panu 619

ROZDZIAŁ TRZYNASTY

Natura, Podmiot Radości i Świadomość 627
Pole i znawca pola 627
Wiedza 636
Dusza Najwyższa 644
Prakṛti i *puruṣa* 652
Prawdziwa wizja 659
Dusza w ciele 666

ROZDZIAŁ CZTERNASTY

Trzy Siły Natury Materialnej 671
Natura i żywe istoty 671
Dobroć, pasja i ignorancja 676
Wyzwolenie się z *guṇ* (sił natury materialnej) 691

ROZDZIAŁ PIĘTNASTY

Yoga Najwyższej Osoby 701
Drzewo banyanowe materialnego wszechświata 701
Najwyższe królestwo 705
Uwarunkowanie żywej istoty przez materię 710
Kṛṣṇa, podstawa i Ten, który wszystko utrzymuje, Najwyższy Pan 717

ROZDZIAŁ SZESNASTY

Natury Boskie i Demoniczne 731
Natura boska 731
Natura demoniczna 739
Degradacja i elewacja żywej istoty 755

ROZDZIAŁ SIEDEMNASTY

Rodzaje Wiary 761
Wiara 761
Pożywienie 769
Ofiary 772
Wyrzeczenia 775
Dobroczynność 780
Om tat sat 782

ROZDZIAŁ OSIEMNASTY

Doskonałość Wyrzeczenia 789
Wyrzeczenie i *sannyāsa* 789
Czynniki działania 801
Wiedza, działanie i działający 805
Inteligencja i determinacja 813
Trzy rodzaje szczęścia 818
Cztery *varṇy* i obowiązki 822
Realizacja duchowa 830
Podporządkowanie się Najwyższemu Panu 833

ANEKS

Wykaz źródeł 862
Słownik 863
Wprowadzenie do pisowni i wymowy sanskryckiej 909
Indeks wersów sanskryckich 914
Indeks generalny 931

Słowo od Tłumacza

Wszystkie słowa sanskryckie i terminy filozoficzne, jak również cytaty i przytoczenia z literatury wedyjskiej zostały zapisane pochyłą czcionką (*kursywą*). W naszym tłumaczeniu przejęliśmy z angielskiego oryginału międzynarodowy system zapisu wyrazów sanskryckich, dlatego też konieczne jest, aby przed rozpoczęciem lektury czytelnik zapoznał się z zasadami wymowy, które zamieściliśmy we *Wprowadzeniu do pisowni i wymowy sanskryckiej* (ankes). Niektóre ze słów sanskryckich występują wymiennie z polskimi ekwiwalentami utrwalonymi już w polskiej tradycji, np. *brāhmaṇa - bramin*, etc. Większość wyrazów, imion i nazwisk występujących w tekście dostała polskie końcówki deklinacyjne, jednakowoż nie stosowaliśmy w tym względzie jakichś ścisłych i konsekwentnych reguł, uciekając się niekiedy do zasady ułatwienia wymowy (szczególnie przy odmianie kilkuczłonowych nazwisk). Liczbę mnogą niektórch wyrazów oddawaliśmy przez końcówkę *s*, np. *mahatma - mahatmas, gopī - gopis*, etc.

Terminy sanskryckie i pojęcia filozoficzne (np. *mukti*, *Paramātmā*, realizacja duchowa, *sac-cid-ānanda*, etc.) występujące w tej publikacji zostały dokładniej wyjaśnione w słowniku, który sam w sobie może posłużyć jako swoiste "repetitio" tematów i wątków *Bhagavad-gīty Taką Jaką Jest*. Zamieściliśmy tam również informacje o postaciach występujących zarówno w samym tekście, jak i objaśnieniach Jego Boskiej Miłości A. C. Bhaktivedanty Swamiego Prabhupādy.

Przedmowa

Do tej pory słyszało się przede wszystkim o ścieżce *yogi* i ścieżce *jñāna* (wyzwalającej wiedzy) jako reprezentantach doktryn i metod duchowych braminicznych Indii.

Jednakowoż od pewnego czasu nasza uwaga przyciągana jest na różne sposoby ku ścieżce *bhakti*, a dzieje się to za przyczyną adeptów Świadomości Kriszny.

Faktem jest, że współczesna inteligencja hinduska i w następstwie tego ta część opinii zachodniej, która w ten czy inny sposób uległa wpływom neohinduizmu, nie oddawała pełnej sprawiedliwości drodze *bhakti*, uważając ją za coś ludowego, pomniejszego albo drugorzędnego.

Sąd ten niewątpliwie wymaga rewizji, albowiem tradycja *bhaktā* ożywiała jedne z największych - w swym wymiarze i wartości - pomniki kultury indyjskiej. Niektóre z jej przejawów mogą wprawiać co prawda w zakłopotanie, zwłaszcza kiedy prezentują się poza ramami indyjskimi, ale tutaj stosowne byłoby szerokie spojrzenie, poza ramy kulturowe.

Czym jest *bhakti*? Termin wiąże się z rdzeniem sanskryckiego czasownika - *bhaj-* oznaczającego w stronie czynnej: dać (należną) część i pośrednio: otrzymać (należną) część. Stąd rzeczownik: *bhaga* (dobra część, szczęście), z którego formułuje się jedno z Boskich imion: *Bhaga-vān* (Ten, który ma Dobrą Część; Błogosławiony). Przymiotnik odczasownikowy *bhakta*, wśród innych znaczeń, wskazuje również na osoby, które otrzymując przez łaskę część boskiego życia, angażują się całkowicie w przyczynę Błogosławionego i bez reszty oddają się służbie dla Niego. I *bhakti* jest właśnie sposobem bycia *bhakty*, sposobem wzrastającym i mającym swe oparcie w dyscyplinie duchowej i ocaleniu własnej autonomii.

Ten rzeski prąd myśli i praktyki religijnej, wielopostaciowy i sięgający swymi korzeniami odległej starożytności, przeszedł wiele różnych wewnętrznych przeobrażeń na przestrzeni stuleci, odpowiednio do tej czy innej manifestacji Boskości. Ta *bhakti* poświęcona jest Krisznie, którego wielbi jako Najwyższego Boga, który nas tutaj interesuje. Jest ona oparta na świętym dokumencie zwanym *Bhagavad-gītą* (Pieśnią Błogosławionego), który został odtworzony w obecnym dziele z tłumaczeniami i komentarzem. Uważana często za *Upaniṣad*, pieśń ta cieszy się w braminizmie największym autorytetem doktrynalnym, a będąc umieszczoną w wielkiej epopei, *Mahābhāracie*, jest ona nie tylko w źródle, ale w jak najszerzej pojętej rzece Tradycji. Czyny Kriszny relacjonują: *Harivamśa* (dodatek do *Mahābhāraty*)

oraz *Viṣṇu* i *Bhāgavata Purāṇa*, spośród nich *Bhāgavata* orientuje kriszaicką *bhakti* w sensie głęboko emocjonalnym i ekstatycznym, rozwijając cały aspekt wedantyczny jej metafizyki.

Wśród wielu postaci, które ilustrują historię krisznaizmu, naszą uwagę szczególnie zatrzymuje Caitanya. Urodził się on w roku 1486 w Navadvīpa, ważnym centrum intelektualnym Bengalu owego czasu. Należał do kasty bramińskiej. Jego imię było Viśvambhara-miśra. Początkowo był głową rodziny i nauczycielem szkolnym (wiedza w tym czasie udzielana była w sanskrycie). Ale pielgrzymka do Gāyā w roku 1506 pozwoliła mu odkryć jego głębokie i prawdziwe powołanie jako wielkiego *bhaktv* Kriszny. W roku 1510 przyjął wyrzeczony porządek życia (*sannyāsa*) pod imieniem Śrī Kṛṣṇa Caitanya albo krócej Caitanya. W pierwszym okresie wiele podróżował prezentując manierę religijną własnego autoramentu, zatrzymując się we Vṛndāvana, świętym miejscu krisznaizmu, a w roku 1515 definitywnie osiadł w Purī, (1) drugim co do ważności centrum wisznuickim, gdzie opuścił ten świat w roku 1533.

Sanskryckie słowo *caitanya* znaczy "myśl" albo "świadomość". Odniesione do Boga oznacza Świadomość Absolutną. Śrī Kṛṣṇa Caitanya zaś powie: Kriszna, Świadomość Absolutna lub, jeśli się woli, Świadomość Kriszny. Stąd też imię noszone przez ruch religijny, który bierze na siebie odpowiedzialność za niniejszą publikację.

Chociaż obeznany ze znakomitą kulturą bramińską, Viśvambhara napisał bardzo niewiele. Jego doktryna została zasadniczo opracowana, a następnie przekazana przez jego wielkich uczniów, znanych już od pierwszej chwili jako Sześciu Gosvāmīch.

Jego metafizyka niewątpliwie przynależy do dziedzictwa wedantycznego. Niesie ona właściwe sobie niuanse, które ustalają termin *acintya bhedābheda vāda*, doktrynę "odmienności w nieodmienności". Ontologiczne napięcie pomiędzy skończoną duszą a Bogiem, pomiędzy różnorodnością i wszechprzenikającą jednością, zostało tutaj zagwarantowane w takiej mierze, że sądzi ono konieczność rozwinięcia *bhakti*.

Starożytna i słynna definicja Absolutu jako "byt-myśl-szczęśliwość" została zachowana przez Caitanyę. Jednakowoż byt, według niego, nie jest

---

(1) W stanie Orissa. Purī jest świętym miastem, gdzie Viṣṇu czczony jest pod imieniem Jagannātha.
Jagannātha jest dla bhaktów (wielbicieli) Samym Kriszna; Viṣṇu jest zaś pełną emanacją Kriszny.

konsubstancjonalny do myśli impersonalistycznej czy też spokojnej, cichej statycznej szczęśliwości, ale do osobowej świadomości i żarliwej miłości (*premā*), która prowadzi do głębokich, intensywnych uczuć (*bhāva*) i radosnych uniesień (*hlāda*).

W końcu, teoria estetyczna *rasa* (poetyckiego smaku), odpowiednio przetransponowana i wzbogacona, pozwala na klarowną analizę i uporządkowanie uczuć religijnych specyficznych dla Caitanyi i ich subtelnych odcieni.

Co zaś się tyczy samego kultu, jeden z najbardziej oryginalnych przejawów polega na *saṅkīrtana*, procesie gloryfikacji poprzez śpiew i taniec, coś na wzór oratorium w ruchu, dla którego Caitanya sam komponował melodie. Trzeba również wspomnieć o powtarzaniu inwokacji: Hare Kṛṣṇa: O Hari,(1) O Kṛṣṇa.

Oryginał niniejszego dzieła zawdzięczamy pióru Swamiego Bhaktivedanty.

Jako sukcesor w regularnej linii od Caitanyi, autor ma prawo, zgodnie z indyjskim zwyczajem, do majestatycznego tytułu: Jego Boska Miłość A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda.

Wielka korzyść w jego odczytaniu *Bhagavad-gīty* leży w tym, że proponuje on nam autoryzowaną interpretację tej świętej księgi zgodnie z kryteriami tradycji Caitanyi.

Pochodząc od indianisty i chrześcijańskiego filozofa, przedmowa ta nie została bynajmniej dana jako akt lojalności adepta. Ale jest ona z ramienia kogoś, dla którego chrześcijaństwo jest Prawdą Wieczną, gestem szczerej przyjaźni.

Olivier Lacombe

Olivier Lacombe
Profesor honorowy
Université de Paris - Sorbonne

(1) Hari jest jednym z imion Kriszny.
Słowo Hare jest wołaczem od Harā, które jest jednym z imion energii wewnętrznej Kriszny, uosobionej przez Śrīmatī Rādhārāṇī, czyli "Tą, która fascynuje Hariego".

Słowo Wstępne

Początkowo napisałem *Bhagavad-gītę Taką Jaką Jest* w postaci, w jakiej prezentowana jest obecnie. Kiedy po raz pierwszy opublikowano tę książkę, oryginalny rękopis skrócono na nieszczęście do około 400 stron, pozbawiono go ilustracji i tłumaczenia większości oryginalnych wersetów *Śrīmad Bhagavad-gīty*. We wszystkich moich książkach - *Śrīmad-Bhāgavatam, Śrī Īsopaniṣad*, etc. - stosuję następujący system: przedstawiam oryginalny tekst, daję jego łacińską transliterację i ekwiwalenty angielskie dla każdego słowa w sanskrycie, tłumaczenie i następnie wyjaśnienie tekstu. To czyni książkę bardzo autentyczną, naukową i przejrzystą. Toteż nie byłem bardzo szczęśliwy, kiedy musiałem pomniejszyć oryginał. Jednak później, kiedy znacznie wzrósł popyt na *Bhagavad-gītę Taką Jaką Jest*, wielu naukowców i wielbicieli prosiło mnie o przedstawienie tej książki w jej pierwotnej postaci i panowie Macmillian i Spółka zgodzili się opublikować kompletną edycję. Tak więc obecnie próbujemy zaprezentować tą wielką księgę wiedzy w niezmienionej postaci, z pełnym tłumaczeniem *paramparā*, w celu głębszego i progresywniejszego rozpowszechnienia ruchu świadomości Kṛṣṇy.

Nasz ruch świadomości Kṛṣṇy jest prawdziwy, historycznie autoryzowany, naturalny i transcendentalny, dzięki temu, że oparty jest na *Bhagavad-gīcie Taką Jaką Jest*. Stopniowo staje się on bardzo popularnym ruchem, szczególnie wśród młodszego pokolenia. Staje się on również coraz bardziej interesującym dla pokolenia starszego. Ludzie starsi wiekiem zaczynają interesować się nim tak bardzo, że ojcowie i dziadkowie moich uczniów udzielają nam poparcia, zostając dożywotnimi członkami naszego wielkiego towarzystwa, Międzynarodowego Towarzystwa na rzecz Świadomości Kṛṣṇy. Wielu rodziców zwykło odwiedzać mnie aby wyrazić swoje uczucie wdzięczności za zapoczątkowanie ruchu świadomości Kṛṣṇy wśród tych, którzy nie są rodowitymi mieszkańcami Indii. W rzeczywistości pierwotnym ojcem tego ruchu jest Sam Pan Kṛṣṇa i zapoczątkowany on został bardzo dawno temu, a w społeczności ludzkiej przekazywany jest poprzez sukcesję uczniów. Jeśli mam w związku z tym jakąś zasługę, nie należy ona do mnie osobiście, ale do mojego wiecznego mistrza duchowego, Jego Boskiej Miłości Om Viṣṇupāda Paramahaṁsa Parivrājakācārya 108 Śrī Śrīmad Bhaktisiddhānta Sarasvatī Gosvāmī Mahārāja Prabhupādy.

Jeżeli ja nam jakiś udział w tej sprawie, to jedynie taki, że spróbowałem

przedstawić *Bhagavad-gītę* taką jaką jest, bez zafałszowań. Przed obecną edycją *Bhagavad-gīty Taką Jaką Jest*, prawie wszystkie wydania *Bhagavad-gīty* w języku angielskim miały na celu zaspokojenie czyichś osobistych ambicji. My, prezentując *Bhagavad-gītę Taką Jaką Jest*, staramy się przedstawić misję Najwyższej Osoby Boga, Kṛṣṇy. Naszym interesem jest ukazanie woli Kṛṣṇy, a nie woli jakiegoś światowego spekulanta - polityka, filozofa czy naukowca, gdyż ci mają bardzo niewielką wiedzę o Kṛṣṇie, pomimo całej swojej wiedzy innego rodzaju. Kiedy Kṛṣṇa mówi *man-manā bhava mad-bhakto mad-yājī māṁ namaskuru*, etc., my, w odróżnieniu od tak zwanych naukowców, nie mówimy, że Kṛṣṇa i Jego wewnętrzny duch są różne. Kṛṣṇa jest Absolutem i nie ma różnicy pomiędzy imieniem Kṛṣṇy, Jego formą, jakościami, rozrywkami etc. Tą absolutną pozycję Kṛṣṇy niełatwo zrozumieć tym wszystkim osobom, które nie są Jego wielbicielami w systemie *parampary* (sukcesji uczniów). Na ogół, tak zwani naukowcy, politycy, filozofowie i *svāmīs* nie posiadający doskonałej wiedzy o Kṛṣṇie, próbują skazać Go na banicję albo zabić swoimi komentarzami do *Bhagavad-gīty*. Takie nieautoryzowane komentarze do *Bhagavad-gīty* znane są jako *Māyāvādī Bhāṣya* i Pan Caitanya mówi wyraźnie, że zbłądzi każdy, kto próbuje zrozumieć *Bhagavad-gītę* z punktu widzenia Māyāvādī. W rezultacie zwiedziony student *Bhagavad-gīty* z pewnością będzie zdezorientowany na ścieżce duchowego przewodnictwa i nie będzie w stanie powrócić do domu, z powrotem do Boga.

Naszym jedynym celem jest przedstawienie *Bhagavad-gīty* - taką jaką jest, po to aby poprowadzić uwarunkowanych studentów do tego samego celu, dla którego Kṛṣṇa zstępuje na tę planetę raz w ciągu dnia Brahmy, czyli co każde 8 600 000 000 lat. Cel ten został wytłumaczony w *Bhagavad-gīcie* i my musimy przyjąć go takim, jakim jest, gdyż w przeciwnym razie, wszelkie próby zrozumienia *Bhagavad-gīty* i jej mówcy, Pana Kṛṣṇy, nie będą miały sensu. Pan Kṛṣṇa po raz pierwszy przekazał *Bhagavad-gītę* bogu Słońca, kilkaset milionów lat temu. Musimy przyjąć ten fakt i w ten sposób zrozumieć historyczne znaczenie *Bhagavad-gīty*, bez fałszywej interpretacji, opierając się na autorytecie Kṛṣṇy. Interpretowanie *Bhagavad-gīty*, bez odwoływania się do woli Kṛṣṇy, jest największą obrazą. Aby uchronić się od tej obrazy, należy zrozumieć Pana jako Najwyższą Osobę Boga, tak jak został On bezpośrednio zrozumiany przez Arjunę, pierwszego ucznia Pana Kṛṣṇy. Takie zrozumienie *Bhagavad-gīty* jest prawdziwie korzystne i polecane dla pomyślności ludzkiego społeczeństwa w wypełnianiu misji życia.

Ruch świadomości Kṛṣṇy jest konieczny w ludzkim społeczeństwie, dlatego że ofiarowuje on najwyższą doskonałość życia. *Bhagavad-gītā* w pełni

tłumaczy, w jaki sposób się to dzieje. Na nieszczęście światowi awanturnicy zrobili użytek z *Bhagavad-gītę*, dając ujście swoim demonicznym skłonnościom i wprowadzając ludzi w błąd, jeśli chodzi o prawidłowe zrozumienie prostych zasad życia. Każdy powinien wiedzieć, jak Bóg, Kṛṣṇa, jest wielki i każdy powinien poznać rzeczywistą pozycję żywych istot. Każdy powinien wiedzieć, że żywa istota jest wiecznym sługą i jeśli nie służy Kṛṣṇie, musi służyć złudzeniu w różnych odmianach trzech *guṇ* natury materialnej, i wskutek tego podlega wiecznej wędrówce w cyklu narodzin i śmierci. Procesowi temu muszą podlegać nawet tak zwani wyzwoleni spekulanci Māyāvādī. Wiedza ta stanowi wielką naukę i każda żywa istota powinna słuchać jej dla swojej własnej korzyści.

Ludzie na ogół, szczególnie w tym wieku Kali, oczarowani są zewnętrzną energią Kṛṣṇy i błędnie rozumują, że poprzez rozwój materialnego dobrobytu każdy człowiek będzie szczęśliwy. Nie posiadają wiedzy o tym, że ta materialna, zewnętrzna natura jest bardzo silna i każdy jest mocno ograniczony przez jej ścisłe prawa. Żywa istota jest jednak cząstką Pana, zatem jej naturalną funkcją jest bezpośrednia służba dla Pana. Pod wpływem złudzenia próbuje ona osiągnąć szczęście, służąc na różne sposoby zadowalaniu własnych zmysłów, co jednak nigdy nie uczyni jej szczęśliwą. Zamiast zadowalać swoje własne materialne zmysły, powinna zadowalać zmysły Pana. Jest to najwyższą doskonałością życia. Pan chce tego i żąda tego. Należy zrozumieć to centralne zagadnienie *Bhagavad-gīty*. Nasz ruch świadomości Kṛṣṇy uczy cały świat tej najważniejszej rzeczy i ponieważ my nie profanujemy tematu *Bhagavad-gīty Taką Jaką Jest*, wszyscy poważnie zainteresowani wyciągnięciem korzyści ze studiowania *Bhagavad-gīty*, muszą przyjąć pomoc od ruchu świadomości Kṛṣṇy, aby zrozumieć *Bhagavad-gītę* praktycznie, pod bezpośrednim przewodnictwem Pana. Dlatego mamy nadzieję, że ludzie wyciągną jak najwięcej korzyści ze studiowania *Bhagavad-gīty Taką Jaką Jest*, którą tutaj prezentujemy, i jeśli chociaż jedna osoba zostanie czystym wielbicielem (*bhaktą*) Pana, będziemy uważali nasz wysiłek za sukces.

A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda

WPROWADZENIE

om ajñāna-timirāndhasya jñānāñjana-śalākayā
cakṣur unmīlitaṁ yena tasmai śrī-gurave namaḥ

śrī-caitanya-mano 'bhīṣṭaṁ sthāpitaṁ yena bhū-tale
svayaṁ rūpaḥ kadā mahyaṁ dadāti sva-padāntikam

Urodziłem się w najciemniejszej ignorancji i mój mistrz duchowy otworzył moje oczy światłem wiedzy. Ofiaruję mu moje głębokie wyrazy szacunku.
O, kiedy Śrīla Rūpa Gosvāmī Prabhupāda, który ustanowił w tym materialnym świecie misję mającą spełnić życzenie Pana Caitanyi, da mi schronienie u swych lotosowych stóp?

vande 'haṁ śrī-guroḥ śrī-yuta-pada-kamalaṁ śrī-gurūn vaiṣṇavāṁś ca
śrī-rūpaṁ sāgrajātaṁ saha-gaṇa-raghunāthānvitaṁ taṁ sa-jīvam
sādvaitaṁ sāvadhūtaṁ parijana-sahitaṁ kṛṣṇa-caitanya-devaṁ
śrī-rādhā-kṛṣṇa-pādān saha-gaṇa-lalitā-śrī-viśākhānvitāṁś ca

Kłaniam sie lotosowym stopom mojego mistrza duchowego i stopom wszystkich Vaiṣṇavów. Kłaniam się lotosowym stopom Śrīla Rūpa Gosvāmiego razem z jego starszym bratem Sanātaną Gosvāmīm, jak również lotosowym stopom Raghunātha Dāsy, Raghunātha Bhaṭṭy, Gopāla Bhaṭṭy i Śrīla Jiva Gosvāmiego. Składam hołd Panu Kṛṣnie Caitanyi i Panu Nityānandzie razem z Advaita Ācāryą, Gadādharą, Śrīvāsą i innymi ich towarzyszami. Składam hołd Śrīmatī Rādhārāṇī i Śrī Kṛṣnie razem z ich towarzyszami, Śrī Lalicie i Viśākhcie.

he kṛṣṇa karunā-sindho dīna-bandho jagat-pate
gopeśa gopikā-kānta rādhā-kānta namo 'stu te

O mój drogi Kṛṣno, Ty jesteś przyjacielem strapionych i źródłem stworzenia. Ty jesteś panem pasterek *gopī* i kochankiem Rādhārāṇī. Tobie składam hołd.

tapta-kāñcana-gaurāṅgi rādhe vṛndāvaneśvari
vṛṣabhānu-sute devi praṇamāmi hari-priye

Składam hołd Rādhārāṇī, Królowej Vṛndāvany, o cerze koloru stopionego złota. Ty jesteś córką Vṛṣabhānu i jesteś bardzo droga Kṛṣṇie.

vāñchā-kalpatarubhyaś ca kṛpā-sindhubhya eva ca
patitānāṁ pāvanebhyo vaiṣṇavebhyo namo namaḥ

Ofiaruję wyrazy szacunku wszystkim Vaiṣṇavom, wielbicielom Pana, którzy tak jak drzewo pragnień spełniają życzenia wszystkich i którzy pełni są współczucia dla upadłych dusz.

śrī kṛṣṇa caitanya prabhu nityānanda
śrī advaita gadādhara śrīvāsādi-gaura-bhakta-vṛnda

Składam hołd Śrī Kṛṣnie Caitanyi, Prabhu Nityānandzie, Śrī Advaicie, Gadādharze, Śrīvāsie i wszystkim innym w sukcesji uczniów.

hare kṛṣṇa, hare kṛṣṇa, kṛṣṇa kṛṣṇa , hare hare
hare rāma, hare rāma, rāma rāma, hare hare.

Bhagavad-gītā jest również znana jako *Gītopaniṣad*. Jest ona esencją wiedzy wedyjskiej, a w literaturze wedyjskiej jednym z najważniejszych *Upaniṣadów*. Jest tak wiele komentarzy do *Bhagavad-gīty* w języku angielskim, że ktoś może zapytać, czy istnieje potrzeba jeszcze jednego. To obecne wydanie może być wytłumaczone w następujący sposób. Ostatnio pewna Amerykanka poprosiła mnie, abym polecił jej jakieś angielskie tłumaczenie *Bhagavad-gīty*. Oczywiście w Ameryce jest bardzo wiele wydań *Bhagavad-gīty* dostępnych w języku angielskim, ale o ile mogłem się zorientować (nie tylko w Ameryce, ale również w Indiach), o żadnym z nich nie można powiedzieć, że jest autorytatywne, gdyż prawie w każdym z nich komentator wyraził swoje własne opinie, nie dotykając ducha *Bhagavad-gīty* - takiej jaką ona jest.

Duch *Bhagavad-gīty* zawarty jest w samej *Bhagavad-gicie*. Jest to tak: jeśli chcemy zażyć jakieś lekarstwo, musimy zażyć je zgodnie z zaleceniami recepty. Nie możemy przyjąć lekarstwa według własnej fantazji lub kierując się wskazówkami przyjaciela. Musimy zażyć je zgodnie ze wskazówkami umieszczonymi na etykietce albo zgodnie z zaleceniem lekarza. Podobnie

Bhagavad-gītā powinna zostać zrozumiana i przyjęta tak, jak poleca to jej autor. Autorem *Bhagavad-gīty* jest Pan Śrī Kṛṣṇa. Jest On wspominany na każdej stronie *Bhagavad-gīty* jako Najwyższa Osoba Boga, Bhagavān. Słowo "*bhagavān*" czasami odnosi się do jakiejś potężnej osoby albo potężnego półboga, i niewątpliwie tutaj też Bhagavān wskazuje na Pana Śrī Kṛṣnę jako wielką osobowość, ale równocześnie powinniśmy wiedzieć, że Pan Śrī Kṛṣṇa jest Najwyższą Osobą Boga, jak potwierdzili to wszyscy wielcy *ācāryowie* (mistrzowie duchowi), jak Śaṅkarācārya, Rāmānujācārya, Madhvācārya, Nimbārka Svāmī, Śrī Caitanya Mahāprabhu i wiele innych autorytetów wiedzy wedyjskiej w Indiach. Sam Pan w *Bhagavad-gīcie* dowodzi, że jest Najwyższą Osobą Boga i jest przyjęty jako taki w *Brahma-saṁhicie*, wszystkich *Purāṇach*, szczególnie w *Śrīmad-Bhāgavatam*, znanym jako *Bhāgavata Purāṇa (Kṛṣṇas tu bhagavān svayam)*. Zatem powinniśmy przyjąć *Bhagavad-gītę* tak, jak poleca to Sama Osoba Boga.

W czwartym rozdziale *Gīty* Pan mówi:

(1) *imaṁ vivasvate yogaṁ proktavān aham avyayam*
vivasvān manave prāha manur ikṣvākave 'bravīt

(2) *evaṁ paramparā-prāptam imaṁ rājarṣayo viduḥ*
sa kāleneha mahatā yogo naṣṭaḥ parantapa

(3) *sa evāyaṁ mayā te 'dya yogaḥ proktaḥ purātanaḥ*
bhakto 'si me sakhā ceti rahasyaṁ hy etad uttamam

Pan informuje Arjunę, że *Bhagavad-gītā* została po raz pierwszy przekazana bogu Słońca, bóg Słońca wytłumaczył ją Manu, z kolei Manu wytłumaczył ją Ikṣvāku, i w ten sposób, poprzez sukcesję uczniów, poprzez kolejnych jej mówców, przekazywany był ten system *yogi*. Jednak z biegiem czasu, przekaz ten został przerwany i znajomość tego systemu zaginęła. Wskutek tego Pan musiał powtórzyć *Bhagavad-gītę* raz jeszcze, tym razem do Arjuny na polu bitewnym Kurukṣetra.

Pan powiedział Arjunie, że przekazuje mu najwyższy sekret, dlatego że jest on jego przyjacielem i *bhaktą* (wielbicielem). Oznacza to, że *Bhagavad-gītā* jest rozprawą przeznaczoną szczególnie dla *bhaktów* Pana. Są trzy klasy transcendentalistów, mianowicie *jñānīs* (impersonaliści), *yogīs* (praktykujący medytację) i *bhaktas* (wielbiciele Pana). Pan mówi tutaj wyraźnie Arjunie, że czyni go pierwszym odbiorcą tej wiedzy w nowej *paramparā* (sukcesji uczniów), ponieważ stara sukcesja została przerwana. Dlatego życzeniem

Pana było ustanowienie następnej sukcesji (*paramparā*), która kontynuowałaby linię myślenia idącą od boga Słońca do innych. Pan zapragnął, aby Arjuna na nowo rozpoczął rozpowszechnianie Jego wiecznej nauki. Chciał On, aby Arjuna został autorytetem w rozumieniu *Bhagavad-gīty*. Widzimy więc, że *Bhagavad-gītā* została przekazana Arjunie głównie dlatego, że był on *bhaktą* Pana, bezpośrednim uczniem Kṛṣṇy i Jego bliskim przyjacielem. Zatem *Bhagavad-gītę* może najlepiej zrozumieć osoba, która posiada cechy podobne do Arjuny. To znaczy, że musi być ona *bhaktą* Pana, musi być w bliskim związku z Panem. Skoro tylko ktoś zostaje *bhaktą* Pana, ma on również bezpośredni związek z Panem. Jest to bardzo skomplikowany temat, ale krótko można powiedzieć, że *bhakta* (wielbiciel) posiada związek z Panem na jeden z pięciu różnych sposobów:

1. Może być wielbicielem Pana w stanie pasywnym;
2. Może być wielbicielem Pana w stanie aktywnym;
3. Może być wielbicielem Pana jako Jego przyjaciel;
4. Może być wielbicielem Pana jako Jego rodzic;
5. Może być wielbicielem Pana jako ukochany współmałżonek.

Arjuna był w związku przyjaźni z Panem. Oczywiście jest ogromna różnica pomiędzy tą przyjaźnią a przyjaźnią spotykaną w świecie materialnym. Ta przyjaźń jest przyjaźnią transcendentalną, którą nie każdy może posiadać. Każdy ma jakiś szczególny związek z Panem i związek ten może zostać odnowiony poprzez doskonałość służby oddania. Jednak w obecnym stanie naszego życia zapomnieliśmy nie tylko o Najwyższym Panu, ale również zapomnieliśmy o naszym wiecznym związku z Nim. Każda żywa istota z wielu, wielu bilionów i trylionów żywych istot, ma jakiś szczególny, wieczny związek z Panem. Nazywany jest on *svarūpa*. Związek ten (*svarūpa*) może zostać odnowiony poprzez proces służby oddania i stan taki nazywany jest *svarūpa-siddhi* - doskonałością czyjejś organicznej pozycji. Więc Arjuna był wielbicielem Najwyższego Pana i łączył go z Nim związek przyjaźni.

Należy zwrócić uwagę na to, w jaki sposób Arjuna przyjął *Bhagavad-gītę*. Zostało to opisane w rozdziale dziesiątym:

(12) *arjuna uvāca*
paraṁ brahma paraṁ dhāma pavitraṁ paramaṁ bhavān
puruṣaṁ śāśvataṁ divyam ādi-devam ajaṁ vibhum

(13) *āhus tvām ṛṣayaḥ sarve devarṣir nāradas tathā*
asito devalo vyāsaḥ svayaṁ caiva bravīṣi me

(14) *sarvam etad ṛtaṁ manye yan māṁ vadasi keśava*
na hi te bhagavan vyaktiṁ vidur devā na dānavāḥ

"Arjuna rzekł: Ty jesteś Najwyższym Brahmanem, ostateczną, najwyższą siedzibą; Ty jesteś tym, który oczyszcza; Ty jesteś Prawdą Absolutną i wieczną Boską Osobą. Ty jesteś pierwotnym Bogiem, transcendentalnym i oryginalnym i Ty jesteś nienarodzonym i wszechprzenikającym pięknem. Wszyscy wielcy mędrcy, jak Nārada, Asita, Devala, Vyāsa, świadczą tak o Tobie, a teraz Ty Sam mi to oznajmiasz. O Kṛṣṇo, całkowicie przyjmuję za prawdę wszystko to, co mi powiedziałeś. Ani bogowie, ani demony, o Panie, nie znają Twojej osoby." (*Bg.* 10.12-14)

Po wysłuchaniu *Bhagavad-gīty* od Najwyższej Osoby Boga, Arjuna zaakceptował Kṛṣṇę jako *Paraṁ Brahmę*, Najwyższego Brahmana. Każda żywa istota jest Brahmanem, ale najwyższa żywa istota, czyli Najwyższa Osoba Boga, jest Najwyższym Brahmanem. *Paraṁ dhāma* oznacza, że On jest najwyższym spoczynkiem albo siedzibą wszystkiego; *pavitram* oznacza, że jest On czysty, nieskalany materialnie; *puruṣam* oznacza, że jest On najwyższym podmiotem radości; *divyam*, że jest transcendentalny; *ādi-devam*, że jest On Najwyższą Osobą Boga; *ajam*, że jest nienarodzony; a *vibhum*, że jest największy, wszech-przenikający.

Ktoś może pomyśleć, że Arjuna mówił to wszystko drogą pochlebstwa, jako że był przyjacielem Kṛṣṇy, ale Arjuna, aby rozwiać tego rodzaju wątpliwości z umysłów czytelników *Bhagavad-gīty*, uzasadnia te pochwały już w następnym wersie. Mówi on, że Kṛṣṇa uważany jest za Najwyższą Osobę Boga nie tylko przez niego, ale przez takie autorytety, jak mędrcy Nārada, Asita, Devala, Vyāsadeva, itd. Są to wielkie osobistości, które rozpowszechniają wiedzę wedyjską tak, jak zostało to uznane przez wszystkich *ācāryów*. Dlatego Arjuna mówi Kṛṣṇie, że przyjmuje za całkowicie doskonałe wszystko to, co On mówi. *Sarvam etad ṛtaṁ manye*: "Wszystko, co mówisz, przyjmuję za prawdę". Stwierdza on również, że bardzo trudno jest zrozumieć osobę Pana i że nawet wielcy półbogowie nie mogą Go poznać. To znaczy, że Pana nie mogą poznać osoby stojące wyżej od istot ludzkich. Więc jak może ludzka istota zrozumieć Śrī Kṛṣṇę nie będąc Jego wielbicielem?

Zatem *Bhagavad-gītę* należy przyjmować w duchu oddania. Nie należy myśleć, że jest się równym Kṛṣṇie albo że jest On zwykłą osobą, czy nawet wielką osobistością. Pan Śrī Kṛṣṇa jest Najwyższą Osobą Boga, przynajmniej teoretycznie, według oznajmienia *Bhagavad-gīty* czy wypowiedzi Arjuny, osoby, która próbuje zrozumieć *Bhagavad-gītę*. Bardzo trudno jest zrozumieć *Bhagavad-gītę*, jeśli nie czyta się jej w duchu pokory - jako że jest ona wielką tajemnicą.

Właściwie czym jest *Bhagavad-gītā*? Celem *Bhagavad-gīty* jest wyzwolenie ludzkości z niewiedzy materialnej egzystencji. Każdy człowiek uwikłany jest w wiele różnych kłopotów, podobnie jak Arjuna był w kłopocie mając stoczyć bitwę na Polu Kurukṣetra. Arjuna podporządkował się Śrī Kṛṣṇie i wskutek tego została wygłoszona *Bhagavad-gītā*. Nie tylko Arjuna, ale każdy z nas pełen jest rozterek z powodu tej materialnej egzystencji. Nasze własne istnienie ma miejsce w atmosferze nieistnienia. W rzeczywistości nie grozi nam nieistnienie. Nasza egzystencja jest wieczna. Ale w jakiś sposób zostaliśmy umieszczeni w *asat*. *Asat* odnosi się do tego, co nie istnieje.

Spośród tak wielu ludzkich istot, które cierpią, niewiele jest takich, które rzeczywiście starają się dowiedzieć, jaka jest ich prawdziwa pozycja, kim są, dlaczego znalazły się w tak niefortunnym położeniu, itd. Dopóki nie zaczną one dociekać źródeł własnego cierpienia, dopóki nie zdadzą sobie sprawy z tego, że cierpienie nie jest właściwe ich prawdziwej naturze - i tym sposobem położą kres wszelkim cierpieniom - dopóty nie mogą być one uważane za doskonałe ludzkie istoty. Człowieczeństwo zaczyna się wtedy, gdy ten rodzaj dociekań budzi się w naszym umyśle. W *Brahma-sūtra* takie dociekanie nazywane jest "*brahma-jijñāsā*". Każde działanie ludzkiej istoty ma być uważane za błędne, dopóki nie docieka ona natury Absolutu. Zatem ci, którzy zaczynają pytać, dlaczego cierpią albo skąd pochodzą i gdzie pójdą po śmierci, są odpowiednimi studentami do poznania *Bhagavad-gīty*. Szczery student powinien mieć niezachwiany szacunek dla Najwyższej Osoby Boga. Takim uczniem był Arjuna.

Pan Kṛṣṇa zstępuje specjalnie po to, by na nowo ustanowić prawdziwy cel życia, kiedy człowiek o tym celu zapomina. Nawet wtedy, spośród wielu, wielu rozbudzonych ludzkich istot może tylko jedna rzeczywiście osiąga zrozumienie swej pozycji i dla takiej osoby przekazywana jest *Bhagavad-gītā*. Właściwie my wszyscy jesteśmy ścigani przez tygrysa niewiedzy, ale Pan jest bardzo miłosierny dla żywych istot, szczególnie dla istot ludzkich. Dlatego przekazał On *Bhagavad-gītę*, czyniąc Swojego przyjaciela Arjunę Swoim uczniem. Będąc towarzyszem Pana Kṛṣṇy, Arjuna był wolny od wszelkiej ignorancji. Jednak na polu bitewnym Kurukṣetra został on specjalnie poddany działaniu złudnej energii w tym celu, by pytać Pana Kṛṣṇę o problemy życia, tak aby Pan mógł wyjaśnić je dla korzyści przyszłych pokoleń ludzkich istot i aby nakreślić plan życia. Wszystko to po to, aby człowiek mógł działać zgodnie z tym planem i doskonalić misję swojego ludzkiego życia.

Przedmiotem rozważań *Bhagavad-gīty* jest pięć podstawowych prawd. Przede wszystkim wytłumaczona jest w niej nauka Boga, a następnie organiczna

pozycja żywej istoty, *jīvy*. Istnieje *īśvara*, to znaczy kontroler, i istnieją *jīvy*, żywe istoty, które są kontrolowane. Kiedy żywa istota twierdzi, że nie jest kontrolowana, ale że jest wolna, jest ona wtedy niemądra. Żywa istota jest kontrolowana pod każdym względem, przynajmniej w swoim uwarunkowanym życiu. Podstawowym przedmiotem rozważań w *Bhagavad-gīcie* jest *īśvara*, (najwyższy kontroler) i *jīvy* (kontrolowane żywe istoty). Omówione zostały również: *prakṛti* (natura materialna), czas (okres trwania całego wszechświata, czyli manifestacji natury materialnej) oraz *karma* (działanie). Manifestacja kosmiczna pełna jest wszelakich działań i w te różne czynności zaangażowane są wszystkie żywe istoty.

Z *Bhagavad-gīty* musimy dowiedzieć się: czym jest Bóg, czym są żywe istoty, czym jest *prakṛti*, czym jest manifestacja kosmiczna i w jaki sposób jest ona kontrolowana przez czas, oraz jakie są czynności żywych istot. Spośród tych pięciu podstawowych przedmiotów rozważań *Bhagavad-gīty*, Najwyższy Bóg, czyli Kṛṣṇa, Brahman, najwyższy kontroler albo Paramātmā - można używać któregokolwiek z tych imion - jest uznany za najwyższego ze wszystkich. Żywe istoty jakościowo są takie same jak najwyższy kontroler. Pan sprawuje kontrolę nad sprawami wszechświata, nad materialną naturą, etc., jak to zostanie wytłumaczone w następnych rozdziałach *Bhagavad-gīty*. Materialna natura nie jest niezależna. Działa ona pod kierunkiem Najwyższego Pana. Pan Kṛṣṇa mówi: "Ja kieruję działaniem *prakṛti*". Gdy obserwujemy jakieś wspaniałe zjawiska w naturze kosmicznej, powinniśmy wiedzieć, że poza tą kosmiczną manifestacją istnieje kontroler. Gdyby nie ta kontrola, nic nie mogłoby się zamanifestować. Nie branie pod uwagę tego kontrolera jest dziecinadą. Dziecko np. może myśleć, że samochód jest czymś zgoła cudownym, gdyż posiada zdolność poruszania się bez pomocy konia czy innego zwierzęcia pociągowego, ale rozsądny człowiek wie, na czym polega działanie mechanizmu silnikowego. Zdaje sobie sprawę z tego, że poza maszynerią jest człowiek, kierowca. Podobnie, takim kierowcą jest Najwyższy Pan i wszystko działa pod Jego kierunkiem. *Jīvy*, czyli żywe istoty, zostały uznane przez Pana za Jego cząstki, jak to będziemy mogli zauważyć w następnych rozdziałach. Cząstka złota jest również złotem, a kropla wody z oceanu jest również słona, i podobnie my, żywe istoty, będąc częścią najwyższego kontrolera - *īśvary*, czyli Bhagavāna, Pana Śrī Kṛṣṇy, mamy wszystkie cechy Najwyższego Pana w znikomej ilości, jako że jesteśmy maleńkimi *īśvarami* - *īśvarami* uzależnionymi. Próbujemy kontrolować naturę, tak jak obecnie próbujemy kontrolować przestrzeń czy planety, i ta skłonność do kontrolowania istnieje w nas dlatego, ponieważ istnieje ona w

Kṛṣṇie. Powinniśmy wiedzieć, że pomimo tej naszej skłonności do panowania nad naturą materialną, nie jesteśmy najwyższym kontrolerem. Zostało to wyjaśnione w *Bhagavad-gīcie*.

Czym jest natura materialna? Jest ona również wytłumaczona w *Gīcie* jako niższa *prakṛti*, niższa natura. Żywa istota została wytłumaczona jako wyższa *prakṛti*. *Prakṛti* jest zawsze kontrolowana, niezależnie od tego czy jest to niższa, czy wyższa *prakṛti*. *Prakṛti* jest rodzaju żeńskiego i jest kontrolowana przez Pana, tak jak czynności żony kontrolowane są przez męża. *Prakṛti* jest zawsze zależna i znajduje się pod panowaniem Pana, który jest tym, który dominuje. Zarówno żywe istoty, jak i materialna natura znajdują się pod panowaniem, kontrolą Najwyższego Pana. Według *Bhagavad-gīty*, żywe istoty, chociaż są cząstkami Najwyższego Pana, mają być uważane za *prakṛti*. Wyjaśnia to piąty werset siódmego rozdziału *Bhagavad-gīty*: "*Apareyam itas tv anyām*." "Ta *prakṛti* jest Moją niższą naturą". *Prakṛtiṁ viddhi me parām jīva-bhūtāṁ mahā-bāho yayedaṁ dhāryate jagat*". "A oprócz tej, istnieje jeszcze inna *prakṛti: jīva-bhūtām*, żywa istota".

Na samą *prakṛti* składają się trzy jakości: *guṇa* dobroci, *guṇa* pasji i *guṇa* ignorancji. Oprócz tych *guṇ*, istnieje wieczny czas i przez kombinację tych sił natury, pod kontrolą i w granicach czasu, powstają różne czynności, które nazywane są *karmą*. Czynności te spełniane są od czasów niepamiętnych, a my albo cieszymy się owocami naszych czynów, albo cierpimy z ich powodu. Np. przypuśćmy, że ja jestem człowiekiem interesu, pracowałem bardzo ciężko i inteligentnie i zgromadziłem ogromną sumę w banku. Mogę więc używać życia. Ale przypuśćmy, że potem straciłem wszystkie pieniądze w interesach - wtedy cierpię. Podobnie, w każdej dziedzinie życia albo cieszymy się z rezultatów naszej pracy, albo cierpimy z ich powodu. To nazywane jest *karmą*. *Īśvara* (Najwyższy Pan), *jīva* (żywa istota), *prakṛti* (natura), wieczny czas i *karma* (działanie) - wszystko to zostało wytłumaczone w *Bhagavad-gīcie*. Z tych pięciu: Pan, żywe istoty, materialna natura i czas są wieczne. Manifestacja *prakṛti* może być tymczasowa, ale nie jest ona fałszywa. Niektórzy filozofowie twierdzą, że manifestacja natury materialnej jest fałszywa, ale według filozofii *Bhagavad-gīty* i według filozofii *Vaiṣṇavów*, nie jest to prawdą. Manifestacja tego świata nie jest uznawana za fałszywą; jest ona uznawana za prawdziwą, ale tymczasową. Porównywana jest do chmury, która wędruje po niebie albo do pór deszczowych, które odżywiają ziarno. Skoro tylko mija pora deszczowa i skoro tylko chmura rozwiewa się, wszystkie plony, które były karmione przez deszcz, wysychają. Podobnie, ta manifestacja materialna powstaje w pewnym przedziale czasowym, trwa przez chwilę i następnie znika. Tak funkcjonuje *prakṛti*. I cykl ten trwa wiecznie. Zatem

prakṛti jest wieczna i nie jest ona fałszywa. Pan mówi o niej: "Moja *prakṛti*". Ta materialna natura jest energią Najwyższego Pana, ale jest odseparowana od Niego. Energią Najwyższego Pana są również żywe istoty, ale te nie są oddzielone od Niego. Pozostają one w wiecznym związku z Panem. Więc Pan, żywe istoty, materialna natura i czas, wszystkie są powiązane ze sobą i wszystkie są wieczne. *Karma* jednakże nie jest wieczna, chociaż skutki *karmy* mogą być rzeczywiście bardzo dawne. My cieszymy się rezultatami naszego postępowania albo cierpimy z ich powodu od czasów niepamiętnych, ale możemy zmienić rezultaty naszej *karmy*, czyli naszego postępowania, a zmiana ta zależy od doskonałości naszej wiedzy. Jesteśmy zaangażowani w różne czynności. Bez wątpienia nie wiemy, jaki rodzaj postępowania powinniśmy wybrać, aby doznać ulgi od działań i następstw wszystkich naszych czynów, ale to również zostało wytłumaczone w *Bhagavad-gīcie*.

Īśvara obdarzony jest najwyższą świadomością. *Jīvy*, czyli żywe istoty, będąc cząstkami Najwyższego Pana, są również świadome. Zarówno żywa istota, jak i natura materialna objaśnione zostały jako *prakṛti*, energia Najwyższego Pana, ale jedna z tych dwu, mianowicie *jīva*, jest świadoma. Druga *prakṛti* nie posiada świadomości. Taka jest różnica. *Jīva prakṛti* jest nazywana wyższą, ponieważ *jīva* posiada świadomość podobną do świadomości Pana. Jednakże świadomość Pana jest najwyższą świadomością i nie należy twierdzić, że *jīva* (żywa istota) jest również w najwyższym stopniu świadoma. Żywa istota nie może posiadać najwyższej świadomości w żadnym stanie swojej doskonałości i błędna jest teoria, która mówi, że może ona taką świadomość osiągnąć. Świadomą być ona może, ale nie jest świadomą doskonale czy w najwyższym stopniu.

Różnica pomiędzy *jīvą i īśvarą* zostanie wytłumaczona w trzynastym rozdziale *Bhagavad-gīty*. Pan jest *kṣetra-jñaḥ*, czyli świadomy, tak jak świadoma jest żywa istota, ale żywa istota jest świadoma tylko swojego indywidualnego ciała, podczas gdy Pan jest świadomy wszystkich ciał. Ponieważ przebywa On w sercu każdej żywej istoty, jest On świadomy mechanizmu psychicznego poszczególnych *jīv*. Nie powinniśmy o tym zapominać. Wytłumaczone zostało również to, że *Paramātmā*, Najwyższa Osoba Boga, przebywa w sercu każdego jako *īśvara* (kontroler) i daje wskazówki żywej istocie, aby postępowała ona zgodnie ze swoimi pragnieniami. Ale żywa istota szybko o tym zapomina i działa tak, że zostaje uwikłana w działanie i skutki swojej własnej *karmy*. Po porzuceniu jednego typu ciała, przyjmuje następne, tak jak my wkładamy i zdejmujemy stare ubranie. Wędrując w ten sposób, dusza cierpi z powodu skutków swojego własnego postępowania. To postępowanie może zostać zmienione wówczas, gdy żywa

istota znajdzie się w *guṇie* dobroci, jest rozsądna i rozumie jaką linię postępowania powinna obrać. Jeśli to uczyni, wtedy wszystkie jej działania i skutki jej przeszłych czynów mogą ulec zmianie. Zatem *karma* nie jest wieczna. Dlatego zaznaczyliśmy, że z tych pięciu pojęć (*īśvara, jīva, prakṛti*, czas i *karma*), cztery są wieczne, podczas gdy *karma* nie jest wieczna.

W najwyższym stopniu świadomy *īśvara* jest podobny do żywej istoty pod tym względem, że zarówno świadomość Pana, jak i świadomość żywej istoty są transcendentalne. Świadomość nie jest produktem związków materii. Jest to błędna idea. *Bhagavad-gītā* nie potwierdza teorii mówiącej, że świadomość rozwija się w pewnych warunkach materialnych. Świadomość może być fałszywie odzwierciedlona przez warunki materialne, tak jak światło przenikające przez kolorowe szkło może zdawać się być pewnego koloru. Ale świadomość Pana wolna jest od materialnych wpływów. Pan Kṛṣṇa mówi: "*mayādhyakṣeṇa prakṛtiḥ*". Kiedy schodzi On w ten świat materialny, Jego świadomość nie ulega materialnym wpływom. Gdyby tak było, nie byłby On zdolny do rozważania tematów transcendentalnych, tak jak to czyni w *Bhagavad-gītcie*. Nie można powiedzieć niczego o świecie transcendentalnym, nie będąc wolnym od materialnie zanieczyszczonej świadomości. Więc Pan nie jest skażony materialnie. Jednak nasza świadomość jest w obecnym momencie materialnie zanieczyszczona. *Bhagavad-gītā* naucza, że musimy tą materialnie skażoną świadomość oczyścić. W czystej świadomości nasze czyny będą zgodne z wolą *īśvary*, i to uczyni nas szczęśliwymi. Nie znaczy to, że powinniśmy porzucić wszelką działalność. Raczej nasze działanie powinno zostać oczyszczone, a oczyszczone działanie nazywa się *bhakti*. Działanie w *bhakti* zdaje się być zwykłym działaniem, ale nie jest ono zanieczyszczone. Ignorantowi może wydawać się, że *bhakta* postępuje lub pracuje jak zwykły człowiek, ale taka osoba o ubogim zasobie wiedzy nie wie, że czynności *bhakty* albo czynności Pana, nie są skażone nieczystą świadomością, czyli materią. Są one transcendentalne w stosunku do trzech *guṇ* natury materialnej. Powinniśmy wiedzieć jednakże, że w obecnej chwili nasza świadomość jest zanieczyszczona.

Gdy jesteśmy skażeni materialnie, jesteśmy nazywani "uwarunkowanymi". Fałszywa świadomość manifestuje się w ten sposób, że odnosimy wrażenie, iż jesteśmy produktami natury materialnej. Jest to nazywane fałszywym ego. Ten, którego myśli skupiają się wokół cielesnej koncepcji życia, nie może zrozumieć swojego położenia. *Bhagavad-gītā* została wygłoszona w tym celu, aby wyzwolić nas z tej cielesnej koncepcji życia, i Arjuna postawił się w tej sytuacji dlatego, aby otrzymać nauki od Pana. Należy uwolnić się od cielesnej koncepcji życia i jest to wstępne zajęcie dla transcendentalisty. Ten,

kto chce być wolnym, kto pragnie osiągnąć wyzwolenie, musi przede wszystkim nauczyć się, że nie jest tym ciałem materialnym. *Mukti*, czyli wyzwolenie, oznacza wolność od świadomości materialnej. Definicja wyzwolenia dana jest również w *Śrīmad-Bhāgavatam: Mukti* oznacza wyzwolenie się z nieczystej świadomości tego świata materialnego i usytuowanie się w świadomości czystej. Wszystkie instrukcje *Bhagavad-gīty* mają na celu obudzenie tej czystej świadomości i dlatego w końcowej części *Gīty*, Kṛṣṇa pyta Arjunę, czy jego świadomość została oczyszczona. Oczyszczona świadomość oznacza działanie zgodne z instrukcjami Pana. Na tym polega istota i sens oczyszczonej świadomości. Świadomość już posiadamy, jako że jesteśmy cząstkami Pana, ale znajdujemy się pod wpływem niższych *guṇ* natury materialnej. Natomiast Pan, będąc Najwyższym, nigdy im nie ulega. Taka jest różnica pomiędzy Najwyższym Panem a duszami uwarunkowanymi.

Czym jest ta świadomośc? Ta świadomość to: "Ja jestem". Więc czym ja jestem? W nieczystej świadomości "Ja jestem" oznacza, że "Ja jestem panem wszystkiego, co znajduje się w zasięgu mojego wzroku. Ja jestem podmiotem radości". Świat się, kręci ponieważ każda żywa istota myśli, że ona jest panem i stworzycielem tego świata materialnego. Świadomość materialna dzieli się na dwie kategorie psychiczne. Jedna, że ja jestem stworzycielem i druga: ja jestem podmiotem radości. W rzeczywistości stworzycielem, jak i podmiotem radości jest Najwyższy Pan, a żywa istota, będąc cząstką Najwyższego Pana, nie jest ani stworzycielem, ani podmiotem radości, lecz współdziałającym. Jest ona stworzonym i jest przedmiotem radości. Np. część jakiejś maszyny współpracuje z całą maszyną, a część ciała współpracuje z całym ciałem. Ręce, stopy, oczy, nogi itd., wszystkie są częściami ciała, ale właściwie nie one są podmiotami radości. Podmiotem radości jest żołądek. Nogi przenoszą ciało, ręce dostarczają pożywienia, zęby żują i wszystkie części ciała zaangażowane są w zadowalanie żołądka, ponieważ żołądek jest zasadniczym organem, który odżywia całe ciało. Dlatego żołądek otrzymuje wszystko. Drzewo karmi się przez podlewanie jego korzeni, a ciało odżywia się karmiąc żołądek, ponieważ jeśli ciało ma być utrzymane w zdrowym stanie, części ciała muszą współpracować, aby nakarmić żołądek. Podobnie, Najwyższy Pan jest stworzycielem i podmiotem radości, a naszym przeznaczeniem, jako zależnych żywych istot, jest współpraca dla zadowolenia Go. Ta współpraca faktycznie pomoże nam, tak jak pożywienie pobrane przez żołądek pomoże innym częściom ciała. Jeśli palce ręki będą myślały, że powinny przyjąć pokarm dla siebie, zamiast dostarczyć go do żołądka, zaszkodzą wtedy sobie.

Centralną postacią stworzenia i radości jest Najwyższy Pan, a żywe istoty są

Jego współpracownikami i z tej współpracy czerpią radość. Jest to zależność podobna do tej, jaka istnieje między panem i sługą. Jeśli pan jest w pełni zadowolony, wtedy zadowolony jest też sługa. Podobnie, zadowalany powinien być Najwyższy Pan, pomimo tego że żywym istotom właściwa jest skłonność do tworzenia i do cieszenia się tym światem materialnym, jako że tendencje takie istnieją w Najwyższym Panu, który stworzył i zamanifestował ten kosmiczny świat.

Z *Bhagavad-gīty* dowiemy się, że kompletna całość obejmuje: najwyższego kontrolera, kontrolowane żywe istoty, kosmiczną manifestację, wieczny czas i *karmę*, czyli działanie, i wszystkie one zostały wytłumaczone w tym tekście. Razem tworzą one kompletną całość, a ta kompletna całość nazywana jest Najwyższą Absolutną Prawdą. Kompletna całość i kompletna Absolutna Prawda są Najwyższą Osobą Boga, Śrī Kṛṣṇą. Wszystkie manifestacje powstały z Jego różnych energii i On jest kompletną całością.

Gītā tłumaczy również, że bezosobowy Brahman jest także podporządkowany całości. Wyraźniej tłumaczy Brahmana *Brahma-sūtra*, gdzie jest powiedziane, że jest On jak promienie słońca. Bezosobowy Brahman to świecące promienie Najwyższej Osoby Boga. Bezosobowy Brahman jest niekompletną realizacją absolutnej całości. W rozdziale dwunastym w ten sposób wytłumaczona została również Paramātmā. Zostanie tam wyjaśnione, że Najwyższa Osoba Boga, Puruṣottama, jest zarówno ponad bezosobowym Brahmanem, jak i ponad częściową realizacją Paramātmy. Najwyższa Osoba Boga nazywany jest *sac-cid-ānanda-vigraha. Brahma-saṁhitā* zaczyna się w ten sposób: *Īśvaraḥ paramaḥ kṛṣṇaḥ sac-cid-ānanda-vigrahaḥ/ anādir ādir govindaḥ sarva-kāraṇa-kāraṇam.* " Kṛṣṇa jest przyczną wszystkich przyczyn. On jest pierwszą przyczyną i On jest prawdziwą formą wiecznego istnienia, wiedzy i szczęścia". Realizacja bezosobowego Brahmana jest realizacją Jego cechy *sat* (istnienia). Realizacja Paramātmy jest realizacją Jego cechy *cit* (wiecznej wiedzy). Ale realizacja Osoby Boga, Kṛṣṇy, jest realizacją wszystkich cech transcendentalnych: *sat, cit, ānanda* (istnienia, wiedzy, szczęścia) w kompletnej *vigraha* (formie).

Ludzie mniej inteligentni uważają, że Najwyższa Prawda jest bezosobowa, ale On jest transcendentalną Osobą i potwierdza to cała literatura wedyjska. *Nityo nityānām cetanaś cetanānām.* Tak jak my wszyscy jesteśmy indywidualnymi żywymi istotami i posiadamy swoją indywidualność, również Najwyższa Absolutna Prawda jest ostatecznie osobą, a realizacja Osoby Boga jest realizacją wszystkich cech transcendentalnych. Kompletna całość nie jest pozbawiona formy. Gdyby była pozbawiona formy albo gdyby brakowało Jej czegoś, nie mogłaby być wtedy kompletną całością. Kompletna całość musi

mieć w sobie wszystko to, co obejmuje nasze doświadczenie i co znajduje się poza naszym doświadczeniem, inaczej nie mogłaby być Ona kompletna. Kompletna całość, Osoba Boga, posiada bezgraniczne moce.

Bhagavad-gītā tłumaczy również to, w jaki sposób Kṛṣṇa działa poprzez Swoje różne moce. Ten świat zjawiskowy, czyli świat materialny, w którym jesteśmy umieszczeni, również jest kompletny w sobie, ponieważ dwadzieścia cztery elementy, z których ten materialny świat zamanifestował się czasowo, są według filozofii Sāṅkhya całkowicie przystosowane do produkcji kompletnych środków potrzebnych do jego utrzymania. Nie ma w nim nic zbędnego ani niczego nie brakuje. Manifestacja ta ma swój własny czas, ustalony przez energię najwyższej całości i kiedy czas jej wypełni się, zostanie unicestwiona. Małe kompletne jednostki, mianowicie żywe istoty, posiadają doskonałe warunki do zrealizowania całości, a wszelkiego rodzaju niekompletności doświadczane są z powodu niekompletnej wiedzy o kompletnej całości. Więc *Bhagavad-gītā* zawiera doskonałą, kompletną wiedzę mądrości wedyjskiej.

Cała wiedza wedyjska jest nieomylna i Hindus przyjmuje tę wiedzę jako kompletną i nieomylną. Np. łajno krowie jest odchodem zwierzęcia, a według *smṛti*, czyli zaleceń wedyjskich, ten, kto dotknie odchodów zwierzęcia, musi wziąć kąpiel, aby się oczyścić. Ale w pismach wedyjskich łajno krowie jest uważane za czynnik oczyszczający. Ktoś może uważać to za sprzeczność, ale w Indiach nie będzie budzić to sprzeczności, albowiem jest to nakaz wedyjski, który przyjmuje się bez żadnych komentarzy. I rzeczywiście, przyjmując to, nie popełni się błędu. Współczesna nauka udowodniła, że łajno krowie zawiera wszelkie własności antyseptyczne. Wiedza wedyjska jest kompletna i doskonała, gdyż jest ona ponad wszelkimi wątpliwościami i błędami, a *Bhagavad-gītā* jest esencją całej wiedzy wedyjskiej.

Wiedza wedyjska nie jest przedmiotem badań. Nasze prace badawcze są niedoskonałe, ponieważ badamy przedmioty niedoskonałymi zmysłami. Musimy przyjąć doskonałą wiedzę, która przekazywana jest, jak to oznajmiono w *Bhagavad-gītcie*, w *paramparā*, w sukcesji uczniów. Musimy otrzymać wiedzę z właściwego źródła, a źródłem tym jest sukcesja uczniów, zaczynająca się od najwyższego mistrza duchowego, Samego Pana. Arjuna, uczeń przyjmujący lekcje od Pana Śrī Kṛṣṇy, przyjmuje wszystko to, co mówi Kṛṣṇa, bez sprzeciwu. Nie można zaakceptować jednej części *Bhagavad-gīty*, a inną odrzucić. Nie. Musimy przyjąć *Bhagavad-gītę* bez interpretowania jej, bez usuwania pewnych jej części i bez własnego kapryśnego uczestniczenia w zagadnieniu. *Gītę* należy przyjąć jako najbardziej doskonałe przedstawienie wiedzy wedyjskiej. Wiedzę wedyjską otrzymaliśmy ze źródeł transcendentalnych, a pierwsze słowa zostały wypowiedziane przez Samego Pana. Słowa

przekazane przez Pana różnią się od słów wypowiadanych przez jakąś osobę tego doczesnego świata, która posiada cztery wady: 1) na pewno popełnia błędy, 2) niezmiennie ulega złudzeniu, 3) ma skłonności do oszukiwania innych, 4) jest ograniczona przez niedoskonałe zmysły. Z tymi czterema niedoskonałościami nie można udzielać informacji o wszech-przenikającej wiedzy.

Wiedza wedyjska nie pochodzi od takich ułomnych żywych istot. Wiedza ta została przekazana sercu Brahmy, pierwszej stworzonej żywej istocie, a Brahmā z kolei udzielił jej swoim synom i uczniom w nieskażonaj postaci. Pan jest *pūrṇam*, wszech-doskonały, i nie podlega On prawom natury materialnej. Należy być zatem dostatecznie inteligentnym, aby zdać sobie sprawę z tego, że Pan jest jedynym właścicielem wszystkiego we wszechświecie i że On jest pierwszym stwórcą, stwórcą Brahmy. W rozdziale jedenastym Pan nazwany został *prapitāmaha*, ponieważ Brahmā nazywany jest *pitāmaha*, czyli dziadkiem, a On jest stwórcą tego dziadka. Nikt więc nie powinien uważać się za właściciela czegokolwiek; należy przyjmować tylko te rzeczy, które zostały przeznaczone dla nas przez Pana, jako konieczne do utrzymania.

Podano wiele przykładów, w jaki sposób używać tych wydzielonych nam przez Pana rzeczy. *Bhagavad-gītā* również to tłumaczy. Początkowo Arjuna zadecydował, że nie będzie walczył w bitwie na Polu Kurukṣetra. Była to jego własna decyzja. Arjuna powiedział Panu, że nie mógłby cieszyć się królestwem po zabiciu swoich krewnych. Decyzja ta oparta była na cielesnej koncepcji życia, ponieważ uważał on, że jest tym ciałem materialnym i że osoby spokrewnione z jego ciałem - to jego bracia, siostrzeńcy, szwagrowie, dziadkowie, itd. Przyczyną takiego myślenia była chęć zadowolenia pragnień związanych z ciałem. Pan wygłosił *Bhagavad-gītę* dlatego, aby zmienić jego zdanie, i w końcu Arjuna decyduje się walczyć pod kierunkiem Pana, mówiąc: "*kariṣye vacanaṁ tava*". "Postąpię zgodnie z Twoją wolą".

Człowiek w tym świecie nie jest przeznaczony do tego, aby trudzić się jak wieprze. Musi być inteligentny, aby zdać sobie sprawę z wagi ludzkiego życia i nie godzić się na postępowanie, które można przypisać zwykłemu zwierzęciu. Ludzka istota powinna uświadomić sobie cel ludzkiego życia i tego uczy cała literatura wedyjska, a esencją tej literatury jest *Bhagavad-gītā*. Literatura wedyjska jest przeznaczona dla istot ludzkich, nie dla zwierząt. Zwierzęta mogą zabijać inne zwierzęta i nie ma mowy o grzechu z ich strony, ale jeśli człowiek zabije zwierzę, aby zadowolić swój niekontrolowany smak, musi on ponieść odpowiedzialność za złamanie praw natury. *Bhagavad-gītā* wyraźnie tłumaczy, że są trzy rodzaje postępowania, zgodne z różnymi *guṇami* natury materialnej: postępowanie w dobroci, pasji i ignorancji. Podobnie istnieją trzy

rodzaje pożywienia: pożywienie odpowiadające *guṇom*: dobroci, pasji i ignorancji. Wszystko to zostało wyraźnie opisane i jeśli zrobimy właściwy użytek z pouczeń *Bhagavad-gīty*, wtedy całe nasze życie oczyści się i ostatecznie będziemy mogli osiągnąć przeznaczenie, które znajduje się poza tym materialnym niebem.

To przeznaczenie nazywane jest niebem *sanātana*, wiecznym niebem duchowym. Wiemy, że w tym materialnym świecie wszystko jest przemijające. Powstaje, istnieje przez pewien czas, wytwarza jakieś produkty uboczne, słabnie i następnie ginie. Takie jest prawo materialnego świata, obojętnie czy użyjemy jako przykładu tego ciała czy jakiegoś owocu, czy czegokolwiek. Ale poza tym przemijającym światem istnieje inny, o którym posiadamy informacje. Ten świat jest innej natury, jest *sanātana*, wieczny. Również *jīva* opisana została jako *sanātana* (wieczna) i jako *sanātana* w rozdziale jedenastym opisany jest również Pan. I ponieważ my posiadamy bardzo bliski związek z Panem i jesteśmy wszyscy jakościowo jednym (*sanātana-dhāma*, czyli niebo, Najwyższa Osoba *sanātana* i *sanātana* żywe istoty) - dlatego celem *Bhagavad-gīty* jest wskrzeszenie naszych *sanātana* zajęć, czyli *sanātana-dharmy*, która jest wiecznym zajęciem żywej istoty. Czasowo oddajemy się różnego rodzaju zajęciom, ale wszystkie te zajęcia mogą zostać oczyszczone, jeśli porzucimy wszystkie przemijające czynności i zaangażujemy się w te, które poleca Najwyższy Pan. Takie życie nazywane jest życiem czystym.

Zarówno Najwyższy Pan, jak i Jego transcendentalna siedziba są *sanātana*. Takimi są również żywe istoty, a obcowanie żywych istot z Najwyższym Panem w Jego wiecznej (*sanātana*) siedzibie jest doskonałością ludzkiego życia. Pan jest bardzo dobry dla żywych istot, ponieważ są one Jego synami. Pan Kṛṣṇa oznajmia w *Bhagavad-gīcie*: "*sarva-yoniṣu ... ahaṁ bīja-pradaḥ pitā*." "Ja jestem ojcem wszystkiego". Istnieją różnego typu istoty ludzkie, odpowiednio do ich różnej *karmy*, ale Pan zapewnia tutaj, że jest ojcem wszystkich. Pan zstępuje w tym celu, aby wszystkie te upadłe, uwarunkowane dusze skierować na drogę poprawy i z powrotem przywołać je do *sanātana* wiecznego nieba, tak aby *sanātana* (wieczne) żywe istoty mogły odzyskać swoją wieczną *sanātana* pozycję w wiecznym obcowaniu z Panem. Pan przychodzi Osobiście w różnych inkarnacjach albo posyła Swoje zaufane sługi, jak synów, Swoich towarzyszy czy *ācāryów*, po to aby odzyskać uwarunkowane dusze.

Zatem *sanātana-dhārma* nie ma nic wspólnego z jakąś sekciarską religią. Jest ona wieczną funkcją wiecznych żywych istot w związku z wiecznym Najwyższym Panem. *Sanātana-dhārma* odnosi się, jak to oznajmiono

wcześniej, do wiecznego zajęcia żywej istoty. Rāmānujācārya wytłumaczył słowo *sanātana* jako "to, co nie ma początku ani końca", więc gdy mówimy o *sanātana-dharmie*, musimy przyjąć to za pewnik, opierając się na autorytecie Śrī Rāmānujācāryi, że nie ma ona ani początku, ani końca. Angielskie słowo "religia" różni się nieco od *sanātana-dharmy*. Religia zawiera idee wiary, a wiara może się zmieniać. Ktoś może wierzyć w określony proces i może zmienić swoją wiarę i przyjąć inną, ale *sanātana-dharma* odnosi się do takiego zajęcia, którego nie można zmienić. Np. nie można wody pozbawić płynności ani ognia pozbawić ciepła. Podobnie, wiecznej żywej istoty nie można pozbawić jej wiecznej funkcji. *Sanātana-dharma* jest wiecznie integralna z żywą istotą. Zatem, gdy mówimy o *sanātana-dharmie*, musimy, opierając się na autorytecie Rāmānujācāryi, przyjąć za pewnik, że nie ma ona ani początku, ani końca. To co nie ma początku ani końca, nie może być czymś sekciarskim, gdyż nie może zostać określone żadnymi granicami. Jednakże ci, którzy należą do jakiejś sekciarskiej wiary, będą błędnie uważać, że *sanātana-dharma* jest również czymś sekciarskim. Jeśli jednak zagłębimy się w temacie i rozważymy go w świetle współczesnej nauki, będziemy mogli się przekonać, że *sanātana-dharma* jest interesem wszystkich ludzi świata - mało tego, wszystkich żywych istot we wszechświecie.

Wiara religijna (nie-*sanātana*) może mieć jakiś początek w kronikach ludzkości, ale nie ma początku historii *sanātana-dharmy*, ponieważ ta przynależy wiecznie żywym istotom. Jeśli chodzi o żywą istotę, autorytatywne *śāstry* oznajmiają, że nie ma ona ani narodzin, ani śmierci. *Bhagavad-gītā* informuje, że żywa istota nigdy nie rodzi się ani nigdy nie umiera. Jest ona wieczna i niezniszczalna, i żyje dalej po zniszczeniu jej tymczasowego ciała materialnego. Jeśli chodzi o pojęcie *sanātana-dharma*, to musimy spróbować zrozumieć pojęcie religii ze znaczenia sanskryckiego źródłosłowu tego pojęcia. *Dharma* odnosi się do tego, co istnieje nieprzerwanie wraz z danym obiektem. Wiemy, że ciepło i światło istnieją razem z ogniem; bez światła i ciepła słowo "ogień" nie ma znaczenia. Podobnie musimy odkryć najistotniejszą część żywej istoty, tą część, która jej zawsze towarzyszy. Ten towarzysz, jest jej wieczną cechą i ta wieczna cecha jest jej wieczną religią.

Gdy Sanātana Gosvāmī zapytał Śrī Caitanyę Mahāprabhu o *svarūpę*, czyli organiczną pozycją żywej istoty, Pan odpowiedział, że *svarupą*, czyli organiczną pozycją żywej istoty jest pełnienie służby dla Najwyższej Osoby Boga. Jeśli przeanalizujemy tą wypowiedź Pana Caitanyi, będziemy mogli bez trudu przekonać się, że każda żywa istota jest bezustannie zaangażowana w pełnienie służby dla innej żywej istoty. Żywa istota służy innym żywym istotom w dwojakim charakterze. Postępując w ten sposób, żywa istota cieszy

się życiem. Niższe zwierzęta służą ludzkim istotom, tak jak studzy służą swemu panu. A służy panu B, B służy panu C, C służy panu D itd. Wobec tego widzimy, że przyjaciel służy swemu przyjacielowi, matka służy synowi, żona służy mężowi, mąż żonie, itd. Jeśli będziemy badali dalej w tym duchu, przekonamy się, że nie ma wyjątku w społeczeństwie żywych istot, jeśli chodzi o zaangażowanie w służbę. Polityk przedstawia publiczności swój manifest, aby przekonać ją o swojej zdolności służenia. Głosujący udzielają mu zatem swoich cennych głosów, myśląc iż będzie pełnił on wartościową służbę dla społeczeństwa. Właściciel sklepu służy klientowi, a rzemieślnik służy kapitaliście. Kapitalista służy rodzinie, a rodzina służy państwu, zgodnie z wieczną właściwością żywej istoty. W ten sposób możemy przekonać się, że żadna żywa istota nie jest wyłączona z pełnienia służby oddania dla innych żywych istot; a zatem możemy śmiało wnioskować, że służba jest stałym towarzyszem żywej istoty i że pełnienie służby jest jej wieczną religią.

Jednak człowiek twierdzi, że przynależy do określonego typu wiary, w zależności od określonego czasu i warunków, i wskutek tego utrzymuje, że jest Hindusem, muzułmaninem, chrześcijaninem, buddystą albo członkiem jakiejś innej sekty. Takie desygnaty nie określają *sanātana-dharmy*. Hindus może zmienić swoją wiarę i zostać muzułmaninem albo muzułmanin może zostać Hindusem, tak jak chrześcijanin również może zmienić wiarę, itd. Ale w każdych warunkach zmiana wiary religijnej nie wpływa na wieczne zajęcie, jakim jest pełnienie służby dla innych. Hindus, muzułmanin czy chrześcijanin w każdych warunkach pozostaje czyimś sługą. Zatem bycie członkiem jakiejś określonej sekty nie jest pełnieniem własnej *sanātana-dharmy*. *Sanātana-dharma* jest pełnieniem służby.

W rzeczywistości, nasz związek z Najwyższym Panem polega na pełnieniu służby. Najwyższy Pan jest najwyższym podmiotem radości, a my, żywe istoty, jesteśmy Jego sługami. Zostaliśmy stworzeni dla Jego radości i stajemy się szczęśliwi wtedy, gdy uczestniczymy w tej wiecznej radości z Najwyższą Osobą Boga. Nie możemy osiągnąć szczęścia w żaden inny sposób. Nie można być szczęśliwym niezależnie, tak jak żadna część ciała nie może być szczęśliwa bez współpracy z żołądkiem. Nie ma możliwości szczęścia dla żywej istoty bez pełnienia transcendentalnej służby miłości dla Najwyższego Pana.

Bhagavad-gītā nie pochwala wielbienia różnych półbogów ani pełnienia dla nich służby. Dwudziesty werset siódmego rozdziału *Bhagavad-gīty* mówi:

kāmais tais tair hṛt-ajñānāḥ prapadyante 'nya-devatāḥ
tain tain niyamam āsthāya prakṛtyā niyatāḥ svayā

"Ci, których umysły zostały wypaczone przez pragnienia materialne, podporządkowują się półbogom i przestrzegają określonych zasad kultu, odpowiednio do swojej natury" (*Bg.* 7.20). Wyraźnie powiedziano tutaj, że ci, którymi rządzi pożądanie, oddają cześć półbogom, a nie Najwyższemu Panu Kṛṣṇie. Gdy wymieniamy imię "Kṛṣṇa", nie przytaczamy żadnego imienia sekciarskiego. Kṛṣṇa oznacza najwyższą przyjemność, gdyż Najwyższy Pan jest skarbnicą wszelkich przyjemności. *Ānandamayo' bhyāsāt* (*Vs.* 1.1.12). Żywe istoty, podobnie jak Pan, są pełne świadomości i pragną szczęścia. Pan jest wiecznie szczęśliwy i jeśli żywe istoty obcują z Panem, współpracują z Nim i towarzyszą Mu, wtedy również są szczęśliwe.

Pan zstąpił w ten materialny świat i objawił nam Swoje szczęśliwe rozrywki we Vṛndāvan. Kiedy Pan Śrī Kṛṣṇa był we Vṛndāvan, Jego rozrywki z krowami, wszystkie były przepełnione szczęściem. Cała ludność Vṛndāvany nie znała nikogo poza Kṛṣṇa. Pan Kṛṣṇa odwiódł nawet Swego ojca Nandę Mahārāja od wielbienia półboga Indry, dowodząc w ten sposób, że ludzie nie potrzebują czcić żadnego półboga. Ich największą potrzebą jest wielbienie Najwyższego Pana, ponieważ ich ostatecznym celem jest powrót do Jego wiecznej siedziby.

Ta wieczna siedziba Pana Śrī Kṛṣṇy opisana została w *Bhagavad-gīcie*, w szóstym wersie piętnastego rozdziału:

na tad bhāsayate sūryo na śaśāṅko na pāvakaḥ
yad gatvā na nivartante tad dhāma paramaṁ mama

"Ta Moja siedziba nie jest oświetlana ani przez słońce, ani przez księżyc, ani przez elektryczność. A każdy, kto przychodzi do niej, nigdy już nie powraca do tego materialnego świata" (*Bg.* 15.6).

Werset ten daje opis wiecznego nieba. Oczywiście, my mamy materialną koncepcję nieba i myślimy o nim w powiązaniu ze słońcem, księżycem, gwiazdami, itd. Jednak w tym wersecie Pan informuje, że w niebie duchowym nie jest potrzebne słońce, księżyc ani żadnego rodzaju ogień, ponieważ niebo duchowe jest już oświetlone przez *brahmajyoti*, promienie emanujące z Najwyższego Pana. My z trudem próbujemy osiągnąć inne planety, ale nietrudno jest osiągnąć siedzibę Pana. Miejsce to nazywane jest Goloka. Zostało ono wspaniale opisane w *Brahma-saṁhita: Goloka eva nivasaty akhilātma-bhūtaḥ*. Pan wiecznie przebywa w Swojej siedzibie, na Goloce, jednakże można zbliżyć się do Niego i z tego świata. W tym celu Pan przychodzi i manifestuje Swoją prawdziwą formę *sac-cid-ānanda-vigraha*. Kiedy manifestuje On tę formę, nie ma już potrzeby snucia wyobrażeń o Jego wyglądzie. Aby odwieść nas od takich spekulatywnych wyobrażeń, przy-

chodzi On Osobiście i przedstawia się nam Takim, jakim jest, jako Śyāmasundara. Na nieszczęście, mniej inteligentni wyśmiewają Go, ponieważ przychodzi On, jak każdy z nas i bawi się z nami jak ludzka istota. Nie powinniśmy jednak z tego powodu uważać, że Pan jest jednym z nas. To dzięki Swojej mocy prezentuje się On nam w Swojej prawdziwej formie i przedstawia Swoje rozrywki, które są odzwierciedleniem rozrywek z Jego wiecznej siedziby.

W promieniach nieba duchowego unosi się niezliczona ilość planet. *Brahmajyoti* emanuje z najwyższej siedziby (Kṛṣṇaloki) i planety *ānanda-maya-cinmaya* (które nie są planetami materialnymi) unoszą się w tych promieniach. Pan mówi: *na tad bhāsayate sūryo na śaśānko na pāvakaḥ yad gatvā na nivartante tad dhāma paramaṁ mama.* Ten, kto może osiągnąć niebo duchowe, nie musi wchodzić ponownie do nieba materialnego. W niebie materialnym, nawet jeśli osiągniemy najwyższą planetę (Brahmalokę), nie mówiąc już o Księżycu, spotkamy się z tymi samymi problemami życia, mianowicie: narodzinami, śmiercią, chorobą i starością. Żadna planeta we wszechświecie materialnym nie jest wolna od tych czterech reguł życia materialnego. Dlatego Pan mówi w *Bhagavad-gīcie*: *ābrahma-bhuvanāl lokāḥ punar āvartino 'rjuna.* Żywe istoty podróżują z jednej planety na inną, nie dzięki urządzeniom mechanicznym, ale poprzez proces duchowy. Jest również powiedziane: *yānti deva-vratā devān pitṛn yānti pitṛ-vratāḥ.* Żadne urządzenia mechaniczne nie są potrzebne do odbycia podróży międzyplanetarnej. *Gītā* instruuje: *yānti deva-vratā devān.* Księżyc, Słońce i wyższe planety nazywane są *svargaloka.* Istnieją trzy różne położenia planet: w wyższym, średnim i niższym systemie planetarnym. Ziemia należy do średniego systemu planetarnego. *Bhagavad-gītā* informuje nas, w jaki sposób podróżować do wyższych systemów planetarnych (*devaloka*), podając bardzo prosty przepis: *yānti deva-vratā devān.* Można czcić określonego półboga zamieszkującego określoną planetę i w ten sposób dostać się na Księżyc, Słońce albo na którykolwiek z wyższych systemów planetarnych.

Jednakże *Bhagavad-gītā* nie poleca nam starania się o którąkolwiek z planet w tym świecie materialnym. Nawet gdybyśmy dotarli na najwyższą planetę, Brahmalokę, za pomocą jakiegoś urządzenia mechanicznego, podróżując może przez czterdzieści tysięcy lat (a kto żyłby tak długo?!), to również spotkamy się tam z problemami materialnymi, związanymi z narodzinami, śmiercią, chorobą i starością. Lecz ten, kto chce osiągnąć najwyższą planetę, Kṛṣṇalokę, albo którąkolwiek z innych planet nieba duchowego, nie znajdzie tam tych materialnych problemów. Pomiędzy wszystkimi planetami w niebie duchowym jest jedna, najwyższa planeta,

nazywana Goloka Vṛndāvana, która jest oryginalną planetą, siedzibą oryginalnej Osoby Boga, Śrī Kṛṣṇy. Wszystkie te informacje zawarte są w *Bhagavad-gīcie*, która uczy nas również, w jaki sposób opuścić ten materialny świat i rozpocząć prawdziwie radosne życie w niebie duchowym.

W piętnastym rozdziale *Bhagavad-gīty* dany jest prawdziwy obraz tego materialnego świata. Jest tam powiedziane:

ūrdhva-mūlam adhaḥ-śākham aśvattham prāhur avyayam
chandāṁsi yasya parṇāni yas taṁ veda sa veda-vit

"Najwyższy Pan rzekł: Jest drzewo banyanowe mające korzenie w górze, a gałęzie w dole, zaś jego liśćmi są hymny wedyjskie. Ten, kto zna to drzewo, jest znawcą *Ved*" (*Bg.* 15.1). Tutaj świat materialny opisany został jako drzewo rosnące korzeniami do góry, a gałęziami w dół. Znamy takie drzewo, którego korzenie znajdują się w górze. Jeśli staniemy nad brzegiem rzeki albo jakiegokolwiek zbiornika wodnego, możemy zauważyć, że drzewa odbite w wodzie są odwrócone. Podobnie, ten świat materialny jest odzwierciedleniem świata duchowego. Świat materialny jest zaledwie cieniem rzeczywistości. W cieniu nie ma realności ani faktycznego istnienia, ale z tego cienia możemy wnioskować, że istnieje substancja i rzeczywistość. Na pustyni nie ma wody, ale miraż sugeruje, że taka rzecz jak woda istnieje. W materialnym świecie nie ma wody, nie ma szczęścia, ale źródło rzeczywistego szczęścia można znaleźć w świecie duchowym.

Pan proponuje, abyśmy osiągnęli świat duchowy w następujący sposób:

nirmāna-mohā jita-saṅga-doṣā
adhyātma-nityā vinivṛtta-kāmāḥ
dvandvair vimuktāḥ sukha-duḥkha-saṁjñair
gacchanty amūḍhāḥ padam avyayaṁ tat.

To *padam avyayam*, czyli wieczne królestwo, może zostać osiągnięte przez tego, kto jest *nirmāna-moha*. Co to znaczy? My jesteśmy zwolennikami desygnatów. Ktoś chce zostać synem, ktoś chce zostać Najwyższym Panem, ktoś prezydentem, bogatym człowiekiem, królem czy jeszcze kimś innym. Tak długo, jak przywiązani jesteśmy do tych desygnatów, przywiązani jesteśmy do ciała, ponieważ desygnaty te przynależą do ciała. Jednak my nie jesteśmy tymi ciałami i uświadomienie sobie tego jest pierwszym krokiem w realizacji duchowej. Jesteśmy związani z trzema *guṇami* natury materialnej, ale musimy uniezależnić się od nich poprzez służbę oddania dla Pana. Jeśli nie

jesteśmy przywiązani do służby oddania dla Pana, nie możemy uniezależnić się od sił natury materialnej. Przyczyną różnego rodzaju desygnatów i przywiązań jest nasza żądza i pragnienie panowania nad naturą materialną. Dopóki nie wyzbędziemy się tej skłonności do panowania nad naturą materialną, tak długo nie będziemy mieli możliwości powrotu do królestwa Najwyższego, do *sanātana-dhāma*. Wieczne, nigdy nie ulegające zniszczeniu królestwo może osiągnąć ten, kogo nie oszałamiają aktrakcje uciech materialnych i kto pełni służbę dla Najwyższego Pana. Taka osoba może bez trudu osiągnąć najwyższą siedzibę.

Gdzie indziej *Gītā* oznajmia:

avyakto 'kṣara ity uktas tam āhuḥ paramāṁ gatim
yaṁ prāpya na nivartante tad dhāma paramaṁ mama.

Avyakta znaczy nieprzejawiony. My nie jesteśmy w stanie oglądać w całości nawet tego materialnego świata. Nasze zmysły są tak niedoskonałe, że nie możemy nawet zobaczyć wszystkich gwiazd w tym wszechświecie materialnym. Literatura wedyjska zawiera wiele informacji o wszystkich planetach. Możemy w nie wierzyć albo nie. Literatura wedyjska, szczególnie *Śrīmad-Bhāgavatam*, opisuje wszystkie ważniejsze planety, a świat duchowy, znajdujący się poza tym materialnym niebem, opisany jest jako *avyakta*, nieprzejawiony. Powinno się dążyć do tego najwyższego królestwa, ponieważ ten, kto je osiągnie, nie musi już nigdy powracać do tego świata materialnego.

Ktoś może zatem zadać pytanie, w jaki sposób osiągnąć siedzibę Najwyższego Pana? Informację o tym znajdziemy w rozdziale siódmym. Jest tam powiedziane:

anta-kāle ca mām eva smaran muktvā kalevaram
yaḥ prayāti sa mad-bhāvam yāti nāsty atra saṁśayaḥ

"Każdy, kto pod koniec życia opuszcza ciało pamiętając Mnie, natychmiast osiąga Moją naturę; co do tego nie ma wątpliwości" (*Bg*. 8.5). Ten, kto myśli o Kṛṣṇie w chwili śmierci, udaje się do Kṛṣṇy. Musi on pamiętać postać Kṛṣṇy; jeśli opuszcza ciało myśląc o tej postaci, osiąga królestwo duchowe. *Mad-bhāvaṁ* odnosi się do najwyższej natury Najwyższej Istoty. Najwyższa Istota jest *sac-cid-ānanda-vigraha*: wieczna, pełna wiedzy i szczęścia. Nasze obecne ciało nie jest *sac-cid-ānanda*. Jest ono *asat*, nie-*sat*. Nie jest wieczne, jest zniszczalne. Nie jest *cit*, pełne wiedzy, ale jest pełne ignorancji. Nie posiadamy wiedzy o królestwie duchowym, a nawet nie mamy doskonałej

wiedzy o tym materialnym świecie, gdzie jest tak wiele rzeczy wcale nam nie znanych. To ciało jest również *nirānanda*; zamiast być pełne szczęścia, pełne jest trosk i kłopotów. Wszystkie nieszczęścia, których doświadczamy w tym świecie materialnym, wyrastają z ciała, ale ten kto opuszcza to ciało myśląc o Najwyższej Osobie Boga, od razu osiąga ciało *sac-cid-ānanda*, jak to zostało obiecane w piątym wersecie rozdziału ósmego, gdzie Pan Śrī Kṛṣṇa mówi: "ten osiąga Moją naturę".

Proces opuszczania tego ciała i otrzymywania następnego w tym materialnym świecie jest również zorganizowany. Człowiek umiera skoro tylko została podjęta decyzja, jaką formę ciała otrzyma on w życiu następnym. Decyzję tę podejmują wyższe autorytety, a nie sama żywa istota. Odpowiednio do naszego postępowania w tym życiu, wznosimy się albo upadamy. To życie jest przygotowaniem do życia następnego. Zatem, jeśli w tym życiu możemy przygotować się do otrzymania promocji do królestwa Boga, wtedy z pewnością po opuszczeniu tego ciała materialnego osiągniemy ciało duchowe, takie jakie posiada Pan.

Jak wytłumaczono wcześniej, są transcendentaliści różnego rodzaju: *brahmavādi, paramātmavādi* i *bhakta*, i jak wspomniano uprzednio, w *brahmajyoti* (niebie duchowym) znajduje się nieskończona ilość planet duchowych. Liczba tych planet jest o wiele, wiele większa niż liczba wszystkich planet w tym świecie materialnym. W przybliżeniu oszacowano, że ten świat materialny stanowi jedną czwartą całego stworzenia. W tej materialnej części znajdują się miliony i biliony wszechświatów, z trylionami planet, słońc, gwiazd i księżyców. Ale cała ta manifestacja materialna jest jedynie fragmentem całego stworzenia. Większa część tego stworzenia znajduje się w niebie duchowym. Ten, kto pragnie połączyć się z Najwyższym Brahmanem, zostaje natychmiast umieszczony w *brahmajyoti* Najwyższego Pana i w ten sposób osiąga niebo duchowe. *Bhakta*, który pragnie cieszyć się towarzystwem Najwyższego Pana, dostaje się na planety Vaikuṇṭha, których ilość jest niezliczona, i Najwyższy Pan, poprzez Swoją pełną ekspansję jako czteroręki Nārāyaṇa o różnych imionach, jak: Pradyumna, Aniruddha, Govinda, etc., przebywa tam z nim. Zatem w chwili śmierci transcendentaliści myślą albo o *brahmajyoti*, albo o Paramātmie, albo o Najwyższej Osobie Boga, Śrī Kṛṣṇie. We wszystkich przypadkach wchodzą oni w niebo duchowe, ale jedynie *bhakta* (ten, kto ma osobisty kontakt z Najwyższym Panem) dostaje się na planety Vaikuṇṭha. Pan zapewnia, że "co do tego nie ma wątpliwości". Należy w to mocno wierzyć. Nie powinniśmy odrzucać tego, co nie odpowiada naszej wyobraźni. Powinniśmy przyjąć taką postawę, jaką przyjął Arjuna: "Wierzę we wszystko, co mi powiedziałeś". Zatem, jeśli Pan mówi, że każdy, kto w

momencie śmierci myśli o Nim - jako o Brahmanie, Paramātmie albo Najwyższej Osobie Boga - z pewnością wchodzi do nieba duchowego, to wypowiedź ta jest poza wszelkimi wątpliwościami. Nie można nie wierzyć w nią.

Gītā daje również informacje, w jaki sposób myśleć o Najwyższej Istocie w momencie śmierci:

yaṁ yaṁ vāpi smaran bhāvaṁ tyajaty ante kalevaram
taṁ tam evaiti kaunteya sadā tad-bhāva-bhāvitaḥ

"To, w jakim stanie ktoś opuszcza swoje obecne ciało, decyduje o tym, jaką formę otrzyma on w swoim życiu przyszłym". (*Bg.* 8.6) Materialna natura jest manifestacją jednej z energii Najwyższego Pana. Wszystkie energie Najwyższego Pana jako *Viṣṇu-śaktiḥ parā proktā*, etc., opisane zostały w *Viṣṇu Purāṇa*. Najwyższy Pan jest w posiadaniu rozmaitych i niezliczonych energii, których nie jesteśmy w stanie pojąć; jednakże wielcy uczeni mędrcy czy wyzwolone dusze, studiowali te energie i podzielili je na trzy części. Wszystkie te energie są *Viṣṇu-śakti*, to znaczy, że są one różnymi mocami Pana Viṣṇu. Energia ta jest *parā*, transcendentalna. Żywe istoty również należą do energii wyższej, tak jak to zostało już wytłumaczone wcześniej. Inne energie, czyli energie materialne, są w *guṇie* ignorancji. W czasie śmierci możemy albo pozostać w niższej energii tego materialnego świata, albo możemy przenieść się w energię świata duchowego.

W życiu przyzwyczajeni jesteśmy do myślenia albo o energii materialnej, albo o duchowej. Literatura, która napełnia nasze myśli energią materialną - gazety, powieści, etc. - jest bardzo obszerna. Nasze myśli, które teraz tak bardzo zaabsorbowane są literaturą tego rodzaju, muszą zostać skierowane na literaturę wedyjską. Dlatego wielcy mędrcy zostawili tak pokaźną literaturę wedyjską, jak *Purāṇy*, etc. *Purāṇy* nie są fantazją; są one zapiskami historycznymi. W *Caitanya-caritāmṛta* jest następujący wers:

māyā mugdha jiver nāhi svataḥ kṛṣṇa-jñān
jivera kṛpāya kailā kṛṣṇa veda-purāṇa
(*Cc. Madhaya* 20.122)

Skłonne do zapominania żywe istoty, czyli uwarunkowane dusze, zapomniały o swoim związku z Najwyższym Panem i zaabsorbowane są myślami o czynnościach materialnych. Aby tą ich zdolność myślenia skierować na niebo duchowe, Kṛṣṇa dał obszerną literaturę wedyjską. Najpierw podzielił *Vedy* na

cztery części, następnie wytłumaczył je w *Purāṇach*, a dla mniej pojętnych ludzi napisał *Mahābhāratę*. *Mahābhārata* zawiera *Bhagavad-gītę*. Potem cała literatura wedyjska została streszczona w *Vedānta-sūtrze*, a jako wskazówki na przyszłość Kṛṣṇa dał naturalny komentarz do *Vedānta-sūtry* nazywany *Śrīmad-Bhāgavatam*. Musimy zaangażować swoje umysły w czytanie literatury wedyjskiej. Tak jak materialista angażuje swój umysł w czytanie gazet, magazynów i tak obszernej literatury materialistycznej, podobnie my musimy zaangażować swój umysł w czytanie literatury, którą dał nam Vyāsadeva; w ten sposób, w chwili śmierci będziemy mogli pamiętać o Najwyższym Panu. Jest to jedyny sposób proponowany przez Pana i Pan gwarantuje rezultat: "Nie ma co do tego wątpliwości" (*Bg.* 8.7).

tasmāt sarveṣu kāleṣu mām anusmara yudhya ca
mayy arpita-mano-buddhir mām evaiṣyasy asaṁśayaḥ

"Dlatego, Arjuno, powinieneś zawsze myśleć o Mnie i równocześnie pełnić swój obowiązek i walczyć. Kierując swój umysł i czynności ku Mnie, oddając wszystko Mnie, osiągniesz Mnie bez wątpienia".

Nie radzi On Arjunie, aby pamiętał tylko o Nim, a porzucił swoje obowiązki. Nie, Pan nigdy nie zaleca niczego, co jest niepraktyczne. W tym materialnym świecie trzeba pracować, aby utrzymać swoje ciało. Ludzkie społeczeństwo podzielone zostało według wykonywanej pracy na cztery grupy społeczne: *brāhmaṇa, kṣatriya, vaiśya, śūdra.* Klasa *brāhmaṇów (braminów)*, czyli klasa inteligencji, pracuje w określony sposób; *kṣatriyowie*, czyli klasa administracyjna - w inny sposób; a rzemieślnicy, kupcy i robotnicy, również wszyscy skłaniają się do swoich specyficznych obowiązków. W ludzkim społeczeństwie, niezależnie od tego, czy ktoś jest robotnikiem, kupcem, wojownikiem, administratorem czy rolnikiem, czy nawet należy do najwyższej klasy i jest człowiekiem wykształconym, naukowcem albo teologiem, musi on pracować, aby utrzymać się przy życiu. Dlatego Pan mówi Arjunie, że nie powinien on porzucać swojego zajęcia, ale w czasie wykonywania swoich obowiązków powinien pamiętać o Kṛṣṇie. Jeśli nie będzie on praktykował pamiętania o Kṛṣṇie podczas walki o egzystencję, wtedy nie będzie mógł pamiętać o Nim w chwili śmierci. Pan Caitanya radzi to samo. Mówi On, że należy zachowywać Pana w pamięci przez ciągłe intonowanie Jego imion. I imiona Pana i Pan są tożsame. Więc instrukcje Kṛṣṇy dla Arjuny: "Pamiętaj o Mnie" i zalecenie Pana Caitanyi, aby zawsze "intonować imiona Pana Kṛṣṇy" są tą samą instrukcją. Nie ma różnicy, ponieważ Kṛṣṇa i Jego imiona są tożsame. Na płaszczyźnie absolutnej nie ma różnicy pomiędzy nazwą a jej

odpowiednikiem. Zatem powinniśmy zawsze zachowywać pamięć o Panu, dwadzieścia cztery godziny na dobę, poprzez intonowanie Jego imion i takie ułożenie czynności naszego życia, abyśmy mogli o Nim zawsze pamiętać.

Jak to jest możliwe? *Ācāryowie* podają następujący przykład: Jeśli zamężna kobieta związana jest z jakimś innym mężczyzną albo gdy mężczyzna przywiązany jest do kobiety, które nie jest jego żoną, to takie przywiązanie uważane jest za bardzo mocne. Osoba będąca w takim związku zawsze myśli o swoim ukochanym. Żona, która myśli o kochanku, myśli zawsze o spotkaniu się z nim, nawet gdy wykonuje swoje codzienne prace domowe. Właściwie pełni ona swoje obowiązki domowe nawet bardziej starannie, tak aby mąż nie domyślił się jej związku z inną osobą. Podobnie my powinniśmy zawsze pamiętać naszego najwyższego ukochanego, Śrī Kṛṣṇę, a jednocześnie bardzo starannie wypełniać nasze obowiązki materialne. Konieczne jest tutaj silne uczucie miłości. Jeśli żywimy silne uczucie miłości dla Najwyższego Pana, wtedy możemy wypełniać swoje obowiązki i jednocześnie pamiętać Go. Musimy rozwinąć w sobie takie uczucie miłości. Arjuna na przykład zawsze myślał o Kṛṣṇie; był nieodłącznym towarzyszem Kṛṣṇy i równocześnie wojownikiem. Kṛṣṇa nie zalecał Arjunie porzucenia walki i udania się do lasu na medytację. Po opisaniu przez Pana systemu *yogi*, Arjuna mówi, że praktyka tego systemu jest dla niego niemożliwa.

arjuna uvāca
yo 'yaṁ yogas tvayā proktaḥ sāmyena madhusūdana
etasyāhaṁ na paśyāmi cañcalatvāt sthitiṁ sthirām

"Arjuna rzekł: O Madhusūdano, system *yogi*, który tutaj streściłeś, zdaje się być niepraktycznym i nieodpowiednim dla mnie, gdyż umysł mój jest zbyt niespokojny i zmienny". (*Bg.* 6.33)
Ale Pan mówi:

yoginām api sarveṣām mad-gatenāntarātmanā
śraddhāvān bhajate yo māṁ sa me yuktatamo mataḥ

"Ze wszystkich *yogínów*, ten, który zawsze pokłada we Mnie wielką wiarę, wielbiąc Mnie w transcendentalnej służbie miłości, jest najbardziej zjednoczony ze Mną w *yodze* i jest najwyższym ze wszystkich". (*Bg.* 6.47) Więc ten, kto zawsze myśli o Najwyższym Panu, jest największym *yoginem*, najwyższej klasy *jñānī* i jednocześnie największym *bhaktą*. Pan dalej mówi Arjunie, że jako *kṣatriya*, nie powinien wycofywać się z walki, ale gdy będzie walczył

pamiętając o Nim, wtedy będzie mógł pamiętać Go i w czasie śmierci. Do tego koniecznym jest jednak całkowite podporządkowanie się Panu w transcendentalnej służbie miłości.

W rzeczywistości nie pracujemy naszym ciałem, ale umysłem i inteligencją. Więc jeśli inteligencja i umysł są zawsze zajęte myślami o Najwyższym Panu, wtedy zmysły zostają w naturalny sposób zaangażowane w Jego służbę. Przynajmniej na pozór, czynności zmysłów pozostają tymi samymi, ale zmienia się świadomość. *Bhagavad-gītā* uczy, w jaki sposób zająć umysł i inteligencję myślami o Panu. Takie zaabsorbowanie umysłu i inteligencji umożliwi nam powrót do królestwa Pana. Jeśli umysł zaangażowany jest w służbę dla Kṛṣṇy, wtedy automatycznie zaangażowane zostają w Jego służbę również zmysły. Całkowite pogrążenie się w myślach o Śrī Kṛṣṇie jest wielką sztuką i jednocześnie sekretem *Bhagavad-gīty*.

Współczesny człowiek wkłada wiele trudu w próby zdobycia księżyca, natomiast nie bardzo stara się o podniesienie swojej pozycji duchowej. Gdy ktoś ma jeszcze pięćdziesiąt lat życia przed sobą, powinien zająć ten krótki czas kultywowaniem praktyki pamiętania o Najwyższej Osobie Boga. Ta praktyka jest procesem oddania:

śravaṇaṁ kīrtanaṁ viṣṇoḥ smaraṇaṁ pāda-sevanam
arcanaṁ vandanaṁ dāsyaṁ sakhyam ātma-nivedanam

Te dziewięć procesów, z których najłatwiejszym jest *śravaṇaṁ*, słuchanie *Bhagavad-gīty* od osoby zrealizowanej, skieruje nasze myśli ku Najwyższej Istotce. To doprowadzi do *niścala*, pamiętania Najwyższego Pana, i umożliwi nam, po opuszczeniu tego ciała, osiągnięcie ciała duchowego, które jest odpowiednie do towarzyszenia Najwyższemu Panu.

Dalej Pan mówi:

abhyāsa-yoga-yuktena cetasā nānya-gāminā
paramaṁ puruṣaṁ divyaṁ yāti pārthānucintayan

"Ten, kto bezustannie praktykuje to pamiętanie, myśląc zawsze o Najwyższym Bogu, z pewnością osiągnie tą boską planetę Najwyższej Osoby, O synu Kunti". (*Bg.* 8.8)

Nie jest to bardzo trudny proces. Należy jednakże nauczyć się go od osoby doświadczonej, od kogoś, kto już praktykuje. Umysł bezustannie zmienia przedmiot swojego zainteresowania, ale należy zawsze praktykować koncentrowanie umysłu na formie Najwyższego Pana Śrī Kṛṣṇy albo na dźwięku

Jego imienia. Umysł jest w naturalny sposób niespokojny, wędrując tu i tam, ale może spocząć on na wibracji dźwiękowej "Kṛṣṇa". Należy zatem medytować o *paramaṁ puruṣaṁ*, Najwyższej Osobie, i w ten sposób osiągnąć Go. Sposoby i środki ostatecznej realizacji i zdobycia ostatecznego celu opisane zostały w *Bhagavad-gīcie*, a wrota tej wiedzy otwarte są dla każdego. Nikomu nie broni się wejść. Wszystkie klasy ludzi mogą zbliżyć się do Pana poprzez myślenie o Nim, gdyż słuchanie i myślenie o Nim możliwe jest dla każdego.

Pan dalej mówi:

māṁ hi pārtha vyapāśritya ye 'pi syuḥ pāpa-yonayaḥ
striyo vaiśyās tathā śūdrās te 'pi yānti parāṁ gatim

kiṁ punar brāhmaṇāḥ puṇyā bhaktā rājarṣayas tathā
anityam asukhaṁ lokam imaṁ prāpya bhajasva mām

"O synu Pṛthy, każdy kto we Mnie przyjmie schronienie: czy kobieta, czy kupiec, czy osoba nisko urodzona, każdy może osiągnąć najwyższe przeznaczenie. O ileż więksi są więc *bramini*, ludzie prawego charakteru, *bhaktowie* i święci królowie, osoby, które na tym nieszczęsnym świecie pełnią służbę oddania dla Pana". (*Bg*. 9.32-33)

Nawet te osoby, które zajmują niższe pozycje w życiu (kupiec, kobieta czy robotnik) mogą osiągnąć Najwyższego. Niekonieczny jest tu wysoki rozwój inteligencji. Istotne jest to, że każdy kto przyjmie zasady *bhakti-yogi* i uzna Najwyższego Pana za *summum bonum* swego życia, najwyższy obiekt i ostateczny cel, może osiągnąć Pana w niebie duchowym. Ten, kto przyjmie zasady wyrażone w *Bhagavad-gīcie*, może uczynić swoje życie doskonałym i doskonale rozwiązać wszystkie problemy życia, wynikające z przemijającego charakteru egzystencji materialnej. Jest to istota i treść całej *Bhagavad-gīty*.

Konkludując, *Bhagavad-gītā* jest literaturą transcendentalną, którą należy czytać bardzo uważnie. Jest ona w stanie wybawić nas od wszelkiego strachu.

nehābhikrama-nāśo 'sti pratyavāyo na vidyate
svalpam apy asya dharmasya trāyate mahato bhayāt

"W wysiłku tym nie ma żadnej straty ani ubytku, a mały postęp na tej ścieżce może uchronić od najbardziej niebezpiecznego typu strachu". (*Bg*. 2.40) Jeśli ktoś czyta *Bhagavad-gītę* szczerze i poważnie, wtedy wszystkie skutki jego przeszłych grzechów nie mają na niego wpływu. W ostatniej części *Bhagavad-gīty*, Pan Śrī Kṛṣṇa oświadcza:

sarva-dharmān parityajya mām ekaṁ śaraṇaṁ vraja
ahaṁ tvāṁ sarva-pāpebhyo mokṣayiṣyāmi mā śucaḥ

"Porzuć wszelkie rodzaje religii i po prostu podporządkuj się Mnie, a Ja uwolnię cię od wszelkich następstw twoich grzechów. Nie musisz bać się niczego". (*Bg.* 18.66) Zatem Pan przyjmuje wszelką odpowiedzialność za tego, kto podporządkowuje się Jemu i chroni go od następstw jego grzechów.

Dbający o czystość, bierze kąpiel codziennie, ale ten kto tylko raz wykąpie się w świętej wodzie Gangesu *Bhagavad-gīty*, oczyszcza się z wszelkiego brudu materialnego życia. Ponieważ *Bhagavad-gītā* została wygłoszona przez Najwyższą Osobę Boga, nie ma potrzeby czytania żadnej innej literatury wedyjskiej. Należy jedynie uważnie i regularnie słuchać i czytać *Bhagavad-gītę*. W obecnym wieku ludzie są tak zaabsorbowani czynnościami doczesnego życia, że czytanie całej literatury wedyjskiej jest dla nich czymś zgoła niemożliwym. Nie jest to jednak konieczne. Wystarczy ta jedna książka, *Bhagavad-gītā*, jako że jest ona esencją całej literatury wedyjskiej i wygłoszona została przez Najwyższą Osobę Boga. Jest powiedziane, że kto pije wodę z Gangesu, ten na pewno dostąpi zbawienia, a co dopiero mówić o kimś, kto pije wodę z kryształowego źródła *Bhagavad-gīty*? *Gītā* jest samą esencją *Mahābhāraty*, przekazanej przez Samego Viṣṇu, gdyż Pan Kṛṣṇa jest oryginalnym Viṣṇu. Jest to nektar emanujący z ust Najwyższej Osoby Boga, a o Gangesie mówi się, że wypływa on z lotosowych stóp Pana. Oczywiście nie ma różnicy pomiędzy ustami a stopami Najwyższego Pana, ale w naszej sytuacji możemy powiedzieć, że *Bhagavad-gītā* jest nawet ważniejsza niż Ganges.

Bhagavad-gītā jest jak krowa, a Pan Kṛṣṇa jest pasterzem dojącym tą krowę. Mleko jest esencją *Ved*, a Arjuna cielęciem. To mleko - nektar *Bhagavad-gīty*, mają pić wielcy mędrcy i czyści wielbiciele.

W dzisiejszych czasach, człowiek pragnie mieć jedno pismo święte, jednego Boga, jedną religię i jedno zajęcie. Więc niech będzie jedno wspólne dla całego świata święte pismo - *Bhagavad-gītā*. I niech będzie tylko jeden Bóg dla całego świata - Śrī Kṛṣṇa. I tylko jedna mantra - Hare Kṛṣṇa, Hare Kṛṣṇa, Kṛṣṇa Kṛṣṇa, Hare Hare/ Hare Rāma, Hare Rāma, Rāma Rāma, Hare Hare. I niech będzie tylko jedna praca - służba dla Najwyższej Osoby Boga.

SUKCESJA UCZNIÓW
(Brahmā-Mādhva-Gauḍīya Sampradāya)

W czwartym rozdziale *Bhagavad-gīty* (4.2) Pan Kṛṣṇa mówi, *evaṁ paramparā prāptaṁ imaṁ rājarṣayo viduḥ*: "Tak oto najwyższa wiedza została przekazana przez łańcuch sukcesji uczniów i święci królowie zrozumieli ją w ten sposób." Pan Śrī Kṛṣṇa, Najwyższa Osoba Boga, jest oryginalnym nauczycielem łańcucha sukcesji uczniów, który kontynuowany jest do dnia dzisiejszego. I tak jak nieprzerwany przewód dostarcza prądu, tak dla dobra całej ludzkości nieprzerwana sukcesja uczniów dostarcza wiedzy duchowej *Bhagavad-gīty*:

1) Kṛṣṇa
2) Brahmā
3) Nārada
4) Vyāsa
5) Madhva
6) Padmanābha
7) Nṛhari
8) Mādhava
9) Akṣobhya
10) Jayatīrtha
11) Jñānasindhu
12) Dayānidhi
13) Vidyānidhi
14) Rājendra
15) Jayadharma
16) Puruṣottama
17) Brahmaṇyatīrtha
18) Vyāsatīrtha
19) Lakṣmīpati
20) Mādhavendra Purī
21) Īśvara Purī (Nityānanda, Advaita)
22) Śrī Caitanya Mahāprabhu
23) Rūpa (Svarūpa, Sanātana)
24) Raghunātha, Jīva

25) Kṛṣṇadāsa
26) Narottama
27) Viśvanātha
28) (Baladeva) Jagannātha
29) Bhaktivinoda
30) Gaurakiśora
31) Bhaktisiddhānta Sarasvatī
32) His Divine Grace A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda

ROZDZIAŁ I

Na Polu Bitewnym Kurukṣetra

TEKST 1

धृतराष्ट्र उवाच ।
धर्मक्षेत्रे कुरुक्षेत्रे समवेता युयुत्सवः ।
मामकाः पाण्डवाश्चैव किमकुर्वत सञ्जय ॥१॥

dhṛtarāṣṭra uvāca
dharma-kṣetre kuru-kṣetre
samavetā yuyutsavaḥ
māmakāḥ pāṇḍavāś caiva
kim akurvata sañjaya

dhṛtarāṣṭraḥ-Król Dhṛtarāṣṭra; *uvāca*-rzekł; *dharma-kṣetre*-w miejscu pielgrzymek; *kuru-kṣetre*-w miejscu o nazwie Kurukṣetra; *samavetāḥ*-zgromadzeni; *yuyutsavaḥ*-pragnący walczyć; *māmakāḥ*-mój oddział (synowie);

pāṇḍavāḥ-synowie Pāṇḍu; *ca*-i; *eva*-z pewnością; *kim*-co; *akurvata*-co poczęli; *sañjaya*-O Sañjaya.

TŁUMACZENIE

Dhṛtarāṣṭra rzekł: O Sañjayo, cóż uczynili pragnący walki synowie moi i synowie Pāṇḍu, zgromadziwszy się na świętym polu Kurukṣetra?

ZNACZENIE

Bhagavad-gītā jest szeroko studiowaną nauką teistyczną streszczoną w *Gītā-māhātmya* (Pochwale Gīty), która mówi, że *Bhagavad-gītę* należy czytać bardzo uważnie, z pomocą osoby, która jest wielbicielem Śrī Kṛṣṇy, i należy ją zrozumieć bez własnych interpretacji. Przykład czystego rozumienia *Gīty* znajdziemy w samej *Bhagavad-gīcie*. Jest to sposób, w jaki zrozumiał jej nauki Arjuna, który wysłuchał *Gīty* bezpośrednio od Pana. Jeśli ktoś ma na tyle szczęścia, aby zrozumieć *Bhagavad-gītę* w tej linii sukcesji uczniów, bez motywowanej interpretacji, to można o nim powiedzieć, że przewyższa on wszelkie studia wedyjskiej mądrości i wszystkie pisma objawione świata. W *Bhagavad-gīcie* można znaleźć wszystko to, co zawarte jest w innych pismach objawionych, a oprócz tego czytelnik znajdzie w niej również tematy, o których nie traktują inne pisma święte. Jest ona esencją wszelkiej wiedzy i to właśnie stanowi o jej szczególnej wartości. Jest ona doskonałą nauką teistyczną, jako że wygłoszona została przez Najwyższą Osobę Boga, Pana Śrī Kṛṣṇę. Przedmioty dyskusji między Dhṛtarāṣṭrą i Sañjayą, opisane w *Mahābhāracie*, tworzą podstawowe zasady tej wielkiej filozofii. Wiadomo, że filozofia ta została rozwinięta na polu bitewnym Kurukṣetra, które jest świętym miejscem pielgrzymek od niepamiętnych czasów okresu wedyjskiego. Została wygłoszona przez Pana, kiedy był On Osobiście obecny na tej planecie, po to aby pouczyć ludzkość.

Istotne tutaj jest słowo *dharma-kṣetra* (miejsce, gdzie odbywają się rytuały religijne), ponieważ wiedzieć należy, że na polu bitwy Kurukṣetra obecny był, po stronie Arjuny, Najwyższa Osoba Boga. Dhṛtārāṣṭra, ojciec Kaurawów, wielce wątpił w możliwość ostatecznego zwycięstwa swoich synów. W swoich wątpliwościach zapytywał swojego sekretarza Sañjayę: "Co poczęli moi synowie i synowie Pāṇḍu?" Był przeświadczony o tym, że zarówno jego synowie, jak i synowie jego młodszego brata Pāṇḍu, zgromadzeni na Polu Kurukṣetra, stoczą decydującą walkę. Jego zapytanie jest znaczące. Nie chciał on kompromisu pomiędzy kuzynami i braćmi, i chciał być pewien losu swoich synów na polu walki. A jako że walka miała zostać stoczona na Polu

Kurukṣetra, o którym *Vedy* wspominają jako o miejscu kultu, nawet dla mieszkańców planet niebiańskich (z wyższego systemu planetarnego), Dhṛtarāṣṭra zaczął obawiać się wpływu świętego miejsca na wynik bitwy. Nie wątpił, że będzie to wpływ korzystny dla synów Pāṇḍu, jako że wszyscy oni byli prawego charakteru.

Zarówno synowie Pāṇḍu, jak i synowie Dhṛtarāṣṭry, należą do tej samej rodziny, ale tutaj ujawniła się mentalność Dhṛtarāṣṭry. Rozmyślnie twierdził on, że tylko jego synowie należą do dynastii Kaurawów i nie dopuścił synów Pāṇḍu do udziału w dziedzictwie rodzinnym. Można zatem zrozumieć szczególną pozycję Dhṛtarāṣṭry w stosunku do jego bratanków, synów Pāṇḍu.

I tak jak wyrywa się chwasty z pola ryżowego, tak też można było oczekiwać już od samego początku, że na świętym polu Kurukṣetra, na którym po stronie Pāṇḍawów znalazł się odwieczny ojciec religii, Śrī Kṛṣṇa, zostaną zniszczone niepożądane rośliny, takie jak syn Dhṛtarāṣṭry, Duryodhana, i inni, a osoby w pełni religijne, na czele z Yudhiṣṭhirą, zostaną wprowadzone przez Pana na tron. Takie jest znaczenie słów *dharma-kṣetre i kuru-kṣetre*, poza ich wagą historyczną i wedyjską.

Sañjaya zaś, którego Dhṛtarāṣṭra zapytywał o sytuację na polu bitwy, był uczniem Vyāsy i dzięki jego łasce posiadał zdolność widzenia pola bitewnego Kurukṣetra, będąc nawet w komnacie króla.

TEKST 2

सञ्जय उवाच ।
दृष्ट्वा तु पाण्डवानीकं व्यूढं दुर्योधनस्तदा ।
आचार्यमुपसंगम्य राजा वचनमब्रवीत् ॥२॥

sañjaya uvāca
dṛṣṭvā tu pāṇḍavānīkaṁ
vyūḍhaṁ duryodhanas tadā
ācāryam upasaṅgamya
rājā vacanam abravīt

sañjayaḥ-Sañjaya; *uvāca*-rzekł; *dṛṣṭvā*-zobaczywszy; *tu*-ale; *pāṇḍava-anīkam*-żołnierze Pāṇḍawów; *vyūḍham*-ustawieni w szeregi wojskowe; *duryodhanaḥ*-Król Duryodhana; *tadā*-w tym czasie; *ācāryam*-nauczyciel; *upasaṅgamya*-zbliżywszy się; *rājā*-król; *vacanam*-słowa; *abravīt*-przemówił.

TŁUMACZENIE

Sañjaya rzekł: O Królu, obejrzawszy wojska zgromadzone przez synów Pāṇḍu, Król Duryodhana podszedł do swojego nauczyciela i przemówił tymi słowy:

ZNACZENIE

Dhṛtarāṣṭra był ślepy od urodzenia. Na nieszczęście pozbawiony był on również wizji duchowej. Wiedział bardzo dobrze, że synowie jego byli równie ślepi w sprawach religii i był tego pewien, że nigdy nie dojdą oni do porozumienia z synami Pāṇḍu, znanymi ze swej pobożności już od urodzenia. Samo już miejsce śmiertelnego starcia dwu potężnych rodów - Kurukṣetra, od niepamiętnych czasów święte pole i miejsce pielgrzymek - stało się dla Dhṛtarāṣṭry powodem do obaw o losy bitwy. Lęk i wątpliwości targnęły starym królem i Sañjaya dobrze o tym wiedział. Pragnąc go pocieszyć, doniósł mu, iż synowie jego są nieugięci i nie zważając na wpływ świętego miejsca, nie pójdą na żaden kompromis z synami Pāṇḍu. Następnie doniósł mu, iż syn jego Duryodhana, po lustracji sił Pāṇḍawów, udał się od razu do głównodowodzącego, Droṇācāryi, aby powiadomić go o rzeczywistej sytuacji. Nie zważając na swój królewski stan, Duryodhana osobiście udał się do Droṇācāryi, ale tego wymagała powaga sytuacji. Jednak ten dyplomatyczny akt nie był w stanie zamaskować strachu, który wśliznął się w serce Duryodhany po tym, jak ujrzał on świetnie zorganizowane szyki Pāṇḍawów.

TEKST 3

पश्यैतां पाण्डुपुत्राणामाचार्य महतीं चमूम् ।
व्यूढां द्रुपदपुत्रेण तव शिष्येण धीमता ॥३॥

paśyaitāṁ pāṇḍu-putrāṇām
ācārya mahatīṁ camūm
vyūḍhāṁ drupada-putreṇa
tava śiṣyeṇa dhīmatā

paśya-spójrz; *etām*-to; *pāṇḍu-putrāṇām*-na synów Pāṇḍu; *ācārya*-O nauczycielu; *mahatīm*-wielkie; *camūm*-siły wojskowe; *vyūḍhām*-zorganizowane; *drupada-putreṇa*-przez syna Drupady; *tava*-twojego; *śiṣyeṇa*-ucznia; *dhīmatā*-bardzo inteligentnego.

TŁUMACZENIE

O mój nauczycielu, spójrz na te liczne wojska synów Pāṇḍu, tak po mistrzowsku zorganizowane przez syna Drupady, twojego inteligentnego ucznia.

ZNACZENIE

Wielki dyplomata - Duryodhana, wytyka tutaj Droṇācāryi, wielkiemu *braminowi* i głównodowodzącemu, jego błędy. Droṇācārya miał kiedyś polityczną sprzeczkę z Królem Drupadą, ojcem Draupadī, żony Arjuny. Wskutek tej kłótni, Drupada dokonał wielkiej ofiary, dzięki której otrzymał w łasce syna, który miał pomścić zniewagę i zabić Droṇācāryę. Droṇācārya wiedział o tym doskonale, ale nie zważając na to, jako liberalny *brāhmaṇa*, nie wahał się wyjawić wszystkich militarnych sekretów synowi Drupady, Dhṛṣṭadyumnie, którego powierzono mu w celu edukacji wojskowej. Teraz, na polu walki Kurukṣetra, Dhṛṣṭadyumna stanął po stronie Pāṇḍawów i to właśnie on tak świetnie zorganizował ich szeregi wojskowe, nauczywszy się tej sztuki od Droṇācāryi. Duryodhana wytknął ten, według niego, niewątpliwy błąd Droṇācāryi, dając mu do zrozumienia, aby był czujny i bezkompromisowy w walce. Chciał przez to również dać mu do zrozumienia, że nie powinien ulegać żadnym sentymentom w bitwie przeciwko Pāṇḍawom, którzy byli przecież jego ukochanymi studentami. Arjuna zaś był jego szczególnie ulubionym i zdolnym studentem. Duryodhana ostrzegał, że taka łagodność w walce mogłaby doprowadzić do klęski.

TEKST 4

अत्र शूरा महेष्वासा भीमार्जुनसमा युधि ।
युयुधानो विराटश्च द्रुपदश्च महारथः ॥४॥

atra śūrā maheṣvāsā
bhīmārjuna-samā yudhi
yuyudhāno virāṭaś ca
drupadaś ca mahā-rathaḥ

atra-tutaj; *śūrāḥ*-bohaterowie; *maheṣvāsāḥ*-potężny łucznik; *bhīma-arjuna*-Bhīma i Arjuna; *samāḥ*-równy; *yudhi*-w walce; *yuyudhānaḥ*-Yuyudhana; *virāṭaḥ*-Virāta; *ca*-również; *drupadaḥ*-Drupada; *ca*-również; *mahā-rathaḥ*-wielki wojownik.

TŁUMACZENIE

W szeregach Pāṇḍawów ujrzałem wielu odważnych łuczników, równych w walce Bhīmie i Arjunie. Widziałem również wielkich wojowników, jak Yuyudhānę, Virātę i Drupadę.

ZNACZENIE

Dhṛṣṭadyumna nie stanowił zbyt poważnej przeszkody wobec ogromnej siły militarnej Droṇācāryi, ale było wielu innych, którzy swoim stawieniem się pod sztandary Pāṇḍawów wzbudzili lęk w Duryodhanie. Były to niewątpliwie wielkie kłody rzucone Kaurawom w ich pochodzie ku ciągle przewidywanemu zwycięstwu, ponieważ każdy z ujrzanych przezDuryodhanę wojowników był tak groźny, jak Bhīma i Arjuna, a syn Dhṛtarāṣṭry znał siłę obu.

TEKST 5

धृष्टकेतुश्चेकितानः काशिराजश्च वीर्यवान् ।
पुरुजित्कुन्तिभोजश्च शैब्यश्च नरपुङ्गवः ॥५॥

dhṛṣṭaketuś cekitānaḥ
kāśirājaś ca vīryavān
purujit kuntibhojaś ca
śaibyaś ca nara-puṅgavaḥ

dhṛṣṭaketuḥ-Dhṛṣṭaketu; *cekitānaḥ*-Cekitāna; *kāśirājaḥ*-Kāśirāja; *ca*--również; *vīryavān*-potężny; *purujit*-Purujit; *kuntibhojaḥ*-Kuntibhoja; *ca*-i; *śaibyaḥ*-Śaibya; *ca*-i; *nara-puṅgavaḥ*-bohaterowie ludzkości.

TŁUMACZENIE

Znalazłem tam również wielkich, odważnych wojowników, jak Dhṛṣṭaketu, Cekitanę, Kaśirajȩ, Puruita, Kuntibhojȩ i Śaibyę.

TEKST 6

युधामन्युश्च विक्रान्त उत्तमौजाश्च वीर्यवान् ।
सौभद्रो द्रौपदेयाश्च सर्व एव महारथाः ॥६॥

yudhāmanyuś ca vikrānta
uttamaujāś ca vīryavān

saubhadro draupadeyāś ca
sarva eva mahā-rathāḥ

yudhāmanyuḥ-Yudhāmanyu; *ca*-i; *vikrāntaḥ*-potężny; *uttamaujāḥ*-Uttamaujā; *ca*-i; *vīryavān*-potężny; *saubhadraḥ*-syn Subhadry; *draupadeyāḥ*-synowie Draupadī; *ca*-i; *sarve*-wszyscy; *eva*-z pewnością; *mahā-rathāḥ*-wielcy wojownicy.

TŁUMACZENIE

Jest i silny Yudhāmanyu, potężny Uttamaujā, syn Subhadry i synowie Draupadī. Wszyscy oni doskonali są w walce na rydwanach.

TEKST 7

अस्माकं तु विशिष्टा ये तान्निबोध द्विजोत्तम ।
नायका मम सैन्यस्य संज्ञार्थं तान्ब्रवीमि ते ॥७॥

asmākaṁ tu viśiṣṭā ye
tān nibodha dvijottama
nāyakā mama sainyasya
saṁjñārthaṁ tān bravīmi te

asmākam-nasz; *tu*-lecz; *viśiṣṭāḥ*-szczególnie potężny; *ye*-ci; *tān*-ich; *nibodha*-zauważyć, zostać poinformowanym; *dvijottama*-o najlepszy z braminów; *nāyakāḥ*-dowódcy; *mama*-moich; *sainyasya*-żołnierzy; *saṁjñā-artham*-dla informacji; *tān*-ich; *bravīmi*-mówię; *te*-twojej.

TŁUMACZENIE

O najlepszy z braminów, usłysz teraz, proszę, o dowódcach, którym dałem przewodnictwo nad swoimi siłami.

TEKST 8

भवान्भीष्मश्च कर्णश्च कृपश्च समितिञ्जयः ।
अश्वत्थामा विकर्णश्च सौमदत्तिस्तथैव च ॥८॥

bhavān bhīṣmaś ca karṇaś ca
kṛpaś ca samitiñjayaḥ

aśvatthāmā vikarṇaś ca
saumadattis tathaiva ca

bhavān-ty sam; *bhīṣmaḥ*-dziadek Bhīṣma; *ca*-również; *karṇaḥ*-Karṇa; *ca*-i; *kṛpaḥ*-Kṛpa; *ca*-i; *samitiñjayaḥ*-zawsze zwycięski w walce; *aśvatthāmā*-Aśvatthāmā; *vikarṇaḥ*-Vikarṇa; *ca*-również; *saumadatti*-syn Somadatty; *tathā*-i jak; *eva*-z pewnością; *ca*-i.

TŁUMACZENIE

Są pośród nich tobie równe potęgą osobistości: Bhīṣma, Karṇa, Kṛpa, Aśvatthāmā, Vikarṇa i syn Somadatty, zwany Bhuriśravā; oni zawsze wychodzą z walki zwycięsko.

ZNACZENIE

Duryodhana wymienił wyjątkowych bohaterów, jak dotąd niepokonanych na polu walki. Vikarṇa był bratem Duryodhany, Aśvatthāmā był synem Droṇācāryi, a Saumadatti (zwany Bhūriśravą) był synem Króla Bāhlików. Karṇa zaś jest bratem przyrodnim Arjuny, gdyż został zrodzony z Kuntī, zanim poślubiła ona Króla Pāṇḍu. Kṛpācārya zaś poślubił bliźniaczą siostrę Droṇācāryi.

TEKST 9

अन्ये च बहवः शूरा मदर्थे त्यक्तजीविताः ।
नानाशस्त्रप्रहरणाः सर्वे युद्धविशारदाः ॥ ९ ॥

anye ca bahavaḥ śūrā
mad-arthe tyakta-jīvitāḥ
nānā-śastra-praharaṇāḥ
sarve yuddha-viśāradāḥ

anye-wielu innych; *ca*-również; *bahavaḥ*-w wielkiej liczbie; *śūrāḥ*-bohaterowie; *mad-arthe*-z mojego powodu; *tyakta-jīvitāḥ*-gotowi ryzykować życiem; *nānā*-wielu; *śastra*-broń; *praharaṇāḥ*-wyposażeni w; *sarve*-wszyscy oni; *yuddha*-bitwa; *viśāradāḥ*-doświadczeni w sztuce wojennej.

TŁUMACZENIE

Jest też wielu innych bohaterów, gotowych oddać życie dla mojej sprawy. Oręż ich niezliczony, a oni sami wysoce doświadczeni są w sztuce walki.

ZNACZENIE

Jeśli chodzi o innych - takich jak Jayadratha, Kṛtavarma, Śalya, etc. - wszyscy zdecydowani są oddać swoje życie dla sprawy Duryodhany. Innymi słowy, wypełnią oni wkrótce swoje przeznaczenie, jako że opowiadając się za grzesznym Duryodhaną, skazali się na nieodwołalną śmierć. Duryodhana był oczywiście przekonany o swoim zwycięstwie, licząc na wyżej wymienione, połączone siły swoich potężnych, dobrze zaprawionych w walce przyjaciół.

TEKST 10

अपर्याप्तं तदस्माकं बलं भीष्माभिरक्षितम् ।
पर्याप्तं त्विदमेतेषां बलं भीमाभिरक्षितम् ॥ १० ॥

aparyāptaṁ tad asmākaṁ
balaṁ bhīṣmābhirakṣitam
paryāptaṁ tv idam eteṣāṁ
balaṁ bhīmābhirakṣitam

aparyāptam-niezmierzona; *tat*-ta; *asmākam*-nasza; *balam*-siła; *bhīṣma*-przez dziadka Bhīṣmę; *abhirakṣitam*-doskonale chroniona; *paryāptam*-ograniczona; *tu*-lecz; *idam*-wszyscy ci; *eteṣām*-od Pāṇḍawów; *balam*-siła; *bhīma*-przez Bhīmę; *abhirakṣitam*-starannie chronieni.

TŁUMACZENIE

Nasze siły są niezmierzone, a dziadek Bhīṣma daje nam doskonała ochronę, podczas gdy siła Pāṇḍawów jest ograniczona, pomimo starań poczynionych przez Bhīmę.

ZNACZENIE

Duryodhana ocenia tutaj porównawczo siły obu armii. Uważa on, że potęga jego armii, doskonale chronionej przez najbardziej doświadczonego wodza, dziadka Bhīṣmę, jest nieograniczona. Z drugiej strony, siły Pāṇḍawów, chronione przez mniej doświadczonego wodza, Bhīmę - który jest niczym w obecności Bhīṣmy - są ograniczone. Duryodhana był zawsze zazdrosny o Bhīmę, ponieważ doskonale wiedział, że jeśli w ogóle kiedykolwiek zostanie zabity, dokona tego właśnie Bhīma. Jednocześnie jednak pewien był swego zwycięstwa z racji obecności Bhīṣmy, który był daleko lepszym dowódcą. Jego przypuszczenie, że wyjdzie z walki zwycięsko, miało więc mocne podstawy.

TEKST 11

अयनेषु च सर्वेषु यथाभागमवस्थिताः ।
भीष्ममेवाभिरक्षन्तु भवन्तः सर्व एव हि ॥११॥

ayaneṣu ca sarveṣu
yathā-bhāgam avasthitāḥ
bhīṣmam evābhirakṣantu
bhavantaḥ sarva eva hi

ayaneṣu-w punktach strategicznych; *ca*-również; *sarveṣu*-wszędzie; *yathā-bhāgam*-rozmaicie rozmieszczone; *avasthitāḥ*-usytuowany; *bhīṣmam*-dziadkowi Bhīṣmie; *eva*-na pewno; *abhirakṣantu*-można udzielić poparcia; *bhavantaḥ*-wy wszyscy; *sarve*-odpowiednio; *eva*-z pewnością; *hi*-dokładnie.

TŁUMACZENIE

A teraz każdy z was, twardo stojąc na swoim stanowisku, musi być niezawodną podporą dla dziadka Bhīṣmy.

ZNACZENIE

Podkreśliwszy przed chwilą tak mocno waleczność Bhīṣmy, Duryodhana zważył teraz na to, iż inni mogli poczuć się tym urażeni. Więc w swój zwykły dyplomatyczny sposób usiłuje poprawić sytuację, używając powyższych słów. Nic nie ujmując z niewątpliwego bohaterstwa Bhīṣmadevy, Duryodhana trzeźwo oceniał jego siły (był on przecież już starcem), i dlatego prosi dowódców o szczególną ochronę dla niego, ze wszystkich stron. Mógł on zaangażować się w walkę i wróg mógł wykorzystać to jego całkowite zaangażowanie się po jednej stronie. Dlatego ważną rzeczą było, aby wszyscy inni bohaterowie pozostali na swoich strategicznych pozycjach i nie pozwolili nieprzyjacielowi przełamać szeregów. Duryodhana wyraźnie czuł, że zwycięstwo Kaurawów zależy od obecności Bhīṣmadevy. I właściwie pewien był pełnego poparcia Bhīṣmadevy i Droṇācāryi w walce. Dobrze jeszcze pamiętał ich wymowne milczenie, gdy bezradna Draupadī (żona Arjuny) zmuszana do obnażenia się w obecności wszystkich wodzów, właśnie do nich apelowała o sprawiedliwość. Mając nawet wzgląd na pewną słabość swoich dwóch wielkich dowódców do Pāṇḍawów, Duryodhana był pewien, że teraz ci wyzbędą się swoich uczuć, tak jak to zwykle działo się w czasie ryzykownych przedsięwzięć.

TEKST 12

तस्य संजनयन्हर्षं कुरुवृद्धः पितामहः ।
सिंहनादं विनद्योच्चैः शङ्खं दध्मौ प्रतापवान् ॥१२॥

tasya sañjanayan harṣaṁ
kuru-vṛddhaḥ pitāmahaḥ
siṁha-nādaṁ vinadyoccaiḥ
śaṅkhaṁ dadhmau pratāpavān

tasya-jego; *sañjanayan*-potęgująca się; *harṣam*-radość; *kuru-vṛddhaḥ*-przodek dynastii Kuru (Bhīṣma); *pitāmahaḥ*-dziadek; *siṁha-nādam*-dźwięk podobny do ryku lwa; *vinadya*-wibrujący; *uccaiḥ*-bardzo głośno; *śaṅkham*-muszla, koncha; *dadhmau*-zadął; *pratāpavān*-dzielny.

TŁUMACZENIE

Podówczas Bhīṣma, wielki i mężny przodek dynastii Kuru, dziadek wojowników, zadął potężnie w swoją konchę, a brzmienie jej, podobne rykowi lwa, rozradowało Duryodhanę.

ZNACZENIE

Przodek dynastii Kaurawów zdawał sobie sprawę z tego, co działo się teraz w sercu jego wnuka, Duryodhany, i kierowany naturalnym uczuciem współczucia, usiłuje rozweselić go, dmiąc bardzo głośno w swoją konchę, stosownie do swej "lwiej" pozycji. Ale pośrednio, posługując się symbolem muszli, daje znak swojemu przygnębionemu wnukowi, że nie ma szans na zwycięstwo, albowiem po drugiej stronie obecny jest Najwyższy Pan - Kṛṣṇa. Jednak jego obowiązkiem było podjąć walkę i w związku z tym nie szczędził trudu.

TEKST 13

ततः शङ्खाश्च भेर्यश्च पणवानकगोमुखाः ।
सहसैवाभ्यहन्यन्त स शब्दस्तुमुलोऽभवत् ॥१३॥

tataḥ śaṅkhāś ca bheryaś ca
paṇavānaka-gomukhāḥ
sahasaivābhyahanyanta
sa śabdas tumulo'bhavat

tataḥ-następnie; *śaṅkhāḥ*-muszle; *ca*-również; *bheryaḥ*-rogi (myśliwskie); *ca*-i; *paṇava-ānaka*-trąbki i bębenki; *go-mukhāḥ*-rogi; *sahasā*-nagle; *eva*-z pewnością; *abhyahanyanta*-zabrzmiały równocześnie; *saḥ*-te; *śabhaḥ*-połączone brzmienie; *tumulaḥ*-zgiełkliwe; *abhavat*-stały się.

TŁUMACZENIE

Równocześnie zaś zabrzmiały konchy, rogi, trąbki, tuby i bębenki, a połączone ich głosy uczyniły wiele zgiełku.

TEKST 14

ततः श्वेतैर्हयैर्युक्ते महति स्यन्दने स्थितौ ।
माधवः पाण्डवश्चैव दिव्यौ शङ्खौ प्रदध्मतुः ॥ १४ ॥

tataḥ śvetair hayair yukte
mahati syandane sthitau
mādhavaḥ pāṇḍavaś caiva
divyau śaṅkhau pradadhmatuḥ

tataḥ-następnie; *śvetaiḥ*-przez białe; *hayaiḥ*-konie; *yukte*-zaprzęgnięte w; *mahati*-w wielkim; *syandane*-rydwan; *sthitau*-tak usytuowani; *mādhavaḥ*-Kṛṣṇa (mąż bogini fortuny); *pāṇḍavaḥ*-Arjuna (syn Pāṇḍu); *ca*-również; *eva*-na pewno; *divyau*-transcendentalny; *śaṅkhau*-muszle; *pradadhmatuḥ*-zadęli.

TŁUMACZENIE

I po drugiej stronie ozwały się potężne dźwięki. To Kṛṣṇa z Arjuną, usadowieni w wielkim rydwanie ciągnionym przez białe konie, zadęli w swoje transcendentalne konchy.

ZNACZENIE

W przeciwieństwie do muszli, w którą zadął Bhīṣmadeva, muszle w rękach Kṛṣṇy i Arjuny opisane zostały jako transcendentalne. Brzmienie tych transcendentalnych muszli oznajmiało, że nie ma nadziei na zwycięstwo dla strony przeciwnej, ponieważ Sam Kṛṣṇa znalazł się po stronie Pāṇḍawów. *Jayas tu pāṇḍu-putrāṇāṁ yeṣāṁ pakṣe janārdanaḥ*. Zwycięstwo zawsze jest z takimi osobami, jak synowie Pāṇḍu, jako że towarzyszy im Pan Kṛṣṇa. A gdziekolwiek i kiedykolwiek jest obecny Pan, tam zawsze jest i bogini

szczęścia, jako że bogini fortuny nigdy nie opuszcza swego męża. Dlatego szczęście i zwycięstwo oczekiwało Arjunę, i to oznajmił transcendentalny głos wydany przez konchę Viṣṇu, czyli Pana Kṛṣṇy. Poza tym, rydwan na którym siedzieli obaj przyjaciele, podarował Arjunie Agni (bóg ognia), a to dawało pewność, iż wóz ten będzie w stanie pokonać wszystkie strony, gdziekolwiek by nie był ciągniony w obrębie trzech światów.

TEKST 15

पाञ्चजन्यं हृषीकेशो देवदत्तं धनंजयः ।
पौण्ड्रं दध्मौ महाशङ्खं भीमकर्मा वृकोदरः ॥१५॥

pāñcajanyaṁ hṛṣīkeśo
devadattaṁ dhanañjayaḥ
pauṇḍraṁ dadhmau mahā-śaṅkhaṁ
bhīma-karmā vṛkodaraḥ

pāñcajanyam-muszla zwana Pāñcajanya; *hṛṣīkeśaḥ*- Hṛṣīkeśa (Kṛṣṇa, Pan, który kieruje zmysłami *bhaktów*); *devadattam* - muszla zwana Devadatta; *dhanañjayaḥ*-Dhanañjaya (Arjuna, zdobywca bogactw); *pauṇḍram*-muszla zwana Pauṇḍram; *dadhmau*-zadęli; *mahā-śaṅkham*-wspaniała muszla; *bhīma-karmā*-ten, kto wykonuje prace Herkulesa; *vṛkodaraḥ*-nienasycony żarłok (Bhīma).

TŁUMACZENIE

Pan Kṛṣṇa zadął w swoją konchę zwaną Pāñcajanya, Arjuna w swoją Devadattę, a Bhīma, nienasycony żarłok zdolny do iście Herkulesowych wyczynów, zadął w swoją wspaniałą konchę zwaną Pauṇḍram.

ZNACZENIE

W tym wersie Pan Kṛṣṇa nazwany został Hṛṣīkeśą, jako że jest On właścicielem wszystkich zmysłów. Żywe istoty są Jego integralnymi cząstkami, dlatego zmysły żywych istot stanowią integralną część Jego zmysłów. Impersonaliści nie są w stanie wytłumaczyć zmysłów żywych istot i dlatego są zawsze skłonni opisywać żywe istoty jako pozbawione zmysłów albo bezosobowe. Pan, usytuowany w sercu wszystkich żywych stworzeń, kieruje ich zmysłami. Ale kieruje nimi w taki sposób, aby żywa istota zrozumiała, że jej szczęście leży w podporządkowaniu się Jemu, a w przypadku czystego

wielbiciela, Pan kieruje jego zmysłami bezpośrednio. Tutaj, na polu walki Kurukṣetra, Pan bezpośrednio kieruje transcendentalnymi zmysłami Arjuny i stąd Jego szczególne imię, Hṛṣīkeśa. Pan nosi różne imiona, odpowiadające Jego różnorodnym czynnościom. Na przykład znany jest On pod imieniem Madhusūdana, jako że zabił demona imieniem Madhu; nazywany jest Govindą, gdyż dostarcza przyjemności krowom i zmysłom; nosi imię Vāsudeva, ponieważ pojawił się jako syn Vasudevy; nazywany jest Devakī-nandana, ponieważ zaakceptował Devakī jako Swoją matkę; znany jest pod imieniem Yaśodā-nandana, jako że Swoje dziecięce rozrywki we Vṛndāvaṇa zadedykował Yaśodzie; Jego imieniem jest również Pārtha-sārathi, ponieważ był woźnicą Swojego przyjaciela Arjuny. Podobnie, imię Jego jest Hṛṣīkeśa, jako że dawał wskazówki Arjunie na polu walki Kurukṣetra.

Arjuna nazwany został tutaj Dhanañjayą, a to dlatego, że pomógł swemu starszemu bratu w zdobyciu bogactw, gdy tych zabrakło królowi do składania ofiar. Podobnie Bhīma, wielki żarłok i tytan zdolny do iście Herkulesowych zadań (chociażby zabicie demona Hiḍimba), znany jest jako Vṛkodara.

Wracajmy więc na pole bitwy, gdzie głosy muszli, w które zadęty różne osobistości po stronie Pāṇḍawów - poczyna jąc od Pana, wlały otuchę w serca walczących wojowników. Druga strona nie była zaszczycona obecnością Pana Kṛṣṇy, najwyższego wodza, ani bogini fortuny. Więc przeznaczeniem ich była przegrana - i to właśnie oznajmiały dźwięki muszli.

TEKST 16-18

अनन्तविजयं राजा कुन्तीपुत्रो युधिष्ठिरः ।
नकुलः सहदेवश्च सुघोषमणिपुष्पकौ ॥१६॥
काश्यश्च परमेष्वासः शिखण्डी च महारथः ।
धृष्टद्युम्नो विराटश्च सात्यकिश्चापराजितः ॥१७॥
द्रुपदो द्रौपदेयाश्च सर्वशः पृथिवीपते ।
सौभद्रश्च महाबाहुः शङ्खान्दध्मुः पृथक्पृथक् ॥१८॥

anantavijayaṁ rājā
kuntī-putro yudhiṣṭhiraḥ
nakulaḥ sahadevaś ca
sughoṣa-maṇipuṣpaku
kāśyaś ca parameṣvāsaḥ
śikhaṇḍī ca mahā-rathaḥ

dhṛṣṭadyumno virāṭaś ca
sātyakiś cāparājitaḥ
drupado draupadeyāś ca
sarvaśaḥ pṛthivī-pate
saubhadraś ca mahā-bāhuḥ
śaṅkhān dadhmuḥ pṛthak pṛthak

anantavijayam-muszla nazywana Anantavijaya; *rājā*-król; *kuntī-putraḥ* -syn Kuntī; *yudhiṣṭhiraḥ*-Yudhiṣṭhira; *nakulaḥ*-Nakula; *sahadevaḥ*-Sahadeva; *ca*-i; *sughoṣa-maṇipuṣpakau*-muszle nazywane Sughoṣa i Maṇipuṣpaka; *kāśyaḥ*-Król Kāśī (Vārāṇasī); *ca*-i; *parameṣvāsaḥ*-wielki łucznik; *śikhaṇḍī*-Śikhaṇḍī; *ca*-również; *mahā-rathaḥ*-ten, kto może podołać w walce tysiącom; *dhṛṣṭadyumnaḥ*-Dhṛṣṭadyumna (syn Króla Drupady); *virāṭaḥ*-Virāṭa (książe, który udzielił schronienia Pāṇḍadwom, kiedy byli w niełasce); *ca*-również; *sātyakiḥ*-Sātyaki (tak samo jak Yuyudhāna, woźnica Pana Kṛṣṇy); *ca*-i; *aparājitaḥ*-nigdy przedtem nie zwyciężeni; *drupadaḥ* - Drupada, Król Pāñcala; *draupadeyāḥ*-syn Draupadī; *ca*-również; *sarvaśaḥ* -wszyscy; *pṛthivī-pate*-O Królu; *saubhadraḥ*-syn Subhadry (Abhimanyu); *mahā-bāhuḥ*-potężnie uzbrojeni; *śaṅkhān*-konchy; *dadhmuḥ*-zadęli; *pṛthak pṛthak*-każdy z osobna.

TŁUMACZENIE

Król Yudhiṣṭhira, syn Kuntī, zadął w swoją konchę Anantavijayę, a Nakula i Sahadeva zadęli w Sughoṣę i Maṇipuṣpakę. Wielki łucznik Król Kāśī, wielki wojownik Śikhaṇḍī, Dhṛṣṭadyumna, Virāṭa i niepokonany Sātyaki, Drupada, synowie Draupadī, i inni, O Królu, tacy jak syn Subhadry, potężnie uzbrojeni, wszyscy zadęli w swoje konchy.

ZNACZENIE

Sañjaya bardzo taktownie poinformował Króla Dhṛtarāṣṭrę, że jego niemądra polityka zwodzenia synów Pāṇḍu i jego starania, aby osadzić na tronie swoich własnych synów, nie były rzeczą godną pochwały. Wszystko wskazywało na to, że ta bitwa położy kres całej dynastii Kuru. Począwszy od przodka Bhīṣmy, skończywszy zaś na wnukach, jak Abhimanyu i inni - włącznie z wieloma królami z wielu państw świata - wszyscy byli tam obecni, i los ich został przesądzony. Całą winę za tę tragedię ponosi Król Dhṛtarāṣṭra, gdyż to on swoimi niegodnymi knowaniami poprowadził swoich synów na pole bitwy, Kurukṣetrę.

TEKST 19

स घोषो धार्तराष्ट्राणां हृदयानि व्यदारयत्।
नभश्च पृथिवीं चैव तुमुलोऽभ्यनुनादयन् ॥१९॥

sa ghoṣo dhārtarāṣṭrāṇāṁ
hṛdayāni vyadārayat
nabhaś ca pṛthivīṁ caiva
tumulo 'bhyanunādayan

saḥ-ta; *ghoṣaḥ*-wibracja; *dhārtarāṣṭrāṇām*-synów Dhṛtarāṣṭry; *hṛdayāni*-serca; *vyadārayat*-zgruchotały; *nabhaḥ*-niebo; *ca*-również; *pṛthivīm*-powierzchnia ziemi; *ca*-również; *eva*-z pewnością; *tumulaḥ*-hałaśliwy; *abhyanunādayan*-przez rozbrzmiewające.

TŁUMACZENIE

A hałaśliwe dźwięki muszli napełniły wibracjami ziemię i niebo, i tumult ten zdruzgotał serca synów Dhṛtarāṣṭry.

ZNACZENIE

Kiedy Bhīṣma i inni po stronie Duryodhany dęli w swoje muszle, nie wzruszyło to serc Pāṇḍawów. Nie ma wzmianki o takich odczuciach. Natomiast werset ten oznajmia, że serca synów Dhṛtarāṣṭry zdruzgotane zostały dźwiękami dobiegającymi z oddziałów Pāṇḍawów. Stało się tak za przyczyną synów Pāṇḍu, którzy zaufali Panu Kṛṣṇie. Albowiem ten, kto przyjmuje schronienie u Najwyższego Pana, ten nie musi się obawiać niczego, nawet w środku największego niebezpieczeństwa.

TEKST 20

अथ व्यवस्थितान्दृष्ट्वा धार्तराष्ट्रान्कपिध्वजः।
प्रवृत्ते शस्त्रसंपाते धनुरुद्यम्य पाण्डवः।
हृषीकेशं तदा वाक्यमिदमाह महीपते ॥२०॥

atha vyavasthitān dṛṣṭvā
dhārtarāṣṭrān kapi-dhvajaḥ
pravṛtte śastra-sampāte

dhanur udyamya pāṇḍavaḥ
hṛṣīkeśaṁ tadā vākyam
idam āha mahī-pate

atha-po czym; *vyavasthitān*-usytuowany; *dṛṣṭvā*-patrząc na; *dhārtarāṣṭrān*-synów Dhṛtarāṣṭry; *kapi-dhvajaḥ*-na którego fladze widniał Hanumān; *pravṛtte*-gotowy do działania; *śastra-sampāte*-strzały wypuszczone; *dhanuḥ*-łuk; *udyamya*-pochwyciwszy; *pāṇḍavaḥ*-Pāṇḍu (Arjuna); *hṛṣīkesam*-do Pana Kṛṣṇy; *tadā*-w tym czasie; *vākyam*-słowa; *idam*-te; *āha*-powiedział; *mahī-pate*-O Królu.

TŁUMACZENIE

O Królu, na ten czas Arjuna, syn Pāṇḍu, siedzący w swym rydwanie, z wizerunkiem Hanumāna na chorągwi, podniósł łuk i patrząc na twych synów, przygotował się do wypuszczenia strzał. O Królu, i w ten czas, Arjuna ozwał się do Hṛṣīkeśy [Kṛṣṇy] tymi słowy:

ZNACZENIE

Bitwa miała się wkrótce rozpocząć. Powyższe wersy dają nam do zrozumienia, że synowie Dhṛtarāṣṭry byli mniej lub bardziej przygnębieni widząc nieoczekiwaną organizację sił militarnych Pāṇḍawów, kierowanych na polu bitwy bezpośrednimi instrukcjami Pana Kṛṣṇy. Wizerunek Hanumāna na proporcu Arjuny, to kolejna oznaka nieodwołalnego zwycięstwa, gdyż Hanumān współdziałał z Panem Rāmą w Jego zwycięskiej bitwie z Rāvaṇą. Teraz, zarówno Rāma, jak i Hanumān znaleźli się w rydwanie Arjuny, aby służyć mu pomocą. Pan Kṛṣṇa jest Samym Rāmą, a gdziekolwiek jest Pan Rāma, tam również jest Jego wieczny sługa Hanumān i Jego wieczna małżonka Sītā, bogini fortuny. Nie miał więc Arjuna powodu do jakichkolwiek obaw. Przecież Sam Pan zmysłów, Kṛṣṇa, był tuż przy nim i w każdej chwili mógł mu służyć wskazówkami, co do taktyki walki. Zatem Arjuna mógł korzystać z wszelkich dobrych rad, jeśli chodzi o prowadzenie bitwy. A tak pomyślne warunki zorganizowane przez Pana dla Jego wiecznego wielbiciela są oznaką pewnego zwycięstwa.

TEKST 21-22

अर्जुन उवाच ।
सेनयोरुभयोर्मध्ये रथं स्थापय मेऽच्युत ॥२१॥

यावदेतान्निरीक्षेऽहं योद्धुकामानवस्थितान् ।
कैर्मया सह योद्धव्यमस्मिन्रणसमुद्यमे ॥२२॥

arjuna uvāca
senayor ubhayor madhye
ratham sthāpaya me'cyuta
yāvad etān nirīkṣe'ham
yoddhu-kāmān avasthitān
kair mayā saha yoddhavyam
asmin raṇa-samudyame

arjunaḥ-Arjuna; *uvāca*-rzekł; *senayoḥ*-wojsk; *ubhayoḥ*-obu stron; *madhye*-pomiędzy nie; *ratham*-rydwan; *sthāpaya*-proszę prowadź; *me*-mój; *acyuta*-O nieomylny; *yāvat*-tak długo; *etān*-tych wszystkich; *nirīkṣe*-mogę zobaczyć; *aham*-ja; *yoddhu-kāmān*-pragnąc walczyć; *avasthitān*-ustawionych na polu bitwy; *kaiḥ*-z którymi; *mayā*-przeze mnie; *saha*-z; *yoddhavyam*-walczyć z; *asmin*-w tej; *raṇa*-wojennej; *samudyame*-w próbie.

TŁUMACZENIE

Arjuna rzekł: O niezawodny, proszę, poprowadź mój rydwan pomiędzy obie armie, tak abym mógł ujrzeć tych, z którymi przyjdzie mi się zetrzeć w tej wielkiej próbie wojennej.

ZNACZENIE

Pan Kṛṣṇa jest Najwyższą Osobą Boga, ale z powodu Swojej bezprzyczynowej łaski zaangażował się w służbę dla Swojego przyjaciela. Najwyższy Pan jest zawsze niezawodny w uczuciu dla Swoich wielbicieli, dlatego też Arjuna zwrócił się do Niego w ten sposób. Jako powożący rydwanem musiał On spełniać polecenia Arjuny, a jako że nigdy się z tym nie ociągał, adresowany jest tutaj jako niezawodny. Niech nikt sobie nie pomyśli, iż przez to, że Pan zgodził się być woźnicą Swojego przyjaciela, Jego najwyższa pozycja została zakwestionowana. We wszystkich okolicznościach jest On Najwyższą Osobą Boga, Hṛṣīkeśą, Panem wszystkich zmysłów.

Związek pomiędzy Panem i Jego sługą jest bardzo słodki i transcendentalny. Sługa zawsze gotowy jest pełnić służbą dla Pana i podobnie, Pan zawsze szuka okazji, aby w jakiś sposób usłużyć Swojemu wielbicielowi. Więcej przyjemności czerpie On z tego, gdy jakiś czysty wielbiciel przyjmuje bardziej faworyzowaną pozycję i rozkazuje Jemu, niż gdyby Sam miał wydawać polecenia. Jako pan, rządzi On wszystkimi i nie ma nikogo, kto byłby ponad

Nim i Nim rządził. Kiedy jednak czysty wielbiciel wydaje Mu polecenia, czerpie On z tego transcendentalną przyjemność, pomimo tego, że w każdych okolicznościach zajmuje On niezachwianą pozycję Pana.

Arjuna, jako czysty wielbiciel Pana, nie chciał walczyć ze swymi braćmi i kuzynami. Do wyjścia na pole walki zmusił go upór Duryodhany, który nigdy nie godził się na jakiekolwiek pertraktacje pokojowe. Dlatego ciekaw był, kim są dowódcy strony przeciwnej, obecni na polu walki. Chociaż nie mogło być już mowy o żadnych przedsięwzięciach pokojowych, Arjuna chciał zobaczyć ich raz jeszcze i przekonać się, jak bardzo zawzięci są oni w swoim bezsensownym pragnieniu walki.

TEKST 23

योत्स्यमानानवेक्षेऽहं य एतेऽत्र समागताः ।
धार्तराष्ट्रस्य दुर्बुद्धेर्युद्धे प्रियचिकीर्षवः ॥२३॥

yotsyamānān avekṣe 'haṁ
ya ete 'tra samāgatāḥ
dhārtarāṣṭrasya durbuddher
yuddhe priya-cikīrṣavaḥ

yotsyamānām-tych, którzy będą walczyć; *avekṣe*-niech zobaczę; *aham*-ja; *ye*-ci; *ete*-którzy; *atra*-tutaj; *samāgatāḥ*-zgromadzeni; *dhārtarāṣṭrasya*-syn Dhṛtarāṣṭry; *durbuddheḥ*-złośliwy; *yuddhe*-w walce; *priya*-dobrze; *cikīrṣavaḥ*-pragnąc.

TŁUMACZENIE

Pozwól mi zobaczyć tych, co stanęli tutaj w wojennym szyku, pragnąc w ten sposób zadowolić złośliwego syna Dhṛtarāṣṭry.

ZNACZENIE

Wszystkim wiadomo było, że Duryodhana pragnie zawładnąć królestwem Pāṇḍawów. Dzielnie w tych knowaniach sekundował mu jego ślepy ojciec, Król Dhṛtarāṣṭra. Dlatego można przyjąć, iż wszystkie osoby, które wzięły stronę Duryodhany, były tego samego pokroju. Arjuna pragnął zobaczyć ich przed rozpoczęciem walki, po to aby dowiedzieć się, kim są. Nie miał jednak zamiaru negocjować z nimi w sprawie pokoju. Chciał po prostu ocenić siły tych, którym miał stawić czoła, pomimo tego, iż pewien był zwycięstwa, albowiem Kṛṣṇa siedział po jego stronie.

TEKST 24

सञ्जय उवाच ।
एवमुक्तो हृषीकेशो गुडाकेशेन भारत ।
सेनयोरुभयोर्मध्ये स्थापयित्वा रथोत्तमम् ॥२४॥

sañjaya uvāca
evam ukto hṛṣīkeśo
guḍākeśena bhārata
senayor ubhayor madhye
sthāpayitvā rathottamam

sañjayaḥ-Sañjaya; *uvāca*-rzekł; *evam*-w ten sposób; *uktaḥ*-nazwany; *hṛṣīkeśaḥ*-Pan Kṛṣṇa; *guḍākeśena*-przez Arjunę; *bhārata*-O potomku Bharaty; *senayoḥ*-wojsk; *ubhayoḥ*-obu; *madhye*-w środku; *sthāpayitvā*-umieściwszy; *rathottamam*-najwspanialszy rydwan.

TŁUMACZENIE

Sañjaya rzekł: O potomku Bharaty, wysłuchawszy Arjuny, Kṛṣṇa skierował wspaniały rydwan pomiędzy wojska obu stron.

ZNACZENIE

W tym wersie Arjuna nazwany został Guḍākeśą. *Guḍaka* oznacza sen, a ten, kto pokonuje sen, nazywany jest *guḍākeśa*. Sen jest również oznaką ignorancji. Więc Arjuna dzięki swojej przyjaźni z Kṛṣṇa pokonał zarówno sen, jak i ignorancję. Jako wielki *bhakta* Kṛṣṇy, nie mógł zapomnieć Kṛṣṇy nawet na chwilę, taka jest bowiem natura wielbiciela. Zarówno we śnie, jak i na jawie *bhakta* Pana nigdy nie przestaje myśleć o imieniu Kṛṣṇy, Jego formie, cechach i rozrywkach. Zatem wielbiciel Kṛṣṇy może pokonać zarówno sen, jak i ignorancję, po prostu nieustannie myśląc o Kṛṣṇie. Nazywane to jest świadomością Kṛṣṇy albo *samādhi*. Jako Hṛṣīkeśa, czyli Pan zmysłów i umysłu każdej żywej istoty, Kṛṣṇa zrozumiał cel Arjuny w umieszczeniu wozu pośrodku obu armii. Więc uczynił to i przemówił w ten sposób.

TEKST 25

भीष्मद्रोणप्रमुखतः सर्वेषां च महीक्षिताम् ।
उवाच पार्थ पश्यैतान्समवेतान्कुरूनिति ॥२५॥

bhīṣma-droṇa-pramukhataḥ
sarveṣām ca mahīkṣitām
uvāca pārtha paśyaitān
samavetān kurūn iti

bhīṣma-dziadek Bhīṣma; *droṇa*-nauczyciel Droṇa; *pramukhataḥ*-przed; *sarveṣām*-wszystkimi; *ca*-również; *mahīkṣitām*-przewodzący światu; *uvāca*-powiedział; *pārtha*-O Pārtho (syn Pṛthy); *paśya*-spójrz; *etān*-wszyscy oni; *samavetān*-zgromadzeni; *kurūn*-wszyscy członkowie dynastii Kuru; *iti*-w ten sposób.

TŁUMACZENIE

I w obecności Bhīṣmy, Droṇy i wszystkich pozostałych władców świata, Hṛṣīkeśa, Pan, rzekł: Spójrz no Pārtho na wszystkich Kaurawów, którzy zgromadzili się tutaj.

ZNACZENIE

Jako Dusza Najwyższa obecna w sercu każdej żywej istoty, Pan Kṛṣṇa doskonale wiedział, co się dzieje w umyśle Arjuny. Użycie słowa "Hṛṣīkeśa" w tym kontekście oznacza, iż wie On o wszystkim. Podobnie znaczące jest, odniesione do Arjuny, słowo Pārtha, czyli syn Kuntī albo inaczej Pṛthy. Jako przyjaciel Arjuny, Kṛṣṇa chciał poinformować go, że zgodził się być jego woźnicą dlatego, że był on synem Pṛthy, siostry Jego własnego ojca, Vasudevy. Ale co Kṛṣṇa miał na myśli, gdy kazał mu spojrzeć na Kaurawów? Czy Arjuna chciał już tutaj powstrzymać się od walki? Kṛṣṇa nigdy nie spodziewał się tego po synu Swojej ciotki Pṛthy. W ten sposób, przyjaźnie żartując, Pan odsłonił myśli Arjuny.

TEKST 26

तत्रापश्यत्स्थितान्पार्थः पितॄनथ पितामहान् ।
आचार्यान्मातुलान्भ्रातॄन्पुत्रान्पौत्रान्सखींस्तथा ।
श्वशुरान्सुहृदश्चैव सेनयोरुभयोरपि ॥ २६ ॥

tatrāpaśyat sthitān pārthaḥ
pitṛn atha pitāmahān
ācāryān mātulān bhrātṛn
putrān pautrān sakhīṁs tathā

śvaśurān suhṛdaś caiva
senayor ubhayor api

tatra-tam; *apaśyat*-mógł zobaczyć; *sthitān*-stojących; *pārthaḥ*-Arjuna; *pitṛn*-ojców; *atha*-również; *pitāmahān*-dziadków; *ācāryān*-nauczycieli; *mātulā*-braci swojej matki; *bhrātṛn*-braci; *putrān*-synów; *pautrān*-wnuków; *sakhīn*-przyjaciół; *tathā*-również; *śvaśurān*-teściów; *suhṛdah*-sympatyków (życzliwych mu ludzi); *ca*-również; *eva*-z pewnością; *senayoḥ*-armii; *ubhayoḥ*-obu stron; *api*-włączając.

TŁUMACZENIE

Z miejsca pomiędzy obu armiami, Arjuna mógł zobaczyć swoich ojców, dziadków, nauczycieli, wujów, braci, synów, wnuków, jak również ojca swojej żony i wszystkich sympatyków - wszyscy byli tam obecni.

ZNACZENIE

Na polu bitwy Arjuna zobaczył wszystkich swoich krewnych. Widział osoby takie jak Bhūriśravę, równieśników swego ojca, dziadków: Bhīṣmę i Somadattę, nauczycieli: Droṇācāryę i Kṛpācāryę; braci swojej matki: Śalyę i Śakuni; swoich braci, jak Duryodhanę; synów, jak Lakṣmaṇa; przyjaciół, jak Aśvatthāmę; sympatyków, jak Kṛtavarmę, etc. Widział również wojska, a pośród nich wielu swoich przyjaciół.

TEKST 27

तान्समीक्ष्य स कौन्तेयः सर्वान्बन्धूनवस्थितान्।
कृपया परयाविष्टो विषीदन्निदमब्रवीत् ॥ २७ ॥

tān samīkṣya sa kaunteyaḥ
sarvān bandhūn avasthitān
kṛpayā parayāviṣṭo
viṣīdann idam abravīt

tān-wszystkich; *samīkṣya*-zobaczywszy; *saḥ*-on; *kaunteyaḥ*-syn Kuntī; *sarvān*-rozmaitych; *bandhūn*-krewnych; *avasthitān*-ustawionych; *kṛpayā*-przez współczucie; *parayā*-wielkie; *āviṣṭaḥ*-przepełniony; *viṣīdan*-lamentując; *idam*-w ten sposób; *abravīt*-przemówił.

TŁUMACZENIE

I ujrzawszy wszystkich swoich przyjaciół i krewnych, Arjuna - syn Kuntī, napełnił się współczuciem i przemówił w ten sposób:

TEKST 28

अर्जुन उवाच ।
दृष्ट्वेमं स्वजनं कृष्ण युयुत्सुं समुपस्थितम् ।
सीदन्ति मम गात्राणि मुखं च परिशुष्यति ॥२८॥

arjuna uvāca
dṛṣṭvemaṁ svajanaṁ kṛṣṇa
yuyutsuṁ samupasthitam
sīdanti mama gātrāṇi
mukhaṁ ca pariśuṣyati

arjunaḥ-Arjuna; *uvāca*-rzekł; *dṛṣṭvā*-zobaczywszy; *imam*-wszystkich tych; *svajanam*-krewnych; *kṛṣṇa*-O Kṛṣṇo; *yuyutsum*-wszystkich w duchu walki; *samupasthitam*-wszystkich obecnych; *sīdanti*-drżą; *mama*-moje; *gātrāṇi*-członki ciała; *mukham*-usta; *ca*-również; *pariśuṣyati*-wysycha.

TŁUMACZENIE

Arjuna rzekł: Mój drogi Kṛṣṇo, widząc swoich przyjaciół i krewnych, wszystkich tak rozpalonych duchem walki, czuję drżenie w kończynach mego ciała, a suchość trawi mi usta.

ZNACZENIE

Każdy człowiek prawdziwie oddany Panu posiada wszystkie dobre cechy, które znaleźć można u osób świętych albo półbogów. Podczas gdy *abhakta* (nie-wielbiciel) posiadając nawet wysokie kwalifikacje materialne dzięki wykształceniu i kulturze, nie posiada cech boskich. Arjuna, jako wielbiciel Pana, zobaczywszy swoich przyjaciół i krewnych na polu walki, od razu przepełnił się współczuciem dla nich, jako że zdecydowali się walczyć ze sobą. Jeśli chodzi o jego własnych żołnierzy, to był on pełen współczucia dla nich już od samego początku, ale czuł on nawet litość dla żołnierzy strony przeciwnej, przewidując ich bliską śmierć. I myśląc w ten sposób, poczuł drżenie w członkach swojego ciała i suchość w ustach. Był bardziej lub mniej

zdumiony widząc ich owładniętych duchem walki. Praktycznie całe społeczeństwo, wszyscy krewni Arjuny, przybyli, aby walczyć z nim. Przygnębiło to wielce Arjunę - dobrego *bhaktę* Pana. Chociaż nie ma tu o tym wzmianki, można sobie bez trudu wyobrazić, że przyprawiło go to nie tylko o drżenie ciała i suchość w ustach, ale że musiał również płakać z żalu i współczucia. Takie objawy u Arjuny nie były bynajmniej oznaką słabości, ale świadczyły o jego miękkim, zdolnym do współczucia sercu, co jest cechą charakterystyczną dla czystego wielbiciela Pana. Dlatego powiedziane jest:

yasyāsti bhaktir bhagavaty akiñcanā
sarvair guṇais tatra samāste surāḥ
harāv abhaktasya kuto mahad-guṇā
mano-rathenāsati dhāvato bahiḥ

"Kto bez reszty oddany jest Osobie Boga, ten posiada wszelkie dobre cechy półbogów. Natomiast ten, kto nie jest wielbicielem Pana, ma tylko kwalifikacje materialne, te zaś niewielką mają wartość. Jest tak dlatego, że unosi się on na planie mentalnym i niewątpliwie przyciągany jest przez oślepiającą energię materialną". (*Bhag.* 5.18.12)

TEKST 29

वेपथुश्च शरीरे मे रोमहर्षश्च जायते ।
गाण्डीवं स्रंसते हस्तात्त्वक्चैव परिदह्यते ॥ २९ ॥

vepathuś ca śarīre me
roma-harṣaś ca jāyate
gāṇḍīvaṁ sraṁsate hastāt
tvak caiva paridahyate

vepathuḥ-drżenie ciała; *ca*-również; *śarīre*-na ciele; *me*-moim; *roma-harṣaḥ*-zjeżony włos; *ca*-również; *jāyate*-ma miejsce; *gāṇḍīvam*-łuk Arjuny; *sraṁsate*-wyślizguje się; *hastāt*-z rąk; *tvak*-skóra; *ca*-również; *eva*-niewątpliwie; *paridahyate*-płonie.

TŁUMACZENIE

Całe moje ciało drży i jeżą mi się włosy. Mój łuk Gāṇḍīva wyślizguje mi się z rąk, a skóra moja płonie.

ZNACZENIE

Są dwa rodzaje drżenia ciała i jeżenia się włosów. Takie objawy świadczą albo o wielkiej duchowej ekstazie, albo o wielkim strachu spowodowanym jakimiś okolicznościami materialnymi. W realizacji transcendentalnej strach nie istnieje. Symptomy wykazywane przez Arjunę w tej sytuacji wywołane zostały strachem materialnym - mianowicie obawą o życie. Świadczą o tym również inne symptomy: z powodu dużej irytacji jego słynny łuk Gāṇḍiva wyślizgiwał mu się z rąk, a ponieważ serce przepełnione żalem paliło się w nim, miał wrażenie, że płonie na nim skóra. Przyczyną tego wszystkiego było materialne podejście do życia.

TEKST 30

न च शक्नोम्यवस्थातुं भ्रमतीव च मे मनः ।
निमित्तानि च पश्यामि विपरीतानि केशव ॥३०॥

na ca śaknomy avasthātuṁ
bhramatīva ca me manaḥ
nimittāni ca paśyāmi
viparītāni keśava

na-ani nie; *ca*-również; *śaknomi*-jestem w stanie; *avasthātum*-pozostać; *bhramati*-zapominając; *iva*-jak; *ca*-i; *me*-mój; *manaḥ*-umysł; *nimittāni*-powoduje; *ca*-również; *paśyāmi*-przewiduję; *viparītāni*-przeciwieństwo; *keśava*-O zabójco demona Keśī (Kṛṣṇo).

TŁUMACZENIE

Nie jestem w stanie pozostać tutaj ani chwili dłużej. Zapominam się i czuję zawrót głowy. Przeczuwam jedynie zło, O zabójco demona Keśī.

ZNACZENIE

Z powodu irytacji Arjuna nie był w stanie pozostać na polu walki i zapominał się na skutek słabości swojego umysłu.

Przyczyną dezorientacji w życiu jest nadmierne przywiązanie do rzeczy materialnych. *Bhayaṁ dvitīyābhinivesataḥ*: taka bojaźliwość i utrata równowagi umysłowej właściwa jest osobom, na które zbyt duże oddziaływanie mają warunki materialne. Arjuna przewidywał tylko nieszczęście na polu walki - nie uszczęśliwiłoby go nawet zwycięstwo nad wrogiem. Znaczące jest tutaj słowo *nimitta*. Człowiek widząc, że oczekuje go tylko nieszczęście, myśli

wtedy: "Dlaczego tutaj jestem?" Każdy zainteresowany jest sobą i swoim dobrobytem. Nikt nie jest zainteresowany Najwyższą Osobą. Oczekuje się, że Arjuna wykaże brak zainteresowania własną korzyścią i podda się woli Kṛṣṇy, który jest prawdziwym dobroczyńcą każdego. Uwarunkowana dusza zapomina o tym i dlatego cierpi różne materialne bolączki. Arjuna uważał, że zwycięstwo w walce byłoby dla niego jedynie przyczyną rozterek.

TEKST 31

न च श्रेयोऽनुपश्यामि हत्वा स्वजनमाहवे ।
न काङ्क्षे विजयं कृष्ण न च राज्यं सुखानि च ॥३१॥

na ca śreyo'nupaśyāmi
hatvā svajanam āhave
na kāṅkṣe vijayaṁ kṛṣṇa
na ca rājyaṁ sukhāni ca

na-ani nie; *ca*-również; *śreyaḥ*-dobro; *anupaśyāmi*-przewiduję; *hatvā* -przez zabicie; *svajanam*-własnych krewnych; *āhave*-w walce; *na*-ani nie; *kāṅkṣe*-pragnę; *vijayam*-zwycięstwa; *kṛṣṇa*- O Kṛṣṇo; *na*-ani nie; *ca*-również; *rājyam*-królestwa; *sukhāni*-tego szczęścia; *ca*-również.

TŁUMACZENIE

Nie rozumiem, jakież to dobro może wyniknąć z zabicia moich własnych krewnych w tej walce ani nie mogę, mój drogi Kṛṣṇo, pragnąć tego zwycięstwa, królestwa ani szczęścia.

ZNACZENIE

Uwarunkowane dusze nie wiedząc, że ich najwyższym interesem i dobrem jest Viṣṇu, czyli Kṛṣṇa, kierują swoją uwagę na związki cielesne, mając złudną nadzieję, że w nich znajdą szczęście. Pod wpływem złudzenia zapominają, że Kṛṣṇa jest również przyczyną szczęścia materialnego. Tutaj Arjuna zdaje się nawet zapominać o kodeksie moralnym obowiązującym *kṣatriyów*. Powiedziane jest, że dwa rodzaje ludzi zdolne są do wejścia na potężny i oślepiający glob słoneczny, mianowicie *kṣatriya*, który umiera w walce pod osobistym przewodnictwem Kṛṣṇy i osoba w wyrzeczonym porządku życia, która poświęca się całkowicie kulturze duchowej. Arjuna nie chce zabić nawet swoich wrogów, nie mówiąc już o swoich krewnych. Sądził, że jeśli zabije krewnych, nie zazna szczęścia w życiu; dlatego nie chciał walczyć. To tak jak osoba, która nie czuje głodu i w związku z tym nie jest skłonna do gotowania.

Zadecydował, że uda się do lasu, aby tam żyć w odosobnieniu. Ale jako *kṣatriya* musiał mieć królestwo, aby móc zachować swoją pozycję i utrzymać się przy życiu. *Kṣatriyowie* bowiem nie mogą angażować się w żadne inne zajęcia. Lecz Arjuna nie posiadał królestwa. Jedyną możliwością odzyskania królestwa, odziedziczonego po swoim ojcu, była walka z kuzynami i braćmi. Tego jednak nie chciał uczynić. Dlatego uważał, że powinien udać się do lasu i tam żyć w odosobnieniu.

TEKST 32-35

किं नो राज्येन गोविन्द किं भोगैर्जीवितेन वा।
येषामर्थे काङ्क्षितं नो राज्यं भोगाः सुखानि च।। ३२ ॥
त इमेऽवस्थिता युद्धे प्राणांस्त्यक्त्वा धनानि च।
आचार्याः पितरः पुत्रास्तथैव च पितामहाः ॥ ३३
मातुलाः श्वशुराः पौत्राः श्यालाः संबन्धिनस्तथा।
एतान्न हन्तुमिच्छामि घ्नतोऽपि मधुसूदन॥ ३४॥
अपि त्रैलोक्यराज्यस्य हेतोः किं नु महीकृते
निहत्य धार्तराष्ट्रान्नः का प्रीतिः स्याज्जनार्दन॥ ३५॥

kiṁ no rājyena govinda
kiṁ bhogair jīvitena vā
yeṣām arthe kāṅkṣitaṁ no
rājyaṁ bhogāḥ sukhāni ca
ta ime'vasthitā yuddhe
prāṇāṁs tyaktvā dhanāni ca
ācāryāḥ pitaraḥ putrās
tathaiva ca pitāmahāḥ
mātulāḥ śvaśurāḥ pautrāḥ
śyālāḥ sambandhinas tathā
etān na hantum icchāmi
ghnato'pi madhusūdana
api trailokya-rājyasya
hetoḥ kiṁ nu mahī-kṛte
nihatya dhārtarāṣṭrān naḥ
kā prītiḥ syāj janārdana

kim-jaki pożytek; *naḥ*-dla nas; *rājyena*-jest z tego królestwa; *govinda*-O Kṛṣṇo; *kim*-co; *bhogaiḥ*-radość; *jīvitena* -żyjąc; *vā*-lub też; *yeṣām*-dla

których; *arthe*-o ile chodzi o; *kāṅkṣitam*-pożądane; *naḥ*-nasze; *rājyam*-królestwo; *bhogāḥ*-radości materialne; *sukhāni*-wszelkie szczęście; *ca*-również; *te*-wszyscy z nich; *ime*-ci; *avasthitāḥ*-usytuowani; *yuddhe*-na tym polu bitwy; *prāṇān*-życia; *tyaktvā*-oddać; *dhanāni*-bogactwa; *ca*-również; *ācāryāḥ*-nauczyciele; *pitaraḥ*-ojcowie; *putrāḥ*-synowie; *tathā*-jak również; *eva*-z pewnością; *ca*-również; *pitāmahāḥ*-dziadkowie; *mātulāḥ*-wujowie; *śvaśurāḥ*-teściowie; *pautrāḥ*-wnuki; *śyālāḥ*-szwagrowie; *sambandhinaḥ*-krewni; *tathā*-jak również; *etān*-wszyscy ci; *na*-nigdy; *hantum*-dla zabicia; *icchāmi*-pragnę; *ghnataḥ*-zabici; *api*-nawet; *madhusūdana*-O zabójco demona Madhu (Kṛṣṇo); *api*-nawet jeśli; *trailokya*-trzech światów; *rājyasya*-królestwa; *hetoḥ*-w zamian; *kim*-nie mówiąc już o; *nu*-tylko; *mahī-kṛte*-dla ziemi; *nihatya*-przez zabicie; *dhārtarāṣṭrān*-synowie Dhṛtarāṣṭry; *nah*-nasz; *kā*-co; *prītiḥ*-przyjemność; *syāt*-czy będzie; *janārdana*-O żywicielu wszystkich żywych istot.

TŁUMACZENIE

O Govindo, jakież znaczenie może mieć dla nas królestwo, szczęście albo nawet samo życie, gdy ci wszyscy, dla których możemy tego pragnąć, zgromadzili się tutaj, na tym polu bitwy? O Madhusūdano, kiedy nauczyciele, ojcowie, synowie, dziadkowie, wujowie, teściowie, wnuki, szwagrowie i wszyscy krewni gotowi są oddać swoje życie i własność, i stoją teraz oto przede mną, dlaczego mamże pragnąć ich śmierci, nawet gdybym ja sam miał ujść z życiem? O żywicielu wszystkich stworzeń, nie jestem gotów walczyć z nimi, nawet w zamian za wszystkie trzy światy, nie mówiąc już o ziemi.

ZNACZENIE

Arjuna nazwał Pana Kṛṣṇę Govindą, a to dlatego, że Kṛṣṇa jest obiektem wszelkiej przyjemności dla krów i zmysłów. Używając tego znaczącego słowa, Arjuna daje do zrozumienia, co zadowoli jego zmysły. Chociaż zadowalanie naszych zmysłów nie jest zadaniem Govindy, to jeśli my spróbujemy zadowalać zmysły Govindy, automatycznie zadowalane będą i nasze zmysły. W życiu materialnym każdy pragnie zadowalać swoje własne zmysły i chce, aby Bóg spełniał jego polecenia w tym względzie. Pan zadowala zmysły żywych istot na tyle, na ile one na to zasługują, a nie w takim stopniu, jak one mogą tego pragnąć. Jeśli jednak ktoś ma wprost przeciwne nastawienie - mianowicie, gdy on próbuje zadowolić zmysły Govindy, bez pragnienia zadowolenia swoich własnych zmysłów, wtedy dzięki Jego łasce spełniane są wszystkie pragnienia żywej istoty. Głębokie uczucie dla społeczeństwa i

członków rodziny, okazane tutaj przez Arjunę, częściowo spowodowane jest jego naturalnym dla nich współczuciem. Dlatego nie jest on gotów walczyć. Każdy pragnie w jakimś stopniu żyć na pokaz - dzielić się i pokazywać swoje bogactwa przyjaciołom i krewnym, ale Arjuna obawia się, że wszyscy jego krewni i przyjaciele polegną w walce i nie będzie z kim podzielić się bogactwem. Jest to rozumowanie typowe dla życia materialnego. Życie transcendentalne jest jednak inne. W swoim pragnieniu zadowolenia Pana wielbiciel może, jeśli taka jest wola Pana, przyjąć wszelkie bogactwa dla służby Pana. Jeśli jednak Pan nie życzy sobie tego, nie powinien on przyjmować ani grosza. Arjuna nie pragnął zabijać swoich krewnych, a jeśli była jakakolwiek potrzeba zabicia ich, wolał, aby Kṛṣṇa zrobił to osobiście. Nie wiedział on jeszcze wtedy, że Kṛṣṇa przeznaczył ich wszystkich na śmierć, zanim jeszcze stanęli na polu walki, i że on miał być tylko instrumentem Kṛṣṇy. Oni byli już martwi. Fakt ten zostanie wyjawiony w następnych rozdziałach. Jako naturalny wielbiciel Pana, Arjuna nie chciał sięgać po miecz, aby mścić się na swoich niegodziwych kuzynach i braciach, ale planem Pana było to, że wszyscy oni mieli zostać zabici. *Bhakta* Pana nie mści się na złoczyńcach, lecz Pan nie toleruje żadnej krzywdy wyrządzonej Jego wielbicielowi przez niegodziwców. Pan może usprawiedliwić kogoś, jeśli chodzi o Niego Samego. Nie wybacza On jednak nikomu, kto wyrządził krzywdę Jego wielbicielom. Dlatego Pan był zdecydowany zabić łotrów, chociaż serce Arjuny pełne było współczucia dla nich.

TEKST 36

पापमेवाश्रयेदस्मान्हत्वैतानाततायिनः ।
तस्मान्नार्हा वयं हन्तुं धार्तराष्ट्रान्स्वबान्धवान् ।
स्वजनं हि कथं हत्वा सुखिनः स्याम माधव ॥ ३६ ॥

pāpam evāśrayed asmān
hatvaitān ātatāyinaḥ
tasmān nārhā vayaṁ hantuṁ
dhārtarāṣṭrān svabāndhavān
svajanaṁ hi kathaṁ hatvā
sukhinaḥ syāma mādhava

pāpam-występki; *eva*-z pewnością; *āśrayet*-muszą opanować; *asmān*-nas; *hatvā*-przez zabicie; *etān*-wszystkich tych; *ātatāyinaḥ* -napastnicy;

tasmāt-dlatego; *na*-nigdy; *arhāḥ*-zasługując; *vayam*-nas; *hantum*-zabić; *dhārtarāṣṭrān*-synów Dhṛtarāṣṭry; *svabāndhavān* -razem z przyjaciółmi; *svajanam*-krewnymi; *hi*-z pewnością; *katham*-jak; *hatvā*-przez zabicie; *sukhinaḥ*-szczęśliwi; *syāma*-zostać; *mādhava*-O Kṛṣṇo (mężu bogini szczęścia).

TŁUMACZENIE

Nie przystoi nam zabijać synów Dhṛtarāṣṭry i naszych przyjaciół, O Kṛṣṇo. Cóż przez to zyskamy, O mężu bogini szczęścia, i jakże będziemy mogli być szczęśliwi, zabiwszy naszych własnych krewnych?

ZNACZENIE

Według wskazówek wedyjskich jest sześć rodzajów napastników: 1) podający truciznę; 2) podpalacz domu; 3) atakujący z bronią śmiertelną; 4) rabujący bogactwa; 5) zajmujący obcy ląd; 6) porywacz żon. Tacy napastnicy mają być natychmiast zabijani i nie ma za to grzechu. Zabijanie takie przystoi zwykłemu człowiekowi, ale Arjuna nie był zwykłą osobą. Był świątobliwy z natury i dlatego chciał postąpić z nimi odpowiednio do tej cechy. Ten rodzaj świętości nie jest jednak odpowiedni dla *kṣatriyów*. Owszem, człowiek odpowiedzialny za administrację państwem powinien być świątobliwy, ale jednak nie może być tchórzem. Np. Pan Rāma był tak święty, że ludzie pragnęli mieszkać w Jego królestwie (*Rāma-rājya*), ale Pan Rāma nigdy nie okazał sie tchórzem. Rāvana był napastnikiem w stosunku do Rāmy, ponieważ porwał Jego żonę Sītę, i jak wiemy, Pan Rāma dał mu wystarczającą nauczkę, nie mającą sobie równej w historii świata. W przypadku Arjuny jednakże należy wziąć pod uwagę to, że miał on do czynienia z napastnikami szczególnego rodzaju, mianowicie ze swoim własnym dziadkiem, swoim nauczycielem, przyjaciółmi, synami, wnukami, etc. Stąd owo mniemanie, że nie powinien być tak bezwzględny, jak by to było konieczne w stosunku do zwykłych napastników. Poza tym, święte osoby powinny wybaczać. Takie zalecenia dla świętych osób są bardziej istotne niż jakakolwiek potrzeba polityczna. Zamiast zabijać swoich krewnych z politycznych powodów, lepiej byłoby wybaczyć im, kierując się religią i zasadami świętości. Zatem nie uważał takiego zabijania, w imię tymczasowego szczęścia materialnego, za korzystne. Przede wszystkim, królestwo i przyjemności czerpane z niego nie są czymś stałym, więc dlaczego miałby narażać życie i ryzykować zbawieniem, zabijając swoich powinowatych? Nazwanie Kṛṣny "Mādhavą", czyli mężem bogini szczęścia, jest również znaczące w tym związku. Arjuna chce tutaj zwrócić uwagę Kṛṣnie, że jako mąż bogini szczęścia nie powinien On

nakłaniać go do zajmowania się sprawą, która ostatecznie doprowadzi do nieszczęścia. Kṛṣṇa jednakże nigdy nikomu nie przynosi nieszczęścia, a tym bardziej swoim wielbicielom.

TEKST 37-38

यद्यप्येते न पश्यन्ति लोभोपहतचेतसः ।
कुलक्षयकृतं दोषं मित्रद्रोहे च पातकम् ॥ ३७ ॥
कथं न ज्ञेयमस्माभिः पापादस्मान्निवर्तितुम् ।
कुलक्षयकृतं दोषं प्रपश्यद्भिर्जनार्दन ॥३८॥

yadyapy ete na paśyanti
lobhopahata-cetasaḥ
kula-kṣaya-kṛtaṁ doṣaṁ
mitra-drohe ca pātakam
kathaṁ na jñeyam asmābhiḥ
pāpād asmān nivartitum
kula-kṣaya-kṛtaṁ doṣaṁ
prapaśyadbhir janārdana

yadi-jeśli; *api*-z pewnością; *ete*-oni; *na*-nie; *paśyanti*-widzą; *lobha*-chciwość; *upahata*-opanowani; *cetasaḥ*-serca; *kula-kṣaya*-w zabiciu rodziny; *kṛtam*-uczynione; *doṣam*-błąd; *mitra-drohe*-kłótnia z przyjaciółmi; *ca*-również; *pātakam*-następstwa grzechów; *katham* -dlaczego; *na*-nie będziemy; *jñeyam*-wiedzieć o tym; *asmābhiḥ*-przez nas; *pāpāt*-z grzechów; *asmāt*-nas; *nivartitum*-zaprzestać; *kula-kṣaya*-unicestwienie dynastii; *kṛtam*-przez uczynienie tego; *doṣam*-zbrodnia; *prapaśyadbhiḥ*-przez tych, którzy są w stanie zrozumieć; *janārdana*-O Kṛṣṇo.

TŁUMACZENIE

O Janārdano, chociaż ludzie ci, opanowani przez chciwość, nie widzą niczego złego w zabiciu rodziny ani w kłótni z przyjaciółmi, ale dlaczego my, wiedzący czym jest grzech, mielibyśmy tutaj splamić nasze serca?

ZNACZENIE

Kṣatriya nie powinien odmawiać udziału w walce ani w grze, jeśli został wyzwany przez stronę przeciwną. Będąc tak zobowiązanym, Arjuna nie mógł odmówić walki, kiedy został wyzwany przez stronę Duryodhany. Arjuna

uważał, że jego zaślepieni przeciwnicy nie są w stanie przewidzieć rezultatów takiego wyzwania. On sam przewidywał jedynie złe skutki i dlatego wahał się, czy przyjąć to wyzwanie. Zobowiązanie jest czymś wiążącym, gdy jego rezultaty są dobre, ale gdy rzecz ma się inaczej, wtedy nikt nie chce czuć się zobowiązanym. Rozważywszy wszystkie "za" i "przeciw", Arjuna zdecydował się nie walczyć.

TEKST 39

कुलक्षये प्रणश्यन्ति कुलधर्माः सनातनाः ।
धर्मे नष्टे कुलं कृत्स्नमधर्मोऽभिभवत्युत ॥३९॥

kula-kṣaye praṇaśyanti
kula-dharmāḥ sanātanāḥ
dharme naṣṭe kulaṁ kṛtsnam
adharmo'bhibhavaty uta

kula-kṣaye-w zniszczenieniu rodziny; *praṇaśyanti*-zostają pokonane; *kula-dharmāḥ*-tradycje rodzinne; *sanātanāḥ*-wieczne; *dharme*-w religii; *naṣṭe*-będąc zniszczonymi; *kulam*-rodzina; *kṛtsnam*-masowo; *adharmaḥ*-bezbożna; *abhibhavati*-przemienia się; *uta*-jest powiedziane.

TŁUMACZENIE

Wraz z unicestwieniem dynastii zanikają wieczne tradycje rodzinne i wskutek tego reszta rodziny oddaje się bezbożnym praktykom.

ZNACZENIE

W systemie *varṇāśrama* istnieje wiele zasad tradycji religijnej, które mają pomagać członkom rodziny właściwie wzrastać i osiągać wartości duchowe. W rodzinie za te oczyszczające procesy, praktykowane od narodzin do śmierci, odpowiedzialni są starsi członkowie rodziny. Ale z chwilą ich śmierci takie rodzinne tradycje mogą zaginąć. Pozostali, młodsi członkowie rodziny, mogą rozwinąć bezbożne zwyczaje i w ten sposób stracić szansę duchowego zbawienia. Dlatego pod żadnym pozorem nie powinno się zabijać starszych członków rodziny.

TEKST 40

अधर्माभिभवात्कृष्ण प्रदुष्यन्ति कुलस्त्रियः ।
स्त्रीषु दुष्टासु वार्ष्णेय जायते वर्णसङ्करः ॥४०॥

adharmābhibhavāt kṛṣṇa
praduṣyanti kula-striyaḥ
strīṣu duṣṭāsu vārṣṇeya
jāyate varṇa-saṅkaraḥ

adharma-bezbożność; *abhibhavāt*-dominujące; *kṛṣṇa*-O Kṛṣṇo; *praduṣyanti*-ulegają profanacji; *kula-striyaḥ*-kobiety w rodzinie; *strīṣu*-kobiet; *duṣṭāsu*-będąc w ten sposób zbeszczeszczone; *vārṣṇeya* -O potomku Vṛṣṇi; *jāyate*-w ten sposób staje się; *varṇa-saṅkaraḥ*-niepożądane potomstwo.

TŁUMACZENIE

A kiedy w rodzinie panuje bezbożność, O Kṛṣṇo, kobiety ulegają shańbieniu; a zbeszczeszczone, o potomku Vṛṣṇi, wydają na świat niepożądane potomstwo.

ZNACZENIE

Dobra populacja w ludzkim społeczeństwie jest podstawą pokoju, dobrobytu i duchowego postępu w życiu. Religijne zasady instytucji *varṇāśrama* zostały tak zaplanowane, aby w społeczeństwie panowała przewaga dobrej populacji, dla ogólnego duchowego postępu państwa i społeczeństwa. Taka populacja zależy od czystości i religijności kobiet. Tak jak dzieci podatne są na złe wpływy, tak również kobiety łatwo ulegają deprawacji. Dlatego zarówno dzieci, jak i kobiety, muszą znajdować się pod opieką starszych członków rodziny. Zaangażowanie kobiet w różne praktyki religijne chroni je od zbłądzenia (cudzołóstwa). Według Cāṇakya Paṇḍit kobiety nie są na ogół bardzo inteligentne i dlatego nie zasługują na zaufanie. Dlatego różne tradycje rodzinne dotyczące praktyk religijnych powinny zawsze je w takie praktyki angażować, a wtedy ich czystość i oddanie zapewni narodziny dobrej populacji, zdolnej do uczestniczenia w systemie *varṇāśrama*. Kiedy upada system *varṇāśrama-dharma*, kobiety w naturalny sposób mają swobodę mieszania się z mężczyznami, oddają się cudzołóstwu, ryzykując wydaniem na świat niepożądanej populacji. Przyczyną cudzołóstwa w społeczeństwie są również nieodpowiedzialni mężczyźni, i wskutek tego niepożądana populacja zalewa ludzką rasę, narażając społeczeństwo na wojny i epidemie.

TEKST 41

सङ्करो नरकायैव कुलघ्नानां कुलस्य च ।
पतन्ति पितरो ह्येषां लुप्तपिण्डोदकक्रियाः ॥४१॥

saṅkaro narakāyaiva
kula-ghnānāṁ kulasya ca
patanti pitaro hy eṣāṁ
lupta-piṇḍodaka-kriyāḥ

saṅkaraḥ-takie niepożądane dzieci; *narakāya*-dla piekielnego życia; *eva*-z pewnością; *kula-ghnānām*-tych, którzy są zabójcami rodziny; *kulasya*-z rodziny; *ca*-również; *patanti*-upadają; *pitaraḥ*-przodkowie; *hi*-z pewnością; *eṣām*-nich; *lupta*-zarzucone; *piṇḍa*-ofiary; *udaka*-woda; *kriyāḥ*-spełnianie.

TŁUMACZENIE

Kiedy wzrasta niepożądana populacja, tworzą się piekielne warunki, zarówno dla rodziny, jak i dla niszczycieli tradycji rodzinnej. W takich skorumpowanych rodzinach nie dba się już więcej o ofiarowanie wody i pożywienia dla przodków.

ZNACZENIE

Według zasad pracy dla rezultatów istnieje okresowa potrzeba ofiarowywania przodkom rodziny pożywienia i wody. Ofiara ta spełniana jest przez kult Viṣṇu, ponieważ spożywanie resztek pokarmu ofiarowanego Viṣṇu może uwolnić od następstw wszelkiego rodzaju grzechów. Czasami przodkowie muszą cierpieć z powodu następstw swoich grzechów, a czasami niektórzy z nich nie mogą nawet otrzymać wulgarnego ciała materialnego i dlatego zmuszeni są pozostać w ciałach subtelnych, jako duchy. Zatem, gdy potomkowie ofiarowują swoim przodkom pozostałości *prasādam*, przodkowie ci zostają wybawieni nie tylko z tej nieszczęśliwej formy, ale i z innych rodzajów nieszczęśliwego życia. Takie usługi oddawane przodkom należą do tradycji rodzinnych i ci, których życie nie jest służbą oddania, powinni spełniać takie ofiary. Jednak przez samo pełnienie służby oddania, jedna osoba może uwolnić setki i tysiące przodków od wszelkiego rodzaju nieszczęść. Oznajmia to *Bhāgavatam*:

devarṣi-bhūtāpta-nṛṇāṁ pitṛṇāṁ
na kiṅkaro nāyamṛṇī ca rājan
sarvātmanā yaḥ śaraṇaṁ śaraṇyaṁ
gato mukundaṁ parihṛtya kartam

"Każdy, kto przyjmuje schronienie lotosowych stóp Mukundy, wyzwoliciela, porzuca wszelkiego rodzaju zobowiązania i traktuje tę ścieżkę bardzo poważ-

nie, ten nie ma żadnych długów ani zobowiązań wobec półbogów, mędrców, żywych istot w ogólności, wobec członków rodziny, ludzkości ani przodków" (*Bhāg.* 11.5.41). Obowiązki takie spełniane są automatycznie przez pełnienie służby oddania dla Najwyższej Osoby Boga.

TEKST 42

दोषैरेतैः कुलघ्नानां वर्णसङ्करकारकैः ।
उत्साद्यन्ते जातिधर्माः कुलधर्माश्च शाश्वताः ॥४२॥

doṣair etaiḥ kula-ghnānāṁ
varṇa-saṅkara-kārakaiḥ
utsādyante jāti-dharmāḥ
kula-dharmāś ca śāśvatāḥ

doṣaiḥ-przez takie błędy; *etaiḥ*-wszystkich tych; *kula-ghnānām*-zabójców rodziny; *varṇa-saṅkara*-niepożądane dzieci; *kārakaiḥ*-przez sprawców; *utsādyante*-powoduje zniszczenie; *jāti-dharmāḥ*-plany społeczne; *kula-dharmāḥ*-tradycja rodzinna; *ca*-również; *śāśvatāḥ*-wieczna.

TŁUMACZENIE

Poprzez złe czyny tych, którzy niszczą tradycje rodzinne, rujnowane są wszelkie rodzaje wspólnych planów i zajęć, które służą dobru rodziny.

ZNACZENIE

Istnienie czterech porządków społecznych, połączone z zajęciami służącymi dobru rodziny, tak jak zostało to ustanowione przez instytucję *sanātana-dharma* albo *varṇāśrama-dharma*, ma na celu umożliwienie ludzkim istotom osiągnięcie ostatecznego zbawienia. Dlatego łamanie tradycji *sanātana-dharma* przez nieodpowiedzialnych przywódców społecznych jest przyczyną chaosu w społeczeństwie, na skutek którego ludzie zapominają o celu życia - Viṣṇu. Tacy przywódcy nazywani są ślepcami, a osoby, które podążają za nimi z pewnością zostaną wprowadzone w chaos.

TEKST 43

उत्सन्नकुलधर्माणां मनुष्याणां जनार्दन ।
नरके नियतं वासो भवतीत्यनुशुश्रुम ॥४३॥

utsanna-kula-dharmāṇāṁ
manuṣyāṇāṁ janārdana
narake niyataṁ vāso
bhavatīty anuśuśruma

utsanna-zepsuty; *kula-dharmāṇām*-tych, którzy mają tradycje rodzinne; *manuṣyāṇām*-takich ludzi; *janārdana*-O Kṛṣṇo; *narake*-w piekle; *niyatam*-zawsze; *vāsaḥ*-pobyt; *bhavati*-tak się dzieje; *iti*-w ten sposób; *anuśuśruma*-usłyszałem poprzez sukcesję uczniów.

TŁUMACZENIE

O Kṛṣṇo, żywicielu i obrońco ludzi, usłyszałem poprzez sukcesję uczniów, że ci, którzy niszczą tradycje rodzinne, nigdy nie wychodzą z piekła.

ZNACZENIE

Arjuna opiera swoje argumenty nie na osobistym doświadczeniu, ale na tym co usłyszał od autorytetów. Jest to sposób otrzymywania prawdziwej wiedzy. Nie można dojść do istoty rzeczywistej wiedzy bez pomocy właściwej osoby, która jest już utwierdzona w tej wiedzy. Istnieje taki system w instytucji *varṇāśrama*, w którym za grzeszne działanie należy przed śmiercią poddać się ablucji. Ten, kto zawsze trwa w grzechu, musi przejść przez ten proces ablucji, nazywany *prāyaścitta*. Jeśli tego nie uczyni, z pewnością skierowany zostanie na planety piekielne, gdzie będzie pędził marny żywot, będący skutkiem jego grzesznego postępowania.

TEKST 44

अहो बत महत्पापं कर्तुं व्यवसिता वयम् ।
यद्राज्यसुखलोभेन हन्तुं स्वजनमुद्यताः ॥ ४४ ॥

aho bata mahat-pāpaṁ
kartuṁ vyavasitā vayam
yad rājya-sukha-lobhena
hantuṁ svajanam udyatāḥ

ahaḥ-niestety; *bata*-jakie to dziwne; *mahat*-wielkie; *pāpam*-grzechy; *kartum*-dokonać; *vyavasitāḥ*-zdecydowani; *vayam*-my; *yat*-tak, aby; *rājya*

-królestwo; *sukha-lobhena*-powodowani żądzą szczęścia królewskiego; *hantum*-zabić; *svajanam*-krewnych; *udyatāḥ*-ubiegając się o.

TŁUMACZENIE

Niestety, jakież to dziwne, że to żądza posiadania roz koszy królewskich popycha nas do popełnienia grzesznych czynności.

ZNACZENIE

Kto kieruje się w swoim działaniu pobudkami egoistycznymi, ten może być zdolny do takich grzesznych czynów, jak zabicie własnego brata, ojca czy matki. Jest wiele takich przykładów w historii świata. Ale Arjuna, będąc świętym wielbicielem Pana, zawsze świadomy jest zasad moralnych i dlatego stara się takich czynów uniknąć.

TEKST 45

यदि मामप्रतीकारमशस्त्रं शस्त्रपाणयः ।
धार्तराष्ट्रा रणे हन्युस्तन्मे क्षेमतरं भवेत् ॥४५॥

yadi mām apratīkāram
aśastraṁ śastra-pāṇayaḥ
dhārtarāṣṭrā raṇe hanyus
tan me kṣemataraṁ bhavet

yadi-nawet jeśli; *mām*-mnie; *apratīkāram*-bez stawiania oporu; *aśastram*-bez pełnego uzbrojenia; *śastra-pāṇayaḥ*-ci z bronią w ręku; *dhārtarāṣṭrāḥ*-synowie Dhṛtarāṣṭry; *raṇe*-na polu walki; *hanyuḥ*-mogą zabić; *tat*-to; *me*-mój; *kṣemataram*-lepiej; *bhavet*-zostać.

TŁUMACZENIE

Zamiast walczyć z nimi, wolałbym, by synowie Dhṛtarāṣṭry zabili mnie nieuzbrojonego i nie stawiającego oporu.

ZNACZENIE

Jest zwyczajem - zgodnym z zasadami walki obowiązującymi *kṣatriyów* - że nie powinno się atakować nieuzbrojonego i nie stawiającego oporu wroga. Arjuna jednakże w takiej enigmatycznej sytuacji, zadecydował, że nie będzie walczył, jeśli zostanie zaatakowany przez wroga. Nie zważał na to jak bardzo

strona przeciwna zdecydowana była walczyć. Jednak wszystko to jest oznaką dobrego serca Arjuny, wielkiego *bhakty* Pana.

TEKST 46

सञ्जय उवाच ।
एवमुक्त्वार्जुनः सङ्ख्ये रथोपस्थ उपाविशत् ।
विसृज्य सशरं चापं शोकसंविग्नमानसः ॥४६॥

sañjaya uvāca
evam uktvārjunaḥ saṅkhye
rathopastha upāviśat
viṣṛjya sa-śaraṁ cāpaṁ
śoka-saṁvigna-mānasaḥ

sañjayaḥ-Sañjaya; *uvāca*-rzekł; *evam*-w ten sposób; *uktvā*-mówiąc; *arjunaḥ*-Arjuna; *saṅkhye*-w walce; *ratha*-rydwan; *upasthaḥ*-usytuowany na; *upāviśat*-usiadł ponownie; *visṛjya*-trzymając z dala; *sa-śaram*-razem ze strzałami; *cāpam*-łuk; *śoka*-rozpacz; *saṁvigna*-strapiony; *manasaḥ*-w umyśle.

TŁUMACZENIE

Sañjaya rzekł: Przemówiwszy w ten sposób na polu walki, Arjuna odłożył swój łuk i strzały, i usiadł w rydwanie, przepełniony żalem.

ZNACZENIE

Obserwując położenie przeciwnika, Arjuna powstał z rydwanu. Teraz, opanowany przez rozpacz, usiadł ponownie, odkładając swój łuk i strzały. Taka dobra o miękkim sercu osoba, pełniąca służbę oddania dla Pana, gotowa jest do zdobycia wiedzy o samo-realizacji.

Tak kończą się wyjaśnienia Bhaktivedanty do pierwszego rozdziału Śrīmad-Bhāgavad-gīty, *traktującego o sytuacji Na polu bitewnym Kurukṣetra.*

ROZDZIAŁ II

Treść Gity w Skrócie

TEKST 1

सञ्जय उवाच ।
तं तथा कृपयाविष्टमश्रुपूर्णाकुलेक्षणम् ।
विषीदन्तमिदं वाक्यमुवाच मधुसूदनः ॥१॥

sañjaya uvāca
taṁ tathā kṛpayāviṣṭam
aśru-pūrṇākulekṣaṇam
viṣīdantam idaṁ vākyam
uvāca madhusūdanaḥ

sañjayaḥ uvāca-Sañjaya rzekł; *tam*-do Arjuny; *tathā*-w ten sposób; *kṛpayā*-współczuciem; *āviṣṭam*-przepełniony; *aśru-pūrṇa*-pełne łez; *ākula*-przygnębiony; *īkṣaṇam*-oczy; *viṣīdantam*-lamentujący; *idam*-to; *vākyam*-słowa; *uvāca*-rzekł; *madhusūdhanaḥ*-zabójca demona Madhu.

TŁUMACZENIE

Sañjaya rzekł: Widząc Arjunę przepełnionego współczuciem i pogrążonego w smutku, z oczyma pełnymi łez, Madhusūdana [Kṛṣṇa] przemówił tymi słowy.

ZNACZENIE

Materialne współczucie, rozpacz i łzy, wszystkie są oznaką nieznajomości prawdziwego "ja". Prawdziwym współczuciem dla wiecznej duszy jest samorealizacja. Znaczące w tym wersie jest słowo "Madhusūdana". Pan Kṛṣṇa zabił demona Madhu, a teraz Arjuna zapragnął, aby Kṛṣṇa zabił demona niezrozumienia, który przeszkodził mu w wypełnianiu jego obowiązków. Nikt nie wie, gdzie i kiedy współczucie jest na miejscu. Współczucie dla ubrania tonącego człowieka jest czymś absurdalnym. Nie można zbawić człowieka tonącego w oceanie niewiedzy jedynie przez wyratowanie jego zewnętrznego okrycia - "wulgarnego" ciała materialnego. Nie posiadający wiedzy o tym i rozpaczający z powodu tego zewnętrznego okrycia, nazywany jest *śūdra*, czyli kimś, kto rozpacza nadaremnie. Arjuna był *kṣatriyą* i nie spodziewano się po nim takiego zachowania. Jednakże Pan Kṛṣṇa może rozproszyć rozpacz człowieka nie posiadającego wiedzy; w tym też celu wygłosił On *Bhagavad-gītę*.

Ten rozdział poucza nas o samo-realizacji poprzez analityczne studium ciała materialnego i duszy, tak jak tłumaczy to najwyższy autorytet, Pan Śrī Kṛṣṇa. Realizacja ta jest możliwa wówczas, kiedy nasze działanie oprzemy na utrwalonym poznaniu naszej rzeczywistej jaźni.

TEKST 2

श्रीभगवानुवाच ।
कुतस्त्वा कश्मलमिदं विषमे समुपस्थितम् ।
अनार्यजुष्टमस्वर्ग्यमकीर्तिकरमर्जुन ॥ २ ॥

śrī bhagavān uvāca
kutas tvā kaśmalam idaṁ
viṣame samupasthitam
anārya-juṣṭam asvargyam
akīrti-karam arjuna

śrī bhagavān uvāca-Najwyższa Osoba Boga rzekł; *kutaḥ*-skąd; *tvā*-do ciebie; *kaśmalam*-nieczystość; *idam*-ta rozpacz; *viṣame*-krytyczna go-

dzina; *samupasthitam*-nadeszła; *anārya*-osoby, które nie znają wartości życia; *juṣṭam*-praktykowane przez; *asvargyam*-to, co nie prowadzi na wyższe planety; *akīrti*-niesława; *karam*-przyczyna; *arjuna*-O Arjuno.

TŁUMACZENIE

Najwyższa Osoba Boga [Bhagavān] rzekł: Mój drogi Arjuno, jak to się stało, że opadły cię te nieczyste myśli? Nie przystoją one człowiekowi, który zna prawdziwą wartość życia. Nie prowadzą one na wyższe planety, ale do czci utraty.

ZNACZENIE

Kṛṣṇa i Najwyższa Osoba Boga są jednym i tym samym, dlatego poprzez całą *Gītę* Pan Kṛṣṇa tytułowany jest: "Bhagavān". Bhagavān jest najwyższym w Absolutnej Prawdzie. Prawda Absolutna realizowana jest w trzech fazach poznania: mianowicie, jako Brahman, czyli wszech-przenikający duch; Paramātmā, czyli zlokalizowany aspekt Najwyższego w sercu wszystkich żywych istot; i Bhagavān, czyli Najwyższa Osoba Boga - Pan Kṛṣṇa. Koncepcja Prawdy Absolutnej została wytłumaczona w *Śrīmad-Bhāgavatam* w ten sposób:

vadanti tat tattva-vidas tattvaṁ yaj jñānam advayam
brahmeti paramātmeti bhagavān iti śabdyate

"Znawca Prawdy Absolutnej realizuje ją w trzech fazach poznania, i wszystkie one są tożsame. Te trzy fazy Absolutnej Prawdy wyrażone są jako: Brahman, Paramātmā i Bhagavān." (*Bhāg.* 1.2.11) Owe trzy boskie aspekty można wytłumaczyć na przykładzie słońca, które również posiada trzy różne aspekty, mianowicie: blask słoneczny, powierzchnię słoneczną i wnętrze. Kto zajmuje się poznaniem tylko promieni słonecznych, ten jest studentem początkującym. Bardziej już zaawansowanym jest ten, kto poznaje powierzchnię słoneczną. Jednak najwyższą jest osoba, która może wniknąć w samą planetę słoneczną. Zwykłych studentów, których zadowala poznanie samych promieni słonecznych - ich powszechnej przenikliwości i oślepiającego blasku ich bezosobowej istoty - można porównać do tych, którzy są w stanie zrealizować tylko cechę Brahmana w Absolutnej Prawdzie. Student, który zrobił dalsze postępy, może poznać tarczę słoneczną, co porównywane jest do poznania cechy Paramātmā w Absolutnej Prawdzie. Natomiast student, który jest w stanie wniknąć do serca planety słonecznej, porównywany jest do tych, którzy realizują osobową cechę Najwyższej Prawdy Absolutnej. Zatem *bhaktowie*, czyli transcendentaliści, którzy zrealizowali cechę Bhagavāna w

Absolutnej Prawdzie, są najwyższymi transcendentalistami, mimo iż wszyscy studenci zajmujący się poznaniem Prawdy Absolutnej studiują ten sam przedmiot. Słońce, tarcza słoneczna i procesy odbywające się wewnątrz planety słonecznej nie mogą zostać oddzielone od siebie, jednak studenci tych trzech różnych faz nie są studentami tej samej kategorii.

Sanskryckie słowo *Bhagavān* zostało wytłumaczone przez wielki autorytet, Parāśarę Muni, ojca Vyāsadevy. Bhagavānem nazywana jest Najwyższa Osoba, który posiada wszelkie bogactwa, wszelką siłę, wszelką sławę, wszelką wiedzę i wszelkie wyrzeczenie. Jest wiele osób, które są bardzo bogate, bardzo silne, bardzo piękne, bardzo sławne, bardzo wykształcone i wolne od przywiązań, ale nikt nie może twierdzić, iż posiada wszelkie bogactwa, wszelką siłę, etc., niepodzielnie. Tylko Kṛṣṇa może to sobie przypisać, jako że On jest Najwyższą Osobą Boga. Żadna żywa istota, włącznie z Brahmą, Panem Śivą czy Nārāyaṇem, nie może posiadać wszystkich tych przymiotów w pełni, tak jak posiada je Kṛṣṇa. Dlatego sam Pan Brahmā w *Brahma-saṁhitā* wnioskuje, że Pan Kṛṣṇa jest Najwyższą Osobą Boga. Nikt nie jest Jemu równy ani też nikt Go nie przewyższa. On jest pierwotnym Panem, czyli Bhagavānem, znanym jako Govinda, i On jest najwyższą przyczyną wszystkich przyczyn.

īśvaraḥ paramaḥ kṛṣṇaḥ sac-cid-ānanda-vigrahaḥ
anādir ādir govindaḥ sarva-kāraṇa-kāraṇam

"Jest wiele osób posiadających cechy Bhagavāna, lecz Kṛṣṇa jest Najwyższym, gdyż nikt nie jest w stanie Go przewyższyć. On jest Najwyższą Osobą, a Jego ciało jest wieczne, pełne wiedzy i szczęścia. On jest pierwotnym Panem Govindą i przyczyną wszystkich przyczyn." (*Brahma-saṁhitā* 5.1)

W *Bhāgavatam* znajduje się wykaz wielu inkarnacji Najwyższej Osoby Boga, ale Kṛṣṇa opisany został jako oryginalna Osoba Boga, źródło wielu, wielu inkarnacji i Osób Boga:

ete cāṁśa-kalāḥ puṁsaḥ kṛṣṇas tu bhagavān svayam
indrāri-vyākulaṁ lokaṁ mṛḍayanti yuge yuge

"Wszystkie inkarnacje Osoby Boga podane tutaj są albo pełnymi ekspansjami, albo częściami pełnych ekspansji Najwyższej Osoby Boga, lecz Kṛṣṇa jest Sam Najwyższą Osobą Boga." (*Bhāg.* 1.3.28)

Zatem Kṛṣṇa jest oryginalną Najwyższą Osobą Boga, Prawdą Absolutną, źródłem zarówno Duszy Najwyższej (Paramātmy), jak i bezosobowego Brahmana.

Rozpacz Arjuny z powodu jego krewnych w obecności Najwyższej Osoby Boga jest z pewnością nie na miejscu i dlatego Kṛṣṇa wyraził Swoje zdumienie słowem *kutas*, "skąd". Takich dziecinnych sentymentów nigdy nie spodziewano się po osobie należącej do cywilizowanej klasy ludzi, znanej pod nazwą *Āryan*. Słowo *āryan* odnosi się do osób, które znają wartość życia i posiadają cywilizację opartą na realizacji duchowej. Osoby kierujące się materialną koncepcją życia nie wiedzą, iż celem życia jest zrealizowanie Prawdy Absolutnej, Viṣṇu, czyli Bhagavāna. Urzeczone zewnętrznymi cechami świata materialnego nie wiedzą, czym jest wyzwolenie. Osoby, które nie posiadają wiedzy o wyzwoleniu z niewoli materialnej, nazywane są nie-Āryanami. Mimo iż Arjuna był *kṣatriyą*, uchylał się on od swoich obowiązków, odmawiając walki. Ten akt tchórzostwa opisany został jako nie stosowny dla Āryan. Takie uchylanie się od obowiązku nie pomaga w uczynieniu postępów w życiu duchowym, nie daje nawet szansy na zdobycie sławy w tym świecie. Pan Kṛṣṇa nie pochwalił tak zwanego współczucia Arjuny dla jego krewnych.

TEKST 3

क्लैब्यं मा स्म गमः पार्थ नैतत्त्वय्युपपद्यते ।
क्षुद्रं हृदयदौर्बल्यं त्यक्त्वोत्तिष्ठ परंतप ॥३॥

klaibyaṁ mā sma gamaḥ pārtha
naitat tvayy upapadyate
kṣudraṁ hṛdaya-daurbalyaṁ
tyaktvottiṣṭha parantapa

klaibyam-niemoc; *mā*-nie; *sma*-przyjmij to; *gamaḥ*-wejdź w; *pārtha*-O synu Pṛthy; *na*-nigdy; *etat*-jak to; *tvayi*-tobie; *upapadyate*-przystoi; *kṣudram*-bardzo mało; *hṛdya*-serce; *daurbalyam*-słabość; *tyaktvā*-porzucając; *uttiṣṭha*-powstań; *parantapa*-O pogromco wroga.

TŁUMACZENIE

O synu Pṛthy, nie poddawaj się tej hańbiącej niemocy. Nie przystoi to tobie. Porzuć tą małostkową słabość serca i powstań, pogromco wroga.

ZNACZENIE

Arjuna został tutaj nazwany synem Pṛthy, która była siostrą ojca Kṛṣṇy, Vasudevy. Zatem Arjuna był spokrewniony z Kṛṣṇa. Jeśli syn *kṣatryi* odmawia walki, to jest on *kṣatriyą* tylko z imienia, a jeśli syn *bramina* postępuje bezbożnie - jest on *braminem* tylko z nazwy. Tacy *kṣatriyowie* i *bramini* nie są warci swoich ojców; dlatego Kṛṣṇa nie chciał, aby Arjuna okrył się niesławą. Arjuna był najbliższym przyjacielem Kṛṣṇy i Kṛṣṇa bezpośrednio przewodził mu w rydwanie. I gdyby Arjuna wycofał się z walki, pomimo tych wszystkich zaszczytów, popełniłby czyn haniebny. Kṛṣṇa oświadczył mu, iż takie postępowanie nie przystoi jego osobie. Arjuna mógł dowodzić, że rezygnuje z walki powodowany wielkodusznością w stosunku do jak najbardziej godnego szacunku Bhīṣmy i swoich krewnych, Kṛṣṇa zauważył jednak, że tego rodzaju wielkoduszności nie pochwalają autorytety. Zatem osoby takie jak Arjuna, znajdujące się pod bezpośrednim przewodnictwem Kṛṣṇy, powinny zarzucić taką wielkoduszność czy tak zwaną łagodność.

TEKST 4

अर्जुन उवाच ।
कथं भीष्ममहं सङ्ख्ये द्रोणं च मधुसूदन ।
इषुभिः प्रतियोत्स्यामि पूजार्हावरिसूदन ॥४॥

arjuna uvāca
kathaṁ bhīṣmam ahaṁ saṅkhye
droṇaṁ ca madhusūdana
iṣubhiḥ pratiyotsyāmi
pūjārhāv arisūdana

arjunaḥ uvāca-Arjuna rzekł; *katham*-jak; *bhīṣmam*-do Bhīṣmy; *aham*-ja; *saṅkhye*-w walce; *droṇam*-do Droṇy; *ca*-również; *madhusūdana*-O zabójco demona Madhu; *iṣubhiḥ*-strzałami; *pratiyotsyāmi*-kontratakować; *pūjā-arhau*-czcigodni; *arisūdana*-O zabójco wrogów.

TŁUMACZENIE

Arjuna rzekł: O zabójco Madhu [Kṛṣṇo], jakże mogę występować w walce przeciwko osobom takim, jak Bhīṣma i Droṇa, którzy godni są mojej czci.

ZNACZENIE

Uczciwi starsi i przełożeni, jak dziadek Bhīṣma i nauczyciel Droṇācārya, zawsze godni są czci. Nawet jeśli atakują, nie powinno się przeciwko nim występować. Jest powszechną zasadą, że starszych i przełożonych nie należy wyzywać nawet na walkę słowną. Nie należy sprawiać im przykrości, nawet jeśli są czasem zbyt surowi. Jakże więc Arjuna mógłby wystąpić przeciwko nim? Czy Kṛṣṇa kiedykolwiek zaatakowałby Swego dziadka Ugrasenę albo Swego nauczyciela Sāndīpaniego Muni? To niektóre z argumentów, które Arjuna przedłożył Kṛṣṇie.

TEKST 5

गुरूनहत्वा हि महानुभावान्
श्रेयो भोक्तुं भैक्ष्यमपीह लोके ।
हत्वार्थकामांस्तु गुरूनिहैव
भुञ्जीय भोगान्रुधिरप्रदिग्धान् ॥५॥

gurūn ahatvā hi mahānubhāvān
śreyo bhoktuṁ bhaikṣyam apīha loke
hatvārtha-kāmāṁs tu gurūn ihaiva
bhuñjīya bhogān rudhira-pradigdhān

gurūn-zwierzchnicy; *ahatvā*-przez zabicie; *hi*-z pewnością; *mahā-anubhāvān*-wielkie dusze; *śreyaḥ*-lepiej jest; *bhoktum*-cieszyć się życiem; *bhaikṣyam*-żebrając; *api*-nawet; *iha*-w tym życiu; *loke*-na tym świecie; *hatvā*-zabijając; *kāmān*-tego pragnąc; *tu*-ale; *gurūn*-przełożeni; *iha*-na tym świecie; *eva*-z pewnością; *bhuñjīya*-musi cieszyć się; *bhogān*-rzeczy sprawiające radość; *rudhira*-krew; *pradigdhān*-splamiony.

TŁUMACZENIE

Myślę, że lepiej już zostać żebrakiem, niż żyć kosztem ludzi wielkich duchem, którzy są przecież moimi nauczycielami. Chociaż są oni skąpcami, niemniej jednak są starsi i są moimi zwierzchnikami. Jeśli oni zostaną zabici, nasze zdobycze splamione będą krwią.

ZNACZENIE

Według kodeksu życia duchowego, powinno się opuścić nauczyciela, który angażuje się w jakieś wstrętne czyny i który stracił rozsądek. Bhīṣma i Droṇa

byli zobowiązani stanąć po stronie Duryodhany z powodu jego finansowej pomocy dla nich. Ale czy w swoim postępowaniu powinni kierować się tylko względami finansowymi? Nie powinni przyjmować takiej pozycji. W takiej sytuacji stracili oni szacunek należny nauczycielom. Jednak Arjunie trudno jest zerwać ze swoimi przywiązaniami rodzinnymi i nadal jest zdania, że mimo wszystko pozostają oni jego zwierzchnikami, a radość ze zdobyczy materialnych, które mogą przypaść mu po ich zabiciu, oznacza dla niego cieszenie się łupami splamionymi krwią.

TEKST 6

न चैतद्विद्मः कतरन्नो गरीयो
यद्वा जयेम यदि वा नो जयेयुः ।
यानेव हत्वा न जिजीविषाम-
स्तेऽवस्थिताः प्रमुखे धार्तराष्ट्राः ॥ ६ ॥

na caitad vidmaḥ kataran no garīyo
yad vā jayema yadi vā no jayeyuḥ
yān eva hatvā na jijīviṣāmas
te 'vasthitāḥ pramukhe dhārtarāṣṭrāḥ

na-ani nie; *ca*-również; *etat*-to; *vidmaḥ*-wiemy; *katarat*-co; *naḥ*-nas; *garīyaḥ*-lepsze; *yat*-co; *vā*-ani; *jayema*-pokonać nas; *yadi*-jeśli; *vā*-albo; *naḥ*-nas; *jayeyuḥ*-pokonać; *yān*-ci; *eva*-z pewnością; *hatvā*-przez zabicie; *na*-nigdy; *jijīviṣāmaḥ*-chcieć żyć; *te*-wszyscy oni; *avasthitāḥ*-są usytuowani; *pramukhe*-przed; *dhārtarāṣṭrāḥ*-synowie Dhṛtarāṣṭry.

TŁUMACZENIE

Nie wiem też, co jest lepsze - pokonanie ich, czy przegrana z nimi. Synowie Dhṛtarāṣṭry stoją teraz oto przed nami na polu walki i jeśli zabijemy ich, nie powinniśmy tedy dbać i o nasze życie.

ZNACZENIE

Arjuna stanął wobec dylematu: walczyć, tak jak to nakazywał mu obowiązek *kṣatriyi*, i zadać niepożądany gwałt, czy też raczej wycofać się z pola bitwy i zostać żebrakiem. W wypadku klęski czekała go również dola żebraka. Nie było pewności zwycięstwa, jako że zwycięską mogła okazać się każda ze stron. A gdyby nawet zwycięstwo czekało synów Pāṇḍu (a w tym przypadku

było to przesądzone) i synowie Dhṛtarāṣṭry zostaliby zabici, to trudno byłoby wyobrazić sobie życie bez nich. W takiej sytuacji byłaby to dla Pāṇḍawów porażka innego rodzaju. Cała ta burza wątpliwości, którą przeżywa Arjuna dostatecznie dowodzi, iż był on nie tylko wielkim wielbicielem Pana, ale i również człowiekiem wielce oświeconym i całkowicie panującym nad swoim umysłem i zmysłami. A rozważanie możliwości pójścia w świat z kijem żebraczym - nie zapominajmy o królewskim pochodzeniu Arjuny - jest oznaką jego wolności od przywiązań. Był on osobą prawdziwie cnotliwą, jak wskazują na to wszystkie jego cechy, wraz z jego wiarą w słowa pouczeń Śrī Kṛṣṇy (jego mistrza duchowego). Należy wyciągnąć z tego wniosek, iż był on osobą całkowicie odpowiednią do wyzwolenia.

Jeśli zmysły nie są kontrolowane, nie ma mowy o wzniesieniu się do platformy wiedzy, a bez wiedzy i oddania nie ma szansy na wyzwolenie. Tak więc musimy przyznać, że Arjuna posiadał te wszystkie kwalifikacje niezbędne do wyzwolenia, nie mówiąc już o jego nieprzeciętnych kwalifikacjach na płaszczyźnie materialnej.

TEKST 7

कार्पण्यदोषोपहतस्वभावः
पृच्छामि त्वां धर्मसंमूढचेताः ।
यच्छ्रेयः स्यान्निश्चितं ब्रूहि तन्मे
शिष्यस्तेऽहं शाधि मां त्वां प्रपन्नम् ॥ ७ ॥

kārpaṇya-doṣapahata-svabhāvaḥ
pṛcchāmi tvāṁ dharma-saṁmūḍha-cetāḥ
yac chreyaḥ syān niścitaṁ brūhi tan me
śiṣyas te 'haṁ śādhi māṁ tvāṁ prapannam

kārpaṇya-godna skąpca; *doṣa*-słabość; *upahata*-będąc obciążonym przez; *svabhāvaḥ*-właściwości; *pṛcchāmi*-pytam; *tvām*-Ciebie; *dharma*- religia; *saṁmūḍha*-zdezorientowany; *cetāḥ*-w sercu; *yat*-co; *śreyaḥ*-wszechdobro; *syāt*-może być; *niścitam*-z pełnym zaufaniem; *brūhi*-powiedz; *tat*-to; *me*-mnie; *śiṣyaḥ*-uczniem; *te*-Twoim; *aham*-jestem; *śādhi*-poucz; *mām*-mnie; *tvām*-Tobie; *prapannam*-podporządkowany.

TŁUMACZENIE

O Panie, proszę, powiedz mi wyraźnie, co mam uczynić, bo doprawdy nie wiem, co jest teraz moim obowiązkiem. Jestem teraz Twoim uczniem i duszą oddaną Tobie. Poucz mnie, proszę.

ZNACZENIE

Z natury rzeczy, cały system czynności materialnych jest źródłem dylematów dla każdego. Dylematy te występują na każdym kroku. Dlatego, dla własnej korzyści, należy zbliżyć się do bona fide mistrza duchowego, który może być właściwym przewodnikiem w wypełnianiu celu życia. Cała literatura wedyjska poleca nam przyjęcie bona fide mistrza duchowego, po to abyśmy mogli uwolnić się od niepożądanych dylematów życia. Są one jak płonący las, który w jakiś sposób zaczyna płonąć, chociaż nie został przez nikogo podpalony. Sytuacja w świecie jest taka, że dylematy życia pojawiają się w nim automatycznie, pomimo tego, iż my nie pragniemy żadnych zakłóceń. Nikt nie pragnie pożaru, a jednak zdarza się on i sprawia nam dużo kłopotu. Więc po to, by położyć kres tym dylematom życia i aby zrozumieć naukę, która je rozwiąże, mądrość wedyjska radzi nam zbliżyć się do bona finde mistrza duchowego, będącego w sukcesji uczniów. Nie należy zatem pozostawać samemu z kłopotami materialnymi, ale powinno się przyjąć mistrza duchowego. Takie jest znaczenie tego wersetu.

Kogo możemy uważać za człowieka z dylematami materialnymi? Jest nim ten, kto nie rozumie problemów życia. W *Garga Upaniṣad* człowiek taki jest opisany w następujący sposób:

yo vā etad akṣaraṁ gārgy aviditvāsmāl lokāt praiti sa kṛpaṇaḥ

"Biedny jest człowiek, który nie rozwiązuje problemów życia jak ludzka istota i który wskutek tego opuszcza ten świat jak koty i psy, bez zrozumienia nauki o samorealizacji." Ta ludzka forma życia jest najbardziej wartościową rzeczą dla żywej istoty i daje ona szansę na rozwikłanie problemów życia. Dlatego nieszczęśliwy jest ten, kto nie wykorzystuje tej sposobności właściwie. Natomiast *brāhmaṇem* (*braminem*) jest ten, kto jest wystarczająco inteligentny, aby użyć swego ciała do rozwiązania wszystkich problemów życia.

Kṛpaṇas, czyli osoby nieszczęśliwe, tracą swój czas nadmiernie przywiązując się do rodziny, społeczeństwa, kraju, itd., żyjąc według zasad materialnej koncepcji życia. Często ich przywiązanie do życia rodzinnego, mianowicie do żony, dzieci i innych członków rodziny, można porównać do "choroby skórnej". *Kṛpaṇa* myśli, że jest w stanie uchronić członków swojej rodziny od śmierci, albo że rodzina czy społeczeństwo może ocalić go od śmierci. Ten typ przywiązania rodzinnego można znaleźć również wśród niższych gatunków zwierząt, które też opiekują się swoimi dziećmi. Arjuna będąc człowiekiem inteligentnym mógł zrozumieć, że to właśnie jego

przywiązanie do członków rodziny i pragnienie uchronienia ich od śmierci, było przyczyną jego dylematu. Mimo iż wiedział, że jego obowiązkiem było walczyć, to jednak z powodu nieszczęsnej słabości nie mógł wywiązać się z tego obowiązku. Dlatego prosi Pana Kṛṣṇę, najwyższego mistrza duchowego, aby znalazł On ostateczne rozwiązanie. Ofiaruje się być uczniem Kṛṣṇy.

I oto nadszedł czas, aby położyć kres przyjacielskim rozmowom. Rozmowy pomiędzy mistrzem i uczniem są poważne, i teraz Arjuna pragnie mówić bardzo poważnie przed rozpoznanym mistrzem duchowym. Kṛṣṇa jest zatem pierwotnym mistrzem duchowym nauki *Bhagavad-gīty*, a Arjuna jest pierwszym uczniem mającym zrozumieć *Gītę*. W jaki sposób Arjuna zrozumiał *Bhagavad-gītę*? O tym mówi sama *Gīta*. Nie zważając jednak na to, niemądrzy światowi naukowcy tłumaczą, iż nie ma potrzeby podporządkowania się Kṛṣṇie jako osobie, ale "nienarodzonemu wewnątrz Kṛṣṇy." Nie ma różnicy pomiędzy Kṛṣṇą wewnątrz i na zewnątrz. I ten, kto nie rozumie tego, a próbuje zrozumieć *Bhagavad-gītę*, zasługuje na miano największego głupca.

TEKST 8

न हि प्रपश्यामि ममापनुद्या-
द्यच्छोकमुच्छोषणमिन्द्रियाणाम् ।
अवाप्य भूमावसपत्नमृद्धं
राज्यं सुराणामपि चाधिपत्यम् ॥८॥

na hi prapaśyāmi mamāpanudyād
yac chokam ucchoṣaṇam indriyāṇām
avāpya bhūmāv asapatnam ṛddhaṁ
rājyaṁ surāṇām api cādhipatyam

na-nie; *hi*-z pewnością; *prapaśyāmi*-widzę; *mama*-mój; *apanudyāt*-mogą odpędzić; *yat*-tej; *śokam*-rozpaczy; *ucchoṣaṇam*-wysuszający; *indriyāṇām*-zmysłów; *avāpya*-osiągając; *bhūmau*-na ziemi; *asapatnam*-bez-konkurencyjnego; *ṛddham*-pomyślne; *rājyam*-królestwo; *surāṇām*-półbogów; *api*-nawet; *ca*-również; *ādhipatyam*-supremacja.

TŁUMACZENIE

Smutek wysusza moje zmysły - ja zaś jestem bezradny. I cóż go odejmie, nawet gdybym zdobył królestwo nie mające sobie równego na ziemi, z władzą podobną mocy niebiańskich półbogów?

ZNACZENIE

Cóż z tego że Arjuna wysuwał tak wiele argumentów opartych na znajomości zasad religijnych i kodeksu moralności. Okazuje się, że bez pomocy mistrza duchowego - Pana Śrī Kṛṣṇy, nie był on w stanie rozwiązać swojego rzeczywistego problemu. Mógł przekonać się, iż tak zwana wiedza okazała się nieprzydatną do rozstrzygnięcia problemów będących przyczyną jego udręki i że nie jest w stanie rozwiązać tych dylematów sam, bez pomocy mistrza duchowego, takiego jak Pan Kṛṣṇa. Wiedza uniwersytecka, erudycja, wysoka pozycja, etc., wszystkie są bezużyteczne, jeśli chodzi o rozwiązanie życiowych problemów; pomoc można otrzymać tylko od mistrza duchowego, takiego jak Pan Kṛṣṇa. Zatem wniosek jest taki, że bona fide mistrzem duchowym jest ten, kto jest w stu procentach świadomym Kṛṣṇy, jako że tylko taka osoba może rozwiązać wszystkie problemy życia. Pan Caitanya powiedział, że ten jest prawdziwym mistrzem duchowym, kto jest mistrzem w nauce o świadomości Kṛṣṇy, bez względu na jego pozycję społeczną.

kibā vipra, kibā nyāsī, śūdra kene naya
yei kṛṣṇa-tattva-vettā, sei 'guru' haya.
(Caitanya-caritāmṛta, Madhya 8.127)

"Nie ma znaczenia, czy ktoś jest *vipra* (uczonym w mądrości wedyjskiej), czy jest osobą niskiego rodu, czy też jest *sannyasīnem* (osobą w wyrzeczonym porządku życia). Jeśli jest on mistrzem w nauce o Kṛṣṇie, jest on doskonałym i bona fide mistrzem duchowym." Nie będąc zatem mistrzem w świadomości Kṛṣṇy, nikt nie jest bona fide mistrzem duchowym. Jest również powiedziane w literaturze wedyjskiej:

ṣaṭ-karma-nipuṇo vipro mantra-tantra-viśāradaḥ
avaiṣṇavo gurur na syād vaiṣṇavaḥ śvapaco guruḥ

"Uczony *bramin*, znawca wszystkich przedmiotów wiedzy wedyjskiej, jest niezdolny do zostania mistrzem duchowym, jeśli nie jest on Vaiṣṇavą, czyli ekspertem w nauce o świadomości Kṛṣṇy. Natomiast osoba urodzona w rodzinie należącej do niższej kasty, może zostać mistrzem duchowym, jeśli jest ona świadomym Kṛṣṇy Vaiṣṇavą."

Problemów życia materialnego - narodzin, starości, chorób i śmierci - nie można zlikwidować przez gromadzenie bogactw i rozwój ekonomiczny. W wielu częściach świata są rozwinięte ekonomicznie państwa, które zasobne są w bogactwa i obfitują we wszelkie udogodnienia materialne, jednak problemy

życia materialnego są tam ciągle obecne. Na wszelkie sposoby poszukują one spokoju, ale prawdziwe szczęście mogą osiągnąć jedynie wtedy, kiedy skorzystają z rady Kṛṣṇy, czyli *Bhagavad-gīty* i *Śrīmad-Bhāgavatam* - będącymi naukami Kṛṣṇy - albo z rad bona fide reprezentanta Kṛṣṇy, człowieka świadomego Kṛṣṇy.

Gdyby rzeczywiście rozwój ekonomiczny i materialny dobrobyt mogły rozproszyć rozterki wynikłe z powodu rodzinnych, społecznych, narodowych czy międzynarodowych niepokojów, wtedy Arjuna nie powiedziałby, że nawet królestwo nie mające sobie równego na ziemi czy wszechwładza, jaką posiadają półbogowie na planetach niebiańskich, nie będą w stanie ukoić jego rozpaczy. Dlatego szukał schronienia w świadomości Kṛṣṇy, i jest to właściwa droga do osiągnięcia spokoju i harmonii. Rozwój ekonomiczny albo panowanie nad światem mogą skończyć się w każdej chwili, z przyczyn jakichś kataklizmów natury materialnej. Nawet wzniesienie się do jakiejś wyższej planetarnej pozycji (tak jak np. teraz ludzie poszukują miejsca na księżycu), może również skończyć się w jednej chwili. Potwierdza to *Bhagavad-gītā: kṣīṇe puṇye martyalokaṁ viśanti.* "Kiedy skończą się rezultaty pobożnych czynów, następuje ponowny upadek ze szczytu szczęścia do najniższej pozycji życia." Wielu światowych polityków upadło w ten sposób. Takie upadki stanowią jedynie więcej powodów do rozterek.

Jeśli więc chcemy położyć ostateczny kres tym rozterkom, wtedy musimy przyjąć schronienie Kṛṣṇy, tak jak stara się to zrobić Arjuna. Arjuna prosi Kṛṣṇę, aby rozwiązał jego problem definitywnie, a taka jest droga świadomości Kṛṣṇy.

TEKST 9

सञ्जय उवाच।
एवमुक्त्वा हृषीकेशं गुडाकेशः परंतपः।
न योत्स्य इति गोविन्दमुक्त्वा तूष्णीं बभूव ह॥ ९॥

sañjaya uvāca
evam uktvā hṛṣīkeśaṁ
guḍākeśaḥ parantapaḥ
na yotsya iti govindam
uktvā tūṣṇīṁ babhūva ha

sañjayaḥ uvācaḥ-Sañjaya rzekł; *evam*-w ten sposób; *uktvā*-mówiąc; *hṛṣīkeśam*-do Kṛṣṇy, pana zmysłów; *guḍākeśaḥ*-Arjuna, mistrz w ujarzmia-

niu ignorancji; *parantapaḥ*-pogromca wroga; *na yotsye*-nie będę walczył; *iti*-w ten sposób; *govindam*-do Kṛṣṇy, dającego przyjemność; *uktvā*-mówiąc; *tūṣṇīm*-cichy; *babhūva*-stał się; *ha*-z pewnością.

TŁUMACZENIE

Sañjaya rzekł: Przemówiwszy w ten sposób, Arjuna, pogromca wroga, oznajmił Kṛṣṇie: "Govindo, nie będę walczył", i uciszył się.

ZNACZENIE

Dhṛtarāṣṭra musiał być bardzo zadowolony usłyszawszy, iż Arjuna nie będzie walczył i opuszcza pole walki z zamiarem zostania żebrakiem. Jednak Sañjaya, swoim oznajmieniem, iż Arjuna zdolny jest do zabicia swoich wrogów, ponownie rozczarował starego króla. Chociaż Arjuna był przez pewien czas przepełniony fałszywym smutkiem, na skutek swojego przywiązania do rodziny - to jednak w końcu podporządkuje się Kṛṣṇie, najwyższemu mistrzowi duchowemu, jako Jego uczeń. A to oznacza, że wkrótce powinien uwolnić się od fałszywej rozpaczy, wypływającej z uczuć rodzinnych i zostać oświecony doskonałą wiedzą o samorealizacji, czyli świadomością Kṛṣṇy. Zatem z pewnością będzie walczył. Tak więc radość Dhṛtarāṣṭry zostanie wkrótce rozwiana, z chwilą gdy Arjuna dostąpi oświecenia za przyczyną Kṛṣṇy - będzie on bowiem walczył do końca.

TEKST 10

तमुवाच हृषीकेशः प्रहसन्निव भारत ।
सेनयोरुभयोर्मध्ये विषीदन्तमिदं वचः ॥१०॥

tam uvāca hṛṣīkeśaḥ
prahasann iva bhārata
senayor ubhayor madhye
viṣīdantam idaṁ vacaḥ

tam-do niego; *uvāca*-rzekł; *hṛṣīkeśaḥ*-pan zmysłów, Kṛṣṇa; *prahasan*-uśmiechając się; *iva*-w ten sposób; *bhārata*-O Dhṛtarāṣṭro, potomku Bharaty; *senayoḥ*-armii; *ubhayoḥ*-obu stron; *madhye*-pomiędzy; *viṣīdantam*-do rozpaczającego; *idam*-następujące; *vacaḥ*-słowa.

TŁUMACZENIE

O potomku Bharaty, na ten czas Kṛṣṇa, stojąc pośrodku obu armii i uśmiechając się, przemówił tymi słowy do pogrążonego w smutku Arjuny.

ZNACZENIE

Rozmowa ta toczyła się pomiędzy dwoma bliskimi przyjaciółmi, mianowicie Hṛṣīkeśą i Guḍākeśą. Jako przyjaciele, obaj byli na tym samym poziomie, ale jeden z nich z własnej woli został uczniem drugiego. Kṛṣṇa uśmiechał się, ponieważ przyjaciel zgodził się zostać jego uczniem. Jako Pan wszystkiego, zajmuje On zawsze wyższą pozycję i jest mistrzem każdego, a jednak Pan akceptuje każdego, kto pragnie być Jego przyjacielem, synem, kochankiem albo wielbicielem, albo kogoś, kto Jego pragnie w takiej roli. Więc kiedy został zaakceptowany jako mistrz, natychmiast przyjął tą rolę i rozmawiał z uczniem jak mistrz - z całą powagą, tak jak jest to wymagane. Była to otwarta rozmowa, prowadzona w obecności obu armii, tak aby wszyscy mogli wyciągnąć z niej korzyści. Zatem tematy *Bhagavad-gīty* nie zostały przeznaczone dla jakiejś określonej osoby, towarzystwa czy społeczeństwa. Są one dla wszystkich i zarówno przyjaciele, jak i wrogowie mają jednakowe prawo do ich wysłuchania.

TEKST 11

श्रीभगवानुवाच ।
अशोच्यानन्वशोचस्त्वं प्रज्ञावादांश्च भाषसे ।
गतासूनगतासूंश्च नानुशोचन्ति पण्डिताः ॥ ११ ॥

śrī bhagavān uvāca
aśocyān anvaśocas tvaṁ
prajñā-vādāṁś ca bhāṣase
gatāsūn agatāsūṁś ca
nānuśocanti paṇḍitāḥ

śrī bhagavān uvāca-Najwyższa Osoba Boga rzekł; *aśocyān*-to nad czym nie warto rozpaczać; *anvaśocaḥ*-rozpaczasz; *tvam*-ty; *prajñā-vādān*-uczone rozmowy; *ca*-również; *bhāṣase*-mówiąc; *gata*-utracone; *asūn*-życie; *agata*-niedawny; *asūn*-życie; *ca*-również; *na*-nigdy; *anuśocanti*-rozpaczają; *paṇḍitāḥ*-uczeni.

TŁUMACZENIE

Błogosławiony Pan rzekł: Mówiąc wielce uczenie opłakujesz to, co nie jest warte rozpaczy. Mędrzec bowiem nie rozpacza ani nad żywym, ani nad umarłym.

ZNACZENIE

Pan natychmiast przyjął pozycję nauczyciela i udzielił nagany Swemu uczniowi, nazywając go pośrednio głupcem. Pan powiedział: przemawiasz jak człowiek uczony, ale nie wiesz, że ten kto jest naprawdę uczonym - kto posiadł wiedzę o ciele i duszy - nigdy nie rozpacza z powodu ciała, bez względu na to, czy jest to ciało martwe czy żywe. Jak to zostanie wyjaśnione w następnych rozdziałach, wiedza oznacza znajomość materii i ducha, oraz kontrolera tych obu. Arjuna dowodził, iż większą wagę należy przywiązywać do zasad religijnych niż do politycznych i społecznych. Nie posiadał wiedzy o materii, duszy i Najwyższym. A ponieważ brakowało mu tej wiedzy, nie powinien był pozować na człowieka bardzo uczonego. Nie był nim i dlatego rozpaczał z powodu czegoś, co nie warte było rozpaczy. Ciało rodzi się i jego przeznaczeniem jest być zniszczonym, dziś czy jutro. Zatem ciało nie jest tak ważne jak dusza. Kto o tym wie, ten jest prawdziwie uczonym, i nie ma dla niego powodu do rozpaczy, bez względu na stan ciała materialnego.

TEKST 12

नत्वेवाहं जातु नासं न त्वं नेमे जनाधिपाः ।
न चैव न भविष्यामः सर्वे वयमतः परम् ॥१२॥

na tv evāhaṁ jātu nāsaṁ
na tvaṁ neme janādhipāḥ
na caiva na bhaviṣyāmaḥ
sarve vayam ataḥ param

na-nigdy; *tu*-ale; *eva*-z pewnością; *aham*-Ja; *jātu*-staje się; *na*-nigdy; *āsam*-istniał; *na*-to nie jest tak; *tvam*-ty; *na*-nie; *ime*-wszyscy ci; *janādhipāḥ*-królowie; *na*-nigdy; *ca*-również; *eva*-z pewnością; *na*-nie tak; *bhaviṣyāmaḥ*-będzie istniał; *sarve*-my wszyscy; *vayam*-my; *ataḥ param*-w przyszłości.

TŁUMACZENIE

Nie było bowiem nigdy takiej chwili, w której nie istniałbym Ja, ty, czy wszyscy ci królowie; ani też w przyszłości żaden z nas nie przestanie istnieć.

ZNACZENIE

W *Vedach*, w *Kaṭha Upaniṣad*, jak również w *Śvetāśvatara Upaniṣad*, powiedziane jest, że Najwyższa Osoba Boga jest żywicielem niezliczonej liczby żywych istot, odpowiednio do ich różnej pozycji wynikającej z ich indywidualnego postępowania i skutków tego postępowania. Najwyższa Osoba Boga jest również, poprzez Swoją całkowitą ekspansję, obecny w sercu każdej żywej istoty. Tylko święte osoby, które są zdolne widzieć tego samego Najwyższego Pana wewnątrz i na zewnątrz, mogą faktycznie osiągnąć doskonały i wieczny pokój.

nityo nityānāṁ cetanaś cetanānām
eko bahūnāṁ yo vidadhāti kāmān
tam ātmastham ye'nupaśyanti dhīrās
teṣāṁ śāntiḥ śāśvatī netareṣām.
(Kaṭha 2.2.13*)*

Ta sama prawda wedyjska, która została wyjawiona Arjunie, jest dostępna dla wszystkich osób w tym świecie, które pozują na bardzo wykształcone, a w rzeczywistości mają bardzo ubogi zasób wiedzy. Pan mówi wyraźnie, że On Sam, Arjuna i wszyscy królowie zgromadzeni na polu walki są wiecznie indywidualnymi istotami i On jest wiecznym żywicielem tych indywidualnych żywych istot zarówno w ich uwarunkowanym, jak i wyzwolonym stanie. Arjuna, wieczny towarzysz Pana, i wszyscy zgromadzeni królowie są wiecznymi, indywidualnymi osobami, a Najwyższa Osoba Boga jest najwyższą indywidualną osobą. To znaczy, że nie było czasu w przeszłości, kiedy nie istnieliby oni wszyscy jako indywidua, a to znaczy, że również w przyszłości pozostaną oni wiecznie oddzielnymi istotami. Ich indywidualność istniała w przeszłości i ta indywidualność będzie kontynuowana bez przerwy w przyszłości. Dlatego nie ma powodu rozpaczać nad kimkolwiek.

Pan Kṛṣṇa, najwyższy autorytet, nie potwierdził tutaj teorii Māyāvādī mówiącej, że dusza indywidualna oddzielona teraz okryciem *māyi*, czyli złudzenia, po wyzwoleniu połączy się z bezosobowym Brahmanem i straci swoją indywidualną egzystencję. Nie znajduje też tutaj potwierdzenia teoria mówiąca, iż tylko w uwarunkowanym stanie życia myślimy o indywidualności. Kṛṣṇa wyraźnie oznajmia tutaj, i jest to potwierdzone również w *Upaniṣadach*, że również w przyszłości będzie wiecznie istniała indywidualność Pana i innych istot. Ta wypowiedź Kṛṣṇy jest autorytatywna, jako że Kṛṣṇa nie może ulegać złudzeniu. Gdyby indywidualność nie była faktem,

wtedy Kṛṣṇa nie podkreślałby tego tak bardzo - nawet w przyszłości. Filozofowie Māyāvādī mogą sprzeczać się, że indywidualność, o której mówi Kṛṣṇa dotyczy materii, a nie ducha. Nawet jeśli przyjmie się ten argument, że indywidualność jest czymś materialnym, to w jaki sposób wyróżnić wtedy indywidualność Kṛṣṇy? Kṛṣṇa zapewnia o Swojej indywidualności w przeszłości i zapewnia o niej również w przyszłości. Potwierdził On Swoją indywidualność na wiele różnych sposobów, a bezosobowy Brahman został uznany za wtórnego w stosunku do Kṛṣṇy. Kṛṣṇa zachowuje tą Swoją indywidualność przez cały czas. Gdyby został On uznany za zwykłą uwarunkowaną duszę o indywidualnej świadomości, wtedy Jego *Bhagavad-gītā* nie miałaby wartości autorytatywnego pisma objawionego. Zwykły człowiek, ze wszystkimi czterema ułomnościami ludzkiej natury, nie jest zdolny do wygłaszania nauk, które byłyby warte słuchania. *Gītā* jest ponad taką literaturą. Żadna światowa książka nie może równać się z *Bhagavad-gītą*. Jeśli przyjmujemy Kṛṣṇę za zwykłego człowieka, wtedy *Gītā* traci całą swoją wagę. Filozofowie Māyāvādī dowodzą, że pluralność, o której mówi ten wers, jest konwencjonalna i odnosi się tylko do ciała. Lecz taka cielesna koncepcja została już potępiona w wersetach poprzedzających ten wers. Potępiwszy pojmowanie żywych istot w kategorii ciał, jak mógłby Kṛṣṇa ponownie wysuwać tego rodzaju twierdzenie? Zatem indywidualność jest zachowywana na gruncie duchowym i potwierdzają to wielcy *ācāryowie*, jak Śrī Rāmānuja i inni. *Gītā* w wielu miejscach wyraźnie oznajmia, że tą duchową indywidualność rozumieją tylko ci, którzy są wielbicielami Pana. Natomiast ci, którzy są zazdrośni o Kṛṣṇę, jako Najwyższą Osobę Boga, nie mają bona fide podejścia do tej literatury. Podejście nie-wielbicieli do nauk *Bhagavad-gīty* podobne jest lizaniu przez pszczoły zewnętrznej powierzchni słoika z miodem. Czy można poznać smaku tego miodu, nie otworzywszy wpierw słoika? Podobnie, jak oznajmia to czwarty rozdział tej książki, nikt poza wielbicielami Pana nie może zrozumieć mistycyzmu *Bhagavad-gīty* ani poznać jego smaku. Nie mogą też przeniknąć *Gīty* osoby, które zazdrosne są o samo istnienie Pana. Zatem tłumaczenie *Gīty* przez filozofów Māyāvādī jest jak najbardziej błędną prezentacją całej prawdy. Pan Caitanya zabronił nam czytania komentarzy Māyāvādī i ostrzegał, że ten, kto próbuje zrozumieć ich podejście do *Gīty*, traci wszelką siłę, aby zrozumieć Jej prawdziwą tajemnicę. Gdyby indywidualność odnosiła się tylko do świata doświadczalnego, wtedy nie byłoby potrzeby wygłaszania nauk przez Pana. Oddzielność duszy indywidualnej i Pana jest wiecznym faktem, i potwierdzają to wyżej wymienione *Vedy*.

TEKST 13

देहिनोऽस्मिन्यथा देहे कौमारं यौवनं जरा ।
तथा देहान्तरप्राप्तिर्धीरस्तत्र न मुह्यति ॥१३॥

dehino'smin yathā dehe
kaumāraṁ yauvanaṁ jarā
tathā dehāntara-prāptir
dhīras tatra na muhyati

dehinaḥ-wcielonego; *asmin*-w tym; *yathā*-jak; *dehe*-w ciele; *kaumāram* -wiek chłopięcy; *yauvanam*-młodość; *jarā*-starość; *tathā*-podobnie; *dehāntara*-przemiana ciała; *prāptiḥ*-osiągnięcie; *dhīraḥ*-ten, kto jest zrównoważony; *tatra*-skutkiem tego; *na*-nigdy; *muhyati*-wprowadzony w błąd.

TŁUMACZENIE

Tak jak wcielona dusza bezustannie wędruje w tym ciele, od wieku chłopięcego, poprzez młodość aż do starości, podobnie przechodzi ona w inne ciało po śmierci. Zmiany takie nie zwodzą duszy samo-zrealizowanej.

ZNACZENIE

Ponieważ każda żywa istota jest indywidualną duszą, każda zmienia swoje ciało w każdej chwili, manifestując się czasami jako dziecko, czasami jako młodzieniec a czasami jako starzec. Dusza jednak pozostaje zawsze taką samą i nie podlega żadnym zmianom. Ta indywidualna dusza ostatecznie zmienia swoje ciało w chwili śmierci, przechodząc wówczas do ciała następnego. I jako że otrzymanie następnego ciała z chwilą następnych narodzin (czy to materialnych czy duchowych) jest rzeczą pewną, nie było powodu do rozpaczy z racji śmierci Bhīṣmy i Droṇy, o których Arjuna był tak bardzo niespokojny. Powinien był raczej cieszyć się, że zmieniają oni swoje ciała ze starych na nowe, odmładzając tym samym swoje energie. Takie zmiany ciała pociągają za sobą różnorodne radości i cierpienia, będące skutkiem czyjegoś postępowania w życiu. Więc Bhīṣma i Droṇa, będąc duszami szlachetnymi, z pewnością mieli otrzymać w życiu następnym albo ciała duchowe, albo co najmniej życie w ciałach niebiańskich (posiadając takie ciała, istoty z wyższych systemów planetarnych mogą w wyższym stopniu korzystać z radości materialnej egzystencji). Tak więc w obu przypadkach nie było powodu do rozpaczy.

Każdy człowiek posiadający doskonałą wiedzę o pozycji duszy indywidualnej, Duszy Najwyższej i o naturze - zarówno materialnej, jak i duchowej - nazywany jest *dhīra*, czyli najbardziej opanowanym. Takiego człowieka nigdy nie oszałamia zmiana ciał. Teoria jedności duszy, wyznawana przez filozofów Māyāvādī, nie może zostać przyjęta chociażby z tego względu, że dusza nie może zostać pocięta na kawałki tworzące fragmentaryczne cząstki. Gdyby to było możliwe, świadczyłoby to o rozszczepialności czy zmienności Najwyższego, co niezgodne jest z zasadą, iż Najwyższy Duch jest niezmienny.

Jak potwierdza to *Gītā*, fragmentaryczne części Najwyższego istnieją wiecznie (*sanātana*) i nazywane są *kṣara*, co oznacza, że mają one tendencję do upadku w naturę materialną. Te fragmentaryczne cząstki są wieczne, zatem indywidualna dusza pozostaje taką samą - fragmentaryczną, nawet po wyzwoleniu. Raz wyzwolona, żyje ona wiecznym życiem, w szczęściu i wiedzy, z Osobą Boga.

Teorię "odbicia" można zastosować w stosunku do Duszy Najwyższej, obecnej w każdym indywidualnym ciele i znanej jako Paramātmā, która różna jest od indywidualnej żywej istoty. Kiedy niebo odbija się w wodzie, odbicie to przedstawia zarówno słońce, jak i księżyc i gwiazdy. Gwiazdy można porównać do żywych istot, a słońce czy księżyc do Najwyższego Pana. Indywidualną fragmentaryczną duszę reprezentuje Arjuna, a Duszą Najwyższą jest Osoba Boga, Śrī Kṛṣṇa. Jak zostanie to wyjawione na początku rozdziału czwartego, nie znajdują się oni na tym samym poziomie. Gdyby Arjuna znajdował się na tym samym poziomie co Kṛṣṇa i gdyby Kṛṣṇa nie przewyższał Arjuny, wtedy ich związek: związek nauczającego i nauczanego, straciłby swoje znaczenie. Gdyby obaj znajdowali się pod wpływem złudnej energii (*māyā*), wtedy nie istniałaby taka potrzeba, aby jeden z nich był nauczycielem, a drugi uczniem. Nauki takie nie miałyby żadnej wartości, jako że nikt, kto znajduje się w szponach *māyi*, nie może być autorytatywnym nauczycielem. Wobec tego należy przyznać, że Pan Kṛṣṇa jest Najwyższym Panem, zajmującym wyższą pozycję w stosunku do żywej istoty, Arjuny, który reprezentuje zapominającą, łudzoną przez *māyę*, duszą.

TEKST 14

मात्रास्पर्शास्तु कौन्तेय शीतोष्णसुखदुःखदाः ।
आगमापायिनोऽनित्यास्तांस्तितिक्षस्व भारत ॥१४॥

mātrā-sparśās tu kaunteya
śītoṣṇa-sukha-duḥkha-dāḥ
āgamāpāyino 'nityās
tāṁs titikṣasva bhārata

mātrā-zmysłowy; *sparśāḥ*-percepcja; *tu*-tylko; *kaunteya*-O synu Kuntī; *śīta*-zima; *uṣṇa*-lato; *sukha*-szczęście; *duḥkha-dāḥ*-sprawiający ból; *āgama*-pojawiający się; *apāyinaḥ*-znikający; *anityāḥ*-nietrwały; *tān*-wszystkie; *titikṣasva*-spróbuj tolerować; *bhārata*-O potomku Bhāraty.

TŁUMACZENIE

O synu Kuntī, okresowe pojawianie się szczęścia i niedoli i ich znikanie we właściwym czasie jest jak nadchodzenie i przemijanie zimowych i letnich pór roku. Wynikają one z percepcji zmysłowej, O potomku Bharaty, i należy nauczyć się znosić je bez niepokoju.

ZNACZENIE

Należy nauczyć się tolerować okresowe pojawianie się i przemijanie szczęścia i niedoli, i bez względu na okoliczności właściwie wypełniać swoje obowiązki. Według zaleceń wedyjskich, należy codziennie wcześnie rano brać kąpiel, nawet podczas miesiąca *Māgha* (styczeń-luty). Mimo iż jest wtedy bardzo zimno, człowiek przestrzegający zasad religijnych nie będzie się ociągał z wzięciem kąpieli. Podobnie kobieta nie waha się gotować w kuchni w maju i czerwcu, które są najgorętszymi miesiącami lata. Należy wypełniać swoje obowiązki, bez względu na klimatyczne niedogodności. Podobnie, walka jest religijną zasadą obowiązującą *kṣatriyów* i chociaż ktoś ma walczyć z przyjaciółmi czy krewnymi, nie powinien uchylać się od swojego obowiązku. Należy przestrzegać przepisanych zasad i reguł religijnych, gdyż w ten sposób można wznieść się do platformy wiedzy, a jedynie przez wiedzę i oddanie można uwolnić się ze szponów *māyi*.

Dwa różne imiona, którymi został tutaj nazwany Arjuna, mają również swoje znaczenie. Nazwanie go Kaunteyą przypomina o jego wielkich powiązaniach rodzinnych ze strony matki a imię Bhārata wyraża jego wielkość ze strony ojca. Mając więc obie strony na uwadze, powinien on pamiętać o swoim wielkim dziedzictwie. Wielkie dziedzictwo niesie ze sobą odpowiedzialność, jeśli chodzi o właściwe wypełnianie swoich obowiązków; dlatego Arjuna nie mógł uniknąć walki.

TEKST 15

यं हि न व्यथयन्त्येते पुरुषं पुरुषर्षभ ।
समदुःखसुखं धीरं सोऽमृतत्वाय कल्पते ॥ १५

yaṁ hi na vyathayanty ete
puruṣaṁ puruṣarṣabha
sama-duḥkha-sukhaṁ dhīraṁ
so'mṛtatvāya kalpate

yam-ten, kto; *hi*-z pewnością; *na*-nigdy; *vyathayanti*-są przygnębiające; *ete*-wszystkie te; *puruṣam*-dla osoby; *puruṣarṣabha*-jest najlepszym spośród ludzi; *sama*-niezmienny; *duḥkha*-strapienie; *sukham*-szczęście; *dhīram*-cierpliwy; *saḥ*-on; *amṛtatvāya*-do wyzwolenia; *kalpate*-jest odpowiedni.

TŁUMACZENIE

O najlepszy spośród ludzi [Arjuno], osoba, która pozostaje niewzruszona zarówno wobec szczęścia, jak i nieszczęścia i zachowuje równowagę w obu, jest z pewnością gotowa do wyzwolenia.

ZNACZENIE

Kto jest wytrwały w swoim dążeniu do wzniosłego stanu realizacji duchowej i potrafi jednakowo znosić przypływy szczęścia i nieszczęścia, ten jest z pewnością osobą odpowiednią do wyzwolenia. Czwarty etap życia w instytucji *varṇāśrama*, mianowicie wyrzeczony porządek życia (*sannyāsa*), jest okresem bardzo pracowitym. Lecz ten, kto rzeczywiście chce uczynić swoje życie doskonałym, z pewnością przyjmie *sannyāsę*, bez względu na wszelkie trudności. Trudności te zazwyczaj wynikają z zerwania związków rodzinnych, odłączenia się od żony i dzieci. Jeśli jednak ktoś jest w stanie znieść te trudności, jego ścieżka do realizacji duchowej będzie na pewno doskonała. Podobnie, Arjuna otrzymał radę, aby był wytrwałym w wypełnianiu swoich obowiązków, nawet jeśli trudno jest walczyć z członkami rodziny czy ukochanymi osobami. Pan Caitanya przyjął *sannyāsę* w wieku lat dwudziestu czterech i osoby utrzymywane przez Niego, młoda żona, jak również stara matka, pozostały bez opieki. Jednak z powodu wyższych racji przyjął On *sannyāsę* i był wytrwały w wypełnianiu Swoich wyższych obowiązków. Taki jest sposób na osiągnięcie wyzwolenia z niewoli materialnej.

TEKST 16

नासतो विद्यते भावो नाभावो विद्यते सतः ।
उभयोरपि दृष्टोऽन्तस्त्वनयोस्तत्त्वदर्शिभिः ॥१६॥[1]

nāsato vidyate bhāvo
nābhāvo vidyate sataḥ
ubhayor api dṛṣṭo 'ntas
tv anayos tattva-darśibhiḥ

na-nigdy; *asataḥ*-z nieistniejącego; *vidyate*-jest; *bhāvaḥ*-trwanie; *na*-nigdy; *abhāvaḥ*-zmieniając jakość; *vidyate*-jest; *sataḥ*-z wiecznego; *ubhayoḥ*-obu; *api*-naprawdę; *dṛṣṭaḥ*-zauważyli; *antaḥ*-wniosek; *tu*-ale; *anayoḥ*-ich; *tattva*-prawda; *darśibhiḥ*-przez proroków.

TŁUMACZENIE

Ci, którzy są prorokami prawdy, stwierdzili, że w nieistniejącym nie ma trwałości, a to co istnieje - nie przestaje istnieć. Prorocy prawdy stwierdzili to, studiując naturę obu.

ZNACZENIE

Nie ma trwałości w zmieniającym się ciele. To, że ciało zmienia się w każdej chwili, poprzez reakcje zachodzące w różnych komórkach, jest faktem uznanym przez współczesną medycynę. W ten sposób odbywa się wzrost i starzenie się organizmu. Jednak pomimo tych wszystkich zmian w ciele i umyśle, dusza pozostaje cały czas taką samą. W tym tkwi różnica pomiędzy materią i duchem. Z natury rzeczy ciało podlega bezustannym zmianom, dusza zaś jest wieczna. Fakt ten uznają wszyscy prorocy prawdy, zarówno impersonaliści, jak i personaliści. W *Viṣṇu Purāṇa* jest powiedziane, że Viṣṇu i jego siedziby posiadają samo-iluminującą duchową egzystencję. "*Jyotīṁṣi viṣṇur bhavanāni viṣṇuḥ.*" Słowa: istniejący i nieistniejący odnoszą się tylko do ducha i materii. Tak przedstawiają to wszyscy prorocy prawdy.

Jest to początek nauki Pana dla żywych istot pozostających pod dezorientującym wpływem ignorancji. Usunięcie ignorancji pociąga za sobą odnowienie wiecznego związku pomiędzy wielbiącym i wielbionym, i wynikającego stąd zrozumienia różnicy pomiędzy cząstkowymi żywymi istotami a Najwyższą Osobą Boga. Naturę Najwyższego można poznać przez dokładne studia nad samym sobą, rozumiejąc różnicę pomiędzy sobą i Najwyższą Istotą jako

związek pomiędzy częścią i całością. W *Vedānta-sūtrach*, jak również w *Śrīmad-Bhāgavatam*, Najwyższy został uznany za źródło wszystkich emanacji - zarówno niższych, jak i wyższych.

Jak zostanie to wyjawione w rozdziale siódmym, żywa istota należy do wyższej natury. Chociaż nie ma różnicy pomiędzy energią i źródłem energii, źródło energii uznane zostało za Najwyższego a energia, albo natura, za podległą Jemu. Żywe istoty są zatem zawsze zależne od Najwyższego Pana, tak jak jest to w przypadku pana i sługi albo nauczyciela i ucznia. Takiej czystej wiedzy nie może zrozumieć osoba znajdująca się pod wpływem ignorancji. I aby zniweczyć tą ignorancję i oświecić wszystkie żywe istoty wszechczasów, Pan wykłada *Bhagavad-gītę*.

TEKST 17

अविनाशि तु तद्विद्धि येन सर्वमिदं ततम् ।
विनाशमव्ययस्यास्य न कश्चित्कर्तुमर्हति ॥१७॥

avināśi tu tad viddhi
yena sarvam idaṁ tatam
vināśam avyayasyāsya
na kaścit kartum arhati

avināśi-niezniszczalne; *tu*-ale; *tat*-to; *viddhi*-wiedz to; *yena*-przez które; *sarvam*-całe ciało; *idam*-to; *tatam*-rozprzestrzenione; *vināśam*-zniszczenie; *avyayasya*-niezniszczalnego; *asya*-tego; *na kaścit*-nikt; *kartum*-robić; *arhati*-zdolny.

TŁUMACZENIE

Wiedz, że to, co przenika całe ciało, nie podlega zniszczeniu. Nikt nie jest w stanie zniszczyć wiecznej duszy.

ZNACZENIE

Werset ten bardziej wyraźnie tłumaczy prawdziwą naturę duszy, która przenika całe ciało. Każdy może bez trudu zrozumieć co jest tym, co przenika całe ciało. Jest to świadomość. Każdy świadomy jest bólów i przyjemności odczuwanych przez jakąś część jego ciała, czy też cały organizm. Zasięg tej świadomości organicza się do jednego ciała. Bóle i przyjemne doznania jednego ciała nie są znane innemu ciału. Zatem każde ciało jest wcieleniem

indywidualnej duszy, a symptomy obecności duszy odbierane są jako indywidualna świadomość. Wielkość tej duszy przyrównana została do jednej dziesięciotysięcznej części czubka włosa, równego rozmiarami punktowi. Potwierdza to *Śvetāśvatara Upaniṣad*:

bālāgra-śata-bhāgasya śatadhā kalpitasya ca
bhāgo jīvaḥ sa vijñeyaḥ sa cānantyāya kalpate.

"Jeśli podzielić czubek włosa na sto części i następnie każdą z takich części na dalsze sto części, to każda z nich będzie miarą wielkości duszy." (*Śvet.* 5.9) Tak samo przedstawia to *Bhāgavatam*:

keśāra-śata-bhāgasya śatāṁśaḥ sādṛśātmakaḥ
jīvaḥ sūkṣma-svarūpo'yaṁ saṅkhyātīto hi cit-kaṇaḥ

"Istnieje niezliczona ilość cząsteczek atomów duchowych, równych rozmiarami jednej dziesięciotysięcznej części czubka włosa."

Zatem indywidualna cząstka duszy jest atomem duchowym mniejszym od atomu materialnego, a ilość takich atomów jest niezliczona. Ta bardzo mała iskra duchowa stanowi podstawę ciała materialnego a działanie jej rozprzestrzenia się na całe ciało, podobnie jak na całe ciało oddziaływuje również czynny składnik jakiegoś lekarstwa. Ten prąd duszy odczuwany jest w całym ciele jako świadomość i jest to dowód na obecność duszy. Każdy może zrozumieć, że ciało materialne minus świadomość równa się martwemu ciału, i świadomość ta nie może zostać przywrócona ciału żadnymi środkami materialnymi. Zatem świadomość nie powstaje poprzez kombinację elementów materialnych, ale jej źródłem jest dusza. Rozmiar atomu duszy opisuje również *Muṇḍaka Upaniṣad*:

eṣo 'ṇurātmā cetasā veditavyo
yasmin prāṇaḥ pañcadhā saṁviveśa
prāṇaiś cittaṁ sarvam otam prajānāṁ
yasmin viśuddhe vibhavaty eṣa ātmā.

"Dusza jest rozmiarów atomu, a dostrzec można ją poprzez doskonałą inteligencję. Ta dusza-atom unosi się w pięciu rodzajach powietrza [*prāṇa, apāna, vyāna, samāna* i *udāna*], umieszczona jest w sercu i stamtąd oddziaływuje na całe ciało wcielonej żywej istoty. Kiedy uwalnia się ona z zanieczyszczenia spowodowanego przez owe rodzaje powietrza materialnego,

wtedy uwidacznia się jej oddziaływanie duchowe." (*Muṇḍ.* 3.1.9)

Celem systemu *haṭha-yoga* jest kontrolowanie tych pięciu rodzajów powietrza, poprzez praktykę różnych siedzących postaw - nie dla żadnej korzyści materialnej, ale w celu wyzwolenia mikroskopijnej duszy z materialnej atmosfery, w którą jest spowita.

Zatem konstytucja duszy-atomu potwierdzona jest w całej literaturze wedyjskiej. Jest ona również odczuwana w praktycznym doświadczeniu przez każdego rozsądnego człowieka i tylko człowiek nierozsądny może uważać tą atomową duszę za wszech-przenikającą *Viṣṇu-tattvę*.

Ta dusza rozmiarów atomu oddziaływuje na całe określone ciało. Według *Muṇḍaka Upaniṣad* znajduje się ona w sercu każdej żywej istoty. Ponieważ oszacowanie jej wielkości nie leży w możliwościach współczesnej nauki materialistycznej, niektórzy z naukowców twierdzą niemądrze, że dusza w ogóle nie istnieje. Indywidualna dusza rozmiarów atomu przebywa w sercu razem z Duszą Najwyższą, i dlatego wszystkie energie wprawiające ciało w ruch emanują z tej części ciała. Cząsteczki niosące tlen z płuc gromadzą energię pochodzącą od duszy. Kiedy dusza opuszcza serce, zanikają wtedy czynności krwi wywołujące fuzje. Medycyna uznaje wagę czerwonych ciałek krwi, ale nie jest w stanie stwierdzić, że źródłem energii jest dusza. Medycyna przyznaje jednak, że serce jest siedliskiem wszystkich energii ciała.

Te atomowe cząsteczki całości duchowej porównywane są do molekuł promieni słonecznych. Promienie słoneczne zawierają niezliczoną ilość takich promieniujących cząsteczek. Podobnie, fragmentaryczne cząstki Najwyższego Pana są atomowymi iskrami promieni Najwyższego Pana, nazywanymi *prabhā*, energią wyższą. Ani wiedza wedyjska, ani współczesna nauka nie neguje istnienia duszy w ciele, a naukę o duszy dokładnie opisuje w *Bhagavad-gīcie* Sama Osoba Boga.

TEKST 18

अन्तवन्त इमे देहा नित्यस्योक्ताः शरीरिणः ।
अनाशिनोऽप्रमेयस्य तस्माद्युध्यस्व भारत ॥१८॥

antavanta ime dehā
nityasyoktāḥ śarīriṇaḥ
anāśino 'prameyasya
tasmād yudhyasva bhārata

antavantaḥ-zniszczalne; *ime*-wszystkie te; *dehāḥ*-ciała materialne; *nityasya*-wiecznie istniejące; *uktāḥ*-jest tak powiedziane; *śarīriṇaḥ*-wcielone

dusze; *anāśinaḥ*-nigdy nie są zniszczone; *aprameyasya*-bezgraniczne; *tasmāt*-zatem; *yudhyasva*-walcz; *bhārata*-O potomku Bharaty.

TŁUMACZENIE

Tylko materialne ciało niezniszczalnej, bezgranicznej i wiecznej żywej istoty podlega zniszczeniu; dlatego walcz, o potomku Bharaty.

ZNACZENIE

Materialne ciało jest z natury zniszczalne. Może ono ulec unicestwieniu natychmiast albo po upływie stu lat. Jest to tylko kwestią czasu. Utrzymywanie go w nieskończoność jest rzeczą niemożliwą. Jednak dusza jest tak niewielkich rozmiarów, że nie może nawet zostać dostrzeżona przez wroga, nie mówiąc już o zabiciu jej. Jak to zostało już oznajmione w wersie poprzednim, jest ona tak mała, że nikt nie jest w stanie zmierzyć jej wielkości. Ponieważ żywa istota, taką jaką jest, nigdy nie może zostać zabita, ani też ciało materialne, - którego nie można zachować na wieki - nie może być trwale chronione, więc z obu punktów widzenia nie ma powodu do rozpaczy. Mikroskopijna cząstka całosci duchowej otrzymuje ciało materialne, zależnie od swojego postępowania - dlatego też należy przestrzegać zasad religijnych. W *Vedānta-sūtrach* żywa istota została określona jako światło, ponieważ jest ona cząstką najwyższego światła. Tak jak światło słoneczne utrzymuje cały wszechświat, tak światło duszy utrzymuje to ciało. I skoro tylko dusza opuszcza ciało, zaczyna ono ulegać rozkładowi. A więc to właśnie dusza utrzymuje ciało. Samo ciało nie jest ważne. Arjuna otrzymał radę, aby podjąć walkę i poświęcić materialne ciało w sprawie religii.

TEKST 19

य एनं वेत्ति हन्तारं यश्चैनं मन्यते हतम् ।
उभौ तौ न विजानीतो नायं हन्ति न हन्यते ॥१९॥

ya enaṁ vetti hantāraṁ
yaś cainaṁ manyate hatam
ubhau tau na vijānīto
nāyaṁ hanti na hanyate

yaḥ-ktokolwiek; *enam*-to; *vetti*-wie; *hantāram*-zabójca; *yaḥ*-ktokolwiek; *ca*-również; *enam*-to; *manyate*-myśli; *hatam*-zabity; *ubhau*-obaj;

tau-oni; *na*-nigdy; *vijānītaḥ*-posiadający wiedzę; *na*-nigdy; *ayam*-to; *hanti*-zabija; *ha*-ani nie; *hanyate*-jest zabijana.

TŁUMACZENIE

Kto myśli, że żywa istota jest zabójcą albo że jest zabijana, ten nie posiada prawdziwego rozumienia. Ten natomiast, kto posiadł wiedzę, wie, że dusza ani nie zabija, ani nie jest zabijana.

ZNACZENIE

Należy wiedzieć, że kiedy wcielona żywa istota zostaje śmiertelnie zraniona przez jakąś broń, to żywa istota, która znajduje się wewnątrz ciała, nie ginie. Jak wiadomo z poprzednich wersetów, dusza jest tak mała, że niemożliwym jest zabicie jej jakąkolwiek bronią materialną. Poza tym, nie może ona zostać uśmiercona z racji swojej duchowej konstytucji. Unicestwić można jedynie ciało, co jednakże nie ma być zachętą do zabijania ciał. Zaleceniem wedyjskim jest: "*māhiṁsyāt sarva-bhūtāni*" - nigdy nie zadawaj nikomu gwałtu. Ani też wiedza o tym, że żywa istota nie może zostać zabitą, nie powinna ośmielać do zabijania zwierząt. Zabicie czyjegokolwiek ciała bez pozwolenia autorytetu jest rzeczą ohydną i jest karalne zarówno przez prawo państwowe, jak i przez prawo Pana. Arjuna jednakże zabijał ze względu na zasady religijne, a nie przez samowolę.

TEKST 20

न जायते म्रियते वा कदाचि-
न्नायं भूत्वा भविता वा न भूयः ।
अजो नित्यः शाश्वतोऽयं पुराणो
न हन्यते हन्यमाने शरीरे ॥२०॥

na jāyate mriyate vā kadācin
nāyaṁ bhūtvā bhavitā vā na bhūyaḥ
ajo nityaḥ śāśvato 'yaṁ purāṇo
na hanyate hanyamāne śarīre

na-nigdy; *jāyate*-rodzi się; *mriyate*-nigdy nie umiera; *vā*-ani nie; *kadācit*-kiedykolwiek (w przeszłości, obecnie czy w przyszłości); *na*-nigdy; *ayam*-to; *bhūtvā*-powstała; *bhavitā*-stanie się; *vā*-albo; *na*-nie; *bhūyaḥ*-albo stała się; *ajaḥ*-nienarodzona; *nityaḥ*-wieczna; *śāśvataḥ*-trwała; *ayam*-ta;

purāṇaḥ-najstarsza; *na*-nigdy; *hanyate*-jest zabijana; *hanyamāne*-będąc zabitą; *śarīre*-przez ciało.

TŁUMACZENIE

Dla duszy nie ma narodzin ani śmierci. Raz będąc, nigdy nie przestaje istnieć. Jest nienarodzoną, wieczną, zawsze istniejącą, nigdy nie umierającą i pierwotną. Nie ginie, kiedy zabijane jest ciało.

ZNACZENIE

Mała fragmentaryczna cząstka Najwyższego Ducha, wielkości atomu, jest jakościowo równa Najwyższemu. Nie podlega ona zmianom, jak ciało. Czasami dusza nazywana jest niezmienną, czyli *kūṭastha*. Ciało podlega sześciu rodzajom przemian. Rodzi się w łonie matki, trwa przez jakiś czas, rośnie, wytwarza pewne produkty, stopniowo słabnie i w końcu znika. Dusza jednakże nie przechodzi takich zmian. Jest ona nienarodzoną, ale ponieważ przyjmuje materialne ciało, ciało to rodzi się. Dusza natomiast nie rodzi się ani nie umiera. Wszystko to co się rodzi, podlega również śmierci, a ponieważ dusza nie ma narodzin, nie ma również przeszłości, teraźniejszości ani przyszłości. Jest ona wieczną, zawsze istniejącą i pradawną, tzn., że nie ma w historii śladów jej powstania. Będąc pod wrażeniem doświadczeń cielesnych, szukamy historii duszy, jej narodzin, etc. Dusza nigdy nie starzeje się, tak jak obserwujemy to w przypadku ciała, i dlatego tak zwany starzec czuje w sobie tego samego ducha, co i w młodości. Zmiany zachodzące w ciele nie mają wpływu na duszę. Nie ulega ona degeneracji, tak jak drzewo czy jakakolwiek rzecz materialna. Nie wytwarza również produktów ubocznych. Produkty uboczne ciała, mianowicie dzieci, są również odrębnymi indywidualnymi duszami i tylko z powodu ciała zdają się być dziećmi jakiegoś określonego człowieka. Ciało rozwija się dzięki obecności w nim duszy, ale dusza nie wytwarza żadnych produktów ubocznych ani też nie podlega żadnym zmianom. Jest zatem wolna od sześciu zmian zachodzących w ciele.

Podobny ustęp znajdujemy również w *Kaṭha Upaniṣad*:

na jāyate mriyate vā vipaścin
nāyaṁ kutaścin na vibhūva kaścit
ajo nityaḥ śāśvato 'yaṁ purāṇo
na hanyate hanyamāne śarīre.
(Kaṭha 1.2.18*)*

Sens i znaczenie tego wersu jest takie same jak w *Bhagavad-gīcie*, ale tutaj, w tym wersie, jest jedno szczególne słowo: *vipaścit*, które oznacza uczonego, czyli posiadającego wiedzę.

Dusza posiada pełną wiedzę, czyli zawsze jest w pełni świadoma. Zatem świadomość jest symptomem duszy. Nawet jeśli ktoś nie może dostrzec duszy wewnętrz serca, gdzie się ona znajduje, to może wywnioskować o jej obecności na podstawie świadomości wykazywanej przez dane ciało. Czasami nie dostrzegamy słońca na niebie, z powodu chmur czy też z jakiegoś innego powodu, ale zawsze istnieje światło słoneczne i dlatego możemy być pewni, że jest dzień. Skoro tylko pojawi się trochę światła na niebie wczesnym rankiem, możemy wnioskować, że oto wzeszło słońce. Podobnie, obecności duszy we wszystkich ciałach - czy to w ludzkich, czy w zwierzęcych - możemy domyślić się na podstawie istnienia w nich świadomości. Jednakże ta świadomość duszy różni się od świadomości Najwyższego. Najwyższa świadomość jest wszechwiedzą - o przeszłości, teraźniejszości i przyszłości; natomiast świadomość duszy indywidualnej ma skłonność do zapominania. Kiedy zapomina ona o swojej wyższej naturze, otrzymuje nauki i oświecenie z najwyższych nauk Kṛṣṇy, jako że Kṛṣṇa nie jest podobny zapominającej duszy. Gdyby tak było, Jego nauki w *Bhagavad-gīcie* byłyby bezużyteczne.

Istnieją dwa rodzaje dusz - mianowicie mikroskopijna cząstkowa dusza (*aṇuātmā*) i Dusza Najwyższa (*vibhu-ātmā*). W *Kaṭha Upaniṣad* potwierdzone jest to w ten sposób:

aṇor aṇīyān mahato mahīyān
ātmāsya jantor nihito guhāyām
tam akratuḥ paśyati vīta-śoko
dhātuḥ prasādān mahimānam ātmanaḥ
(*Kaṭha* 1.2.20)

"Zarówno Dusza Najwyższa (*Paramātmā*), jak i atomowych rozmiarów dusza indywidualna (*jīvātmā*), usytuowane są na tym samym drzewie ciała, wewnątrz tego samego serca żywej istoty. I tylko ten, kto uwolnił się od wszelkich materialnych pragnień i rozterek, może, dzięki łasce Najwyższego, poznać wspaniałość i piękno duszy." Kṛṣṇa jest też źródłem Duszy Najwyższej, jak zostanie to wyjawione w rozdziałach następnych, a Arjuna jest indywidualną duszą rozmiarów atomu, nie pamiętającą o swojej prawdziwej naturze. Dlatego też musi on zostać oświecony przez Kṛṣṇę albo Jego bona fide reprezentanta (mistrza duchowego).

TEKST 21

वेदाविनाशिनं नित्यं य एनमजमव्ययम् ।
कथं स पुरुषः पार्थ कं घातयति हन्ति कम्॥ २१ ॥

vedāvināśinaṁ nityaṁ
ya enam ajam avyayam
kathaṁ sa puruṣaḥ pārtha
kaṁ ghātayati hanti kam

veda-posiadający wiedzę; *avināśinam*-niezniszczalny; *nityam*-zawsze; *yaḥ*-ten, kto; *enam*-ta (dusza); *ajam*-nienarodzona; *avyayam*-niezmienna; *katham*-jak; *saḥ*-on; *puruṣaḥ*-osoba; *pārtha*-O Pārtho (Arjuno); *kam*-kogo; *ghātayati*-rani; *hanti*-zabija; *kam*-kogo.

TŁUMACZENIE

O Pārtho, jak może ten, który wie, że dusza jest niezniszczalna, nienarodzona, wieczna i niezmienna, zabić kogokolwiek albo zmusić kogokolwiek do zabicia?

ZNACZENIE

Wszystko ma swoje właściwe zastosowanie i człowiek posiadający doskonałą wiedzę wie, gdzie i jak właściwie wykorzystać dany przedmiot. Podobnie, również użycie siły może być czasami koniecznością, a w jaki sposób ją zastosować, wie o tym osoba posiadająca wiedzę. Chociaż sędzia pokoju karze śmiercią osobę winną morderstwa, sędzia ten nie może zostać potępiony, albowiem nakazuje gwałt na danej osobie kierując się kodeksem karnym. Według *Manu-saṁhitā*, księgi prawniczej dla ludzkości, morderca powinien być karany śmiercią, tak aby w następnym życiu nie musiał cierpieć z powodu wielkiego grzechu, który popełnił. Więc kiedy król karze mordercę przez powieszenie, to należy uznać to za dobrodziejstwo. Podobnie, kiedy Kṛṣṇa rozkazuje walczyć, to należy wyciągnąć z tego wniosek, że przemoc ma zostać użyta w imię najwyższej sprawiedliwości. Zatem Arjuna powinien zastosować się do polecenia, które otrzymał, wiedząc dobrze, że gwałt popełniony w czasie walki dla Kṛṣṇy nie może pod żadnym względem uchodzić za takowy. Ponieważ w żadnym wypadku człowiek (albo raczej dusza) nie może zostać zabita, więc dla wymiaru sprawiedliwości tak zwany gwałt jest dozwolony. Operacja chirurgiczna nie służy zabiciu pacjenta, ale

uleczeniu go. Zatem walka prowadzona przez Arjunę z polecenia Kṛṣṇy jest prawomocna i nie może być tu mowy o grzechu.

TEKST 22

वासांसि जीर्णानि यथा विहाय
नवानि गृह्णाति नरोऽपराणि ।
तथा शरीराणि विहाय जीर्णा-
न्यन्यानि संयाति नवानि देही ॥२२॥

vāsāṁsi jīrṇāni yathā vihāya
navāni gṛhṇāti naro'parāṇi
tathā śarīrāṇi vihāya jīrṇāny
anyāni saṁyāti navāni dehī

vāsāṁsi-ubranie; *jīrṇāni*-stare i zniszczone; *yathā*-tak jak jest; *vihāya*-porzucając; *navāni*-nowe ubranie; *gṛhṇāti*-przyjmuje; *naraḥ*-człowiek; *aparāṇi*-inne; *tathā*-w ten sam sposób; *śarīrāṇi*-ciała; *vihāya*-porzucając; *jīrṇāni*-stare i zużyte; *anyāni*-różne; *saṁyāti*-naprawdę przyjmuje; *navāni*-nowe ubranie; *dehī*-dusza wcielona.

TŁUMACZENIE

Tak jak człowiek zakłada nowe ubrania, zdejmując stare, podobnie dusza przyjmuje nowe materialne ciała, porzucając stare i zużyte.

ZNACZENIE

Zmiana ciała przez indywidualną duszę rozmiarów atomu jest uznanym faktem. Nawet niektórzy ze współczesnych naukowców, którzy nie wierzą w istnienie duszy, ale jednocześnie nie potrafią wytłumaczyć źródła energii w sercu, muszą uznać bezustanne zmiany ciała zachodzące w nim od wieku dziecięcego do chłopięcego, od chłopięcego do młodzieńczego, i z kolei od wieku młodzieńczego do starości. Następnie zmiany te przenoszone są na inne ciało. Wytłumaczono to już w poprzednim wersecie.

Przemieszczenie indywidualnej duszy rozmiarów atomu do innego ciała możliwe jest dzięki łasce Duszy Najwyższej. Dusza Najwyższa spełnia życzenia duszy indywidualnej, tak jak jeden przyjaciel spełnia pragnienia drugiego. *Vedy*, jak *Muṇḍaka Upaniṣad*, a również *Śvetāśvatara Upaniṣad*, porównują duszę i Duszę Najwyższą do dwóch zaprzyjaźnionych ptaków

siedzących na tym samym drzewie. Jeden z tych ptaków (dusza indywidualna) spożywa owoce tego drzewa, podczas gdy drugi (Kṛṣṇa) jedynie obserwuje Swojego przyjaciela. Jeden z nich - mimo iż są one takie same jakościowo - oczarowany jest owocami drzewa materialnego, podczas gdy drugi tylko obserwuje czynności Swojego przyjaciela. Tym obserwującym ptakiem jest Kṛṣṇa, a pożywiającym się Arjuna. Chociaż są oni przyjaciółmi, to jednak jeden z nich jest panem, drugi zaś sługą. Zapomnienie o tym związku przez duszę indywidualną powoduje, że zmienia ona miejsce z jednego drzewa na inne, czyli jedno ciało na inne. Dusza (*jīva*) bardzo ciężko zmaga się na tym drzewie ciała materialnego, ale skoro tylko zgodzi się przyjąć drugiego ptaka za najwyższego mistrza duchowego (tak jak to zrobił Arjuna, dobrowolnie podporządkowując się Kṛṣṇie w celu otrzymania nauk) to przez to podporządkowanie natychmiast uwalnia się ona od wszelkich rozterek. Potwierdza to zarówno *Kaṭha Upaniṣad*, jak i *Śvetāśvatara Upaniṣad*:

samāne vṛkṣe puruṣo nimagno
'nīśayā śocati muhyamānaḥ
juṣṭaṁ yadā paśyaty anyam īśam asya
mahimānam iti vīta-śokaḥ

"Mimo, iż te dwa ptaki znajdują się na tym samym drzewie, ptak spożywający owoce tego drzewa opanowany jest przez żądzę i pogrążony jest w smutku. Lecz skoro tylko zwróci swoją twarz w stronę przyjaciela, którym jest Pan, i pozna Jego piękno, natychmiast uwalnia się od cierpienia i wszelkich rozterek." Arjuna zwrócił teraz swoją twarz w kierunku swojego wiecznego przyjaciela - Kṛṣṇy, aby wysłuchać od Niego *Bhagavad-gīty*. Słuchając Kṛṣṇy, może on poznać najwspanialsze chwały Pana i uwolnić się od wszelkich rozterek.

Pan radzi tutaj Arjunie, aby nie rozpaczał z powodu zmiany ciał przez jego starego dziadka i nauczyciela. Powinien być raczej szczęśliwy zabijając ich ciała w słusznej walce, tak aby od razu mogli zostać oczyszczeni z wszelkich następstw swoich cielesnych poczynań. Kto składa swoje życie na ołtarzu ofiarnym albo w słusznej walce, zostaje natychmiast oczyszczony z wszelkich następstw grzechów i podniesiony do wyższego poziomu życia. Więc nie było dla Arjuny powodu do rozpaczy.

TEKST 23

नैनं छिन्दन्ति शस्त्राणि नैनं दहति पावकः ।
न चैनं क्लेदयन्त्यापो न शोषयति मारुतः ॥ २३ ॥

nainaṁ chindanti śastrāṇi
nainaṁ dahati pāvakaḥ
na cainaṁ kledayanty āpo
na śoṣayati mārutaḥ

na-nigdy; *enam*-tej duszy; *chindanti*-można pociąć na kawałki; *śastrāṇi*-wszelka broń; *na*-nigdy; *enam*-tej duszy; *dahati*-spali; *pāvakaḥ*-ogień; *na*-nigdy; *ca*-również; *enam*-tej duszy; *kledayanti*-zmoczy; *āpaḥ*-woda; *na*-nigdy; *śoṣayati*-wysuszy; *mārutaḥ*-wiatr.

TŁUMACZENIE

Nigdy i żadną bronią nie można duszy pociąć na kawałki. Ani ogień nie może jej spalić, ani woda zamoczyć, ani też nie może wysuszyć jej wiatr.

ZNACZENIE

Żadnego rodzaju broń: miecze, płomienie, deszcze, silne wiatry, etc., nie są w stanie zabić duszy. Okazuje się, że wcześniej, oprócz współcześnie znanej broni ogniowej, do której zalicza się też broń nuklearną, istniała broń innego typu, zrobiona z różnych elementów materialnych, takich jak ziemia, woda, powietrze, eter, etc. Broń ogniowa neutralizowana była przez broń wodną, która nie znana jest teraz współczesnej nauce. Współcześni naukowcy nie posiadają też wiedzy o broni wietrznej. Niemniej jednak, dusza nigdy nie może zostać pocięta na kawałki ani też nie może być unicestwiona przez żaden rodzaj broni, pomimo różnych naukowych wynalazków.

Nigdy też było nie możliwe oddzielenie duszy indywidualnej od Duszy Oryginalnej. Filozofowie Māyāvādī nie są w stanie opisać, w jaki sposób indywidualne dusze rozwinęły się z ignorancji, a następnie zostały okryte energią iluzoryczną. Ponieważ są one wiecznie atomowymi indywidualnymi duszami (*sanātana*), mają one tendencję do pokrycia się energią iluzoryczną i w ten sposób tracą towarzystwo Najwyższego Pana (podobnie jak iskry z ognia, mimo iż jednakowe jakościowo z tym ogniem, łatwo ulegają zgaszeniu kiedy tylko znajdą się poza jego obrębem). W *Varāha Purāṇa* żywe istoty opisane zostały jako oddzielne cząstki Najwyższego. Są one takimi wiecznie, również według *Bhagavad-gīty*. Więc nawet uwolniwszy się spod wpływu iluzji, żywa istota nadal pozostaje oddzielną tożsamością, tak jak to wynika wyraźnie z nauk Pana udzielonych Arjunie. Arjuna został wyzwolony dzięki wiedzy otrzymanej od Kṛṣṇy, ale nigdy nie stał się jednym z Kṛṣṇą.

TEKST 24

अच्छेद्योऽयमदाह्योऽयमक्लेद्योऽशोष्य एव च ।
नित्यः सर्वगतः स्थाणुरचलोऽयं सनातनः ॥ २४ ॥

acchedyo'yam adāhyo'yam
akledyo'śoṣya eva ca
nityaḥ sarva-gataḥ sthāṇur
acalo'yaṁ sanātanaḥ

acchedyaḥ-nie tłukąca się; *ayam*-ta dusza; *adāhyaḥ*-nie może zostać spalona; *ayam*-ta dusza; *akledyaḥ*-nierozpuszczalna; *aśoṣyaḥ*-nie może zostać wysuszona; *eva*-z pewnością; *ca*-i; *nityaḥ*-wieczna; *sarva-gataḥ*-wszech-przenikająca; *sthāṇuḥ*-niezmienna; *acalaḥ*-niewzruszona; *ayam*-ta dusza; *sanātanaḥ*-wiecznie ta sama.

TŁUMACZENIE

Ta indywidualna dusza nie ulega rozbiciu ani rozpuszczeniu. Nie może też zostać spalona ani wysuszona. Jest ona nieśmiertelna, wszech-przenikająca, niezmienna, niewzruszona i wiecznie ta sama.

ZNACZENIE

Wszystkie te cechy indywidualnej duszy ostatecznie dowodzą, że jest ona wiecznie atomową czastką duchowej całości i wiecznie pozostaje tym samym atomem, nigdy nie ulegając zmianom. Zatem teoria monizmu nie znajduje zastosowania w tym przypadku, jako że nie należy spodziewać się, aby indywidualna dusza kiedykolwiek stała się jednym i tym samym z Najwyższym. Uwolniwszy się od skażenia energią materialną, indywidualna dusza może zapragnąć pozostać w błyszczących promieniach Najwyższej Osoby Boga, jako iskra duchowa. Jednakże dusze inteligentne wstępują na planety duchowe, aby tam obcować z Najwyższą Osobą Boga.

Znaczące w tym wersie jest słowo *sarva-gataḥ* (wszech-przenikające), ponieważ nie ma wątpliwości co do tego, że żywe istoty znajdują się wśród wszelkiego boskiego stworzenia. Żyją na lądzie, w wodzie, powietrzu, ziemi, a nawet w ogniu. Wierzenie, iż w ogniu ulegają one sterylizacji, jest nie do przyjęcia, ponieważ wyraźnie zostało tutaj powiedziane, że dusza nie może zostać spalona przez ogień. Zatem żywe istoty bez wątpienia przebywają również na słońcu, posiadając ciała odpowiednie do tamtejszych warunków.

Gdyby glob słoneczny nie był zamieszkany, wtedy słowo *sarva-gataḥ* (żyjące wszędzie) straciłoby swoje znaczenie.

TEKST 25

अव्यक्तोऽयमचिन्त्योऽयमविकार्योऽयमुच्यते ।
तस्मादेवं विदित्वैनं नानुशोचितुमर्हसि ॥२५॥

avyakto'yam acintyo'yam
avikāryo'yam ucyate
tasmād evaṁ viditvainaṁ
nānuśocitum arhasi

avyaktaḥ-niewidzialna; *ayam*-ta dusza; *acintyaḥ*-niepojęta; *ayam*-ta dusza; *avikāryaḥ*-niezmienna; *ayam*-ta dusza; *ucyate*-jest powiedziane; *tasmāt*-dlatego; *evam*-w ten sposób; *viditvā*-dobrze wiedząc o tym; *enam*-ta dusza; *na*-nie; *anuśocitum*-może rozpaczać nad; *arhasi*-zasługujesz.

TŁUMACZENIE

Dusza ta jest niewidzialna, niepojęta, stała i niezmienna. Wiedząc to, nie powinieneś rozpaczać z powodu ciała.

ZNACZENIE

Jak opisano uprzednio, rozmiar duszy jest tak niewielki według naszych kalkulacji materialnych, że nie może ona zostać dostrzeżona nawet przez najmocniejszy mikroskop; zatem jest ona niewidzialna. Nikt nie może stwierdzić jej istnienia na podstawie badań eksperymentalnych, poza dowodami *śruti*, czyli mądrości wedyjskich. Musimy przyjąć tą prawdę, gdyż nie ma innego sposobu dowiedzenia egzystencji duszy, mimo iż jest to faktem postrzegalnym. Jest wiele rzeczy, które musimy przyjąć opierając się jedynie na autorytetach. Nikt nie może zaprzeczyć istnieniu swego ojca, jeśli potwierdza to autorytet matki. Nie ma innej możliwości ustalenia tożsamości ojca, niż oparcie się na autorytecie matki. Podobnie, nie ma innego sposobu zrozumienia duszy, poza studiowaniem *Ved*. Innymi słowy, nie można poznać duszy za pomocą ludzkiej wiedzy eksperymentalnej. Dusza jest świadomością i jest świadoma - takie jest oznajmienie *Ved* i my musimy je przyjąć. W przeciwieństwie do ciała, dusza nie podlega żadnym zmianom. Jako wiecznie niezmienna, dusza pozostaje atomową w porównaniu z bezgraniczną Duszą Najwyższą. Dusza Najwyższa jest nieskończenie wielka, natomiast dusza

indywidualna jest nieskończenie mała. Zatem ta nieskończenie mała dusza, będąc niezmienną, nigdy nie może zrównać się z duszą bezgraniczną, czyli Najwyższą Osobą Boga. *Vedy* powtarzają to na różne sposoby, aby potwierdzić stałość koncepcji duszy. Powtarzanie takie jest konieczne, abyśmy mogli doskonale i prawidłowo zrozumieć dany przedmiot.

TEKST 26

अथ चैनं नित्यजातं नित्यं वा मन्यसे मृतम् ।
तथापि त्वं महाबाहो नैनं शोचितुमर्हसि ॥ २६ ॥

atha cainaṁ nitya-jātaṁ
nityaṁ vā manyase mṛtam
tathāpi tvaṁ mahā-bāho
nainaṁ śocitum arhasi

atha-jeśli jednak; *ca*-również; *enam*-ta dusza; *nitya-jātam*-zawsze rodzi się; *nityam*-na zawsze; *vā*-albo; *manyase*-tak myślisz; *mṛtam*-martwa; *tathāpi*-nadal; *tvam*-ty; *mahā-bāho*-O potężnie uzbrojony; *na*-nigdy; *enam* -o duszy; *śocitum*-rozpaczać; *arhasi*-zasługuje.

TŁUMACZENIE

Jeśli jednak myślisz, że dusza nieustannie rodzi się i zawsze umiera, i tak nie masz powodu do rozpaczy, O potężny.

ZNACZENIE

Zawsze istnieje jakaś grupa filozofów, niemalże pokrewnych buddystom, którzy nie wierzą w oddzielne istnienie duszy poza ciałem. Okazuje się, że tacy filozofowie istnieli również wtedy, kiedy Pan Kṛṣṇa przekazywał *Bhagavad-gītę*, i znani byli jako *Lokāyatikowie* i *Vaibhāṣikowie*. Filozofowie ci utrzymywali, że oznaka życia, czyli dusza, powstaje na dojrzałym etapie kombinacji związków materialnych. Podobnie myślą również współcześni materialistyczni naukowcy i filozofowie. Według nich, ciało jest kombinacją elementów fizycznych i w pewnym stadium, poprzez wzajemne oddziaływanie na siebie elementów fizycznych i chemicznych, zaczynają rozwijać się w nim symptomy życia. Na tej filozofii oparta jest nauka antropologii. Aktualnie wiele pseudo-religii - które stają obecnie modne w Ameryce - popiera tą filozofię, jak również nihilistyczne, niereligijne sekty buddyjskie.

Nawet gdyby Arjuna nie wierzył w istnienie duszy - tak jak to jest w filozofii *Vaibhāṣika* - również nie miałby powodu do rozpaczy. Nikt nie rozpacza nad

stratą pewnej masy chemikalii i nie porzuca z tego powodu swoich obowiązków. We współczesnej nauce i naukowej wojnie traci się tak wiele ton chemikaliów, po to by osiągnąć zwycięstwo nad wrogiem. Według filozofii *Vaibhāṣika*, tak zwana dusza, czyli *ātmā*, znika wraz z unicestwieniem ciała. Więc niezależnie od tego, czy Arjuna przyjął wedyjskie twierdzenie o istnieniu duszy, czy nie przyjął tego twierdzenia, w obu przypadkach nie miał powodu do rozpaczy. Jeśli, według tej teorii, tak wiele żywych istot powstaje z materii w każdej chwili i w każdej chwili tak wiele z nich ulega unicestwieniu, nie ma potrzeby ubolewać nad takim wydarzeniem. I jeśli Arjunę nie czekały już ponowne narodziny, to czy musiał on obawiać się następstw grzechów z powodu zabicia swojego dziadka i nauczyciela? Lecz równocześnie Kṛṣṇa sarkastycznie zwrócił się do Arjuny jako do *mahā-bāhu*, potężnie uzbrojonego, ponieważ przynajmniej On nie zaakceptował teorii *Vaibhāṣików*, odrzucającej mądrość wedyjską. Jako *kṣatriya*, Arjuna należał do kultury wedyjskiej i wypadało, aby w dalszym ciągu przestrzegał jej zasad.

TEKST 27

जातस्य हि ध्रुवो मृत्युर्ध्रुवं जन्म मृतस्य च ।
तस्मादपरिहार्येऽर्थे न त्वं शोचितुमर्हसि ॥२७॥

jātasya hi dhruvo mṛtyur
dhruvaṁ janma mṛtasya ca
tasmād aparihārye'rthe
na tvaṁ śocitum arhasi

jātasya-ten, kto narodził się; *hi*-z pewnością; *dhruvaḥ*-fakt; *mṛtyuḥ*-śmierć; *dhruvam*-jest również faktem; *janma*-narodziny; *mṛtasya*-zmarłego; *ca*-również; *tasmāt*-zatem; *aparihārye*-dla tego, co jest nieuniknione; *arthe*-w sprawie; *na*-nie; *tvam*-ty; *śocitum*-rozpaczać; *arhasi*-zasługujesz.

TŁUMACZENIE

Dla tego, kto się narodził, śmierć jest pewna, a dla tego, kto umarł, nieuniknione są narodziny. Nie powinieneś zatem rozpaczać, lecz niezawodnie wypełniać swoje obowiązki.

ZNACZENIE

Człowiek rodzi się odpowiednio do swojego postępowania w życiu. Kiedy kończy się jeden czasokres jego aktywności, musi umrzeć, aby narodzić się

ponownie. W ten sposób powtarza się cykl narodzin i śmierci. To, że cykl ten powtarza się, nie ma być wcale zachętą do niepotrzebnego mordowania, rzezi i wojny. Jednak dla zachowania porządku i prawa, przemoc i wojna są zjawiskami nieuniknionymi w społeczeństwie ludzkim.

Bitwa na Polu Kurukṣetra, będąc wolą Najwyższego, była wydarzeniem nieuniknionym, a walka o słuszną sprawę jest obowiązkiem *kṣatriyi*. Dlaczego więc Arjuna miałby obawiać się albo być zasmuconym z powodu śmierci swoich krewnych, skoro wypełniał swój należyty obowiązek? Nie łamał prawa, więc nie podlegał reakcjom grzesznych czynów, których się tak obawiał. Gdyby uchylił się od wywiązania się ze swojego obowiązku, nie uchroniłby w ten sposób swoich krewnych od śmierci, a sam zostałby zdegradowany z powodu wyboru niewłaściwej drogi działania.

TEKST 28

अव्यक्तादीनि भूतानि व्यक्तमध्यानि भारत ।
अव्यक्तनिधनान्येव तत्र का परिदेवना ॥२८॥

avyaktādīni bhūtāni
vyakta-madhyāni bhārata
avyakta-nidhanāny eva
tatra kā paridevanā

avyaktādīni-niezamanifestowane w swoich początkach; *bhūtāni*-wszystko, co stworzone; *vyakta*-zamanifestowane; *madhyāni*-w środku; *bhārata*-O potomku Bharaty; *avyakta*-niezamanifestowane; *nidhanāni*-wszystko to zostaje pokonane; *eva*-wszystko jest ten sposób; *tatra*-dlatego; *kā*-co; *paridevanā*-rozpacz.

TŁUMACZENIE

Wszystkie stworzone istoty pozostają niezamanifestowane w swoich początkach, manifestują się w okresie środkowym, a następnie wracają do stanu niezamanifestowanego. Na cóż więc zda się rozpacz?

ZNACZENIE

Przyjmując, że są dwie klasy filozofów: jedna wierząca w istnienie duszy i druga nie wierząca w jej istnienie, nie ma powodu do rozpaczy w żadnym wypadku. Nie wierzący w istnienie duszy nazywani są ateistami przez tych,

którzy są studentami mądrości wedyjskiej. Nawet jeśli, w imię dyskusji, przyjmiemy teorię ateistyczną, nadal nie będzie powodu do rozpaczy. Poza oddzielnym istnieniem duszy, elementy materialne pozostają niezamanifestowane przed stworzeniem. Z tego subtelnego niezamanifestowanego stanu pochodzi manifestacja, tak jak z eteru powstaje powietrze, z powietrza tworzy się ogień, ogień jest źródłem wody, a z wody manifestuje się ziemia. Ziemia z kolei daje początek wielu różnorodnym manifestacjom. Z ziemi np. powstaje ogromny wieżowiec. Kiedy zostaje on rozebrany, manifestacja wraca z powrotem do stanu niezamanifestowanego, w postaci atomów. Prawo zachowania energii zostaje zachowane, ale z biegiem czasu rzeczy na przemian manifestują się, a następnie wracają do stanu niezamanifestowanego - taka jest różnica. Więc jaki wobec tego miałby być powód do rozpaczy nad stanem manifestacji, czy nad stanem niezamanifestowanym? Tak czy inaczej, nawet w stanie niezamanifestowanym nic nie ulega zatraceniu. Zarówno na początku, jak i na końcu wszystkie elementy pozostają niezamanifestowane i manifestują się jedynie w okresie środkowym, a to nie czyni żadnej prawdziwej różnicy materialnej.

A jeśli przyjmiemy pogląd wedyjski przedstawiony w *Bhagavad-gīcie* i mówiący, że materialne ciała we właściwym czasie ulegają unicestwieniu, podczas gdy dusza jest wieczna, wtedy musimy zawsze pamiętać, iż ciało podobne jest do ubrania. Dlaczego zatem rozpaczać z powodu zmiany stroju? To materialne ciało w stosunku do wiecznej duszy nie ma rzeczywistej egzystencji. Jest czymś podobnym do snu. We śnie możemy myśleć o unoszeniu się w powietrzu albo możemy znajdować się w karecie jako król, lecz po przebudzeniu przekonamy się, że ani nie unosimy się w powietrzu, ani nie znajdujemy się w karecie. Wiedza wedyjska poleca samo-realizację opartą na zasadzie nieistnienia ciała materialnego. Więc bez względu na to, czy ktoś wierzy w istnienie duszy, czy nie wierzy, w żadnym przypadku nie ma powodu do rozpaczy nad utratą ciała materialnego.

TEKST 29

आश्चर्यवत्पश्यति कश्चिदेन-
मार्श्चर्यवद्वदति तथैव चान्यः ।
आश्चर्यवच्चैनमन्यः शृणोति
श्रुत्वाऽप्येनं वेद न चैव कश्चित् ॥२९॥

āścaryavat paśyati kaścit enam-
āścaryavad vadati tathaiva cānyaḥ

āścaryavac cainam anyaḥ śṛṇoti
śrutvāpy enaṁ veda na caiva kaścit.

āścaryavat-zdumiewająca; *paśyati*-widzi; *kaścit*-ktoś; *enam*-ta dusza; *āścaryavat*-zadziwiająca; *vadati*-mówi; *tathā*-tam; *eva*-z pewnością; *ca*-również; *anyaḥ*-inni; *āścaryavat*-podobnie zdumiewająca; *ca*-również; *enam*-ta dusza; *anyaḥ*-inni; *śṛṇoti*-słucha; *śrutvā*-usłyszawszy; *api*-nawet; *enam*-ta dusza; *veda*-wiedzą; *na*-nigdy; *ca*-i; *eva*-z pewnością; *kaścit*-każdy.

TŁUMACZENIE

Niektórzy patrzą na duszę jako zadziwiającą, niektórzy opisują ją jako zadziwiającą, niektórzy słuchają o niej jako zdumiewającej, podczas gdy inni, nawet usłyszawszy o niej, nie są wcale w stanie jej zrozumieć.

ZNACZENIE

Ponieważ *Gīta* w dużym stopniu oparta jest na zasadach *Upaniṣadów*, więc nic dziwnego, że ustęp ten znajdujemy również w *Kaṭha Upaniṣad*:

śravaṇāyāpi bahubhir yo na labhyaḥ
śṛṇvanto 'pi bahavo yaḥ na vidyuḥ
āścaryo vaktā kuśalo 'sya labdhā
āścaryo jñātā kuśalānuśiṣṭaḥ.

Fakt, że dusza rozmiarów atomu znajduje się w ciele olbrzymiego zwierzęcia, w ciele olbrzymiego drzewa banyanowego, jak również w drobnoustrojach, których całe miliony i biliony zajmują powierzchnię jednego cala, jest z pewnością rzeczą zdumiewającą. Ludzie o niewielkim zasobie wiedzy i ci, którzy nie są wyrzeczeni, nie są w stanie zrozumieć cudowności indywidualnej atomowej iskry duchowej, mimo iż zostało to wytłumaczone przez największy autorytet wiedzy, który udzielał nauk nawet Brahmie, pierwszej żywej istocie we wszechświecie. Z powodu "wulgarnego", materialnego pojmowania rzeczy, większość ludzi w tym wieku nie jest w stanie wyobrazić sobie, w jaki sposób takie maleńkie cząsteczki mogą stać się zarówno tak wielkimi, jak i tak małymi. Więc człowiek patrzy na duszę jako cudowną czy to ze względu na jej budowę, czy wygląd. Łudzeni przez energię materialną, ludzie są tak pochłonięci zadowalaniem zmysłów, że bardzo niewiele czasu pozostaje im na zrozumienie samo-realizacji, mimo iż faktem

jest, że bez samo-poznania wszystkie czynności w walce o egzystencję kończą się ostatecznym niepowodzeniem. Może więc brakuje tego zrozumienia, że należy myśleć o duszy i jednocześnie rozwiązywać kłopoty materialne.

Niektórzy ludzie, którzy skłonni są do słuchania o duszy, mogą uczęszczać na wykłady w jakimś dobrym towarzystwie, lecz czasami, z powodu ignorancji, wprowadzani są w błąd przez przyjmowanie Duszy Najwyższej i duszy indywidualnej jako jednej, bez rozróżniania ich pozycji. Bardzo trudno jest znaleźć człowieka, który doskonale rozumie pozycję duszy: Duszy Najwyższej i duszy atomowej, ich indywidualne funkcje, wzajemny stosunek i inne większe i mniejsze detale. A jeszcze trudniej jest spotkać człowieka, który rzeczywiście wyciągnął pełną korzyść z wiedzy o duszy i jest w stanie opisać pozycję duszy w różnych aspektach. Jeśli jednak, w jakiś sposób, ktoś jest w stanie zrozumieć istotę duszy, wtedy jego życie jest sukcesem. Najłatwiejszym procesem prowadzącym do zrozumienia istoty duszy jest przyjęcie stwierdzeń *Bhagavad-gīty*, wypowiedzianych przez największy autorytet, Pana Kṛṣṇę, bez zniekształcania ich przez inne teorie. Aby być w stanie zaakceptować Kṛṣṇę jako Najwyższą Osobę Boga, konieczna jest do tego duża liczba wyrzeczeń i ofiar, czy to w tym życiu, czy w poprzednim. Kṛṣṇa jednakże może zostać poznany jako taki, tylko dzięki bezprzyczynowej łasce czystego wielbiciela, i w żaden inny sposób.

TEKST 30

देही नित्यमवध्योऽयं देहे सर्वस्य भारत ।
तस्मात्सर्वाणि भूतानि न त्वं शोचितुमर्हसि ॥ ३० ॥

dehī nityam avadhyo'yaṁ
dehe sarvasya bhārata
tasmāt sarvāṇi bhūtāni
na tvaṁ śocitum arhasi

dehī-właściciel materialnego ciała; *nityam*-wiecznie; *avadhyaḥ*-nie może zostać zabita; *ayam*-ta dusza; *dehe*-w ciele; *sarvasya*-każdego; *bhārata*-O potomku Bharaty; *tasmāt*-dlatego; *sarvāṇi*-wszystkie; *bhūtāni*-żywe istoty (które narodziły się); *na*-nigdy; *tvam*-ty; *śocitum*-rozpaczać; *arhasi*-zasługujesz.

TŁUMACZENIE

O potomku Bharaty, ten który mieszka w ciele, jest wieczny i nigdy nie może zostać zabity. Dlatego nie ma potrzeby rozpaczać nad żadnym stworzeniem.

ZNACZENIE

Pan kończy teraz rozdział pouczeń na temat niezmiennej duszy. Opisując wieczną duszę na różne sposoby, Pan Kṛṣṇa stwierdza, że dusza jest nieśmiertelna, a ciało istnieje tylko przez pewien okres czasu. Zatem Arjuna, jako *kṣatriya*, nie powinien porzucać swojego obowiązku z obawy, że jego dziadek i nauczyciel: Bhīṣma i Droṇa, zginą w walce. Opierając się na autorytecie Kṛṣṇy, należy wierzyć, że dusza istnieje i że jest ona odmienna od ciała materialnego. Powinno się odrzucić teorie mówiące, że dusza w ogóle nie istnieje albo że symptomy życia rozwijają się na pewnym etapie dojrzałości materii i są rezultatem wzajemnego oddziaływania na siebie związków chemicznych. Chociaż dusza jest nieśmiertelna, nie znaczy to, że zabijanie jest dozwolone. Jednak nie zakazuje się go w czasie wojny, kiedy zachodzi ku temu rzeczywista potrzeba. Potrzeba ta musi być jednak usprawiedliwiona prawem Pana, a nie własnym kaprysem.

TEKST 31

स्वधर्ममपि चावेक्ष्य न विकम्पितुमर्हसि ।
धर्म्याद्धि युद्धाच्छ्रेयोऽन्यत्क्षत्रियस्य न विद्यते ॥ ३१॥

svadharmam api cāvekṣya
na vikampitum arhasi
dharmyāddhi yuddhāc chreyo'nyat
kṣatriyasya na vidyate

svadharmam-czyjeś zasady religijne; *api*-również; *ca*-naprawdę; *avekṣya*-biorąc pod uwagę; *na*-nigdy; *vikampitum*-wahać się; *arhasi*-zasługujesz; *dharmyāt*-z zasad religijnych; *hi*-naprawdę; *yuddhāt*-walki; *śreyaḥ*-lepsze zajęcie; *anyat*-wszystko inne; *kṣatriyasya*-*kṣatriyów*; *na*-nie; *vidyate*-istnieje.

TŁUMACZENIE

Biorąc pod uwagę swój specyficzny obowiązek kṣatryi, powinieneś wiedzieć, że nie ma dla ciebie lepszego zajęcia, niż walka według religijnych zasad. Nie powinieneś zatem wahać się!

ZNACZENIE

Z czterech porządków organizacji społecznej, porządek drugi, którego zadaniem jest zarządzanie, nazywany jest *kṣatriya*. *Kṣat* oznacza: ranić,

zadawać ból, przynosić szkodę. Ten, kto chroni od zadawania bólu i wyrządzania szkody, nazywany jest *kṣatriya* (*trayate* - chronić, bronić). *Kṣatriyowie* uczyli się zabijać w lesie. *Kṣatriya* udawał się do lasu i tam stawał twarzą w twarz przed tygrysem, aby walczyć z nim swoim mieczem. Jeśli tygrys został zabity, był palony zgodnie z królewskim zwyczajem. Zwyczaj ten zachował się do dnia dzisiejszego wśród królewskich *kṣatriyów* w stanu Jaipur. *Kṣatriyowie* są specjalnie przysposobieni do próby sił i zabijania, ponieważ przemoc w sprawie religii jest czasami czynnikiem koniecznym. Dlatego *kṣatriyowie* nie powinni zbyt wcześnie przyjmować *sannyāsy* (wyrzeczonego porządku życia). Łagodność w polityce może być dyplomacją, ale nigdy nie jest środkiem ani zasadą. W religijnej księdze prawniczej jest powiedziane:

āhaveṣu mitho 'nyonyaṁ jighāṁsanto mahīkṣitaḥ
yuddhamānāḥ paraṁ śaktyā svargaṁ yānty aparāṅmukhāḥ
yajñeṣu paśavo brahman hanyante satataṁ dvijaiḥ
saṁskṛtāḥ kila mantraiś ca te 'pi svargam avāpnuvan.

"Król albo *kṣatriya*, który pokonał w walce innego, zazdrosnego o niego króla, może osiągnąć po śmierci planety niebiańskie, tak samo jak osiągają je *bramini* poprzez poświęcanie zwierząt w ogniu ofiarnym. Zabijanie w walce prowadzonej według zasad religijnych oraz zabijanie zwierząt w ogniu ofiarnym nie jest uważane za akt gwałtu, jako że każdy korzysta tam, gdzie w grę wchodzą zasady religijne. Zwierzę złożone w ofierze otrzymuje natychmiast ludzką formę życia, nie podlegając procesowi ewolucyjnemu od jednej formy do następnej, a *kṣatriyowie* którzy polegli na polu walki osiągają planety niebiańskie, tak jak *bramini* osiągają je poprzez składanie ofiar.

Są dwa rodzaje *svadharmy*, czyli specyficznych obowiązków. Dopóki nie jest się wyzwolonym, tak długo należy spełniać obowiązki przynależne danemu ciału, zgodnie z zasadami religijnymi, gdyż w ten sposób można osiągnąć wyzwolenie. Natomiast, kiedy jest się już wyzwolonym, wtedy *svadharma*, czyli te specyficzne obowiązki, stają się obowiązkami duchowymi i nie są już dłużej spełniane według materialnej, cielesnej koncepcji. W cielesnej koncepcji życia specjalne obowiązki przypisywane są *braminom* i *kṣatriyom*, odpowiednio, i takie obowiązki są nieuniknione. Jak to zostanie wyjaśnione w rozdziale czwartym, *svadharma* została ustanowiona przez Pana. Na płaszczyźnie cielesnej ta *svadharma* nazywana jest *varṇāśrama-dharmą*, czyli "odskocznią" do poznania duchowego. Ludzka cywilizacja zaczyna się od etapu *varṇāśrama-dharmy*, czyli specyficznych obowiązków odpowiadającym określonym *guṇom* natury, pod wpływem których znajduje

się dane ciało. Wypełnianie własnych specyficznych obowiązków w jakiejś określonej dziedzinie, zgodnie z *varṇāśrama-dharmą*, wznosi daną osobę do wyższej pozycji życia.

TEKST 32

यदृच्छया चोपपन्नं स्वर्गद्वारमपावृतम् ।
सुखिनः क्षत्रियाः पार्थ लभन्ते युद्धमीदृशम् ॥३२॥

yadṛcchayā copapannaṁ
svarga-dvāram apāvṛtam
sukhinaḥ kṣatriyāḥ pārtha
labhante yuddham īdṛśam

yadṛcchayā-samorzutnie; *ca*-również; *upapannam*-nadarzyła się; *svarga*-planety niebiańskie; *dvāram*-drzwi; *apāvṛtam*-szeroko otwarte; *sukhinaḥ*-bardzo szczęśliwi; *kṣatriyāḥ*-członkowie klasy królewskiej; *pārtha*-O synu Pṛthy; *labhante*-zaprawdę osiągają; *yuddham*-wojna; *īdṛśam*-w ten sposób.

TŁUMACZENIE

O Pārtho, szczęśliwi są ci kṣatriyowie, którym samorzutnie nadarza się taka okazja walki, otwierając im w ten sposób drzwi do planet niebiańskich.

ZNACZENIE

Jako najdoskonalszy nauczyciel świata, Pan Kṛṣṇa potępia postawę Arjuny, który powiedział: "Nie widzę niczego dobrego w tej walce. Będzie ona przyczyną mojego wiecznego pobytu w piekle." Te wypowiedzi Arjuny wynikały jedynie z niewiedzy. Chciał on być łagodny w wypełnianiu swojego specyficznego obowiązku. Łagodność na polu walki w przypadku *kṣatriyi* jest filozofią głupca. W *Parāśara-smṛti*, czyli kodeksie religijnym ułożonym przez Parāśarą, wielkiego mędrca i ojca Vyāsadevy, jest powiedziane:

kṣatriyo hi prajā rakṣan śastra-pāṇiḥ pradaṇḍayan
nirjitya parasainyādi kṣitiṁ dharmeṇa pālayet.

"Ochrona obywateli przed wszelkiego rodzaju trudnościami jest obowiązkiem *kṣatryi* i w tym celu musi on używać siły, jeśli jest to konieczne dla

zachowania prawa i porządku. Musi on zatem zwalczać żołnierzy szkodliwych królów, i w ten sposób, kierując się zasadami religijnymi, powinien panować nad światem."

Rozważając wszystkie aspekty, Arjuna nie miał powodu do wycofania się z walki. Jeśli pokonałby swoich wrogów, otrzymałby królestwo, a gdyby nawet zginął w walce, dostałby się na planety niebiańskie, których drzwi stały dla niego otworem. Walka była więc korzystna w obu przypadkach.

TEKST 33

अथ चेत्त्वमिमं धर्म्यं संग्रामं न करिष्यसि ।
ततः स्वधर्मं कीर्तिं च हित्वा पापमवाप्स्यसि ॥३३॥

atha cet tvam imaṁ dharmyaṁ
saṅgrāmam-na kariṣyasi
tataḥ svadharmam kīrtiṁ ca
hitvā pāpam avāpsyasi

atha-zatem; *cet*-jeśli; *imam*-to; *dharmyam*-obowiązek religijny; *saṅgrāmam* -walka; *na*-nie; *kariṣyasi*-spełnisz; *tataḥ*-wtedy; *svadharmam*-twój obowiązek religijny; *kīrtim*-szacunek; *ca*-również; *hitvā*-tracąc; *pāpam*-skutki grzechów; *avāpsyasi*-zaprawdę zyskujesz.

TŁUMACZENIE

Jeśli jednak nie weźmiesz udziału w tej świętej walce, wtedy z pewnością dopuścisz się grzechu, jako że zlekceważysz swoje obowiązki. W ten sposób stracisz też sławę wojownika.

ZNACZENIE

Arjuna był sławnym wojownikiem, a sławę tę zdobył przez pokonanie wielu wielkich półbogów, nie wyłączając nawet Pana Śivy. Po pokonaniu Pana Śivy, którego spotkał w przebraniu myśliwego, Arjuna spodobał się Panu i w nagrodę otrzymał od niego broń zwaną *pāśupata-astra*. Wszyscy wiedzieli o tym, że był on wielkim wojownikiem. Nawet Droṇācārya udzielił mu swojego błogosławieństwa i nagrodził go specjalną bronią, którą mógł zabić nawet swojego nauczyciela. Zatem zdobył on sobie uznanie wielu autorytetów (nie wyłączając jego przybranego ojca - Indry, króla nieba materialnego), którzy obdarzyli go różnymi militarnymi nagrodami. Lecz gdyby wycofał się z walki, nie tylko zlekceważyłby swój obowiązek *kṣatryi*, ale straciłby całą sławę i

dobre imię, i tym samym zasłużyłby na piekło. Innymi słowy, poszedłby do piekła nie dlatego, że brał udział w walce, ale dlatego, że się z niej wycofał.

TEKST 34

अकीर्तिं चापि भूतानि कथयिष्यन्ति तेऽव्ययाम्।
संभावितस्य चाकीर्तिर्मरणादतिरिच्यते ॥३४॥

akīrtiṁ cāpi bhūtāni
kathayiṣyanti te 'vyayām
sambhāvitasya cākīrtir
maraṇād atiricyate

akīrtim-hańba; *ca*-również; *api*-ponadto; *bhūtāni*-wszyscy ludzie; *kathayiṣyanti*-będą mówili; *te*-o tobie; *avyayām*-na zawsze; *sabhāvitasya*-dla człowieka szanowanego; *ca*-również; *akīrtiḥ*-zła sława; *maraṇāt*-niż śmierć; *atiricyate*-staje się gorsza niż.

TŁUMACZENIE

Ludzie zawsze będą mówili o twojej hańbie, a dla tego, kogo darzono szacunkiem, niesława gorsza jest od śmierci.

ZNACZENIE

Pan Kṛṣṇa, zarówno jako filozof, jak i przyjaciel Arjuny, jednoznacznie osądza decyzję opuszczenia pola walki przez Arjunę. Pan mówi: "Arjuno, jeśli opuścisz pole walki, ludzie nazwą cię tchórzem, jeszcze zanim zdołasz rzeczywiście zbiec. Nawet jeżeli nie dbasz o złą sławę, ale pragniesz w ten sposób uratować swoje życie, to ja radzę ci, abyś lepiej zginął w walce. Dla człowieka tak szanowanego jak ty, zła sława gorsza jest od śmierci. Nie powinieneś zatem uciekać w obawie o swoje życie; już lepiej jest zginąć w walce. To ocali cię od złej sławy z powodu zmarnowania Mojej przyjaźni i od utraty prestiżu w społeczeństwie."

Ostateczne orzeczenie Pana jest więc takie: lepiej zginąć, niż wycofać się z walki.

TEKST 35

भयाद्रणादुपरतं मंस्यन्ते त्वां महारथाः।
येषां च त्वं बहुमतो भूत्वा यास्यसि लाघवम्॥३५॥

bhayād raṇād uparataṁ
maṁsyante tvāṁ mahā-rathāḥ
yeṣāṁ ca tvaṁ bahu-mato
bhūtvā yāsyasi lāghavam

bhayāt-z powodu strachu; *raṇāt*-z pola walki; *uparatam*-zbiegł; *maṁsyante*-będą uważali; *tvām*-ciebie; *mahā-rathāḥ*-wielcy wodzowie; *yeṣām*-tych, którzy; *ca*-również; *tvam*-ty; *bahu-mataḥ*-wielce ceniony; *bhūtvā*-staniesz się; *yāsyasi*-staniesz się; *lāghavam*-obniżony w wartości.

TŁUMACZENIE

Wielcy wodzowie, którzy wysoko cenili twoje imię i sławę, pomyślą, że opuściłeś pole walki powodowany strachem jedynie. Będą przeto uważać cię za tchórza.

ZNACZENIE

Kṛṣṇa kontynuuje pouczanie Arjuny: "Nie myśl, że tak wielcy wodzowie, jak Duryodhana, Karṇa i inni, będą uważali, iż opuściłeś pole walki z powodu współczucia dla swoich braci i dziadka. Pomyślą, że zbiegłeś ze strachu o swoje własne życie. I w ten sposób stracą swoje wysokie mniemanie o tobie."

TEKST 36

अवाच्यवादांश्च बहून्वदिष्यन्ति तवाहिताः ।
निन्दन्तस्तव सामर्थ्यं ततो दुःखतरं नु किम् ॥ ३६ ॥

avācya-vādāṁś ca bahūn
vadiṣyanti tavāhitāḥ
nindantas tava sāmarthyaṁ
tato duḥkhataraṁ nu kim

avācya-nieżyczliwy; *vādān*-fałszywe słowa; *ca*-również; *bahūn*-wiele; *vadiṣyanti*-powiedzą; *tava*-twój; *ahitāḥ*-wrogowie; *nindantaḥ*-oczerniając; *tava*-twoje; *sāmarthyam*-zdolności; *tataḥ*-później; *duḥkhataram*-bardziej bolesne; *nu*-oczywiście; *kim*-co jest.

TŁUMACZENIE

Twoi wrogowie rzucą na cię obelgi i wyszydzą twoje zdolności. Cóż mogłoby być bardziej dla ciebie bolesnego, Arjuno?

ZNACZENIE

Pan Kṛṣṇa był początkowo zdumiony tym, że Arjuna usprawiedliwia swoją odmowę walki współczuciem dla krewnych i określił to jego współczucie jako niestosowne dla Āryan. Teraz, używając powyższych słów, Pan dowodzi, jak hańbiące skutki mogłoby mieć dla Arjuny to jego tak zwane współczucie.

TEKST 37

हतो वा प्राप्स्यसि स्वर्गं जित्वा वा भोक्ष्यसे महीम्।
तस्मादुत्तिष्ठ कौन्तेय युद्धाय कृतनिश्चयः ॥३७॥

hato vā prāpsyasi svargaṁ
jitvā vā bhokṣyase mahīm
tasmād uttiṣṭha kaunteya
yuddhāya kṛta niścayaḥ

hataḥ-będąc zabitym; *vā*-albo; *prāpsyasi*-zyskasz; *svargam*-królestwo niebiańskie; *jitvā*-przez pokonanie; *vā*-albo; *bhokṣyase*-będziesz cieszył się; *mahīm*-świat; *tasmāt*-zatem; *uttiṣṭha*-powstań; *kaunteya*-O synu Kuntī; *yuddhāya*-walczyć; *kṛta*-determinacja; *niścayaḥ*-niepewność.

TŁUMACZENIE

O synu Kuntī, albo polegniesz na polu walki i tym sposobem osiągniesz planety niebiańskie, albo ty pokonasz wroga i cieszyć się będziesz królestwem na ziemi. Zatem powstań i walcz wytrwale.

ZNACZENIE

Arjuna powinien podjąć walkę, nawet jeśli nie byłoby pewności zwycięstwa dla jego strony. Gdyby nawet został zabity, z pewnością dostanie się na planety niebiańskie.

TEKST 38

सुखदुःखे समे कृत्वा लाभालाभौ जयाजयौ।
ततो युद्धाय युज्यस्व नैवं पापमवाप्स्यसि ॥३८॥

sukha-duḥkhe same kṛtvā
lābhālābhau jayājayau

tato yuddhāya yujyasva
naivaṁ pāpam avāpsyasi

sukha-szczęście; *duḥkhe*-w nieszczęściu; *same*-w spokoju; *kṛtvā*-czyniąc tak; *lābhālābhau*-zarówno w przypadku straty, jak i zysku; *jayājayau*-zarówno w przypadku porażki, jak i zwycięstwa; *tataḥ*-następnie; *yuddhāya*-w imię walki; *yujyasva*-walcz; *na*-nigdy; *evam*-w ten sposób; *pāpam*-grzeszna reakcja; *avāpasyasi*-zyskasz.

TŁUMACZENIE

Walcz przez wzgląd na samą walkę tylko, nie biorąc pod uwagę szczęścia czy nieszczęścia, straty czy zysku, zwycięstwa albo klęski - a działając w ten sposób, nigdy nie popełnisz grzechu.

ZNACZENIE

Teraz Pan Kṛṣṇa wyraźnie mówi Arjunie, że powinien walczyć dla samej walki, dlatego że On tej walki pragnie. W czynnościach w świadomości Kṛṣṇy nie bierze się pod uwagę szczęścia czy nieszczęścia, korzyści czy straty, zwycięstwa albo porażki. Świadomością transcendentalną jest wiedza, że wszystkie czyny należy ofiarować Kṛṣṇie. Wtedy nie odbiera się skutków tych czynów, tak jak jest to w przypadku świadomości materialnej. Kto wszystko czyni dla zadowolenia własnych zmysłów, działając czy to w dobroci, czy w pasji, ten podlega reakcjom tych swoich czynów, dobrym albo złym. Lecz kto całkowicie oddał się czynnościom w świadomości Kṛṣṇy, ten nie ma już więcej zobowiązań wobec nikogo, w przeciwieństwie do osób prowadzących normalny tryb życia. Jest powiedziane:

devarṣi-bhūtāpta-nṛṇāṁ pitṛṇāṁ
na kiṅkaro nāyamṛṇī ca rājan
sarvātmanā yaḥ śaraṇaṁ śaraṇyaṁ
gato mukundaṁ parihṛtya kartam
(Bhāg. 11.5.41*)*

"Każdy, kto całkowicie podporządkował się Kṛṣṇie, Mukundzie, porzucając wszelkie inne obowiązki, nie jest już niczyim dłużnikiem ani nie jest zobowiązany wobec nikogo - ani wobec półbogów, ani mędrców, ani wobec ogółu ludzkości, ani też wobec swoich krewnych, czy przodków." Werset ten zawiera pośrednią wskazówkę Kṛṣṇy dla Arjuny, a przedmiot ten zostanie dokładniej wytłumaczony w wersie następnym.

TEKST 39

एषा तेऽभिहिता साङ्ख्ये बुद्धिर्योगे त्विमां शृणु ।
बुद्ध्या युक्तो यया पार्थ कर्मबन्धं प्रहास्यसि ॥३९॥

eṣā te 'bhihitā sāṅkhye
buddhir yoge tv imāṁ śṛṇu
buddhyā yukto yayā pārtha
karma-bandhaṁ prahāsyasi

eṣā-wszystkie te; *te*-tobie; *abhihitā*-opisane; *sāṅkhye*-przez studia analityczne; *buddhiḥ*-inteligencja; *yoge*-praca nie mająca zysku na celu; *tu*-ale; *imām*-to; *śṛṇu*-słuchaj; *buddhyā*-przez inteligencję; *yuktaḥ*-połączony; *yayā*-przez którą; *pārtha*-O synu Pṛthy; *karma-bandham*-niewola reakcji; *prahāsyasi*-możesz zostać wyzwolony od.

TŁUMACZENIE

Tak oto wyjawiłem ci analityczną wiedzę filozofii sāṅkhya. Teraz posłuchaj nauki o yodze, w której nie pracuje się dla osiągnięcia korzyści. O synu Pṛthy, jeśli będziesz działał używając takiej inteligencji, będziesz w stanie uwolnić się od skutków swych czynów.

ZNACZENIE

Według *Nirukti*, czyli słownika wedyjskiego, *saṅkhya* oznacza opisanie jakiegoś zjawiska w detalach, i *saṅkhya* odnosi się do tej filozofii, która opisuje prawdziwą naturę duszy. *Yoga* natomiast dotyczy kontroli zmysłów. Oświadczenie Arjuny, że nie będzie walczył, było oparte na chęci zadowalania zmysłów. Zapominając o swoim najwyższym obowiązku, chciał uniknąć walki. Sądził, że będzie bardziej szczęśliwy pozostawiając przy życiu swoich krewnych i powinowatych, niż korzystając z królestwa po pokonaniu kuzynów i braci, synów Dhṛtarāṣṭry. W obu przypadkach podstawową zasadą była chęć zadowolenia zmysłów. Zarówno szczęście pochodzące z pokonania wrogich synów Dhṛtarāṣṭry, jak i szczęście czerpane z oglądania ich żywymi, opierałoby się na zadowalaniu własnych zmysłów. Byłoby to wyrzeczenie się mądrości i obowiązku. Dlatego Kṛṣṇa pragnął wytłumaczyć Arjunie, że przez zabicie ciała swojego dziadka nie zabije właściwej duszy. Wyjaśnił, że wszystkie indywidualne osoby, włączając w to Samego Pana, są wiecznymi indywidualnościami. Były nimi w przeszłości, są nimi obecnie i pozostaną

takimi w przyszłości. Wszyscy jesteśmy wiecznie indywidualnymi duszami i tylko na różne sposoby zmieniamy nasze cielesne ubrania. Tą swoją indywidualność zachowujemy nawet po wyzwoleniu się z niewoli w obecnym ubraniu.

Pan Kṛṣṇa bardzo obrazowo wytłumaczył analityczne studium duszy i ciała. Przedstawiona tutaj, z różnych punktów widzenia, wiedza o duszy i ciele została określona, zgodnie ze słownikiem *Nirukti*, jako *sāṅkhya*. Ta *sāṅkhya* nie ma jednak nic wspólnego z filozofią *sāṅkhya* ateisty Kapili. Na długo przed *sāṅkhya* zaproponowaną przez oszusta Kapilę, filozofia *sāṅkhya* została objaśniona w *Śrīmad-Bhāgavatam* przez prawdziwego Pana Kapilę, inkarnację Pana Kṛṣṇy, który wytłumaczył ją Swojej matce, Devahūti. Wyjaśnił On bardzo wyraźnie, że *Puruṣa*, czyli Najwyższy Pan, jest aktywny i że akt stworzenia dokonuje się, gdy Jego boskie spojrzenie spocznie na *prakṛti*. Jest to również przyjęte w *Vedach* i w *Gīcie*. Opis w *Vedach* podaje, że Pan spojrzał na *prakṛti*, czyli naturę, i zapłodnił ją atomowymi, indywidualnymi duszami. Wszystkie te indywidualne dusze działają w tym świecie materialnym dla zadowolenia własnych zmysłów, a będąc pod wpływem energii materialnej mylnie sądzą, że są podmiotami radości. Mentalność taka utrzymuje się aż do ostatniego etapu wyzwolenia, kiedy to żywa istota chce stać się jednym z Panem. Jest to ostatnia pułapka *māyi*, czyli złudnego zadowalania zmysłów. Dopiero po wielu, wielu żywotach takiego zadowalania zmysłów, wielka dusza podporządkowuje się Vāsudevie, Panu Kṛṣṇie, kończąc w ten sposób poszukiwania ostatecznej prawdy.

Arjuna już zaakceptował Kṛṣṇę jako swojego mistrza duchowego i podporządkował się Jemu: *śiṣyas te 'haṁ śādhi māṁ tvāṁ prapannam*. Wskutek tego, Kṛṣṇa poinformuje go teraz o procesie działania w *buddhi-yodze*, czyli *karma-yodze*, albo, innymi słowy, pełnieniu służby oddania jedynie dla zadowolenia zmysłów Pana. Ta *buddhi-yoga* została wyraźnie wytłumaczona w rozdziale dziesiątym, dziesiątym wersie, jako będąca bezpośrednią łącznością z Panem, który przebywa w sercu każdego jako Paramātmā. Kto zatem pełni służbę oddania, czyli transcendentalną służbę miłości dla Pana, albo, innymi słowy, jest świadomy Kṛṣṇy, ten, dzięki szczególnej łasce Pana, osiąga stan *buddhi-yogi*. Dlatego Pan mówi, że jedynie tych, którzy zawsze zaangażowani są w służbę oddania z powodu transcendentalnej miłości, obdarza On czystą wiedzą o oddaniu w miłości. Dzięki temu wielbiciel może bez trudu osiągnąć Go w zawsze pełnym szczęścia królestwie Boga. Zatem *buddhi-yoga* wspomniana w tym wersie, jest służbą oddania dla Pana, a wymienione tu słowo *sāṅkhya* nie ma nic wspólnego z ateistyczną *sāṅkhya-yogą* głoszoną przez oszusta Kapilę. Nie należy więc błędnie utożsamiać

sāṅkhya-yogi, o której tutaj mowa, z ateistyczną filozofią *sāṅkhya*, która nie miała w tym czasie żadnego wpływu. Zresztą Pan Kṛṣṇa nie wspominałby o takich bezbożnych filozoficznych spekulacjach. Prawdziwa filozofia *sāṅkhya* opisana została przez Pana w *Śrīmad-Bhāgavatam*, ale nawet ta *sāṅkhya* nie ma nic wspólnego z obecnym tematem. Tutaj *sāṅkhya* oznacza analityczny opis ciała i duszy. Kṛṣṇa dał tutaj dokładny opis duszy, w tym celu, aby doprowadzić Arjunę do istoty *buddhi-yogi*, czyli *bhakti-yogi*. Zatem *sāṅkhya* Pana Kṛṣṇy i *sāṅkhya* Pana Kapili, opisana w *Bhāgavatam*, są jednym i tym samym. Obie są *bhakti-yogą*. Dlatego Pan Kṛṣṇa powiedział, że tylko ludzie mało inteligentni robią różnicę pomiędzy *sāṅkhya-yogą* i *bhakti-yogą*.

Ateistyczna *sāṅkhya-yoga* nie ma oczywiście nic wspólnego z *yogą-bhakti* a jednak nieinteligentni twierdzą, że *Bhagavad-gīta* mówi o ateistycznej *sāṅkhya-yodze*.

Należy zatem zrozumieć, że *buddhi-yoga* oznacza działanie w świadomości Kṛṣṇy, w pełnym szczęściu i wiedzy o służbie oddania. Ten, kto pracuje jednynie dla zadowolenia Pana, to bez względu na to, jak trudna jest ta jego praca, pracuje według zasad *buddhi-yogi* i zawsze pogrążony jest w transcendentalnym szczęściu. Kto oddaje się takim transcendentalnym zajęciom, ten automatycznie, dzięki łasce Pana, osiąga cechy transcendentalne, a jego wyzwolenie jest doskonałe. Nie musi on czynić dodatkowych wysiłków po to, aby zdobyć wiedzę. Jest ogromna różnica pomiędzy pracą w świadomości Kṛṣṇy i pracą dla zysków, szczególnie gdy celem tej ostatniej jest zadowalanie zmysłów i osiągnięcie takich rezultatów, jak szczęście rodzinne albo materialne. *Buddhi-yoga* jest zatem transcendentalną cechą pracy, którą my wykonujemy.

TEKST 40

नेहाभिक्रमनाशोऽस्ति प्रत्यवायो न विद्यते ।
स्वल्पमप्यस्य धर्मस्य त्रायते महतो भयात् ॥४०॥

nehābhikrama-nāśo'sti
pratyavāyo na vidyate
svalpam apy asya dharmasya
trāyate mahato bhayāt

na-nie ma; *iha*-w tym świecie; *abhikarma*-wysiłek; *nāśaḥ*-strata; *asti*-jest; *pratyavāyaḥ*-ubytek; *na*-nigdy; *vidyate*-jest; *svalpam*-mało; *api*-chociaż; *asya*-tego; *dharmasya*-tego zajęcia; *trāyate*-wyzwala; *mahataḥ*-bardzo wielkiego; *bhayāt*-z niebezpieczeństwa.

TŁUMACZENIE

W wysiłku tym nie ma żadnego ubytku ani straty, a mały postęp na tej ścieżce może uchronić od najbardziej niebezpiecznego strachu.

ZNACZENIE

Działanie w świadomości Krsnv, czyli działanie dla Kṛṣṇy bez pragnienia zadowalania własnych zmysłów, jest najwyższą transcendentalną jakością pracy. Nawet niewielki zaczątek takiej pracy nie jest uważany za przeszkodę ani też ten niewielki początek nie może być stracony na żadnym poziomie. Każda praca rozpoczęta na planie materialnym musi zostać dokończona, gdyż w przeciwnym razie cała próba będzie prażką. Natomiast każda praca rozpoczęta w świadomości Kṛṣṇy ma trwałe efekty, nawet jeśli nie została zakończona. Wykonawca takiej pracy nie traci nic, mimo iż nie udało mu się doprowadzić do końca swojego dzieła. Nawet jeden procent pracy wykonanej w świadomości Kṛṣṇy przynosi trwałe efekty, tak że następny początek zaczyna się już od dwóch procent. Podczas gdy w działalności materialnej nie ma żadnej korzyści, jeśli nie odniosło się sukcesu w stu procentach. Ajāmila wywiązał się ze swoich obowiązków w świadomości Kṛṣṇy tylko w jednym procencie, ale dzięki łasce Pana cieszył się końcowym wynikiem równym stu procentom. Jest w *Śrīmad-Bhāgavatam* jeden werset wiążący się z tym tematem:

tyaktvā sva-dharmaṁ caraṇāmbujaṁ harer
bhajan na pakko'tha patet tato yadi
yatra kva vābhadram abhūd amuṣya kiṁ
ko vārtha āpto'bhajatāṁ sva-dharmataḥ

"Jeśli ktoś zarzuca gonitwę za zadowalaniem zmysłów i pracuje w świadomości Kṛṣṇy, a potem upada, nie ukończywszy swojej pracy, cóż może on stracić? A co może zyskać ten, kto doskonale prowadzi swoją działalność materialną?" (*Bhāg*. 1.5.17) Albo jak mówią chrześcijanie: "Cóż pomoże człowiekowi, choćby cały świat pozyskał, a na duszy swojej poniósł stratę?"

Działalność materialna i jej rezutaty kończą się wraz z ciałem. Natomiast praca w świadomości Kṛṣṇy prowadzi daną osobę ponownie do świadomości Kṛṣṇy, nawet po utracie tego ciała materialnego. Przynajmniej jest pewność, że będzie się miało szansę ponownych narodzin w ludzkim ciele, albo w rodzinie *bramina* o wysokiej kulturze, albo też w bogatej rodzinie arystokratycznej, z możliwością czynienia dalszego postępu. Jest to wyjątkowa zaleta pracy wykonywanej w świadomości Kṛṣṇy.

TEKST 41

व्यवसायात्मिका बुद्धिरेकेह कुरुनन्दन ।
बहुशाखा ह्यनन्ताश्च बुद्धयोऽव्यवसायिनाम् ॥४१॥

vyavasāyātmikā buddhir
ekeha kuru-nandana
bahu-śākhā hy anantāś ca
buddhayo'vyavasāyinām

vyavasāyātmikā-zdecydowany w świadomości Kṛṣṇy; *buddhiḥ*-inteligencja; *ekā*-tylko jeden; *iha*-w tym świecie; *kuru-nandana*-O ukochane dziecię Kuru; *bahu-śākhāḥ*-różne odgałęzienia; *hi*-naprawdę; *anantāḥ*-nieograniczone; *ca*-również; *buddhayaḥ*-inteligencja; *avyavasāyinām*-tych, którzy nie są świadomi Kṛṣṇy.

TŁUMACZENIE

O ukochane dziecię Kuru, ci, którzy podążają tą ścieżką, są wytrwali w dążeniu do celu i cel ich jeden jest. Zaś rozproszona jest inteligencja tych, którzy nie mają stanowczości.

ZNACZENIE

Silna wiara w świadomość Kṛṣṇy, w to, że osiągnie się najwyższą doskonałość życia, nazywana jest inteligencją *vyavasātyātmikā. Caitanya-caritāmṛta* oznajmia:

'śraddhā'-śabde viśvāsa kahe sudṛḍha niścaya
kṛṣṇe bhakti kaile sarva-karma kṛta haya.

Wiara oznacza niezachwianą ufność w coś wzniosłego. Ten, kto jest zaangażowany w obowiązki w świadomości Kṛṣṇy, nie musi już działać w zależności od tego świata materialnego, uwolniony jest od zobowiązań wobec tradycji rodzinnej, ludzkości czy też narodu.

Czynności spełniane dla korzyści materialnej są działaniami, które mają swe źródło w reakcjach na dobre lub złe uczynki przeszłego życia. Kiedy ktoś posiada rozbudzoną świadomość Kṛṣṇy, nie potrzebuje już dłużej ubiegać się o dobre wyniki swojej pracy. Wszystkie czynności osoby świadomej Kṛṣṇy znajdują się na planie absolutnym, jako że nie podlegają one już dłużej dualizmom, takim jak dobro czy zło. Najwyższą doskonałością świadomości

Kṛṣṇy jest wyrzeczenie się materialnej koncepcji życia. Stan ten jest automatycznie osiągany wraz z postępem w świadomości Kṛṣṇy. Śmiały cel osoby w świadomości Kṛṣṇy oparty jest na wiedzy ("*Vāsudevaḥ sarvam iti sa mahātmā sudurlabhaḥ*"), poprzez którą dochodzi się do zrozumienia, że Vāsudeva, czyli Kṛṣṇa, jest źródłem wszystkich zamanifestowanych przyczyn. Tak jak woda lana na korzeń drzewa zostaje automatycznie dostarczona liściom i gałęziom tego drzewa, tak w świadomości Kṛṣṇy można pełnić najwyższą służbę dla każdego - mianowicie dla siebie, rodziny, społeczeństwa, kraju, ludzkości, etc. Jeśli Kṛṣṇa jest usatysfakcjonowany czyimś postępowaniem, wtedy zadowalany jest każdy. Służba w świadomości Kṛṣṇy jest jednak najlepiej pełniona pod wprawnym przewodnictwem mistrza duchowego, będącego bona fide reprezentantem Kṛṣṇy. Mistrz taki zna naturę ucznia i może prowadzić go do działania w świadomości Kṛṣṇy. Aby być więc sprawnym w świadomości Kṛṣṇy, należy być posłusznym reprezentantowi Pana i postępować wiernie według jego wskazówek. Polecenia bona fide mistrza duchowego należy uważać za swoją życiową misję. Śrīla Viśvanātha Cakravartī Ṭhākura poucza nas w swoich słynnych modlitwach do mistrza duchowego:

yasya prasādād bhagavat-prasādo
yasyāprasādānna gatiḥ kuto 'pi
dhyāyaṁ stuvaṁs tasya yaśas tri-sandhyaṁ
vande guroḥ śrī-caraṇāravindam.

"Najwyższą Osobę Boga można zadowolić przez zadowalanie mistrza duchowego. Bez łaski mistrza duchowego nie można uczynić żadnego postępu w świadomości Kṛṣṇy. Dlatego też powinienem zawsze pamiętać i sławić mojego mistrza duchowego, przynajmniej trzy razy dziennie modląc się o jego łaskę i składając pokłony jego lotosowym stopom."

Cały proces polega jednakże na doskonałej wiedzy o duszy, poza koncepcją ciała - wiedzy nie teoretycznej, ale praktycznej, kiedy niemożliwym staje się już zadowalanie zmysłów, przejawiające się w pracy dla zysków. Bowiem kto nie jest stanowczy w swoim umyśle, ten bywa rozpraszany przez różnego rodzaju czynności tego typu.

TEKST 42-43

यामिमां पुष्पितां वाचं प्रवदन्त्यविपश्चितः ।
वेदवादरताः पार्थ नान्यदस्तीति वादिनः ॥४२॥

कामात्मानः स्वर्गपरा जन्मकर्मफलप्रदाम् ।
क्रियाविशेषबहुलां भोगैश्वर्यगतिं प्रति ॥४३॥

yām imāṁ puṣpitāṁ vācaṁ
pravadanty avipaścitaḥ
veda-vāda-ratāḥ pārtha
nānyad astīti vādinaḥ

kāmātmānaḥ svarga-parā
janma-karma-phala-pradām
kriyā-viśeṣa-bahulāṁ
bhogaiśvarya-gatiṁ prati

yam imām-wszystkie te; *puṣpitām*-kwieciste; *vācam*-słowa; *pravadanti*-wypowiada; *avipaścitaḥ*-człowiek o ubogim zasobie wiedzy; *veda-vāda-ratāḥ*-rzekomi studenci *Ved*; *pārtha*-O synu Pṛthy; *na*-nigdy; *anyat*-wszystko inne; *asti*-jest; *iti*-to; *vādinaḥ*-zwolennicy; *kāma-ātmānaḥ*-pragnący zadowalania zmysłów; *svarga-parāḥ*-mający na celu osiągnięcie planet niebiańskich; *janma-karma-phala-pradām*-kończące się działaniem dla korzyści, dobrymi narodzinami, etc.; *kriyā-viśeṣa*-wystawne ceremonie; *bahulām*-różne; *bhoga*-radości zmysłowe; *aiśvarya*-bogactwo; *gatim*-postęp; *prati*-w kierunku.

TŁUMACZENIE

Jakże w ubodzy wiedzę są ci, co tak bardzo przywiązani są do kwiecistych słów Ved polecających różne efektowne czynności, by tym sposobem osiągnąć planety niebiańskie, zapewnić sobie korzystne narodziny, potęgę i inne materialne korzyści. Owładnięci żądzą uciech zmysłowych i życia w dostatku, mówią oni, o synu Pṛthy, że nie ma nic więcej ponad to.

ZNACZENIE

Ludzie na ogół nie są bardzo inteligentni i z powodu swojej niewiedzy bardzo przywiązani są do czynności przynoszących korzyści, polecanych w części *Ved* zwanej *karma-kāṇḍa*. Nie pragną nic ponad propozycje radości zmysłowych na planetach niebiańskich, gdzie dostępne są kobiety i wino, a bogactwa materialne są rzeczą bardzo powszechną. Dla osiągnięcia tych planet niebiańskich *Vedy* polecają różne ofiary, szczególnie ofiary *jyotiṣṭoma*.

Właściwie jest tam powiedziane, że ofiary te musi spełniać każdy, kto pragnie osiągnąć takie planety, a ludzie o ubogim zasobie wiedzy myślą, iż jest to cały cel mądrości wedyjskiej. Dla takich niedoświadczonych osób zdecydowane działanie w świadomości Kṛṣṇy jest bardzo uciążliwe. Tak jak głupcy wabieni są przez kwiecie trującego drzewa, nie znając skutków tego powabu, podobnie ludzie nieoświeceni przyciągani są przez bogactwa niebiańskie i tamtejsze radości zmysłowe.

W części *Ved* zwanej *karma-kāṇḍa* jest powiedziane, że ci, którzy cztery razy w miesiącu odprawiają pokuty, będą mogli pić napój *somarasa* i w ten sposób uzyskać nieśmiertelność i wieczne szczęście. Niektórzy bardzo chętnie piliby *somarasę*, nawet tutaj, na tej ziemi, aby stać się potężnymi i zdolnymi do zadowalania zmysłów. Takie osoby nie mają wiary w wyzwolenie z niewoli materialnej i przywiązane są bardzo do wystawnych ceremonii związanych z ofiarami wedyjskimi. Są to na ogół osoby bardzo zmysłowe. Nie pragną one nic ponad przyjemności życia na planetach niebiańskich, na których znajdują się ogrody zwane *nandana-kānana*, gdzie można obcować z anielsko pięknymi kobietami i gdzie pod dostatkiem jest wina *somarasa*. Jest to cielesne, zmysłowe szczęście, dlatego znajdują się tam ci, którzy jako władcy tego materialnego świata całkowicie są przywiązani do przemijającego, materialnego szczęścia.

TEKST 44

भोगैश्वर्यप्रसक्तानां तयापहृतचेतसाम् ।
व्यवसायात्मिका बुद्धिः समाधौ न विधीयते॥४४॥

bhogaiśvarya-prasaktānāṁ
tayāpahṛta-cetasām
vyavasāyātmikā buddhiḥ
samādhau na vidhīyate

bhoga-radości materialne; *aiśvarya*-bogactwo; *prasaktānām*-ci, którzy są w ten sposób przywiązani; *tayā*-do takich rzeczy; *apahṛta-cetasām*-oszołomieni w umyśle; *vyavasāyātmikā*-mocna determinacja; *buddhiḥ*-służba oddania dla Pana; *samādhau*-w kontrolowanym umyśle; *na*-nigdy; *vidhīyate*-ma miejsce.

TŁUMACZENIE

W umysłach tych, którzy zbyt przywiązani są do radości zmysłowych i bogactw materialnych, i których oszałamiają te rzeczy, nie powstaje stanowcze postanowienie pełnienia służby dla Najwyższego Pana.

ZNACZENIE

Samādhi oznacza "niewzruszony umysł". Słownik wedyjski, *Nirukti*, mówi: *samyag ādhīyate 'sminn ātmatattva-yāthātmyam*: "Kiedy umysł skoncentrowany jest na poznaniu duszy, jest to nazywane *samādhi*." *Samādhi* nigdy nie jest możliwe dla osób zainteresowanych materialnymi radościami zmysłowymi ani dla tych, których oszałamiają takie krótkotrwałe rzeczy. Są oni mniej lub bardziej dyskwalifikowani przez działanie energii materialnej.

TEKST 45

त्रैगुण्यविषया वेदा निस्त्रैगुण्यो भवार्जुन ।
निर्द्वन्द्वो नित्यसत्त्वस्थो निर्योगक्षेम आत्मवान् ॥४५॥

traiguṇya-viṣayā vedā
nistraiguṇyo bhavārjuna
nirdvandvo nitya-sattva-stho
niryoga-kṣema ātmavān

traiguṇya-odnoszący się do trzech *guṇ* natury materialnej; *viṣayāḥ*-na temat; *vedāḥ*-literatura wedyjska; *nistraiguṇyaḥ*-w czystym stanie egzystencji duchowej; *bhava*-bądź; *arjuna*-O Arjuna; *nirdvandvaḥ*-wolny od bólów przeciwieństw; *nitya-sattva-sthaḥ*-zawsze pozostający w *sattva* (dobroci); *niryoga-kṣemaḥ*-wolny od myśli o zdobyczy i ochronie; *ātmavān*-utwierdzony w Duszy Najwyższej (Jaźni).

TŁUMACZENIE

Vedy zajmują się głównie trzema guṇami natury materialnej. Wznieś się ponad te guny, Arjuno. Bądź transcendentalnym wobec nich wszystkich. Bądź wolnym od wszelkich dualizmów i od wszelkiego pragnienia zysku i bezpieczeństwa. I bądź utwierdzonym w Duszy Najwyższej.

ZNACZENIE

Wszystkie czynności materialne, jak również ich następstwa, usytuowane są w trzech *guṇach* natury materialnej. Mają one na celu przyniesienie korzyści, które są przyczyną niewoli w tym świecie materialnym. *Vedy* zajmują się głównie takimi przynoszącymi korzyści czynnościami, które stopniowo podnoszą ogół ludzkości z platformy zadowalania zmysłów do pozycji na planie transcendentalnym. Arjuna, jako uczeń i przyjaciel Kṛṣṇy, otrzymał radę, aby próbował wznieść się do transcendentalnej pozycji filozofii *Vedanty*, gdzie na początku unajduje się *brahma-jijñāsā*, czyli pytanie o Najwyższą Transcendencję. Wszystkie żywe istoty znajdujące się w tym świecie materialnym bardzo ciężko walczą o egzystencję. Dla nich to Pan, po stworzeniu tego materialnego świata, dał mądrość wedyjską, radząc jak żyć i jak wydostać się z tej niewoli materialnej. Kiedy czynności dla zadowalania zmysłów, o których traktuje rozdział *karma-kāṇḍa*, zostaną zakończone, wtedy dana jest (w postaci *Upaniṣadów*) szansa duchowej realizacji. *Upaniṣady* są częścią różnych *Ved*, tak jak *Bhagavad-gītā* jest częścią piątej *Vedy*, mianowicie *Mahābhāraty*. *Upaniṣady* wyznaczają początek życia transcendentalnego.

Tak długo jak istnieje ciało materialne, tak długo istnieje również działanie i jego skutki w *guṇach* natury materialnej. Należy nauczyć się tolerować takie dualizmy, jak szczęście i nieszczęście, ciepło i zimno, i przez tolerowanie tych dualizmów uwolnić się od trosk o zysk, czy stratę. Ta transcendentalna pozycja osiągana jest w pełnej świadomości Kṛṣṇy, kiedy całkowicie polega się na dobrej woli Kṛṣṇy.

TEKST 46

यावानर्थ उदपाने सर्वतः संप्लुतोदके ।
तावान्सर्वेषु वेदेषु ब्राह्मणस्य विजानतः ॥४६॥

yāvān artha udapāne
sarvataḥ samplutodake
tāvān sarveṣu vedeṣu
brāhmaṇasya vijānataḥ

yāvān-wszystko to; *arthaḥ*-jest przeznaczone; *udapāne*-w studni z wodą; *sarvataḥ*-pod każdym względem; *sampluta-udake*-w wielkim zbiorniku wodnym; *tāvān*-podobnie; *sarveṣu*-w całej; *vedeṣu*-literaturze wedyjskiej;

brāhmaṇasya-człowieka, który zna Najwyższego Brahmana; *vijānataḥ*-tego, który posiada doskonałą wiedzę.

TŁUMACZENIE

Wszystkie cele, które zaspokajane są przez mały staw, mogą od razu zostać zaspokojone przez wielkie zbiorniki wody. Podobnie, wszystkie cele Ved mogą zostać wyjawione temu, kto zna cel poza nimi.

ZNACZENIE

Rytuały i ofiary, o których mowa w części *Ved* zwanej *karma-kāṇḍa*, mają zachęcić do stopniowego rozwoju samo-realizacji. A o tym, jaki jest cel samo-realizacji, mówi wyraźnie piętnasty rozdział *Bhagavad-gīty* (15.15): celem studiowania *Ved* jest poznanie Pana Kṛṣṇy - pierwszej przyczyny wszystkiego. Samo-realizacja oznacza więc poznanie Pana Kṛṣṇy i własnego wiecznego z Nim związku. W rozdz. piętnastym *Bhagavad-gīty* jest również mowa o związku żywych istot z Kṛṣṇą, które są Jego cząsteczkami. Zatem przywrócenie świadomości Kṛṣṇy przez indywidualną żywą istotę jest najwyższym stanem doskonałości wiedzy wedyjskiej. *Śrīmad-Bhāgavatam* (3.33.7) potwierdza to w następujący sposób:

aho bata śvapaco 'to garīyān
yaj-jihvāgre vartate nāma tubhyam
tepus tapas te juhuvuḥ sasnur āryā
brahmānūcur nāma gṛṇanti ye te.

"O mój Panie, osoba, która intonuje Twoje święte imię, usytuowana jest na najwyższej platformie samo-realizacji, nawet jeśli urodziła się w rodzinie *cāṇḍāla* (rodzina "zjadaczy psów" - najniższa klasa społeczna). Osoba taka musiała odprawiać różnego rodzaju pokuty i spełniać wszelkie ofiary zgodnie z rytuałami wedyjskimi. Musiała wielokrotnie studiować literaturę wedyjską, po uprzednim wykąpaniu się we wszystkich świętych miejscach pielgrzymek. Taka osoba jest najlepszą w rodzinie Āryan." Należy być zatem wystarczająco inteligentnym, aby zrozumieć cel *Ved*, nie przywiązując się jedynie do rytuałów i nie pragnąc osiągnięcia królestw niebiańskich, w celu lepszego zadowalania zmysłów. Dla zwykłego człowieka w tym wieku nie jest możliwym przestrzeganie wszystkich reguł i przepisów odnośnie rytuałów wedyjskich czy zaleceń *Vedānty* i *Upaniṣadów*. Spełnianie tych celów *Ved* wymaga wiele czasu, energii, wiedzy i środków. W tym wieku jest to prawie

niemożliwe. Najlepszy cel kultury wedyjskiej jest jednak osiągany przez intonowanie świętego imienia Pana, takjak polecił to Pan Caitanya, zbawiciel wszystkich upadłych dusz. Pewnego razu Pan Caitanya został zapytany przez wielkiego uczonego wedyjskiego, Prakāśānandą Sarasvatī, dlaczego zamiast studiować filozofię *Vedānty*, intonuje On święte imię Pana, narażając się tym samym na pomówienie o sentymentalizm. Pan odpowiedział, że śpiewa święte imię Pana Kṛṣṇy z polecenia Swojego mistrza duchowego, który uznał Go za wielkiego głupca i dlatego nakazał mu to czynić. Posłuchał go i napełnił się zachwytem, jak człowiek szalony. Ludzie w tym wieku Kali są na ogół bardzo głupi i niewystarczająco wykształceni, aby zrozumieć filozofię *Vedānty*. Najwyższy cel filozofii *Vedānty* można jednak osiągnąć przez intonowanie (bez obraz) świętego imienia Pana. *Vedānta* jest ostatnim słowem w mądrości wedyjskiej, a autorem i znawcą filozofii *Vedānty* jest Pan Kṛṣṇa. Dlatego największym wedantystą jest ta wielka dusza, która znajduje przyjemność w intonowaniu świętego imienia Pana. Jest to ostateczny cel całego mistycyzmu wedyjskiego.

TEKST 47

कर्मण्येवाधिकारस्ते मा फलेषु कदाचन ।
मा कर्मफलहेतुर्भूर्मा ते सङ्गोऽस्त्वकर्मणि ॥४७॥

karmaṇy evādhikāras te
mā phaleṣu kadācana
mā karma-phala-hetur bhūr
mā te saṅgo'stv akarmaṇi

karmaṇi-przepisane obowiązki; *eva*-z pewnością; *adhikāraḥ*-prawo; *te*-od ciebie; *mā*-nigdy; *phaleṣu*-w rezultatach; *kadācana*-w każdej chwili; *mā*-nigdy; *karma-phala*-w rezultacie pracy; *hetuḥ*-przyczyna; *bhūḥ*-staje się; *mā*-nigdy; *te*-od ciebie; *saṅgaḥ*-przywiązanie; *astu*-bądź tutaj; *akarmaṇi*-nie spełniając.

TŁUMACZENIE

Masz prawo do wykonywania swoich obowiązków, ale nie możesz rościć sobie pretensji do owoców swojej pracy. Nigdy nie uważaj siebie za przyczynę swojego działania i nigdy nie przywiązuj się do bezczynności.

ZNACZENIE

Zostały tutaj wzięte pod uwagę trzy rzeczy: przepisane obowiązki, praca własnowolna oraz bezczynność. Przepisane obowiązki odnoszą się do czynności wykonywanych odpowiednio do określonych *guṇ* natury materialnej, pod wpływem których dana osoba się znajduje. Praca własnowolna oznacza działanie bez aprobaty autorytetu, natomiast bezczynność oznacza niewywiązywanie się ze swoich własnych obowiązków. Pan radzi Arjunie, aby nie pozostawał biernym, ale aby wykonywał wyznaczone mu obowiązki, nie przywiązując się do efektów swojego działania. Kto przywiązuje się do efektów swojej pracy, ten jest również przyczyną działania. Wskutek tego, albo cieszy się on rezultatami swojej pracy, albo cierpi z ich powodu.

Jeśli chodzi o określone obowiązki, to można podzielić je na trzy grupy; jest to mianowicie praca codzienna, praca wynikająca z jakiejś nagłej potrzeby oraz czynności, których się pragnie. Praca codzienna, zgodna z zaleceniami pism świętych, wykonywana jest bez pragnienia efektów. Praca taka jest działaniem w *guṇie* dobroci, jako że musi być ona wykonana. Praca, w której pragniemy rezultatów, staje się przyczyną niewoli. Zatem takie działanie nie jest dobre. Każdy ma prawo do wykonywania określonych obowiązków, ale powinien działać nie przywiązując się do efektów tego działania. Takie bezinteresowne wypełnianie swoich obowiązków bez wątpienia prowadzi do ścieżki wyzwolenia. Dlatego Pan poradził Arjunie, aby walczył, wypełniając tym samym swój obowiązek, nie przywiązując się do rezultatów swojego działania. To, że nie chciał on brać udziału w walce, było inną stroną przywiązania. Takie przywiązanie nie prowadzi do ścieżki zabawienia. Każde przywiązanie (czy to pozytywne, czy negatywne) jest przyczyną niewoli. Natomiast bierność jest grzechem. Zatem walka, rozumiana jako obowiązek, była jedyną pomyślną ścieżką zbawienia dla Arjuny.

TEKST 48

योगस्थः कुरु कर्माणि सङ्गं त्यक्त्वा धनंजय ।
सिद्ध्यसिद्ध्योः समो भूत्वा समत्वं योग उच्यते ॥४८॥

yoga-sthaḥ kuru karmāṇi
saṅgaṁ tyaktvā dhanañjaya
siddhy-asiddhyoḥ samo bhūtvā
samatvaṁ yoga ucyate

yoga-sthaḥ-wytrwałość w *yodze*; *kuru*-spełniaj; *karmāṇi*-twój obowiązek; *saṅgam*-przywiązanie; *tyaktvā*-porzuciwszy; *dhanañjaya*-O Dhanañjaya; *siddhi-asidhyoḥ*-w sukcesie i niepowodzeniu; *samaḥ*-ten sam; *bhūtvā*-zostawszy; *samatvam*-spokój umysłu; *yogaḥ*-yoga; *ucyate*-jest nazywany.

TŁUMACZENIE

Bądź wytrwały w yodze, Arjuno. Pełń swój obowiązek i pozbądź się wszelkiego przywiązania do sukcesu i niepowodzenia. Taki spokój umysłu nazywany jest yogą.

ZNACZENIE

Kṛṣṇa mówi Arjunie, że powinien działać w *yodze*. A czym jest *yoga? Yoga* oznacza koncentrację umysłu na Najwyższym, przez ciągłe kontrolowanie zawsze niespokojnych zmysłów. A kto jest Najwyższym? Najwyższym jest Pan. I ponieważ On Sam mówi Arjunie, aby walczył, Arjuna nie musi martwić się o rezultat walki. Zysk czy zwycięstwo są sprawą Kṛṣṇy; Arjuna jedynie otrzymał radę, aby działać zgodnie z poleceniem Kṛṣṇy. Wypełnianie poleceń Kṛṣṇy jest prawdziwą *yogą*, i to praktykuje się w procesie nazywanym świadomością Kṛṣṇy. Jedynie dzięki świadomości Kṛṣṇy można uwolnić się od poczucia własności. Należy zostać sługą Kṛṣṇy albo sługą sługi Kṛṣṇy. Jest to prawidłowy sposób wypełniania obowiązków w świadomości Kṛṣṇy, i samo to może pomóc działać w *yodze*.

Arjuna jest *kṣatriyą* i jako taki uczestniczy on w instytucji *varṇāśrama-dharma*. W *Viṣṇu Purāṇa* jest powiedziane, że całym celem *varṇāśrama-dharmy* jest zadowalanie Viṣṇu. Nikt nie powinien zadowalać siebie samego, co jest to regułą w świecie materialnym, ale należy zawsze działać dla zadowolenia Kṛṣṇy. Dopóki więc nie zadowala się Kṛṣṇy, nie można prawidłowo przestrzegać zasad *varṇāśrama-dharmy*. Arjuna otrzymał radę, aby postąpił zgodnie z poleceniem Kṛṣṇy.

TEKST 49

दूरेण ह्यवरं कर्म बुद्धियोगाद्धनंजय ।
बुद्धौ शरणमन्विच्छ कृपणाः फलहेतवः ॥४९॥

dūreṇa hy avaraṁ karma
buddhi-yogād dhanañjaya

buddhau śaraṇam anviccha
kṛpaṇāḥ phala-hetavaḥ

dūreṇa-odrzucając to daleko od siebie; *hi*-z pewnością; *avaram*-wstrętne; *karma*-czynności; *buddhi-yogāt*-za pomocą świadomości Kṛṣṇy; *dhanañjaya*-O zdobywco bogactw; *buddhau*-w takiej świadomości; *śaraṇam*-całkowicie podporządkuj; *anviccha*-pragnij; *kṛpaṇāḥ*-skąpcy; *phala-hetavaḥ* -ci, którzy pragną działać dla zysków.

TŁUMACZENIE

O Dhanañjayo, wyrzeknij się wszelkiej działalności mającej zysk na celu, i pełniąc służbę oddania, poddaj się całkowicie tej świadomości. Tylko skąpcy pragną cieszyć się efektami swojej pracy.

ZNACZENIE

Kto faktycznie osiągnął zrozumienie swojej organicznej pozycji - jako wiecznego sługi Pana, ten porzuca wszelkie zajęcia, za wyjątkiem pracy w świadomości Kṛṣṇy. Jak to już wcześniej zostało wyjaśnione, *buddhi-yoga* oznacza transcendentalną służbę miłości dla Pana. Taka służba oddania jest właściwym sposobem działania dla żywej istoty. Tylko skąpcy pragną cieszyć się owocami swojej pracy, po to by jeszcze bardziej uwikłać się w materialną niewolę. Wszystkie czynności, za wyjątkiem pracy w świadomości Kṛṣṇy, są niekorzystne dla żywej istoty, dlatego że bezustannie wiążą ją z cyklem narodzin i śmierci. Zatem nigdy nie powinno się pragnąć być przyczyną jakiegoś działania. Zawsze należy działać w świadomości Kṛṣṇy , dla zadowolenia Kṛṣṇy. Skąpcy nie wiedzą jak spożytkować bogactwa, które zdobyli dzięki ciężkiej pracy albo dobrej fortunie. Całą swoją energię powinno się tracić w pracy w świadomości Kṛṣṇy, gdyż jest to jedyna recepta na sukces w życiu. Jedynie nieszczęśliwe osoby, podobnie jak skąpcy, nie angażują swojej ludzkiej energii w służbą dla Kṛṣṇy.

TEKST 50

बुद्धियुक्तो जहातीह उभे सुकृतदुष्कृते ।
तस्माद्योगाय युज्यस्व योगः कर्मसु कौशलम् ॥५०॥

buddhi-yukto jahātīha
ubhe sukṛta-duṣkṛte

tasmād yogāya yujyasva
yogaḥ karmasu kauśalam

buddhi-yuktaḥ-ten, kto zaangażowany jest w służbę oddania; *jahāti*-może pozbyć się; *iha*-w tym życiu; *ubhe*-w obu; *sukṛta-duṣkṛte*-w dobrych i złych rezultatach; *tasmāt*-dlatego; *yogāya*-ze względu na służbę oddania; *yujyasva* -będąc w ten sposób zaangażowany; *yogaḥ*-świadomość Kṛṣṇy; *karmasu*-we wszystkich czynnościach; *kauśalam*-sztuka.

TŁUMACZENIE

Kto zaangażowany jest w służbę oddania, ten uwalnia się zarówno od dobrych, jak i złych działań, nawet w tym życiu. Zatem dąż do yogi Arjuno, która jest sztuką wszelkiej pracy.

ZNACZENIE

Każda żywa istota od czasów niepamiętnych gromadzi rezultaty swoich dobrych i złych czynów. Wskutek tego pozostaje ona w ciągłej nieświadomości o swojej rzeczywistej organicznej pozycji. Ignorancja ta może zostać zniweczona przez instrukcje *Bhagavad-gīty*, nauczające, w jaki sposób całkowicie podporządkować sie Panu Kṛṣnie i tym samym wyzwolić się z więzów naszego działania i jego skutków, z powodu których to cierpimy narodziny po narodzinach. Dlatego Arjuna otrzymał radą, aby działał w świadomości Kṛṣṇy będącej procesem oczyszczającym działanie i jego rezultaty.

TEKST 51

कर्मजं बुद्धियुक्ता हि फलं त्यक्त्वा मनीषिणः ।
जन्मबन्धविनिर्मुक्ताः पदं गच्छन्त्यनामयम् ॥५१॥

karma-jaṁ buddhi-yuktā hi
phalaṁ tyaktvā manīṣiṇaḥ
janma-bandha-vinirmuktāḥ
padaṁ gacchanty anāmayam

karma-jam-z powodu czynności mających zysk na celu; *buddhi-yuktāḥ*-uczynione w służbie oddania; *hi*-z pewnością; *phalam*-rezultaty; *tyaktvā*-porzucając; *manīṣiṇaḥ*-wielbiciele będący wielkimi mędrcami; *janma-bandha*-niewola narodzin i śmierci; *vinirmuktāḥ*-dusze wyzwolone; *padam* -pozycja; *gacchanti*-osiągają; *anāmayam*-bez cierpień.

TŁUMACZENIE

Mędrcy zaangażowani w służbę oddania w Panu przyjmują schronienie i poprzez wyrzeczenie się owoców swojego działania w tym świecie materialnym, uwalniają się od cyklu narodzin i śmierci. W ten sposób mogą osiągnąć stan wolny od wszelkich trosk.

ZNACZENIE

Wyzwolone żywe istoty poszukują takiego miejsca, gdzie nie byłoby żadnych materialnych utrapień. *Bhāgavatam* mówi:

samāśritā ye padapallava-plavaṁ
mahat-padaṁ puṇya-yaśo murāreḥ
bhāvambudhir vatsa-padaṁ paraṁ padaṁ
paraṁ padaṁ yad vipadāṁ na teṣām
(Bhāg. 10.14.58*)*

"Kto zaakceptował łódź lotosowych stóp Pana, który jest schronieniem kosmicznej manifestacji i znany jest jako Mukunda, czyli ofiarodawca *mukti*, dla tego ocean materialnego świata jest jak woda zawarta w dołku odciśniętym przez kopytko cielęcia. Celem jego jest *param padam*, czyli Vaikuṇṭha, miejsce, gdzie nie ma żadnych materialnych utrapień, a nie ten świat materialny, w którym niebezpieczeństwo czyha na każdym kroku."

Osoby będące w ignorancji nie wiedzą, że ten materialny świat jest miejscem nieszczęsnym, gdzie niebezpieczeństwo czyha na każdym kroku. I tylko z powodu swojej niewiedzy mniej inteligentne osoby próbują dostosować się do sytuacji, pracując z nadzieją osiągnięcia jakiejś korzyści materialnej i myśląc, że taka praca uczyni ich szczęśliwymi. Nie wiedzą o tym, że żaden rodzaj ciała, w jakimkolwiek miejscu we wszechświecie, nie może zapewnić życia bez utrapień. Utrapienia życia, mianowicie: narodziny, śmierć, starość i choroby, obecne są wszędzie w tym materialnym świecie. Ten jednak, kto zna swoją prawdziwą organiczną pozycję wiecznego sługi Pana, a zatem zna pozycję Osoby Boga, angażuje się w transcendentalną służbę miłości dla Niego. Dzięki temu zdolny jest do wejścia na planety Vaikuṇṭha, gdzie nie ma ani materialnego nieszczęśliwego życia, ani oddziaływania czasu, ani śmierci. Znać swoją organiczną pozycję znaczy znać również najwyższą pozycję Pana. Kto błędnie myśli, że pozycja żywej istoty i pozycja Pana sa ną tym samym poziomie, znajduje się w ciemności i dlatego nie jest zdolny do zaangażowania się w służbę oddania dla Pana. Sam staje się dla siebie panem i w ten sposób toruje sobie drogę do powtarzających się narodzin i śmierci. Kto natomiast wie, że jego pozycją jest służenie, ten zaczyna pełnić służbę dla

Pana i natychmiast staje się zdolnym do wejścia na Vaikuṇṭhalokę. Służba dla Pana nazywana jest *karma-yogą* albo *buddhi-yogą*, albo po prostu służbą oddania dla Pana.

TEKST 52

यदा ते मोहकलिलं बुद्धिर्व्यतितरिष्यति ।
तदा गन्तासि निर्वेदं श्रोतव्यस्य श्रुतस्य च ॥५२॥

yadā te moha-kalilaṁ
buddhir vyatitariṣyati
tadā gantāsi nirvedaṁ
śrotavyasya śrutasya ca

yadā-kiedy; *te*-twój; *moha*-złudny; *kalilam*-gęsty las; *buddhiḥ*-służba transcendentalna pełniona z inteligencją; *vyatitariṣyati*-przekracza; *tadā*-w tym czasie; *gantāsi*-musisz pójść; *nirvedam*-obojętność; *śrotavyasya*-wszystko co, usłyszysz; *śrutasya*-wszystko, co już słyszałeś; *ca*-również.

TŁUMACZENIE

Kiedy zaś inteligencja twoja wydostanie się z gęstego lasu złudzenia, wtedy będziesz mógł zachować obojętność wobec tego wszystkiego, co już słyszałeś i wobec tego, co dopiero usłyszysz.

ZNACZENIE

Przez pełnienie służby oddania można całkowicie zobojętnieć wobec rytuałów wedyjskich. Wiele przykładów na to można znaleźć w życiu wielkich wielbicieli Pana. Jeśli ktoś rzeczywiście poznaje Kṛṣṇę i swój wieczny związek z Nim, to nawet będąc doświadczonym *braminem* w naturalny sposób staje się całkowicie obojętnym wobec rytuałów, zaliczanych do czynności przynoszących korzyści. Śrī Mādhavendra Purī, wielki wielbiciel i *ācārya* w sukcesji uczniów, mówi:

sandhyā-vandana bhadram astu bhavato bhoḥ snāna tubhyaṁ namo
bho devāḥ pitaraś ca tarpaṇa-vidhau nāhaṁ kṣamaḥ kṣamyatām
yatra kvāpi niṣadya yādava-kulottamasya kaṁsa-dviṣaḥ
smāraṁ smāram aghaṁ harāmi tad alaṁ manye kim anyena me.

"O moje wieczorne modlitwy żegnajcie, żegnaj moja poranna kąpieli! O półbogowie, O przodkowie! Proszę wybaczcie mi, że nie jestem już w stanie

ofiarować wam swoich pokłonów. Gdziekolwiek bym nie był, zawsze mam w pamięci wielkiego potomka dynastii Yadu (Kṛṣṇę), wroga Kaṁsy, i dzięki temu mogę wyzwolić się z niewoli wszelkiego grzechu. Myślę, że to jest wystarczające dla mnie."

Obrządki i rytuały wedyjskie, obejmujące wszelkiego rodzaju modlitwy odmawiane trzy razy dziennie, wczesne poranne kąpiele, ofiarowywanie honorów przodkom, etc., konieczne są dla nowicjuszy. Natomiast osoba posiadająca pełną świadomość Kṛṣṇy i zaangażowana w transcendentalną służbę miłości dla Niego, staje się obojętna wobec tych wszystkich regulujących zasad, jako że osiągnęła ona już doskonałość. Kiedy ktoś osiąga platformę wiedzy, poprzez pełnienie służby oddania dla Najwyższego Pana Kṛṣṇy, nie musi on już dłużej odprawiać żadnych pokut ani spełniać żadnych ofiar polecanych przez pisma objawione. A ten, kto nie zrozumiał, że celem *Ved* jest osiągnięcie Kṛṣṇy, a angażuje się w rytuały, etc., traci tylko w ten sposób czas. Osoby posiadające świadomość Kṛṣṇy przekraczają granicę *śabda-brahma*, czyli granicę *Ved* i *Upaniṣadów*.

TEKST 53

श्रुतिविप्रतिपन्ना ते यदा स्थास्यति निश्चला ।
समाधावचला बुद्धिस्तदा योगमवाप्स्यसि ॥ ५३ ॥

śruti-vipratipannā te
yadā sthāsyati niścalā
samādhāv acalā buddhis
tadā yogam avāpsyasi

śruti-objawienie wedyjskie; *vipratipannā*-nie będąc pod wpływem rezultatów *Ved*; *te*-twoje; *yadā*-kiedy; *sthāsyati*-pozostaje; *niścalā*-niewzruszony; *samādhau*-w świadomości transcendentalnej, czyli świadomości Kṛṣṇy; *acalā*-niezachwiana; *buddhiḥ*-inteligencja; *tadā*-w tym czasie; *yogam*-realizacja duchowa; *avāpsyasi*-osiągniesz.

TŁUMACZENIE

Kiedy umysł nie jest już dłużej niepokojony przez kwiecisty język Ved i pozostaje niewzruszony w transie samo-realizacji, wtedy osiąga się Boską świadomość.

ZNACZENIE

Powiedzenie, że ktoś jest w *samādhi* oznacza, że całkowicie zrealizował on świadomość Kṛṣṇy; to znaczy, że osoba w pełnym *samādhi* zrealizowała Brahmana, Paramātmę i Bhagavāna. Najwyższą doskonałością samo-realizacji jest zrozumienie, iż jest się wiecznym sługą Kṛṣṇy i że jedynym interesem żywej istoty jest wypełnianie obowiązków w świadomości Kṛṣṇy. Osoba świadoma Kṛṣṇy, czyli niezachwiany wielbiciel Pana, nie powinien być niepokojony przez kwiecisty język *Ved* ani angażować się w czynności mające na celu osiągnięcie promocji na planety niebiańskie. W świadomości Kṛṣṇy wchodzi się w bezpośredni związek z Kṛṣṇą, i w ten sposób, w tym transcendentalnym stanie, można zrozumieć wszystkie instrukcje pochodzące od Kṛṣṇy. Przez takie działanie niewątpliwie osiąga się rezultaty i ostateczną wiedzę. Należy tylko wypełniać polecenia Kṛṣṇy albo Jego reprezentanta, mistrza duchowego.

TEKST 54

श्रीभगवानुवाच ।
प्रजहाति यदा कामान्सर्वान्पार्थ मनोगतान् ।
आत्मन्येवात्मना तुष्टः स्थितप्रज्ञस्तदोच्यते ॥५५॥

arjuna uvāca
sthita-prajñasya kā bhāṣā
samādhi-sthasya keśava
sthita-dhīḥ kiṁ prabhāṣeta
kim āsīta vrajeta kiṁ

arjunaḥ uvāca-Arjuna rzekł; *sthita-prajñasya*-kogoś, kto posiada niezachwianą świadomość Kṛṣṇy; *kā*-co; *bhāṣā*-język; *samādhi-sthasya*-kogoś, kto jest usytuowany w transie; *keśava*-O Kṛṣṇo; *sthita-dhīḥ*-niezachwiany w świadomości Kṛṣṇy; *kim*-co; *prabhāṣeta*-mówi; *kim*-jak; *āsīta*-siedzi; *vrajeta*-chodzi; *kim*-jak.

TŁUMACZENIE

Arjuna rzekł: Jakie symptomy wykazuje osoba, której świadomość połączyła się z Transcendencją? W jaki sposób ona mówi i jaki jest jej język? W jaki sposób siedzi ona i w jaki sposób chodzi?

ZNACZENIE

Każdy człowiek wykazuje jakieś charakterystyczne symptomy odpowiadające jego szczególnej pozycji. Podobnie szczególny charakter - sposób mówienia, chodzenia, myślenia, czucia, etc. - ma również osoba w świadomości Kṛṣṇy. Tak jak człowieka bogatego można rozpoznać po określonych cechach czy człowieka chorego po wykazywanych objawach choroby, tak również człowiek w transcendentalnej świadomości Kṛṣṇy może zostać rozpoznany dzięki specyficznym symptomom wykazywanym w różnych sytuacjach. O tych specyficznych symptomach można dowiedzieć się z *Bhagavad-gīty*. Najważniejszą rzeczą jest jednak to, w jaki sposób mówi osoba świadoma Kṛṣṇy, ponieważ mowa najlepiej charakteryzuje każdego człowieka. Mówi się, że głupiec może pozostać nie odkryty tak długo, jak długo milczy; szczególnie zaś trudno jest zidentyfikować dobrze ubranego głupca. Lecz skoro tylko przemówi, od razu daje się poznać. Zatem osobę świadomą Kṛṣṇy charakteryzuje to, że mówi ona tylko o Kṛṣṇie i o sprawach związanych z Nim. Za tym podążają inne symptomy, tak jak to oznajmiono poniżej.

TEKST 55

अर्जुन उवाच ।
स्थितप्रज्ञस्य का भाषा समाधिस्थस्य केशव ।
स्थितधीः किं प्रभाषेत किमासीत व्रजेत किं॥५४॥

śrī bhagavān uvāca
prajahāti yadā kāmān
sarvān pārtha mano-gatān
ātmany evātmanā tuṣṭaḥ
sthita-prajñas tadocyate

śrī bhagavān uvāca-Najwyższa Osoba Boga rzekł; *prajahāti*-porzuca; *yadā*-kiedy; *kāmān*-pragnienia zadowalania zmysłów; *sarvān*-różnego rodzaju; *partha*-O synu Pṛthy; *manaḥ-gatān*-wytworów myślowych; *ātmani*-w czystym stanie duszy; *eva*-z pewnością; *ātmanā*-przez oczyszczony umysł; *tuṣṭaḥ*-zadowolony; *sthita-prajñaḥ*-usytuowany transcendentalnie; *tadā*-w tym czasie; *ucyate*-jest powiedziane.

TŁUMACZENIE

Błogosławiony Pan rzekł: O Pārtho, kiedy człowiek porzuca wszelkiego rodzaju pragnienia zmysłowe, których źródłem jest umysł, i gdy umysł

jego znajduje zadowolenie w duszy jedynie, wtedy mówi się, że osiągnął on czystą świadomość transcendentalną.

ZNACZENIE

Bhāgavatam oznajmia, że każda osoba posiadająca pełną świadomość Kṛṣṇy, czyli pełniąca służbę oddania dla Pana, posiada wszystkie dobre cechy wielkich mędrców. Kto natomiast nie jest usytuowany transcendentalnie, ten nie posiada żadnych dobrych kwalifikacji, jako że przyjmuje on schronienie we własnych wytworach umysłowych. Przeto słusznie powiedziano tutaj, że należy uwolnić się od wszelkiego rodzaju pragnień zmysłowych, będących wytworem kombinacji umysłowych. Może się wydawać, iż takie pragnienia nie mogą zostać zarzucone. Jeśli jednak ktoś angażuje się w świadomość Kṛṣṇy, wtedy tego rodzaju pragnienia znikają automatycznie, bez jego dodatkowych wysiłków. Należy zatem bez wahania zaangażować się w świadomość Kṛṣṇy, gdyż pełnienie służby oddania natychmiast pomoże nam w osiągnięciu płaszczyzny świadomości transcendentalnej. Wysoko rozwinięta dusza, dzięki zrealizowaniu siebie jako wiecznego sługi Najwyższego Pana, pozostaje zawsze zadowolona w sobie. Tak transcendentalnie usytuowana osoba nie ma żadnych pragnień zmysłowych, wynikających z ciasnego materializmu. Raczej pozostaje ona zawsze szczęśliwą w swojej naturalnej pozycji wiecznego sługi Najwyższego Pana.

TEKST 56

दुःखेष्वनुद्विग्नमनाः सुखेषु विगतस्पृहः ।
वीतरागभयक्रोधः स्थितधीर्मुनिरुच्यते ॥५६॥

duḥkheṣv anudvigna-manāḥ
sukheṣu vigata-spṛhaḥ
vīta-rāga-bhaya-krodhaḥ
sthita-dhīr munir ucyate

duḥkheṣu-w nieszczęściach trojakiego rodzaju; *anudvigna-manāḥ*-nie będąc poruszonym w umyśle; *sukheṣu*-w szczęściu; *vigata-spṛhaḥ*-bez zbytniego zainteresowania; *vīta*-wolny od; *rāga*-przywiązanie; *bhaya*-strach; *krodaḥ*-złość; *sthita-dhīḥ*-zrównoważony; *muniḥ*-mędrzec; *ucyate*-jest nazywany.

TŁUMACZENIE

Kto pozostaje niewzruszony wobec trzech rodzajów nieszczęść, kto nie unosi się szczęściem i kto wolny jest od przywiązań, strachu i złości, ten nazywany jest mędrcem o zrównoważonym umyśle.

ZNACZENIE

Słowo *muni* oznacza tego, kto angażuje swój umysł w różnego rodzaju spekulacje, nie dochodząc do rzeczywistych wniosków. Mówi się, że każdy *muni* ma inny punkt widzenia i jeśli jakiś *muni* nie różni się od innego *muni*, nie może być on nazwany *munim* w ścisłym tego słowa znaczeniu. *Nāsau munir yasya matam na binnam*. Ale *sthita-dhī-muni*, wymieniony tutaj przez Pana, różny jest od zwykłego *muni*. *Sthita-dhī-muni* jest zawsze świadomy Kṛṣṇy, gdyż wyczerpał on już całe swoje zainteresowanie twórczą spekulacją. Przeszedł przez etap spekulacji umysłowych i doszedł do wniosku, że Pan Śrī Kṛṣṇa, czyli Vāsudeva, jest wszystkim. Jest on nazywany *munim* o zrównoważonym umyśle. Taka świadoma Kṛṣṇy osoba nie jest już dłużej niepokojona przez ataki trzech rodzajów nieszczęść. Wszelkie nieszczęścia przyjmuje ona jako łaskę Pana, uważając iż swoimi złymi czynami z przeszłości zasłużyła na o wiele większe kłopoty. Rozumie ona, że te jej kłopoty zostały, dzięki łasce Pana, zmniejszone do minimum. Łasce Pana przypisuje również spotykające ją szczęście, uważając, że sama nie zasłużyła na nie. Zdaje sobie sprawę z tego, że tylko dzięki Panu znajduje się w tak pomyślnych warunkach pozwalających jej na lepsze pełnienie służby dla Niego. W pełnieniu służby oddania jest zawsze śmiała, aktywna, wolna od wszelkich przywiązań i awersji. Przywiązanie oznacza przyjmowanie rzeczy dla zadowalania własnych zmysłów, a awersja jest brakiem takiego zmysłowego przywiązania. Kto jednak jest niewzruszony w świadomości Kṛṣṇy, ten wolny jest zarówno od takiego przywiązania, jak i od awersji, ponieważ całe swoje życie poświęca dla Pana. Dlatego nigdy nie popada w złość, nawet jeśli jego próby nie kończą się pomyślnie. Osoba świadoma Kṛṣṇy jest zawsze wytrwała w swojej determinacji.

TEKST 57

यः सर्वत्रानभिस्नेहस्तत्तत्प्राप्य शुभाशुभम् ।
नाभिनन्दति न द्वेष्टि तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता ॥१७॥

yaḥ sarvatrānabhisnehas
tat tat prāpya śubhāśubham

nābhinandati na dveṣṭi
tasya prajñā pratiṣṭhitā

yaḥ-ten, kto; *sarvatra*-wszędzie; *anabhisnehaḥ*-bez przywiązań; *tat*-ten; *prāpya*-osiągając; *śubha*-dobro; *aśubham*-zło; *na*-nigdy; *abhinandati*-prosi; *na*-nigdy; *dveṣṭi*-zazdrości; *tasya*-jego; *prajñā*-doskonała wiedza; *pratiṣṭhita*-umocniony.

TŁUMACZENIE

Kto wolny jest od przywiązań, kto nie unosi się radością, gdy zdobędzie coś dobrego ani nie rozpacza, gdy spotka go zło, ten mocno usytuowany jest w doskonałej wiedzy.

ZNACZENIE

W świecie materialnym zawsze mają miejsce jakieś przewroty i wstrząsy, które mogą być dobre albo złe. Osobę w świadomości Kṛṣṇy nie podniecają jednakże takie materialne przemiany. Pozostaje ona niewzruszona zarówno wobec dobra, jak i zła. Dopóki przebywamy w tym świecie materialnym, będziemy zawsze spotykali się z jakimiś dobrymi i złymi sytuacjami, jako że świat ten pełen jest dualizmów. Ale osobę mocną w świadomości Kṛṣṇy nie wzruszają ani dobre, ani złe wydarzenia, ponieważ jest ona po prostu zainteresowana Kṛṣṇą, który jest wszelkim dobrem absolutnym. Taka świadomość Kṛṣṇy sytuuje tę osobę w doskonałej transcendentalnej pozycji, nazywanej fachowo *samādhi*.

TEKST 58

यदा संहरते चायं कूर्मोऽङ्गानीव सर्वशः ।
इन्द्रियाणीन्द्रियार्थेभ्यस्तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता ॥५८॥

yadā saṁharate cāyaṁ
kūrmo'ṅgānīva sarvaśaḥ
indriyāṇīndriyārthebhyas
tasya prajñā pratiṣṭhitā

yadā-kiedy; *saṁharate*-zwija; *ca*-również; *ayam*-wszystkie te; *kūrmaḥ*-żółw; *aṅgāni*-kończyny; *iva*-jak; *sarvaśaḥ*-zupełnie; *indriyāni*-zmysły; *indriya-arthebhyaḥ*-z przedmiotów zmysłów; *tasya*-jego; *prajñā*-świadomość; *pratiṣṭhitā*-niewzruszona.

TŁUMACZENIE

Kto jest w stanie powstrzymać swoje zmysły od przedmiotów zmysłów, na podobieństwo żółwia, który zwija swoje kończyny w muszli - ten posiadł prawdziwą wiedzę.

ZNACZENIE

Sprawdzianem *yogīna*, wielbiciela czy duszy samo-zrealizowanej jest to, czy jest on w stanie kontrolować zmysły zgodnie ze swoim planem. Ludzie na ogół są jednak sługami zmysłów, a zatem działaniem ich kierują zmysły. Jest to odpowiedź na pytanie, jak usytuowany jest *yogīn*. Zmysły porównywane są do jadowitego węża. Chcą on działać bardzo swobodnie i bez ograniczeń. *Yogīn* czy wielbiciel Pana musi być bardzo mocny, aby być w stanie kontrolować te węże - tak jak to robi zaklinacz wężów, który nigdy nie pozwala im działać niezależnie. W pismach objawionych jest wiele różnych zaleceń. Niektóre z nich mówią, co należy robić, inne, czego nie należy. Dopóki nie jest się w stanie przestrzegać tych nakazów i zakazów, powstrzymując się od uciech zmysłowych, nie można być niewzruszonym w świadomości Kṛṣṇy. Dobrym przykładem na to jest żółw, który może w każdej chwili powściągnąć swoje zmysły i uaktywnić je w odpowiednim momencie, w określonym celu. Podobnie jest w przypadku osoby świadomej Kṛṣṇy, która używa swoich zmysłów tylko dla jakiegoś szczególnego celu w służbie Pana, a jeśli trzeba, trzyma je w karbach. Angażowanie zmysłów tylko w służbę dla Pana jest analogiczne do przykładu z żółwiem, który zawsze trzyma swoje zmysły w karbach.

TEKST 59

विषया विनिवर्तन्ते निराहारस्य देहिनः ।
रसवर्जं रसोऽप्यस्य परं दृष्ट्वा निवर्तते ॥५९॥

viṣayā vinivartante
nirāhārasya dehinaḥ
rasa-varjaṁ raso 'py asya
paraṁ dṛṣṭvā nivartate

viṣayāḥ-przedmioty radości zmysłowych; *vinivartante*-są wyćwiczone, aby powstrzymywać się od; *nirāhārasya*-przez negatywne ograniczenia; *dehinaḥ*-dla wcielonego; *rasa-varjam*-wyrzekając się smaku do; *rasaḥ*-

przyjemność; *api*-chociaż istnieje; *asya*-jego; *param*-o wiele wyższe rzeczy; *dṛṣṭvā*-przez doświadczenie; *nivartate*-wstrzymuje się od.

TŁUMACZENIE

Wcielona dusza może powstrzymać się od uciech zmysłowych, mimo iż upodobanie do przedmiotów zmysłów pozostanie. Ale poprzez ów brak zaangażowania i przez doświadczanie wyższego smaku, umacnia się jej świadomość.

ZNACZENIE

Dopóki nie jest się usytuowanym transcendentalnie, niemożliwym jest wyrzeczenie się radości zmysłowych. Metoda powstrzymywania się od uciech zmysłowych (poprzez przestrzeganie zasad) podobna jest do powstrzymywania chorej osoby od pewnego rodzaju pożywienia. Pacjent jednakże nigdy nie lubi takich ograniczeń ani też nie traci smaku do jedzenia. Podobnie, ograniczanie zmysłów poprzez pewien proces duchowy, jak *aṣṭāṅga-yoga (yama, niyama, āsana, prāṇāyāma, pratyāharā, dharaṇā, dhyāna*, etc.), polecane jest dla ludzi mniej inteligentnych, nie posiadających żadnej lepszej wiedzy. Kto natomiast zasmakował w pięknie Najwyższego Pana Kṛṣṇy, po uczynieniu postępu w świadomości Kṛṣṇy, ten nie ma już dłużej upodobania do martwych rzeczy materialnych. Ograniczenia są zatem dla ludzi mniej inteligentnych, znajdujących się na początkowym etapie rozwoju życia duchowego. Takie ograniczenia są jednak dobre tylko wtedy, jeśli ktoś jest rzeczywiście zainteresowany świadomością Kṛṣṇy. Kiedy osiąga świadomość Kṛṣṇy, wtedy automatycznie traci on upodobanie do wszelkich zmysłowych rzeczy.

TEKST 60

यततो ह्यपि कौन्तेय पुरुषस्य विपश्चितः ।
इन्द्रियाणि प्रमाथीनि हरन्ति प्रसभं मनः ॥ ६० ॥

yatato hy api kaunteya
puruṣasya vipaścitaḥ
indriyāṇi pramāthīni
haranti prasabhaṁ manaḥ

yatataḥ-usiłując; *hi*-z pewnością; *api*-pomimo; *kaunteya*-O synu Kuntī; *puruṣasya*-człowieka; *vipaścitaḥ*-pełen wnikliwej wiedzy; *indriyāṇi*-zmys-

ły; *pramāthīni*-pobudzone; *haranti*-miotają się; *prasabham*-siłą; *manaḥ*-umysł.

TŁUMACZENIE

Zmysły są tak mocne i impulsywne, O Arjuno, że gwałtem porywają nawet umysł człowieka, który posiadł wnikliwą wiedzę, i który usiłuje je kontrolować.

ZNACZENIE

Jest wielu uczonych mędrców, filozofów i transcendentalistów, którzy próbują opanować zmysły. Jednak pomimo takich wysiłków, nawet najwięksi z nich padają czasem ofiarą materialnych uciech zmysłowych, kiedy podniecony zostanie ich umysł. Nawet Viśvāmitra, wielki mędrzec i doskonały *yogīn*, został zbałamucony przez Menakę i oddał się seksualnym przyjemnościom, chociaż usiłował on kontrolować zmysły za pomocą surowych pokut i praktyki *yogi*. Oczywiście jest wiele podobnych przykładów w historii świata. Zatem bardzo trudno jest kontrolować umysł i zmysły, jeśli nie jest się w pełni świadomym Kṛṣṇy. Bez zajęcia umysłu Kṛṣṇą, nie można porzucić tego rodzaju zajęć materialnych. Praktyczny przykład podaje Śrī Yāmunācārya, wielki święty i wielbiciel Pana, który mówi: "Odkąd umysł mój został zaangażowany w służbę dla lotosowych stóp Pana, czerpiąc z niej ciągle nową transcendentalną przyjemność, odtąd kiedykolwiek pomyślę o życiu seksualnym, twarz moja odwraca się i spluwam na samą myśl o tym."

Świadomość Kṛṣṇy jest taką transcendentalnie wspaniałą rzeczą, że automatycznie niesmaczne stają się uciechy materialne. To tak jak gdyby głodny człowiek zaspokoił swój głód dostateczną ilością pożywnego pokarmu. Mahārāja Ambarīṣa pokonał wielkiego *yogīna* Durvāsę Muni tylko dzięki temu, że umysł jego był pogrążony w świadomości Kṛṣṇy.

TEKST 61

तानि सर्वाणि संयम्य युक्त आसीत मत्परः ।
वशे हि यस्येन्द्रियाणि तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता ॥ ६१ ॥

tāni sarvāṇi saṁyamya
yukta āsīta mat-paraḥ
vaśe hi yasyendriyāṇi
tasya prajñā pratiṣṭhitā

tāni-te zmysły; *sarvāṇi*-wszystkie; *saṁyamya*-kontrolowane; *yuktaḥ*-zaangażowane; *āsīta*-będąc tak usytuowanym; *mat-paraḥ*-w związku ze Mną; *vaśe*-w pełni opanowane; *hi*-z pewnością; *yasya*-ten, którego; *indriyāṇi*-zmysły; *tasya*-jego; *prajñā*-świadomość; *pratiṣṭhitā*-niewzruszona.

TŁUMACZENIE

Kto opanowuje swoje zmysły i koncentruje swą świadomość na Mnie, ten znany jest jako człowiek o niewzruszonej inteligencji.

ZNACZENIE

Werset ten wyraźnie tłumaczy, że najwyższą doskonałością *yogi* jest świadomość Kṛṣṇy. I dopóki nie jest się świadomym Kṛṣṇy, kontrolowanie zmysłów nie jest w ogóle możliwe. Jak wspomniano o tym powyżej, wielki mędrzec Durvāsā Muni pokłócił się z Mahārāją Ambarīṣa. Durvāsā Muni powodowany dumą niepotrzebnie rozezłościł i wskutek tego nie był w stanie kontrolować swoich zmysłów. Z drugiej strony, Król Ambarīṣa, chociaż nie tak potężny *yogīn* jak mędrzec Durvāsā Muni, ale wielbiciel Pana, spokojnie tolerował wszystkie niesprawiedliwości, których doznał, i tym sposobem okazał się zwycięzcą. Król bowiem mógł kontrolować swoje zmysły dzięki następującym kwalifikacjom, wymienionym w *Śrīmad-Bhāgavatam*:

sa vai manaḥ kṛṣṇa-padāravindayor
vacāṁsi vaikuṇṭha-guṇānuvarṇane
karau harer mandira-mārjanādiṣu
śrutiṁ cakārācyuta-sat-kathodaye

mukunda-liṅgālaya-darśane dṛśau
tad-bhṛtya-gātra-sparśe'ṅga-saṅgamam
ghrāṇaṁ ca tat-pāda-saroja-saurabhe
śrīmat-tulasyā rasanāṁ tad-arpite

pādau hareḥ kṣetra-padānusarpaṇe
śiro hṛṣīkeśa-pādābhivandane
kāmaṁ ca dāsye na tu kāma-kāmyayā
yathottamaśloka-janāśrayā ratiḥ

"Król Ambarīṣa skoncentrował swój umysł na lotosowych stopach Pana Kṛṣṇy, słowa zaangażował w opisanie siedziby Pana, ręce zajął czyszczeniem świątyń Pana, uszy słuchaniem o rozrywkach Pana, oczy oglądaniem Jego postaci, ciało dotykaniem ciał *bhaktów*. Swoje nozdrza zaangażował w

wąchanie woni kwiatów ofiarowywanych lotosowym stopom Pana, nogi w wędrowanie do świętych miejsc, gdzie znajdowały się Jego świątynie, głowę w składanie pokłonów Panu, a swoje pragnienia w spełnianie pragnień Pana. Wszystkie te kwalifikacje sprawiły, że został *mat-paraḥ* wielbicielem Pana." (*Bhāg.* 9.4.18-20)

Najbardziej znaczącym w tym związku jest słowo *mat-paraḥ*. W jaki sposób można zostać *mat-paraḥ*, opisano na przykładzie życia Mahārāja Ambarīṣa. Śrīla Baladeva Vidyābhūṣaṇa, wielki uczony i *ācārya* w linii *mat-paraḥ*, zauważa: "*mat-bhakti-prabhāvena sarvendriya-vijaya-pūrvikā svātma dṛṣṭiḥ sulabheti bhāvaḥ.*" "Tylko przez siłę służby oddania dla Kṛṣṇy mogą być całkowicie kontrolowane zmysły." Czasami przytacza się również przykład z ogniem: "Tak jak małe płomienie wewnątrz pokoju palą w nim wszystko, podobnie Pan Viṣṇu, usytuowany w sercu *yogīna*, pali wszelkiego rodzaju nieczystości." *Yoga-sūtra* również poleca medytację o Viṣṇu, a nie medytację o próżni. Tak zwani *yogīni*, którzy medytują o czymś, co nie jest formą Viṣṇu, tracą jedynie swój czas na poszukiwaniu jakichś fantasmagorii. My musimy być świadomi Kṛṣṇy - oddani Osobie Boga. Taki jest cel prawdziwej *yogi*.

TEKST 62

ध्यायतो विषयान्पुंसः सङ्गस्तेषूपजायते ।
सङ्गात्संजायते कामः कामात्क्रोधोऽभिजायते ॥६२॥

dhyāyato viṣayān puṁsaḥ
saṅgas teṣūpajāyate
saṅgāt sañjāyate kāmaḥ
kāmāt krodho'bhijāyate

dhyāyataḥ-kontemplując; *viṣayān*-przedmioty zmysłów; *puṁsaḥ*-osoby; *saṅgaḥ*-przywiązanie; *teṣu*-do przedmiotów zmysłów; *upajāyate*-rozwija się; *saṅgāt*-przywiązanie; *sañjāyate*-rozwija się; *kāmaḥ*-pragnienie; *kāmāt*-z pragnienia; *krodhaḥ*-złość; *abhijāyate*-manifestuje się.

TŁUMACZENIE

Osoba kontemplująca przedmioty zmysłów rozwija przywiązanie do nich. Z takiego przywiązania rodzi się pożądanie, a z pożądania pochodzi złość.

ZNACZENIE

Kontemplując przedmioty zmysłów, osoba nieświadoma Kṛṣṇy ulega pragnieniom materialnym. Zmysły potrzebują prawdziwego zajęcia i jeśli nie są zaangażowane w transcendentalną służbę miłości dla Pana, z pewnością będą szukały zaangażowania w służbie materialnej. Każdy w tym materialnym świecie, nie wyłączając Pana Śivy i Pana Brahmy (nie mówiąc już o innych półbogach na planetach niebiańskich), ulega wpływom przedmiotów zmysłów. Jedynym sposobem na pozbycie się kłopotów egzystencji materialnej jest osiągnięcie świadomości Kṛṣṇy. Pan Śiva pogrążony był w głębokiej medytacji, ale kiedy Pārvatī namówiła go do przyjemności zmysłowych, przyjął jej propozycję i w rezultacie urodził się Kārttikeya. Kiedy Haridāsa Ṭhākur był młodym wielbicielem Pana, był w podobny sposób kuszony przez inkarnację Māyā-devī. Jednak dzięki swojemu czystemu oddaniu dla Pana Kṛṣṇy, Haridāsa z łatwością przeszedł tę próbę. Jak zobrazował to wyżej wymieniony wers Śrī Yāmunācāryi, szczery wielbiciel Pana unika wszelkich materialnych radości zmysłowych, dzięki swojemu wyższemu upodobaniu do radości duchowych w towarzystwie Pana. Na tym polega sekret sukcesu. Jeżeli ktoś nie jest świadomy Kṛṣṇy, jakkolwiek mocny może być on w kontrolowaniu zmysłów poprzez jakieś sztuczne hamulce, z pewnością w końcu upadnie, gdyż najlżejsza myśl o przyjemnościach zmysłowych skłoni go do zaspokojenia jego pragnień.

TEKST 63

क्रोधाद्भवति संमोहः संमोहात्स्मृतिविभ्रमः ।
स्मृतिभ्रंशाद्बुद्धिनाशो बुद्धिनाशात्प्रणश्यति॥६३॥

krodhād bhavati saṁmohaḥ
saṁmohāt smṛti-vibhramaḥ
smṛti-bhraṁśād buddhi-nāśo
buddhi-nāśāt praṇaśyati

krodhāt-ze złości; *bhavati*-ma miejsce; *saṁmohaḥ*-całkowite złudzenie; *saṁmohāt*-z ułudy; *smṛti*-pamięci; *vibhramaḥ*-oszołomienie; *smṛti-bhraṁśāt*-po oszołomieniu umysłu; *buddhi-nāśaḥ*-utrata inteligencji; *buddhi-nāśāt*-z utraty inteligencji; *praṇaśyati*-upada.

TŁUMACZENIE

Ze złości powstaje złudzenie, a ze złudzenia chaos w pamięci. Kiedy w pamięci panuje chaos, zanika inteligencja, a kiedy inteligencja zostaje stracona, upada się z powrotem w materialne bajoro.

ZNACZENIE

Przez rozwój świadomości Kṛṣṇy można zrozumieć, że wszystko ma swoje zastosowanie w służbie Pana. Ci, którzy nie posiadają wiedzy o świadomości Kṛṣṇy, starają się w sztuczny sposób unikać przedmiotów materialnych i w rezultacie, chociaż pragną wyzwolenia z niewoli materialnej, nie osiągają doskonałego stanu wyrzeczenia. Natomiast osoba świadoma Kṛṣṇy wie jak wszystko zaangażować w służbę dla Pana; dlatego nie staje się ona ofiarą świadomości materialnej. Np. dla impersonalisty, Pan, czyli Absolut, będąc bezosobowym, nie może jeść. Podczas gdy impersonalista stara się unikać dobrego pożywienia, wielbiciel wie, że Kṛṣṇa jest najwyższym podmiotem radości, i że spożywa On wszystko, co zostało Mu ofiarowane z oddaniem. Więc po ofiarowaniu Panu smakowitego pokarmu, wielbiciel przyjmuje pozostałości tego pokarmu, nazywane *prasādam*. W ten sposób wszystko zostaje uduchowione i nie ma niebezpieczeństwa upadku. Wielbiciel przyjmuje *prasādam* w świadomości Kṛṣṇy, podczas gdy nie-wielbiciel odrzuca je jako materialne. Impersonalista, z powodu swojego sztucznego wyrzeczenia, nie może cieszyć się życiem i wskutek tego najmniejsze podniecenie umysłu ściąga go z powrotem w dół, w bajoro egzystencji materialnej. Nie mając oparcia w służbie oddania, dusza taka, nawet chociaż wznosi się do poziomu wyzwolenia, upada z powrotem.

TEKST 64

रागद्वेषविमुक्तैस्तु विषयानिन्द्रियैश्चरन् ।
आत्मवश्यैर्विधेयात्मा प्रसादमधिगच्छति ॥६४॥

rāga-dveṣa-vimuktais tu
viṣayān indriyaiś caran
ātma-vaśyair vidheyātmā
prasādam adhigacchati

rāga-przywiązanie; *dveṣa*-brak przywiązania; *vimuktaiḥ*-przez tego, kto uwolnił się od takich rzeczy; *tu*-ale; *viṣayān*-przedmioty zmysłów; *indriyaiḥ*

-przez zmysły; *caran*-działając; *ātma-vaśyaiḥ*-kto posiada kontrolę nad; *vidheyātmā*-ten, kto przestrzega regulujących zasad wolności; *prasādam*-miłosierdzie Pana; *adhigacchati*-osiąga.

TŁUMACZENIE

Kto jednak potrafi kontrolować swoje zmysły, poprzez przestrzeganie ustalonych zasad wolności, ten może osiągnąć całkowitą łaskę Pana i dzięki temu uwolnić się od wszelkiego przywiązania i niechęci.

ZNACZENIE

Zostało to już wytłumaczone, że ktoś może pozornie kontrolować zmysły, poprzez jakiś sztuczny proces, ale dopóki zmysły nie zostaną zaangażowane w transcendentalną służbę dla Pana, zawsze będzie istniała możliwość upadku. Natomiast osoba w pełni świadoma Kṛṣṇy może pozornie znajdować się na planie zmysłowym, jednak, dzięki swojej świadomości Kṛṣṇy, nie jest ona przywiązana do czynności zmysłowych. Osoba świadoma Kṛṣṇy zainteresowana jest jedynie zadowalaniem Kṛṣṇy i niczym innym. Jest ona zatem transcendentalna wobec przywiązań. Jeśli Kṛṣṇa życzy Sobie tego, Jego wielbiciel może zrobić wszystko, czego zazwyczaj nie pragnie on czynić, a jeśli Kṛṣṇa nie chce, nie uczyni on tego, co zwykł był czynić dla swojego własnego zadowolenia. Dlatego, zarówno działanie, jak i nie-działanie podlega jego kontroli, jako że działa on tylko pod kierunkiem Kṛṣṇy. Taka świadomość jest bezprzyczynową łaską Pana, którą Jego wielbiciel może osiągnąć, pomimo swojego przywiązania do platformy zmysłowej.

TEKST 65

प्रसादे सर्वदुःखानां हानिरस्योपजायते ।
प्रसन्नचेतसो ह्याशु बुद्धिः पर्यवतिष्ठते ॥६५॥

prasāde sarva-duḥkhānāṁ
hānir asyopajāyate
prasanna-cetaso hy āśu
buddhiḥ paryavatiṣṭhate

prasāde-po osiągnięciu bezprzyczynowej łaski Pana; *sarva*-wszystkie; *duḥkhānām*-nieszczęścia materialne; *hāniḥ*-zniszczenie; *asya*-jego; *upajāyate*-ma miejsce; *prasanna-cetasaḥ*-radosne usposobienie; *hi*-z pewnością;

āśu-wkrótce; *buddhiḥ*-inteligencja; *pari*-dostatecznie; *avatiṣṭhate*-utwierdzony.

TŁUMACZENIE

Dla posiadającego Boską świadomość nie istnieją już dłużej trojakie nieszczęścia tego materialnego świata. Inteligencja tego, kto jest w takim szczęśliwym stanie, wkrótce staje się zrównoważona.

TEKST 66

नास्ति बुद्धिरयुक्तस्य न चायुक्तस्य भावना ।
न चाभावयतः शान्तिरशान्तस्य कुतः सुखम् ॥६६॥

nāsti buddhir ayuktasya
na cāyuktasya bhāvanā
na cābhāvayataḥ śāntir
aśāntasya kutaḥ sukham

na asti-nie może być; *buddhiḥ*-inteligencja transcendentalna; *ayuktasya*-kogoś, kto nie jest związany (ze świadomością Kṛṣṇy); *na*-ani nie; *ca*-i; *ayuktasya*-kogoś pozbawionego świadomości Kṛṣṇy; *bhāvanā*-umysł pogrążony w szczęściu; *na*-ani nie; *ca*-i; *abhāvayataḥ*-ten, kto nie jest skoncentrowany; *śāntiḥ*-pokój; *aśāntasya*-niespokojnego; *kutaḥ*-gdzie jest; *sukham*-szczęście.

TŁUMACZENIE

Kto jednak pozbawiony jest świadomości transcendentalnej, ten nie jest w stanie kontrolować umysłu ani też nie posiada zrównoważonej inteligencji, bez której niemożliwe jest osiągnięcie spokoju. A jak bez spokoju może istnieć jakiekolwiek szczęście?

ZNACZENIE

Nie można osiągnąć spokoju, jeśli nie posiada się świadomości Kṛṣṇy. Potwierdzone jest to w rozdz. piątym (5.29), gdzie powiedziane jest, że prawdziwy spokój można osiągnąć tylko wtedy, kiedy zrozumie się, że Kṛṣṇa jest jedyną osobą, która przyjmuje wszelkie dobre rezultaty wyrzeczenia i ofiary, i że On jest właścicielem wszystkich manifestacji wszechświata oraz prawdziwym przyjacielem wszystkich żywych istot. Jeśli ktoś nie jest

świadomy Kṛṣṇy, umysł jego nie może znaleźć ostatecznego celu; a ponieważ posiadanie takiego celu jest potrzebą umysłu, pozostaje on więc niespokojny. Spokój ten można osiągnąć za pomocą niewzruszonego umysłu wtedy, kiedy jest się pewnym, że Kṛṣṇa jest podmiotem radości oraz właścicielem i przyjacielem każdego i wszystkiego. Osoba nie będąca w związku z Kṛṣṇą, zawsze znajduje się w niebezpieczeństwie i niepokoju, chociażby nie wiadomo jak bardzo demonstrowała spokój i duchowy postęp. Świadomość Kṛṣṇy jest samo-manifestującym się stanem pokoju, który osiągnąć można jedynie w związku w Kṛṣṇą.

TEKST 67

इन्द्रियाणां हि चरतां यन्मनोऽनुविधीयते ।
तदस्य हरति प्रज्ञां वायुर्नावमिवाम्भसि ॥६७॥

indriyāṇāṁ hi caratāṁ
yan mano 'nuvidhīyate
tad asya harati prajñāṁ
vāyur nāvam ivāmbhasi

indriyāṇām-zmysły; *hi*-z pewnością; *caratām*-skupiając; *yat*-ten; *manaḥ*-umysł; *anuvidhīyate*-trwale angażuje się; *tat*-to; *asya*-jego; *harati*-zabiera; *prajñām*-inteligencję; *vāyuḥ*-wiatr; *nāvam*-łódź; *iva*-jak; *ambhasi*-na wodzie.

TŁUMACZENIE

Tak jak mocny wiatr porywa łódź na wodzie, tak nawet tylko jeden ze zmysłów, na którym skupi się umysł, może pozbawić człowieka inteligencji.

ZNACZENIE

Jeśli wszystkie zmysły nie zostaną zaangażowane w służbę dla Pana, to nawet jeden z nich, zaangażowany w zadowalanie zmysłów, może sprowadzić *bhaktę* ze ścieżki postępu transcendentalnego. Jak to zostało przedstawione na przykładzie życia Mahārāja Ambarīṣa, wszystkie zmysły muszą zostać zaangażowane w świadomość Kṛṣṇy, gdyż jest to właściwa metoda kontrolowania umysłu.

TEKST 68

तस्माद्यस्य महाबाहो निगृहीतानि सर्वशः ।
इन्द्रियाणीन्द्रियार्थेभ्यस्तस्य प्रज्ञा प्रतिष्ठिता ॥६८॥

tasmād yasya mahā-bāho
nigṛhītāni sarvaśaḥ
indriyāṇīndriyārthebhyas
tasya prajñā pratiṣṭhitā

tasmāt-zatem; *yasya*-kogoś; *māhā-bāho*-O potężnie uzbrojony; *nigṛhītāni*-tak powściągnięte; *sarvaśaḥ*-wszędzie dookoła; *indriyāṇi*-zmysły; *indriya-arthebhyaḥ*-ze względu na przedmioty zmysłów; *tasya*-jego; *prajñā*-inteligencja; *pratiṣṭhitā*-niezachwiana.

TŁUMACZENIE

Zatem, O potężny, zrównoważoną inteligencję posiada ten, kto powściąga swoje zmysły wobec ich przedmiotów.

ZNACZENIE

Tak jak wroga powstrzymuje siła wyższa, podobnie, przez ludzki wysiłek, mogą zostać powściągnięte zmysły, ale tylko przez zaangażowanie ich w służbę Pana. Kto zrozumiał - że tylko dzięki świadomości Kṛṣṇy można posiadać zrównoważoną inteligencję i że należy praktykować to pod przewodnictwem bona fide mistrza duchowego - ten nazywany jest *sādhaką*, czyli odpowiednim kandydatem do wyzwolenia.

TEKST 69

या निशा सर्वभूतानां तस्यां जागर्ति संयमी ।
यस्यां जाग्रति भूतानि सा निशा पश्यतो मुनेः ॥६९॥

yā niśā sarva-bhūtānāṁ
tasyāṁ jāgarti saṁyamī
yasyāṁ jāgrati bhūtāni
sā niśā paśyato muneḥ

yā-co; *niśā*-jest nocą; *sarva*-wszystkie; *bhūtānām*-żywych istot; *tasyām* -w tym; *jāgarti*-czujny; *saṁyamī*-opanowany; *yasyām*-w którym; *jāgrati*-obudzony; *bhūtāni*-wszystkie istoty; *sā*-to jest; *niśā*-nocą; *paśyataḥ*-dla dociekającego; *muneḥ*-mędrca.

TŁUMACZENIE

Co bowiem nocą jest dla wszystkich istot, czasem przebudzenia jest dla samo-kontrolującego się. A co czasem przebudzenia jest dla wszystkich żywych istot, to nocą jest dla dociekającego mędrca.

ZNACZENIE

Są dwie klasy ludzi inteligentnych. Jedna, to ludzie inteligentni w czynnościach materialnych służących zadowalaniu zmysłów. Druga natomiast zajmuje się dociekaniem i rozbudzona jest do kultywacji realizacji duchowej. Czynności dociekającego mędrca, czyli człowieka myślącego, są nocą dla osób zaabsorbowanych rzeczami materialnymi. Z powodu swojej niewiedzy o samo-realizacji, materialistyczne osoby pozostają w uśpieniu w czasie takiej nocy. Podczas "nocy" materialisty, dociekający mędrzec czuwa. Mędrzec taki czerpie transcendentalną przyjemność ze stopniowego rozwoju kultury duchowej. W tym czasie człowiek zajmujący się czynnościami materialistycznymi, pozostający w uśpieniu wobec duchowej realizacji, śni o różnorodnych przyjemnościach zmysłowych. Podczas tego swojego snu czasami czuje się szczęśliwym, a czasami odczuwa niedolę. Człowiek dociekający pozostaje zawsze obojętny wobec szczęścia i nieszczęścia materialnego. Kontynuuje on swoje czynności w realizacji duchowej, nie ulegając wpływom materialnym.

TEKST 70

आपूर्यमाणमचलप्रतिष्ठं
समुद्रमापः प्रविशन्ति यद्वत् ।
तद्वत्कामा यं प्रविशन्ति सर्वे
स शान्तिमाप्नोति न कामकामी ॥७०॥

āpūryamāṇam acala-pratiṣṭhaṁ
samudram āpaḥ praviśanti yadvat
tadvat kāmā yaṁ praviśanti sarve
sa śāntim āpnoti na kāma-kāmī

āpūryamāṇam-zawsze pełen; *acala-pratiṣṭham*-pewnie usytuowany; *samudram*-ocean; *āpaḥ*-woda; *praviśanti*-wpływają; *yadvat*-jak; *tadvat*-tak; *kāmāḥ*-pragnienia; *yam*-dla kogoś; *praviśanti*-wpływają; *sarve*-wszystkie; *saḥ*-ta osoba; *śāntim*-pokój; *āpnoti*-osiąga; *na*-nie; *kāma-kāmi*-ten, kto pragnie zaspokoić pragnienia.

TŁUMACZENIE

Kto pozostaje niewzruszonym, mimo nieustannego potoku pragnień - które jak rzeki wpadają do oceanu, zawsze napełnianego, a mimo to zawsze pogrążonego w ciszy - ten jedynie może osiągnąć spokój. Ale nie zazna spokoju człowiek, który dąży do zaspokojenia swoich materialnych pragnień.

ZNACZENIE

Ocean zawsze napełniany jest wodą. Szczególnie dużo wody przyjmuje podczas pory deszczowej, lecz mimo to pozostaje on takim samym - spokojnym. Te wpływające wody nie oddziaływują na niego; nie występuje on ze swoich brzegów. Podobnie jest w przypadku osoby świadomej Kṛṣṇy. Dopóki żywa istota posiada ciało materialne, tak długo będą istniały wymagania tego ciała odnośnie zaspokajania zmysłów. Wiebiciel Pana jednakże, dzięki swojej pełni, nie jest niepokojony przez takie pragnienia. Osobie świadomej Kṛṣṇy nie brakuje niczego, jako że Pan zaspokaja wszystkie jej potrzeby materialne. Dlatego jest ona jak ocean - zawsze pełna w sobie. Pragnienia mogą przychodzić do niej, niczym fale rzek wpływające do oceanu, ona jednak jest niewzruszona w wypełnianiu swoich obowiązków. Te pragnienia zadowalania zmysłów nie są w stanie zaniepokoić jej nawet w najmniejszym stopniu. Jest to dowód na to, że osoba ta jest świadoma Kṛṣṇy. Mimo iż pragnienia takie mogą być nadal obecne, straciła ona wszelkie skłonności do materialnego zadowalania zmysłów. Ponieważ jest usatysfakcjonowana transcendentalną służbą miłości dla Pana, może pozostać niewzruszoną, jak ocean. Dlatego cieszy się całkowitym spokojem. Natomiast ci, którzy spełniają swoje pragnienia, nawet jeśli tym pragnieniem jest osiągnięcie wyzwolenia, nie mówiąc już o ubiegających się o sukces materialny, nigdy nie osiągają spokoju. Dążący do wyzwolenia, jak również *yogīni* starający się o siły mistyczne, wszyscy są nieszczęśliwi z powodu niespełnionych pragnień. Natomiast osoba świadoma Kṛṣṇy jest szczęśliwa w służbie Pana i nie ma żadnych pragnień do spełnienia. W rzeczywistości nie pragnie ona nawet wyzwolenia z tak zwanej niewoli materialnej. Wielbiciele Kṛṣṇy nie mają żadnych pragnień do spełnienia i dlatego posiadają doskonały spokój.

TEKST 71

विहाय कामान्यः सर्वान्पुमांश्चरति निःस्पृहः ।
निर्ममो निरहंकारः स शान्तिमधिगच्छति ॥७१॥

vihāya kāmān yaḥ sarvān
pumāṁś carati niḥspṛhaḥ
nirmamo nirahaṅkāraḥ
sa śāntim adhigacchati

vihāya-porzuciwszy; *kāmān*-wszystkie materialne pragnienia zadowalania zmysłów; *yaḥ*-osoba; *sarvān*-wszystkie; *pumān*-osoba; *carati*-żyje; *niḥspṛhaḥ*-pozbawiona pragnień; *nirmamaḥ*-bez poczucia własności; *nirahaṅkāraḥ*-wolna od fałszywego ego; *saḥ*-wszystkie; *śāntim*- doskonały spokój; *adhigacchati*-osiąga.

TŁUMACZENIE

Kto wyzbył się wszelkich pragnień zadowalania zmysłów, kto uwolnił się od poczucia własności oraz od fałszywego ego - ten jedynie może osiągnąć prawdziwy spokój.

ZNACZENIE

Być wolnym od pożądań, to znaczy nie pragnąć niczego dla zadowalania zmysłów. Innymi słowy, pragnienie, by stać się świadomym Kṛṣṇy, jest właściwie brakiem pragnień. Doskonałym stanem świadomości Kṛṣṇy jest zrozumienie swojej rzeczywistej pozycji jako wiecznego sługi Kṛṣṇy, bez błędnego utożsamiania się z tym ciałem materialnym oraz bez fałszywego uważania siebie za właściciela czegokolwiek w tym świecie. Kto osiągnął ten stan doskonałości, ten wie, że ponieważ właścicielem wszystkiego jest Kṛṣṇa, wszystko powinno zostać użyte dla Jego zadowolenia. Arjuna nie chciał walczyć dla swojej własnej satysfacji, ale kiedy stał się w pełni świadomym Kṛṣṇy, walczył dlatego, ponieważ Kṛṣṇa chciał, aby walczył. Nie chciał walczyć dla siebie, ale ten sam Arjuna walczył dla Kṛṣṇy najlepiej jak potrafił. Pragnienie, aby zadowolić Kṛṣṇę, jest w rzeczywistości brakiem pragnienia i nie jest to sztuczne usiłowanie wyzbycia się pragnień. Żywa istota nie może wyzbyć się pragnień ani uczuć, ale musi ona zmienić jakość tych pragnień. Osoba wolna od pragnień materialnych niewątpliwie wie, że wszystko należy do Kṛṣṇy (*īśāvāsyam idaṁ sarvam*) i dlatego nie uważa siebie błędnie za

właściciela czegokolwiek. Ta wiedza transcendentalna oparta jest na realizacji duchowej - mianowicie, doskonałym rozumieniu, że każda żywa istota jest w swojej tożsamości duchowej wieczną cząstką Kṛṣṇy. Zatem nigdy wieczna pozycja żywej istoty nie dorównuje pozycji Kṛṣṇy ani też nie przewyższa jej. Takie rozumienie, czyli świadomość Kṛṣṇy, jest podstawową zasadą prawdziwego spokoju.

TEKST 72

एषा ब्राह्मी स्थितिः पार्थ नैनां प्राप्य विमुह्यति ।
स्थित्वास्यामन्तकालेऽपि ब्रह्मनिर्वाणमृच्छति ॥ ७२ ॥

eṣā brāhmī sthitiḥ pārtha
nainām prāpya vimuhyati
sthitvāsyām anta-kāle 'pi
brahma-nirvāṇam ṛcchati

eṣā-ta; *brāhmī*-duchowa; *sthitiḥ*-sytuacja; *pārtha*-O synu Pṛthy; *na*-nigdy; *enām*-to; *prāpya*-osiągając; *vimuhyati*-dezorientuje; *sthitvā*-będąc tak usytuowanym; *asyām*-będąc tak; *anta-kāle*-pod koniec życia; *api*-również; *brahma-nirvāṇam*-duchowe (królestwo Boga); *ṛcchati*-osiąga.

TŁUMACZENIE

Jest to sposób duchowego i boskiego życia, po osiągnięciu którego człowiek nie jest już dłużej wprowadzany w błąd. Osiągnąwszy ten stan, nawet w godzinie śmierci, można wejść w królestwa Boga.

ZNACZENIE

Świadomość Kṛṣṇy albo życie duchowe można osiągnąć od razu, w ciągu jednej sekundy - albo można nie osiągnąć takiego stanu nawet po milionowych narodzinach. Jest to tylko kwestia zrozumienia i przyjęcia faktu. Khaṭvāṅga Mahārāja osiągnął ten stan życia przez podporządkowanie się Kṛṣṇie na pięć minut przed śmiercią. *Nirvāṇa* oznacza zakończenie materialnego sposobu życia. Według filozofii buddyjskiej, po skończeniu tego materialnego życia istnieje tylko próżnia. Jednak *Bhagavad-gītā* uczy czegoś przeciwnego. Życie prawdziwe zaczyna się dopiero po wypełnieniu tego życia materialnego. Dla zatwardziałego materialisty wystarczająca jest wiedza, iż musi on skończyć to życie materialne, ale dla osób zaawansowanych duchowo, po tym życiu

materialnym istnieje inne życie. Jeśli ktoś jest na tyle szczęśliwy, że staje się świadomym Kṛṣṇy jeszcze przed zakończeniem tego życia, od razu osiąga on stan *Brahma-nirvāṇa*. Nie ma żadnej różnicy pomiędzy królestwem Boga a służbą oddania dla Pana. Jako że obie te rzeczy znajdują się na planie absolutnym, zaangażowanie się w transcendentalną służbę miłości dla Pana jest osiągnięciem królestwa duchowego. W świecie materialnym istnieją czynności, które służą zadowalaniu zmysłów, podczas gdy w świecie duchowym mają miejsce czynności w świadomości Kṛṣṇy. Osiągnięcie świadomości Kṛṣṇy, nawet już w tym życiu, jest natychmiastowym osiągnięciem Brahmana. A ten, kto osiągnął świadomość Kṛṣṇy, z pewnością już wszedł w królestwo Boga.

Brahman jest po prostu przeciwieństwem materii. Zatem *brāhmī sthitiḥ* oznacza: "nie na platformie czynności materialnych". Służba oddania dla Pana została uznana w *Bhagavad-gīcie* za stan wyzwolony. Zatem *brāhmī sthitiḥ* jest wyzwoleniem z niewoli materialnej.

Śrīla Bhaktivinode Ṭhākur uznał ten drugi rozdział *Bhagavad-gīty* za streszczenie całego tekstu. Podstawowe tematy *Bhagavad-gīty* dotyczą *karma-yogi, jñāna-yogi* i *bhakti-yogi*. Rozdział drugi, jako streszczający całość, dokładnie omawia *karma-yogę* i *jñāna-yogę* oraz daje pewne pojęcie o *bhakti-yodze*.

W ten sposób kończą się wyjaśnienia Bhaktivedanty do drugiego rozdz. Śrīmad-Bhagavad-gīty, *będącego streszczeniem całości.*

ROZDZIAŁ III

Karma-yoga

TEKST 1

अर्जुन उवाच ।
ज्यायसी चेत्कर्मणस्ते मता बुद्धिर्जनार्दन ।
तत्किं कर्मणि घोरे मां नियोजयसि केशव ॥१॥

arjuna uvāca
jyāyasī cet karmaṇas te
matā buddhir janārdana
tat kiṁ karmaṇi ghore māṁ
niyojayasi keśava

arjunaḥ-Arjuna; *uvāca*-rzekł; *jyāyasī*-używając wielkich słów; *cet*-chociaż; *karmaṇaḥ*-niż czyn przynoszący owoce; *te*-Twoje; *matā*-zdanie; *buddhiḥ*-inteligencja; *janārdana*-O Kṛṣṇo; *tat*-zatem; *kim*-dlaczego; *kar-*

maṇi-w działaniu; *ghore*-okropnie; *mām*-mnie; *niyojayasi*-angażujesz mnie; *keśava*-O Kṛṣṇo.

TŁUMACZENIE

Arjuna rzekł: O Janārdano, O Keśavo, dlaczego usilnie nakłaniasz mnie do tej ohydnej wojny, skoro uważasz, że inteligencja lepsza jest niż czyn przynoszący owoce?

ZNACZENIE

W poprzednim rozdziale, Najwyższa Osoba Boga, Śrī Kṛṣṇa - w intencji uwolnienia Swojego bliskiego przyjaciela Arjuny z oceanu materialnego smutku - bardzo dokładnie opisał organiczną pozycję duszy. I polecona tam została droga realizacji duchowej: *buddhi-yoga*, czyli świadomość Kṛṣṇy. Czasami świadomość Kṛṣṇy jest błędnie uważana za bezczynność. Ten, kto posiada takie błędne rozumienie często chroni się w jakimś zacisznym miejscu, aby tam, przez intonowanie Jego świętych imion, stać się w pełni świadomym Kṛṣṇy. Jednakże bez praktyki w filozofii świadomości Kṛṣṇy, takie intonowanie w zacisznym miejscu, gdzie można jedynie zdobyć tani podziw niewinnej publiczności, nie jest bynajmniej rzeczą słuszną. Arjuna również myślał o świadomości Kṛṣṇy albo o *buddhi-yodze*, czyli inteligencji w duchowym postępie wiedzy, jako o wycofaniu się z aktywnego życia i praktykowaniu w jakimś odosobnionym miejscu pokut i wyrzeczeń. Innymi słowy, chciał on zręcznie uniknąć walki, używając jako wytłumaczenia świadomości Kṛṣṇy. Ale jako szczery uczeń przedstawił całą sprawę swojemu mistrzowi duchowemu i zapytał Kṛṣṇę o najlepszy dla siebie sposób postępowania. W odpowiedzi, Pan Kṛṣṇa dokładnie wytłumaczył mu, w tym trzecim rozdz., *karma-yogę*, czyli pracę w świadomości Kṛṣṇy.

TEKST 2

व्यामिश्रेणेव वाक्येन बुद्धिं मोहयसीव मे ।
तदेकं वद निश्चित्य येन श्रेयोऽहमाप्नुयाम् ॥२॥

vyāmiśreṇeva vākyena
buddhiṁ mohayasīva me
tad ekaṁ vada niścitya
yena śreyo 'ham āpnuyām

vyāmiśreṇa-przez dwuznaczne; *iva*-jako; *vākyena*-słowa; *buddhim*-inteligencja; *mohayasi*-oszołomiona; *iva*-jako; *me*-moje; *tat*-zatem; *ekam*-tylko jeden; *vada*-proszę, powiedz; *niścitya*-zapewniając; *yena*-przez które; *śreyaḥ*-prawdziwa korzyść; *aham*-ja; *āpnuyām*-mogę mieć.

TŁUMACZENIE

Moja inteligencja zwiedziona została przez Twoje dwuznaczne nauki. Proszę zatem, powiedz mi wyraźnie, co jest dla mnie najlepsze.

ZNACZENIE

W rozdziale poprzednim, będącym wstępem do *Bhagavad-gīty*, wytłumaczone zostały różne ścieżki, takie jak *sāṅkhya-yoga, buddhi-yoga*, kontrola zmysłów przez inteligencję, praca wolna od pragnienia zysku oraz pozycja neofity. Wszystko to zostało przedstawione w sposób niesystematyczny. Dla zrozumienia i działania konieczne byłoby bardziej zwięzłe przedstawienie ścieżki. Arjuna pragnął wyjaśnić te na pozór zawiłe sprawy, tak aby każdy prosty człowiek mógł przyjąć je bez błędnej interpretacji. Mimo iż wprowadzenie Arjuny w zakłopotanie, poprzez jakąś żonglerkę słowną, nie było intencją Kṛṣṇy, niemniej jednak Arjuna nie zrozumiał na czym polega proces świadomości Kṛṣṇy - na bierności czy aktywnej służbie? Innymi słowy, swoimi pytaniami wyjaśnia on wszystkim poważnym uczniom, którzy pragną zrozumieć tajemnicę *Bhagavad-gīty*, na czym polega ścieżka świadomości Kṛṣṇy.

TEKST 3

श्रीभगवानुवाच ।
लोकेऽस्मिन्द्विविधा निष्ठा पुरा प्रोक्ता मयानघ ।
ज्ञानयोगेन साङ्ख्यानां कर्मयोगेन योगिनाम् ॥३॥

śrī bhagavān uvāca
loke 'smin dvi-vidhā niṣṭhā
purā proktā mayānagha
jñāna-yogena sāṅkhyānāṁ
karma-yogena yoginām

śrī bhagavān uvāca-Najwyższa Osoba Boga rzekł; *loke*-w świecie; *asmin*-to; *dvi-vidhā*-dwa rodzaje; *niṣṭhā*-wiara; *purā*-uprzednio; *proktā*-

zostało powiedziane; *mayā*-przeze Mnie; *anagha*-O bezgrzeszny; *jñāna-yogena*-przez łączący proces wiedzy; *sāṅkhyānām*-filozofów empiryków; *karma-yogena*-przez łączący proces oddania; *yoginām*-wielbicieli.

TŁUMACZENIE

Błogosławiony Pan rzekł: O bezgrzeszny Arjuno, wytłumaczyłem ci już uprzednio, że są dwie klasy ludzi realizujących Dusze. Niektórzy bardziej skłonni są do poznania Jej drogą empirycznych, filozoficznych spekulacji, inni natomiast poprzez pracę w oddaniu.

ZNACZENIE

W trzydziestym dziewiątym wersie rozdz. drugiego Pan wytłumaczył dwa procesy - mianowicie *sāṅkhya-yogę* i *karma-yogę*, czyli *yogę-buddhi*. W tym wersie Pan tłumaczy to wyraźniej. *Sāṅkhya-yoga*, czyli analityczne studium ducha i materii, jest podstawowym zajęciem dla osób, które mają skłonności do spekulowania i poznawania rzeczy poprzez wiedzę eksperymentalną i filozofię. Drugi rodzaj ludzi, tak jak to zostało przedstawione w sześćdziesiątym pierwszym wersie rozdz. drugiego, pracuje w świadomości Kṛṣṇy. Pan również oznajmia w wersie trzydziestym dziewiątym, że poprzez pracę według zasad *buddhi-yogi*, czyli świadomości Kṛṣṇy, można uwolnić się z więzów działania; i co więcej, w metodzie tej nie ma żadnych słabych punktów. Ta sama zasada dokładniej została wytłumaczona w wersie sześćdziesiątym pierwszym - mianowicie, że tą *buddhi-yogą* jest całkowite zdanie się na Najwyższego (bardziej dokładnie, na Kṛṣṇę). W ten sposób bez trudu mogą być kontrolowane wszystkie zmysły. Zatem obie te *yogi* są współzależne, tak jak religia i filozofia. Religia bez filozofii jest sentymentem albo czasami fanatyzmem, podczas gdy filozofia bez religii jest spekulacją umysłową. Ostatecznym celem jest Kṛṣṇa i filozofowie szczerze poszukujący Prawdy Absolutnej dochodzą w końcu do świadomości Kṛṣṇy. To również zostało oznajmione w *Bhagavad-gīcie*. Cały ten proces polega na zrozumieniu właściwej pozycji duszy w stosunku do Duszy Najwyższej. Filozoficzna spekulacja, dzięki której można stopniowo dojść do świadomości Kṛṣṇy, jest metodą pośrednią. Natomiast drugi proces bezpośrednio łączy się ze wszystkim w świadomości Kṛṣṇy. Z tych obu, lepszą jest ścieżka świadomości Kṛṣṇy, gdyż nie polega ona na oczyszczaniu zmysłów poprzez proces filozoficzny. Świadomość Kṛṣṇy jest sama w sobie procesem oczyszczającym, a dzięki prostej metodzie służby oddania jest jednocześnie łatwa i wzniosła.

TEKST 4

न कर्मणामनारम्भान्नैष्कर्म्यं पुरुषोऽश्नुते ।
न च संन्यसनादेव सिद्धिं समधिगच्छति ॥४॥

na karmaṇām anārambhān
naiṣkarmyaṁ puruṣo 'śnute
na ca sannyasanād eva
siddhiṁ samadhigacchati

na-bez; *karmaṇām*-przepisanych obowiązków; *anārambhāt*-niewykonywanie; *naiṣkarmyam*-wolność od skutków działania; *puruṣah*-człowiek; *aśnute*-osiąga; *na*-ani; *ca*-również; *sannyasanāt*-przez wyrzeczenie; *eva*-jedynie; *siddhim*-sukces; *samadhigacchati*-osiąga.

TŁUMACZENIE

Nie można uwolnić się od skutków działania jedynie poprzez powstrzymywanie się od pracy ani osiągnąć doskonałości jedynie przez samo wyrzeczenie.

ZNACZENIE

Wyrzeczony porządek życia można przyjąć wtedy, gdy zostało się oczyszczonym poprzez wykonywanie określonego rodzaju obowiązków, które ustanowione zostały po to, aby oczyścić serce człowieka myślącego materialistycznie. Jeśli nie jest się oczyszczonym, nie można osiągnąć sukcesu jedynie przez bezpośrednie przyjęcie czwartego porządku życia (*sannyāsa*) (chociaż według filozofów empiryków, tylko przez przyjęcie *sannyāsy*, czyli porzucenie czynności przynoszących owoce, można od razu stać się równym Nārāyaṇowi). Pan jednak nie potwierdza tej zasady. *Sannyāsa* bez oczyszczenia serca jest jedynie zakłóceniem porządku społecznego. Z drugiej strony, jeśli ktoś angażuje się w transcendentalną służbę Pana, nawet nie wykonując przypisanych mu obowiązków, to Pan zaakceptuje każdy, nawet najmniejszy postęp na tej drodze (*buddhi-yoga*). *Svalpam apy asya dharmasya trāyate mahato bhayāt*. Zastosowanie się do tej zasady, nawet w niewielkim stopniu, umożliwia pokonanie wielkich trudności.

TEKST 5

न हि कश्चित्क्षणमपि जातु तिष्ठत्यकर्मकृत् ।
कार्यते ह्यवशः कर्म सर्वः प्रकृतिजैर्गुणैः ॥५॥

na hi kaścit kṣaṇam api
jātu tiṣṭhaty akarmakṛt
kāryate hy avaśaḥ karma
sarvaḥ prakṛti-jair guṇaiḥ

na-ani nie; *hi*-z pewnością; *kaścit*-każdy; *kṣaṇam*-nawet chwila; *api*-również; *jātu*-nawet; *tiṣṭhati*-pozostaje; *akarma-kṛt*-nie robiąc nic; *kāryate*-zmuszony do pracy; *he*-z pewnością; *avaśaḥ*-bezradnie; *karma*-praca; *sarvaḥ*-wszystko; *prakṛti-jaiḥ*-przez *guny* natury materialnej; *guṇaiḥ*-przez cechy.

TŁUMACZENIE

Siły natury materialnej są źródłem bodźców zmuszających wszystkich do bezradnego działania; dlatego nikt, nawet na chwilę, nie może powstrzymać się od zajęcia.

ZNACZENIE

Bezustanne działanie nie jest czymś właściwym dla istoty wcielonej, ale wynika ono z natury duszy. Bez obecności duszy, ciało materialne nie może się poruszać. Ciało jest jedynie martwym pojazdem wprowadzanym w ruch przez zawsze aktywną i nigdy nie przestającą działać duszę. Jeśli zatem dusza nie zostanie zaangażowana we właściwą pracę w świadomości Kṛṣṇy, wtedy zostanie zaangażowana w zajęcia narzucone jej przez energię iluzoryczną. W kontakcie z energią materialną dusza przyswaja sobie *guny* natury materialnej i aby oczyścić ją z tych związków konieczne jest zajęcie jej obowiązkami polecanymi w *śāstrach*. Kiedy jednak jest zaangażowana w naturalne zajęcia w świadomości Kṛṣṇy, wtedy dobre jest dla niej wszystko, cokolwiek jest ona w stanie zrobić. Zapewnia o tym *Śrīmad-Bhāgavatam*:

tyaktvā-sva-dharmaṁ caraṇāmbujaṁ harer
bhajann apakvo 'tha patet tato yadi
yatra kva vābhadram abhūd amuṣya kiṁ
ko vārtha āpto 'bhajatāṁ sva-dharmataḥ.

"Kto przyjmuje świadomość Kṛṣṇy, nawet jeśli nie wypełnia obowiązków polecanych w *śāstrach* ani nie pełni służby oddania właściwie, i nawet jeśli potem upada z tego poziomu - nie ma dla niego żadnej straty ani zła. A kto przestrzega wszystkich zaleceń *śāstr* w celu oczyszczenia się, jaki pożytek może mieć z tego, jeśli nie jest on świadomy Kṛṣṇy?" (*Bhāg.* 1.5.17) Zatem proces oczyszczający ma służyć osiągnięciu najistotniejszej rzeczy - świadomości Kṛṣṇy. Więc *sānnyasa* czy każdy inny proces oczyszczający, ma pomóc w osiągnięciu ostatecznego celu - stania się świadomym Kṛṣṇy bez czego wszystko uważane jest za niepowodzenie.

TEKST 6

कर्मेन्द्रियाणि संयम्य य आस्ते मनसा स्मरन् ।
इन्द्रियार्थान्विमूढात्मा मिथ्याचारः स उच्यते ॥६॥

karmendriyāṇi saṁyamya
ya āste manasā smaran
indriyārthān vimūḍhātmā
mithyācāraḥ sa ucyate

karma-indriyāṇi-pięć aktywnych narządów zmysłów; *saṁyamya*-kontrolując; *yaḥ*-każdy, kto; *āste*-pozostaje; *manasā*-przez umysł; *smaran* -myśląc; *indriya-arthān*-przedmioty zmysłów; *vimūḍha*-głupia; *ātmā* -dusza; *mithyā-ācāraḥ*-oszust; *saḥ*-on; *ucyate*-jest nazywany.

TŁUMACZENIE

Kto powstrzymuje zmysły i organy działania, ale którego umysł nadal zainteresowany jest przedmiotami zmysłów, ten z pewnością okłamuje samego siebie i nazywany jest oszustem.

ZNACZENIE

Jest wielu oszustów, którzy odmawiają pracy w świadomości Kṛṣṇy, ale urządzają pokazy medytacji, podczas gdy w rzeczywistości umysły ich zajęte są kontemplowaniem uciech zmysłowych. Tacy symulanci mogą również prowadzić jałowe dyskusje na tematy filozoficzne, mydląc oczy przemądrzałym adoratorom, ale według tego wersu są oni największymi oszustami. Dla zadowolenia zmysłów można działać w jakimkolwiek charakterze w danym porządku społecznym; jeśli jednak ktoś przestrzega zasad i reguł swojego

szczególnego stanu, wtedy może robić stopniowy postęp w oczyszczaniu swojej egzystencji. Kto natomiast jest *yogīnem* na pokaz, podczas gdy w rzeczywistości poszukuje przedmiotów zadowalających zmysły, ten musi zostać nazwany największym oszustem, mimo iż czasami mówi na tematy filozoficzne. Jego wiedza nie ma żadnej wartości, gdyż efekty wiedzy takiego grzesznego człowieka zabierane są przez iluzoryczną energię Pana. Umysł takiego symulanta jest zawsze nieczysty i dlatego jego *yoga* medytacyjna na pokaz nie ma żadnej wartości.

TEKST 7

यस्त्विन्द्रियाणि मनसा नियम्यारभतेऽर्जुन ।
कर्मेन्द्रियैः कर्मयोगमसक्तः स विशिष्यते ॥७॥

yas tv indriyāṇi manasā
niyamyārabhate'rjuna
karmendriyaiḥ karma-yogam
asaktaḥ sa viśiṣyate

yaḥ-ten, kto; *tu*-ale; *indriyāṇi*-zmysły; *manasā*-za pomocą umysłu; *niyama*-regulując; *ārabhate*-zaczyna; *arjuna*-O Arjuno; *karma-indriyaiḥ*-przez aktywne narządy zmysłów; *karma-yogam*-oddanie; *asaktaḥ*-wolny od przywiązań; *saḥ*-on; *viśiṣyate*-bez porównania lepszy.

TŁUMACZENIE

Bez porównania lepszy jest ten, kto za pomocą umysłu kontroluje zmysły, a narządy zmysłów angażuje w pracę w służbie oddania, nie przywiązując się do jej rezultatów.

ZNACZENIE

Zamiast być pseudo-transcendentalistą, ze względu na swoje rozwiązłe życie i uciechy zmysłowe, o wiele lepiej jest pozostać przy swoich własnych sprawach i wypełniać cel życia, którym jest uwolnienie się z materialnej niewoli i wejście w królestwo Boga. Pierwszym *svārtha-gati*, czyli celem interesu własnego, jest osiągnięcie Viṣṇu. Cały system *varṇa* i *āśrama* istnieje po to, aby pomóc nam w osiągnięciu tego celu życia. To przeznaczenie mogą również osiągnąć, przez systematyczną służbę oddania, osoby żyjące w małżeństwie. Można prowadzić kontrolowane życie, tak jak polecają to *śāstry*

oraz kontynuować wykonywanie swoich zajęć bez przywiązywania się do ich efektów, i w ten sposób czynić postęp w realizacji duchowej. Każda szczera osoba, która stosuje się do tej metody, jest w bez porównania lepszym położeniu niż fałszywy symulant praktykujący spirytualizm na pokaz i wprowadzający w błąd niewinną publiczność. Szczery zamiatacz ulicy jest bez porównania lepszy od medytującego szarlatana, który praktykuje medytacją tylko w celu zarobkowym.

TEKST 8

नियतं कुरु कर्म त्वं कर्म ज्यायो ह्यकर्मणः ।
शरीरयात्रापि च ते न प्रसिद्ध्येदकर्मणः ॥८॥

niyataṁ kuru karma tvaṁ
karma jyāyo hy akarmaṇaḥ
śarīra-yātrāpi ca te
na prasiddhyed akarmaṇaḥ

niyatam-przepisane; *kuru*-pełń; *karma*-obowiązki; *tvam*-ty; *karma*-praca; *jyāyaḥ*-lepsza; *hi*-niż; *akarmaṇaḥ*-bez pracy; *śarīra*-cielesne; *yātrā*-utrzymanie; *api*-nawet; *ca*-również; *te*-twój; *na*-nigdy; *prasiddhyet*-wykonywany; *akarmaṇaḥ*-bez pracy.

TŁUMACZENIE

Pełń swój obowiązek, gdyż działanie lepsze jest od bezczynu. Bez pracy człowiek nie jest w stanie nawet utrzymać swego fizycznego ciała.

ZNACZENIE

Jest wielu pseudo-medytatorów, którzy powołują się na swoje wyimaginowane wysokie pochodzenie, jak również wielu jest zawodowców, którzy fałszywie twierdzą, iż poświęcili wszystko dla postępu w życiu duchowym. Pan Kṛṣṇa nie chciał, aby Arjuna został symulantem, ale aby pełnił on swoje obowiązki, tak jak zostało to ustanowione dla *kṣatriyów*. Arjuna miał na utrzymaniu rodzinę i był dowódcą wojskowym. Dlatego lepiej było dla niego pozostać w takiej roli i pełnić swoje obowiązki religijne według zasad ustanowionych dla żyjących w małżeństwie i dla *kṣatriyów*. Takie czynności stopniowo oczyszczają serce zwykłego człowieka i uwalniają go od zanieczyszczeń materialnych. Tak zwane wyrzeczenie, po to aby żyć kosztem

innych, nigdy nie jest aprobowane przez Pana ani przez żadne objawione pisma religijne. Przede wszystkim, każdy musi pracować, aby utrzymać swoje ciało i duszę razem. Nie powinno się własnowolnie porzucać pracy, bez uprzedniego oczyszczenia się ze skłonności do życia materialistycznego. Niewątpliwie każdy, kto znajduje się w tym świecie materialnym, posiada nieczyste skłonności do panowania nad naturą materialną, albo innymi słowy, do zadowalania zmysłów. Należy zatem uwolnić się od tego rodzaju skłonności. Ten, kto tego nie czyni na drodze przepisanych obowiązków, ten nie powinien nigdy próbować zostać tak zwanym transcendentalistą, porzucając pracę i żyjąc na koszt innych.

TEKST 9

यज्ञार्थात्कर्मणोऽन्यत्र लोकोऽयं कर्मबन्धनः ।
तदर्थं कर्म कौन्तेय मुक्तसङ्गः समाचर ॥९॥

yajñārthāt karmaṇo'nyatra
loko'yaṁ karma-bandhanaḥ
tad-arthaṁ karma kaunteya
mukta-saṅgaḥ samācara

yajña-arthāt-tylko ze względu na Yajñę, czyli Viṣṇu; *karmaṇaḥ*-wykonana praca; *anyatra*-w przeciwnym razie; *lokaḥ*-ten świat; *ayam*-ten; *karma-bandhanaḥ*-niewola przez pracę; *tat*-Jemu; *artham*-dla; *karma*-praca; *kaunteya*-O synu Kuntī; *mukta-saṅgaḥ*-wolny od przywiązania; *samācara*-rób to doskonale.

TŁUMACZENIE

Praca wykonywana być musi jako ofiara dla Viṣṇu, w przeciwnym razie jest ona przyczyną niewoli w tym materialnym świecie. Dlatego, O synu Kuntī, pełń swoje obowiązki dla Jego zadowolenia. W ten sposób zawsze pozostaniesz wolnym od przywiązań i niewoli.

ZNACZENIE

Skoro praca konieczna jest nawet dla prostego utrzymania ciała, obowiązki odpowiadające określonej pozycji społecznej i określonym kwalifikacjom zostały w ten sposób ustanowione, aby przez spełnianie ich mógł zostać osiągnięty cel. *Yajña* znaczy Pan Viṣṇu albo spełnienie ofiary. Celem

spełniania wszelkich ofiar jest zadowolenie Pana Viṣṇu. *Vedy* nakazują: *yajño vai viṣṇuḥ*. Innymi słowy, przez spełnianie określonych *yajñ* albo przez bezpośrednie pełnienie służby oddania osiągnięty zostaje ten sam cel. Świadomość Kṛṣṇy jest zatem pełnieniem *yajñy* i to poleca ten werset. Zadowalanie Viṣṇu jest również celem instytucji *varṇāśrama*: "*Varṇāśrama-cārā-vatā puruṣeṇa paraḥ pumān/ viṣṇur ārādhyate* ..." (*Viṣṇu Purāṇa* 3.8.8) Zatem pracować należy dla zadowolenia Viṣṇu. Każda inna praca wykonana w tym świecie materialnym będzie przyczyną niewoli, gdyż zarówno dobra, jak i zła praca ma swoje następstwa, a wszelkie następstwa wiążą wykonawcę danej pracy z tym materialnym światem. Dlatego należy pracować w świadomości Kṛṣṇy, dla zadowolenia Kṛṣṇy (czyli Viṣṇu). Działając w ten sposób jest się w stanie wyzwolonym. Działanie takie jest wielką sztuką i na początku proces ten wymaga doświadczonego przewodnictwa wielbiciela Pana Kṛṣṇy albo bezpośredniego kierownictwa Samego Kṛṣṇy (jak to było w przypadku Arjuny). Nie należy robić niczego dla zadowalania własnych zmysłów, a jedynie dla satysfakcji Kṛṣṇy. Takie działanie nie tylko chroni przed następstwami pracy, ale również stopniowo wznosi daną osobę do płaszczyzny transcendentalnej służby miłości dla Pana, a sama ta służba może doprowadzić do królestwa Boga.

TEKST 10

सहयज्ञाः प्रजाः सृष्ट्वा पुरोवाच प्रजापतिः ।
अनेन प्रसविष्यध्वमेष वोऽस्त्विष्टकामधुक् ॥१०॥

saha-yajñāḥ prajāḥ sṛṣṭvā
purovāca prajāpatiḥ
anena prasaviṣyadhvam
eṣa vo'stv iṣṭa-kāma-dhuk

saha-razem z; *yajñāḥ*-ofiary; *prajāḥ*-pokolenia; *sṛṣṭvā*-stwarzając; *purā*-dawno temu; *uvāca*-powiedział; *prajā-patiḥ*-Pan stworzenia; *anena*-przez to; *prasaviṣyadhvam*-niech się wam coraz lepiej powodzi; *eṣaḥ*-z pewnością; *vaḥ*-wasze; *astu*-niech tak będzie; *iṣṭa*-wszystko, czego pożądacie; *kāma-dhuk*-obdarowujący.

TŁUMACZENIE

Na początku stworzenia, Pan wszystkich istot ustanowił cztery generacje ludzi i półbogów, wraz z ofiarami dla Viṣṇu, i pobłogosławił ich

mówiąc: "Bądźcie szczęśliwi poprzez tę yajñę [ofiarę], albowiem spełniając ją, otrzymacie wszystko, czego pożądacie."

ZNACZENIE

Stworzenie świata materialnego przez Pana wszystkich istot (Viṣṇu) jest szansą daną uwarunkowanym duszom, aby mogły powrócić do domu - z powrotem do Boga. Wszystkie żywe istoty wewnątrz tego materialnego stworzenia uwarunkowane są przez naturę materialną, a powodem tego jest zapomnienie o związku z Kṛṣṇą, Najwyższą Osobą Boga. Zasady wedyjskie, jak oznajmia to *Bhagavad-gītā*, mają pomóc nam w poznaniu tego wiecznego związku: *vedaiś ca sarvair aham eva vedyaḥ*. Pan mówi, że celem *Ved* jest poznanie Jego natury. Hymny wedyjskie oznajmiają: *patiṁ viśvasyātmeśvaram*. Zatem Pan żywych istot jest Najwyższą Osobą Boga, Viṣṇu. Również w *Śrīmad-Bhāgavatam* Śrīla Śukadeva Gosvāmī określa Pana jako *pati* pod wieloma względami:

śriyaḥ-patir yajña-patiḥ prajā-patir
dhiyāṁ patir loka-patir dharā-patiḥ
patir gatiś cāndhaka-vṛṣṇi-sātvatāṁ
prasīdatāṁ me bhagavān satāṁ patiḥ
(Bhāg. 2.4.20)

Tym *prajā-pati* jest Pan Viṣṇu i to On jest Panem wszystkich żywych stworzeń, wszystkich światów i wszelkiego piękna. On jest obrońcą i żywicielem każdego. Pan stworzył ten materialny świat dla uwarunkowanych dusz, aby nauczyły się jak pełnić *yajñas* (ofiary) dla zadowolenia Viṣṇu. To spełnianie *yajñas* jest konieczne po to, aby mogły żyć tutaj wygodnie i bez trosk, a następnie, po utracie tego ciała materialnego, mogły wejść do Królestwa Boga. Taki jest to cały plan dla uwarunkowanej duszy. Przez spełnianie *yajñas* uwarunkowana dusza staje się stopniowo świadoma Kṛṣṇy i święta pod każdym względem. Dla tego wieku Kali, święte pisma wedyjskie polecają *saṅkīrtana-yajña* (intonowanie świętych imion Boga). Ten transcendentalny system został zapoczątkowany przez Pana Caitanyę w celu wyzwolenia wszystkich ludzi w tym wieku. *Saṅkīrtana-yajña* i świadomość Kṛṣṇy dobrze łączą się ze sobą. Pan Kṛṣṇa pod postacią Swojego wielbiciela (jako Pan Caitanya) wspomniany jest w *Śrīmad-Bhāgavatam* w następujący sposób, ze szczególnym nawiązaniem do *saṅkīrtana-yajña*:

kṛṣṇa-varṇaṁ tviṣākṛṣṇāṁ sāṅgopāṅgāstra-pārṣadam
yajñaiḥ saṅkīrtana-prāyair yajanti hi su-medhasaḥ

"W tym wieku Kali, ludzie obdarzeni dostateczną inteligencją będą wielbić Pana, otoczonego Jego towarzyszani, przez pełnienie *saṅkīrtana-yajñy*." (*Bhāg.* 11.5.29) Inne *yajñas* polecane przez literaturę wedyjską nie są łatwe do spełniania w tym wieku Kali, natomiast *saṅkīrtana-yajña* jest łatwa i najdoskonalsza do wszystkich celów.

TEKST 11

देवान्भावयतानेन ते देवा भावयन्तु वः ।
परस्परं भावयन्तः श्रेयः परमवाप्स्यथ ॥११॥

devān bhāvayatānena
te devā bhāvayantu vaḥ
parasparaṁ bhāvayantaḥ
śreyaḥ param avāpsyatha

devān-półbogów; *bhāvayata*-zadowoliwszy; *anena*-przez tę ofiarę; *te*-ci; *devāḥ*-półbogowie; *bhāvayantu*-zadowolą; *vaḥ*-was; *parasparam*-wzajemny; *bhāvayantaḥ*-zadowalając się nawzajem; *śreyaḥ*-korzyść; *param* -najwyższe; *avāpsyatha*-zaprawdę osiągnięcie.

TŁUMACZENIE

Półbogowie, usatysfakcjonowani ofiarami, zadowolą was również. I gdy w ten sposób będziecie wspomagać się nawzajem, zapanuje ogólna pomyślność.

ZNACZENIE

Półbogowie zostali upełnomocnieni do zarządzania sprawami materialnymi. Są oni niezliczonymi pomocnikami w różnych częściach ciała Najwyższej Osoby Boga i im powierzone zostało zadanie zaopatrywania każdej żywej istoty w powietrze, światło i wodę, oraz inne środki potrzebne do utrzymania ciała i duszy razem. Odczuwanie przez nich przyjemności i nieprzyjemności zależne jest od spełniania *yajñas* przez istotę ludzką. Niektóre z *yajñas* mają na celu zadowolenie określonych półbogów; ale nawet w tym wypadku czczony jest Pan Viṣṇu, gdyż to On ostatecznie odbiera wszystkie ofiary. Również *Bhagavad-gītā* oznajmia, że wszelkie rodzaje *yajñas* przyjmuje Sam Kṛṣṇa: *bhoktāraṁ yajña tapasām*. Zatem głównym celem wszystkich *yajñas* jest ostateczne zadowolenie *yajña-pati*. Kiedy *yajñas* spełniane są w doskonały

sposób, wtedy zadowalani są też półbogowie opiekujący się różnego rodzaju surowcami materialnymi, i dostarczają ich w obfitych ilościach.

Spełnianie *yajñas* przynosi wiele ubocznych korzyści, prowadząc ostatecznie do wyzwolenia z materialnej niewoli. Jak oznajmiają to *Vedy*, przez spełnianie *yajñas* oczyszczone zostają wszystkie czynności:

āhāra-śuddhau sattva-śuddhiḥ sattva-śuddhau
dhruvā smṛtiḥ smṛti-lambhe sarva-granthīnāṁ vipra-mokṣaḥ

Jak to zostanie wytłumaczone w następnych wersach, przez spełnianie *yajñas* poświęcone zostaje pożywienie, a przez spożywanie poświęconego pożywienia, oczyszcza się samą egzystencję. Przez oczyszczenie egzystencji uświęcone zostają delikatne tkanki mózgu, a kiedy pamięć zostaje uświęcona, wtedy można myśleć o ścieżce wyzwolenia. A wszystko to razem prowadzi do świadomości Kṛṣṇy, będącej ogromną potrzebą współczesnego społeczeństwa.

TEKST 12

इष्टान्भोगान्हि वो देवा दास्यन्ते यज्ञभाविताः ।
तैर्दत्तानप्रदायैभ्यो यो भुङ्क्ते स्तेन एव सः ॥१२॥

iṣṭān bhogān hi vo devā
dāsyante yajña-bhāvitāḥ
tair dattān apradāyaibhyo
yo bhuṅkte stena eva saḥ

iṣṭān-pożądane; *bhogān*-potrzeby życia; *he*-z pewnością; *vaḥ*-wam; *devāḥ*-półbogowie; *dāsyante*-nagradzają; *yajña-bhāvitāḥ*-będąc usatysfakcjonowanymi przez spełnianie ofiar; *taiḥ*-przez nich; *dattān*-podarowane rzeczy; *apradāya*-bez ofiarowywania; *ebhyaḥ*-półbogom; *yaḥ*-ten, kto; *bhuṅkte*-korzysta; *stenaḥ*-złodziej; *eva*-z pewnością; *saḥ*-jest on.

TŁUMACZENIE

Odpowiedzialni za różne potrzeby życia półbogowie, usatysfakcjonowani pełnieniem yajñas [ofiar], dostarczają wszystkich rzeczy potrzebnych człowiekowi. Ale zaprawdę złodziejem jest ten, kto korzystając z tych darów, nie ofiarowuje ich z powrotem półbogom.

ZNACZENIE

Półbogowie są pośrednikami Najwyższej Osoby Boga, Viṣṇu, zaopatrującymi człowieka w różne potrzebne mu rzeczy. Dlatego muszą być oni

zadowalani spełnianiem określonych *yajñas*. *Vedy* polecają różnego rodzaju *yajñas* dla różnych półbogów, jednak wszystkie one są ostatecznie ofiarowywane Najwyższej Osobie Boga. Pełnienie ofiar dla półbogów zaleca się tym, którzy nie są w stanie zrozumieć, kim jest Osoba Boga. *Vedy* polecają różnego typu *yajñas* w zależności od różnych cech materialnych osób pełniących te ofiary. Na tych samych zasadach - mianowicie odpowiednio do różnych kwalifikacji - oparte jest również czczenie różnych półbogów. Tym np., którzy jedzą mięso, poleca się kult bogini Kali, upiornej formy natury materialnej, przed którą należy składać ofiary z e zwierząt. Ale tym, którzy znajdują się pod wpływem *guṇy* dobroci, *Vedy* polecają transcendentalny kult Viṣṇu. Stopniowa promocja do tej pozycji transcendentalnej jest ostatecznym celem wszystkich *yajñas*. Dla zwykłego człowieka konieczne jest spełnianie przynajmniej pięciu *yajñas*, znanych jako *pañca-mahāyajña*.

Należy wiedzieć jednakże, że wszystkie potrzeby życia w społeczeństwie ludzkim zaspokajane są przez półbogów, będących pośrednikami Pana. Nikt nie może stworzyć niczego sam. Weźmy np. wszelki pokarm spożywany przez społeczeństwo ludzkie. Na pokarm ten składają się: zboża, owoce, warzywa, mleko, cukier, etc., (dla osób w *guṇie* dobroci) oraz pożywienie tych, którzy nie są wegetarianami - tzn. mięso, etc. Żadnego z tych produktów człowiek nie jest w stanie wyprodukować. Jak również nie leży w możliwościach społeczeństwa ludzkiego wyprodukowanie ciepła, światła, wody, powietrza, etc. - będących podstawowymi potrzebami życia. Gdyby nie Najwyższy Pan, nie byłoby światła słonecznego, światła księżyca, deszczu, wiatru, etc. - bez których życie jest niemożliwe. Rzeczą oczywistą jest więc to, że życie nasze zależne jest od rzeczy dostarczanych przez Pana. Nawet dla naszych przemysłowych przedsięwzięć musimy posiadać tak wiele różnych surowców, jak metal, siarkę, rtęć, mangan oraz wiele innych niezbędnych rzeczy. Wszystko to otrzymujemy od pośredników Pana, abyśmy zrobili z nich właściwy użytek i abyśmy byli zdrowi i zdolni do samo-realizacji, prowadzącej do ostatecznego celu życia - uwolnienia się od materialnej walki o egzystencję. Cel życia można osiągnąć przez pełnienie *yajñas*. Jeśli jednak zapomnimy o tym celu i będziemy przyjmowali różne rzeczy od pośredników Pana jedynie dla zadowalania zmysłów, uwikłamy się coraz bardziej w egzystencję materialną, która nie jest celem stworzenia, i z pewnością będziemy złodziejami. Będziemy zatem musieli zostać ukarani przez prawa natury materialnej. Społeczeństwo złodziei nigdy nie może być szczęśliwe, jako że nie ma ono celu w życiu. Zatwardziali materialiści, których śmiało możemy nazwać złodziejami, nie mają ostatecznego celu życia. Nie posiadają również wiedzy o tym, w jaki sposób spełniać *yajñas*. Nastawieni się jedynie na zadowalanie zmysłów.

Pan Caitanya zapoczątkował najłatwiejszy sposób spełniania *yajña*, mianowicie *saṅkīrtana-yajñę*, którą może spełniać każdy w tym świecie, kto przyjmie zasady świadomości Kṛṣṇy.

TEKST 13

यज्ञशिष्टाशिनः सन्तो मुच्यन्ते सर्वकिल्बिषैः ।
भुञ्जते ते त्वघं पापा ये पचन्त्यात्मकारणात् ॥१३॥

yajña-śiṣṭāśinaḥ santo
mucyante sarva-kilbiṣaiḥ
bhuñjate te tv agham pāpā
ye pacanty ātma-kāraṇāt

yajña-śiṣṭa-pokarm przyjęty po spełnieniu *yajña*; *aśinaḥ*-jedzący; *santaḥ*-wielbiciele; *mucyante*-uwalniają się od; *sarva*-wszystkich rodzajów; *kilbiṣaiḥ*-grzechów; *bhuñjate*-cieszą się; *te*-oni; *tu*-ale; *agham*-ciężkie grzechy; *pāpāḥ*-grzesznicy; *ye*-ci; *pacanti*-przygotowują pokarm; *ātma-kāraṇāt*-dla zadowolenia zmysłów.

TŁUMACZENIE

Wielbiciele Pana uwolnieni są od wszelkich grzechów, albowiem spożywają pokarm wpierw ofiarowany. Inni, którzy przygotowują pożywienie dla zadowolenia własnych zmysłów, zaprawdę jedzą tylko grzech.

ZNACZENIE

Jak opisuje to *Brahma-saṁhitā: premāñjana-cchurita-bhakti-vilocanena santaḥ sadaiva hṛdayeṣu vilokayanti*, wielbiciele Najwyższego Pana, czyli osoby świadome Kṛṣṇy, nazywane są *santas* i zawsze pogrążone są one w miłości do Pana. Będąc zawsze w miłosnym związku z Najwyższą Osobą Boga, Govindą (obdarzającym wszelkimi przyjemnościami) albo Mukundą (wyzwolicielem), czyli Kṛṣṇa (wszechatrakcyjną osobą), *santas* nie mogą przyjąć niczego, nie ofiarując tego wpierw Najwyższej Osobie. Dlatego wielbiciele tacy zawsze pełnią różnego rodzaju *yajñas*, związane ze służbą oddania, takie jak *śravaṇam, kīrtanam, smaraṇam, arcanam*, etc., i spełnianie takich *yajñas* trzyma ich z dala od wszelkiego rodzaju zanieczyszczeń pochodzących z grzesznych związków tego materialnego świata. Inni, którzy przygotowują pokarm dla siebie, czyli dla zadowalania zmysłów, nie

tylko są złodziejami, ale spożywają również wszelkiego rodzaju grzechy. Jak ktoś może być szczęśliwy, jeśli jest jednocześnie złodziejem i grzesznikiem? Nie jest to możliwe. Dlatego, aby uczynić ludzi szczęśliwymi pod każdym względem, trzeba nauczyć ich spełniania prostego procesu *saṅkīrtana-yajña*, w pełnej świadomości Kṛṣṇy. W przeciwnym razie nie będzie na świecie ani pokoju, ani szczęścia.

TEKST 14

अन्नाद्भवन्ति भूतानि पर्जन्यादन्नसंभवः ।
यज्ञाद्भवति पर्जन्यो यज्ञः कर्मसमुद्भवः ॥१४॥

annād bhavanti bhūtāni
parjanyād anna-sambhavaḥ
yajñād bhavati parjanyo
yajñaḥ karma-samudbhavaḥ

annāt-z ziarna; *bhavanti*-rosną; *bhūtāni*-ciała materialne; *parjanyāt*-z deszczu; *anna*-ziarno służące za pożywienie; *sambhavaḥ*-są możliwe; *yajñāt*-z pełnienia ofiary; *bhavati*-staje się możliwym; *parjanyaḥ*-deszcze; *yajñaḥ*-spełnianie *yajña*; *karma*-określone obowiązki; *samudbhavaḥ*-zrodzone z.

TŁUMACZENIE

Wszystkie żyjące ciała utrzymują się przy życiu spożywając ziarno, ziarno z deszczu powstaje, deszcz ze spełniania yajña [ofiary], a yajña z pełnienia nakazanych obowiązków.

ZNACZENIE

Śrīla Baladeva Vidyābhūṣaṇa, wielki komentator *Bhagavad-gīty*, pisze w następujący sposób: *ye indrādy-aṅga-tayāvasthitaṁ yajñaṁ sarveśvaraṁ viṣṇum abhyarccya taccheṣam aśnanti tena taddeha-yāntrāṁ sampādayanti, te santaḥ sarveśvarasya bhaktāḥ sarva-kilviṣair anādi-kāla-vivṛddhair ātmānubhava-pratibandhakair nikhilaiḥ pāpair vimucyante.* Najwyższy Pan, który znany jest jako *yajña-puruṣaḥ*, czyli Osobiście przyjmujący wszystkie ofiary, jest panem wszystkich półbogów, którzy służą Mu, tak jak różne części ciała służą całości. Półbogowie, jak Indra, Candra, Varuṇa, etc., zostali wyznaczeni przez Niego do zarządzania sprawami materialnymi. *Vedy*

zalecają spełnianie określonych ofiar dla zadowolenia tych półbogów, aby dostarczali powietrza, światła i wody w ilościach wystarczających dla wyprodukowania ziarna służącego za pożywienie. Jednak półbogowie, będący różnymi członkami Pana, czczeni są automatycznie przez wielbienie Pana Kṛṣṇy. Nie ma więc specjalnej potrzeby oddawania czci półbogom. Dlatego też wielbiciele Pana, w świadomości Kṛṣṇy, ofiarowują pożywienie Kṛṣṇie i dopiero potem je spożywają. Jest to proces odżywiający ciało duchowe. Przez proces ten nie tylko uwalniają się od skutków swoich przeszłych grzechów, ale również uodporniają się na wszelkie nieczystości natury materialnej. Kiedy panuje epidemia jakiejś choroby, antyseptyczna szczepionka chroni od zachorowania na tę chorobę. Podobnie, pożywienie ofiarowywane Panu Viṣṇu i następnie przyjmowane przez nas, czyni nas dostatecznie odpornymi na schorzenia materialne, a ten, kto ciągle to praktykuje, nazywany jest wielbicielem Pana. Dlatego osoba świadoma Kṛṣṇy, która spożywa tylko pokarm wpierw ofiarowany Panu, może zwalczyć wszelkie skutki swoich przeszłych materialnych skażeń, będących przeszkodami w postępie na drodze realizacji duchowej. Kto natomiast tego nie czyni, ten w dalszym ciągu powiększa ilość grzesznych czynów i w ten sposób przygotowuje sobie następne ciało, podobne ciałom psów i kotów, aby odcierpieć skutki wszystkich swoich grzechów. Ten świat materialny pełen jest nieczystości, ale ten, kto uodpornił się, przyjmując *prasādam* (pożywienie ofiarowane Viṣṇu), ten bezpieczny jest wobec ataków choroby materialnej; podczas gdy ten, kto tego nie czyni, ulega skażeniu.

Prawdziwym pożywieniem są zboża i warzywa. Ludzka istota spożywa różnego rodzaju ziarno, warzywa, owoce, etc., a zwierzęta odpadki z ziarna, warzyw oraz trawę, rośliny, etc. Od produkcji roślinnej uzależniony jest również człowiek, który przyzwyczajony jest do jedzenia mięsa. Więc ostatecznie uzależnieni jesteśmy od produktów rolnych, a nie od produkcji wielkich fabryk. Urodzaj w rolnictwie zależy od ilości deszczu, a deszcz kontrolowany jest przez takich półbogów, jak Indra, półbóg Słońca, Księżyca, etc., będących sługami Pana. Pana zadowolić można ofiarami. Zatem ten, kto nie spełnia ich, znajdzie się w niedoli - takie jest prawo natury. *Yajña*, szczególnie polecana dla tego wieku-*saṅkīrtana-yajña*, musi być spełniana, aby uchronić nas przynajmniej od niedoboru żywności.

TEKST 15

कर्म ब्रह्मोद्भवं विद्धि ब्रह्माक्षरसमुद्भवम् ।
तस्मात्सर्वगतं ब्रह्म नित्यं यज्ञे प्रतिष्ठितम् ॥१५॥

karma brahmodbhavaṁ viddhi
brahmākṣara-samudbhavam
tasmāt sarva-gataṁ brahma
nityaṁ yajñe pratiṣṭhitam

karma-praca; *brahma-Vedy*; *udbhavam*-produkowane z; *viddhi*-należy wiedzieć; *brahma-Vedy*; *akṣara*-Najwyższy Brahman (Osoba Boga); *samudbhavam*-bezpośrednio zamanifestowany; *tasmāt*-dlatego; *sarva-gatam*-wszech-przenikający; *brahma*-Transcendencja; *nityam*-wiecznie; *yajñe*-w ofierze; *pratiṣṭhitam*-usytuowana.

TŁUMACZENIE

Vedy nakazują spełnianie ofiar, a Vedy wyjawione zostały bezpośrednio przez Najwyższą Osobę Boga. Zatem wszech-przenikająca Transcendencja jest wiecznie usytuowana w czynach ofiarnych.

ZNACZENIE

Werset ten mówi bardziej wyraźnie o *yajñārtha-karma*, czyli o konieczności pracy jedynie dla zadowolenia Kṛṣṇy. Jeśli mamy pracować dla zadowolenia *yajña-puruṣa*, Viṣṇu, wtedy musimy zaznajomić się ze wskazówkami, jak działać w Brahmanie - czyli musimy poznać transcendentalne *Vedy*. *Vedy* są kodeksem zawierającym dyrektywy działania. Wszystko, co nie jest wykonywane zgodnie ze wskazówkami *Ved*, nazywa się *vikarmą*, czyli nieautoryzowanym albo inaczej, grzesznym działaniem. Aby więc uchronić się od skutków swojej pracy, należy zawsze korzystać ze wskazówek *Ved*. Tak jak w zwykłym życiu musimy pracować zgodnie z poleceniami wydawanymi przez rząd danego państwa, tak też w swoim postępowaniu powinniśmy kierować się dyrektywami Pana, zarządzającego najwyższym państwem. Te dyrektywy, umieszczone w *Vedach*, zamanifestowane zostały bezpośrednio z oddechu Najwyższej Osoby Boga. Jest powiedziane: *asya mahato bhūtasya naśvasitam etad yad ṛg-vedo yajur-vedaḥ sāma-vedo 'tharvāṅ girasaḥ*. "Cztery *Vedy* - mianowicie: *Ṛg-veda, Yajur-veda, Sāma-veda* i *Atharva-veda* - wszystkie wyemanowały z oddechu potężnej Osoby Boga." Pan, będąc wszechmocnym, może mówić poprzez oddech. Potwierdza to *Brahma-saṁhitā*. Pan posiada tę wszechmoc, że jakimkolwiek ze Swoich zmysłów może wykonywać czynności każdego innego zmysłu. Innymi słowy, Pan może mówić poprzez Swój oddech oraz może zapładniać patrząc. Powiedziane jest, że rzucił On spojrzenie na *prakṛti* (naturę materialną) i w ten sposób stworzył wszystkie żywe istoty. Po

stworzeniu żywych istot czy też zapłodnieniu nimi łona natury materialnej, pozostawił - w postaci mądrości wedyjskiej - Swoje wskazówki, w jaki sposób uwarunkowane dusze mogą powrócić do domu, z powrotem do Boga. Powinniśmy zawsze pamiętać, że wszystkie uwarunkowane dusze w tym materialnym świecie żądne są uciech materialnych. Wskazówki wedyjskie zostały więc ułożone w taki sposób, że pozwalają one zaspokoić te niemoralne pragnienia, a następnie, po skończeniu z tak zwanymi radościami materialnymi, powrócić do Boga. Jest to szansa dla uwarunkowanych dusz na osiągnięcie wyzwolenia. Zatem, przez stanie się świadomymi Kṛṣṇy, uwarunkowane dusze muszą spróbować spełniać ten proces *yajña*. Nawet ci, którzy nie mogą przestrzegać nakazów wedyjskich, mogą przyjąć zasady świadomości Kṛṣṇy, a to zastąpi spełnianie wszystkich *yajñas* czy *karmas*.

TEKST 16

एवं प्रवर्तितं चक्रं नानुवर्तयतीह यः ।
अघायुरिन्द्रियारामो मोघं पार्थ स जीवति ॥१६॥

evaṁ pravartitaṁ cakraṁ
nānuvartayatīha yaḥ
aghāyur indriyārāmo
moghaṁ pārtha sa jīvati

evam-tak nakazanych; *pravartitam*-ustanowione przez *Vedy*; *cakram*-cykl; *na*-nie; *anuvartayati*-przyjmuje; *iha*-w tym życiu; *yaḥ*-ten, kto; *aghāyuḥ*-życie pełne grzechów; *indriya-ārāmaḥ*-usatysfakcjonowani zadowalaniem zmysłów; *mogham*-bezużyteczne; *pārtha*-O synu Pṛthy (Arjuno); *saḥ*-ten, kto to czyni; *jīvati*-żyje.

TŁUMACZENIE

Mój drogi Arjuno, grzeszne życie wiedzie człowiek, który nie przestrzega nakazów Ved odnośnie spełniania ofiar, gdyż na próżno żyje ten, kto znajduje zadowolenie jedynie w uciechach zmysłowych.

ZNACZENIE

Pan potępił tutaj filozofię czcicieli pieniądza, polegającą na ciężkiej pracy i zadowalaniu zmysłów. Dla tych, którzy chcą korzystać z uciech tego świata

materialnego, bezwzględnie konieczny jest wyżej wymieniony system spełniania *yajña*. Kto nie praktykuje tego, bardzo ryzykuje swoim życiem, skazując się na coraz gorsze potępienie. Prawem natury, ta ludzka forma życia została szczególnie przeznaczona do samo-realizacji w jakiejkolwiek z trzech dróg - mianowicie *karma-yodze, jñāna-yodze* albo *bhakti-yodze*. Transcendentalista, który jest ponad występki i cnoty, nie musi surowo przestrzegać nakazanych *yajñas*, ale spełnianie ich konieczne jest - w celu oczyszczenia się - dla tych, którzy zajmują się zadowalaniem zmysłów. Istnieją zajęcia różnego rodzaju. Ci, którzy nie posiadają świadomości Kṛṣṇy, niewątpliwie zaangażowani są w czynności wynikające ze świadomości zmysłowej; dlatego muszą oni spełniać również jakieś pobożne uczynki. System *yajña* zaplanowany został w taki sposób, aby osoby o świadomości zmysłowej mogły zaspokoić swoje pragnienia, bez uwikłania się w skutki swojego działania dla zadowalania zmysłów. Pomyślność świata nie zależy od naszych własnych wysiłków, ale od podstawowych zarządzeń Najwyższego Pana, bezpośrednio realizowanych przez półbogów. Zatem *yajñas* bezpośrednio kierowane są do określonego półboga. Pośrednio jest to praktykowanie świadomości Kṛṣṇy, ponieważ gdy ktoś opanowuje pełnienie *yajñas*, niewątpliwie staje się on świadomym Kṛṣṇy. Jeśli jednak nie osiąga takiej świadomości, pomimo spełniania *yajñas*, to przestrzegane przez niego zasady uważane są jedynie za kodeks moralny. Nie należy jednak ograniczać swojego postępu tylko do opanowania kodeksu moralnego, ale należy pójść dalej - osiągnąć świadomość Kṛṣṇy.

TEKST 17

यस्त्वात्मरतिरेव स्यादात्मतृप्तश्च मानवः ।
आत्मन्येव च संतुष्टस्तस्य कार्यं न विद्यते ॥१७॥

yas tv ātma-ratir eva syād
ātma-tṛptaś ca mānavaḥ
ātmany eva ca santuṣṭas
tasya kāryaṁ na vidyate

yaḥ-ten, kto; *tu*-ale; *ātma-ratiḥ*-czerpie przyjemność; *eva*-na pewno; *syāt*-pozostaje; *ātma-tṛptaḥ*-oświecony; *ca*-i; *mānavaḥ*-człowiek; *ātmani* -w sobie; *eva*-jedynie; *ca*-i; *santuṣṭaḥ*-całkowicie zaspokojony; *tasya*-jego; *kāryam*-obowiązek; *na*-nie; *vidyate*-istnieje.

TŁUMACZENIE

Kto jednak czerpie przyjemność z duszy jedynie, kto jest oświecony w duchu, raduje się w duchu i całkowicie jest nim napełniony - dla tego nie ma żadnych obowiązków.

ZNACZENIE

Osoba w pełni świadoma Kṛṣṇy i znajdująca całkowite zadowolenie w swoich czynach w świadomości Kṛṣṇy, nie ma już więcej żadnych obowiązków do spełnienia. Dzięki tej swojej świadomości, bezustannie oczyszcza się ona z wszelkich bezbożnych czynów, tak skutecznie, jak gdyby spełniała wiele tysięcy *yajñas*. W ten sposób oczyszczając swoją świadomość, staje się całkowicie pewna swojej wiecznej pozycji w związku z Najwyższym. Dzięki łasce Pana zostaje ona oświecona co do swojego obowiązku i dlatego nie ma już więcej żadnych zobowiązań w stosunku do nakazów wedyjskich. Taka świadoma Kṛṣṇy osoba nie jest już dłużej zainteresowana czynnościami materialnymi i nie znajduje już przyjemności w takich rzeczach jak wino, kobiety i temu podobne namiętności.

TEKST 18

नैव तस्य कृतेनार्थो नाकृतेनेह कश्चन ।
न चास्य सर्वभूतेषु कश्चिदर्थव्यपाश्रयः ॥१८॥

naiva tasya kṛtenārtho
nākṛteneha kaścana
na cāsya sarva-bhūteṣu
kaścid artha-vyapāśrayaḥ

na-nigdy; *eva*-z pewnością; *tasya*-jego; *kṛtena*-przez pełnienie obowiązku; *artaḥ*-cel; *na*-ani nie; *akṛtena*-nie pełniąc obowiązku; *iha*-w tym świecie; *kaścana*-cokolwiek; *na*-nigdy; *ca*-i; *asya*-jego; *sarva-bhūteṣu*-we wszystkich żywych istotach; *kaścit*-żaden; *artha*-cel; *vyapa-āśrayaḥ*-przyjmując schronienie w.

TŁUMACZENIE

Samo-zrealizowana osoba nie ma żadnego celu do osiągnięcia w pełnieniu swoich obowiązków ani też nie ma żadnego powodu, by ich nie spełniać. Nie musi też ona polegać na żadnej żywej istocie.

ZNACZENIE

Osoba samo-zrealizowana nie musi pełnić żadnego obowiązku, poza czynnościami w świadomości Kṛṣṇy. Świadomość Kṛṣṇy nie jest jednak biernością, jak wyjaśni to werset następny. Osoba świadoma Kṛṣṇy nie przyjmuje schronienia u żadnej innej osoby - człowieka czy półboga. Cokolwiek czyni ona w świadomości Kṛṣṇy, jest wystarczające do wywiązania się z jej obowiązku.

TEKST 19

तस्मादसक्तः सततं कार्यं कर्म समाचर ।
असक्तो ह्याचरन्कर्म परमाप्नोति पूरुषः ॥१९॥

tasmād asaktaḥ satataṁ
kāryaṁ karma samācara
asakto hy ācaran karma
param āpnoti pūruṣaḥ

tasmāt-zatem; *asaktaḥ*-bez przywiązania; *satatam*-bezustannie; *kāryam* -jako obowiązek; *karma*-praca; *samācara*-wykonuj; *asaktaḥ*-brak przywiązania; *hi*-z pewnością; *ācaran*-wykonując; *karma*-pracę; *param*-Najwyższe; *āpnoti*-osiąga; *pūruṣaḥ*-człowiek.

TŁUMACZENIE

Należy zatem pełnić swój obowiązek bez przywiązywania się do owoców swojej pracy, gdyż przez pracę wolną od pragnienia zysku, człowiek Najwyższego osiąga.

ZNACZENIE

Najwyższym dla wielbicieli jest Osoba Boga, dla impersonalistów zaś - wyzwolenie. Kto zatem pracuje dla Kṛṣṇy, czyli w świadomości Kṛṣṇy, pod właściwym przewodnictwem i bez przywiązywania się do owoców swojej pracy, ten niewątpliwie robi postęp na drodze do osiągnięcia najwyższego celu życia. Arjuna otrzymał polecenie, aby walczył w bitwie na Polu Kurów za sprawę Kṛṣṇy, takie było bowiem życzenie Kṛṣṇy. Życie człowiekiem dobrym czy łagodnym jest sprawą osobistego przywiązania, ale działanie dla Najwyższego jest działaniem wolnym od przywiązania do rezultatów swojego

wysiłku. Jest to działanie w najwyższym stopniu doskonałe i taki działanie poleca Najwyższa Osoba Boga, Śrī Kṛṣṇa. Rytuały wedyjskie, jak np. nakazane ofiary, spełniane są w celu oczyszczenia się z niepobożnych czynów, które dokonywane były dla zadowalania zmysłów. Natomiast działanie w świadomości Kṛṣṇy jest transcendentalne w stosunku do skutków zarówno dobrej, jak i złej pracy. Osoba świadoma Kṛṣṇy nie przywiązuje się do rezultatów swojego działania i działa jedynie z ramienia Kṛṣṇy. Angażuje się ona w różnego rodzaju czynności, ale zawsze wolna jest od przywiązania.

TEKST 20

कर्मणैव हि संसिद्धिमास्थिता जनकादयः ।
लोकसंग्रहमेवापि संपश्यन्कर्तुमर्हसि ॥२०॥

karmaṇaiva hi saṁsiddhim
āsthitā janakādayaḥ
loka-saṅgraham evāpi
sampaśyan kartum arhasi

karmaṇā-przez pracę; *eva*-nawet; *hi*-z pewnością; *saṁsiddhim*-doskonałość; *āsthitāḥ*-usytuowani; *janaka-ādayaḥ*-królowie, jak Janaka i inni; *loka-saṅgraham*-nauczając ogół ludzkości; *eva*-również; *api*-ze względu na; *sampaśyan*-rozważając; *kartum*-działać; *arhasi*-zasługujesz.

TŁUMACZENIE

Nawet królowie, tacy jak Janaka i inni, osiągnęli doskonałość przez pełnienie swoich obowiązków. Powinieneś zatem wykonywać swoją pracę, dając tym przykład ogółowi ludzkości.

ZNACZENIE

Królowie, jak Janaka i inni, wszyscy byli duszami zrealizowanymi. Nie musieli zatem pełnić obowiązków nakazywanych przez *Vedy*. Niemniej jednak czynili to, po to aby dać przykład ogółowi ludzkości. Janaka był ojcem Sity i teściem Pana Śrī Rāmy. Będąc wielkim wielbicielem Pana zajmował on pozycję transcendentalną, ale ponieważ był Królem Mithili (część prowincji Behar w Indiach), musiał nauczyć swoich poddanych, jak sprawiedliwie walczyć w bitwie. On i jego poddani walczyli po to, aby nauczyć ludzi, że użycie siły konieczne jest tam, gdzie zawodzą dobre argumenty. Przed bitwą

na Polu Kurukṣetra, strona Kṛṣṇy (łącznie z Najwyższą Osobą Boga) uczyniła wszystko, aby uniknąć walki, jednak strona przeciwna zdecydowana była walczyć. Walka była więc koniecznością. Chociaż osoba świadoma Kṛṣṇy może nie być zainteresowana tym światem, to jednak pracuje ona, aby uczyć ludzi jak żyć i jak postępować. Osoby doświadczone w świadomości Kṛṣṇy mogą działać w taki sposób, aby służyć za przykład innym, i to tłumaczy werset następny.

TEKST 21

यद्यदाचरति श्रेष्ठस्तत्तदेवेतरो जनः ।
स यत्प्रमाणं कुरुते लोकस्तदनुवर्तते ॥२१॥

yad yad ācarati śreṣṭhas
tad tad evetaro janaḥ
sa yat pramāṇaṁ kurute
lokas tad anuvartate

yat-cokolwiek; *yat*-i ktokolwiek; *ācarati*-czyni; *śreṣṭhaḥ*-szanowany przywódca; *tat*-to; *tat*-i tylko to; *eva*-na pewno; *itaraḥ*-zwykła; *janaḥ*-osoba; *saḥ*-on; *yat*-każdy ... jaki; *pramāṇam*-dowód; *kurute*-spełnia; *lokaḥ*-cały świat; *tat*-to; *anuvartate*-naśladuje.

TŁUMACZENIE

Cokolwiek by nie uczynił wielki człowiek, zwykli ludzie podążą w jego ślady. Albowiem jego przykład naśladuje cały świat.

ZNACZENIE

Ogół ludzi zawsze potrzebuje jakiegoś przywódcy, który potrafi uczyć poprzez swoje zachowanie. Żaden przywódca nie może oduczyć ludzi palenia, jeśli sam pali. Pan Caitanya powiedział, że nauczyciel powinien zachowywać się właściwie nawet przed tym, zanim zacznie nauczać. Kto naucza w ten sposób, ten nazywany jest *ācāryą*, czyli nauczycielem idealnym. Aby zatem dotrzeć do przeciętnego człowieka, nauczyciel musi przestrzegać nakazów *śāstr* (pism świętych). Nie może on stwarzać praw, które nie są zgodne z zasadami pism objawionych. Pisma objawione, jak *Manu-saṁhitā* i inne podobne, uważane są za księgi wzorcowe dla społeczeństwa ludzkiego, według których to społeczeństwo powinno postępować. Nauki przywódców

społecznych powinny opierać się na zasadach praw wzorcowych, tak jak praktykują to wielcy nauczyciele. Potwierdza to również *Śrīmad-Bhāgavatam* oznajmiając, że należy brać przykład z wielkich wielbicieli, gdyż taki jest sposób na zrobienie postępu na ścieżce realizacji duchowej. Król albo głowa państwa, ojciec i nauczyciel, wszyscy uważani są za naturalnych przywódców ogółu niewinnych podopiecznych. Dlatego muszą być oni obeznani z wzorcowymi księgami, będącymi kodeksami moralności i życia duchowego.

TEKST 22

न मे पार्थास्ति कर्तव्यं त्रिषु लोकेषु किंचन ।
नानवाप्तमवाप्तव्यं वर्त एव च कर्मणि ॥२२॥

na me pārthāsti kartavyaṁ
triṣu lokeṣu kiñcana
nānavāptam avāptavyaṁ
varta eva ca karmaṇi

na-żaden; *me*-Mój; *pārtha*-O synu Pṛthy; *asti*-jest; *kartavyam*-żadnego obowiązku; *triṣu*-w trzech; *lokeṣu*-systemach planetarnych; *kiñcana*-nic; *na*-żaden; *anavāptam*-w potrzebie; *avāptavyam*-do zyskania; *varte*-zaangażowany; *eva*-z pewnością; *ca*-również; *karmaṇi*-w obowiązku.

TŁUMACZENIE

O synu Pṛthy, nie ma dla Mnie żadnego obowiązku we wszystkich trzech systemach planetarnych. Nie potrzebuję niczego ani też nie muszę niczego zdobywać - a pomimo to zaangażowany jestem w pracę.

ZNACZENIE

Najwyższa Osoba Boga opisany jest w literaturze wedyjskiej, jak następuje:

tam īśvarāṇāṁ paramaṁ maheśvaraṁ
taṁ devatānāṁ paramaṁ ca daivatam
patiṁ patīnāṁ paramaṁ parastād
vidāma devaṁ bhuvaneśam īḍyam

na tasya kāryaṁ karaṇaṁ ca vidyate
na tat-samaś cābhyadhikaś ca dṛśyate
parāsya śaktir vividhaiva śrūyate
svā-bhāvikī jñāna-bala-kriyā ca.

"Najwyższy Pan kontroluje wszystkich innych kontrolujących i jest On największym spośród wszystkich panujących. Wszyscy znajdują się pod Jego kontrolą i tylko On wyposaża każdą żywą istotę w jakąś szczególną siłę - one same z siebie nie są doskonałe. Jest On wielbiony przez wszystkich półbogów i jest najwyższym władcą spośród wszystkich władców. Jest On zatem transcendentalny w stosunku do wszystkich przywódców i kontrolerów materialnych i wielbiony jest przez wszystkich. Nikt Go nie przywyższa i On jest Najwyższą przyczyną wszystkich przyczyn.

"Nie posiada On formy cielesnej takiej, jaką posiada każda żywa istota. Nie ma różnicy pomiędzy Jego ciałem a Jego duszą. Jest On absolutnym. Wszystkie Jego zmysły są transcendentalne i którykolwiek z Jego zmysłów może spełniać funkcje wszystkich innych zmysłów. Zatem nikt nie jest większy od Niego ani Jemu równy. Jego moce są różnorodne i wskutek tego czyny Jego spełniane są automatycznie, w naturalnej kolejności." (*Śvetāśvatara Upaniṣad* 6.7-8)

Skoro wszystko znajduje się w pełnej obfitości w Osobie Boga i istnieje w Nim w pełnej prawdzie, Najwyższa Osoba Boga nie ma żadnego obowiązku do spełnienia. Komu niezbędne są pewne rezultaty pracy, ten ma przydzielony jakiś obowiązek. Ten natomiast, dla którego nie ma nic do zdobycia w trzech systemach planetarnych, z pewnością nie ma żadnego obowiązku. A jednak Pana Kṛṣṇa zaangażował się w bitwę na Polu Kurów jako przywódca *kṣatriyów*, bowiem obowiązkiem *kṣatriyów* jest ochrona gnębionych. Mimo iż Jego nie obowiązują żadne nakazy pism objawionych, nie czyni On niczego, co byłoby przeciwko tym nakazom.

TEKST 23

यदि ह्यहं न वर्तेयं जातु कर्मण्यतन्द्रितः ।
मम वर्त्मानुवर्तन्ते मनुष्याः पार्थ सर्वशः ॥२३॥

yadi hy aham na varteyam
jātu karmaṇy atandritaḥ
mama vartmānuvartante
manuṣyāḥ pārtha sarvaśaḥ

yadi-jeśli; *hi*-z pewnością; *aham*-Ja; *na*-nie; *varteyam*-w ten sposób się angażuję; *jātu*-zawsze; *karmaṇi*-w spełnianie przepisanych obowiązków; *atandritaḥ*-z dużą starannością; *mama*-Moją; *vartma*-ścieżką; *anuvartante*-podążyliby; *manuṣyāḥ*-wszyscy ludzie; *pārtha*-O synu Pṛthy; *sarvaśaḥ* -pod każdym względem.

TŁUMACZENIE

Gdybym Ja nie wykonywał żadnej pracy, O Pārtho, wszyscy ludzie z pewnością poszliby za Moim przykładem.

ZNACZENIE

Aby utrzymać równowagę i spokój w społeczeństwie, i aby mogło ono uczynić postęp w życiu duchowym, istnieją pewne tradycyjne zwyczaje rodzinne przeznaczone dla każdego cywilizowanego człowieka. Mimo iż zwyczaje takie obowiązują dusze uwarunkowane, a nie Pana Kṛṣṇę (który przyszedł w celu zaprowadzenia pewnych zasad religijnych), to jednak On również stosował się do nich. Gdyby tego nie robił, prości ludzie poszliby za Jego przykładem, jako że jest On najwyższym autorytetem. Ze *Śrīmad-Bhāgvatam* wiadomo, że Pan Kṛṣṇa spełniał wszystkie obowiązki religijne, w domu i poza nim, tak jak wymagane jest to od głowy rodziny.

TEKST 24

उत्सीदेयुरिमे लोका न कुर्यां कर्म चेदहम् ।
संकरस्य च कर्ता स्यामुपहन्यामिमाः प्रजाः ॥२४॥

utsīdeyur ime lokā
na kuryām karma ced aham
saṅkarasya ca kartā syām
upahanyām imāḥ prajāḥ

utsīdeyuḥ-doprowadzić do ruiny; *ime*-wszystkie te; *lokāḥ*-światy; *na*-nie; *kuryām*-wykonywał; *karma*-nakazane obowiązki; *cet*-jeśli; *aham*-Ja; *saṅkarasya*-niepożądanej populacji; *ca*-i; *kartā*-stworzyciel; *syām*-będę; *upahanyām*-zniszczył; *imāḥ*-wszystkie te; *prajāḥ*-żywe istoty.

TŁUMACZENIE

I gdybym Ja zaprzestał działania, wszystkie te światy obróciłyby się w ruinę. Byłbym również przyczyną powstania niepożądanej populacji, i w ten sposób zakłóciłbym pokój wszystkim żywym istotom.

ZNACZENIE

Varṇa-saṅkara jest to niepożądana populacja, będąca przyczyną niepokojów w społeczeństwie. Aby zapobiec takim zakłóceniom, istnieją określone

prawa i przepisy sprzyjające postępowi w życiu duchowym, dzięki którym społeczeństwo może osiągnąć natychmiastowy spokój i jedność. Kiedy Pan Kṛṣṇa zstępuje w ten świat, ma On oczywiście do czynienia z tymi nakazami i przepisami po to, aby utrzymać prestiż i potwierdzić konieczność i wagę takiego postępowania. Pan jest Ojcem wszystkich żywych istot i gdyby te żywe istoty zostały zwiedzione, pośrednio odpowiedzialność spadłaby na Pana. Kiedykolwiek więc ma miejsce ogólne lekceważenie zasad i nakazów pism, Pan Osobiście zstępuje i naprowadza społeczeństwo na właściwą drogę. Powinniśmy jednak zwrócić uwagę na to, że chociaż musimy iść za przykładem Pana, to jednak nie możemy Go imitować. Podążanie za Jego przykładem i imitowanie Go - to dwie zupełnie różne rzeczy. Nie jesteśmy w stanie podnieść Wzgórza Govardhana, tak jak to On uczynił w swoim dzieciństwie. Nie jest to możliwe dla żadnej żywej istoty. Musimy stosować się do Jego nauk, ale nigdy nie wolno nam Go imitować. Potwierdza to *Śrīmad-Bhāgavatam*:

naitat samācarej jātu manasāpi hy anīśvaraḥ
vinaśyaty ācaran mauḍhyād yathā 'rudro 'bdhijaṁ viṣam

īśvarāṇāṁ vacaḥ satyaṁ tathaivācaritaṁ kvacit
teṣām yat sva-vaco yuktaṁ buddhimāṁs tat samācaret

"Należy stosować się do nauk Pana i Jego upoważnionych sług. Wszystkie ich instrukcje są korzystne dla nas i każda inteligentna osoba będzie im posłuszna. Należy jednak wystrzegać się prób imitowania ich działania. Nie powinno się próbować wypić oceanu trucizny, tak jak to zrobił Pan Śiva." (*Bhāg.* 10.33.30)

Powinniśmy zawsze brać pod uwagę wyższą pozycję *īśvar*, czyli tych, którzy rzeczywiście mogą kontrolować ruch słońca i księżyca. Nie posiadając ich siły, nie można imitować tych potężnych *īśvar*. Pan Śiva mógł wypić cały ocean trucizny, natomiast jeśli jakiś zwykły człowiek spróbuje wypić nawet niewielką ilość takiej trucizny, będzie to samobójstwem. Jest wielu pseudo-wielbicieli Pana Śivy, którzy folgują sobie w paleniu *gāñjy* (marijuany) i podobnie toksycznych narkotyków. Zapominają o tym, że przez takie imitowanie czynów Pana Śivy znacznie przybliżają swoją śmierć. Istnieją również pseudo-wielbiciele Pana Kṛṣṇy, którzy pragną naśladować Pana w Jego *rāsa-līlā*, czyli tańcu miłości, zapominając o tym, że nie są w stanie podnieść Wzgórza Govardhana. Zatem lepiej nie imitować potężnych, ale po prostu przestrzegać ich instrukcji Nie należy również próbować zajmować ich pozycji, jeśli nie posiada się ich kwalifikacji. Jednakowoż istnieje tak wiele "inkarnacji" Boga nie posiadających mocy Najwyższej Osoby.

TEKST 25

सक्ताः कर्मण्यविद्वांसो यथा कुर्वन्ति भारत ।
कुर्याद्विद्वांस्तथाऽसक्तश्चिकीर्षुर्लोकसंग्रहम् ॥२५॥

saktāḥ karmaṇy avidvāṁso
yathā kurvanti bhārata
kuryād vidvāṁs tathāsaktaś
cikīrṣur loka-saṅgraham

saktāḥ-będąc przywiązanym; *karmaṇi*-nakazane obowiązki; *avidvāṁsaḥ* -ignoranci; *yathā*-tak bardzo jak; *kurvanti*-czyń to; *bhārata*-O potomku Bharaty; *kuryāt*-musi robić; *vidvān*-uczony; *tathā*-w ten sposób; *asaktaḥ* -bez przywiązania; *cikīrṣuḥ*-pragnąc; *loka-saṅgraham*-prowadząc ogół ludzkości.

TŁUMACZENIE

Tak jak nie mający wiedzy pełnią swoje obowiązki, przywiązując się jednakże do ich rezultatów, podobnie może działać człowiek uczony, ale bez tego przywiązania, prowadząc w ten sposób ludzi na właściwą drogę.

ZNACZENIE

Osoby świadome Kṛṣṇy i osoby, które takiej świadomości nie posiadają, różnią się co do swoich pragnień. Osoba świadoma Kṛṣṇy nie czyni niczego, co nie sprzyjałoby rozwojowi świadomości Kṛṣṇy. Może ona działać nawet w taki sam sposób, jak osoba nie posiadająca wiedzy - która zbyt przywiązuje się do czynności materialnych i wykonuje je dla zadowolenia własnych zmysłów - trzeba jednak zauważyć, że pracuje ona dla zadowolenia Kṛṣṇy. Dlatego też od osoby świadomej Kṛṣṇy wymaga się, aby uczyła ona właściwego postępowania i właściwego wykorzystania rezultatów swojej pracy, dla celów w świadomości Kṛṣṇy.

TEKST 26

न बुद्धिभेदं जनयेदज्ञानां कर्मसङ्गिनाम् ।
जोषयेत्सर्वकर्माणि विद्वान्युक्तः समाचरन् ॥२६॥

na buddhi-bhedaṁ janayed
ajñānāṁ karma-saṅginām
joṣayet sarva-karmāṇi
vidvān yuktaḥ samācaran

na-nie; *buddhi-bhedam*-niszczy inteligencję; *janayet*-czyni; *ajñānām*-głupca; *karma-saṅginām*-przywiązanego do pracy przynoszącej korzyści; *joṣayet*-idący w parze; *sarva*-wszystka; *karmāṇi*-praca; *vidvān*-uczony; *yuktaḥ*-wszyscy zaangażowani; *samācaran*-praktykując.

TŁUMACZENIE

Jednakowoż niechaj mędrzec nie niepokoi tych, którzy nie posiadają wiedzy i przywiązani są do rezultatów płynących z działania. Nikt nie powinien ich zachęcać do porzucenia pracy, lecz pracę swoją niechaj pełnią w duchu oddania.

ZNACZENIE

Vedaiś ca sarvair aham eva vedyaḥ: taki jest cel wszystkich rytuałów wedyjskich. Wszystkie rytuały, ofiary i to, co zostało zapisane w *Vedach*, łącznie z instrukcjami odnoszącymi się do zajęć materialnych - wszystko to ma służyć poznaniu Kṛṣṇy, który jest ostatecznym celem w życiu. Ponieważ jednak uwarunkowane dusze nie znają niczego poza zadowalaniem zmysłów, studiują one *Vedy* pod tym kątem. Lecz przez kontrolę zmysłów można stopniowo wznieść się do świadomości Kṛṣṇy. Dlatego dusza zrealizowana w świadomości Kṛṣṇy nie powinna przeszkadzać innym w ich czynnościach i rozumieniu, ale sama powinna działać w taki sposób, aby pokazać im, jak wszystkie rezultaty swojej pracy można ofiarować w służbę dla Kṛṣṇy. Wykształcona, świadoma Kṛṣṇy osoba powinna uczyć osoby nie posiadające wiedzy i pracujące dla zadowalania zmysłów, w jaki sposób pracować i jak się zachowywać. Mimo iż nie należy przeszkadzać w działaniu człowiekowi nie posiadającemu wiedzy, to jednakże nawet niewielki stopień świadomości Kṛṣṇy może spowodować, że osoba taka bezpośrednio zaangażuje się w służbę dla Kṛṣṇy, z pominięciem innych wzorów wedyjskich. Taka szczęśliwa osoba nie musi już zachowywać rytuałów wedyjskich, gdyż jedynie przez wypełnianie swoich przepisanych obowiązków w świadomości Kṛṣṇy, może ona osiągnąć wszystkie rezultaty.

TEKST 27

प्रकृतेः क्रियमाणानि गुणैः कर्माणि सर्वशः ।
अहङ्कारविमूढात्मा कर्ताहमिति मन्यते ॥२७॥

prakṛteḥ kriyamāṇāni
guṇaiḥ karmāṇi sarvaśaḥ
ahaṅkāra-vimūḍhātmā
kartāham iti manyate

prakṛteḥ-materialnej natury; *kriyamāṇāni*-wszystko, co się dzieje; *guṇaiḥ*-przez *guṇy* (siły natury materialnej); *karmāṇi*-czynności; *sarvaśaḥ*-wszelkie rodzaje; *ahaṅkāra-vimūḍha*-oszołomiona przez fałszywe ego; *ātmā*-dusza; *kartā*-sprawca; *aham*-Ja; *iti*-w ten sposób; *manyate*-myśli.

TŁUMACZENIE

Zdezorientowana, znajdująca się pod wpływem trzech sił natury materialnej, dusza uważa siebie za sprawcę czynów, które w rzeczywistości spełniane są przez naturę.

ZNACZENIE

Może wydawać się, że dwie osoby wykonujące tą samą pracę - jedna posiadająca świadomość Kṛṣṇy i druga uwikłana w świadomość materialną - działają na tej samej platformie. Jest jednak kolosalna różnica w ich indywidualnych pozycjach. Osoba o świadomości materialnej i zwiedziona przez fałszywe ego jest przekonana, że to ona jest sprawcą wszystkiego. Nie wie ona, że ten mechanizm jakim jest ciało, wytwarzany jest przez naturę materialną, działającą pod nadzorom Najwyższego Pana. Materialista nie posiada wiedzy o tym, że jego ostatecznym kontrolerem jest Kṛṣṇa. Osoba zwiedziona przez fałszywe ego wierzy, że robi wszystko niezależnie, i to jest oznaką jej niewiedzy. Nie zdaje sobie sprawy z tego, że jej "wulgarne" i "subtelne" ciało zostało stworzone przez naturę materialną kierowaną przez Najwyższą Osobę Boga i dlatego jej mentalne i cielesne czynności powinny zostać zaangażowane w służbę dla Kṛṣṇy - w świadomość Kṛṣṇy. Człowiek nie posiadający wiedzy zapomina, że Najwyższa Osoba Boga znany jest jako Hṛṣīkeśa, czyli pan zmysłów ciała materialnego. Z powodu swojego długotrwałego i niewłaściwego zaangażowanie się w zadowalanie zmysłów, został on zwiedziony przez fałszywe ego i wskutek tego zapomniał o swoim wiecznym związku z Kṛṣṇa.

TEKST 28

तत्त्ववित्तु महाबाहो गुणकर्मविभागयोः ।
गुणा गुणेषु वर्तन्त इति मत्वा न सज्जते ॥२८॥

tattvavit tu mahā-bāho
guṇa-karma-vibhāgayoḥ
guṇā guṇeṣu vartanta
iti matvā na sajjate

tattvavit-znawca Prawdy Absolutnej; *tu*-ale; *mahā-bāho*-O potężnie uzbrojony; *guṇa-karma*-praca pod materialnym wpływem; *vibhā-gayoḥ*-różnice; *guṇāḥ*-zmysły; *guṇeṣu*-w zadowalanie zmysłów; *vartante*-będąc zaangażowanym; *iti*-w ten sposób; *matvā*-myśląc; *na*-nigdy; *sajjate*-staje się przywiązanym.

TŁUMACZENIE

Kto posiadł wiedzę o Prawdzie Absolutnej, O potężny, ten nie angażuje się już w zadowalania zmysłów, znając dobrze różnicę pomiędzy pracą w oddaniu, a pracą dla zysku.

ZNACZENIE

Znawca Prawdy Absolutnej przekonany jest o swojej niefortunnej pozycji w związkach materialnych. Wie, iż jest cząstką Najwyższej Osoby Boga - Kṛṣṇy, i że jego miejscem nie jest ten świat materialny. Będąc świadomym tego, iż jest cząstką Najwyższego - który jest wiecznym szczęściem i wiedzą - zna on swoją prawdziwą tożsamość i zdaje sobie sprawę z tego, że w jakiś sposób został uwikłany w materialną koncepcję życia. Jego przeznaczeniem w czystym stanie egzystencji jest włączenie swoich czynności w służbę oddania dla Najwyższej Osoby Boga, Kṛṣṇy. Dlatego angażuje się on w pracę w świadomości Kṛṣṇy i w naturalny sposób traci pociąg do materialnych czynności zmysłowych, które wszystkie są przypadkowe i tymczasowe. Wie on, że materialne warunki jego życia są pod najwyższą kontrolą Pana, dlatego nie jest niepokojony przez żaden rodzaj materialnych przeciwności, które wręcz uważa za łaskę Pana. Kto zna Prawdę Absolutną w Jej trzech różnych aspektach - mianowicie Brahmana, Paramātmę i Najwyższą Osobę Boga - ten, według *Śrīmad-Bhāgavatam*, nazywany jest *tattvavit*, jako że zna on również swoją rzeczywistą pozycję w związku z Panem.

TEKST 29

प्रकृतेर्गुणसंमूढाः सज्जन्ते गुणकर्मसु ।
तानकृत्स्नविदो मन्दान्कृत्स्नविन्न विचालयेत्॥ २९ ॥

prakṛter guṇa-sammūḍhāḥ
sajjante guṇa-karmasu
tān akṛtsna-vido mandān
kṛtsna-vin na vicālayet

prakṛteḥ-zmuszony przez siły natury materialnej; *guṇa-sammūḍhāḥ*-oszukany przez utożsamianie się z materią; *sajjante*-angażują się; *guṇa-karmasu*-w czynności materialne; *tān*-ci wszyscy; *akṛtsna-vidaḥ*-osoby o ubogim zasobie wiedzy; *mandān*-leniwe, jeśli chodzi o zrozumienie samorealizacji; *kṛtsna-vit*-ten, kto posiada prawdziwą wiedzę; *na*-nie może; *vicālayet*-próbować niepokoić.

TŁUMACZENIE

Nieposiadający wiedzy, zwiedzeni przez siły natury materialnej, całkowicie angażują się w czynności materialne i przywiązują się do nich. Pomimo tego, iż obowiązki ich są niższe - z racji braku wiedzy, mędrcy nie powinni ich zakłócać.

ZNACZENIE

Niemądre, nie posiadające wiedzy osoby błędnie utożsamiają się z "wulgarną" świadomością materialną i pełne są uwarunkowań materialnych. Ciało to jest darem materialnej natury, a kto jest zbyt przywiązany do świadomości cielesnej, ten nazywany jest *mandān*, czyli osobą leniwą, nie posiadającą wiedzy o duszy. Człowiek będący w niewiedzy utożsamia się z tym ciałem materialnym, a cielesne związki z innymi przyjmuje za pokrewieństwo. Ląd, na którym urodziło się jego ciało materialne, jest dla niego przedmiotem kultu, a forma religijnego rytuału uważana jest za cel sam w sobie. Praca społeczna, nacjonalizm, altruizm - to niektóre z zajęć takich osób o świadomości materialnej. Oczarowani desygnatami materialnymi, zawsze są bardzo pracowici na gruncie materialnym. Dla nich realizacja duchowa jest mitem, więc nie są nią zainteresowani. Takie zdezorientowane osoby mogą zajmować się nawet takimi elementarnymi moralnymi zasadami życia, jak łagodność czy podobnie materialną dobroczynną działalnością. Ci natomiast,

którzy zostali oświeceni w życiu duchowym, nie powinni zajmować się agitowaniem takich pochłoniętych materialnymi sprawami osób. Lepiej po cichu kontynuować swoje duchowe zajęcia.

Ludzie będący w ignorancji nie są w stanie ocenić zajęć w świadomości Kṛṣṇy. Dlatego Pan Kṛṣṇa radzi nam abyśmy pozostawili ich w spokoju, by nie tracić nadaremnie cennego czasu. Jednak wielbiciele (*bhaktowie*) Pana są bardziej łaskawi od Niego, jako że rozumieją oni Jego cel. Wskutek tego podejmują wszelkie ryzyko, zbliżając się nawet do ignorantów i próbując zaangażować ich w pracę w świadomości Kṛṣṇy, która jest bezwzględnie potrzebna ludzkiej istocie.

TEKST 30

मयि सर्वाणि कर्माणि संन्यस्याध्यात्मचेतसा ।
निराशीर्निर्ममो भूत्वा युध्यस्व विगतज्वरः ॥३०॥

mayi sarvāṇi karmāṇi
sannyasyādhyātma-cetasā
nirāśīr nirmamo bhūtvā
yudhyasva vigata-jvaraḥ

mayi-Mnie; *sarvāṇi*-wszelkie rodzaje; *karmāṇi*-czynności; *sannyasya*-całkowicie porzucając; *adhyātma*-z pełną wiedzą o duszy; *cetasā*-świadomość; *nirāśīḥ*-bez pragnienia zysku; *nirmamaḥ*-bez własności; *bhūtvā*-takim będąc; *yudhyasva*-walcz; *vigata-jvaraḥ*-wolny od ospałości.

TŁUMACZENIE

Zatem, O Arjuno, oddając Mi wszystkie swoje czyny, z umysłem skupionym na Mnie, wolny od pragnienia zysku, egoizmu i ospałości, walcz!

ZNACZENIE

Werset ten wyraźnie wskazuje na cel *Bhagavad-gīty*. Pan poucza nas, że należy stać się całkowicie świadomym Kṛṣṇy i wypełniać swoje obowiązki w iście wojskowej dyscyplinie. Nakaz taki może być trudny, niemniej jednak obowiązki trzeba wypełniać - pokładając zaufanie w Kṛṣṇie, gdyż taka jest organiczna pozycja żywej istoty. Żywa istota nie może być szczęśliwa, jeśli nie współpracuje z Najwyższym Panem, jako że podporządkowanie się

pragnieniom Pana jest jej wieczną organiczną pozycją. Dlatego Arjuna dostał nakaz walki, tak jak gdyby Pan był jego dowódcą wojskowym. Należy wszystko poświęcić dobrej woli Pana i jednocześnie pełnić swoje obowiązki, bez roszczenia sobie prawa własności do ich rezultatów. Arjuna nie musiał rozważać rozkazu Pana; miał on tylko wykonać rozkaz. Najwyższy Pan jest Duszą wszystkich dusz; dlatego ten, kto polega jedynie i całkowicie na Duszy Najwyższej - bez brania pod uwagę względów osobistych - albo innymi słowy, kto jest w pełni świadomy Kṛṣṇy, ten nazywany jest *adhātma-cetasā*. *Nirāśīḥ* oznacza, że należy działać z rozkazu mistrza. I nigdy nie należy rościć sobie pretensji do rezultatów takiego działania. Kasjer może liczyć miliony dolarów dla swojego pracodawcy, lecz nie przywłaszczy sobie ani centa. Podobnie, należy zdać sobie sprawę z tego, że nic w tym świecie nie należy do nas, ale wszystko jest własnością Najwyższego Pana. Takie jest prawdziwe znaczenie słowa *mayi*, czyli "do Mnie" albo "dla Mnie". Jeśli ktoś działa w takiej świadomości Kṛṣṇy, z pewnością nie uważa siebie za właściciela czegokolwiek. Taka świadomość nazywa się *nirmama*, czyli "nic nie należy do mnie". Jeśli istnieje jakaś niechęć do wypełnienia tak surowego rozkazu, bez brania pod uwagę tak zwanego pokrewieństwa cielesnego, ta niechęć powinna zostać odrzucona. W ten sposób można stać się *vigata-jvara*, czyli wolnym od gorączkowej mentalności i ospałości. Każdy, odpowiednio do swojej mentalności i pozycji, ma do wypełnienia jakiś szczególny rodzaj pracy i wszystkie takie obowiązki można wypełniać w świadomości Kṛṣṇy, jak to opisano powyżej. To prowadzi do ścieżki wyzwolenia.

TEKST 31

ये मे मतमिदं नित्यमनुतिष्ठन्ति मानवाः ।
श्रद्धावन्तोऽनसूयन्तो मुच्यन्ते तेऽपि कर्मभिः॥ ३१॥

ye me matam idaṁ nityam
anutiṣṭhanti mānavāḥ
śruddhāvanto'nasūyanto
mucyante te'pi karmabhiḥ

ye-ci; *me*-Moje; *matam*-nakazy; *idam*-to; *nityam*-wieczna funkcja; *anutiṣṭhanti*-wypełniają systematycznie; *mānavāḥ*-rodzaj ludzki; *śraddhāvantaḥ*-z wiarą i oddaniem; *anasūyantaḥ*-bez zazdrości; *mucyante*-uwalniają się; *te*-wszyscy oni; *api*-nawet; *karmabhiḥ*-z niewoli prawa działania dla korzyści.

TŁUMACZENIE

Kto pełni swój obowiązek zgodnie z Moimi nakazami i kto wiernie przestrzega tych nauk, będąc wolnym od zazdrości, ten uwalnia się od uwikłań będących skutkiem działania dla zysku.

ZNACZENIE

Nauka Najwyższej Osoby Boga, Kṛṣṇy, jest esencją całej mądrości wedyjskiej i dlatego jest bez wyjątku wiecznie prawdziwa. Tak jak wieczne są *Vedy*, tak również wieczna jest ta prawda o świadomości Kṛṣṇy. Należy mieć mocną wiarę w tę naukę, będąc jednocześnie wolnym od zazdrości o Pana. Jest jednak wielu filozofów piszących komentarze do *Bhagavad-gīty*, którzy nie mają wiary w Kṛṣṇę. Takie osoby nigdy nie zostaną wyzwolone z niewoli działań dla zysku. Natomiast zwykły człowiek, posiadający mocną wiarę w wieczne nakazy Pana, nawet jeśli nie jest w stanie wypełnić takich nakazów, uwalnia się z niewoli prawa *karmy*. Ktoś na początkowym etapie świadomości Kṛṣṇy może nie wypełniać nakazów Pana w pełni, ala ponieważ nie czuje się urażony zasadą posłuszeństwa wobec takich nakazów i szczerze stara się, bez względu na niepowodzenia i trudne okresy, z pewnością zostanie promowany do stanu czystej świadomości.

TEKST 32

ये त्वेतदभ्यसूयन्तो नानुतिष्ठन्ति मे मतम् ।
सर्वज्ञानविमूढांस्तान्विद्धि नष्टानचेतसः ॥३२॥

ye tv etad abhyasūyanto
nānutiṣṭhanti me matam
sarva-jñāna-vimūḍhāṁs tān
viddhi naṣṭān acetasaḥ

ye-ci; *tu*-jednakże; *etat*-to; *abhyasūyantaḥ*-z powodu zazdrości; *na*-nie; *anutiṣṭhanti*-pilnie spełniają; *me*-Moje; *matam*-polecenia; *sarva-jñāna*-wszelkie rodzaje wiedzy; *vimūḍhān*-całkowicie okpieni; *tān*-są oni; *viddhi*-wiedz to; *naṣṭān*-wszyscy zgubieni; *acetasaḥ*-bez świadomości Kṛṣṇy.

TŁUMACZENIE

Ci natomiast, którzy - z powodu zazdrości - lekceważą Moje święte nauki i nie praktykują ich systematycznie, ci uważani są za wyzutych z

wszelkiej wiedzy, okpionych, i z góry skazanych na ciemności niewiedzy i niewolę.

ZNACZENIE

Zostały tutaj wymienione ułomności tych, którzy nie są świadomi Kṛṣṇy. Tak jak istnieje kara za nieposłuszeństwo wobec rozkazów najwyższej głowy państwa, tak również istnieje kara za nieposłuszeństwo wobec nakazów Najwyższej Osoby Boga. Osoba nieposłuszna, jakkolwiek wielką by nie była, nie posiada wiedzy o swojej własnej duszy, o Najwyższym Brahmanie, Paramātmie i Osobie Boga, co spowodowane jest obojętnością jej serca. Dlatego nie ma dla niej nadziei na osiągnięcie doskonałości w życiu.

TEKST 33

सदृशं चेष्टते स्वस्याः प्रकृतेर्ज्ञानवानपि ।
प्रकृतिं यान्ति भूतानि निग्रहः किं करिष्यति ॥३३॥

sadṛśaṁ ceṣṭate svasyāḥ
prakṛter jñānavān api
prakṛtiṁ yānti bhūtāni
nigrahaḥ kiṁ kariṣyati

sadṛśam-zgodnie; *ceṣṭate*-próbuje; *svasyāḥ*-ze swoją naturą; *prakṛteḥ*-siły (natury materialnej); *jñānavān*-uczony; *api*-chociaż; *prakṛtim*-natura; *yānti*-podlegają; *bhūtāni*-wszystkie żywe istoty; *nigrahaḥ*-tłumienie; *kim*-co; *kariṣyati*-może zrobić.

TŁUMACZENIE

Nawet mędrzec działa zgodnie ze swoją naturą, gdyż każdy ulega swojej naturze. Cóż więc może pomóc tłumienie jej?

ZNACZENIE

Dopóki nie osiągnie się transcendentalnej platformy świadomości Kṛṣṇy, nie można uwolnić się od wpływu sił natury materialnej, tak jak Pan zapewnia o tym w rozdz. siódmym (7.14). Dlatego nawet najbardziej wykształcone osoby na planie materialnym nie mogą uwolnić się z więzów *māyi* jedynie poprzez wiedzę teoretyczną czy też przez oddzielenie duszy od ciała. Jest wielu tak zwanych spirytualistów, którzy na zewnątrz pozują na zaawanso-

wanych w wiedzy, ale w rzeczywistości - w swoim życiu prywatnym - znajdują się pod całkowitą kontrolą jakiejś określonej siły natury, której nie są w stanie pokonać. Ktoś może posiadać wysokie wykształcenie uniwersyteckie, lecz z powodu swojego długiego obcowania z naturą materialną, znajduje się w jej niewoli. Świadomość Kṛṣṇy pomaga uwolnić się z więzów materialnych, nawet jeśli ktoś wykonuje swoje określone obowiązki. Dlatego nikt, kto nie jest w pełni świadomy Kṛṣṇy, nie powinien nagle porzucać swoich obowiązków, by zostać tak zwanym *yogīnem* albo by udawać transcendentalistę. Lepiej pozostać w swojej własnej pozycji i próbować osiągnąć świadomość Kṛṣṇy pod wyższym przewodnictwem. W ten sposób można uwolnić się ze szponów *māyi*.

TEKST 34

इन्द्रियस्येन्द्रियस्यार्थे रागद्वेषौ व्यवस्थितौ ।
तयोर्न वशमागच्छेत्तौ ह्यस्य परिपन्थिनौ ॥३४॥

indriyasyendriyasyārthe
rāga-dveṣau vyavasthitau
tayor na vaśam āgacchet
tau hy asya paripanthinau

indriyasya-zmysłów; *indriyasya arthe*-w przedmiotach zmysłów; *rāga*-przywiązanie; *dveṣau*-również w obojętności; *vyavasthitau*-trzymać pod kontrolą; *tayoḥ*-ich; *na*-nigdy; *vaśam*-kontrola; *āgacchet*-należy przyjść; *tau*-te; *hi*-z pewnością są; *asya*-jego; *paripanthinau*-przeszkody.

TŁUMACZENIE

Zarówno przywiązanie, jak i niechęć wobec przedmiotów zmysłów właściwe są istotom wcielonym. Nie należy jednak poddawać się kontroli zmysłów i przedmiotów zmysłów, gdyż są one przeszkodami na drodze do realizacji duchowej.

ZNACZENIE

Ci, którzy są świadomi Kṛṣṇy w naturalny sposób nie są skłoni do angażowania się w materialne uciechy zmysłowe. Natomiast osoby nie posiadające takiej świadomości, powinny przestrzegać przepisów i nakazów pism objawionych. Nieograniczone folgowanie zmysłom jest przyczyną

materialnej niewoli, ale kto przestrzega zasad i reguł pism objawionych, ten nie staje się niewolnikiem przedmiotów zmysłów. Np. uwarunkowana dusza odczuwa potrzebę życia seksualnego, a seks dozwolony jest tylko w związkach małżeńskich. Zasady pism świętych nie zezwalają na utrzymywanie kontaktów seksualnych z żadną kobietą, poza własną żoną. Wszystkie inne kobiety należy traktować jak własną matkę. Jednak, pomimo tych nakazów, mężczyzna ma skłonności do nawiązywania związków seksualnych z innymi kobietami. Takie skłonności należy opanować, gdyż w przeciwnym razie będą one przeszkodą na drodze realizacji duchowej. Dopóki posiada się to ciało materialne można zaspokajać jego potrzeby, ale tak jak pozwalają na to zasady i nakazy pism świętych. Nie należy jednak całkowicie polegać na takich przyzwoleniach i zdawać się w pełni na ich kontrolę. Powinno się przestrzegać tych zasad i prawideł bez przywiązywania się do nich, jako że praktykowanie zadowalania zmysłów zgodnie z zasadami może również prowadzić do zguby (tak jak zawsze istnieje możliwość wypadku nawet na drogach królewskich, mimo iż mogą być one bardzo starannie utrzymane). Nikt nie może zagwarantować, że nie będzie niebezpieczeństwa, nawet na najbardziej bezpiecznej drodze. Tak długo przecież nastawieni byliśmy na zadowalanie zmysłów w związkach materialnych. Zatem, nawet pomimo kontrolowanego zadowalania zmysłów, zawsze istnieje możliwość upadku. Dlatego stanowczo należy wystrzegać się wszelkiego przywiązania, nawet do ograniczonego zadowalania zmysłów. Kto jednak angażuje się w służbę miłości dla Kṛṣṇy, ten nie czuje pociągu do żadnych czynności zmysłowych. Dlatego nikt nie powinien próbować żyć bez świadomości Kṛṣṇy na jakimkolwiek etapie życia. Ostatecznym celem wyzbywania się wszelkiego rodzaju zmysłowych przywiązań jest osiągnięcie platformy świadomości Kṛṣṇy.

TEKST 35

श्रेयान्स्वधर्मो विगुणः परधर्मात्स्वनुष्ठितात् ।
स्वधर्मे निधनं श्रेयः परधर्मो भयावहः ॥३५॥

śreyān sva-dharmo viguṇaḥ
para-dharmāt svanuṣṭhitāt
sva-dharme nidhanaṁ śreyaḥ
para-dharmo bhayāvahaḥ

śreyān-o wiele lepiej; *sva-dharmaḥ*-swoje własne obowiązki; *viguṇaḥ*-nawet niewłaściwie; *para-dharmāt*-niż obowiązki przeznaczone dla innych;

svanuṣṭhitāt-niż doskonale wypełniane; *sva-dharme*-w czyichś przepisanych obowiązkach; *nidhanam*-zguba (śmierć); *śreyaḥ*-lepiej; *para-dharmaḥ*-obowiązki innych; *bhaya-āvahaḥ*-niebezpieczne.

TŁUMACZENIE

O wiele lepiej jest pełnić obowiązki własne, nawet skażone błędem, niż przyjmować obowiązki innych. Śmierć podczas pełnienia własnych obowiązków lepsza jest niż angażowanie się w obowiązki innych, albowiem niebezpieczne jest podążanie obcą ścieżką.

ZNACZENIE

Należy zatem pełnić swoje specyficzne obowiązki i nie należy angażować się w obowiązki innych. Nakazane obowiązki są dopełnieniem psychofizycznych warunków danej osoby, zależnych od wpływu sił natury materialnej. Obowiązkami duchowymi są polecenia mistrza duchowego odnośnie transcendentalnej służby dla Kṛṣṇy. Jednak, zarówno z punktu widzenia życia materialnego, jak i duchowego, należy aż do śmierci trzymać się wyznaczonych sobie obowiązków i nie przejmować obowiązków innych. Obowiązki na płaszczyźnie duchowej mogą różnić się od tych na płaszczyźnie materialnej, ale zasada przestrzegania autoryzowanych wskazówek jest zawsze dobra dla tego, który te obowiązki wykonuje. Gdy ktoś znajduje się pod wpływem sił natury materialnej, powinien on przestrzegać zasad i przepisów odnoszących się do jego szczególnej sytuacji i nie powinien imitować innych. Np. *brāhmaṇa* (*bramin*), którym rządzi *guṇa* dobroci, jest łagodny; podczas gdy *kṣatriya*, będąc pod wpływem *guny* pasji, może być gwałtowny. Zatem lepiej jest dla *kṣatryi* zginąć, działając zgodnie z zasadami użycia siły, niż naśladować *bramina* postępującego według zasad łagodności.

Każdy musi oczyścić swoje serce przez proces stopniowy, nie zaś nagle. Kto jednakże jest ponad siłami natury materialnej i osiągnął pełną świadomość Kṛṣṇy, ten może robić wszystko pod kierunkiem bona fide mistrza duchowego. W tym doskonałym stanie świadomości Kṛṣṇy, *kṣatriya* może postępować jak *brāhmaṇa*, a *brāhmaṇa* jak *kṣatriya*. Temu transcendentalnemu stanowi nie odpowiadają podziały istniejące w świecie materialnym. Np. Viśvāmitra był początkowo *kṣatriyą*, ale później postępował jak *brāhmaṇa*, podczas gdy Paraśurāma był *braminem*, a potem działał jako *kṣatriya*. Mogli postępować tak dlatego, że byli usytuowani na platformie transcendentalnej. Dopóki jednak jest się na platformie materialnej, należy pełnić obowiązki zgodne z siłą natury materialnej, pod wpływem której się pozostaje. Jednocześnie należy mieć całkowite poczucie świadomości Kṛṣṇy.

TEKST 36

अर्जुन उवाच ।
अथ केन प्रयुक्तोऽयं पापं चरति पूरुषः ।
अनिच्छन्नपि वार्ष्णेय बलादिव नियोजितः ॥३६॥

arjuna uvāca
atha kena prayukto'yaṁ
pāpaṁ carati pūruṣaḥ
anicchann api vārṣṇeya
balād iva niyojitaḥ

arjunaḥ uvāca-Arjuna rzekł; *atha*-w przyszłości; *kena*-przez co; *prayuktaḥ*-zmuszony; *ayam*-ktoś; *pāpam*-grzechy; *carati*-czyny; *pūruṣaḥ*-człowiek; *anicchan*-nie pragnąc; *api*-chociaż; *vārṣṇeya*-O potomku Vṛṣṇi; *balāt*-siłą; *iva*-jak gdyby; *niyojitaḥ*-zaangażowany.

TŁUMACZENIE

Arjuna rzekł: O potomku Vṛṣṇi, co skłania człowieka do grzesznych czynów, cóż za niepożądana siła popycha go do nich?

ZNACZENIE

Jako cząstka Najwyższego, żywa istota jest oryginalnie duchowa, czysta i wolna od zanieczyszczeń materialnych. Dlatego z natury nie podlega ona grzechom tego materialnego świata. Jednak będąc w kontakcie z naturą materialną, spełnia ona wiele różnych grzesznych czynów, bez zastanowienia się i czasami nawet wbrew swej własnej woli. Dlatego Arjuna szczerze pyta Kṛṣṇę o przyczynę tej perwersyjnej natury żywych istot. Mimo iż żywa istota czasami nie chce grzesznie postępować, to jednak jest zmuszona do takiego działania. Do tych grzesznych poczynań nie nakłania jej jednak Dusza Najwyższa (usytuowana w sercu żywej istoty), ale mają one inną przyczynę, jak to tłumaczy Pan w następnym wersie.

TEKST 37

श्रीभगवानुवाच ।
काम एष क्रोध एष रजोगुणसमुद्भवः ।
महाशनो महापाप्मा विद्ध्येनमिह वैरिणम् ॥३७॥

śrī bhagavān uvāca
kāma eṣa krodha eṣa
rajoguṇa-samudbhavaḥ
mahā-śano mahā-pāpmā
viddhy enam iha vairiṇam.

śrī bhagavān uvāca-Osoba Boga rzekł; *kāmaḥ*-pożądanie; *eṣaḥ*-wszystkie te; *krodhaḥ*-gniew; *eṣaḥ*-wszystkie te; *rajo-guṇa-guṇa* pasji; *samudbhavaḥ*-zrodzony z; *mahā-śanaḥ*-wszystko niszczący; *mahā-pāpmā*-wielce grzeszny; *viddhi*-wie; *enam*-to; *iha*-w materialnym świecie; *vairiṇam*-największy wróg.

TŁUMACZENIE

Błogosławiony Pan rzekł: To pożądanie jedynie, Arjuno, zrodzone z kontaktu z materialną siłą natury - pasją, później przemienione w gniew, jest wszechniszczącym, grzesznym, wrogiem tego świata.

ZNACZENIE

Kiedy żywa istota wchodzi w kontakt ze światem materialnym, jej wieczna miłość do Kṛṣṇy - pod wpływem *guny* pasji - przemienia się w żądzę. Albo, innymi słowy, uczucie miłości do Boga przemienia się w żądzę, tak jak mleko w zetknięciu z kwaśną tamaryndą przemienia się w jogurt. A jeśli żądza ta nie zostanie zaspokojona, wtedy przemienia się w gniew. Gniew zmienia się w złudzenie, a złudzenie jest przyczyną kontynuacji naszego życia materialnego. Zatem pożądanie jest największym wrogiem żywej istoty i to jedynie ono skłania czystą żywą istotę do pozostania w matni tego materialnego świata. Gniew jest zamanifestowaną ignorancją - również jedną z sił natury materialnej; siły te objawiają się jako gniew i inne następstwa. Jeśli jednak *guṇa* pasji nie zostanie zdegradowana do *guny* ignorancji, ale, dzięki określonemu sposobowi życia i postępowania, wzniesie się do dobroci, wtedy można, przez zaangażowanie się w sprawy duchowe, zostać ocalonym od degradacji przez gniew.

Najwyższa Osoba Boga rozwinął Siebie w wiele form, z powodu Swego zawsze zwiększającego się szczęścia duchowego i żywe istoty są cząstkami tego szczęścia duchowego. Posiadają one również częściową niezależność, ale poprzez niewłaściwe skorzystanie z tej swojej wolności - kiedy gotowość do pełnienia służby zmienia się w skłonność do uciech zmysłowych - stają się one niewolnikami żądzy. Ten świat materialny został stworzony przez Pana w

tym celu, aby ułatwić uwarunkowanym duszom zaspokojenie ich zmysłowych skłonności. I kiedy, po długotrwałym zadowalaniu zmysłów, całkowicie zniechęcają się one do czynności zmysłowych, zaczynają wtedy dociekać swojej prawdziwej pozycji.

To dociekanie jest początkiem *Vedānta-sūtr*, gdzie jest powiedziane: *athāto brahma-jijñāsā*: należy dociekać natury Najwyższego. A Najwyższy określony został w *Śrīmad-Bhāgavatam* jako *janmādyasya yato 'nvayād itaratas ca*, czyli "Najwyższy Brahman jest źródłem wszystkiego." Najwyższy jest więc również źródłem pożądania. Jeśli zatem żądza zostanie zamieniona w miłość do Najwyższego, czyli w świadomość Kṛṣṇy - albo, innymi słowy, pragnienie wszystkiego dla Kṛṣṇy - wtedy zarówno pożądanie, jak i gniew mogą zostać uduchowione. Hanumān, wielki sługa Pana Rāmy, wykorzystał swój gniew przeciwko swoim wrogom, dla zadowolenia Pana. Pożądanie i gniew - zastosowane w świadomości Kṛṣṇy - nie są już dłużej naszymi wrogami, a stają się naszymi przyjaciółmi.

TEKST 38

धूमेनाव्रियते वह्निर्यथादर्शो मलेन च ।
यथोल्बेनावृतो गर्भस्तथा तेनेदमावृतम् ॥३८॥

dhūmenāvriyate vahnir
yathādarśo malena ca
yatholbenāvṛto garbhas
tathā tenedam āvṛtam

dhūmena-przez dym; *āvriyate*-przykryty; *vahniḥ*-ogień; *yathā*-tak jak; *ādarśaḥ*-lustro; *malena*-przez kurz; *ca*-również; *yathā*-tak jak; *ulbena*-przez macicę; *āvṛtaḥ*-jest przykryty; *garbhaḥ*-płód; *tathā*-tak; *tena*-przez żądzę; *idam*-ta; *āvṛtam*-jest przykryta.

TŁUMACZENIE

Tak jak dym przesłania ogień albo kurz zwierciadło, czy też jak łono okrywa płód, podobnie żywa istota w różnym stopniu spowita jest przez żądzę.

ZNACZENIE

Czysta świadomość może być przykryta trzema różnego rodzaju zasłonami. Tymi zasłonami, czyli przykryciem, jest jedynie pożądanie, ale objawiające się

w różny sposób, podobnie do dymu przykrywającego ogień, kurzu na lustrze albo łona otaczającego płód. Kiedy pożądanie porównywane jest do dymu - należy to rozumieć w ten sposób, że ogień żyjącej iskry jest w pewnym stopniu dostrzegalny. Innymi słowy, kiedy żywa istota wykazuje niewielką świadomość Kṛṣṇy, może ona zostać porównana do ognia zasłoniętego dymem. Chociaż musi być ogień tam gdzie jest dym, ogień ten nie jest początkowo widoczny. Ten stan podobny jest do początkowego stanu świadomości Kṛṣṇy. Odkurzanie lustra z kurzu można porównać do procesu oczyszczającego lustro umysłu za pomocą licznych metod duchowych. Najlepszą z tych metod jest intonowanie świętych imion Pana. Przykład płodu okrytego macicą ilustruje sytuację bardzo beznadziejną, gdyż dziecko w łonie matki jest tak bezradne, że nie może nawet się poruszać. Ten stan świadomości właściwy jest drzewom. Drzewa są również żywymi istotami, ale zostały umieszczone w takich warunkach życia z powodu okazania tak wielkiej żądzy, iż prawie całkowicie zostały pozbawione świadomości. Przykład z zakurzonym lustrem odnosi się do ptaków i zwierząt, a ogień przykryty dymem porównywany jest do istot ludzkich. W formie ludzkiej żywa istota może odżywić nieco świadomość Kṛṣṇy i jeśli poczyni dalsze postępy, może ona rozniecić ogień życia duchowego. Przez staranne usuwanie dymu z ognia można doprowadzić do tego, że ogień ten wybuchnie pełnym płomieniem. Dlatego też ludzka forma życia jest dla żywej istoty szansą uwolnienia się z sideł egzystencji materialnej. W ludzkiej formie życia, poprzez kultywowanie - pod właściwym przewodnictwem - świadomości Kṛṣṇy, można pokonać wroga, czyli żądzę.

TEKST 39

आवृतं ज्ञानमेतेन ज्ञानिनो नित्यवैरिणा
कामरूपेण कौन्तेय दुष्पूरेणानलेन च ॥३९॥

āvṛtaṁ jñānam etena
jñānino nitya-vairiṇā
kāma-rūpeṇa kaunteya
duṣpūreṇānalena ca

āvṛtam-przykryta; *jñānam*-czysta świadomość; *etena*-przez to; *jñāninaḥ* -znawcy; *nitya-vairiṇā*-wieczny wróg; *kāma-rūpeṇa*-w postaci żądzy; *kaunteya*-O synu Kuntī; *duṣpūreṇa*-nigdy nie będzie usatysfakcjonowana; *analena*-przez ogień; *ca*-również.

TŁUMACZENIE

W ten sposób czysta ludzka świadomość przykryta zostaje przez jej wiecznego wroga - żądzę, nigdy nie zaspokojoną i palącą jak ogień.

ZNACZENIE

Jest powiedziane w *Manu-smṛti*, że żądza nigdy nie może zostać zaspokojona żadną ilością uciech zmysłowych, tak jak nigdy nie zagasi się ognia ciągle dolewając do niego oliwy. Centrum wszelkiej działalności w tym świecie materialnym stanowi seks i dlatego świat ten nazywany jest *maithuṇya-āgāra*, czyli jarzmem życia seksualnego. W zwykłym więzieniu przestępców trzyma się z kratami; podobnie, przestępcy nieposłuszni prawom Pana zostają spętani przez seks. Postęp cywilizacji, której podstawą jest zadowalanie zmysłów, oznacza przedłużenie egzystencji materialnej żywej istoty. Zatem żądza jest oznaką ignorancji, zatrzymującą żywą istotę w tym świecie materialnym. Ktoś angażujący się w zadowalanie zmysłów może doznawać pewnego uczucia szczęścia, ale w rzeczywistości to tak zwane szczęście jest jego największym wrogiem.

TEKST 40

इन्द्रियाणि मनो बुद्धिरस्याधिष्ठानमुच्यते ।
एतैर्विमोहयत्येष ज्ञानमावृत्य देहिनम् ॥४०॥

indriyāṇi mano buddhir
asyādhiṣṭhānam ucyate
etair vimohayaty eṣa
jñānam āvṛtya dehinam

indriyāṇi-zmysły; *manaḥ*-umysł; *buddhiḥ*-inteligencja; *asya*-pożądania; *adhiṣṭhānam*-siedziba; *ucyate*-nazywana; *etaiḥ*-przez tych wszystkich; *vimohayati*-oszałamia; *eṣaḥ*-tej; *jñānam*-wiedza; *āvṛtya*-przykrywając; *dehinam*-wcielona istota.

TŁUMACZENIE

To ona - żądza, spowija prawdziwą wiedzą żywej istoty i prowadzi ją na złą drogę, a zmysły, umysł i inteligencja są jej siedliskiem.

ZNACZENIE

Wróg zajął różne strategiczne pozycje w ciele uwarunkowanej żywej istoty i dlatego Pan Kṛṣṇa wskazuje te miejsca, tak, aby ten, kto chce pokonać wroga, mógł wiedzieć, gdzie go znaleźć. Umysł stanowi centrum wszelkich czynności zmysłów, a zatem jest on też rezerwuarem wszelkich pomysłów odnośnie zadowalania zmysłów. W rezultacie umysł i zmysły stają się magazynem żądz, a inteligencja jest stolicą takich pożądliwych skłonności. Inteligencja jest bardzo bliskim sąsiadem duszy. Pożądliwa inteligencja powoduje to, że dusza przyswaja sobie fałszywe ego i utożsamia się z materią, a przez to również z umysłem i zmysłami. Dusza staje się ofiarą materialnych uciech zmysłowych i błędnie uważa je za prawdziwe szczęście. To błędne utożsamianie się duszy z materią zostało wspaniale wytłumaczone w *Śrīmad-Bhāgavatam*:

yasyātma-buddhiḥ kuṇape tri-dhātuke
sva-dhīḥ kalatrādiṣu bhauma idyadhīḥ
yat-tīrtha-buddhiḥ salite na karhicij
janeṣv abhijñeṣu sa eva gokharaḥ.

"Ludzka istota, która utożsamia się z ciałem złożonym z trzech elementów, która uboczne produkty tego ciała uważa za swoich krewnych, która traktuje miejsce swoich narodzin jako przedmiot kultu, a do miejsc pielgrzymek udaje się po to raczej, aby wziąć tam kąpiel - a nie aby spotkać się z ludźmi posiadającymi wiedzę transcendentalną, powinna być uważana za podobną osłowi albo krowie."

TEKST 41

तस्मात्त्वमिन्द्रियाण्यादौ नियम्य भरतर्षभ ।
पाप्मानं प्रजहि ह्येनं ज्ञानविज्ञाननाशनम् ॥ ४१ ॥

tasmāt tvam indriyāṇy ādau
niyamya bharatarṣabha
pāpmānaṁ prajahi hy enaṁ
jñāna-vijñāna-nāśanam

tasmāt-dlatego; *tvam*-ty; *indriyāṇi*-zmysły; *adau*-na początku; *niyamya*-przez uregulowanie; *bharatarṣabha*-O pierwszy wśród potomków Bharaty;

pāpmānam-wielka oznaka grzechu; *prajahi*-trzymaj w karbach; *hi*-z pewnością; *enam*-ta; *jñāna*-wiedza; *vijñāna*-naukowa wiedza o czystej duszy; *nāśanam*-niszczyciel.

TŁUMACZENIE

Dlatego, O Arjuno, najlepszy spośród potomków Bharaty, staraj się od samego początku trzymać w karbach to największe znamię grzechu-żądzę, i panując nad zmysłami, zgładź tę zabójczynię wiedzy i samorealizacji.

ZNACZENIE

Pan poradził Arjunie, aby od samego początku panował nad zmysłami, tak aby był w stanie trzymać w karbach największego grzesznego wroga - żądzę, która niszczy pobudki do realizacji duchowej, a szczególnie wiedzę o duszy. *Jñānam* odnosi się do wiedzy o duszy jako odmiennej od ciała, czyli innymi słowy, wiedzy, że dusza nie jest ciałem. *Vijñānam* odnosi się do ściśle określonej wiedzy o duszy i jej organicznej pozycji oraz związku z Duszą Najwyższą. Zostało to wytłumaczone w *Śrīmad-Bhāgavatam* w następujący sposób: *jñānaṁ parama-guhyaṁ me yad-vijñāna-samanvitam/ sarahas yaṁ tad-aṅgaṁ ca gṛhāna gaditaṁ mayā*: "Wiedza o duszy i Duszy Najwyższej jest wiedzą bardzo poufną i tajemniczą, jako że spowita jest ona przez *māyę*. Jednak, jeśli tłumaczy ją Sam Pan, wiedzę tę można poznać i zrealizować." Taką wiedzę, szczególnie wiedzę o duszy, ofiarowuje nam *Bhagavad-gītā*. Żywe istoty są cząstkami Pana, a zatem ich przeznaczeniem jest służenie Panu. Taka świadomość nazywana jest świadomością Kṛṣṇy. Takiej świadomości należy uczyć się już od samych początków życia, tak aby stać się w pełni świadomym Kṛṣṇy i postępować zgodnie z tą świadomością.

Pożądanie jest wypaczonym odbiciem miłości do Boga, będącej czymś naturalnym dla każdej żywej istoty. Jeśli jednak ktoś od samego początku wychowywany jest w świadomości Kṛṣṇy, to nie ma niebezpieczeństwa, że ta naturalna miłość do Boga może zdegenerować się do pożądania. Kiedy miłość do Boga ulega degeneracji i przemienia się w pożądanie, bardzo trudno jest wtedy powrócić do stanu normalnego. Niemniej jednak, świadomość Kṛṣṇy ma taką moc, że nawet ten, kto późno zaczyna, może - przez przestrzeganie zasad służby oddania - zostać wielbicielem Boga. Więc na każdym etapie życia, czyli z chwilą zrozumienia takiej potrzeby, można zacząć kontrolować zmysły w świadomości Kṛṣṇy, w służbie oddania dla Pana, i przemienić pożądanie w miłość do Boga. A miłość ta jest stanem najwyższej doskonałości w ludzkim życiu.

TEKST 42

इन्द्रियाणि पराण्याहुरिन्द्रियेभ्यः परं मनः ।
मनसस्तु परा बुद्धिर्यो बुद्धेः परतस्तु सः ॥४२॥

indriyāṇi parāṇy āhur
indriyebhyaḥ paraṁ manaḥ
manasas tu parā buddhir
yo buddheḥ paratas tu saḥ

indriyāṇī-zmysły; *parāṇi*-wyższe; *āhuḥ*-jest powiedziane; *indriyebhyaḥ* -więcej niż zmysły; *param*-wyższe; *manaḥ*-umysł; *manasaḥ*-więcej niż umysł; *tu*-również; *parā*-wyższa; *buddhiḥ*-inteligencja; *yaḥ*-ten, który; *buddheḥ*-więcej niż inteligencja; *parataḥ*-wyższy; *tu*-ale; *saḥ*-on.

TŁUMACZENIE

Funkcjonujące zmysły stoją ponad martwą materią; umysł zaś jest nadrzędny w stosunku do zmysłów; jednak inteligencja stoi wyżej od umysłu; a ona [dusza] przewyższa nawet inteligencję.

ZNACZENIE

Kumulująca się w ciele żądza znajduje ujście w zmysłach. Zatem zmysły są nadrzędne w stosunku do całego ciała. Ujścia te zostają zamknięte, kiedy ciało posiada wyższą świadomość, czyli świadomość Kṛṣṇy. W świadomości Kṛṣṇy dusza wchodzi w bezpośredni związek z Najwyższą Osobą Boga; zatem czynności ciała, tak jak to tutaj opisano, znajdują w końcu cel w Duszy Najwyższej. Czynności ciała oznaczają funcjonowanie zmysłów, a wstrzymanie funkcjonowania zmysłów oznacza wstrzymanie wszystkich czynności ciała. Jeśli jednak umysł pozostaje aktywny, to nawet chociaż ciało jest w stanie spoczynku, umysł będzie funkcjonował - tak jak to się dzieje podczas snu. Ponad umysłem jednak jest determinacja inteligencji, a ponad inteligencją - prawdziwa dusza. Kiedy więc dusza zostanie bezpośrednio połączona z Najwyższym, wtedy w naturalny sposób podążą za nią elementy niższe, mianowicie inteligencja, umysł i zmysły. Jest taki ustęp w *Kaṭha-Upaniṣad*, który mówi, że przedmioty zmysłów wyżej stoją od zmysłów, a umysł przewyższa przedmioty zmysłów. Jeśli zatem umysł jest bezpośrednio i stale zaangażowany w służbę dla Pana, wtedy zmysły nie mają okazji zająć się czymś innym. To stanowisko umysłu zostało już wcześniej wytłumaczone.

Jeżeli umysł zostanie zaangażowany w transcendentalną służbę dla Pana, wtedy nie ma on okazji zwrócenia się ku niższym skłonnościom. W *Kaṭha Upaniṣad* dusza została określona jako *mahân*, czyli wielka. Przewyższa więc ona wszystko - mianowicie: przedmioty zmysłów, zmysły, umysł i inteligencję. Dlatego zrozumienie organicznej pozycji duszy jest rozwiązaniem całego problemu.

Należy zatem, za pomocą inteligencji, odkryć organiczną pozycję duszy i wtedy zaangażować umysł w świadomość Kṛṣṇy. To rozwiąże cały problem. Spirytualistom-nowicjuszom na ogół radzi się, aby trzymali się z dala od przedmiotów zmysłów. Należy wzmocnić umysł, używając do tego celu inteligencji. Jeśli ktoś, z pomocą inteligencji, zaangażuje swój umysł w świadomość Kṛṣṇy - całkowicie podporządkowując się Najwyższej Osobie Boga - wtedy umysł ten automatycznie wzmacnia się. I nawet chociaż zmysły są mocne, niczym węże, nie będą one już więcej groźne, tak jak niegroźne są węże ze złamanymi zębami jadowymi. Mimo iż dusza jest panem inteligencji, umysłu, jak również zmysłów, to jednak dopóki nie wzmocni się ona przez obcowanie z Kṛṣṇą - w Jego świadomości, zawsze będzie istniała możliwość upadku, gdy tylko umysł zostanie poruszony.

TEKST 43

एवं बुद्धेः परं बुद्ध्वा संस्तभ्यात्मानमात्मना ।
जहि शत्रुं महाबाहो कामरूपं दुरासदम् ॥ ४३ ॥

evaṁ buddheḥ paraṁ buddhvā
saṁstabhyātmānaṁ ātmanā
jahi śatruṁ mahā-bāho
kāma-rūpaṁ durāsadam

evam-zatem; *buddheḥ*-od inteligencji; *param*-wyższa; *buddhvā*-wiedząc to; *saṁstabhya*-przez ustabilizowanie; *ātmānam*-umysłu; *ātmanā*-przez rozważną inteligencję; *jahi*-zwalcz; *śatrum*-wroga; *mahā-bāho*-O potężny; *kāma-rūpam*-postać żądzy; *durāsadam*-groźna.

TŁUMACZENIE

Zatem wiedząc, iż dusza jest transcendentalna wobec zmysłów materialnych, umysłu i inteligencji, należy kontrolować niższe "ja" za pomocą wyższego "ja", i w ten sposób - poprzez siły duchowe - pokonać nienasyconego wroga, znanego jako żądza.

ZNACZENIE

Ten trzeci rozdział *Bhagavad-gīty* ostatecznie kieruje nas ku świadomości Kṛṣṇy - poprzez poznawanie siebie jako wiecznego sługi Najwyższej Osoby Boga, i bynajmniej nie uważa on bezosobowej próżni za cel ostateczny.

Życiu materialnemu właściwa jest skłonność do zmysłowości i panowania nad zasobami natury materialnej. Pragnienie dominacji i zadowalania zmysłów są największymi wrogami uwarunkowanej duszy. Jednak poprzez siłę świadomości Kṛṣṇy można kontrolować zmysły materialne, umysł i inteligencję. Nie powinno się nagle porzucać swojej pracy i obowiązków. Poprzez stopniowy rozwój świadomości Kṛṣṇy można osiągnąć płaszczyznę transcendentalną, gdzie - dzięki niewzruszonej inteligencji skierowanej ku własnej czystej tożsamości - nie podlega się już wpływom materialnych zmysłów i umysłu. Taka jest konkluzja tego rozdziału. Spekulacje filozoficzne i sztuczne próby kontrolowania zmysłów przez tak zwaną praktykę pozycji *yogi*, nie mogą pomóc w życiu duchowym człowiekowi, który znajduje się na niedojrzałym etapie egzystencji materialnej. Musi on, za pomocą wyższej inteligencji, zostać wyćwiczowy w świadomości Kṛṣṇy.

W ten sposób kończą się wyjaśnienia Bhaktivedanty do trzeciego rozdz. Śrīmad-Bhagavad-gīty, *traktującego o* Karma-yodze, *czyli pełnieniu nakazanych obowiązków w świadomości Kṛṣṇy.*

ROZDZIAŁ IV

Wiedza Transcendentalna

TEKST 1

श्रीभगवानुवाच ।
इमं विवस्वते योगं प्रोक्तवानहमव्ययम् ।
विवस्वान्मनवे प्राह मनुरिक्ष्वाकवेऽब्रवीत् ॥१॥

śrī bhagavān uvāca
imaṁ vivasvate yogaṁ
proktavān aham avyayam
vivasvān manave prāha
manur ikṣvākave'bravīt

śrī bhagavān uvāca-Najwyższa Osoba Boga rzekł; *imam*-to; *vivasvate*-o bogu Słońca; *yogam*-nauka o związku z Najwyższym; *proktavān*-przekazałem; *aham*-Ja; *avyayam*-niezniszczalna; *vivasvān*-Vivasvān (imię boga Słońca); *manave*-ojcu ludzkości (o imieniu Vaivasvata); *prāha*-powiedział; *manuḥ*-ojciec ludzkości; *ikṣvākave*-Królowi Ikṣvāku; *abravīt*-powiedział.

TŁUMACZENIE

Błogosławiony Pan rzekł: Ja przekazałem tą niezniszczalną naukę yogi bogu Słońca Vivasvānovi, a Vivasvān przekazał ją Manu, ojcu ludzkości. Manu z kolei pouczył o niej Ikṣvāku.

ZNACZENIE

Znajdujemy tutaj historię *Bhagavad-gīty* przekazywanej od czasów niepamiętnych, to znaczy od chwili, kiedy została wyjawiona królom wszystkich planet. Wiedza ta ma szczególnie służyć ochronie mieszkańców tych planet. Zatem powinna ją zrozumieć klasa królewska, tak aby była w stanie kierować swoimi poddanymi i chronić ich od materialnej niewoli. Ludzkie życie ma służyć kultywacji wiedzy duchowej - w wiecznym związku z Najwyższą Osobą Boga - a przywódcy wszystkich krajów i planet zobowiązani są udzielić jej swoim obywatelom - poprzez wykształcenie, kulturę i oddanie. Innymi słowy, zadaniem przywódców wszystkich państw jest szerzenie wiedzy o świadomości Kṛṣṇy, tak aby ludzie mogli wyciągnąć korzyści z tej wielkiej nauki i wybrać właściwą, prowadzącą do sukcesu drogę - korzystając z szansy jaką daje ludzka forma życia.

W tym millenium, bóg Słońca, które jest źródłem wszystkich planet w tym systemie słonecznym, znany jest jako Vivasvān. W *Brahma-saṁhitā* jest powiedziane:

yac-cakṣur eṣa savitā sakala-grahāṇāṁ
rājā samasta-sura-mūrttir aśeṣa-tejāḥ
yasyājñayā bhramati sambhṛta-kālacakro
govindam ādi-puruṣaṁ tam ahaṁ bhajāmi

"Niechaj będzie uwielbiony" - powiedział Pan Brahma - "Najwyższa i Oryginalna Osoba Boga, Govinda (Kṛṣṇa), pod którego kontrolą słońce - będące królem wszystkich planet - przyjmuje bezgraniczną moc i ciepło. Słońce reprezentuje oko Pana i przebiega swoją orbitę zgodnie z Jego nakazem".

Słońce jest królem wszystkich planet, a bóg Słońca (obecnie o imieniu Vivasvān) rządzi tą planetą, która kontroluje wszystkie inne, dostarczając im ciepła i światła. Obraca się ono z rozkazu Kṛṣṇy i Pan uczynił Vivasvāna swoim pierwszym uczniem mającym zrozumieć naukę *Bhagavad-gīty*. *Gītā* nie jest zatem spekulatywną rozprawą przeznaczoną dla niewiele znaczących światowych naukowców, ale jest wzorcową księgą wiedzy przekazywaną od czasów niepamiętnych. Historię *Gīty* możemy prześledzić w *Mahābhāracie* (*Śānti-parva* 348.51-52).

tretā-yugādau ca tato vivasvān manave dadau
manuś ca loka-bhṛty-artham sutāyekṣvākave dadau
ikṣvākuṇā ca kathito vyāpya lokān avasthitāḥ

"Na początku Tretā-yugi (millenium) ta nauka o związku z Najwyższym została wyjawiona Manu przez Vivasvāna. Manu, ojciec ludzkości, udzielił jej swemu synowi Mahārāja Ikṣvāku, królowi tej planety Ziemi i przodkowi dynastii Raghu, w której pojawił się Pan Rāmacandra. Zatem *Bhagvad-gītā* przekazywana jest w ludzkim społeczeństwie od czasów Mahārāja Ikṣvāku."

Obecnie mamy za sobą już 5 000 lat Kali-yugi, która trwa 432 000 lat. Przed tym okresem była Dvāpara-yuga (800 000 lat), a wcześniej Tretā-yuga (1 200 000 lat). Zatem Manu przekazał naukę *Bhagavad-gīty* swemu synowi i uczniowi Mahārāja Ikṣvāku, będącemu królem tej ziemskiej planety, jakieś 2 005 000 lat temu. Wiek obecnego Manu oblicza się na około 305 300 000 lat, z których minęło już 120 400 000 lat. Przyjmując, że przed narodzinami Manu, Pan przekazał *Gītę* Swemu uczniowi Vivasvānovi, bogu Słońca, to z przybliżonych obliczeń wynika, że *Gītā* została wygłoszona przynajmniej 120 400 000 lat temu. A w społeczeństwie ludzkim przekazywana jest już od około dwóch milionów lat. Około 5 000 lat temu Pan ponownie powtórzył ją Arjunie. Jest to przybliżony wiek *Gīty*, według niej samej i według jej autora, Pana Śrī Kṛṣṇy. Została ona przekazana bogu Słońca, Vivasvānovi, który - sam będąc *kṣatriyą* - jest ojcem wszystkich *kṣatriyów* (stąd zwie się ich potomkami boga Słońca, czyli *kṣatriya sūrya-vaṁśa*). Ponieważ *Bhagavad-gītā* jest tak dobra jak *Vedy*, jako że wyjawiona została przez Najwyższą Osobę Boga - wiedza ta jest *apauruṣeya*, nadludzka. Skoro więc nakazy wedyjskie przyjmowane są takimi jakimi są, bez ludzkiej interpretacji, zatem tak też należy przyjmować *Gītę*, bez świeckiej interpretacji. Światowi awanturnicy mogą spekulować na temat *Gīty* na swój własny sposób, ale nie będzie to *Bhagavad-gītā* taka, jaką jest. *Bhagavad-gītā* musi więc zostać przyjęta taką jaką jest, poprzez sukcesję uczniów, tak jak to opisano tutaj, że Pan przekazał ją bogu Słońca, bóg Słońca swemu synowi Manu, a Manu z kolei swemu synowi Ikṣvaku.

TEKST 2

एवं परम्पराप्राप्तमिमं राजर्षयो विदुः ।
स कालेनेह महता योगो नष्टः परंतप ॥२॥

evaṁ paramparā-prāptam
imaṁ rājarṣayo viduḥ

sa kāleneha mahatā
yogo naṣṭaḥ parantapa

evam-w ten sposób; *paramparā*-sukcesja uczniów; *prāptam*-otrzymali; *imam*-tę naukę; *rājarṣayaḥ*-święci królowie; *viduḥ*-zrozumieli; *saḥ*-tę wiedzę; *kālena*-z biegiem czasu; *iha*-w tym świecie; *mahatā*-przez wielką; *yogaḥ*-nauka o związku z Najwyższym; *naṣṭaḥ*-rozproszona; *parantapa*-O Arjuno, pogromco wroga.

TŁUMACZENIE

Ta najwyższa nauka przekazywana była poprzez sukcesję uczniów i święci królowie otrzymywali ją w ten sposób. Ale z biegiem czasu sukcesja uczniów została przerwana i nauka ta - taką jaką jest - zdaje się być stracona.

ZNACZENIE

Oznajmiono tutaj wyraźnie, że *Gītā* była szczególnie przeznaczona dla świętych królów, jako że oni zarządzając swoimi poddanymi, mieli wypełniać jej cel. Z pewnością nie została ona przeznaczona dla osób demonicznych, które unicestwiają jej wartość, tak aby nikt nie mógł wyciągnąć z niej korzyści, wymyślając różnego typu interpretacje mające zaspokoić ich własne cele. Skoro tylko pierwotny cel *Bhagavad-gīty* poszedł w niepamięć - za przyczyną niesumiennych komentatorów, zaistniała potrzeba odnowienia sukcesji uczniów. Pięć tysięcy lat temu Sam Pan zauważył, że sukcesja uczniów została przerwana i dlatego oznajmił, iż cel *Gīty* uległ zapomnieniu. Również obecnie jest tak wiele różnych wydań *Gīty* (szczególnie w języku angielskim), ale prawie wszystkie z nich są niezgodne z nauką autoryzowanej sukcesji uczniów. Istnieje niezliczona ilość interpretacji *Gīty* napisanych przez różnych świeckich naukowców, lecz prawie żaden z nich nie akceptuje Najwyższej Osoby Boga, Kṛṣṇy, mimo iż robią dobry interes na słowach Śrī Kṛṣṇy. Interpretacje te utrzymane są w demonicznym duchu, ponieważ demony nie wierzą w Boga - chociaż korzystają z własności Najwyższego. Jako że zaistniała wielka potrzeba na angielskie wydanie *Gīty*, takiej jaką ona jest - przekazywanej przez system *paramparā* (sukcesję uczniów) - uczyniono tutaj próbę mającą zaspokoić tą wielką potrzebę. *Bhagavad-gītā* przyjęta taką jaką jest, jest wielkim darem dla ludzkości; jeżeli natomiast przyjmuje się ją jak rozprawę o charakterze filozoficznej spekulacji, czytanie jej jest wtedy stratą czasu.

TEKST 3

स एवायं मया तेऽद्य योगः प्रोक्तः पुरातनः ।
भक्तोऽसि मे सखा चेति रहस्यं ह्येतदुत्तमम् ॥३॥

sa evāyaṁ mayā te'dya
yogaḥ proktaḥ purātanaḥ
bhakto'si me sakhā ceti
rahasyaṁ hy etad uttamam

saḥ-ta-sama starożytna; *eva*-z pewnością; *ayam*-ta; *mayā*-przeze Mnie; *te*-tobie; *adya*-dzisiaj; *yogaḥ*-nauka o *yodze*; *proktaḥ*-wygłoszona; *purātanaḥ*-bardzo stara; *bhaktaḥ*-wielbiciel; *asi*-jesteś; *me*-Moim; *sakhā*-przyjacielem; *ca*-również; *iti*-dlatego; *rahasyam*-tajemnica; *hi*-z pewnością; *etat*-ta; *uttamam*-transcendentalna.

TŁUMACZENIE

Przekazuję ci dzisiaj tą starożytną naukę o związku z Najwyższym, jako że jesteś Moim wielbicielem i przyjacielem, i dlatego możesz zrozumieć transcendentalną tajemnicę tej nauki.

ZNACZENIE

Są dwa rodzaje ludzi, mianowicie: wielbiciele i demony. Pan uczynił Arjunę odbiorcą nauk *Bhagavad-gīty* dlatego, że został on Jego wielbicielem. Demony jednak nie są w stanie zrozumieć tej wielkiej tajemnej nauki. Istnieje wiele wydań tej wielkiej księgi wiedzy i niektóre z nich posiadają komentarze wielbicieli, niektóre natomiast zostały zinterpretowane przez demony. Komentarze wielbicieli są prawdziwe, podczas gdy te pisane przez demony są bezużyteczne. Arjuna zaakceptował Kṛṣṇę jako Najwyższą Osobę Boga i każdy komentarz *Gīty* zgodny z postawą Arjuny jest prawdziwą służbą oddania na rzecz tej wielkiej nauki. Demony jednakże wymyślają swój własny obraz Kṛṣṇy, sprowadzając tym samym ludzi i ogół czytelników z drogi właściwego zrozumienia Jego Boskich nauk. Tak więc, aby wyciągnąć prawdziwą korzyść z tych nauk, należy wziąć przykład z sukcesji uczniów, zapoczątkowanej przez Arjunę.

TEKST 4

अर्जुन उवाच ।
अपरं भवतो जन्म परं जन्म विवस्वतः ।
कथमेतद्विजानीयां त्वमादौ प्रोक्तवानिति ॥४॥

arjuna uvāca
aparaṁ bhavato janma
paraṁ janma vivasvataḥ
katham etad vijānīyām
tvam ādau proktavān iti

arjunaḥ uvāca-Arjuna rzekł; *aparam*-młodszy; *bhavataḥ*-Twoje; *janma*-narodziny; *param*-starszy; *janma*-narodziny; *vivasvataḥ*-boga Słońca; *katham*-jak; *etat*-to; *vijānīyām*-mam zrozumieć; *tvam*-Ty; *ādau*-na początku; *proktavān*-przekazałeś; *iti*-zatem.

TŁUMACZENIE

Arjuna rzekł: Bóg Słońca narodził się wcześniej niż Ty, jak więc mam to rozumieć, że na początku Ty przekazałeś jemu tę naukę?

ZNACZENIE

Arjuna jest uznanym wielbicielem Pana, więc jak mógł on wątpić w słowa Kṛṣṇy? Prawda jest taka, że Arjuna nie pytał w swoim imieniu, ale pytał dla korzyści tych, którzy nie wierzą w Najwyższą Osobę Boga, albo demonów, które nie chcą zaakceptować Kṛṣṇy jako Najwyższej Osoby Boga. To jedynie dla ich korzyści Arjuna zadaje tego typu pytania, tak jak gdyby sam nie był świadomy Osoby Boga, czyli Kṛṣṇy. Z rozdziału dziesiątego dowiemy się, że Arjuna doskonale wiedział, iż Kṛṣṇa jest Najwyższą Osobą Boga, źródłem wszystkiego i ostatnim słowem w Transcendencji. Ponieważ na tej Ziemi Kṛṣṇa pojawił się jako syn Devakī, pospolitemu człowiekowi bardzo trudno jest zrozumieć, w jaki sposób Kṛṣṇa pozostał tą samą Najwyższą Osobą Boga, Osobą pierwotną i wieczną. Aby zatem to wyjaśnić, Arjuna zadaje pytanie Kṛṣṇie, tak aby On Sam mógł udzielić autorytatywnej odpowiedzi. Fakt, że Kṛṣṇa jest najwyższym autorytetem, przyjmuje cały świat, nie tylko w czasach obecnych, ale od czasów niepamiętnych; nie akceptują Go jedynie demony.

Skoro więc Kṛṣṇa jest przez wszystkich uznanym autorytetem, Arjuna zadał Mu to pytanie w tym celu, aby Kṛṣṇa mógł Sam Siebie opisać, nie czekając na demony, które zawsze usiłują przedstawić Go w fałszywym świetle - w sposób zrozumiały dla nich samych i ich zwolenników. Wszyscy dla swojego własnego dobra, powinni poznać nauką o Kṛṣnie. Jeśli Kṛṣṇa mówi Sam o Sobie, jest to korzystne dla całego świata. Takie wyjaśnienia dane przez Samego Kṛṣnę mogą być dziwne dla demonów, jako że demony zawsze analizują Kṛṣnę z własnego punktu widzenia. Ci natomiast, którzy są wielbicielami Pana, z ochotą przyjmują zdania o Kṛṣnie, tym bardziej wypowiadane przez Samego Kṛṣnę. Wielbiciele będą zawsze odnosić się z szacunkiem do takich autorytatywnych wypowiedzi o Kṛṣnie, ponieważ zawsze gorąco pragną wiedzieć o Nim więcej i więcej. A teiści, którzy uważają Kṛṣnę za zwykłego człowieka, mogą w ten sposób dowiedzieć się, iż Kṛṣṇa jest nadludzki, że jest On *sac-cid-ānanda-vigraha* - wieczną formą pełną szczęścia i wiedzy, że jest On transcendentalny i nie podlega wpływom trzech sił natury materialnej, i nie ogranicza Go czas ani przestrzeń. Wielbiciel Kṛṣny, tak jak Arjuna, z całą pewnością rozumie Jego transcendentalną pozycję. A zadanie tego pytania Panu jest jedynie prośbą przeciwstawienia się ateistycznemu stanowisku osób, które uważają Kṛṣnę za zwykłą ludzką istotę, podlegającą wpływom trzech *guṇ* natury materialnej.

TEKST 5

श्रीभगवानुवाच ।
बहूनि मे व्यतीतानि जन्मानि तव चार्जुन ।
तान्यहं वेद सर्वाणि न त्वं वेत्थ परंतप ॥५॥

śrī bhagavān uvāca
bahūni me vyatītāni
janmāni tava cārjuna
tāny ahaṁ veda sarvāṇi
na tvaṁ vettha parantapa

śrī bhagavān uvāca-Osoba Boga rzekł; *bahūni*-wiele; *me*-Moich; *vyatītāni*-minęło; *janmāni*-narodzin; *tava*-twoich; *ca*-również; *arjuna*-O Arjuno; *tāni*-wszystkie te; *aham*-Ja; *veda*-znam; *sarvāṇi*-wszystkie; *na*-nie; *tvam*-ty; *vettha*-znasz; *parantapa*-O pogromco wroga.

TŁUMACZENIE

Błogosławiony Pan rzekł: Wiele, wiele narodzin mamy za sobą tak ty, jak i Ja, Arjuno. Ja pamiętam wszystkie z nich, ale ty nie możesz ich pamiętać, O pogromco wroga.

ZNACZENIE

W *Brahma-saṁhitā* znajdujemy informacje o bardzo wielu inkarnacjach Pana. Jest tam powiedziane:

advaitam acyutam anādim ananta-rūpam
ādyaṁ purāṇa-puruṣaṁ nava-yauvanaṁ ca
vedeṣu durllabham adurllabham ātma-bhaktau
govindam ādi-puruṣaṁ tam ahaṁ bhajāmi.
(Bs. 5.33)

"Wielbię Najwyższą Osobę Boga, Govindę (Kṛṣṇę), który jest pierwotną Osobą - który jest absolutny, nieomylny, nie mający początku i chociaż rozprzestrzenił się w nieograniczoną ilość form, jest ciągle tym samym, najstarszym, a pojawiającym się zawsze jak uosobienie młodości. Takie wieczne, pełne szczęścia, wszystko-wiedzące formy Pana poznają zwykle najlepsi uczeni wedyjscy, a zawsze manifestowane są one czystym i niezachwianym wielbicielom Pana."

rāmādi mūrttiṣu kalā-niyamena tiṣṭhan
nānāvatāram akarod bhuvaneṣu kintu
kṛṣṇaḥ svayaṁ samabhavat paramaḥ pumān yo
govindam ādi-puruṣaṁ tam ahaṁ bhajāmi
(Bs. 5.39)

"Wielbię Najwyższą Osobę Boga, Govindę (Kṛṣṇę), który jest wiecznie obecny w różnych inkarnacjach, takich jak Rāma, Nṛsiṁha, i w wielu podinkarnacjach, ale który jest zarazem oryginalną Osobą Boga, znany jako Kṛṣṇa - który również przychodzi Osobiście".

Vedy mówią, że Pan - chociaż jeden bez wtórego - przejawia się w niezliczonych formach. Jest On jak kamień *vaidurya*, który zmienia kolor, a jednak zawsze pozostaje tym samym. Wszystkie te wielorakie formy Pana znane są czystym i niezachwianym wielbicielom; nie można ich zrozumieć jedynie przez studiowanie *Ved: vedeṣu durllabham adurllabham ātma-bhaktau*. Wielbiciele, tacy jak Arjuna, są nieodłącznymi towarzyszami Pana i kiedykolwiek Pan inkarnuje, oni pojawiają się razem z Nim, aby służyć Mu na różne sposoby. Arjuna jest jednym z takich wielbicieli Pana. Z wersu tego dowiadujemy się, że kilka milionów lat temu, kiedy Pan Kṛṣṇa przekazywał

Bhagvad-gītę bogu Słońca Vivasvānovi, obecny był przy tym również Arjuna, ale w innej roli niż obecnie. Różnica pomiędzy Panem i Arjuną jest taka, że Pan pamięta to wydarzenie, podczas gdy Arjuna nie może go pamiętać. Na tym polega różnica między żywą istotą (będącą cząstką Pana), a Najwyższym Panem. Mimo iż Arjuna został tutaj nazwany wielkim bohaterem zdolnym do pokonania wrogów, nie jest on w stanie przypomnieć sobie tego, co zdarzyło się w jego różnych poprzednich wcieleniach. Zatem żywa istota - jakkolwiek wielką by nie była według ocen materialnych - nigdy nie może dorównać Najwyższemu Panu. Każdy, kto jest nieodłącznym towarzyszem Pana, jest z pewnością osobą wyzwoloną - nigdy jednak nie może być równym Panu. Pan nazwany został w *Brahma-saṁhitā* nieomylnym (*acyuta*), co oznacza, iż nigdy nie zapomina On Siebie, nawet wówczas, kiedy wchodzi w kontakt z materią. Dlatego Pan i żywa istota nigdy nie mogą być równe pod każdym względem, nawet wtedy, kiedy żywa istota jest wyzwolona, jak Arjuna. Chociaż Arjuna jest wielbicielem Pana, zapomina on czasami o Jego naturze. Jednak, dzięki Bożej łasce, wielbiciel może od razu zrozumieć nieomylną formę Pana, podczas gdy poznanie tej transcendentalnej natury jest rzeczą niemożliwą dla nie-wielbiciela, czyli demona. Umysły demonów nie mogą zatem zrozumieć opisów *Gīty*. Kṛṣṇa pamiętał czyny, których dokonał miliony lat wcześniej, Arjuna jednak nie mógł tego pamiętać, pomimo faktu, że zarówno Kṛṣṇa, jak i Arjuna są wieczni w swojej naturze. Możemy również zauważyć tutaj, że żywa istota zapomina o wszystkim dlatego, że zmienia ciało. Pan natomiast pamięta, jako że nigdy nie zmienia On Swojego ciała, które zawsze jest *sac-cid-ānanda*. Jest On *advaita*, co oznacza, że nie ma różnicy pomiędzy Jego ciałem a Nim Samym. Wszystko związane z Nim jest duchem; podczas gdy uwarunkowana dusza jest różna od swego ciała materialnego. I ponieważ ciało Pana i Jego dusza są tożsame, Jego pozycja zawsze różni się od pozycji zwykłej żywej istoty, nawet jeśli schodzi On na platformę materialną. Demony nie mogą zgodzić się z transcendentalną naturą Pana, tak jak zostanie to wyjaśnione przez Pana w następnych wersach.

TEKST 6

अजोऽपि सन्नव्ययात्मा भूतानामीश्वरोऽपि सन्।
प्रकृतिं स्वामधिष्ठाय संभवाम्यात्ममायया ॥६॥

ajo 'pi sann avyayātmā
bhūtānām īśvaro 'pi san

prakṛtiṁ svām adhiṣṭhāya
sambhavāmy ātma-māyayā

ajaḥ-nienarodzony; *api*-chociaż; *san*-będąc takim; *avyaya*-nie ulegające degeneracji; *ātmā*-ciało; *bhūtānām*-wszyscy ci, którzy się rodzą; *īśvaraḥ*-Najwyższy Pan; *api*-chociaż; *san*-będąc takim; *prakṛtim*-forma transcendentalna; *svām*-Moja; *adhiṣṭhāya*-tak usytuowany; *sambhavāmi*-inkarnuję; *ātma-māyayā*-przez Moją wewnętrzną energię.

TŁUMACZENIE

Mimo iż Jestem nienarodzony i Moje transcendentalne ciało nigdy nie ulega zniszczeniu, i chociaż Jestem Panem wszystkich czujących istot, to jednak w każdym millenium pojawiam się w Mojej oryginalnej, transcendentalnej formie.

ZNACZENIE

Pan informuje tutaj o osobliwości Swoich narodzin: chociaż może On pojawiać się jak zwykła osoba, to jednak pamięta On wszystko o niezliczonej liczbie Swoich przeszłych "narodzin". Podczas gdy zwykły człowiek nie może pamiętać nawet tego, co robił zaledwie parę godzin wcześniej. Jeśli zapytamy kogoś, co robił porzedniego dnia o tej samej godzinie, niełatwo będzie mu dać natychmiastową odpowiedź. Będzie z pewnością musiał wysilić swoją pamięć, zanim przypomni sobie, co robił dokładnie o tej samej godzinie, dzień wcześniej. A pomimo tego ludzie często uważają się za Boga, czyli Kṛṣṇę. Nie należy dać się zbałamucić takim bezsensownym twierdzeniom. Następnie Pan tłumaczy Swoją *prakṛti*, czyli Swoją formę. *Prakṛti*, tak jak *svarūpa*, oznacza naturę albo czyjąś formę. Pan mówi, że pojawia się w Swoim własnym ciele. Nie zmienia On Swojego ciała, tak jak to się dzieje w przypadku zwykłych żywych istot. Uwarunkowana dusza może posiadać jeden rodzaj ciała w życiu obecnym, jednak w życiu następnym otrzyma inne ciało. Nie ma ona stałego ciała w tym świecie materialnym, ale transmigruje z jednego ciała do innego. Jednakże inaczej jest w przypadku Pana. Kiedykolwiek zstępuje On w ten materialny świat, zawsze - dzięki Swojej wewnętrznej mocy - przychodzi w tym samym, oryginalnym ciele. Innymi słowy, Kṛṣṇa pojawia się w tym materialnym świecie w Swojej oryginalnej i wiecznej dwuramiennej postaci trzymającej flet. Pojawia się dokładnie w Swoim wiecznym - nieskalanym przez ten świat materialny - ciele. Chociaż przychodzi w tym samym ciele transcendentalnym i jest Panem wszechświata, to jednak zdaje

się rodzić jak zwykła żywa istota. I pomimo faktu, że Pan Kṛṣṇa rośnie od Swojego wieku dziecięcego do chłopięcego, a następnie do młodości, to jednak nie starzej się On od wieku Swojej młodości. W czasie bitwy na Polu Kurów posiadał On wielu wnuków, czyli, według obliczeń materialnych, był w sędziwym wieku. Jednak ciągle wyglądał On jak młody, dwudziesto - albo dwudziestopięcioletni mężczyzna. Nigdy nie oglądamy obrazów z Kṛṣṇa w podeszłym wieku, ponieważ On nigdy nie starzeje się, tak jak my, pomimo faktu, że jest najstarszą osobą w całym stworzeniu - przeszłym ,obecnym i przyszłym. Jego ciało ani inteligencja nigdy nie ulegają degeneracji, ani zmianom. Zatem oczywistym jest, że mimo iż przebywa w tym świecie materialnym, jest On tym samym, nienarodzonym, niezmiennym w Swoim transcendentalnym ciele i inteligencji, posiadającym wieczną, pełną szczęścia i wiedzy formę. Jego pojawianie się i odchodzenie podobne jest wschodzącemu słońcu, przesuwającemu się przed naszymi oczami, a następnie znikającemu z pola naszego widzenia. Kiedy słońce znajduje się poza zasięgiem naszego wzroku, myślimy, że ono zaszło, a kiedy pojawia się przed naszymi oczami, myślimy, że znajduje się na horyzoncie. W rzeczywistości słońce zawsze pozostaje w swoim stałym położeniu, lecz z powodu naszych wadliwych, niedoskonałych zmysłów sądzimy, iż pojawia się ono na niebie, a następnie znika. A ponieważ pojawianie się i znikanie Pana zupełnie różni się od przychodzenia i odchodzenia jakiejkolwiek innej żywej istoty, jest rzeczą oczywistą, że jest On - dzięki Swojej wewnętrznej potędze - wieczną, pełną szczęścia wiedzą i nigdy nie ulega zanieczyszczeniu przez naturę materialną. *Vedy* również potwierdzają to, że Najwyższa Osoba Boga jest nienarodzonym, mimo iż zdaje się On rodzić podczas przejawiania Swoich niezliczonych manifestacji. Także uzupełniająca literatura wedyjska zapewnia nas, że chociaż Pan zdaje się pojawiać w tym świecie poprzez narodziny, to jednak nie zmienia On ciała. W *Bhāgavatam*, pojawia się On przed Swoją matką jako czteroręki Nārāyaṇa, wyposażony w cztery atrybuty. Według słownika *Viśvakośa*, Pan pojawia się w Swojej wiecznej, oryginalnej formie, dzięki Swojej bezprzyczynowej łasce. Pan świadomy jest wszystkich Swoich poprzednich ukazań i zniknięć; żywa istota natomiast, skoro tylko otrzyma następne ciało, całkowicie zapomina o swoim ciele przeszłym. On jest Panem wszystkich żywych istot. Kiedy przebywa na tej ziemi, dokonuje cudownych nadludzkich czynów. Jest On zatem zawsze tą samą Absolutną Prawdą i nie ma różnicy pomiędzy Jego formą i duszą albo pomiędzy Jego ciałem i Jego jakościami. Można zadać pytanie, dlaczego Pan pojawia się w tym świecie materialnym a następnie z niego odchodzi? Wytłumaczenie tego znajdziemy w następnym wersie.

TEKST 7

यदा यदा हि धर्मस्य ग्लानिर्भवति भारत ।
अभ्युत्थानमधर्मस्य तदात्मानं सृजाम्यहम् ॥७॥

yadā yadā hi dharmasya
glānir bhavati bhārata
abhyutthānam adharmasya
tadātmānaṁ sṛjāmyaham

yadā-zawsze kiedy; *yadā*-gdzie tylko; *hi*-z pewnością; *dharmasya*-religii; *glāniḥ*-rozbieżność; *bhavati*-manifestuje się; *bhārata*-O potomku Bharaty; *abhyutthānam*-przewaga; *adharmasya*-bezbożność; *tadā*-w tym czasie; *ātmānam*-Osobiście; *sṛjāmi*-zstępuje; *aham*-Ja.

TŁUMACZENIE

Zawsze, kiedy tylko i gdzie tylko zamierają praktyki religijne, O potomku Bharaty, i zaczyna szerzyć się bezbożność - wtedy Ja zstępuję Osobiście.

ZNACZENIE

Znaczące jest tutaj słowo *sṛjāmi*. *Sṛjāmi* nie może być użyte w znaczeniu tworzenia, albowiem według poprzedniego wersu postać Pana ani Jego ciało nie zostają stworzone (gdyż wszystkie z Jego form istnieją wiecznie). Zatem *sṛjāmi* oznacza, że Pan manifestuje się Takim, jakim jest. Chociaż Pan pojawia się planowo, mianowicie pod koniec Dvāpara-yugi (w dwudziestym ósmym millenium ósmego Manu, jednego dnia Brahmy), to jednak nie musi się On stosować do takich reguł. Ma On całkowicie wolną wolę i może postępować tak, jak tego zapragnie. Pojawia się On ze Swojej własnej woli, kiedy tylko zapanuje bezbożność i zanika prawdziwa religia. Zasady religii zostały wyłożone w *Vedach* i jakakolwiek niezgodność odnośnie właściwego wypełniania zasad wedyjskich jest przyczyną bezbożności. W *Bhāgavatam* jest powiedziane, że takie zasady są prawem ustanowionym przez Pana. Tylko Pan może być twórcą systemu religijnego. Przyjmuje się również, że *Vedy* zostały pierwotnie przekazane przez Samego Pana sercu Brahmy. Zatem zasady *dharmy*, czyli religii, są bezpośrednimi nakazami Najwyższej Osoby Boga (*dharmaṁ tu sākṣāt-bhagavat-praṇītam*). Zasady te są również w sposób oczywisty zalecane w całej *Bhagavad-gīcie*. Całym celem *Ved* jest

ustanowienie takich zasad - z nakazu Pana. Również pod koniec *Gīty* Pan mówi wyraźnie, że najwyższą zasadą religii jest podporządkowanie się Jemu jedynie i nic ponadto. Zasady wedyjskie prowadzą do całkowitego oddania się Panu i kiedy tylko zasady te niszczone są przez demony - Pan pojawia się Osobiście. Z *Bhāgavatam* dowiadujemy się, że Pan Buddha jest inkarnacją Kṛṣṇy, która pojawiła się w czasie, kiedy krzewił się materializm i materialiści używali autorytetu *Ved* jako pretekstu do swoich niecnych poczynać. Chociaż w *Vedach* istnieją pewne ścisłe prawa i nakazy odnośnie ofiar zwierzęcych mających służyć określonym celom, to ludzie o skłonnościach demonicznych urządzają takie ofiary, bez odwoływania się od zasad wedyjskich. Pan Buddha pojawił się, aby położyć temu kres i ustanowić wedyjskie zasady łagodności. Każdy *avatāra*, czyli inkarnacja Pana, ma pewną szczególną misję do spełnienia. Wszystkie te *avatāry* zostały opisane w pismach objawionych. Nie należy zatem nikogo uważać za *avatāra*, jeśli nie jest on uznany za takiego przez pisma święte. Nie jest prawdą, że Pan pojawia się tylko na ziemi indyjskiej. Może On pojawić się wszędzie, gdzie tylko i kiedy tylko zapragnie. W każdej Swojej inkarnacji przekazuje tyle wiedzy o religii, ile są w stanie zrozumieć określeni ludzie, w ich określonych warunkach. Jednakże misja jest ta sama - doprowadzenie ludzi do świadomości Boga i nakłonienie ich do posłuszeństwa wobec zasad religijnych. Czasami przychodzi On Osobiście, a czasami przysyła Swojego bona fide reprezentanta, w postaci Swego syna czy sługi. Czasami też przychodzi Sam, ale w jakiejś zamaskowanej postaci.

Zasady *Bhagavad-gīty* zostały przekazane Arjunie, a tym samym i innym światłym osobom, jako że Arjuna był osobą światłą w porównaniu ze zwykłymi ludźmi w innych częściach świata. To, że dwa plus dwa równa się cztery, jest zasadą matematyczną prawdziwą zarówno w arytmetyce w klasie pierwszej, jak również w klasach wyższych. Jednak istnieje matematyka wyższa i niższa. Wszystkie inkarnacje Pana uczą tych samych zasad, ale w zależności od okoliczności, zasady zdają się być wyższymi albo niższymi. Wyższe zasady religii zaczynają się wraz z zaakceptowaniem czterech porządków życia duchowego i czterech porządków życia społecznego, jak to zostanie później wytłumaczone. Cały cel misji różnych inkarnacji zawiera się we wzbudzeniu na całym świecie świadomości Kṛṣṇy. Świadomość taka jest przejawiona lub nieprzejawiona tylko w zależności od różnych warunków.

TEKST 8

परित्राणाय साधूनां विनाशाय च दुष्कृताम् ।
धर्मसंस्थापनार्थाय संभवामि युगे युगे ॥८॥

paritrāṇāya sādhūnāṁ
vināśāya ca duṣkṛtām
dharma-saṁsthāpanārthāya
sambhavāmi yuge yuge

paritrāṇāya-dla wybawienia; *sādhūnām*-wielbicieli; *vināśāya*-po to, aby unicestwić; *ca*-również; *duṣkṛtām*-niegodziwców; *dharma*-zasady religii; *saṁsthāpana-arthāya*-odnowić; *sambhavāmi*-pojawiam się; *yuge*-millenium; *yuge*-po millenium.

TŁUMACZENIE

Po to, aby wyzwolić pobożnych i unicestwić niegodziwców, jak również dla odnowienia zasad religii, Ja Sam przychodzę w każdym millenium.

ZNACZENIE

Według *Bhagavad-gīty, sādhu* (osoba święta) jest człowiekiem, który posiada świadomość Kṛṣṇy. Może się na pozór wydawać, że jakaś osoba jest niereligijna, jeśli jednak posiada ona w pełni kwalifikacje świadomości Kṛṣṇy, oznacza to, że jest ona *sādhu*. Słowo *duṣkṛtam* natomiast odnosi się do tego, kto nie dba o świadomość Kṛṣṇy. Tacy niegodziwcy, czyli *duṣkṛtam*, nazywani są głupcami i najniższymi spośród ludzkości, mimo iż mogą oni nawet posiadać wysokie wykształcenie świeckie. Z drugiej strony, osoba, która w stu procentach zaangażowała się w świadomość Kṛṣṇy, jest uważana za *sādhu*, nawet jeśli nie posiada wykształcenia ani dobrego wychowania. Jeśli chodzi o ateistów, to Pan nie musi pojawiać się Osobiście, aby ich unicestwić, tak jak to zrobił z demonami Rāvaṇą i Kaṁsą. Pan ma wielu pośredników, całkowicie zdolnych do zniszczenia demonów. Zstępuje On szczególnie po to, aby ukoić Swoich niezachwianych wielbicieli, którzy zawsze niepokojeni są przez demony. Demony bezustannie nękają wielbicieli, nawet jeśli ci ostatni są ich krewnymi. I tak Prahlāda Mahārāja był prześladowany przez swojego ojca - Hiraṇyakaśipu. Devakī zaś, matka Kṛṣṇy, była siostrą swojego prześladowcy Kaṁsy, który nękał ją i jej męża Vasudevę, jako że z nich to miał się narodzić Pan. Pan Kṛṣṇa pojawił się więc przede wszystkim w tym celu, aby uchronić Devakī, a nie po to aby zabić Kaṁsę. Jednak obie te rzeczy wykonał jednocześnie. Dlatego jest powiedziane tutaj, iż Pan pojawia się w różnych inkarnacjach, aby chronić Swoich wielbicieli i zniszczyć demonicznych niegodziwców.

Następujący werset z *Caitanya-caritāmṛta* Kṛṣṇadāsy Kavirāja podsumowuje zasady inkarnacji:

sṛṣṭi-hetu yei mūrti prapañce avatare
sei īśvara-mūrti 'avatāra' nāma dhare
māyātita paravyome savāra avasthāna
viśve'avatāri' dhare 'avatāra' nāma.

"*Avatāra*, czyli inkarnacja Boga, zstępuje z królestwa Bożego w tą materialną manifestację. I określona postać Osoby Boga, która przychodzi w ten sposób, nazywana jest inkarnacją albo *avatārą*. Takie inkarnacje przebywają w świecie duchowym, w królestwie Boga, a kiedy zstępują do tego świata materialnego, wtedy otrzymują nazwę *avatāra*."

Są różnego rodzaju *avatāry*, takie jak *puruṣāvatāry, guṇāvatāry, līlāvatāry, śaktyāveśa-avatāry, manvantara-avatāry* i *yugāvatāry* - i wszystkie one pojawiają się na planie całego wszechświata. Jednakże Pan Kṛṣṇa jest pierwszym Panem, zródłem wszystkich *avatarów*. Pan Kṛṣṇa przychodzi w określonym celu - mianowicie po to, aby uśmierzyć cierpienia Swoich czystych wielbicieli, którzy pragną zobaczyć Go w Jego oryginalnych rozrywkach we Vṛndāvan. Zatem pierwszym celem *avatāry* Kṛṣṇy jest zadowolenie Jego niezachwianych wielbicieli.

Pan mówi, iż Osobiście pojawia się w każdym millenium. To znaczy, że inkarnuje On także w wieku Kali. Jak to zostało ozajmione w *Śrīmad-Bhāgavatam*, inkarnacją w tym wieku Kali jest Pan Caitanya Mahāprabhu, który rozprzestrzenił kult Kṛṣṇy w formie ruchu *saṅkīrtana* (zbiorowe intonowanie świętych imion) i rozszerzył świadomość Kṛṣṇy na całe Indie. Przepowiedział także, że ten ruch *saṅkīrtana* rozprzestrzeni się na cały świat, przechodząc z miasta do miasta i z wioski do wioski. Pan Caitanya jako inkarnacja Kṛṣṇy, Osoby Boga, opisany został w poufnych częściach pism objawionych, takich jak *Upaniṣady, Mahābhārata, Bhāgavatam*, etc., nie bezpośrednio. Ruch *saṅkīrtana* Pana Caitanyi bardzo przyciąga wielbicieli Kṛṣṇy. Ten *avatāra* Pana nie zabija, ale dzięki Swojej bezprzyczynowej łasce, zbawia niegodziwców.

TEKST 9

जन्म कर्म च मे दिव्यमेवं यो वेत्ति तत्त्वतः ।
त्यक्त्वा देहं पुनर्जन्म नैति मामेति सोऽर्जुन॥९॥

janma karma ca me divyam
evaṁ yo vetti tattvataḥ
tyaktvā dehaṁ punar janma
naiti mām eti so'rjuna

janma-narodziny; *karma*-praca; *ca*-również; *me*-Moje; *divyam*-transcendentalny; *evam*-w ten sposób; *yaḥ*-każdy, kto; *vetti*-wie; *tattvataḥ*-w rzeczywistości; *tyaktvā*-opuszczając; *deham*-to ciało; *punaḥ*-znowu; *janma*-narodziny; *na*-nigdy; *eti*-osiąga; *mām*-Mnie; *eti*-osiąga; *saḥ*-on; *arjuna* -O Arjuno.

TŁUMACZENIE

Kto zna transcendentalną naturę Mojego pojawiania się i Moich czynów, ten opuściwszy to ciało, nigdy nie rodzi się ponownie w tym świecie materialnym, ale osiąga Moją wieczną siedzibę, O Arjuno.

ZNACZENIE

Zstępowanie Pana z Jego transcendentalnej siedziby zostało już wytłumaczone w wersie szóstym. Kto jest w stanie zrozumieć prawdę o pojawianiu się Osoby Boga, ten już został uwolniony z niewoli materialnej, a zatem zaraz po opuszczeniu tego ciała materialnego powróci on do królestwa Boga. Takie wyzwolenie żywej istoty z materialnej niewoli nie jest wcale rzeczą łatwą. Impersonaliści i *yogini* osiągają wyzwolenie dopiero po wielu trudach i po wielu, wielu narodzinach. I nawet wtedy wyzwolenie, które osiągają - mianowicie wejście w bezosobowe *brahmajyoti* Pana - jest jedynie wyzwoleniem częściowym, w którym zawsze istnieje ryzyko powrotu do tego świata materialnego. Natomiast wielbiciel Pana osiąga Jego siedzibę z chwilą śmierci tego ciała materialnego, jedynie przez zrozumienie transcendentalnej natury ciała Pana i Jego czynów. W *Brahma-saṁhitā* jest powiedziane, iż Pan posiada bardzo wiele form i inkarnacji: *advaitam acyutam anādim ananta-rūpam*. Chociaż istnieje wiele transcendentalnych form Pana, są one ciągle jedną i tą samą Najwyższą Osobą Boga. Należy przyjąć ten fakt z przekonaniem, mimo iż jest to czymś niepojętym dla świeckich naukowców i filozofów-empiryków. Jak oznajmiono w *Vedach*:

eko devo nitya-līlānurakto bhakta-vyāpī hṛdy antarātmā.

"Jedna Najwyższa Osoba Boga jest wiecznie związany ze Swoimi niezachwianymi wielbicielami w bardzo wielu formach transcendentalnych." W tym wersecie *Gity*, Pan Osobiście potwierdza wersję wedyjską. Kto przyjmuje tę prawdę na mocy autorytetu *Ved* i Najwyższej Osoby Boga i kto nie traci czasu na spekulacje filozoficzne, ten osiąga najwyższy stan doskonałego wyzwolenia. Jedynie przez przyjęcie tej prawdy w oparciu o wiarę, można bez wątpienia osiągnąć wyzwolenie. Wedyjska wersja "*tattvamsi*" odnosi się do tego przypadku. Każdy kto rozumie to, że Pan Kṛṣṇa jest Najwyższym albo

kto mówi Panu: "Ty jesteś Najwyższym Brahmanem, Osobą Boga", ten zostaje natychmiast wyzwolony i wskutek tego ma zapewnione wejście w transcendentalne królestwo Boga i obcowanie z Panem. Innymi słowy, taki pełen wiary wielbiciel Pana niewątpliwie osiąga doskonałość. Potwierdza to następujące twierdzenie wedyjskie:

tam eva viditvātimṛtyumeti nānyaḥ panthā vidyate ayanāya.

Doskonały stan wyzwolenia od narodzin i śmierci można osiągnąć jedynie przez wiedzę o Panu, Najwyższej Osobie Boga. Nie ma innej alternatywy, ponieważ każdy, kto nie rozumie tego, że Pan Kṛṣṇa jest Najwyższą Osobą Boga, z pewnością pogrążony jest w ignorancji. Nie można osiągnąć zbawienia jedynie przez lizanie zewnętrznej powierzchni słoika z miodem albo przez interpretowanie *Bhagavad-gīty*, odpowiednio do swojej świeckiej erudycji. Filozofowie empirycy mogą odgrywać bardzo ważne role w świecie materialnym, ale niekoniecznie muszą być odpowiednimi kandydatami do wyzwolenia. Tacy nadęci "światowi" naukowcy muszą czekać na bezprzyczynową łaskę wielbicieli Pana. Należy zatem kultywować świadomość Kṛṣṇy z wiarą i wiedzą, i w ten sposób osiągnąć doskonałość.

TEKST 10

वीतरागभयक्रोधा मन्मया मामुपाश्रिताः ।
बहवो ज्ञानतपसा पूता मद्भावमागताः ॥१०॥

vīta-rāga-bhaya-krodhā
man-mayā mām upāśritāḥ
bahavo jñāna-tapasā
pūtā mad-bhāvam āgatāḥ

vīta-wolny od; *rāga*-przywiązania; *bhaya*-strachu; *krodhāḥ*-złości; *mat-mayā*-całkowicie pogrążony we Mnie; *mām*-Mnie; *upāśritāḥ*-będąc całkowicie usytuowanym; *bahavaḥ*-wiele; *jñāna*-wiedza; *tapasā*-przez pokutę; *pūtāḥ*-będąc oczyszczonymi; *mat-bhāvam*-transcendentalną miłość do Mnie; *āgatāḥ*-osiągnęło.

TŁUMACZENIE

Będąc wolnymi od przywiązania, strachu i gniewu, całkowicie pogrążywszy się we Mnie, wielu, bardzo wielu w przeszłości, oczyściło się

poprzez wiedzę o Mnie - i w ten sposób wszyscy oni osiągnęli transcendentalną miłość do Mnie.

ZNACZENIE

Jak to opisano powyżej, bardzo trudno jest zrozumieć osobową naturę Najwyższej Prawdy Absolutnej osobom, które są zbyt przywiązane do rzeczy materialnych. Na ogół ludzie przywiązani do cielesnej koncepcji życia są tak pochłonięci materializmem, że prawie niemożliwym jest dla nich zrozumienie tego, że istnieje ciało transcendentalne, które jest niezniszczalne, pełne wiedzy i wiecznie szczęśliwe. Ciało materialne podlega zniszczeniu, pełne jest ignorancji i całkowicie nieszczęśliwe. Dlatego ludzie na ogół mają tą samą ideę w umyśle, kiedy słyszą o osobowej formie Pana. Dla takich materialistycznie myślących ludzi, czymś najwyższym jest postać ogromnej manifestacji materialnej. Wskutek tego uważają, że Najwyższy jest bezosobowy. I ponieważ są zbyt pochłonięci rzeczami materialnymi, przeraża ich myśl o zachowaniu osobowości po wyzwoleniu z materii. Kiedy słyszą, że życie duchowe również jest indywidualne i osobowe, obawiają się zostać ponownie osobami, więc naturalnie preferują pewien rodzaj wtopienia się w bezosobową próżnię. Na ogół porównują oni żywe istoty do baniek na oceanie, które następnie w nim giną. (Taka jest najwyższa doskonałość duchowej egzystencji, pozbawionej osobowości). Jest to pewien rodzaj pełnego strachu stanu życia, pozbawionego doskonałej wiedzy o egzystencji duchowej. Ponadto, jest wiele osób, które w ogóle nie są w stanie zrozumieć duchowej egzystencji. Zaaferowani wieloma teoriami i zakłopotani sprzecznościami różnego rodzaju filozoficznych spekulacji, są rozgoryczeni albo źli, i dochodzą do niemądrego wniosku, że nie ma najwyższej przyczyny i że wszystko jest ostatecznie próżnią. Tacy ludzie znajdują się w niezdrowych warunkach życia. Niekórzy są zbyt związani materialnie i dlatego nie przywiązują wagi do życia duchowego. Niektórzy z nich pragną stopić się z najwyższą przyczyną duchową, a niektórzy wątpią we wszystko i powodowani rozpaczą, złoszczą się na wszelkiego rodzaju spekulacje duchowe. Ta ostatnia grupa ludzi ucieka się do różnych intoksykantów, a ich chorobliwe halucynacje uważane są niekiedy za wizje duchowe. Należy uwolnić się od wszystkich trzech stanów przywiązania do świata materialnego: lekceważenia życia duchowego, strachu przed duchową osobową tożsamością i koncepcją próżni, będącą przyczyną frustracji w życiu. Aby uwolnić się od tych trzech stanów materialnej koncepcji życia, należy przyjąć schronienie w Panu, pod kierunkiem bona fide mistrza duchowego i przestrzegać zasad służby oddania. Ostatni etap życia w oddaniu

nazywany jest *bhāva*, czyli transcendentalną miłością do Boga.

Według ustępu z *Bhakti-rasāmṛta-sindhu* dotyczącego nauki o służbie oddania:

ādau śraddhā tataḥ sādhu-saṅgo 'tha bhajana-kriyā
tato 'nartha-nivṛttiḥ syāt tato niṣṭhā rucis tataḥ
athāsaktis tato bhāvas tataḥ premābhyudañcati
sādhakānām ayaṁ premṇaḥ prādurbhāve bhavet kramaḥ.

"Na początku trzeba mieć wstępne pragnienie relizacji duchowej. To doprowadzi do etapu, na którym szuka się towarzystwa osób duchowo oświeconych. Następny etap to inicjacja przez oświeconego mistrza duchowego. Pod jego kierunkiem początkujący *bhakta* (wielbiciel Pana) zaczyna proces służby oddania. Przez pełnienie służby oddania pod kierunkiem mistrza duchowego uwalnia się on od przywiązania do rzeczy materialnych, osiąga wytrwałość w dążeniu do samo-realizacji i zaczyna znajdować upodobanie w słuchaniu o Absolutnej Osobie Boga, Śrī Kṛṣṇie. To upodobanie prowadzi go dalej do przywiązania się do świadomości Kṛṣṇy, które to przywiązanie dojrzewa w *bhāva*, czyli początkowy stan transcendentalnej miłości do Boga. Prawdziwa miłość do Boga nazywana jest *premā* i jest ona stanem najwyższej doskonałości życia." Dla stanu *premā* właściwe jest bezustanne zaangażowanie w transcendentalną służbę miłości dla Pana. A więc przez powolny proces służby oddania pod przewodnictwem bona fide mistrza duchowego, można osiągnąć najwyższy stan, uwolniwszy się od wszelkich przywiązań do rzeczy materialnych, od strachu przed własną indywidualną osobowością i od frustracji wypływającej z filozofii próżni. Wtedy ostatecznie można osiągnąć siedzibę Najwyższego Pana.

TEKST 11

ये यथा मां प्रपद्यन्ते तांस्तथैव भजाम्यहम् ।
मम वर्त्मानुवर्तन्ते मनुष्याः पार्थ सर्वशः ॥११॥

ye yathā māṁ prapadyante
tāṁs tathaiva bhajāmy aham
mama vartmānuvartante
manuṣyāḥ pārtha sarvaśaḥ

ye-wszyscy oni; *yathā*-tak; *mām*-Mnie; *prapadyante*-podporządkowują się; *tān*-im; *tathā*-tak; *eva*-z pewnością; *bhajāmi*-nagradzam; *aham*-Ja;

mama-Moją; *vartma*-ścieżką; *anuvartante*-podążają; *manuṣyāḥ*-wszyscy ludzie; *pārtha*-O synu Pṛthy; *sarvaśaḥ*-pod każdym względem.

TŁUMACZENIE

Każdego z nich - kiedy podporządkowuje się Mnie - nagradzam odpowiednio. Każdy podąża Moją ścieżką pod każdym względem, O synu Pṛthy.

ZNACZENIE

Każdy poszukuje Kṛṣṇy w różnych aspektach Jego manifestacji. Najwyższa Osoba Boga jest częściowo realizowany w Swoim bezosobowym *brahmajyoti* (promieniach Jego Osoby) i jako wszech-przenikająca Dusza Najwyższa, zamieszkująca wewnątrz wszystkiego - nie wyłączając cząstek atomów. W pełni zrealizować Kṛṣṇę mogą jednak tylko Jego czyści wielbiciele. Zatem Kṛṣṇa jest przedmiotem realizacji dla każdego, i w ten sposób każdy jest usatysfakcjonowany odpowiednio do swego pragnienia posiadania Go. Również w świecie transcendentalnym Kṛṣṇa odwzajemnia się Swoim czystym wielbicielom w związkach transcendentalnych w taki sposób, jak oni tego pragną. Ktoś może pragnąć Kṛṣṇy jako Najwyższego Pana, ktoś inny jako swojego przyjaciela, ktoś jako syna, a jeszcze ktoś jako kochanka. Kṛṣṇa nagradza Swoich wielbicieli jednakowo, według różnego natężenia ich miłości do Niego. To samo odwzajemnianie uczuć pomiędzy Panem a Jego różnego rodzaju wielbicielami istnieje również w świecie materialnym. Czyści wielbiciele obcują z Osobą Pana zarówno tutaj, jak i w Jego transcendentalnej siedzibie, służąc Mu i czerpiąc z tej służby miłości transcendentalną radość. Jeśli chodzi o impersonalistów, którzy chcą popełnić duchowe samobójstwo - niszcząc indywidualną egzystencję żywej istoty - Kṛṣṇa pomaga im również, przyjmując ich w Swoje promienne *brahmajyoti*. Tacy impersonaliści nie chcą zaakceptować wiecznej i pełnej szczęścia Osoby Boga. Wskutek zniszczenia swojej indywidualności nie mogą oni rozkoszować się szczęściem pochodzącym z transcendentalnej służby dla Osoby Pana. Niektórzy z nich, ci którzy nie znaleźli miejsca nawet w egzystencji bezosobowej, powracają na płaszczyznę materialną, aby tutaj spełnić swoje uśpione pragnienie działania. Nie zostają oni promowani na planety duchowe, ale otrzymują ponowną szansę życia na planetach materialnych. Tych, którzy pracują dla zysków, Pan, jako *yajñeśvara*, nagradza upragnionymi efektami ich określonych obowiązków; a *yogīnów* ubiegających się o siły mistyczne, obdarza takimi siłmi. Innymi słowy, sukces każdego zależy jedynie od Jego łaski, a różne procesy duchowe

są jedynie różnymi stopniami sukcesu na tej samej ścieżce. Dopóki jednak nie osiągnie się najwyższej doskonałości w świadomości Kṛṣṇy, wszelkie wysiłki pozostają niedoskonałymi, tak jak oznajmia to *Śrīmad-Bhāgavatam*:

akāmaḥ sarva-kāmo vā mokṣa-kāma udāradhīḥ
tīvreṇa bhakti-yogena yajeta puruṣaṁ param

"Bez względu na to, czy ktoś wolny jest od wszelkich pragnień (w przypadku wielbicieli), czy pragnie wszelkich korzyści albo ubiega się o wyzwolenie, powinien on z całych sił starać się czcić Najwyższą Osobę Boga, aby osiągnąć całkowitą doskonałość kulminującą w świadomości Kṛṣṇy." (*Bhāg.* 2.3.10)

TEKST 12

काङ्क्षन्तः कर्मणां सिद्धिं यजन्त इह देवताः ।
क्षिप्रं हि मानुषे लोके सिद्धिर्भवति कर्मजा ॥१२॥

kāṅkṣantaḥ karmaṇāṁ siddhiṁ
yajanta iha devatāḥ
kṣipraṁ hi mānuṣe loke
siddhir bhavati karmajā

kāṅkṣantaḥ-pragnąc; *karmaṇām*-działania przynoszącego korzyści; *siddhim*-doskonałość; *yajante*-czczą przez składanie ofiar; *iha*-w tym świecie materialnym; *devatāḥ*-półbogów; *kṣipram*-bardzo szybko; *hi*-z pewnością; *mānuṣe*-w społeczeństwie ludzkim; *loke*-w tym świecie; *siddhiḥ bhavati*-odnosi sukces; *karmajā*-pracujący dla korzyści.

TŁUMACZENIE

Ludzie w tym świecie pragną, aby ich działanie dla zysków zakończyło się sukcesem i dlatego oddają cześć półbogom. Oczywiście szybko osiąga człowiek rezultaty takiego działania.

ZNACZENIE

Istnieje wielkie nieporozumienie, jeśli chodzi o bogów i półbogów tego materialnego świata, i ludzie o mniejszej inteligencji (chociaż uchodzący za wielkich uczonych) uważają półbogów za różne formy Najwyższego Pana. W rzeczywistości półbogowie nie są różnymi formami Pana, lecz Jego różnymi częściami. Bóg jest jeden, ale Jego cząstki są liczne. *Vedy* oznajmiają: *nityo*

nityānām - Jest jeden Bóg. *Īśvaraḥ paramaḥ kṛṣṇaḥ*. Jest jeden Najwyższy Bóg - Kṛṣṇa, a półbogowie zostali wyposażeni w moce pozwalające im zarządzać tym światem materialnym. Wszyscy półbogowie są żywymi istotami (*nityānām*) wyposażonymi w różnym stopniu w moce materialne. Nie mogą oni równać się Najwyższemu Bogu - Nārāyaṇowi, Viṣṇu, czyli Kṛṣnie. Każdy kto uważa, że Bóg i półbogowie znajdują się na tym samym poziomie, ten nazywany jest ateistą, czyli *pāṣaṇḍī*. Nawet tak wielcy półbogowie jak Brahmā i Śiva nie mogą być porównywani z Najwyższym Panem. W rzeczywistości Pan wielbiony jest przez takich półbogów, jak Brahma i Śiva (*śiva-viriñci-nutam*). Jest wielu przywódców społecznych, którzy są wielbieni przez niemądrych ludzi z powodu błędnego pojmowania zoomorfizmu i antropomorfizmu. *Iha devatāḥ* oznacza jakiegoś potężnego człowieka albo półboga tego materialnego świata. Ale Nārāyaṇa, Viṣṇu, czyli Kṛṣṇa, nie należy do tego świata. JestOn ponad nim, czyli jest transcendentalny w stosunku do tego materialnego stworzenia. Nawet Śrīpāda Śaṅkarācārya, przywódca impersonalistów, jest zdania, że Nārāyana, czyli Kṛṣṇa, znajduje się poza tym materialnym stworzeniem. Jednakże niemądrzy ludzie (*hṛt-añjana*) wielbią półbogów, ponieważ pragną natychmiastowych korzyści. Osiągają je, ale nie wiedzą, że korzyści w ten sposób zdobyte są przemijające i przeznaczone są dla ludzi mniej inteligentnych. Osoba inteligentna posiada świadomośc Kṛṣny i nie ma potrzeby czczenia miernych półbogów dla jakiejś natychmiastowej, krótkotrwałej korzyści. Półbogowie tego świata materialnego, jak również ich czciciele, znikną wraz z unicestwieniem tego materialnego stworzenia. Dary półbogów są materialne i przemijające. Zarówno światy materialne, jak i ich mieszkańcy, razem z półbogami i ich czcicielami, są bańkami w oceanie kosmicznym. W tym świecie jednakże ludzkie społeczeństwo szaleje za takimi przemijającymi rzeczami jak materialne bogactwa, czyli posiadanie ziemi, rodziny i przedmiotów dających zadowolenie zmysłom. Aby te rzeczy osiągnąć, oddają cześć półbogom albo potężnym jednostkom w społeczeństwie ludzim. Jeśli ktoś otrzymuje stanowisko ministra w rządzie, dzięki wielbieniu jakiegoś przywódcy politycznego, uważa on, że otrzymał wielkie dobrodziejstwo. Dlatego wszyscy oni płaszczą się przed tak zwanymi przywódcami albo "grubymi rybami" w celu otrzymania przemijających korzyści, i rzeczywiście osiągają te rzeczy. Tacy niemądrzy ludzie nie są zainteresowani świadomością Kṛṣny dla trwałego rozwiązania trudów egzystencji materialnej. Wszyscy oni uganiają się za uciechami zmysłowymi i aby sobie to chociaż trochę ułatwić, przywiązani są do czczenia potężnych żywych istot, znanych jako półbogowie. Werset ten wskazuje na to, że ludzie rzadko interesują się świadomością Kṛṣny. Są raczej zainteresowani uciechami materialnymi i z tego powodu wielbią pewne potężne żywe istoty.

TEKST 13

चातुर्वर्ण्यं मया सृष्टं गुणकर्मविभागशः ।
तस्य कर्तारमपि मां विद्ध्यकर्तारमव्ययम् ॥१३॥

cātur-varṇyaṁ mayā sṛṣṭaṁ
guṇa-karma-vibhāgaśaḥ
tasya kartāram api māṁ
viddhy akartāram avyayam

cātur-varṇyam-cztery klasy w społeczeństwie ludzkim; *mayā*-przeze Mnie; *sṛṣṭam*-stworzone; *guṇa*-cecha; *karma*-praca; *vibhāgaśaḥ*-według podziału; *tasya*-tego; *kartāram*-ojciec; *api*-chociaż; *mām*-Mnie; *viddhi*-możesz wiedzieć; *akartāram*-jako nic nie czyniący; *avyayam*-będąc niezmiennym.

TŁUMACZENIE

Cztery podziały społeczne zostały stworzone przeze Mnie, odpowiednio do trzech sił natury materialnej i przypisanej im pracy. I chociaż Ja jestem stwórcą tego systemu, powinieneś wiedzieć, że Ja Sam nic nie czynię i pozostaję niezmiennym.

ZNACZENIE

Pan jest stwórcą wszystkiego. Wszystko zostało zrodzone z Niego, wszystko jest utrzymywane przez Niego i wszystko po unicestwieniu spocznie w Nim. Jest On zatem również stwórcą czterech podziałów społecznych, począwszy od klasy ludzi inteligentnych, nazywanych fachowo *braminami* (*brāhmaṇas*), będących pod wpływem *guny* dobroci. Następną klasą jest klasa administracyjna, nazywana *kṣatriyas*, i znajduje się ona pod wpływem *guny* pasji. Kupcy, nazywani *vaiśyas*, znajdują się pod wpływem mieszaniny dwóch sił natury: pasji i ignorancji, a *śūdras*, czyli robotnicy, są pod działaniem trzeciej siły natury materialnej - ignorancji. Pomimo tego, że Pan Kṛṣṇa jest stwórcą tych czterech podziałów życia społecznego, nie należy On do żadnego z nich, ponieważ nie jest On żadną z dusz uwarunkowanch, które tworzą społeczeństwo ludzkie. Ludzkie społeczeństwo podobne jest do każdego innego społeczeństwa zwierzęcego i aby wynieść ludzi ponad stan zwierzęcy, Pan stworzył wyżej wspomniane podziały społeczne. W ten sposób członkowie odpowiednich grup mogą systematycznie rozwijać świadomość Kṛṣny. Skłonności poszczególnych ludzi do określonych prac są uwarunkowane siłami natury

materialnej, pod wpływem których ludzie ci się znajdują. Symptomy odpowiadające różnym siłom natury materialnej zostały opisane w jedenastym rozdziale tej książki. Jednak osoba świadoma Kṛṣṇy przewyższa nawet *bramina*. Cechą *bramina* jest to, że zna on Brahmana - Najwyższą Prawdę Absolutną. Jednak większość z nich zbliża się tylko do bezosobowej manifestacji Pana Kṛṣṇy - Brahmana. I jedynie człowiek, który przekracza ograniczoną wiedzę *bramina* i osiąga wiedzę o Najwyższej Osobie Boga, Panu Śrī Kṛṣṇie, zostaje osobą świadomą Kṛṣṇy (albo innymi słowy *Vaiṣṇava*).

Świadomość Kṛṣṇy zawiera wiedzę o różnych pełnych ekspansjach Kṛṣṇy, takich jak: Rāma, Nṛsiṁha, Varāha etc. Tak jak Kṛṣṇa jest transcendentalny do podziałów społeczeństwa ludzkiego, tak również osoba świadoma Kṛṣṇy jest transcendentalna wobec takich podziałów, bez względu na to czy weźmiemy tutaj pod uwagę podziały grupowe, narodowe czy też rasowe.

TEKST 14

न मां कर्माणि लिम्पन्ति न मे कर्मफले स्पृहा ।
इति मां योऽभिजानाति कर्मभिर्न स बध्यते ॥१४॥

na māṁ karmāṇi limpanti
na me karma-phale spṛhā
iti māṁ yo'bhijānāti
karmabhir na sa badhyate

na-nigdy; *mām*-Mnie; *karmāṇi*-wszelkie rodzaje prac; *limpanti*-oddziaływują; *na*-ani nie; *me*-Moje; *karma-phale*-w działaniu dla zysków; *spṛhā*-dążenie; *iti*-w ten sposób; *mām*-Mnie; *yaḥ*-ten, kto; *abhijānāti*-wie; *karmabhiḥ*-przez skutki takiej pracy; *na*-nigdy nie; *saḥ*-on; *badhyate*-uwikłuje się.

TŁUMACZENIE

Nie ma pracy, która by Mnie przyciągała ani też nie ubiegam się o owoce działania. Kto rozumie tę prawdę o Mnie, ten nie uwikłuje się w rezultaty pracy.

ZNACZENIE

Tak jak w tym świecie materialnym istnieją prawa mówiące, iż król nie może postępować źle, albo że król nie podlega prawu państwowemu -

podobnie Pan, chociaż jest stwórcą świata materialnego, to jednak nie podlega On wpływom tego świata. Stwarza On i pozostaje z dala od tego stworzenia, podczas gdy żywe istoty uwikłane są w rezultaty czynności materialnych, z powodu swojej skłonności do panowania nad zasobami materialnymi. Właściciel jakiejś firmy nie jest odpowiedzialny za złe czy dobre czyny pracowników. Sami są za nie odpowiedzialni. Żywe istoty są zaangażowane w różnego rodzaju czynności mające na celu zadowalanie zmysłów, lecz czynności te nie zostały nakazane przez Pana. W tym świecie żywe istoty pracują nad postępem w zadowalaniu zmysłów i dążą do osiągnięcia wyższych planet po śmierci. Pan, będąc kompletnym w Sobie, nie czuje pociągu do tak zwanego szczęścia niebiańskiego, czyli szczęścia osiągalnego na planetach niebiańskich. Półbogowie z tych planet są jedynie Jego sługami. (Właściciel firmy nigdy nie pragnie niższego rodzaju szczęścia, takiego jakiego mogliby pragnąć zatrudniani przez niego robotnicy). Pan pozostaje z dala od działalności materialnej i skutków tej działalności. Np. deszcze nie są odpowiedzialne za różne gatunki roślinności pojawiającej się na ziemi, chociaż bez takich deszczów rośliny te nie mogłyby rosnąć. Wedyjskie *smṛti* potwierdza to w następujący sposób:

nimitta-mātram evāsau sṛjyānāṁ sarga-karmaṇi
pradhāna-kāraṇī-bhūtā yato vai sṛjya-śaktayaḥ.

W stworzeniu materialnym Pan jest tylko najwyższą przyczyną. Bezpośrednią przyczyną jest natura materialna, dzięki której pojawiła się ta manifestacja kosmiczna. Jest wiele gatunków żywych istot, takich jak półbogowie, istoty ludzkie i niższe zwierzęta, i wszystkie z nich podlegają skutkom swoich przeszłych dobrych i złych czynów. Pan tylko odpowiednio ułatwia im spełnianie takich czynów i reguluje je trzema siłami natury materialnej. Nigdy jednak nie jest odpowiedzialny za ich przeszłe i obecne czyny. *Vedānta-sūtry* potwierdzają, że Pan nigdy nie jest stronniczy wobec żadnej żywej istoty. Żywa istota sama odpowiedzialna jest za swoje własne czyny. Pan tylko za pośrednictwem natury materialnej, Swojej zewnętrznej energii, ułatwia jej spełnianie tych czynów. Każdy kto posiadł doskonałą wiedzę o skomplikowanym prawie *karmy*, czyli o pracy dla zysków, nie podlega już skutkom swoich czynów. Innymi słowy, osoba, która rozumie transcendentalną naturę Pana, jest człowiekiem doświadczonym w świadomości Kṛṣṇy, a zatem nigdy nie podlega prawom *karmy*. Kto natomiast nie zna transcendentalnej natury Pana i kto myśli, że czynności Pana mają na celu osiągnięcie jakichś korzyści, tak jak jest to w przypadku żywych istot, ten z pewnością zostanie uwikłany w rezultaty swoich czynów. Ale osoba znająca Najwyższą Prawdę jest duszą wyzwoloną, usytuowaną w świadomości Kṛṣṇy.

TEKST 15

एवं ज्ञात्वा कृतं कर्म पूर्वैरपि मुमुक्षुभिः ।
कुरु कर्मैव तस्मात्त्वं पूर्वैः पूर्वतरं कृतम् ॥१५॥

evaṁ jñātvā kṛtaṁ karma
pūrvair api mumukṣubhiḥ
kuru karmaiva tasmāt tvaṁ
pūrvaiḥ pūrvataraṁ kṛtam

evam-w ten sposób; *jñātvā*-dobrze wiedząc; *kṛtam*-wykonana; *karma*-praca; *pūrvaiḥ*-przez autorytety z przeszłości; *api*-chociaż; *mumukṣubhiḥ*-które osiągnęły wyzwolenie; *kuru*-po prostu pełń; *karma*-nakazany obowiązek; *eva*-z pewnością; *tasmāt*-zatem; *tvam*-ty; *pūrvaiḥ*-przez przodków; *pūrvataram*-starożytni przodkowie; *kṛtam*-jak były wykonywane.

TŁUMACZENIE

Wszystkie wyzwolone dusze w czasach starożytnych działały z tym zrozumieniem i w ten sposób osiągnęły wyzwolenie. Zatem, tak jak starożytni, powinieneś pełnić swój obowiązek z tą boską świadomością.

ZNACZENIE

Są dwa rodzaje ludzi. Niektórzy z nich mają serca pełne nieczystych pragnień, inni zaś wolni są od takich materialnych zanieczyszczeń. Świadomość Kṛṣṇy jest równie korzystna dla obu tych rodzajów ludzi. Ci, którzy są pełni zanieczyszczeń, mogą zacząć praktykowanie świadomości Kṛṣṇy i stopniowo, poprzez przestrzeganie zasad służby oddania, oczyścić się. Ci, którzy już pozbyli się tych nieczystości, mogą kontynuować działanie w tej samej świadomości Kṛṣṇy, tak aby inni mogli podążyć za ich przykładem i tym samym odnieść korzyść. Osoby niemądre albo będące nowicjuszami w świadomości Kṛṣṇy, nie posiadające wiedzy o świadomości Kṛṣṇy, często chcą zaprzestać działania. Trzeba jednak pamiętać, że Pan nie pochwalił zamiaru Arjuny, który chciał wycofać się z walki na Polu Kurukṣetra. Zaprzestanie działania w świadomości Kṛṣṇy i usunięcie się w odosobnione miejsce, aby tam praktykować świadomość Kṛṣṇy na pokaz, jest mniej ważne od rzeczywistego zaangażowania się w pracę dla Kṛṣṇy. Należy tylko wiedzieć, w jaki sposób działać. Arjuna otrzymał radę, aby działał w świadomości Kṛṣṇy biorąc przykład z pierwszych uczniów Pana, takich jak

wcześniej wspomniany bóg Słońca, Vivasvān. Najwyższy Pan zna wszystkie Swoje przeszłe czyny, jak również czyny tych, którzy w przeszłości działali w świadomości Kṛṣṇy. Dlatego poleca On działanie boga Słońca, który parę milionów lat temu nauczył się tej sztuki od Pana. Wszyscy tacy uczniowie Pana wymienieni zostali tutaj jako wyzwolone osoby z przeszłości, zaangażowane w pełnienie obowiązków zleconych im przez Kṛṣṇę.

TEKST 16

किं कर्म किमकर्मेति कवयोऽप्यत्र मोहिताः ।
तत्ते कर्म प्रवक्ष्यामि यज्ज्ञात्वा मोक्ष्यसेऽशुभात् ॥१६॥

kiṁ karma kim akarmeti
kavayo'py atra mohitāḥ
tat te karma pravakṣyāmi
yaj jñātvā mokṣyase'śubhāt

kim-czym jest; *karma*-działanie; *kim*-czym jest; *akarma*-bierność; *iti*-w ten sposób; *kavayaḥ*-inteligentni; *api*-również; *atra*-w tej sprawie; *mohitāḥ*-zdezorientowani; *tat*-to; *te*-tobie; *karma*-praca; *pravakṣyāmi*-wytłumaczę; *yat*-którą; *jñātvā*-znając; *mokṣyase*-być wyzwolonym; *aśubhāt*-od złego losu.

TŁUMACZENIE

Nawet inteligentni nie wiedzą, co jest czynem a, co bezczynem. Więc wytłumaczę ci teraz, czym czyn jest, a posiadłszy tę wiedzę wyzwolony będziesz od wszelkich grzechów.

ZNACZENIE

Praca w świadomości Kṛṣṇy powinna być wykonywana zgodnie z przykładami wcześniejszych bona fide wielbicieli. To poleca werset piętnasty. Wers następny tłumaczy, dlaczego działanie takie nie powinno być niezależne.

Aby działać w świadomości Kṛṣṇy, należy poddać się prowadzeniu osób autoryzowanych, pochodzących z sukcesji uczniów. Zostało to już wyjaśnione na początku tego rozdziału. O systemie świadomości Kṛṣṇy został początkowo pouczony bóg Słońca, bóg Słońca wytłumaczył go swemu synowi Manu, a Manu z kolei wytłumaczył go swemu synowi Ikṣvāku. W ten sposób system ten jest rozpowszechniany od tych niepamiętnych czasów. Należy zatem iść w

ślady wcześniejszych autorytetów, pochodzących z linii sukcesji uczniów. W przeciwnym razie nawet najbardziej inteligentni ludzie będą zdezorientowani, co do wzorowego działania w świadomości Kṛṣṇy. Dlatego Pan postanowił bezpośrednio pouczyć Arjunę o świadomości Kṛṣṇy; każdy więc kto bierze przykład z Arjuny wybiera niewątpliwie dobrą drogę i nie zostaje zwiedziony.

Zostało powiedziane, że zwyczajów religijnych nie może ustanowić osoba posiadająca niedoskonałą wiedzę empiryczną. W rzeczywistości zasady religijne może ustanowić tylko Sam Pan. *Dharmaṁ hi sākṣāt-bhagavat-praṇītam*. Nikt nie może stworzyć zasad religijnych za pomocą niedoskonałych spekulacji. Należy brać przykład z wielkich autorytetów, takich jak Brahmā, Śiva, Nārada, Manu, Kumāra, Kapila, Prahlāda, Bhīṣma, Śukadeva Gosvāmī, Yamarāja, Janaka, etc. Za pomocą spekulacji umysłowych nie można stwierdzić, co jest religią albo samo-realizacją. Dlatego, dzięki bezprzyczynowej łasce dla swoich wielbicieli, Pan bezpośrednio tłumaczy Arjunie, czym jest czyn i czym jest bezczyn. Tylko czyny pełnione w świadomości Kṛṣṇy są w stanie uwolnić spełniającą je osobę z sideł egzystencji materialnej.

TEKST 17

कर्मणो ह्यपि बोद्धव्यं बोद्धव्यं च विकर्मणः ।
अकर्मणश्च बोद्धव्यं गहना कर्मणो गतिः ॥१७॥

karmaṇo hy api boddhavyaṁ
boddhavyaṁ ca vikarmaṇaḥ
akarmaṇaś ca boddhavyaṁ
gahanā karmaṇo gatiḥ

karmaṇaḥ-nakaz pracy; *hi*-z pewnością; *api*-również; *boddhavyam*-należy zrozumieć; *ca*-również; *boddhavyam*-do zrozumienia; *vikarmaṇaḥ*-praca zakazana; *akarmaṇaḥ*-bezczyn; *ca*-również; *boddhavyam*-należy zrozumieć; *gahanā*-bardzo trudno; *karmaṇaḥ*-nakaz pracy; *gatiḥ*-wejść w.

TŁUMACZENIE

Niełatwo zrozumieć jest zawiłości działania. Należy posiąść właściwą wiedzę o tym, czym jest czyn, co to jest czyn zakazany, i czym jest bezczyn.

ZNACZENIE

Jeśli ktoś poważnie traktuje wyzwolenie z niewoli materialnej, musi on zrozumieć różnicę pomiędzy działaniem, biernością, i czynem nie popieranym przez autorytety. Należy starać się przeanalizować czyn, jego skutki i czyny niewłaściwe, jako że przedmiot ten jest bardzo trudny. Aby zrozumieć świadomość Kṛṣṇy i działanie zgodne z siłami natury, należy dowiedzieć się o swoim związku z Najwyższym. Kto posiadł doskonałą wiedzę, ten wie, że każda żywa istota jest wiecznym sługą Pana i konsekwentnie musi działać w świadomości Kṛṣṇy. Cała *Bhagavad-gītā* zmierza do takiego wniosku. Wszystkie inne wnioski nie będące w zgodzie z tą świadomością i odpowiadającemu jej działaniu, są czynami zakazanymi, czyli *vikarmą*. Aby to zrozumieć, należy obcować z autorytetami w świadomości Kṛṣṇy i od nich poznać tą tajemnicę - jest to tak dobre, jak bezpośrednia nauka od Pana. W przeciwnym razie, nawet najbardziej inteligentne osoby będą zdezorientowane.

TEKST 18

कर्मण्यकर्म यः पश्येदकर्मणि च कर्म यः ।
स बुद्धिमान्मनुष्येषु स युक्तः कृत्स्नकर्मकृत् ॥१८॥

karmaṇy akarma yaḥ paśyed
akarmaṇi ca karma yaḥ
sa buddhimān manuṣyeṣu
sa yuktaḥ kṛtsna-karma-kṛt

karmaṇi-w działaniu; *akarma*-bezczyn; *yaḥ*-ten, kto; *paśyet*-widzi; *akarmaṇi*-w bezczynie; *ca*-również; *karma*-działanie dla zysków; *yaḥ*-ten, kto; *saḥ*-on; *buddhimān*-jest inteligentny; *manuṣyesu*-w społeczeństwie ludzkim; *saḥ*-on; *yuktaḥ*-znajduje się w pozycji transcendentalnej; *kṛtsna-karma-kṛt*-chociaż zaangażowany we wszelkie czyny.

TŁUMACZENIE

Kto widzi bierność w działaniu i działanie w bierności, ten jest inteligentnym pośród ludzi. I chociaż zaangażowany we wszelkiego rodzaju czyny, zajmuje on transcendentalną pozycję.

ZNACZENIE

Osoba działająca w świadomości Kṛṣṇy jest w naturalny sposób wolna od więzów *karmy*. Wszystkie jej czyny pełnione są dla Kṛṣṇy, dlatego nie cieszy się ona rezultatami swojej pracy ani też nie cierpi z ich powodu. Jest to więc osoba inteligentna w społeczeństwie ludzkim, nawet chociaż zaangażowana jest we wszelkiego rodzaju prace dla Kṛṣṇy. *Akarma* znaczy bez skutków działania. Impersonaliści porzucają prace dla zysków, obawiając się, aby skutki ich działania nie były przeszkodą na ścieżce realizacji duchowej, ale przedstawiciel kultu osobowego zna swoją właściwą pozycję - wie, że jest wiecznym sługą Najwyższej Osoby Boga. Dlatego angażuje się on w działanie w świadomości Kṛṣṇy, cieszy się tylko szczęściem transcendentalnym pochodzącym z pełnienia służby. Ci, którzy zaangażowali się w ten proces, nie posiadają pragnienia zadowalania własnych zmysłów. Uczucie wiecznego związku z Kṛṣṇą chroni ich przed wszelkiego rodzaju skutkami ich prac.

TEKST 19

यस्य सर्वे समारम्भाः कामसंकल्पवर्जिताः ।
ज्ञानाग्निदग्धकर्माणं तमाहुः पण्डितं बुधाः ॥१९॥

yasya sarva samārambhāḥ
kāma-saṅkalpa-varjitāḥ
jñānāgni-dagdha-karmāṇam
tam āhuḥ paṇḍitaṁ budhāḥ

yasya-ten, którego; *sarve*-wszelkiego rodzaju; *samārambhāḥ*-we wszelkich próbach; *kāma*-pragnienie zadowalania zmysłów; *saṅkalpa*-zdecydowanie; *varjitāḥ*-są pozbawieni; *jñāna*-doskonałej wiedzy; *āgni*-ogień; *dag dha*-spalone przez; *karmāṇam*-wykonawca; *tam*-jego; *āhuḥ*-uważają; *paṇḍitam*-za uczonego; *budhāḥ*-ci, którzy wiedzą.

TŁUMACZENIE

Ten posiada kompletną wiedzę, którego każdy czyn wolny jest od pragnienia zadowalania zmysłów. Mędrcy mówią, że pragnienie to zostało spalone przez ogień doskonałej wiedzy.

ZNACZENIE

Tylko osoba posiadająca pełną wiedzę może zrozumieć działanie osoby w świadomości Kṛṣṇy. Ponieważ osoba świadoma Kṛṣṇy jest wolna od wszelkie-

go rodzaju skłonności do zadowalania zmysłów, oznacza to, że z pomocą doskonałej wiedzy o swojej organicznej pozycji wiecznego sługi Najwyższej Osoby Boga, spaliła ona skutki swoje pracy. Tylko ten jest naprawdę uczonym, kto osiągnął taką doskonałość wiedzy. Rozwój tej wiedzy o wiecznej służbie dla Pana porównywany jest do ognia. Ogień taki, raz rozniecony, może spalić wszelkiego rodzaju skutki działania.

TEKST 20

त्यक्त्वा कर्मफलासङ्गं नित्यतृप्तो निराश्रयः ।
कर्मण्यभिप्रवृत्तोऽपि नैव किंचित्करोति सः ॥२०॥

tyaktvā karma-phalāsaṅgaṁ
nitya-tṛpto nirāśrayaḥ
karmaṇy abhipravṛtto 'pi
naiva kiñcit karoti saḥ

tyaktvā-porzuciwszy; *karma-phala-āsaṅgam*-przywiązanie do owoców pracy; *nitya*-zawsze; *tṛptaḥ*-będąc zadowolonym; *nirāśrayaḥ*-bez jakichkolwiek motywacji; *karmaṇi*-w działaniu; *abhipravṛttaḥ*-będąc całkowicie zaangażowanym; *api*-pomimo; *na*-nie; *eva*-z pewnością; *kiñcit*-cokolwiek; *karoti*-robi; *saḥ*-on.

TŁUMACZENIE

Pozbywszy się wszelkiego przywiązania do owoców swojego działania, zawsze zadowolony i niezależny, nie wykonuje on żadnej pracy dla zysków, chociaż zaangażowany jest we wszelkiego rodzaju działanie.

ZNACZENIE

Wolność od więzów działania możliwa jest tylko w świadomości Kṛṣṇy, kiedy wszystko poświęca się Kṛṣṇie. Osoba świadoma Kṛṣṇy w swoim działaniu kieruje się czystą miłością dla Najwyższej Osoby Boga i dlatego nie przywiązuje się do efektów tego działania. Nie przywiązuje ona wagi nawet do własnego utrzymania, gdyż wszystko pozostawia Kṛṣṇie. Nie pragnie ona gromadzić żadnych przedmiotów ani chronić tych, które już znajdują się w jej posiadaniu. Wypełnia ona swój obowiązek najlepiej jak potrafi i wszystko pozostawia Kṛṣṇie. Taka wolna od przywiązań osoba nigdy nie podlega skutkom dobra czy zła. Jest to *akarma*, czyli działanie, w którym nie podlega

się skutkom tego działania. Każde inne działanie, pozbawione świadomości Kṛṣṇy, jest wiążące dla jego wykonawcy i jest *vikarmą*, tak jak to już wcześniej wytłumaczono.

TEKST 21

निराशीर्यतचित्तात्मा त्यक्तसर्वपरिग्रहः ।
शारीरं केवलं कर्म कुर्वन्नाप्नोति किल्बिषम् ॥ २१ ॥

nirāśīr yata-cittātmā
tyakta-sarva-parigrahaḥ
śārīraṁ kevalaṁ karma
kurvan nāpnoti kilbiṣam

nirāśīḥ-bez pragnienia korzyści; *yata*-kontrolowany; *citta-ātmā*-umysł i inteligencja; *tyakta*-porzucając; *sarva*-wszelkie; *parigrahaḥ*-poczucie własności w stosunku do całego majątku; *śārīram*-w utrzymaniu ciała i duszy razem; *kevalam*-jedynie; *karma*-praca; *kurvan*-postępując w ten sposób; *na*-nigdy; *āpnoti*-nie nabywa; *kilbiṣam*-następstwa grzechów.

TŁUMACZENIE

Człowiek taki, posiadając pełne rozumienie, działa doskonale kontrolując umysł i inteligencję, uwalnia się od poczucia własności w stosunku do swego majątku i pracuje jedynie po to, aby zaspokoić proste potrzeby życia. W ten sposób działając, nie naraża się na grzech.

ZNACZENIE

Osoba świadoma Kṛṣṇy nie oczekuje żadnych efektów swojej pracy - ani dobrych, ani złych. W pełni kontroluje ona swój umysł i inteligencję. Wie, że jest cząstką Najwyższego, a zatem rola odgrywana przez nią, jako części całości, nie została wybrana przez nią, ale przez Najwyższego i spełniana jest tylko za Jego pośrednictwem. Kiedy ręka porusza się, nie robi ona tego z własnej woli, ale poprzez wysiłek całego ciała. Pragnienia osoby świadomej Kṛṣṇy zawsze harmonizują z pragnieniem Najwyższego, jako że nie posiada ona pragnień zadowalania własnych zmysłów. Porusza się ona dokładnie tak, jak część jakiejś maszyny. I tak jak ta część wymaga oliwienia i czyszczenia, aby mogła sprawnie spełniać swoją funkcję, podobnie świadoma Kṛṣṇy osoba utrzymuje się dzięki swojej pracy, tak aby być zdolną do pełnienia transcendentalnej służby miłości dla Pana. Dlatego jest ona wolna od wszelkich

następstw swoich wysiłków. Tak jak zwierzę, nie rości sobie ona pretensji nawet do swego ciała. Okrutny właściciel zwierzęcia czasami zabija je, a pomimo tego zwierzę to nie protestuje. Nie ma ono żadnej prawdziwej niezależności. Osoba świadoma Kṛṣṇy, całkowicie pochłonięta realizacją duchową, ma bardzo mało czasu na fałszywe posiadanie jakiegokolwiek przedmiotu materialnego. Chcąc jedynie utrzymać ciało i duszę razem, nie potrzebuje ona zajmować się żadnymi nieczystymi sprawami, po to aby gromadzić pieniądze. Jest zatem wolna od tego rodzaju materialnych grzechów i nie podlega skutkom swojego działania.

TEKST 22

यदृच्छालाभसंतुष्टो द्वन्द्वातीतो विमत्सरः ।
समः सिद्धावसिद्धौ च कृत्वापि न निबध्यते ॥ २२ ॥

yadṛcchā-lābha-santuṣṭo
dvandvātīto vimatsaraḥ
samaḥ siddhāv asiddhau ca
kṛtvāpi na nibadhyate

yadṛcchā-spontanicznie; *lābha*-zysk; *santuṣṭaḥ*-zadowolony; *dvandva*-dualizm; *atītaḥ*-pokonał; *vimatsaraḥ*-wolny od zazdrości; *samaḥ*-wytrwały; *siddhau*-w sukcesie; *asiddhau*-w niepowodzeniu; *ca*-również; *kṛtvā*-czyniąc; *api*-chociaż; *na*-nigdy; *nibadhyate*-jest poruszony.

TŁUMACZENIE

Kto zadowala się tym, co przychodzi spontanicznie, kto uwolnił się od dualizmów i od zazdrości, kto pozostaje niewzruszony zarówno w szczęściu, jak i niepowodzeniu, ten nigdy nie uwikła się w skutki czynu, chociaż czyn pełni.

ZNACZENIE

Osoba świadoma Kṛṣṇy nie wkłada dużo wysiłku nawet w utrzymanie swego ciała. Zadowala się tym, co przychodzi samo. Nigdy nie pożycza ona ani nie żebrze, ale pracuje sumiennie, tak jak ją na to stać i zadowala się tym, co osiąga poprzez swoją uczciwą pracę. Jest ona zatem niezależna w utrzymaniu siebie. Nie pozwala na to, aby czyjakolwiek służba przeszkadzała w jej służbie w świadomości Kṛṣṇy. Jednakże, aby służyć Kṛṣṇie, może ona

uczestniczyć w każdego rodzaju pracy, pozostając niewzruszoną wobec dualizmów tego świata materialnego. Takie dualizmy odczuwane są podczas upałów i chłodu oraz w szczęściu i nieszczęściu. Osoba świadoma Kṛṣṇy jest ponad tymi dualizmami, gdyż dla zadowolenia Kṛṣṇy nie waha się ona działać w jakikolwiek sposób. Dlatego pozostaje niewzruszona, zarówno wobec szczęścia, jak i nieszczęścia. Symptomy takie charakterystyczne są dla osób posiadających doskonałą wiedzę transcendentalną.

TEKST 23

गतसङ्गस्य मुक्तस्य ज्ञानावस्थितचेतसः ।
यज्ञायाचरतः कर्म समग्रं प्रविलीयते ॥२३॥

gata-saṅgasya muktasya
jñānāvasthita-cetasaḥ
yajñāyācarataḥ karma
samagraṁ pravilīyate

gata-saṅgasya-niezwiązany z siłami natury materialnej; *muktasya*-wyzwolonego; *jñāna-avasthita*-usytuowany w transcendencji; *cetasaḥ*-o takiej mądrości; *yajñāya*-dla Yajñy (Kṛṣṇy); *ācaarataḥ*-działając w ten sposób; *karma*-praca; *samagram*-całkowicie; *pravilīyate*-całkowicie łączy się.

TŁUMACZENIE

Praca człowieka uniezależnionego od trzech sił materialnej natury i posiadającego kompletną wiedzę transcendentalną, całkowicie wtapia się w transcendencję.

ZNACZENIE

Kto osiągnął pełną świadomość Kṛṣṇy, ten uwolnił się od wszelkich dualizmów, a tym samym od wpływu sił natury materialnej. Może zostać wyzwolony, ponieważ zna swoją organiczną pozycję w związku z Kṛṣṇą - wskutek tego umysł jego nie może zostać odciągnięty od świadomości Kṛṣṇy. Cokolwiek robi on, robi to dla Kṛṣṇy, który jest pierwotnym Viṣṇu. Wszystkie jego prace są praktycznie ofiarami, jako że ofiara polega na zadowalaniu Najwyższej Osoby, Kṛṣṇy. Wynikające z tej pracy następstwa na pewno wnikają w transcendencję i wykonawca jej nie cierpi żadnych materialnych skutków.

TEKST 24

ब्रह्मार्पणं ब्रह्म हविर्ब्रह्माग्नौ ब्रह्मणा हुतम् ।
ब्रह्मैव तेन गन्तव्यं ब्रह्म कर्म समाधिना ॥२४॥

brahmārpaṇaṁ brahma havir
brahmāgnau brahmaṇā hutam
brahmaiva tena gantavyaṁ
brahma-karma-samādhinā

brahma-natura duchowa; *arpaṇam*-udział; *brahma*-Najwyższy; *haviḥ*-masło; *brahma*-duchowy; *agnau*-w ogniu ofiarnym; *brahmaṇā*-przez duszę; *hutam*-ofiarowany; *brahma*-królestwo duchowe; *eva*-z pewnością; *tena*-przez niego; *gantavyam*-do osiągnięcia; *brahma*-duchowe; *karma*-czynności; *samādhinā*-przez całkowite zaabsorbowanie się.

TŁUMACZENIE

Kto całkowicie pogrążony jest w świadomości Kṛṣṇy, ten z pewnością osiągnie królestwo duchowe, albowiem poświęca się on całkowicie czynnościom duchowym, w których spełnienie jest absolutne, a to, co zostało ofiarowane, jest tej samej natury duchowej.

ZNACZENIE

Opisano tutaj, w jaki sposób czyny spełniane w świadomości Kṛṣṇy mogą ostatecznie doprowadzić do celu duchowego. Są różnego rodzaju czynności w świadomości Kṛṣṇy i wszystkie z nich opisane zostaną w wersetach następnych. Na razie przedstawione zostały tylko zasady świadomości Kṛṣṇy. Uwarunkowana dusza uzależniona jest od niekorzystnych wpływów materialnych i działa w atmosferze materialnej. Musi ona jednak uwolnić się od takich warunków. Procesem, który jej w tym pomoże, jest świadomość Kṛṣṇy. Np. pacjent, który cierpi na rozstrój przewodu pokarmowego z powodu spożywania w nadmiarze produktów mlecznych, leczony jest innym produktem mlecznym, mianowicie twarogiem. Zaabsorbowana światem materialnym uwarunkowana dusza może zostać uleczona przez świadomość Kṛṣṇy. Takie jest stwierdzenie *Gīty*. Proces ten jest powszechnie znany jako *yajña*, czyli czyny przeznaczone jedynie dla zadowolenia Viṣṇu, czyli Kṛṣṇy. Im bardziej czynności tego świata materialnego spełniane są w świadomości Kṛṣṇy, czyli jedynie dla Viṣṇu, tym bardziej uduchawia się atmosfera tego świata. Brahman znaczy duchowy. Pan posiada ciało duchowe, a promienie Jego transcendentalnego ciała, Jego

duchowy blask, nazywany jest *brahmajyoti*; kiedy jednak *jyoti* przykryte zostaje iluzją (*māyā*), czyli pragnieniem zadowalania zmysłów - nazywane jest wtedy materią. Ta materialna zasłona może zostać natychmiast usunięta poprzez świadomość Kṛṣṇy; w ten sposób - ofiara dla świadomości Kṛṣṇy, czynnik akceptujący taką ofiarę lub daninę, proces jej spożycia, ofiarowujący i rezultat - wszystko to razem staje się Brahmanem, czyli Prawdą Absolutną. Prawda Absolutna przykryta przez *mayę* nazywana jest materią. Materia zaangażowana w służbę dla Prawdy Absolutnej odzyskuje swoje cechy duchowe. Świadomość Kṛṣṇy jest procesem przemiany świadomości iluzorycznej w świadomość Brahmana, czyli Najwyższego. Kiedy umysł całkowicie pogrąża się w świadomości Kṛṣṇy mówi się, że jest on w *samādhi*, czyli ekstazie. Wszystko, co robione jest z taką transcendentalną świadomością, nazywane jest *yajñą*, czyli ofiarą dla Absolutu. W takim stanie świadomości duchowej: ofiarowujący, ofiara, spożycie, wykonujący lub przewodzący pełnieniu ofiary i rezultat, czyli zysk końcowy - wszystko to staje się jednym w Absolucie, Najwyższym Brahmanie. Taka jest metoda świadomości Kṛṣṇy.

TEKST 25

दैवमेवापरे यज्ञं योगिनः पर्युपासते ।
ब्रह्माग्नावपरे यज्ञं यज्ञेनैवोपजुह्वति ॥२५॥

daivam evāpare yajñaṁ
yoginaḥ paryupāsate
brahmāgnāv apare yajñaṁ
yajñenaivopajuhvati

daivam-w wielbieniu półbogów; *eva*-w ten sposób; *apare*-pewne; *yajñam*-ofiary; *yoginaḥ*-mistycy; *paryupāsate*-wielbią w doskonały sposób; *brahma*-Prawda Absolutna; *agnau*-w ogniu; *apare*-inni; *yajñam*-ofiara; *yajñena*-przez ofiarę; *eva*-w ten sposób; *upajuhvati*-wielbią.

TŁUMACZENIE

Niektórzy z yogīnów wielbiąc półbogów, urządzają dla nich różnego rodzaju ofiary, podczas gdy inni składają ofiary w ogień Najwyższego Brahmana.

ZNACZENIE

Jak to opisano powyżej, osoba wypełniająca obowiązki w świadomości Kṛṣṇy nazywana jest doskonałym *yogīnem* albo mistykiem pierwszej klasy.

Ale są również inni, którzy spełniają podobne ofiary dla wielbionych przez siebie półbogów, i jeszcze inni, którzy takie ofiary spełniają dla Najwyższego Brahmana, czyli dla bezosobowego aspektu Najwyższego Pana. Są więc ofiary różnego rodzaju. Takie różne ofiary, spełniane przez różnego rodzaju ludzi, stwarzają tylko złudzenie odmienności. W rzeczywistości ofiara znaczy zadowolenie Najwyższego Pana - Viṣṇu, który znany jest również jako *Yajña*. Wszystkie te różne odmiany ofiar można podzielić na dwie podstawowe grupy: poświęcanie jakichś ziemskich bogactw i ofiary w dążeniu do wiedzy transcendentalnej. Osoby świadome Kṛṣṇy poświęcają wszelkie materialne posiadłości dla zadowolenia Najwyższego Pana, podczas gdy inni, którzy pragną jakiegoś przemijającego szczęścia materialnego, poświęcają posiadane przez siebie dobra materialne dla zadowolenia takich półbogów, jak Indra, bóg Słońca, etc. Jeszcze inni, mianowicie impersonaliści, rezygnują ze swojej tożsamości poprzez połączenie się z bezosobowym Brahmanem. Półbogowie są potężnymi żywymi istotami wyznaczonymi przez Najwyższego Pana do utrzymania tego świata oraz kierowania wszystkimi funkcjami materialnymi, jak ogrzewanie, oświetlanie wszechświata i dostarczanie wody. Osoby zainteresowane korzyściami materialnymi oddają cześć półbogom przez spełnianie różnego rodzaju ofiar polecanych w *Vedach*. Nazywani są oni *bahv-īśvara-vādī*, czyli wierzącymi w wielu bogów. Natomiast inni, którzy wielbią bezosobową cechę Prawdy Absolutnej i uważają postacie półbogów za przemijające, poświęcają swoje indywidualne "ja" w najwyższym ogniu i w ten sposób, przez połączenie się z egzystencją Najwyższego, kończą swoją indywidualną egzystencję. Tacy impersonaliści spędzają swój czas na filozoficznych spekulacjach, chcąc w ten sposób zrozumieć naturę Najwyższego. Innymi słowy, pracujący dla zysków poświęcają swoje materialne bogactwa dla uciech zmysłowych, podczas gdy impersonaliści poświęcają swoje desygnaty materialne w nadziei połączenia się z egzystencją Najwyższego. Dla impersonalistów ogniem ołtarza ofiarnego jest Najwyższy Brahman a ofiarą jest jaźń, konsumowana przez ogień Brahmana. Osoba świadoma Kṛṣṇy, tak jak Arjuna, poświęca jednakże wszystko dla zadowolenia Kṛṣṇy - zarówno swoje materialne bogactwa, jak i własne "ja". Jest ona zatem *yogīnem* pierwszej klasy, nie tracąc przy tym swojej indywidualnej egzystencji.

TEKST 26

श्रोत्रादीनीन्द्रियाण्यन्ये संयमाग्निषु जुह्वति ।
शब्दादीन्विषयानन्य इन्द्रियाग्निषु जुह्वति ॥२६॥

śrotrādīnīndriyāṇy anye
saṁyamāgniṣu juhvati
śabdādīn viṣayān anya
indriyāgniṣu juhvati

śrotra-ādīni-proces słuchania; *indriyāṇi*-zmysły; *anye*-inny; *saṁyama*-wstrzemięźliwość; *agniṣu*-w ogniu; *juhvati*-ofiaruje; *śabda-ādīn*-wibracje głosowe, etc.; *viṣayān*-przedmioty zadowalania zmysłów; *anye*-inni; *indriya*-narządów zmysłów; *agniṣu*-w ogniu; *juhvati*-ofiara.

TŁUMACZENIE

Niektórzy z nich poświęcają proces słuchania i zmysły w ogniu kontrolowanego umysłu, podczas gdy inni poświęcają w ogniu ofiarnym przedmioty zmysłów, takie jak dźwięk.

ZNACZENIE

Podział życia ludzkiego na cztery okresy, mianowicie: *brahmacārī, gṛhastha, vānaprastha* i *sannyāsī*, ma pomóc ludziom w zostaniu doskonałymi *yogīnami*, czyli transcendentalistami. Ponieważ celem życia ludzkiego nie jest zadowalanie zmysłów (tak jak to robią zwierzęta), cztery porządki życia społecznego zostały zorganizowane w taki sposób, aby umożliwić ludziom osiągnięcie doskonałości w życiu duchowym. *Brahmacārī*, czyli uczeń znajdujący się pod opieką bona fide mistrza duchowego, kontroluje umysł przez powstrzymywanie się od zadowalania zmysłów. Werset ten mówi o nim, jako o tym, który poświęca proces słuchania i zmysły w ogniu kontrolowanego umysłu. *Brahmacārī* słucha tylko słów dotyczących świadomości Kṛṣṇy. Słuchanie jest podstawą rozumienia i dlatego czysty *brahmacārī* całkowicie angażuje się w *harer nāmānukīrtanam* - śpiewanie i słuchanie o chwałach Pana. Powstrzymuje się on od słuchania wibracji materialnych a słuch swój angażuje w słuchanie transcendentalnych wibracji mantry Hare Kṛṣṇa. Osoby żyjące w małżeństwie, które mają pewną swobodę, jeśli chodzi o zadowalanie zmysłów, robią to z dużym umiarem. Życie seksualne, jedzenie mięsa i toksykowanie się - są to powszechne tendencje w społeczeństwie ludzkim, ale *gṛhastha* (osoba w związku małżeńskim) żyjący według zasad, nie nadużywa życia seksualnego ani nie folguje sobie w inny sposób w zadowalaniu zmysłów. Małżeństwa zawierane na zasadach religijnych są powszechne we wszystkich cywilizowanych społeczeństwach ludzkich, gdyż jest to sposób na ograniczenie życia seksualnego. Taka wstrzemięźliwość i

nieprzywiązywanie się do życia seksualnego jest również rodzajem *yajña*, jako że wstrzemięźliwy *gṛhastha* poświęca swoją ogólną skłonność do zadowalania zmysłów dla wyższego życia transcendentalnego.

TEKST 27

सर्वाणीन्द्रियकर्माणि प्राणकर्माणि चापरे ।
आत्मसंयमयोगाग्नौ जुह्वति ज्ञानदीपिते ॥२७॥

sarvāṇīndriya-karmāṇi
prāṇa-karmāṇi cāpare
ātma-saṁyama-yogāgnau
juhvati jñāna-dīpite

sarvāṇi-wszystkie; *indriya*-zmysły; *karmāṇi*-czynności; *prāṇa-karmāṇi*-funkcje oddechu życia; *ca*-również; *apare*-inni; *ātma-saṁyama*-kontrolując umysł; *yoga*-proces łączenia się; *agnau*-w ogniu; *juhvati*-ofiaruje; *jñāna-dīpite*-z pobudek do samo-realizacji.

TŁUMACZENIE

Ci, którzy zainteresowani są samo-realizacją w znaczeniu kontrolowania umysłu i zmysłów, składają czynności wszystkich zmysłów, jak również siłę witalną [oddech], jako ofiarę w ogniu kontrolowanego umysłu.

ZNACZENIE

Jest tutaj mowa o systemie *yogi* przedstawionym przez Patañjalego. W *Yoga-sūtrze* Patañjalego, dusza nazywana jest *pratyag-ātmā* i *parag-ātmā*. Dopóki dusza przywiązana jest do zadowalania zmysłów, nazywana jest *parag-ātmā*. Dusza podlega działaniom dziesięciu rodzajów powietrza znajdującego się wewnątrz ciała, a uświadomić to sobie można poprzez specjalny system oddychania. System *yogi* Patañjalego naucza, w jaki sposób kontrolować funkcjonowanie powietrza wewnątrz ciała, tak aby ostatecznie wszystkie funkcje tego powietrza wykorzystać do oczyszczenia duszy z przywiązań materialnych. Według tego systemu *yogi*, ostatecznym celem jest *pratyag ātmā*, która nie ma nic wspólnego z czynnościami materialnymi. Zmysły współdziałają z przedmiotami zmysłów i wszystkie angażują się w czynności poza duszą. Uszy słuchają, oczy patrzą, nos wącha, język smakuje a ręka dotyka. Czynności te nazywaję się funkcjami *prāṇa-vāyu*. *Apāna-vāyu*

kieruje się w dół, *vyana-vāyu* kurczy się i rozszerza, *samāna-vāyu* utrzymuje równowagę, *udāna-vāyu* kieruje się w górę. Ten, kto jest oświecony, angażuje je wszystkie w rozwój realizacji duchowej.

TEKST 28

द्रव्ययज्ञास्तपोयज्ञा योगयज्ञास्तथापरे ।
स्वाध्यायज्ञानयज्ञाश्च यतयः संशितव्रताः ॥२८॥

dravya-yajñās tapo-yajñā
yoga-yajñās tathāpare
svādhyāya-jñāna-yajñāś ca
yatayaḥ saṁśita-vratāḥ

dravya-yajñāḥ-poświęcenie własności; *tapo-yajñāḥ*-ofiara w wyrzeczeniu; *yoga-yajñāḥ*-ofiara w ośmiostopniowym mistycyźmie; *tathā*-w ten sposób; *apare*-inni; *svādhyāya*-ofiara poprzez studiowanie *Ved*; *jñāna-yajñāḥ*-ofiara w osiąganiu wiedzy transcendentalnej; *ca*-również; *yatayaḥ*-oświecony; *saṁśita*-czynić niezłomne; *vratāḥ*-śluby.

TŁUMACZENIE

Są też inni, którzy - oświeceni dzięki wyrzeczeniu się swoich bogactw materialnych i praktykowaniu surowych wyrzeczeń - czynią niezłomne śluby i oddają się praktyce ośmiostopniowej yogi, oraz jeszcze inni, którzy dla zdobycia wiedzy transcendentalnej poświęcają się studiowaniu Ved.

ZNACZENIE

Ofiary tego rodzaju można podzielić na różne kategorie. Niektóre osoby np. poświęcają swój majątek na różne cele dobroczynne. Istnieją w Indiach bogate związki kupieckie albo warstwy książęce, które otwierają różnego rodzaju instytucje dobroczynne, jak *dharmaśālā, anna-kṣetra, atithi-śālā, anatha-laya, vidyāpīṭha*, etc. Również w innych krajach jest wiele szpitali, domów starców i podobnych instytucji charytatywnych, których celem jest rozdział żywności, kształcenie oraz darmowe leczenie dla biednych. Wszelka taka działalność dobroczynna nazywana jest *dravyamaya-yajña*. Są też tacy, którzy dla osiągnięcia wyższego poziomu życia lub w celu osiągnięcia wyższych planet w tym wszechświecie, dobrowolnie przyjmują wszelkiego

rodzaju wyrzeczenia, jak *candrāyana* i *cāturmāsya*. Proces ten polega na czynieniu ślubów odnośnie poddania życia pewnym surowym prawom. Np. osoba składająca śluby *cāturmāsya* nie goli się przez cztery miesiące w roku (od lipca do października), nie spożywa pewnych pokarmów, nie przyjmuje dwóch posiłków dziennie i nie opuszcza domu. Taka rezygnacja z pewnych wygód życia nazywana jest *tapomaya-yajña*. Są jeszcze inni, którzy angażują się w różnego rodzaju *yogi* mistyczne, jak np. system Patańjalego (w celu połączenia się z Absolutem), *haṭha-yogę* czy *aṣṭāṅga-yogę* (dla osiągnięcia pewnego rodzaju doskonałości). Niektórzy zaś wędrują do wszystkich świętych miejsc pielgrzymek. Wszystkie te praktyki nazywają się *yoga-yajña*, czyli ofiarami dla osiągnięcia pewnego rodzaju doskonałości w tym świecie materialnym. Są również inni, którzy studiują różnego rodzaju literaturę wedyjską, szczególnie *Upaniṣady* i *Vedānta-sūtry* albo filozofię *sāṅkhya*. Nazywa się to *svadhyāya-yajña* albo poświęcenie się studiom. Wszyscy ci *yogīni* z wiarą pełnią różnego rodzaju ofiary i dążą do wyższego poziomu życia. Świadomość Kṛṣṇy jednakże różni się od wszystkich tych procesów, jako że jest ona bezpośrednią służbą dla Najwyższego Pana. Świadomości Kṛṣṇy nie można osiągnąć poprzez żadną z wyżej wymienionych ofiar, ale jedynie dzięki łasce Pana i Jego bona fide wielbiciela. Świadomość Kṛṣṇy jest zatem transcendentalna.

TEKST 29

अपाने जुह्वति प्राणं प्राणेऽपानं तथापरे ।
प्राणापानगती रुद्ध्वा प्राणायामपरायणाः ।
अपरे नियताहाराः प्राणान्प्राणेषु जुह्वति ॥२९॥

apāne juhvati prāṇaṁ
prāṇe'pānaṁ tathāpare
prāṇāpāna-gatī ruddhvā
prāṇāyāma-parāyaṇāḥ
apare niyatāhārāḥ
prāṇān prāṇeṣu juhvati

apāne-powietrze kierujące się w dół; *juhvati*-ofiarowuje; *prāṇam*-powietrze, które działa na zewnątrz; *prāṇe*-w powietrzu wychodzącym na zewnątrz; *apānam*-powietrze skierowane w dół; *tathā*-również; *apare*-inni; *prāṇa*-powietrze wychodzące na zewnątrz; *apāna*-powietrze kierujące się w

dół; *gatī*-ruch; *ruddhvā*-kontrolując; *prāṇāyāma*-trans wywołany wstrzymaniem oddechu; *parāyaṇāḥ*-tak nastawieni; *apare*-inni; *niyata*-kontrolowane; *āhārāḥ*-jedzenie; *prāṇān*-powietrze wychodzące; *prāṇeṣu*-w powietrzu wychodzącym; *juhvati*-ofiarowuje.

TŁUMACZENIE

A są nawet tacy, którzy - aby osiągnąć trans - skłaniają się ku procesowi powstrzymywania oddechu, praktykując zatrzymanie ruchu wydechu we wdechu, a wdechu w wydechu, i tym sposobem - zatrzymawszy w końcu wszelkie oddychanie - pozostają w transie. Niektórzy z nich, poprzez zmniejszenie ilości przyjmowanego pokarmu, składają wydech jemu samemu w ofierze.

ZNACZENIE

System *yogi* polegający na kontrolowaniu procesu oddychania nazywany jest *prāṇā-yāma* i na początku praktykowany jest w systemie *haṭha-yogi* poprzez różne postawy siedzące. Wszystkie z tych procesów polecane są dla kontrolowania zmysłów i dla postępu w realizacji duchowej. Praktyka ta obejmuje również kontrolowanie powietrza wewnątrz ciała, co umożliwia równoczesny jego ruch w przeciwnych kierunkach. Powietrze *apāna* kieruje się w dół, a powietrze *prāṇa* w górę. *Yogīn* zajmujący się systemem *prāṇāyāma* praktykuje oddychanie w przeciwnym kierunku, tak aż prądy powietrza zneutralizują się w *pūraka*, zrównoważeniu. Kiedy wydychane powietrze ofiarowane jest powietrzu wdychanemu, nazywa się to *recaka*. Kiedy oba prądy powietrza zostaną całkowicie zatrzymane, nazywane jest to *yogą-kumbhaka*. Poprzez praktykowanie *yogi-kumbhaka*, *yogīn* przedłuża swoje życie o wiele, wiele lat. Osoba świadoma Kṛṣṇy jednakże, pełniąc zawsze transcendentalną służbę miłości dla Pana, automatycznie staje się kontrolerem swoich zmysłów. Ponieważ zmysły jej są zawsze zaangażowane w służbę dla Kṛṣṇy, nie mają one okazji zajęcia się czymś innym. Wskutek tego, z chwilą zakończenia tego życia jest ona w naturalny sposób przenoszona na transcendentalny plan Pana Kṛṣṇy. Dlatego też nie robi ona żadnych wysiłków w celu przedłużenia swego życia. Od razu osiąga platformę wyzwolenia. Osoba świadoma Kṛṣṇy zaczyna od etapu transcendentalnego i bezustannie pogrążona jest w tej świadomości. Dlatego nie upada i szybko osiąga królestwo Najwyższego Pana. Praktyka polegająca na zmniejszeniu ilości pokarmu jest podejmowana automatycznie, kiedy ktoś je tylko *prasādam* Kṛṣṇy, czyli pożywienie najpierw ofiarowane Panu. Zmniejszenie ilości

spożywanego pokarmu jest bardzo pomocne w kontroli zmysłów. A bez kontrolowania zmysłów nie ma możliwości wydostania się z tej materialnej niewoli.

TEKST 30

सर्वेऽप्येते यज्ञविदो यज्ञक्षपितकल्मषाः ।
यज्ञशिष्टामृतभुजो यान्ति ब्रह्म सनातनम् ॥३०॥

sarve'py ete yajña-vido
yajña-kṣapita-kalmaṣāḥ
yajña-śiṣṭāmṛta-bhujo
yānti brahma sanātanam

sarve-wszystkie; *api*-chociaż na pozór różne; *ete*-wszystkie te; *yajña-vidaḥ*-świadomy celu spełniania; *yajña*-ofiar; *kṣapita*-będąc oczyszczonym ze skutków takich czynów; *kalmaṣāḥ*-następstwa grzechów; *yajña-śiṣṭa*-jako rezultat spełniania takich *yajñas*; *amṛta-bhujaḥ*-ci, którzy spróbowali takiego nektaru; *yānti*-osiągają; *brahma*-najwyższą; *sanātanam*-wieczną atmosferę.

TŁUMACZENIE

Wszyscy ci, którzy ofiarę pełnią i znają jej znaczenie, zostają oczyszczeni z następstw swoich grzechów, a skosztowawszy nektaru będącego rezultatem takiej ofiary - osiągają najwyższą wieczną atmosferę.

ZNACZENIE

Z powyższego objaśnienia różnego typu ofiar, mianowicie: ofiary z własnego majątku, studiowanie *Ved* albo doktryn filozoficznych, i praktykowania systemu *yogi*, można dowiedzieć się, że głównym celem ich wszystkich jest kontrolowanie zmysłów. Zadowalanie zmysłów jest główną przyczyną egzystencji materialnej; zatem dopóki ktoś tego nie zarzuci, nie ma on szansy na wzniesienie się do wiecznej platformy - pełnej wiedzy, szczęścia i życia. Platforma ta znajduje się w wiecznej atmosferze, atmosferze Brahmana. Wszystkie wyżej wymienione ofiary pomocne są w oczyszczeniu się z następstw grzechów tego materialnego życia. Przez taki postęp w życiu nie tylko osiąga się szczęście i pełnię, ale również, po opuszczeniu ciała materialnego, wchodzi się do wiecznego królestwa Boga, czy to łącząc się z bezosobowym Brahmanem, czy obcując bezpośrednio z Najwyższą Osobą Boga, Kṛṣṇą.

TEKST 31

नायं लोकोऽस्त्ययज्ञस्य कुतोऽन्यः कुरुसत्तम ॥३१॥

nāyam loko'sty ayajñasya
kuto'nyaḥ kuru-sattama

na-nigdy; *ayam*-to; *lokaḥ*-planeta; *asti*-jest; *ayajñasya*-głupców; *kutaḥ*-gdzie jest; *anyaḥ*-inny; *kuru-sattama*-O najlepszy spośród Kaurawów.

TŁUMACZENIE

O najlepszy spośród Kaurawów, bez pełnienia ofiary nie można być szczęśliwym na tej planecie ani w tym życiu, cóż więc powiedzieć o następnym?

ZNACZENIE

Bez względu na to jaką formę posiadamy w tym życiu, pozostajemy nieświadomi swojej rzeczywistej pozycji. Innymi słowy, przyczyną naszego pobytu w tym świecie materialnym są złożone skutki naszego grzesznego życia w przeszłości. Niewiedza jest przyczyną grzechu, a grzech jest przyczyną przeciągania się naszej egzystencji w tym świecie materialnym. Ludzka forma życia jest jedyną furtką, przez którą można wydostać się z niewoli egzystencji materialnej. Dlatego *Vedy* dają nam szansę takiej ucieczki, wskazując ścieżki religii, ekonomicznego dobrobytu, uregulowanego zadowalania zmysłów i w końcu - środki do całkowitego wydostania się z tych nieszczęsnych warunków. Ścieżka religii albo różnego rodzaju ofiary polecane wyżej, automatycznie rozwiązują nasze problemy ekonomiczne. Przez pełnienie *yajña* możemy mieć wystarczającą ilość pożywienia, mleka, etc. - nawet jeśli jest tak zwany wzrost populacji. Kiedy ciało zostaje odpowiednio nakarmione i zaopatrzone w potrzebne mu przedmioty, naturalnie następnym etapem jest zadowalanie zmysłów. Dlatego *Vedy* zalecają uświęcone małżeństwa dla uregulowanego zadowalania zmysłów. Można zatem stopniowo wznosić się z niewoli materialnej do poziomu wyzwolenia, a najwyższą doskonałością wyzwolonego życia jest obcowanie z Najwyższym Panem. Doskonałość można osiągnąć przez spełnianie *yajñas* (ofiar), jak to opisano powyżej. Nie można oczekiwać szczęścia w życiu, jeśli nie pełni się polecanych przez *Vedy* ofiar. Istnieją różne poziomy materialnych wygód na różnych wyższych planetach i we wszystkich przypadkach na osoby zaanga-

żowane w pełnienie różnego rodzaju *yajñas* czeka ogromne szczęście. Jednak najwyższym rodzajem szczęścia, jakie może osiągnąć człowiek, jest wzniesienie się na planety duchowe - poprzez praktykowanie świadomości Kṛṣṇy. Życie w świadomości Kṛṣṇy jest zatem rozwiązaniem wszystkich problemów egzystencji materialnej.

TEKST 32

एवं बहुविधा यज्ञा वितता ब्रह्मणो मुखे ।
कर्मजान्विद्धि तान्सर्वानेवं ज्ञात्वा विमोक्ष्यसे।।३२।।

evaṁ bahu-vidhā yajñā
vitatā brahmaṇo mukhe
karma-jān viddhi tān sarvān
evaṁ jñātvā vimokṣyase

evam-w ten sposób; *bahu-vidhāḥ*-różne rodzaje; *yajñāḥ*-ofiar; *vitatāḥ*-powszechne; *brahmaṇaḥ-Ved*; *mukhe*-wobec; *karma-jān*-zrodzone z pracy; *viddhi*-powinieneś wiedzieć; *tān*-ich; *sarvān*-wszystkie; *evam*-w ten sposób; *jñātvā*-wiedząc; *vimokṣyase*-będziesz wyzwolony.

TŁUMACZENIE

Wszystkie te ofiary polecane są przez Vedy i wszystkie one zrodziły się z różnego typu prac. Znając je jako takie, osiągniesz wyzwolenie.

ZNACZENIE

Vedy wspominają o wszystkich typach ofiar, wymienionych powyżej, jako odpowiadających ludziom zajętym różnego rodzaju pracami. Ponieważ ludzie są tak bardzo pochłonięci cielesną koncepcją życia, ofiary te zostały ustalone w taki sposób, że pozwalają one angażować zarówno ciało, umysł, jak i inteligencję. Ale ostatecznym celem ich wszystkich jest doprowadzenie do wyzwolenia z tego ciała. Pan potwierdza to tutaj Swymi własnymi słowami.

TEKST 33

श्रेयान्द्रव्यमयाद्यज्ञाज्ज्ञानयज्ञः परंतप ।
सर्वं कर्माखिलं पार्थ ज्ञाने परिसमाप्यते ।।३३।।

śreyān dravyamayād yajñāj
jñāna-yajñaḥ parantapa
sarvaṁ karmākhilaṁ pārtha
jñāne parisamāpyate

śreyān-większy; *dravyamayāt*-niż poświęcenie posiadłości materialnych; *yajñāt*-wiedza; *jñāna-yajñaḥ*-ofiara w wiedzy; *parantapa*-O pogromco wroga; *sarvam*-wszystkie; *karma*-czynności; *akhilam*-na ogół; *pārtha*-O synu Pṛthy; *jñāne*-w wiedzy; *parisamāpyate*-kulminuje w.

TŁUMACZENIE

O pogromco wroga, ofiara z wiedzy większa jest niżli ofiara z posiadłości materialnych. Ale ofiara z pracy, O synu Pṛthy, kończy się wiedzą transcendentalną.

ZNACZENIE

Celem wszystkich ofiar jest osiągnięcie doskonałej wiedzy, następnie uwolnienie się od trosk materialnych i ostatecznie - zaangażowanie się w transcendentalną służbę miłości dla Najwyższego Pana (świadomość Kṛṣṇy). Niemniej jednak, we wszystkich tych aktach ofiarnych zawiera się pewna tajemnica i tajemnicę tę należy poznać. Ofiary przyjmują czasami różne formy, w zależności od określonych wierzeń pełniącego te ofiary. Kiedy wiara spełniającego ofiarę osiąga stan wiedzy transcendentalnej, powinien być on uważany za bardziej światłego, niż ten, który składa ofiarę z bogactw materialnych, bez takiej wiedzy, jako że ofiary składane bez wiedzy pozostają na platformie materialnej i nie przynoszą żadnych korzyści duchowych. Prawdziwa wiedza kulminuje w świadomości Kṛṣṇy, będącej najwyższym stanem wiedzy transcendentalnej. Bez wzniesienia się do wiedzy, ofiary są jedynie czynnościami materialnymi. W zależności od różnego stopnia świadomości, czyny ofiarne nazywane są czasami *karma-kāṇḍa*, czyli czynnościami dla zysków, a czasami *jñāna-kāṇḍa* - wiedzą prowadzącą do prawdy. I niewątpliwie lepiej jest, jeśli wszystkie czyny ofiarne znajdują swój finał w wiedzy.

TEKST 34

तद्विद्धि प्रणिपातेन परिप्रश्नेन सेवया ।
उपदेक्ष्यन्ति ते ज्ञानं ज्ञानिनस्तत्त्वदर्शिनः ॥३४॥

tad viddhi praṇipātena
paripraśnena sevayā
upadekṣyanti te jñānaṁ
jñāninas tattva-darśinaḥ

tat-tę wiedzę o różnego rodzaju ofiarach; *viddhi*-spróbuj zrozumieć; *praṇipātena*-przez zbliżenie się do mistrza duchowego; *paripraśnena*-przez pokorne pytanie; *sevayā*-przez pełnienie służby; *upadekṣyanti*-wtajemniczą; *te*-ciebie; *jñānam*-wiedza; *jñāninaḥ*-samo-zrealizowany; *tattva*-prawda; *darśinaḥ*-ci, którzy widzieli.

TŁUMACZENIE

Spróbuj poznać prawdę przez zbliżenie się do mistrza duchowego. Zadawaj mu pokorne pytania i służ mu z oddaniem. Samo-zrealizowana dusza może udzielić ci wiedzy, gdyż ona ujrzała prawdę.

ZNACZENIE

Ścieżka realizacji duchowej jest niewątpliwie trudna. Dlatego Pan radzi nam przyjęcie mistrza duchowego z linii sukcesji uczniów zapoczątkowanej przez Samego Pana. Nikt nie może być bona fide mistrzem duchowym, jeśli nie przestrzega tej zasady sukcesji uczniów. Oryginalnym mistrzem duchowym jest Sam Pan, a osoba pochodząca z sukcesji uczniów może wyjawić swemu uczniowi przekaz Pana w postaci niezmienionej. Nikt nie może zrealizować się duchowo za pomocą wymyślonego przez siebie procesu, tak jak jest to zwyczajem niemądrych oszustów. *Bhāgavatam* mówi: *dharmaṁ hi sākṣād-bhagavat-praṇītam* - ścieżka religii została wskazana bezpośrednio przez Pana. Zatem ani spekulacje umysłowe, ani jałowe dyskusje nie mogą nikomu pomóc w uczynieniu postępu w życiu duchowym. Po to, aby otrzymać wiedzę, należy zbliżyć się do bona fide mistrza duchowego. Należy przyjąć takiego mistrza duchowego, całkowicie mu się podporządkować i służyć mu bez fałszywego prestiżu. Sekret postępu w życiu duchowym polega na zadowalaniu samo-zrealizowanego mistrza duchowego. Zadawanie pytań i pokora stanowią o duchowym rozumieniu. Werset ten potępia zarówno bezrozumne naśladownictwo, jak i zadawanie absurdalnych pytań. Należy nie tylko pokornie słuchać mistrza duchowego, ale również poprzez pokorę, zadawanie pytań i pełnienie służby, zdobywać od niego wiedzę. Bona fide mistrz duchowy jest z natury bardzo dobry dla uczniów. A wtedy, gdy uczeń jest pokorny i zawsze gotowy do pełnienia służby, przekaz wiedzy staje się doskonały.

TEKST 35

यज्ज्ञात्वा न पुनर्मोहमेवं यास्यसि पाण्डव ।
येन भूतान्यशेषाणि द्रक्ष्यस्यात्मन्यथो मयि ॥३५॥

yaj jñātvā na punar moham
evaṁ yāsyasi pāṇḍava
yena bhūtāny aśeṣāṇi
drakṣyasy ātmany atho mayi

yat-to; *jñātvā*-wiedząc; *na*-nigdy; *punaḥ*-znowu; *moham*-złudzenie; *evam*-w ten sposób; *yāsyasi*-pójdziesz; *pāṇḍava*-O synu Pāṇḍu; *yena*-przez które; *bhūtāni*-wszystkie żywe istoty; *aśeṣāṇi*-całkowicie; *drakṣyasi*-zobaczysz; *ātmani*-w Najwyższej Duszy; *atho*-czyli innymi słowy; *mayi*-we Mnie.

TŁUMACZENIE

I jeśli w ten sposób poznasz prawdę, będziesz wiedział, że wszystkie żywe istoty są jedynie częścią Mnie, spoczywają we Mnie i są Moje.

ZNACZENIE

Kto otrzymał wiedzę od duszy samo-zrealizowanej, czyli osoby, która zna prawdziwą postać rzeczy, ten wie, że wszystkie żywe istoty są cząstkami Najwyższej Osoby Boga, Pana Śrī Kṛṣṇy. Złudzenie egzystencji oddzielnej od Kṛṣṇy nazywane jest *māyā* (*mā* - nie; *yā* - to). Niektórzy myślą, że nie mamy nic wspólnego z Kṛṣṇą, że Kṛṣṇa jest tylko wielką osobistością historyczną, Absolutem zaś jest bezosobowy Brahman. W rzeczywistości, jak informuje o tym *Bhagavad-gītā*, bezosobowy Brahman jest osobistym blaskiem Kṛṣṇy, Najwyższej Osoby Boga, przyczyny wszystkiego. *Brahma-saṁhīta* wyraźnie oznajmia, że Kṛṣṇa jest Najwyższą Osobą Boga, przyczyną wszystkich przyczyn. Nawet miliony inkarnacji są jedynie Jego różnymi ekspansjami. Ekspansjami Kṛṣṇy są również żywe istoty. Filozofowie Māyāvādī błędnie myślą, że Kṛṣṇa traci Swą oddzielną egzystencję w wielu Swoich ekspansjach. Myśl taka jest z natury materialna. W tym materialnym świecie zdobyliśmy doświadczenie, iż rzecz, która została rozdzielona na części, traci swoją pierwotną tożsamość. Filozofowie Māyāvādī nie potrafią zrozumieć tego, że Absolut oznacza, iż jeden plus jeden równa się jeden i jeden minus jeden również wynosi jeden. Tak jest bowiem w przypadku świata absolutnego.

Z braku dostatecznej wiedzy o nauce absolutu jesteśmy teraz w złudzeniu i dlatego myślimy, iż jesteśmy oddzieleni od Kṛṣṇy. Chociaż jesteśmy oddzielnymi cząstkami Kṛṣṇy, to jednak nie jesteśmy różni od Niego. Różnice cielesne pomiędzy żywymi istotami są *māyą*, czyli nie są czymś rzeczywistym.

Zadaniem nas wszystkich jest zadowalanie Kṛṣṇy. Jedynie z powodu *māyi* Arjuna myślał, że okresowy cielesny związek z krewnymi był czymś ważniejszym od jego wiecznego duchowego związku z Kṛṣṇą. Cała nauka *Bhagavad-gīty* zmierza do tego wniosku, że żywa istota, jako Jego wieczny sługa, nigdy nie może zostać oddzielona od Kṛṣṇy, a jej wrażenie bycia tożsamością samodzielną, nie związaną z Kṛṣṇą, nazywane jest *māyą*. Żywe istoty, jako indywidualne cząstki Najwyższego, mają pewien cel do spełnienia. Zapomniawszy o tym celu, od czasów niepamiętnych przebywają w różnego rodzaju ciałach: jako ludzie, zwierzęta, półbogowie, etc. Przyczyną tych różnic cielesnych jest zapomnienie o transcendentalnej służbie dla Pana. Kto jednak angażuje się w taką służbę poprzez świadomość Kṛṣṇy, ten od razu zostaje od tego złudzenia uwolniony. Czystą wiedzę można otrzymać jedynie od bona fide mistrza duchowego i w ten sposób uchronić się przed złudzeniem, że żywa istota jest równa Kṛṣṇie. Doskonała wiedza oznajmia, że Najwyższa Dusza (Kṛṣṇa) jest najwyższym schronieniem dla wszystkich żywych istot, a porzucając to schronienie, żywe istoty - pod wpływem energii materialnej - ulegają złudzeniu, odnosząc wrażenie, iż posiadają oddzielną tożsamość. Wskutek tego, przyjmując różnego rodzaju ciała, zapominają o Kṛṣṇie. Kiedy jednak takie ulegające złudzeniu żywe istoty osiągają świadomość Kṛṣṇy, oznacza to, że znajdują się na ścieżce do wyzwolenia. Potwierdza to *Bhāgavatam: muktir hitvānyathā rūpaṁ svarūpeṇa vyavasthitiḥ*. Wyzwolenie jest równoznaczne z osiągnięciem swojej organicznej pozycji wiecznego sługi Kṛṣṇy (świadomość Kṛṣṇy).

TEKST 36

अपि चेदसि पापेभ्यः सर्वेभ्यः पापकृत्तमः ।
सर्वं ज्ञानप्लवेनैव वृजिनं संतरिष्यसि ॥३६॥

api ced asi pāpebhyaḥ
sarvebhyaḥ pāpa-kṛttamaḥ
sarvaṁ jñāna-plavenaiva
vṛjinaṁ santariṣyasi

api-nawet; *cet*-jeśli; *asi*-jesteś; *pāpebhyaḥ*-z grzeszników; *sarvebhyaḥ*-ze wszystkich; *pāpa-kṛttamaḥ*-największym grzesznikiem; *sarvam*-wszystkie takie grzeszne czyny; *jñāna-plavena*-za pomocą łodzi wiedzy transcendentalnej; *eva*-na pewno; *vṛjinam*-ocean nieszczęść; *santariṣyasi*-przepłyniesz.

TŁUMACZENIE

Nawet gdybyś był uważany za największego spośród wszystkich grzeszników, to jeśli zajmiesz miejsce w łodzi wiedzy transcendentalnej, będziesz w stanie przepłynąć ocean nieszczęść.

ZNACZENIE

Prawidłowe zrozumienie swojej organicznej pozycji w związku z Kṛṣṇą jest w stanie od razu uwolnić daną osobę od zabójczej walki o egzystencję, która toczy się w oceanie niewiedzy. Materialny świat porównywany jest czasami do oceanu niewiedzy, a czasami do płonącego lasu. Walka o życie w oceanie jest bardzo bolesna nawet dla doskonałego pływaka i jeśli znajdzie się ktoś, kto uratuje tego zmagającego się z oceanem pływaka, jest on największym wybawcą. Doskonała wiedza otrzymana od Najwyższej Osoby Boga jest ścieżką wiodącą do wyzwolenia. Łódź świadomości Kṛṣṇy jest prostym, ale zarazem najdoskonalszym i najbardziej wzniosłym środkiem zbawienia.

TEKST 37

यथैधांसि समिद्धोऽग्निर्भस्मसात्कुरुतेऽर्जुन ।
ज्ञानाग्निः सर्वकर्माणि भस्मसात्कुरुते तथा ॥३७॥

yathaidhāṁsi samiddho'gnir
bhasmasāt kurute'rjuna
jñānāgniḥ sarva-karmāṇi
bhasmasāt kurute tathā

yathā-tak jak; *edhāṁsi*-drwa, opał; *samiddhaḥ*-płonący; *agniḥ*-ogień; *bhasmasāt*-obraca w popiół; *kurute*-tak czyni; *arjuna*-O Arjuno; *jñāna-agniḥ*-ogień wiedzy; *sarva-karmāṇi*-wszelkie skutki czynów materialnych; *bhasmasāt*-w popiół; *kurute*-tak czyni; *tathā*-podobnie.

TŁUMACZENIE

Tak jak płonący ogień obraca w popiół spalane drewno, tak też Arjuno czyni ogień wiedzy, spalając na popiół wszystkie następstwa czynów materialnych.

ZNACZENIE

Doskonała wiedza o duszy i Duszy Najwyższej oraz ich związku, została porównana tutaj do ognia. Ogień ten spala i obraca w popiół zarówno skutki czynów niepobożnych, jak i wszelkie następstwa czynów pobożnych. Skutki te mogą znajdować się na różnych etapach rozwoju: istnieją skutki dopiero tworzące się, skutki już owocujące, skutki już odebrane oraz skutki a *priori*. Jednak wiedza o organicznej pozycji żywej istoty obraca je wszystkie w popiół. Jeśli ktoś posiada doskonałą wiedzę, wszystkie skutki jego czynów, zarówno *a priori*, jak i *a posteriori*, ulegają spaleniu. *Vedy* oznajmiają: *ubhe uhaivaiṣa ete taraty amṛtaḥ sādhv-asādhūnī*: "Osoba ta przezwycięża skutki zarówno pobożych, jak i niepobożnych czynów."

TEKST 38

न हि ज्ञानेन सदृशं पवित्रमिह विद्यते ।
तत्स्वयं योगसंसिद्धः कालेनात्मनि विन्दति ॥३८॥

na hi jñānena sadṛśaṁ
pavitram iha vidyate
tat svayaṁ yoga-saṁsiddhaḥ
kālenātmani vindati

na-nigdy; *hi*-z pewnością; *jñānena*-za pomocą wiedzy; *sadṛśam*-w porównaniu; *pavitram*-uświęcony; *iha*-w tym świecie; *vidyate*-istnieje; *tat*-to; *svayam*-sam; *yoga*-oddanie; *saṁsiddhaḥ*-dojrzały; *kālena*-z biegiem czasu; *ātmani*-w sobie; *vindati*-cieszy się.

TŁUMACZENIE

Nie ma nic bardziej wzniosłego i czystego w tym świecie nad wiedzę transcendentalną. Wiedza taka jest dojrzałym owocem wszelkiego mistycyzmu, a kto ją osiągnął, ten z biegiem czasu raduje się sobą w sobie samym.

ZNACZENIE

Kiedy mówimy o wiedzy transcendentalnej, mamy na myśli transcendentalne rozumienie. Nie ma zatem nic tak wzniosłego i czystego jak wiedza transcendentalna. Niewiedza jest przyczyną naszej niewoli, a wiedza jest drogą do wyzwolenia. Wiedza ta jest dojrzałym owocem służby oddania. Kto

ją posiadł, ten nie musi już nigdzie szukać spokoju, gdyż raduje się pokojem będącym w nim samym. Innymi słowy, wiedza ta i pokój kulminują w świadomości Kṛṣṇy. Jest to ostatnie słowo *Bhagavad-gīty*.

TEKST 39

श्रद्धावाँल्लभते ज्ञानं तत्परः संयतेन्द्रियः ।
ज्ञानं लब्ध्वा परां शान्तिमचिरेणाधिगच्छति॥३९॥

śraddhāvāl labhate jñānaṁ
tat-paraḥ saṁyatendriyaḥ
jñānaṁ labdhvā parāṁ śāntim
acireṇādhigacchati

śraddhāvān-człowiek wierzący; *labhate*-osiąga; *jñānam*-wiedzę; *tat-paraḥ*-bardzo przywiązany do; *saṁyata*-kontrolowane; *indriyaḥ*-zmysły; *jñānam*-wiedzę; *labdhvā*-osiągnąwszy; *parām*-transcendentalny; *śāntim*-pokój; *acireṇa*-wkrótce; *adhigacchati*-osiąga.

TŁUMACZENIE

Człowiek pełen wiary, zaabsorbowany wiedzą transcendentalną i panujący nad zmysłami, szybko osiąga najwyższy pokój duchowy.

ZNACZENIE

Taką wiedzę o świadomości Kṛṣṇy może osiągnąć człowiek, który posiada mocną wiarę w Kṛṣṇę. Wierzącym nazywany jest ten, kto myśli, że jedynie przez działanie w świadomości Kṛṣṇy może osiągnąć najwyższą doskonałość. Wiarę taką można zdobyć przez pełnienie służby oddania i przez intonowanie "*Hare Kṛṣṇa, Hare Kṛṣṇa, Kṛṣṇa Kṛṣṇa, Hare Hare/ Hare Rāma, Hare Rāma Rāma Rāma, Hare Hare*", które oczyszcza nasze serca z wszelkiego materialnego brudu. Poza tym należy kontrolować zmysły. Osoba pokładająca wiarę w Kṛṣṇie i kontrolująca zmysły może szybko i bez trudu osiągnąć doskonałość w wiedzy o świadomości Kṛṣṇy.

TEKST 40

अज्ञश्चाश्रद्दधानश्च संशयात्मा विनश्यति ।
नायं लोकोऽस्ति न परो न सुखं संशयात्मनः॥४०॥

ajñaś cāśraddadhānaś ca
saṁśayātmā vinaśyati
nāyaṁ loko'sti na paro
na sukhaṁ saṁśayātmanaḥ

ajñaḥ-głupcy nie posiadający wiedzy pism wzorcowych; *ca*-i; *aśraddadhānaḥ*-bez wiary w pisma objawione; *ca*-również; *saṁśaya*-wątpliwości; *ātmā*-osoba; *vinaśyati*-upada ponownie; *na*-nigdy; *ayam*-ten; *lokaḥ*-świat; *asti*-jest; *na*-ani nie; *paraḥ*-następne życie; *na*-nie; *sukham*-szczęście; *saṁśaya*-pełen wątpliwości; *ātmanaḥ*-osoby.

TŁUMACZENIE

Kto jednak nie posiada wiedzy ani wiary, kto wątpi w pisma objawione, ten nie osiągnie Boskiej świadomości. Dla wątpiącej duszy nie ma szczęścia ani w tym świecie, ani w następnym.

ZNACZENIE

Spośród wielu standardowych i autorytatywnych pism objawionych, najlepszym jest *Bhagavad-gīta*. Ludzie, którzy w swym postępowaniu niemalże podobni są do zwierząt, nie posiadają wiary w standardowe pisma objawione ani też nie mają wiedzy o nich. A niektórzy, nawet chociaż posiadają wiedzę o takich pismach i mogą cytować z nich ustępy, to nie mają właściwie wiary w ich słowa. Są też inni, którzy wierząc w pisma święte, takie jak *Bhagavad-gīta*, nie wierzą jednak w Najwyższą Osobę Boga, Śrī Kṛṣṇę, i nie oddają Mu czci. Takie osoby nie mogą wytrwać w świadomości Kṛṣny i upadają. Te spośród wszystkich wyżej wymienionych osób, które nie mają żadnej wiary i zawsze wątpią, nie czynią w ogóle postępu. Ludzie pozbawieni wiary w Boga i Jego objawione słowo, nie znajdują niczego dobrego ani w tym świecie, ani w następnym. Nie ma dla nich żadnego szczęścia. Dlatego należy z wiarą przestrzegać zasad pism objawionych i w ten sposób wznieść się do platformy wiedzy. Bowiem tylko taka wiedza może pomóc w osiągnięciu transcendentalnej platformy duchowego rozumienia. Innymi słowy, osoby wątpiące nie zajmują żadnej pozycji na ścieżce wyzwolenia duchowego. Aby osiągnąć sukces, należy brać przykład z wielkich *ācāryów* pochodzących z sukcesji uczniów.

TEKST 41

योगसंन्यस्तकर्माणं ज्ञानसंछिन्नसंशयम् ।
आत्मवन्तं न कर्माणि निबध्नन्ति धनंजय ॥४१॥

yoga-sannyasta-karmāṇaṁ
jñāna-sañchinna-saṁśayam
ātma-vantaṁ na karmāṇi
nibadhnanti dhanañjaya

yoga-służba oddania w *karma-yodze*; *sannyasta*-wyrzeczony; *karmāṇam* -wykonujących; *jñāna*-wiedza; *sañchinna*-przecięte przez rozwój wiedzy; *saṁśayam*-wątpliwości; *ātma-vantam*-utwierdzony w sobie; *na*-nigdy; *karmāṇi*-prace; *nibadhnanti*-wiążą; *dhanañjaya*-O zdobywco bogactw.

TŁUMACZENIE

Ten, kto wyrzekł się owoców swojej pracy, którego wątpliwości rozproszone zostały przez wiedzę transcendentalną i kto utwierdzony jest w sobie - dla tego, O zdobywco bogactw, czyn nie jest przyczyną niewoli.

ZNACZENIE

Kto przestrzega instrukcji *Gīty*, tak jak nakazuje to Pan, Najwyższa Osoba Boga, ten uwalnia się od wszelkich wątpliwości, dzięki łasce wiedzy transcendentalnej. Jako cząstka Pana, posiadając pełną świadomość Kṛṣṇy, jest on już utwierdzony w samo-wiedzy. Wskutek tego czyn nie jest już dla niego przyczyną niewoli.

TEKST 42

तस्मादज्ञानसंभूतं हृत्स्थं ज्ञानासिनात्मनः ।
छित्त्वैनं संशयं योगमातिष्ठोत्तिष्ठ भारत ॥४२॥

tasmād ajñāna-sambhūtaṁ
hṛt-sthaṁ jñānāsinātmanaḥ
chittvainaṁ saṁśayaṁ yogam
ātiṣṭhottiṣṭha bhārata

tasmāt-dlatego; *ajñāna-sambhūtam*-rezultat ignorancji; *hṛt-stham*-usytuowany w sercu; *jñāna*-wiedza; *asinā*-przez broń; *ātmanaḥ*-duszy; *chittvā* -przecinając; *enam*-to; *saṁśayam*-wątpliwości; *yogam*-w *yodze*; *ātiṣṭha*-będąc utwierdzonym; *utthiṣṭha*-powstań do walki; *bhārata*-O potomku Bharaty.

TŁUMACZENIE

Zatem wszelkie wątpliwości, które powstały w twoim sercu z powodu niewiedzy, powinny zostać zwalczone bronią wiedzy. Uzbroiwszy się w yogę, O Bhārato, powstań i walcz!

ZNACZENIE

System *yogi*, o którym mowa w tym rozdziale, nazywany jest *sanātana-yogą*, czyli wiecznymi czynnościami żywej istoty. W *yodze* tej można wyróżnić dwa rodzaje aktów ofiarnych: jeden nazywany jest ofiarą z własnych bogactw materialnych, a drugi wiedzą o duszy, co jest czysto duchowym zajęciem. Jeśli ofiara z dóbr materialnych nie idzie w parze z realizacją duchową, wtedy staje się ona ofiarą materialną. Kto natomiast dokonuje takiej ofiary w jakimś celu duchowym, czyli w służbie oddania, ten czyni doskonałą ofiarę. Jeśli weźmiemy pod uwagę czynności duchowe, znajdziemy tu również dwa podziały, mianowicie: zrozumienie własnego "ja" (czyli własnej organicznej pozycji) oraz zrozumienie prawdy o Najwyższej Osobie Boga. Kto podąża ścieżką wytyczoną przez *Gītę*, taką jaką ona jest, ten bez trudu może zrozumieć te dwie dziedziny wiedzy duchowej. Nie ma on trudności w osiągnięciu doskonałej wiedzy o duszy, jako cząstce Pana. I wiedza taka jest dobrodziejstwem dla osoby rozumiejącej transcendentalne czyny Pana. Na początku tego rozdziału Pan Sam wspomniał o Swoich transcendentalnych czynach. Kto nie przyjmuje nauk *Gīty*, ten jest osobą niewierzącą, co oznacza też, że niewłaściwie korzysta ze swojej częściowej niezależności danej mu przez Pana. Jeśli ktoś, pomimo takich nauk, nie rozumie prawdziwej natury Pana, jako wiecznej, pełnej szczęścia i wszechwiedzącej Osoby Boga, ten z pewnością jest głupcem numer jeden. Niewiedzę można zniweczyć poprzez stopniowe przyjmowanie zasad świadomości Kṛṣṇy. Świadomość Kṛṣṇy może zostać rozbudzona poprzez różnego rodzaju ofiary składane półbogom, ofiary dla Brahmana, ofiarę celibatu, życia rodzinnego, kontrolowanie zmysłów, praktykowanie *yogi* mistycznej, oddawanie się pokutom, rezygnację z dóbr materialnych, studiowanie *Ved* i przez uczestniczenie w instytucji społecznej nazywanej *varṇāśrama-dharma*. Wszystkie te czynności znane są jako ofiary i podstawą ich wszystkich jest uregulowane działanie. Jednakże wykonując te wszystkie czynności, nie należy zapominać o celu jaki im przyświeca - o samo-realizacji. Kto dąży do tego celu, ten jest prawdziwym studentem *Bhagavad-gīty*; kto natomiast wątpi w autorytet Kṛṣṇy - upada. Dlatego jest taka zasada, która oznajmia, że *Bhagavad-gītę*, czy też każde inne pismo święte, należy studiować pod kierunkiem bona fide mistrza

duchowego, służąc mu i całkowicie mu się podporządkowując. Bona fide mistrz duchowy pochodzi z sukcesji uczniów istniejącej od czasów niepamiętnych i nie wypacza on nauk Najwyższego Pana, jakich miliony lat temu udzielił On bogu Słońca (przez którego następnie nauki *Bhagavad-gīty* zostały przekazane do ziemskiego królestwa). Należy więc podążać ścieżką wytyczoną przez *Bhagavad-gītę*, tak jak poleca to sama *Gītā*, i należy wystrzegać się ludzi zainteresowanych własną korzyścią i popularnością, którzy zwodzą innych ze słusznej drogi. Pan jest bezwzględnie Najwyższą Osobą, a czyny Jego są transcendentalne. Kto to rozumie, ten jest osobą wyzwoloną już od samego początku swoich studiów nad *Gītą*.

W ten sposób kończą się wyjaśnienia Bhaktivedanty do czwartego rozdziału Śrīmad-Bhagavad-gīty, *traktującego o Wiedzy transcendentalnej.*

ROZDZIAŁ V

Karma-yoga - Działanie w Świadomości Kṛṣṇy

TEKST 1

अर्जुन उवाच ।
संन्यासं कर्मणां कृष्ण पुनर्योगं च शंससि ।
यच्छ्रेय एतयोरेकं तन्मे ब्रूहि सुनिश्चितम् ॥ १ ॥

ajruna uvāca
sannyāsaṁ karmaṇāṁ kṛṣṇa
punar yogaṁ ca śaṁsasi
yac chreya etayor ekaṁ
tan me brūhi suniścitam

arjunaḥ uvāca-Arjuna rzekł; *sannyāsam*-wyrzeczenie; *karmaṇām*-ze wszystkich czynności; *kṛṣṇa*-O Kṛṣṇo; *punaḥ*-ponownie; *yogam*-służba oddania; *ca*-również; *śaṁsasi*-pochwalasz; *yat*-która; *śreyaḥ*-jest korzyst-

na; *etayoḥ*-z tych dwu; *ekam*-jeden; *tat*-to; *me*-mnie; *brūhi*-powiedz proszę; *suniścitam*-wyraźnie.

TŁUMACZENIE

Arjuna rzekł: O Kṛṣṇo, najpierw poprosiłeś mnie, abym wyrzekł się działania, a następnie poleciłeś mi pracę w oddaniu. Zatem, proszę Cię teraz, powiedz mi wyraźnie, która z tych dwóch dróg jest lepsza?

ZNACZENIE

W piątym rozdziale *Bhagavad-gīty* Pan mówi, że praca w służbie oddania lepsza jest od jałowych spekulacji umysłowych. Służba oddania łatwiejsza jest od tej ostatniej drogi, jako że będąc z natury transcendentalną, nie pociąga za sobą żadnych następstw. Rozdział drugi podaje elementarną wiedzę o duszy i tłumaczy jej niewolę w ciele materialnym. Tłumaczy on również, w jaki sposób wydostać się z tej niewoli poprzez *buddhi-yogę*, czyli służbę oddania. Trzeci rozdział wyjaśnia, że osoba, która osiągnęła platformę wiedzy, nie ma już żadnych obowiązków do spełnienia. A w rozdziale czwartym Pan oznajmił Arjunie, że wszelkiego rodzaju czyny ofiarne kulminują w wiedzy. Jednakże pod koniec rozdziału czwartego Pan poradził Arjunie, aby powstał i walczył w pełnej wiedzy. Zatem podkreślając równocześnie wagę obu - zarówno pracy w oddaniu, jak i bierności w wiedzy - Kṛṣṇa wprawił Arjunę w zakłopotanie, tak, że nie wiedział on jakiego dokonać wyboru. Arjuna rozumie, że wyrzeczenie w wiedzy polega na porzuceniu wszelkiego rodzaju prac zaliczanych do czynności zmysłowych. Ale jak można przestać działać, kiedy pełni się pracę w służbie oddania? Innymi słowy, myśli on, że *sannyāsa* czyli wyrzeczenie w wiedzy, powinno być całkowicie wolne od wszelkiego rodzaju aktywności, ponieważ praca i wyrzeczenie zdają się być dla niego czymś nie do pogodzenia. Zdaje się on nie rozumieć tego, że praca wykonywana w pełnej wiedzy nie pociąga za sobą żadnych skutków, zatem jest taka sama jak bierność. Dlatego zapytuje on, czy powinien całkowicie wyrzec się wszelkiego działania, czy też pracować w pełnej wiedzy.

TEKST 2

श्रीभगवानुवाच ।
संन्यासः कर्मयोगश्च निःश्रेयसकरावुभौ ।
तयोस्तु कर्मसंन्यासात्कर्मयोगो विशिष्यते ॥ २ ॥

śrī bhagavān uvāca
sannyāsaḥ karma-yogaś ca
niḥśreyasa-karāv ubhau
tayos tu karma-sannyāsāt
karma-yogo viśiṣyate

śrī bhagavān uvāca-Osoba Boga rzekł; *sannyāsaḥ*-wyrzeczenie się działania; *karma-yogaḥ*-praca w oddaniu; *ca*-również; *niḥśreyasa-karau*-wszystkie prowadzące do ścieżki wyzwolenia; *ubhau*-obie; *tayoḥ*-z tych dwóch; *tu*-ale; *karma-sannyāsāt*-w porównaniu z wyrzeczeniem się pracy dla zysków; *karma-yogaḥ*-praca w oddaniu; *viśiṣyate*-jest lepsza.

TŁUMACZENIE

Błogosławiony Pan rzekł: Zarówno wyrzeczenie się pracy, jak i praca w oddaniu - prowadzą do wyzwolenia. Ale z tych dwu dróg - praca w służbie oddania lepsza jest od wyrzeczenia się czynu.

ZNACZENIE

Praca dla zysków (w poszukiwaniu uciech zmysłowych) jest przyczyną niewoli materialnej. Tak długo, dopóki jest się zaangażowanym w czynności mające na celu podwyższenie poziomu wygód cielesnych, tak długo będzie się transmigrowało poprzez różne gatunki ciał, przedłużając bez końca niewolę materialną. *Śrīmad-Bhāgavatam* potwierdza to w następujący sposób:

nūnaṁ pramattaḥ kurute vikarma yad-indriya-prītaya āpṛṇoti
na sādhu manye yata ātmano 'yam asann api kleśada āsa dehaḥ

parābhavas tāvad abodha-jāto yāvanna jijñāsata ātma-tattvam
yāvat kriyās tāvad idaṁ mano vai karmātmakaṁ yena śarīra-bandhaḥ

evaṁ manaḥ karma vaśaṁ prayuṅkte avidyayātmany upadhīyamāne
prītir na yāvan mayi vāsudeve na mucyate deha-yogena tāvat

Ludzie uganiają się za zadowalaniem zmysłów, nie wiedząc, że to obecne, pełne nieszczęść ciało jest wynikiem działania dla zysków w przeszłości. Chociaż ciało to jest krótkotrwałe, zawsze sprawia ono tak wiele różnych kłopotów. Zatem praca dla zadowalania zmysłów nie jest dobra. Tak długo, dopóki ktoś nie docieka natury takiej pracy, jego życie nie ma żadnej wartości (gdyż dopóki zaabsorbowany jest zadowalaniem zmysłów, tak długo musi on transmigrować z jednego ciała do innego). Chociaż umysł może być pochłonięty czynami dla zadowalania zmysłów i pozostawać pod wpływem ignorancji,

należy rozwinąć miłość do służby oddania dla Vāsudevy. Tylko w ten sposób można otrzymać szansę wydostania się z niewoli egzystencji materialnej". (*Bhāg.* 5.5.4-6)

Zatem *jñāna* (czyli wiedza o tym, że nie jest się tym ciałem materialnym, ale duszą) nie jest wystarczająca do wyzwolenia. Należy działać, ale na płaszczyźnie duchowej, gdyż w przeciwnym wypadku nie ma ucieczki z niewoli materialnej. Działanie w świadomości Kṛṣṇy nie jest jednakże działaniem na płaszczyźnie materialnej, gdzie w grę wchodzą zyski. Czynności pełnione w pełnej wiedzy umacniają postęp prawdziwej wiedzy. Bez świadomości Kṛṣṇy, zwykłe wyrzeczenie się czynu dla zysku właściwie nie oczyszcza serca uwarunkowanej duszy. A dopóki serce nie zostanie oczyszczone, tak długo musi się działać na platformie materialnej, gdzie celem są zyski. Ale praca w świadomości Kṛṣṇy automatycznie pomaga uniknąć rezultatów czynu, tak że nie musi się schodzić na platformę materialną. Zatem praca w świadomości Kṛṣṇy zawsze wyższa jest od wyrzeczenia -w którym istnieje możliwość upadku. Wyrzeczenie bez świadomości Kṛṣṇy jest niepełne, jak zapewnia o tym Śrīla Rūpa Gosvāmī w swoim *Bhakti-rāsāmṛta-sindhu*:

prāpañcikatayā buddhā hari-sambandhi-vastunaḥ
mumukṣubhiḥ parityāgo vairāgyaṁ phalgu kathyate.

"Osoby, które dążąc do wyzwolenia, wyrzekają się rzeczy związanych z Najwyższą Osobą Boga, chociaż są one materialne, posiadają niepełne wyrzeczenie." Wyrzeczenie jest kompletne wtedy, gdy posiada się wiedzę, że wszystko, co istnieje, należy do Pana i że nikt nie powinien uważać się za właściciela czegokolwiek. Należy zrozumieć to, że w rzeczywistości nic nie należy do nikogo. Więc gdzie tu mowa o wyrzeczeniu? Ten, kto wie, że wszystko jest własnością Kṛṣṇy - jest zawsze wyrzeczony. A skoro wszystko należy do Kṛṣṇy, wszystko powinno zostać zaangażowane w służbę dla Kṛṣṇy. Taka doskonała forma działania w świadomości Kṛṣṇy jest daleko lepsza od każdej ilości sztucznych wyrzeczeń praktykowanych przez *sannyāsinów* ze szkoły Māyāvādī.

TEKST 3

ज्ञेयः स नित्यसंन्यासी यो न द्वेष्टि न काङ्क्षति ।
निर्द्वन्द्वो हि महाबाहो सुखं बन्धात्प्रमुच्यते ॥ ३ ॥

jñeyaḥ sa nitya-sannyāsī
yo na dveṣṭi na kāṅkṣati

nirdvandvo hi mahā-bāho
sukhaṁ bandhāt pramucyate

jñeyaḥ-należy wiedzieć; *saḥ*-on; *nitya*-zawsze; *sannyāsī*-osoba w wyrzeczonym porządku życia; *yaḥ*-kto; *na*-nigdy; *dveṣṭi*-odczuwa niechęć; *na*-ani nie; *kāṅkṣati*-pragnie; *nirdvandvaḥ*-wolny od wszelkich dualizmów; *hi*-z pewnością; *mahā-bāho*-O potężny; *sukham*-szczęśliwie; *bandhāt*-z niewoli; *pramucyate*-całkowicie wyzwolony.

TŁUMACZENIE

Ten, kto ani nie pragnie, ani nie nienawidzi owoców swoich czynów, znany jest jako zawsze wyrzeczony. Taka osoba, wolna od wszelkich dualizmów, bez trudu wydostaje się z materialnej niewoli i osiąga doskonałe wyzwolenie, O potężny Arjuno.

ZNACZENIE

Osoba będąca w pełni świadoma Kṛṣṇy jest zawsze wyrzeczona, ponieważ nie czuje ona niechęci do owoców swego czynu ani też ich nie pragnie. Osoba o takim wyrzeczeniu, oddająca się transcendentalnej służbie miłości dla Pana, posiada doskonałą wiedzę, jako że zna ona swoją organiczną pozycję w związku z Kṛṣṇą. Wie ona doskonale, że Kṛṣṇa jest całością, a ona sama jest tylko cząstką Kṛṣṇy. Wiedza taka jest doskonała, ponieważ jest ona słuszna jakościowo i ilościowo. Idea jedności z Kṛṣṇą jest błędna, jako że część nigdy nie może równać się całości. Wiedza o tym, że żywa istota jest równa Kṛṣṇie jakościowo, ale różna ilościowo, jest prawdziwą wiedzą transcendentalną prowadzącą do osiągnięcia całkowitej pełni siebie, kiedy niczego się już nie pragnie i nad niczym nie rozpacza. Osoba, która osiągnęła taką pełnię jest wolna od wszelkich dualizmów, gdyż wszystko, co czyni, czyni to dla Kṛṣṇy. Będąc wolną od wszelkich dualizmów, jest ona wyzwolona - już nawet w tym świecie materialnym.

TEKST 4

साङ्ख्ययोगौ पृथग्बालाः प्रवदन्ति न पण्डिताः ।
एकमप्यास्थितः सम्यगुभयोर्विन्दते फलम् ॥ ४ ॥

sāṅkhya-yogau pṛthag bālāḥ
pravadanti na paṇḍitāḥ

ekam apy āsthitaḥ samyag
ubhayor vindate phalam

sāṅkhya-analityczne studia nad tym ciałem materialnym; *yogau*-praca w służbie oddania; *pṛthak*-różny; *bālāḥ*-mniej inteligentny; *pravadanti*-mówią; *na*-nigdy; *paṇḍitāḥ*-uczony; *ekam*-w jednej; *api*-nawet chociaż; *āsthitaḥ*-będąc usytuowanym; *samyak*-całkowity; *ubhayoḥ*-obu; *vindate*-korzysta; *phalam*-rezultat.

TŁUMACZENIE

Tylko nie posiadający wiedzy uważają, że karma-yoga i służba oddania są czymś różnym od analitycznych studiów nad tym materialnym światem [sāṅkhya]. Prawdziwie uczeni mówią, że ten, kto poważnie potraktuje jedną z tych ścieżek, osiąga rezultaty obu.

ZNACZENIE

Celem analitycznych studiów nad tym światem materialnym jest znalezienie duszy egzystencji. Duszą świata materialnego jest Viṣṇu, czyli Dusza Najwyższa. Służba oddania dla Pana pociąga za sobą służbę dla Duszy Najwyższej. Pierwszym procesem jest znalezienie korzeni drzewa, a następnym, podlanie tych korzeni. Prawdziwy student filozofii *sāṅkhya* znajduje korzeń tego materialnego świata - Viṣṇu, i potem, posiadłszy doskonałą wiedzę, angażuje się w służbę dla Pana. Dlatego zasadniczo nie ma różnicy pomiędzy tymi dwoma drogami, gdyż celem obu jest Viṣṇu. Ci, którzy nie znają ostatecznego celu, mówią, że cel *sāṅkhya* i *karma-yogi* nie jest tym samym celem, ale prawdziwie uczony wie, że cel tych różnych procesów jest jeden.

TEKST 5

यत्साङ्ख्यैः प्राप्यते स्थानं तद्योगैरपि गम्यते ।
एकं साङ्ख्यं च योगं च यः पश्यति स पश्यति ॥ ५ ॥

yat sāṅkhyaiḥ prāpyate sthānaṁ
tad yogair api gamyate
ekaṁ sāṅkhyaṁ ca yogaṁ ca
yaḥ paśyati sa paśyati

yat-co; *sāṅkhyaiḥ*-za pomocą filozofii *sāṅkhya*; *prāpyate*-zostaje osiągnięte; *sthānam*-pozycja; *tat*-to; *yogaiḥ*-przez służbę oddania; *api*-również; *gamyate*-można osiągnąć; *ekam*-jeden; *sāṅkhyam*-analityczne studia; *ca*-i; *yogam*-praca w oddaniu; *ca*-i; *yaḥ*-ten, kto; *paśyati*-widzi; *saḥ*-ten; *paśyati*-widzi prawdziwie.

TŁUMACZENIE

Ten, kto wie, że cel osiągnięty przez wyrzeczenie można również osiągnąć przez pracę w służbie oddania i kto rozumie, że ścieżka czynu i ścieżka wyrzeczenia są jednym, ten widzi rzeczy prawdziwie.

ZNACZENIE

Prawdziwym celem poszukiwań filozoficznych jest znalezienie ostatecznego celu życia. Ponieważ tym ostatecznym celem jest samo-realizacja, nie ma różnicy pomiędzy wynikiem końcowym osiągniętym przez oba te procesy. Poprzez poszukiwania filozoficzne (*sāṅkhya*) dochodzi się do wniosku, że żywa istota nie przynależy do tego świata materialnego, ale że jest ona cząstką najwyższej duchowej całości. A więc, że dusza nie ma nic wspólnego z tym światem materialnym; jej działanie musi mieć jakiś związek z Najwyższym. Kiedy działa ona w świadomości Kṛṣṇy, zajmuje wtedy swoją właściwą organiczną pozycję. W procesie *sāṅkhya* należy uwolnić się od przywiązań materialnych, a w procesie *yogi* oddania należy przywiązać się do pracy dla Kṛṣṇy. W rzeczywistości obie metody są takie same, chociaż na pozór wydaje się, że jeden proces wymaga uwolnienia się od przywiązań, drugi natomiast na przywiązaniu się. Jednakże uwolnienie się od przywiązania do rzeczy materialnych i przywiązanie się do Kṛṣṇy jest jednym i tym samym. Ten, kto może to zrozumieć, rozumie rzeczy prawdziwie.

TEKST 6

संन्यासस्तु महाबाहो दुःखमाप्तुमयोगतः ।
योगयुक्तो मुनिर्ब्रह्म नचिरेणाधिगच्छति ॥ ६ ॥

sannyāsas tu mahā-bāho
duḥkham āptum ayogataḥ
yoga-yukto munir brahma
na cireṇādhigacchati

sannyāsaḥ-wyrzeczony porządek życia; *tu*-ale; *mahā-bāho*-O potężny; *duḥkham*-niedola; *āptum*-być trapionym przez; *ayogataḥ*-bez służby oddania; *yoga-yuktaḥ*-zaangażowany w służbę oddania; *muniḥ*-myśliciel; *brahma*-Najwyższy; *na*-bez; *cireṇa*-zwłoka; *adhigacchati*-osiąga.

TŁUMACZENIE

Ten, kto nie angażuje się w służbę oddania dla Pana, nie może być szczęśliwy poprzez zwykłe wyrzeczenie. Mędrcy oczyszczeni przez pracę w oddaniu, szybko osiągają Najwyższego.

ZNACZENIE

Są dwie klasy *sannyāsinów*, czyli osób prowadzących wyrzeczony tryb życia. *Sannyāsini* ze szkoły Māyāvādī zajmują się studiowaniem filozofii *sāṅkhya*, podczas gdy *sannyāsini* ze szkoły Vaiṣṇava studiują filozofię *Bhāgavatam*, które jest komentarzem do *Vedānta-sūtr*. *Sannyāsini* Māyāvādī studiują również *Vedānta-sūtry*, ale tu korzystają ze swojego własnego komentarza, zwanego *Śārīraka-bhāṣya*, napisanego przez Śaṅkarācāryę. Studenci szkoły *Bhāgavata* zaangażowani są w służbę oddania dla Pana, według zasad *pāñcarātrikī*, i w tej transcendentalnej służbie dla Pana oddają się różnym zajęciom. *Sannyāsini* ze szkoły Vaiṣṇava nie mają nic wspólnego z czynami materialnymi, ale wykonują różne prace w swojej służbie dla Pana. Natomiast *sannyāsini* Māyāvādī, zajęci studiami *sāṅkhya* i *Vedānta*, jak również spekulacjami, nie mogą czerpać przyjemności z takiej transcendentalnej służby. Ponieważ studia ich są bardzo nudne, czasami męczą się spekulacjami na temat Brahmana i wtedy zaczynają studiować *Bhāgavatam*, ale bez właściwego rozumienia. Wskutek tego ich studia nad *Śrīmad-Bhāgavatam* stają się bardzo kłopotliwe. Wszystkie te czcze spekulacje i impersonalistyczne interpretacje tworzone sztucznymi sposobami nie przynoszą żadnego pożytku *sannyāsinom* Māyāvādī. *Sannyāsīni* ze szkoły Vaiṣṇava, którzy zaangażowali się w służbę oddania, znajdują szczęście w wypełnianiu swoich transcendentalnych obowiązków i mają gwarancję ostatecznego wejścia w królestwo Boga. *Sannyāsīni* Māyāvādī czasami upadają ze ścieżki samo-realizacji i ponownie zaczynają zajmować się czynnościami natury filantropijnej i altruistycznej, które nie są niczym innym jak tylko zajęciami materialnymi. Dlatego wniosek jest taki, że ci, którzy angażują się w świadomość Kṛṣṇy są w lepszej sytuacji od *sannyāsīnów* zajmujących się spekulacjami na temat Brahmana, chociaż ci również po wielu narodzinach osiągają świadomość Kṛṣṇy.

TEKST 7

योगयुक्तो विशुद्धात्मा विजितात्मा जितेन्द्रियः ।
सर्वभूतात्मभूतात्मा कुर्वन्नपि न लिप्यते ॥ ७ ॥

yoga-yukto viśuddhātmā
vijitātmā jitendriyaḥ
sarvabhūtātmabhūtātmā
kurvann api na lipyate

yoga-yuktaḥ-zaangażowany w służbę oddania; *viśuddha-ātmā*-dusza oczyszczona; *vijita-ātmā*-opanowany; *jita-indriyaḥ*-pokonawszy zmysły; *sarvabhūta-ātmabhūta-ātmā*-współczujący wszystkim żywym istotom; *kurvan api*-chociaż zajęty pracą; *na*-nigdy; *lipyate*-jest związany.

TŁUMACZENIE

Człowiek pracujący w oddaniu, będący czystą duszą i kontrolujący umysł i zmysły - drogi jest każdemu i każdy jemu jest drogi. Chociaż zawsze zajęty pracą, człowiek taki nigdy nie uwikłuje się w jej skutki.

ZNACZENIE

Ten, kto znajduje się na ścieżce wyzwolenia w świadomości Kṛṣṇy, jest bardzo drogi każdej żywej istocie i każda żywa istota jest jemu droga. Dzieje się tak dzięki jego świadomości Kṛṣṇy. Taka osoba nie może myśleć o nikim w oddzieleniu od Kṛṣṇy, tak samo jak liście i gałęzie drzewa nie są oddzielone od pnia. Wie ona bardzo dobrze, że przez podlewanie korzeni drzewa, woda zostanie doprowadzona do wszystkich liści i gałęzi, a jeśli pokarm zostanie dostarczony do żołądka, to automatycznie energia będzie rozprowadzona po całym ciele. Ponieważ ten, kto pracuje w świadomości Kṛṣṇy, jest sługą wszystkich, jest on bardzo drogi każdemu. I ponieważ każdy zadowolony jest z jego pracy, ma on czystą świadomość. Mając czystą świadomość, jest on w stanie kontrolować umysł. A skoro kontroluje umysł, kontrolowane są również zmysły. Ponieważ umysł jego zawsze skoncentrowany jest na Kṛṣṇie, nie ma on okazji zajęcia się czymś innym, nie związanym ze służbą dla Pana. Nie chce słyszeć on o niczym, co nie jest związane z Kṛṣṇą, nie chce jeść niczego, co nie zostało wpierw ofiarowane Kṛṣṇie, ani nie pragnie uczęszczać do żadnych miejsc nie związanych z Kṛṣṇą. Dzięki temu kontrolowane są jego zmysły. Człowiek, który kontroluje zmysły nie może być dla nikogo przykry.

Można zapytać: "Dlaczego wobec tego Arjuna był agresywny w stosunku do innych (w walce)? Czyż nie posiadał on świadomości Kṛṣṇy? Ale Arjuna tylko pozornie był agresywny, ponieważ (jak to zostało wytłumaczone w rozdz. drugim) wszystkie osoby zgromadzone na polu walki zachowały swoje życie jako indywidualności - jako, że dusza nie może nigdy zostać zabita. Więc duchowo nikt nie został zabity w bitwie na Polu Kurukṣetra. Zmieniły się tylko ich wierzchnie okrycia - z woli Kṛṣṇy, który był tam osobiście obecny. Zatem Arjuna, biorąc udział w walce na Polu Kurukṣetra, w rzeczywistości w ogóle nie walczył; po prostu wypełniał on rozkazy Kṛṣṇy, w pełnej świadomości Kṛṣṇy. Taka osoba nigdy nie zostaje uwikłana w skutki swoich czynów.

TEKST 8-9

नैव किंचित्करोमीति युक्तो मन्येत तत्त्ववित् ।
पश्यञ्शृण्वन्स्पृशञ्जिघ्रन्नश्नन्गच्छन्स्वपन्श्वसन् ॥ ८ ॥
प्रलपन्विसृजन्गृह्णन्नुन्मिषन्निमिषन्नपि ।
इन्द्रियाणीन्द्रियार्थेषु वर्तन्त इति धारयन् ॥ ९ ॥

naiva kiñcit karomīti
yukto manyeta tattva-vit
paśyañ śṛṇvan spṛśañ jighrann
aśnan gacchan svapan śvasan
pralapan visṛjan gṛhṇann
unmiṣan nimiṣann api
indriyāṇīndriyārtheṣu
vartanta iti dhārayan

na-nigdy; *eva*-z pewnością; *kiñcit*-wszystko; *karomi*-czynię; *iti*-w ten sposób; *yuktaḥ*-pogrążony w boskiej świadomości; *manyeta*-myśli; *tattvavit* -ten, który zna prawdę; *paśyan*-widząc; *śṛṇvan*-słysząc; *spṛśan*-dotykając; *jighran*-wąchając; *aśnan*-jedząc; *gacchan*-chodząc; *svapan*-śniąc; *śvasan* -oddychając; *pralapan*-mówiąc; *visṛjan*-przez porzucenie; *gṛhṇan*-przez przyjęcie; *unmiṣan*-otwierając; *nimiṣan*-zamykając; *api*-pomimo; *indriyāṇi* -zmysły; *indriya-artheṣu*-w zadowalaniu zmysłów; *vartante*-niech się tym zajmują; *iti*-w ten sposób; *dhārayan*-rozważając.

TŁUMACZENIE

Kto osiągnął taką boską świadomość, ten - chociaż patrzy, słucha, dotyka, wącha, je, porusza się, śpi i oddycha - zawsze wie w głębi, że naprawdę nic nie czyni. Gdyż mówiąc, wypróżniając się, przyjmując pokarm, otwierając i zamykając oczy, wie zawsze, że to tylko materialne zmysły wchodzą w kontakt z przedmiotami zmysłów, on zaś sam - nie ma z nimi nic wspólnego.

ZNACZENIE

Życie osoby świadomej Kṛṣṇy jest czyste. Albowiem nie ma ona nic wspólnego z żadną pracą zależną od pięciu bezpośrednich i pośrednich przyczyn: wykonawcy, pracy, sytuacji, wysiłku i losu. Jest tak dlatego, że zaangażowana jest ona w transcendentalną służbę miłości dla Kṛṣṇy. Chociaż wydawać się może, że jej ciało i zmysły pozostają aktywne, to jednak zawsze świadoma jest ona swojej rzeczywistej pozycji, którą jest obowiązek duchowy. W świadomości materialnej zmysły zajęte są samo-zadowalaniem, podczas gdy w świadomości Kṛṣṇy zaangażowane są w zadowalanie zmysłów Kṛṣṇy. Dlatego osoba świadoma Kṛṣṇy jest zawsze wolna, chociaż zdaje się być zajętą czynnościami zmysłowymi. Czynności takie, jak patrzenie, słuchanie, mówienie, wypróżnianie się, etc., są funkcjami zmysłów koniecznymi do działania. Osoba świadoma Kṛṣṇy nigdy nie jest uzależniona od czynności zmysłów. Ponieważ wie, że jest wiecznym sługą Pana, nie może ona angażować się w żadne czyny - za wyjątkiem czynów w świadomości Kṛṣṇy.

TEKST 10

ब्रह्मण्याधाय कर्माणि सङ्गं त्यक्त्वा करोति यः ।
लिप्यते न स पापेन पद्मपत्रमिवाम्भसा ॥१०॥

brahmaṇy ādhāya karmāṇi
saṅgaṁ tyaktvā karoti yaḥ
lipyate na sa pāpena
padma-patram ivāmbhasā

brahmaṇi-Najwyższa Osoba Boga; *ādhāya*-oddając dla; *karmāṇi*-wszystkie prace; *saṅgam*-przywiązanie; *tyaktvā*-porzucając; *karoti*-pełni; *yaḥ*-

kto; *lipyate*-znajduje sie pod wpływem; *na*-nigdy; *saḥ*-on; *pāpena*-przez grzech; *padma-patram*-liść lotosu; *iva*-jak; *ambhasā*-w wodzie.

TŁUMACZENIE

Kto pełni swój obowiązek bez przywiązania, oddając owoce swego czynu Najwyższemu Bogu, ten nie podlega wpływom grzechu, tak jak liść lotosu, w wodzie będąc - nie jest przez nią dotykany.

ZNACZENIE

Tutaj *brahmaṇi* znaczy w świadomości Kṛṣṇy. Materialny świat jest sumą manifestacji trzech sił natury materialnej, fachowo nazywanej *pradhāna*. Hymny wedyjskie: *sarvam etad brahma, tasmād etad brahma nāma-rūpam annaṁ ca jāyate* i słowa *Bhagavad-gīty: mama yonir mahad brahma* mówią, że wszystko w tym materialnym świecie jest manifestacją Brahmana; i chociaż skutki zostały zamanifestowane w rozmaity sposób, nie są one różne od przyczyny. *Īśopaniṣad* mówi, że wszystko jest związane z Najwyższym Brahmanem, czyli Kṛṣṇą, a zatem wszystko należy jedynie do Niego. Ten, kto wie doskonale, że wszystko należy do Kṛṣṇy, że On jest właścicielem wszystkiego - a zatem wszystko zaangażowane jest w Jego służbę - w naturalny sposób nie ma nic wspólnego ze skutkami swoich czynów, czy to cnotliwych, czy grzesznych. Wie, że nawet jego ciało materialne, będące darem od Kṛṣṇy dla uprawiania jakiegoś szczególnego rodzaju działalności, może zostać zaangażowane w świadomość Kṛṣṇy. W ten sposób nie ulega ono zanieczyszczeniom przez skutki grzechów, tak jak liść lotosu, który chociaż znajduje się w wodzie, to jednak nie jest mokry. Pan mówi również w *Gicie: mayi sarvāṇi karmāṇi sannyasya*: "Wszystkie czyny dedykuj Mnie (Kṛṣṇie)". Wniosek jest więc taki, że osoba nie posiadająca świadomości Kṛṣṇy postępuje według koncepcji cielesnej i zmysłowej, podczas gdy osoba świadoma Kṛṣṇy w swoim postępowaniu kieruje się wiedzą, że ciało jest własnością Kṛṣṇy, zatem powinno zostać ono zaangażowane w jego służbę.

TEKST 11

कायेन मनसा बुद्ध्या केवलैरिन्द्रियैरपि ।
योगिनः कर्म कुर्वन्ति सङ्गं त्यक्त्वात्मशुद्धये ॥११॥

kāyena manasā buddhyā
kevalair indriyair api
yoginaḥ karma kurvanti
saṅgaṁ tyaktvātma-śuddhaye

kāyena-ciałem; *manasā*-umysłem; *buddhyā*-inteligencją; *kevalaiḥ*-oczyszczony; *indriyaiḥ*-zmysłami; *api*-nawet z; *yoginaḥ*-osoba świadoma Kṛṣṇy; *karma*-czyny; *kurvanti*-działają; *saṅgam*-przywiązanie; *tyaktvā*-porzucając; *ātma*-dusza; *śuddhaye*-w celu oczyszczenia się.

TŁUMACZENIE

Yogini, uwalniając się od przywiązania, uaktywniają ciało, umysł, inteligencję, a nawet zmysły, jedynie w celu oczyszczenia się.

ZNACZENIE

Przez działanie w świadomości Kṛṣṇy - dla zadowolenia zmysłów Kṛṣṇy - jakikolwiek czyn ciała, umysłu, inteligencji, czy nawet zmysłów, wolny jest od zanieczyszczeń materialnych. Czyny osoby świadomej Kṛṣṇy nie mają żadnych materialnych następstw. Zatem oczyszczone czyny, nazywane powszechnie *sadācāra*, mogą być bez trudu spełniane przez działanie w świadomości Kṛṣṇy. Śrī Rūpa Gosvāmī w swojej *Bhakti-rasāmṛta-sindhu* opisuje to w następujący sposób:

īhā yasya harer dāsye karmaṇā manasā girā
nikhilāsv apy avasthāsu jīvanmuktaḥ sa ucyate

Osoba działająca w świadomości Kṛṣṇy albo innymi słowy, pełniąca służbę dla Kṛṣṇy za pomocą swojego ciała, umysłu, inteligencji i słów, jest osobą wyzwoloną - nawet w tym świecie materialnym, chociaż może być zaangażowana w wiele tak zwanych materialnych czynności. Wolna jest ona od fałszywego ego i nie wierzy, że jest tym ciałem materialnym, ani nawet że jest właścicielem tego ciała. Wie, że nie jest tym ciałem i że ciało to nie należy do niej. Wie, że sama należy do Kṛṣṇy i że również ciało jest Jego własnością. I jeśli wszystkie produkty ciała, umysłu, inteligencji, swoje słowa, życie, majątek, etc. zaangażuje w służbę dla Kṛṣṇy, od razu łączy się z Kṛṣṇą. Jest jednym z Kṛṣṇą i wolna jest od fałszywego ego, które jest przyczyną wiary, że jest się tym ciałem, etc. Jest to doskonały stan świadomości Kṛṣṇy.

TEKST 12

युक्तः कर्मफलं त्यक्त्वा शान्तिमाप्नोति नैष्ठिकीम्।
अयुक्तः कामकारेण फले सक्तो निबध्यते ॥१२॥

yuktaḥ karma-phalaṁ tyaktvā
śāntim āpnoti naiṣṭhikīm
ayuktaḥ kāma-kāreṇa
phale sakto nibadhyate

yuktaḥ-ktoś zaangażowany w służbę oddania; *karma-phalam*-skutki wszystkich czynów; *tyaktvā*-porzucając; *śāntim*-doskonały spokój; *āpnoti*-osiąga; *naiṣṭhikīm*-niezachwiany; *ayuktaḥ*-ktoś nie posiadający świadomości Kṛṣṇy; *kāma-kāreṇa*-dla korzystania z owoców pracy; *phale*-w skutki; *saktaḥ*-przywiązany; *nibadhyate*-zostaje uwikłany.

TŁUMACZENIE

Niezachwiana w swoim oddaniu dusza osiąga doskonały spokój - Mnie ofiarując owoce wszystkich swoich czynów. Natomiast osoba pozbawiona Boskiej świadomości, chciwa owoców swojej pracy - pozostaje w materialnej niewoli.

ZNACZENIE

Różnica między osobą świadomą Kṛṣṇy a osobą o świadomości materialnej jest taka, że ta pierwsza przywiązana jest do Kṛṣṇy, podczas gdy ta druga przywiązana jest do owoców swojej pracy. Osoba, która przywiązana jest do Kṛṣṇy i pracuje jedynie dla Niego, jest prawdziwie wyzwoloną osobą i nie jest żądna nagrody za swoją pracę. *Bhāgavatam* wyjaśnia, że przyczyną pożądania owoców czynu jest koncepcja dualizmu, czyli brak wiedzy o Prawdzie Absolutnej. Kṛṣṇa, Osoba Boga, jest Najwyższą Absolutną Prawdą. W świadomości Kṛṣṇy nie ma dualizmu. Wszystko, co istnieje jest wytworem energii Kṛṣṇy, a Kṛṣṇa jest wszech-dobrem. Zatem czynności w świadomości Kṛṣṇy znajdują się na planie absolutnym; są one transcendentalne i nie mają żadnych następstw materialnych. Dlatego osoba w świadomości Kṛṣṇy napełniona jest pokojem. Tego pokoju nie może jednak posiadać ten, kto zajmuje się obliczaniem zysków, mając na celu zadowalanie zmysłów. Zdanie sobie sprawy z tego, że nie ma życia poza Kṛṣṇą - jest pokojem i wolnością od strachu. Na tym polega tajemnica świadomości Kṛṣṇy.

TEKST 13

सर्वकर्माणि मनसा संन्यस्यास्ते सुखं वशी ।
नवद्वारे पुरे देही नैव कुर्वन्न कारयन् ॥१३॥

sarva-karmāṇi manasā
sannyasyāste sukhaṁ vaśī
nava-dvāre pure dehī
naiva kurvan na kārayan

sarva-wszystkie; *karmāṇi*-czynności; *manasā*-przez umysł; *sannyasya*-porzucając; *āste*-pozostaje; *sukham*-w szczęściu; *vaśī*-ten, kto jest kontrolowany; *nava-dvāre*-w miejscu o dziewięciu bramach; *pure*-w mieście; *dehī*-wcielona dusza; *na*-nigdy; *eva*-z pewnością; *kurvan*-robiąc wszystko; *na*-nie; *kārayan*-będąc sprawcą działania.

TŁUMACZENIE

Kiedy wcielona żywa istota kontroluje swoją naturę i mentalnie wyrzeka się wszelkiego działania, wtedy szczęśliwie rezyduje w mieście dziewięciu bram [ciele materialnym], wolną będąc od działania i nie będąc jego sprawcą.

ZNACZENIE

Wcielona dusza żyje w mieście dziewięciu bram. Czynności ciała, czyli symbolicznego "miasta-ciała", spełniane są automatycznie pod wpływem poszczególnych sił natury materialnej. Chociaż dusza zależna jest od warunków cielesnych, to jednak może się ona od nich uniezależnić - jeśli tego zapragnie. Tylko z powodu zapomnienia o swojej wyższej naturze, utożsamia się ona z tym ciałem materialnym i dlatego - cierpi. Dzięki świadomości Kṛṣṇy może ona odzyskać swoją prawdziwą pozycję i w ten sposób wyzwolić się z koncepcji cielesnej. Jeśli zatem ktoś przyjmuje świadomość Kṛṣṇy, natychmiast uniezależnia się on od czynności cielesnych. Prowadząc takie kontrolowane życie, ze zmienioną świadomością, żyje on szczęśliwie w mieście dziewięciu bram. Te dziewięć bram opisano w sposób następujący:

nava-dvāre pure dehī haṁso lelāyate bahiḥ
vaśī sarvasya lokasya sthāvarasya carasya ca.

"Najwyższa Osoba Boga, przebywający w ciele żywej istoty, jest kontrolerem wszystkich żywych istot we wszechświecie. Ciało posiada dziewięć bram: dwoje oczu, dwa nozdrza, dwoje uszu, usta, odbytnicę i narządy rozrodcze. Żywa istota w swoim uwarunkowanym stanie utożsamia się z ciałem, ale kiedy zaczyna utożsamiać się z Panem wewnątrz siebie, staje się tak wolna jak Pan - nawet chociaż jeszcze przebywa w ciele". (*Śvet.* 3.18) Zatem osoba świadoma Kṛṣṇy wolna jest zarówno od wewnętrznych, jak i zewnętrznych czynności ciała materialnego

TEKST 14

न कर्तृत्वं न कर्माणि लोकस्य सृजति प्रभुः ।
न कर्मफलसंयोगं स्वभावस्तु प्रवर्तते ॥१४॥

na kartṛtvaṁ na karmāṇī
lokasya sṛjati prabhuḥ
na karma-phala-saṁyogaṁ
svabhāvas tu pravartate

na-nigdy; *kartṛtvam*-prawo własności; *na*-ani nie; *karmāṇi*-czyny; *lokasya*-ludzi; *sṛjati*-stwarza; *prabhuḥ*-pan ciała-miasta; *na*-ani nie; *karma-phala*-skutki czynów; *saṁyogam*-związek; *sabhāvaḥ*-siły natury materialnej; *tu*-ale; *pravartate*-działa.

TŁUMACZENIE

Wcielona dusza, będąc panem miasta-ciała, nie spełnia żadnych czynów, nie wytwarza owoców działania ani też nie nakłania nikogo do działania. Sprawcą tego wszystkiego są trzy siły natury materialnej.

ZNACZENIE

Żywa istota, jak to zostanie wytłumaczone w rozdz. siódmym, posiada naturę taką jak Pan, w odróżnieniu od - będącej innej natury - materii, nazywanej niższą naturą Pana. Tak czy inaczej, ta wyższa natura (żywa istota) od niepamiętnych czasów pozostaje w kontakcie z materią. Tymczasowe ciało, czyli materialne miejsce pobytu, które otrzymuje jest przyczyną różnorodnych czynności i wynikających z nich następstw. Żyjąc w takim uwarunkowanym stanie, cierpi ona z powodu następstw czynności ciała,

będących rezultatem błędnego utożsamienia się z nim (z powodu niewiedzy). To niewiedza, pod wpływem której znajduje się ona od czasów niepamiętnych, jest przyczyną cierpień i udręk cielesnych. Ale jeśli tylko żywa istota osiągnie stan, w którym nie jest związana z czynami ciała, natychmiast uwalnia się również od następstw tych czynów. Tak długo jak przebywa ona w tym mieście-ciele, zdaje się być jego panem, ale w rzeczywistości nie jest ani jego właścicielem, ani kontrolerem jego czynów i następstw tych czynów. Znajduje się ona po prostu w środku materialnego oceanu, walcząc o egzystencję. Miotają nią fale oceanu, a ona nie ma nad nimi żadnej kontroli. Najlepszym rozwiązaniem jest wydostanie się z tych odmętów poprzez transcendentalną świadomość Kṛṣṇy. I tylko to może ocalić ją od wszelkiego niepokoju.

TEKST 15

नादत्ते कस्य चित्पापं न चैव सुकृतं विभुः ।
अज्ञानेनावृतं ज्ञानं तेन मुह्यन्ति जन्तवः ॥१५॥

nādatte kasyacit pāpaṁ
na caiva sukṛtaṁ vibhuḥ
ajñānenāvṛtam jñānaṁ
tena muhyanti jantavaḥ

na-nigdy; *ādatte*-przyjmuje; *kasyacit*-czyjś; *pāpam*-grzech; *na*-ani nie; *ca*-również; *eva*-z pewnością; *sukṛtam*-czyny pobożne; *vibhuḥ*-Najwyższy Pan; *ajñānena*-przez niewiedzę; *āvṛtam*-przykryte; *jñānam*-wiedza; *tena*-przez tą; *muhyanti*-zdezorientowane; *jantavaḥ*-żywe istoty.

TŁUMACZENIE

Ani też Najwyższy Duch nie przyjmuje na Siebie czyichś grzechów ani pobożnych czynów. Wcielone istoty jednakże są zdezorientowane - z powodu ignorancji, która okryła ich prawdziwą wiedzę.

ZNACZENIE

Sanskryckie słowe *vibhuh* oznacza Najwyższego Pana, który pełen jest nieograniczonej wiedzy, bogactw, siły, sławy, piękna i wyrzeczenia. Jest On zawsze usatysfakcjonowany w Sobie i nie jest niepokojony ani przez grzeszne,

ani przez pobożne czyny. Nie tworzy On jakichś szczególnych sytuacji dla żywej istoty, ale to ona sama - zdezorientowana z powodu niewiedzy - pragnie znajdować się w pewnych warunkach życia, i w ten sposób zaczyna się łańcuch jej czynów i następstw tych czynów. Żywa istota jest, z natury, pełna wiedzy. Niemniej jednak, z powodu swojej ograniczonej siły, z łatwością ulega ona wpływom niewiedzy. Pan jest wszechpotężny, ale żywa istota taką nie jest. Pan jest *vibhu*, czyli wszechwiedzący, ale żywa istota jest *anu*, czyli rozmiarów atomu. Ponieważ jest ona żywą duszą, ma ona wolną wolę, jeśli chodzi o pragnienia. Takie pragnienia spełniane są tylko dzięki wszechpotędze Pana. A zatem, kiedy żywa istota posiada jakieś niemądre pragnienia, Pan pozwala jej spełniać te pragnienia, ale nigdy nie jest On odpowiedzialny za czyny i skutki tych czynów w poszczególnej sytuacji, której żywa istota zapragnęła. Uwarunkowana i zdezorientowana żywa istota utożsamia się z określonym ciałem materialnym i podlega wpływom przemijających niepowodzeń i szczęścia w życiu. Pan jest bezustannym towarzyszem żywej istoty jako Parāmātmā, czyli Dusza Najwyższa, a zatem może On znać pragnienia indywidualnej duszy, tak jak będąc w pobliżu kwiatu, można powąchać jego zapach. Pragnienie jest subtelną formą uwarunkowania żywej istoty. Pan spełnia jej życzenia w takim stopniu, w jakim ona na to zasługuje. "Człowiek strzela, Pan Bóg kule nosi." Indywidualna istota nie jest zatem wszechmocna w spełnianiu swoich pragnień. Pan jednakże może spełnić każde życzenie i będąc bezstronnym w stosunku do każdego, nie staje On na przeszkodzie pragnieniom drobnych niezależnych żywych istot. Jednakże, gdy ktoś pragnie Kṛṣṇy, Pan roztacza nad nim szczególną opiekę i zachęca go do takich pragnień, tak aby istota taka mogła Go osiągnąć i być wiecznie szczęśliwą. Hymn wedyjski mówi:

eṣa u hy eva sādhu karma kārayati taṁ yamebhyo lokebhya unninīṣate
eṣa u evāsādhu karma kārayati yamadho ninīṣate.
ajño jantur anīśo'yam ātmanaḥ sukha-duḥkhayoḥ
īśvara-prerito gacchet svargaṁ vāśvabhram eva ca.

"Pan angażuje żywą istotę w pobożne czyny, tak aby mogła ona zrobić postęp. Pan angażuje ją w niepobożne czyny, tak aby mogła iść do piekła. Żywa istota jest całkowicie zależna w swoim szczęściu czy nieszczęściu. Przez wolę Pana może ona iść do nieba albo do piekła, podobnie jak bezwolna chmura pędzona jest przez wiatr."

Zatem wcielona dusza z powodu swojego odwiecznego pragnienia, aby uniknąć świadomości Kṛṣṇy, sama jest przyczyną swojej dezorientacji.

chociaż organicznie jest wieczną, pełną szczęścia i pełną wiedzy, to z powodu swojej znikomości, zapomina o tej swojej organicznej pozycji - jaką jest służba dla Pana - i w ten sposób zostaje usidlona przez niewiedzę. I z powodu tej niewiedzy twierdzi, że Pan odpowiedzialny jest za jej uwarunkowaną egzystencję. Potwierdzają to również *Vedānta-sūtry*:

vaiṣamya-nairghṛṇye na sāpekṣatvāt tathā hi darśayati.

"Pan zawsze wolny jest od nienawiści ani też nie preferuje nikogo, chociaż wydaje się, że tak jest."

TEKST 16

ज्ञानेन तु तदज्ञानं येषां नाशितमात्मनः ।
तेषामादित्यवज्ज्ञानं प्रकाशयति तत्परम् ॥१६॥

jñānena tu tad ajñānaṁ
yeṣāṁ nāśitam ātmanaḥ
teṣām ādityavaj jñānaṁ
prakāśayati tat param

jñānena-przez wiedzę; *tu*-ale; *tat*-ta; *ajñānam*-niewiedza; *yeṣām*-tych; *nāśitam*-jest niszczona; *ātmanaḥ*-żywej istoty; *teṣām*-ich; *ādityavat*-jak wschodzące słońce; *jñānam*-wiedza; *prakāśayati*-wyjawia; *tat param*-w świadomości Kṛṣṇy.

TŁUMACZENIE

Kiedy jednak ktoś zostaje oświecony wiedzą, która niszczy niewiedzę, wtedy ona - wiedza - objawia mu wszystko, tak jak słońce rozprasza ciemność wschodząc ponad ziemią.

ZNACZENIE

Z pewnością zdezorientowani są ci, którzy zapomnieli Kṛṣṇę, w przeciwieństwie do osób, które posiadają świadomość Kṛṣṇy. W *Bhagavad-gīcie* jest powiedziane: "*sarvaṁ jñāna-plavena*," "*jñānāgniḥ sarva-karmāṇi*" i "*na hi jñānena sadṛśam*". Wiedza jest zawsze wysoko ceniona. A czym jest ta wiedza? Doskonałą wiedzę osiąga ten, kto podporządkowuje się Kṛṣṇie, tak jak mówi o tym dziewiętnasty werset rozdziału siódmego: *bahūnāṁ janmanām ante jñānavān mām prapadyate*. Kiedy ktoś po wielu, wielu narodzinach

podporządkowuje się Kṛṣṇie w pełnej wiedzy, czyli gdy osiąga świadomość Kṛṣṇy, wtedy wszystko zostaje mu wyjawione, podobnie jak słońce oświetla wszystko w czasie dnia. Żywa istota jest szalona na tak wiele sposobów i np. kiedy uważa siebie za Boga, wtedy wpada ona w najgorsze sidła niewiedzy. Ale gdyby żywa istota była Bogiem, to czy mogłaby pozostawać pod wpływem niewiedzy? Czy Bóg może ulegać wpływom niewiedzy? Gdyby tak było, wówczas niewiedza - czyli Szatan, byłby potężniejszy od Boga.

Prawdziwą wiedzę można zdobyć od tego, kto posiada doskonałą świadomość Kṛṣṇy. Należy zatem odnaleźć takiego bona fide mistrza duchowego i pod jego kierunkiem uczyć się, czym jest świadomość Kṛṣṇy. Mistrz duchowy może usunąć wszelką niewiedzę, podobnie jak słońce rozprasza ciemność. Nawet chociaż ktoś może posiadać doskonałą wiedzę o tym, że nie jest tym ciałem i że jest transcendentalny w stosunku do tego ciała, to jednak może on dalej nie być w stanie uświadomić sobie różnicy pomiędzy duszą i Duszą Najwyższą. Może on dowiedzieć się wszystkiego, jeśli postara się o schronienie u doskonałego bona fide mistrza duchowego świadomego Kṛṣṇy. Ten może jedynie poznać Boga i własny z Nim związek, kto rzeczywiście spotka reprezentanta Boga. Reprezentant Boga nigdy nie twierdzi, że sam jest Bogiem, chociaż otrzymuje szacunek taki, jaki zwykle oddaje się Bogu, bowiem posiada on prawdziwą wiedzę o Bogu. Należy nauczyć się, jaka jest różnica pomiędzy Bogiem a żywą istotą. Dlatego Pan Kṛṣṇa oznajmił w drugim rozdziale (2.12), że każda żywa istota jest indywidualnością i że Pan również jest indywidualnością. Byli oni oddzielnymi istotami w przeszłości, są takimi obecnie - i nie stracą swojej indywidualności w przyszłości, nawet po wyzwoleniu. W nocy widzimy wszystko tak, jak można to widzieć w ciemności, ale podczas dnia, kiedy świeci słońce, widzimy przedmioty takimi, jakimi są naprawdę. Kiedy osiągamy zrozumienie, że również w duchowym życiu jesteśmy indywidualnościami - znaczy to, że posiedliśmy prawdziwą wiedzę.

TEKST 17

तद्बुद्धयस्तदात्मानस्तन्निष्ठास्तत्परायणाः ।
गच्छन्त्यपुनरावृत्तिं ज्ञाननिर्धूतकल्मषाः ॥१७॥

tad-buddhayas tad-ātmānas
tan-niṣṭhās tat-parāyaṇāḥ
gacchanty apunar-āvṛttiṁ
jñāna-nirdhūta-kalmaṣāḥ

tad-buddhayaḥ-ten, którego inteligencja zawsze skupiona jest na Najwyższym; *tad-ātmānaḥ*-ten, kto zawsze koncentruje umysł na Najwyższym; *tat-niṣṭhāḥ*-ten, kto zawsze kieruje myśli ku Najwyższemu; *tat-parāyaṇāḥ*-kto przyjął schronienie w Nim; *gacchanti*-idzie; *apunaḥ-āvṛttim*-wyzwolenie; *jñāna*-wiedza; *nirdhūta*-oczyszcza; *kalmaṣāḥ*-obawy.

TŁUMACZENIE

Ten, kto swoją inteligencję, wiarę i umysł skupia na Najwyższym i w Nim przyjmuje schronienie, ten, mocą doskonałej wiedzy, całkowicie uwalnia się od obaw i wskutek tego posuwa się naprzód na ścieżce wyzwolenia.

ZNACZENIE

Pan Kṛṣṇa jest Najwyższą Transcendentalną Prawdą. Oświadczenie, że Kṛṣṇa jest Najwyższą Osobą Boga jest esencją całej *Bhagavad-gīty*. Tak przedstawia Go również cała literatura wedyjska. *Paratattva* oznacza Najwyższą Rzeczywistość, którą znawcy Najwyższego znają pod postacią Brahmana, Paramātmy albo Bhagavāna. Bhagavān, czyli Najwyższa Osoba Boga, jest ostatnim słowem w Absolucie. Nie ma nic ponad to. Pan mówi: *mattaḥ parataraṁ nānyat kiñcit asti dhanañjaya*. Kṛṣṇa utrzymuje też bezosobowego Brahmana: *brahmaṇo pratiṣṭhāham*. Zatem Kṛṣṇa jest Najwyższą Rzeczywistością pod każdym względem. Ten, kto zawsze swoje myśli, inteligencję i wiarę pokłada w Kṛṣṇie oraz w Nim przyjmuje schronienie - innymi słowy, ten, kto jest w pełni świadomy Kṛṣṇy, niewątpliwie uwalnia się od wszelkich obaw i osiąga doskonałą wiedzę we wszystkim, co dotyczy transcendencji. Osoba świadoma Kṛṣṇy może dokładnie zrozumieć Jego jednoczesną indywidualność i tożsamość (jedność) ze wszystkim, czyli jednoczesną egzystencję Prawdy Absolutnej w Jej aspekcie osobowym i bezosobowym, i uzbrojona w taką transcendentalną wiedzę może czynić stały postęp na ścieżce wyzwolenia.

TEKST 18

विद्याविनयसंपन्ने ब्राह्मणे गवि हस्तिनि ।
शुनि चैव श्वपाके च पण्डिताः समदर्शिनः ॥१८॥

vidyā-vinaya-sampanne
brāhmaṇe gavi hastini

śuni caiva śvapāke ca
paṇḍitāḥ sama-darśinaḥ

vidyā-uczoność; *vinaya*-łagodność; *sampanne*-całkowicie wyposażony; *brāhmaṇe*-w *braminie*; *gavi*-w krowie; *hastini*-w słoniu; *śuni*-w psie; *ca*-i; *eva*-z pewnością; *śvapāke*-w zjadaczu psów (człowieku wykluczonym z kasty); *ca*-odpowiednio; *paṇḍitāḥ*-ci, którzy posiadają tą mądrość; *sama-darśinaḥ*-widzi jednakowo.

TŁUMACZENIE

Pokorny mędrzec, dzięki cnocie prawdziwej wiedzy, widzi jednakowo uczonego i łagodnego bramina, krowę, słonia, psa i zjadacza psów [człowieka wykluczonego z kasty].

ZNACZENIE

Osoba świadoma Kṛṣṇy nie czyni żadnych różnic pomiędzy kastami czy gatunkami. *Bramin* i człowiek znajdujący się poza systemem kastowym mogą być różni ze społecznego punktu widzenia, albo pies i krowa, czy słoń, mogą różnić się gatunkiem, ale takie różnice cielesne nie mają dużego znaczenia z punktu widzenia uczonego transcendentalisty. Jest tak z powodu ich związku z Najwyższym; Najwyższy Pan bowiem, poprzez Swoją pełną część, jako Paramātmā, obecny jest w sercu każdej istoty. Takie rozumienie Najwyższego jest prawdziwą wiedzą. Jeśli chodzi o ciała w różnych gatunkach życia czy różnych kastach, to Pan jest jednakowo dobry dla każdego, gdyż jest On przyjacielem każdej żywej istoty i obecny jest w sercu każdej z nich jako Paramātmā, bez względu na warunki, w jakich znajduje się żywa istota. Pan jako Paramātmā obecny jest zarówno w człowieku znajdującym się poza systemem kastowym, jak i w *braminie*, chociaż ciało *bramina* różni się od ciała człowieka wykluczonego z kasty. Ciała są materialnym wytworem różnych sił natury materialnej, ale dusza i Dusza Najwyższa wewnątrz ciała są tej samej jakości duchowej. Podobieństwo jakościowe duszy i Duszy Najwyższej nie czyni ich podobnymi ilościowo, gdyż dana dusza indywidualna obecna jest tylko w jednym określonym ciele, podczas gdy Paramātmā obecna jest we wszystkich ciałach. Osoba świadoma Kṛṣṇy posiada pełną wiedzę o tym, a zatem jest osobą prawdziwie uczoną i widzi w jednakowy sposób. Podobnymi cechami duszy i Duszy Najwyższej jest to, że obie są świadome, wieczne i pełne szczęścia. Ale różnica jest taka, że świadomość duszy indywidualnej ogranicza się do jednego ciała, podczas gdy Dusza

Najwyższa świadoma jest wszystkich ciał. Dusza Najwyższa obecna jest we wszystkich ciałach bez wyjątku.

TEKST 19

इहैव तैर्जितः सर्गो येषां साम्ये स्थितं मनः।
निर्दोषं हि समं ब्रह्म तस्माद्ब्रह्मणि ते स्थिताः ॥१९॥

ihaiva tair jitaḥ sargo
yeṣāṁ sāmye sthitaṁ manaḥ
nirdoṣaṁ hi samaṁ brahma
tasmād brahmaṇi te sthitāḥ

iha-w tym życiu; *eva*-z pewnością; *taiḥ*-przez nie; *jitaḥ*-pokonali; *sargaḥ*-narodziny i śmierć; *yeṣām*-tych; *sāmye*-w spokoju umysłu; *sthitam*-tak usytuowani; *manaḥ*-umysł; *nirdoṣam*-bez skazy; *hi*-z pewością; *samam*-w spokoju umysłu; *brahma*-Najwyższy; *tasmāt*-dlatego; *brahmaṇi*-w Najwyższym; *te*-oni; *sthitāḥ*-usytuowani.

TŁUMACZENIE

Ci, których umysł cichy jest i niewzruszony, ci już pokonali narodziny i śmierć. Są oni czyści jak Brahman, a zatem już osiągnęli Brahmana.

ZNACZENIE

Spokój umysłu, tak jak zostało to potwierdzone wyżej, jest oznaką samorealizacji. To znaczy że ci, którzy taki stan osiągnęli, już pokonali uwarunkowania materialne - szczególnie narodziny i śmierć. Tak długo jak ktoś utożsamia się z ciałem, tak długo uważany jest za duszę uwarunkowaną, ale skoro tylko osiągnie spokój umysłu - poprzez samorealizację - wyzwala się z uwarunkowanego stanu życia. Innymi słowy, nie musi już więcej rodzić się w tym materialnym świecie, ale po śmierci może wejść do nieba duchowego. Pan jest bez skazy, ponieważ jest wolny od pożądania i nienawiści. A gdy również żywa istota wolna jest od tego skalania, staje się ona wtedy czysta i zdolna do wejścia w niebo duchowe. Takie osoby mają być uważane za już wyzwolone, a cechy ich zostały opisane poniżej.

TEKST 20

न प्रहृष्येत्प्रियं प्राप्य नोद्विजेत्प्राप्य चाप्रियम् ।
स्थिरबुद्धिरसंमूढो ब्रह्मविद्ब्रह्मणि स्थितः ॥२०॥

na prahṛṣyet priyaṁ prāpya
nodvijet prāpya cāpriyam
sthira-buddhir asammūḍho
brahma-vid brahmaṇi sthitaḥ

na-nigdy; *prahṛṣyet*-unosi się radością; *priyam*-przyjemne; *prāpya*-zdobywając; *na*-nie; *udvijet*-poruszona; *prāpya*-osiągając; *ca*-również; *apriyam*-nieprzyjemne; *sthira-buddhiḥ*-inteligentny; *asammūḍhaḥ*-niewzruszony; *brahmavit*-ten, kto doskonale zna Najwyższego; *brahmaṇi*-w Transcendencji; *sthitaḥ*-usytuowany.

TŁUMACZENIE

Ten, kto nie unosi się radością, gdy zdobędzie coś przyjemnego ani nie rozpacza, gdy spotkają go rzeczy nieprzyjemne; kto posiada niewzruszoną inteligencję i mądrość, i zna naukę o Bogu - ten już usytuowany jest w Transcendencji.

ZNACZENIE

Podane zostały tutaj cechy osoby samo-zrealizowanej. Pierwszą cechą jest to, że jest ona wolna od złudzenia i nie utożsamia się fałszywie z ciałem materialnym. Wie doskonale, że nie jest tym ciałem, ale że jest fragmentaryczną cząstką Najwyższej Osoby Boga. Dlatego nie unosi się radością, gdy coś zdobędzie ani też nie lamentuje, tracąc cokolwiek związanego z ciałem. Ta niewzruszoność umysłu nazywana jest *sthira-buddhi*, czyli inteligencją własnego ego. Taka osoba nigdy nie myli swojego wulgarnego ciała z duszą ani nie uważa ciała za wieczne, i nie lekceważy istnienia duszy. Ta wiedza prowadzi ją do etapu poznania kompletnej nauki o Prawdzie Absolutnej, mianowicie do poznania Brahmana, Paramātmy i Bhagavāna. Wskutek tego zna ona doskonale swoją organiczną pozycję, bez fałszywych prób stania się równym Panu pod każdym względem. Jest to nazywane realizacją Brahmana, czyli samorealizacją. Taka niewzruszona świadomość nazywana jest świadomością Kṛṣṇy.

TEKST 21

बाह्यस्पर्शेष्वसक्तात्मा विन्दत्यात्मनि यत्सुखम्।
स ब्रह्मयोगयुक्तात्मा सुखमक्षयमश्नुते ॥२१॥

bāhya-sparśeṣv asaktātmā
vindaty ātmani yat sukham
sa brahma-yoga-yuktātmā
sukham akṣayam aśnute

bāhya-sparśeṣu-w zewnętrznej przyjemności zmysłowej; *asakta-ātmā*-ten, kto nie jest w ten sposób przywiązany; *vindati*-raduje się; *ātmani*-w sobie; *yat*-ten, który; *sukham*-szczęście; *saḥ*-to; *brahma-yoga*-skoncentrowany na Brahmanie; *yukta-ātmā*-samo-zrealizowany; *sukham*-szczęście; *akṣayam* -nieograniczone; *aśnute*-cieszy się.

TŁUMACZENIE

Taką wyzwoloną osobę nie przyciągają materialne przyjemności zmysłowe ani żadne zewnętrzne przedmioty, zawsze bowiem pozostaje ona w ekstazie, radując się w jaźni swojej. W ten sposób samo-zrealizowana osoba, koncentrując się na Najwyższym, cieszy się nieograniczonym szczęściem.

ZNACZENIE

Śrī Yāmunācārya, wielki wielbiciel w świadomości Kṛṣṇy, powiedział:

yadāvadhi mama cetaḥ kṛṣṇa-padāravinde
nava-nava-rasa-dhāmanudyata rantum āsīt
tadāvadhi bata nārī-saṅgame smaryamāne
bhavati mukha-vikāraḥ suṣṭu niṣṭhīvanaṁ ca

"Odkąd zaangażowałem się w transcendentalną służbę miłości dla Kṛṣṇy, znajdując w Nim ciągle nową przyjemność, kiedy tylko pomyślę o przyjemności seksualnej, spluwam na tą myśl i usta moje wykrzywiają się z niesmakiem". Osoba praktykująca *brahma-yogę*, czyli świadomość Kṛṣṇy, jest tak pochłonięta swoją służbą miłości dla Pana, że traci ona smak do zmysłowych przyjemności materialnych. Najwyższą z przyjemności materialnych jest przyjemność seksualna. Cały świat kręci się wokół niej, a materialista nie może w ogóle pracować bez tego bodźca. Ale osoba świadoma Kṛṣṇy

może pracować z większym wigorem bez przyjemności seksualnej, której unika. Taki jest sprawdzian realizacji duchowej. Realizacja duchowa i doznania seksualne nie idą w parze. Osoba świadoma Kṛṣṇy, będąc duszą wyzwoloną, nie jest przyciągana przez żaden rodzaj przyjemności zmysłowych.

TEKST 22

ये हि संस्पर्शजा भोगा दुःखयोनय एव ते ।
आद्यन्तवन्तः कौन्तेय न तेषु रमते बुधः ॥२२॥

ye hi saṁsparśajā bhogā
duḥkha-yonaya eva te
ādy-antavantaḥ kaunteya
na teṣu ramate budhaḥ

ye-ci; *hi*-z pewnością; *saṁsparśajāḥ*-przez kontakt ze zmysłami materialnymi; *bhogāḥ*-przyjemności; *duḥkha*-niedola; *yonayaḥ*-źródło; *eva*-z pewnością; *te*-są one; *ādi*-na początku; *antavantaḥ*-zależny od; *kaunteya*-O synuKuntī; *na*-nigdy; *teṣu*-w tych; *ramate*-czerpać przyjemność; *budhaḥ*-inteligentny.

TŁUMACZENIE

Osoba inteligentna unika źródeł nieszczęść, które powstają w kontakcie ze zmysłami materialnymi. O synu Kuntī, przyjemności takie mają swój początek i swój koniec, więc mędrzec nie gustuje w nich.

ZNACZENIE

Materialne przyjemności zmysłowe powstają w kontakcie ze zmysłami materialnymi, które wszystkie są krótkotrwałe, gdyż krótkotrwałe jest również samo ciało. Wyzwolona dusza nie jest zainteresowana niczym przemijającym. Znając dobrze radość czerpaną z przyjemności transcendentalnych, jak mogłaby zgodzić się na korzystanie ze złudnych przyjemności? W *Padma Purāṇa* jest powiedziane:

ramante yogino'nante satyānanda-cid-ātmani
iti rāma-padenāsau paraṁ brahmābhidhīyate

"Mistyk czerpie nieskończoną transcendentalną przyjemność z Prawdy Absolutnej i dlatego Najwyższa Absolutna Prawda - Osoba Boga, znany jest również jako Rāma".

W *Śrīmad-Bhāgavatam* jest powiedziane również:

nāyaṁ deho deha-bhājāṁ nṛ-loke
kaṣṭān kāmānarhate viḍ-bhujāṁ ye
tapo divyaṁ putrakā yena sattvaṁ
śuddhyed yasmād brahma-saukhyaṁ tv anantam.

"Moi drodzy synowie, nie ma powodu, aby ciężko pracować dla zadowalania zmysłów, kiedy się posiada ludzkie ciało; takie przyjemności dostępne są również jedzącym odchody świniom. Powinniście raczej oddawać się pokutom, aby oczyścić swoje życie, a dzięki temu będziecie mogli rozkoszować się nieograniczonym szczęściem transcendentalnym" (*Bhāg.* 5.5.1)

Zatem ci, którzy są prawdziwymi *yogīnami* albo uczonymi transcendentalistami, nie są przyciągani przez przyjemności zmysłowe, które są tylko przyczyną przedłużania się niewoli w tym materialnym świecie. Im bardziej ktoś oddaje się przyjemnościom zmysłowym, tym bardziej uwikłuje się w materialną niedolę.

TEKST 23

शक्नोतीहैव यः सोढुं प्राक्शरीरविमोक्षणात् ।
कामक्रोधोद्भवं वेगं स युक्तः स सुखी नरः ॥२३॥

śaknotīhaiva yaḥ soḍhuṁ
prāk śarīra-vimokṣaṇāt
kāma-krodhodbhavaṁ vegaṁ
sa yuktaḥ sa sukhī naraḥ

śaknoti-zdolny do; *iha eva*-nawet w obecnym ciele; *yaḥ*-ten, kto; *soḍhum*-tolerować; *prāk*-przed; *śarīra*-ciało; *vimokṣaṇāt*-porzucając; *kāma*-pragnienie; *krodha*-złość; *udbhavam*-pochodząca z; *vegam*-bodziec; *saḥ*-on; *yuktaḥ*-w ekstazie; *saḥ*-on; *sukhī*-szczęśliwy; *naraḥ*-ludzka istota.

TŁUMACZENIE

Ten, kto jeszcze przed porzuceniem tego ciała jest w stanie tolerować impulsy zmysłów materialnych i opanować siłę pożądania i złości, ten jest yogīnem i żyje on szczęśliwie w tym świecie.

ZNACZENIE

Jeśli ktoś chce czynić stały postęp na ścieżce samo-realizacji, musi on starać się kontrolować impulsy zmysłów materialnych. Wchodzą tu w grę impulsy: mowy, złości, umysłu, żołądka, narządów płciowych i języka. Ten, kto jest w stanie kontrolować wszystkie te zmysły i umysł, nazywany jest *gosvāmīm* albo *svāmīm*. Taki *gosvāmī* prowadzi ściśle kontrolowane życie i całkowicie panuje nad zmysłami. Niezaspokojone pragnienia materialne są źródłem złości i poruszają one umysł, oczy i klatkę piersiową. Dlatego należy nauczyć się je kontrolować jeszcze przed porzuceniem tego ciała. Ten, kto potrafi to robić, jest osobą samo-zrealizowaną i jest szczęśliwy w tym stanie. Bezustanne kontrolowanie pożądania i złości jest obowiązkiem transcendentalisty.

TEKST 24

योऽन्तःसुखोऽन्तरारामस्तथान्तर्ज्योतिरेव यः ।
स योगी ब्रह्मनिर्वाणं ब्रह्मभूतोऽधिगच्छति ॥२४॥

yo 'ntaḥ-sukho 'ntarārāmas
tathāntar-jyotir eva yaḥ
sa yogī brahma-nirvāṇaṁ
brahma-bhūto 'dhigacchati

yaḥ-ten, kto; *antaḥ-sukhaḥ*-szczęśliwy w sobie; *antaḥ-ārāmaḥ*-aktywny wewnątrz siebie; *tathā*-tak jak; *antaḥ-jyotiḥ*-kierujący uwagę do wewnątrz; *eva*-z pewnością; *yaḥ*-ktokolwiek; *saḥ*-on; *yogī*-mistyk; *brahma-nirvāṇam* -wyzwolony w Najwyższym; *brahma-bhūtaḥ*-samo-zrealizowany; *adhigacchati*-osiąga.

TŁUMACZENIE

Kto czerpie szczęście z wewnątrz, kto aktywny jest w jaźni swojej i pełen jest wewnętrznej radości i światła, ten jest prawdziwie doskonałym mistykiem. Ten wyzwolony jest w Najwyższym i ten ostatecznie osiąga Najwyższego.

ZNACZENIE

Dopóki nie jest się zdolnym do czerpania wewnętrznego szczęścia, jak można wycofać się z zewnętrznej działalności mającej na celu zdobycie

pozornego szczęścia? Osoba wyzwolona doświadcza rzeczywistego szczęścia. Może ona zatem siedzieć w ciszy w jakimkolwiek miejscu i radować się pulsującym życiem swojej jaźni. Taka wyzwolona osoba nie pragnie już więcej zewnętrznego szczęścia materialnego. Stan taki nazywany jest *brahma-bhūta*, a jego osiągnięcie daje radosną pewność powrotu do Boga - z powrotem do domu.

TEKST 25

लभन्ते ब्रह्मनिर्वाणमृषयः क्षीणकल्मषाः ।
छिन्नद्वैधा यतात्मानः सर्वभूतहिते रताः ॥२५॥

labhante brahma-nirvāṇam
ṛṣayaḥ kṣīna-kalmaṣāḥ
chinna-dvaidhā yatātmānaḥ
sarva-bhūta-hite ratāḥ

labhante-osiągają; *brahma-nirvāṇam*-wyzwolenie w Najwyższym; *ṛṣayaḥ*-ci, którzy aktywni są wewnątrz siebie; *kṣīṇa-kalmaṣāḥ*-wolni od wszelkich grzechów; *chinna*-oderwany; *dvaidhāḥ*-dualność; *yata-ātmānaḥ* -zajęty samo-realizacją; *sarva-bhūta*-we wszystkich żywych istotach; *hite*-w pracę dobroczynną; *ratāḥ*-zaangażowani.

TŁUMACZENIE

Ten, kto wolny jest od dualizmów, wątpliwości i grzechu, którego umysł skierowany jest do wewnątrz i kto zawsze zajęty jest pracą dla dobra wszystkich żywych istot, ten osiąga wyzwolenie w Najwyższym.

ZNACZENIE

Tylko o osobie w pełni świadomej Kṛṣṇy można powiedzieć, że zaangażowana jest w pracę korzystną dla wszystkich żywych istot. Osoba posiadająca wiedzę, że Kṛṣṇa jest źródłem wszystkiego i pracująca w tym duchu, pracuje dla każdego. Przyczyną cierpień ludzkości jest zapomnienie o Kṛṣṇie jako o najwyższym podmiocie radości, najwyższym właścicielu i najlepszym przyjacielu. Dlatego działanie w celu przywrócenia tej świadomości w całym ludzkim społeczeństwie jest pracą dobroczynną najwyższego rodzaju. Nie

można zajmować się pierwszej klasy działalnością, jeśli się nie jest wyzwolonym w Najwyższym. Osoba świadoma Kṛṣṇy nie wątpi w supremację Kṛṣṇy. Nie ma ona żadnych wątpliwości, gdyż wolna jest od wszystkich grzechów. Jest to stan boskiej miłości.

Osoba dbająca tylko o fizyczny dobrobyt ludzkiego społeczeństwa nie może w rzeczywistości pomóc nikomu. Krótkotrwała pomoc dla zewnętrznego ciała i umysłu nie jest zadowalająca. Prawdziwą przyczyną kłopotów człowieka w jego ciężkiej walce o egzystencję jest zapomnienie o jego związku z Najwyższym Panem. Natomiast ten, kto w pełni świadomy jest swojego związku z Kṛṣṇą, ten jest prawdziwie wyzwoloną duszą, chociaż może przebywać jeszcze w tym świecie materialnym.

TEKST 26

कामक्रोधविमुक्तानां यतीनां यतचेतसाम् ।
अभितो ब्रह्मनिर्वाणं वर्तते विदितात्मनाम् ॥२६॥

kāma-krodha-vimuktānāṁ
yatīnāṁ yata-cetasām
abhito brahma-nirvāṇaṁ
vartate viditātmanām

kāma-pragnienia; *krodha*-złość; *vimuktānām*-tych, którzy są w ten sposób wyzwoleni; *yatīnām*-świętych osób; *yata-cetasām*-osób, które całkowicie kontrolują umysł; *abhitaḥ*-mają zagwarantowane w bliskiej przyszłości; *brahma-nirvāṇam*-wyzwolenie w Najwyższym; *vartate*-jest; *vidita-ātmanām* -tych, którzy są zrealizowani.

TŁUMACZENIE

Kto wolny jest od złości i pragnień materialnych, kto posiadł samorealizację i samo-opanowanie - i ciągle dąży do doskonałości, ten wkrótce osiągnie wyzwolenie w Najwyższym.

ZNACZENIE

Spośród wszystkich świętych osób dążących wytrwale do wyzwolenia, najlepszym jest ten, kto jest świadomy Kṛṣṇy. *Bhāgavatam* potwierdza ten fakt, jak następuje:

yat-pāda-paṅkaja-palāśa-vilāsa-bhaktyā
karmāśayaṁ grathitam udgrathayanti santaḥ
tadvan na rikta-matayo yatayo 'pi ruddha-
srotogaṇās tam araṇaṁ bhaja vāsudevam.

"Staraj się wielbić, poprzez służbę oddania, Vāsudevę - Najwyższą Osobę Boga. Nawet wielcy mędrcy nie są w stanie kontrolować siły zmysłów tak skutecznie, jak ci, którzy doznają transcendentalnej radości służąc lotosowym stopom Pana, tępiąc w ten sposób głęboko zakorzenione pragnienie zadowalania zmysłów". (*Bhāg.* 4.22.39)

Pragnienie korzystania z owoców swojej pracy jest tak głęboko zakorzenione w uwarunkowanej duszy, że nawet wielkim mędrcom bardzo trudne jest takie pragnienia kontrolować, pomimo wielkich wysiłków. Ale bezustannie zaangażowany w służbę oddania, świadomy Kṛṣṇy, *bhakta* Pana, doskonały w samo-realizacji - szybko osiąga wyzwolenie w Najwyższym. Dzięki swojej doskonałej wiedzy o samo-realizacji zawsze pogrążony jest on w ekstazie. Cytat ten jest analogicznym do tego przykładem:

darśana-dhyāna-saṁsparśair matsya-kūrma-vihaṅgamāḥ
svānya patyāni puṣṇanti tathāham api padmaja.

"Przez wzrok, medytację i dotyk jedynie, ryba, żółw i ptaki utrzymują swoje potomstwo. Podobnie również Ja czynię, O Padmajo!"

Ryba wychowuje swoje potomstwo jedynie patrząc na nie. Żółw robi to samo poprzez medytację. Jaja żółwia składane są na lądzie i żółw medytuje nad nimi będąc w wodzie. Podobnie wielbiciel świadomy Kṛṣṇy - chociaż przebywa z dala od siedziby Pana - może wznieść się do tej siedziby jedynie przez bezustanne myślenie o Panu (przez zaangażowanie się w świadomość Kṛṣṇy). Nie cierpi on z powodu nieszczęść materialnych; ten stan życia nazywany jest *brahma-nirvāna*, czyli wolnością od nieszczęść materialnych (dzięki ciągłemu pogrążeniu się w Najwyższym.)

TEKST 27-28

स्पर्शान्कृत्वा बहिर्बाह्यांश्चक्षुश्चैवान्तरे भ्रुवोः ।
प्राणापानौ समौ कृत्वा नासाभ्यन्तरचारिणौ ॥२७॥
यतेन्द्रियमनोबुद्धिर्मुनिर्मोक्षपरायणः ।
विगतेच्छाभयक्रोधो यः सदा मुक्त एव सः ॥२८॥

sparśān kṛtvā bahir bāhyāṁś
cakṣuś caivāntare bhruvoḥ
prāṇāpānau samau kṛtvā
nāsābhyantara-cāriṇau
yatendriya-mano-buddhir
munir mokṣa-parāyaṇaḥ
vigatecchā-bhaya-krodho
yaḥ sadā mukta eva saḥ

sparśān-zewnętrzne przedmioty zmysłów, takie jak: głos, etc.; *kṛtvā*-czyniąc w ten sposób; *bahiḥ*-zewnętrzny; *bāhyān*-niepotrzebny; *cakṣuḥ* -oczy; *ca*-również; *eva*-z pewnością; *antare*-wewnątrz; *bhruvoḥ*-brwi; *prāṇa-apānau*-powietrze kierujące się w górę i w dół; *samau*-wstrzymując; *kṛtvā*-czyniąc tak; *nāsā-abhyantara*-w nozdrzach; *cāriṇau*-wiejące; *yata*-kontrolowane; *indriya*-zmysły; *manaḥ*-umysł; *buddhiḥ*-inteligencja; *muniḥ* -transcendentalista; *mokṣa*-wyzwolenie; *parāyaṇaḥ*-o takim przeznaczeniu; *vigata*-niepotrzebne; *icchā*-pragnienia; *bhaya*-strach; *krodhaḥ*-złość; *yaḥ* -ten, kto; *sadā*-zawsze; *muktaḥ*-wyzwolony; *eva*-z pewnością; *saḥ*-jest on.

TŁUMACZENIE

Wyrzekłszy się wszelkich przedmiotów zmysłów, koncentrując wzrok pomiędzy brwiami, powstrzymując w nozdrzach powietrze zewnętrzne i wewnętrzne - i w ten sposób kontrolując umysł, zmysły i inteligencję, transcendentalista uwalnia się od pożądania, strachu i złości. Ten, kto zawsze pozostaje w tym stanie - niewątpliwie jest osobą wyzwoloną.

ZNACZENIE

Przez zaangażowanie się w świadomość Kṛṣṇy można natychmiast zrozumieć swoją duchową tożsamość, a następnie - dzięki służbie oddania - poznać Najwyższego Pana. Ten, kto jest niezachwiany w służbie oddania, osiąga pozycję transcendentalną i staje się zdolnym do odczucia obecności Pana w sferze własnej działalności. Ta szczególna pozycja nazywana jest wyzwoleniem w Najwyższym.

Po wytłumaczeniu powyżej wymienionych zasad wyzwolenia w Najwyższym, Pan naucza Arjunę, w jaki sposób można osiągnąć taką pozycję poprzez praktykę mistycyzmu, czyli *yogi* znanej jako *aṣṭāṅga-yoga*, która dzieli się na osiem praktyk, nazywanych: *yama, niyama, āsana, prāṇāyāma, pratyāhāra, dhāraṇā, dhyāna* i *samādhi*. *Yoga* ta została dokładnie opisana

w rozdziale szóstym, a koniec rozdz. piątego daje jedynie wstępne wiadomości o niej. W praktyce tej należy wykluczyć - poprzez proces *pratyāhāra* - przedmioty zmysłów, takie jak: głos, dotyk, formę, smak i zapach, a następnie skierować wzrok pomiędzy brwi i skoncentrować go na czubku nosa, trzymając oczy na wpółprzymknięte. Nie można zamknąć oczu, gdyż istnieje ryzyko zaśnięcia. Nie należy też całkowicie otwierać oczu, gdyż wtedy uwagę mogą przyciągać przedmioty zmysłowe. Ruch oddechu powstrzymywany jest w nozdrzach poprzez neutralizację ruchów powietrza wewnątrz ciała, kierujących się w górę i w dół. Poprzez praktykę takiej *yogi*, odsuwając od siebie przedmioty zmysłów, można osiągnąć panowanie nad zmysłami i w ten sposób przygotować się do wyzwolenia w Najwyższym. Ten proces *yogi* pomaga uwolnić się od wszelkiego rodzaju strachu i złości, a następnie odczuć obecność Duszy Najwyższej w pozycji transcendentalnej.

Jednakowoż, najłatwiejszym procesem praktykowania zasad *yogi* jest świadomość Kṛṣṇy. Zostanie to dokładnie wytłumaczone w rozdziale następnym. Osoba świadoma Kṛṣṇy, będąc zawsze zaangażowaną w służbę oddania, nie naraża się na ryzyko zajęcia zmysłów czymś innym. Jest to lepszy sposób kontrolowania zmysłów niż ten w *āṣṭāṅga-yodze*.

TEKST 29

भोक्तारं यज्ञतपसां सर्वलोकमहेश्वरम् ।
सुहृदं सर्वभूतानां ज्ञात्वा मां शान्तिमृच्छति ॥२९॥

bhoktāraṁ yajña-tapasāṁ
sarva-loka-maheśvaram
suhṛdaṁ sarva-bhūtānāṁ
jñātvā māṁ śāntim ṛcchati

bhoktāram-obdarzony; *yajña*-ofiary; *tapasām*-pokut i wyrzeczeń; *sarva-loka*-wszystkich planet i półbogów; *maheśvaram*-Najwyższy Pan; *suhṛdam*-dobroczyńca; *sarva*-wszystkich; *bhūtānām*-żywych istot; *jñātvā*-posiadając taką wiedzę; *mām*-Mnie (Pana Kṛṣṇę); *śāntim*-ulga od cierpień materialnych; *ṛcchati*-osiąga.

TŁUMACZENIE

Mędrcy, znając Mnie jako ostateczny cel wszelkich ofiar i wyrzeczeń, Najwyższego Pana wszystkich planet i półbogów oraz przyjaciela i

dobroczyńcę wszystkich żywych istot, osiągają pokój i wolność od wszelkich nieszczęść i cierpień materialnych.

ZNACZENIE

Wszystkie uwarunkowane dusze, będąc w sidłach złudnej energii, dążą do osiągnięcia pokoju w tym świecie materialnym. Ale nie znają one recepty na pokój, która podana jest w tej części *Bhagavad-gīty*. Najlepsza recepta na pokój jest taka - celem wszystkich ludzkich czynów jest Pan Kṛṣṇa. Ludzie powinni wszystko poświęcić transcendentalnej służbie dla Pana, ponieważ On jest właścicielem wszystkich planet, a zatem również półbogów. Nikt nie jest większy od Niego. Jest On większy od największych półbogów, Pana Śivy i Brahmy. *Vedy* opisują Najwyższego Pana jako *tam īśvarāṇām paramam maheśvaram*. Znajdując się pod wpływem iluzji, żywe istoty próbują być panami wszystkiego, co znajduje się w zasięgu ich wzroku, ale w rzeczywistości znajdują się one pod kontrolą materialnej energii Pana. Najwyższy jest panem energii materialnej, a uwarunkowane dusze znajdują się pod kontrolą ścisłych praw natury materialnej. Dopóki nie zrozumie się tej czystej prawdy, nie można osiągnąć pokoju w tym świecie ani indywidualnie, ani kolektywnie. Istota świadomości Kṛṣṇy jest taka, że Pan Kṛṣṇa jest najwyższym panem, a wszystkie żywe istoty, razem z wielkimi półbogami, są Jego podwładnymi. Doskonały spokój można osiągnąć jedynie w całkowitej świadomości Kṛṣṇy.

Rozdział piąty tłumaczy w praktyczny sposób świadomość Kṛṣṇy, znaną powszechnie jako *karma-yoga*. Dana jest tutaj odpowiedź na pytanie wynikające ze spekulacji umysłowych, w jaki sposób *karma-yoga* może doprowadzić do wyzwolenia.

Pracować w świadomości Kṛṣṇy - znaczy pracować z pełną wiedzą, że Kṛṣṇa jest Najwyższym Panem. Taka praca nie jest różna od wiedzy transcendentalnej. Bezpośrednią świadomością Kṛṣṇy jest *bhakti-yoga*, a *jñāna-yoga* jest ścieżką prowadzącą do *bhakti-yogi*. Świadomość Kṛṣṇy oznacza działanie w pełnej wiedzy o swoim związku z Najwyższym Absolutem, a doskonałością takiej świadomości jest pełna wiedzy o Kṛṣṇie, czyli Najwyższej Osobie Boga. Czysta dusza, będąc fragmentaryczną cząstką Boga, jest Jego wiecznym sługą. Wchodzi ona w kontakt z *mayą* (ułudą) kierując się żądzą panowania nad nią i to jest przyczyną jej niezliczonych cierpień. Tak długo, dopóki jest w kontakcie z materią, dopóty musi ona ciężko pracować, aby zaspokoić swoje potrzeby materialne. Jednakowoż świadomość Kṛṣṇy przenosi nas z powrotem w życie duchowe - nawet jeśli znajdujemy się pod wpływem praw natury materialnej - albowiem metoda ta (poprzez praktyczne działanie w tym

świecie) odradza w nas duchową egzystencję. Im większy zrobiło się postęp, tym bardziej jest się wolnym od szponów materii. Pan nie jest stronniczy w stosunku do nikogo. Wszystko zależy od naszych wysiłków w wykonywaniu obowiązków mających nam pomóc w kontrolowaniu zmysłów i pokonaniu pożądania i złości. A osiągnąwszy świadomość Kṛṣṇy, przez kontrolę wyżej wymienionych pasji, pozostaje się w transcendentalnym stanie nazywanym *brahman-nirvāṇa*. W świadomości Kṛṣṇy praktykuje się automatycznie ośmiostopniową *yogę* mistyczną, ponieważ osiąga się jej ostateczny cel. Praktyka *yama, niyama, āsana, pratyāhāra, dhyāna, dhāraṇā, prāṇāyāma* i *samādhi* jest stopniowym procesem prowadzącym do oświecenia. Ale praktyki te jedynie poprzedzają doskonałość osiąganą w służbie oddania, która sama może przynieść pokój ludzkim istotom, i która jest najwyższą doskonałością życia.

W ten sposób kończą się wyjaśnienia Bhaktivedanty do rozdz. piątego Śrīmad-Bhagavad-gīty, *traktującego o* karma-yodze, *czyli czynie w świadomości Kṛṣṇy.*

ROZDZIAŁ VI

Dhyāna-yoga

TEKST 1

श्रीभगवानुवाच ।
अनाश्रितः कर्मफलं कार्यं कर्म करोति यः ।
स संन्यासी च योगी च न निरग्निर्न चाक्रियः ॥ १ ॥

śrī bhagavān uvāca
anāśritaḥ karma-phalaṁ
kāryaṁ karma karoti yaḥ
sa sannyāsī ca yogī ca
na niragnir na cākriyaḥ

śrī bhagavān uvāca-Pan rzekł; *anāśritaḥ*-bez schronienia; *karma-phalam*-owoc pracy; *kāryam*-obowiązkowa; *karma*-praca; *karoti*-pełni; *yaḥ*-ten, kto; *saḥ*-on; *sannyāsī*-w wyrzeczonym porządku życia; *ca*-również;

na-nie; *nir*-bez; *agniḥ*-ogień; *na*-ani nie; *ca*-również; *akriyaḥ*-bez obowiązku.

TŁUMACZENIE

Błogosławiony Pan rzekł: Ten, kto nie przywiązuje się do owoców swojej pracy i pełni swój obowiązek tak, jak powinien - ten posiada prawdziwe wyrzeczenie i jest prawdziwym mistykiem, nie zaś ten, kto nie zapala ognia i nie wykonuje żadnej pracy.

ZNACZENIE

W rozdziale tym Pan tłumaczy, iż celem ośmiostopniowego procesu *yogi* jest kontrola zmysłów i umysłu. Jednakże jest to system bardzo trudny dla większości ludzi, szczególnie w tym wieku Kali. Chociaż rozdział ten poleca ośmiostopniowy proces *yogi*, to jednak Pan podkreśla, że lepszym jest proces *karma-yogi*, czyli działanie w świadomości Kṛṣṇy. Każdy w tym świecie pracuje, aby utrzymać swoją rodzinę i majątek, ale nikt nie pracuje bezinteresownie, nie mając na celu zadowolenia własnych zmysłów - czy to w pojęciu węższym, czy rozszerzonym. Kryterium doskonałości jest praca w świadomości Kṛṣṇy, a nie praca w celu korzystania z jej efektów. Praca w świadomości Kṛṣṇy jest obowiązkiem każdej istoty, gdyż wszystkie one są organicznie cząstkami Najwyższego. Części ciała pracują dla zadowolenia całego ciała. Kończyny ciała nie pracują dla samo-zadowolenia, ale dla zadowolenia całości. Podobnie, kiedy żywa istota pracuje dla zadowolenia najwyższej całości, a nie dla samo-zadowolenia, jest ona doskonałym *yogīnem*, doskonałym *sannyāsīnem*.

Sannyāsīni czasami błędnie myślą, że zostali wyzwoleni od wszelkich obowiązków materialnych i dlatego przestają spełniać *agnihotra yajñas* (ofiary ognia). W rzeczywistości chodzi im o korzyść własną, jako że celem ich jest zjednoczenie się z bezosobowym Brahmanem. Pragnienie takie przewyższa każde pragnienie materialne, ale nie jest ono pozbawione interesowności. Podobnie *yogīn* - mistyk, który praktykuje system *yogi* polegający na medytacji z wpółotwartymi oczyma i unika wszelkiej działalności materialnej, również pragnie zadowolić swoje własne "ja". Osoba w świadomości Kṛṣṇy natomiast pracuje dla zadowolenia całości i pozbawiona jest samo-interesowności. Osoba świadoma Kṛṣṇy zawsze wolna jest od pragnienia samo-zadowalania. Jej kryterium sukcesu jest zadowolenie Kṛṣṇy i dlatego jest ona doskonałym *sannyāsīnem*, doskonałym *yogīnem*. Pan Caitanya,

najwyższy symbol doskonałego wyrzeczenia, modli się w ten sposób:

na dhanaṁ na janaṁ na sundarīṁ kavitāṁ vā jagadīśa kāmaye.
mama janmani janmanīśvare bhavatād bhaktir ahaitukī tvayi.

"O Wszechmocny Panie, nie pragnę bogactw ani pięknych kobiet. Ani nie zależy Mi też na tym, aby mieć jakichś zwolenników. Moim jedynym pragnieniem jest służyć Tobie w oddaniu, narodziny po narodzinach."

TEKST 2

यं संन्यासमिति प्राहुर्योगं तं विद्धि पाण्डव ।
न ह्यसंन्यस्तसंकल्पो योगी भवति कश्चन ॥ २ ॥

yaṁ sannyāsam iti prāhur
yogaṁ taṁ viddhi pāṇḍava
na hy asannyasta-saṅkalpo
yogī bhavati kaścana

yam-co; *sannyāsam*-wyrzeczenie; *iti*-zatem; *prāhuḥ*-mówią; *yogam*-połączenie się z Najwyższym; *tam*-to; *viddhi*-musisz wiedzieć; *pāṇḍava*-O synu Pāṇḍu; *na*-nigdy; *hi*-z pewnością; *asannyasta*-bez porzucenia; *saṅkalpaḥ*-samo-zadowolenie; *yogī*-mistyk-transcendentalista; *bhavati*-staje się; *kaścana*-nikt.

TŁUMACZENIE

To, co nazywa się wyrzeczeniem, jest tym samym co yoga, czyli połączeniem się z Najwyższym, gdyż nikt nie może zostać yogīnem, dopóki nie porzuci pragnienia zadowalania zmysłów.

ZNACZENIE

Prawdziwa *sannyāsa-yoga*, czyli *bhakti*, oznacza, że należy poznać swoją organiczną pozycję i działać zgodnie z tą wiedzą. Żywa istota nie ma oddzielnej, niezależnej tożsamości, ale jest marginalną energią Najwyższego. Jeżeli znajduje się ona w matni energii materialnej, jest wtedy uwarunkowana, kiedy zaś jest świadoma Kṛṣṇy albo świadoma energii duchowej, wówczas znajduje się w swoim prawdziwym i naturalnym stanie życia. Zatem, gdy ktoś posiada kompletną wiedzę, porzuca on wszelkie uciechy zmysłowe, tzn. wyrzeka się wszystkich czynności mających na celu zadowolenie zmysłów.

Praktykowane jest to przez *yogīnów*, którzy powściągają zmysły od przywiązań materialnych. Ale osoba w świadomości Kṛṣṇy nie ma okazji angażowania zmysłów w czynności nie mające związku z Kṛṣṇą. Dlatego osoba świadoma Kṛṣṇy jest jednocześnie i *yogīnem* i *sannyāsīnem*. Cel wiedzy i panowania nad zmysłami, czyli cel procesów *jñāna* i *yogī*, jest automatycznie realizowany w świadomości Kṛṣṇy. Dla tego, kto nie jest w stanie wyrzec się czynności wynikających z jego egoistycznej natury, praktykowanie *jñāna* i *yogi* jest bezcelowe. Prawdziwym celem dla żywej istoty jest porzucenie egoistycznego zadowalania swoich zmysłów i przygotowanie się do zadowalania Najwyższego. Osoba świadoma Kṛṣṇy nie pragnie żadnego rodzaju przyjemności dla siebie samej, ale zawsze zaangażowana jest w zadowalanie Najwyższego. Ten, kto nie ma żadnej wiedzy o Najwyższym musi zajmować się samozadowalaniem, gdyż nikt nie może pozostać na platformie bezczynności. Wszystkie te cele są w doskonały sposób realizowane przez praktykę świadomości Kṛṣṇy.

TEKST 3

आरुरुक्षोर्मुनेर्योगं कर्म कारणमुच्यते ।
योगारूढस्य तस्यैव शमः कारणमुच्यते ॥ ३ ॥

ārurukṣor muner yogaṁ
karma kāraṇam ucyate
yogārūḍhasya tasyaiva
śamaḥ kāraṇam ucyate

ārurukṣoḥ-tego, kto rozpoczął praktykę *yogi*; *muneḥ*-mędrca; *yogam* -ośmiostopniowy system *yogī*; *karma*-praca; *kāraṇam*-podstawa; *ucyate* -mówi się, że jest; *yoga*-*yoga* ośmiostopniowa; *ārūḍhasya*-ten, kto osiągnął; *tasya*-jego; *eva*-z pewnością; *śamaḥ*-porzucenie wszelkiej działalności materialnej; *kāraṇam*-podstawa; *ucyate*-mówi się, że jest.

TŁUMACZENIE

Dla tego, kto jest neofitą w ośmiostopniowym systemie yogi, praca jest uważana za środek; a dla tego, kto osiągnął już yogę, środkiem jest porzucenie wszelkich czynności materialnych.

ZNACZENIE

Yogą nazywany jest proces połączenia się z Najwyższym, który można porównać do drabiny prowadzącej do szczytu realizacji duchowej. Drabina ta zaczyna się od najniższego etapu życia materialnego żywej istoty i wznosi się do doskonałej samo-realizacji w czystym życiu duchowym. Poszczególne części tej drabiny znane są pod różnymi nazwami, odpowiadającymi różnym jej wysokościom. Cała drabina nazywana jest *yogą* i można podzielić ją na trzy części, mianowicie: *jñāna-yogę, dhyāna-yogę* i *bhakti-yogę*. Jej początek nazywany jest etapem *yogārurukṣa*, a najwyższy szczebel nazywa się *yogārūḍha*.

Jeśli chodzi o system *yogi* ośmiostopniowej, to początkowe próby wejścia w medytację poprzez przestrzeganie regulujących zasad i praktykę rozmaitych siedzących póz (które są mniej lub bardziej ćwiczeniami cielesnymi) uważane są za materialne działania dla osiągnięcia rezulatatów. Wszystkie takie czynności prowadzą do osiągnięcia doskonałej równowagi umysłowej, umożliwiającej kontrolę zmysłów. Gdy ktoś osiąga doskonałość w praktyce medytacyjnej, wstrzymuje się wtedy od wszelkich niepożądanych czynności umysłowych.

Osoba świadoma Kṛṣṇy jednakże, już od początku usytuowana jest na platformie medytacji, gdyż zawsze myśli ona o Kṛṣṇie. I ponieważ jest bezustannie zaangażowana w służbę dla Pana, należy uważać, że porzuciła ona wszelkie czynności materialne.

TEKST 4

यदा हि नेन्द्रियार्थेषु न कर्मस्वनुषज्जते ।
सर्वसंकल्पसंन्यासी योगारूढस्तदोच्यते ॥ ४ ॥

yadā hi nendriyārtheṣu
na karmasv anuṣajjate
sarva-saṅkalpa-sannyāsī
yogārūḍhas tadocyate

yadā-kiedy; *hi*-z pewnością; *na*-nie; *indriya-artheṣu*-w zadowalaniu zmysłów; *na*-nigdy; *karmasu*-w czynności materialne (dla osiągnięcia korzyści); *anuṣajjate*-niepotrzebnie angażuje się; *sarva-saṅkalpa*-wszystkie pragnienia materialne; *sannyāsī*-wyrzeczony; *yoga-ārūḍhaḥ*-zaawansowany w *yodze*; *tadā*-w tym czasie; *ucyate*-uważany jest.

TŁUMACZENIE

Mówi się o osobie, że osiągnęła yogę - gdy wyrzekłszy się wszelkich materialnych pragnień, nigdy już nie czyni ona nic dla zadowolenia własnych zmysłów ani nie angażuje się w czynności dla rezultatów.

ZNACZENIE

Ten, kto całkowicie zaangażowany jest w transcendentalną służbę miłości dla Pana, ten jest zadowolony w sobie samym, a zatem nie poszukuje już uciech zmysłowych ani nie angażuje się w pracę dla korzyści. Ten natomiast, kto nie służy Kṛṣṇie, musi zadowalać zmysły, gdyż nie można żyć bez żadnego zajęcia. Poszukuje on zatem jakichś egoistycznych zajęć czy to w pospolitym, czy też szerszym tego słowa znaczeniu. Natomiast osoba świadoma Kṛṣṇy może robić wszystko dla zadowolenia Pana i w ten sposób może być całkowicie wolną od zadowalania zmysłów. Ten, kto nie ma takiej świadomości, musi pozbywać się pragnień materialnych w sposób mechaniczny, zanim wzniesie się do szczytowego stopnia drabiny *yogi*.

TEKST 5

उद्धरेदात्मनात्मानं नात्मानमवसादयेत् ।
आत्मैव ह्यात्मनो बन्धुरात्मैव रिपुरात्मनः ॥ ५ ॥

uddhared ātmanātmānaṁ
nātmānam avasādayet
ātmaiva hy ātmano bandhur
ātmaiva ripur ātmanaḥ

uddharet-musi uratować się; *ātmanā*-przy pomocy umysłu; *ātmānam*-uwarunkowana dusza; *na*-nigdy; *ātmānam*-uwarunkowana dusza; *avasādayet*-zdegradować; *ātmā*-umysł; *eva*-z pewnością; *hi*-naprawdę; *ātmanaḥ*-uwarunkowanej duszy; *bandhuḥ*-przyjaciel; *ātmā*-umysł; *eva*-z pewnością; *ripuḥ*-wróg; *ātmanaḥ*-uwarunkowanej duszy.

TŁUMACZENIE

Poprzez własny umysł człowiek musi wznosić się, a nie degradować. Umysł jest przyjacielem uwarunkowanej duszy, ale też i jej wrogiem.

ZNACZENIE

Słowo *ātmā* może, w zależności od sytuacji, określać ciało, umysł albo duszę. W systemie *yogi* szczególnie ważny jest umysł i uwarunkowana dusza. Tutaj słowo *ātmā* odnosi się do umysłu, jako że umysł jest centralnym punktem praktyki *yogi*. Celem systemu *yogi* jest kontrolowanie umysłu i uwolnienie go od przywiązania do przedmiotów zmysłów. Podkreślono tutaj, że umysł musi być tak wyćwiczony, aby był w stanie wydobyć uwarunkowaną duszę z bagna niewiedzy. W życiu materialnym jesteśmy uzależnieni od działania zmysłów i umysłu. W rzeczywistości przyczyną uwięzienia duszy w tym świecie materialnym są egoistyczne pragnienia umysłu, by panować nad materialną naturą. Umysł musi być tak wyszkolony, aby nie pociągały go powaby natury materialnej, gdyż w ten sposób można ocalić uwarunkowaną duszę. Człowiek nie powinien degradować się przez zainteresowanie przedmiotami zmysłów. Im bardziej ktoś przyciągany jest przez przedmioty zmysłów, tym bardziej pogrąża się w życie materialne. Najlepszym sposobem uniezależnienia się jest ciągłe angażowanie umysłu w świadomość Kṛṣṇy. Słowo *hi* zostało użyte dla podkreślenia tego punktu, tzn., że bezwzględnie należy to czynić. Jest powiedziane również:

mana eva manuṣyāṇāṁ kāraṇaṁ bandha-mokṣayoḥ
bandhāya viṣayāsaṅgo muktyai nirviṣayaṁ manaḥ.

"Umysł jest dla człowieka zarówno źródłem niewoli, jak i przyczyną wyzwolenia. Przyczyną niewoli jest wtedy, kiedy przywiązany jest do przedmiotów zmysłów, a wolny od takiego przywiązania - jest przyczyną wyzwolenia." Zatem umysł, który jest zawsze zaangażowany w świadomość Kṛṣṇy, jest przyczyną najwyższego wyzwolenia.

TEKST 6

बन्धुरात्मात्मनस्तस्य येनात्मैवात्मना जितः ।
अनात्मनस्तु शत्रुत्वे वर्तेतात्मैव शत्रुवत् ॥ ६ ॥

bandhur ātmātmanas tasya
yenātmaivātmanā jitaḥ
anātmanas tu śatrutve
vartetātmaiva śatruvat

bandhuḥ-przyjaciel; *ātmā*-umysł; *ātmanaḥ*-żywej istoty; *tasya*-jego; *yena*-przez którego; *ātmā*-umysł; *eva*-z pewnością; *ātmanā*-przez żywą

istotę; *jitaḥ*-pokonany; *anātmanaḥ*-tego, komu nie udało się opanować umysłu; *tu*-ale; *śatrutve*-z powodu wrogości; *varteta*-pozostaje; *ātmā eva*-sam umysł; *śatruvat*-jako wróg.

TŁUMACZENIE

Dla tego, kto pokonał umysł, umysł ten jest najlepszym przyjacielem; ale komu się to nie powiodło, temu własny umysł będzie największym wrogiem.

ZNACZENIE

Celem praktykowania ośmiostopniowego procesu *yogi* jest kontrolowanie umysłu po to, aby uczynić go przyjacielem w wypełnianiu misji człowieczeństwa. Jeśli umysł nie jest kontrolowany, to praktykowanie *yogi* (na pokaz) jest jedynie stratą czasu. Ten, kto nie jest w stanie kontrolować umysłu, żyje zawsze z największym wrogiem, wskutek czego jego życie i misja są zmarnowane.

Organiczną pozycją żywej istoty jest wypełnianie rozkazów Najwyższego. Dopóki czyjś umysł pozostaje niepokonanym wrogiem, tak długo osoba ta musi postępować tak, jak dyktuje jej pożądanie, złość, skąpstwo, złudzenie, etc. Natomiast ten, kto pokonał umysł, dobrowolnie podporządkowuje się Osobie Boga, który usytuowany jest w sercu każdego jako Paramātmā. Prawdziwa praktyka *yogi* polega na poznaniu Paramātmy w sercu, i następnie poddaniu się Jego woli. Kto bezpośrednio przyjmuje świadomość Kṛṣṇy, ten bezwłocznie i w sposób doskonały poddaje się też woli Pana.

TEKST 7

जितात्मनः प्रशान्तस्य परमात्मा समाहितः ।
शीतोष्णसुखदुःखेषु तथा मानापमानयोः ॥ ७ ॥

jitātmanaḥ praśāntasya
paramātmā samāhitaḥ
śītoṣṇa-sukha-duḥkheṣu
tathā mānāpamānayoḥ

jita-ātmanaḥ-tego, kto pokonał umysł; *praśāntasya*-tego, kto osiągnął spokój przez taką kontrolę umysłu; *paramātmā*-Dusza Najwyższa; *samāhi-*

taḥ-zbliżył się całkowicie; *śīta*-zimno; *uṣṇa*-ciepło; *sukha*-w szczęściu; *duḥkheṣu*-w niedoli; *tathā*-również; *māna*-honor; *apamānayoḥ*-dyshonor.

TŁUMACZENIE

Ten, kto pokonał umysł, ten już zbliżył się do Duszy Najwyższej - gdyż uzyskał on spokój. Dla takiego człowieka szczęście i nieszczęście, zimno i ciepło, honor i dyshonor - to samo znaczą.

ZNACZENIE

Właściwie każda żywa istota jest skłonna do poddania się woli Najwyższej Osoby Boga, który umiejscowiony jest w sercu każdego jako Paramātmā. Kiedy jednak umysł zostaje zwiedziony przez zewnętrzną energię iluzoryczną, człowiek uwikłuje się w czynności materialne. Zatem skoro tylko ktoś opanuje umysł za pomocą jednego z systemów *yogi*, należy uważać, że już osiągnął on cel. Musi poddać się wyższemu przewodnictwu. Kiedy umysł koncentruje się na wyższej naturze, nie ma on innego wyjścia, jak poddać się woli Najwyższego. Umysł musi dostrzec tą wyższą wolę i poddać się jej. Skutek opanowania umysłu jest taki, że następuje automatyczne poddanie się woli Paramātmy, czyli Duszy Najwyższej. Ponieważ tę pozycję osiąga od razu osoba świadoma Kṛṣṇy (wielbiciel Pana), nie jest on już dłużej niepokojony przez dualizmy egzystencji materialnej, mianowicie: szczęście, nieszczęście, ciepło, zimno, etc. Stan ten jest prawdziwym *samādhi*, czyli pogrążeniem się w Najwyższym.

TEKST 8

ज्ञानविज्ञानतृप्तात्मा कूटस्थो विजितेन्द्रियः ।
युक्त इत्युच्यते योगी समलोष्टाश्मकाञ्चनः ॥ ८ ॥

jñāna-vijñāna-tṛptātmā
kūṭastho vijitendriyaḥ
yukta ity ucyate yogī
sama-loṣṭrāśma-kāñcanaḥ

jñāna-zdobyta wiedza; *vijñāna*-wiedza zrealizowana; *tṛpta*-zadowolony; *ātmā*-żywa istota; *kūṭasthaḥ*-usytuowany w transcendencji; *vijita-indriyaḥ* -kontrolujący zmysły; *yuktaḥ*-gotowy do samo-realizacji; *iti*-w ten sposób; *ucyate*-jest powiedziane; *yogī*-mistyk; *sama*-zrównoważony; *loṣṭra*-kamienie; *aśma*-skała; *kāñcanaḥ*-złoto.

TŁUMACZENIE

Zaś mówi się o osobie, że utwierdzona jest w samo-realizacji i nazywa się ją yogīnem [czyli mistykiem] wtedy, gdy w pełni usatysfakcjonowana jest ona wartością osiągniętej wiedzy i realizacji. Taka osoba usytuowana jest w transcendencji i całkowicie panuje nad sobą. Widzi ona wszystko - cokolwiek by to było: kamienie, skałę czy złoto - jako to samo.

ZNACZENIE

Książkowa wiedza bez realizacji Najwyższej Prawdy jest bezużyteczna. Oznajmiono to w sposób następujący:

ataḥ śrī-kṛṣṇa-nāmādi na bhaved grāhyam indriyaiḥ
sevonmukhe hi jihvādau svayam eva sphuraty adaḥ.

"Nikt nie może zrozumieć transcendentalnej natury imienia, formy, jakości i rozrywek Śrī Kṛṣṇy swoimi materialnie zanieczyszczonymi zmysłami. Tylko temu, kto przepełniony jest duchem dzięki transcendentalnej służbie dla Pana, wyjawione zostają transcendentalne imię, forma, jakości i rozrywki Pana." (*Padma Purāṇa*)

Ta *Bhagavad-gītā* jest nauką o świadomości Kṛṣṇy. Nikt nie może stać się świadomym Kṛṣṇy dzięki zwykłemu wykształceniu. Trzeba być wystarczająco szczęśliwym, aby obcować z osobą, która posiada czystą świadomość. Osoba świadoma Kṛṣṇy zrealizowała wiedzę dzięki łasce Kṛṣṇy, jako że jest ona usatysfakcjonowana czystą służbą oddania. Doskonałość osiąga się poprzez realizację wiedzy. Przez wiedzę transcendentalną można umocnić się w swoich przekonaniach, ale poprzez zwykłą wiedzę uniwersytecką można łatwo zostać zbałamuconym i zdezorientowanym z powodu pozornych sprzeczności. Naprawdę opanowaną jest tylko dusza zrealizowana, dlatego że całkowicie podporządkowała się Kṛṣṇie. Jest ona transcendentalna, ponieważ nie ma nic wspólnego ze światową uczonością. Światowa uczoność i spekulacje umysłowe, które mogą być złotem dla innych, nie mają dla niej większej wartości niż skały i kamienie.

TEKST 9

सुहृन्मित्रार्युदासीनमध्यस्थद्वेष्यबन्धुषु ।
साधुष्वपि च पापेषु समबुद्धिर्विशिष्यते ॥ ९ ॥

suhṛn-mitrāry-udāsīna-
madhyastha-dveṣya-bandhuṣu
sādhuṣv api ca pāpeṣu
sama-buddhir viśiṣyate

suhṛt-życzliwy z natury; *mitra*-dobroczyńca; *ari*-wróg; *udāsīna*-bezstronny pomiędzy walczącymi; *madhyastha*-pośrednik między walczącymi; *dveṣya*-zazdrosny; *bandhuṣu*-pomiędzy krewnymi albo życzliwymi; *sādhuṣu*-do pobożnych; *api*-tak jak; *ca*-i; *pāpeṣu*-do grzeszników; *sama-buddhiḥ*-mając zrównoważoną inteligencję; *viśiṣyate*-jest bardziej zaawansowany.

TŁUMACZENIE

Jeszcze bardziej zaawansowany jest ten, kto traktuje jednakowo wszystkich: uczciwego dobroczyńcę, przyjaciół, wrogów, zazdrośników, pobożnych, grzeszników i tych, którzy są obojętni i nie stronniczy.

TEKST 10

योगी युञ्जीत सततमात्मानं रहसि स्थितः।
एकाकी यतचित्तात्मा निराशीरपरिग्रहः ॥१०॥

yogī yuñjīta satatam
ātmānaṁ rahasi sthitaḥ
ekākī yata-cittātmā
nirāśīr aparigrahaḥ

yogī-transcendentalista; *yuñjīta*-musi koncentrować się w świadomości Kṛṣṇy; *satatam*-bezustannie; *ātmānam*-siebie (przez ciało, umysł i duszę); *rahasi*-w odludnym miejscu; *sthitaḥ*-będąc tak usytuowanym; *ekākī*-sam; *yata-cittātmā*-zawsze uważny w swoim umyśle; *nirāśīḥ*-nie będąc zainteresowanym niczym innym; *aparigrahaḥ*-wolny od uczucia posiadania.

TŁUMACZENIE

Transcendentalista powinien zawsze koncentrować umysł na Duszy Najwyższej. Powinien żyć samotnie w odludnym miejscu, zawsze uważnie kontrolując umysł. Wolny powinien być od pragnień i poczucia własności.

ZNACZENIE

Kṛṣṇa realizowany jest w różnych etapach jako Brahman, Paramātmā i Najwyższa Osoba Boga. Świadomość Kṛṣṇy oznacza, mówiąc zwięźle, bezustanne zaangażowanie w transcendentalną służbę miłości dla Pana. Ci, którzy są przywiązani do bezosobowego Brahmana albo zlokalizowanej Duszy Najwyższej, również są częściowo świadomi Kṛṣṇy, gdyż bezosobowy Brahman jest duchowym blaskiem emanującym z Kṛṣṇy, a Dusza Najwyższa jest wszech- przenikającą częściową ekspansją Pana. Zatem impersonaliści i medytujący są również świadomi Kṛṣṇy, ale w sposób pośredni. Najwyższym transcendentalistą jest osoba bezpośrednio świadoma Kṛṣṇy, ponieważ taki *bhakta* wie, co oznacza Brahman i Paramātmā. Jego wiedza o Prawdzie Absolutnej jest doskonała, podczas gdy impersonalista i *yogīn* praktykujący medytację są świadomi Kṛṣṇy w sposób niedoskonały.

Niemniej jednak, wszyscy oni zostali pouczeni tutaj, aby nie odstępowali od swoich zajęć, tak aby wcześniej czy później móc osiągnąć najwyższą doskonałość. Rzeczą najważniejszą dla transcendentalisty jest bezustanne skupianie umysłu na Kṛṣṇie. Powinno się zawsze myśleć o Kṛṣṇie, nie zapominając o Nim ani na chwilę. Koncentracja umysłu na Najwyższym nazywana jest *samādhi* albo transem. Po to, aby być w ciągłym skupieniu, należy zawsze pozostawać w odosobnieniu i unikać zakłóceń zewnętrznych. Powinno się być bardzo uważnym w przyjmowaniu warunków korzystnych i odrzucaniu niekorzystnych. Zdecydowanie nie należy uganiać się za niepotrzebnymi rzeczami materialnymi, aby nie uzależnić się od poczucia posiadania.

Wszystkie te przykazania i środki ostrożności są w doskonały sposób zachowywane przez tego, kto posiada bezpośrednią świadomość Kṛṣṇy, ponieważ świadomość taka jest wyrzeczeniem się siebie i istnieje tutaj bardzo mała szansa na zaborczość materialną. Śrīla Rūpa Gosvāmī charakteryzuje świadomość Kṛṣṇy w ten sposób:

anāsaktasya viṣayān yathārham upayuñjataḥ
nirbandhaḥ kṛṣṇa-sambandhe yuktaṁ vairāgyam ucyate
prāpañcikatayā buddhyā hari-sambandhi-vastunaḥ
mumukṣubhiḥ parityāgo vairāgyaṁ phalgu kathyate.
(Bhakti-rasāmṛta-sindhu 2.255-256)

"Gdy ktoś nie jest przywiązany do niczego, ale jednocześnie przyjmuje wszystko, co ma związek z Kṛṣṇą, jest on usytuowany właściwie - ponad

zaborczością. Z drugiej strony, ten, kto odrzuca wszystko, nie wiedząc, że ma to związek z Kṛṣṇą, nie posiada pełnego wyrzeczenia."

Osoba świadoma Kṛṣṇy wie doskonale, że wszystko należy do Kṛṣṇy i tym samym jest zawsze wolna od uczucia posiadania czegokolwiek na własność. Wskutek tego nie ugania się za niczym dla siebie. Wie jak przyjmować rzeczy korzystne dla świadomości Kṛṣṇy i jak odrzucać te, które nie sprzyjają takiej świadomości. Nie jest przywiązana do rzeczy materialnych, gdyż zawsze jest transcendentalna i zawsze jest samotna, nie mając nic wspólnego z osobami nie będącymi w świadomości Kṛṣṇy. Zatem osoba świadoma Kṛṣṇy jest doskonałym *yogīnem*.

TEKST 11-12

शुचौ देशे प्रतिष्ठाप्य स्थिरमासनमात्मनः ।
नात्युच्छ्रितं नातिनीचं चैलाजिनकुशोत्तरम् ॥११॥
तत्रैकाग्रं मनः कृत्वा यतचित्तेन्द्रियक्रियः ।
उपविश्यासने युञ्ज्याद्योगमात्मविशुद्धये ॥१२॥

śucau deśe pratiṣṭhāpya
sthiram āsanam ātmanaḥ
nāty-ucchritaṁ nātinīcaṁ
cailājina-kuśottaram
tatraikāgraṁ manaḥ kṛtvā
yata-cittendriya-kriyaḥ
upaviśyāsane yuñjyād
yogam ātma-viśuddhaye

śucau-w uświęconym; *deśe*-na ziemi; *pratiṣṭhāpya*-kładąc; *sthiram*-mocne; *āsanam*-siedzenie; *ātmanaḥ*-niezależny; *na*-nie; *ati*-za bardzo; *ucchritam*-wysokie; *na*-ani nie; *ati*-za bardzo; *nīcam*-niskie; *caila-ajna*-miękkie sukno i skóra jelenia; *kuśottaram*-trawa *kuśa*; *tatra*-na nim; *ekāgram*-uwaga; *manaḥ*-umysł; *kṛtvā*-czyniąc tak; *yata-citta*-kontrolując umysł; *indriya*-zmysły; *kriyaḥ*-czynności; *upaviśya*-siedząc na; *āsane*-na miejscu; *yuñjyāt*-wykonywać; *yogam*-praktyka *yogi*; *ātma*-serce; *viśuddha-ye*-dla oczyszczenia.

TŁUMACZENIE

Aby praktykować yogę, należy udać się w odludne miejsce, położyć na ziemi trawę kuśa, przykryć ją skórą jelenia i miękkim suknem. Siedzenie

nie może być ani za wysokie ani za niskie i powinno znajdować się w świętym miejscu. Yogīn powinien siedzieć na nim w niezmiennej pozie i oddawać się praktyce yogi przez kontrolowanie umysłu i zmysłów, oczyszczając serce i skupiając umysł na jednym punkcie.

ZNACZENIE

"Święte miejsce" odnosi się do miejsc pielgrzymek. W Indiach, *yogīni*, transcendentaliści i *bhaktowie* (wielbiciele Pana) opuszczają swoje domy i osiedlają się w takich miejscach, jak Prayāg, Mathurā, Vṛndāvana, Hṛṣīkeśa i Hardwar, czyli tam, gdzie płyną święte rzeki, Yamunā i Ganges - i w odosobnieniu praktykują *yogę*. Często nie jest to jednak możliwe, szczególnie dla ludzi z Zachodu. Tak zwane towarzystwa *yogīnów* w wielkich miastach mogą odnosić sukcesy, jeśli chodzi o korzyści materialne - nie są one natomiast wcale odpowiednie dla rzeczywistej praktyki *yogi*. Nie może praktykować medytacji ten, kto nie kontroluje siebie i którego umysł nie jest spokojny. Dlatego w *Bṛhan-Nāradīya-purāṇa* jest powiedziane, że w Kali-yuga (obecnej *yudze*, czyli wieku) - kiedy ludzie na ogół żyją krótko, są leniwi, jeśli chodzi o realizację duchową i bezustannie niepokojeni przez różnego rodzaju troski - najlepszym sposobem realizacji duchowej jest intonowanie świętych imion Pana:

harer nāma harer nāma harer nāmaiva kevalam
kalau nāsty eva nāsty eva nāsty eva gatir anyathā.

"W tym wieku kłótni i hipokryzji, jedyną metodą prowadzącą do duchowego wyzwolenia jest intonowanie świętych imion Pana. Nie ma innej drogi, nie ma innej drogi, nie ma innej drogi."

TEKST 13-14

समं कायशिरोग्रीवं धारयन्नचलं स्थिरः ।
संप्रेक्ष्य नासिकाग्रं स्वं दिशश्चानवलोकयन् ॥१३॥
प्रशान्तात्मा विगतभीर्ब्रह्मचारिव्रते स्थितः ।
मनः संयम्य मच्चित्तो युक्त आसीत मत्परः ॥१४॥

samaṁ kāya-śiro-grīvaṁ
dhārayann acalaṁ sthiraḥ
samprekṣya nāsikāgraṁ svaṁ

diśaś cānavalokayan
praśāntātma vigata-bhīr
brahmacāri-vrate sthitaḥ
manaḥ saṁyamya mac-citto
yukta āsīta mat-paraḥ

samam-prosto; *kāya-śiraḥ*-ciało i głowa; *grīvam*-szyja; *dhārayan*-trzymając; *acalam*-nieporuszony; *sthiraḥ*-nieruchomy; *samprekṣya*-patrząc; *nāsikā*-nos; *agram*-czubek; *svam*-własny; *diśaḥ*-wszystkie strony; *ca*-również; *anavalokayan*-nie widząc; *praśānta*-niewzruszony; *ātmā*-umysł; *vigata-bhīḥ*-wolny od strachu; *brahmacāri-vrate*-zachowując celibat; *sthitaḥ*-usytuowany; *manaḥ*-umysł; *saṁyamya*-całkowicie pokonany; *mat*-na Mnie (Kṛṣṇie); *cittaḥ*-skoncentrowany; *yuktaḥ*-prawdziwy *yogīn*; *āsīta*-będąc w ten sposób; *mat*-na Mnie; *paraḥ*-ostateczny cel.

TŁUMACZENIE

Ciało, szyję i głowę należy trzymać prosto - w jednej linii - i cały czas patrzeć na czubek nosa. W ten sposób, z niewzruszonym, całkowicie pokonanym umysłem, będąc wolnym od strachu i ściśle przestrzegając celibatu, należy medytować o Mnie wewnątrz swego serca i Mnie uczynić ostatecznym celem życia.

ZNACZENIE

Celem *yogī* jest poznanie Kṛṣṇy, który usytuowany jest w sercu każdej żywej istoty jako Paramātmā, cztero-ramienna postać Viṣṇu. *Yogę* praktykuje się po to, aby odkryć i zrozumieć tą zlokalizowaną postać Viṣṇu, a nie dla żadnego innego celu. Zlokalizowany Viṣṇu-mūrti jest pełnym reprezentantem Kṛṣṇy zamieszkującym wewnątrz naszych serc. Ten, kto nie planuje zrealizowania Viṣṇu-mūrti, niepotrzebnie angażuje się w *yogę* dla zabawy, tracąc w ten sposób tylko czas. Kṛṣṇa jest ostatecznym celem życia, a Viṣṇu-mūrti usytuowany wewnątrz serca każdej żywej istoty jest przedmiotem praktyki *yogi*. Aby zrealizować tego usytuowanego w sercu Viṣṇu-mūrti należy ściśle przestrzegać celibatu; powinno się zatem opuścić dom i zamieszkać samotnie w odludnym miejscu, medytując w wyżej opisanej pozie. Nie można zabawiać się seksem w domu czy gdzie indziej i uczęszczać na tzw. kursy *yogi*, i w ten sposób zostać *yogīnem*. Należy praktykować kontrolowanie umysłu i unikać wszelkiego rodzaju zadowalania zmysłów, głównie zaś życia seksualnego. W

zasadach celibatu napisanych przez wielkiego mędrca Yājñavalkyę jest powiedziane:

karmaṇā manasā vācā sarvāvasthāsu sarvadā
sarvatra maithuṇa-tyāgo brahmacaryaṁ pracakṣate.

"Śluby *brahmacarya* mają pomóc składającemu je w całkowitym powstrzymywaniu się od seksu w czynie, słowach i myślach - o każdej porze, w każdych warunkach i w każdym miejscu." Nikt nie może praktykować prawdziwej *yogi* nadużywając życia seksualnego. Dlatego *brahmacarii* naucza się od dzieciństwa, kiedy się jeszcze nie ma wiedzy o życiu seksualnym. Dzieci pięcioletnie posyłane są do *guru-kula*, czyli tam gdzie mieszka mistrz duchowy, i mistrz duchowy szkoli młodych chłopców w ścisłej dyscyplinie stawania się *brahmacārīnami*. Bez takiej praktyki nikt nie może uczynić postępu w żadnej *yodze*, czy to *dhyāna, jñāna* czy *bhakti*. Również ten, kto przestrzega zasad regulujących życie małżeńskie, utrzymując związek seksualny tylko z własną żoną (również regulowany przepisami pism), nazywany jest *brahmacārī*. Taki wstrzemięźliwy, żyjący w małżeństwie *brahmacārī* może zostać przyjęty do szkoły *bhakti*, ale szkoły *jñāna* i *dhyāna* nie przyjmują nawet takich *brahmacārīnów*. Bezkompromisowo żądają one całkowitej abstynencji. W szkole *bhakti*, żyjącemu w małżeństwie *brahmacārīnowi* pozwala się na kontrolowane życie seksualne, ponieważ kult *bhakti* jest tak silny, że poprzez zaangażowanie się w wyższego rodzaju służbę dla Pana, natychmiast traci się pociąg do seksu. *Bhagavad-gītā* oznajmia:

viṣayā vinivartante nirāhārasya dehinaḥ
rasa-varjaṁ raso 'py asya paraṁ dṛṣṭvā nivartate

Podczas gdy inni siłą powstrzymują się od zadowalania zmysłów, wielbiciel Pana, dzięki temu, że posiada wyższy smak, automatycznie rezygnuje z tych rzeczy.

Vigatabhīḥ. Nie można być wolnym od strachu, jeśli nie jest się w pełni świadomym Kṛṣṇy. Uwarunkowana dusza jest przepełniona bojaźnią z powodu swojego zanieczyszczonego umysłu i zapomnienia o swoim wiecznym związku z Najwyższym. *Bhāgavatam* mówi, *bhayaṁ dvitīyābhiniveśataḥ syād īśād apetasya viparyayo 'smṛtiḥ*: świadomość Kṛṣṇy jest jedyną podstawą nieustraszoności. Zatem doskonała praktyka możliwa jest dla tej osoby, która jest świadoma Kṛṣṇy. A jeśli ostatecznym celem praktyki *yogi* jest zobaczenie Pana wewnątrz, to osoba świadoma Kṛṣṇy jest najlepszym ze

wszystkich *yogīnów*. Wymienione tutaj zasady *yogi* różnią się od tych, które obowiązują w popularnych obecnie tzw. towarzystwach *yogīnów*.

TEKST 15

युञ्जन्नेवं सदात्मानं योगी नियतमानसः ।
शान्तिं निर्वाणपरमां मत्संस्थामधिगच्छति ॥१५॥

yuñjann evaṁ sadātmānaṁ
yogī niyata-mānasaḥ
śāntim nirvāṇa-paramām
mat-saṁsthām adhigacchati

yuñjan-praktykując w ten sposób; *evam*-jak wspomniano wyżej; *sadā*-bezustannie; *ātmānam*-ciało, umysł i dusza; *yogī*-mistyk transcendentalista; *niyata-mānasaḥ*-opanowany umysł; *śāntim*-pokój; *nirvāṇa-paramām*-porzucając życie materialne; *mat-saṁsthām*-w niebie duchowym (królestwie Boga); *adhigacchati*-osiąga.

TŁUMACZENIE

W ten sposób praktykując kontrolowanie ciała, umysłu i czynności, porzucając życie materialne, mistyk transcendentalista osiąga królestwo Boga [czyli siedzibę Kṛṣṇy].

ZNACZENIE

Werset ten wyraźnie oznajmia, jaki jest ostateczny cel praktykowania *yogi*. Praktyka ta nie ma służyć osiągnięciu jakichś tam udogodnień materialnych; ma ona umożliwić całkowite porzucenie życia materialnego. Według *Bhagavad-gīty* nie ten jest *yogīnem*, kto dąży do polepszenia zdrowia albo doskonałości materialnej, a porzucenie życia materialnego nie polega na wejściu w "próżnię", która jest tylko mitem. Nigdzie w stworzeniu Pana nie istnieje żadna próżnia. Porzucenie egzystencji materialnej umożliwia raczej wejście do nieba duchowego, siedziby Pana. Siedziba ta została opisana w *Bhagavad-gīcie* jako takie miejsce, gdzie nie jest potrzebne słońce, księżyc ani elektryczność. Wszystkie planety w królestwie duchowym same w sobie pełne są światła, podobnie jak słońce na niebie materialnym. Królestwo Boga jest wszędzie, ale niebo duchowe i planety tam się znajdujące nazywane są *paraṁ*

dhāma, czyli siedzibami wyższymi.

Doświadczony *yogīn*, który doskonale rozumie Pana Kṛṣṇę, tak jak to zostało tutaj wyraźnie oznajmione (*mat-cittaḥ, mat-paraḥ, mat-sthānam*), dzięki Samemu Panu może uzyskać prawdziwy spokój i ostatecznie osiągnąć Jego siedzibę, Kṛṣṇalokę, znaną jako Goloka Vṛndāvana. *Brahma-saṁhitā* informuje (*goloka eva nivasty akhilātma-bhūtaḥ*), że Pan - chociaż przebywający zawsze w Swojej siedzibie, nazywanej Goloka - jest (dzięki Swoim wyższym energiom duchowym) również wszech-przenikającym Brahmanem i zlokalizowaną Paramātmą. Nikt nie może osiągnąć nieba duchowego ani wejść do wiecznej siedziby Pana (Vaikuṇṭha Goloka Vṛndāvana) bez właściwego zrozumienia Kṛṣṇy i Jego pełnej ekspansji Viṣṇu. Zatem osoba działająca w świadomości Kṛṣṇy jest doskonałym *yogīnem*, jako że zawsze jest zaabsorbowana czynami Kṛṣṇy. *Sa vai manaḥ kṛṣṇa-padāravindayoḥ.* Z *Ved* dowiadujemy się również: *tam eva viditvātimṛtyum eti*: "Ścieżkę narodzin i śmierci można pokonać jedynie przez zrozumienie Najwyższej Osoby Boga, Kṛṣṇy." Innymi słowy, doskonałością systemu *yogi* jest uwolnienie się od egzystencji materialnej, a nie jakieś magiczne sztuczki czy wyczyny gimnastyczne omamiające niewinnych ludzi.

TEKST 16

नात्यश्नतस्तु योगोऽस्ति न चैकान्तमनश्नतः ।
न चातिस्वप्नशीलस्य जाग्रतो नैव चार्जुन ॥१६॥

nātyaśnatas tu yogo'sti
na caikāntam anaśnataḥ
na cāti svapna-śīlasya
jāgrato naiva cārjuna

na-nigdy; *ati*-za dużo; *aśnataḥ*-tego, który je w ten sposób; *tu*-ale; *yogaḥ*-łącząc się z Najwyższym; *asti*-jest; *na*-ani nie; *ca*-również; *ekāntam* -bardzo mało; *anaśnataḥ*-wstrzymując się od jedzenia; *na*-ani; *ca*-również; *ati*-za dużo; *svapna-śīlasya*-tego, kto śpi za dużo; *jāgrataḥ*-lub ten, kto zbyt długo czuwa w nocy; *na*-nie; *eva*-nigdy; *ca*-i; *arjuna*-O Arjuno.

TŁUMACZENIE

Nie można zostać yogīnem, O Arjuno, jeśli je się zbyt mało lub zbyt dużo, czy też śpi się za długo lub nie śpi się wystarczająco.

ZNACZENIE

Werset ten zaleca *yogīnom* uregulowanie diety i snu. Jedzenie zbyt dużo oznacza jedzenie więcej niż potrzeba do utrzymania ciała i duszy razem. Nie ma potrzeby, aby ludzie jedli zwierzęta, ponieważ jest pod dostatkiem zbóż, warzyw, owoców i mleka. Według *Bhagavad-gīty*, taki skład pożywienia odpowiedni jest dla ludzi będących w *gunie* dobroci. Mięso zwierząt jedzą ludzie będący pod wpływem *guny* ignorancji. Ci, którzy spożywają pokarm zwierzęcy, którzy piją, palą i przyjmują pożywienie, które nie było wpierw ofiarowane Kṛṣṇie, będą cierpieli skutki tych grzechów, jako że jedzą tylko nieczyste rzeczy. *Bhuñjate te tv agham papa ye pacanty ātma-kāraṇāt.* Każdy kto je dla przyjemności zmysłowej, czyli kto gotuje dla siebie, nie ofiarując swego pokarmu Kṛṣṇie, spożywa tylko grzech. A ten, kto spożywa grzech i je więcej niż potrzeba, nie może praktykować doskonałej *yogi*. Najlepiej jest przyjmować tylko pozostałości pokarmu ofiarowanego Kṛṣṇie. Osoba świadoma Kṛṣṇy nie je niczego, co nie zostało wpierw ofiarowane Panu. Zatem tylko osoba świadoma Kṛṣṇy może osiągnąć doskonałość w praktyce *yogi*. Nie może praktykować *yogi* ten, kto sztucznie wstrzymuje się od pokarmu, stwarzając swoją własną metodę postów. Osoba świadoma Kṛṣṇy przestrzega postów w sposób zgodny z zaleceniami pism świętych. Nie pości ani nie je więcej niż potrzeba, a zatem jest zdolna do praktyki *yogi*. Ten, kto je więcej niż potrzeba, będzie dużo śnił podczas snu i wskutek tego musi spać więcej, niż to jest konieczne. Nie należy spać więcej niż sześć godzin na dobę. Ten, kto śpi więcej, z pewnością znajduje się pod wpływem ignorancji. Osoba w *guṇie* ignorancji jest leniwa i ma skłonność do długiego spania. Taka osoba nie może praktykować *yogi*.

TEKST 17

युक्ताहारविहारस्य युक्तचेष्टस्य कर्मसु ।
युक्तस्वप्नावबोधस्य योगो भवति दुःखहा ॥१७॥

yuktāhāra-vihārasya
yukta-ceṣṭasya karmasu
yukta-svapnāvabodhasya
yogo bhavati duḥkha-hā

yukta-umiarkowany; *āharā*-jedzenie; *vihārasya*-odpoczynek; *yukta*-uregulowany; *ceṣṭasya*-tego, kto pracuje dla utrzymania; *karmasu*-w wypełnia-

niu obowiązków; *yukta*-uregulowany; *svapna-avabodhasya*-uregulowany sen i czuwanie; *yogaḥ*-praktyka *yogi*; *bhavati*-staje się; *duḥkha-hā*-zlikwidowanie cierpienia.

TŁUMACZENIE

Kto posiada umiar w swoich zwyczajach jedzenia, spania, pracy i odpoczynku, ten poprzez praktykę yogi może zlikwidować wszelkie materialne cierpienia.

ZNACZENIE

Przesada w rzeczach takich, jak jedzenie, spanie, obrona i seks - będących potrzebami ciała - może uniemożliwić postęp w praktyce *yogi*. Jeśli chodzi o jedzenie, to może ono zostać uregulowane wtedy, gdy przyjmuje się tylko *prasādam*, pokarm uświęcony. Panu Kṛṣṇie ofiarowuje się, zgodnie z zaleceniami *Bhagavad-gīty* (*Bg*. 9.26), jarzyny, kwiaty, owoce, zboże, mleko, etc. W ten sposób, osoba w świadomości Kṛṣṇy jest automatycznie szkolona, aby nie przyjmować pokarmu nie przeznaczonego dla ludzi, czyli tego, które nie jest w kategorii dobroci. Jeśli chodzi o spanie, osoba świadoma Kṛṣṇy jest zawsze czujna w wypełnianiu swoich obowiązków w świadomości Kṛṣṇy. Każda niepotrzebna chwila snu jest uważana za wielką stratę. Osoba świadoma Kṛṣṇy nie może przeżyć ani minuty swego życia bez pełnienia służby dla Pana. Dlatego ilość jej snu jest zmniejszona do minimum. Ideałem w tym względzie był Śrīla Rūpa Gosvāmī, który zawsze był zaangażowany w służbę dla Kṛṣṇy i nie mógł spać dłużej niż dwie godziny na dobę, a czasami jeszcze mniej. Ṭhākur Haridāsa nie przyjmował *prasādam* ani nie kładł się spać nawet na chwilę, dopóki nie skończył swojego codziennego intonowania w liczbie 300 tys. imion. Jeśli chodzi o pracę, osoba świadoma Kṛṣṇy nie robi niczego, co nie ma związku ze sprawami Kṛṣṇy - tym samym praca jej jest zawsze zgodna z nakazami pism i nie jest skażona zadowalaniem zmysłów. A skoro nie wchodzi tu w grę zadowalanie zmysłów, osoba świadoma Kṛṣṇy nie potrzebuje materialnego wypoczynku. Ponieważ jest ona umiarkowana w swojej pracy, mowie, śnie, czuwaniu i innych czynnościach cielesnych, nie ma dla niej żadnych cierpień materialnych.

TEKST 18

यदा विनियतं चित्तमात्मन्येवावतिष्ठते ।
निस्पृहः सर्वकामेभ्यो युक्त इत्युच्यते तदा ॥१८॥

yadā viniyatam cittam
ātmany evāvatiṣṭhate
nispṛhaḥ sarva-kāmebhyo
yukta ity ucyate tadā

yadā-kiedy; *viniyatam*-szczególnie zdyscyplinowany; *cittam*-umysł i jego czynności; *ātmani*-w Transcendencji; *eva*-z pewnością; *avatiṣṭhate*-zostaje usytuowany; *nispṛhaḥ*-wolny od; *sarva*-wszelkiego rodzaju; *kāmebhyaḥ*-pragnienia materialne; *yuktaḥ*-niewzruszony w *yodze*; *iti*-w ten sposób; *ucyate*-mówi się, że jest; *tadā*-w tym czasie.

TŁUMACZENIE

Kiedy yogīn, poprzez praktykę yogi, opanowuje czynności swojego umysłu i wchodzi w Transcendencję - wolny od wszelkich pragnień materialnych - mówi się o nim wtedy, że osiągnął yogę.

ZNACZENIE

Działania *yogīna* różnią się od czynności zwykłego człowieka właściwym dla *yogīna* pozbyciem się wszelkich pragnień materialnych - z których seks jest nadrzędnym. Doskonały *yogīn* w taki sposób panuje nad swoim umysłem, że nie może być już więcej niepokojony przez żadne pragnienia materialne. Ten doskonały stan może zostać automatycznie osiągnięty przez osobę w świadomości Kṛṣṇy, tak jak oznajmia to *Śrīmad-Bhāgavatam* (9.4.18-20):

sa vai manaḥ kṛṣṇa-padāravindayor vacāṁsi vaikuṇṭha-guṇānuvarṇane
karau harer mandira-mārjanādiṣu śrutiṁ cakārācyuta-sat-kathodaye
mukunda-liṅgālaya-darśane dṛśau tad-bhṛtyagātra-sparśe 'ṅga-saṅgamam
ghrāṇaṁ ca tat-pāda-saroja-saurabhe śrīmat tulasyā rasanāṁ tad-arpite
pādau hareḥ kṣetra-padānusarpaṇe śiro hṛṣīkeśa-padābhivandane
kāmaṁ ca dāsye na tu kāma-kāmyayā yathottama-śloka-janāśrayā ratiḥ

"Król Ambarīṣa najpierw skupił swój umysł na lotosowych stopach Pana Kṛṣṇy, następnie po kolei, słowa swoje zaangażował w opisywanie transcendentalnych cech Pana, swoje ręce w czyszczenie świątyni Pana, uszy w słuchanie o czynach Pana, oczy w oglądanie Jego transcendentalnej formy, ciało w dotykanie ciał *bhaktów*, nozdrza w wąchanie zapachu lotosowych kwiatów ofiarowywanych Panu, język w smakowanie liścia *tulasī* ofiarowanego

lotosowym stopom Pana, nogi w wędrowanie do miejsc pielgrzymek i świątyń Pana, głowę w składanie pokłonów Panu, a pragnienia - w wypełnianie Jego misji. Wszystkie te transcendentalne czynności są właściwe czystemu *bhakcie*."

Taki transcendentalny stan może wydawać się niewymownie subiektywnym dla zwolenników metody impersonalistycznej; natomiast dla osoby świadomej Kṛṣṇy jest on - jak świadczy o tym powyższy opis zajęć Mahārāja Ambarīṣy - bardzo łatwy i praktyczny. Zajęcia takie nie są praktyczne tak długo, dopóki umysł nie skoncentruje się - poprzez bezustanne pamiętanie - na lotosowych stopach Pana. W służbie oddania dla Kṛṣṇy, te polecane czynności nazywane są *arcanā*, czyli zaangażowaniem wszystkich zmysłów w służbę dla Pana. Zmysły i umysł muszą być czymś zajęte. Zwykła abnegacja nie jest rzeczą praktyczną. Dlatego transcendentalne zaangażowanie zmysłów i umysłu, w powyżej opisany sposób, jest dla ogółu ludzi, szczególnie tych, którzy nie przyjęli wyrzeczonego porządku życia, doskonałą metodą dla osiągnięć transcendentalnych, nazywanych w *Bhagavad-gīcie: yukta*.

TEKST 19

यथा दीपो निवातस्थो नेङ्गते सोपम स्मृता ।
योगिनो यतचित्तस्य युञ्जतो योगमात्मनः ॥१९॥

yathā dīpo nivātastho
neṅgate sopamā smṛtā
yogino yata-cittasya
yuñjato yogam ātmanaḥ

yathā-jak; *dīpaḥ*-lampa; *nivātasthaḥ*-w miejscu, gdzie nie ma wiatru; *na*-nie; *iṅgate*-migota; *sā upamā*-porównany do; *smṛtā*-podobny; *yoginaḥ*-*yogīna*; *yata-cittasya*-który opanował umysł; *yuñjataḥ*-bezustanie zaangażowany w; *yogam*-medytację; *ātmanaḥ*-o Transcendencji.

TŁUMACZENIE

Tak jak płomień lampy spokojny jest i nie kołysze się w bezwietrznym miejscu, tak też transcendentalista - który opanował umysł - pozostaje niewzruszony w swej medytacji o Duszy Transcendentalnej.

ZNACZENIE

Prawdziwie świadoma Kṛṣṇy osoba, zawsze pogrążona w Transcendencji, bezustannie medytująca o swoim uwielbionym Panu, jest tak spokojna, jak płomień lampy w bezwietrznym miejscu.

TEKST 20-23

यत्रोपरमते चित्तं निरुद्धं योगसेवया ।
यत्र चैवात्मनात्मानं पश्यन्नात्मनि तुष्यति ॥२०॥

सुखमात्यन्तिकं यत्तद्बुद्धिग्राह्यमतीन्द्रियम् ।
वेत्ति यत्र न चैवायं स्थितश्चलति तत्त्वतः ॥२१॥

यं लब्ध्वा चापरं लाभं मन्यते नाधिकं ततः ।
यस्मिन्स्थितो न दुःखेन गुरुणापि विचाल्यते ॥२२॥
तं विद्याद्दुःखसंयोगवियोगं योगसंज्ञितम् ॥२३॥

yatroparamate cittaṁ
niruddhaṁ yoga-sevayā
yatra caivātmanātmānaṁ
paśyann ātmani tuṣyati

sukhaṁ ātyantikaṁ yat tad
buddhi-grāhyam atīndriyam
vetti yatra na caivāyaṁ
sthitaś calati tattvataḥ

yaṁ labdhvā cāparaṁ lābhaṁ
manyate nādhikaṁ tataḥ
yasmin sthito na duḥkhena
guruṇāpi vicālyate
taṁ vidyād duḥkha-saṁyoga-
viyogaṁ yoga-saṁjñitam

yatra-w tym stanie rzeczy; *uparamate*-kiedy odczuwa się szczęście transcendentalne; *cittam*-czynności umysłu; *niruddham*-nie mając nic wspólnego z materią; *yoga-sevayā*-przez praktykę *yogi*; *yatra*-w tym; *ca*-również;

eva-z pewnością; *ātmanā*-czystym umysłem; *ātmānam*-jaźń; *paśyan*-kiedy ktoś osiąga pozycję; *ātmani*-w sobie (w jaźni); *tuṣyati*-jest usatysfakcjonowany; *sukham*-szczęście; *ātyantikam*-najwyższe; *yat*-w którym; *tat*-to; *buddhi*-inteligencja; *grāhyam*-możliwa do przyjęcia; *atīndriyam*-transcendentalna; *vetti*-wie; *yatra*-w której; *na*-nigdy; *ca*-również; *eva*-z pewnością; *ayam*-w tym; *sthitaḥ*-usytuowany; *calati*-porusza się; *tattvataḥ*-od prawdy; *yam*-to, które; *labdhvā*-przez osiągnięcie; *ca*-również; *aparam*-każdy inny; *lābham*-zyskuje; *manyate*-nie zwraca uwagi; *na*-nigdy; *adhikam*-więcej niż to; *tataḥ*-od tego; *yasmin*-w którym; *sthitaḥ*-będąc usytuowanym; *na*-nigdy; *duḥkhena*-przez nieszczęścia; *guruṇāpi*-nawet bardzo trudne; *vicālyate*-zostaje wstrząśnięty; *tam*-to; *vidyāt*-musisz wiedzieć; *duḥkha-saṁyoga*-nieszczęścia wynikające z kontaktu z materią; *viyogam*-wyniszczenie; *yoga-saṁjñitam*-ekstaza w *yodze*.

TŁUMACZENIE

Ten stan doskonałości, w którym umysł - dzięki praktyce yogi - całkowicie wyzwolony jest od materialnych czynności zmysłowych, nazywany jest ekstazą albo samādhi. Właściwą dla niego jest zdolność oglądania duszy czystym umysłem oraz czerpanie z tego przyjemności i szczęścia. W tym radosnym stanie, człowiek pełen jest niekończącego się, transcendentalnego szczęścia, ciesząc się sobą samym poprzez zmysły transcendentalne. Ten, kto to osiągnął, żyje zawsze w prawdzie i uważa, że nie ma większej zdobyczy ponad to. Jest on zawsze zrównoważony, nawet w obliczu największych trudności. Stan ten jest prawdziwą wolnością od wszelkich nieszczęść wynikających z kontaktu z materią.

ZNACZENIE

Przez praktykę *yogi* można stopniowo uwolnić się od materialnej koncepcji życia. Jest to najistotniejsza właściwość zasady *yogi*. Potem następuje ekstaza, czyli *samādhi*, co oznacza, że *yogīn* - za pomocą transcendentalnego umysłu i inteligencji - realizuje Duszę Najwyższą, bez błędnego utożsamiania Jej z duszą własną. Praktyka *yogi* jest mniej lub bardziej oparta na zasadach systemu Patañjalego. Niektórzy nieautoryzowani komentatorzy próbują utożsamiać duszę indywidualną z Duszą Najwyższą, a moniści uważają to za wyzwolenie, ale nie rozumieją oni prawdziwego celu systemu *yogi* Patañjalego. System Patañjalego akceptuje przyjemność transcendentalną, ale moniści nie akceptują jej, obawiając się, by tym nie narazić na niebezpieczeństwo

teorii jedni. Nie przyjmują oni dualizmu wiedzy i poznającego; ale tutaj, werset ten potwierdza istnienie transcendentalnej przyjemności, realizowanej poprzez transcendentalne zmysły. Potwierdza to również sam Patañjali Muni, sławny przedstawiciel systemu *yogi*. Wielki mędrzec mówi w swoich *Yoga-sūtrach: puruṣārtha-śūnyānāṁ guṇānāṁ pratiprasavaḥ kaivalyaṁ sva-rūpa-pratiṣṭhā vā citi-śaktir iti.*

Ta *citi-śakti*, czyli wewnętrzna moc, jest transcendentalna. *Puruṣārtha* oznacza religijność materialną, rozwój ekonomiczny, zadowalanie zmysłów, i w końcu próby stania się jednym z Najwyższym. Ta "jedność z Najwyższym" nazywana jest przez monistów *kaivalyam*. Ale według Patañjalego, to *kaivalyam* jest wewnętrzna, czyli transcendentalną mocą, dzięki której żywa istota staje się świadoma swojej organicznej pozycji. Pan Caitanya nazywa ten stan *ceto-darpaṇa-mārjanam*, czyli oczyszczeniem brudnego lustra umysłu. To "oczyszczenie" jest w rzeczywistości wyzwoleniem, czyli *bhava-mahā-dāvāgni-nirvāpaṇam*. Teoria *nirvaṇy* (będącej wstępnym etapem wyzwolenia) zgodna jest z tą zasadą. W *Bhāgavatam* zaś nazwane jest to *svarūpeṇa vyavasthitiḥ*. Tym wersetem również *Bhcgavad-gītā* potwierdza to stanowisko.

Po *nirvāṇie*, materialnym wygaszeniu, następuje manifestacja czynności duchowych, czyli służba oddania dla Pana, nazywana świadomością Kṛṣṇy. Używając słów *Bhāgavatam, svarūpeṇa vyavasthitiḥ*: jest to "prawdziwe życie żywej istoty". *Māyā*, czyli złudzenie, jest stanem życia duchowego zanieczyszczonego przez materialną infekcję. Uwolnienie się od tej materialnej infekcji nie oznacza destrukcji oryginalnej, wiecznej pozycji żywej istoty. Potwierdza to również Patañjali słowami: *kaivalyam svarūpa-pratiṣṭhā vā citi-śaktir iti*. Ta *citi-śakti*, czyli przyjemność transcendentalna, jest prawdziwym życiem. Zaś *Vedānta-sūtry* mówią o niej jako *ānandamayo 'bhyāsāt*. Ta naturalna transcendentalna przyjemność jest ostatecznym celem *yogi* i jest bez trudu osiągana poprzez pełnienie służby oddania, czyli *bhakti-yogę*. *Bhakti-yoga* zostanie omówiona szerzej w rozdz. siódmym.

W systemie *yogi*, jak to opisuje ten rozdział, istnieją dwa rodzaje *samādhi*, nazywane *samprajñāta-samādhi* i *asamprajñāta-samādhi*. Kiedy ktoś osiąga pozycję transcendentalną poprzez różne poszukiwania filozoficzne, nazywa się to *samprajñāta-samādhi*. W *samprajñāta-samādhi* nie ma już więcej żadnego związku ze zwykłymi przyjemnościami, gdyż jest się wtedy transcendentalnym wobec wszystkich rodzajów szczęścia czerpanego ze zmysłów. Raz osiągnąwszy pozycję transcendentalną, *yogīn* nie traci jej już

nigdy. Bez osiągnięcia tej pozycji nie może on odnieść sukcesu. Współczesna tzw. praktyka *yogi*, która nie wyklucza różnych przyjemności zmysłowych, jest sprzeczna sama w sobie. *Yogīn* folgujący sobie w seksie i używkach jest śmieszny. Nawet ci *yogīni* nie są najlepszymi *yogīnami*, którzy zainteresowani są tzw. *siddhis* (doskonałościami). Nie może osiągnąć stanu doskonałości ten, kto zainteresowany jest pewnymi ubocznymi produktami *yogi*, jak jest to stwierdzone w tym wersecie. Zatem osoby zajmujące się wyczynami gimnastycznymi albo *siddhis*, w celach pokazowych, powinny wiedzieć, iż w ten sposób zatracają cel *yogi*.

Najlepszą i niezawodną metodą *yogi* w tym wieku jest świadomość Kṛṣṇy. Osoba świadoma Kṛṣṇy jest tak szczęśliwa w swoich zajęciach, że nie pragnie ona innego szczęścia. Istnieje wiele przeszkód, szczególnie w tym wieku hipokryzji, aby praktykować *haṭha-yogę, dhyāna-yogę* i *jñāna-yogę*, ale nie ma takiego problemu, jeśli chodzi o praktykowanie *karma-yogi* albo *bhakti-yogi*.

Tak długo jak posiadamy to ciało materialne, musimy zaspokajać potrzeby tego ciała; chodzi mianowicie o jedzenie, spanie, obronę i prokreację. Ale osoba praktykująca *bhakti-yogę*, czyli świadomość Kṛṣṇy, nie rozbudza zmysłów przy zaspokajaniu tych potrzeb. Zadowala się tym, co jest niezbędne do życia, robiąc najlepszy użytek ze złej rzeczy i raduje się szczęściem transcendentalnym w świadomości Kṛṣṇy. Zachowuje obojętność wobec przypadkowych zjawisk - takich jak wypadki, choroby, ubóstwo czy nawet śmierć najbliższego krewnego - zawsze natomiast gotowa jest do wypełniania swoich obowiązków w świadomości Kṛṣṇy, czyli w *bhakti-yodze*. Wypadki takie nigdy nie są przeszkodą w wypełnianiu jej obowiązków. *Bhagavd-gītā* zaś oświadcza: *āgamāpāyino 'nityās tāṁs titikṣasva bhārata*. Znosi ona te wszystkie nieszczęścia, gdyż wie, że przychodzą one i odchodzą, nie wpływając na spełnianie jej obowiązków. W ten sposób osiąga ona najwyższą doskonałość w praktyce *yogi*.

TEKST 24

स निश्चयेन योक्तव्यो योगोऽनिर्विण्णचेतसा
संकल्पप्रभवान्कामांस्त्यक्त्वा सर्वानशेषतः।
मनसैवेन्द्रियग्रामं विनियम्य समन्ततः ॥२४॥

sa niścayena yoktavyo
yogo'nirviṇṇa-cetasā
saṅkalpa-prabhavān kāmāṁs
tyaktvā sarvān aśeṣataḥ
manasaivendriya-grāmaṁ
viniyamya samantataḥ

saḥ-ten system *yogi*; *niścayena*-z mocną determinacją; *yoktavyaḥ*-musi być praktykowany; *yogaḥ*-w takiej praktyce; *anirviṇṇa-cetasā*-bez odchyleń; *saṅkalpa*-materialne pragnienia; *prabhavān*-zrodzone z; *kāmān*-zadowalanie zmysłów; *tyaktvā*-porzuciwszy; *sarvān*-wszystko; *aśeṣataḥ*-całkowicie; *manasā*-przez umysł; *eva*-z pewnością; *indriya-grāmam*-wszystkie zmysły; *viniyamya*-regulując; *samantataḥ*-ze wszystkich stron.

TŁUMACZENIE

Należy oddać się praktyce yogi z niezachwianą determinacją i wiarą. Należy porzucić wszystkie bez wyjątku pragnienia zrodzone z fałszywego ego i z pomocą umysłu kontrolować wszystkie zmysły, pod każdym względem.

ZNACZENIE

Yogīn powinien być zdeterminowany i cierpliwy w wykonywaniu swojej praktyki, nie załamując się chwilowymi niepowodzeniami. Nie powinien wątpić w końcowy sukces i powinien podążać tą ścieżką z dużą wytrwałością, nie zniechęcając się w przypadku jakiejkolwiek zwłoki w osiągnięciu ostatecznego sukcesu. Sukces jest pewien dla nieugiętego praktyka. RūpaGosvāmī mówi odnośnie *bhakti-yogi*:

utsāhān niścayād dhairyāt tat tat karma-pravartanāt
saṅga-tyāgāt satovṛtteḥ ṣaḍbhir bhaktiḥ prasidhyati

"*Proces bhakti-yogi* może być praktykowany szczęśliwie, z entuzjazmem, wytrwałością i determinacją, poprzez wypełnianie wyznaczonych sobie obowiązków w towarzystwie *bhaktów* i przez całkowite zaangażowanie się w czynności właściwe dla *guny* dobroci."

Jeśli chodzi o determinację, to należy naśladować przykład wróbla, który stracił swoje jajeczka w falach oceanu. Złożył je na brzegu, ale zabrały je potężne fale. Wróbel bardzo się tym zmartwił i poprosił ocean, aby oddał mu

jego własność. Ocean nie zwrócił nawet uwagi na jego prośbę. Więc wróbel postanowił osuszyć ocean. Zaczął czerpać wodę swoim małym dziobem, a każdy śmiał się z jego nieprawdopodobnego uporu. Wieść o jego próbach rozeszła się daleko i w końcu usłyszał ją Garuḍa, olbrzymi ptak noszący Pana Viṣṇu. Przepełnił się współczuciem dla swojej małej siostrzyczki i przybył, aby zobaczyć wróbla. Ponieważ spodobał mu się upór małego ptaka, obiecał mu pomóc. Natychmiast poprosił ocean o zwrot jajeczek i zagroził, że sam przejmie pracę wróbla. Przestraszony ocean bezzwłocznie oddał zabrane jajeczka. W ten sposób, dzięki łasce Garuḍy, wróbel został uszczęśliwiony.

Podobnie, praktyka *yogi*, szczególnie *bhakti-yogi* w świadomości Kṛṣṇy, również może wydawać się czymś niezwykle trudnym. Jeśli jednak ktoś przestrzega zasad z wielką determinacją, na pewno otrzymą pomoc od Pana, gdyż Bóg pomaga tym, którzy pomagają sobie samym.

TEKST 25

शनैः शनैरुपरमेद्बुद्ध्या धृतिगृहीतया ।
आत्मसंस्थं मनः कृत्वा न किंचिदपि चिन्तयेत् ॥२५॥

śanaiḥ śanair uparamed
buddhyā dhṛti-gṛhītayā
ātma-saṁstham manaḥ kṛtvā
na kiñcid api cintayet

śanaiḥ-stopniowo; *śanaiḥ*-krok za krokiem; *uparamet*-wahający się; *buddhyā*-za pomocą inteligencji; *dhṛti-gṛhītayā*-z przekonaniem; *ātma-saṁstham*-usytuowany w transcendencji; *manaḥ*-umysł; *kṛtvā*-czyniąc tak; *na*-nic; *kiñcit*-wszystko inne; *api*-nawet; *cintayet*-myśląc o.

TŁUMACZENIE

I tak stopniowo, krok po kroku, z pełną wiarą, należy wprawić się w trans, używając do tego celu inteligencji, aby w ten sposób umysł - porzucając wszystkie inne myśli - mógł skoncentrować się na Jaźni jedynie.

ZNACZENIE

Kierując się właściwą wiarą i inteligencją należy stopniowo porzucić wszelkie zajęcia zmysłowe. Nazywa się to *pratyāhāra*. Umysł, będąc kontrolo-

wanym przez przekonania, medytację i wstrzymanie czynności zmysłów, powinien zostać doprowadzony do transu, czyli *samādhi*. Wtedy nie ma już niebezpieczeństwa zaangażowania się w życie materialne. Innymi słowy, chociaż tak długo, dopóki posiadamy ciało materialne musimy mieć związek z materią, to jednak nie należy myśleć o zadowalaniu zmysłów. Nie powinno się myśleć o żadnej przyjemności poza przyjemnością związaną z Duszą Najwyższą (Jaźnią). Stan ten jest łatwo osiągalny przez bezpośrednie praktykowanie świadomości Kṛṣṇy.

TEKST 26

यतो यतो निश्चलति मनश्चञ्चलमस्थिरम् ।
ततस्ततो नियम्यैतदात्मन्येव वशं नयेत् ॥२६॥

yato yato niścalati
manaś cañcalam asthiram
tatas tato niyamyaitad
ātmany eva vaśam nayet

TŁUMACZENIE

Bez względu na to, gdzie by umysł nie błądził - z powodu swej chwiejnej i niespokojnej natury - należy natychmiast powstrzymać go i z powrotem poddać kontroli Jaźni.

yataḥ-cokolwiek; *yataḥ*-gdziekolwiek; *niścalati*-prawdziwie poruszony; *manaḥ*-umysł; *cañcalam*-chwiejny; *asthiram*-niestały; *tataḥ*-stamtąd; *tataḥ*-od tego czasu; *niyamya*-regulując; *etat*-to; *ātmani*-w duszy; *eva*-z pewnością; *vaśam*-kontrola; *nayet*-musi sprowadzić do wewnątrz.

ZNACZENIE

Natura umysłu jest chwiejna i niespokojna. Samo-zrealizowany *yogīn* powinien jednak kontrolować ten umysł; umysł nie może kontrolować jego. Ten, kto kontroluje umysł (a tym samym również i zmysły), nazywany jest *gosvāmīm* albo *svāmīm*; ten natomiast, kto kontrolowany jest przez umysł, nazywany jest *godāsa*, czyli sługą zmysłów. *Gosvāmī* zna najwyższy rodzaj szczęścia zmysłowego. W transcendentalnym szczęściu zmysłowym, zmysły zaangażowane są w służbę Hṛṣīkeśy, czyli najwyższego posiadacza zmysłów

- Kṛṣṇy. Służenie Panu oczyszczonymi zmysłami nazywa się świadomością Kṛṣṇy. Jest to sposób na całkowite opanowanie zmysłów. Co więcej, jest to największą doskonałością praktyki *yogi*.

TEKST 27

प्रशान्तमनसं ह्येनं योगिनं सुखमुत्तमम् ।
उपैति शान्तरजसं ब्रह्मभूतमकल्मषम् ॥२७॥

praśānta-manasaṁ hy enaṁ
yoginaṁ sukham uttamam
upaiti śānta-rajasaṁ
brahma-bhūtam akalmaṣam

praśānta-umysł skupiony na lotosowych stopach Kṛṣṇy; *manasam*-tego, którego umysł jest w ten sposób skoncentrowany; *hi*-z pewnością; *enam*-to; *yoginam-yogīn*; *sukham*-szczęście; *uttamam*-najwyższe; *upaiti*-osiąga; *śānta-rajasam*-uspokojone namiętności; *brahma-bhūtam*-wyzwolony przez utożsamienie się z Absolutem; *akalmaṣam*-uwolniony od wszelkich następstw swoich przeszłych grzechów.

TŁUMACZENIE

Yogīn, który skupia swój umysł na Mnie, zaprawdę dostępuje największego szczęścia. Zostaje wyzwolony poprzez utożsamienie się z Brahmanem; jego umysł staje się spokojny, opuszczają go namiętności i wolny jest od grzechu.

ZNACZENIE

Brahma-bhūta jest stanem wolności od materialnych zanieczyszczeń i zaangażowaniem się w transcendentalną służbę dla Pana. *Mad-bhaktim labhate parām* (*Bg*. 18.54). Nie można pozostać w jakości Brahmana, Absolutu, jeśli umysł nie jest skoncentrowany na lotosowych stopach Pana. *Sa vai manaḥ kṛṣṇa-padāravindayoḥ*. Być bezustannie zaangażowanym w transcendentalną służbę dla Pana, czyli być w świadomości Kṛṣṇy, tzn. być faktycznie wyzwolonym spod wpływu *guṇy* pasji i wszelkich materialnych zanieczyszczeń.

TEKST 28

युञ्जन्नेवं सदात्मानं योगी विगतकल्मषः ।
सुखेन ब्रह्मसंस्पर्शमत्यन्तं सुखमश्नुते ॥२८॥

yuñjann evaṁ sadātmānaṁ
yogī vigata-kalmaṣaḥ
sukhena brahma-saṁsparśam
atyantaṁ sukham aśnute

yuñjan-praktykując *yogę*; *evam*-w ten sposób; *sadā*-zawsze; *ātmānam*-dusza; *yogī*-ten, kto jest w kontakcie z Duszą Najwyższą; *vigata*-jest wolny od; *kalmaṣaḥ*-wszelkie zanieczyszczenia materialne; *sukhena*-w szczęściu transcendentalnym; *brahma-saṁsparśam*-będąc w ciągłym kontakcie z Najwyższym; *atyantam*-najwyższe; *sukham*-szczęście; *aśnute*-osiąga.

TŁUMACZENIE

Utwierdzony w Duszy Najwyższej, wolny od wszelkich zanieczyszczeń materialnych - yogin osiąga najwyższy stan doskonałego szczęścia w kontakcie z Najwyższą Świadomością.

ZNACZENIE

Samo-realizacja oznacza poznanie własnej organicznej pozycji w związku z Najwyższym. Indywidualna dusza jest cząstką Najwyższego i jej pozycją jest pełnienie transcendentalnej służby dla Pana. Ten transcendentalny kontakt z Najwyższym nazywany jest *brahma-saṁsparśa*.

TEKST 29

सर्वभूतस्थमात्मानं सर्वभूतानि चात्मनि ।
ईक्षते योगयुक्तात्मा सर्वत्र समदर्शनः ॥२९॥

sarva-bhūta-stham ātmānaṁ
sarva-bhūtāni cātmani
īkṣate yoga-yukta-ātmā
sarvatra sama-darśanaḥ

sarva-bhūta-stham-usytuowany we wszystkich istotach; *ātmānam*-Dusza Najwyższa; *sarva*-wszystkie; *bhūtāni*-istoty; *ca*-również; *ātmani*-w Jaźni; *īkṣate*-widzi; *yoga-yukta-ātmā*-będący w świadomości Kṛṣṇy; *sarvatra*-wszędzie; *sama-darśanaḥ*-widząc jednakowo.

TŁUMACZENIE

Prawdziwy yogīn widzi Mnie we wszystkich istotach, widząc również każde stworzenie we Mnie. Zaprawdę, zrealizowany człowiek widzi Mnie wszędzie.

ZNACZENIE

Yogīn świadomy Kṛṣṇy jest doskonalym obserwatorem, ponieważ widzi Kṛṣṇę, Najwyższego, w sercu każdej żywej istoty jako Duszę Najwyższą (Paramātmā). *Īśvaraḥ sarva-bhūtānāṁ hṛd-deśe 'rjuna tiṣṭhati*. Pan pod Swoją postacią Paramātmy przebywa zarówno w sercu psa, jak i *bramina*. Doskonały *yogīn* wie, że Pan jest wiecznie transcendentalny i nie jest materialnie zanieczyszczony przez Swoją obecność czy to w psie, czy *braminie*. Dzieje się tak dzięki najwyższej neutralności Pana. W sercu indywidualnej istoty jest usytuowana również dusza indywidualna, ale nie jest ona obecna we wszystkich sercach. Na tym polega różnica między duszą indywidualną i Duszą Najwyższą. Tak wyraźnie nie może widzieć osoba, która nie praktykuje *yogī* poważnie. Natomiast osoba świadoma Kṛṣṇy widzi Pana zarówno w sercu wierzącego, jak i niewierzącego. *Smṛti* potwierdza to następującymi słowami: *ātatatvāc ca mātṛtvād ātmā hi paramo hariḥ*.

Pan, będąc źródłem wszystkich stworzeń, podobny jest matce i żywicielowi. Tak jak matka nie jest stronnicza wobec swoich dzieci, takim jest również Najwyższy Ojciec (czy Matka). Dlatego Dusza Najwyższa jest zawsze obecna w każdej żywej istocie, jak również każda żywa istota jest usytuowana w energii Pana. Jak zostanie to wytłumaczone w rozdz. siódmym, Pan posiada zasadniczo dwie energie - duchową (czyli wyższą) i materialną (czyli niższą). Żywa istota, chociaż z natury przynależna wyższej energii, jest uwarunkowana przez energię niższą; zawsze jednak pozostaje ona w energii Pana. Każda żywa istota jest pogrążona w Nim, w ten czy inny sposób. *Yogīn* widzi jednakowo, ponieważ widzi, że wszystkie żywe istoty, mimo tego że znajdują się w różnych warunkach - odpowiednio do skutków swojego postępowania, w każdych warunkach pozostają sługami Boga. Będąc w energii materialnej, żywa istota służy materialnym zmysłom, będąc zaś w energii duchowej służy

bezpośrednio Najwyższemu Panu. W każdym przypadku jest ona jednak sługą Boga. Taka wizja równości jest doskonała w osobie świadomej Kṛṣṇy.

TEKST 30

यो मां पश्यति सर्वत्र सर्वं च मयि पश्यति ।
तस्याहं न प्रणश्यामि स च मे न प्रणश्यति ॥३०॥

yo māṁ paśyati sarvatra
sarvaṁ ca mayi paśyati
tasyāhaṁ na praṇaśyāmi
sa ca me na praṇaśyati

yaḥ-ktokolwiek; *mām*-Mnie; *paśyati*-widzi; *sarvatra*-wszędzie; *sarvam*-wszystko; *ca*-i; *mayi*-we Mnie; *paśyati*-widzi on; *tasya*-jego; *aham*-Ja; *na*-nie; *praṇaśyāmi*-jestem stracony; *saḥ*-on; *ca*-również; *me*-dla Mnie; *na*-ani nie; *praṇaśyati*-jest stracony.

TŁUMACZENIE

Kto widzi Mnie wszędzie i wszystko widzi we Mnie, ten zawsze jest ze Mną i Ja jestem z nim.

ZNACZENIE

Osoba świadoma Kṛṣṇy wszędzie widzi Pana Kṛṣṇę i wszystko widzi w Nim. Takiej osobie może wydawać się, że widzi wszystkie oddzielne manifestacje natury materialnej, jednak w każdym przypadku jest ona świadoma Kṛṣṇy, wiedząc, że wszystko jest manifestacją Jego energii. Nic nie może istnieć bez Kṛṣṇy i Kṛṣṇa jest Panem wszystkiego - taka jest podstawowa zasada świadomości Kṛṣṇy. Świadomość Kṛṣṇy jest rozkwitem miłości do Kṛṣṇy. Jest to pozycja transcendentalna, nawet w stosunku do wyzwolenia materialnego. Jest to stan wykraczający poza samo-realizację, w którym wielbiciel staje się jednym z Kṛṣṇą w tym sensie, że Kṛṣṇa staje się wszystkim dla Swojego wielbiciela, a wielbiciel osiąga pełnię w miłości do Kṛṣṇy. Wtedy tworzy się bardzo intymny związek pomiędzy Panem i Jego wielbicielem. Na tym etapie żywa istota osiąga swoje wieczne życie. Osoba Boga nigdy nie znika wówczas sprzed oczu Swojego wielbiciela. Natomiast "wtopienie się" w Kṛṣṇę jest duchowym unicestwieniem. Wielbiciel Pana nie podejmuje takiego ryzyka. W *Brahma-saṁhitā* jest powiedziane:

premāñjana-cchurita-bhakti-vilocanena
santaḥ sadaiva hṛdayeṣu vilokayanti.
yaṁ śyāmasundaram acintya-guṇa-svarūpaṁ
govindam ādi-puruṣaṁ tam ahaṁ bhajāmi

"Wielbię Najwyższego Pana, Govindę, zawsze oglądanego przez Jego wielbiciela oczami przesłoniętymi mgłą miłości. Wielbiciel widzi Go w Jego wiecznej formie Śyāmasundary wewnątrz swojego serca." (*Bs.* 5.38)

Na tym etapie Pan Kṛṣṇa nigdy nie znika sprzed oczu Swojego wielbiciela, ani też wielbiciel nigdy nie traci widoku Pana. To samo odnosi się do *yogīna*, który ogląda Pana jako Paramātmę. Taki *yogīn* przeistacza się w czystego wielbiciela i nie może znieść ani chwili bez oglądania Pana wewnątrz siebie.

TEKST 31

सर्वभूतस्थितं यो मां भजत्येकत्वमास्थितः ।
सर्वथा वर्तमानोऽपि स योगी मयि वर्तते ॥ ३१ ॥

sarva-bhūta-sthitaṁ yo māṁ
bhajaty ekatvam āsthitaḥ
sarvathā vartamāno'pi
sa yogī mayi vartate

sarva-bhūta-sthitam-usytuowany w sercu każdego; *yaḥ*-ten, kto; *mām*-Mnie; *bhajati*-służy w oddaniu; *ekatvam*-jedność; *āsthitaḥ*-w ten sposób usytuowany; *sarvathā*-pod każdym względem; *vartamānaḥ*-usytuowany; *api*-pomimo; *saḥ*-on; *yogī*-transcendentalista; *mayi*-Mnie; *vartate*-pozostaje.

TŁUMACZENIE

Yogīn, który wie, że Ja i Dusza Najwyższa we wszystkich stworzeniach jesteśmy jednym - wielbi Mnie i we wszystkich okolicznościach pozostaje pogrążony we Mnie.

ZNACZENIE

Yogīn, który praktykuje medytację o Duszy Najwyższej, widzi wewnątrz siebie kompletną cząstkę Kṛṣṇy - czteroramiennego Viṣṇu trzymającego konchę, dysk, berło i kwiat lotosu. *Yogīn* powinien wiedzieć, że Viṣṇu nie jest

różny od Kṛṣṇy. Kṛṣṇa w tej formie (jako Dusza Najwyższa) obecny jest w sercu każdej istoty. Co więcej, nie ma żadnej różnicy pomiędzy nieskończoną ilością Dusz Najwyższych obecnych w nieskończonej liczbie serc. Nie ma też różnicy między osobą świadomą Kṛṣṇy, zawsze zaagnażowaną w transcendentalną służbę miłości dla Kṛṣṇy, i doskonałym *yogīnem* pogrążonym w medytacji o Duszy Najwyższej. *Yogīn* w świadomości Kṛṣṇy - nawet chociaż może być zaangażowany w różnego rodzaju czynności w tym świecie materialnym - zawsze pogrążony jest w Kṛṣṇie. Potwierdza to Śrīla Rūpa Gosvāmī w *Bhakti-rasāmṛta-sindhu: nikhileṣu avasthāsu jīvanmukta sa ucyate*. Wielbiciel Pana, który zawsze działa w świadomości Kṛṣṇy jest już wyzwolony. W *Nārada-pañcarātra* jest to potwierdzone w ten sposób:

dik-kālādy-anavacchinne kṛṣṇe ceto vidhāya ca
tanmayo bhavati kṣipraṁ jīvo brahmaṇi yojayet.

"Przez skoncentrowanie swojej uwagi na transcendentalnej formie Kṛṣṇy, który jest wszech-przenikający i poza czasem i przestrzenią, można pogrążyć się w myślach o Kṛṣṇie i w ten sposób osiągnąć szczęśliwy stan transcendentalnego obcowania z Nim."

Świadomość Kṛṣṇy jest najwyższym stanem ekstazy w praktyce *yogi*. Już samo zrozumienie, że Kṛṣṇa obecny jest w sercu każdego jako Paramātmā, czyni *yogīna* doskonałym. *Vedy* potwierdzają tą niepojętą moc Pana w następujący sposób:

eko'pi san bahudhā yo'vabhāti
aiśvaryād rūpam ekaṁ ca sūryavad bahudheyate.

"Viṣṇu jest jeden, a jednak jest On wszech-przenikający. Dzięki Swojej niepojętej mocy jest On obecny wszędzie, pomimo tego, iż posiada jedną formę. Podobnie jak słońce, pojawia się On w wielu miejscach na raz."

TEKST 32

आत्मौपम्येन सर्वत्र समं पश्यति योऽर्जुन।
सुखं वा यदि वा दुःखं स योगी परमो मतः॥ ३२॥

ātmaupamyena sarvatra
samaṁ paśyati yo'rjuna
sukhaṁ vā yadi vā duḥkhaṁ
sa yogī paramo mataḥ

ātma-jażń; *aupamyena*-przez porównanie; *sarvatra*-wszędzie; *samam*-równość; *paśyati*-widzi; *yaḥ*-ten, kto; *arjuna*-O Arjuno; *sukham*-szczęście; *vā*-albo; *yadi*-jeśli; *vā*-albo; *duḥkham*-niedola; *saḥ*-taki; *yogī*-transcendentalista; *paramaḥ*-doskonały; *mataḥ*-uważany.

TŁUMACZENIE

Ten jest doskonałym yogīnem, O Arjuno, kto poprzez porównanie z sobą samym, widzi prawdziwą równość wszystkich istot, zarówno w ich szczęściu, jak i niedoli.

ZNACZENIE

Doskonałym *yogīnem* jest osoba świadoma Kṛṣṇy. Dzięki swojemu osobistemu doświadczeniu jest ona też świadoma szczęścia i nieszczęścia wszystkich istot. Przyczyna niedoli żywej istoty leży w zapomnieniu jej związku z Bogiem. A przyczyną szczęścia jest wiedza, że Kṛṣṇa jest najwyższym podmiotem radości we wszystkich czynnościach ludzkiej istoty (tzn., że ma On największe prawo do korzystania z rezultatów wszystkich naszych czynów). Kṛṣṇa jest właścicielem wszystkich lądów i planet. Doskonały *yogīn* jest najbardziej szczerym przyjacielem wszystkich żywych istot. Wie on, że żywa istota pozostająca pod wpływem sił natury materialnej i uwarunkowana przez nie, podlega trzem rodzajom nieszczęść materialnych z powodu zapomnienia o swoim związku z Kṛṣṇą. Ponieważ osoba świadoma Kṛṣṇy jest szczęśliwa, dlatego próbuje wszędzie rozprzestrzeniać wiedzę o Kṛṣṇie. Doskonały *yogīn*, który wszędzie usiłuje nauczać o wadze świadomości Kṛṣṇy - jest najlepszym filantropem w świecie i jest najdroższym sługą Pana. *Na tasmāt kaścid me priyakṛt tamaḥ*. Innymi słowy, wielbiciel Pana zawsze bierze pod uwagę dobro wszystkich żywych istot, a zatem jest prawdziwym przyjacielem każdego. Jest najlepszym *yogīnem*, gdyż nie pragnie on doskonałości w *yodze* dla własnej korzyści, ale stara się pomóc innym. Nigdy nie zazdrości też swoim bliźnim. Taka jest różnica pomiędzy czystym wielbicielem Pana, a *yogīnem* zainteresowanym jedynie swoim własnym oświeceniem. *Yogīn*, który schronił się w odludnym miejscu, aby tam medytować w doskonałych warunkach, nie może być tak doskonały jak *bhakta*, który czyni wszystko, aby skierować każdego człowieka ku świadomości Kṛṣṇy.

TEKST 33

अर्जुन उवाच ।
योऽयं योगस्त्वया प्रोक्तः साम्येन मधुसूदन ।
एतस्याहं न पश्यामि चञ्चलत्वात्स्थितिं स्थिराम् ॥३३॥

arjuna uvāca
yo'yaṁ yogas tvayā proktaḥ
sāmyena madhusūdana
etasyāhaṁ na paśyāmi
cañcalatvāt sthitiṁ sthirām

arjunaḥ uvāca-Arjuna rzekł; *yaḥ*-system; *ayam*-ten; *yogaḥ*-mistycyzm; *tvayā*-przez Ciebie; *proktaḥ*-opisany; *sāmyena*-na ogół; *madhusūdana*-O zabójco demona Madhu; *etasya*-tego; *aham*-ja; *na*-nie; *paśyāmi*-widzę; *cañcalatvāt*-ponieważ jest niespokojny; *sthitim*-położenie; *sthirām*-spokojny.

TŁUMACZENIE

Arjuna rzekł: O Madhusūdano, system yogi, który teraz opisałeś, wydaje mi się niepraktyczny i przekraczający moje możliwości, gdyż umysł mój jest zmienny i niespokojny.

ZNACZENIE

Arjuna odrzucił tutaj przedstawiony mu przez Pana Kṛṣṇę system *yogi* mistycznej, której opis zaczyna się słowami *śacau deśe* i kończy słowami *yogī paramaḥ*. Nie czuł się na siłach, aby go praktykować. W tym wieku Kali, opuszczenie domu i udanie się do odludnego miejsca w górach czy w lasach w celu praktykowania *yogi*, jest dla zwykłego człowieka czymś zupełnie niemożliwym. Dla tego wieku charakterystyczna jest ciężka walka o życie, które zresztą nie trwa długo. Ludzie nie mają poważnego stosunku do samorealizacji nawet prostymi i praktycznymi metodami, nie mówiąc już o tym trudnym systemie *yogi*, który wymaga odpowiedniego sposobu życia, określonego sposobu siedzenia, wyboru odpowiedniego miejsca i umysłu wolnego od wszelkich zajęć materialnych. Jako człowiek praktyczny, Arjuna uważał, iż niemożliwością jest praktykowanie tego systemu *yogi*, mimo iż sam

obdarzony był wieloma zdolnościami. Należał do rodziny królewskiej i posiadał wiele wartościowych zalet, był wielkim wojownikiem, bardzo długo żył, a przede wszystkim był najbliższym przyjacielem Pana Kṛṣṇy, Najwyższej Osoby Boga. Pięć tysięcy lat temu miał o wiele więcej udogodnień, niż my mamy teraz, a jednak odrzucił ten system *yogi*. Nie znajdujemy żadnych wzmianek historycznych o tym, aby kiedykolwiek go praktykował. Zatem system ten należy uznać za niemożliwy do praktykowania w tym wieku. Oczywiście, może być on możliwy dla bardzo niewielu niezwykłych osób, ale dla większości ludzi jest to propozycja nie do przyjęcia. Jeśli tak było pięć tysięcy lat temu, to co dopiero mówić o czasach obecnych? Ci, którzy starają się naśladować ten system *yogi* w różnych tzw. szkołach i towarzystwach, chociaż zadowoleni są z siebie, tracą tylko czas. Zupełnie nieświadomi są prawdziwego celu takiej praktyki.

TEKST 34

चञ्चलं हि मनः कृष्ण प्रमाथि बलवद्दृढम् ।
तस्याहं निग्रहं मन्ये वायोरिव सुदुष्करम् ॥ ३४॥

cañcalaṁ hi manaḥ kṛṣṇa
pramāthi balavad dṛḍham
tasyāhaṁ nigrahaṁ manye
vāyor iva suduṣkaram

cañcalam-niespokojny; *hi*-z pewnością; *manaḥ*-umysł; *kṛṣṇa*-O Kṛṣṇo; *pramāthi*-poruszony; *balavat*-silny; *dṛḍham*-uparty; *tasya*-jego; *aham*-ja; *nigraham*-pokonanie; *manye*-myślę; *vāyoḥ*-wiatru; *iva*-jak; *suduṣkaram* -trudny.

TŁUMACZENIE

Ponieważ umysł jest niespokojny, buntowniczy, uparty i bardzo silny, O Kṛṣṇo, pokonanie go zdaje mi się być sztuką trudniejszą, niż ujarzmienie wiatru.

ZNACZENIE

Umysł jest tak silny i uparty, że czasami pokonuje inteligencję, chociaż to on ma być sługą inteligencji. Niewątpliwie trudno jest kontrolować umysł

człowiekowi w tym praktycznym świecie, gdzie na każdym kroku musi on stawiać czoła tak wielu przeciwieństwom. Ktoś w sposób sztuczny może próbować osiągnąć umysłowe zrównoważenie, zarówno w stosunku do przyjaciół jak i do wrogów, ale właściwie żaden przeciętny człowiek nie może tego dokonać, gdyż jest to trudniejsze od kontrolowania wiejącego wiatru. Literatura wedyjska mówi:

ātmānaṁ rathinaṁ viddhi śarīraṁ ratham eva ca
buddhintu sārathiṁ viddhi manaḥ pragraham eva ca
indriyāṇi hayānāhur viṣayāṁs teṣu gocarān
ātmendriya-mano-yukto bhoktety āhur manīṣiṇaḥ.

"Indywidualna istota jest pasażerem w wozie swego ciała, którego woźnicą jest inteligencja. Umysł jest powozem, a końmi są zmysły. Dusza jest zatem cierpiącym lub radującym się pasażerem w towarzystwie umysłu i zmysłów. Tak rozumieją to wielcy myśliciele." Inteligencja ma kierować umysłem, który jednak jest tak silny i uparty, że często pokonuje nawet inteligencję. Taki silny umysł może być kontrolowany przez praktykę *yogi*, ale metoda ta nie jest praktyczna dla takiego "światowego" człowieka jak Arjuna. A cóż dopiero możemy powiedzieć o człowieku współczesnym? Użyte tutaj porównanie jest bardzo trafne: nie można ujarzmić wiejącego wiatru, a jeszcze trudniej jest ujarzmić niespokojny umysł. Najłatwiejszy sposób kontrolowania umysłu, który podał Pan Caitanya, to intonowanie w pełnej pokorze "Hare Kṛṣṇa", wielkiej wyzwalającej *mantry*. Polecana metoda polega na całkowitym pogrążeniu swego umysłu w Kṛṣṇie: *sa vai manaḥ kṛṣṇa-padāravindayoḥ*. Tylko wtedy umysł może pozostać niewzruszony w każdej sytuacji.

TEKST 35

श्रीभगवानुवाच ।
असंशयं महाबाहो मनो दुर्निग्रहं चलम् ।
अभ्यासेन तु कौन्तेय वैराग्येण च गृह्यते ॥३५॥

śrī bhagavān uvāca
asaṁśayaṁ mahā-bāho
mano durnigrahaṁ calam
abhyāsena tu kaunteya
vairāgyeṇa ca gṛhyate

śrī bhagavān uvāca-Osoba Boga rzekł; *asaṁśayam*-bez wątpienia; *mahā-bāho*-O potężnie uzbrojony; *manaḥ*-umysł; *durnigraham*-trudny do utrzymania w karbach; *calam*-niespokojny; *abhyāsena*-przez praktykę; *tu*-ale; *kaunteya*-O synu Kuntī; *vairāgyeṇa*-przez uwolnienie się od przywiązań; *ca*-również; *gṛhyate*-może być w ten sposób kontrolowany.

TŁUMACZENIE

Błogosławiony Pan rzekł: O potężny synu Kuntī, niewątpliwie bardzo trudno jest utrzymać w karbach niespokojny umysł, ale jest to możliwe przez ciągłą praktykę i przez uwolnienie się od przywiązań.

ZNACZENIE

Pan potwierdza zdanie Arjuny, że bardzo trudno jest kontrolować uparty umysł, ale jednocześnie mówi, że jest to możliwe przez praktykę i uwolnienie się od przywiązań. Na czym polega ta praktyka? W obecnym wieku nikt nie może ściśle przestrzegać takich nakazów, jak schronienie się w świętym miejscu, skoncentrowanie umysłu na Duszy Najwyższej, opanowanie zmysłów i umysłu, zachowanie celibatu, życie w samotności, etc. Przez praktykę świadomości Kṛṣṇy można jednak zaangażować się w dziewięć rodzajów służby oddania dla Pana. Przede wszystkim należy słuchać o Kṛṣṇie. Jest to potężna metoda transcendentalna służąca uwolnieniu umysłu od wszelkich wątpliwości. Im więcej się słucha o Kṛṣṇie, tym bardziej zostaje się oświeconym i obojętnym na wszystko, co mogłoby oddalić umysł od Kṛṣṇy. Poprzez nieangażowanie umysłu w czynności nie poświęcone Panu, można łatwo nauczyć się *vairāgyi*. *Vairāgya* oznacza uwolnienie się od przywiązania do materii i pogrążenie umysłu w duchu. Jest to trudniejsze dla impersonalistów, podczas gdy *bhakta* bez trudu przywiązuje umysł do czynów Kṛṣṇy. Jest to praktyczne, gdyż przez słuchanie o Kṛṣṇie automatycznie przywiązujemy się do Najwyższego Ducha. To przywiązanie nazywa się *pareśānubhūti*, czyli zadowoleniem duchowym. Jest ono porównywane do zadowolenia, które odczuwa głodny człowiek przy każdym kęsie spożywanego pokarmu. W podobny sposób odczuwa się zadowolenie transcendentalne podczas pełnienia służby oddania, kiedy umysł uwalnia się od przywiązań do rzeczy materialnych. Jest to podobne leczeniu choroby doskonałą metodą leczniczą i właściwą dietą. Słuchanie o transcendentalnych czynach Pana Kṛṣṇy jest zatem doskonałą metodą leczniczą dla szalonego umysłu, a spożywanie

pokarmu ofiarowanego Kṛṣṇie jest odpowiednią dietą dla cierpiącego pacjenta. Tą metodą leczniczą jest proces świadomości Kṛṣṇy.

TEKST 36

असंयतात्मना योगो दुष्प्राप इति मे मतिः ।
वश्यात्मना तु यतता शक्योऽवाप्तुमुपायतः॥३६॥

asaṁyatātmanā yogo
duṣprāpa iti me matiḥ
vaśyātmanā tu yatatā
śakyo'vāptum upāyataḥ

asaṁyata-nieokiełznany; *ātmanā*-przez umysł; *yogaḥ*-samo-realizacja; *duṣprāpaḥ*-trudna do osiągnięcia; *iti*-w ten sposób; *me*-Moje; *matiḥ*-zdanie; *vaśya*-kontrolowany; *ātmanā*-przez umysł; *tu*-ale; *yatatā*-starając się; *śakyaḥ*-praktyczny; *avāptum*-do osiągnięcia; *upāyataḥ*-właściwe środki.

TŁUMACZENIE

Wielkim trudem jest samo-realizacja dla tego, kto posiada nieokiełznany umysł. Ten natomiast, kto umysł opanował i kto stosuje odpowiednie środki, ten może być pewien sukcesu. Takie jest Moje zdanie.

ZNACZENIE

Najwyższa Osoba Boga oznajmia, że ten, kto nie stosuje właściwej metody leczniczej w celu uwolnienia umysłu od zaangażowania w sprawy materialne, raczej nie osiągnie sukcesu w samo-realizacji. Usiłowanie praktykowania *yogi* przy jednoczesnym zaangażowaniu umysłu w uciechy materialne, podobne jest próbom rozniecania ognia przez polewanie go wodą. Praktyka *yogi* bez kontrolowania umysłu jest jedynie stratą czasu. Pokazy *yogi* mogą być intratne materialnie, ale są bezużyteczne jeśli chodzi o samo-realizację. Umysł musi być kontrolowany przez nieustanne angażowanie go w transcendentalną służbę miłości dla Pana. Nie można trwale kontrolować umysłu, jeśli nie jest się zaangażowanym w świadomość Kṛṣṇy. Osoba świadoma Kṛṣṇy osiąga efekty praktyki *yogi* bez specjalnych wysiłków, natomiast praktykujący *yogę* nie może osiągnąć sukcesu bez świadomości Kṛṣṇy.

TEKST 37

अर्जुन उवाच ।
अयतिः श्रद्धयोपेतो योगाच्चलितमानसः ।
अप्राप्य योगसंसिद्धिं कां गतिं कृष्ण गच्छति ॥३७॥

arjuna uvāca
ayatiḥ śraddhayopeto
yogāc calita-mānasaḥ
aprāpya yoga-saṁsiddhiṁ
kāṁ gatiṁ kṛṣṇa gacchati

arjunaḥ uvāca-Arjuna rzekł; *ayatiḥ*-transcendentalista, który nie odniósł sukcesu; *śraddhayā*-z wiarą; *upetaḥ*-zaangażowany; *yogāt*-z mistycznego połączenia; *calita*-który zboczył; *mānasaḥ*-tego, który ma taki umysł; *aprāpya*-doznając niepowodzenia; *yoga-saṁsiddhim*-najwyższa doskonałość w *yodze*; *kām*-jakie; *gatim*-przeznaczenie; *kṛṣṇa*-O Kṛṣṇo; *gacchati* -osiąga.

TŁUMACZENIE

Arjuna rzekł: Jakie jest przeznaczenie człowieka wierzącego, który nie wytrwa w procesie samo-realizacji i zostaje pochłonięty sprawami materialnymi, nie osiągając tym samym doskonałości w yodze?

ZNACZENIE

Bhagavad-gītā opisuje ścieżkę samo-realizacji, czyli mistycyzmu. Podstawową zasadą samo-realizacji jest wiedza, że żywa istota nie jest tym ciałem materialnym. Jest ona różna od niego i szczęście może tylko znaleźć w wiecznym życiu, pełnym radości i wiedzy, które to cechy są transcendentalne w stosunku do ciała i umysłu. Do samo-realizacji dochodzi się ścieżką wiedzy, poprzez praktykę ośmiostopniowego systemu *yogi* albo poprzez praktykę *bhakti-yogi*. W każdym z tych procesów należy uświadomić sobie organiczną pozycję żywej istoty, jej związek z Bogiem oraz metodę, poprzez którą można odnowić ten utracony związek i osiągnąć najwyższy stan doskonałej świadomości Kṛṣṇy. Stosując się do jednej z trzech wyżej wymienionych metod na pewno osiągnie się - wcześniej czy później - najwyższy cel. Pan zapewnił o tym w rozdz. drugim - nawet niewielki wysiłek na ścieżce transcendentalnej

daje wielką nadzieję na wyzwolenie. Spośród tych trzech metod, szczególnie odpowiednią dla tego wieku jest *bhakti-yoga*, która jest najbardziej bezpośrednią metodą realizacji Boga. Arjuna chcąc jeszcze upewnić się o tym, prosi Pana Kṛṣṇę, aby potwierdził Swoje wcześniejsze zdanie. Praktyka ośmiostopniowego systemu *yogi* i proces kultywowania wiedzy są na ogół bardzo trudne dla tego wieku, pomimo faktu, że ktoś może bardzo poważnie podchodzić do ścieżki samo-realizacji. Z wielu powodów można nie odnieść sukcesu, nawet pomimo stałego wysiłku. Przede wszystkim, ktoś może nie podołać wymaganiom danego procesu. Podążanie ścieżką transcendentalną jest bardziej lub mniej wypowiedzeniem wojny energii iluzorycznej. Wskutek tego, kiedy tylko jakaś osoba usiłuje uwolnić się ze szponów tej energii, energia ta próbuje pokonać ją wszelkiego rodzaju ponętami. Uwarunkowana dusza i tak już znajduje się od urokiem sił natury materialnej i jest wszelka szansa, że będzie wabiona ponownie, nawet w czasie praktykowania dyscypliny transcendentalnej. Arjuna pragnie się dowiedzieć, jakie są skutki takiego zejścia ze ścieżki samo-realizacji.

TEKST 38

कच्चिन्नोभयविभ्रष्टश्छिन्नाभ्रमिव नश्यति ।
अप्रतिष्ठो महाबाहो विमूढो ब्रह्मणः पथि ॥ ३८ ॥

kaccin nobhaya-vibhraṣṭaś
chinnābhram iva naśyati
apratiṣṭho mahā-bāho
vimūḍho brahmaṇaḥ pathi

kaccit-czy; *na*-nie; *ubhaya*-zarówno; *vibhraṣṭaḥ*-ten, który zboczył; *chinna*-upadły; *abhram*-chmura; *iva*-podobnie; *naśyati*-znika; *apratiṣṭhaḥ*-bez żadnej pozycji; *mahā-bāho*-O potężny Kṛṣṇo; *vimūḍhaḥ*-zdezorientowany; *brahmaṇaḥ*-Transcendencji; *pathi*-na ścieżce.

TŁUMACZENIE

O potężny Kṛṣṇo, czy człowiek taki, zboczywszy ze ścieżki Transcendencji, nie znika jak rozpływająca się chmura, nie znajdując miejsca w żadnej sferze?

ZNACZENIE

Są dwa rodzaje postępu. Ci, którzy są materialistami, nie są zainteresowani Transcendencją. Bardziej interesuje ich postęp materialny na drodze rozwoju ekonomicznego albo promocja na wyższe planety poprzez odpowiednie działanie. Kiedy ktoś wchodzi na ścieżkę Transcendencji, musi porzucić wszelką działalność materialną i poświęcić wszystkie formy tak zwanego szczęścia materialnego. Jeśli aspirujący transcendentalista nie odnosi sukcesu, wtedy traci dwie drogi; innymi słowy, nie może cieszyć się ani szczęściem materialnym, ani sukcesem duchowym. Nie zajmuje żadnej pozycji - jest jak rozwiana chmura. Czasami jakaś chmurka odłącza się od małej chmury i przyłącza się do dużej. Jeśli jednak nie napotka dużej chmury, zostaje wtedy rozwiana przez wiatr i przestaje istnieć. *Brahmaṇaḥ pathi* jest ścieżką transcendentalnej realizacji przez poznanie siebie jako zasadniczo duchowej cząstki Najwyższego Pana, który manifestuje się jako Brahman, Paramātmā i Bhagavān. Pan Śrī Kṛṣṇa jest pełną manifestacją Najwyższej Absolutnej Prawdy i dlatego ten, kto podporządkuje się Najwyższej Osobie - odnosi sukces. Osiągnięcie tego celu poprzez realizację Brahmana i Paramātmy wymaga bardzo wielu okresów życia: *Bahūnāṁ janmanām ante.* Dlatego najdoskonalszą z transcendentalnych realizacji jest *bhakti-yoga*, czyli świadomość Kṛṣṇy, która jest metodą bezpośrednią.

TEKST 39

एतन्मे संशयं कृष्ण छेत्तुमर्हस्यशेषतः ।
त्वदन्यः संशयस्यास्य छेत्ता न ह्युपपद्यते ॥ ३९ ॥

etan me saṁśayaṁ kṛṣṇa
chettum arhasy aśeṣataḥ
tvad-anyaḥ saṁśayasyāsya
chettā na hy upapadyate

etat-to jest; *me*-moja; *saṁśayam*-wątpliwość; *kṛṣṇa*-OKṛṣṇo; *chettum*-rozwiać; *arhasi*-poproszony o zrobienie tego; *aśeṣataḥ*-całkowicie; *tvat*-Ciebie Samego; *anyaḥ*-bez; *saṁśayāsya*-wątpliwości; *asya*-tego; *chettā*-usuwający; *na*-nigdy; *hi*-z pewnością; *upapadyate*-znaleźć.

TŁUMACZENIE

O Kṛṣṇo, proszę, rozprosz te moje wątpliwości. Oprócz Ciebie, nikt nie jest w stanie tego zrobić.

ZNACZENIE

Kṛṣṇa jest doskonałym znawcą przeszłości, teraźniejszości i przyszłości. Na początku *Bhagavad-gīty* Pan powiedział, że wszystkie żywe istoty istniały jako indywidua w przeszłości, istnieją jako takie teraz i zachowają swą indywidualność w przyszłości, nawet po wyzwoleniu z materialnego uwikłania. A zatem wyjaśnił On już problem przyszłości indywidualnej żywej istoty. Teraz Arjuna pragnie dowiedzieć się, jaka przyszłość czeka transcendentalistę, któremu się nie powiodło. Nikt nie przewyższa Kṛṣṇy ani nikt nie jest Mu równy, więc oczywiście nie mogą Mu też dorównać tzw. wielcy mędrcy i filozofowie będący w łaskach natury materialnej. Wypowiedź Kṛṣṇy jest zatem ostateczną i pełną odpowiedzią na wszystkie wątpliwości, jako że zna On doskonale przeszłość, teraźniejszość i przyszłość - nikt natomiast nie zna Jego. Jedynie Kṛṣṇa i wielbiciel świadomy Kṛṣṇy mogą znać prawdziwą postać rzeczy.

TEKST 40

श्रीभगवानुवाच ।
पार्थ नैवेह नामुत्र विनाशस्तस्य विद्यते ।
न हि कल्याणकृत्कश्चिद्दुर्गतिं तात गच्छति ॥४०॥

srī bhagavān uvāca
pārtha naiveha nāmutra
vināśas tasya vidyate
na hi kalyāṇa-kṛt kaścid
durgatiṁ tāta gacchati

śrī bhagavān uvāca-Najwyższa Osoba Boga rzekł; *pārtha*-O synu Pṛthy; *na eva*-nigdy tak nie jest; *iha*-w tym świecie materialnym; *na*-nigdy; *amutra*-w przyszłym życiu; *vināśaḥ*-zniszczenie; *tasya*-jego; *vidyate*-istnieje; *na*-nigdy; *hi*-z pewnością; *kalyāṇa-kṛt*-ten, kto spełnia dobre czyny; *kaścit*-każdy; *durgatim*-degradacja; *tāta*-później; *gacchati*-idzie.

TŁUMACZENIE

Błogosławiony Pan rzekł: Synu Pṛthy, transcendentalista, który oddaje się dobrym czynom nie ginie ani w tym świecie, ani w świecie duchowym. Kto czyni dobrze, Mój przyjacielu, ten nigdy nie zostaje pokonany przez zło.

ZNACZENIE

W *Śrīmad-Bhāgavatam* (1.5.17) Śrī Nārada Muni instruuje Vyāsadevę w następujący sposób:

tyaktvā sva-dharmaṁ caraṇāmbujaṁ harer
bhajann apakko 'tha patet tato yadi
yatra kva vābhadram abhūd amuṣya kiṁ
ko vārtha āpto 'bhajatāṁ sva-dharmataḥ

"Jeśli ktoś porzuca wszelkie materialne nadzieje i poszukiwania i przyjmuje całkowite schronienie w Najwyższej Osobie Boga, nie ma dla niego żadnej straty ani degradacji. Z drugiej strony, ten, kto nie jest wielbicielem Pana, może całkowicie poświęcić się swoim zawodowym obowiązkom, a mimo to, nie zyskuje nic". Dla ludzi z perspektywami materialnymi istnieje wiele czynności, zarówno zwyczajowych, jak i polecanych w pismach. Jednak dla duchowego postępu w życiu, dla świadomości Kṛṣṇy, transcendentalista powinien porzucić wszelką działalność materialną. Ktoś może argumentować, że przez świadomość Kṛṣṇy można osiągnąć doskonałość, ale tylko wtedy, jeśli ukończy się ten proces. W przypadku, gdy nie osiągnie się takiego stanu doskonałości, traci się zarówno materialnie, jak i duchowo. Pisma święte mówią, że trzeba cierpieć wskutek tego, że nie wypełniło się swoich obowiązków. Zatem, jeśli komuś nie udało się właściwie wypełnić swoich obowiązków transcendentalnych, doświadczy tego skutków. *Bhāgavatam* zapewnia takiego pechowego transcendentalistę, że nie ma on powodów do obaw. Chociaż może podlegać on wpływom następstw niewłaściwego wypełniania obowiązków, to jednak nie ma dla niego żadnej straty. Czyny w świadomości Kṛṣṇy nigdy nie są zapominane, a ten, który był w nie zaangażowany, będzie kontynuował je i w następnym życiu, nawet gdyby urodził się w niepobożnej rodzinie. Z drugiej strony, ten, kto sumiennie wypełnia swoje obowiązki, niekoniecznie osiągnie pomyślne efekty, jeśli nie jest świadomy Kṛṣṇy.

Ludzkość można podzielić na dwie grupy; mianowicie tych, którzy prowadzą uregulowany tryb życia i tych, którzy nie uznają żadnych zasad. Ci,

którzy zajmują się jedynie zwierzęcym zadowalaniem zmysłów, bez wiedzy o swoim przyszłym życiu czy zbawieniu duchowym, należą do grupy nie kierującej się w życiu zasadami. Ci natomiast, którzy przestrzegają nakazów pism świętych odnoszących się do ich obowiązków, zaliczani są do grupy prowadzącej uregulowany tryb życia. Osoby, które nie uznają zasad - zarówno cywilizowane, jak i niecywilizowane, wykształcone, jak i niewykształcone, mocne i słabe - pełne są zwierzęcych skłonności. Działanie ich nigdy nie jest dobre, gdyż oddając się jedynie zwierzęcym skłonnościom (jakimi są: jedzenie, spanie, obrona i prokreacja) wiecznie pozostają w świecie materialnym, który jest zawsze pełen niedoli. Z drugiej strony, ci, którzy kierują się zaleceniami pism świętych, stopniowo dochodząc do świadomości Kṛṣṇy, czynią prawdziwy postęp w życiu.

Osoby podążające pomyślną ścieżką można z kolei podzielić na trzy grupy, mianowicie: 1) tych, którzy przestrzegają nakazów pism świętych, ciesząc się dobrami materialnymi, 2) tych, którzy starają się znaleźć ostateczne wyzwolenie z egzystencji materialnej. 3) tych, którzy są wielbicielami świadomymi Kṛṣṇy. Osoby, które przestrzegają nakazów pism świętych dla osiągnięcia szczęścia materialnego, mogą być dalej podzielone na dwie klasy: tych, którzy pracują dla zysków i tych, którzy nie pragną niczego dla zadowalania zmysłów. Pierwsi z nich mogą osiągnąć wyższy poziom życia - nawet promocję na wyższe planety, ale ponieważ nie uwalniają się od egzystencji materialnej - nie podążają prawdziwie pomyślną drogą. Jedynymi pomyślnymi czynami są te, które prowadzą do wyzwolenia. Każde działanie nie prowadzące do samo-realizacji czy uwolnienia się od materialnej koncepcji życia, nie ma żadnej pozytywnej wartości. Jedyną pomyślną działalnością jest zatem działanie w świadomości Kṛṣṇy. A kto dobrowolnie zaakceptuje wszelkie niewygody cielesne dla uczynienia postępu na ścieżce świadomości Kṛṣṇy, może być nazwany doskonałym transcendentalistą praktykującym surowe wyrzeczenie. A ponieważ ośmiostopniowa *yoga* ostatecznie prowadzi do zrealizowania świadomości Kṛṣṇy, jest ona również pomyślną praktyką. I zaprawdę nikt, kto w tym celu czyni wszystko, co leży w jego mocy, nie musi obawiać się degradacji.

TEKST 41

प्राप्य पुण्यकृतां लोकानुषित्वा शाश्वतीः समाः।
शुचीनां श्रीमतां गेहे योगभ्रष्टोऽभिजायते ॥४१॥

prāpya puṇya-kṛtāṁ lokān
uṣitvā śāśvatīḥ samāḥ
śucīnāṁ śrīmatāṁ gehe
yoga-bhraṣṭo'bhijāyate

prāpya-po osiągnięciu; *puṇya-kṛtām*-tych, którzy spełniali pobożne czyny; *lokān*-planety; *uṣistvā*-po okresie zamieszkiwania; *śāśvatīḥ*-wielu; *samāḥ*-lat; *śucīnām*-pobożnych; *śrīmatām*-pomyślnych; *gehe*-w domu; *yoga-bhraṣṭaḥ*-ten, kto upadł ze ścieżki samo-realizacji; *abhijāyate*-rodzi się.

TŁUMACZENIE

Yogīn, który nie odniósł sukcesu, po wielu, wielu latach przyjemności na planetach pobożnych żywych istot, rodzi się w rodzinie prawych ludzi albo w bogatej rodzinie arystokratycznej.

ZNACZENIE

Yoginī, którym nie powiodło się w praktyce *yogi*, dzielą się na dwie klasy: do pierwszej zaliczani są ci, którzy upadli po uczynieniu niewielkiego postępu; druga klasa natomiast obejmuje tych, którzy upadli mając za sobą długą praktykę *yogi*. *Yogīn*, który upada po krótkim okresie praktyki, idzie na wyższe planety, gdzie dostają się pobożne istoty. Po spędzeniu tam długiego życia, jest on z powrotem przysyłany na tą planetę, rodząc się w rodzinie prawego *brāhmaṇa vaiṣṇavy* albo w bogatej rodzinie kupieckiej.

Prawdziwym celem praktyki *yogi* jest osiągnięcie najwyższej doskonałości w świadomości Kṛṣṇy. Osoby, które nie dochodzą do tego przeznaczenia i upadaja wabione urokami materii, mogą - dzięki łasce Pana - całkowicie zaspokoić swoje pragnienia materialne. Następnie otrzymują szansę pomyślnego życia w rodzinach prawych ludzi lub w rodzinach arystokratycznych. Ci, którzy rodzą się w takich rodzinach, mogą wykorzystać wynikłe z tego faktu udogodnienia i znowu spróbować wznieść się do pełnej świadomości Kṛṣṇy.

TEKST 42

अथवा योगिनामेव कुले भवति धीमताम् ।
एतद्धि दुर्लभतरं लोके जन्म यदीदृशम् ॥४२॥

athavā yoginām eva
kule bhavati dhīmatām
etaddhi durlabhataraṁ
loke janma yad īdṛśam

athavā-albo; *yoginām*-uczonych transcendentalistów; *eva*-na pewno; *kule*-w rodzinie; *bhavati*-rodzi się; *dhīmatām*-tych, którzy obdarzeni są wielką mądrością; *etat*-to; *hi*-na pewno; *durlabhataram*-bardzo rzadkie; *loke*-w tym świecie; *janma*-narodziny; *yat*-te, które; *īdṛśam*-takie.

TŁUMACZENIE

Albo też przychodzi na świat w rodzinie transcendentalistów, obdarzonych wielką mądrością. Zaprawdę, narodziny takie są rzadkością w tym świecie.

ZNACZENIE

Wysoko ocenione zostały tutaj narodziny w rodzinie *yogīnów* albo transcendentalistów (tych o wielkiej mądrości), ponieważ dziecko, które przyszło na świat w takiej rodzinie, otrzymuje bodźce duchowe już od samych początków życia. Jest tak szczególnie w rodzinach *ācāriów* albo *gosvāmīch*. Rodziny takie są wielce uczone i oddane Bogu - dzięki tradycji i praktyce, i często dzieci urodzone w takich czcigodnych rodzinach zostają mistrzami duchowymi. W Indiach jest wiele takich rodzin *ācāriów*, ale obecnie uległy one degeneracji z powodu nie wystarczającego wykształcenia i praktyki. Dzięki łasce Pana istnieją jeszcze nadal rodziny, które wychowują transcendentalistów, pokolenie po pokoleniu. Narodziny w takiej rodzinie są niewątpliwie wielkim szczęściem. Dzięki łasce Pana, nasz mistrz duchowy, Om Viṣṇupāda Śrī Śrīmad Bhaktisiddhānta Sarasvatī Gosvāmī Mahārāja i moja skromna osoba, obaj przyszliśmy na świat w takich rodzinach, i obaj byliśmy szkoleni w służbie oddania dla Pana od początku życia. Później spotkaliśmy się za zrządzeniem systemu transcendentalnego.

TEKST 43

तत्र तं बुद्धिसंयोगं लभते पौर्वदेहिकम् ।
यतते च ततो भूयः संसिद्धौ कुरुनन्दन ॥४३॥

tatra tam buddhi-saṁyogam
labhate paurva-dehikam
yatate ca tato bhūyaḥ
saṁsiddhau kuru-nandana

tatra-skutkiem tego; *tam*-to; *buddhi-saṁyogam*-odnowienie takiej świadomości; *labhate*-odzyskuje; *paurva*-poprzednia; *dehikam*-świadomość cielesna; *yatate*-dąży; *ca*-również; *tataḥ*-następnie; *bhūyaḥ*-znowu; *saṁsiddhau*-do doskonałości; *kuru-nandana*-O synu Kuru.

TŁUMACZENIE

Narodziwszy się w takiej rodzinie, odzyskuje on boską świadomość ze swojego poprzedniego życia i stara się poczynić dalsze postępy, aby osiągnąć pełny sukces, O synu Kuru.

ZNACZENIE

Przykładem takich pomyślnych narodzin - dla odnowienia osiągniętej w poprzednim życiu świadomości transcendentalnej - jest Król Bharata, który za trzecim razem przyszedł na świat w rodzinie dobrego *bramina*. Król Bharata był władcą świata i od jego czasów planeta ta znana jest wśród półbogów jako Bhāratavarṣa. Wcześniej była znana jako Ilāvartavarṣa. Władca ten już w młodym wieku zrezygnował z rządów - mając na celu osiągnięcie doskonałości duchowej, nie odniósł jednak sukcesu. W swoim następnym życiu urodził się w rodzinie dobrego *bramina* i znany był jako Jaḍabharata, jako że zawsze przebywał w odosobnieniu i z nikim nie rozmawiał. Później został odkryty przez Króla Rahūganę jako największy transcendentalista. Jego życie może służyć za przykład, że wysiłki transcendentalne, czyli praktyka *yogi*, nigdy nie idzie na marne. Dzięki łasce Pana transcendentalista dostaje powtórną szansę dla osiągnięcia pełnej doskonałości w świadomości Kṛṣṇy.

TEKST 44

पूर्वाभ्यासेन तेनैव ह्रियते ह्यवशोऽपि सः ।
जिज्ञासुरपि योगस्य शब्दब्रह्मातिवर्तते ॥४४॥

pūrvābhyāsena tenaiva
hriyate hy avaśo'pi saḥ
jijñāsur api yogasya
śabda-brahmātivartate

pūrva-poprzednia; *abhyāsena*-praktyka; *tena*-przez oddziaływanie; *eva*-z pewnością; *hriyate*-jest przyciągany; *hi*-niewątpliwie; *avaśaḥ*-bezradny; *api*-również; *saḥ*-on; *jijñāsuḥ*-pragnący wiedzieć; *api*-tak; *yogasya*-*yogīn*; *śabda-brahma*-nakazy pism świętych odnośnie rytuałów; *ativartate*-przekracza.

TŁUMACZENIE

Dzięki boskiej świadomości swojego poprzedniego życia, automatycznie zostaje on przyciągany przez zasady yogi - nawet ich nie szukając. Taki dociekliwy, dążący do yogi transcendentalista stoi zawsze ponad rytualistycznymi zasadami pism świętych.

ZNACZENIE

Zaawansowani *yogīni* nie są zbytnio zainteresowani rytuałami pism świętych, ale automatycznie przyciągani są przez zasady *yogi*, które mogą pomóc im wznieść się do pełnej świadomości Kṛṣṇy, najwyższej doskonałości *yogi*. Takie lekceważenie rytuałów wedyjskich przez zaawansowanych transcendentalistów *Śrīmad-Bhāgavatam* tłumaczy w sposób następujący:

aho bata śvapaco 'to garīyān
yajjihvāgre vartate nāma tubhyam
tepus tapas te juhuvuḥ sasnur āryā
bramānūcur nāma gṛṇanti ye te.
(*Bhāg.* 3.33.7)

"O mój Panie! Bardzo zaawansowane w życiu duchowym są osoby, które intonują Twoje święte imiona, nawet jeśli przyszły na świat w rodzinach zjadaczy psów. Z pewnością praktykowały one wszystkie rodzaje wyrzeczeń i spełniały wszelkie ofiary, kąpały się we wszystkich świętych miejscach i skończyły wszystkie studia nad świętymi pismami."

Słynny przykład tego dał Pan Caitanya, kiedy przyjął Ṭhākura Haridāsę na jednego ze Swoich najbliższych uczniów. Chociaż Ṭhākur Haridāsa przyszedł na świat w rodzinie muzułmańskiej, został podniesiony przez Pana Caitanya do godności *nāmācārya*, dzięki temu, że ściśle przestrzegał zasady

intonowania trzystu tysięcy świętych imion Pana dziennie: Hare Kṛṣṇa, Hare Kṛṣṇa, Kṛṣṇa Kṛṣṇa, Hare Hare/ Hare Rāma, Hare Rāma, Rāma Rāma, Hare Hare. I ponieważ intonował święte imiona Pana bezustannie, należy rozumieć, że w swoim poprzednim życiu musiał przejść przez wszystkie rytualistyczne praktyki *Ved*, znane jako *śabda-brahman*. Jeśli nie jest się oczyszczonym, nie można przyjąć zasad świadomości Kṛṣṇy ani intonować świętego imienia Pana - Hare Kṛṣṇa.

TEKST 45

प्रयत्नाद्यतमानस्तु योगी संशुद्धकिल्बिषः ।
अनेकजन्मसंसिद्धस्ततो याति परां गतिम् ॥४५॥

prayatnād yatamānas tu
yogī saṁśuddha-kilbiṣaḥ
aneka-janma-saṁsiddhas
tato yāti parāṁ gatim

prayatnāt-przez ścisłą praktykę; *yatamānaḥ*-ten, kto dąży; *tu*-ale; *yogī*-taki transcendentalista; *saṁśuddha*-oczyszczony; *kilbiṣaḥ*-wszelkie rodzaje grzechów; *aneka*-bardzo wiele; *janma*-narodziny; *saṁsiddhaḥ*-tak osiągnięta doskonałość; *tataḥ*-następnie; *yāti*-osiąga; *parām*-najwyższe; *gatim*-przeznaczenie.

TŁUMACZENIE

Jeśli yogin - uwolniwszy się od wszelkich nieczystości - robi szczery wysiłek, aby uczynić dalszy postęp, wtedy po wielu, wielu narodzinach, w których oddaje się takiej praktyce, osiąga najwyższy cel.

ZNACZENIE

Osoba urodzona w rodzinie prawych ludzi, rodzinie arystokratycznej czy świętej, staje się świadoma swoich korzystnych warunków dla praktykowania *yogi*. Dlatego z determinacją zabiera się do niedokończonego zadania i tym sposobem całkowicie oczyszcza się z wszelkich materialnych zanieczyszczeń. Kiedy ostatecznie uwolni się od tych wszelkich nieczystości, osiąga najwyższą doskonałość - świadomość Kṛṣṇy. Świadomość Kṛṣṇy jest doskonałym stanem wolności od wszelkich nieczystości. Potwierdza to *Bhagavad-gītā*:

yeṣāṁ tvanta-gataṁ pāpaṁ janānāṁ puṇya-karmaṇām
te dvandva-moha-nirmuktā-bhajante-māṁ dṛḍha-vratāḥ

"Kiedy ktoś po wielu, wielu narodzinach, w których spełniał pobożne czyny, uwalnia się całkowicie od wszelkich nieczystości i złudnych dualizmów, angażuje się on wtedy w transcendentalną służbę dla Pana."

TEKST 46

तपस्विभ्योऽधिको योगी ज्ञानिभ्योपि मतोऽधिकः ।
कर्मिभ्यश्चाधिको योगी तस्माद्योगी भवार्जुन ॥४६॥

tapasvibhyo'dhiko yogī
jñānibhyo'pi mato'dhikaḥ
karmibhyaś cādhiko yogī
tasmād yogī bhavārjuna

tapasvibhyaḥ-niż asceta; *adhikaḥ*-większy; *yogī*-*yogīn*; *jñānibhyaḥ*-niż mędrzec; *api*-również; *mataḥ*-uważany; *adhikaḥ*-większy niż; *karmibhyaḥ* -pracujący dla korzyści; *ca*-również; *adhikaḥ*-większy niż; *yogī*-*yogīn*; *tasmāt*-dlatego też; *yogī*-transcendentalista; *bhava*-zostań; *arjuna*-O Arjuno.

TŁUMACZENIE

Yogīn przewyższa ascetę, większy jest od empiryka i tego, co pracuje dla zysków. Dlatego też Arjuno, bez względu na okoliczności, bądź yogīnem.

ZNACZENIE

Kiedy mówimy o *yodze*, odnosimy to do procesu połączenia naszej świadomości z Najwyższą Absolutną Prawdą. Taki proces nazywany jest rozmaicie przez różnych praktykujących, w zależności od przyjętej metody. Kiedy ten proces połączenia polega głównie na pracy przynoszącej owoce, nazywany jest *karma-yogą*; kiedy jest w przeważającym stopniu empiryczny - nazywa się go *jñāna-yogą*; a kiedy polega na związku z Najwyższym Panem poprzez służbę oddania - nazywany jest *bhakti-yogą*. Jak to zostanie wytłumaczone w następnym wersie, *bhakti-yoga*, czyli świadomość Kṛṣṇy, jest ostateczną doskonałością wszystkich praktyk *yogi*. Pan zapewnił tutaj o

wyższości *yogi*, ale nie powiedział, żeby była ona lepsza od *bhakti-yogi*. *Bhakti-yoga* jest pełną wiedzą duchową, a zatem nic nie może jej przewyższyć. Asceza bez wiedzy o duszy jest niedoskonała. Wiedza doświadczalna bez podporządkowania się Najwyższemu Panu jest również niedoskonała. A praca dla owoców bez świadomości Kṛṣṇy jest stratą czasu. Zatem z wszystkich wymienionych form *yogi*, najwyżej oceniona została *bhakti-yoga*. Jeszcze dobitniej tłumaczy to werset następny.

TEKST 47

योगिनामपि सर्वेषां मद्गतेनान्तरात्मना ।
श्रद्धावान्भजते यो मां स मे युक्ततमो मतः ॥४७॥

yoginām api sarveṣām
mad-gatenāntarātmanā
śraddhāvān bhajate yo mām
sa me yuktatamo mataḥ

yoginām-spośród wszystkich *yogīnów*; *api*-również; *sarveṣām*-wszelkie rodzaje; *mat-gatena*-pogrążony we Mnie; *antaḥ-ātmanā*-zawsze myślący o Mnie wewnątrz; *śraddhāvān*-w pełnej wierze; *bhajate*-pełni transcendentalną służbę miłości; *yaḥ*-ten, kto; *mām*-Mnie (Najwyższego Pana); *saḥ*-on; *me*-Mój; *yuktatamaḥ*-największy *yogīn*; *mataḥ*-jest uważany.

TŁUMACZENIE

Zaś spośród wszystkich yogīnów, ten, kto zawsze trwa przy Mnie z wielką wiarą, wielbiąc Mnie w transcendentalnej służbie miłości, ten jest najbardziej zjednoczony ze Mną w yodze i ten jest najwyższym ze wszystkich.

ZNACZENIE

Znaczące tutaj jest słowo *bhajate*. *Bhajate* ma swój rdzeń w słowie *bhaj*, którego używa się, kiedy istnieje potrzeba służenia. Angielskie słowo "czcić" (*worship*) nie może być używane w tym samym znaczeniu, co słowo *bhaja*. "Czcić" znaczy wielbić albo okazywać szacunek i honor osobie wartościowej. Ale służba z miłością i wiarą jest szczególnie przeznaczona dla Najwyższej Osoby Boga. Można nie oddawać czci człowiekowi zasługującemu na szacunek albo półbogowi i można być nazwanym nieuprzejmym, ale nie można uniknąć służby dla Boga, nie będąc całkowicie potępionym. Każda

żywa istota jest cząstką Najwyższej Osoby Boga, a zatem przeznaczeniem jej jest służenie Najwyższemu Panu, zgodnie z jej organiczną pozycją. Jeśli tego nie czyni, upada. *Bhāgavatam* potwierdza to w sposób następujący:

ya eṣāṁ puruṣaṁ sākṣād ātma-prabhavam īśvaram
na bhajanty avajānanti sthānād bhraṣṭā patanty adhaḥ.

"Każdy kto nie pełni służby i lekceważy swoje obowiązki wobec Najwyższego Pana - który jest źródłem wszystkich żywych istot, ten z pewnością utraci swoją organiczną pozycję."

Również w tym wersie zostało użyte słowo *bhajanti*. Zatem *bhajanti* odnosi się jedynie do Najwyższego Pana, podczas gdy słowo "czcić" może być stosowane odnośnie półbogów oraz jakiejkolwiek żywej istoty. Słowo *avajānanti* użyte w wersie ze *Śrīmad-Bhāgavatam* znajdujemy również w *Bhagavad-gīcie: avajānanti māṁ mūḍhāḥ*: "Tylko głupcy i niegodziwcy wyśmiewają Najwyższą Osobę Boga, Pana Kṛṣṇę." Głupcy tacy biorą się również do pisania komentarzy do *Bhagavad-gīty*, bez zamiaru służenia Panu. Wskutek tego nie potrafią zrozumieć właściwej różnicy pomiędzy słowem *bhajanti*, a słowem "czcić".

Bhakti-yoga jest kulminacją wszystkich rodzajów praktyk *yogi*. Wszystkie inne *yogi* są jedynie środkiem do osiągnięcia momentu *bhakti* w *bhakti-yodze*. *Yoga* właściwie znaczy *bhakti-yoga*; wszystkie inne *yogi* są posuwaniem się naprzód w kierunku przeznaczenia *bhakti-yogi*. Droga od *karma-yogi* do kulminacji w *bhakti-yodze* jest bardzo długa. Początkiem tej ścieżki jest *karma-yoga* wolna od działania dla zysku. Kiedy *karma-yoga* zwiększa się o wiedzę i wyrzeczenie, to etap ten nazywany jest *jñāna-yogą*. Kiedy *jñāna-yoga* powiększa się o medytację o Duszy Najwyższej w sercu - poprzez różne procesy fizyczne i umysł skupiony jest na Nim - nazywa się to *aṣṭāṅga-yogą*. Kiedy natomiast ktoś przekracza *aṣṭāṅga-yogę* i dochodzi do istoty - Najwyższej Osoby Boga - Kṛṣṇy, nazywane jest to *bhakti-yogą* - i jest to kulminacją. W rzeczywistości *bhakti-yoga* jest ostatecznym celem, ale aby przeanalizować *bhakti-yogę* dokładnie, należy zrozumieć też inne *yogi*. Zatem *yogīn*, który czyni postęp, znajduje się na prawdziwej ścieżce wiecznie dobrego losu. Ten natomiast, kto zatrzymuje się w jakimś określonym punkcie i nie robi dalszego postępu, nazywany jest odpowiednio: *karma-yogīnem, jñāna-yogīnem* albo *dhyāna-yogīnem, rāja-yogīnem, haṭha-yogīnem*, etc. Jeśli ktoś jest wystarczająco szczęśliwy, aby dojść do momentu *bhakti-yogi*, oznacza to, że przeszedł on już przez wszystkie inne praktyki *yogi*. Osiągnięcie świadomości Kṛṣṇy jest zatem najwyższym etapem *yogi*, podobnie jak

mówiąc o Himalajach, odnosimy to do najwyższych gór w świecie, z których najwyższy szczyt, Mount Everest, uważany jest za punkt kulminacyjny.

Tylko przez wielkie szczęście ktoś dochodzi do świadomości Kṛṣṇy na ścieżce *bhakti-yogi* i jest on wtedy naprawdę dobrze usytuowanym - stosownie do wedyjskich pouczeń. Idealny *yogīn* skupia swoją uwagę na Kṛṣṇie, który nazywany jest Śyāmasundarą (Jest On pięknego koloru chmury, a Jego lotosowa twarz promienna jest jak słońce. Szata Jego lśni od klejnotów, a ciało przystrojone jest girlandami kwiatów. Swoim wspaniałym blaskiem, nazywanym *brahmajyoti*, oświetla On wszystkie strony świata. Inkarnuje w różnych formach, takich jak: Rāma, Nṛsiṁha, Varāha i Kṛṣṇa - Najwyższa Osoba Boga. I pojawia się jak ludzka istota - jako syn Matki Yaśody - znany jako Kṛṣṇa, Govinda i Vāsudeva. Jest On doskonałym dzieckiem, mężem, przyjacielem i panem - i pełen jest wszelkich mocy i jakości transcendentalnych). Kto jest w pełni świadomy tych cech Pana, ten nazywany jest doskonałym *yogīnem*.

Taki stan najwyższej doskonałości w *yodze* można osiągnąć tylko poprzez *bhakti-yogę*, jak potwierdza to cała literatura wedyjska:

yasya deve parā bhaktir yathā deve tathā gurau.
tasyaite kathitā hy arthāḥ prakāśante mahātmanaḥ.

"Tylko tym wielkim duszom, które mają mocną wiarę w Pana i mistrza duchowego, zostaje automatycznie wyjawione znaczenie całej literatury wedyjskiej."

Bhaktir asya bhajanaṁ tadihāmutropādhi nairāsyenāmuṣmin manaḥ kalpanam; etad eva naiṣkarmyam. "*Bhakti*, znaczy służba oddania dla Pana, która wolna jest od pragnienia korzyści materialnych czy to w tym życiu, czy w następnym. Będąc wolnym od takich skłonności, należy całkowicie pogrążyć umysł w Najwyższym. Taki jest cel *naiṣkarmya*."

Są to niektóre ze sposobów pełnienia *bhakti*, czyli świadomości Kṛṣṇy, najwyższego stanu doskonałości w systemie *yogi*.

W ten sposób kończą się wyjaśnienia Bhaktivedanty do szóstego rozdziału Śrīmad-Bhagavad-gīty, *traktującego o* Dhyāna-yodze.

ROZDZIAŁ VII

Wiedza o Absolucie

TEKST 1

श्रीभगवानुवाच ।
मय्यासक्तमनाः पार्थ योगं युञ्जन्मदाश्रयः ।
असंशयं समग्रं मां यथा ज्ञास्यसि तच्छृणु ॥ १ ॥

śrī bhagavān uvāca
mayy āsakta-manāḥ pārtha
yogaṁ yuñjan mad-āśrayaḥ
asaṁśayaṁ samagraṁ māṁ
yathā jñāsyasi tac chṛṇu

śrī bhagavān uvāca-Najwyższy Pan rzekł; *mayi*-Mnie; *āsakta-manāḥ*-umysł przywiązany; *pārtha*-O synu Pṛthy; *yogam*-samo-realizacja; *yuñjan*-w ten sposób praktykując; *mat-āśrayaḥ*-będąc świadomym Mnie (świado-

mość Kṛṣṇy); *asaṁśayam*-bez wątpienia; *samagram*-całkowicie; *mām* -Mnie; *yathā*-jak również; *jñāsyasi*-możesz poznać; *tat*-to; *śṛṇu*-spróbuj wysłuchać.

TŁUMACZENIE

Posłuchaj teraz, O synu Pṛthy [Arjuno], jak przez praktykę yogi, w pełnej świadomości o Mnie, z umysłem przywiązanym do Mnie, możesz - uwolniwszy się od wątpliwości - poznać Mnie w pełni.

ZNACZENIE

Siódmy rozdz. *Bhagavad-gīty* opisuje dokładnie naturę świadomości Kṛṣṇy. Kṛṣṇa jest pełen wszelkich bogactw i mocy, a z tego rozdziału możemy dowiedzieć się, w jaki sposób manifestuje On te swoje moce i bogactwa. Jest tu również mowa o czterech rodzajach ludzi szczęśliwych, którzy przywiązują się do Kṛṣṇy oraz czterech rodzajach ludzi nieszczęśliwych, którzy nigdy nie wykazują zainteresowania Kṛṣṇą.

W pierwszych sześciu rozdziałach *Bhagavad-gīty*, żywa istota została opisana jako niematerialna dusza, która poprzez różnego rodzaju *yogi* może wznieść się do poziomu samo-realizacji. Koniec szóstego rozdziału wyraźnie mówi o tym, że ciągła koncentracja umysłu na Kṛṣṇie, albo innymi słowy świadomość Kṛṣṇy, jest najwyższą formą *yogi*. Tylko przez skoncentrowanie umysłu na Kṛṣṇie, a nie w żaden inny sposób, można całkowicie poznać Prawdę Absolutną. Realizacja bezosobowego *brahmajyoti* albo zlokalizowanej Paramātmy nie jest doskonałą wiedzą o Absolutnej Prawdzie, gdyż jest to realizacja częściowa. Kompletna i naukowa wiedza znaczy - poznanie Kṛṣṇy, i osobie świadomej Kṛṣṇy wszystko zostaje wyjawione. Kto jest w pełni świadomy Kṛṣṇy, ten wie, że Kṛṣṇa jest bez wątpienia ostateczną wiedzą. Różnego rodzaju *yogi* są tylko stopniami na ścieżce świadomości Kṛṣṇy. Kto bezpośrednio przyjmuje świadomość Kṛṣṇy, ten automatycznie i całkowicie poznaje *brahmajyoti* i Paramātmę. Przez praktykę *yogi* świadomości Kṛṣṇy, można poznać wszystko dokładnie, mianowicie Prawdę Absolutną, żywe istoty, materialną naturę i ich manifestację, ze wszystkim, co do nich przynależy.

Należy zatem rozpocząć praktykę *yogi*, tak jak poleca to ostatni werset rozdz. szóstego. Koncentracja umysłu na Kṛṣṇie, Najwyższym, możliwa jest poprzez pełnienie służby oddania w dziewięciu różnych formach, z których *śravaṇam* jest pierwszą i najwyżniejszą. Dlatego Pan mówi Arjunie: "*tat śṛṇu*", czyli "Słuchaj ode Mnie". Nikt nie może być większym od Kṛṣṇy autorytetem, a zatem przez słuchanie od Niego ma się największą okazję do uczynienia postępu w świadomości Kṛṣṇy. Dlatego też należy uczyć się

bezpośrednio od Kṛṣṇy albo od czystego wielbiciela Kṛṣṇy - a nie od naładowanego wiedzą akademicką parweniusza, nie będącego *bhaktą*.

Ten proces poznawania Kṛṣṇy, Najwyższej Osoby Boga, Prawdy Absolutnej, opisany jest w *Śrīmad-Bhāgavatam* (w drugim rozdz. pierwszej pieśni) w sposób następujący:

śṛṇvatāṁ sva-kathāṁ kṛṣṇaḥ puṇya-śravaṇa-kīrtanaḥ
hṛdyantaḥstho hy abhadrāṇi vibhunoti suhṛt satām.

naṣṭa-prāyeṣv abhadreṣu nityaṁ bhāgavata-sevayā
bhagavaty uttama-śloke bhaktir bhavati naiṣṭhikī.

tadā rajas-tamo-bhāvāḥ kāma-lobhādayaś ca ye
ceta etair anāviddhaṁ sthitaṁ sattve prasīdati.

evam prasanna-manaso bhagavad-bhakti-yogataḥ
bhagavat-tattva-vijñānaṁ mukta-saṅgasya jāyate.

bhidyate hṛdaya-granthiś chidyante sarva-saṁśayāḥ
kṣīyante cāsya karmāṇi dṛṣṭa evātmanīśvare.

"Samo słuchanie o Kṛṣṇie z literatury wedyjskiej albo słuchanie bezpośrednio od Niego, poprzez *Bhagavad-gītę*, jest zajęciem chwalebnym. Kto bezustannie angażuje się w słuchanie o Nim, dla tego Pan Kṛṣṇa, który mieszka w każdym sercu, jest najlepszym przyjacielem i uwalnia On Swojego wielbiciela od wszelkich nieczystości. Dzięki temu, taki wielbiciel w naturalny sposób rozwija swoją uśpioną wiedzę transcendentalną. Im więcej słucha on o Kṛṣṇie z *Bhāgavatam* i od innych wielbicieli, tym bardziej umacnia się w swojej służbie oddania dla Pana. Przez rozwój służby oddania uwalnia się od ignorancji i pasji, a tym samym znika też materialne pożądanie i skąpstwo. Kiedy znikają wszelkie nieczystości, kandydat pozostaje stale w czystej dobroci, zostaje ożywiony przez służbę oddania i doskonale rozumie naukę Boga. W ten sposób *bhakti-yoga* zrywa mocne więzy materialnych związków i umożliwia natychmiastowe osiągnięcie stanu '*asaṁśayaṁ samagram*' - zrozumienia Najwyższej Prawdy Absolutnej, Osoby Boga." (*Bhāg.* 1.2.17-21)

Zatem tylko przez słuchanie od Kṛṣṇy albo od Jego wielbiciela w świadomości Kṛṣṇy, można zrozumieć naukę o Kṛṣṇie.

TEKST 2

ज्ञानं तेऽहं सविज्ञानमिदं वक्ष्याम्यशेषतः ।
यज्ज्ञात्वा नेह भूयोऽन्यज्ज्ञातव्यमवशिष्यते ॥ २ ॥

jñānaṁ te'haṁ sa-vijñānam
idaṁ vakṣyāmy aśeṣataḥ
yaj jñātvā neha bhūyo'nyaj
jñātavyam avaśiṣyate

jñānam-wiedza dotycząca zjawisk; *te*-tobie; *aham*-Ja; *sa*-z; *vijñānam*-wiedza umysłowa; *idam*-to; *vakṣyāmi*-wytłumaczę; *aśeṣataḥ*-całkowicie; *yat*-którą; *jñātvā*-znając; *na*-nie; *iha*-w tym świecie; *bhūyaḥ*-dalej; *anyat* -coś więcej; *jñātavyam*-poznawalny; *avaśiṣyate*-pozostaje do poznania.

TŁUMACZENIE

Wyjawię ci teraz wiedzę zjawiskową i pozazjawiskową, którą poznawszy - nic więcej nie będziesz miał do poznania.

ZNACZENIE

Kompletna wiedza zawiera wiedzę o świecie zjawiskowym i znajdującym się poza nim świecie duchowym. Źródłem ich obu jest wiedza transcendentalna. Pan pragnie wytłumaczyć Arjunie wyżej wspomniany system wiedzy, ponieważ Arjuna jest Jego zaufanym *bhaktą* i przyjacielem. Pan tłumaczy to na początku rozdz. czwartego i potwierdza to ponownie tutaj: doskonałą wiedzę może posiadać tylko wielbiciel Pana, albowiem otrzymuje ją bezpośrednio od Pana poprzez sukcesję uczniów. Trzeba być więc wystarczająco inteligentnym, aby znać źródło wszelkiej wiedzy, które jest przyczyną wszystkich przyczyn i jedynym przedmiotem medytacji we wszystkich rodzajach praktyki *yogi*. Kiedy zostaje poznana przyczyna wszystkich przyczyn, wtedy zostaje poznane wszystko, co jest do poznania i nic nie pozostaje nieznanym. *Vedy* mówią: "*yasmin vijñate sarvam eva vijñatam bhavanti*."

TEKST 3

मनुष्याणां सहस्रेषु कश्चिद्यतति सिद्धये ।
यततामपि सिद्धानां कश्चिन्मां वेत्ति तत्त्वतः ॥ ३ ॥

manuṣyāṇāṁ sahasreṣu
kaścid yatati siddhaye
yatatām api siddhānāṁ
kaścin māṁ vetti tattvataḥ

manuṣyāṇām-ludzi; *sahasreṣu*-spośród wielu tysięcy; *kaścit*-ktoś; *yatati* -dąży; *siddhaye*-do doskonałości; *yatatām*-z tych, którzy usiłują; *api*-naprawdę; *siddhānām*-tych, którzy osiągnęli doskonałość; *kaścit*-ktoś; *mām*-Mnie; *vetti*-zna; *tattvataḥ*-prawdziwie.

TŁUMACZENIE

Spośród wielu tysięcy ludzi, jeden może dąży do doskonałości, a spośród tych, którzy doskonałość osiągnęli, zaledwie jeden zna Mnie naprawdę.

ZNACZENIE

Są różne typy ludzi i spośród wielu tysięcy może jeden będzie na tyle zainteresowany realizacją transcendentalną, aby starać się dowiedzieć, czym jest dusza, czym jest ciało i czym jest Prawda Absolutna. Na ogół ludzie oddają się jedynie zwierzęcym skłonnościom; mianowicie jedzeniu, spaniu, obronie i prokreacji, i prawie nikt nie jest zainteresowany wiedzą transcendentalną. Początkowe rozdziały *Gity* (od pierwszego do szóstego) przeznaczone są dla tych, którzy zainteresowani są wiedzą transcendentalną, zrozumieniem duszy, Duszy Najwyższej, procesami realizacji poprzez *jñāna-yogę, dhyāna-yogę* i odróżnieniem duszy od materii. Kṛṣṇę jednakże mogą poznać tylko osoby będące w świadomości Kṛṣṇy. Inni transcendentaliści mogą zrealizować bezosobowego Brahmana, gdyż jest to łatwiejsze niż zrozumienie Kṛṣṇy. Kṛṣṇa jest Najwyższą Osobą, ale jednocześnie przekracza On wiedzę o Brahmanie i Paramātmie. *Yogini* i *jñāni* tracą orientację w swoich pokusach zrozumienia Kṛṣṇy, mimo iż największy spośród impersonalistów, Śrīpāda Śaṅkarācārya, przyznał w swoim komentarzu do *Gity*, że Kṛṣṇa jest Najwyższą Osobą Boga. Jednak jego zwolennicy nie akceptują Kṛṣṇy jako takiego, albowiem bardzo trudno jest poznać Kṛṣṇę, nawet jeśli ma się za sobą transcendentalną realizację bezosobowego Brahmana.

Kṛṣṇa jest Najwyższą Osobą Boga, przyczyną wszystkich przyczyn, pierwszym Panem Govindą. *Īśaraḥ paramaḥ kṛṣṇaḥ sac-cid-ānanda-vigrahaḥ anādir ādir govindaḥ sarva-kāraṇa-kāraṇam*. Bardzo trudno jest poznać Go tym, którzy nie są Jego wielbicielami. Mimo iż nie-wielbiciele ci uważają, że ścieżka *bhakti* - czyli służby oddania, jest bardzo łatwa, to jednak sami nie są w stanie jej praktykować. Jeśli jednak ścieżka *bhakti* jest taka łatwa, jak twierdzą to nie-wielbiciele, to dlaczego podejmują trudniejszą drogę? W rzeczywistości ścieżka *bhakti* nie jest wcale taka łatwa. Tak zwane ścieżki *bhakti* praktykowane przez osoby nieautoryzowane - bez wiedzy o prawdzi-

wej *bhakti* - mogą być łatwe; kiedy jednak jest ona praktykowana zgodnie z zaleceniami, tzw. naukowcy i filozofowie-spekulanci odpadają z tej ścieżki. Śrīla Rūpa Gosvāmī pisze w swoim *Bhakti-rasāmṛta-sindhu*:

śruti-smṛti-purāṇādi-pañcarātra-vidhiṁ vinā
aikāntikī harer bhaktir utpātāyaiva kalpate.

"Służba oddania dla Pana, która ignoruje autoryzowaną literaturę wedyjską (jak *Upaniṣady, Purāṇy, Nārada-pañcarātrę*), jest jedynie niepotrzebnym zakłócaniem spokoju w społeczeństwie."

Impersonaliści, którzy zrealizowali Brahmana, albo *yogīni*, którzy zrealizowali Paramātmę, nie są w stanie zrozumieć, jak Kṛṣṇa, Najwyższa Osoba Boga, może być synem Yaśody albo woźnicą Arjuny. Kṛṣṇa wprawia często w zakłopotanie nawet wielkich półbogów: "*muhyanti yat sūrayaḥ*", "*māṁ tu veda na kaścana.*" "Nikt Mnie nie zna, takim jakim jestem" - mówi Pan, a jeśli ktoś zna Go, to "*sa mahātmā sudurlabhaḥ.*" (Taka wielka dusza jest czymś bardzo rzadkim.) Dopóki więc dana osoba nie pełni służby oddania, będąc nawet wielkim naukowcem czy filozofem, nie może ona znać Kṛṣṇy, takim jakim jest (*tattvataḥ*). Tylko czysty wielbiciel może wiedzieć coś o niepojętych transcendentalnych jakościach Kṛṣṇy - przyczyny wszystkich przyczyn, o Jego wszechmocy i bogactwach, sławie, sile, pięknie, wiedzy i wyrzeczeniu - jako że Kṛṣṇa jest zawsze bardzo życzliwy dla swoich wielbicieli. Jest On ostatnim słowem w realizacji Brahmana, a wielbiciele mogą zrealizować Go takim, jakim jest. Dlatego jest powiedziane:

ataḥ śrī-kṛṣṇa-nāmādi na bhaved grāhyam indriyaiḥ
sevonmukhe hi jihvādau svayam eva sphuraty adaḥ

"Nikt nie może poznać Kṛṣṇy - takim jakim On jest - poprzez swoje ograniczone i niedoskonałe zmysły materialne. Ale objawia się On Swoim wielbicielom, zadowolony z ich transcendentalnej służby miłości dla Niego." (*Pādma Purāṇa*)

TEKST 4

भूमिरापोऽनलो वायुः खं मनो बुद्धिरेव च ।
अहंकार इतीयं मे भिन्ना प्रकृतिरष्टधा ॥ ४ ॥

bhūmir āpo 'nalo vāyuḥ
khaṁ mano buddhir eva ca
ahaṅkāra itīyaṁ me
bhinnā prakṛtir aṣṭadhā

bhūmiḥ-ziemia; *āpaḥ*-woda; *analaḥ*-ogień; *vāyuḥ*-powietrze; *kham*-eter; *manaḥ*-umysł; *buddhiḥ*-inteligencja; *eva*-na pewno; *ca*-i; *ahaṅkāraḥ* -fałszywe ego; *iti*-w ten sposób; *iyam*-wszystko to; *me*-Moje; *bhinnā*-oddzielne; *prakṛtiḥ*-energie; *aṣṭadhā*-wszystkie osiem.

TŁUMACZENIE

Ziemia, woda, powietrze, eter, umysł, inteligencja i fałszywe ego - wszystkie są Moimi oddzielonymi energiami materialnymi.

ZNACZENIE

Nauka o Bogu analizuje organiczną pozycję Boga i Jego różnych energii. Natura materialna nazywana jest *prakṛti* albo energią Pana w Jego różnych inkarnacjach *puruṣa* (ekspansjach), jak opisuje to *Svatvata Tantra*:

viṣṇos tu trīṇi rūpāṇi puruṣākhyāny atho viduḥ
ekantu mahataḥ sraṣṭṛ dvitīyaṁ tv aṇḍa-saṁsthitam
tṛtīyaṁ sarvabhūta-sthaṁ tāni jñātvā vimucyate

"Dla materialnego tworzenia, kompletna ekspansja Pana Viṣṇu przyjmuje trzy formy Viṣṇu. Pierwszy - Mahā-Viṣṇu, tworzy całą energię materialną, znaną jako *mahat-tattva*. Drugi - Garbhodakaśāyī Viṣṇu, wchodzi we wszystkie wszechświaty, aby stworzyć w każdym z nich różnorodność form. Trzeci - Kṣīrodakaśāyī Viṣṇu, jest rozprzestrzeniony we wszystkich wszechświatach jako wszech-przenikająca Dusza Najwyższa i znany jest jako Paramātmā, która obecny jest wewnątrz każdego atomu. Znając te trzy postacie Viṣṇu, każdy może uwolnić się z materialnej niewoli."

Ten materialny świat jest tymczasową manifestacją jednej z energii Pana. Wszystkie zdarzenia mające miejsce w tym świecie kierowane są przez tych trzech Viṣṇu, ekspansje Pana Kṛṣṇy. *Puruṣa* te nazywane są inkarnacjami. Kto nie zna nauki o Bogu (Kṛṣnie), ten na ogół uważa, iż materialny świat istnieje dla przyjemności żywych istot i że to one są przyczynami, kontrolerami i panami energii materialnej (*Puruṣami*), korzystającymi z przyjemności z nią związanych. Jednak według *Bhagavad-gīty* ta ateistyczna konkluzja jest całkowicie fałszywa. W omawianym wersie jest powiedziane, że oryginalną przyczyną manifestacji materialnej jest Kṛṣṇa. Potwierdza to również *Śrīmad-Bhāgavatam*. Składniki tej manifestacji materialnej są oddzielonymi energiami Pana. Nawet *brahmajyoti*, które jest ostatecznym celem dla impersonalistów, jest Jego energią duchową zamanifestowaną w niebie duchowym. W *brahmajyoti* nie istnieje jednak różnorodność duchowa, która ma miejsce na Vaikuṇṭhalokach. Manifestacja Paramātmy jest również wszech-przenikającym

aspektem Kṣīrodakaśāyī Viṣṇu, i jest to manifestacja tymczasowa. Manifestacja Paramātmy nie istnieje wiecznie w niebie duchowym. Zatem rzeczywistą Prawdą Absolutną jest Najwyższa Osoba Boga, Kṛṣṇa. On jest źródłem wszystkich energii, które można podzielić na Jego energie wewnętrzne i energie oddzielone od Niego.

W energii materialnej jest osiem - wyżej wymienionych - zasadniczych manifestacji. Spośród nich wszystkich, pierwsze pięć manifestacji, mianowicie: ziemia, woda, ogień, powietrze i eter - nazywane są stworzeniem gigantycznym albo "wulgarnym". Stworzenie to zawiera pięć przedmiotów zmysłów, które są manifestacjami fizycznego głosu, dotyku, formy, smaku i zapachu. Nauka materialna obejmuje te dziesięć rzeczy i nic ponadto. Pozostałe trzy rzeczy, mianowicie: umysł, inteligencja i fałszywe ego, są lekceważone przez materialistów. Filozofowie oddający się rozmyślaniom również nie posiadają doskonałej wiedzy, ponieważ nie znają oni ostatecznego źródła - Kṛṣṇy. Fałszywe ego - "Ja jestem" i "To jest moje", które tworzą podstawową zasadę egzystencji materialnej - obejmuje dziesięć narządów zmysłów przeznaczonych do spełniania czynności materialnych. Inteligencja odnosi się do całego przejawienia materialnego, nazywanego *mahat-tattva*. Z ośmiu oddzielonych energii Pana manifestują się dwadzieścia cztery elementy materialnego świata, które są podstawą ateistycznej filozofii *sāṅkhya*. Elementy te są oryginalnie pochodnymi energii Kṛṣṇy i są one oddzielone od Niego, ale ateistyczni filozofowie *sāṅkhya*, posiadający mały zasób wiedzy, nie wiedzą, iż Kṛṣṇa jest przyczyną wszystkich przyczyn. Podstawowym przedmiotem dyskusji w filozofii *sāṅkhya* jest jedynie manifestacja zewnętrznej energii Kṛṣṇy, tak jak jest to opisane w *Bhagavad-gīcie*.

TEKST 5

अपरेयमितस्त्वन्यां प्रकृतिं विद्धि मे पराम् ।
जीवभूतां महाबाहो ययेदं धार्यते जगत् ॥ ५ ॥

apareyam itas tv anyāṁ
prakṛtiṁ viddhi me parām
jīva-bhūtāṁ mahā-bāho
yayedaṁ dhāryate jagat

aparā-niższa; *iyam*-to; *itaḥ*-oprócz tego; *tu*-ale; *anyām*-inna; *prakṛtim*-energia; *viddhi*-spróbuj zrozumieć; *me*-Moja; *parām*-wyższa; *jīva-bhūtām*

-żywe istoty; *mahā-bāho*-O potężnie uzbrojony; *yayā*-przez którego; *idam*-to; *dhāryate*-używana albo wykorzystywana; *jagat*-świat materialny.

TŁUMACZENIE

Oprócz tej niższej natury, O potężny Arjuno, istnieje Moja wyższa energia, którą są wszystkie żywe istoty zmagające się z naturą materialną i doświadczające tego świata.

ZNACZENIE

Werset ten wyraźnie mówi, iż żywe istoty należą do wyższej natury Pana. Niższą energią jest materia zamanifestowana w takich elementach, jak: ziemia, woda, ogień, powietrze, eter, umysł, inteligencja i fałszywe ego. Obie formy natury materialnej, mianowicie: "wulgarna" (ziemia, etc.) i "subtelna" (umysł, etc.) są produktami energii niższej. Żywe istoty, które wykorzystują tą niższą energię do różnych celów, same przynależą do wyższej energii Najwyższego Pana, i to właśnie dzięki tej energii cały materialny świat funkcjonuje. Manifestacja kosmiczna nie ma żadnej mocy działania, jeśli nie jest poruszana przez energię wyższą, żywą istotę. Energie są zawsze kontrolowane przez źródło energii, a zatem żywe istoty są zawsze kontrolowane przez Pana. Nie mają one niezależnej egzystencji. Nigdy nie posiadają takiej siły, jaką posiada Pan, jak to sobie mogą myśleć ludzie nieinteligentni. Różnica pomiędzy żywymi istotami i Panem została opisana w *Śrīmad-Bhāgavatam* w sposób następujący (10.87.30):

aparimitā dhruvās tanubhṛto yadi sarva-gatās
tarhiṁ na śāsyateti niyamo dhruva netarathā
ajani ca yanmayaṁ tad avimucya niyantṛ
bhavet samam anujānatāṁ yad-amataṁ mata-duṣṭatayā

"O Wieczny Najwyższy! Gdyby wcielone żywe istoty były wieczne i wszechprzenikające, tak jak Ty, nie byłyby wtedy pod Twoją kontrolą. Ale ponieważ są one Twoimi drobnymi energiami, podlegają Twojej najwyższej kontroli. Dlatego prawdziwe wyzwolenie polega na podporządkowaniu się żywych istot Twojej kontroli i to podporządkowanie czyni je szczęśliwymi. Ludzie o ubogim zasobie wiedzy, będący zwolennikami teorii monistycznej, mówiącej, iż Bóg i żywe istoty są równe pod każdym względem, w rzeczywistości wprowadzają w błąd siebie i innych."

Najwyższy Pan Kṛṣṇa jest jedynym kontrolerem i wszystkie żywe istoty kontrolowane są przez Niego. Te żywe istoty są Jego wyższą energią,

ponieważ jakościowo są one takie same jak Najwyższy. Jednak nigdy nie dorównują Panu wielkością mocy. Podczas eksploatacji energii niższej (materii "subtelnej" i "wulgarnej"), wyższa energia (żywa istota) zapomina o swojej prawdziwej - duchowej - inteligencji i umyśle. Przyczyną tego zapominania jest oddziaływanie na nią materii. Kiedy jednak uwalnia się ona spod wpływu złudnej energii materialnej, wtedy osiąga stan nazywany *mukti*, czyli wyzwolenie. Pod wpływem materialnej iluzji fałszywe "ego" myśli: "Jestem materią i zdobycze materialne należą do mnie." Ze swojej właściwej pozycji zdaje sobie ona sprawę dopiero wtedy, kiedy uwalnia się od wszystkich idei materialnych, do których należy też koncepcja dorównania pod każdym względem Bogu. *Gītā* potwierdza to, iż żywa istota jest jedynie jedną z wielu energii Kṛṣṇy; kiedy zaś energia ta uwolni się od zanieczyszczeń materialnych, wtedy osiąga pełną świadomość Kṛṣṇy, czyli wyzwolenie.

TEKST 6

एतद्योनीनि भूतानि सर्वाणीत्युपधारय ।
अहं कृत्स्नस्य जगतः प्रभवः प्रलयस्तथा ॥ ६ ॥

etad yonīni bhūtāni
sarvāṇīty upadhāraya
ahaṁ kṛtsnasya jagataḥ
prabhavaḥ pralayas tathā

etat-te dwie natury; *yonīni*-źródło narodzin; *bhūtāni*-wszystko stworzone; *sarvāṇi*-wszystko; *iti*-w ten sposób; *upadhāraya*-wiedz; *aham*-Ja; *kṛtsnasya*-wszystko obejmujący; *jagataḥ*-tego świata; *prabhavaḥ*-źródło manifestacji; *pralayaḥ*-unicestwienie; *tathā*-jak również.

TŁUMACZENIE

Wiedz, że Ja jestem początkiem i końcem wszystkiego, co materialne i duchowe w tym świecie.

ZNACZENIE

Wszystko, co istnieje jest produktem materii i ducha. Duch jest podstawą stworzenia, a materia tworzona jest przez ducha. Duch nie powstaje na pewnym etapie rozwoju materialnego. To raczej duch jest podstawą zamanifestowania się materialnego świata. Ciało materialne rozwija się dzięki

obecności ducha w materii. Dziecko rośnie stopniowo od wieku chłopięcego do męskiego, dzięki obecności w jego ciele tej wyższej energii - duszy. Podobnie, cała manifestacja kosmiczna tego potężnego wszechświata rozwinęła się dzięki obecności Duszy Najwyższej, Viṣṇu. Zatem zarówno duch, jak i materia, które łączą się razem, aby zamanifestować tą gigantyczną formę wszechświata, są oryginalnie dwiema energiami Pana. Pan jest więc oryginalną przyczyną wszystkiego. Fragmentaryczna cząstka Pana, mianowicie żywa istota, może, poprzez manipulowanie energią, skonstruować wieżowiec, fabrykę albo miasto, nie może ona jednak stworzyć materii z niczego, a już na pewno nie może skonstruować planety albo wszechświata. Przyczyną wszechświata jest Dusza Najwyższa, Kṛṣṇa, najwyższy stwórca wszystkich indywidualnych dusz i oryginalna przyczyna wszystkich przyczyn, jak potwierdza to *Kaṭha Upaniṣad: nityo nityānāṁ cetanaś cetanānām.*

TEKST 7

मत्तः परतरं नान्यत्किंचिदस्ति धनंजय ।
मयि सर्वमिदं प्रोतं सूत्रे मणिगणा इव ॥ ७ ॥

mattaḥ parataraṁ nānyat
kiñcid asti dhanañjaya
mayi sarvam idaṁ protaṁ
sūtre maṇi-gaṇā iva

mattaḥ-poza Mną; *parataram*-wyższy; *na*-nie; *anyat*-wszystko inne; *kiñcit*-coś; *asti*-jest; *dhanañjaya*-O zdobywco bogactw; *mayi*-we Mnie; *sarvam*-wszystko, co istnieje; *idam*-to, co widzimy; *protam*-nanizane; *sūtre*-na nić; *maṇi-gaṇāḥ*-perły; *iva*-podobnie.

TŁUMACZENIE

O zdobywco bogactw [Arjuno], nie masz Prawdy wyższej ode Mnie. Wszystko spoczywa na Mnie, tak jak perły nanizane na nić spoczywają na niej.

Istnieje powszechna polemika na temat: Czy Prawda Absolutna jest osobą, czy też jest bezosobowa. Według *Bhagavad-gīty*, Prawdą Absolutną jest Najwyższa Osoba Boga, Śrī Kṛṣṇa. Potwierdzane jest to na każdym kroku i potwierdza to również ten werset. Zapewnia o tym też *Brahma-saṁhitā:*

īśvaraḥ paramaḥ kṛṣṇaḥ sac-cid-ānanda-vigrahaḥ; to znaczy, że Najwyższą Prawdą Absolutną, Osobą Boga, jest Pan Kṛṣṇa, który jest pierwotnym Panem, rezerwuarem wszelkich przyjemności - Govindą, i wieczą formą pełną szczęścia i wiedzy. Źródła te nie pozostawiają żadnych wątpliwości, że Prawda Absolutna jest Najwyższą Osobą, przyczyną wszystkich przyczyn. Impersonaliści jednakże argumentują swoje stanowisko, powołując się na opis wedyjski zamieszczony w *Svetāśvatara Upaniṣad: tato yad uttarataraṁ tad arūpam anāmayaṁ ya etad vidur amṛtās te bhavanti athetare duḥkham evāpi yanti*. "Pierwsza żywa istota we wszechświecie, Brahma, jest w tym materialnym świecie najwyższym spośród półbogów, ludzkich istot i zwierząt. Ale poza Brahmą jest Transcendencja, nie mająca formy materialnej i wolna od wszelkich materialnych zanieczyszczeń. Każdy kto może Go poznać, również staje się transcendentalnym, a ci, którzy Go nie znają, cierpią niedole tego materialnego świata."

Impersonaliści kładą większy nacisk na słowo *arūpam*. Ale to *arūpam* nie znaczy - bezosobowy. Mówi ono o transcendentalnej formie wieczności, szczęścia i wiedzy, opisanej w *Brahma-saṁhita* (cytowanej powyżej). Inne wersy w *Svetāśvatara-Upaniṣad* uzasadniają to w następujący sposób:

vedāham etaṁ puruṣaṁ mahāntam ādityavarṇaṁ tamasaḥ parastāt
tam eva vidvān amṛta iha bhavati nānyaḥ panthā vidyate ayanāya
yasmāt paraṁ nāparam asti kiñcid yasmānnāṇīyo na jyāyo 'sti kiñcit

"Znam Najwyższą Osobę Boga, który jest transcendentalny do wszystkich materialnych koncepcji ciemności. Tylko ten, kto Jego zna, może uwolnić się od więzów narodzin i śmierci. Nie ma innego sposobu wyzwolenia, oprócz tej wiedzy o Najwyższej Osobie.

"Nie ma prawdy wyższej od tej Najwyższej Osoby, jako że On jest Najwyższy. Jest On mniejszy od najmniejszego i jest On większy od największego. Jest On jak milczące drzewo i On oświetla transcendentalne niebo. Tak jak drzewo rozprzestrzenia swoje korzenie, tak On rozprzestrzenił Swoje rozległe energie."

Wersety te dowodzą, że Najwyższą Absolutną Prawdą jest Najwyższa Osoba Boga, który jest wszech-przenikający poprzez Swoje wielorakie energie; zarówno materialne, jak i duchowe.

TEKST 8

रसोऽहमप्सु कौन्तेय प्रभास्मि शशिसूर्ययोः ।
प्रणवः सर्ववेदेषु शब्दः खे पौरुषं नृषु ॥ ८॥

raso'ham apsu kaunteya
prabhāsmi śaśi-sūryayoḥ
praṇavaḥ sarva-vedeṣu
śabdaḥ khe pauruṣaṁ nṛṣu

rasaḥ-smak; *aham*-Ja; *apsu*-w wodzie; *kaunteya*-O synu Kuntī; *prabhā asmi*-Ja jestem światłem; *śaśi-sūryayoḥ*-w słońcu i księżycu; *praṇavaḥ*-trzy litery A.U.M.; *sarva*-we wszystkim; *vedeṣu*-w *Vedach*; *śabdaḥ*-wibracje dźwiękowe; *khe*-w eterze; *pauruṣam*-możliwość; *nṛṣu*-w człowieku.

TŁUMACZENIE

Ja jestem smakiem wody, światłem słońca i księżyca, sylabą om w mantrach wedyjskich; Ja jestem głosem w eterze i możliwością w człowieku, O synu Kuntī.

ZNACZENIE

Werset ten tłumaczy, w jaki sposób Pan jest wszech-przenikający poprzez Swoje różnorodne materialne i duchowe energie. Początkowo można Go dostrzec poprzez Jego różne energie i w ten sposób jest On realizowany bezosobowo. Tak jak półbóg na słońcu jest osobą i dostrzegalny jest poprzez swoją wszech-przenikającą energię, blask słoneczny, podobnie Pan, mimo iż przebywający wiecznie w Swoim królestwie, dostrzegalny jest poprzez Jego wszech-przenikające rozległe energie. Smak wody jest jej czynnym składnikiem. Nikt nie lubi pić wody morskiej, gdyż czysty smak wody zmieszany jest z solą. Smak wody zależy od jej czystości i ten czysty smak wody jest jedną z energii Pana. Impersonalista odczuwa obecność Pana w wodzie poprzez jej smak, a wielbiciel chwali Pana za łaskawe dostarczanie wody dla ugaszenia ludzkiego pragnienia. Taki jest sposób na postrzeganie Najwyższego. Praktycznie mówiąc, nie ma konfliktu pomiędzy personalizmem a impersonalizmem. Kto zna Boga, ten wie, że koncepcja osobowa i bezosobowa są równocześnie obecne we wszystkim i nie ma żadnych sprzeczności. Dlatego Pan Caitanya ustanowił Swoją wzniosłą doktrynę: *acintya-bheda* i *abheda-tattvam* - mówiącą o równoczesnej jedności i odmienności.

Światło słońca i księżyca oryginalnie emanuje z *brahmajyoti*, bezosobowego blasku Pana. Z Niego emanuje również transcendentalny dźwięk *praṇava omkāra* występujący na początku wszystkich hymnów wedyjskich i zwracający się do Najwyższego Pana. Ponieważ impersonaliści tak bardzo obawiają się nazywania Pana Kṛṣṇy Jego niezliczonymi imionami, wolą wibrować transcendentalny dźwięk *omkāra*. Nie zdają sobie sprawy z tego, że *omkāra* jest dźwiękową reprezentacją Kṛṣṇy.

Panowanie świadomości Kṛṣṇy rozprzestrzenia się wszędzie - a kto ją zna, ten jest błogosławiony. Osoby nie znające Kṛṣṇy znajdują się pod wpływem iluzji. Zatem wiedza o Kṛṣṇie jest wyzwoleniem, a niewiedza o Nim - niewolą.

TEKST 9

पुण्यो गन्धः पृथिव्यां च तेजश्चास्मि विभावसौ।
जीवनं सर्वभूतेषु तपश्चास्मि तपस्विषु ॥ ९ ॥

puṇyo gandhaḥ pṛthivyāṁ ca
tejaś cāsmi vibhāvasau
jīvanaṁ sarva-bhūteṣu
tapaś cāsmi tapasviṣu

puṇyaḥ-oryginalny; *gandhaḥ*-zapach; *pṛthivyām*-w ziemi; *ca*-również; *tejaḥ*-temperatura; *ca*-również; *asmi*-Ja jestem; *vibhāvasau*-w ogniu; *jīvanam*-życie; *sarva*-wszystkie; *bhūteṣu*-żywe istoty; *tapaḥ*-pokuta; *ca*-również; *asmi*-jestem; *tapasviṣu*-w tych, którzy oddają się pokutom.

TŁUMACZENIE

Ja jestem oryginalną wonią ziemi, Ja jestem ciepłem ognia, życiem wszystkiego, co żyje i Ja jestem wyrzeczeniem wszystkich ascetów.

ZNACZENIE

Puṇya oznacza to, co nie uległo rozkładowi; *puṇya* jest czymś oryginalnym. Wszystko w tym materialnym świecie ma pewną woń, aromat. Posiada ją ziemia, woda, ogień, powietrze, etc. Zapachem nieskalanym, oryginalnym i przenikającym wszystko jest Kṛṣṇa. Wszystko ma również określony oryginalny smak i smak ten można zmienić przez mieszaninę związków chemicznych. Więc wszystko, co oryginalne, ma pewien zapach i smak. *Vibhāva* znaczy ogień. Bez ognia nie możemy uruchomić fabryk, nie możemy gotować, etc., i tym ogniem jest Kṛṣṇa. Ciepłem ognia jest Kṛṣṇa. Według medycyny wedyjskiej, niestrawność spowodowana jest niską temperaturą w żołądku. Więc ogień potrzebny jest nawet do trawienia. Będąc świadomymi Kṛṣṇy, zdajemy sobie sprawę z tego, że ziemia, woda, ogień i wszystkie czynne składniki, wszystkie związki chemiczne i elementy materialne istnieją dzięki Kṛṣṇie. Od Kṛṣṇy zależy również długość ludzkiego życia. Dzięki łasce Kṛṣṇy

człowiek może przedłużyć lub skrócić swoje życie. Świadomość Kṛṣṇy jest zatem aktywna w każdej sferze.

TEKST 10

बीजं मां सर्वभूतानां विद्धि पार्थ सनातनम् ।
बुद्धिर्बुद्धिमतामस्मि तेजस्तेजस्विनामहम् ॥१०॥

bījaṁ māṁ sarva-bhūtānāṁ
viddhi pārtha sanātanam
buddhir buddhimatām asmi
tejas tejasvinām aham

bījam-ziarno; *mām*-Mnie; *sarva-bhūtānām*-ze wszystkich żywych istot; *viddhi*-spróbuj zrozumieć; *pārtha*-O synu Pṛthy; *sanātanam*-oryginalny, wieczny; *buddhiḥ*-inteligencja; *buddhimatām*-inteligentnego; *asmi*-Ja jestem; *tejaḥ*-dzielność; *tejasvinām*-potężnego; *aham*-Ja jestem.

TŁUMACZENIE

O synu Pṛthy, wiedz, że to Ja jestem oryginalnym nasieniem wszelkiego życia, inteligencją inteligentnego i męstwem wszystkich potężnych ludzi.

ZNACZENIE

Bījam oznacza nasienie; nasieniem wszystkiego jest Kṛṣṇa. W kontakcie z naturą materialną nasienie to wydaje owoce w postaci różnych żywych istot, poruszających się i nieruchomych. Do stworzeń ruchomych należą ptaki, zwierzęta, ludzie i wiele innych żywych istot; a do nieruchomych - drzewa i rośliny. Każda żywa istota zawiera się w 8 400 000 gatunkach życia, z których jedne mają zdolność poruszania się, inne natomiast pozostają nieruchome. Jednakże we wszystkich przypadkach nasieniem ich życia jest Kṛṣṇa. Jak mówi o tym literatura wedyjska, Brahman, czyli Najwyższa Prawda Absolutna, jest tą formą, z której wszystko emanuje. Kṛṣṇa jest Parabrahmanem, Najwyższym Duchem. Brahman jest bezosobowy, a Parabrahman jest osobą. Jak to oznajmia *Bhagavad-gītā*, Brahman bezosobowy zawiera się w aspekcie osobowym. Zatem oryginalnym źródłem wszystkiego jest Kṛṣṇa. On jest tym korzeniem utrzymującym wszystko w tej manifestacji kosmicznej, tak jak korzeń utrzymuje całe drzewo. Potwierdza to również literatura wedyjska. *Yato vā imāni bhūtāni jāyante.* "Najwyższa Prawda

Absolutna jest tym, z czego wszystko bierze początek." Jest On pierwszym wiecznym pomiędzy wszystkimi wiecznymi. Jest On najwyższą żywą istotą pomiędzy wszystkimi żywymi istotami i jedynie On Sam utrzymuje wszelkie życie. Kṛṣṇa mówi również, że On jest źródłem wszelkiej inteligencji. Nie posiadając inteligencji, nie można zrozumieć Najwyższej Osoby Boga, Kṛṣṇy.

TEKST 11

बलं बलवतां चाहं कामरागविवर्जितम् ।
धर्माविरुद्धो भूतेषु कामोऽस्मि भरतर्षभ ॥ ११ ॥

balaṁ balavatām cāhaṁ
kāma-rāga-vivarjitam
dharmāviruddho bhūteṣu
kāmo'smi bharatarṣabha

balam-siła; *balavatām*-mocnego; *ca*-i; *aham*-jestem; *kāma*-pasja; *rāga*-przywiązanie; *vivarjitam*-wolny od; *dharma-aviruddha*-w zgodzie z zasadami religijnymi; *bhūteṣu*-we wszystkich istotach; *kāmaḥ*-życie seksualne; *asmi*-Ja jestem; *bharatarṣabha*-O panie Bhāratów.

TŁUMACZENIE

Ja jestem siłą mocnych, wolnych od pasji i pożądania, O panie Bhāratów, i Ja jestem życiem seksualnym, które zgodne jest z zasadami religijnymi.

ZNACZENIE

Siła mocnych powinna być wykorzystywana do ochrony słabych, a nie dla wyładowania osobistych agresji. Podobnie, celem życia seksualnego powinno być wydanie na świat potomstwa, i tylko to. Następnie, obowiązkiem rodziców jest uczynienie swoich dzieci świadomymi Kṛṣṇy.

TEKST 12

ये चैव सात्त्विका भावा राजसास्तामसाश्च ये ।
मत्त एवेति तान्विद्धि न त्वहं तेषु ते मयि ॥ १२ ॥

ye caiva sāttvikā bhāvā
rājasās tāmasāś ca ye
matta eveti tān viddhi
na tv aham teṣu te mayi

ye-wszystkie te; *ca*-i; *eva*-z pewnością; *sāttvikāḥ*-w dobroci; *bhāvāḥ*-stany istnienia; *rājasāḥ-guṇa* pasji; *tāmasāḥ-guṇa* ignorancji; *ca*-również; *ye*-chociaż; *mattaḥ*-ode Mnie; *eva*-na pewno; *iti*-w ten sposób; *tān*-ci; *viddhi*-spróbuj się dowiedzieć; *na*-nie; *tu*-ale; *aham*-Ja; *teṣu*-w tych; *te*-oni; *mayi*-na Mnie.

TŁUMACZENIE

Wszystkie stany istnienia czy to będące w dobroci, pasji czy też ignorancji - z Mojej manifestują się energii. W pewnym sensie jestem więc wszystkim, a jednak jestem niezależny i siły natury materialnej nie mają na Mnie wpływu.

ZNACZENIE

Wszystkie materialne czynności w tym materialnym świecie pozostają pod wpływem trzech sił natury materialnej. Mimo iż siły te są emanacjami Najwyższego Pana Kṛṣṇy, On Sam nie jest uzależniony od nich. Np. ktoś może zostać ukarany zgodnie z prawem państwowym, lecz król, prawodawca, temu prawu nie podlega. Podobnie, wszystkie siły natury materialnej - dobroć, pasja i ignorancja - są emanacjami Najwyższego Pana Kṛṣṇy, ale Kṛṣṇa nie jest od nich uzależniony. Dlatego jest On *nirguṇa*, co oznacza, że te *guṇy*, czyli siły natury materialnej, mimo iż ich źródłem jest On Sam, nie mają na Niego wpływu. Jest to jedna z cech charakterystycznych dla Bhagavāna, Najwyższej Osoby Boga.

TEKST 13

त्रिभिर्गुणमयैर्भावैरेभिः सर्वमिदं जगत् ।
मोहितं नाभिजानाति मामेभ्यः परमव्ययम् ॥१३॥

tribhir guṇamayair bhāvair
ebhiḥ sarvam idaṁ jagat
mohitaṁ nābhijānāti
mām ebhyaḥ param avyayam

tribhiḥ-trzy; *guṇamayaiḥ*-przez trzy *guṇy*; *bhāvaiḥ*-stan istnienia; *ebhiḥ* -wszystko to; *sarvam*-cały świat; *idam*-w tym świecie; *jagat*-wszechświat; *mohitam*-omamiony; *na abhijānāti*-nie zna; *mām*-Mnie; *ebhyaḥ*-ponad to; *param*-Najwyższy; *avyayam*-niewyczerpany.

TŁUMACZENIE

Cały świat omamiony trzema siłami natury materialnej - dobrocią, pasją i ignorancją - nie zna Mnie, który - niewyczerpanym będąc - jestem ponad tymi siłami.

ZNACZENIE

Cały świat pozostaje pod wpływem trzech sił natury materialnej. Ludzie omamieni przez te trzy siły nie mogą zrozumieć, iż Najwyższy Pan, Kṛṣṇa, jest transcendentalny do nich. W tym materialnym świecie każdy uzależniony jest od *guṇ* natury materialnej i wskutek tego pozostaje w iluzji.

Z natury żywe istoty mają określone typy ciał, specyficzną psychikę i odpowiadające im czynności biologiczne. Są cztery rodzaje ludzi funkcjonujących w tych trzech *guṇach* natury materialnej. Osoby będące całkowicie pod wpływem dobroci nazywane są *brāhmaṇami* (*braminami*); te które są pod wpływem pasji, nazywane są *kṣatriyami*. Osoby znajdujące się pod wpływem pasji i ignorancji, zwie się *vaiśyami*, a ci, którzy całkowicie pogrążeni są w ignorancji, nazywani są *śūdrami*. Będący jeszcze niżej, są właściwie zwierzętami, jako że wiodą zwierzęce życie. Jednakże te desygnaty nie są wieczne. Bez względu na to czy jest się *brāhmaṇem, kṣatriyą, vaiśyą*, czy czymkolwiek - w każdym przypadku, to życie jest przemijające. Mimo iż to życie jest takie krótkie i nie wiemy, czym będziemy w życiu przyszłym, to jednak dziś - oczarowani energią iluzoryczną - widzimy siebie w świetle cielesnej koncepcji życia. Wskutek tego myślimy, iż jesteśmy Amerykanami, Rosjanami, Hindusami, *braminami*, muzułmanami, etc. Schwytani w pułapkę sił natury materialnej, zapominamy o Najwyższej Osobie Boga, który jest poza tymi wszystkimi siłami natury. Pan Kṛṣṇa mówi, iż ludzie usidleni przez te *guṇy* nie rozumieją, że poza tym materialnym tłem jest Najwyższy Bóg.

Jest wiele różnych rodzajów żywych istot - istot ludzkich, półbogów, zwierząt, etc. - i każda z nich znajduje się pod wpływem natury materialnej, zapomniawszy o transcendentalnej Osobie Boga. Osoby, którymi rządzi pasja i ignorancja, a nawet te będące w dobroci, nie mogą wyjść poza koncepcję bezosobowej Prawdy Absolutnej - koncepcję bezosobowego Brahmana. Najwyższy Pan w Swojej osobowej postaci, posiadający wszelkie piękno,

bogactwo, wiedzę, siłę, sławę i wyrzeczenie - wprowadza ich w zakłopotanie. Jeśli nawet ci w *guṇie* dobroci nie mogą tego pojąć, to jaka jest nadzieja dla tych w pasji i ignorancji? Świadomość Kṛṣṇy jest jednak transcendentalna do tych trzech sił natury materialnej i kto jest prawdziwie w niej umocniony - ten jest naprawdę wyzwolonym.

TEKST 14

दैवी ह्येषा गुणमयी मम माया दुरत्यया ।
मामेव ये प्रपद्यन्ते मायामेतां तरन्ति ते ॥१४॥

daivī hy eṣā guṇamayī
mama māyā duratyayā
mām eva ye prapadyante
māyām etāṁ taranti te

daivī-transcendentalny; *hi*-z pewnością; *eṣā*-to; *guṇamayī*-składające się z trzech sił natury materialnej; *mama*-Mój; *māyā*-energia; *duratyayā*-bardzo trudna do przezwyciężenia; *mām*-Mnie; *eva*-z pewnością; *ye*-ci; *prapadyante*-podporządkowują; *māyām etām*-ta energia iluzoryczna; *taranti*-pokonują; *te*-oni.

TŁUMACZENIE

Niełatwo jest przezwyciężyć tą Moją boską - składającą się z trzech sił natury materialnej - energię. Ale bez trudu mogą pokonać ją ci, którzy podporządkowali się Mnie.

ZNACZENIE

Najwyższa Osoba Boga ma niezliczone energie i wszystkie te energie są boskie. Mimo iż żywe istoty są częścią Jego energii i z tego powodu są boskie, to jednak w kontakcie z energią materialną zostaje przykryta ich wyższa, pierwotna moc. Kiedy jest się w ten sposób przykrytym przez energię materialną, niełatwą rzeczą jest pokonać jej oddziaływania. Jak to już wcześniej zostało powiedziane, zarówno natura materialna, jak i duchowa, będąc emanacjami Najwyższej Osoby Boga, są wieczne. Żywe istoty należą do wiecznej wyższej natury Pana, ale z powodu skalania naturą niższą - materią, ich złudzenie jest również wieczne. Uwarunkowana dusza jest dlatego nazywana *nitya-baddha*, czyli wiecznie uwarunkowaną. Nikt nie jest w stanie prześledzić historii swojego uwarunkowania, począwszy od jakiegoś

momentu w historii materialnej. Wskutek tego oswobodzenie się z sideł natury materialnej jest bardzo trudne. Mimo iż ta natura materialna jest energią niższą, jest ona prowadzona ostatecznie przez najwyższą wolę, której żywa istota nie jest w stanie pokonać. Niższa natura materialna została tutaj zdefiniowana jako energia boska, dzięki jej styczności i poruszaniu jej przez boską wolę. Poruszana przez naturę boską, natura materialna działa wspaniale w konstruowaniu i destrukcji manifestacji kosmicznej. *Vedy* potwierdzają to w sposób następujący:

māyāṁ tu prakṛtim vidyān māyinaṁ tu maheśvaram.

"Chociaż *māyā* (iluzja) jest fałszywa albo tymczasowa, podstawą *māyi* jest najwyższy magik - Osoba Boga, który jest Maheśvara, najwyższym kontrolerem."

Innym znaczeniem słowa *guṇa* jest sznur. Należy to rozumieć w ten sposób, że uwarunkowana dusza jest mocno związana sznurami iluzji. Człowiek ze związanymi rękoma i stopami nie może uwolnić się sam. Musi otrzymać pomoc od innej osoby, która nie jest związana. Ponieważ związany nie może pomóc związanemu, oswobodziciel musi być wyzwolony. Zatem tylko Pan Kṛṣṇa albo Jego bona fide reprezentant - mistrz duchowy, może przynieść wolność uwarunkowanej duszy. Bez takiej wyższej pomocy - nie można uwolnić się z więzów natury materialnej. Wolność osiągnąć można dzięki służbie oddania i świadomości Kṛṣṇy. Kṛṣṇa, będąc Panem energii iluzorycznej, może rozkazać tej nieprzezwyciężonej energii, aby wyzwoliła uwarunkowaną duszę. Takie oswobodzenie nakazuje On dzięki Swojej bezprzyczynowej łasce dla podporządkowanej duszy i dzięki Swojemu ojcowskiemu uczuciu dla żywej istoty, która jest w rzeczywistości ukochanym synem Pana. Dlatego podporządkowanie się lotosowym stopom Pana jest jedynym środkiem wydostania się z mocnego chwytu szponów natury materialnej.

Znaczące są tutaj również słowa *mām eva*. *Mām* oznacza - tylko Kṛṣṇie (Viṣṇu), a nie Brahmie albo Śivie. Mimo iż Brahma i Śiva są osobami niezwykle wyniesionymi i są prawie na poziomie Viṣṇu, to jednak będąc inkarnacjami *rājo-guṇy* (pasji) i *tamo-guṇy* (ignorancji), nie są w stanie uwolnić uwarunkowanej duszy ze szponów *māyi*. Innymi słowy, zarówno Brahma, jak i Śiva, również pozostają pod wpływem *māyi*. Jedynie Viṣṇu jest panem *māyi*; dlatego tylko On jeden może oswobodzić uwarunkowaną duszę. *Vedy* potwierdzają to słowami: *tvam eva viditvā*: "Wolność możliwa jest tylko poprzez zrozumienie Kṛṣṇy". Nawet Pan Śiva potwierdza, iż wyzwolenie

można osiągnąć tylko dzięki łasce Viṣṇu Mówi on:

mukti-pradātā sarveṣāṁ viṣṇur eva na saṁśayaḥ.

"Nie ma żadnej wątpliwości, co do tego, że Viṣṇu jest wyzwolicielem każdego."

TEKST 15

न मां दुष्कृतिनो मूढाः प्रपद्यन्ते नराधमाः ।
माययापहृतज्ञाना आसुरं भावमाश्रिताः ॥१५॥

na māṁ duṣkṛtino mūḍhāḥ
prapadyante narādhamāḥ
māyayāpahṛta-jñānā
āsuraṁ bhāvam āśritāḥ

na-nie; *mām*-Mnie; *duṣkṛtinaḥ*-złoczyńcy; *mūḍhāḥ*-głupcy; *prapadyante*-podporządkowują się; *narādhamāḥ*-najniżsi spośród ludzi; *māyayā*-przez energię iluzoryczną; *apahṛta*-skradziony przez iluzję; *jñānāḥ*-wiedza; *āsuram*-demoniczna; *bhāvam*-natura; *āśritāḥ*-przyjmując.

TŁUMACZENIE

Ale niegodziwcy o ateistycznej naturze demonów - których wiedza została skradziona przez iluzję - będąc wielkimi głupcami i najniższymi spośród rodzaju ludzkiego - nigdy Mi się nie podporządkowują.

ZNACZENIE

Bhagavad-gītā mówi, że jedynie przez podporządkowanie się lotosowym stopom Kṛṣṇy, Najwyższej Osoby Boga, można przezwyciężyć surowe prawa natury materialnej. W tym momencie powstaje pytanie: Jak to się dzieje, że wykształceni filozofowie, naukowcy, biznesmeni i wszyscy przywódcy zwykłych ludzi nie podporządkowują się lotosowym stopom Śrī Kṛṣṇy, wszechpotężnej Osoby Boga? Przywódcy ludzkości uciekają się do różnych sposobów w poszukiwaniu wyzwolenia (czyli *mukti*) spod twardych praw natury materialnej, czyniąc wielkie plany i usilnie do tego dążąc przez wiele, wiele lat i narodzin. Jeśli to wyzwolenie możliwe jest tylko przez podporządkowanie się lotosowym stopom Najwyższej Osoby Boga, dlaczego więc ci inteligentni i ciężko pracujący przywódcy nie przyjmują tej prostej metody?

Gītā odpowiada na to pytanie bardzo szczerze. Naprawdę uczeni przywódcy społeczni, tacy jak Brahmā, Śiva, Kapila, Kumārowie, Manu, Vyāsa, Devala, Asita, Janaka, Prahlāda, Bali, a później Madhavācārya, Rāmānujācārya, Śrī Caitanya i wielu innych - będący prawdziwymi filozofami, naukowcami, nauczycielami, politykami, etc. - podporządkowują się lotosowym stopom Najwyższej Osoby, wszech-potężnemu autorytetowi. Ci natomiast, którzy nie są prawdziwymi filozofami, naukowcami, nauczycielami, administratorami, etc., ale pozują na takich dla jakichś zysków materialnych, takie osoby nie przyjmują planu czy ścieżki Najwyższego Pana. Nie mają oni właściwie pojęcia o Bogu. Stwarzają po prostu swoje własne ziemskie plany i wskutek tego komplikują problemy egzystencji materialnej w swoich daremnych próbach rozwiązania ich. Ponieważ materialna natura jest bardzo potężna, może ona przeciwstawić się nieautoryzowanym planom ateistów i wykpić wiedzę "komisji planujących".

Ateistyczni producenci planów zostali określeni tutaj słowem *duṣkṛtina*, czyli "łotry, kanalie, szubrawcy". *Kṛtina* oznacza kogoś, kto spełnił jakiś chwalebny uczynek. Ateistyczny producent planów również bywa czasami inteligentny i spotyka się z podziwem, jako że inteligencja potrzebna jest do stworzenia każdego wielkiego planu, czy to dobrego, czy złego. Ponieważ jednak ateista robi ze swojego umysłu niewłaściwy użytek, sprzeciwiając się planowi Najwyższego Pana, nazywany jest on *duṣkṛtina*, co oznacza, że jego inteligencja i wysiłki zostały niewłaściwie skierowane.

Gītā wyraźnie mówi o tym, że energia materialna pracuje całkowicie pod kierunkiem Najwyższego Pana. Nie jest ona niezależna. Działa ona na tej samej zasadzie jak cień przesuwający się za przedmiotem. Jednakowoż ta materialna energia jest bardzo silna, a ateista - z powodu swojego bezbożnego usposobienia - nie może wiedzieć, w jaki sposób ona pracuje ani też nie może znać planu Najwyższego Pana. Pod wpływem złudzenia, jak też sił pasji i ignorancji wszystkie jego plany zawodzą. Tak było w przypadku Hiraṇyakaśipu i Rāvaṇy, których plany zostały obrócone w proch, mimo iż obaj byli materialnie wykształconymi naukowcami, filozofami, władcami i nauczycielami. Łotrów tych można podzielić na cztery różne grupy, które opisano poniżej:

(1) *mūḍhas* - to wielcy głupcy, podobni ciężko pracującym zwierzętom pociągowym. Pragną korzystać z owoców swojej pracy nie dzieląc się nimi z Najwyższym .Typowym przykładem zwierzęcia pociągowego jest osioł. To pokorne zwierzę zmuszane jest przez swego pana do ciężkiej pracy. Nie wie ono, dla kogo tak ciężko pracuje. Zadowala się wiązką trawy i chwilą snu, cały czas obawiając się, że zostanie zbite przez swego pana i nawet zaspokajając

swoją żądzę seksualną ryzykuje tym, iż będzie bezustannie kopane przez stronę przeciwną. Osioł ten śpiewa czasami poezję i filozofię, ale ten ryk jedynie niepokoi innych. Taka jest pozycja głupców pracujących dla korzyści. Nie wiedzą oni dla kogo powinni pracować. Nie wiedzą iż, *karma* (praca) przeznaczona jest dla *yajña* (ofiary).

Najczęściej ci, którzy pracują ciężko dzień i noc, aby uwolnić się od brzemienia stworzonych przez siebie samych obowiązków, mówią iż nie mają czasu słuchać o nieśmiertelności żywych istot. Dla takich *mūḍhas* krótkotrwałe osiągnięcia materialne są wszystkim - pomimo faktu, iż korzystają oni jedynie z bardzo niewielkiej części owoców swojej pracy. Czasami spędzają bezsenne dnie i noce, po to aby osiągnąć jakąś tam korzyść i chociaż cierpią z powodu wrzodów i niestrawności, zadowalają się praktycznie żadnym pożywieniem. Dzień i noc zaabsorbowani są jedynie ciężką pracą dla korzyści nierzeczywistych panów. Nie posiadając wiedzy o swoim prawdziwym Panu, niemądrzy wyrobnicy tracą swój cenny czas, służąc mamonie. Nigdy nie podporządkowują się Panu wszystkich panów, ani też nie zajmują sobie czasu słuchaniem o Nim z właściwych źródeł. Świnia, która żre odchody, nie będzie chciała jeść słodyczy zrobionych z cukru i ghee. Podobnie też niemądry wyrobnik będzie niestrudzenie słuchał tematów związanych z zadowalaniem zmysłów - sile, która rządzi tym materialnym światem.

(2) Inna klasa *duṣkṛtina* (łotrów) nazywana jest *narādhama*, czyli najniższymi spośród ludzkości. *Nara* oznacza ludzką istotę, a *adhama* znaczy najniższy. Wśród 8 400 000 różnych gatunków żywych istot istnieje 400 000 gatunków ludzkich. Pomiędzy nimi jest niezliczona ilość różnych form ludzkiego życia, które są prawie niecywilizowane. Cywilizowane ludzkie istoty posiadają zasady życia społecznego, politycznego i religijnego. Ci, którzy są rozwinięci społecznie i politycznie, ale nie posiadają zasad religijnych, muszą być uważani za *narādhama*. Religia bez Boga nie jest religią, jako że celem przestrzegania zasad religijnych jest poznanie Najwyższej Prawdy i związku człowieka z Nim. W *Gicie* Osoba Boga wyraźnie mówi, że nie ma żadnego autorytetu ponad Nim i że On jest Najwyższą Prawdą. Cywilizowana forma ludzkiego życia ma służyć odzyskaniu utraconej świadomości o wiecznym związku z Najwyższą Prawdą, Osobą Boga - Śrī Kṛṣṇą, który jest wszech-potężny. Każdy kto nie wykorzystuje tej szansy zaliczany jest do *narādhama*. Z objawionych pism dowiadujemy się, że kiedy dziecko znajduje się w łonie matki (w niezwykle niewygodnej pozycji) modli się ono do Boga o wyzwolenie i obiecuje, że skoro tylko wydostanie się na zewnątrz, będzie wielbić tylko Jego. Ponieważ żywa istota jest wiecznie spokrewniona z Bogiem, modlenie się do Niego w obliczu jakichś trudności jest jej naturalnym

instynktem. Lecz po oswobodzeniu, pod wpływem *māyi*, energii iluzorycznej, dziecko zapomina o trudach narodzin i zapomina również o swoim wyzwolicielu.

Obowiązkiem opiekunów dzieci jest odżywienie tej boskiej świadomości w nich drzemiącej. Dziesięć obrzędów przejścia, jak oznajmia *Manu-smṛti* (zbiór zasad religijnych) ma służyć odżywieniu świadomości Boga w systemie *varṇāśrama*. Jednakże żaden z tych procesów nie jest obecnie ściśle przestrzegany w żadnej części świata i dlatego 99,9 procent populacji można zaliczyć do *narādhama*.

Kiedy cała populacja staje się *narādhama*, wtedy w naturalny sposób cała ich tak zwana edukacja sprowadza się do zera i zostaje unieważniona przez wszech-potężną energię natury fizycznej. Według *Gīty* ten jest człowiekiem prawdziwie uczonym, kto jednakowo widzi wykształconego *bramina*, psa, krowę, słonia i zjadacza psów. W taki sposób widzi prawdziwy wielbiciel. Śrī Nityānanda Prabhu, który jest inkarnacją Boga jako boski mistrz, wyzwolił braci Jagai i Madhai, będących typowymi *narādhama*, i pokazał w jaki sposób łaska prawdziwego wielbiciela spływa na najniższych spośród rodzaju ludzkiego. A więc potępiony przez Osobę Boga *narādhama* może z powrotem odżywić swoją świadomość duchową tylko dzięki miłosierdziu wielbiciela Pana.

Śrī Caitanya Mahāprabhu, propagując *bhāgavata-dharmę*, czyli czyny spełniane przez wielbicieli, polecił, aby ludzie pokornie słuchali przekazu Najwyższej Osoby Boga. Esencją tego przekazu jest *Bhagavad-gītā*. Najniżsi spośród rodzaju ludzkiego mogą zostać wyzwoleni jedynie poprzez pokorny proces słuchania tych przekazów, ale na nieszczęście nie są oni nimi nawet w najmniejszym stopniu zainteresowani, nie mówiąc już o podporządkowaniu się woli Najwyższego Pana. *Narādhama*, czyli najniżsi spośród rodzaju ludzkiego, całkowicie lekceważą pierwszy i najważniejszy obowiązek ludzkich istot.

(3) Następna grupa *duṣkṛtina* nazywana jest *māyayāpahṛta-jñāna*. Są to te osoby, których wiedza została sprowadzona do zera poprzez oddziaływanie złudnej energii materialnej. Przeważnie są to osoby bardzo uczone: wielcy filozofowie, poeci, literaci, naukowcy, etc. - ale wprowadzeni w błąd przez energię iluzoryczną, nie są posłuszni Najwyższemu Panu.

W obecnych czasach jest bardzo wielu takich *māyayāpahṛta-jñānas*, nawet pomiędzy wykładowcami *Gīty*. W *Gīcie* zrozumiałym i prostym językiem zostało powiedziane, że Śrī Kṛṣṇa jest Najwyższą Osobą Boga. Nikt nie przewyższa Go ani nikt Mu nie dorównuje. Jest tam mowa o Nim jako o ojcu Brahmy, pierwotnym ojcu wszystkich istot ludzkich. W rzeczywistości

Pan Kṛṣṇa jest nie tylko ojcem Brahmy, ale również ojcem wszystkich gatunków życia. Jest On źródłem bezosobowego Brahmana i Paramātmy; Dusza Najwyższa obecna w każdej żywej istocie jest Jego pełną, kompletną cząstką. On jest źródłem wszystkiego i dlatego wszyscy powinni podporządkować się Jego lotosowym stopom. Pomimo wszystkich tych wyraźnych orzeczeń, *māyayāpahṛta-jñāna* wyśmiewa Osobę Najwyższego Pana i uważa Go jedynie za zwykłą ludzką istotę. Nie wie on, iż ta błogosławiona forma ludzkiego życia została zaprojektowana według wiecznej i transcendentalnej postaci Najwyższego Pana.

Wszystkie nieautoryzowane interpretacje *Gīty* pisane przez klasę *māyayāpahṛta-jñāna* i przez osoby spoza systemu *parampară*, są wielkimi przeszkodami na ścieżce duchowego poznania. Zwiedzeni interpretatorzy nie podporządkowują się lotosowym stopom Śrī Kṛṣṇy ani też nie uczą innych przestrzegania tej zasady.

(4) Ostatnia klasa *duṣkṛtina* nazywana jest *āsuraṁ bhāvam āśrita*. Są to ludzie z zasady demoniczni, będący klasą jawnych ateistów. Niektórzy z nich utrzymują, iż Najwyższy Pan nigdy nie może zejść do tego świata materialnego, ale nie potrafią podać istotnych powodów, dlaczego by nie miał tego uczynić. Są i inni, którzy uważają Go za wtórnego w stosunku do Jego cechy bezosobowej, mimo iż *Gītā* twierdzi wręcz coś przeciwnego. Zazdrośni o Najwyższą Osobę Boga, ateiści będą prezentowali mnóstwo bezprawnych, wytworzonych w fabrykach ich umysłów inkarnacji. Takie osoby, których życiową zasadą jest oczernianie Osoby Boga, nie są w stanie podporządkować się lotosowym stopom Śrī Kṛṣṇy.

Śrī Yāmunācārya Albandru z Południowych Indii mówi: "O mój Panie! Mimo iż wszystkie usytuowane w *guṇie* dobroci objawione święte pisma potwierdzają Twoje niezwykłe cechy, czyny i osobowość, i mimo iż uznają Ciebie wszystkie sławne z pobożności i głębi swojej wiedzy transcendentalnej autorytety, to jednak pozostajesz niepoznawalnym dla osób kierujących się zasadami ateistycznymi."

Zatem: (1) osoby bardzo niemądre; (2) najniżsi spośród rodzaju ludzkiego; (3) zbałamuceni spekulanci i (4) jawni ateiści, tak jak to przedstawiono powyżej, nigdy nie podporządkowują się lotosowym stopom Osoby Boga, pomimo iż zalecają to pisma święte i wielkie autorytety.

TEKST 16

चतुर्विधा भजन्ते मां जनाः सुकृतिनोऽर्जुन ।
आर्तो जिज्ञासुरर्थार्थी ज्ञानी च भरतर्षभ ॥१६॥

catur-vidhā bhajante mām
janāḥ sukṛtino'rjuna
ārto jijñāsur arthārthī
jñānī ca bharatarṣabha

catur-vidhāḥ-cztery rodzaje; *bhajante*-pełnią służbę; *mām*-dla Mnie; *janāḥ*-osoby; *sukṛtinaḥ*-pobożni; *arjuna*-O Arjuno; *ārtaḥ*-strapieni; *jijñāsuḥ*-dociekający; *artha-arthī*-pragnący materialnych korzyści; *jñānī*-ten, kto zna prawdziwą postać rzeczy; *ca*-również; *bharatarṣabha*-O wielki, pomiędzy potomkami Bharaty.

TŁUMACZENIE

O najlepszy spośród Bharatów [Arjuno], cztery rodzaje pobożnych ludzi służy Mi z oddaniem: strapieni, pragnący bogactw, ciekawi, i ci, którzy poszukują wiedzy o Absolucie.

ZNACZENIE

W przeciwieństwie do złoczyńców, ci, którzy są zwolennikami regulujących zasad pism świętych, nazywani są *sukṛtina* (czyli posłusznymi wobec nakazów pism świętych, praw moralnych i społecznych), i są oni więcej lub mniej oddani Najwyższemu Panu. Osoby takie można podzielić na cztery grupy: do pierwszej można zaliczyć tych, którzy czasami znajdują się w niedoli; do drugiej - potrzebujących pieniędzy; do trzeciej tych, którzy są czasami ciekawi; a do czwartej, osoby poszukujące czasami wiedzy o Prawdzie Absolutnej. Przychodzą oni do Najwyższego Pana, aby pełnić służbę oddania dla różnych celów. Nie są to czyści wielbiciele, ponieważ w zamian za służbę oddania oczekują oni spełnienia swoich pragnień. Czysta służba oddania jest wolna od wszelkich aspiracji i od pragnienia korzyści materialnej. *Bhakti-rasāmṛta-sindhu* definiuje czyste oddanie w ten sposób:

anyābhilāṣitāśūnyaṁ jñāna-karmādy-anāvṛtam
ānukūlyena kṛṣṇānuśīlanaṁ bhaktir uttamā.

"Transcendentalną służbę miłości dla Najwyższego Pana należy pełnić z pełną życzliwością, bez pragnienia korzyści materialnej i roszczenia sobie prawa do owoców swojej pracy oraz bez filozoficznych spekulacji. Taka służba nazywa się czystą służbą oddania."

Te cztery rodzaje ludzi przychodzą do Najwyższego Pana, aby pełnić służbę oddania, a gdy - poprzez obcowanie z czystymi wielbicielami - zostają oczyszczeni, wtedy również zostają czystymi wielbicielami. Jednak dla

niegodziwców służba oddania jest czymś bardzo trudnym, jako że są oni egoistyczni z natury, nie kierują się żadnymi zasadami i nie mają żadnego celu duchowego. Ale zdarza się niekiedy, że nawet niektórzy z nich, jeśli przypadkowo mają styczność z czystym wielbicielem, również stają się czystymi wielbicielami.

Osoby zawsze zajęte pracą dla zysku przychodzą do Pana, kiedy dotknięte zostaną materialną niedolą i przebywając w tym czasie z czystymi wielbicielami, również stają się, w tej swojej niedoli, wielbicielami Pana. Ci, którzy są po prostu sfrustrowani, również czasami przychodzą, aby obcować z czystymi wielbicielami i zaczyna ciekawić ich wiedza o Bogu. Podobnie jest w przypadku filozofów, którzy po bezowocnych poszukiwaniach rozczarowują się do każdej dziedziny wiedzy i chcąc dowiedzieć się czegoś o Bogu, przychodzą do Najwyższego Pana, aby pełnić służbę oddania. W ten sposób, dzięki łasce Najwyższego Pana i Jego czystego wielbiciela, przekraczają wiedzę o bezosobowym Brahmanie i zlokalizowanej Paramātmie. Na ogół, kiedy strapieni, ciekawscy, poszukujący wiedzy i ci, którzy potrzebują pieniędzy, uwolnią się od pragnień materialnych, i kiedy w pełni zrozumieją, że materialne wyrzeczenie nie ma nic wspólnego z postępem duchowym, wtedy zostają czystymi wielbicielami. Do momentu, kiedy ten oczyszczony stan nie zostanie osiągnięty, wielbiciele w transcendentalnej służbie Pana skalani są pracą dla zysku i poszukiwaniem świeckiej wiedzy, etc. Aby więc osiągnąć czyste oddanie, należy przekroczyć wszystkie tego typu pragnienia.

TEKST 17

तेषां ज्ञानी नित्ययुक्त एकभक्तिर्विशिष्यते ।
प्रियो हि ज्ञानिनोऽत्यर्थमहं स च मम प्रियः ॥१७॥

teṣāṁ jñānī nitya-yukta
eka-bhaktir viśiṣyate
priyo hi jñānino' tyartham
ahaṁ sa ca mama priyaḥ

teṣām-spośród nich; *jñānī*-posiadający pełną wiedzę; *nitya yuktaḥ*-zawsze zaangażowany; *eka*-tylko jeden; *bhaktiḥ*-służba oddania; *viśiṣyate*-szczególnie; *priyaḥ*-bardzo drogi; *hi*-z pewnością; *jñāninaḥ*-osoba posiadająca wiedzę; *atyartham*-wysoce; *aham*-Ja jestem; *saḥ*-on; *ca*-również; *mama*-Mój; *priyaḥ*-drogi.

TŁUMACZENIE

Spośród nich, mędrzec, który - poprzez służbę oddania - w doskonałej wiedzy zjednoczony jest ze Mną - najlepszym jest. Albowiem Ja jestem mu bardzo drogi i on jest Mi drogi.

ZNACZENIE

Uwolniwszy się od skalania pragnieniami materialnymi, zarówno strapieni, nękani ciekawością, będący w nędzy, jak i poszukujący najwyższej wiedzy, wszyscy oni mogą zostać czystymi wielbicielami. A ten spośród nich, który posiada wiedzę o Prawdzie Absolutnej i wolny jest od wszelkich pragnień materialnych, zostaje prawdziwie czystym wielbicielem Pana. A najlepszym spośród tych czterech klas ludzi jest ten wielbiciel, mówi Pan, który posiada doskonałą wiedzę i jednocześnie zaangażowany jest w służbę oddania. Zdobywając wiedzę zaczyna zdawać sobie sprawę z tego, że jest on czymś różnym od tego materialnego ciała, a z dalszym postępem dochodzi do poznania bezosobowego Brahmana i Paramātmy. Kiedy zostaje całkowicie oczyszczony, rozumie, że jego organiczną pozycją jest wieczne służenie Bogu. Więc - przez obcowanie z czystymi wielbicielami - zarówno nękani ciekawością, strapieni, poszukujący poprawy materialnej i posiadający wiedzę, wszyscy stają się czystymi. Ale kto już na wstępnym etapie posiada pełną wiedzę o Najwyższym Panu i jednocześnie pełni służbę oddania, ten jest bardzo drogi Panu. Posiadając czystą wiedzę o transcendencji Najwyższej Osoby Boga, jest on w ten sposób chroniony, iż żadne nieczystości materialne nie mają na niego wpływu.

TEKST 18

उदाराः सर्व एवैते ज्ञानी त्वात्मैव मे मतम् ।
आस्थितः स हि युक्तात्मा मामेवानुत्तमां गतिम् ॥१८॥

udārāḥ sarva evaite
jñānī tv ātmaiva me matam
āsthitaḥ sa hi yuktātmā
mām evānuttamāṁ gatim

udārāḥ-wspaniałomyślny; *sarve*-wszystkie; *ete*-te; *eva*-z pewnością; *jñānī*-ten, kto posiada wiedzę; *tu*-ale; *ātmā eva*-tak jak Ja; *me*-Moje; *matam*-zdanie; *āsthitaḥ*-usytuowany; *saḥ*-on; *hi*-z pewnością; *yukta-*

ātmā-zaangażowany w służbę oddania; *mām*-Mnie; *eva*-z pewnością; *anuttamām*-najwyższy cel; *gatim*-przeznaczenie.

TŁUMACZENIE

Wszyscy Moi wielbiciele są niewątpliwie wielkimi duszami, lecz ten, kto posiadł wiedzę o Mnie, ten prawdziwie mieszka we Mnie, a pełniąc dla Mnie transcendentalną służbę - osiąga Mnie.

ZNACZENIE

Nie znaczy to, że inni wielbiciele, którzy nie posiadają tak kompletnej wiedzy nie są drodzy Panu. Mówi On, że wszyscy oni są wielcy, ponieważ bez względu na to w jakim celu ktoś przychodzi do Pana, jest on nazywany *mahātmą*, czyli wielką duszą. Pan przyjmuje wielbicieli, którzy pragną czerpać korzyści z pełnienia służby oddania, ponieważ jest to pewna wymiana uczuć. Powodowani uczuciem proszą oni Pana o jakieś korzyści materialne, a kiedy je otrzymują, są tak usatysfakcjonowani, iż postępują dalej w służbie oddania. Ale szczególnie drogim Panu jest wielbiciel, który posiada pełną wiedzę o Nim i którego jedynym celem jest służenie Mu z miłością i oddaniem. Taki wielbiciel nie może przeżyć ani sekundy w rozłączeniu z Najwyższym Panem, czy też nie pełniąc służby dla Niego. Podobnie Najwyższy Pan, zadowolony ze Swojego wielbiciela, nie może go opuścić.

W *Śrīmad-Bhāgavatam* (9.4.63) Pan mówi:

ahaṁ bhakta-parādhīno hy asvatantra iva dvija
sādhubhir grasta-hṛdayo bhaktair bhakta-jana-priyaḥ

"Wielbiciele zawsze obecni są w Moim sercu i również Ja jestem zawsze obecny w ich sercach. Wielbiciel nie zna niczego poza Mną, a Ja nie mogę zapomnieć o nim. Czysty wielbiciel zawsze pozostaje w bardzo bliskim związku ze Mną. Nigdy nie traci on kontaktu z duchowością i dlatego jest Mi bardzo drogi."

TEKST 19

बहूनां जन्मनामन्ते ज्ञानवान्मां प्रपद्यते ।
वासुदेवः सर्वमिति स महात्मा सुदुर्लभः ॥१९॥

bahūnāṁ janmanām ante
jñānavān māṁ prapadyate
vāsudevaḥ sarvam iti
sa mahātmā sudurlabhaḥ

bahūnām-wielu; *janmanām*-narodzinach; *ante*-po; *jñānavān*-posiadający wiedzę; *mām*-Mnie; *prapadyate*-podporządkowuje się; *vāsudevaḥ*-przyczyna wszystkich przyczyn; *sarvam*-wszystko; *iti*-w ten sposób; *saḥ*-tak; *mahātmā*-wielka dusza; *sudurlabhaḥ*-bardzo rzadka.

TŁUMACZENIE

Po wielu narodzinach i śmierciach, ten, kto posiadł prawdziwą wiedzę, podporządkowuje się Mnie, znając Mnie jako przyczynę wszystkich przyczyn i wszystkiego, co jest. Taka wielka dusza jest czymś bardzo rzadkim.

ZNACZENIE

Dopiero po wielu, wielu żywotach, podejmując służbę oddania albo pełniąc jakieś rytuały transcendentalne, żywa istota może osiągnąć prawdziwe zrozumienie, iż ostatecznym celem realizacji duchowej jest Najwyższa Osoba Boga. Osoba znajdująca się na początkowym etapie relizacji duchowej, kiedy to próbuje uwolnić się od przywiązań materialnych, ma pewne skłonności do impersonalizmu. Kiedy jednak poczyni pewne postępy, wtedy zaczyna rozumieć, że życie duchowe jest aktywne i że aktywność ta składa się na służbę oddania. Kiedy to sobie uświadamia, przywiązuje się do Najwyższej Osoby Boga i podporządkowuje się Jemu. Wtedy jest w stanie zrozumieć, że miłosierdzie Pana Kṛṣṇy jest wszystkim, że On jest przyczyną wszystkich przyczyn a ta manifestacja materialna nie jest niezależna od Niego. Zdaje ona sobie też sprawę z tego, iż ten materialny świat jest wypaczonym odbiciem różnorodności duchowej i dostrzega związek wszystkiego z Najwyższem Panem Kṛṣṇą. Więc wszystko o czym myśli odnosi do Vāsudevy, czyli Kṛṣṇy. Taka uniwersalna wizja Vāsudevy przyśpiesza jej pełne podporządkowanie się Najwyższemu Pana, Śrī Kṛṣṇie, który staje się dla niej najwyższym celem. Tak podporządkowane wielkie dusze są czymś bardzo rzadkim.

Werset ten został wspaniale wytłumaczony w trzecim rozdz. *Svetāśvatara-Upaniṣad*: "Ciało to posiada moc mówienia, widzenia, słuchania, zdolność myślenia, etc. Ale czynności jego nie mają żadnego znaczenia, jeśli nie mają one związku z Najwyższym Panem. Ponieważ Vāsudeva jest wszech-przenikający i wszystko jest Vāsudevą, wielbiciel podporządkowuje się Jemu z pełną wiedzą." (Cf. *Bhagavad-gītā* 7.17 i *11.40*)

TEKST 20

कामैस्तैस्तैर्हृतज्ञानाः प्रपद्यन्तेऽन्यदेवताः ।
तं तं नियममास्थाय प्रकृत्या नियताः स्वया ॥२०॥

kāmais tais tair hṛta-jñānāḥ
prapadyante 'nya-devatāḥ
taṁ taṁ niyamam āsthāya
prakṛtyā niyatāḥ svayā

kamaiḥ-przez pragnienia; *taiḥ*-przez tych; *taiḥ*-przez tych; *hṛta*-wypaczona; *jñānāḥ*-wiedza; *prapadyante*-podporządkowują się; *anya*-inny; *devatāḥ*-półbogowie; *tam*-to; *tam*-to; *niyamam*-zasady; *āsthāya*-przestrzegając; *prakṛtyā*-przez naturę; *niyatāḥ*-kontrolowani; *svayā*-przez własną.

TŁUMACZENIE

Ci, których umysły zostały wypaczone przez pragnienia materialne, podporządkowują się półbogom i przestrzegają określonych zasad kultu, odpowiednio do swojej natury.

ZNACZENIE

Osoby wolne od wszelkich materialnych zanieczyszczeń podporządkowują się Najwyższemu Panu i angażują się w służbę oddania. Tak długo jak te materialne zanieczyszczenia nie zostaną "spłukane", są oni z natury nie-wielbicielami. Ale nawet ci, którzy mają pragnienia materialne i zwracają się do Najwyższego Pana, nie są tak bardzo przyciągani przez zewnętrzną naturę. Ponieważ wybrali właściwy cel, szybko uwalniają się od materialnego pożądania. *Śrīmad-Bhāgavatam* radzi, że bez względu na to, czy jest się wolnym od wszelkich pragnień materialnych, czy też jest się pełnym takich pragnień; albo też pragnie się oczyszczenia od wszelkich materialnych przywiązań lub jest się czystym wielbicielem, bez pragnienia zadowalania zmysłów - we wszystkich przypadkach należy podporządkować się Vāsudevie i wielbić tylko Jego.

Bhāgavatam mówi, że ludzie mniej inteligentni, którzy utracili rozumienie duchowe, przyjmują schronienie półbogów i w ten sposób szybko realizują swoje pragnienia materialne. Ludzie tacy, znajdujący się pod wpływem określonych sił natury materialnej (pasji i ignorancji) i wielbiący półbogów, bardzo rzadko przychodzą do Najwyższej Osoby Boga. Kierują się oni swoimi małymi pragnieniami i nie dostrzegają najwyższego celu. Wielbiciel Najwyższego Pana nie jest w ten sposób zwiedziony. Ponieważ literatura wedyjska poleca czczenie różnych półbogów w różnych celach (np. choremu człowiekowi poleca się czczenie słońca), ci, którzy nie są wielbicielami Pana, uważają, że dla pewnych celów półbogowie są lepsi od Najwyższego Pana. Ale czysty wielbiciel wie, że Najwyższy Pan Kṛṣṇa jest panem wszystkich. W

Caitanya-caritāmṛta jest powiedziane, że tylko Najwyższa Osoba Boga, Kṛṣṇa, jest prawdziwym panem, a wszyscy inni są sługami. Dlatego czysty wielbiciel nigdy nie udaje się do półbogów w celu zaspokojenia swoich materialnych potrzeb. Całkowicie polega on na Najwyższym Panu i zadowala się wszystkim, cokolwiek otrzymuje od Niego.

TEKST 21

यो यो यां यां तनुं भक्तः श्रद्धयार्चितुमिच्छति ।
तस्य तस्याचलां श्रद्धां तामेव विदधाम्यहम् ॥२१॥

yo yo yāṁ yāṁ tanuṁ bhaktaḥ
śraddhayārcitum icchati
tasya tasyācalāṁ śraddhāṁ
tām eva vidadhāmy aham

yaḥ-ten; *yaḥ*-ten; *yām*-który; *yām*-który; *tanum*-postać półbogów; *bhaktaḥ-bhakta*; *śraddhayā*-z wiarą; *arcitum*-czcić; *icchati*-pragnie; *tasya*-tego; *tasya*-tego; *acalām*-trwała; *śraddhām*-wiara; *tām*-jego; *eva*-z pewnością; *vidadhāmi*-daję; *aham*-Ja.

TŁUMACZENIE

Ja przebywam w sercu każdej żywej istoty jako Dusza Najwyższa. Kiedy tylko ktoś pragnie oddawać cześć półbogom, Ja umacniam jego wiarę w ten sposób, aby mógł poświęcić się jakiemuś określonemu bóstwu.

ZNACZENIE

Bóg dał niezależność każdemu. Jeśli zatem ktoś pragnie radości materialnych i pragnie bardzo szczerze otrzymać takie udogodnienia od materialnych półbogów, Najwyższy Pan, przebywający w sercu każdego jako Dusza Najwyższa, rozumie to i ułatwia to takim osobom. Jako Ojciec Najwyższy wszystkich żywych istot, nie ingeruje On w ich niezależność, ale w pełni umożliwia im zaspokojenie ich pragnień materialnych. Niektórzy mogą zapytać, dlaczego wszech-potężny Bóg ułatwia żywym istotom korzystanie z radości tego materialnego świata i w ten sposób pozwala im wpaść w sidła

energii iluzorycznej. Odpowiedź jest taka, że gdyby Najwyższy Pan - jako Naddusza, nie dawał takich udogodnień, wtedy niezależność nie miałaby żadnego znaczenia. Każdemu daje On całkowitą niezależność - taką, jakiej dana osoba pragnie - ale Jego ostateczną instrukcję znajdujemy w *Bhagavad-gīcie*: człowiek powinien porzucić wszelkie zajęcia i w pełni podporządkować się Jemu. To uczyni go prawdziwie szczęśliwym.

Zarówno żywa istota, jak i półbogowie zależni są od woli Najwyższej Osoby Boga. Zatem żywa istota nie może wielbić półboga według własnego pragnienia ani półbóg nie może udzielić żadnej łaski bez najwyżej woli. Istnieje takie powiedzenie, że nawet źdźbło trawy nie porusza się bez woli Najwyższej Osoby Boga. Na ogół, osoby spotykające się z kłopotami w tym materialnym świecie udają się do półbogów, tak jak radzi im to literatura wedyjska. Osoba pragnąca jakiejś określonej rzeczy, może oddawać cześć takiemu a takiemu półbogowi. Np. osobie chorej poleca się czczenie słońca; osoba pragnąca wykształcenia może czcić boginię nauki, Sarasvatī; a osoba pragnąca pięknej żony może oddawać cześć bogini Umie, żonie Pana Śivy. W ten sposób *śāstry* (pisma wedyjskie) polecają różne sposoby oddawania czci różnym półbogom A ponieważ poszczególne żywe istoty chcą korzystać z określonych udogodnień materialnych, Pan wzbudza w nich silne pragnienie otrzymania takiej łaski od określonego półboga - i w ten sposób otrzymują oni tę łaskę. Najwyższy Pan wybiera również odpowiedni sposób pełnienia służby oddania przez żywą istotę dla określonego półboga. Sami półbogowie nie mogą natchnąć żywej istoty takim zainteresowaniem, ale ponieważ On jest Najwyższym Panem, czyli Nadduszą, i obecny jest w sercu wszystkich żywych istot, może pobudzić człowieka do oddawania czci pewnym półbogom. Półbogowie są w rzeczywistości różnymi częściami kosmicznego ciała Najwyższego Pana; zatem nie mają oni żadnej niezależności. W literaturze wedyjskiej (*Tattirīya Upaniṣad*, Pierwsza *Anuvāka*) jest powiedziane: "Najwyższa Osoba Boga jako Naddusza obecny jest również w sercu półboga; zatem to On poprzez półboga spełnia pragnienia żywej istoty. Zarówno półbóg, jak i żywa istota zależni są od najwyższej woli. Nie posiadają oni niezależności."

TEKST 22

स तया श्रद्धया युक्तस्तस्याराधनमीहते ।
लभते च ततः कामान्मयैव विहितान्हितान् ॥२२॥

sa tayā śraddhayā yuktas
tasyārādhanam īhate
labhate ca tataḥ kāmān
mayaiva vihitān hi tān

saḥ-on; *tayā*-z tą; *śraddhayā*-z wiarą; *yuktaḥ*-obdarzony; *tasya*-swoje; *ārādhanam*-kult; *īhate*-poszukuje; *labhate*-osiąga; *ca*-i; *tataḥ*-z którego; *kāmān*-pragnienia; *mayā*-przeze Mnie; *eva*-jedynie; *vihitān*-ustalony; *hi*-dla; *tān*-tych.

TŁUMACZENIE

Obdarzony taką wiarą, szuka on łaski określonego półboga i pragnienia jego zostają spełnione. Ale w rzeczywistości to właśnie Ja obdarzam go tymi łaskami.

ZNACZENIE

Bez pozwolenia Najwyższego Pana, półbogowie nie mogą obdarzyć swoich czcicieli łaskami. Żywa istota może zapomnieć, że wszystko jest własnością Najwyższego Pana, ale nie zapominają o tym półbogowie. Sprawcami tego, iż żywa istota czci półbogów i otrzymuje upragnione rezultaty, nie są sami półbogowie, ale stanowi o tym Najwyższa Osoba Boga. Nie wiedząc o tym, mniej inteligentne osoby zwracają się do półbogów z prośbą o łaski. Kiedy natomiast czysty wielbiciel znajduje się w potrzebie, modli się tylko do Najwyższego Pana. Prośba o korzyść materialną nie jest jednak czymś właściwym dla czystego wielbiciela. Żywa istota zwraca się do półbogów zwykle wtedy, kiedy chodzi jej o zaspokojenie swego pożądania. Zdarza się to wówczas, kiedy żywa istota pragnie czegoś niewłaściwego i Sam Pan nie może spełnić tego pragnienia. W *Caitanya-caritāmṛta* jest powiedziane, że kto czci Najwyższego Pana i w tym samym czasie pragnie uciech materialnych, ten jest sprzeczny w swoich pragnieniach .Służba oddania dla Najwyższego Pana i kult jakiegoś półboga nie mogą znajdować się na te samej platformie, jako że czczenie półbogów jest czymś z natury materialnym, natomiast służba oddania dla Najwyższego Pana jest całkowicie duchowa.

Dla żywej istoty pragnącej powrócić do Boga, materialne pragnienia są wielkimi przeszkodami w osiągnięciu tego celu. Czysty wielbiciel Pana nie otrzymuje łask materialnych upragnionych przez mniej inteligentne żywe istoty, które wolą raczej wielbić półbogów tego materialnego świata, niż zaangażować się w służbę oddania dla Najwyższego Pana.

TEKST 23

अन्तवत्तु फलं तेषां तद्भवत्यल्पमेधसाम् ।
देवान्देवयजो यान्ति मद्भक्ता यान्ति मामपि ॥२३॥

antavat tu phalaṁ teṣāṁ
tad bhavaty alpa-medhasām
devān deva-yajo yānti
mad-bhaktā yānti mām api

antavat tu-ograniczone i krótkotrwałe; *phalam*-owoce; *teṣām*-ich; *tat*-to; *bhavati*-staje się; *alpa-medhasām*-tych o niewielkiej inteligencji; *devān*-planety półbogów; *deva-yajaḥ*-czciciele półbogów; *yānti*-osiągają; *mat*-Moi; *bhaktāḥ-bhaktowie*; *yānti*-osiągają; *mām*-Mnie; *api*-z pewnością.

TŁUMACZENIE

Ludzie o małej inteligencji czczą półbogów, a owoce tego kultu są ograniczone i krótkotrwałe. Wielbiąc półbogów, udają się na planety półbogów; natomiast Moi wielbiciele ostatecznie przychodzą na Moją najwyższą planetę.

ZNACZENIE

Niektórzy komentatorzy *Gity* mówią, iż przez oddawanie czci półbogom można również osiągnąć Najwyższego Pana. Werset ten jednak mówi wyraźnie, że czciciele półbogów udają się do różnych systemów planetarnych, w zależności od tego, którego półboga czcili. Czciciel Słońca udaje się na Słońce, a czciciel półboga Księżyca osiąga Księżyc. Czciciel Indry może osiągnąć planetę tego półboga. Nieprawdą jest to, że każdy, bez względu na to jakiego czci półboga, osiągnie Najwyższą Osobę Boga. Przeczy temu ten wers, wyraźnie mówiący o tym, że czciciele półbogów udają się na różne planety w tym świecie materialnym, natomiast wielbiciel Najwyższego Pana osiąga bezpośrednio najwyższą planetę Osoby Boga.

Można argumentować w ten sposób, że skoro półbogowie są różnymi częściami ciała Najwyższego Pana, to przez wielbienie ich powinno się osiągnąć ten sam cel, co przez wielbienie Najwyższego Pana. Jednakże czci-

ciele półbogów są mniej inteligentni, gdyż nie wiedzą oni do jakiej części ciała należy dostarczyć pożywienie. Niektórzy z nich są tak niemądrzy, iż twierdzą, że jest wiele części ciała, do których można dostarczyć pożywienie i że jest wiele sposobów dostarczania tego pożywienia. Nie jest to bardzo pewne. Czy ktoś może dostarczyć ciału pożywienia przez uszy albo oczy? Nie wiedzą oni, że półbogowie są różnymi częściami kosmicznego ciała Najwyższego Pana i w swojej ignorancji wierzą, że każdy półbóg jest oddzielnym Bogiem i konkurentem Najwyższego Pana.

Nie tylko półbogowie, ale również zwykłe żywe istoty są częściami Najwyższego Pana. Według *Śrīmad-Bhāgavatam*, *bramini* (*brāhmaṇas*) są głową Najwyższego Pana, *kṣatriyowie* (*kṣatriyas*) są Jego ramionami, etc. i wszyscy oni spełniają różne funkcje. Jeśli ktoś wie, że zarówno on sam, jak i półbogowie są cząstkami Najwyższego Pana, to - bez względu na sytuację - jego wiedza jest doskonała. Jeśli natomiast nie rozumie tego, osiąga różne planety, gdzie rezydują półbogowie. To nie jest to samo przeznaczenie, które osiąga wielbiciel.

Rezultaty osiągnięte dzięki łasce półbogów są nietrwałe. W tym materialnym świecie zarówno planety, półbogowie, jak i ich czciciele, wszyscy ulegają unicestwieniu. Dlatego werset ten mówi wyraźnie, że rezultaty wynikające z wielbienia półbogów są krótkotrwałe i że kult taki praktykują tylko osoby mniej inteligentne. Czysty wielbiciel angażuje się w świadomość Kṛṣṇy i poprzez służbę oddania dla Najwyższego Pana osiąga wieczne życie, pełne szczęścia i wiedzy. Jego osiągnięcia różnią się od zdobyczy zwykłego czciciela półbogów. Najwyższy Pan jest nieograniczony; Jego łaska jest nieograniczona i Jego miłosierdzie jest nieskończone, dlatego nieograniczone jest miłosierdzie Najwyższego Pana dla Jego czystych wielbicieli.

TEKST 24

अव्यक्तं व्यक्तिमापन्नं मन्यन्ते मामबुद्धयः ।
परं भावमजानन्तो ममाव्ययमनुत्तमम् ॥२४॥

avyaktaṁ vyaktim āpannaṁ
manyante mām abuddhayaḥ
paraṁ bhāvam ajānanto
mamāvyayam anuttamam

avyaktam-niezamanifestowany; *vyaktim*-osobowość; *āpannam*-otrzymałem; *manyate*-myślą; *mām*-Mnie; *abuddhayaḥ*-osoby mniej inteligentne; *param*-najwyższy; *bhāvam*-stan istnienia; *ajānantaḥ*-nie znając; *mama*-Mojej; *avyayam*-niezniszczalnej; *anuttamam*-najwspanialszej.

TŁUMACZENIE

Nieinteligentni, nieznający Mnie myślą, iż Ja przyjmuję tę formę i osobowość. Tonąc w mrokach niewiedzy, nie znają Mojej wyższej, niezmiennej i doskonałej natury.

ZNACZENIE

Czciciele półbogów określeni zostali jako osoby mniej inteligentne. Ten werset podobnie określa impersonalistów. Pan Kṛṣṇa rozmawia tutaj z Arjuną w Swojej osobowej formie, a jednak, z powodu niewiedzy, impersonaliści sprzeczają się, że Najwyższy Pan ostatecznie nie posiada formy. Yāmunācārya, wielki wielbiciel Pana pochodzący z sukcesji uczniów wywodzącej się od Rāmānujācāryi, napisał w związku z tym dwa bardzo istotne wersy. Mówi on: "Mój drogi Panie, tacy wielbiciele jak Vyāsadeva i Nārada wiedzą, że to Ty jesteś Osobą Boga. Studiując literaturę wedyjską można dowiedzieć się o Twoich cechach, Twojej formie, czynach, i w ten sposób można zrozumieć, iż jesteś Najwyższą Osobą Boga. Pojąć Ciebie nie mogą jednak osoby będące w pasji i niewiedzy, demony i nie-wielbiciele. Takie osoby nie są w stanie Ciebie zrozumieć. Mimo iż mogą być ekspertami w dyskusjach na temat *Vedānty, Upaniṣadów* i innej literatury wedyjskiej, to jednak niemożliwym jest dla nich zrozumienie Osoby Boga."

W *Brahma-saṁhitā* jest powiedziane, że Osoby Boga nie można poznać jedynie przez studiowanie *Vedānty*. Osobę Najwyższego można zrozumieć tylko dzięki łasce Najwyższego Pana. Dlatego werset ten wyraźnie mówi, że mało inteligentni są nie tylko czciciele półbogów, ale również ci niewielbiciele, którzy zajmują się spekulacjami na temat literatury wedyjskiej i studiowaniem *Vedānty* bez prawdziwej świadomości Kṛṣṇy. Dla nich niemożliwym jest zrozumienie osobowej natury Boga. Osoby, które ulegają wrażeniu, że Prawda Absolutna jest nieosobowa, określone zostały jako *asura*, czyli ci, którzy nie znają ostatecznej postaci Prawdy Absolutnej. *Śrīmad-Bhāgavatam* oznajmia, że najwyższa realizacja rozpoczyna się od bezosobowego Brahmana, następnie wznosi się do zlokalizowanej Nadduszy - lecz ostatnim słowem w Prawdzie Absolutnej jest Osoba Boga, Współcześni impersonaliści są jeszcze

mniej inteligentni, gdyż nie biorą przykładu nawet ze swojego wielkiego poprzednika - Śaṅkarācāryi, który wyraźnie oznajmił, że Kṛṣṇa jest Najwyższą Osobą Boga. Nie znając Najwyższej Osoby Boga, impersonaliści uważają, że Kṛṣṇa jest jedynie synem Devakī i Vasudevy albo księciem, czy też potężną żywą istotą. Taka postawa została również potępiona w *Bhagavad-gīcie*: "Tylko głupcy uważają Mnie za zwykłą osobę." Faktem jest, że nikt nie może zrozumieć Kṛṣṇy bez pełnienia służby oddania i bez rozwinięcia w sobie świadomości Kṛṣṇy. *Gītā* potwierdza to.

Nie można zrozumieć ani Najwyższej Osoby Boga, Kṛṣṇy, ani Jego formy, ani cech, ani też imienia jedynie na drodze spekulacji umysłowych, bądź dyskusji nad literaturą wedyjską. Należy zrozumieć Go poprzez pełnienie służby oddania. Tylko wtedy, kiedy jest się całkowicie zaangażowanym w świadomość Kṛṣṇy, zaczynając od intonowania *mahāmantry* - Hare Kṛṣṇa, Hare Kṛṣṇa, Kṛṣṇa Kṛṣṇa, Hare Hare/ Hare Rāma, Hare Rāma, Rāma Rāma, Hare Hare - wtedy można zrozumieć Najwyższą Osobę Boga. Nie będący wielbicielami impersonaliści sądzą, że ciało Kṛṣṇy stworzone jest z tej materialnej natury i że wszystkie Jego czyny, Jego forma i wszystko związane z Nim jest *māyą*. Tacy impersonaliści znani są jako Māyāvādī. Nie znają oni ostatecznej prawdy.

Werset dwudziesty oznajmia wyraźnie: "Różnym półbogom podporządkowują się ci, którzy oślepieni są poprzez pożądliwe pragnienia." Jest to uznanym faktem, że oprócz Najwyższej Osoby Boga istnieją półbogowie, którzy mają swoje różne planety (*Bg.* 7.23) Swoją planetę posiada również Pan. Zostało również powiedziane, że czciciele półbogów udają się na planety odpowiednich półbogów, a ci, którzy są wielbicielami Pana Kṛṣṇy, osiągają planetę Kṛṣṇy - Kṛṣṇalokę. Mimo iż zostało to wyraźnie oznajmione, niemądrzy impersonaliści nadal twierdzą, że Pan jest bezpostaciowy, a Jego formy są oszustwem. Czyż z nauk *Gīty* wynika, że półbogowie i ich siedziby są czymś bezosobowym? Stanowczo, nie. Ani półbogowie, ani Kṛṣṇa, Najwyższa Osoba Boga, nie są bezosobowi. Wszyscy oni są osobami. Pan Kṛṣṇa jest Najwyższą Osobą Boga i posiada On Swoją własną planetę, i swoje planety mają też półbogowie.

Zatem monistyczne twierdzenie, że ostateczna prawda jest pozbawiona formy i że ta forma jest czymś narzuconym, nie jest zgodne z prawdą. Werset ten mówi dobitnie, że forma Kṛṣṇy nie jest wymysłem. Z *Gīty* możemy dowiedzieć się, że zarówno półbogowie, jak i Najwyższy Pan posiadają formę i że Pan Kṛṣṇa jest *sac-cid-ānanda*, wieczną i pełną szczęścia wiedzą. *Vedy*

również potwierdzają, że Najwyższa Prawda Absolutna jest *ānandamaya*, czyli pełna błogiej przyjemności, i że jest *abhyāsāt*, naturalnym rezerwuarem nieograniczonych pomyślnych jakości. A w *Gicie* Pan mówi, że chociaż jest On *aja* (nienarodzony), to jednak przychodzi. Są to fakty, które powinniśmy zrozumieć czytając *Bhagavad-gītę*. Nie możemy więc zrozumieć, jak Najwyższa Osoba Boga może być bezosobowy; z punktu *Gity*, teoria wymyślona przez impersonalistycznych monistów jest z gruntu fałszywa. *Gītā* oznajmia bardzo wyraźnie, że Najwyższa Prawda Absolutna, Pan Kṛṣṇa, posiada zarówno formę, jak i osobowość.

TEKST 25

नाहं प्रकाशः सर्वस्य योगमायासमावृतः ।
मूढोऽयं नाभिजानाति लोको मामजमव्ययम् ॥२५॥

nāhaṁ prakāśaḥ sarvasya
yoga-māyā-samāvṛtaḥ
mūḍho'yaṁ nābhijānāti
loka māṁ ajam avyayam

na-ani nie; *aham*-Ja; *prakāśaḥ*-przejawiam się; *sarvasya*-każdemu; *yoga-māyā*-wewnętrzna moc; *samāvṛtaḥ*-przykryty; *mūḍhaḥ*-głupcy; *ayam*-to; *na*-nie; *abhijānāti*-mogą zrozumieć; *lokaḥ*-takie mniej inteligentne osoby; *mām*-Mnie; *ajam*-nienarodzony; *avyayam*-niewyczerpany.

TŁUMACZENIE

Nigdy nie objawiam się głupcom i nieinteligentnym. Dla nich okryty jestem Moją wewnętrzną, twórczą mocą [yoga-māya]. Świat pozostający w złudzeniu nie zna Mnie - który jestem nienarodzony i niewyczerpany.

ZNACZENIE

Można argumentować, że skoro Kṛṣṇa był obecny na tej Ziemi i był widzialnym dla każdego, to dlaczego nie objawia się każdemu teraz? W rzeczywistości jednak nie ukazywał się On każdemu. Kiedy Kṛṣṇa był obecny na tej planecie, było zaledwie paru takich, którzy wiedzieli, iż jest On Najwyższą Osobą Boga. Kiedy na zgromadzeniu Kaurawów Śiśupāla nie

chciał zgodzić się, aby Kṛṣṇę wybrano przezydentem zgromadzenia, Bhīṣma opowiedział się po stronie Kṛṣṇy, oświadczając, iż jest On Najwyższym Bogiem. Jedynie Pāṇḍawowie, poza paru innymi, wiedzieli, że Kṛṣṇa jest Najwyższym; nie każdy był tego świadom. Nie dał się On poznać niewielbicielom i zwykłym ludziom. Dlatego Kṛṣṇa w *Gī*cie mówi, że za wyjątkiem Jego czystych wielbicieli, wszyscy ludzie uważają Go za podobnego samym sobie. Tylko Swoim wielbicielom objawił się On jako rezerwuar wszelkich przyjemności. Natomiast dla innych, dla nieinteligentnych nie-wielbicieli, pozostał On pod przykryciem Swojej wewnętrznej mocy.

Z modlitw Kuntī w *Śrīmad-Bhāgavatam* (1.8.19) dowiadujemy się, iż Pan pozostaje pod zasłoną *yoga-māyi* i wskutek tego zwykli ludzie nie mogą Go poznać. Kuntī modli się: "O mój Panie, Ty utrzymujesz i chronisz cały wszechświat, a służba oddania dla Ciebie jest najwyższą zasadą religijną. Dlatego proszę Cię, abyś również chronił mnie. Twoja transcendentalna forma przykryta jest przez *yoga-māyę*, zaś *brahmajyoti* jest zasłoną Twojej wewnętrznej mocy. Bądź tak dobry i usuń tą promienną światłość, która przeszkadza mi w oglądaniu Twojej *sac-cid-ānanda-vigraha* - wiecznej, pełnej szczęścia i wiedzy formy."

Ta zasłona *yoga-māyi* wspomniana została również w piętnastym rozdz. *Gīty*. Najwyższa Osoba Boga w jego transcendentalnej, pełnej szczęścia i wiedzy formie, przykryty jest wewnętrzną mocą *brahmajyoti* i z tego powodu mniej inteligentni impersonaliści nie mogą dostrzec Najwyższego. Również w *Śrīmad-Bhāgavatam* znajduje się modlitwa Brahmy: "O Najwyższa Osobo Boga, O Najwyższa Duszo, O Panie wszelkich tajemnic, któż może ocenić Twoją moc i rozrywki w tym świecie? Zawsze okryty jesteś Swoją wewnętrzną mocą i dlatego też nikt nie może Ciebie poznać. Naukowcy mogą zbadać budowę atomową tego materialnego świata, a nawet planety, jednak nie są w stanie ocenić Twoich energii i mocy, mimo iż Ty jawisz się przed nimi." Najwyższa Osoba Boga, Pan Kṛṣṇa, jest nie tylko nienarodzony, ale jest On też *avyaya* - niewyczerpany. Jego wieczna forma jest szczęściem i wiedzą, a Jego niezliczone energie są niewyczerpane.

TEKST 26

वेदाहं समतीतानि वर्तमानानि चार्जुन ।
भविष्याणि च भूतानि मां तु वेद न कश्चन ॥२६॥

vedāhaṁ samatītāni
vartamānāni cārjuna
bhaviṣyāṇi ca bhūtāni
māṁ tu veda na kaścana

veda-znam; *aham*-Ja; *sama*-jednakowo; *atītāni*-przeszłość; *vartamānāni*-teraźniejszość; *ca*-i; *arjuna*-O Arjuno; *bhaviṣyāṇi*-przyszłość; *ca*-i; *bhūtāni*-żywe istoty; *mām*-Mnie; *tu*-ale; *veda*-zna; *na*-nie; *kaścana*-nikt.

TŁUMACZENIE

O Arjuno, jako Najwyższa Osoba Boga wiem o wszystkim, co zdarzyło się w przeszłości, co dzieje się obecnie i znam wszystko to, co dopiero nadejdzie. Znam również wszystkie żywe istoty; nikt natomiast nie zna Mnie.

ZNACZENIE

Wyraźnie wyjaśniona została tutaj kwestia personalizmu i impersonalizmu. Jeśli Kṛṣṇa, postać Najwyższej Osoby Boga, byłby *māyą*, istotą materialną, jak uważają impersonaliści, wtedy tak jak każda żywa istota zmieniałby On Swoje ciało i zapominałby o wszystkim, co zdarzyło się w Jego życiu przeszłym. Nikt, kto posiada ciało materialne nie może pamiętać swojego przeszłego życia. Nie może też przepowiadać swojego życia przyszłego ani nawet zdarzeń mających nastąpić w jego życiu obecnym. Dopóki nie jest się wolnym od zanieczyszczeń materialnych, dopóty nie można znać przeszłości, teraźniejszości i przyszłości.

Pan Kṛṣṇa wyraźnie mówi, że w przeciwieństwie do zwykłej ludzkiej istoty, dokładnie zna On wszystko to, co zdarzyło się w przeszłości, to, co dzieje się obecnie i to, co będzie miało miejsce w przyszłości. Z rozdz. czwartego dowiedzieliśmy się, że Pan Kṛṣṇa pamięta jak miliony lat temu udzielał nauk bogu Słońca, Vivasvānowi. Kṛṣṇa zna każdą żywą istotę, jako że w sercu każdej z nich usytuowany jest On jako Dusza Najwyższa. Lecz pomimo tego, że obecny jest On w każdej żywej istocie jako Naddusza, a poza tym materialnym niebem jako Najwyższa Osoba Boga, mniej inteligentni nie mogą zrealizować go jako Najwyższej Osoby. Transcendentalne ciało Śrī Kṛṣṇy nigdy nie ulega zniszczeniu. On jest tak jak słońce, a *māyā* jest jak chmura. W świecie materialnym możemy oglądać słońce, chmury, różne planety i

gwiazdy. Chmury mogą chwilowo zakrywać wszystkie te obiekty niebieskie, ale to przykrycie jest tylko pozorne i wynika z naszego ograniczonego widzenia. Słońce, księżyc i gwiazdy w rzeczywistości nie są przykryte. Podobnie *māyā* nie może przykryć Najwyższego Pana. Dzięki Swojej wewnętrznej mocy nie manifestuje się On ludziom mniej inteligentnym. Trzeci werset tego rozdziału mówi, że spośród wielu milionów ludzi tylko paru stara się zdobyć doskonałość w tej ludzkiej formie życia, a spośród wielu tysięcy takich doskonałych ludzi zaledwie jeden może zrozumieć, kim jest Pan Kṛṣṇa. Nawet jeśli ktoś osiągnął doskonałość dzięki realizacji bezosobowego Brahmana czy zlokalizowanej Paramātmy, nie może w żaden sposób zrozumieć Najwyższej Osoby Boga, Śrī Kṛṣṇy, nie będąc w świadomości Kṛṣṇy.

TEKST 27

इच्छाद्वेषसमुत्थेन द्वन्द्वमोहेन भारत ।
सर्वभूतानि संमोहं सर्गे यान्ति परंतप ॥२७॥

icchā-dveṣa samutthena
dvandva-mohena bhārata
sarva-bhūtāni sammoham
sarge yānti parantapa

icchā-pragnienie; *dveṣa*-nienawiść; *samutthena*-zrodzone; *dvandva*-dualizm; *mohena*-opanowane; *bhārata*-O potomku Bharaty; *sarva*-wszystkie; *bhūtāni*-żywe istoty; *sammoham*-w złudzeniu; *sarge*-w stworzeniu; *yānti*-idą; *parantapa*-O pogromco nieprzyjaciół.

TŁUMACZENIE

O potomku Bharaty [Arjuno], pogromco nieprzyjaciół, wszystkie żywe istoty rodzą się w złudzeniu, opanowane dualizmem pożądania i nienawiści.

ZNACZENIE

Prawdziwą organiczną pozycją żywej istoty jest poddanie się Najwyższemu Panu, który jest czystą wiedzą. Kiedy ktoś znajduje się w iluzji, w oddzieleniu od tej czystej wiedzy, wtedy kontrolowany jest przez energię iluzoryczną - i nie może zrozumieć Najwyższej Osoby Boga. Ta złudna energia manifestuje

się w dualizmie pożądania i nienawiści. Z powodu tej żądzy i nienawiści, osoba będąca w ignorancji chce stać się jednym z Najwyższym Panem i zazdrości Kṛṣṇie jako Najwyższej Osobie Boga. Czyści wielbiciele, którzy wolni są od tego rodzaju ułudy, jak również od skalania pożądaniem i nienawiścią, mogą zrozumieć, że Pan Kṛṣṇa pojawia się poprzez Swoje wewnętrzne moce. Ci natomiast, którzy zostali zwiedzeni z powodu ulegania dualizmom i niewiedzy, myślą, iż Najwyższa Osoba Boga stwarzany jest poprzez energie materialne. Jest to ich nieszczęściem. Takie pozostające w iluzji osoby w znamienny sposób kładą nacisk na takie dualizmy, jak honor i dyshonor, nieszczęście i szczęście, kobieta i mężczyzna, dobro i zło, przyjemność i ból, etc., myśląc: "To jest moja żona; to jest mój dom; ja jestem panem tego domu; ja jestem mężem tej żony." Dualizmy takie właściwe są złudzeniu. Osoby omamione przez te dualizmy są kompletnymi głupcami i dlatego nie mogą zrozumieć Najwyższej Osoby Boga.

TEKST 28

येषां त्वन्तगतं पापं जनानां पुण्यकर्मणाम् ।
ते द्वन्द्वमोहनिर्मुक्ता भजन्ते मां दृढव्रताः ॥२८॥

yeṣāṁ tv anta-gataṁ pāpaṁ
janānāṁ puṇya-karmaṇām
te dvandva-moha-nirmuktā
bhajante māṁ dṛḍha-vratāḥ

yeṣām-których; *tu*-ale; *anta-gatam*-całkowicie wyplenione; *pāpam*-grzech; *janānām*-osoby; *puṇya*-pobożne; *karmaṇām*-uprzednie czyny; *te*-oni; *dvandva*-dualizmy; *moha*-złudzenie; *nirmuktāḥ*-wolny od; *bhajante*-wielbią; *mām*-Mnie; *dṛḍha-vratāḥ*-z determinacją.

TŁUMACZENIE

Osoby, które działały pobożnie w swoich poprzednich żywotach, jak i w życiu obecnym, i które całkowicie wypleniły swoje grzechy i uwolniły się od dualizmów ułudy, te z determinacją angażują się w pełnienie służby oddania dla Mojej Osoby.

ZNACZENIE

Werset ten mówi o tych, którzy zdolni są do wzniesienia się na płaszczyznę transcendentalną. Bardzo trudno jest przezwyciężyć dualizm żądzy i nienawiści osobom, które prowadzą grzeszne życie, są ateistami, głupcami lub oszustami. Tylko ci mogą rozpocząć pełnienie służby oddania i stopniowo wznieść się do poziomu czystej wiedzy o Najwyższej Osobie Boga, którzy żyli w zgodzie z zasadami religijnymi, spełniali pobożne czyny i zwalczyli następstwa swoich grzechów. Wtedy stopniowo będą w stanie medytować w ekstazie o Najwyższej Osobie Boga. Taki jest cel usytuowania się na platformie duchowej. To wzniesienie się do platformy duchowej możliwe jest w świadomości Kṛṣṇy, poprzez obcowanie z czystymi *bhaktami*, którzy są w stanie uwolnić przebywające z nimi osoby od ułudy.

W *Śrīmad-Bhāgavatam* zostało powiedziane, że kto naprawdę pragnie wyzwolenia, ten musi służyć wielbicielom Najwyższego Pana. Kto natomiast obcuje z materialistami, znajduje się na ścieżce prowadzącej do najciemniejszych rejonów życia. Wszyscy wielbiciele Pana przemierzają ziemię jedynie w tym celu, aby wyleczyć uwarunkowane dusze z ich złudzeń. Impersonaliści nie wiedzą, że zapomnienie o swojej organicznej pozycji, którą jest podporządkowanie się Panu, jest największym pogwałceniem prawa Bożego. Dopóki nie odzyska się swojej organicznej pozycji, dopóty nie można zrozumieć Najwyższej Osoby Boga ani też całkowicie i z determinacją zaangażować się w transcendentalną służbę miłości dla Niego.

TEKST 29

जरामरणमोक्षाय मामाश्रित्य यतन्ति ये ।
ते ब्रह्म तद्विदुः कृत्स्नमध्यात्मं कर्म चाखिलम् ॥२९॥

jarā-maraṇa-mokṣāya
mām āśritya yatanti ye
te brahma tad viduḥ kṛtsnam
adhyātmaṁ karma cākhilam

jarā-starość; *maraṇa*-śmierć; *mokṣāya*-w celu wyzwolenia; *mām*-Mnie; *āśritya*-przyjmując schronienie; *yatanti*-wysiłek; *ye*-wszyscy ci; *te*-takie

osoby; *brahma*-Brahman; *tat*-w rzeczywistości; *viduḥ*-wiedzą oni; *kṛtsnam* -wszystko; *adhyātmaṁ*-transcendentalny; *karma*-czyny przynoszące owoce; *ca*-również; *akhilam*-całkowicie.

TŁUMACZENIE

Inteligentni, dążący do wyzwolenia się od starości i śmierci, we Mnie przyjmują schronienie, dla Mnie pełniąc służbę oddania. Wiedząc wszystko o czynach transcendentalnych i czynach pełnionych dla zdobycia korzyści, są oni w rzeczywistości Brahmanem.

ZNACZENIE

Narodziny, śmierć, starość i choroby są nierozłącznie związane z tym ciałem materialnym. Nie dotyczą one ciała duchowego. Dla ciała duchowego nie ma narodzin, śmierci, starzenia się i chorób, więc ten, kto osiąga ciało duchowe, staje się jednym z towarzyszy Najwyższej Osoby Boga i angażuje się w pełnienie wiecznej służby oddania - i ten jest naprawdę wyzwolonym. *Aham brahmāsmi*: ja jestem duchem. Należy wiedzieć, że jest się Brahmanem - duszą. Ta koncepcja życia, iż jest się Brahmanem, istnieje również w służbie oddania, jak mówi o tym ten werset. Czyści wielbiciele zajmują transcendentalną pozycję na płaszczyźnie Brahmana i wiedzą wszystko o czynach transcendentalnych i materialnych.

Cztery rodzaje nieczystych wielbicieli, którzy angażują się w służbę oddania dla Pana, osiągają upragnione przez siebie cele i dzięki łasce Pana, kiedy są w pełni świadomi Kṛṣṇy, mogą czerpać prawdziwą radość z duchowego obcowania z Panem. Ci natomiast, którzy wielbią półbogów, nigdy nie osiągają Najwyższego Pana na Jego najwyższej planecie. Nawet te mniej inteligentne osoby, które zrealizowały Brahmana, nie mogą osiągnąć najwyższej planety Kṛṣṇy, znanej jako Goloka Vṛndāvana. Tylko osoby działające w świadomości Kṛṣṇy (*mam āśritya*) są prawdziwie godne tego, aby być nazwane Brahmanem, albowiem tylko one naprawdę starają się osiągnąć planetę Kṛṣṇy. Takie osoby nie mają żadnych wątpliwości w stosunku do Kṛṣṇy, a zatem są one rzeczywiście Brahmanem.

Ci, którzy wielbią formę, czyli *arcā* Pana, albo ci, którzy medytują o Panu w celu wyzwolenia się z niewoli materialnej, również znają, dzięki łasce Pana, znaczenie Brahmana, *adhibhūta*, etc., jak to tłumaczy Pan w następnym rozdziale.

TEKST 30

साधिभूताधिदैवं मां साधियज्ञं च ये विदुः ।
प्रयाणकालेऽपि च मां ते विदुर्युक्तचेतसः ॥ ३

sādhibhūtādhidaivaṁ māṁ
sādhiyajñaṁ ca ye viduḥ
prayāṇa-kāle 'pi ca māṁ
te vidur yukta-cetasaḥ

sa-adhibhūta-zasada rządząca manifestacją materialną; *adhidaivam*-źródło wszystkich półbogów; *mām*-Mnie; *sa-adhiyajñam*-odbierający wszystkie ofiary; *ca*-i; *ye*-ci; *viduḥ*-znać; *prayāṇa*-śmierci; *kāle*-w czasie; *api*-nawet; *ca*-i; *mām*-Mnie; *te*-oni; *viduḥ*-znać; *yukta-cetasaḥ*-z niezachwianym umysłem.

TŁUMACZENIE

Ci, którzy znają Mnie jako Najwyższego Pana, jako zasadę rządzącą całą manifestacją materialną, jako źródło półbogów i Tego, Który przyjmuje wszystkie ofiary - takie osoby mogą Mnie zrozumieć i pamiętać, nawet w chwili śmierci.

ZNACZENIE

Osoby działające w świadomości Kṛṣṇy nigdy nie zbaczają całkowicie ze ścieżki poznawania Najwyższej Osoby Boga. W transcendentalnym towarzystwie świadomości Kṛṣṇy można zrozumieć, w jaki sposób Najwyższy Pan jest zasadą rządzącą manifestacją materialną, a nawet półbogami. Stopniowo, poprzez takie transcendentalne towarzystwo, można upewnić się co do Samej Najwyższej Osoby Boga. Dzięki temu, świadoma Kṛṣṇy osoba nie będzie mogła zapomnieć o Nim w chwili śmierci. Zatem w naturalny sposób będzie ona promowana na planetę najwyższego Pana - Golokę Vṛndāvana.

Rozdział siódmy tłumaczy bardzo szczegółowo, w jaki sposób można zostać osobą całkowicie świadomą Kṛṣṇy. Początkiem świadomości Kṛṣṇy jest związek z osobami, które są świadome Kṛṣṇy. Związek taki jest duchowy i jest bezpośrednim nawiązaniem kontaktu z Najwyższym Panem. Dzięki Jego łasce można zrozumieć, że Kṛṣṇa jest Najwyższym Bogiem. Jednocześnie można prawdziwie zrozumieć organiczną pozycję żywej istoty, i to, w jaki

sposób zapomina ona o Kṛṣṇie uwikłując się w czynności materialne. Obcując z właściwymi osobami i poprzez stopniowy rozwój świadomości Kṛṣṇy, żywa istota może zrozumieć, że to przez zapomnienie o Kṛṣṇie została uwarunkowana prawami natury materialnej. Może również zrozumieć to, że ta ludzka forma życia jest szansą na odzyskanie świadomości Kṛṣṇy i że należy w pełni z tej szansy skorzystać, aby osiągnąć bezprzyczynową łaskę Najwyższego Pana.

Rozdział ten porusza wiele tematów. Mówi o człowieku w niedoli, o człowieku kierującym się ciekawością, człowieku będącym w potrzebie materialnej, o wiedzy o Brahmanie, Paramātmie, wyzwoleniu od narodzin, śmierci i chorób i o kulcie Najwyższego Pana. Kto jest rzeczywiście zaawansowany w świadomości Kṛṣṇy, ten nie dba o te różne procesy. Po prostu bezpośrednio angażuje się w czynności w świadomości Kṛṣṇy i w ten sposób rzeczywiście osiąga swoją organiczną pozycję wiecznego sługi Pana Kṛṣṇy. Taka osoba znajduje przyjemność w słuchaniu o Najwyższym Panu i gloryfikowaniu go w czystej służbie oddania. Jest przekonana o tym, że dzięki temu spełnione zostaną wszystkie jej cele. Ta zdecydowana wiara nazywana jest *dṛḍha-vrata* i jest ona początkiem *bhakti-yogi*, czyli transcendentalnej służby miłości. Takie jest orzeczenie wszystkich świętych pism. Rozdział siódmy jest kwintesencją tego przekonania.

W ten sposób kończą się wyjaśnienia Bhaktivedanty do siódmego rozdz. Śrīmad-Bhagavad-gīty, *traktującego o Wiedzy o Absolucie.*

ROZDZIAŁ VIII

Osiąganie Najwyższego

TEKST 1

अर्जुन उवाच ।
किं तद्ब्रह्म किमध्यात्मं किं कर्म पुरुषोत्तम ।
अधिभूतं च किं प्रोक्तमधिदैवं किमुच्यते ॥ १ ॥

arjuna uvāca
kiṁ tad-brahma kim adhyātmaṁ
kiṁ karma puruṣottama
adhibhūtaṁ ca kiṁ proktam
adhidaivaṁ kim ucyate

arjunaḥ uvāca-Arjuna rzekł; *kim*-czym; *tat*-to; *brahma*-Brahman; *kim*-czym; *adhyātmam*-dusza; *kim*-czym; *karma*-czynności dla rezultatów; *puruṣottama*-O Najwyższa Osobo; *adhibhūtam*-manifestacja materialna; *ca*-i; *kim*-co; *proktam*-jest nazywane; *adhidaivam*-półbogowie; *kim*-co; *ucyate*-jest nazywane.

TŁUMACZENIE

Arjuna zapytał: O mój Panie, O Najwyższa Osobo, czym jest Brahman? Czym jest dusza? Co to są czynności przynoszące owoce? Czym jest manifestacja materialna? I kim są półbogowie? Proszę, wytłumacz mi to.

ZNACZENIE

W tym rozdziale Pan Kṛṣṇa odpowiada na różne pytania Arjuny, zaczynając od pytania: "Czym jest Brahman?" Pan tłumaczy również, na czym polega *karma*, co to są czynności dla rezultatów, czym jest służba oddania, zasady *yogi* oraz służba oddania w swojej czystej postaci. *Śrīmad-Bhāgavatam* tłumaczy, że Najwyższa Absolutna Prawda znana jest jako Brahman, Paramātmā i Bhagavān. Ponadto Brahmanem nazywana jest również żywa istota, indywidualna dusza. Arjuna również zapytuje o *ātmę*, która odnosi się do ciała, duszy i umysłu. Według słownika wedyjskiego *ātmā* odnosi się do umysłu, duszy, ciała, jak również do zmysłów.

Arjuna nazwał tutaj Najwyższego Pana *Puruṣottama*, Najwyższą Osobą, co oznacza, że zadawał te pytania nie tyle przyjacielowi, co Najwyższej Osobie, wiedząc, że jedynie On jest najwyższym autorytetem zdolnym do udzielenia definitywnych odpowiedzi.

TEKST 2

अधियज्ञः कथं कोऽत्र देहेऽस्मिन्मधुसूदन ।
प्रयाणकाले च कथं ज्ञेयोऽसि नियतात्मभिः ॥ २ ॥

adhiyajñaḥ katham ko'tra
dehe'smin madhusūdana
prayāṇa-kāle ca katham
jñeyo'si niyatātmabhiḥ

adhiyajñaḥ-Pan ofiar; *katham*-jak; *kaḥ*-kto; *atra*-tutaj; *dehe*-w ciele; *asmin*-w tym; *madhusūdana*-O Madhusūdano; *prayāṇa-kāle*-w chwili śmierci; *ca*-i; *katham*-jak; *jñeyaḥ*-być znanym; *asi*-Ty możesz; *niyata-ātmabhiḥ*-przez samo-kontrolujących się.

TŁUMACZENIE

O Madhusūdano, w jaki sposób ten Pan ofiar mieszka w ciele i w której jego części przebywa? I w jaki sposób ci, którzy zaangażowani są w pełnienie służby oddania, mogą pamiętać o Tobie w chwili śmierci?

ZNACZENIE

Pan ofiar akceptuje Indrę i Viṣṇu. Viṣṇu jest pierwszym wśród najważniejszych półbogów (włączając w to Brahmę i Śivę), a Indra przewodzi półbogom zarządzającym. Zarówno Viṣṇu, jak i Indra czczeni są poprzez spełnianie *yajñas* (ofiar). Ale tutaj Arjuna pyta, kto jest w rzeczywistości Panem *yajñas*, i w jaki sposób Pan ten rezyduje wewnątrz ciała żywej istoty.

Arjuna nazwał tutaj Kṛṣṇę Madhusūdaną, a to dlatego, że Kṛṣṇa zabił kiedyś demona imieniem Madhu. Zaś w rzeczywistości pytania te, mające naturę wątpliwości, nie powinny powstać w umyśle Arjuny - jest on przecież wielbicielem świadomym Kṛṣṇy. Zatem wątpliwości te są jak demony. A ponieważ Kṛṣṇa jest ekspertem w zabijaniu demonów, Arjuna zwraca się tutaj do Niego, jako do Madhusūdany, aby zabił demoniczne wątpliwości powstałe w jego umyśle.

Bardzo znaczące w tym wersie jest słowo *prayāṇa-kāle*, ponieważ to, co robimy w ciągu życia, będzie sprawdzone w momencie śmierci. Arjuna obawia się, że ci, którzy są nawet świadomi Kṛṣṇy teraz, w chwili śmierci zapomną o Najwyższym Panu, bowiem w tym krytycznym momencie funkcje ciała zostają przerywane a umysł może znajdować się w stanie paniki. Dlatego Mahārāja Kulaśekhara, wielki wielbiciel, modli się: "Mój drogi Panie, pozwól mi umrzeć natychmiast, teraz, kiedy jestem zdrów, tak, aby łabędź mojego umysłu mógł wejść pomiędzy łodyżki Twoich lotosowych stóp." I tak jak łabędź często dla przyjemności wchodzi między łodygi kwiatów lotosu - podobnie umysł czystego wielbiciela jest przyciągany do lotosowych stóp Pana. Mahārāja Kulaśekhara obawia się, że w momencie śmierci jego krtań będzie tak ściśnięta, iż nie będzie w stanie śpiewać świętych imion, a więc lepiej byłoby "umrzeć natychmiast". Arjuna zapytuje więc, w jaki sposób umysł w takiej krytycznej chwili może pozostać skupiony na lotosowych stopach Kṛṣṇy.

TEKST 3

श्रीभगवानुवाच ।
अक्षरं ब्रह्म परमं स्वभावोऽध्यात्ममुच्यते ।
भूतभावोद्भवकरो विसर्गः कर्मसंज्ञितः ॥ ३ ॥

śrī bhagavān uvāca
akṣaraṁ brahma paramaṁ
svabhāvo'dhyātmam ucyate
bhūta-bhāvodhava-karo
visargaḥ karma-saṁjñitaḥ

śrī bhagavān uvāca-NajwyższaOsobaBoga rzekł; *akṣaram*-niezniszczalny; *brahma*-Brahman; *paramam*-transcendentalny; *svabhāvaḥ*-wieczna natura; *adhyātmam*-jaźń; *ucyate*-jest nazywana; *bhūta-bhāva-udbhava-karaḥ*-działanie, którego rezultatem są ciała materialne żywych istot; *visargaḥ*-stworzenie; *karma*-czynności dla rezultatów; *saṁjñitaḥ*-jest nazywany.

TŁUMACZENIE

Najwyższy Pan rzekł: Nie podlegająca zniszczeniu, transcendentalna żywa istota nazywana jest Brahmanem. A jej wieczna natura nazywana jest jaźnią. Działanie prowadzące do rozwoju ciał materialnych nazywa się karmą, czyli czynnościami przynoszącymi owoce.

ZNACZENIE

Brahman nie ulega zniszczeniu, istnieje wiecznie i jego konstytucja nigdy nie podlega zmianom. Ale poza Brahmanem istnieje Parambrahman. Brahman odnosi się do żywej istoty, a Parabrahman do Najwyższej Osoby Boga. Organiczna pozycja żywej istoty różna jest od tej, którą przyjmuje ona w tym świecie materialnym. W świadomości materialnej jej naturą jest dążenie do panowania nad materią, natomiast w świadomości duchowej (świadomości Kṛṣṇy) jej pozycją jest służenie Najwyższemu. Kiedy żywa istota posiada świadomość materialną, musi przyjmować różnego rodzaju ciała w tym świecie materialnym. To nazywane jest *karmą*, czyli tworzeniem poprzez siły świadomości materialnej.

W literaturze wedyjskiej żywa istota nazywana jest *jīvātmą* albo Brahmanem,

ale nigdy nie jest nazywana Parabrahmanem. Żywa istota (*jīvātmā*) zajmuje różne pozycje; czasami łączy się z ciemną naturą materialną i utożsamia się z materią; czasami zaś utożsamia się z wyższą naturą duchową. Dlatego nazywana jest ona marginalną energią Najwyższego Pana. Odpowiednio do swojej identyfikacji czy to z naturą materialną, czy duchową, otrzymuje ona albo ciało materialne, albo duchowe. W świecie materialnym może ona przyjąć ciało z jakiegokolwiek z 8 400 000 gatunków życia, ale w świecie duchowym posiada ona tylko jedno ciało. W świecie materialnym przejawia się czasami jako człowiek, półbóg, zwierzę, ptak, etc., odpowiednio do swojej *karmy*. Aby osiągnąć materialne planety niebiańskie (planety znajdujące się w wyższym systemie planetarnym) i korzystać z tamtejszych wygód, czasami pełni ofiary, lecz kiedy wyczerpią się jej zasługi, znowu powraca na Ziemię w ludzkiej postaci.

Żywa istota spełnia specyficzne ofiary, aby osiągnąć określone planety z wyższego systemu planetarnego (tzw. planety niebiańskie), i w rezultacie osiąga je. Kiedy wyczerpią się zasługi ofiar, wtedy żywa istota schodzi na Ziemię w postaci deszczu, następnie przyjmuje postać zbóż, które spożywane są przez człowieka i przemieniane w nasienie. Nasienie to zapładnia kobietę i w ten sposób żywa istota ponownie osiąga ludzką formę, aby ponownie pełnić ofiary, czyli aby powtórzyć ten sam cykl. W taki sposób żywa istota wiecznie podąża materialną ścieżką. Jednakże osoba świadoma Kṛṣṇy unika takich ofiar. Bezpośrednio przyjmuje świadomość Kṛṣṇy i na tej drodze przygotowuje się do powrotu do królestwa Boga.

Impersonalistyczni kometatorzy *Gīty* niemądrze zakładają, że Brahman przyjmuje formę *jīvy* w świecie materialnym i aby to uzasadnić powołują się na siódmy werset piętnastego rozdz. *Gīty*. Ale werset ten również mówi o żywej istocie jako "Mojej wiecznej cząstce". Cząstka Boga, żywa istota, może upaść w ten świat materialny, jednak Najwyższy Pan (*Acyuta*) nigdy nie upada. Zatem przypuszczenie, że Najwyższy Brahman przyjmuje postać *jīvy*, jest nie do przyjęcia. Ważne jest, aby pamiętać, że w literaturze wedyjskiej Brahman (żywa istota) odróżniany jest od Parabrahmana (Najwyższego Pana).

TEKST 4

अधिभूतं क्षरो भावः पुरुषश्चाधिदैवतम् ।
अधियज्ञोऽहमेवात्र देहे देहभृतां वर ॥ ४ ॥

adhibhūtaṁ kṣaro bhāvaḥ
puruṣaś cādhidaivatam
adhiyajño'ham evātra
dehe deha-bhṛtāṁ vara

adhibūtam-fizyczna manifestacja; *kṣaraḥ*-bezustannie zmieniająca się; *bhāvaḥ*-natura; *puruṣaḥ*-forma kosmiczna; *ca*-i; *adhidaivatam*-łącznie z wszystkimi półbogami, takimi jak: półbóg Słońca i Księżyca; *adhiyajñaḥ*-Dusza Najwyższa; *aham*-Ja (Kṛṣṇa); *eva*-z pewnością; *atra*-w tym; *dehe* -ciele; *deha-bhṛtām*-wcielonego; *vara*-Najwyższy.

TŁUMACZENIE

Fizyczna natura podlega bezustannym zmianom. Wszechświat jest kosmiczną formą Najwyższego Pana i Ja jestem tym Panem rezprezentowanym przez Duszę Najwyższą, zamieszkującą w sercu każdej wcielonej żywej istoty.

ZNACZENIE

Natura fizyczna zmienia się bezustannie. Ciała materialne na ogół przechodzą sześć stanów: rodzą się, rosną, trwają przez pewien czas, wytwarzają pewne produkty uboczne, słabną i w końcu znikają. Natura fizyczna nazywana jest *adhibhūtam*. Ponieważ tworzona jest ona w pewnym momencie i w pewnym momencie zostaje unicestwiona, koncepcja kosmicznej formy Najwyższego Pana, obejmująca wszystkich półbogów i ich różne planety, nazywana jest *adhidaivatam*. Indywidualna dusza (*jīva*) towarzyszy ciału. Dusza Najwyższa - pełna reprezentacja Pana Kṛṣṇy - nazywana jest Paramātmą albo *adhiyajñą*, i usytuowana jest w sercu. Słowo *eva* jest szczególnie ważne w kontekście tego wersetu, gdyż za pomocą tego słowa Pan Kṛṣṇa kładzie nacisk na to, że Paramātmā nie jest różna od Niego. Dusza Najwyższa (Najwyższa Osoba Boga), usytuowany obok duszy indywidualnej, jest świadkiem czynów tej duszy indywidualnej i źródłem jej świadomości. Dusza Najwyższa daje *jīvie* okazję do swobodnego działania i obserwuje jej czyny. Funkcje wszystkich różnych manifestacji Najwyższego Pana automatycznie stają się jasne dla czystego wielbiciela świadomego Kṛṣṇy, zaangażowanego w transcendentalną służbę dla Pana. Olbrzymia kosmiczna forma Pana, nazywana *adhidaivatam*, jest kontemplowana przez początkującego wielbiciela (neofitę), który nie może zbliżyć się do Najwyższego Pana w Jego

manifestacji Nadduszy. Neofitom radzi się, aby kontemplowali kosmiczną formę Pana, za którego nogi uważane są niższe systemy planetarne, za oczy - słońce i księżyc, a za głowę - wyższe systemy planetarne.

TEKST 5

अन्तकाले च मामेव स्मरन्मुक्त्वा कलेवरम् ।
यः प्रयाति स मद्भावं याति नास्त्यत्र संशयः ॥ ५ ॥

anta-kāle ca mām eva
smaran muktvā kalevaram
yaḥ prayāti sa mad-bhāvaṁ
yāti nāsty atra saṁśayaḥ

anta-kāle-pod koniec życia; *ca*-również; *mām*-Mnie; *eva*-z pewnością; *smaran*-pamiętając; *muktvā*-opuszczając; *kalevaram*-ciało; *yaḥ*-ten, kto; *prayāti*-idzie; *saḥ*-ten; *mad-bhāvam*-Moją naturę; *yāti*-osiąga; *na*-nie; *asti*-jest; *atra*-tutaj; *saṁśayaḥ*-wątpliwości.

TŁUMACZENIE

Ktokolwiek zaś w chwili śmierci, opuszczając ciało, pamięta Mnie jedynie, ten natychmiast osiąga Moją naturę. Co do tego nie ma żadnych wątpliwości.

ZNACZENIE

Werset ten podkreśla wagę świadomości Kṛṣṇy. Każdy, kto opuszcza swoje ciało będąc świadomym Kṛṣṇy, od razu przenoszony jest do transcendentalnego królestwa Najwyższego Pana. Ważne jest tutaj słowo *smaran* (pamiętanie). Pamiętanie o Kṛṣṇie nie jest możliwe dla duszy nieczystej, która nie praktykowała świadomości Kṛṣṇy w służbie oddania. Aby pamiętać Kṛṣṇę należy - idąc w ślady Pana Caitanyi - bezustannie intonować *mahā-mantrę*: Hare Kṛṣṇa, Hare Kṛṣṇa, Kṛṣṇa Kṛṣṇa, Hare Hare/ Hare Rāma, Hare Rāma, Rāma Rāma, Hare Hare, będąc przy tym bardziej tolerancyjnym niż drzewo, pokorniejszym od trawy, i oddając szacunek innym, nie oczekiwać w zamian szacunku dla siebie. W ten sposób, pamiętając Kṛṣṇę, można szczęśliwie opuścić ciało i tym samym osiągnąć najwyższy cel.

TEKST 6

यं यं वापि स्मरन्भावं त्यजत्यन्ते कलेवरम् ।
तं तमेवैति कौन्तेय सदा तद्भावभावितः ॥ ६ ॥

yaṁ yaṁ vāpi smaran bhāvaṁ
tyajaty ante kalevaram
taṁ tam evaiti kaunteya
sadā tad-bhāva-bhāvitaḥ

yam yam-jakikolwiek; *vā*-którykolwiek; *api*-również; *smaran*-pamiętając; *bhāvam*-naturę; *tyajati*-porzuca; *ante*-pod koniec; *kalevaram*-to ciało; *tam tam*-podobne; *eva*-na pewno; *eti*-otrzymuje; *kaunteya*-O synu Kuntī; *sadā*-zawsze; *tat*-ten; *bhāva*-stan istnienia; *bhāvitaḥ*-pamiętając.

TŁUMACZENIE

Albowiem jaki stan istnienia pamięta ten, kto porzuca swoje ciało, taki stan bez wątpienia osiągnie.

ZNACZENIE

Wytłumaczony został tutaj proces przemiany natury danej osoby w krytycznym momencie śmierci. Jak można umrzeć we właściwym stanie umysłu? Mahārāja Bharata myślał w chwili śmierci o jeleniu i w następnym życiu pojawił się jako jeleń. Jednakże, jako jeleń, pamiętał on swoje przeszłe czyny. Na to, o czym myślimy w chwili śmierci wpływa końcowy rezultat myśli i czynów całego życia. Zatem postępowanie w tym życiu determinuje przyszły stan istnienia. Jeśli jest się transcendentalnie zaangażowanym w służbę Kṛṣṇy, wtedy następne ciało będzie transcendentalne (duchowe), nie materialne. Dlatego też intonowanie Hare Kṛṣṇa jest najlepszą metodą na szczęśliwą zmianą swojego stanu istnienia na życie transcendentalne.

TEKST 7

तस्मात्सर्वेषु कालेषु मामनुस्मर युध्य च ।
मय्यर्पितमनोबुद्धिर्मामेवैष्यस्यसंशयः ॥ ७ ॥

tasmāt sarveṣu kāleṣu
mām anusmara yudhya ca
mayy arpita-mano buddhir
mām evaiṣyasy asaṁśayaḥ

tasmāt-dlatego też; *sarveṣu*-zawsze; *kāleṣu*-czas; *mām*-Mnie; *anusmara*-pamiętaj stale; *yudhya*-walcz; *ca*-również; *mayi*-Mnie; *arpita*-podporządkuj; *manaḥ*-umysł; *buddhiḥ*-intelekt; *mām*-Mnie; *eva*-na pewno; *eṣyasi*-osiągniesz; *asaṁśayaḥ*-bez wątpienia.

TŁUMACZENIE

Dlatego też Arjuno, powinieneś zawsze myśleć o Mnie w Mojej oryginalnej postaci Kṛṣṇy i jednocześnie - walcząc - wypełniać swój przepisany obowiązek. Poświęcając Mnie swoje czyny, skupiając na Mnie swój umysł i inteligencję, osiągniesz Mnie bez wątpienia.

ZNACZENIE

Te nauki skierowane do Arjuny są ważne dla wszystkich ludzi zaangażowanych w czynności materialne. Pan nie mówi, że powinniśmy porzucić swoje obowiązki czy zajęcia. Można je kontynuować, myśląc jednocześnie o Kṛṣṇie - poprzez intonowanie Hare Kṛṣṇa. To uwalnia od materialnych zanieczyszczeń i zajmuje umysł i inteligencję Kṛṣṇą. Kto intonuje imiona Kṛṣṇy, ten bez wątpienia zostanie przeniesiony na najwyższą planetę - Kṛṣṇalokę.

TEKST 8

अभ्यासयोगयुक्तेन चेतसा नान्यगामिना ।
परमं पुरुषं दिव्यं याति पार्थानुचिन्तयन् ॥ ८॥

abhyāsa-yoga-yuktena
cetasā nānya-gāminā
paramaṁ puruṣaṁ divyaṁ
yāti pārthānucintayan

abhyāsa-praktyka; *yoga-yuktena*-zaangażowany w medytację; *cetasā*-przez umysł i inteligencję; *na anya-gāminā*-nie zbaczając; *paramam*-Naj-

wyższy; *puruṣam*-OsobaBoga; *divyam*-transcendentalny; *yāti*-osiąga; *pārtha*-O synu Pṛthy; *anucintayan*-bezustannie myśląc o.

TŁUMACZENIE

Ten, kto medytuje o Najwyższej Osobie Boga, bezustannie angażując swój umysł w pamiętanie Mnie, nie zbaczając ze ścieżki, ten, O Pārtho [Arjunô], z pewnością Mnie osiągnie.

ZNACZENIE

W tym wersie Pan Kṛṣṇa podkreśla to, jak duże znaczenie ma pamiętanie Go. Pamięć o Kṛṣṇie zostaje odżywiona przez intonowanie *mahāmantry*, Hare Kṛṣṇa. Poprzez tę praktykę intonowania i słuchania wibracji dźwiękowych Najwyższego Pana, zostają zaangażowane uszy, język i umysł. Ta mistyczna medytacja nie jest trudna w praktyce, a pomaga ona osiągnąć Najwyższego Pana. *Puruṣam* oznacza podmiot radości. Mimo, iż żywe istoty należą do marginalnej energii Najwyższego Pana, są one materialnie zanieczyszczone. Uważają się za podmioty radości, ale w rzeczywistości to nie one są najwyższym podmiotem radości. Wyraźnie zostało powiedziane tutaj, że najwyższym podmiotem radości jest Najwyższa Osoba Boga w Swoich różnych manifetacjach i pełnych ekspansjach, takich jak: Nārāyaṇa, Vāsudeva, etc.

Poprzez intonowanie Hare Kṛṣṇa, wielbiciele mogą bezustannie myśleć o przedmiocie swojego uwielbienia, Najwyższym Panu, w jakiejkolwiek z Jego postaci: Nārāyaṇie, Kṛṣṇie, Rāmie, etc. Ta praktyka oczyści ich w taki sposób, że kończąc swoje życie zostaną przeniesieni do królestwa Boga - dzięki bezustannemu intonowaniu świętych imion Pana. Praktyka *yogi* polega na medytacji o Duszy Najwyższej znajdującej się wewnątrz serca; podobnie, przez intonowanie Hare Kṛṣṇa umysł ciągle koncentruje się na Najwyższym Panu. Umysł jest bardzo zmienny i dlatego należy siłą zająć go myślami o Kṛṣṇie. Często podawany jest przykład gąsienicy, która myśli o zostaniu motylem i rzeczywiście jeszcze w tym samym życiu zostaje przemieniona w motyla. Podobnie, jeśli my będziemy bezustannie myśleć o Kṛṣṇie, to z pewnością z końcem naszego życia osiągniemy taką samą konstytucję cielesną jaką posiada Kṛṣṇa.

TEKST 9

कविं पुराणमनुशासितार-
मणोरणीयांसमनुस्मरेद्यः ।
सर्वस्य धातारमचिन्त्यरूप-
मादित्यवर्णं तमसः परस्तात् ॥९॥

kavim purāṇam anuśāsitāram
aṇor aṇīyāṁsam anusmared yaḥ
sarvasya dhātāram acintya-rūpam
āditya-varṇaṁ tamasaḥ parastāt

kavim-ten, który zna wszystko; *purāṇam*-najstarszy; *anuśāsitāram*-kontroler; *aṇoḥ*-atomu; *aṇīyāṁsam*-mniejszy od; *anusmaret*-zawsze myśląc; *yaḥ*-ten, kto; *sarvasya*-wszystko; *dhātāram*-utrzymujący; *acintya*-niepojęty; *rūpam*-forma; *āditya-varṇam*-promienny jak słońce; *tamasaḥ*-ciemności; *parastāt*-transcendentalny.

TŁUMACZENIE

Należy medytować o Najwyższej Osobie jako o tym, który zna wszystko, który jest najstarszy, który jest kontrolerem, który jest mniejszy od najmniejszego, który wszystko utrzymuje i żywi, który jest poza wszelkim materialnym wyobrażeniem, który jest niepojęty i który zawsze jest osobą. Jest On promienny jak słońce, a będąc transcendentalnym - znajduje się poza tą naturą materialną.

ZNACZENIE

Werset ten mówi o metodzie myślenia o Najwyższym. Rzeczą najważniejszą jest to, że nie jest On bezosobowy, ani nie jest próżnią. Nie można bowiem medytować ani o czymś bezosobowym, ani o próżni. Jest to bardzo trudne. Natomiast proces myślenia o Kṛṣṇie jest bardzo łatwy i został on tutaj przedstawiony. Przede wszystkim jest On *puruṣa*, jest duchem, Rāmą i Kṛṣṇą, i opisany jest tutaj jako *kavim*; to znaczy, że zna On przeszłość, teraźniejszość i przyszłość, a zatem zna wszystko. Jest On najstarszą osobą, ponieważ jest źródłem wszystkiego. Wszystko zostało zrodzone z Niego. On jest również najwyższym kontrolerem wszechświata, żywicielem i nauczycielem ludzkości.

Jest On mniejszym od najmniejszego. Żywa istota jest rozmiarów jednej dziesięciotysięcznej czubka włosa, lecz Pan jest tak niepojęcie mały, że wchodzi w serce tej drobiny. Dlatego nazywany jest mniejszym od najmniejszego. Jako Najwyższy może On wniknąć w atom i w serce najmniejszego, i kontrolować go jako Naddusza. Mimo iż tak mały, jest On wszech-przenikający i utrzymuje wszystko. Przez Niego utrzymywane są wszystkie systemy planetarne. Często dziwimy się, w jaki sposób tak wielkie planety unoszą się w przestrzeni. Z wersetu tego dowiadujemy się, iż to Najwyższy Pan, dzięki Swoim niepojętym energiom, utrzymuje wszystkie te wielkie planety i systemy galaktyk. Bardzo ważne w tym związku jest słowo *acintya* (niepojęty). Moc Boga przekracza nasze wyobrażenie. Nie potrafimy jej ocenić i dlatego nazywana jest ona niepojętą (*acintya*). Kto może się z tym nie zgodzić? Przenika On ten świat materialny, a jednak jest poza nim. My nie jesteśmy nawet w stanie pojąć tego świata materialnego, który jest tak znikomy w porównaniu ze światem duchowym - więc jak możemy pojąć to, co jest poza nim? *Acintya* oznacza to, co jest poza tym światem materialnym, to czego nasze argumenty, logika i filozoficzne spekulacje nie są w stanie dotknąć, to, co jest niepojęte. Dlatego osoba inteligentna, unikając bezużyteczych argumentów i spekulacji, powinna przyjąć to, co oznajmiają pisma święte, takie jak *Vedy*, *Gītā* i *Śrīmad-Bhāgavatam*, i powinna stosować się do ich nakazów. To doprowadzi ją do zrozumienia.

TEKST 10

प्रयाणकाले मनसाऽचलेन
भक्त्या युक्तो योगबलेन चैव ।
भ्रुवोर्मध्ये प्राणमावेश्य सम्य-
क्स तं परं पुरुषमुपैति दिव्यम् ॥ १० ॥

prayāṇa-kāle manasā 'calena
bhaktyā yukto yoga-balena caiva
bhruvor madhye prāṇam āveśya samyak
sa taṁ paraṁ puruṣam upaiti divyam

prayāṇa-kāle-w czasie śmierci; *manasā*-przez umysł; *acalena*-nie zbaczając; *bhaktyā*-w pełnym oddaniu; *yuktaḥ*-zaangażowany; *yoga-balena*-

przez siły *yogi* mistycznej; *ca*-również; *eva*-z pewnością; *bhruvoḥ*-pomiędzy brwiami; *madhye*-w; *prāṇam*-powietrze życia; *āveśya*-umieszczając; *samyak*-całkowicie; *saḥ*-on; *tam*-to; *param*-transcendentalny; *puruṣam*-Osoba Boga; *upaiti*-osiąga; *divyam*-w królestwie duchowym.

TŁUMACZENIE

Kto w momencie śmierci umieszcza powietrze życia pomiędzy brwiami i z pełnym oddaniem pogrąża się w pamiętanie Najwyższego Pana, ten z pewnością osiągnie Najwyższą Osobę Boga.

ZNACZENIE

Werset ten mówi wyraźnie, że w czasie śmierci umysł musi być skupiony w oddaniu na Najwyższym Bogu. Osobom doświadczonym w *yodze* radzi się, aby wzniosły siłę życiową pomiędzy brwi. Natomiast umysł czystego wielbiciela, który nie praktykuje takiej *yogi*, powinien być zawsze zaangażowany w świadomość Kṛṣṇy, tak aby w chwili śmierci mógł, dzięki łasce Najwyższego, pamiętać o Nim. Tłumaczy to werset następny.

Ważne w tym wersie są słowa *yoga-balena*, ponieważ bez praktyki *yogi* nie można w chwili śmierci osiągnąć tego transcendentalnego stanu istnienia. Nie można nagle przypomnieć sobie Najwyższego Pana w tym krytycznym momencie, jeśli nie ma się doświadczenia w jakimś systemie *yogi*, szczególnie w systemie *bhakti-yogi*. Ponieważ umysł w chwili śmierci jest bardzo niespokojny, należy już podczas życia praktykować transcendencję poprzez *yogę*.

TEKST 11

यदक्षरं वेदविदो वदन्ति
विशन्ति यद्यतयो वीतरागाः ।
यदिच्छन्तो ब्रह्मचर्यं चरन्ति
तत्ते पदं संग्रहेण प्रवक्ष्ये ॥ ११ ॥

yad akṣaraṁ veda-vido vadanti
viśanti yad yatayo vīta-rāgāḥ
yad icchanto brahmacaryaṁ caranti
tat te padaṁ saṅgraheṇa pravakṣye

yat-ten, który; *akṣaram*-niewyczerpany; *veda-vidaḥ*-osoba dobrze znająca *Vedy*; *vadanti*-mówi; *viśanti*-wchodzi; *yat*-w którym; *yatayaḥ*-wielcy mędrcy; *vīta-rāgāḥ*-w wyrzeczonym porządku życia; *yat*-ten, który; *icchantaḥ*-pragnąc; *brahmacaryam*-celibat; *caranti*-praktykuje; *tat*-to; *te*-tobie; *padam*-sytuację; *saṅgraheṇa*-pokrótce; *pravakṣye*-wytłumaczę.

TŁUMACZENIE

Kształceni w Vedach, intonujący omkāra i będący wielkimi mędrcami w wyrzeczonym porządku życia - łączą się z Brahmanem. Kto pragnie takiej doskonałości, ten praktykuje celibat. Objaśnię ci teraz ten proces, przezeń bowiem można osiągnąć zbawienie.

ZNACZENIE

Pan Kṛṣṇa tłumaczy, że Brahman, mimo iż jeden bez wtórego, posiada różne manifestacje i cechy. Dla impersonalistów sylaba *om* jest tożsama z Brahmanem. Kṛṣṇa wyjaśnia tutaj bezosobowego Brahmana, z którym łączą się mędrcy praktykujący wyrzeczony porządek życia.

W wedyjskim systemie wiedzy, studenci od samego początku nauczani są w jaki sposób wibrować *om*, uczą się o bezosobowym Brahmanie i praktykują całkowity celibat, mieszkając razem z mistrzem duchowym. W ten sposób realizują oni dwie cechy Brahmana. Jest to zasadnicza praktyka dla studentów zaawansowanych w życiu duchowym. Jednak w obecnych czasach takie życie w całkowitej *brahmacārī* (pozostawanie w celibacie) nie jest w ogóle możliwe. Społeczna struktura świata zmieniła się tak bardzo, że niemożliwym jest praktykowanie celibatu od samego początku życia studenckiego. W całym świecie jest wiele instytucji kształcących w różnych dziedzinach wiedzy, ale nie ma uznanej instytucji, w której studenci mogliby być szkoleni w zachowywaniu zasad *brahmacārī*. Bez praktykowania celibatu bardzo trudno jest zrobić postęp w życiu duchowym. Dlatego Pan Caitanya zapowiedział, zgodnie z zaleceniami pism świętych dla tego wieku Kali, że za wyjątkiem intonowania świętego imienia Pana Kṛṣṇy: Hare Kṛṣṇa, Hare Kṛṣṇa, Kṛṣṇa Kṛṣṇa, Hare Hare/ Hare Rāma, Hare Rāma, Rāma Rāma, Hare Hare, żaden inny proces realizacji nie jest możliwy.

TEKST 12

सर्वद्वाराणि संयम्य मनो हृदि निरुध्य च ।
मूर्ध्न्याधायात्मनः प्राणमास्थितो योगधारणां ॥१२॥

sarva-dvārāṇi saṁyamya
mano hṛdi-nirudhya ca
mūrdhny ādhāyātmanaḥ prāṇam
āsthito yoga-dhāraṇām

sarva-dvārāṇi-wszystkie bramy ciała; *saṁyamya*-kontrolując; *manaḥ*-umysł; *hṛdi*-w sercu; *nirudhya*-ograniczony; *ca*-również; *mūrdhni*-na głowie; *ādhāya*-skupiony; *ātmanaḥ*-dusza; *prāṇam*-powietrze życia; *āsthitaḥ*-usytuowany; *yoga-dhāraṇām*-w *yodze*.

TŁUMACZENIE

Yogīn nie może być przywiązany do jakichkolwiek zajęć zmysłowych. Zamykając wejścia wszystkich zmysłów, skupiając umysł na sercu a powietrze życia przenosząc na szczyt głowy, w taki oto sposób umacnia się on w yodze.

ZNACZENIE

Aby praktykować *yogę* należy, tak jak to tutaj nadmieniono, zamknąć drzwi do wszelkich uciech zmysłowych. Praktyka taka nazywana jest *pratyāhāra*, czyli powstrzymywaniem zmysłów od przedmiotów zmysłów. Zmysłowe narządy poznania, takie jak: oczy, uszy, nos, język i dotyk powinny być całkowicie kontrolowane i nie powinny być angażowane w zadowalanie zmysłów. W ten sposób umysł skupia się na Duszy Najwyższej w sercu, a siła życia wznosi się do górnej części głowy. Proces ten dokładnie opisuje rozdz. szósty. Jednak, jak wspomniano wcześniej, metoda ta nie jest praktyczna w tym wieku. Najlepszą i najdoskonalszą metodą jest świadomość Kṛṣṇy. Jeśli ktoś jest w stanie zawsze skupiać swój umysł, poprzez służbę oddania, na Kṛṣṇie, to bez trudu pozostanie on w niezakłóconej transcendentalnej ekstazie, czyli w *samādhi*.

TEKST 13

ओमित्येकाक्षरं ब्रह्म व्याहरन्मामनुस्मरन् ।
यः प्रयाति त्यजन्देहं स याति परमां गतिम् ॥१३॥

om ity ekākṣaraṁ brahma-
vyāharan mām anusmaran

yaḥ prayāti tyajan deham
sa yāti paramām gatim

om-kombinacja liter, *omkāra*; *iti*-w ten sposób; *eka-akṣaram*-najwyższy, niezniszczalny; *brahma*-absolut; *vyāharan*-wibrując; *mām*-Mnie (Kṛṣṇie); *anusmaran*-pamiętając; *yaḥ*-każdy; *prayāti*-opuszcza; *tyajan*-porzucając; *deham*-to ciało; *saḥ*-on; *yāti*-osiąga; *paramām*-najwyższe; *gatim*-przeznaczenie.

TŁUMACZENIE

Jeśli umocni się w tej praktyce yogi i wibruje świętą sylabę om, najwyższy układ liter, a opuszczając swoje ciało myśli o Najwyższej Osobie Boga, wtedy z pewnością osiągnie planety duchowe.

ZNACZENIE

Wyraźnie zostało powiedziane tutaj, że *om*, Brahman i Pan Kṛṣṇa nie są czymś różnym. *Om* jest bezosobowym dźwiękiem Kṛṣṇy, ale *mahā-mantra* Hare Kṛṣṇa zawiera *om*. Wyraźne zalecenia dla tego wieku mówią, że jeśli ktoś opuszcza swoje ciało intonując *mahāmantrę* Hare Kṛṣṇa, ten osiąga planety duchowe. Wielbiciele Kṛṣṇy dostają się na planetę Kṛṣṇy, czyli Golokę Vṛndāvana, podczas gdy impersonaliści pozostają w *brahmajyoti*. Wyznawcy kultu osobowego również dostają się na wiele niezliczonych planet w niebie duchowym, znanych jako Vaikuṇṭhy.

TEKST 14

अनन्यचेताः सततं यो मां स्मरति नित्यशः ।
तस्याहं सुलभः पार्थ नित्ययुक्तस्य योगिनः ॥१४॥

ananya-cetāḥ satatam
yo mām smarati nityaśaḥ
tasyāham sulabhaḥ pārtha
nitya-yuktasya yoginaḥ

ananya-cetāḥ-bez odstępstw; *satatam*-zawsze; *yaḥ*-każdy; *mām*-Mnie (Kṛṣṇę); *smarati*-pamięta; *nityaśaḥ*-regularnie; *tasya*-dla niego; *aham*-jestem; *sulabhaḥ*-bardzo łatwy do osiągnięcia; *pārtha*-O synu Pṛthy; *nitya*-regularnie; *yuktasya*-zaangażowany; *yoginaḥ*-wielbiciela.

TŁUMACZENIE

Bez trudu osiąga Mnie ten, O synu Pṛthy, kto bezustannie angażując się w służbę oddania, zawsze pamięta o Mnie.

ZNACZENIE

Werset ten opisuje *bhakti-yogę* pełnioną przez niezachwianych wielbicieli Najwyższego Boga. Poprzednie wersety wspominały o czterech rodzajach wielbicieli: strapionych, dociekliwych, poszukujących zysku materialnego i spekulujących filozofach. Opisane zostały tam również różne procesy wyzwolenia się z więzów materialnych: *karma-yoga, jñāna-yoga* i *haṭha-yoga*. Ale tutaj mowa jest o czystej *bhakti-yodze*, bez żadnej domieszki jakiejkolwiek z wyżej wymienionych dróg. W *bhakti-yodze* wielbiciel nie pragnie niczego poza Kṛṣṇą. Nie pragnie on promocji na wyższe planety ani zbawienia, czy wyzwolenia z więzów materialnych. Czysty wielbiciel nie pragnie niczego. W *Caitanya-caritāmṛta* został on nazwany *niṣkāma*, co oznacza, że nie ma on żadnych interesownych pragnień. I tylko do niego należy doskonały spokój, a nie do tych, którzy walczą o osobiste korzyści. Czysty wielbiciel pragnie jedynie zadowolić Najwyższego Pana, a Pan mówi, że bez trudu może osiągnąć Go każdy, kto oddany jest Mu bez reszty. Wielbiciel może pełnić służbę dla którejkolwiek z transcendentalnych form Najwyższego Pana i nie spotyka się z żadnymi problemami, które nękają praktykujących inne *yogi*. *Bhakti-yoga* jest bardzo prosta, czysta i łatwa do wykonywania. Można rozpocząć ją od intonowania Hare Kṛṣṇa. Kṛṣṇa jest bardzo łaskawy dla tych, którzy angażują się w Jego służbę. Na różne sposoby pomaga temu wielbicielowi, który Mu się całkowicie podporządkował, tak aby ten mógł zrozumieć Go takim, jakim jest naprawdę. Pan daje mu dostateczną inteligencję, dzięki której wielbiciel może ostatecznie osiągnąć Go w Jego duchowym królestwie. Szczególną cechą czystego wielbiciela jest to, że zawsze, bez względu na czas i miejsce, myśli on o Kṛṣṇie. Nie powinno być w tym żadnych przeszkód. Powinien być on w stanie pełnić swoją służbę wszędzie i o każdej porze. Niektórzy mówią, iż wielbiciel powinien pozostawać w świętym miejscu, takim jak Vṛndāvana, czy też w tych świętych miastach, gdzie mieszkał Pan,

ale czysty wielbiciel może mieszkać gdziekolwiek i tam - poprzez swoją służbę oddania - stworzyć atmosferę Vṛndāvany. To właśnie Śrī Advaita powiedział Panu Caitanyi - "Gdziekolwiek Ty jesteś, O Panie - tam jest Vṛndāvana".

Czysty wielbiciel bezustannie pamięta Kṛṣṇę i zawsze medytuje o Nim. Dla wielbiciela o takich kwalifikacjach Pan jest najłatwiej osiągalny. *Bhakti-yoga* jest tym systemem, który *Gītā* poleca ponad wszystkie inne. Na ogół *bhakti-yogini* zaangażowani są w służbę oddania na pięć różnych sposobów: 1) *śānta-bhakta* jest zaangażowany w służbę oddania w sposób neutralny; 2) *dāsya-bhakta* zaangażowany jest w służbę oddania jako sługa; 3) *sākhya-bhakta* jest przyjacielem Pana; 4) *vātsalya-bhakta* - zaangażowany w służbę oddania jako rodzic Pana; 5) *mādhurya-bhakta* - zaangażowany w służbę oddania jako kochanek Najwyższego Pana. Czysty wielbiciel będący w jakimkolwiek z tych związków z Panem, zawsze zaangażowany jest w transcendentalną służbę miłości dla Najwyższego Pana. W skutek tego Pan jest dla niego łatwo osiągalny. Czysty wielbiciel nie może zapomnieć Najwyższego Pana nawet na chwilę, i podobnie, Najwyższy Pan nawet na moment nie może zapomnieć o Swoim czystym wielbicielu. Jest to największe błogosławieństwo procesu świadomości Kṛṣṇy, intonowania *mahāmantry* Hare Kṛṣṇa.

TEKST 15

मामुपेत्य पुनर्जन्म दुःखालयमशाश्वतम् ।
नाप्नुवन्ति महात्मानः संसिद्धिं परमां गताः ॥१५॥

mām upetya punar janma
duḥkhālayam aśāśvatam-
nāpnuvanti mahātmānaḥ
saṁsiddhiṁ paramāṁ gatāḥ

mām-Mnie; *upetya*-osiągając; *punaḥ*-ponownie; *janma*-narodziny; *duḥkha-ālayam*-miejsce nieszczęść; *aśāśvatam*-tymczasowe; *na*-nigdy; *āpnuvanti*-osiągają; *mahātmānaḥ*-wielkie dusze; *saṁsiddhim*-doskonałość; *paramām*-ostateczna; *gatāḥ*-osiągnięta.

TŁUMACZENIE

Osiągnąwszy Mnie, wielkie dusze, będąc oddanymi Mi yogīnami, nigdy nie powracają do tego tymczasowego, pełnego nieszczęść świata, albowiem osiągnęły one najwyższą doskonałość.

ZNACZENIE

Ponieważ ten tymczasowy świat materialny pełen jest nieszczęść związanych z narodzinami, starością, chorobami i śmiercią, naturalnie ten, kto osiąga największą doskonałość i dostaje się na najwyższą planetę, Kṛṣṇalokę, Golokę Vṛndāvana, nie pragnie już więcej tutaj wracać. Literatura wedyjska opisuje, iż planeta ta znajduje się poza naszą materialną wizją i uważana jest za najwyższy cel. *Mahātma* (wielka dusza) otrzymuje wiedzę transcendentalną od zrealizowanego wielbiciela i w ten sposób rozwija służbę oddania w świadomości Kṛṣṇy. Ta służba oddania absorbuje go tak bardzo, że nie pragnie on już wzniesienia się na żadną z wyższych planet; nie pragnie nawet przeniesienia się na jakąkolwiek z planet duchowych. Pragnie jedynie towarzystwa Kṛṣṇy i niczego innego. Takie wielkie, świadome Kṛṣṇy dusze osiągają najwyższą doskonałość życia. Innymi słowy, są to dusze najwyższe.

TEKST 16

आब्रह्मभुवनाल्लोकाः पुनरावर्तिनोऽर्जुन ।
मामुपेत्य तु कौन्तेय पुनर्जन्म न विद्यते ॥१६॥

ābrahma-bhuvanāl lokāḥ
punar āvartino 'rjuna
mām upetya tu kaunteya
punar janma na vidyate

ābrahma-aż do planety Brahmaloka; *bhuvanāt*-z systemów planetarnych; *lokāḥ*-planety; *punaḥ*-ponownie; *āvartinaḥ*-powracając; *arjuna*-O Arjuno; *mām*-do Mnie; *upetya*-przybywając; *tu*-ale; *kaunteya*-O synu Kuntī; *punaḥ janma*-ponowne narodziny; *na*-nigdy; *vidyate*-przyjmuje.

TŁUMACZENIE

Wszystkie planety w materialnym świecie, od najwyższej do najniższej, są miejscami niedoli, powtarzających się narodzin i śmierci. Lecz kto przybywa do Mojej siedziby, O synu Kuntī, ten nigdy już nie rodzi się ponownie.

ZNACZENIE

Zanim będą w stanie osiągnąć transcendentalną siedzibę Kṛṣṇy i nigdy już nie powracać, wszystkie typy *yogīnów (karma, jñāna, haṭha*, etc.), wszyscy oni muszą w końcu osiągnąć doskonałość oddania w *bhakti-yodze*, czyli świadomości Kṛṣṇy, Ci, którzy osiągają najwyższe planety materialne, czyli planety półbogów, nadal podlegają powtarzającym się narodzinom i śmierci. Jak ludzie z Ziemi wznoszą się na planety wyższe, tak ludzie z wyższych planet, takich jak Brahmaloka, Candraloka i Indraloka, upadają na Ziemię. Spełnianie ofiary nazywanej *pañcāgnividyā*, polecanej w *Kaṭha Upaniṣad*, umożliwia osiągnięcie Brahmaloki; kto jednak na Brahmaloce nie praktykuje świadomości Kṛṣṇy, musi powrócić na Ziemię. Osoby, które osiągnąwszy planety wyższe, robią tam postępy w świadomości Kṛṣṇy, stopniowo wznoszone są na planety coraz wyższe, a w czasie unicestwienia wszechświata przenoszone zostają do wiecznego królestwa duchowego. Kiedy następuje unicestwienie tego materialnego wszechświata, Brahmā i jego wielbiciele, którzy bezustannie zaangażowani są w świadomość Kṛṣṇy, wszyscy oni - odpowiednio do swoich pragnień - przenoszeni są do świata duchowego, na określone planety duchowe.

TEKST 17

सहस्रयुगपर्यन्तमहर्यद्ब्रह्मणो विदुः ।
रात्रिं युगसहस्रान्तां तेऽहोरात्रविदो जनाः ॥१७॥

sahasra-yuga-paryantam
ahar yad brahmaṇo viduḥ
rātrim̐ yuga-sahasrāntām̐
te'ho-rātra-vido janāḥ

sahasra-tysiąc; *yuga*-milleniów; *prayantam*-włączając; *ahaḥ*-dzień; *yat*-ten; *brahmaṇaḥ*-Brahmy; *viduḥ*-wiedz to; *rātrim*-noc; *yuga*-millenium; *sahasra-antām*-podobnie, pod koniec jednego tysiąclecia; *te*-to; *ahaḥ-rātra*-dzień i noc; *vidaḥ*-rozumieją; *janāḥ*-ludzie.

TŁUMACZENIE

Według ludzkich obliczeń, tysiąc epok wziętych razem składa się na jeden dzień Brahmy. Równie długo trwa jego noc.

ZNACZENIE

Czas trwania materialnego wszechświata jest ograniczony. Manifestuje się on w cyklu *kalp*. *Kalpa* jest dniem Brahmy, a na jeden dzień Brahmy składa się tysiąc cykli czterech *yug*, czyli wieków: Satya, Tretā, Dvāpara i Kali. Cykl Satya charakteryzuje się cnotliwością, mądrością i religijnością, nie ma tu praktycznie ignorancji i przestępstw, i *yuga* ta trwa 1 728 000 lat. W Tretā-yuga zaczyna się przestępczość i rozpusta, i *yuga* ta trwa 1 296 000 lat. W Dvāpara-yuga następuje jeszcze większy upadek moralności i religii, wzrasta przestępczość, i *yuga* ta trwa 864 000 lat. I ostatecznie, Kali-yuga (*yuga* której doświadczamy przez ostatnie 5 000 lat) charakteryzuje się obfitością konfliktów, ignorancją, niereligijnością i przestępczością, kiedy prawdziwe cnoty praktycznie już nie istnieją, i *yuga* ta trwa 432 000 lat. W Kali-yuga przestępczość wzrasta do tego stopnia, że pod koniec tej *yugi* Sam Najwyższy Pan pojawi się jako Kalki *avatāra*, aby zniszczyć demony, ocalić Swoich wielbicieli i rozpocząć następną Satya-yugę. Proces ten powtarza się. Cztery takie *yugi* powtórzone tysiąc razy składają się na jeden dzień Brahmy - boga stwórcy, i ta sama liczba tworzy jedną noc. Brahmā żyje sto takich "lat" i następnie umiera. Te "sto lat" równa się 311 bilionom 40 miliardom (311 040 000 000 000) lat ziemskich. Według tych obliczeń, życie Brahmy zdaję się być nieskończonym, lecz w porównaniu z wiecznością jest ono tak krótkie - jak błysk błyskawicy. W Oceanie Przyczyn jest niezliczona ilość Brahm pojawiających się i znikających - jak bańki na Atlantyku. Będąc częścią tego materialnego wszechświata, Brahmā i jego świat podlegają ciągłym zmianom.

W materialnym wszechświecie nawet Brahmā nie jest wolny od procesu narodzin, starości, chorób i śmierci. Jednakże będąc - poprzez zarządzanie tym wszechświatem - bezpośrednio zaangażowanym w służbę Najwyższego Pana od razu osiąga on wyzwolenie. Oświeceni *sannyāsīni* promowani są na

planetę Brahmy, Brahmalokę, która jest najwyższą planetą w tym materialnym wszechświecie i która trwa dłużej niż wszystkie inne planety "niebiańskie" z wyższej sfery systemu planetarnego. Lecz w odpowiednim czasie, zarówno Brahmā, jak i wszyscy mieszkańcy Brahmaloki podlegają śmierci, zgodnie z prawami natury materialnej.

TEKST 18

अव्यक्ताद्व्यक्तयः सर्वाः प्रभवन्त्यहरागमे ।
राज्यागमे प्रलीयन्ते तत्रैवाव्यक्तसंज्ञके ॥१८॥

avyaktād vyaktayaḥ sarvāḥ
prabhavanty ahar-āgame
rātry-āgame pralīyante
tatraivāvyakta-saṁjñake

avyaktāt-z niezamanifestowanego; *vyaktayaḥ*-żywe istoty; *sarvāḥ*-wszystkie; *prabhavanti*-powstają; *ahaḥ-āgame*-na początku dnia; *rātri-āgame*-z zapadnięciem nocy; *pralīyante*-zostają unicestwione; *tatra*-tam; *eva*-z pewnością; *avyakta*-niezamanifestowany; *saṁjñake*-nazywany.

TŁUMACZENIE

Kiedy dzień Brahmy się zaczyna, jawi się cały ten ogrom żywego istnienia, a gdy noc zapada, wszystko ono ginie.

ZNACZENIE

Istoty mniej inteligentne próbują pozostać w tym materialnym świecie i odpowiednio do swojej *karmy* zostają wynoszone lub ulegają degradacji w różnych systemach planetarnych. Podczas dnia Brahmy przejawiają swoją aktywność, a z nadejściem nocy Brahmy wszystkie zostają unicestwione. Podczas tego dnia otrzymują różnego rodzaju ciała dla działalności materialnej, lecz w czasie nocy ciała te znikają. *Jīvy* (indywidualne dusze) pozostają wtedy skupione w ciele Viṣṇu, aby na nowo zamanifestować się z nadejściem kolejnego dnia Brahmy. Kiedy życie Brahmy ostatecznie kończy się, wszystkie one ulegają unicestwieniu i pozostają niezamanifestowane przez wiele, wiele milionów lat. W końcu, kiedy Brahmā rodzi się ponownie w następnym millenium, znowu przejawiają swoją aktywność. W ten sposób *jīvy* trzymane

są w niewoli świata materialnego. Jednakże te inteligentne istoty, które przyjmują świadomość Kṛṣṇy - i pełniąc służbę oddania intonują Hare Kṛṣṇa, Hare Rāma - przenoszą się, już nawet w tym życiu, na planetę Kṛṣṇy i osiągają tam wieczne szczęście, nie podlegając ponownie takim narodzinom.

TEKST 19

भूतग्रामः स एवायं भूत्वा भूत्वा प्रलीयते ।
रात्र्यागमेऽवशः पार्थ प्रभवत्यहरागमे ॥१९॥

bhūta-grāmaḥ sa evāyaṁ
bhūtvā bhūtvā pralīyate
rātry-āgame'vaśaḥ pārtha
prabhavaty ahar-āgame

bhūta-grāmaḥ-ogół wszystkich żywych istot; *saḥ*-one; *eva*-z pewnością; *ayam*-to; *bhūtva bhūtvā*-rodząc się; *pralīyate*-niszczone; *rātri*-noc; *āgame*-z nadejściem; *avaśaḥ*-automatycznie; *pārtha*-O synu Pṛthy; *prabhavanti*-manifestują; *ahaḥ*-podczas dnia; *āgame*-z nadejściem.

TŁUMACZENIE

I raz za razem, gdy dzień przychodzi, ten zastęp istot uaktywnia się, lecz z każdym zapadnięciem nocy, O Pārtho, bezradnie znika.

TEKST 20

परस्तस्मात्तु भावोऽन्योऽव्यक्तोऽव्यक्तात्सनातनः।
यः स सर्वेषु भूतेषु नश्यत्सु न विनश्यति ॥२०॥

paras tasmāt tu bhāvo'nyo
'vyakto'vyaktāt sanātanaḥ
yaḥ sa sarveṣu bhūteṣu
naśyatsu na vinaśyati

paraḥ-transcendentalny; *tasmāt*-od tej; *tu*-ale; *bhāvaḥ*-natura; *anyaḥ*-inna; *avyaktaḥ*-niezamanifestowana; *avyaktāt*-od niezamanifestowanej;

sanātanaḥ-wieczna; *yaḥ*-ta; *saḥ*-która; *sarveṣu*-cała; *bhūteṣu*-manifestacja; *naśyatsu*-ulegając unicestwieniu; *na*-nigdy; *vinaśyati*-unicestwiona.

TŁUMACZENIE

Jednak istnieje jeszcze inna natura - wieczna i transcendentalna w stosunku do tej zamanifestowanej i niezamanifestowanej materii. Jest ona najwyższą i nigdy nie ulega unicestwieniu. Kiedy wszystko w tym świecie ulega zagładzie, ta część pozostaje niezmienną.

ZNACZENIE

Wyższa, duchowa energia Kṛṣṇy jest transcendentalna i wieczna. Jest ona poza wszelkimi zmianami, którym podlega natura materialna, manifestująca się podczas dnia Brahmy, a podczas nocy Brahmy pozostająca w stanie niezamanifestowanym. Wyższa energia Kṛṣṇy posiada jakości całkowicie przeciwne do natury materialnej. Wyższa i niższa natura objaśnione zostały w rozdz. siódmym.

TEKST 21

अव्यक्तोऽक्षर इत्युक्तस्तमाहुः परमां गतिम् ।
यं प्राप्य न निवर्तन्ते तद्धाम परमं मम ॥२१॥

avyakto'kṣara ity uktas
tam āhuḥ paramāṁ gatim
yaṁ prāpya na nivartante
tad dhāma paramaṁ mama

avyaktaḥ-niezamanifestowany; *akṣaraḥ*-nieomylny; *iti*-zatem; *uktaḥ*-powiedziane; *tam*-ta która; *āhuḥ*-jest znana; *prāpya*-osiągając; *na*-nigdy; *nivartante*-powraca; *tathāma*-ta siedziba; *paramam*-najwyższa; *mama*-Moja.

TŁUMACZENIE

To najwyższe miejsce pobytu nazywane jest niezamanifestowanym i nieomylnym. I jest ono najwyższym przeznaczeniem. Kto idzie tam, nigdy nie powraca. Jest to Moje najwyższe królestwo.

ZNACZENIE

Najwyższa siedziba Osoby Boga, Kṛṣṇy, opisana została w *Brahma-saṁhitā* jako *cintāmaṇi-dhāma* - miejsce gdzie spełniane są wszystkie pragnienia. Najwyższe królestwo Pana Kṛṣṇy, znane jako Goloka Vṛndāvana, pełne jest pałaców z "kamieni filozoficznych". I pełne jest drzew nazywanych "drzewami pragnień", które dostarczają każdego rodzaju pożądanego pożywienia. Są tam krowy nazywane *surabhi*, dające nieograniczone ilości mleka. Zaś Pan obsługiwany jest w Swoim królestwie przez setki tysięcy bogiń szczęścia (Lakṣmī), i nazywany jest tam Govindą, pierwotnym Panem, przyczyną wszystkich przyczyn. Pan zwykł tam grać na Swoim flecie (*venum kvanantam*). Jego transcendentalna forma jest najbardziej atrakcyjną we wszystkich światach - Jego oczy podobne są płatkom kwiatu lotosu, a ciało Jego jest koloru chmur. Jest On tak atrakcyjny, że Jego piękno przewyższa piękno tysięcy Kupidynów. Nosi szafranowe szaty, girlandy wokół szyi i pawie pióro we włosach. W *Gicie* Pan Kṛṣṇa daje jedynie niewielkie informacje o Swojej Osobistej siedzibie (Goloka Vṛndāvana), która jest najwyższą planetą w królestwie duchowym. Szeroki opis tej planety dany jest w *Brahma-saṁhitā*. Literatura wedyjska mówi, iż nie ma nic wyższego ponad to miejsce pobytu Najwyższego Boga, i że miejsce to jest najwyższym przeznaczeniem. Kto przychodzi tam, nigdy nie powraca do tego świata materialnego. Najwyższe królestwo Kṛṣṇy i Sam Kṛṣṇa, będąc tej samej jakości, nie są czymś różnym. Vṛndāvana znajdująca się na naszej planecie Ziemi, położona 90 mil na południowy-wschód od Delhi, jest repliką tej najwyższej Goloki Vṛndāvana usytuowanej w niebie duchowym. Kiedy Kṛṣṇa zszedł na tą Ziemię, oddawał się Swoim rozrywkom na tym określonym kawałku lądu, znanym jako Vṛndāvana, w okręgu Mathurā w Indiach.

TEKST 22

पुरुषः स परः पार्थ भक्त्या लभ्यस्त्वनन्यया ।
यस्यान्तःस्थानि भूतानि येन सर्वमिदं ततम् ॥२२॥

puruṣaḥ sa paraḥ pārtha
bhaktyā labhyas tv ananyayā
yasyāntaḥsthāni bhūtāni
yena sarvam idaṁ tatam

puruṣaḥ-Najwyższa Osoba; *saḥ*-On; *paraḥ*-Najwyższy, którego nikt nie przewyższa; *pārtha*-O synu Pṛthy; *bhaktyā*-przez służbę oddania; *labhyaḥ*-może zostać osiągnięty; *tu*-ale; *ananyayā*-czyste niezachwiane oddanie; *yasya*-Jego; *antaḥsthāni*-wewnątrz; *bhūtāni*-w tej manifestacji materialnej; *yena*-przez którego; *sarvam*-wszystko; *idam*-cokolwiek możemy zobaczyć; *tatam*-rozprzestrzeniony.

TŁUMACZENIE

Najwyższa Osoba Boga, który przewyższa wszystko, osiągalny jest przez czyste oddanie. Mimo iż zawsze obecny w Swojej siedzibie, jest wszechprzenikający i wszystko w Nim jest usytuowane.

ZNACZENIE

Wyraźnie oznajmiono tutaj, że najwyższym przeznaczeniem, z którego nie ma powrotu, jest siedziba Kṛṣṇy, Najwyższej Osoby. *Brahma-saṁhitā* opisuje to najwyższe królestwo jako *ānanda-cinmaya-rasa*, miejsce, gdzie wszystko jest wypełnione duchową radością. Cokolwiek tam istnieje, pełne jest duchowego szczęścia - nie ma tam niczego, co materialne. Wszelka tamtejsza różnorodność jest ekspansją Samego Najwyższego Pana, gdyż cała ta manifestacja jest całkowicie energią duchową, jak wyjaśnione to zostało w rozdz. siódmym. Jeśli chodzi o ten świat materialny, to chociaż Pan przebywa zawsze w Swojej najwyższej siedzibie, jest On niemniej jednak wszechprzenikający poprzez Swoją energię materialną. Więc poprzez energie duchowe i materialne obecny jest wszędzie - zarówno w światach duchowych, jak i materialnych. *Yasyāntaḥstāni* oznacza, iż utrzymuje On wszystko, zarówno energie duchowe, jak i materialne.

Wyraźnie zostało powiedziane tutaj, że jedynie przez *bhakti*, czyli służbę oddania, można dostać się na duchowy system planetarny - Vaikuṇṭhy. Na wszystkich Vaikuṇṭhach jest tylko jeden Najwyższy Bóg, Kṛṣṇa, który rozwinął się w miliony pełnych, kompletnych ekspansji. Ekspansje te są czterorękie i przewodniczą one na niezliczonych planetach duchowych. Znane są pod różnymi imionami - Puruṣottama, Trivikrama, Keśava, Mādhava, Aniruddha, Hṛṣīkeśa, Saṅkarṣaṇa, Pradyumna, Śrīdhara, Vāsudeva, Dāmodara, Janārdana, Nārāyaṇa, Vāmana, Padmanābha, etc. Te kompletne ekspansje podobne są liściom drzewa, a głównym drzewem jest Kṛṣṇa. Zamieszkując na Goloka Vṛndāvana, w Swojej najwyższej siedzibie,

Kṛṣṇa systematycznie i w sposób bezbłędny sprawuje pieczę nad wszystkimi sprawami w obu wszechświatach (duchowym i materialnym) mocą Swojej wszech-przenikliwości.

TEKST 23

यत्र काले त्वनावृत्तिमावृत्तिं चैव योगिनः ।
प्रयाता यान्ति तं कालं वक्ष्यामि भरतर्षभ ॥२३॥

yatra kāle tv anāvṛttim
āvṛttiṁ caiva yoginaḥ
prayātā yānti taṁ kālaṁ
vakṣyāmi bharatarṣabha

yatra-w tym; *kāle*-czasie; *tu*-ale; *anāvṛttim*-nie ma powrotu; *ca*-również; *eva*-na pewno; *yoginaḥ*-różnego rodzaju mistyków; *prayātāḥ*-ten, który udaje się; *yānti*-opuszcza; *tam*-ten; *kālam*-czas; *vakṣyāmi*-opisując; *bharatarṣabha*-O najlepszy z Bhāratów.

TŁUMACZENIE

O najlepszy spośród Bhāratów, teraz objaśnię ci różne pory, o których gdy ktoś opuszcza ten świat, nigdy już tutaj nie powraca.

ZNACZENIE

Czyści wielbiciele Najwyższego Pana, będąc całkowicie Mu podporządkowanymi duszami, nie dbają o to, kiedy ani też jaką metodą opuszczą swoje ciała. Wszystko pozostawiają w rękach Kṛṣṇy, i w ten sposób bez trudu i szczęśliwie powracają do Boga. Ale ci, którzy nie są czystymi wielbicielam i zamiast tego polegają na takich metodach realizacji duchowej, jak *karma-yoga, jñāna-yoga, haṭha-yoga*, etc., muszą opuścić swoje ciała w odpowiednim czasie, aby mieć pewność, czy powrócą, czy też nie powrócą do tego świata narodzin i śmierci.

Doskonały *yogīn* może wybrać miejsce i czas dla opuszczenia tego świata materialnego, ale jeśli nie jest doskonałym, wtedy musi opuścić ten świat zgodnie z wolą natury. W wersetach tych Pan tłumaczy najlepsze pory, najlepszy czas, do opuszczenia ciała, tak aby nie powrócić już tutaj więcej.

Według Ācāryi Baladevy Vidyābhuṣaṇy, sankryckie słowo *kāla*, użyte tutaj, odnosi się do bóstwa rządzącego czasem.

TEKST 24

अग्निर्ज्योतिरहः शुक्लः षण्मासा उत्तरायणम्।
तत्र प्रयाता गच्छन्ति ब्रह्म ब्रह्मविदो जनाः ॥२४॥

agnir jyotir ahaḥ śuklaḥ
ṣaṇ-māsā uttarāyaṇam
tatra prayātā gacchanti
brahma brahma-vido janāḥ

agniḥ-ogień; *jyotiḥ*-światło; *ahaḥ*-dzień; *śuklaḥ*-biały; *ṣaṭ-māsāḥ*-sześć miesięcy; *uttarāyaṇam*-kiedy słońce przechodzi na północną stronę; *tatra*-tam; *prayātāḥ*-ten, kto udaje się; *gacchanti*-odchodzi; *brahma*-Absolut; *brahma-vidaḥ*-znawca Absolutu; *janāḥ*-osoba.

TŁUMACZENIE

Znawcy Najwyższego Brahmana odchodzą z tego świata w pomyślnym momencie, w świetle - kiedy bóstwo ognia panuje nad atmosferą, w czasie dwóch tygodni księżyca i podczas sześciomiesięcznej wędrówki słońca po północnej stronie nieba.

ZNACZENIE

Kiedy mowa o ogniu, świetle, dniu i księżycu, należy wiedzieć, że poza nimi znajdują się różne przewodzące bóstwa, które zajmują się organizowaniem przejścia duszy. Śmierć jest dla *jīvy* momentem przejścia na ścieżkę nowego życia. Jeśli ktoś opuszcza ciało w sposób opisany powyżej, czy to przypadkowo, czy poprzez odpowiednie przygotowania, może osiągnąć bezosobowe *brahmajyoti*. Mistycy zaawansowani w praktyce *yogi* mogą wybrać odpowiedni czas i miejsce do opuszczenia ciała. Inni nie mają na to wpływu. Jeśli przypadkowo opuszczą ciała w pomyślnym momencie, wtedy nie powracają już do cyklu narodzin i śmierci. Jeśli jednak nie jest to czas odpowiedni, to istnieje wszelka możliwość powrotu. Ale czysty, świadomy Kṛṣṇy wielbiciel nie musi obawiać się powrotu, bez względu na to, czy opuszcza to ciało w

momencie pomyślnym czy niepomyślnym, przypadkowo czy po przygotowaniu.

TEKST 25

धूमो रात्रिस्तथा कृष्णः षण्मासा दक्षिणायनम् ।
तत्र चान्द्रमसं ज्योतिर्योगी प्राप्य निवर्तते ॥२५॥

dhūmo rātris tathā kṛṣṇaḥ
ṣaṇ-māsā dakṣiṇāyanam
tatra cāndramasaṁ jyotir
yogī prāpya nivartate

dhūmaḥ-mgła; *rātriḥ*-noc; *tathā*-również; *kṛṣṇaḥ*-dwa tygodnie, kiedy księżyc nie jest widoczny; *ṣaṭ-māsāḥ*-sześć miesięcy; *dakṣiṇa-ayanam*-kiedy słońce wędruje po południowej stronie nieba; *tatra*-tam; *cāndramasam*-planeta Księżyc; *jyotiḥ*-światło; *yogī*-mistyk; *prāpya*-osiąga; *nivartate*-powraca.

TŁUMACZENIE

Mistyk, który odchodzi z tego świata podczas mglistej nocy, w ciągu dwóch bezksiężycowych tygodni czy podczas sześciomiesięcznej wędrówki słońca po południowej stronie nieba - wraca tu ponownie.

ZNACZENIE

Trzecia pieśń *Śrīmad-Bhāgvatam* informuje, że osoby będące ekspertami w działaniu dla rezultatów i metodach składania ofiar tu na Ziemi, w chwili śmierci osiągają planetę Księżyc. Te zaawansowane dusze żyją na Księżycu około 10 000 lat (według obliczeń półbogów) i cieszą się tamtejszym życiem, pijąc napój *soma-rasa*. W końcu jednak powracają na Ziemię. Oznacza to, że na Księżycu żyją istoty wyższego rzędu, mimo iż mogą być one niedostrzegalne dla zmysłów przeciętnych ludzi z Ziemi.

TEKST 26

शुक्लकृष्णे गती ह्येते जगतः शाश्वते मते ।
एकया यात्यनावृत्तिमन्यया वर्तते पुनः ॥२६॥

śukla-kṛṣṇe gatī hy ete
jagataḥ śāśvate mate
ekayā yāty anāvṛttim
anyayāvartate punaḥ

śukla-światło; *kṛṣṇe*-ciemność; *gatī*-odchodząc; *hi*-z pewnością; *ete*-wszystkie te; *jagataḥ*-tego materialnego świata; *śāśvate-Vedy*; *mate*-według; *ekayā*-jedną; *yāti*-udaje się; *anāvṛttim*-nie ma powrotu; *anyayā*-drugą; *āvartate*-powraca; *punaḥ*-ponownie.

TŁUMACZENIE

Według Ved, dwa są sposoby opuszczania tego świata - jeden w świetle, a drugi w ciemności. Kiedy ktoś odchodzi w świetle, nie powraca nigdy, lecz kto w ciemności odchodzi, ten musi powrócić ponownie.

ZNACZENIE

Ten sam opis odejścia i powrotu cytuje Ācārya Baladeva Vidyābhūṣaṇa z *Chandogya Upaniṣad*. W ten sposób od niepamiętnych czasów przychodzą i odchodzą osoby pracujące dla zysków i filozofowie spekulanci. Właściwie nie osiągają oni ostatecznego zbawienia, ponieważ nie podporządkowują się Kṛṣṇie.

TEKST 27

नैते सृती पार्थ जानन्योगी मुह्यति कश्चन ।
तस्मात्सर्वेषु कालेषु योगयुक्तो भवार्जुन ॥२७॥

naite sṛtī pārtha jānan
yogī muhyati kaścana
tasmāt sarveṣu kāleṣu
yoga-yukto bhavārjuna

na-nigdy; *ete*-wszystkie te; *sṛtī*-różne ścieżki; *pārtha*-o synu Pṛthy; *jānan*-nawet jeśli znają; *yogī*-wielbiciele Pana; *muhyati*-zdezorientowani; *kaścana*-każdy; *tasmāt*-dlatego; *sarveṣu kāleṣu*-zawsze; *yoga-yuktaḥ*-będąc zaangażowanym w świadomość Kṛṣṇy; *bhava*-zostań; *arjuna*-O Arjuno.

TŁUMACZENIE

Wielbiciele, którzy znają te dwie ścieżki, O Arjuno, nie błądzą nigdy. Dlatego bądź zawsze niewzruszony w oddaniu.

ZNACZENIE

Kṛṣṇa mówi tutaj Arjunie, że nie powinien być on niepokojony istnieniem rożnych ścieżek, którymi może podążać dusza, opuszczając ten świat materialny. Wielbiciel Najwyższego Pana nigdy nie powinien martwić się o to, czy odejdzie przypadkowo, czy też planowo. Wielbiciel powinien być niezachwiany w świadomości Kṛṣṇy i powinien intonować Hare Kṛṣṇa. Powinien on wiedzieć, że każda z tych wyżej wymienionych ścieżek jest kłopotliwa. Najlepszym sposobem na to, aby zawsze być pogrążonym w świadomości Kṛṣṇy, jest ciągłe pozostawanie w Jego służbie. To uczyni ścieżkę powrotu do królestwa duchowego bezpieczną, pewną i prostą. Szczególnie ważne w tym wersie jest słowo *yoga-yukta*. Kto jest wytrwały w *yodze*, ten bezustannie i we wszystkich swoich czynnościach pogrążony jest w świadomości Kṛṣṇy. Śrī Rūpa Gosvāmī radzi, aby nie przywiązywać się do świata materialnego i postępować w taki sposób, aby wszystkie nasze przedsięwzięcia były przesycone świadomością Kṛṣṇy. W ten sposób osiąga się doskonałość. Wielbiciel Pana nie jest niepokojony przez powyższe opisy, ponieważ wie on doskonale, że jego odejście do najwyższego królestwa gwarantuje mu jego służba oddania.

TEKST 28

वेदेषु यज्ञेषु तपःसु चैव
दानेषु यत्पुण्यफलं प्रदिष्टम् ।
अत्येति तत्सर्वमिदं विदित्वा
योगी परं स्थानमुपैति चाद्यम् ॥२८॥

vedeṣu yajñeṣu tapaḥsu caiva
dāneṣu yat puṇya-phalaṁ pradiṣṭam
atyeti tat sarvam idaṁ viditvā
yogī paraṁ sthānam upaiti cādyam

vedeṣu-w studiowaniu *Ved*; *yajñeṣu*-w spełnianiu *yajñas* (ofiar); *tapaḥsu*-praktykując różnego rodzaju wyrzeczenia; *ca*-również; *eva*-z pewnością;

dāneṣu-w rozdawaniu jałmużny; *yat*-ten, który; *puṇya-phalam*-efekt pobożnego postępowania; *pradiṣṭam*-skierowany; *atyeti*-przechodzi; *tat*-wszyscy ci; *sarvam idam*-wszystkie te opisane powyżej; *viditvā*-wiedząc; *yogī*-wielbiciel; *param*-najwyższa; *sthānam*-siedziba; *upaiti*-osiągnięty spokój; *ca*-również; *ādyam*-oryginalny.

TŁUMACZENIE

Kto przyjmuje ścieżkę służby oddania, ten nie jest wcale pozbawiony rezultatów pochodzących ze studiowania Ved, praktykowania surowych wyrzeczeń, rozdawania jałmużny, czy też uprawiania filozofii i pracy dla korzyści. I w końcu osiąga on najwyższą siedzibę.

ZNACZENIE

Werset ten jest podsumowaniem rozdziału siódmego i ósmego, szczególnie jeśli chodzi o świadomość Kṛṣṇy i służbę oddania. *Vedy* należy studiować pod kierunkiem mistrza duchowego i żyjąc pod jego opieką praktykować wiele wyrzeczeń. *Brahmacārī* ma mieszkać w domu mistrza duchowego jako jego sługa, musi chodzić od drzwi do drzwi żebrając, a następnie wszystko oddawać mistrzowi duchowemu. Przyjmuje pokarm tylko z polecenia mistrza duchowego, a jeśli ten nie zawoła go któregoś dnia na posiłek, wtedy pości. Są to niektóre z zasad wedyjskich odnoszących się do życia *brahmacārī*.

Studiując *Vedy* pod kierunkiem mistrza duchowego przez okres trwający od lat pięciu do dwudziestu, może stać się on człowiekiem doskonałego charakteru. *Ved* nie należy studiować w celu rekreacji, jak jest to w zwyczaju fotelowych spekulantów, lecz dla uformowania charakteru. Po takim przeszkoleniu *brahmacārī* może ożenić się i rozpocząć życie rodzinne. Żyjąc w małżeństwie nadal musi spełniać wiele ofiar i walczyć o dalsze oświecenie. Po porzuceniu życia rodzinnego i przyjęciu porządku zwanego *vānaprastha*, oddaje się surowym pokutom, np. zamieszkuje w lesie, nosi odzienie z kory, nie goli się, etc. Przez spełnienie tych czterech porządków (*brahmacārya, gṛhastha, vānaprastha*, i ostatecznie *sannyāsa*) można osiągnąć doskonałość życia. Niektórzy zostają następnie promowani do królestw niebiańskich (planety w wyższym systemie planetarnym), a jeśli zostają jeszcze bardziej oświeceni, osiągają wyzwolenie w niebie duchowym, czy to w bezosobowym *brahmajyoti*, czy też na planetach Vaikuṇṭha, albo Kṛṣṇaloce. Taką ścieżkę przedstawia literatura wedyjska.

Jednakże piękno świadomości Kṛṣṇy polega na tym, że angażując się w

służbę oddania można od razu przekroczyć wszystkie rytuały odnoszące się do różnych porządków życia.

Rozdziały: siódmy i ósmy, należy spróbować zrozumieć nie poprzez studia akademickie czy umysłowe spekulacje, lecz przez słuchanie ich od czystych wielbicieli. Istota *Gīty* zawiera się w rozdziałach od szóstego do dwunastego. Jeśli ktoś jest na tyle szczęśliwym, aby zrozumieć *Gītę* - szczególnie te sześć środkowych rozdziałów - w obcowaniu z wielbicielami, wtedy jego życie natychmiast staje się chwalebne, bez praktykowania jakichkolwiek pokut, ofiar, dobroczynności, spekulacji, etc. *Gīty* należy słuchać od wielbicieli, albowiem jak zostało to powiedziane na początku rozdz. czwartego, tylko oni mogą zrozumieć ją w sposób doskonały. I takie słuchanie *Gīty* nazywane jest wiarą. Poprzez obcowanie z wielbicielami można zaangażować się w służbę oddania i dzięki tej służbie oddania zrozumieć czyny Kṛṣṇy, Jego formę, rozrywki, imię, etc. oraz uwolnić się od wszelkich obaw. Kiedy rozwiane zostaną wszystkie wątpliwości, wtedy studiowanie *Gīty* staje się niezwykle przyjemne, następuje pełne odczucie i zamiłowanie do świadomości Kṛṣṇy. W stanie zaawansowanym rozwija się miłość do Kṛṣṇy i to jest początek stanu najwyższej doskonałości w życiu, a stan ten jest przygotowaniem do powrotu do siedziby Kṛṣṇy w niebie duchowym, na Golokę Vṛndāvana. Tam wielbiciel Pana osiąga wieczne szczęście.

W ten sposób kończą się wyjaśnienia Bhaktivedanty do ósmego rozdz. Śrīmad-Bhagavad-gīty, *traktującego o Osiąganiu Najwyższego.*

ROZDZIAŁ IX

Wiedza Najbardziej Poufna

TEKST 1

श्रीभगवानुवाच ।
इदं तु ते गुह्यतमं प्रवक्ष्याम्यनसूयवे ।
ज्ञानं विज्ञानसहितं यज्ज्ञात्वा मोक्ष्यसेऽशुभात् ॥ १ ॥

śrī bhagavān uvāca
idaṁ tu te guhyatamaṁ
pravakṣyāmy anasūyave
jñānaṁ vijñāna-sahitaṁ
yaj jñātvā mokṣyase'śubhāt

śrī bhagavān uvāca-Najwyższa Osoba Boga rzekł; *idam*-to; *tu*-ale; *te*-tobie; *guhyatamam*-najbardziej poufna; *pravakṣyāmi*-mówię; *anasūyave*-dla tych, którzy nie zazdroszczą; *jñānam*-wiedza; *vijñāna*-wiedza zrealizowana; *sahitam*-z; *yat*-którą; *jñātvā*-znając; *mokṣyase*-być wyzwolonym; *aśubhāt*-z pełnej trosk egzystencji materialnej.

TŁUMACZENIE

Najwyższy Pan rzekł: Mój drogi Arjuno, ponieważ nigdy Mi nie zazdrościsz, wyjawię ci teraz tą najskrytszą mądrość, którą poznawszy wyzwolony będziesz od trosk egzystencji materialnej.

ZNACZENIE

Im więcej wielbiciel słucha o chwałach Najwyższego Pana, tym bardziej staje się oświecony. Ten proces słuchania poleca *Śrīmad-Bhāgavatam*: "Przekazy Najwyższej Osoba Boga są pełne mocy i moce te mogą zostać zrealizowane, jeśli tematy odnoszące się do Najwyższego Boga dyskutowane są pomiędzy wielbicielami. Nie można tego osiągnąć przez obcowanie ze świeckimi naukowcami czy spekulantami umysłowymi, jako że jest to wiedza zrealizowana."

Wielbiciele bezustannie zaangażowani są w służbę Najwyższego Pana. Pan zna mentalność i szczerość poszczególnych żywych istot, które zaangażowane są w świadomość Kṛṣṇy i daje im inteligencję, aby w obcowaniu z wielbicielami zrozumiały naukę o Kṛṣṇie. Dyskusje o Kṛṣṇie posiadają szczególną moc i jeśli jakaś szczęśliwa osoba ma okazję przebywać z wielbicielami i stara się przyswoić tę wiedzę, wtedy z pewnością uczyni postęp w kierunku realizacji duchowej. Aby zachęcić Arjunę do coraz większego postępu w jego służbie, Pan Kṛṣṇa przedstawia w tym rozdz. sprawy bardziej poufne od tych, które wyjawił wcześniej.

Sam początek *Bhagavad-gīty*, rozdz. pierwszy, jest mniej lub bardziej wprowadzeniem do dalszej treści tej książki, a wiedza duchowa przedstawiona w rozdz. drugim i trzecim nazywana jest poufną. Tematy dyskutowane w rozdz. siódmym i ósmym szczególnie odnoszą się do służby oddania i ponieważ przynoszą one oświecenie w świadomości Kṛṣṇy, nazywane są bardziej poufnymi. Lecz tematy przedstawione w rozdz. dziewiątym mają do czynienia z czystą służbą oddania i dlatego wiedza ta nazywana jest najbardziej poufną. Kto posiada najbardziej poufną wiedzę o Kṛṣṇie, ten jest z natury transcendentalny i nawet przebywając w tym świecie materialnym, wolny jest od jego materialnych trosk. *Bhakti-rasāmṛta-sindhu* mówi, że za wyzwolonego ma być uważany ten, kto ma szczere pragnienie pełnienia służby miłości dla Najwyższego Pana, nawet jeśli znajduje się w uwarunkowanym stanie życia materialnego. Podobne stwierdzenie - że każdy zaangażowany w ten sposób jest wyzwolony - znajdziemy w dziesiątym rozdz. *Bhagavad-gīty*.

Ten pierwszy wers ma szczególne znaczenie. Wiedza (*idaṁ jñānam*) odnosi się do czystej służby oddania, na którą składa się dziewięć różnych czynności: słuchanie, intonowanie, pamiętanie, służenie, oddawanie czci, modlenie się, posłuszeństwo, utrzymywanie przyjaźni i oddawanie wszystkiego. Przez praktykowanie tych dziewięciu elementów służby oddania można wznieść się do świadomości duchowej - świadomości Kṛṣṇy. Kiedy serce zostaje uwolnione z zanieczyszczeń materialnych, wtedy można zrozumieć tą naukę o Kṛṣṇie. Sama wiedza, że żywa istota nie jest materialna, jest niewystarczająca. Może to być początkiem realizacji duchowej, ale należy jeszcze poznać różnicę pomiędzy czynnościami ciała a czynnościami duchowymi, poprzez które można naprawdę zrozumieć, że nie jest się tym ciałem.

W rozdz. siódmym dyskutowaliśmy już o potężnych mocach Najwyższej Osoby Boga, Jego różnych energiach, o naturze niższej i wyższej i o całej tej manifestacji materialnej. Natomiast rozdz. dziewiąty i dziesiąty opisują chwały Pana.

Bardzo ważne w tym wersie jest również sanskryckie słowo *anasūyave*. Na ogół komentatorzy *Gīty*, nawet jeśli są wysoce kształceni, wszyscy są zazdrośni o Kṛṣṇę, Najwyższą Osobę Boga. Nawet najwięksi erudyci dają mylne komentarze do *Bhagavad-gīty*. Ponieważ są oni zazdrośni o Kṛṣṇę, komentarze te są bezużyteczne. Jedynymi bona fide komentarzami są te pisane przez wielbicieli. Nikt nie może właściwie objaśniać *Bhagavad-gīty* ani dać doskonałej wiedzy o Kṛṣṇie, jeśli jest o Niego zazdrosny. Głupcem jest ten, kto krytykuje charakter Kṛṣṇy, nie znając Go. Należy z całą ostrożnością unikać komentarzy pisanych przez takie osoby. Wielką korzyść z tych rozdziałów może odnieść tylko ten, kto rozumie, że Kṛṣṇa jest Najwyższą Osobą Boga i że jest On Osobą czystą i transcendentalną.

TEKST 2

राजविद्या राजगुह्यं पवित्रमिदमुत्तमम् ।
प्रत्यक्षावगमं धर्म्यं सुसुखं कर्तुमव्ययम् ॥ २ ॥

rāja-vidyā rāja-guhyaṁ
pavitram idam uttamam
pratyakṣāvagamaṁ dharmyaṁ
susukhaṁ kartum avyayam

rāja-vidyā-królowa nauk; *rāja-guhyam*-królowa wiedzy tajemnej; *pavitram*-najczystsza; *idam*-to; *uttamam*-transcendentalna; *pratyakṣa*-doświadczona bezpośrednio; *avagamam*-rozumiana; *dharmyam*-zasada religii; *susukham*-bardzo szczęśliwy; *kartum*-wypełniać; *avyayam*-wieczny.

TŁUMACZENIE

Wiedza ta jest królową nauk, sekretem sekretów, wiedzą najczystszą i doskonałością religii, albowiem czyni nas świadomymi naszej prawdziwej tożsamości. Jest ona nieprzemijająca, a spełnianie jej jest radością.

ZNACZENIE

Ten rozdz. *Bhagavad-gīty* nazywany jest królową nauk, zawiera on bowiem esencję wszystkich doktryn i filozofii przedstawionych wcześniej. Jest siedmiu głównych filozofów w Indiach: Gautama, Kaṇāda, Kapila, Yājñavalkya, Śāṇḍilya, Vaiśvānara i ostatecznie Vyāsadeva, autor *Vedānta-sūtry*. Jest więc pokaźna ilość wiedzy na polu filozofii czy też wiedzy transcendentalnej. Teraz Pan mówi, że ten dziewiąty rozdz. jest królową wśród takiej wiedzy, esencją wszelkiej wiedzy, którą można czerpać ze studiowania *Ved* i różnego rodzaju filozofii. Wiedza ta jest największym sekretem, jako że taka poufna albo transcendentalna wiedza pozwala zrozumieć różnicę pomiędzy duszą a ciałem. A ta królowa wszelkiej wiedzy tajemnej kończy się służbą oddania.

Na ogół ludzie nie posiadają tej tajemnej wiedzy; otrzymują jedynie wykształcenie świeckie, dotyczące spraw doczesnych. Jeśli chodzi o to zwykłe, świeckie wykształcenie, zajmuje się ono tak wieloma dziedzinami: polityką, socjologią, fizyką, chemią, matematyką, astronomią, techniką, etc. Wielkie uniwersytety na całym świecie nauczają tak wielu różnych przedmiotów, ale na nieszczęście nie ma żadnego uniwersytetu ani instytucji kształcącej, gdzie by wykładano naukę o duszy, która jest najważniejszą częścią tego ciała. Bez obecności duszy ciało nie ma żadnej wartości. Jednak ludzie kładą wielki nacisk na cielesne potrzeby życia, nie dbając o żywotną duszę.

Bhagavad-gītā, szczególnie od rozdz. drugiego, podkreśla znaczenie duszy. Już na samym początku Pan mówi, że to ciało podlega zniszczeniu, podczas gdy dusza jest wieczna. Jest to tajemna część wiedzy; jest to po prostu wiedza o tym, że dusza jest czymś różnym od ciała i że natura jej jest niezmienna, niezniszczalna i wieczna. Nie daje ona jednak pozytywnych informacji o duszy. Czasami ludzie utrzymują, że dusza jest czymś różnym od ciała, lecz kiedy ciało umiera, czyli, gdy ktoś wyzwala się z ciała, dusza

pozostaje w próżni i traci swoją osobowość. Nie jest to prawdą. Jak może dusza, która jest tak aktywna w ciele, być bierną po wyzwoleniu się z ciała? Jest ona zawsze aktywna. Jeśli jest ona wieczną, jest wobec tego wiecznie aktywną, a jej aktywność świecie duchowym jest najbardziej tajemną częścią wiedzy duchowej. Zatem, jak oznajmiono tutaj, wiedza o aktywności duszy jest królową wszelkiej wiedzy, jest wiedzą najbardziej poufną.

Jak tłumaczy to literatura wedyjska, wiedza ta jest najczystszą formą wszelkiej aktywności. W *Padma Purāṇa* zostały przeanalizowane grzeszne czyny ludzi, będące rezultatami życia w grzechu w przeszłości. Osoby zaangażowane w jakieś czynności przynoszące korzyści uwikłane są w różnego rodzaju stany i formy grzesznych reakcji. Np., gdy zasiane zostanie nasienie jakiegoś określonego drzewa, drzewo nie pojawi się natychmiast - wymaga to pewnego czasu. Jest najpierw małą kiełkującą roślinką, następnie przyjmuje postać drzewa, kwitnie, owocuje i kiedy jest już odpowiednio duże, wtedy z jego owoców mogą korzystać ludzie, którzy go zasiali. Podobnie, gdy człowiek dopuści się jakiegoś grzechu, musi minąć pewien czas zanim grzech ten zaowocuje. Są tu różne etapy. Ktoś mógł już zarzucić grzeszną działalność, ale nadal cierpi z powodu następstw, czyli owoców, swoich grzechów. Są grzechy, które pozostają jeszcze w postaci nasienia, i są inne, które już zaowocowały i które dostarczają nam owoców, odbieranych przez nas w postaci i bólu trosk. Tłumaczy to dwudziesty werset rozdz. siódmego.

Osoba, której następstwa grzechów zostały już wyczerpane i która - uwolniwszy się od dualizmów tego świata materialnego - spełnia jedynie czyny pobożne - taka osoba angażuje się w służbę oddania dla Najwyższej Osoby Boga, Kṛṣṇy. Innymi słowy, kto rzeczywiście zaangażowany jest w służbę dla Najwyższego Pana, ten wolny jest już od wszelkich następstw grzechów. Jeśli ktoś pełni służbę dla Najwyższej Osoby Boga, to wszelkie następstwa jego grzechów popełnionych w przeszłości - czy to już owocujące, czy niezamanifestowane, czy pozostające w formie nasienia - stopniowo zanikają. Oczyszczająca moc służby oddania jest bardzo potężna i nazywana jest ona *pavitram uttamam* - najczystszą. *Uttamam* znaczy transcendentalny. *Tamas* oznacza ten materialny świat albo ciemność, a *uttamam* jest określeniem tego, co jest transcendentalne do czynności materialnych. Czynności w służbie oddania nigdy nie powinny być uważane za czynności materialne, choć czasem może się wydawać, że wielbiciele mają zajęcia podobne do zajęć zwykłych ludzi. Kto rozumie i kto jest zaznajomiony ze służbą oddania, ten będzie wiedział, że czynności te nie są materialne. Są one

wszystkie czynnościami duchowymi, pełnymi oddania, nie zanieczyszczonymi przez cechy natury materialnej.

Jest powiedziane, że służba oddania jest czymś tak doskonałym, że natychmiast można odczuć efekty pełnienia jej. Ten bezpośredni rezultat jest prawdziwie zauważalny. Mamy tego praktyczne doświadczenie, że jakakolwiek osoba intonująca święte imiona Kṛṣṇy (Hare Kṛṣṇa, Hare Kṛṣṇa, Kṛṣṇa Kṛṣṇa, Hare Hare/ Hare Rāma, Hare Rāma, Rāma Rāma, Hare Hare), z biegiem czasu odczuwa pewną przyjemność transcendentalną i bardzo szybko uwalnia się od zanieczyszczeń materialnych. Jest to rzeczywiście widoczne. Co więcej, jeśli ktoś angażuje się nie tylko w słuchanie, ale próbuje również szerzyć wiadomość o służbie oddania albo jeśli pomaga w działalności misyjnej w świadomości Kṛṣṇy, stopniowo odczuwa postęp duchowy. Ten postęp duchowy nie zależy od żadnego rodzaju wykształcenia czy kwalifikacji zdobytych uprzednio. Sama metoda jest tak czysta, że jedynie przez przyjęcie jej można się oczyścić.

Stwierdza to również *Vedānta-sūtra: prakāśaś ca karmaṇy abhyāsāt.* "Moc służby oddania jest tak wielka, że jedynie przez pełnienie jej można zostać oświeconym. Co do tego nie ma żadnej wątpliwości." Nārada nie urodził się w wysoko postawionej rodzinie. Był synem służącej i nie posiadał żadnego wykształcenia, lecz kiedy jego matka służyła wielkim wielbicielom Pana, również i on zaangażował się w tę służbę, i czasami, podczas nieobecności swojej matki, sam im usługiwał. Sam Nārada mówi: "Raz jedynie, dzięki ich pozwoleniu, spożyłem pozostałości ich pokarmu i przez to od razu oczyściłem się z wszystkich grzechów. Dzięki zaangażowaniu się w służbę dla nich, oczyszczone zostało moje serce i wtedy sama natura transcendentalna stała się dla mnie atrakcyjna." (*Bhāg.* 1.5.25) Nārada mówi swemu uczniowi Vyāsadevie, że w swoim poprzednim życiu jeszcze jako chłopiec służył oczyszczonym wielbicielom, kiedy ci przebywali w jego domu podczas czterech miesięcy okresu deszczowego i że wtedy towarzyszył im. Czasami mędrcy ci zostawiali na talerzach reszki pożywienia, a chłopiec, który zwykł myć te naczynia, pragnął skosztować resztek pozostawionego przez nich pokarmu. Więc zapytał wielkich wielbicieli, czy może to zrobić i uzyskał pozwolenie. Dzięki spożyciu tych resztek, Nārada uwolnił się od następstw swoich grzechów. W miarę jak jadł coraz więcej, serce jego stawało się tak czyste jak serca tych mędrców i stopniowo rozwinęły się w nim te same zamiłowania. Wielcy wielbiciele bezustannie rozkoszowali się czarem służby oddania dla Pana, słuchaniem, intonowaniem, etc. i Narada przez rozwinięcie

tego samego zamiłowania również chciał słuchać i śpiewać o chwałach Pana, W ten sposób, poprzez obcowanie z mędrcami, rozwinął wielkie pragnienie służby oddania. Dlatego cytuje on z *Vedānta-sūtry* (*prakāśaś ca karmaṇy abhyāsāt*): Wystarczy jeśli ktoś jedynie zaangażuje się w czynności służby oddania, automatycznie wszystko zostanie mu wyjawione i będzie mógł rozumieć. Nazywa się to *prakāśaḥ*, bezpośrednim postrzeganiem.

Nārada był właściwie synem służącej. Nie miał możliwości chodzenia do szkoły. Po prostu towarzyszył swojej matce i na szczęście, matka jego usługiwała wielbicielom Pana. Wykorzystał on swoją szansę i jedynie dzięki obcowaniu z wielbicielami osiągnął najwyższy cel wszystkich religii - służbę oddania. *Śrīmad-Bhāgavatam* mówi, że religijni ludzie na ogół nie wiedzą, iż najwyższą doskonałością religii jest osiągnięcie stanu służby oddania. Na ogół dla zrozumienia ścieżki samo-realizacji potrzebna jest wiedza wedyjska. Lecz Nārada, mimo iż nie był kształcony w zasadach wedyjskich, osiągnął najwyższy rezultat pochodzący ze studiowania *Ved*. Proces ten posiada tak wielką moc, że nawet bez regularnego praktykowania religii można osiągnąć najwyższą doskonałość. Jak to jest możliwe? Potwierdza to również literatura wedyjska: *ācāryavān puruṣo veda*. Kto obcuje z wielkimi *ācāryami*, to nawet jeśli nie posiada wykształcenia i nie studiował *Ved*, może zaznajomić się z wszelką wiedzą, która konieczna jest do realizacji duchowej.

Proces służby oddania jest procesem bardzo radosnym. Dlaczego? Polega ona głównie na *śravaṇaṁ kīrtanaṁ viṣṇoḥ*, więc można po prostu słuchać intonowania chwał Pana albo uczęszczać na wykłady filozoficzne z wiedzy transcendentalnej dawane przez autoryzowanych *ācāryów*. Jedynie siedząc i słuchając można się uczyć; następnie można jeść pozostałości smacznego pokarmu ofiarowanego Bogu. Służba oddania jest radosna pod każdym względem. Można pełnić ją nawet w najbardziej ubogich warunkach. Pan mówi: *patraṁ puṣpaṁ phalam*: jest On gotów przyjąć od wielbiciela każdą ofiarę. Nawet liść, kwiat, owoc, trochę wody, które są przecież osiągalne w każdej części świata. Ofiarowywać może każdy, bez względu na pozycję społeczną, i ofiara będzie przyjęta, jeśli przedmioty zostaną ofiarowane z miłością. Jest wiele takich przykładów w historii. Jedynie przez skosztowanie liści *tulasī* ofiarowanych lotosowym stopom Pana, wielcy mędrcy, tacy jak Sanatkumāra, zostali Jego wielkimi wielbicielami. Zatem proces służby oddania jest bardzo przyjemny i może być wykonywany w radosnym nastroju. Bóg przyjmuje tylko miłość, z którą ofiarowujemy Mu różne rzeczy.

Powiedziano tutaj, że służba oddania jest wieczna. Nie jest tak, jak

utrzymują filozofowie Māyāvādī. Czasami przyjmują oni tak zwaną służbę oddania i kontynuują ją do czasu, kiedy osiągają wyzwolenie. W końcu, kiedy zostają wyzwoleni, "stają się jednym z Bogiem". Taka tymczasowa służba oddania, pełniona z taką postawą, nie jest uważana za czystą. Prawdziwa służba oddania kontynuowana jest nawet po wyzwoleniu. Kiedy *bhakta* udaje się na planety duchowe w królestwie Boga, również tam służy Najwyższemu Panu. Nie próbuje on zostać jednym z Najwyższym Panem.

Jak się o tym przekonamy, prawdziwa służba oddania zaczyna się po wyzwoleniu. Dlatego *Bhagavad-gītā* mówi: *brahma-bhūta*. Służba oddania rozpoczyna się po wyzwoleniu, czyli po przyjęciu pozycji Brahmana. Dzięki pełnieniu służby oddania można poznać Najwyższego Pana. Nikt nie może poznać Najwyższej Osoby Boga przez niezależne praktykowanie *karma-yogi, jñāna* albo *aṣṭāṅga-yogi*, czy też jakiejkolwiek innej *yogi*. Bez osiągnięcia stanu służby oddania nie można zrozumieć, kim jest Osoba Boga. Również *Śrīmad-Bhāgavatam* potwierdza, że naukę o Kṛṣṇie, czyli o Bogu, można zrozumieć wtedy, kiedy jest się oczyszczonym przez pełnienie służby oddania, szczególnie przez słuchanie od dusz zrealizowanych *Śrīmad-Bhāgavatam* albo *Bhagavad-gīty. Evaṁ prasanna-manaso bhagavad-bhakti-yogataḥ*. Dopiero kiedy czyjeś serce zostanie oczyszczone ze wszystkich nonsensów, wtedy będzie mógł on zrozumieć, kim jest Bóg. Tak więc proces służby oddania - świadomość Kṛṣny - jest królową wszelkiego wykształcenia i królową wszelkiej wiedzy tajemnej. Jest on najczystszą formą religii i może być bez trudu spełniany w radosnym nastroju. Należy zatem przyjąć ten proces.

TEKST 3

अश्रद्दधानाः पुरुषा धर्मस्यास्य परंतप ।
अप्राप्य मां निवर्तन्ते मृत्युसंसारवर्त्मनि ॥ ३ ॥

aśraddadhānāḥ puruṣā
dharmasyāsya parantapa
aprāpya māṁ nivartante
mṛtyu-saṁsāra-vartmani

aśraddadhānāḥ-nie posiadający wiary; *puruṣāḥ*-takie osoby; *dharmasya*-tego procesu religii; *asya*-tego; *parantapa*-O zabójco nieprzyjaciół; *aprāpya*

-nie osiągając; *mām*-Mnie; *nivartante*-powracają; *mṛtyu*-śmierć; *saṁsāra* -egzystencja materialna; *vartmani*-na ścieżce.

TŁUMACZENIE

Ci, którzy nie posiadają wiary w ścieżkę służby oddania, nie osiągają Mnie, O pogromco nieprzyjaciół, lecz powracają do cyklu narodzin i śmierci w tym materialnym świecie.

ZNACZENIE

Nie posiadający wiary nie mogą przyjąć procesu służby oddania - takie jest znaczenie tego wersetu. Wiarę rozbudzić można przez obcowanie z wielbicielami. Nieszczęśliwi są ludzie, którzy nawet po wysłuchaniu wszelkich dowodów literatury wedyjskiej od wielkich osobistości, nadal nie mają wiary w Boga. Są niezdecydowani i niewytrwali w służbie dla Pana. Zatem wiara jest najważniejszym czynnikiem dla postępu w świadomości Kṛṣṇy. W *Caitanya-caritāmṛta* jest powiedziane, że należy być całkowicie przekonanym, że jedynie przez służenie Najwyższemu Panu Śrī Kṛṣṇie osiągnie się doskonałość. To nazywane jest prawdziwą wiarą. *Śrīmad-Bhāgavatam* (3.4.12) mówi, że przez podlewanie korzenia drzewa zaspokaja się potrzeby jego gałęzi, gałązek i liści, a przez dostarczenie pożywienia do żołądka zadowala się wszystkie zmysły ciała. Podobnie, przez zaangażowanie się w transcendentalną służbę dla Najwyższego Pana, automatycznie spłaca się dług wobec wszystkich półbogów i wszystkich żywych istot.

Po przeczytaniu *Bhagavad-gīty* powinno się niezwłocznie dojść do konkluzji podanej w samej *Gicie*: należy porzucić wszelkie zajęcia i przyjąć służbę dla Najwyższego Pana, Kṛṣṇy, Osoby Boga. Jeśli ktoś przekonany jest do takiej filozofii życia, jest to wiarą. Rozwinięciem tej wiary jest proces świadomości Kṛṣṇy.

Ludzi w świadomości Kṛṣṇy można podzielić na trzy grupy. Do grupy trzeciej należą ci, którzy nie mają wiary. Nawet jeśli są oficjalnie zaangażowani w służbę oddania dla jakichś ukrytych celów, nie mogą osiągnąć najwyższego stanu doskonałości. Najprawdopodobniej po pewnym czasie odejdą. Mogą zaangażować się w służbę oddania, ale ponieważ nie mają całkowitego przekonania i wiary, bardzo trudno jest im kontynuować ten proces świadomości Kṛṣṇy. Mamy tego praktyczne doświadczenie w prowadzeniu naszej działalności misyjnej. Niektórzy ludzie przychodzą i zgłaszają się do towarzystwa świadomości Kṛṣṇy z pewnym ukrytym motywem, lecz

skoro tylko zaczyna im się lepiej materialnie powodzić, porzucają ten proces i wracają do dawnego sposobu życia. Jedynie dzięki wierze można uczynić postęp w świadomości Kṛṣṇy. Jeśli chodzi o rozwój wiary, to ten, kto zna dobrze literaturę o służbie oddania i osiągnął stan mocnej wiary, ten nazywany jest człowiekiem pierwszej klasy w świadomości Kṛṣṇy. Do klasy drugiej zaliczają się ci, którzy nie są bardzo zaawansowani w rozumieniu pism świętych dotyczących służby oddania, ale którzy samoczynnie posiadają mocną wiarę, iż Kṛṣṇa *bhakti*, czyli służba dla Kṛṣṇy, jest najlepszą drogą i w dobrej wierze podjęli ten proces. Stoją zatem wyżej od trzeciej klasy ludzi, którzy nie mają ani doskonałej wiedzy pism świętych, ani właściwej wiary, lecz próbują praktykować ten proces przez obcowanie z wielbicielami i prostotę. Osoba trzeciej klasy w świadomości Kṛṣṇy może upaść, ale ten, kto należy do klasy drugiej albo pierwszej, nie upada. Kto należy do klasy pierwszej na pewno będzie czynił postęp i osiągnie końcowy rezultat. Jeśli chodzi o osobę trzeciej klasy w świadomości Kṛṣṇy, to chociaż jest ona przekonana, że służba oddania dla Kṛṣṇy jest czymś bardzo dobrym, nie posiada ona żadnej wiedzy o Kṛṣṇie, przekazanej przez takie pisma święte, jak *Śrīmad-Bhāgavatam* i *Bhagavad-gītā*. Czasami te trzeciej klasy osoby w świadomości Kṛṣṇy mają pewne skłonności do *karma-yogi* albo *jñāna-yogi* i czasem są zdezorientowane, lecz skoro tylko uwolnią się od wpływu tych procesów, zostają osobami drugiej albo pierwszej klasy w świadomości Kṛṣṇy. Również wiarę w Kṛṣṇę można podzielić na trzy etapy i etapy te opisane zostały w *Śrīmad-Bhāgavatam*. Wyjaśnia się tam również przywiązanie do Kṛṣṇy, które też może być pierwszej, drugiej i trzeciej klasy. Ci, którzy nawet po usłyszeniu o chwałach Kṛṣṇy i o znaczeniu służby oddania dalej nie mają wiary, twierdzą, że ścieżka ta jest bardzo trudna, nawet jeśli zaangażowali się w służbę oddania. Dla nich jest mała nadzieja na osiągnięcie doskonałości. Zatem wiara jest bardzo ważnym czynnikiem w pełnieniu służby oddania.

TEKST 4

मया ततमिदं सर्वं जगदव्यक्तमूर्तिना ।
मत्स्थानि सर्वभूतानि न चाहं तेष्ववस्थितः ॥ ४ ॥

mayā tatam idaṁ sarvaṁ
jagad avyakta-mūrtinā

mat-sthāni sarva-bhūtāni
na cāhaṁ teṣv avasthitaḥ

mayā-przeze Mnie; *tatam*-rozwijam; *idam*-wszystkie te manifestacje; *sarvam*-wszystkie; *jagat*-manifestacja kosmiczna; *avyakta-mūrtinā*-forma niezamanifestowana; *mat-sthāni*-Mnie; *sarva-bhūtāni*-wszystkie żywe istoty; *na*-nie; *ca*-również; *aham*-Ja; *teṣu*-w nich; *avasthitaḥ*-usytuowany.

TŁUMACZENIE

Przeze Mnie, w Mojej niezamanifestowanej formie, rozwija się cały wszechświat. Wszystkie istoty spoczywają we Mnie, lecz Ja jestem poza nimi.

ZNACZENIE

Najwyższa Osoba Boga nie może zostać postrzeżony przez "wulgarne" zmysły materialne. Imienia Pana Śrī Kṛṣṇy, jego sławy, rozrywek, etc. nie można poznać zmysłami materialnymi. Objawia się On tylko temu, kto zaangażowany jest w czystą służbę oddania pod właściwym kierownictwem. *Brahma-saṁhitā* mówi: *premāñjanacchurita* ... Tylko ten może zawsze oglądać Najwyższą Osobę Boga, Govindę, wewnątrz i na zewnętrz siebie, kto rozwinął transcendentalną miłość do Niego. A więc nie jest On widoczny dla ogółu ludzi. Oznajmiono tutaj, że mimo iż jest On wszech-przenikający, wszędzie obecny, to jednak nie można Go dostrzec zmysłami materialnymi. W rzeczywistości jednak, chociaż my nie widzimy Jego, wszystko spoczywa w Nim. Jak dyskutowaliśmy o tym w rozdz. siódmym, cała materialna natura kosmiczna jest jedynie kombinacją Jego dwóch energii - wyższej energii duchowej i niższej energii materialnej. Tak jak blask słoneczny rozprzestrzeniony jest w całym wszechświecie, tak energia Boga rozprzestrzeniona jest w całym stworzeniu i wszystko w niej spoczywa.

Jednakże nie należy wyciągać z tego wniosku, że skoro rozprzestrzenia się On wszędzie, to utracił Swoją egzystencję osobową. Aby wykazać błędność takich twierdzeń, Pan mówi: "Jestem wszędzie i wszystko jest we Mnie, ale jednak jestem z dala od wszystkiego." Np. król stoi na czele rządu, który jest jedynie manifestacją mocy królewskiej. Różne departamenty w rządzie nie są niczym innym jak mocą króla i każdy departament opiera się na sile królewskiej. Jednak nie można spodziewać się osobistej obecności króla w

każdym departamencie. Jest to wulgarny przykład. Podobnie, podstawą wszelkich manifestacji, które obserwujemy i wszystkiego, co istnieje, zarówno w świecie duchowym, jak i materialnym, jest energia Najwyższej Osoby Boga. Stworzenie powstaje przez dyfuzję Jego różnych energii i, jak oznajmia *Bhagavad-gītā*, jest On wszędzie obecny poprzez Swoją osobistą reprezentację, dyfuzję Jego różnych energii.

TEKST 5

न च मत्स्थानि भूतानि पश्य मे योगमैश्वरम् ।
भूतभृन्न च भूतस्थो ममात्मा भूतभावनः ॥ ५ ॥

na ca mat-sthāni bhūtāni
paśya me yogam aiśvaram
bhūta-bhṛn na ca bhūta-stho
mamātmā bhūta-bhāvanaḥ

na-nigdy; *ca*-również; *mat-sthāni*-usytuowane we Mnie; *bhūtāni*-wszelkie stworzenie; *paśya*-spójrz; *me*-Moją; *yogam aiśvaram*-niepojęte moce mistyczne; *bhūta-bhṛt*-żywiciel wszystkich żywych istot; *na*-nigdy; *ca*-również; *bhūta-sthaḥ*-w manifestacji kosmicznej; *mama*-Moja; *ātmā*-Jaźń; *bhūta-bhāvanaḥ*-jest źródłem wszelkich manifestacji.

TŁUMACZENIE

A jednak wszystko, co jest sworzone, nie spoczywa we Mnie. Spójrz na Moją mistyczną wspaniałość! Chociaż Ja utrzymuję i żywię wszystkie żywe istoty, i chociaż jestem wszędzie, to jednak Ja Sam jestem źródłem stworzenia.

ZNACZENIE

Pan mówi, że wszystko, co istnieje, spoczywa na Nim. Nie należy tego błędnie zrozumieć. Pan nie jest bezpośrednio zaangażowany w utrzymywanie i zasilanie manifestacji materialnej. Czasami oglądamy wizerunek Atlasa trzymającego na swoich ramionach wielki glob ziemski. Wygląda on na bardzo zmęczonego trzymaniem tej ziemskiej planety. Takiego obrazu nie należy kojarzyć z Kṛṣṇą utrzymującym stworzony przez Siebie wszechświat. Mówi On, że chociaż wszystko spoczywa w Nim, to jednak jest On z dala od

wszystkiego. Systemy planetarne unoszą się w przestrzeni i ta przestrzeń jest energią Najwyższego Pana. Lecz On Sam jest czymś odmiennym od tej przestrzeni. Jest On inaczej usytuowany. Dlatego Pan mówi: "Chociaż wszystko spoczywa w Mojej niezmierzonej energii, to jednak Ja, jako Najwyższa Osoba Boga, znajduję się z dala od wszystkiego." Taka jest niezmierzona potęga Pana.

Słownik wedyjski mówi: "Manifestując Swoje energie, Najwyższa Osoba Boga odbywa niepojęte, wspaniałe rozrywki. Energie Jego są niezliczone, a samo Jego postanowienie jest faktem. W ten sposób należy rozumieć Osobę Boga." My możemy się nosić z zamiarem zrobienia czegoś, lecz może zaistnieć tak wiele przeszkód uniemożliwiających nam spełnienie naszego zamiaru. Ale jeśli Kṛṣṇa pragnie coś zrobić, jedynie poprzez Jego wolę wszystko odbywa się w tak doskonały sposób, że nie można nawet wyobrazić sobie, w jaki sposób się to dzieje. Pan tłumaczy ten fakt: mimo iż utrzymuje On i zasila wszelkie materialne manifestacje, to jednak nie dotyka On tych manifestacji. Wszystko jest tworzone, utrzymywane i niszczone jedynie poprzez Jego najwyższą wolę. Nie ma różnicy pomiędzy Jego umysłem a Nim Samym (tak jak istnieje różnica pomiędzy nami a naszym obecnym umysłem materialnym), jako że On jest absolutnym duchem. Pan jest obecny we wszystkim jednocześnie. Jednak zwykły człowiek nie może zrozumieć, w jaki sposób jest On obecny również Osobiście. Jest On różny od tej manifestacji materialnej, jednak wszystko spoczywa na Nim. Wytłumaczone to zostało tutaj jako *yogam-aiśvaram*, siła mistyczna Najwyższej Osoby Boga.

TEKST 6

यथाकाशस्थितो नित्यं वायुः सर्वत्रगो महान्।
तथा सर्वाणि भूतानि मत्स्थानीत्युपधारय ॥ ६ ॥

yathākāśa-sthito nityaṁ
vāyuḥ sarvatra-go mahān
tathā sarvāṇi bhūtāni
mat-sthānīty upadhāraya

yathā-tak bardzo jak; *ākāśa-sthitaḥ*-usytuowany w przestrzeni; *nityam*-zawsze; *vāyuḥ*-wiatr; *sarvatra-gaḥ*-wiejący wszędzie; *mahān*-wielki; *tathā*-podobnie; *sarvāṇi*-wszystkie; *bhūtāni*-istoty stworzone; *mat-sthāni*-usytuowane we Mnie; *iti*-w ten sposób; *upadhāraya*-spróbuj zrozumieć.

TŁUMACZENIE

Tak jak potężny wiatr, wiejący wszędzie, zawsze spoczywa w eterze, wiedz, że w ten sam sposób wszystkie istoty spoczywają we Mnie.

ZNACZENIE

Dla przeciętnej osoby jest to prawie niezrozumiałe, w jaki sposób potężna manifestacja materialna może spoczywać w Nim. Pan daje przykład, który może ułatwić nam zrozumienie tego. Przestrzeń jest największą manifestacją, którą jesteśmy w stanie sobie wyobrazić. Manifestacja kosmiczna spoczywa w przestrzeni. Przestrzeń pozwala poruszać się zarówno atomom, jak i największym planetom, Słońcu i Księżycowi. Chociaż niebo (czyli wiatr albo powietrze) jest wielkie, to jednak usytuowane jest ono w przestrzeni. Przestrzeń nie znajduje się poza niebem.

Podobnie, wszystkie te wspaniałe manifestacje kosmiczne istnieją dzięki najwyższej woli Boga i wszystkie one zależne są od tej najwyższej woli. Istnieje powiedzenie, że nawet źdźbło trawy nie porusza się bez woli Najwyższej Osoby Boga. Wszystko porusza się zgodnie z Jego wolą. Poprzez Jego wolę wszystko jest tworzone, utrzymywane i unicestwiane. Jednak On znajduje się z dala od wszystkiego, tak jak przestrzeń nie ma nic wspólnego z działaniem atmosfery. W *Upaniṣadach* jest powiedziane: "Wiatr porusza się ze strachu przed Najwyższym Panem." *Garga Upaniṣad* mówi również: "Z najwyższego rozkazu, pod kontrolą Najwyższej Osoby Boga, poruszają się Słońce, Księżyc i największe planety." Zostało to oznajmione również w *Brahma-saṁhitā*. Znajduje się tam też opis ruchu Słońca i jest powiedziane, że Słońce jest uważane za jedno z oczu Najwyższego Pana i że ma ono niezmierzoną moc wydzielania ciepła i światła. Jednak porusza się ono po swojej orbicie z rozkazu i najwyższej woli Govindy. W literaturze wedyjskiej możemy znaleźć potwierdzenie tego, że ta manifestacja materialna, która wydaje się nam być tak wspaniałą i wielką, znajduje się pod całkowitą kontrolą Najwyższej Osoby Boga. Dokładniej zostanie to wytłumaczone w ostatnim wersecie tego rozdziału.

TEKST 7

सर्वभूतानि कौन्तेय प्रकृतिं यान्ति मामिकाम् ।
कल्पक्षये पुनस्तानि कल्पादौ विसृजाम्यहम् ॥ ७ ॥

sarva-bhūtāni kaunteya
prakṛtiṁ yānti māmikām
kalpa-kṣaye punas tāni
kalpādau viṛsṛjāmy aham

sarva-bhūtāni-wszystkie stworzone istoty; *kaunteya*-O synu Kuntī; *prakṛtim*-natura; *yānti*-wchodzi; *māmikām*-do Mnie; *kalpa-kṣaye*-pod koniec millenium; *punaḥ*-ponownie; *tāni*-wszystkie te; *kalpa-ādau*-na początku millenium; *visṛjāmi*-stwarzam; *aham*-Ja.

TŁUMACZENIE

O synu Kuntī, pod koniec millenium każda manifestacja materialna łączy się z Moją naturą, a na początku następnego millenium ponownie ją stwarzam poprzez moc Swoją.

ZNACZENIE

Stworzenie, utrzymywanie i unicestwienie tej manifestacji materialnej całkowicie zależy od najwyższej woli Boga. "Pod koniec millenium" znaczy: z chwilą śmierci Brahmy. Brahmā żyje sto lat, a jeden jego dzień równa się 4 320 000 000 lat ziemskich. Równie długo trwa jego noc. Jego miesiąc składa się z trzydziestu takich dni i nocy, a jego rok z dwunastu miesięcy. Po upływie stu takich lat, kiedy Brahma umiera, następuje zniszczenie, czyli unicestwienie manifestacji materialnej. Oznacza to, że energia zamanifestowana przez Najwyższego Pana zostaje ponownie pochłonięta przez Niego. Następnie, kiedy zaistnieje potrzeba zamanifestowania świata kosmicznego, dzieje się tak z Jego woli: "Mimo iż jednym jestem, mogę stać się wieloma." Jest to wedyjski aforyzm. Ponownie rozprzestrzenia się On w tej energii materialnej i w ten sposób powstaje nowa manifestacja kosmiczna.

TEKST 8

प्रकृतिं स्वामवष्टभ्य विसृजामि पुनः पुनः ।
भूतग्राममिमं कृत्स्नमवशं प्रकृतेर्वशात् ॥ ८ ॥

prakṛtiṁ svām avaṣṭabhya
visṛjāmi punaḥ punaḥ

bhūta-grāmam imaṁ kṛtsnam
avaśaṁ prakṛter vaśāt

prakṛtim-natura materialna; *svām*-Mojej własnej jaźni; *avaṣṭabhya*-wchodzi w; *visṛjāmi*-stwarzam; *punaḥ punaḥ*-ciągle od nowa; *bhūta-grāmam*-wszystkie te manifestacje kosmiczne; *imam*-to; *kṛtsnam*-cały; *avaśam*-automatycznie; *prakṛteḥ*-poprzez siły natury; *vaśāt*-w zależności od.

TŁUMACZENIE

Ode Mnie zależy cały porządek kosmiczy. Z Mojej woli bezustannie manifestują się światy i z Mojej woli ulegają zagładzie.

ZNACZENIE

Ta materia jest manifestacją niższej energii Najwyższej Osoby Boga. Zostało to już kilkakrotnie wytłumaczone. Z chwilą stworzenia, Pan wysyła energię materialną, *mahat-tattvę*, w którą następnie wchodzi jako Swoja pierwsza inkarnacja *Puruṣa* - Mahā-Viṣṇu. Leżąc w Oceanie Przyczyn wydycha On z Siebie niezliczone ilości wszechświatów i w każdy z tych wszechświatów wchodzi jako Garbhodakaśāyī Viṣṇu. Każdy wszechświat tworzony jest w ten sposób. Następnie manifestuje się On jako Kṣīrodakaśāyī Viṣṇu i w tej postaci przenika wszystko - nawet maleńkie atomy. Fakt ten został już wytłumaczony. Wchodzi On we wszystko.

Z kolei, w ten nowo stworzony wszechświat, w naturę materialną, zostają wszczepione żywe istoty, które w zależności od swoich przeszłych czynów zajmują różne pozycje. W ten sposób rozpoczynają się dzieje tego świata materialnego. Nie znaczy to, że wszystko podlega rozwojowi. Różne gatunki życia tworzone są razem z wszechświatem. Równocześnie powstają ludzie, zwierzęta, ptaki - i manifestacja ta odpowiada pragnieniom żywych istot w momencie ostatniego unicestwienia. Werset ten mówi wyraźnie, że żywe istoty nie mają żadnego wpływu na ten proces. Po prostu ponownie zostaje zamanifestowany stan ich poprzedniego życia z ostatniej manifestacji, a dzieje się tak jedynie dzięki Jego woli. Niepojęta jest moc Pana, Najwyższej Osoby Boga. Po stworzeniu różnych gatunków życia - nie ma On z nimi żadnego związku. Świat manifestuje się w tym celu, aby żywe istoty mogły znaleźć ujście dla swoich skłonności, więc Pan nie staje temu na przeszkodzie.

TEKST 9

न च मां तानि कर्माणि निबध्नन्ति धनंजय ।
उदासीनवदासीनमसक्तं तेषु कर्मसु ॥ ९ ॥

na ca mām tāni karmāṇi
nibadhnanti dhanañjaya
udāsīnavad āsīnam
asaktaṁ teṣu karmasu

na-nigdy; *ca*-również; *mām*-Mnie; *tāni*-wszystkie te; *karmāṇi*-czynności; *nibadhnanti*-związują; *dhanañjaya*-O zdobywco bogactw; *udāsīnavat*-jako neutralny; *āsīnam*-usytuowany; *asaktam*-bez przywiązania; *teṣu*-do nich; *karmasu*-w czynach.

TŁUMACZENIE

Jednak cała ta praca nie może Mnie związać, O Dhanañjayo. Nigdy nie przywiązuję się do niej i zawsze pozostaję neutralny.

ZNACZENIE

Nie należy myśleć w związku z tym, że Najwyższa Osoba Boga nie ma żadnego zajęcia. Jest On zawsze zajęty w Swoim świecie duchowym. W *Brahma-saṁhitā* jest powiedziane: "Zawsze pogrążony jest On w Swoich wiecznych, pełnych szczęścia czynnościach duchowych, nie mając nic wspólnego z czynnościami materialnymi." Czyny materialne spełniane są przez różne Jego moce, natomiast On Sam zawsze pozostaje wobec nich neutralnym. Neutralność ta została tutaj wytłumaczona. Mimo iż sprawuje kontrolę nad każdą drobiną materii, to jednak pozostaje neutralnym. Można użyć tutaj przykładu wysokiego sędziego, który siedzi na swojej ławie. Z jego rozkazu dzieje się tak wiele rzeczy: ktoś jest wieszany, ktoś wtrącany do więzienia, ktoś karany wysoką grzywną, lecz on nadal pozostaje neutralnym. Nie ma on do czynienia z jakimkolwiek zyskiem czy stratą. Podobnie neutralnym jest zawsze Pan, mimo iż ma On swój udział w każdej sferze działania. *Vedānta-sūtra* oznajmia, iż nie podlega On dualizmom tego materialnego świata. Jest On zawsze transcendentalny w stosunku do nich. Nie przywiązuje się też do stwarzania ani unicestwiania tego materialnego świata. Żywe istoty przy-

bierają różne formy w różnych gatunkach życia, odpowiednio do swoich przeszłych czynów, i Pan nie ingeruje w to.

TEKST 10

मयाध्यक्षेण प्रकृतिः सूयते सचराचरम् ।
हेतुनानेन कौन्तेय जगद्विपरिवर्तते ॥१०॥

mayādhyakṣeṇa prakṛtiḥ
sūyate sa-carācaram
hetunānena kaunteya
jagad viparivartate

mayā-przeze Mnie; *adhyakṣeṇa*-przez kontrolę; *prakṛtiḥ*-natura materialna; *sūyate*-manifestuje; *sa*-z; *carācaram*-ruchome i nieruchome; *hetunā*-z tego powodu; *anena*-to; *kaunteya*-O synu Kuntī; *jagat*-manifestacja kosmiczna; *viparivartate*-działa.

TŁUMACZENIE

Ta materialna natura działa pod moją kontrolą, O synu Kuntī, i ona to stwarza wszelkie ruchome i nieruchome istnienie. Według jej praw ta manifestacja jest tworzona i unicestwiana, raz za razem.

ZNACZENIE

Werset ten oznajmia, że Najwyższy Pan, mimo iż pozostający z dala od tego świata materialnego, pozostaje najwyższym jego kontrolerem. Najwyższy Pan jest najwyższą wolą i podstawą tej manifestacji materialnej, lecz rolę kierującą spełnia natura materialna. Kṛṣṇa również mówi w *Bhagavad-gīcie*: "Ja jestem Ojcem" wszystkich żywych istot w różnych formach i gatunkach. Ojciec zapładnia łono matki nasieniem, aby poczęło się dziecko, i podobnie, Najwyższy Pan jedynie poprzez Swoje spojrzenie zaszczepia wszystkie żywe istoty w łono natury materialnej i pojawiają się one w różnych formach i gatunkach, odpowiednio do swoich ostatnich pragnień i czynów. Wszystkie te żywe istoty, chociaż zrodzone pod spojrzeniem Najwyższego Pana, przyjmują różne ciała odpowiednio do swoich przeszłych czynów i pragnień. Więc Pan nie jest bezpośrednio zaangażowany w stwarzanie materialnego świata. Jedynie rzucając spojrzenie na naturę materialną, ożywia ją i wszystko zostaje

natychmiast stworzone. Ponieważ rzuca On Swoje spojrzenie na naturę materialną, jest to niewątpliwie jakieś działanie ze strony Najwyższego Pana, lecz bezpośrednio nie ma On nic wspólnego z manifestacją tego świata materialnego. *Smṛti* podaje następujący przykład: jeśli przed kimś znajduje się pachnący kwiat, osoba ta może swoimi zmysłami dotknąć zapachu kwiatu, jednakże zapach i kwiat są czymś oddzielnym. Podobny związek istnieje pomiędzy światem materialnym i Najwyższą Osobą Boga. Nie mając właściwie nic wspólnego z tym światem, stwarza On Swoim spojrzeniem i postanowieniem. Krótko mówiąc, bez nadzoru Najwyższego Pana natura materialna nie jest sama w stanie zrobić niczego. Jednakże Najwyższa Osoba Boga nie jest zaangażowany w żadne czynności materialne.

TEKST 11

अवजानन्ति मां मूढा मानुषीं तनुमाश्रितम् ।
परं भावमजानन्तो मम भूतमहेश्वरम् ॥११॥

avajānanti māṁ mūḍhā
mānuṣīṁ tanum āśritam
paraṁ bhāvam ajānanto
mama bhūta-maheśvaram

avajānanti-wyśmiewają; *mām*-Mnie; *mūḍhāḥ*-niemądrzy ludzie; *mānuṣīm*-w ludzkiej postaci; *tanum*-ciało; *āśritam*-przyjmuję; *param*-transcendentalne; *bhāvam*-natura; *ajānantaḥ*-nie znając; *mama*-Mojej; *bhūta*-wszystko, co istnieje; *maheśvaram*-najwyższy właściciel.

TŁUMACZENIE

Głupcy wyśmiewają Mnie, kiedy zstępuję w ludzkiej postaci. Nie znają Mojej transcendentalnej natury i nie wiedzą, że jestem najwyższym panem wszystkiego, co istnieje.

ZNACZENIE

Z wyjaśnień poprzednich wersetów w tym rozdziale wyraźnie wynika, że Najwyższa Osoba Boga, mimo iż pojawia się jak ludzka istota, nie jest zwykłym człowiekiem. Osoba Boga, który kieruje stworzeniem, utrzymaniem i unicestwieniem całej manifestacji kosmicznej, nie może być ludzką istotą.

Jest jednakże wielu niemądrych ludzi, którzy uważają Kṛṣṇę jedynie za potężnego człowieka i nic ponad to. W rzeczywistości jest On oryginalną Najwyższą Osobą, jak potwierdza to *Brahma-saṁhitā* (*īśvaraḥ paramaḥ kṛṣṇaḥ*); On jest Najwyższym Panem.

Jest wiele *īśvar* (kontrolerów) i jeden zdaje się być większym od drugiego. W zwykłym zarządzaniu sprawami tego świata materialnego biorą udział pewni urzędnicy lub kierownicy, ponad nimi są sekretarze, ponad nimi minister, a jeszcze wyżej prezydent. Każdy z nich jest kontrolerem, lecz jedni są kontrolowani przez innych. *Brahma-saṁhitā* oznajmia, że najwyższym kontrolerem jest Kṛṣṇa. Jest niewątpliwie wielu kontrolerów, zarówno w tym świecie materialnym, jak i duchowym, lecz Kṛṣṇa jest najwyższym spośród nich wszystkich (*īśvaraḥ paramaḥ kṛṣṇaḥ*), a ciało Jego jest *sac-cid-ānanda*, niematerialne.

Ciała materialne nie mogą spełniać cudownych czynów opisanych w wersetach poprzednich. Jego ciało jest wieczne, pełne szczęścia i pełne wiedzy. Chociaż nie jest On zwykłym człowiekiem, głupcy wyśmiewają Go i uważają za człowieka. Ciało Jego zostało tutaj nazwane *mānuṣīm*; postępuje On tak jak człowiek, przyjaciel Arjuny, polityk zaangażowany w bitwę na Polu Kurukṣetra. Na tak wiele sposobów postępuje On jak zwykły człowiek, lecz w rzeczywistości ciało Jego jest *sac-cid-ānanda-vigraha* - wiecznym szczęściem i absolutną wiedzą. Potwierdza to również język wedyjski (*sac-cid-ānanda-rūpāya-kṛṣṇāya*): "Ofiaruję swoje wyrazy szacunku Najwyższej Osobie Boga, Kṛṣnie, który jest wieczną i pełną szczęścia formą wiedzy." Są również inne opisy w języku wedyjskim. *Tam ekaṁ govindam*: "Ty jesteś Govindą, przyjemnością dla krów i zmysłów." *Sac-cid-ānanda-vigraham*: "Twoja wieczna forma jest jest transcendentalna, pełna wiedzy i szczęścia."

Pomimo transcendentalnych jakości ciała Pana Kṛṣny, jego pełnej wiedzy i szczęścia, jest wielu tak zwanych naukowców i komentatorów *Bhagavad-gīty*, którzy wyśmiewają Kṛṣnę jako zwykłego człowieka. Naukowiec taki mógł narodzić się jako człowiek wyróżniający się, dzięki dobrym uczynkom w swoim poprzednim życiu, lecz takie pojmowanie Kṛṣny jest uwarunkowane ubogim zasobem wiedzy. Dlatego jest on nazywany *mūḍha*, gdyż tylko głupcy - nie znając tajemniczych czynności Najwyższego Pana i Jego różnych mocy - uważają Kṛṣnę za zwykłą ludzką istotę. Nie wiedzą oni, że ciało Kṛṣny jest symbolem całkowitej wiedzy i szczęścia oraz tego, iż On jest właścicielem wszystkiego, co istnieje i Tym, który wyzwala. Ponieważ nie wiedzą, że ma On tak wiele cech transcendentalnych, wyśmiewają się z Niego.

Nie wiedzą też, że pojawianie się Najwyższej Osoby Boga w tym świecie

materialnym jest manifestacją Jego wewnętrznej energii. On jest panem energii materialnej. Tak jak to już zostało wyjaśnione w kilku miejscach (*mama māyā duratyayā*), twierdzi On, że ta energia materialna, chociaż bardzo potężna, znajduje się całkowicie pod Jego kontrolą i spod wpływu jej może uwolnić się tylko ten, kto podporządkowuje się Jemu. Jeśli dusza podporządkowana Kṛṣṇie może uwolnić się spod wpływu energii materialnej, to jak Najwyższy Pan, który kieruje stworzeniem, utrzymywaniem i unicestwieniem całej natury kosmicznej, mógłby mieć ciało materialne podobne do naszych? Taka koncepcja Kṛṣṇy jest całkowitą głupotą. Jednakże niemądre osoby nie mogą zrozumieć tego, że Osoba Boga, Kṛṣṇa, pojawiający się tak jak zwykły człowiek, może być kontrolerem wszystkich atomów i potężnej manifestacji wszechświata. Największe i najmniejsze przekracza ich wyobrażenie, więc nie mogą pojąć, że postać podobna ludzkiej istocie może jednocześnie kontrolować coś nieskończenie dużego i nieskończenie małego. W rzeczywistości, mimo iż kontroluje On skończone i nieskończone, znajduje się On z dala od wszystkich tych manifestacji. Jak oznajmiono wcześniej, jest to możliwe dzięki Jego *yogam aiśvaram*, Jego niepojętej mocy transcendentalnej. Chociaż niemądrzy ludzie nie potrafią sobie wyobrazić, w jaki sposób Kṛṣṇa, który pojawia się tak jak ludzka istota, może kontrolować coś nieskończenie dużego i nieskończenie małego; to ci, którzy są czystymi wielbicielami przyjmują to bez zastrzeżeń, gdyż wiedzą, że Kṛṣṇa jest Najwyższą Osobą Boga. Dlatego całkowicie podporządkowują się Jemu i angażują się w świadomość Kṛṣṇy, służbę oddania dla Pana.

Jest wiele kontrowersji pomiędzy impersonalistami i personalistami, jeśli chodzi o pojawianie się Pana w ludzkiej postaci. Jeśli jednak skonsultujemy się z *Bhagavad-gītą* i *Śrīmad-Bhāgavatam*, autoryzowanymi tekstami dla zrozumienia nauki o Kṛṣṇie, wtedy dowiemy się, że Kṛṣṇa jest Najwyższą Osobą Boga. Nie jest On zwykłym człowiekiem, mimo iż pojawił się na tej Ziemi jak zwykła ludzka istota. W pierwszym rozdziale pierwszej pieśni *Śrīmad-Bhāgavatam*, gdzie mędrcy zapytują o czyny Kṛṣṇy, powiedziane jest iż Jego pojawianie się w postaci człowieka zwodzi głupców. Żadna ludzka istota nie byłaby w stanie dokonać tak wspaniałych czynów, jakich dokonał Kṛṣṇa będąc obecnym na tej ziemi. Kiedy Kṛṣṇa pojawił się przed Swoimi rodzicami, Vasudevą i Devakī, pojawił się najpierw w postaci czterorękiej i dopiero na prośbę rodziców przemienił się w zwykłe dziecko. Jego pojawianie się w postaci zwykłej ludzkiej istoty jest jedną z cech Jego transcendentalnego ciała. Również w jedenastym rozdz. *Gīty* jest powiedziane: *tenaiva rūpeṇa* etc. Arjuna modlił się do Kṛṣṇy, aby Ten ponownie ukazał mu Swoją postać

dwuręką. Pan poproszony w ten sposób przez Arjunę, z powrotem przyjął Swoją oryginalną postać. Wszystkie te różne cechy i postaci Najwyższego Pana z pewnością nie są właściwe dla zwykłej ludzkiej istoty.

Niektórzy z tych, którzy wyśmiewają Kṛṣṇę - ci, którzy znajdują się pod wpływem filozofii Māyāvādī - cytują następujący werset ze *Śrīmad-Bhāgavatam: ahaṁ sarveṣu bhūteṣu bhūtātmāvasthitaḥ sadā*: "Najwyższy obecny jest w każdej żywej istocie." (*Bhāg.* 3.29.21), mający według nich dowodzić, że Kṛṣṇa jest jedynie zwykłym człowiekiem. Zamiast zajmować się interpretacjami osób wyśmiewających Kṛṣṇę, powinniśmy raczej zwrócić uwagę na tłumaczenie tego szczególnego wersetu przez *ācāryów* ze szkoły Vaiṣṇava, takich jak Jīva Gosvāmī. Komentując ten werset Jīva Gosvāmī mówi, że Kṛṣṇa w Swojej pełnej, kompletnej ekspansji jako Paramātmā, czyli jako Dusza Najwyższa, obecny jest zarówno w istotach poruszających się, jak i nieruchomych. Dlatego każdy początkujący wielbiciel, który jedynie zwraca uwagę na *arca-mūrti*, formę Najwyższego Pana w świątyni, a nie oddaje szacunku innym żywym istotom, nie odnosi żadnej korzyści z wielbienia formy Pana w świątyni. Są trzy rodzaje wielbicieli Pana i spośród nich wielbiciel początkujący (neofita w świadomości Kṛṣṇy) znajduje się na najniższym etapie. Początkujący wielbiciel zwraca większą uwagę na Bóstwa w świątyni, niż na innych wielbicieli. Jīva Gosvāmī ostrzega, że należy skorygować ten rodzaj mentalności. Wielbiciel powinien zrozumieć, że Kṛṣṇa, jako Paramātmā, obecny jest w sercu każdego; zatem każde ciało jest uosobieniem świątyni Pana. Więc tak jak oddaje się szacunek świątyni Pana, podobnie należy we właściwy sposób oddawać szacunek każdemu ciału, w którym przebywa Paramātmā. Każdemu ciału należy oddawać właściwy szacunek i nie należy nikogo lekceważyć.

Jest również wielu impersonalistów, którzy wyśmiewają kult świątynny. Mówią, że skoro Bóg jest wszędzie, dlaczego ktoś ogranicza się do czczenia Go w świątyni? Ale jeśli Bóg jest wszędzie, czyż nie ma Go w świątyni albo w Bóstwie? Chociaż wyznawcy Boga osobowego i impersonaliści będą ciągle walczyć ze sobą, doskonały wielbiciel w świadomości Kṛṣṇy wie, że mimo iż Kṛṣṇa jest Najwyższą Osobą, jest On wszech-przenikający, jak potwierdza to *Brahma-saṁhitā*. Chociaż Jego osobistą siedzibą jest Goloka Vṛndāvana, gdzie zawsze przebywa, to jednak poprzez różne manifestacje Swoich energii i poprzez Swoje pełne ekspansje jest On obecny wszędzie, we wszystkich częściach świata materialnego i duchowego.

TEKST 12

मोघाशा मोघकर्माणो मोघज्ञाना विचेतसः ।
राक्षसीमासुरीं चैव प्रकृतिं मोहिनीं श्रिताः ॥१२॥

moghāśā mogha-karmāṇo
mogha-jñānā vicetasaḥ
rākṣasīm āsurīṁ caiva
prakṛtiṁ mohinīṁ śritāḥ

moghāśāḥ-zawiedzione nadzieje; *mogha-karmāṇaḥ*-nie odnoszący sukcesu w pracy dla korzyści; *mogha-jñānāḥ*-zawiedzeni w wiedzy; *vicetasaḥ*-zdezorientowani; *rākṣasīm*-demoniczne; *āsurīm*-ateistyczne; *ca*-i; *eva*-z pewnością; *prakṭṛtim*-natura; *mohinīm*-dezorientujące; *śritāḥ*-przyjmując schronienie.

TŁUMACZENIE

Zdezorientowani w ten sposób, przyciągani są przez różnego rodzaju demoniczne i ateistyczne poglądy. Z powodu tej ułudy, zawodzą wszelkie ich nadzieje na wyzwolenie a ich działania dla zysku i kultywowanie wiedzy, wszystkie kończą się fiaskiem.

ZNACZENIE

Jest wielu wielbicieli, którzy stwarzają pozory, że są w świadomości Kṛṣṇy i pełnią służbę oddania, lecz w swoim sercu nie uważają Najwyższej Osoby Boga, Kṛṣṇy, za Prawdę Absolutną. Takie osoby nigdy nie skosztują owocu służby oddania, którym jest powrót do Boga. Podobnie ci, którzy angażują się w przynoszące korzyści pobożne czyny, w nadziei wyzwolenia się z niewoli materialnej, również nigdy nie odniosą sukcesu, jeśli wyśmiewają Najwyższą Osobę Boga, Kṛṣṇę. Innymi słowy, osoby które kpią z Kṛṣṇy, wszystkie są demonami albo ateistami. Siódmy rozdz. *Bhagavad-gīty* mówi, iż tacy niegodziwcy o naturze demonów nigdy nie podporządkowują się Kṛṣṇie. Dlatego ich umysłowe spekulacje dla osiągnięcia Prawdy Absolutnej doprowadzają ich do fałszywego wniosku, że zwykła żywa istota i Kṛṣṇa są jednym i tym samym. Posiadając takie fałszywe przekonania, myślą, iż ciało każdej ludzkiej istoty przykryte jest jedynie naturą materialną, lecz skoro tylko ktoś

wyzwala się z tego ciała materialnego, różnice pomiędzy nim samym a Bogiem przestają istnieć. Z powodu takiej ułudy, udaremnione zostają ich próby stania się jednym z Kṛṣṇą. Kultywowanie wiedzy przez ateistów i demony jest zawsze bezowocne. Takie jest znaczenie tego wersetu. Osoby takie na próżno kultywują wiedzę wedyjską zawartą w *Vedānta-sūtrze* i *Upaniṣadach*.

Uważanie Kṛṣṇy, Najwyższej Osoby Boga, za zwykłego człowieka jest największą obrazą. Ci, którzy to czynią, na pewno są pod wpływem ułudy i dlatego nie mogą zrozumieć wiecznej formy Kṛṣṇy. *Bṛhad-vaiṣṇava mantra* mówi wyraźnie, że kto uważa ciało Kṛṣṇy za materialne, ten powinien być wyłączony ze wszystkich rytuałów i czynności *śruti*. A jeśli ktoś przypadkiem zobaczy twarz takiej osoby, powinien natychmiast wykąpać się w Gangesie, aby uwolnić się od zanieczyszczenia. Ludzie drwią z Kṛṣṇy, ponieważ zazdrośni są o Najwyższą Osobę Boga. Ich przeznaczeniem są z pewnością powtarzające się narodziny w gatunkach demonicznego i ateistycznego życia. Wiedza ich wiecznie przykryta będzie ułudą i stopniowo cofną się oni w najciemniejsze regiony świata.

TEKST 13

महात्मानस्तु मां पार्थ दैवीं प्रकृतिमाश्रिताः ।
भजन्त्यनन्यमनसो ज्ञात्वा भूतादिमव्ययम् ॥१३॥

mahātmānas tu māṁ pārtha
daivīṁ prakṛtim āśritāḥ
bhajanty ananya-manaso
jñātvā bhūtādim avyayam

mahātmānaḥ-wielkie dusze; *tu*-ale; *mām*-Mnie; *pārtha*-O synu Pṛthy; *daivīm*-boska; *prakṛtim*-natura; *āśritāḥ*-przyjąwszy schronienie; *bhajanti*-pełnią służbę; *ananya-manasaḥ*-z niezachwianym umysłem; *jñātvā*-wiedząc; *bhūta*-stworzenie; *ādim*-pierwotne; *avyayam*-niewyczerpany.

TŁUMACZENIE

O synu Pṛthy, wielkie, nie ulegające złudzeniu dusze chronione są przez boską naturę. Znając Mnie jako Najwyższą Osobę Boga, pierwotnego i nieograniczonego, całkowicie angażują się w służbę oddania.

ZNACZENIE

Werset ten wyraźnie określa *māhātmę*. Pierwszą charakterystyczną cechą *mahātmy* jest to, że posiada on boską naturę. Nie podlega kontroli natury materialnej. W jaki sposób to osiąga? Tłumaczy to rozdz. siódmy: kto podporządkowuje się Najwyższej Osobie Boga, Śrī Kṛṣṇie, od razu uwalnia się spod kontroli natury materialnej. Taki jest warunek. Spod kontroli natury materialnej można uwolnić się jedynie poprzez podporządkowanie swojej duszy Najwyższej Osobie Boga. Taka jest wstępna recepta.

Skoro tylko żywa istota, będąca marginalną energią Pana, uwalnia się spod kontroli natury materialnej, zaczyna podlegać kierownictwu natury duchowej. To przewodnictwo natury duchowej nazywa się *daivīm prakṛtim*, naturą boską. Więc jeśli ktoś zostaje w ten sposób promowany - przez podporządkowanie się Najwyższej Osobie Boga - zostaje on wielką duszą, *mahātmą*.

Mahātmā nie poświęca swojej uwagi niczemu poza Kṛṣṇą, jako że wie on doskonale, że Kṛṣṇa jest oryginalną Najwyższą Osobą, przyczyną wszystkich przyczyn. Nie ma on co do tego żadnych wątpliwości. Taki *mahātmā*, czyli wielka dusza, rozwija się przez obcowanie z innymi *mahātmās*, czystymi wielbicielami. Czystych wielbicieli nie przyciągają nawet inne formy Kṛṣṇy, takie jak np. czteroramienny Mahā-Viṣṇu. Przyciągani są jedynie do dwurękiej postaci Kṛṣṇy. Jeśli nie interesują ich nawet inne postacie Kṛṣṇy (nie mówiąc już o półbogach), żadna forma półboga czy istoty ludzkiej nie jest w stanie ich zachwycić. Medytują jedynie o Kṛṣṇie, w świadomości Kṛṣṇy. Zawsze pozostają zaangażowani w służbę oddania dla Pana, od której nic nie jest w stanie ich odciągnąć.

TEKST 14

सततं कीर्तयन्तो मां यतन्तश्च दृढव्रताः ।
नमस्यन्तश्च मां भक्त्या नित्ययुक्ता उपासते ॥१४॥

satataṁ kīrtayanto māṁ
yatantaś ca dṛḍha-vratāḥ
namasyantaś ca māṁ bhaktyā
nitya-yuktā upāsate

satatam-zawsze; *kīrtayantaḥ*-intonując; *mām*-Mnie; *yatantaḥ ca*-czyniąc zdecydowany wysiłek; *dṛḍha-vratāḥ*-z determinacją; *namasyantaḥ*

ca-ofiarowując wyrazy szacunku; *mām*-Mnie; *bhaktyā*-w oddaniu; *nitya-yuktāḥ*-zawsze zaangażowani; *upāsate*-wielbią.

TŁUMACZENIE

Zawsze głosząc Moją chwałę, czyniąc zdecydowany wysiłek, składając Mi pokłony, wielkie dusze czczą Mnie z oddaniem.

ZNACZENIE

Nie można wyprodukować *mahātmy* przez naznaczenie pieczęcią zwykłego człowieka. Jego cechy zostały opisane tutaj: *mahātmā* zawsze zajęty jest gloryfikowaniem Najwyższego Pana Kṛṣṇy, Osoby Boga. Nie jest zainteresowany niczym innym. Całkowicie oddaje się głoszeniu chwały Pana. Innymi słowy, nie jest on impersonalistą. Jeśli jest mowa o gloryfikacji, to gloryfikacja ta dotyczy Najwyższego Pana, Jego świętego imienia, Jego wiecznej formy, Jego transcendentalnych cech i Jego niezwykłych rozrywek. Należy gloryfikować wszystkie te rzeczy. Zatem *mahātmā* przywiązany jest do Najwyższej Osoby Boga.

Bhagavad-gītā nie określa mianem *mahātmy* tego, kto przywiązany jest do bezosobowej cechy Najwyższego Pana, *brahmajyoti*. Jest on opisany w inny sposób w następnym wersecie. *Mahātmā* zawsze zaangażowany jest w różne czynności służby oddania opisane w *Śrīmad-Bhāgavatam*, takie jak słuchanie i intonowanie o Viṣṇu, a nie o jakimś półbogu czy istocie ludzkiej. Jest to oddanie: *śravaṇam kīrtanaṁ viṣṇoḥ, smaraṇam*, i pamiętanie Go. Taki *mahātmā* posiada wielkie zdecydowanie, aby ostatecznie osiągnąć towarzystwo Najwyższego Pana w jednej z pięciu transcendentalnych *ras*. Aby osiągnąć ten sukces, angażuje on wszelkie czyny: umysłowe, cielesne i wokalne, wszystko - w służbę dla Najwyższego Pana, Śrī Kṛṣṇy. To nazywane jest pełną świadomością Kṛṣṇy.

Są pewne czynności w służbie oddania, np. takie jak poszczenie w pewnych dniach (między innymi w jedenastym dniu po nowiu, czyli w *Ekadāśī*, w dzień pojawienia się Pana, etc.), które nazywane są postanowieniami. Wszystkie te zasady i przepisy zostały ustanowione przez wielkich *ācāryów* dla tych, którzy są prawdziwie zainteresowani osiągnięciem towarzystwa Boga w świecie transcendentalnym. *Mahātmās*, czyli wielkie dusze, ściśle przestrzegają tych praw i przepisów, i dlatego na pewno osiągną pożądany rezultat.

Jak opisano to w drugim wersie tego rozdziału, służba oddania nie tylko jest łatwa, ale można ją spełniać w radosnym nastroju. Nie musi się odbywać

żadnych srogich pokut ani też czynić surowych wyrzeczeń. Bez względu na to, czy ktoś jest w małżeństwie, czy jest *sannyāsīnem*, czy *brahmacārī*, każdy może - pod kierunkiem doświadczonego mistrza duchowego - uczynić swoje życie służbą oddania. Służbę oddania dla Najwyższej Osoby Boga można pełnić wszędzie: w jakichkolwiek warunkach i w jakiejkolwiek życiowej pozycji - w ten sposób można stać się prawdziwą *mahātmą* - wielką duszą.

TEKST 15

ज्ञानयज्ञेन चाप्यन्ये यजन्तो मामुपासते ।
एकत्वेन पृथक्त्वेन बहुधा विश्वतोमुखम् ॥१५॥

jñāna-yajñena cāpy anye
yajanto mām upāsate
ekatvena pṛthaktvena
bahudhā viśvato-mukham

jñāna-yajñena-przez kultywację wiedzy; *ca*-również; *api*-z pewnością; *anye*-inni; *yajantaḥ*-wielbiąc; *mām*-Mnie; *upāsate*-wielbią; *ekatvena*-w jedności; *pṛthaktvena*-w dualizmach; *bahudhā*-różnorodność; *viśvataḥ-mukham*-w formie kosmicznej.

TŁUMACZENIE

Inni, którzy zajęci są kultywowaniem wiedzy, czczą Najwyższego Pana jako jednego bez wtórego, różnego w wielu, i w formie kosmicznej.

ZNACZENIE

Werset ten jest podsumowaniem wersetów poprzednich. Pan mówi Arjunie, że ci, którzy posiadają czystą świadomość Kṛṣṇy i nie znają niczego poza Kṛṣṇą, nazywani są *mahātmās*. Są też inne osoby, które nie zajmują takiej samej pozycji jak *mahātmās*, ale które również na różne sposoby czczą Kṛṣṇę. Niektórzy z nich zostali już określeni jako będący w niedoli, cierpiący nędzę, nękani ciekawością i ci, którzy zajmują się kultywowaniem wiedzy. Są jeszcze inni, zajmujący jeszcze niższe pozycje, i tych można podzielić na trzy grupy: 1) tych, którzy czczą siebie samych jako równych Najwyższemu Panu, 2) tych, którzy wymyślają jakąś formę Najwyższego Pana i oddają jej cześć, 3) i tych, którzy uznają i wielbią Pana w Jego formie kosmicznej, czyli *viśvarūpa*.

Spośród tych trzech wyżej wymienionych rodzajów ludzi najbardziej liczną grupę stanowią najniżej usytuowani, czyli ci, którzy czczą samych siebie jako Najwyższego Pana, uważając się za monistów. Myśląc, iż sami są Najwyższym Panem, samym sobie oddają cześć. Jest to również pewien rodzaj wielbienia Boga, gdyż rozumieją oni, że w rzeczywistości są duszą, a nie tym materialnym ciałem. Przynajmniej takie rozumienie jest dominujące. Na ogół w ten sposób czczą Boga impersonaliści. Do klasy drugiej należy zaliczyć czcicieli półbogów, tych, którzy w swoim wyobrażeniu każdą formę uważają za formę Najwyższego Pana. A do trzeciej klasy należą ci, którzy nie mogą pojąć niczego poza manifestacją tego materialnego wszechświata. Uważając wszechświat za ogromny organizm czy istotę, czczą go. Wszechświat jest również formą Pana.

TEKST 16

अहं क्रतुरहं यज्ञः स्वधाहमहमौषधम् ।
मन्त्रोऽहमहमेवाज्यमहमग्निरहं हुतम् ॥१६॥

ahaṁ kratur ahaṁ yajñaḥ
svadhāham aham auṣadham
mantro'ham aham evājyam
aham agnir aham hutam

aham-Ja; *kratuḥ*-rytuał; *aham*-Ja; *yajñaḥ*-ofiara; *svadhā*-oblacja; *aham*-Ja; *aham*-Ja; *auṣadham*-zioło lecznicze; *mantraḥ*-transcendentalny śpiew; *aham*-Ja; *eva*-na pewno; *ajyam*-stopione masło; *aham*-Ja; *agniḥ*-ogień; *aham*-Ja; *hutam*-ofiara.

TŁUMACZENIE

Ale to Ja jestem rytuałem, poświęceniem, ofiarą dla przodków, ziołem leczniczym i transcendentalnym śpiewem. Ja jestem masłem, ogniem i ofiarą.

ZNACZENIE

Kṛṣṇą jest również ofiara znana jako *jyotiṣṭoma* i On jest również *mahāyajñą*. Oblacje dla Pitṛloki albo ofiary w postaci oczyszczonego masła dla zadowolenia Pitṛloki, uważanego za króla leków, są również Kṛṣṇą. Kṛṣṇą

są również *mantry* śpiewane przy tej okazji, jak również wszelkie artykuły zrobione z produktów mlecznych w celu ofiarowania. Kṛṣṇą jest też ogień, który jest jednym z pięciu elementów materialnych i dlatego uważany jest za oddzielną energię Kṛṣṇy. Innymi słowy, ofiary wedyjskie polecane w części *Ved* zwanej *karma-kāṇḍa* są w całości również Kṛṣṇą. Należy zatem rozumieć, że ci, którzy zaangażowani są w służbę oddania dla Kṛṣṇy, spełnili wszystkie ofiary polecane w *Vedach*.

TEKST 17

पिताहमस्य जगतो माता धाता पितामहः ।
वेद्यं पवित्रमोंकार ऋक् साम यजुरेव च ॥१७॥

pitāham asya jagato
mātā dhātā pitāmahaḥ
vedyaṁ pavitram oṁkāra
ṛk sāma yajur eva ca

pitā-ojciec; *aham*-Ja; *asya*-tego; *jagataḥ*-wszechświata; *mātā*-matka; *dhātā*-ostoja; *pītamahaḥ*-przodek; *vedyam*-to, co jest do poznania; *pavitram* -to, co oczyszcza; *omkāraḥ*-sylaba *om*; *ṛk-Ṛg-veda*; *sāma-Sāma-veda; yajuḥ-Yajur-veda*; *eva*-z pewnością; *ca*-i.

TŁUMACZENIE

Ja jestem ojcem tego świata, matką, ostoją, żywicielem, przodkiem. Ja jestem przedmiotem wiedzy, Tym, który oczyszcza i sylabą om. Ja także jestem Ṛk, Sāma i Yajur-Vedą.

ZNACZENIE

Cała manifestacja kosmiczna, poruszająca się i nieruchoma, manifestuje się poprzez różne oddziaływania energii Kṛṣṇy. W życiu materialnym tworzymy różne związki z różnymi żywymi istotami, które nie są niczym innym, jak tylko marginalną energią Kṛṣṇy, ale w tworzeniu *prakṛti* niektóre z nich zdają się być naszym ojcem, matką, dziadkiem, stwórcą, etc. W rzeczywistości jednak są one wszystkie cząstkami Kṛṣṇy. I jako takie, te żywe istoty, zdające się być naszym ojcem, matką, etc., nie są niczym innym, tylko Kṛṣṇą. W tym wersie słowo *dhātā* oznacza stwórcę. Nie tylko nasz ojciec i matka są

cząstkami Kṛṣṇy, lecz także ich stwórcy - dziadek i babka, etc. są Kṛṣṇą. Właściwie każda żywa istota, będąc cząstką Kṛṣṇy - jest Kṛṣṇą. Również wszystkie *Vedy* kierują nas ku Kṛṣṇie. Każda wiedza, którą czerpiemy z *Ved*, jest jedynie krokiem w kierunku poznania Kṛṣṇy. Kṛṣṇą są szczególnie te tematy, które pozwalają nam oczyścić naszą organiczną pozycję. Podobnie, żywa istota, która zgłębia zasady wedyjskie jest również cząstką Kṛṣṇy, a zatem też jest Kṛṣṇą. Słowo *om*, nazywane *praṇava* i występujące we wszystkich *mantrach* wedyjskich, jest transcendentalną wibracją dźwiękową i również jest Kṛṣṇą. Występuje ono we wszystkich hymnach zawartych w czterech *Vedach: Sāma, Yajur, Ṛk* i *Atharva*, gdzie jest sylabą dominującą, dlatego więc uważane jest za Kṛṣṇę.

TEKST 18

गतिर्भर्ता प्रभुः साक्षी निवासः शरणं सुहृत् ।
प्रभवः प्रलयः स्थानं निधानं बीजमव्ययम् ॥१८॥

gatir bhartā prabhuḥ sākṣī
nivāsaḥ śaraṇaṁ suhṛt
prabhavaḥ pralayaḥ sthānaṁ
nidhānaṁ bījam avyayam

gatiḥ-cel; *bhartā*-żywiciel; *prabhuḥ*-Pan; *sākṣī*-świadek; *nivāsaḥ*-siedziba; *śaraṇam*-schronienie; *suhṛt*-najbliższy przyjaciel; *prabhavaḥ*-stworzenie; *pralayaḥ*-unicestwienie; *sthānam*-ziemia; *nidhānam*-miejsce spoczynku; *bījam*-nasienie; *avyayam*-niezniszczalne.

TŁUMACZENIE

Ja jestem celem, żywicielem, panem, świadkiem, siedzibą, schronieniem i najdroższym przyjacielem. Ja jestem stworzeniem i unicestwieniem, podstawą wszystkiego, miejscem spoczynku i wiecznym nasieniem.

ZNACZENIE

Gati oznacza cel podróży, miejsce, gdzie chcemy się udać. Celem ostatecznym jest Kṛṣṇa, mimo iż ludzie nie wiedzą o tym. Kto nie zna Kṛṣṇy, ten błądzi i jego tak zwany postęp jest albo częściowy, albo wyimaginowany. Jest wielu takich, którzy za swój cel uważają różnych półbogów i przez ścisłe

stosowanie się do odpowiednich metod osiągają różne planety, takie jak Candraloka, Sūryaloka, Indraloka, Maharloka, etc. Lecz wszystkie takie planety, będąc stworzonymi przez Kṛṣṇę, jednocześnie są Kṛṣṇą i nie są Kṛṣṇą. Są Kṛṣṇą ponieważ są manifestacjami Kṛṣṇy, ale w rzeczywistości są one jedynie krokiem w kierunku realizacji Kṛṣṇy. Zbliżanie się do różnych energii Kṛṣṇy jest pośrednim zbliżaniem się do Kṛṣṇy. Należy jednak bezpośrednio zbliżyć się do Kṛṣṇy, to zaoszczędzi czasu i energii. Jeśli jest możliwość dostania się na szczyt budynku za pomocą windy, dlaczego wspinać się schodami? Energia Kṛṣṇy jest podstawą wszystkiego i nic nie istnieje poza Kṛṣṇą. Kṛṣṇa jest najwyższym władcą, ponieważ wszystko należy do Niego i wszystko opiera się na Jego energii. Będąc obecnym w sercu każdej żywej istoty, jest On też najwyższym świadkiem. Nasze miejsce pobytu, kraje czy planety, na których żyjemy, są również Kṛṣṇą. Kṛṣṇa jest ostatecznym celem i schronieniem i dlatego powinniśmy przyjąć schronienie w Nim, czy to dla ochrony, czy w celu uwolnienia się z naszych nędznych warunków. Kiedykolwiek przyjdzie nam przyjąć jakieś schronienie, powinniśmy pamiętać, że tym schronieniem ma być siła żywotna. A Kṛṣṇa jest najwyższą żywą istotą. Ponieważ Kṛṣṇa jest źródłem naszej generacji, czyli najwyższym ojcem, nikt nie może być lepszym od Niego przyjacielem ani też nikt nie może nam życzyć lepiej niż On. Kṛṣṇa jest oryginalnym źródłem stworzenia i jego ostatecznym spoczynkiem po unicestwieniu tego świata. Kṛṣṇa jest zatem wieczną przyczyną wszystkich przyczyn.

TEKST 19

तपाम्यहमहं वर्षं निगृह्णाम्युत्सृजामि च ।
अमृतं चैव मृत्युश्च सदसच्चाहमर्जुन ॥१९॥

tapāmy aham ahaṁ varṣaṁ
nigṛhṇāmy utsṛjāmi ca
amṛtaṁ caiva mṛtyuś ca
sad asac cāham arjuna

tapāmi-dostarczać ciepła; *aham*-Ja; *aham*-Ja; *varṣam*-deszcz; *nigṛhṇāmi*-powstrzymuję; *utsṛjāmi*-wysyłam; *ca*-i; *amṛtam*-nieśmiertelność; *ca*-i; *eva*-z pewnością; *mṛtyuḥ*-śmierć; *ca*-i; *sat*-istnienie; *asat*-nieistnienie; *ca*-i; *aham*-Ja; *arjuna*-O Arjuno.

TŁUMACZENIE

Ja kontroluję ciepło, deszcz i suszę, Arjuno. Ja jestem nieśmiertelnością i Ja jestem uosobieniem śmierci. Wszystko, co istnieje i co nie istnieje - we Mnie ma swój spoczynek.

ZNACZENIE

Kṛṣṇa, poprzez Swoje różne energie, rozprzestrzenia ciepło i światło za pośrednictwem elektryczności i słońca. W czasie sezonu letniego Kṛṣṇa jest tym, który wstrzymuje deszcz, a następnie, podczas sezonu deszczowego, zsyła z nieba nieprzerwane strumienie deszczu. Kṛṣṇa jest energią, która utrzymuje nas - przedłużając nasze życie, i z Kṛṣṇą - w postaci śmierci, spotykamy się pod koniec życia. Przez analizowanie tych różnych energii Kṛṣṇy można upewnić się, że dla Kṛṣṇy nie ma różnicy pomiędzy duchem i materią, czyli innymi słowy, jest On zarówno duchem, jak i materią. Jeśli zatem ktoś jest zaawansowany w świadomości Kṛṣṇy, również nie czyni on takich rozróżnień. We wszystkim widzi on jedynie Kṛṣṇę. Ponieważ Kṛṣṇa jest zarówno duchem, jak i materią, to potężna forma kosmiczna zawierająca wszystkie manifestacje materialne jest również Kṛṣṇą a Jego rozrywki we Vṛndāvan - jako dwurękiego Śyāmasundary grającego na flecie - są rozrywkami Najwyższej Osoby Boga.

TEKST 20

त्रैविद्या मां सोमपाः पूतपापा
यज्ञैरिष्ट्वा स्वर्गतिं प्रार्थयन्ते ।
ते पुण्यमासाद्य सुरेन्द्रलोक-
मश्नन्ति दिव्यान्दिवि देवभोगान् ॥२०॥

trai-vidyā māṁ soma-pāḥ pūta-pāpā
yajñair iṣṭvā svargatiṁ prārthayante
te puṇyam āsādya surendra-lokam
aśnanti divyān divi deva-bhogān

trai-vidyāḥ-znawcy trzech *Ved*; *mām*-Mnie; *soma-pāḥ*-pijący napój *soma*; *pūta*-oczyszczony; *pāpāḥ*-grzechy; *yajñaiḥ*-z ofiarami; *iṣṭvā*-oddając cześć; *svargatim*-przejście do nieba (na planety wyższego rzędu);

prārthayante-modlą się; *te*-oni; *puṇyam*-cnota; *āsādya*-radując się; *surendra*-Indry; *lokam*-świat; *aśnanti*-radują się; *divyān*-niebiański; *divi*-w niebie; *deva-bhogān*-przyjemności półbogów.

TŁUMACZENIE

Ci, którzy pragnąc planet niebiańskich, studiują Vedy i piją napój soma, pośrednio oddają Mi cześć. Rodząc się na planecie Indry, radują się tam boskim szczęściem.

ZNACZENIE

Słowo *trai-vidyāḥ* odnosi się do trzech *Ved: Sāma, Yajur* i *Ṛg. Bramin*, który przestudiował te trzy *Vedy* nazywany jest *tri-vedī*. Każdy, kto jest przywiązany do wiedzy uzyskanej ze studiowania tych *Ved*, cieszy się szacunkiem społecznym. Na nieszczęście jest wielu wielkich naukowców studiujących *Vedy*, którzy nie znają ostatecznego celu tych studiów. Dlatego Kṛṣṇa oznajmia tutaj, że to właśnie On jest ostatecznym celem dla *tri-vedī*. Prawdziwy *tri-vedī* przyjmuje schronienie lotosowych stóp Pana i angażuje się w czystą służbę oddania dla zadowolenia Pana. Służba oddania zaczyna się wraz z intonowaniem Hare Kṛṣṇa i jednoczesnymi próbami prawdziwego poznania Kṛṣṇy. Na nieszczęście ci, którzy są jedynie formalnymi studentami *Ved*, interesują się bardziej pełnieniem ofiar dla różnych półbogów, takich jak Indra, Candra, etc. Dzięki takim wysiłkom czciciele różnych półbogów na pewno uwalniają się od zanieczyszczeń niższymi cechami natury i uzyskują promocję na wyższe systemy planetarne, czyli planety niebiańskie, takie jak Maharloka, Janaloka, Tapoloka, etc. Kto osiąga te wyższe systemy planetarne, ten może zadowalać tam swoje zmysły setki tysięcy razy lepiej niż na tej planecie.

TEKST 21

ते तं भुक्त्वा स्वर्गलोकं विशालं
क्षीणे पुण्ये मर्त्यलोकं विशन्ति ।
एवं त्रयीधर्ममनुप्रपन्ना
गतागतं कामकामा लभन्ते ॥२१॥

te taṁ bhuktvā svarga-lokaṁ viśālaṁ
kṣīne puṇye martya-lokaṁ viśanti

evaṁ trayī-dharmam anuprapannā
gatāgataṁ kāma-kāmā labhante

te-oni; *tam*-to; *bhuktvā*-radując się; *svarga-lokam*-niebo; *viśālam*-niezmierzone; *kṣīṇe*-wyczerpawszy się; *puṇye*-zasługi; *martya-lokam*-śmiertelna ziemia; *viśanti*-upadają; *evam*-w ten sposób; *trayī*-trzy *Vedy*; *dharmam*-zasady; *anuprapannāḥ*-przestrzegając; *gata-agatam*-śmierć i narodziny; *kāma-kāmāḥ*-pragnąc uciech zmysłowych; *labhante*-osiągają.

TŁUMACZENIE

Kiedy jednak wyczerpią się już ich niebiańskie radości zmysłowe, ponownie powracają na tą śmiertelną planetę. Więc przez przestrzeganie zasad wedyjskich osiągają jedynie przelotne szczęście.

ZNACZENIE

Kto otrzymuje promocję na wyższe systemy planetarne, ten może cieszyć się dłuższym życiem i lepszymi udogodnieniami, jeśli chodzi o zadowalanie zmysłów, jednakże nie może on tam zostać na zawsze. Kiedy skończą się już rezultaty jego pobożnych czynów, z powrotem zostanie wysłany na tą ziemską planetę. Kto nie osiągnął doskonałej wiedzy, czyli innymi słowy, komu nie udało się poznać Kṛṣṇy, przyczyny wszystkich przyczyn, ten, jak to zostało oznajmione w *Vedānta-sūtrach* (*janmādy asya yataḥ*), nie odnosi sukcesu w osiągnięciu ostatecznego celu życia. Podlega powtarzającym się wędrówkom na planety niebiańskie i ponownym upadkom, tak jak gdyby obracał się na kole diabelskim - będąc raz na górze, raz na dole. Oznacza to, że zamiast wznieść się do świata duchowego, skąd nie ma już możliwości powrotu, podlega on cyklowi narodzin i śmierci na wyższych i niższych systemach planetarnych. Należy raczej powrócić do świata duchowego, aby cieszyć się wiecznym, pełnym szczęścia i wiedzy życiem, i nigdy nie powracać do tego pełnego nieszczęść życia materialnego.

TEKST 22

अनन्याश्चिन्तयन्तो मां ये जनाः पर्युपासते ।
तेषां नित्याभियुक्तानां योगक्षेमं वहाम्यहम् ॥२२॥

ananyāś cintayanto māṁ
ye janāḥ paryupāsate
teṣāṁ nityābhiyuktānāṁ
yoga-kṣemaṁ vahāmy aham

ananyāḥ-nikt inny; *cintayantaḥ*-koncentrując się; *mām*-naMnie; *ye*-które; *janāḥ*-osoby; *paryupāsate*-właściwie czczą; *teṣām*-ich; *nitya*-zawsze; *abhiyuktānām*-niezachwiani w oddaniu; *yoga-kṣemam*-potrzeby; *vahāmi*-dostarczam; *aham*-Ja.

TŁUMACZENIE

Ale tych, którzy czczą Mnie z oddaniem - medytując o Mojej transcendentalnej formie - obdarzam wszystkim, czego potrzebują i chronię to, co posiadają.

ZNACZENIE

Kto nie jest w stanie żyć nawet przez moment bez świadomości Kṛṣṇy, nie tylko może myśleć o Kṛṣṇie przez dwadzieścia cztery godziny na dobę, lecz angażuje się też w służbę oddania, przez słuchanie, pamiętanie, ofiarowywanie modlitw, oddawanie czci, służenie lotosowym stopom Pana, pełnienie innego rodzaju służb, kultywowanie przyjaźni i całkowite podporządkowanie się Panu. Zaprawdę, wszystkie te czynności są korzystne i wszystkie pełne są duchowych mocy, czyniąc wielbiciela doskonałym w samo-realizacji. Wtedy jedynym jego pragnieniem jest obcowanie z Najwyższą Osobą Boga. To nazywane jest *yogą*. Dzięki łasce Pana, taki wielbiciel nie powraca już nigdy do tych materialnych warunków życia. *Kṣema* odnosi się do ochrony, jakiej Pan łaskawie udziela swoim wielbicielon. Pan pomaga swojemu wielbicielowi osiągnąć świadomość Kṛṣṇy poprzez *yogę*, i kiedy staje się on już całkowicie świadomym Kṛṣṇy, Pan chroni go od upadku w to pozbawione szczęścia uwarunkowane życie.

TEKST 23

येऽप्यन्यदेवताभक्ता यजन्ते श्रद्धयान्विताः ।
तेऽपि मामेव कौन्तेय यजन्त्यविधिपूर्वकम् ॥२३॥

ye'py anya-devatā-bhaktā
yajante śraddhayānvitāḥ
te'pi mām eva kaunteya
yajanty avidhi-pūrvakam

ye-ci; *api*-również; *anya*-innym; *devatā*-półbogom; *bhaktāḥ*-wielbiciele; *yajante*-czczą; *śraddhaya-anvitāḥ*-z wiarą; *te*-oni; *api*-również; *mām*-Mnie; *eva*-nawet; *kaunteya*-O synu Kuntī; *yajanti*-ofiarowują; *avidhi-pūrvakam*-w niewłaściwy sposób.

TŁUMACZENIE

Wszystko, cokolwiek człowiek innym bogom ofiarowuje, dla Mnie jedynie przeznaczone jest, ale ofiara ta, O synu Kuntī, spełniana jest bez prawdziwego zrozumienia.

ZNACZENIE

"Osoby wielbiące półbogów nie są bardzo inteligentne, mimo iż w ten sposób pośrednio oddają Mi cześć", mówi Kṛṣṇa. Jeśli ktoś leje wodę na liście i gałęzie drzewa, nie podlewając korzeni, robi tak z powodu braku dostatecznej wiedzy lub wbrew zasadom. Podobnie, proces pełnienia służby dla poszczególnych części ciała polega na dostarczaniu pożywienia do żołądka. Półbogowie są, można powiedzieć, różnymi urzędnikami i kierownikami w rządzie Najwyższego Pana. Należy przestrzegać prawa ustanowionego przez rząd, a nie przez poszczególnych urzędników i dyrektorów. Podobnie, należy czcić tylko i wyłącznie Najwyższego Pana. To automatycznie zadowoli różnych urzędników i kierowników będących w służbie Pana. Urzędnicy i kierownicy są reprezentantami rządu i przekupywanie tych urzędników i kierowników jest rzeczą nielegalną. Tutaj nazwane to zostało *avidhi-pūrvakam*. Innymi słowy, Kṛṣṇa nie pochwala niepotrzebnego oddawania czci półbogom.

TEKST 24

अहं हि सर्वयज्ञानां भोक्ता च प्रभुरेव च ।
न तु मामभिजानन्ति तत्त्वेनातश्च्यवन्ति ते ॥२४॥

aham hi sarva-yajñānāṁ
bhoktā ca prabhur eva ca
na tu mām abhijānanti
tattvenātaś cyavanti te

aham-Ja; *hi*-z pewnością; *sarva*-ze wszystkich; *yajñānām*-ofiar; *bhoktā*-podmiot radości; *ca*-i; *prabhuḥ*-Pan; *eva*-również; *ca*-i; *na*-nie; *tu*-ale; *mām*-Mnie; *abhijānanti*-znają; *tattvena*-prawdziwie; *ataḥ*-dlatego; *cyavanti*-upadają; *te*-oni.

TŁUMACZENIE

Ja jedynie przyjmuję wszystkie ofiary i do Mnie jedynie są one kierowane. Ci, którzy nie rozpoznają Mojej prawdziwej transcendentalnej natury, upadają.

ZNACZENIE

Tak jak to zostało tutaj wyraźnie powiedziane, wiele jest różnych typów *yajñas* (ofiar) polecanych w literaturze wedyjskiej, lecz w rzeczywistości wszystkie one mają służyć zadowoleniu Najwyższego Pana. *Yajña* oznacza Viṣṇu. Drugi rozdz. *Bhagavad-gīty* mówi, że należy pracować jedynie dla zadowolenia *Yajña*, czyli Viṣṇu. Szczególnym celem doskonałej formy ludzkiej cywilizacji, znanej jako *varṇāśrama-dharma*, jest zadowolenie Viṣṇu. Dlatego też Kṛṣṇa mówi w tym wersie: "Ja przyjmuję wszystkie ofiary, ponieważ Ja jestem najwyższym panem." Nie znając tego faktu, mniej inteligentne osoby wielbią półbogów dla osiągnięcia natychmiastowej, choć przemijającej korzyści. Dlatego upadają w egzystencję materialną, nie osiągając pożądanego celu życia. Nawet jeśli ktoś pragnie czegoś materialnego, to powinien prosić o to raczej Najwyższego Pana (mimo, iż nie jest to czyste oddanie), a w ten sposób osiągnie pożądany rezultat.

TEKST 25

यान्ति देवव्रता देवान्पितॄन्यान्ति पितृव्रताः ।
भूतानि यान्ति भूतेज्या यान्ति मद्याजिनोऽपि माम् ॥२५॥

yānti deva-vratā devān
pitṛn yānti pitṛ-vratāḥ

bhūtāni yānti bhūtejyā
yānti mad-yājino'pi mām

yānti-osiągają; *deva-vratāḥ*-czciciele półbogów; *devān*-do półbogów; *pitṛn*-do przodków; *yānti*-udają się; *pitṛ-vratāḥ*-oddający cześć przodkom; *bhūtāni*-do duchów; *yānti*-udają się; *bhūtejyāḥ*-czciciele duchów i upiorów; *yānti*-udają się; *mat*-Moi; *yājinaḥ*-wielbiciele; *api*-również; *mām*-do Mnie.

TŁUMACZENIE

Kto czczi półbogów, narodzi się pomiędzy półbogami; kto czci upiory i duchy, narodzi się pomiędzy takimi istotami; kto oddaje cześć przodkom, pojdzie do przodków; a ci, którzy Mnie wielbią, ci będą żyć ze Mną.

ZNACZENIE

Jeśli ktoś pragnie udać się na Księżyc, Słońce, albo na jakąś inną planetę, może osiągnąć pożądany cel poprzez przestrzeganie określonych zasad wedyjskich polecanych dla tego celu. Zasady te zostały szeroko opisane w części *Ved* dotyczącej pracy dla osiągnięcia korzyści, nazywanej fachowo *darśa-paurṇamāsī*, która poleca specyficzny kult półbogów z różnych planet niebiańskich. Podobnie, przez pełnienie określonych *yajñas* można osiągnąć planety *pitā* lub też różne planety duchów i zostać *yakṣa, rakṣa* czy *piśāca*. Kult *piśāca* nazywany jest "czarną sztuką" albo "czarną magią". Jest wielu ludzi praktykujących czarną magię i uważających to za spirytualizm, lecz czynności takie są czynnościami całkowicie materialistycznymi. Podobnie, czysty wielbiciel, który wielbi jedynie Najwyższą Osobę Boga, bez wątpienia osiąga planety Vaikuṇṭha i Kṛṣṇalokę. Dzięki temu wersetowi można bez trudu zrozumieć, że jeśli przez oddawanie czci półbogom można osiągnąć planety niebiańskie czy przez praktykowanie czarnej magii - planety duchów, a przez czczenie *pitā* - planety *pitā*, to dlaczego czysty wielbiciel nie miałby osiągnąć planety Kṛṣṇy albo Viṣṇu? Na nieszczęście wielu ludzi nie posiada żadnych informacji na temat tych wzniosłych planet, gdzie przebywa Kṛṣṇa i Viṣṇu, i to jest przyczyną ich upadku. Nawet impersonaliści upadają z *brahmajyoti*. Dlatego ten ruch świadomości Kṛṣṇy informuje całe społeczeństwo,że jedynie przez intonowanie Hare Kṛṣṇa można uzyskać doskonałość w tym życiu i powrócić do domu - z powrotem do Boga.

TEKST 26

पत्रं पुष्पं फलं तोयं यो मे भक्त्या प्रयच्छति ।
तदहं भक्त्युपहृतमश्नामि प्रयतात्मनः ॥२६॥

patraṁ puṣpaṁ phalaṁ toyaṁ
yo me bhaktyā prayacchati
tad ahaṁ bhakty-upahṛtam
aśnāmi prayatātmanaḥ

patram-liść; *puṣpam*-kwiat; *phalam*-owoc; *toyam*-woda; *yaḥ*-ktokolwiek; *me*-Mnie; *bhaktyā*-z oddaniem; *prayacchati*-ofiarowuje; *tat*-to; *aham*-Ja; *bhakti-upahṛtam*-ofiarowany z oddaniem; *aśnāmi*-przyjmę; *prayata-ātmanaḥ*-tego, kto posiada czystą świadomość.

TŁUMACZENIE

Jeśli ktoś z miłością i oddaniem złoży Mi liść, kwiat, owoc czy trochę wody w ofierze - przyjmę to.

ZNACZENIE

Tutaj Pan Kṛṣṇa - oznajmiwszy wcześniej, że jest jedynym podmiotem radości, pierwotnym Panem i prawdziwym obiektem wszelkich ofiar - wyjawia, jakiej ofiary pragnie. Jeśli ktoś pragnie zaangażować się w służbę oddania dla Najwyższego, po to aby się oczyścić i osiągnąć cel życia - transcendentalną służbę miłości dla Boga - wtedy powinien dowiedzieć się, czego Pan pragnie od niego. Kto kocha Kṛṣṇę, da mu wszystko, czego On zapragnie i będzie unikał ofiarowania Mu czegokolwiek, czego nie pragnie albo o co nie prosił. Nie należy więc ofiarowywać Kṛṣṇie mięsa, ryb ani jajek. Gdyby pragnął takich rzeczy w ofierze, powiedziałby to. Zamiast tego wyraźnie prosi On o liść, owoc, kwiat i wodę, i o takiej ofierze mówi: "Przyjmę ją." Zatem powinniśmy zrozumieć, że nie przyjmie On mięsa, ryb ani jajek. Odpowiednim dla ludzkich istot pożywieniem są warzywa, zboża, owoce, mleko i woda, i takie pożywienie poleca Sam Pan Kṛṣṇa. Jeśli spożywamy coś innego, wtedy nie możemy tego ofiarowywać Jemu, ponieważ nie przyjmie On tego. Jeśli będziemy ofiarowywać takie pożywienie, nie będziemy działać na płaszczyźnie miłości i oddania.

W trzynastym wersecie trzeciego rozdziału Pan Kṛṣṇa tłumaczy, że czystym i nadającym się do spożycia pokarmem dla tych, którzy szukają postępu w życiu i wyzwolenia z sideł materialnej niewoli, są jedynie pozostałości pokarmu ofiarowanego. W tym samym wersie mówi On, że ci którzy nie ofiarowują swojego pokarmu, spożywają tylko grzech. Innymi słowy, każdy ich kęs jest jedynie coraz głębszym pogrążaniem się w komplikacje natury materialnej. Podczas gdy przygotowywanie smacznych i prostych dań wegetariańskich, ofiarowywanie ich w pokłonie przed wizerunkiem bóstwa Pana Kṛṣṇy i modlenie się do Niego, aby przyjął taką pokorną ofiarę, umożliwia nam poczynienie trwałego postępu w życiu, oczyszczenie ciała i stworzenie subtelnych tkanek mózgowych, które umożliwią czyste myślenie. Ponadto ofiara powinna być składana z uczuciem miłości. Kṛṣṇa nie potrzebuje jedzenia, jako że jest On w posiadaniu wszystkiego, co istnieje; jednakże przyjmie On ofiarę od tego, kto w ten sposób pragnie Go zadowolić. Ważnym czynnikiem przy przygotowaniu, podaniu i ofiarowaniu jest działanie z miłością dla Kṛṣṇy. Impersonaliści, którzy pragną pozostać przy zdaniu, iż Prawda Absolutna nie posiada zmysłów, nie mogą ocenić tego wersetu z *Bhagavad-gīty*. Dla nich jest on tylko metaforą albo dowodem na pospolity charakter Kṛṣṇy, autora *Bhagavad-gīty*. W rzeczywistości jednak, Kṛṣṇa, Najwyższa Osoba Boga, ma zmysły i jest powiedziane, że zmysły Jego są wymienne. Innymi słowy, jeden Jego zmysł może spełniać funkcje każdego innego. To właśnie oznacza powiedzenie, że Kṛṣṇa jest absolutem. Gdyby nie posiadał zmysłów, nie mógłby być uważany za pełnego we wszystkich przymiotach. W rozdz. siódmym Kṛṣṇa wyjaśnił, iż to On zapładnia naturę materialną żywymi istotami, a robi to poprzez rzucenie spojrzenia na naturę materialną. Więc w tym przypadku słuchanie przez Kṛṣṇę słów wielbiciela, wypowiadanych z miłością podczas ofiarowywania pożywienia, jest całkowicie tożsame z Jego jedzeniem i rzeczywistym smakowaniem. Ten punkt należy podkreślić: ponieważ zajmuje On pozycję absolutną, Jego słuchanie jest całkowicie tożsame z Jego jedzeniem i smakowaniem. Tylko ten wielbiciel, który przyjmuje Kṛṣṇę, takim jakim On Sam Siebie opisuje, bez interpretacji, może zrozumieć, że Najwyższa Absolutna Prawda może przyjmować pokarm i radować się nim.

TEKST 27

यत्करोषि यदश्नासि यज्जुहोषि ददासि यत् ।
यत्तपस्यसि कौन्तेय तत्कुरुष्व मदर्पणम् ॥२७॥

yat karoṣi yad aśnāsi
yaj juhoṣi dadāsi yat
yat tapasyasi kaunteya
tat kuruṣva mad arpaṇam

yat-co; *karoṣi*-robisz; *yat*-cokolwiek; *aśnāsi*-spożywasz; *yat*-wszystko, co; *juhoṣi*-ofiarowujesz; *dadāsi*-oddajesz; *yat*-wszystko cokolwiek; *yat*-cokolwiek; *tapasyasi*-wyrzeczenia, które praktykujesz; *kaunteya*-O synu Kuntī; *tat*-to; *kuruṣva*-uczyń; *mat*-dla Mnie; *arpaṇam*-ofiarą.

TŁUMACZENIE

Cokolwiek czynisz, spożywasz, składasz w ofierze i dajesz w darze, jak również wszelkie wyrzeczenia, które praktykujesz, powinny być, O synu Kuntī, ofiarą dla Mnie.

ZNACZENIE

Obowiązkiem każdego jest więc uformowanie swojego życia w taki sposób, aby w żadnych okolicznościach nie zapomnieć o Kṛṣṇie. Każdy musi pracować, aby utrzymać swoje ciało i duszę razem i Kṛṣṇa daje tutaj wyraźne polecenie, że praca ta ma być ofiarą dla Niego. Każdy musi coś jeść, aby żyć; lecz należy przyjmować pozostałości pokarmu ofiarowanego Kṛṣṇie. Każdy cywilizowany człowiek musi wykonywać pewne rytuały religijne i dlatego Kṛṣṇa poleca: "Czyń to dla Mnie." To nazywane jest *arcanā*. Każdy ma skłonności do praktykowania dobroczynności; Kṛṣṇa mówi: "Daj to Mnie", a to oznacza, że wszelkie nagromadzone oszczędności powinny zostać użyte dla wspomożenia świadomości Kṛṣṇy. W dzisiejszych czasach ludzie są skłonni do praktykowania medytacji, która w tym wieku nie jest praktycznym procesem, ale jeśli ktoś praktykuje medytację o Kṛṣṇie, zawsze intonując Hare Kṛṣṇa na koralach medytacyjnych, ten jest z pewnością największym *yogīnem*, jak dowodzi tego szósty rozdz. *Bhagavad-gīty*.

TEKST 28

शुभाशुभफलैरेवं मोक्ष्यसे कर्मबन्धनैः ।
संन्यासयोगयुक्तात्मा विमुक्तो मामुपैष्यसि ॥२८॥

śubhāśubha-phalair evaṁ
mokṣyase karma-bandhanaiḥ
sannyāsa-yoga-yuktātmā
vimukto mām upaiṣyasi

śubha-dobre; *aśubha*-złe; *phalaiḥ*-rezultaty; *evam*-w ten sposób; *mokṣyase*-wolny; *karma*-działanie; *bandhanaiḥ*-niewola; *sannyāsa*-wyrzeczenie; *yoga-yoga*; *yukta-ātmā*-o zdecydowanym umyśle; *vimuktaḥ*-wyzwolony; *mām*-Mnie; *upaiṣyasi*-osiągniesz.

TŁUMACZENIE

W ten sposób uwolnisz się od wszelkich następstw dobrych i złych czynów, i dzięki tej zasadzie wyrzeczenia, osiągniesz wyzwolenie i przyjdziesz do Mnie.

ZNACZENIE

Kto działa w świadomości Kṛṣṇy pod wyższym przewodnictwem, ten nazywany jest *yukta*. Fachową nazwą jest *yukta-vairāgya*. Szerzej tłumaczy to Rūpa Gosvāmī, który mówi, iż tak długo dopóki jesteśmy w tym świecie materialnym, dopóty musimy działać; nie możemy uniknąć działania. Jeśli owoce swojej działalności oddajemy Kṛṣṇie, to jest to nazywane *yukta-vairāgya*. Postępowanie takie jest właściwie wyrzeczeniem i oczyszcza lustro umysłu tego, kto je praktykuje. Osoba taka, czyniąc stopniowy postęp w realizacji duchowej, całkowicie podporządkowuje się Najwyższej Osobie Boga. Dlatego w końcu osiąga wyzwolenie, a to wyzwolenie jest również określone. Przez takie wyzwolenie nie łączy się ona z *brahmajyoti*, lecz raczej udaje się na planety Najwyższego Pana. Werset ten mówi wyraźnie: *mām upaiṣyasi*, "przychodzi on do Mnie", z powrotem do domu, z powrotem do Boga. Jest pięć różnych stopni wyzwolenia, lecz werset ten informuje, że wielbiciel, który w swoim życiu kierował się zawsze wskazówkami Najwyższego Pana, osiąga ten stan, w którym, po opuszczeniu tego ciała, może powrócić do Boga i bezpośrednio obcować z Najwyższym Panem.

Kto nie pragnie niczego innego, jak tylko poświęcić swoje życie w służbie dla Pana, ten jest prawdziwym *sannyāsīnem*. Taka osoba zawsze myśli o sobie jako o wiecznym słudze Pana, całkowicie uzależnionym od Jego najwyższej woli. Dlatego wszystkie swoje czyny poświęca Panu, traktując je jako służbę dla Niego. Nie przywiązuje ona większej wagi do czynów

przynoszących zyski czy obowiązków polecanych przez *Vedy*. Wypełnianie takich przepisanych przez *Vedy* powinności jest obowiązkiem dla zwykłych osób, lecz czysty wielbiciel, całkowicie zaangażowany w służbę dla Pana, może czasem zdawać się postępować niezgodnie z zaleceniami *Ved* odnośnie wypełniania obowiązków, mimo iż w rzeczywistości tak nie jest. Dlatego Vaiṣṇavowie będący autorytetami w tych sprawach mówią, iż nawet najbardziej inteligentne osoby nie mogą zrozumieć planów i czynów czystego wielbiciela. Dokładnie brzmi to: *vaiṣṇavera kriyā mudrā vijñe nā bujhayā*. Osoba, która w ten sposób zawsze zaangażowana jest w służbę dla Pana i która zawsze myśli i planuje, w jaki sposób służyć Panu, ma być uważana za całkowicie wyzwoloną już teraz i w przyszłości. Jej powrót do Boga jest pewny. Jest ona ponad wszelką materialistyczną krytyką, tak jak ponad wszelkim krytycyzmem jest Kṛṣṇa.

TEKST 29

समोऽहं सर्वभूतेषु न मे द्वेष्योऽस्ति न प्रियः ।
ये भजन्ति तु मां भक्त्या मयि ते तेषु चाप्यहम् ॥२९॥

samo 'haṁ sarva-bhūteṣu
na me dveṣyo 'sti na priyaḥ
ye bhajanti tu māṁ bhaktyā
mayi te teṣu cāpy aham

samaḥ-jednakowo usposobiony; *aham*-Ja; *sarva-bhūteṣu*-do wszystkich żywych istot; *na*-nikt; *me*-Mój; *dveṣyaḥ*-nienawistny; *asti*-jest; *na*-ani nie; *priyaḥ*-drogi; *ye*-ci; *bhajanti*-pełnią transcendentalną służbę; *tu*-jednak; *mām*-dla Mnie; *bhaktyā*-w oddaniu; *mayi*-Mnie; *te*-takie osoby; *teṣu*-w nich; *ca*-również; *api*-z pewnością; *aham*-Ja.

TŁUMACZENIE

Nie ma we Mnie nienawiści dla nikogo ani też nie jestem stronniczy w stosunku do nikogo. Wszystkich traktuję na równi. Lecz, jeśli ktoś w oddaniu pełni służbę dla Mnie, ten jest Mi przyjacielem, jest we Mnie i Ja również jestem jego przyjacielem.

ZNACZENIE

Ktoś może zadać pytanie, że jeśli Kṛṣṇa jest jednakowy dla wszystkich i nikt nie jest Jego szczególnym przyjacielem, dlaczego najwięcej uwagi poświęca swoim wielbicielom, którzy zawsze zajęci są pełnieniem transcendentalnej służby dla Niego. Nie jest to jednak dyskryminacją, lecz czymś najbardziej naturalnym. Ktoś może być życzliwie ustosunkowanym do wszystkich ludzi w tym świecie, lecz szczególnie interesuje się swoimi dziećmi. Pan mówi, iż każda żywa istota - bez względu na to, w jakiej formie życia się znajduje - jest jego synem; wobec tego jest On wspaniałomyślny wobec wszystkich w zaspokajaniu ich potrzeb życia. Jest On podobny chmurze, która wylewa deszcz wszędzie, na skały, glebę, do wody. Lecz szczególną uwagę poświęca Swoim wielbicielom. O takich wielbicielach mówi się tutaj, iż zawsze są oni w świadomości Kṛṣṇy, a zatem zawsze są transcendentalnie usytuowani w Kṛṣṇie. Samo wyrażenie "świadomość Kṛṣṇy" oznacza, że ci którzy posiadają taką świadomość są transcendentalistami usytuowanymi w Nim. Pan mówi wyraźnie: "*mayi te*", "we Mnie". Naturalnie, wskutek tego Pan jest również w Nich. Jest to odwzajemnienie. To tłumaczy również słowa: *asti na priyaḥ/ ye bhajanti*: "Każdego, kto podporządkowuję się Mnie, nagradzam odpowiednio". To transcendentalne odwzajemnienie istnieje dzięki temu, że zarówno Pan, jak i Jego wielbiciel są świadomi. Kiedy diament zostaje oprawiony w złoty pierścionek, wygląda wtedy wspaniale. Zyskuje na tym zarówno złoto, jak i diament. Pan i żywa istota są wiecznymi klejnotami, i kiedy żywa istota skłoni się do służenia Panu, staje się podobna złotu. Pan jest diamentem, więc takie połączenie jest bardzo korzystne. Żywe istoty nazywane są wielbicielami w czystym stanie swojej świadomości. Najwyższy Pan jest natomiast wielbicielem Swoich wielbicieli. Gdyby nie było tego związku wzajemności pomiędzy wielbicielem i Panem, wtedy nie można byłoby mówić o filozofii personalistycznej. W filozofii impersonalistycznej nie ma wzajemności pomiędzy Najwyższym a żywą istotą, istnieje ona tylko w filozofii personalistycznej.

Pana często porównuje są do "drzewa pragnień", jako że dostarcza On wszystkiego, czego ktoś zapragnie. Pełniej wyjaśniono to tutaj. Werset ten oznajmia, iż Pana jest stronniczy dla Swoich wielbicieli. Jest to manifestacja szczególnej łaski Pana dla wielbicieli. To odwzajemnianie się Pana nie powinno być wiązane z prawami *karmy*. Całkowicie przynależy ono sytuacji transcendentalnej, w której funkcjonuje Pan i Jego wielbiciele. Służba oddania

dla Pana nie jest działaniem z tego świata materialnego; jest ona częścią świata duchowego - gdzie panuje wieczność, szczęście i wiedza.

TEKST 30

अपि चेत्सुदुराचारो भजते मामनन्यभाक् ।
साधुरेव स मन्तव्यः सम्यग्व्यवसितो हि सः ॥३०॥

api cet sudurācāro
bhajate mām ananya-bhāk
sādhur eva sa mantavyaḥ
samyag vyavasito hi saḥ

api-pomimo; *cet*-chociaż; *sudurācāraḥ*-kto dopuszcza się najohydniejszych czynów; *bhajate*-zaangażowany w służbę oddania; *mām*-Mnie; *ananya-bhāk*-niezachwianie; *sādhuḥ*-święty; *eva*-z pewnością; *saḥ*-on; *mantavyaḥ*-ma być uważany; *samyak*-całkowicie; *vyavasitaḥ*-usytuowany; *he*-z pewnością; *saḥ*-on.

TŁUMACZENIE

Kto służbę oddania pełni, ten, nawet jeśli dopuszcza się najohydniejszych czynów, uważany ma być za osobę świętą, ponieważ jest on właściwie usytuowany.

ZNACZENIE

Znaczące w tym wersie jest słowo *sudurācāro* i powinniśmy je właściwie zrozumieć. Kiedy żywa istota znajduje się w uwarunkowanym stanie życia, ma ona dwa rodzaje zajęć: uwarunkowane i konstytucjonalne (czyli zgodne z jej organiczną pozycją). Jeśli chodzi o ochronę ciała albo przestrzeganie różnych praw społecznych i państwowych, to istnieje wiele różnych zajęć, obowiązujących nawet wielbicieli, w związku z uwarunkowanym stanem życia, i takie zajęcia nazywane są uwarunkowanymi. Oprócz tych zajęć, żywa istota, która całkowicie jest świadoma swojej duchowej natury i zaangażowana jest w świadomość Kṛṣṇy, czyli służbę oddania dla Pana, posiada zajęcia nazywane transcendentalnymi. Takie zajęcia wykonywane są zgodnie z jej organiczną pozycją i fachowo nazywane są służbą oddania. Teraz, w stanie

uwarunkowanym, czasami służba oddania i służba uwarunkowana, związana z zaspokajaniem potrzeb cielesnych, pełnione są równolegle. Czasami jednak czynności te pozostają ze sobą w niezgodzie. Wielbiciel w jak największym stopniu jest ostrożny, aby nie robić niczego, co mogłoby zaszkodzić jego zdrowemu stanowi. Zdaje on sobie sprawę z tego, iż doskonałość jego postępowania zależy od jego postępującej realizacji w świadomości Kṛṣṇy. Czasami jednakże można zauważyć, iż osoba w świadomości Kṛṣṇy popełnia pewne czyny, które mogą uchodzić za najbardziej wstrętne w sensie społecznym i politycznym. Jednak takie czasowe upadki nie dyskwalifikują tej osoby. *Śrīmad-Bhāgavatam* oznajmia, iż jeśli ktoś upada, ale całym sercem zaangażowany jest w transcendentalną służbę miłości dla Pana, wtedy Pan, przebywający w jego sercu, oczyszcza go i przebacza mu jego ohydny czyn. Natura materialna jest tak silna, że nawet *yogīn* całkowicie zaangażowany w służbę dla Pana zostaje czasem złapany w jej sidła. Lecz dzięki mocy świadomości Kṛṣṇy, taki przypadkowy upadek zostaje natychmiast naprawiony. Dlatego proces służby oddania jest zawsze sukcesem. Nikt nie powinien wyśmiewać wielbiciela z powodu jakiegokolwiek przypadkowego upadku ze ścieżki doskonałości, gdyż jak to tłumaczy werset następny, takie sporadyczne upadki z czasem przestaną występować, kiedy tylko wielbiciel osiągnie pełną świadomość Kṛṣṇy.

Zatem osoba usytuowana w świadomości Kṛṣṇy i z determinacją zaangażowana w proces intonowania Hare Kṛṣṇa, Hare Kṛṣṇa, Kṛṣṇa Kṛṣṇa, Hare Hare/ Hare Rāma, Hare Rāma, Rāma Rāma, Hare Hare, znajduje się w pozycji transcendentalnej, nawet jeśli przypadkiem zdarzy się, że upadnie. Słowa *sādhur eva*, "jest on osobą świętą", są bardzo wymowne. Jest to ostrzeżenie dla nie-wielbicieli, że nie powinni wyśmiewać wielbiciela z powodu jego sporadycznych upadków. Nawet jeśli zdarzyło mu się upaść, powinien być on nadal uważany za osobę świętą. Jeszcze bardziej znaczące jest słowo *mantavyaḥ*. Jeśli ktoś nie przestrzega tej zasady i wyśmiewa wielbiciela, któremu zdarzyło się upaść, wtedy nieposłuszny jest nakazowi Najwyższego Pana. Jedyną kwalifikacją wielbiciela jest jego niezachwiane i wyłączne zaangażowanie się w służbę oddania.

Plamy widoczne na księżycu nie są przeszkodą dla światła księżycowego. Podobnie, sporadyczne upadki wielbiciela ze ścieżki świętości nie dyskwalifikują go. Z drugiej strony nie należy błędnie rozumować, iż wielbiciel pełniący transcendentalną służbę może postępować w sposób odrażający. Werset ten mówi jedynie o wypadkach sporadycznych, których przyczyną jest potężna

moc związków materialnych. Służba oddania jest w mniejszym lub większym stopniu wypowiedzeniem wojny energii iluzorycznej. Dopóki ktoś nie posiada wystarczającej siły, aby pokonać tę energię, dopóty mogą zdarzać mu się sporadyczne upadki. Lecz gdy tylko zdobędzie dostateczną siłę, nie podlega już więcej takim upadkom, o których była mowa wcześniej. Jednakowoż, nikt nie powinien robić użytku z tego wersetu i oddając się różnego rodzaju nonsensom, dalej uważać się za wielbiciela. Jeśli poprzez służbę oddania nie poprawia on swojego charakteru, wtedy oznacza to, iż nie jest on zaawansowanym.

TEKST 31

क्षिप्रं भवति धर्मात्मा शश्वच्छान्तिं निगच्छति।
कौन्तेय प्रतिजानीहि न मे भक्तः प्रणश्यति॥३१॥

kṣipraṁ bhavati dharmātmā
śaśvac-chāntiṁ nigacchati
kauteya pratijānīhi
na me bhaktaḥ praṇaśyati

kṣipram-wkrótce; *bhavati*-staje się; *dharma-ātmā*-prawym; *śaśvatśāntim* -trwały spokój; *nigacchati*-osiąga; *kaunteya*-O synu Kuntī; *pratijānīhi*-oznajmiam to wyraźnie; *na*-nigdy; *me*-Mój; *bhaktaḥ*-wielbiciel; *praṇaśyati* -ginie.

TŁUMACZENIE

Szybko staje się on prawym i osiąga trwały pokój. O synu Kuntī, obwieść to światu, że Mój wielbiciel nigdy nie ginie.

ZNACZENIE

Nie należy tego błędnie zrozumieć. W rozdz. siódmym Pan mówi, iż nie może być Jego wielbicielem osoba zajmująca się szkodliwą działalnością. Ponadto, kto nie jest wielbicielem Pana, ten nie posiada żadnych dobrych kwalifikacji. Wobec tego powstaje pytanie: w jaki sposób osoba oddająca się czynom godnym potępienia (czy to przypadkowo, czy intencjonalnie), może być czystym wielbicielem? I będzie to słuszne pytanie. Niegodziwcy, o których mowa w rozdz. siódmym, nigdy nie angażują się w służbę oddania i

nie posiadają żadnych dobrych kwalifikacji. To samo oznajmia *Śrīmad-Bhāgavatam*. Na ogół wielbiciel, który zaangażowany jest w dziewięć rodzajów służby oddania, podlega procesowi uwalniania serca ze wszystkich zanieczyszczeń materialnych. Ponieważ umieszcza on w swoim sercu Najwyższą Osobę Boga, w ten naturalny sposób uwolniony zostaje od wszelkich zanieczyszczeń materialnych. Bezustanne myślenie o Najwyższym Panu czyni go czystym z natury. Jest taka zasada wedyjska, która mówi, że kto upadnie ze swojej wzniosłej pozycji, ten musi poddać się, w celu oczyszczenia, pewnemu rytuałowi. Tutaj jednak nie ma takiego warunku, ponieważ ten czynnik oczyszczający znajduje się już w sercu wielbiciela, dzięki temu, że bezustannie pamięta on o Najwyższej Osobie Boga. Należy zatem bezustannie intonować Hare Kṛṣṇa, Hare Kṛṣṇa, Kṛṣṇa Kṛṣṇa, Hare Hare/ Hare Rāma Hare Rāma, Rāma Rāma, Hare Hare. To uchroni wielbiciela Pana od wszelkich przypadkowych upadków. W ten sposób na zawsze uwolni się on od wszelkich zanieczyszczeń materialnych.

TEKST 32

मां हि पार्थ व्यपाश्रित्य येऽपि स्युः पापयोनयः।
स्त्रियो वैश्यास्तथा शूद्रास्तेऽपि यान्ति परां गतिं ॥३२॥

māṁ hi pārtha vyapāśritya
ye'pi syuḥ pāpa-yonayaḥ
striyo vaiśyās tathā śūdrās
te'pi yānti parāṁ gatiṁ

mām-Mnie; *hi*-z pewnością; *pārtha*-O synu Pṛthy; *vyapāśritya*-przyjmując schronienie; *ye*-każdy; *api*-również; *syuḥ*-staje się; *pāpa-yonayaḥ*-nisko urodzony; *striyaḥ*-kobiety; *vaiśyāḥ*-społeczność kupiecka; *tathā*-również; *śūdrāḥ*-niższa klasa ludzi; *te api*-nawet oni; *yānti*-udają się; *parām*-najwyższe; *gatim*-przeznaczenie.

TŁUMACZENIE

O synu Pṛthy, ci którzy we Mnie przyjmują schronienie, to nawet będąc niższego rodu - kobietami, vaiśyami [kupcami] i śūdrami [robotnikami] - najwyższego dostępują przeznaczenia.

ZNACZENIE

Pan oznajmia tutaj wyraźnie, iż w służbie oddania nie ma różnicy pomiędzy niższymi i wyższymi klasami ludzi. Takie podziały występują w życiu materialnym, ale nie istnieją one dla osób zaangażowanych w transcendentalną służbę oddania dla Pana. Najwyższe przeznaczenie może osiągnąć każdy. *Śrīmad-Bhāgavatam* oznajmia, iż nawet najniżsi, nazywani *caṇḍāla* (zjadacze psów), mogą uczynić postęp poprzez obcowanie z wielbicielami. Służba oddania i przewodnictwo czystego wielbciciela mają taką moc, że nie ma tam różnicy pomiędzy niższymi i wyższymi klasami ludzi. Każdy może zacząć pełnić służbę oddania i nawet najprostszy człowiek, który przyjął schronienie czystego wielbiciela, może oczyścić się dzięki temu właściwemu przewodnictwu. Ludzi można podzielić na cztery grupy, odpowiednio do sił natury, pod wpływem których się znajdują. Np. do *guṇy* dobroci zaliczani są *bramini* (*brāhmaṇas*), do *guṇy* pasji zalicza się *kṣatriyów*, czyli administratorów, *vaiśyowie* - czyli kupcy i rolnicy, znajdują się pod wpływem pasji i ignorancji, natomiast *śūdrowie*, czyli robotnicy, znajdują się pod wpływem ignorancji. Ci, którzy pochodzą z bardzo grzesznych rodzin nazywani są *caṇḍāla* i zajmują jeszcze niższą pozycję. Osoby takie nie są na ogół przyjmowane przez wyższe klasy. Ale proces służby oddania i czysty wielbiciel Najwyższego Pana mają taką moc, iż wszystkie niższe klasy ludzi mogą dzięki nim osiągnąć najwyższą doskonałość życia. Możliwe jest to tylko wtedy, gdy za centrum wszystkich działań uważa się Kṛṣṇę. Należy całkowicie skoncentrować się na Kṛṣṇie. W ten sposób można stać się większym, niż najwięksi *jñānis* i *yogīs*.

TEKST 33

किं पुनर्ब्राह्मणाः पुण्या भक्ता राजर्षयस्तथा ।
अनित्यमसुखं लोकमिमं प्राप्य भजस्व माम् ॥ ३३ ॥

kiṁ punar brāhmaṇāḥ puṇyā
bhaktā rājarṣayas tathā
anityam asukhaṁ lokam
imaṁ prāpya bhajasva mām

kim-jak bardzo; *punaḥ*-znowu; *brāhmaṇāḥ*-bramini; *puṇyāḥ*-prawy; *bhaktāḥ*-wielbiciele; *rājarṣayaḥ*-święci królowie; *tathā*-również; *anityam*-tymczasowy; *asukham*-pogrążony w smutku; *lokam*-planety; *imam*-to; *prāpya*-osiągając; *bhajasva*-zaangażowani w służbę miłości; *mām*-Mnie.

TŁUMACZENIE

O, jakże więc wysoko stoją bramini, ludzie prawego charakteru, wielbiciele i święci królowie, którzy w tym przemijającym, pełnym nieszczęść świecie, angażują się w służbę miłości dla Mnie.

ZNACZENIE

Są różne klasy ludzi w tym materialnym świecie, lecz dla nikogo świat ten nie jest miejscem szczęśliwym. Werset ten mówi wyraźnie: *anityam asukhaṁ lokam*: świat ten jest przemijający i pełen nieszczęść, nie jest zatem odpowiednim miejscem pobytu dla żadnego rozsądnego człowieka. Sam Pan mówi, iż ten tymczasowy świat pełen jest wszelakiego rodzaju nieszczęść. Niektórzy filozofowie, szczególnie filozofowie drugiego rzędu, utrzymują, iż świat ten jest fałszywy. My jednak wiemy z *Bhagavad-gīty*, że nie jest on fałszywy, lecz tymczasowy. Jest różnica pomiędzy tymczasowym a fałszywym. Świat ten jest tymczasowy, ale istnieje również świat inny, który jest wieczny. Ten świat jest pełen nieszczęść, ale ten drugi świat jest wieczny i pełen szczęścia.

Arjuna urodził się w świątobliwej rodzinie królewskiej, lecz do niego Pan również mówi: zacznij pełnić służbę oddania dla Mnie i wróć szybko do Boga, z powrotem do domu. Nikt nie powinien pozostawać w tym przemijającym, pełnym niedoli świecie. Każdy powinien przywiązać się do serca Najwyższej Osoby Boga, i w ten sposób radować się wiecznym szczęściem. Służba oddania dla Najwyższego Pana jest jedynym procesem, przez który mogą zostać rozwiązane wszelkie problemy wszystkich klas ludzi. Zatem każdy powinien przyjąć świadomość Kṛṣṇy i w ten sposób uczynić swoje życie doskonałym.

TEKST 34

मन्मना भव मद्भक्तो मद्याजी मां नमस्कुरु ।
मामेवैष्यसि युक्त्वैवमात्मानं मत्परायणः ॥ ३४ ॥

man-manā bhava mad-bhakto
mad-yājī māṁ namaskuru
mām evaiṣyasi yuktvaivam
ātmānaṁ mat-parāyaṇaḥ

mat-manāḥ-zawsze myśląc oMnie; *bhava*-zostań; *mat*-Moim; *bhaktaḥ-bhakta*; *mat*-Moim; *yājī*-wielbicielem; *mām*-Mnie; *namaskuru*-składaj pokłony; *mām*-Mnie; *eva*-całkowicie; *eṣyasi*-przyjdź; *yuktvā evam*-będąc zaabsorbowanym; *ātmānam*-twoja dusza; *mat-parāyaṇaḥ*-oddany Mnie.

TŁUMACZENIE

Zawsze myśl o Mnie, składaj Mi pokłony i zostań Moim wielbicielem. Jeśli będziesz całkowicie pogrążony we Mnie, z pewnością przyjdziesz do Mnie.

ZNACZENIE

Werset ten oznajmia, iż świadomość Kṛṣṇy jest jedynym środkiem wyzwolenia się z sideł tego nieczystego materialnego świata. Czasami pozbawieni skrupułów komentatorzy *Gity* zniekształcają znaczenie tych słów oznajmiających, że wszelka służba oddania powinna być dedykowana Najwyższej Osobie Boga, Kṛṣnie. Starają się oni wpoić czytelnikom coś, co jest zupełnie nieprawdopodobne. Tacy komentatorzy nie wiedzą, iż nie ma różnicy pomiędzy umysłem Kṛṣṇy i Samym Kṛṣṇą. Kṛṣṇa nie jest zwykłą ludzką istotą - jest On Absolutną Prawdą. Jego ciało, umysł i On Sam są jednym i absolutnym. Oznajmienie to zawarte jest w *Kūrma Purāṇa* i cytuje je również Bhaktisiddhānta Sarasvatī Gosvāmī w swoim *Anubhāṣya*, komentarzu do *Caitanya-caritāmṛta*, rozdz. piąty, *Ādi-līlā*, wersety 41-48, "*deha-dehi-vibhedo'yaṁ neśvare vidyate kvacit*," co oznacza, że nie ma różnicy pomiędzy ciałem Najwyższego Pana Kṛṣṇy a Nim Samym. Ale ponieważ komentatorzy nie znają tej nauki o Kṛṣnie, skrywają oni Kṛṣnę i oddzielają Jego osobowość od Jego umysłu, czy też od Jego ciała. Mimo iż jest to całkowitą ignorancją, jeśli chodzi o naukę o Kṛṣnie, niektórzy robią na tym ładny interes, oszukując niewinnych ludzi.

Ci zaś, którzy posiadają naturę demonów również myślą o Kṛṣnie, ale z zazdrością, tak jak Król Kaṁsa, wuj Kṛṣny. On również zawsze myślał o Kṛṣnie, ale myślał o Nim jako o swoim wrogu. Zawsze był niespokojny,

zastanawiając się, kiedy Kṛṣṇa przyjdzie go zabić. Jednak taki sposób myślenia nikomu nie może pomóc. O Kṛṣṇie należy myśleć z miłością i oddaniem. Na tym polega *bhakti*. Powinniśmy bezustannie doskonalić naszą wiedzę o Kṛṣṇie. A jak ma wyglądać to doskonalenie? Należy nauczyć się go od bona fide nauczyciela. Kṛṣṇa jest Najwyższą Osobą Boga i już kilka razy wyjaśnialiśmy, iż ciało Jego nie jest materialne, ale jest wieczną i pełną szczęścia wiedzą. Taki sposób rozmawania o Kṛṣṇie jest bardzo pomocny w zostaniu Jego wielbicielem. Natomiast przyjmowanie wiedzy o Kṛṣṇie z niewłaściwego źródła jest zawsze bezowocne.

Powinniśmy zatem zająć swój umysł wieczną i oryginalną formą Kṛṣṇy i wielbić Go z przekonaniem w sercu, iż jest On Najwyższym. W Indiach są setki i tysiące świątyń poświęconych Kṛṣṇie, gdzie praktykuje się służbę oddania. W takiej właśnie praktyce należy oddawać pokłony Kṛṣṇie. Należy chylić głowę przed Bóstwem i poświęcać Mu swoje myśli, ciało, czynności - wszystko. Dzięki temu można w pełni i trwale pogrążyć się w Nim i ostatecznie przenieść się na Kṛṣṇalokę. Nie należy dać się zwieść pozbawionym skrupułów komentatorom, lecz zaangażować się w dziewięć procesów służby oddania, zaczynając od słuchania i intonowania o Kṛṣṇie. Czysta służba oddania jest największym osiągnięciem ludzkiego społeczeństwa.

W siódmym i ósmym rozdz. *Bhagavad-gīty*, obok *yogi* poznania, *yogi* mistycznej i działania dla zysku, wytłumaczona została czysta służba oddania. Ci, którzy nie są jeszcze całkowicie oczyszczeni mogą być przyciągani przez różne aspekty Najwyższego Pana, jak bezosobowe *brahmajyoti* czy zlokalizowaną Paramātmę, ale czysty wielbiciel bezpośrednio przyjmuje służbę dla Najwyższego Pana.

Jest pewien poemat o Kṛṣṇie, który mówi wyraźnie, że osoby wielbiące półbogów są mało inteligentne i nigdy nie mogą osiągnąć najwyższej nagrody - Kṛṣṇy. Mimo, iż wielbiciel może na początku upadać ze ścieżki, to jednak powinien być uważany za wyższego od wszystkich filozofów i *yogīnów*. Kto zawsze zaangażowany jest w świadomość Kṛṣṇy, ten jest osobą świętą i doskonałą. Jeśli sporadycznie zdarzy mu się popełnić czyn, który nie jest zgodny ze służbą oddania, to stopniowo oczyści się z tego i wkrótce osiągnie całkowitą doskonałość. Czystemu wielbicielowi nie grozi już żaden upadek, jako że osobiście opiekuje się nim Najwyższy Bóg. Więc każda inteligentna osoba powinna bezpośrednio zająć się praktykowaniem procesu świadomości Kṛṣṇy i żyć szczęśliwie, już w tym materialnym świecie. Ostatecznie, z pewnością otrzyma najwyższą nagrodę Kṛṣṇy.

W ten sposób kończą się wyjaśnienia Bhaktivedanty do dziewiątego rozdz. Śrīmad-Bhagavad-gīty, *traktującego o Wiedzy najbardziej poufnej.*

ROZDZIAŁ X

Bogactwo Absolutu

TEKST 1

श्रीभगवानुवाच ।
भूय एव महाबाहो शृणु मे परमं वचः ।
यत्तेऽहं प्रीयमाणाय वक्ष्यामि हितकाम्यया ॥ १ ॥

śrī bhagavān uvāca
bhūya eva mahā-bāho
śṛṇu me paramaṁ vacaḥ
yat te'haṁ prīyamāṇāya
vakṣyāmi hita-kāmyayā

śrī bhagavān uvāca-Najwyższa Osoba Boga rzekł; *bhūyaḥ*-znowu; *eva*-na pewno; *māha-bāho*-O potężnie uzbrojony; *śṛṇu*-posłuchaj; *me*-Mnie; *paramaṁ*-najwyższy; *vacaḥ*-informacja; *yat*-ta, która; *te*-tobie; *aham*-Ja; *prīyamāṇāya*-uważając cię za Swojego przyjaciela; *vakṣyāmi*-mówię; *hita-kāmyayā*-dla twojej korzyści.

TŁUMACZENIE

Najwyższy Pan rzekł: Mój drogi przyjacielu, potężny Arjuno, posłuchaj raz jeszcze Mojej wieści najwyższej, którą wyjawiam ci dla twojej korzyści, i która będzie przyczyną wielkiej dla ciebie radości.

ZNACZENIE

Parāśara Muni tłumaczy słowo *paramam* w następujący sposób: Kto posiada w pełni sześć właściwości: wszelką siłę, sławę, bogactwa, wiedzę, piękno i wyrzeczenie, ten jest *paramam*, czyli Najwyższą Osobą Boga. Kiedy Kṛṣṇa był obecny na tej Ziemi, zamanifestował pełnię tych wszystkich właściwości. Dlatego wielcy mędrcy, chociażby tacy, jak Parāśara Muni, wszyscy oni przyjęli Kṛṣṇę za Najwyższą Osobę Boga. Teraz Kṛṣṇa zdradza Arjunie najbardziej poufną wiedzę o Swoich bogactwach i czynach. Wcześniej, zaczynając od rozdz. siódmego, Pan wytłumaczył mu Swoje różne energie i ich działanie, chcąc w ten sposób umocnić go w oddaniu dla Siebie. W tym rozdz. ponownie mówi o Swoich różnych manifestacjach i specyficznych bogactwach.

Im więcej ktoś słucha o Najwyższym Bogu, tym bardziej umacnia się w swojej służbie oddania dla Niego; dlatego należy zawsze słuchać o Panu w towarzystwie wielbicieli. Rozmowy takie mogą toczyć się tylko pomiędzy tymi, którzy naprawdę pragną być świadomymi Kṛṣṇy. Inni nie mogą brać udziału w takich rozmowach. Kṛṣṇa i Arjuna są przyjaciółmi, i Kṛṣṇa wyraźnie oznajmia Arjunie, że tylko dlatego rozmowy takie mogą mieć miejsce, dla jego korzyści.

TEKST 2

न मे विदुः सुरगणाः प्रभवं न महर्षयः ।
अहमादिर्हि देवानां महर्षीणां च सर्वशः ॥ २ ॥

na me viduḥ sura-gaṇāḥ
prabhavaṁ na maharṣayaḥ
aham ādir hi devānāṁ
maharṣīṇāṁ ca sarvaśaḥ

na-nigdy; *me*-Mój; *viduḥ*-zna; *sura-gaṇāḥ*-półbogowie; *prabhavam*-bogactwa; *na*-nigdy; *maharṣayaḥ*-wielcy mędrcy; *aham*-Ja jestem; *ādiḥ*-

początkiem; *hi*-z pewnością; *devānām*-półbogów; *maharṣīṇām*-wielkich mędrców; *ca*-również; *sarvaśaḥ*-pod każdym względem.

TŁUMACZENIE

Ani zastępy półbogów, ani wielcy mędrcy nie znają Mojego początku, gdyż pod każdym względem Ja jestem źródłem półbogów i mędrców.

ZNACZENIE

Jak oznajmia *Brahma-saṁhitā*, Pan Kṛṣṇa jest Najwyższym Panem. Nikt Go nie przewyższa; On jest przyczyną wszystkich przyczyn. Tutaj Pan również osobiście mówi, że jest On źródłem wszystkich półbogów i mędrców. Nawet półbogowie i wielcy mędrcy nie są w stanie zrozumieć Kṛṣṇy; nie mogą zrozumieć ani Jego imienia, ani Jego osoby, więc jakaż jest pozycja tak zwanych naukowców na tej maleńkiej planecie? Nikt nie może zrozumieć, dlaczego Najwyższy Bóg przychodzi na Ziemię jak zwykła ludzka istota i wykonuje powszednie, a jednak tak wspaniałe czynności. Należy wobec tego wiedzieć, iż uczoność nie jest konieczną kwalifikacją do zrozumienia Kṛṣṇy. Nawet półbogowie i wielcy mędrcy, którzy próbowali poznać Kṛṣṇę poprzez swoje umysłowe spekulacje, nie odnieśli sukcesu. *Śrīmad-Bhāgavatam* mówi wyraźnie, iż nawet wielcy półbogowie nie są w stanie zrozumieć Najwyższej Osoby Boga. Mogą spekulować do granic możliwości swoich niedoskonałych zmysłów i poprzez takie spekulacje dotrzeć do konkluzji impersonalizmu czy czegoś niezamanifestowanego przez trzy siły natury materialnej albo też poprzestać na pewnych wyobrażeniach, lecz nigdy w ten sposób nie poznają Kṛṣṇy.

Tutaj, Pan oznajmia pośrednio tym, którzy chcieliby poznać Prawdę Absolutną: "Spójrz, jestem tutaj obecny jako Najwyższa Osoba Boga. Ja jestem Najwyższym." Należy o tym wiedzieć. Mimo iż nie można zrozumieć niepojętego Pana, który obecny jest osobiście, On niemniej jednak istnieje. W rzeczywistości Kṛṣṇę - który jest wieczny, pełen wiedzy i szczęścia - możemy poznać jedynie poprzez studiowanie Jego słów zawartych w *Bhagavad-gīcie* i *Śrīmad-Bhāgavatam*. Bezosobowego Brahmana mogą poznać nawet już te osoby, które znajdują się w niższej energii Pana, natomiast Osoby Boga nie można poznać tak długo, dopóki nie jest się w pozycji transcendentalnej.

Ponieważ większość ludzi nie potrafi zrozumieć Kṛṣṇy w Jego rzeczywistej sytuacji, z powodu Swojego bezprzyczynowego miłosierdzia, przychodzi On Osobiście, aby okazać łaskę takim spekulantom. Jednakże pomimo niezwy-

kłych czynów Najwyższego Pana, spekulanci ci, z powodu zanieczyszczenia energią materialną, nadal myślą, że Najwyższym jest bezosobowy Brahman. Tylko wielbiciele całkowicie podporządkowani Najwyższemu Panu mogą zrozumieć, dzięki Jego łasce, iż jest On Kṛṣṇą. Wielbiciele Pana nie zajmują się Brahmanem, bezosobową koncepcją Boga. Ich wiara i oddanie doprowadza ich do natychmiastowego podporządkowania się Najwyższemu Panu i dzięki Jego bezprzyczynowej łasce mogą oni zrozumieć Kṛṣṇę. Poza nimi, nikt inny nie może Go zrozumieć. Więc nawet wielcy mędrcy zgodnie odpowiadają na pytanie: Czym jest *ātmā*, czym jest Najwyższy? Jest to Ten, którego musimy wielbić.

TEKST 3

यो मामजमनादिं च वेत्ति लोकमहेश्वरम् ।
असंमूढः स मर्त्येषु सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ ३ ॥

yo mām ajam anādiṁ ca
vetti loka-maheśvaram
asammūḍhaḥ sa martyeṣu
sarva-pāpaiḥ pramucyate

yaḥ-każdy; *mām*-Mnie; *ajam*-nienarodzony; *anādim*-bez początku; *ca*-również; *vetti*-wie; *loka*-planety; *maheśvaram*-najwyższy pan; *asaṁ-mūḍhaḥ*-bez wątpienia; *saḥ*-on; *martyeṣu*-pomiędzy tymi, którzy podlegają śmierci; *sarva-pāpaiḥ*-ze wszystkich następstw grzechów; *pramucyate*-jest wyzwolony.

TŁUMACZENIE

Kto zna Mnie jako nienarodzonego, nie mającego początku, jako Najwyższego Pana wszystkich światów, ten wolnym będąc od wszelkiej ułudy, wolnym jest i od wszelkiego grzechu.

ZNACZENIE

Jak oznajmia rozdz. siódmy, ci którzy próbują wznieść się do platformy realizacji duchowej, nie są zwykłymi ludźmi. Przewyższają oni miliony przeciętych osób nie posiadających wiedzy duchowej. Ale kto spośród tych rzeczywiście próbujących dociec swojej duchowej pozycji zrozumiał, że

Kṛṣṇa jest Najwyższą Osobą Boga, właścicielem wszystkiego, nienarodzonym, ten odniósł największy sukces w realizacji duchowej. Tylko na tym etapie, kiedy w pełni rozumie się najwyższą pozycję Kṛṣṇy, można całkowicie uwolnić się od następstw grzechów.

Użyte tutaj słowo *ajam*, oznaczające "nienarodzony", nie powinno być mylone z żywymi istotami, opisanymi jako *ajam* w rozdz. drugim. Pan różny jest od żywych istot, które rodzą się i umierają z powodu swojego przywiązania do materii. Dusze uwarunkowane zmieniają swoje ciała, ale Jego ciało jest niezmienne. Nawet jeśli przychodzi On do tego świata materialnego, przychodzi jako wiecznie ten Sam, nienarodzony. Dlatego rodz. czwarty mówi, że Pan dzięki Swojej wewnętrznej mocy, nie jest uzależniony od energii materialnej, lecz zawsze usytuowany jest w energii wyższej. Istniał On przed stworzeniem i jest różny od tego Swojego stworzenia. Wszyscy półbogowie zostali stworzeni wewnątrz tego świata materialnego, lecz jeśli chodzi o Kṛṣṇę, to powiedziane jest, iż On nie został stworzony. Zatem Kṛṣṇa różni się nawet od tak wielkich półbogów, jak Brahmā czy Śiva, i wszystkich innych półbogów. Jest On Najwyższą Osobą wszystkich planet.

Śrī Kṛṣṇa jest zatem różny od wszystkiego, co zostało stworzone i każdy kto zna Go takim, natychmiast zostaje wyzwolony od wszystkich następstw swoich grzechów. Aby posiąść wiedzę o Najwyższym Panu, trzeba być wolnym od wszelkich grzesznych czynów. *Bhagavad-gītā* oznajmia, że może On zostać poznany jedynie poprzez służbę oddania i w żaden inny sposób.

Nie należy patrzeć na Kṛṣṇę jak na istotę ludzką. Jak zostało to powiedziane wcześniej, tylko niemądre osoby uważają Go za istotę ludzką. To samo, tylko w inny sposób, zostało powtórzone tutaj. Kto nie jest głupcem i posiada dostateczną inteligencję, aby zrozumieć organiczną pozycję Boga, ten zawsze wolny jest od następstw grzechów.

Jeśli jednak Kṛṣṇa znany jest jako syn Devakī, to jak może być On nienarodzonym? To również zostało wytłumaczone w *Śrīmad-Bhāgavatam*: Kiedy pojawił się On przed Devakī i Vasudevą, nie został urodzony jak zwykłe dziecko. Pojawił się On w Swojej oryginalnej formie, a następnie przemienił się w zwykłe dziecko.

Wszelkie czyny spełniane pod kierunkiem Kṛṣṇy są z natury transcendentalne i nie mogą być zanieczyszczone przez skutki materialne, czy to pomyślne, czy niepomyślne. Koncepcja, że w tym materialnym świecie są rzeczy pomyślne i niepomyślne jest w zasadzie wytworem umysłowym, jako że nie ma tu nic pomyślnego. Wszystko jest niepomyślne, ponieważ sama

maska materialna nie jest pomyślna. My jedynie wyobrażamy sobie, że jest ona pomyślna. Prawdziwa pomyślność zależy od działania w świadomości Kṛṣṇy, w pełnym oddaniu i służbie. Zatem, jeśli w ogóle chcemy, aby nasza działalność była pomyślna, wtedy powinniśmy działać według wskazówek Najwyższego Pana. Takie wskazówki podane są w autorytatywnych pismach, takich jak *Śrīmad-Bhāgavatam* i *Bhagavad-gītā*, albo można je otrzymać od bona fide mistrza duchowego. Ponieważ mistrz duchowy jest reprezentantem Najwyższego Pana, jego wskazówki są bezośrednio wskazówkami Najwyższego Pana. Mistrz duchowy, osoby święte i pisma święte nauczają w ten sam sposób. Nie ma sprzeczności pomiędzy tymi trzema źródłami. Wszelkie czyny spełniane pod takim kierunkiem wolne są od skutków pobożnego czy bezbożnego postępowania w tym świecie materialnym. Transcendentalną postawą wielbiciela w wypełnianiu jego czynności jest wyrzeczenie i to nazywa się *sannyāsa*. Prawdziwym *sannyāsīnem* i *yogīnem* jest każdy, kto postępuje według wskazówek Najwyższego Pana, nie zaś ten, kto przywdziewa szatę *sannyāsīna* czy pozuje na *yogina*.

TEKST 4-5

बुद्धिर्ज्ञानमसंमोहः क्षमा सत्यं दमः शमः ।
सुखं दुःखं भवोऽभावो भयं चाभयमेव च ॥ ४ ॥
अहिंसा समता तुष्टिस्तपो दानं यशोऽयशः ।
भवन्ति भावा भूतानां मत्त एव पृथग्विधाः ॥ ५ ॥

buddhir jñānam asaṁmohaḥ
kṣamā satyaṁ damaḥ śamaḥ
sukhaṁ duḥkhaṁ bhavo'bhāvo
bhayaṁ cābhayam eva ca

ahiṁsā samatā tuṣṭis
tapo dānaṁ yaśo'yaśaḥ
bhavanti bhāvā bhūtānāṁ
matta eva pṛthag-vidhāḥ

buddhiḥ-inteligencja; *jñānam*-wiedza; *asam-mohaḥ*-wolność od wątpliwości; *kṣamā*-przebaczanie; *satyam*-prawdomówność; *damaḥ*-kontrola zmysłów; *śamaḥ*-kontrola umysłu; *sukham*-szczęście; *duḥkham*-nieszczęś-

cie; *bhavaḥ*-narodziny; *abhāvaḥ*-śmierć; *bhayam*-strach; *ca*-również; *abhayam*-wolny od strachu; *eva*-również; *ca*-i; *ahiṁsā*-łagodność; *samatā*-równowaga; *tuṣṭiḥ*-zadowolenie; *tapaḥ*-pokuta; *dānam*-dobroczynność; *yaśaḥ*-sława; *ayaśaḥ*-niesława; *bhavanti*-stają się; *bhāvāḥ*-natury; *bhūtānām*-żywych istot; *mattaḥ*-ode Mnie; *eva*-z pewnością; *pṛthak-vidhāḥ* -odpowiednio zorganizowane.

TŁUMACZENIE

Inteligencja, wiedza, wolność od wątpliwości i złudzenia, dar przebaczania, prawdomówność, samo-kontrola i opanowanie, przyjemność i ból, narodziny, śmierć, strach, odwaga, łagodność, spokój, zadowolenie, wyrzeczenie, dobroczynność, sława i niesława, wszystkie te rzeczy przeze Mnie Samego zostały stworzone.

ZNACZENIE

Różne cechy żywych istot, zarówno dobre, jak i złe, wszystkie one zostały stworzone przez Kṛṣṇę i opisane są tutaj.

Inteligencja jest zdolnością analizowania rzeczy we właściwej perspektywie, a wiedza odnosi się do rozumienia, czym jest duch i czym jest materia. Zwykła wiedza nabyta przez wykształcenie uniwersyteckie odnosi się tylko do materii i tutaj nie jest przyjmowaną jako wiedza. Wiedza oznacza poznanie różnicy pomiędzy duchem a materią. Współczesne wykształcenie nie obejmuje wiedzy o duchu; zajmuje się ono jedynie elementami materialnymi i potrzebami cielesnymi. Dlatego wiedza akademicka nie jest kompletna.

Asaṁmohaḥ, wolność od wątpliwości i ułudy, może zostać osiągnięta przez tego, kto rozumie filozofię trascendentalną i jest zdecydowany. Powoli, ale na pewno uwalnia się on od ułudy. Niczego nie powinno się przyjmować ślepo; wszystko należy przyjmować z uwagą i ostrożnością. Należy praktykować *kṣamę*, czyli przebaczanie, i wybaczać innym drobne obrazy. *Satyam*, prawdomówność, oznacza, że należy przedstawiać fakty takimi, jakimi są, bez błędnej interpretacji, dla korzyści innych. Pewna konwencja społeczna mówi, że prawdę można mówić tylko wtedy, kiedy jest ona przyjemna dla innych. Ale to nie jest prawdomówność. Prawdę należy mówić otwarcie i śmiało, tak aby inni zrozumieli, jak fakty mają się naprawdę. Jeśli jakiś człowiek jest złodziejem i jeśli ludzie zostaną o tym powiadomieni, to jest to prawdą. Prawdy nigdy nie należy ukrywać, mimo iż czasami nie jest ona przyjemna. Prawdomówność wymaga, aby fakty były przedstawiane takimi

jakimi są, dla korzyści innych. Taka jest definicja prawdy.

Samo-kontrola oznacza, iż zmysły nie powinny być angażowane w niepotrzebne uciechy osobiste. Nie ma zakazów, jeśli chodzi o zaspokajanie właściwych potrzeb zmysłowych, ale niepotrzebne oddawanie się uciechom zmysłowym jest szkodliwe, jeśli chodzi o postęp duchowy. Nie należy zatem folgować zmysłom. Również umysł nie powinien zajmować się niepotrzebnymi myślami; to nazywane jest *samaḥ*, czyli spokojem. Nie należy też tracić czasu na rozważania, w jaki sposób zdobyć pieniądze. Jest to robienie złego użytku ze zdolności myślenia. Umysłu należy użyć do poznania pierwszej potrzeby ludzkiej istoty, i to powinno zostać zrobione w sposób autoryzowany. Zdolność myślenia należy rozwijać w towarzystwie osób świętych, mistrzów duchowych i ludzi o wysoko rozwiniętym umyśle, będących autorytetami w pismach świętych. *Sukham*, przyjemność albo szczęście, powinniśmy znajdować zawsze w tym, co jest korzystne dla kultywacji wiedzy duchowej w świadomości Kṛṣṇy. I podobnie, to, co jest bolesne albo co jest przyczyną niedoli jest tym, co nie jest korzystne dla kultywacji świadomości Kṛṣṇy. Należy przyjmować wszystko, co jest pomocne dla rozwoju świadomości Kṛṣṇy i odrzucać wszystko, co dla takiego rozwoju jest niekorzystne.

Należy rozumieć, że *bhava*, narodziny, odnoszą się do ciała. Jeśli chodzi o duszę, to nie rodzi się ona ani nie umiera. O tym mówiliśmy już na początku *Bhagavad-gīty*. Narodzinom i śmierci podlegają istoty wcielone w tym świecie materialnym. Przyczyną strachu jest obawa przed przyszłością. Osoba w świadomości Kṛṣṇy wolna jest od tego strachu, ponieważ dzięki swoim czynom z pewnością powróci ona do nieba duchowego, z powrotem do domu, do Boga. Jej przyszłość jest zatem bardzo świetlana. Inni natomiast nie wiedzą, co przyniesie im przyszłość; nie znają swojego następnego życia. Dlatego są w bezustanym niepokoju. Jeśli chcemy uwolnić się od niepokoju, to najlepszym na to sposobem jest poznanie Kṛṣṇy i ciągłe pozostawanie w świadomości Kṛṣṇy. W ten sposób będziemy wolni od wszelkiego strachu. *Śrīmad-Bhāgavatam* oznajmia, iż przyczyną wszelkiego strachu jest nasze pogrążenie się w złudnej energii. Więc kto nie znajduje się pod wpływem tej energii, kto ma pewność, iż nie jest tym ciałem materialnym, ale duchową cząstką Boga, i dlatego zaangażowany jest w transcendentalną służbę dla NajwyższejOsoby, ten nie ma się czego obawiać. Jego przyszłość jest bardzo promienna. Strach taki właściwy jest osobie, która nie jest świadoma Kṛṣṇy. *Bhayam*, wolność od strachu, możliwa jest tylko dla tego, kto jest w świadomości Kṛṣṇy.

Ahiṁsā, nieużywanie przemocy, łagodność, oznacza, iż nie należy robić niczego, co mogłoby innych przyprawić o nieszczęście albo niepokój. Działalność materialna obiecywana przez tak wielu polityków, socjologów, filantropów, etc., nie przynosi spodziewanych rezultatów, bowiem politycy i filantropi pozbawieni są transcendentalnej wizji; nie wiedzą, co jest naprawdę korzystne dla społeczeństwa ludzkiego. *Ahiṁsā* oznacza, iż ludzie powinni być szkoleni w taki sposób, aby zrobić pełen użytek ze swego ciała. Ciało ludzkie przeznaczone jest do realizacji duchowej, więc każdy ruch czy rząd, który nie sprzyja temu celowi, popełnia gwałt na ludzkim ciele. Łagodnością, czyli nie używaniem przemocy jest tylko to, co sprzyja przyszłemu szczęściu duchowemu ludzi w ogólności.

Samatā, spokój umysłu, odnosi się do wolności od przywiązań i awersji. Nie jest dobrze być za bardzo przywiązanym ani bardzo obojętnym. Należy przyjmować ten świat materialny bez przywiązania i bez niechęci. Podobnie, należy przyjmować to, co jest korzystne dla praktykowania świadomości Kṛṣṇy i odrzucać to, co jest niekorzystne. To nazywane jest *samatā*, zrównoważeniem umysłowym. Osoba w świadomości Kṛṣṇy nie ma nic do odrzucenia ani do przyjmowania, jeśli nie jest to pożyteczne w praktykowaniu świadomości Kṛṣṇy.

Tuṣṭiḥ, zadowolenie, oznacza, że nie należy nieporzebnie gromadzić dóbr. Powinno się być zadowolonym z tego, co otrzymało się dzięki łasce Pana; to nazywa się zadowoleniem. *Tapas* znaczy pokuta albo wyrzeczenie. Jest wiele przepisów i nakazów wedyjskich, które odnoszą się do tego, jak np. wczesne wstawanie i poranna kąpiel w zimnej wodzie. Czasami bardzo trudno jest wstać wcześnie rano, ale każde dobrowolne cierpienie w tym względzie nazywane jest pokutą. Są też pewne zalecenia odnośnie poszczenia w niektórych dniach w miesiącu. Ktoś może niechętnie praktykować takie posty, ale jeśli jest zdecydowany uczynić postęp w nauce o świadomości Kṛṣṇy, powinien je zaakceptować. Jednakże nie powinno się pościć niepotrzebnie albo niezgodnie z zaleceniami *Ved*. Nie należy pościć dla jakichś celów politycznych; według *Bhagavad-gīty* takie poszczenie jest w *guṇie* ignorancji, a wszystko, co robione jest pod wpływem ignorancji i pasji, nie prowadzi do rozwoju duchowego. Wszystko natomiast, co robione jest pod wpływem dobroci, prowadzi do rozwoju; a poszczenie zgodne z zaleceniami *Ved* wzbogaca w wiedzę duchową.

Jeśli chodzi o dobroczynność, to pięćdziesiąt procent swoich dochodów należy oddawać na jakieś dobre cele. A co jest tym dobrym celem? Jest nim

działanie prowadzone w świadomości Kṛṣṇy. Nie tylko jest to dobry cel, ale jest to cel najlepszy. Ponieważ Kṛṣṇa jest dobry, dlatego dobre są też wszystkie Jego cele. Zatem należy wspomagać tę osobę, która zaangażowana jest w świadomość Kṛṣṇy. Według wskazówek literatury wedyjskiej, jałmużnę powinni otrzymywać *bramini*. Praktyki tej przestrzega się nadal, choć niezbyt ściśle. Jednakże jest takie zalecenie, aby dawać *braminom* jałmużnę. Dlaczego? Ponieważ zaangażowani oni są w kultywowanie wiedzy duchowej. *Bramin* powinien całe swoje życie poświęcić dla zrozumienia Brahmana. *Brahma-jana* to ten, który zna Brahmana; nazywany jest on *braminem* (*brāhmaṇa*). Ponieważ cały swój czas poświęca wyższej służbie duchowej, nie ma kiedy zarabiać na własne utrzymanie - i dlatego powinien być wspomagany przez innych. Według literatury wedyjskiej, jałmużnę należy też dawać osobom w wyrzeczonym porządku życia, czyli *sannyāsīnom*. *Sannyāsīni* wędrują od drzwi do drzwi, nie po to, aby otrzymywać pieniądze, ale w celach misyjnych. System ten polega na tym, że chodzą oni od drzwi do drzwi, aby rozbudzić żyjących w małżeństwie ze snu ignorancji. Ponieważ zbyt pochłonięci są oni sprawami rodzinnymi i zapomnieli o prawdziwym celu życia - rozbudzeniu świadomości Kṛṣṇy - więc zadaniem *sannyāsīnów* jest odwiedzać ich i zachęcać do praktykowania świadomości Kṛṣṇy. Jak o tym mówią *Vedy*, należy przebudzić się ze snu ignorancji i dążyć do tego, co powinno się osiągnąć w ludzkiej formie życia. Tej wiedzy i metody nauczają *sannyāsīni*. Zatem należy wspomagać osoby w wyrzeczonym porządku życia i *braminów*. Pieniądze powinny być zawsze wydawane na dobre cele, a nie na jakieś kaprysy.

Yaśaḥ, sławę, należy rozumieć tak jak Pan Caitanya, który powiedział, że człowiek jest sławny wtedy, kiedy jest znany jako wielki wielbiciel Pana. To jest prawdziwą sławą. Jeśli ktoś został wielkim człowiekiem w świadomości Kṛṣṇy i jest znany, wtedy jest naprawdę sławny. Kto nie jest sławny w ten sposób, ten ma złą sławę.

Wszystkie te cechy zamanifestowane są w całym wszechświecie, w społeczeństwie ludzkim i społeczeństwie półbogów. Jest wiele form ludzkich na innych planetach i te cechy istnieją tam również. Kṛṣṇa stwarza wszystkie te cechy dla tych, którzy pragną czynić postęp w świadomości Kṛṣṇy, ale osoby te muszą rozwinąć je same, od wewnątrz. Te wszystkie dobre cechy ustanowione przez Najwyższego Pana rozwija ten, kto angażuje się w służbę dla Najwyższej Osoby.

Cokolwiek mamy złego czy dobrego - źródłem wszystkiego jest Kṛṣṇa. Nic

nie mogłoby się przejawić w tym świecie materialnym, jeśli nie byłoby tego w Kṛṣṇie. To jest wiedzą. Chociaż wiemy, że różne rzeczy zajmują różne pozycje, powinniśmy zdać sobie sprawę z tego, iż wszystko wypływa z Kṛṣṇy.

TEKST 6

महर्षयः सप्त पूर्वे चत्वारो मनवस्तथा ।
मद्भावा मानसा जाता येषां लोक इमाः प्रजाः ॥ ६ ॥

maharṣayaḥ sapta pūrve
catvāro manavas tathā
mad-bhāvā mānasā jātā
yeṣāṁ loka imāḥ prajāḥ

maharṣayaḥ-wielcy mędrcy; *sapta*-siedem; *pūrve*-przed; *catvāraḥ*-czterej; *manavaḥ*-Manu (przodkowie ludzkości); *tathā*-również; *mat-bhāvāḥ*-zrodzeni ze Mnie; *mānasāḥ*-z umysłu; *jātāḥ*-zrodzeni; *yeṣām*-z nich; *loke*-planet; *imāḥ*-cała ta; *prajāḥ*-populacja.

TŁUMACZENIE

Siedmiu wielkich mędrców i czterech innych przed nimi, jak i wszyscy Manu [przodkowie ludzkości] z Mojego umysłu zostali zrodzeni i oni dali początek wszelkiemu stworzeniu na tych planetach.

ZNACZENIE

Pan podaje tutaj w skrócie genealogię populacji wszechświata. Brahmā jest pierwszym stworzeniem zrodzonym z energii Najwyższego Pana, znanej jako Hiranyagarbha. Brahmā dał początek siedmiu wielkim mędrcom, a przed nimi jeszcze czterem innym, znanym jako: Sanaka, Sananda, Sanātnana i Sanatkumāra, i wszystkim Manu. Ci wielcy mędrcy, w liczbie dwudziestu pięciu, są patriarchami wszystkich żywych istot w całym wszechświecie. Jest niezliczona ilość wszechświatów, a w każdym wszechświecie niezliczona ilość planet, z których każda przepełniona jet różnorodymi populacjami. Wszystkie te populacje zrodzone zostały z tych dwudziestu pięciu patriarchów. Brahmā przez tysiąc lat (według czasu półbogów) oddawał się pokutom, zanim, dzięki łasce Kṛṣṇy, dowiedział się, w jaki sposób tworzyć. Wtedy dał początek

Sanace, Sanandzie, Sanātanie i Sanatkumārze, następnie Rudrze, a następnie siedmiu mędrcom; i w ten sposób wszyscy *brāhmaṇas* i *kṣatriyas* zrodzili się z energii Najwyższej Osoby Boga. Brahmā znany jest jako *pitāmaha*, dziadek, a Kṛṣṇa jako *prapitāmaha*, ojciec dziadka. Mówi o tym jedenasty rozdz. *Bhagavad-gīty*. (*Bg.* 11.39)

TEKST 7

एतां विभूतिं योगं च मम यो वेत्ति तत्त्वतः ।
सोऽविकल्पेन योगेन युज्यते नात्र संशयः ॥ ७ ॥

etāṁ vibhūtiṁ yogaṁ ca
mama yo vetti tattvataḥ
so'vikalpena yogena
yujyate nātra saṁśayaḥ

etām-wszystkie te; *vibhūtiṁ*-bogactwa; *yogam ca*-również siły mistyczne; *mama*-Moje; *yaḥ*-każdy; *vetti*-wie; *tattvataḥ*-rzeczywiście; *saḥ*-on; *avikalpena*-niepodzielnie; *yogena*-w służbę oddania; *yujyate*-zaangażowany; *na*-nigdy; *atra*-tutaj; *saṁśayaḥ*-wątpliwości.

TŁUMACZENIE

Kto prawdziwie zna moc i chwałą Moją, ten bez reszty Mnie się oddaje w służbie oddania - co do tego, nie ma żadnych wątpliwości.

ZNACZENIE

Najwyższym szczytem doskonałości duchowej jest wiedza o Najwyższej Osobie Boga. Nie będąc przekonanym o potędze i bogactwach Najwyższego Pana, nie można zaangażować się w służbę oddania. Na ogół ludzie wiedzą, iż Bóg jest wielki, nie wiedzą jednak dokładnie, w jaki sposób Bóg jest wielki. Tutaj jest to powiedziane dokładnie. Jeśli ktoś rzeczywiście wie, jak wielki jest Bóg, wtedy w naturalny sposób staje się duszą podporządkowaną i angażuje się w służbę oddania dla Niego. Jeśli ktoś zna moce i bogactwa Najwyższego, nie ma dla niego innej alternatywy, jak tylko podporządkować się Panu. Taką prawdziwą wiedzę można znaleźć w *Śrīmad-Bhāgavatam, Bhagavad-gīcie* i podobnej literaturze.

Administrowaniem tego wszechświata zajmuje się wielu półbogiem roz-

mieszczonych w całym systemie planetarnym, a naczelnym półbogiem jest Brahmā. Innymi patriarchami są czterej wielcy Kumārowie i Pan Śiva. Jest wielu przodków populacji tego wszechświata i wszyscy oni zrodzili się z Najwyższego Pana Kṛṣṇy. Najwyższa Osoba Boga, Kṛṣṇa, jest przodkiem wszystkich przodków. Są to niektóre z przymiotów Najwyższego Pana. Ten, kto jest mocno przekonany o nich, przyjmuje Kṛṣṇę z wielką wiarą i bez żadnych wątpliwości angażuje się w służbę oddania. Cała ta wiedza konieczna jest w tym celu, abyśmy zwiększyli nasze zainteresowanie służbą miłości dla Pana i całkowicie się Jemu oddali. Nie należy zatem lekceważyć tej wiedzy, a raczej w pełni zrozumieć, jak wielki jest Pan. Znając wielkość Kṛṣṇy, można umocnić się w oddaniu i służbie dla Niego.

TEKST 8

अहं सर्वस्य प्रभवो मत्तः सर्वं प्रवर्तते ।
इति मत्वा भजन्ते मां बुधा भावसमन्विताः ॥ ८ ॥

ahaṁ sarvasya prabhavo
mattaḥ sarvaṁ pravartate
iti matvā bhajante māṁ
budhā bhāva-samanvitāḥ

aham-Ja; *sarvasya*-wszystkich; *prabhavaḥ*-źródło pokoleń; *mattaḥ*-ode Mnie; *sarvam*-wszystko; *pravartate*-emanuje; *iti*-w ten sposób; *matvā*-wiedząc; *bhajante*-oddaje się; *mām*-Mnie; *budhāḥ*-uczony; *bhāva-samanvitāḥ*-z wielką uwagą.

TŁUMACZENIE

Ja jestem źródłem wszystkich światów duchowych i materialnych. Wszystko ze Mnie emanuje. Mędrcy wiedząc o tym doskonale, angażują się w służbę oddania dla Mnie i czczą Mnie z całych serc swoich.

ZNACZENIE

Uczony mędrzec, który dokładnie przestudiował *Vedy* i posiada wiedzę od takich autorytetów, jak Pan Caitanya, i wie, w jaki sposób zastosować te nauki, może zrozumieć, że Kṛṣṇa jest źródłem wszystkiego, zarówno w świecie materialnym, jak i duchowym. Dzięki takiej wiedzy umacnia się on w służbie

oddania dla Najwyższego Pana. Taka osoba nigdy nie może zostać odwiedziona od służby oddania przez żadnych głupców ani ich bzdurne komentarze. Cała literatura wedyjska potwierdza to, że Kṛṣṇa jest źródłem Brahmy, Śivy i wszystkich innych półbogów. *Atharva-veda* mówi: *"yo brahmāṇaṁ vidadhāti: pūrvaṁ yo vai vedāṁś ca gāpayati sma kṛṣṇaḥ."* To właśnie Kṛṣṇa na początku przekazał Brahmie wiedzę wedyjską, który następnie rozszerzył ją w przeszłości. Powiedziane jest też: *"atha puruṣo ha vai nārāyaṇo 'kāmayata prajāḥ sṛjeya ity upakramya."* "Wtedy Najwyższa Osoba Nārāyaṇa zapragnął stworzyć żywe istoty." Powiedziane jest również:

nārāyaṇād brahmā jāyate, nārāyaṇād prajāpatiḥ prajāyate,
nārāyaṇād indro jāyate, nārāyaṇād aṣṭau vasavo jāyante,
nārāyaṇād ekādaśa rudrā jāyante, nārāyaṇād dvādaśādityāḥ.

"Z Nārāyaṇa narodził się Brahmā i z Nārāyaṇa zrodzili się patriarchowie. Nārāyaṇa jest również źródłem Indry, ośmiu Vasu, jedenastu Rudrów i dwunastu Ādityów."

W tych samych *Vedach* jest też powiedziane: *brahmaṇyo devakī-putraḥ*: "Syn Devakī, Kṛṣṇa, jest Najwyższą Osobą." Oraz dalej:

eko vai nārāyaṇa āsīn na brahmā na īśāno nāpo nāgni samau neme
dyāv-āpṛthivī na nakṣatrāṇi na sūryaḥ sa ekākī na ramate tasya
dhyānāntaḥ sthasya yatra chāndogaiḥ kriyamāṇāṣṭakādi-saṁjñakā
stuti-stomaḥ stomam ucyate.

"Na początku stworzenia istniał jedynie On, Najwyższa Osoba, Nārāyaṇa. Nie było Brahmy ani Śivy, ognia ani księżyca, ani gwiazd na niebie, ani słońca. Był jedynie Kṛṣṇa, który wszystko stwarza i wszystkim się raduje."

W wielu *Purāṇach* jest powiedziane, że Pan Śiva został zrodzony z najwyższego, Najwyższego Pana Kṛṣṇy, a *Vedy* oznajmiają, iż wielbić należy właśnie tego Najwyższego Pana, stworzyciela Brahmy i Śivy. W *Mokṣadharma* Kṛṣṇa mówi również: *prājāpatiṁ ca rudraṁ cāpy aham eva sṛjāmi vai tau hi māṁ na vijānīto mama māyā-vimohitau.* "Patriarchowie, Śiva i inni, przeze Mnie zostali stworzeni, lecz ponieważ są pod wpływem Mojej złudnej energii, nie wiedzą, że to Ja jestem ich stwórcą." Również w *Varāḥ-Purāṇa* jest powiedziane: *nārāyaṇaḥ paro devas tasmāj jātaś caturmukhaḥ tasmād rudro 'bhavad devaḥ sa ca sarvajñatāṁ gataḥ.* "Nārāyaṇa jest Najwyższą Osobą Boga i z Niego narodził się Brahmā, który dał początek Panu Śivie."

Pan Kṛṣṇa jest źródłem wszystkich generacji i nazywany jest On oryginalną

przyczyną wszelkiego zaistnienia. Mówi On, że ponieważ "wszystko zostało zrodzone ze Mnie, Ja jestem oryginalnym źródłem wszystkiego. Wszystko zależne jest ode Mnie; nie ma nikogo, kto by Mnie przewyższał." Nie ma kontrolera wyższego od Kṛṣṇy. Kto rozumie Kṛṣṇę w ten sposób, od bona fide mistrza duchowego i z literatury wedyjskiej, kto angażuje całą swoją energię w świadomość Kṛṣṇy, ten staje się prawdziwie wykształconym człowiekiem. W porównaniu z nim, wszyscy inni, którzy nie znają Kṛṣṇy, są właściwie tylko głupcami. Tylko głupiec uważa Kṛṣṇę za zwykłego człowieka. Osoba świadoma Kṛṣṇy nie powinna dać się zwieść głupcom: powinna ona unikać wszystkich nieautoryzowanych komentarzy i interpretacji *Bhagavad-gīty*, i z determinacją i stanowczością kontynuować praktykowanie świadomości Kṛṣṇy.

TEKST 9

मच्चित्ता मद्गतप्राणा बोधयन्तः परस्परम् ।
कथयन्तश्च मां नित्यं तुष्यन्ति च रमन्ति च ॥ ९ ॥

mac-cittā mad-gata-prāṇā
bodhayantaḥ parasparam
kathayantaś ca māṁ nityaṁ
tuṣyanti ca ramanti ca

mat-cittāḥ-umysły całkowicie pogrążone we Mnie; *mat-gata-prāṇāḥ*-życie poświęcone służbie dla Kṛṣṇy; *bodhayantaḥ*-nauczanie; *parasparam*-pomiędzy sobą; *kathayantaḥ ca*-również rozmawiając; *mām*-o Mnie; *nityam*-ciągle; *tuṣyanti*-są zadowoleni; *ca*-również; *ramanti*-radują się transcendentalnym szczęściem; *ca*-również.

TŁUMACZENIE

Myśli Moich czystych wielbicieli zawsze pogrążone są we Mnie, życia ich Mnie są podporządkowane, a rozmowy o Mnie - którymi oświecają się nawzajem - są dla nich źródłem ciągle wzbierającej radości.

ZNACZENIE

Czyści wielbiciele, których cechy zostały wymienione tutaj, całkowicie angażują się w transcendentalną służbę miłości dla Pana. Nic nie jest w stanie odwieść ich myśli od lotosowych stóp Kṛṣṇy. Przedmiotem ich rozmów są

jedynie tematy transcendentalne. Szczególnie ten werset opisuje symptomy właściwe dla czystych wielbicieli, którzy przez dwadzieścia cztery godziny na dobę zaangażowani są w gloryfikowanie rozrywek Najwyższego Pana. Ich serca i dusze są całkowicie i cały czas pogrążone w Kṛṣṇie, a dyskutowanie o Nim z innymi wielbicielami jest dla nich źródłem przyjemności i szczęścia. Na początkowym etapie służby oddania czerpią transcendentalną przyjemność z samej służby, a w dojrzałym stanie osiągają prawdziwą miłość do Boga. Raz osiągnąwszy tą transcendentalną pozycję, mogą rozkoszować się najwyższą doskonałością, którą Pan manifestuje w Swoim królestwie. Pan Caitanya porównuje transcendentalną służbę oddania do zasiewania ziarna w żywej istocie. Jest niezliczona liczba żywych istot podróżujących po różnych planetach wszechświata, lecz spośród nich wszystkich zaledwie parę jest tak szczęśliwych, by spotkać czystego wielbiciela i otrzymać szansę zrozumienia służby oddania. Ta służba oddania jest jak ziarno. Jeżeli zostanie zasiana w sercu żywej istoty i jeśli ta osoba kontynuuje słuchanie i intonowanie Hare Kṛṣṇa, Hare Kṛṣṇa, Kṛṣṇa Kṛṣṇa, Hare Hare/ Hare Rāma, Hare Rāma, Rāma Rāma, Hare Hare, ziarno to owocuje, tak jak nasienie drzewa owocuje, jeśli jest regularnie podlewane. Duchowa roślinka służby oddania stopniowo rośnie, aż zaczyna penetrować pokrycie tego wszechświata materialnego i wchodzi w promienie *brahmajyoti* w niebie duchowym. Rosnąc dalej w niebie duchowym, osiąga oną najwyższą planetę, która nazywana jest Goloka Vṛndāvana, najwyższą planetą Kṛṣṇy. Ostatecznie roślinka ta przyjmuje schronienie u lotosowych stóp Kṛṣṇy, i tam spoczywa. Stopniowo, tak jak zwykła roślina, kwitnie ona i owocuje, a proces podlewania w postaci intonowania i słuchania jest kontynuowany. Ta roślinka służby oddania została dokładnie opisana w *Caitanya-caritāmṛta*, gdzie jest powiedziane, że kiedy przyjmuje ona schronienie lotosowych stóp Kṛṣṇy, następuje wtedy całkowite pogrążenie się w miłości do Boga i osoba taka nawet przez moment nie może żyć w rozłączeniu z Panem - tak jak ryba nie może żyć bez wody. Na takim etapie, w kontakcie z Najwyższym Panem, wielbiciel rzeczywiście osiąga cechy transcendentalne.

Szczególnie *Śrīmad-Bhāgavatam* jest przepełnione opisami związków pomiędzy Najwyższym Panem i Jego wielbicielami; dlatego też jest ono bardzo drogie wszystkim wielbicielom Pana. Opisy te nie mają nic wspólnego z czynami materialnymi, zadowalaniem zmysłów czy wyzwoleniem. *Śrīmad-Bhāgavatam* jest jedyną narracją, która w pełni opisuje transcendentalną naturę Najwyższego Pana i Jego wielbicieli. Dlatego też dusza zrealizowana w

świadomości Kṛṣṇy czerpie niekończącą się przyjemność ze słuchania takiej literatury transcendentalnej, tak jak młody chłopiec i dziewczyna czerpią przyjemność z obcowania ze sobą.

TEKST 10

तेषां सततयुक्तानां भजतां प्रीतिपूर्वकम् ।
ददामि बुद्धियोगं तं येन मामुपयान्ति ते ॥ १० ॥

teṣāṁ satata-yuktānāṁ
bhajatāṁ prīti-pūrvakam
dadāmi buddhi-yogaṁ taṁ
yena mām upayānti te

teṣām-im; *satata-yuktānām*-zawsze zaangażowani; *bhajatām*-w służbie oddania; *prīti-pūrvakam*-w miłosnym uniesieniu; *dadāmi*-daję; *buddhi-yogam*-prawdziwą inteligencję; *tam*-to; *yena*-przez którą; *mām*-do Mnie; *upayānti*-przyjdą; *te*-oni.

TŁUMACZENIE

Tym, którzy zawsze są Mi oddani i z miłością Mnie wielbią, Ja daję wiedzę, która do Mnie ich prowadzi.

ZNACZENIE

Bardzo znaczące w tym wersie jest słowo *buddhi-yogam*. Możemy sobie przypomnieć, że w rozdz. drugim, Pan instruując Arjunę, powiedział, że naucza go sposobem *buddhi-yogi*. Teraz wytłumaczono, co to jest *buddhi-yoga*. Samo *buddhi-yogam* jest działaniem w świadomości Kṛṣṇy i to jest najwyższą inteligencją. *Buddhi* oznacza inteligencję, a *yogam* znaczy czynności mistyczne albo rozwój mistyczny. Kiedy ktoś próbuje powrócić do domu, z powrotem do Boga, i w pełnej świadomości Kṛṣṇy zaczyna pełnić służbę oddania, wtedy jego działanie nazywane jest *buddhi-yogam*. Innymi słowy, *buddhi-yogam* jest procesem, dzięki któremu można wydostać się z sideł tego materialnego świata. Ostatecznym celem postępu jest Kṛṣṇa. Ludzie nie wiedzą o tym; dlatego tak ważne jest obcowanie z wielbicielami i bona fide mistrzem duchowym. Należy wiedzieć, iż celem jest Kṛṣṇa i kiedy cel ten zostanie wyznaczony, wtedy ścieżka powoli, ale progresywnie jest pokony-

wana i ostateczny cel zostaje osiągnięty.

Kto zna cel życia, ale przywiązany jest do owoców swoich czynów, ten działa w *karma-yodze*. Kiedy wie, iż celem jest Kṛṣṇa, ale znajduje przyjemność w spekulacjach umysłowych, zamierzając w ten sposób poznać Kṛṣṇę, działa w *jñāna-yodze*. A jeśli zna cel i szuka Kṛṣṇy całkowicie w świadomości Kṛṣṇy, poprzez służbę oddania, działa wtedy w *bhakti-yodze*, czyli *buddhi-yodze*, która jest *yogą* kompletną. Ta kompletna *yoga* jest najwyższą doskonałością życia.

Ktoś może mieć bona fide mistrza duchowego i może być związany z organizacją duchową, lecz jeśli nie jest wystarczająco inteligentny, aby uczynić postęp, wtedy Kṛṣṇa udziela mu instrukcji od wewnątrz, tak, aby ostatecznie mógł on bez trudu Go osiągnąć. Wymaganą kwalifikacją jest ciągłe zaangażowanie w świadomość Kṛṣṇy i pełnienie z miłością i oddaniem wszelkiego rodzaju służb. Osoba taka powinna wykonywać pewien rodzaj pracy dla Kṛṣṇy i praca ta powinna być wykonywana z miłością. Jeśli wielbiciel jest wystarczająco inteligentny, uczyni on postęp na ścieżce samorealizacji. Pan daje szansę czynienia postępu i ostatecznego osiągnięcia Go każdemu, kto jest szczery i oddany w wypełnianiu czynności służby oddania.

TEKST 11

तेषामेवानुकम्पार्थमहमज्ञानजं तमः ।
नाशयाम्यात्मभावस्थो ज्ञानदीपेन भास्वता॥११॥

teṣām evānukampārtham
aham ajñāna-jaṁ tamaḥ
nāśayāmy ātma-bhāvastho
jñāna-dīpena bhāsvatā

teṣām-dla nich; *eva*-z pewnością; *anukampā-artham*-aby okazać szczególną łaskę; *aham*-Ja; *ajñāna-jam*-z powodu ignorancji; *tamaḥ*-ciemność; *nāśayāmi*-rozpraszam; *ātma*-wewnątrz; *bhāvasthaḥ*-nich; *jñāna*-wiedzy; *dīpena*-lampą; *bhāsvatā*-błyszczącą.

TŁUMACZENIE

Pełen współczucia dla nich, Ja - który przebywam w ich sercach - rozpraszam świetlistą lampą wiedzy ciemność zrodzoną z ignorancji.

ZNACZENIE

Kiedy Pan Caitanya rozpowszechniał w Benares intonowanie Hare Kṛṣṇa, Hare Kṛṣṇa, Kṛṣṇa Kṛṣṇa, Hare Hare/ Hare Rāma, Hare Rāma, Rāma Rāma, Hare Hare, tysiące ludzi podążało za Nim. Prakāśānanda, bardzo wpływowy w tym czasie uczony w Benares, wyśmiewał Pana Caitanyę, nazywając go sentymentalistą. Zdarza się, że filozofowie krytykują wielbicieli; sądzą bowiem, że większość wielbicieli Pana znajduje się w ciemnościach ignorancji i z punktu widzenia filozofii są oni naiwnymi sentymentalistami. W rzeczywistości jednak nie jest to prawdą. Są wielce kształceni naukowcy, którzy przedkładają filozofię oddania ponad wszelkie inne, ale nawet jeśli wielbiciel nie korzysta z ich literatury czy z pomocy swojego mistrza duchowego, to jeśli jest on szczery w służbie oddania, otrzymuje pomoc od Kṛṣṇy z wewnątrz swego serca. Więc szczery wielbiciel, zaangażowany w służbę oddania, nie może być pozbawiony wiedzy. Jedyną kwalifikacją jest to, aby pełnił służbę oddania w pełnej świadomości Kṛṣṇy.

Współcześni filozofowie uważają, iż nikt bez wyjątku nie może posiadać czystej wiedzy. Dla nich Najwyższy Pan daje tą odpowiedź: ci, którzy zaangażowani są w czystą służbę oddania, mimo iż mogą nie posiadać dostatecznego wykształcenia i dostatecznej wiedzy o zasadach wedyjskich, otrzymują pomoc od Najwyższego Pana. To właśnie oznajmia ten werset.

Najwyższy Pan mówi Arjunie, że zasadniczo nie można zrozumieć Najwyższej Prawdy, Prawdy Absolutnej, Najwyższej Osoby Boga, jedynie przez spekulacje. Najwyższa Prawda jest tak ogromna, iż niemożliwością jest zrozumienie czy osiągnięcie Go jedynie przez wysiłek umysłowy. Człowiek może spekulować miliony lat, lecz jeśli nie ma w nim oddania, jeśli nie jest on miłośnikiem Najwyższej Prawdy, nigdy nie zrozumie Kṛṣṇy, czyli tej Prawdy Najwyższej. Jedynie przez służbę oddania można zadowolić Najwyższą Prawdę, Kṛṣṇę, który poprzez Swoją niepojętą energię objawia się w sercu Swojego czystego wielbiciela. Czysty wielbiciel zawsze ma Kṛṣṇę w swoim sercu; dlatego jest On jak słońce, które rozprasza ciemność ignorancji. Jest to szczególna łaska, którą Kṛṣṇa obdarza Swojego czystego wielbiciela.

Z powodu zanieczyszczeń nagromadzonych w obcowaniu z materią poprzez wiele, wiele milionów żywotów, nasze serce przykryte jest prochem materializmu. Ale kiedy zangażujemy się w służbę oddania i bezustannie będziemy intonować Hare Kṛṣṇa, brud ten szybko zostanie zlikwidowany i wzniesiemy się do platformy czystej wiedzy. Ostateczny cel, Viṣṇu, może zostać osiągnięty jedynie przez to intonowanie i przez pełnienie służby

oddania, a nie przez umysłowe spekulacje czy jałowe dysputy. Czysty wielbiciel nie musi martwić się o potrzeby życia. Nie musi być niespokojny, ponieważ gdy usunie on ciemność ze swojego serca, wszystko automatycznie otrzyma od Najwyższego Pana, który zadowolony jest z jego służby. W tym zawiera się istota nauk *Gīty*. Przez studiowanie *Bhagavad-gīty* można zostać duszą całkowicie podporządkowaną Panu i zaangażować się w czystą służbę oddania. Pod opieką Pana, wielbiciel staje się wolny od wszelkiego skażonego materializmem wysiłku.

TEKST 12-13

अर्जुन उवाच ।
परं ब्रह्म परं धाम पवित्रं परमं भवान् ।
पुरुषं शाश्वतं दिव्यमादिदेवमजं विभुम् ॥१२॥
आहुस्त्वामृषयः सर्वे देवर्षिर्नारदस्तथा ।
असितो देवलो व्यासः स्वयं चैव ब्रवीषि मे ॥१३॥

arjuna uvāca
paraṁ brahma paraṁ dhāma
pavitraṁ paramaṁ bhavān
puruṣaṁ śāśvataṁ divyam
ādi-devam ajaṁ vibhum

āhus tvām ṛṣayaḥ sarve
devarṣir nāradas tathā
asito devalo vyāsaḥ
svayaṁ caiva bravīṣi me

arjunaḥ uvāca-Arjuna rzekł; *param*-najwyższa; *brahma*-prawda; *param*-najwyższy; *dhāma*-środki egzystencji; *pavitram*-najczystszy; *paramam*-najwyższy; *bhavān*-Ty Sam; *puruṣam*-osoba; *śāśvatam*-oryginalna; *divyam*-transcendentalna; *ādi-devam*-pierwotny Pan; *ajam*-nienarodzony; *vibhum*-największy; *āhuḥ*-mówią; *tvām*-o Tobie; *ṛṣayaḥ*-mędrcy; *sarva*-wszyscy; *devarṣiḥ*-mędrzec pomiędzy półbogami; *nāradaḥ*-Nārada; *tathā*-również; *asitaḥ*-Asita; *devalaḥ*-Devala; *vyāsaḥ*-Vyāsa; *svayam*-osobiście; *ca*-również; *eva*-z pewnością; *bravīṣi*-tłumaczysz; *me*-Mnie.

TŁUMACZENIE

Arjuna rzekł: Ty jesteś Najwyższym Brahmanem, ostateczną najwyższą siedzibą i oczyszczeniem, Absolutną Prawdą, i wieczną Boską Osobą. Ty jesteś pierwotnym Bogiem, transcendentalnym i oryginalnym, i Ty jesteś nienarodzonym, wszech-przenikającym pięknem. Wszyscy wielcy mędrcy, tacy jak Nārada, Asita, Devala i Vyāsa, mówią tak o Tobie, a teraz Ty Sam mi to oznajmiasz.

ZNACZENIE

W tych dwóch wersetach Najwyższy Pan daje szansę współczesnym filozofom, gdyż wyraźnie z nich wynika, że Najwyższy różni się od duszy indywidualnej. Arjuna, wysłuchawszy czterech zasadniczych wersetów *Bhagavad-gīty* w tym rozdz., całkowicie uwolnił się od wszelkich wątpliwości i zaakceptował Kṛṣṇę jako Najwyższą Osobę Boga. Natychmiast śmiało oznajmia: "Ty jesteś Parabrahmanem, Najwyższą Osobą Boga." Wcześniej Kṛṣṇa powiedział, iż On jest stwórcą wszystkiego i każdego. Każdy półbóg i każda istota ludzka zależna jest od Niego, chociaż z powodu ignorancji uważają się za absolutnych i niezależnych od Najwyższego Pana Kṛṣṇy. Ignorancja taka może zostać całkowicie usunięta poprzez pełnienie służby oddania. To zostało już wytłumaczone przez Pana w wersecie poprzednim. Teraz, dzięki Jego łasce i zgodnie ze wskazówkami wedyjskimi, Arjuna akceptuje Go jako Najwyższą Prawdę. Kiedy nazywa Kṛṣṇę Najwyższą Osobą Boga, Prawdą Absolutną, nie jest to jedynie pochlebstwo dla bliskiego przyjaciela. Wszystko, co Arjuna mówi w tych dwóch wersetach, potwierdzone jest przez prawdę wedyjską. Wedyjskie przekazy potwierdzają, że jedynie ten, kto pełni służbę oddania dla Najwyższego Pana, może Go poznać, podczas gdy dla innych jest to niemożliwe, W pismach wedyjskich znajdziemy potwierdzenie każdego poszczególnego słowa z tych dwóch wypowiedzianych przez Arjunę wersetów.

Kena Upaniṣad oznajmia, iż Najwyższy Brahman jest dla wszystkiego spoczynkiem, a Kṛṣṇa już wcześniej wytłumaczył, że wszystko spoczywa w Nim. *Muṇḍaka Upaniṣad* potwierdza, że Najwyższy Pan, w którym wszystko spoczywa, może zostać zrealizowany jedynie przez tych, którzy bezustannie myślą o Nim. To bezustanne myślenie o Kṛṣṇie nazywa się *smaraṇam* i jest jednym z procesów służby oddania. Tylko poprzez służbę oddania dla Kṛṣṇy można zrozumieć swoją pozycję i uwolnić się od tego materialnego ciała.

Vedy mówią o Najwyższym Panu jako o najczystszym z czystych. Kto rozumie, że Kṛṣṇa jest najwyższą czystością, ten może zostać oczyszczony z wszelkich grzechów. Lecz nie może uwolnić się od grzechów ten, kto nie podporządkował się Najwyższemu Panu. Tak więc uznanie Kṛṣṇy przez Arjunę za najwyższą czystość zgodne jest z literaturą wedyjską. Potwierdzają to również wielkie osobistości, z których największą jest Nārada.

Kṛṣṇa jest Najwyższą Osobą Boga i dlatego powinniśmy zawsze medytować o Nim, czerpiąc radość ze swojego transcendentalnego z Nim związku. Jest On najwyższym bytem i wolny jest od potrzeb cielesnych, narodzin i śmierci. Nie tylko Arjuna potwierdza to, ale cała literatura wedyjska, *Purāṇy* i przekazy historyczne. Cała literatura wedyjska opisuje Kṛṣṇę w ten sposób i On Sam mówi o Sobie w rozdz. czwartym: "Chociaż jestem nienarodzonym, pojawiam się na tej ziemi, aby ustanowić zasady religijne." Jest On również najwyższym początkiem. Sam nie mając źródła, jest przyczyną wszystkich przyczyn i wszystko emanuje z Niego. Tą doskonałą wiedzę o Nim można otrzymać dzięki Jego łasce.

Arjuna mógł przemówić w ten sposób dzięki łasce Kṛṣṇy. Jeśli chcemy zrozumieć *Bhgavad-gītę*, powinniśmy przyjąć oznajmienia tych dwu wersetów. Nazywane jest to systemem *paramparā*, zaakceptowaniem sukcesji uczniów. Nie można zrozumieć *Bhagavad-gīty* nie będąc w sukcesji uczniów. Nie jest to możliwe na drodze tak zwanego wykształcenia akademickiego. Na nieszczęście, osoby dumne z takiego wykształcenia, nie zważając na tak wiele dowodów literatury wedyjskiej, uparcie utrzymują, iż Kṛṣṇa jest tylko zwykłą osobą.

TEKST 14

सर्वमेतदृतं मन्ये यन्मां वदसि केशव ।
न हि ते भगवन्व्यक्तिं विदुर्देवा न दानवाः ॥१४॥

sarvam etad ṛtaṁ manye
yan māṁ vadasi keśava
na hi te bhagavan vyaktiṁ
vidur devā na dānavāḥ

sarvam-wszystkie; *etat*-te; *ṛtam*-prawdy; *manye*-przyjmuję; *yat*-które; *mām*-mnie; *vadasi*-Ty przekazujesz; *keśava*-O Kṛṣṇo; *na*-nigdy; *hi*-z pewnością; *te*-Twoje; *bhagavan*-O Osobo Boga; *vyaktim*-objawienie; *viduḥ*-mogą wiedzieć; *devāḥ*-półbogowie; *na*-ani nie; *dānavāḥ*-demony.

TŁUMACZENIE

O Kṛṣṇo, całkowicie przyjmuję za prawdę wszystko to, co usłyszałem od Ciebie. Ani półbogowie, ani demony, O Panie, nie znają Twojej Osoby.

ZNACZENIE

Arjuna zapewnia tutaj, iż niewierzące, demoniczne z natury osoby nie mogą poznać Kṛṣṇy. Nie znają Go nawet półbogowie, a cóż dopiero mówić o tak zwanych naukowcach tego współczesnego świata? Dzięki łasce Najwyższego Pana, Arjuna zrozumiał, iż Najwyższą Prawdą jest Kṛṣṇa, i że jest On doskonały. Ponieważ Arjuna jest autorytetem, jeśli chodzi o rozumienie *Bhagavad-gīty*, my powinniśmy pójść w jego ślady. Jak wiemy z rozdz. czwartego, stary system *paramparā* (sukcesji uczniów) dla zrozumienia nauk *Bhagavad-gīty* został przerwany i dlatego Kṛṣṇa, poprzez Arjunę (którego uważał za Swojego bliskiego przyjaciela i wielkiego wielbiciela) odnowił sukcesję uczniów. Dlatego, jak zostało to przedstawione w naszym wprowadzeniu, *Bhagavad-gītę* należy poznawać w systemie *paramparā*. Kiedy system *paramparā* został przerwany, Arjuna został wybrany tym, który miał go odnowić. Przyjęcie przez Arjunę wszystkiego, co powiedział Kṛṣṇa, powinno być gorliwie naśladowane. Albowiem tylko wtedy będziemy mogli zrozumieć istotę *Bhagavad-gīty* i tylko wtedy będziemy mogli zrozumieć, że Kṛṣṇa jest Najwyższą Osobą Boga.

TEKST 15

स्वयमेवात्मनात्मानं वेत्थ त्वं पुरुषोत्तम।
भूतभावन भूतेश देवदेव जगत्पते ॥१५॥

svayam evātmanātmānaṁ
vettha tvaṁ puruṣottama
bhūta-bhāvana bhūteśa
deva-deva jagat-pate

svayam-osoba; *eva*-z pewnością; *ātmanā*-przez Siebie; *ātmānam*-Siebie; *vettha*-znasz; *tvam*-Ty; *puruṣottama*-O największy spośród wszystkich osób; *bhūta-bhāvana*-O początku wszystkiego; *bhūteśa*-O Panie wszystkiego; *deva-deva*-O Panie wszystkich półbogów; *jagat-pate*-O Panie całego wszechświata.

TŁUMACZENIE

Zaprawdę, tylko Ty Sam znasz Siebie poprzez Swoje moce, O początku wszystkiego, Panie wszystkich istot, Panie wszystkich półbogów, O Najwyższa Osobo, Panie wszechświata!

ZNACZENIE

Najwyższy Pan Kṛṣṇa może zostać poznany tylko przez osoby, które są w związku z Nim poprzez pełnienie służby oddania, tak jak Arjuna i jego następcy. Osoby o naturze demonicznej czy o mentalności ateistów nie mogą poznać Kṛṣṇy. Spekulacja umysłowa, która oddala od Najwyższego Pana jest poważnym grzechem, a kto nie zna Kṛṣṇy, ten nie powinien pisać komentarzy do *Bhagavad-gīty*. Jest ona przekazem Kṛṣṇy i ponieważ jest nauką Kṛṣṇy, należy poznawać ją od Kṛṣṇy, tak jak poznawał ją Arjuna. Nie należy przyjmować tej nauki od ateistów.

Najwyższa Prawda realizowana jest w trzech aspektach: jako bezosobowy Brahman, jako zlokalizowana Paramātmā i ostatecznie - jako Najwyższa Osoba Boga. Więc na ostatnim etapie poznawania Prawdy Absolutnej dochodzi się do Najwyższej Osoby Boga. Człowiek wyzwolony, a nawet zwykły człowiek, może zrealizować bezosobowego Brahmana albo zlokalizowaną Paramātmę, jednakże nie może on zrozumieć osoby Boga z wersetów, które mówione są przez tę Osobę, Kṛṣṇę. Czasami impersonaliści akceptują Kṛṣṇę jako Bhagavāna albo uznają Jego autorytet. Jednakże wiele wyzwolonych osób nie może zrozumieć Kṛṣṇy jako Puruṣottamy, Najwyższej Osoby, ojca wszystkich żywych istot. Dlatego Arjuna zwraca się do Niego jako do Puruṣottamy. I nawet jeśli ktoś dojdzie do rozumienia, że On jest ojcem wszystkich żywych istot, to jednak nadal może nie znać Go jako najwyższego kontrolera. Dlatego został On tutaj nazwany Bhūteśa, najwyższym kontrolerem każdego. A nawet jeśli ktoś zna Kṛṣṇę jako najwyższego kontrolera wszystkich żywych istot, to ciągle może nie wiedzieć, iż jest On źródłem wszystkich półbogów. Dlatego został tutaj nazwany Devadeva, Bogiem czczonym przez wszystkich półbogów. I jeśli nawet ktoś zna Go jako Boga wszystkich półbogów, może nie wiedzieć, iż jest On właścicielem wszystkiego. Dlatego Arjuna nazwał Go tutaj Jagatpati. W ten sposób została przedstawiona tutaj prawda o Kṛṣṇie, którą zrealizował Arjuna, i my powinniśmy pójść w jego ślady, aby zrozumieć Kṛṣṇę takim, jakim On jest.

TEKST 16

वक्तुमर्हस्यशेषेण दिव्या ह्यात्मविभूतयः ।
याभिर्विभूतिभिर्लोकानिमांस्त्वं व्याप्य तिष्ठसि ॥१६॥

vaktum arhasy aśeṣeṇa
divyā hy ātma-vibhūtayaḥ
yābhir vibhūtibhir lokān
imāṁs tvaṁ vyāpya tiṣṭhasi

vaktum-powiedzieć; *arhasi*-zasługujesz; *aśeṣeṇa*-dokładnie; *divyā*-boskie; *hi*-z pewnością; *ātma*-Ty Sam; *vibhūtayaḥ*-bogactwa; *yābhiḥ*-przez które; *vibhūtibhiḥ*-bogactwa; *lokān*-wszystkie planety; *imān*-te; *tvam*-Ty; *vyāpya*-przenikający; *tiṣṭhasi*-pozostajesz.

TŁUMACZENIE

Opowiedz mi, proszę, dokładnie o Swoich boskich mocach, poprzez które przenikasz te światy i w nich pozostajesz.

ZNACZENIE

Z wersetu tego wynika, iż Arjuna jest już usatysfakcjonowany poznaniem Najwyższego Pana Kṛṣṇy. Dzięki łasce Kṛṣṇy, Arjuna ma osobiste doświadczenie, inteligencję i wiedzę, i wszystko cokolwiek można zdobyć za ich pośrednictwem. I zrozumiał on Kṛṣṇę jako Najwyższą Osobę Boga. Mimo iż on sam nie ma żadnych wątpliwości, to jednak prosi Kṛṣṇę, aby wytłumaczył mu Swoją wszech-przenikającą naturę, tak aby w przyszłości ludzie, a szczególnie impersonaliści, mogli zrozumieć, w jaki sposób istnieje On w Swoim wszech-przenikającym aspekcie poprzez Swoje różne energie. Należy wiedzieć, że Arjuna zadaje to pytanie w imieniu zwykłych ludzi.

TEKST 17

कथं विद्यामहं योगिंस्त्वां सदा परिचिन्तयन् ।
केषु केषु च भावेषु चिन्त्योऽसि भगवन्मया ॥१७॥

katham vidyām aham yogiṁs
tvāṁ sadā paricintayan
keṣu keṣu ca bhāveṣu
cintyo'si bhagavan mayā

katham-w jaki sposób; *vidyām aham*-powinienem wiedzieć; *yogin*-O najwyższy mistyku; *tvām*-Ty; *sadā*-zawsze; *paricintayan*-myśląc; *keṣu*-w których; *keṣu*-w których; *ca*-również; *bhāveṣu*-natura; *cintyaḥ asi*-jesteś pamiętany; *bhagavan*-O Najwyższy; *mayā*-przeze Mnie.

TŁUMACZENIE

W jaki sposób powinienem medytować o Tobie? O której z Twych rozlicznych form mam rozmyślać, O Błogosławiony Panie?

ZNACZENIE

Jak o tym była mowa w rozdz. poprzednim, Najwyższa Osoba Boga pozostaje pod przykryciem Swojej *yoga-māyi* i zobaczyć mogą Go tylko dusze podporządkowane Jemu i wielbiciele. Teraz Arjuna przekonany jest, że jego przyjaciel, Kṛṣṇa, jest Najwyższym Bogiem, ale chce on poznać główny proces, poprzez który wszech-przenikający Pan może zostać zrozumiany przez zwykłego człowieka. Żaden zwykły człowiek, włączając w to demonów i ateistów, nie może znać Kṛṣṇy, który strzeżony jest przez Swoją energię *yoga-māyę*. Więc znowu Arjuna zadaje te pytania dla ich korzyści. Zaawansowany wielbiciel Najwyższego Pana zainteresowany jest nie tylko swoim własnym zrozumieniem, ale i tym, w jaki sposób cały rodzaj ludzki może zostać oświecony wiedzą. Powodowany miłosierdziem, jako że jest on Vaiṣṇavą, wielbicielem, Arjuna pragnie tę wiedzę o wszech-przenikalności Najwyższego Pana udostępnić zwykłemu człowiekowi. Nazywa tu Kṛṣṇę *yogīnem*, ponieważ Śrī Kṛṣṇa jest Panem energii *yoga-māya*, której może używać do zasłaniania się lub odsłaniania przed zwykłym człowiekiem. Zwykły człowiek, który nie ma miłości do Kṛṣṇy, nie może zawsze myśleć o Kṛṣṇie; dlatego musi on myśleć materialnie. Arjuna bierze tutaj pod uwagę materialistyczny sposób myślenia ludzi w tym świecie. Ponieważ materialiści nie mogą zrozumieć Kṛṣṇy w sposób duchowy, otrzymują oni radę, aby skoncentrowali swój umysł na rzeczach fizycznych i zobaczyli, w jaki sposób Kṛṣṇa manifestuje się poprzez przedmioty fizyczne.

TEKST 18

विस्तरेणात्मनो योगं विभूतिं च जनार्दन ।
भूयः कथय तृप्तिर्हि शृण्वतो नास्ति मेऽमृतम् ॥१८॥

vistareṇātmano yogaṁ
vibhūtiṁ ca janārdana
bhūyaḥ kathaya tṛptir hi
śṛṇvato nāsti me'mṛtam

vistareṇa-w opisie; *ātmanaḥ*-o Sobie; *yogam*-moce mistyczne; *vibhūtim* -bogactwa; *ca*-również; *janārdana*-O zabójco ateistów; *bhūyaḥ*-ponownie; *kathaya*-opisz; *tṛptiḥ*-zadowolenie; *hi*-z pewnością; *śṛṇvataḥ*-słuchając; *na asti*-nie ma; *me*-mój; *amṛtam*-nektar.

TŁUMACZENIE

Opowiedz mi jeszcze raz dokładnie, O Janārdano [Kṛṣṇo], o swych potężnych mocach i chwałach, o których słuchać mogę niestrudzenie, zawsze spragniony - ambrozji podobnych - słów Twoich.

ZNACZENIE

Podobne zdania zostały wypowiedziane do Sūty Gosvāmīego przez *ṛṣich* z Naimiṣāraṇya, którym przewodniczył Śaunaka. Oto te zdania:

vayaṁ tu na vitṛpyāma uttama-śloka-vikrame
yac chṛṇvatāṁ rasa-jñānāṁ svādu svādu pade pade.

"Nawet bezustannie słuchając o transcendentalnych rozrywkach Kṛṣny, wysławianego przez hymny wedyjskie, nigdy nie można nasycić się się nimi. Ci, którzy mogą wejść w transcendentalny związek z Kṛṣṇą, na każdym kroku rozkoszują się opisami rozrywek Pana." Dlatego Arjuna pragnie słuchać o Kṛṣnie, szczególnie o tym, w jaki sposób jest On wszech-przenikającym Najwyższym Panem.

Każde opowiadanie czy zdanie dotyczące Kṛṣny podobne jest nektarowi, *amṛtam*. Nektaru tego można skosztować przez praktyczne doświadczenie. Współczesne opowiadania, wymysły i historyjki, różne są od opisów transcendentalnych rozrywek Pana i słuchanie takich opowiadań prowadzi do

zmęczenia i przesytu, ale nigdy nie można się zmęczyć słuchaniem o Kṛṣṇie. Jest tak dlatego, że opowiadania te - rodem z całego wszechświata - pełne są odnośników do rozrywek inkarnacji Boga. Np. *Purāṇy* są opowiadaniami z wieków przeszłych, które relacjonują rozrywki różnych inkarnacji Pana. W ten sposób tematy te pozostają zawsze świeże, pomimo wielokrotnego czytania.

TEKST 19

श्रीभगवानुवाच ।
हन्त ते कथयिष्यामि दिव्या ह्यात्मविभूतयः ।
प्राधान्यतः कुरुश्रेष्ठ नास्त्यन्तो विस्तरस्य मे ॥१९॥

śrī bhagavān uvāca
hanta te kathayiṣyāmi
divyā hy ātma-vibhūtayaḥ
prādhānyataḥ kuru-śreṣṭha
nāsty anto vistarasya me

śrī bhagavān uvāca-Najwyższa Osoba Boga rzekł; *hanta*-tak; *te*-tobie; *kathayiṣyāmi*-powiem; *divyāḥ*-boskie; *hi*-z pewnością; *ātma-vibhūtayaḥ*-własne bogactwa; *prādhānyataḥ*-zasadniczo; *kuruśreṣṭha*-O najlepszy spośród Kaurawów; *na asti*-nie ma; *antaḥ*-granicy; *vistarasya*-do rozmiarów; *me*-Moje.

TŁUMACZENIE

Błogosławiony Pan rzekł: Tak, opowiem ci o przepychu Moich manifestacji, tych najświetniejszych, Arjuno, albowiem bogactwa Moje są bezgraniczne.

ZNACZENIE

Nie można wyobrazić sobie wielkości Kṛṣṇy i Jego bogactw. Niedoskonałość zmysłów duszy indywidualnej nie pozwala jej zrozumieć ogółu przedsięwzięć Kṛṣṇy. Jednakże wielbiciele próbują zrozumieć Kṛṣṇę, lecz nie na tej zasadzie, iż będą mogli kiedyś zrozumieć Go całkowicie. Raczej, same tematy o Kṛṣṇie są tak odświeżające, że zdają się być one nektarem. Więc radują się nimi. Czyści wielbiciele czerpią transcendentalną przyjemność z dyskutowania o bogactwach Kṛṣṇy i Jego różnych energiach. Dlatego pragną słuchać i

rozmawiać o nich. Kṛṣṇa wie, iż żywe istoty nigdy nie będą w stanie ogarnąć rozmiarów Jego bogactw, dlatego zgadza się opowiedzieć tylko o zasadniczych manifestacjach Swoich różnych energii. Słowo *prādhānyataḥ* (zasadnicze) jest bardzo ważne, jako że my możemy zrozumieć tylko niewiele z zasadniczych detali dotyczących Najwyższego Pana, którego cechy są nieograniczone. Zrozumienie ich wszystkich nie jest rzeczą możliwą. Słowo *vibhūti*, użyte w tym wersie, odnosi się do mocy, poprzez które kontroluje On całą manifestację. Według słownika *Amara-kośa, vibhūti* wskazuje na moce wyjątkowe. Tych wyjątowych mocy Najwyższego Pana ani manifestacji Jego boskiej energii nie mogą zrozumieć impersonaliści ani zwolennicy panteizmu. Jego energie rozdzielone są w różnych manifestacjach, zarówno w świecie materialnym, jak i duchowym. Teraz Kṛṣṇa opisuje to, co może być bezpośrednio dostrzeżone przez zwykłego człowieka. W ten sposób zostanie opisana część Jego różnorodnych energii.

TEKST 20

अहमात्मा गुडाकेश सर्वभूताशयस्थितः ।
अहमादिश्च मध्यं च भूतानामन्त एव च ॥२०॥

aham ātmā guḍākeśa
sarva-bhūtāśaya-sthitaḥ
aham ādiś ca madhyaṁ ca
bhūtānām anta eva ca

aham-Ja; *ātmā*-dusza; *guḍākeśa*-O Arjuno; *sarva-bhūta*-wszystkie żywe istoty; *āśaya-sthitaḥ*-usytuowane wewnątrz; *aham*-Ja jestem; *ādiḥ*-początek; *ca*-również; *madhyam*-środek; *ca*-również; *bhūtānām*-wszystkie żywe istoty; *antaḥ*-koniec; *eva*-z pewnością; *ca*-i.

TŁUMACZENIE

Ja jestem Duszą przebywającą w sercach wszystkich stworzeń. Ja jestem, O Guḍākeśo, początkiem, środkiem i końcem wszystkich istot.

ZNACZENIE

W tym wersie Arjuna został nazwany Guḍākeśą, to znaczy tym, który zwalczył ciemności snu. Ci, którzy pozostają w uśpieniu, w ciemnościach ignorancji, nie mogą zrozumieć, w jaki sposób Najwyższy Bóg przejawia się w

świecie duchowym i materialnym. Więc takie zwrócenie się Kṛṣṇy do Arjuny jest bardzo znaczące. Ponieważ Arjuna znajduje się ponad taką ciemnością, Osoba Boga zgadza się opisać mu Swoje różne bogactwa.

Kṛṣṇa wpierw informuje Arjunę, że poprzez Swoją pierwotną ekspansję jest Jaźnią, czyli duszą całej manifestacji kosmicznej. Przed stworzeniem tego świata materialnego, Najwyższy Pan, poprzez Swoją kompletną ekspansję, przyjmuje inkarnację Puruṣa - i z Niej wszystko bierze początek. Zatem On jest *ātmą*, duszą *mahat-tattvy*, elementów wszechświata. To nie energia materialna jest przyczyną stworzenia, ale Mahā-Viṣṇu, który wchodzi w *mahat-tattvę*, całość energii materialnej. On jest duszą. Kiedy Mahā-Viṣṇu wchodzi w zamanifestowane wszechświaty, ponownie manifestuje się On jako Dusza Najwyższa w każdej istocie. Mamy doświadczenie, że określone ciało żywej istoty istnieje dzięki obecności w nim iskry duchowej. Bez obecności tej iskry duchowej ciało nie może się rozwijać. Podobnie, ta manifestacja materialna nie może się rozwijać, jeśli nie wkroczy w nią Dusza Najwyższa, Kṛṣṇa.

Najwyższa Osoba istnieje jako Dusza Najwyższa we wszystkich zamanifestowanych wszechświatach. Opis trzech *puruṣa-avatārów* podany jest w *Śrīmad-Bhāgavatam*. "Najwyższa Osoba Boga przejawia trzy postaci w manifestacji materialnej: Kāraṇodakaśāyī Viṣṇu, Garbhodakaśāyī Viṣṇu i Kṣīrodakaśāyī Viṣṇu." Najwyższy Pan Kṛṣṇa, przyczyna wszystkich przyczyn, spoczywa w oceanie kosmicznym jako Mahā-Viṣṇu albo Kāraṇodakaśāyī Viṣṇu. A zatem Kṛṣṇa jest początkiem tego wszechświata, utrzymuje tą manifestację i jest końcem całej tej energii.

TEKST 21

आदित्यानामहं विष्णुर्ज्योतिषां रविरंशुमान् ।
मरीचिर्मरुतामस्मि नक्षत्राणामहं शशी ॥२१॥

ādityānām aham viṣṇur
jyotiṣām ravir aṁśumān
marīcir marutām asmi
nakṣatrāṇām aham śaśī

ādityānām-pośród Ādityów; *aham*-Ja jestem; *viṣṇuḥ*-Najwyższym Panem; *jyotiṣām*-spośród wszystkich ciał niebieskich; *raviḥ*-słońce; *aṁśumān*-promieniujące; *marīciḥ*-Marīci; *marutām*-spośród Marutów; *asmi*-Ja jestem; *nakṣatrānām*-z gwiazd; *aham*-Ja jestem; *śaśī*-księżycem.

TŁUMACZENIE

Spośród Ādityów, Ja jestem Viṣṇu. Słońcem jestem wśród ciał niebieskich. Pomiędzy Marutami, Marīcim jestem, a pośród gwiazd - księżycem.

ZNACZENIE

Jest dwunastu Ādityów, z których Kṛṣṇa jest głównym. A pomiędzy wszystkimi ciałami niebieskimi migoczącymi na niebie, najważniejszym jest słońce, które w *Brahma-saṁhitā* przyjmowane jest za blask bijący od Najwyższego Pana i uważane za jedno z Jego oczu. Marīci jest bóstwem kontrolującym przestrzenie niebieskie. Pomiędzy gwiazdami, księżyc najbardziej wyróżnia się w nocy i w ten sposób reprezentuje on Kṛṣṇę.

TEKST 22

वेदानां सामवेदोऽस्मि देवानामस्मि वासवः ।
इन्द्रियाणां मनश्चास्मि भूतानामस्मि चेतना ॥२२॥

vedānāṁ sāma-vedo'smi
devānām asmi vāsavaḥ
indriyāṇām manaś cāsmi
bhūtānām asmi cetanā

vedānām-spośród wszystkich *Ved*; *sāma-vedaḥ*-*Sāma-veda*; *asmi*-Ja jestem; *devānām*-pomiędzy półbogami; *asmi*-Ja jestem; *vāsavaḥ*-królem niebios; *indriyāṇām*-spośród wszystkich zmysłów; *manaḥ*-umysłem; *ca*-również; *asmi*-Ja jestem; *bhūtānām*-pomiędzy wszystkimi żywymi istotami; *asmi*-Ja jestem; *cetanā*-siłą życia.

TŁUMACZENIE

Spośród wszystkich Ved, Ja jestem Sāma-vedą; pomiędzy półbogami - Indrą; spośród wszystkich zmysłów, Ja jestem umysłem, a w żywych istotach - jestem siłą życia [wiedza].

ZNACZENIE

Różnica pomiędzy materią i duchem jest taka, że materia nie ma świadomości, która właściwa jest tylko istotom żywym. Dlatego ta świadomość jest czymś wyższym i wiecznym. Nie można stworzyć świadomości poprzez kombinację elementów materialnych.

TEKST 23

रुद्राणां शंकरश्चास्मि वित्तेशो यक्षरक्षसाम् ।
वसूनां पावकश्चास्मि मेरुः शिखरिणामहम् ॥२३॥

rudrāṇāṁ śaṅkaraś cāsmi
vitteśo yakṣa-rakṣasām
vasūnāṁ pāvakaś cāsmi
meruḥ śikhariṇām aham

rudrāṇām-spośród wszystkich Rudrów; *śaṅkaraḥ*-Pan Śiva; *ca*-również; *asmi*-Ja jestem; *vitteśaḥ*-Panem skarbów; *yakṣa-rakṣasām*-spośród Yakṣów i Rākṣasów; *vasūnām*-pomiędzy Vasu; *pāvakaḥ*-ogniem; *ca*-również; *asmi* -Ja jestem; *meruḥ*-Meru; *śikhariṇām*-spośród wszystkich gór; *aham*-Ja jestem.

TŁUMACZENIE

Pomiędzy Rudrami jestem Panem Śivą; pomiędzy Yakṣami i Rākṣasami - panem bogactw [Kuverą]; spośród Vasu jestem ogniem [Agni]; a spośród gór - Meru.

ZNACZENIE

Jest jedenastu Rudrów, wśród których Śaṅkara (Pan Śiva) jest najważniejszym. Jest on inkarnacją Najwyższego Pana kierującą w tym świecie *guṇą* ignorancji. Kuvera jest głównym skarbnikiem pomiędzy półbogami i jest on reprezentacją Najwyższego Pana. Meru jest górą słynną z bogatych zasobów naturalnych.

TEKST 24

पुरोधसां च मुख्यं मां विद्धि पार्थ बृहस्पतिम् ।
सेनानीनामहं स्कन्दः सरसामस्मि सागरः ॥२४॥

purodhasāṁ ca mukhyaṁ māṁ
viddhi pārtha bṛhaspatim
senānīnām ahaṁ skandaḥ
sarasām asmi sāgaraḥ

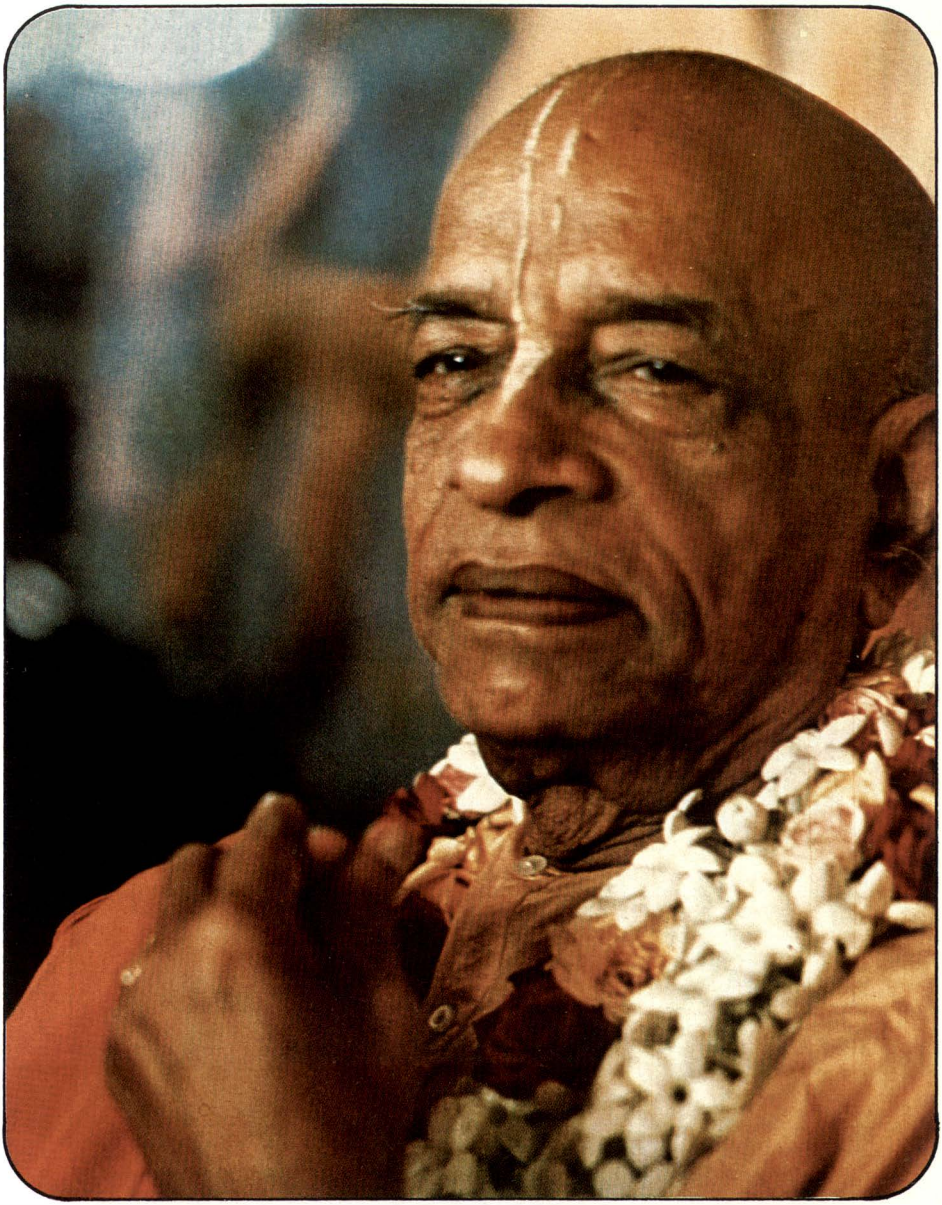

Jego Boska Miłość A. C. Bhaktivedanta Swami Mahārāja Prabhupāda, założyciel i mistrz duchowy (*ācārya*) Międzynarodowego Towarzystwa na rzecz Świadomości Kriszny, największy propagator świadomości Kriszny w świecie zachodnim.

Śrīla Bhaktisiddhānta Sarasvatī Gosvāmī Mahārāja, mistrz duchowy Jego Boskiej Miłości A. C. Bhaktivedanty Swamiego Prabhupādy, wielki wielbiciel Pana i czołowy naukowiec swego czasu.

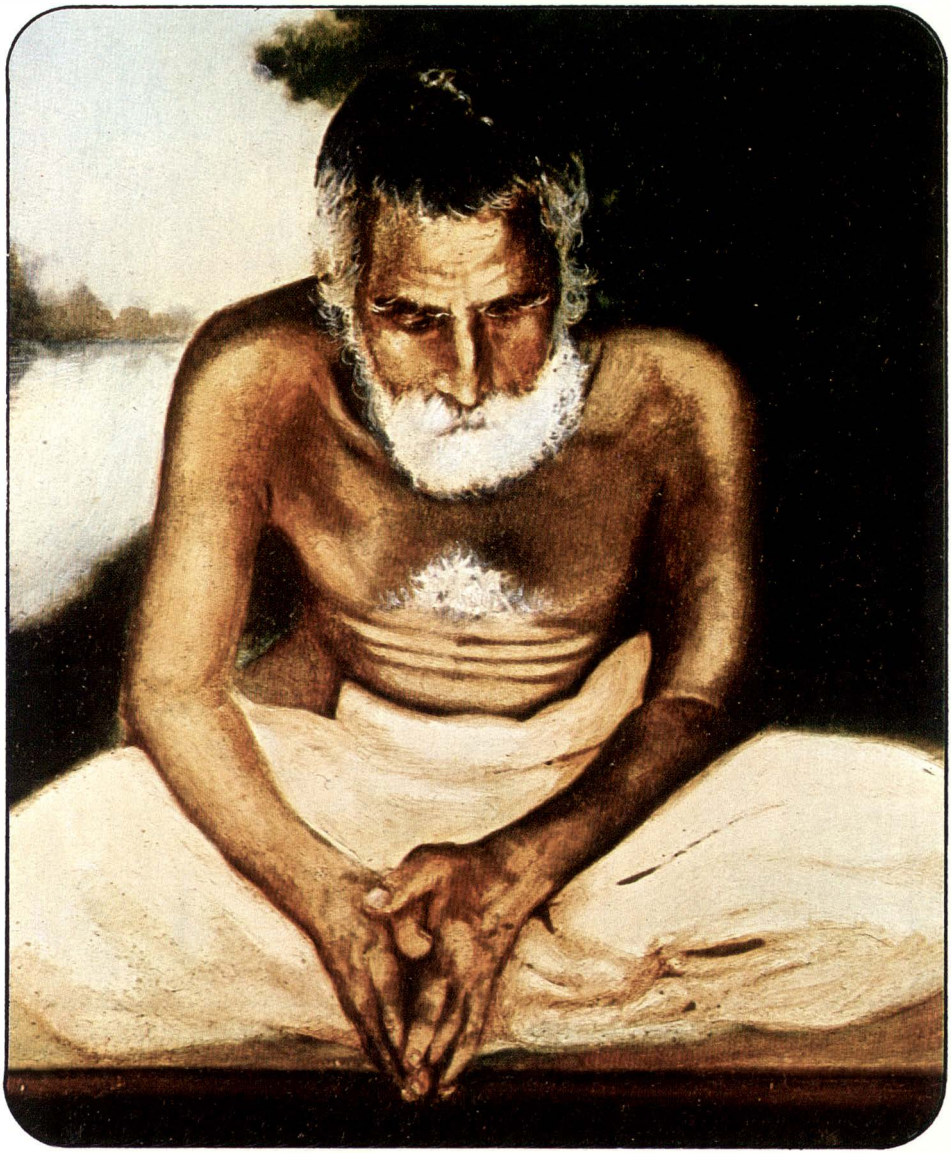

Śrīla Gaura Kiśora Dāsa Bābajī Mahārāja, mistrz duchowy Śrīla Bhaktisiddhānty Sarasvatī Gosvāmīego, najbliższy uczeń Śrīla Ṭhākura Bhaktivinody.

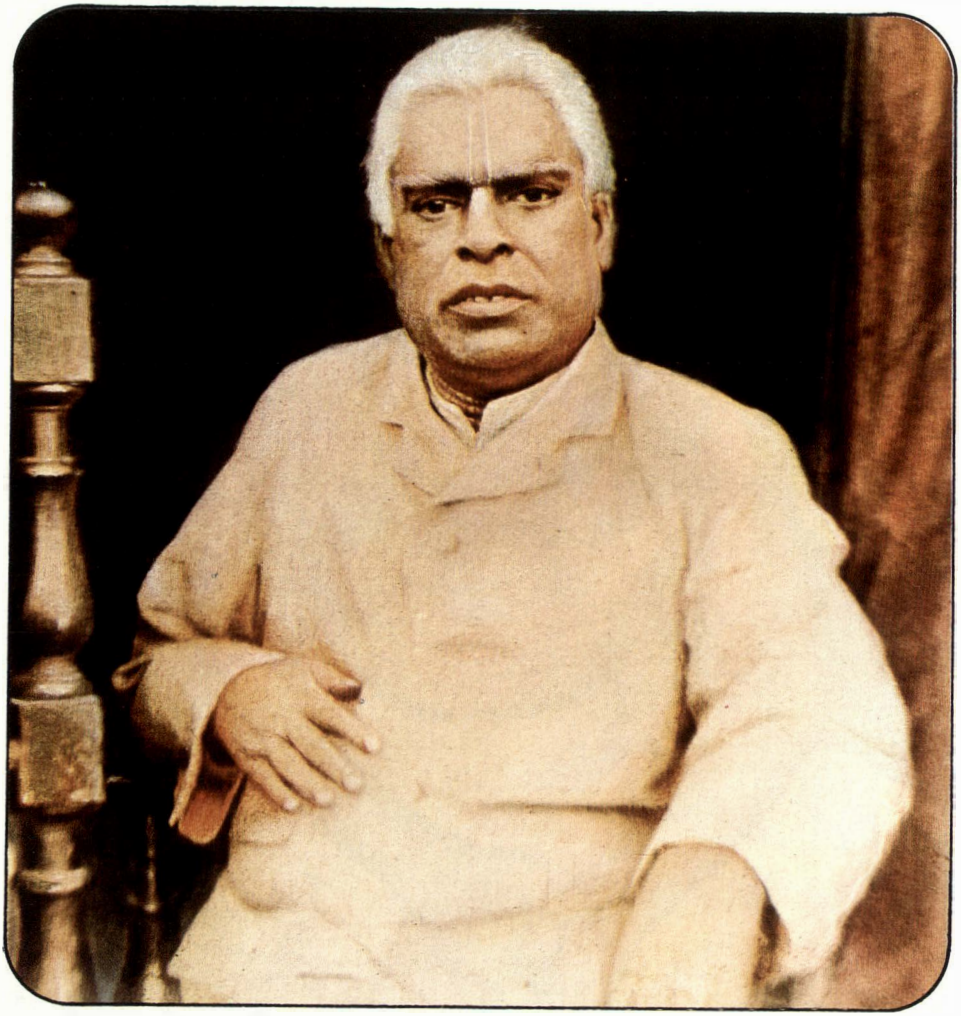

Śrīla Ṭhākura Bhaktivinoda, pionier programu szerzenia na całym świecie błogosławionego ruchu świadomości Kriszny.

Dhṛtarāṣṭra pyta Sañjayę o sytuację na polu bitwy.

Kṛṣṇa i Arjuna dmią w swoje transcendentalne konchy.

Kiedy Arjuna zobaczył swoich przyjaciół i krewnych na polu bitwy, jego serce przepełniło się współczuciem.

Dusza zmienia ciała tak jak człowiek zmienia ubrania.

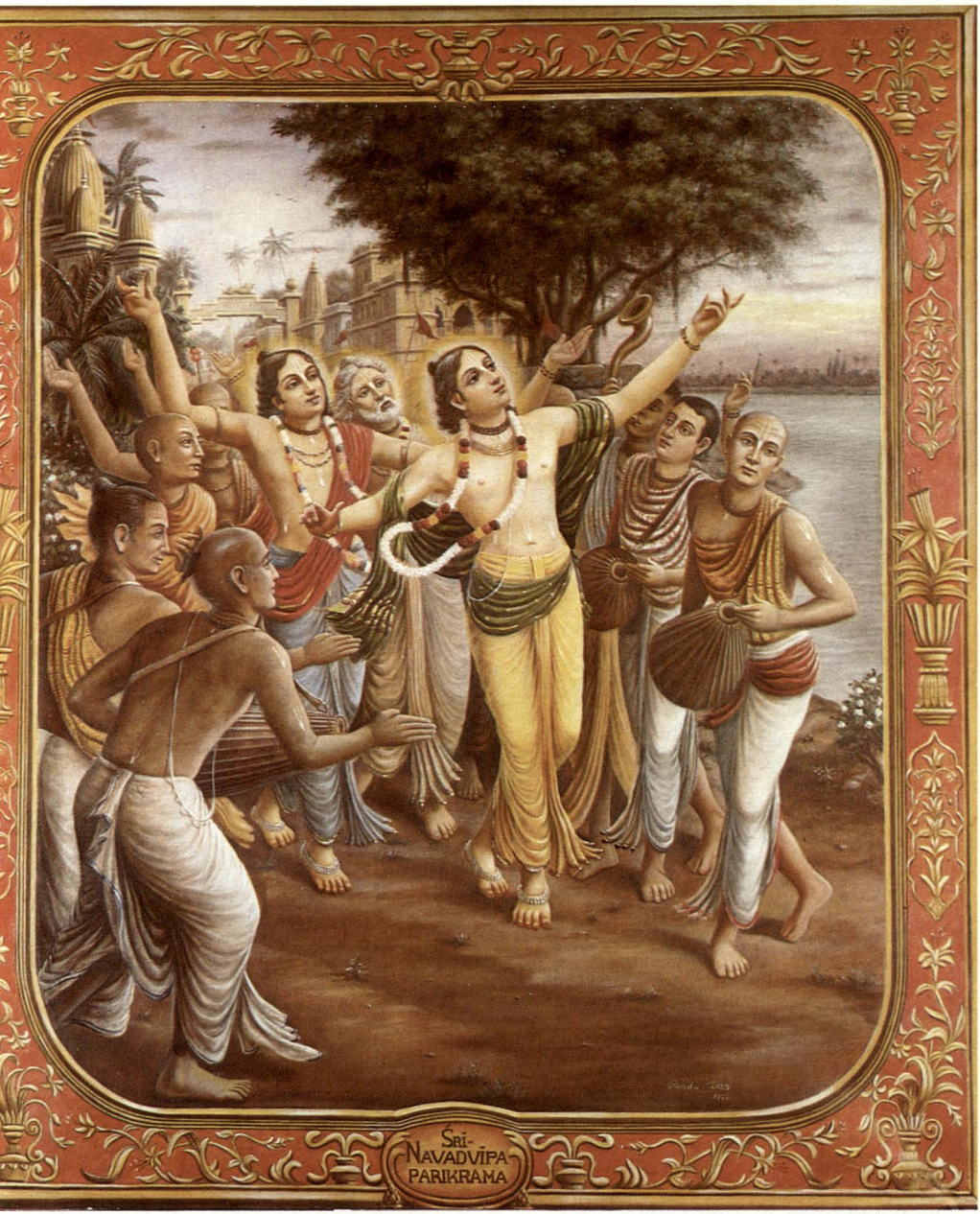

"Bądźcie szczęśliwi poprzez tę ofiarę, albowiem spełniając ją otrzymacie wszystko, czego pożądacie." (III.10)

"Pokorny mędrzec, dzięki cnocie prawdziwej wiedzy, widzi jednakowo uczonego i łagodnego bramina, krowę, słonia, psa (...)" (V.18)

"Należy medytować o Mnie wewnątrz swego serca i Mnie uczynić ostatecznym celem życia." (VI. 13-14)

Mniej inteligentni ludzie zwracają się do półbogów z prośbą o łaski i ich pragnienia zostają spełnione, lecz w rzeczywistości to Najwyższy Pan jest tym, który je przyznaje.

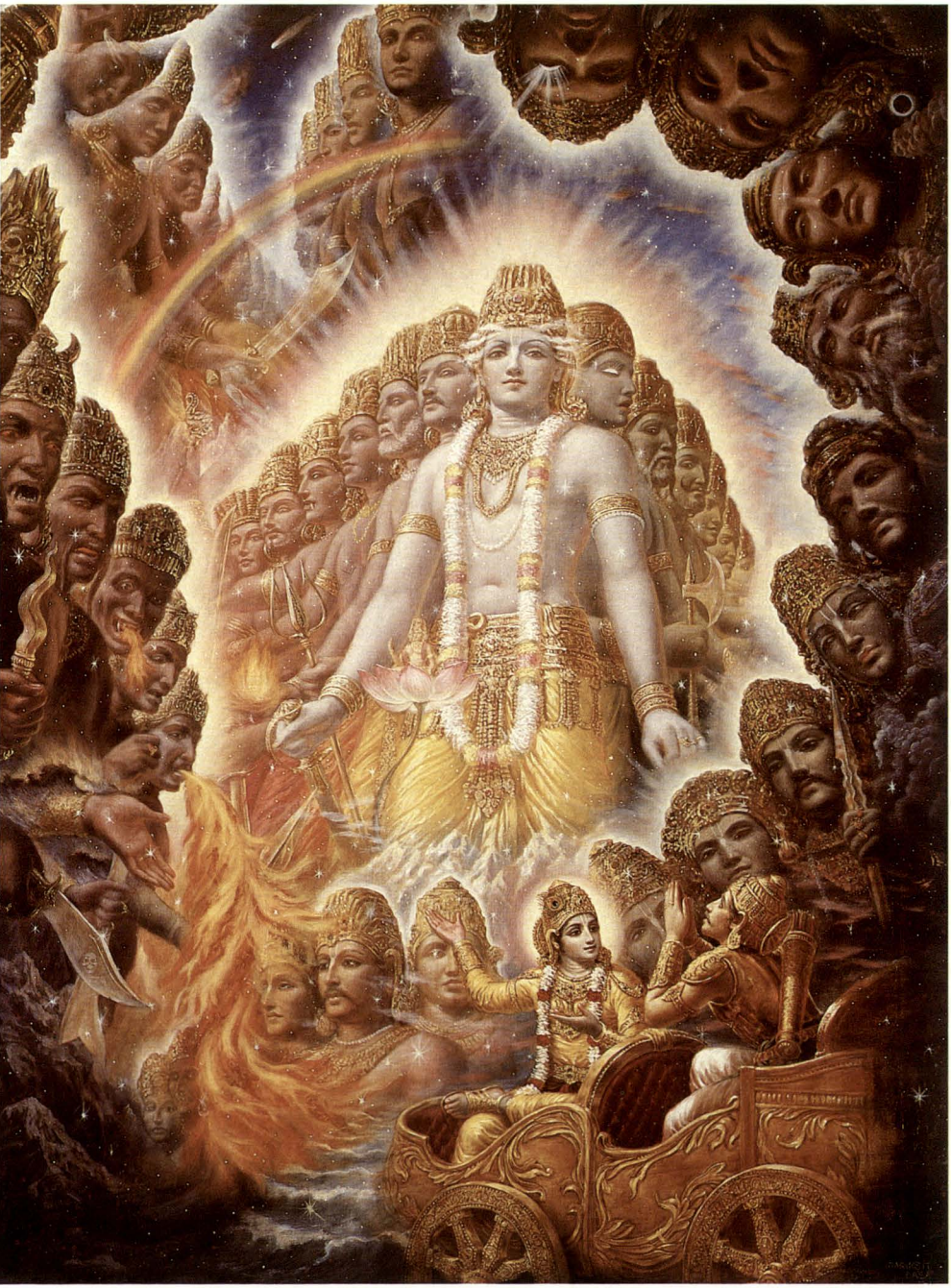

Forma kosmiczna.

"Będąc w tym materialnym świecie, żywa istota przenosi swoje różne koncepcje życia z jednego ciała do drugiego, tak jak powietrze przenosi zapachy kwiatów." (XV.8)

Myśli i czyny naszego obecnego życia determinują typ ciała, które otrzymamy w następnym życiu.

Najwyższy Pan zstępuje zawsze kiedy tylko następuje zanik zasad religijnych.

purodhasām-spośród wszystkich kapłanów; *ca*-również; *mukhyam*-wódz; *mām*-Mnie; *viddhi*-zrozum; *pārtha*-O synuPṛthy; *bṛhaspatim*-Bṛhaspati; *senānīnām*-spośród wszystkich wodzów; *aham*-Ja jestem; *skandaḥ*-Kārtikeya; *sarasām*-spośród wszystkich zbiorników wodnych; *asmi*-Ja jestem; *sāgaraḥ*-oceanem.

TŁUMACZENIE

Wiedz, O Arjuno, że wśród kapłanów Ja jestem głównym, Bṛhaspati, panem oddania. Pomiędzy wodzami Ja jestem Skandą, panem wojny; a ze zbiorników wodnych - jestem oceanem.

ZNACZENIE

Indra jest półbogiem przewodzącym na planetach niebiańskich i znany jest jako król niebios. Planeta, na której panuje, nazywa się Indraloką. Bṛhaspati jest kapłanem Indry i ponieważ Indra jest głównym królem, Bṛhaspati jest głównym kapłanem. I tak jak Indra jest wodzem wszystkich królów, podobnie Skanda, syn Pārvatī i Pana Śivy, jest wodzem wszystkich przywódców wojskowych. Zaś spośród wszystkich rezerwuarów wodnych największym jest ocean. Wszystkie te reprezentacje Kṛṣṇy są zaledwie cieniem Jego wielkości.

TEKST 25

महर्षीणां भृगुरहं गिरामस्म्येकमक्षरम् ।
यज्ञानां जपयज्ञोऽस्मि स्थावराणां हिमालयः ॥२५॥

maharṣīṇāṁ bhṛgur ahaṁ
girām asmy ekam akṣaram
yajñānāṁ japa-yajño'smi
sthāvarāṇāṁ himālayaḥ

maharṣīṇām-pomiędzy wielkimi mędrcami; *bhṛguḥ*-Bhṛgu; *aham*-Ja jestem; *girām*-z wibracji; *asmi*-Ja jestem; *ekam akṣaram*-*praṇava*; *yajñānām*-z ofiar; *japayajñaḥ*-intonowanie świętych imion; *asmi*-Ja jestem; *sthāvarāṇām*-spośród rzeczy nieruchomych; *himālayaḥ*-Himalaje.

TŁUMACZENIE

Spośród wielkich mędrców, Ja jestem Bhṛgu; spośród wibracji - transcendentalnym om. Z ofiar, jestem intonowaniem świętych imion [japa], a wśród rzeczy nieruchomych - Himalajami jestem.

ZNACZENIE

Brahmā, pierwsza żywa istota w tym wszechświecie, stworzył kilku synów w celu rozmnożenia różnego rodzaju gatunków. Najpotężniejszym z jego synów jest Bhṛgu, który jest również największym mędrcem. Spośród wszystkich wibracji transcendentalnych, "om" (*omkara*) reprezentuje Najwyższego, a spośród wszystkich ofiar, intonowanie Hare Kṛṣṇa, Hare Kṛṣṇa, Kṛṣṇa Kṛṣṇa, Hare Hare/ Hare Rāma, Hare Rāma, Rāma Rāma, Hare Hare jest najczystszą reprezentacją Kṛṣṇy. Czasami polecane są ofiary ze zwierząt, ale w ofierze Hare Kṛṣṇa, Hare Kṛṣṇa - nie ma mowy o przemocy. Jest to ofiara najprostsza i najbardziej czysta. Cokolwiek jest wzniosłego w tym świecie, to jest to reprezentacją Kṛṣṇy. Dlatego Himalaje, najwyższe w świecie góry, również reprezentują Kṛṣṇę. W poprzednim wersecie wspomniana została góra Meru, ale Meru jest czasami ruchoma, podczas gdy Himalaje są zawsze nieruchome. A więc Himalaje są większe od Meru.

TEKST 26

अश्वत्थः सर्ववृक्षाणां देवर्षीणां च नारदः ।
गन्धर्वाणां चित्ररथः सिद्धानां कपिलो मुनिः ॥२६॥

aśvatthaḥ sarva-vṛkṣāṇāṁ
devarṣīṇāṁ ca nāradaḥ
gandharvāṇāṁ citrarathaḥ
siddhāṇaṁ kapilo muniḥ

aśvatthaḥ-drzewo banyanowe; *sarva-vṛkṣāṇām*-spośród wszystkich drzew; *devarṣiṇām*-z wszystkich mędrców pomiędzy półbogami; *ca*-i; *nāradaḥ*-Narāda; *gandharvāṇām*-mieszkańcy planety Gandharva; *citrarathaḥ*-Citraratha; *siddhānām*-spośród wszystkich doskonałych; *kapilaḥ muniḥ*-Kapila Muni.

TŁUMACZENIE

Spośród wszystkich drzew, jestem świętym drzewem figowym. A pomiędzy mędrcami i półbogami - Nāradą. Pomiędzy śpiewakami boskimi [Gandharvami] jestem Citrarathą, a pomiędzy doskonałymi istotami - mędrcem Kapilą.

ZNACZENIE

Drzewo figowe (*aśvattha*) jest jednym z najpiękniejszych i najwyższych drzew i ludzie w Indiach często czczą je, traktując to jako jeden ze swoich codziennych porannych rytuałów. Spośród półbogów czczą również Nāradę, który jest uważany za największego wielbiciela w tym wszechświecie. Jest on zatem reprezentacją Kṛṣṇy jako wielbiciel (*bhakta*). Planetę Gandharva zamieszkują pięknie śpiewające istoty, a pomiędzy nimi najlepszym śpiewakiem jest Citraratha. Spośród wiecznie żyjących istot, Kapila jest uważany za inkarnację Kṛṣṇy. O Jego filozofii jest wzmianka w *Śrīmad-Bhāgavatam*. Później sławę zdobył inny Kapila, ale jego filozofia jest ateistyczna. A więc jest pomiędzy nimi przepastna różnica.

TEKST 27

उच्चैःश्रवसमश्वानां विद्धि माममृतोद्भवम् ।
ऐरावतं गजेन्द्राणां नराणां च नराधिपम् ॥२७॥

uccaiḥśravasam aśvānāṁ
viddhi māṁ amṛtodbhavam
airāvataṁ gajendrāṇāṁ
narāṇāṁ ca narādhipam

uccaiḥśravasam-Uccaiḥśravā; *aśvānām*-pomiędzy końmi; *viddhi*-wiedz; *mam*-Mnie; *amṛta-udbhavam*-zrodzony z piany morskiej; *airāvatam*-Airāvata; *gajendrāṇām*-spośród słoni; *narāṇām*-pomiędzy ludzkimi istotami; *ca*-i; *narādhipam*-król.

TŁUMACZENIE

Wiedz, że pomiędzy końmi Ja jestem Uccaiḥśravą, który wyłonił się z oceanu, zrodzony z eliksiru nieśmiertelności. Ja jestem Airāvatą pomiędzy dostojnymi słoniami. A pomiędzy ludźmi - Ja jestem monarchą.

ZNACZENIE

Razu pewnego półbogowie, będący wielbicielami Pana, odbywali podróż morską w towarzystwie demonów (*asuras*). Podczas tej podróży powstał nektar i trucizna, i Pan Śiva wypił truciznę. Z nektaru zaś powstało wiele istot, pomiędzy którymi był koń zwany Uccaiḥśravā i słoń Airāvata. Dlatego zwierzęta te mają szczególne znaczenie i są reprezentantami Kṛṣṇy.

Reprezentantem Kṛṣṇy pomiędzy istotami ludzkimi jest król, ponieważ Kṛṣṇa utrzymuje wszechświat, a królowie, którzy wybierani są na podstawie pobożnych kwalifikacji, utrzymują swoje królestwa. Królowie tacy jak Mahārāja Yudhiṣṭhira, Mahārāja Parīkṣit i Pan Rāma, wszyscy byli doskonałymi monarchami, zawsze myślącymi o dobrobycie swoich poddanych. W literaturze wedyjskiej król uważany jest za reprezentanta Boga. W tym wieku jednakże, wraz z zanikiem zasad religijnych, monarchia uległa rozkładowi i w końcu została zniesiona. Należy jednak wiedzieć, iż w przeszłości, pod panowaniem prawych królów, ludzie byli bardziej szczęśliwi.

TEKST 28

आयुधानामहं वज्रं धेनूनामस्मि कामधुक् ।
प्रजनश्चास्मि कन्दर्पः सर्पाणामस्मि वासुकिः ॥२८॥

āyudhānām ahaṁ vajraṁ
dhenūnām asmi kāmadhuk
prajanaś cāsmi kandarpaḥ
sarpāṇām asmi vāsukiḥ

āyudhānām-ze wszystkich broni; *aham*-Ja jestem; *vajram*-błyskawicą; *dhenūnām*-wśród krów; *asmi*-Ja jestem; *kāmadhuk*-krową *surabhi*; *prajanaḥ*-dla wydania na świat dzieci; *ca*-i; *asmi*-Ja jestem; *kandarpaḥ*-Kupidynem; *sarpāṇām*-spośród wszystkich węży; *asmi*-Ja jestem; *vāsukiḥ*-Vāsuki.

TŁUMACZENIE

Pomiędzy wszelkiego rodzaju bronią jestem błyskawicą; pomiędzy krowami Ja jestem surabhi, dającą obfitość mleka. Spośród rodzicieli - jestem Kandarpą, bogiem miłości; a pomiędzy wężami jestem Vasuki, ich wodzem.

ZNACZENIE

Piorun, jako potężna broń, reprezentuje moc Kṛṣṇy. Na Kṛṣṇaloce zaś, w niebie duchowym, są krowy, które zawsze mogą dawać nieograniczone ilości mleka. Oczywiście krowy takie nie istnieją w świecie materialnym, ale tutaj mowa jest o krowach z Kṛṣṇaloki. Pan utrzymuje wiele takich krów, nazywanych *surabhi*, zajmując się również ich pasieniem. Kandarpa jest seksualnym pragnieniem dawania narodzin dobrym synom; zatem Kandarpa jest reprezentantem Kṛṣṇy. Czasami seks traktuje się jedynie jako przyjemność zmysłową - i taki seks nie reprezentuje Kṛṣṇy. Ale seks, którego celem jest dawanie życia dobrym dzieciom nazywany jest Kandarpą i reprezentuje Kṛṣṇę.

TEKST 29

अनन्तश्चास्मि नागानां वरुणो यादसामहम् ।
पितॄणामर्यमा चास्मि यमः संयमतामहम् ॥२९॥

anantaś cāsmi nāgānāṁ
varuṇo yādasām aham
pitṛṇām aryamā cāsmi
yamaḥ saṁyamatām aham

anantaḥ-Ananta; *ca*-również; *asmi*-Ja jestem; *nāgānām*-spośród wszystkich węży; *varuṇaḥ*-półbóg kontrolujący wodę; *yādasām*-spośród wszystkich istot wodnych; *aham*-Ja jestem; *pitṛṇām*-pomiędzy przodkami; *aryamā*-Aryāmą; *ca*-również; *asmi*-Ja jestem; *yamaḥ*-kontrolerem śmierci; *saṁyamatām*-spośród wszystkich wykonawców praw; *aham*-Ja jestem.

TŁUMACZENIE

Pomiędzy boskimi wężami Nāga, Ja jestem Ananta; pomiędzy bóstwami wodnymi jestem Varuṇą. Spośród przodków, którzy odeszli, Ja jestem Aryamą; a pomiędzy wymierzającymi sprawiedliwość, jestem Yamą, panem śmierci.

ZNACZENIE

Pomiędzy wieloma niebiańskimi wężami Nāga, Ananta jest największym. Tak jak Varuṇa jest najpotężniejszym pomiędzy bóstwami wodnymi. Obaj oni

reprezentują Kṛṣṇę. Aryamā, który również reprezentuje Kṛṣṇę, zarządza planetą drzew. Jest wiele żywych istot, które zajmują się wymierzaniem kary złoczyńcom i wodzem ich jest Yama. Yama przebywa na planecie znajdującej się w pobliżu tej ziemskiej planety. Ci, którzy wiodą grzeszne życie, po śmierci zabierani są do tego miejsca, gdzie Yama karze ich w przeróżny sposób.

TEKST 30

प्रह्लादश्चास्मि दैत्यानां कालः कलयतामहम् ।
मृगाणां च मृगेन्द्रोऽहं वैनतेयश्च पक्षिणाम् ॥३०॥

prahlādaś cāsmi daityānāṁ
kālaḥ kalayatām aham
mṛgāṇām ca mṛgendro'haṁ
vainateyaś ca pakṣiṇām

prahlādaḥ-Prahlāda; *ca*-również; *asmi*-Ja jestem; *daityānām*-demonów; *kālaḥ*-czas; *kalayatām*-pomiędzy pogromcami; *aham*-Ja jestem; *mṛgāṇām* -pomiędzy zwierzętami; *ca*-i; *mṛgendraḥ*-lew; *aham*-Ja jestem; *vainateyaḥ* -Garuḍa; *ca*-również; *pakṣiṇām*-spośród ptaków.

TŁUMACZENIE

Pomiędzy demonami Daitya - jestem wielbicielem Prahlada; pomiędzy pogromcami - jestem zwycięskim czasem; lwem jestem pomiędzy dzikimi zwierzętami, a wśród ptaków - Garuḍą, pierzastym nosicielem Viṣṇu.

ZNACZENIE

Diti i Aditi są dwiema siostrami. Synowie Āditi nazywani są Ādityami i wszyscy są oddani Panu, podczas gdy synowie Diti, nazywani Daityami, są ateistami. Mimo iż Prahlāda narodził się w rodzinie Daityów, już od najmłodszych lat był on wielkiem wielbicielem Pana. Dzięki swojej służbie oddanie i pobożnej naturze, uważany jest on za reprezentanta Kṛṣṇy.

Jest wiele zwycięskich czynników, ale czas jest tym, który niszczy wszystko w tym materialnym świecie - dlatego reprezentuje Kṛṣṇę. Lew jest najpotężniejszym i najbardziej okrutnym spośród zwierząt; a wśród milionów gatunków ptaków, Garuḍa, nosiciel Pana Viṣṇu, jest największym.

TEKST 31

पवनः पवतामस्मि रामः शस्त्रभृतामहम् ।
झषाणां मकरश्चास्मि स्रोतसामस्मि जाह्नवी ॥ ३१ ॥

pavanaḥ pavatām asmi
rāmaḥ śastra-bhṛtām aham
jhaṣāṇāṁ makaraś cāsmi
srotasām asmi jāhnavī

pavanaḥ-wiatr; *pavatām*-ze wszystkiego, co oczyszcza; *asmi*-Ja jestem; *rāmaḥ*-Rāma; *śastra-bhṛtām*-spośród tych, którzy noszą broń; *aham*-Ja jestem; *jhaṣāṇām*-spośród wszystkich stworzeń wodnych; *makaraḥ*-rekin; *ca asmi*-jestem również; *srotasām*-spośród płynących rzek; *asmi*-jestem; *jāhnavī*-rzeka Ganges.

TŁUMACZENIE

Spośród wszystkiego, co oczyszcza - Ja jestem wiatrem; spośród władających bronią - Ja jestem Rāmą; pomiędzy rybami jestem rekinem, a z płynących rzek - Gangesem jestem.

ZNACZENIE

Spośród wszystkich stworzeń wodnych, jednym z największych i najbardziej niebezpiecznych dla człowieka jest rekin. Dlatego reprezentuje on Kṛṣṇę. A wśród rzek, największą w Indiach jest Matka Ganges. Pan Rāmacandra z *Rāmāyaṇy*, inkarnacja Kṛṣṇy, jest najpotężniejszym wojownikiem.

TEKST 32

सर्गाणामादिरन्तश्च मध्यं चैवाहमर्जुन ।
अध्यात्मविद्या विद्यानां वादः प्रवदतामहम् ॥ ३२ ॥

sargāṇām ādir antaś ca
madhyaṁ caivāham arjuna
adhyātma-vidyā vidyānāṁ
vādaḥ pravadatām aham

sargāṇām-we wszystkim, co zostało stworzone; *ādiḥ*-początek; *antaḥ*-koniec; *ca*-i; *madhyam*-środek; *ca*-również; *eva*-z pewnością; *aham*-Ja jestem; *arjuna*-O Arjuno; *adhyātma-vidyā*-wiedza duchowa; *vidyānām*-z całej wiedzy; *vādaḥ*-naturalny wniosek; *pravadatām*-z dyskusji; *aham*-Ja jestem.

TŁUMACZENIE

Ja jestem początkiem, końcem i środkiem wszelkiego stworzenia, Arjuno. Spośród wszystkich nauk - Ja jestem wiedzą duchową, a w logice - ostateczną prawdą.

ZNACZENIE

Wszystkie elementy materialne w przejawionych manifestacjach są początkowo tworzone przez Mahā-Viṣṇu i ostatecznie unicestwiane przez Pana Śivę. Brahmā jest stwórcą wtórnym. Wszystkie te przejawione elementy są różnymi inkarnacjami materialnych jakości Najwyższego Pana. Dlatego On jest początkiem, środkiem i końcem wszelkiego stworzenia.

Nauka o duszy zawarta jest w literaturze, takiej jak cztery *Vedy*, *Vedānta-sūtra*, *Purāṇy*, *Śrīmad-Bhāgavatam* i *Gītā*, które wszystkie reprezentują Kṛṣṇę. W logice są różne etapy dowodzenia. Przedstawienie dowodu nazywa się *japa*. Próby pokonania przeciwników nazywają się *vitaṇḍa*, a ostateczny wniosek - *vāda*. Kṛṣṇa jest ostateczną prawdą, końcem całego procesu dowodzenia.

TEKST 33

अक्षराणामकारोऽस्मि द्वन्द्वः सामासिकस्य च ।
अहमेवाक्षयः कालो धाताऽहं विश्वतोमुखः ॥ ३३ ॥

akṣarāṇām akāro'smi
dvandvaḥ sāmāsikasya ca
aham evākṣayaḥ kālo
dhātāhaṁ viśvato-mukhaḥ

akṣarāṇām-wśród liter; *akāraḥ*-pierwsza; *asmi*-Ja jestem; *dvandaḥ*-dwoisty; *sāmāsikāsya*-złożenia; *ca*-i; *aham*-Ja jestem; *eva*-na pewno; *akṣayaḥ*-wieczny; *kālaḥ*-czas; *dhātā*-stworzyciel; *aham*-Ja jestem; *viśva-to-mukhaḥ*-Brahmā.

TŁUMACZENIE

Wśród liter jestem literą A, a pośród wyrazów złożonych - słowem podwójnym, Ja również jestem nieskończonym czasem, a pomiędzy stwórcami - Brahmą, którego twarze zwrócone są w każdym kierunku.

ZNACZENIE

Akāra,-pierwsza litera w sanskryckim alfabecie, jest początkiem literatury wedyjskiej. Ponieważ bez *akāra* nie można nic wymówić, jest ona początkiem dźwięku W sanskrycie jest również wiele słów złożonych, z których słowa podwójne, jak Rāma-kṛṣṇa, nazywane są *dvandvaḥ*. Np. Rāma i Kṛṣṇa mają ten sam rytm i dlatego nazywane są słowem podwójnym.

Pomiędzy wszystkimi zabójcami, największym jest czas, gdyż zabija on wszystko. Czas jest reprezentantem Kṛṣṇy, ponieważ w odpowiednim czasie wszystko zostanie unicestwione w wielkim ogniu.

Pomiędzy stwórcami i żywymi istotami, Brahmā jest pierwszym. Jest wielu Brahmów, niektórzy z nich posiadają cztery głowy, inni osiem, szesnaście, etc., i są oni głównymi stwórcami w swoich odpowiednich wszechświatach. Wszyscy oni są reprezentantami Kṛṣṇy.

TEKST 34

मृत्युः सर्वहरश्चाहमुद्भवश्च भविष्यताम् ।
कीर्तिः श्रीर्वाक्च नारीणां स्मृतिर्मेधा धृतिः क्षमा ॥३४॥

mṛtyuḥ sarva-haraś cāham
udbhavaś ca bhaviṣyatām
kīrtiḥ śrīr vāk ca nārīṇām
smṛtir medhā dhṛtiḥ kṣamā

mṛtyuḥ-śmierć; *sarva-haraḥ*-wszech-pochłaniająca; *ca*-również; *aham*-Ja jestem; *udbhavaḥ*-generacja; *ca*-również; *bhaviṣyatām*-przyszłości; *kīrtiḥ*-sława; *śrīḥ vāk*-piękna mowa; *ca*-również; *nārīṇām*-z kobiet; *smṛtiḥ* -pamięć; *medhā*-inteligencja; *dhṛtiḥ*-wierność; *kṣamā*-cierpliwość.

TŁUMACZENIE

Ja jestem wszystko-pochłaniającą śmiercią i Ja jestem sprawcą wszystkich rzeczy, które jeszcze będą. Pomiędzy kobietami Ja jestem sławą, szczęściem, piękną mową, pamięcią, inteligencją, wiernością i cierpliwością.

ZNACZENIE

Człowiek umiera od momentu, w którym przychodzi na świat. Więc śmierć niszczy żywe istoty w każdej chwili, zaś ostatni jej cios nazywany jest samą śmiercią. Tą śmiercią jest Kṛṣṇa. Wszystkie gatunki życia podlegają sześciu podstawowym zmianom. Rodzą się, rosną, trwają przez pewien czas, rozmnażają się, słabną i ostatecznie giną. Pierwszą tą zmianą jest uwolnienie się z łona, i to jest również Kṛṣṇą. Narodziny są początkiem wszelkich dalszych czynności.

Sześć cech wymienionych powyżej uważane są za żeńskie. Jeśli jakaś kobieta posiada wszystkie albo niektóre z nich, staje się sławna. Sanskryt zaś jest językiem doskonałym i dlatego jest bardzo sławny. Jeśli ktoś go studiuje i może zapamiętać istotę, to znaczy że został obdarzony dobrą pamięcią, czyli *smṛti*. Nie musi on czytać wielu książek na różne tematy. Możliwość pamiętania kilku i cytowania ich, gdy zaistnieje taka potrzeba, jest także czymś cennym.

TEKST 35

बृहत्साम तथा साम्नां गायत्री छन्दसामहम् ।
मासानां मार्गशीर्षोऽहमृतूनां कुसुमाकरः ॥३५॥

bṛhat-sāma tathā sāmnāṁ
gāyatrī chandasām aham
māsānāṁ mārga-śīrṣo'ham
ṛtūnāṁ kusumākaraḥ

bṛhat-sāma-Bṛhat-sāma; *tathā*-również; *sāmnām*-spośród hymnów *Sāma-vedy*; *gāyatrī*-hymny Gāyatrī; *chandasām*-z całej poezji; *aham*-Ja jestem; *māsānām*-spośród miesięcy; *mārga-śīrṣo'ham*-listopad i grudzień; *aham*-Ja jestem; *ṛtūnām*-spośród wszystkich pór roku; *kusumākaraḥ*-wiosna.

TŁUMACZENIE

Wśród hymnów - Ja jestem Bṛhat-sāmą, śpiewaną dla Pana Indry; a z poezji - wersem Gāyatrī, codzienną modlitwą braminów. Spośród miesięcy jestem listopadem i grudniem, a z pór roku - kwitnącą wiosną.

ZNACZENIE

Jak już to Pan oznajmił wcześniej, *Sāma-veda* jest bogata w piękne pieśni grane i śpiewane przez różnych półbogów. Jedną z tych pieśni jest *Bṛhat-sāma*, która ma subtelną melodię i śpiewana jest o północy.

W sanskrycie są określone reguły, jeśli chodzi o układanie poezji. Rytm i ilość zgłosek nie są dowolne, tak jak we współczesnej poezji. Pomiędzy taką poezją najważniejszą jest *mantra* Gāyatrī, intonowana przez odpowiednio kwalifikowanych *braminów*. O *mantrze* Gāyatrī jest wzmianka w *Śrīmad-bhāgavatam*. Ponieważ *mantra* ta ma służyć szczególnie realizacji Boga, reprezentuje ona Najwyższego Pana. Przeznaczona jest ona dla ludzi zaawansowanych duchowo. I kiedy ktoś osiąga sukces w intonowaniu jej, może on przeniknąć transcendentalną pozycję Pana. Aby intonować Gāyatrī, trzeba być usytuowanym w *guṇie* dobroci, czyli posiadać wszystkie kwalifikacje właściwe dla tej siły natury materialnej. *Mantra* Gāyatrī ma bardzo duże znaczenie w cywilizacji wedyjskiej i uważana jest za inkarnację Brahmana. Zapoczątkował ją Brahmā i od niego *mantra* ta jest przekazywana poprzez sukcesję uczniów.

Za najlepsze miesiące w Indiach uważany jest listopad i grudzień, ponieważ w tym czasie zbiera się tam plony z pól i ludzie są wówczas bardzo szczęśliwi. Oczywiście powszechnie najbardziej ulubioną porą roku jest wiosna, kiedy nie jest ani zbyt zimno, ani zbyt gorąco, a zaczynają kwitnąć drzewa i kwiaty. Wiosną ma również miejsce wiele uroczystości związanych z rozrywkami Kṛṣṇy. Dlatego pora ta uważana jest za najbardziej radosną ze wszystkich i jest ona reprezentantką Pana Kṛṣṇy.

TEKST 36

द्यूतं छलयतामस्मि तेजस्तेजस्विनामहम् ।
जयोऽस्मि व्यवसायोऽस्मि सत्त्वं सत्त्ववतामहम् ॥३६॥

dyūtaṁ chalayatām asmi
tejas tejasvinām aham
jayo'smi vyavasāyo'smi
sattvaṁ sattvavatām aham

dyūtam-hazard; *chalayatām*-ze wszystkich oszustw; *asmi*-Ja jestem; *tejaḥ*-splendor; *tejasvinām*-ze wszystkich wspaniałości; *aham*-Ja jestem;

jayaḥ-zwycięstwo; *asmi*-Ja jestem; *vyavasāyaḥ*-przygoda; *asmi*-Ja jestem; *sattvam*-siła; *sattvavatām*-wszystkich mocnych; *aham*-Ja jestem.

TŁUMACZENIE

Ja jestem również hazardem oszustów; pomiędzy wspaniałościami - Ja jestem przepychem. Ja jestem zwycięstwem, przygodą i siłą mocnych.

ZNACZENIE

Jest wielu różnych oszustów w całym świecie. Pomiędzy wszystkimi oszustwami, hazard zajmuje przednie miejsce i dlatego reprezentuje Kṛṣṇę. Jako Najwyższy, Kṛṣṇa może być większym oszustem, niż jakikolwiek człowiek. Jeśli Kṛṣṇa decyduje się kogoś podejść, nikt nie może prześcignąć Go w Jego podstępie. Jego wielkość nie jest jednostronna. Jest On wielki pod każdym względem.

On jest zwycięstwem zwycięzców i On jest przepychem wśród wszelkich wspaniałości. Pomiędzy przedsiębiorczymi przemysłowcami, On posiada największą inicjatywę. Pomiędzy poszukiwaczami przygód, On doświadcza ich najwięcej, a pomiędzy mocnymi On jest najmocniejszy. Kiedy Kṛṣṇa obecny był na Ziemi, nikt nie był w stanie przewyższyć Go w sile. Już w dzieciństwie podniósł On Górę Govardhana. Nikt nie może prześcignąć Go w Jego podstępach; nikt nie może prześcignąć Go w zwycięstwie; nikt nie może prześcignąć Go w przedsiębiorczości ani pokonać Jego siły.

TEKST 37

वृष्णीनां वासुदेवोऽस्मि पाण्डवानां धनञ्जयः ।
मुनीनामप्यहं व्यासः कवीनामुशना कविः ॥ ३७ ॥

vṛṣṇīnāṁ vāsudevo'smi
pāṇḍavānāṁ dhanañjayaḥ
munīnām apy ahaṁ vyāsaḥ
kavīnām uśanā kaviḥ

vṛṣīnām-pomiędzy potomkami Vṛṣṇi; *vāsudevaḥ*-Kṛṣṇa w Dvārakā; *asmi*-Ja jestem; *pāṇḍavānām*-spośród Pāṇḍawów; *dhanañjayaḥ*-Arjuna; *munīnām*-pomiędzy mędrcami; *api*-również; *aham*-Ja jestem; *vyāsaḥ*-Vyāsa, kompilator całej literatury wedyjskiej; *kavīnām*-pomiędzy wszystkimi wielkimi myślicielami; *uśanā*-Uśanā; *kaviḥ*-myśliciel.

TŁUMACZENIE

Spośród potomków Vṛṣṇi - Ja jestem Vāsudevą. A spośród Pāṇḍawów - Arjuną. Ja jestem Vyāsą pomiędzy mędrcami, a wśród myślicieli, Uśaną.

ZNACZENIE

Kṛṣṇa jest oryginalną Najwyższą Osobą Boga, a Vāsudeva jest bezpośrednią ekspansją Kṛṣṇy. Zarówno Pan Kṛṣṇa, jak i Baladeva pojawili się jako synowie Vasudevy. Pomiędzy synami Pāṇḍu, Arjuna odznacza się sławą i odwagą. W rzeczywistości jest on najlepszym z ludzi i dlatego reprezentuje Kṛṣṇę. Pomiędzy mędrcami *muni*, czyli ludźmi wykształconymi w wiedzy wedyjskiej, największym jest Vyāsa, gdyż on wytłumaczył wiedzę wedyjską na wiele różnych sposobów, tak aby mogły ją zrozumieć szerokie rzesze ludzi w tym wieku Kali. Vyāsa znany jest również jako inkarnacja Kṛṣṇy; dlatego również reprezentuje on Kṛṣṇę. *Kavis* - to ci, którzy są w stanie rozważyć gruntownie każdy temat. Pomiędzy *kavitami*, Uśanā był mistrzem duchowym demonów. Był on niezwykle inteligentny, przewidujący, był doskonałym politykiem i spirytualistą. Zatem Uśanā jest jeszcze jednym reprezentantem mocy Kṛṣṇy.

TEKST 38

दण्डो दमयतामस्मि नीतिरस्मि जिगीषताम् ।
मौनं चैवास्मि गुह्यानां ज्ञानं ज्ञानवतामहम् ॥३८॥

daṇḍo damayatām asmi
nītir asmi jigīṣatām
maunaṁ caivāsmi guhyānāṁ
jñānaṁ jñānavatām aham

daṇḍaḥ-kara; *damayatām*-ze wszystkich rozłączeń; *asmi*-Ja jestem; *nītiḥ*-moralność; *asmi*-Ja jestem; *jigīṣatām*-zwycięzców; *maunam*-cisza; *ca*-i; *eva*-również; *asmi*-Ja jestem; *guhyānām*-sekretów; *jñānam*-wiedzą; *jñānavatām*-mędrców; *aham*-Ja jestem.

TŁUMACZENIE

Pomiędzy karami - Ja jestem rózgą karzącą; Ja jestem moralnością wśród tych, którzy zwycięstwa pragną. Ja jestem ciszą wśród sekretów i mądrością mędrców.

ZNACZENIE

Jest wiele czynników karzących, z których najważniejszymi są te, które redukują liczbę przestępców. Kiedy karani są złoczyńcy, to rózga karząca reprezentuje wtedy Kṛṣṇę. Pomiędzy tymi, którzy próbują odnieść zwycięstwo na jakimś polu działania, najbardziej zwycięskim elementem jest moralność. Pomiędzy czynnościami słuchania, myślenia i medytacji, najważniejszą jest cisza, gdyż poprzez ciszę można zrobić szybki postęp. Mędrcem jest ten, kto potrafi rozróżnić ducha od materii, wyższą naturę Boga od niższej. Taka wiedza jest Samym Kṛṣṇą.

TEKST 39

यच्चापि सर्वभूतानां बीजं तदहमर्जुन ।
न तदस्ति विना यत्स्यान्मया भूतं चराचरम् ॥३९॥

yac cāpi sarva-bhūtānāṁ
bījaṁ tad aham arjuna
na tad asti vinā yat syān
mayā bhūtaṁ carācaram

yat-cokolwiek; *ca*-również; *api*-może istnieć; *sarva-bhūtānām*-pomiędzy wszelkim stworzeniem; *bījam*-ziarno; *tat*-to; *aham*-jestem; *arjuna*-O Arjuno; *na*-nie; *tat*-to; *asti*-jest; *vinā*-bez; *yat*-to; *syāt*-istnieje; *mayā*-przeze Mnie; *bhūtam*-stworzone; *carācaram*-poruszające się i nieruchome.

TŁUMACZENIE

Co więcej, O Arjuno, Ja jestem nasieniem dającym początek wszelkiemu życiu. Nie ma żadnej istoty, poruszającej się czy nieruchomej, która mogłaby istnieć beze Mnie.

ZNACZENIE

Wszystko ma swoją przyczynę i tą przyczyną albo nasieniem manifestacji jest Kṛṣṇa. Nic nie może istnieć bez energii Kṛṣṇy, dlatego jest On nazywany wszechmocnym. Bez Jego mocy nie mogą istnieć ani przedmioty ruchome, ani nieruchome. Każda więc egzystencja, której podstawą nie jest energia Kṛṣṇy, nazywana jest *māya*, to znaczy czymś, czego nie ma.

TEKST 40

नान्तोऽस्ति मम दिव्यानां विभूतीनां परंतप ।
एष तूद्देशतः प्रोक्तो विभूतेर्विस्तरो मया ॥४०॥

nānto'sti mama divyānāṁ
vibhūtīnāṁ parantapa
eṣa tūddeśataḥ prokto
vibhūter vistaro mayā

na-nie; *antaḥ*-granica; *asti*-jest; *mama*-Moich; *divyānām*-boskich; *vibhūtīnām*-bogactw; *parantapa*-O pogromco wroga; *eṣaḥ*-wszystko to; *tu*-które; *uddeśataḥ*-przykłady; *proktaḥ*-opowiedziane; *vibhūteḥ*-bogactwa; *vistaraḥ*-rozwinięte; *mayā*-przeze Mnie.

TŁUMACZENIE

O potężny Arjuno, zwycięzco nieprzyjaciół, nie ma końca Moim boskim manifestacjom. To, o czym ci mówiłem, jest zaledwie cząstką Moich nieograniczonych bogactw.

ZNACZENIE

Jak oznajmia literatura wedyjska, mimo iż bogactwa i energie Najwyższego można poznawać na różne sposoby, nigdy nie można objąć ich i wytłumaczyć, jako że bogactwom tym i mocom nie ma końca. Tych parę przykładów Kṛṣṇa podał Arjunie dla zaspokojenia jego ciekawości.

TEKST 41

यद्यद्विभूतिमत्सत्त्वं श्रीमदूर्जितमेव वा ।
तत्तदेवावगच्छ त्वं मम तेजोंऽशसंभवम् ॥४१॥

yad yad vibhūtimat sattvaṁ
śrīmad ūrjitam eva vā
tat tad evāvagaccha tvaṁ
mama tejo'ṁśa-sambhavam

yat yat-jakiekolwiek; *vibhūti*-bogactwa; *mat*-posiadając; *sattvam*-istnienie; *śrīmat*-piękne; *ūrjitam*-chwalebne; *eva*-z pewnością; *vā*-albo; *tat tat*-wszystko to; *eva*-na pewno; *avagaccha*-musisz wiedzieć; *tvam*-ty; *mama*-Mój; *tejaḥ*-przepych; *aṁśa*-częściowo; *sambhavam*-zrodzony z.

TŁUMACZENIE

Wiedz, że wszystkie te manifestacje, pełne potęgi i chwały - wypływają zaledwie z iskry Mojego splendoru.

ZNACZENIE

Należy wiedzieć, że cokolwiek jest pięknego i chwalebnego w świecie duchowym i materialnym - jest to tylko cząstkową manifestacją bogactw Kṛṣṇy. Wszystko, co jest niezwykle okazałe, reprezentuje bogactwo Kṛṣṇy.

TEKST 42

अथवा बहुनैतेन किं ज्ञातेन तवार्जुन ।
विष्टभ्याहमिदं कृत्स्नमेकांशेन स्थितो जगत् ॥४२॥

athavā bahunaitena
kiṁ jñātena tavārjuna
viṣṭabhyāham idaṁ kṛtsnam
ekāṁśena sthito jagat

athavā-albo; *bahunā*-wiele; *etena*-przez ten rodzaj; *kim*-co; *jñātena*-wiedząc; *tava*-ty; *arjuna*-O Arjuno; *viṣṭabhya*-cały; *aham*-Ja; *idam*-to; *kṛtsnam*-wszystkie manifestacje; *eka*-jedna; *aṁśena*-część; *sthithaḥ*-usytuowana; *jagat*-w tym wszechświecie.

TŁUMACZENIE

Ale jakiż jest pożytek, Arjuno, z całej tej drobiazgowej wiedzy? Jedną cząstką Siebie przenikam i utrzymuję cały ten wszechświat.

ZNACZENIE

Pan reprezentowany jest w całym wszechświecie przez przenikającą wszystko Duszę Najwyższą. Pan mówi tutaj Arjunie, że nie ma ma sensu rozmyślać, w jaki sposób rzeczy istnieją w swoich niezależnych wielkościach i

mocach. Powinien on wiedzieć, iż wszystko istnieje dzięki temu, że Kṛṣṇa przenika to jako Dusza Najwyższa. Wszystko, począwszy od Brahmy, najpotężniejszej istoty, aż do najmniejszej mrówki, istnieje dzięki temu, że Pan przenika to wszystko i utrzymuje.

Pan nie poleca czczenia półbogów, gdyż nawet najwięksi z nich, tacy jak Brahmā i Śiva, reprezentują jedynie cząstkę mocy Najwyższego Pana. On jest źródłem wszystkiego, co istnieje i nikt nie może Go przewyższyć. Jest On *samatā*, co oznacza, iż nikt nie jest wyższy od Niego ani Jemu równy: *Viṣṇu-mantra* mówi, iż ten, kto uważa Najwyższego Pana Kṛṣṇę za równego półbogom - nawet jeśli są to Brahmā i Śiva - od razu staje się ateistą. Jeśli jednak ktoś dokładnie studiuje różne opisy bogactw i ekspansji energii Kṛṣṇy, wtedy niewątpliwie może zrozumieć pozycję Najwyższego Pana i zostać Jego niewzruszonym wielbicielem. Pan jest wszech-przenikający poprzez ekspansję Swojej cząstkowej reprezentacji, Duszy Najwyższej, która przenika wszystko, co istnieje. Dlatego czyści wielbiciele koncentrują swoje umysły w świadomości Kṛṣṇy, pełniąc zawsze służbę oddania. W ten sposób zawsze znajdują się w pozycji transcendentalnej. Rozdział ten, w wersetach od ósmego do jedenastego, bardzo wyraźnie poleca służbę oddania i wielbienie Kṛṣṇy. Jest to droga czystej służby oddania. Rozdział ten także dokładnie wyjaśnia, w jaki sposób można osiągnąć najwyższą doskonałość, którą jest obcowanie z Najwyższą Osobą Boga.

W ten sposób kończą się wyjaśnienia Bhaktivedanty do dziesiątego rozdz. Śrīmad-Bhagavad-gīty, *traktującego o Bogactwie Absolutu.*

ROZDZIAŁ XI

Forma Kosmiczna

TEKST 1

अर्जुन उवाच ।
मदनुग्रहाय परमं गुह्यमध्यात्मसंज्ञितम् ।
यत्त्वयोक्तं वचस्तेन मोहोऽयं विगतो मम ॥ १ ॥

arjuna uvāca
mad anugrahāya paramaṁ
guhyam adhyātma-saṁjñitam
yat tvayoktaṁ vacas tena
moho'yaṁ vigato mama

arjunaḥ uvāca-Arjuna rzekł; *mat-anugrahāya*-po to, aby okazać mi łaskę; *paramam*-najwyższy; *guhyam*-poufny; *adhyātma*-duchowy; *saṁjñitam*-jeśli chodzi o; *yat*-co; *tvayā*-przez Ciebie; *uktam*-powiedziane; *vacaḥ*-słowa; *tena*-przez to; *mohaḥ*-złudzenie; *ayam*-to; *vigataḥ*-jest usunięte; *mama*-moje.

TŁUMACZENIE

Arjuna rzekł: Wysłuchałem Twoich nauk odnośnie poufnych tematów duchowych, których tak łaskawie mi udzieliłeś - i teraz moje złudzenia zostały rozwiane.

ZNACZENIE

Rozdział ten objawia nam Kṛṣṇę jako przyczynę wszystkich przyczyn. Jest On nawet źródłem Maha-Viṣṇu, a z Niego emanują materialne wszechświaty. Kṛṣṇa nie jest inkarnacją; On jest źródłem wszystkich inkarnacji. Zostanie to doskonale wytłumaczone w rozdziale ostatnim.

Teraz Arjuna stwierdził, że uwolnił się już od złudzenia. To znaczy, że nie uważa on już dłużej Kṛṣṇy za zwykłą ludzką istotę, swojego przyjaciela, ale za źródło wszystkiego. Arjuna stał się osobą wielce oświeconą i jest szczęśliwy, że ma tak wielkiego przyjaciela, Kṛṣṇę. Jednocześnie przezornie wziął on pod uwagę to, że chociaż on sam przyjął Kṛṣṇę jako źródło wszystkiego, to inni w przyszłości mogą mieć w tym względzie wątpliwości. Po to więc, aby niezbicie udowodnić wszystkim boskość Kṛṣṇy, poprosi Go w tym rozdziale, aby ukazał mu Swoją postać kosmiczną. Faktem jest, że widok kosmicznej formy Kṛṣṇy napawa strachem każdego, komu dane jest ją ujrzeć. Tak też było w przypadku Arjuny, ale łaskawy Kṛṣṇa widząc przerażenie Arjuny w czasie manifestowania Swojej formy kosmicznej, przybierze potem oryginalną postać, aby go w ten sposób uspokoić. Arjuna kilkakrotnie zapewnia tutaj Pana, że wierzy Jego słowom. Kṛṣṇa bowiem przemawia do niego mając na celu jego korzyść. Arjuna przyznaje, że dzieje się to tylko dzięki wielkiej łasce Pana. Jest on teraz przekonany o tym, że Kṛṣṇa jest przyczyną wszystkich przyczyn i że obecny jest w sercu każdej istoty jako Dusza Najwyższa.

TEKST 2

भवाप्ययौ हि भूतानां श्रुतौ विस्तरशो मया ।
त्वत्तः कमलपत्राक्ष माहात्म्यमपि चाव्ययम् ॥ २ ॥

bhavāpyayau hi bhūtānāṁ
śrutau vistaraśo mayā
tvattaḥ kamala-patrākṣa
māhātmyam api cāvyayam

bhava-pojawienie się; *apyayau*-zanikanie; *hi*-z pewnością; *bhūtānām*-wszystkich żywych istot; *śrutau*-słyszałem; *vistaraśaḥ*-szczegół; *mayā*-przeze mnie; *tvattaḥ*-odCiebie; *kamala-patrākṣa*-OLotosooki; *māhātmyam*-chwały; *api*-również; *ca*-i; *avyayam*-niewyczerpane.

TŁUMACZENIE

O Lotosooki, usłyszałem od Ciebie w szczegółach o pojawianiu się i odchodzeniu każdej żywej istoty, a wszystko to się spełnia poprzez Twoje niewyczerpujące się chwały.

ZNACZENIE

W wielkiej radości Arjuna nazywa tutaj Kṛṣṇę lotosookim (oczy Kṛṣṇy przypominają bowiem płatki kwiatu lotosu). W ostatnim wersie poprzedniego rozdziału Kṛṣṇa zapewnił go, że utrzymuje cały wszechświat zaledwie małą cząstką Siebie Samego i że On jest źródłem wszystkiego w tej manifestacji materialnej. Arjuna dowiedział się o tym szczegółowo od Samego Pana. Arjuna wie, iż Pan, będąc źródłem wszelkiego początku i końca, Sam jest poza początkiem i końcem. Jest On wszech-przenikający, nie tracąc przez to Swojej osobowości. Jest to niepojęta moc Kṛṣṇy, którą całkowicie zrozumiał Arjuna, tak jak nas o tym zapewnił.

TEKST 3

एवमेतद्यथात्थ त्वमात्मानं परमेश्वर ।
द्रष्टुमिच्छामि ते रूपमैश्वरं पुरुषोत्तम ॥ ३ ॥

evam etad yathāttha
tvam ātmānaṁ parameśvara
draṣṭum icchāmi te rūpam
aiśvaraṁ puruṣottama

evam-tak; *etat*-ta; *yathāttha*-taka, jaką jest; *tvam*-Ty; *ātmānam*-dusza; *parameśvara*-Najwyższy Pan; *draṣṭum*-zobaczyć; *icchāmi*-pragnę; *te*-Ciebie; *rūpam*-formę, postać; *aiśvaram*-boską; *puruṣottama*-O najlepszy spośród wszystkich osób.

TŁUMACZENIE

O najpotężniejszy spośród wszystkich osób, O najwyższa postaci, chociaż widzę oto przed sobą Twoją prawdziwą pozycję, to jednak pragnę zobaczyć, w jaki sposób przenikasz tą kosmiczną manifestację. Pragnę Cię ujrzeć w Twojej kosmicznej postaci.

ZNACZENIE

Pan oznajmił, że ta manifestacja kosmiczna mogła powstać i istnieje dzięki temu, że On przenika ją poprzez Swoją osobową reprezentację. Jeśli chodzi o Arjunę, to przekonały go już stwierdzenia Kṛṣṇy, ale po to, aby przekonać również wszystkich tych w przyszłości, którzy mogą myśleć, że Kṛṣṇa jest zwykłą osobą, pragnie on zobaczyć Pana w Jego postaci kosmicznej. W ten sposób pragnie zobaczyć, jak Pan działa wewnątrz tego wszechświata, będąc jednocześnie poza nim. Znacząca jest tutaj prośba Arjuny, aby Pan pozwolił mu obejrzeć Swoją formę kosmiczną. Pan, jako Najwyższa Osoba Boga, jest obecny w sercu Arjuny i zna jego pragnienia, i wie, że Arjuna bynajmniej nie z kaprysu pragnie ujrzeć Go w Jego kosmicznej formie. Jest on całkowicie zadowolony z oglądania Go w Jego oryginalnej postaci, jako Kṛṣṇy. Pan wie, że Arjuna chce zobaczyć Jego formę kosmiczną po to, aby móc przekonać innych. On sam nie potrzebuje już żadnego potwierdzenia. Kṛṣṇa wie również, że Arjuna chce zobaczyć tę Jego formę kosmiczną po to, aby już zawczasu ustalić pewne jednoznaczne i ostateczne kryterium, jako że w przyszłości pojawi się wielu oszustów pozujących na inkarnacje Boga. Ludzie powinni być zatem ostrożni; ktoś, kto twierdzi, że jest Kṛṣṇą, powinien być przygotowany na to, aby ukazać swoją formę kosmiczną, i w ten sposób udowodnić ludziom prawdziwość swojego twierdzenia.

TEKST 4

मन्यसे यदि तच्छक्यं मया द्रष्टुमिति प्रभो ।
योगेश्वर ततो मे त्वं दर्शयात्मानमव्ययम् ॥ ४ ॥

manyase yadi tac chakyaṁ
mayā draṣṭum iti prabho
yogeśvara tato me tvaṁ
darśayātmānam avyayam

manyase-jeśli sądzisz; *yadi*-jeśli; *tat*-ta; *śakyam*-mogę zobaczyć; *mayā* -przeze mnie; *draṣṭum*-zobaczyć; *iti*-w ten sposób; *prabho*-O Panie; *yogeśvara*-Pan wszelkich sił mistycznych; *tataḥ*-wobec tego; *me*-mnie; *tvam*-Ty; *darśaya*-ukaż; *ātmānam*-Siebie; *avyayam*-wieczny.

TŁUMACZENIE

Jeśli sądzisz, że będę w stanie zobaczyć Twoją formę kosmiczną, O mój Panie, mistrzu wszelkich mocy mistycznych, to proszę, ukaż mi ją łaskawie.

ZNACZENIE

Jest powiedziane, że nikt nie może zobaczyć, usłyszeć, zrozumieć ani odczuć Najwyższego Pana Kṛṣṇę zmysłami materialnymi. Ale Pan może objawić się temu, kto zaangażowany jest w transcendentalną służbę miłości dla Niego. Każda żywa istota jest jedynie iskrą duchową; dlatego niemożliwym jest dla niej zrozumienie lub zobaczenie Najwyższego Pana. Arjuna, jako wielbiciel Pana, nie polega na swoich zdolnościach spekulacyjnych; raczej zdaje on sobie sprawę z ograniczeń właściwych każdej żywej istocie i uznaje najwyższą pozycję Kṛṣṇy. Arjuna rozumie, że żywa istota nie może pojąć tego, co jest nieskończone i nieograniczone. Jeśli jednak Nieskończony objawia się Sam, to wtedy można zrozumieć Jego naturę, dzięki Jego nieskończonej łasce. Bardzo ważne jest tutaj również słowo *yogeśvara*, ponieważ moce Pana są niepojęte. Jeśli chce, to może objawić się dzięki Swojej łasce, chociaż jest On nieograniczony. Dlatego Arjuna błaga Kṛṣṇę o Jego łaskę. Nie rozkazuje on Kṛṣnie. Kṛṣṇa nie musi objawiać się nikomu, kto nie podporządkował Mu się całkowicie i kto nie pełni służby oddania. Zatem nie mogą zobaczyć Kṛṣṇy osoby, które zdają się na spekulacje umysłowe.

TEKST 5

श्रीभगवानुवाच ।
पश्य मे पार्थ रूपाणि शतशोऽथ सहस्रशः ।
नानाविधानि दिव्यानि नानावर्णाकृतीनि च ॥ ५ ॥

śrī bhagavān uvāca
paśya me pārtha rūpāṇi

śataśo'tha sahasraśaḥ
nānā-vidhāni divyāni
nānā-varṇākṛtīni ca

śrī bhagavān uvāca-Najwyższa Osoba Boga rzekł; *paśya*-spójrz; *me*-Moje; *pārtha*-O synu Pṛthy; *rūpāṇi*-formy; *śataśaḥ*-setki; *atha*-również; *sahasraśaḥ*-tysiące; *nānā-vidhāni*-różnorodne; *divyāni*-boskie; *nānā*-różne; *varṇa*-kolorowe; *akṛtīni*-formy; *ca*-również.

TŁUMACZENIE

Błogosławiony Pan rzekł: Mój drogi Arjuno, synu Pṛthy, spójrz zatem na Moje bogactwa, setki i tysiące boskich form, mieniących się niczym morze pochodnią barw.

ZNACZENIE

Arjuna chciał zobaczyć Kṛṣṇę w Jego postaci kosmicznej, która będąc formą transcendentalną, przejawia się w tej manifestacji kosmicznej i w związku z tym zależna jest od czasu trwania natury materialnej. Tak jak natura materialna manifestuje się okresowo, a następnie powraca do stanu niezamanifestowanego, tak i ta kosmiczna forma Kṛṣṇy jest zamanifestowana albo niezamanifestowana. Nie jest ona wiecznie usytuowana w niebie duchowym, tak jak inne formy Kṛṣṇy. Jeśli chodzi o wielbiciela Pana, to nie pragnie on oglądać formy kosmicznej, ale ponieważ Arjuna powodowany wcześniej wspomnianymi pobudkami chciał zobaczyć Kṛṣṇę w takiej formie, Kṛṣṇa objawił mu ją. Formy tej nie może zobaczyć zwykły człowiek. Musi on najpierw otrzymać od Kṛṣṇy odpowiednią moc.

TEKST 6

पश्यादित्यान्वसून्रुद्रानश्विनौ मरुतस्तथा ।
बहून्यदृष्टपूर्वाणि पश्याश्चर्याणि भारत ॥ ६ ॥

paśyādityān vasūn rudrān
aśvinau marutas tathā
bahūny adṛṣṭa-pūrvāṇi
paśyāścaryāṇi bhārata

paśya-zobacz; *ādityān*-dwunastu synów Aditi; *vasūn*-ośmiu Vasów; *rudrān*-jedenaście form Rudry; *aśvinau*-dwóch Asvinów; *marutaḥ*-czterdziestu dziewięciu Marutów (półbogów wiatru); *tathā*-również; *bahūni* -wielu; *adṛṣṭa*-o których nie słyszałeś ani których nie widziałeś; *pūrvāṇi* -przedtem; *paśya*-zobacz; *āścaryāṇi*-wszystkie wspaniałe; *bhārata*-O najlepszy z Bhāratów.

TŁUMACZENIE

O najlepszy z Bhāratów, spójrz na różne przejawienia Āditiów, Rudrów i wszystkich półbogów. Spójrz na te wszystkie rzeczy, o których nikt wcześniej nie słyszał ani których nikt wcześniej nie oglądał.

ZNACZENIE

Chociaż Arjuna był osobistym przyjacielem Kṛṣṇy i najbardziej oświeconym spośród wszystkich uczonych ludzi, to jednak nie mógł on posiadać pełnej wiedzy o Kṛṣṇie. Pan oznajmia tutaj, że nigdy w przeszłości ludzie nie widzieli tych Jego wszystkich form ani też nie słyszeli o tych Jego wspaniałych formach i manifestacjach. Teraz Kṛṣṇa odsłania je Arjunie.

TEKST 7

इहैकस्थं जगत्कृत्स्नं पश्याद्य सचराचरम् ।
मम देहे गुडाकेश यच्चान्यद्द्रष्टुमिच्छसि ॥ ७ ॥

ihaikastham jagat kṛtsnam
paśyādya sa-carācaram
mama dehe guḍākeśa
yac cānyad draṣṭum icchasi

iha-w tym; *ekastham*-w jednym; *jagat*-wszechświat; *kṛtsnam*-całkowicie; *paśya*-zobacz; *adya*-natychmiast; *sa*-z; *cara*-ruchome; *acaram*-nieruchome; *mama*-Moje; *dehe*-w tym ciele; *guḍākeśa*-O Arjuno; *yat*-to; *ca*-również; *anyat*-inny; *draṣṭum*-zobaczyć; *icchasi*-chcesz.

TŁUMACZENIE

W tym ciele możesz ujrzeć wszystko cokolwiek tylko zapragniesz zobaczyć. Ta postać kosmiczna może pokazać ci wszystko, czego

pragniesz teraz, jak również czego możesz zapragnąć w przyszłości. Wszystko zawiera się w niej w sposób doskonały.

ZNACZENIE

Nikt nie może zobaczyć całego wszechświata przebywając w jednym miejscu. Nawet najbardziej światły naukowiec nie może zobaczyć tego, co dzieje się w innej części wszechświata. Jednak Kṛṣṇa daje Arjunie moc ujrzenia wszystkiego, co pragnie on zobaczyć - z przeszłości, teraźniejszości i przyszłości. Wszystko to Arjuna może ujrzeć. Dzięki łasce Kṛṣṇy.

TEKST 8

न तु मां शक्यसे द्रष्टुमनेनैव स्वचक्षुषा ।
दिव्यं ददामि ते चक्षुः पश्य मे योगमैश्वरम् ॥ ८ ॥

na tu māṁ śakyase draṣṭum
anenaiva sva-cakṣuṣā
divyaṁ dadāmi te cakṣuḥ
paśya me yogam aiśvaram

na-nigdy; *tu*-ale; *mām*-Mnie; *śakyase*-w stanie; *draṣṭum*-zobaczyć; *anena*-przez to; *eva*-na pewno; *sva-cakṣuṣā*-swoimi oczyma; *divyam*-boskie; *dadāmi*-daję; *te*-tobie; *cakṣuḥ*-oczy; *paśya*-zobacz; *me*-Moje; *yogam aiśvaram*-niepojęte siły mistyczne.

TŁUMACZENIE

Ale nie możesz Mnie ujrzeć swoimi obecnymi oczyma, Arjuno. Dlatego daję ci oczy boskie, dzięki którym będziesz mógł dostrzec Moje niepojęte siły mistyczne.

ZNACZENIE

Czysty wielbiciel pragnie oglądać Kṛṣṇę jedynie w Jego postaci dwurękiej; dzięki Jego łasce wielbiciel może również ujrzeć Jego postać kosmiczną - nie swoim umysłem, ale oczami duchowymi. Kṛṣṇa powiedział Arjunie, że jeśli chce zobaczyć tę Jego formę, musi przemienić nie umysł, ale wzrok. Kosmiczna forma nie jest jednak najważniejszym przejawieniem Pana; to zostanie wytłumaczone w wersetach następnych. Ale ponieważ Arjuna chciał

ją zobaczyć, otrzymał od Pana odpowiednią moc widzenia.

Wielbicieli pozostających we właściwym transcendentalnym związku z Panem pociąga ku Niemu jedynie niegasnące uczucie miłości, a nie przepych i różnorodność Jego form. Współtowarzysze zabaw Kṛṣṇy, Jego przyjaciele i rodzice nigdy nie pragną, aby Kṛṣṇa objawiał im Swoje moce. Są tak pogrążeni w czystej miłości, iż nawet nie wiedzą, że Kṛṣṇa jest Najwyższą Osobą Boga. We wzajemnej wymianie miłości zapomnieli bowiem o tym, że Kṛṣṇa jest Najwyższym Panem. *Śrīmad-Bhāgavatam* oznajmia, że chłopcy bawiący się z Kṛṣṇą, wszyscy są wielce pobożnymi duszami i mogli dostąpić zaszczytu uczestnictwa w Jego zabawach i figlach dopiero po wielu, wielu narodzinach. Tacy chłopcy nie wiedzą, że Kṛṣṇa jest Najwyższą Osobą Boga. Traktują Go jak swojego przyjaciela. Wielcy mędrcy uważają Najwyższą Osobę za bezosobowego Brahmana, wielbiciele za Najwyższą Osobę Boga, a zwykli ludzie za produkt tej natury materialnej. Prawdę mówiąc, wielbicieli nie interesuje oglądanie *viśva-rūpa*, czyli formy kosmicznej. Ale Arjuna zapragnął ujrzeć ją po to, aby udowodnić słowa Kṛṣṇy - tak, aby w przyszłości ludzie mogli wiedzieć, że Kṛṣṇa nie tylko teoretycznie czy w sposób filozoficzny podawał się za Najwyższego, ale w rzeczywistości takim objawił się Arjunie. Arjuna musi to potwierdzić, gdyż on rozpoczyna system *paramparā*. Ci, którzy są naprawdę zainteresowani poznaniem Najwyższej Osoby Boga, Kṛṣṇy, i którzy biorą przykład z Arjuny, powinni zrozumieć, że Kṛṣṇa nie tylko teoretycznie podawał się za Najwyższego, ale rzeczywiście objawił się jako Najwyższy.

Pan obdarzył Arjunę mocą konieczną do oglądania Jego formy kosmicznej, ponieważ wiedział, jakim motywem kierował się Arjuna, tak jak to już wcześniej wytłumaczyliśmy.

TEKST 9

सञ्जय उवाच ।
एवमुक्त्वा ततो राजन्महायोगेश्वरो हरिः ।
दर्शयामास पार्थाय परमं रूपमैश्वरम् ॥ ९ ॥

sañjaya uvāca
evam uktvā tato rājan
mahā-yogeśvaro hariḥ
darśayāmāsa pārthāya
paramaṁ rūpam aiśvaram

sañjayaḥ uvāca-Sañjaya rzekł; *evam*-w ten sposób; *uktvā*-mówiąc; *tataḥ*-następnie; *rājan*-O Królu; *mahā-yogeśvaraḥ*-najpotężniejszy mistyk; *hariḥ*-Najwyższa Osoba Boga, Kṛṣṇa; *darśayāmāsa*-ukazał; *pārthāya*-Arjunie; *paramam*-boską; *rūpam*-formę kosmiczną; *aiśvaram*-bogactwa.

TŁUMACZENIE

Sañjaya rzekł: O Królu, mówiąc w ten sposób, Najwyższy, Pan wszelkich sił mistycznych, Osoba Boga, ukazał Arjunie Swoją kosmiczną postać.

TEKST 10-11

अनेकवक्त्रनयनमनेकाद्भुतदर्शनम् ।
अनेकदिव्याभरणं दिव्यानेकोद्यतायुधम् ॥ १० ॥
दिव्यमाल्याम्बरधरं दिव्यगन्धानुलेपनम् ।
सर्वाश्चर्यमयं देवमनन्तं विश्वतोमुखम् ॥ ११ ॥

aneka-vaktra-nayanam
anekādbhuta-darśanam
aneka-divyābharaṇaṁ
divyānekodyatāyudham
divya-mālyāmbara-dharaṁ
divya-gandhānulepanam
sarvāścaryamayaṁ devam
anantaṁ viśvato-mukham

aneka-różne; *vaktra*-usta; *nayanam*-oczy; *aneka*-różne; *adbhuta*-wspaniałe; *darśanam*-widok; *aneka*-wiele; *divya*-boskie; *ābharaṇam*-ornamenty; *divya*-boskie; *aneka*-różne; *udyata*-podniesione; *āyudham*-bronie; *divya*-boskie; *mālya*-girlandy; *ambara-dharam*-w szatach; *divya*-boskie; *gandha*-zapach; *anulepanam*-unoszący się; *sarva*-wszystkie; *aścaryamayam*-wspaniałe; *devam*-błyszczące; *anantam*-nieograniczone; *viśvataḥ-mukham*-wszech-przenikające.

TŁUMACZENIE

I oto zobaczył Arjuna w tej kosmicznej postaci nieskończenie wiele ust i nieskończenie wiele oczu. A wszystko to było zdumiewające. Postać ta

była udekorowana boskimi, oślepiającymi ozdobami, przystrojona w mnogość szat. Przepiękne girlandy wieńczyły Pana, a ciało Jego namaszczone było upajającymi wonnościami. Wszystko to było cudowne, nieograniczone i wypełniało sobą wciąż bezkresną przestrzeń - wciąż i wciąż. To właśnie ujrzał Arjuna.

ZNACZENIE

Te dwa wersety wskazują na to, że Pan posiada nieograniczoną ilość rąk, ust, nóg, etc. Manifestacje Jego rozprzestrzenione są w całym wszechświecie i ilość ich jest nieograniczona. Dzięki łasce Pana i Jego niepojętej mocy, Arjuna mógł zobaczyć je wszystkie z jednego miejsca.

TEKST 12

दिवि सूर्यसहस्रस्य भवेद्युगपदुत्थिता ।
यदि भाः सदृशी सा स्याद्भासस्तस्य महात्मनः ॥ १२ ॥

divi sūrya-sahasrasya
bhaved yugapad utthitā
yadi bhāḥ sadṛśī sā syād
bhāsas tasya mahātmanaḥ

divi-na niebie; *sūrya*-słońce; *sahasrasya*-wiele tysięcy; *bhavet*-było; *yugapat*-jednocześnie; *utthitā*-obecne; *yadi*-jeśli; *bhāḥ*-światło; *sadṛśī*-jak to; *sā*-to; *syāt*-może być; *bhāsaḥ*-blask; *tasya*-jest; *mahātmanaḥ*-wielkiego Pana.

TŁUMACZENIE

I gdyby setki tysięcy słońc nagle rozbłysło na niebie, może dałyby one blask podobny światłości Najwyższej Osoby w tej kosmicznej formie.

ZNACZENIE

To, co zobaczył Arjuna jest nie do opisania, jednakże Sañjaya próbuje dać Dhṛtarāṣṭrze wyobrażenie wielkiego objawienia. Ani Sañjaya, ani Dhṛtarāṣṭra nie byli tam obecni, ale Sañjaya, dzięki łasce swojego mistrza duchowego Vyāsy, mógł zobaczyć wszystko to, co się zdarzyło na Polu Kurukṣetra. Porównuje więc tę sytuację (tak, aby można ją było jak najlepiej zrozumieć) do zjawiska wyobrażeniowego (tj. do tysięcy słońc).

TEKST 13

तत्रैकस्थं जगत्कृत्स्नं प्रविभक्तमनेकधा ।
अपश्यद्देवदेवस्य शरीरे पाण्डवस्तदा ॥१३॥

tatraikastham jagat kṛtsnaṁ
pravibhaktam anekadhā
apaśyad deva-devasya
śarīre pāṇḍavas tadā

tatra-tam; *ekastham*-jedno miejsce; *jagat*-wszechświat; *kṛtsnam*-całkowicie; *pravibhaktam*-podzielone na; *anekadhā*-wiele rodzajów; *apaśyat*-mógł zobaczyć; *deva-devasya*-Najwyższej Osoby Boga; *śarīre*-w formie kosmicznej; *pāṇḍavaḥ*-Arjuna; *tadā*-w tym czasie.

TŁUMACZENIE

I zobaczył Arjuna w kosmicznej formie Pana niezliczone ekspansje tego wszechświata, usytuowane w jednym miejscu - chociaż podzielone na wiele, wiele tysięcy.

ZNACZENIE

Znaczące jest tutaj słowo *tatra* (tam). Wskazuje ono na to, że zarówno Kṛṣṇa, jak i Arjuna siedzieli w powozie, kiedy Arjuna oglądał kosmiczną formę Pana. Inni, będący na polu walki, nie mogli jej zobaczyć, gdyż Kṛṣṇa udostępnił ten widok jedynie Arjunie. Arjuna mógł zobaczyć w ciele Kṛṣṇy wiele tysięcy wszechświatów. Z literatury wedyjskiej wiemy, że istnieje niezliczona ilość wszechświatów i planet. Niektóre z nich zrobione są z ziemi, niektóre ze złota, a niektóre z klejnotów; niektóre są bardzo dużych rozmiarów, inne zaś mniejszych, etc. Tak więc Arjuna mógł zobaczyć wszystkie te wszechświaty ze swojego powozu. Ale nikt inny nie był w stanie zrozumieć tego, co zaszło pomiędzy Kṛṣṇą i Arjuną.

TEKST 14

ततः स विस्मयाविष्टो हृष्टरोमा धनञ्जयः ।
प्रणम्य शिरसा देवं कृताञ्जलिरभाषत ॥१४॥

tataḥ sa vismayāviṣṭo
hṛṣṭa-romā dhanañjayaḥ
praṇamya śirasā devaṁ
kṛtāñjalir abhāṣata

tataḥ-następnie; *saḥ*-on; *vismayāviṣṭaḥ*-przepełniony zdumieniem; *hṛṣṭa-romā*-z włosami na ciele zjeżonymi na skutek wielkiej ekstazy; *dhanañjayaḥ*-Arjuna; *praṇamya*-ofiarując pokłony; *śirasā*-z głową; *devam*-do Najwyższej Osoby Boga; *kṛtāñjaliḥ*-ze złożonymi rękoma; *abhāṣata*-zaczął mówić.

Wtedy, oszołomiony i zdumiony, z włosami na ciele zjeżonymi na skutek wielkiej ekstazy, Arjuna zaczął modlić się ze złożonymi rękoma, ofiarowując Najwyższemu Panu głębokie pokłony.

ZNACZENIE

Po otrzymaniu boskiej wizji, Arjuna natychmiast zmienił swój stosunek do Kṛṣṇy. Wcześniej związek między nimi oparty był na przyjaźni, ale teraz - po objawieniu - Arjuna ofiarowuje Kṛṣṇie z wielkim szacunkiem swoje pokłony i ze złożonymi rękoma modli się do Niego, wielbiąc Go w ekstatycznym zachwycie. Teraz podstawą związku Arjuny z Kṛṣṇą staje się raczej głęboki podziw niż przyjaźń. Wielcy wielbiciele widzą Kṛṣṇę jako rezerwuar wszelkich związków. Pisma święte wspominają o dwunastu rodzajach związków i wszystkie one obecne są w Kṛṣṇie. Jest powiedziane, że jest On oceanem wszelkich wzajemnych związków istniejących pomiędzy dwoma żywymi istotami, pomiędzy półbogami czy między Najwyższym i Jego wielbicielami.

Arjuna, z natury bardzo spokojny i cichy, teraz porwany przez podziw, pogrążył się w ekstazie, od której zjeżyły mu się włosy i ze złożonymi rękoma zaczął składać Najwyższemu Panu swoje pokłony. Nie był oczywiście przestraszony. Uległ podziwowi dla Najwyższego Pana. Wszystko co go otaczało, było tak cudowne; jego naturalna, pełna miłości przyjaźń została przesycona podziwem i dlatego zareagował w ten sposób.

TEKST 15

अर्जुन उवाच ।
पश्यामि देवांस्तव देव देहे

सर्वांस्तथा भूतविशेषसङ्घान् ।
ब्रह्माणमीशं कमलासनस्थ-
मृषींश्च सर्वानुरगांश्च दिव्यान् ॥१५॥

arjuna uvāca
paśyāmi devāṁs tava deva dehe
sarvāṁs tathā bhūta-viśeṣa-saṅghān
brahmāṇam īśaṁ kamalāsana-stham
ṛṣīṁś ca sarvān uragāṁś ca divyān

arjunaḥ uvāca-Arjuna rzekł; *paśyāmi*-widzę; *devān*-wszystkich półbogów; *tava*-Twoje; *deva*-O Panie; *dehe*-w ciele; *sarvān*-wszystkie; *tathā*-również; *bhūta*-żywe istoty; *viśeṣa-sanghān*-specjalnie zgromadzeni; *brahmāṇam*-Pan Brahmā; *īśam*-Pan Śiva; *kamala-āsana-stham*-siedzący na kwiecie lotosu; *ṛṣīn*-wielcy mędrcy; *ca*-również; *sarvān*-wszystkie; *uragān*-węże; *ca*-również; *divyān*-boskie.

TŁUMACZENIE

Arjuna rzekł: Mój drogi Panie Kṛṣṇo, widzę wszystkich półbogów zgromadzonych w Twym ciele i mnogość innych żywych istot. Widzę Pana Brahmę spoczywającego na lotosowym kwiecie, jak również Pana Śivę oraz wielu mędrców i boskie węże.

ZNACZENIE

Arjuna widzi cały wszechświat; widzi zatem Brahmę, który jest pierwszą żywą istotą w tym wszechświecie, i boskiego węża, na którym w niższych rejonach wszechświata spoczywa Garbhodakaśāyī Viṣṇu. To utworzone z węży łoże nazywa się Vāsuki. Arjuna widzi wszystko, od usytuowanego w niższych rejonach wszechświata Garbhodakaśāyī Viṣṇu aż do najwyższej części wszechświata, gdzie na lotosowej planecie rezyduje Pan Brahmā, pierwsza żywa istota tego wszechświata. To znaczy, że Arjuna mógł zobaczyć wszystko, od początku do końca, siedząc w jednym miejscu - w swoim powozie. Było to możliwe tylko dzięki łasce Kṛṣṇy.

TEKST 16

अनेकबाहूदरवक्त्रनेत्रं
पश्यामि त्वां सर्वतोऽनन्तरूपम् ।

नान्तं न मध्यं न पुनस्तवादिं
पश्यामि विश्वेश्वर विश्वरूप ॥१६॥

aneka-bāhūdara-vaktra-netraṁ
paśyāmi tvāṁ sarvato'nanta-rūpam
nāntaṁ na madhyaṁ na punas tavādiṁ
paśyāmi viśveśvara viśva-rūpa

aneka-wiele; *bāhū*-ramiona; *udara*-brzuchy; *vaktra*-usta; *netram*-oczy; *paśyāmi*-widzę; *tvām*-Tobie; *sarvataḥ*-ze wszystkich stron; *ananta-rūpam* -nieograniczona forma; *na antam*-nie ma końca; *na madhyam*-nie ma środka; *na punaḥ*-ani też; *tava*-Twój; *ādim*-początek; *paśyāmi*-widzę; *viśveśvara*-O Panie wszechświata; *viśva-rūpa*-w formie wszechświata.

TŁUMACZENIE

O Panie wszechświata, widzę w Twym kosmicznym ciele nieskończoną ilość form - brzuchów, ust i oczu - a wszystko to nie ma końca, początku ani środka.

ZNACZENIE

Kṛṣṇa jest Najwyższą Osobą Boga i jest nieograniczony - można więc zobaczyć w Nim wszystko.

TEKST 17

किरीटिनं गदिनं चक्रिणं च
तेजोराशिं सर्वतो दीप्तिमन्तम् ।
पश्यामि त्वां दुर्निरीक्ष्यं समन्ता-
द्दीप्तानलार्कद्युतिमप्रमेयम् ॥१७॥

kirīṭinaṁ gadinaṁ cakriṇaṁ ca
tejorāśiṁ sarvato dīptimantam
paśyāmi tvāṁ durnirīkṣyaṁ samantād
dīptānalārka-dyutim aprameyam

kirīṭinam-z hełmami; *gadinam*-z buławami; *cakriṇam*-z tarczami; *ca*-i; *tejorāśim*-blask; *sarvataḥ*-wszystkie strony; *dīptimantam*-błyszczący; *paś*

yāmi-widzę; *tvām*-Ty; *durnirīkṣyam*-trudno dostrzegalny; *samantāt*-rozszerzając; *dīpta-anala*-płonący ogień; *arka*-słońce; *dyutim*-blask słoneczny; *aprameyam*-niezliczone.

TŁUMACZENIE

Niełatwo jest patrzeć na tę Twoję formę, przystrojoną w rozmaitość koron, buław i tarcz, albowiem blask bijący z niej jest ognisty i potężny jak słońce.

TEKST 18

त्वमक्षरं परमं वेदितव्यं
त्वमस्य विश्वस्य परं निधानम् ।
त्वमव्ययः शाश्वतधर्मगोप्ता
सनातनस्त्वं पुरुषो मतो मे ॥१८॥

tvam akṣaraṁ paramaṁ veditavyaṁ
tvam asya viśvasya paraṁ nidhānam
tvam avyayaḥ śāśvata-dharma-goptā
sanātanas tvaṁ puruṣo mato me

tvam-Ty; *akṣaram*-niewyczerpany; *paramam*-najwyższy; *veditavyam*-być rozumianym; *tvam*-Ty; *asya*-tego; *viśvasya*-wszechświata; *param*-najwyższy; *nidhānam*-podstawa; *tvam*-Ty jesteś; *avyayaḥ*-nieograniczony; *śāśvata-dharma-goptā*-ostoja wiecznej religii; *sanātanaḥ*-wieczny; *tvam*-Ty; *puruṣaḥ*-Najwyższa Osoba; *mataḥ me*-taki jest mój sąd.

TŁUMACZENIE

Ty jesteś celem pierwotnym i najwyższym; Ty jesteś najlepszym we wszystkich wszechświatach; Ty jesteś najstarszy i niewyczerpany; Ty jesteś obrońcą religii, wieczną Osobą Boga.

TEKST 19

अनादिमध्यान्तमनन्तवीर्य-
मनन्तबाहुं शशिसूर्यनेत्रम् ।
पश्यामि त्वां दीप्तहुताशवक्त्रं
स्वतेजसा विश्वमिदं तपन्तम् ॥१९॥

anādi-madhyāntam ananta-vīryam
ananta-bāhuṁ śaśi-sūrya-netram
paśyāmi tvāṁ dīpta-hutāśa-vaktraṁ
sva-tejasā viśvam idaṁ tapantam

anādi-bez początku; *madhya*-bez środka; *antam*-bez końca; *ananta*-nieograniczony; *vīryam*-chwalebny; *ananta*-nieograniczone; *bāhum*-ramiona; *śaśi*-księżyc; *sūrya*-słońce; *netram*-oczy; *paśyāmi*-widzę; *tvām*-Ty; *dīpta*-płonący; *hutāśa-vaktram*-ogień wychodzący z Twoich ust; *sva-tejasā*-przez Ciebie; *viśvam*-ten wszechświat; *idam*-ten; *tapantam*-ogrzewasz.

TŁUMACZENIE

Ty jesteś źródłem bez początku, środka i końca. Ramiona Twe niezliczone, oczy Twe bezkresne - a słońce i księżyc pośród nich. Zaś blaskiem Swoim ogrzewasz cały ten wszechświat.

ZNACZENIE

Nieograniczone są bogactwa Najwyższej Osoby Boga. Zdanie to powtarza się ciągle, ale według pism świętych, powtarzanie chwał Kṛṣṇy nie jest li tylko literacką słabością. Jest oznajmione, że te same zdania powtarza się kilka razy w chwili oszołomienia, zdumienia czy wielkiej ekstazy. Nie jest to zatem tylko jakieś czcze pustosłowie.

TEKST 20

द्यावापृथिव्योरिदमन्तरं हि
व्याप्तं त्वयैकेन दिशश्च सर्वाः ।
दृष्ट्वाद्भुतं रूपमुग्रं तवेदं
लोकत्रयं प्रव्यथितं महात्मन् ॥२०॥

dyāv āpṛthivyor idam antaraṁ hi
vyāptaṁ tvayaikena diśaś ca sarvāḥ
dṛṣṭvādbhutaṁ rūpam ugraṁ tavedaṁ
loka-trayaṁ pravyathitaṁ mahātman

dyau-w przestrzeni; *āpṛthivyoḥ*-od ziemi; *idam*-to; *antaram*-pomiędzy; *hi*-z pewnością; *vyāptam*-rozprzestrzeniony; *tvayā*-przez Ciebie; *ekena*-

przez jeden; *diśaḥ*-kierunki; *ca*-i; *sarvāḥ*-wszystkie; *dṛṣṭvā*-widząc; *adbhutam*-piękna; *rūpam*-forma; *ugram*-straszna; *tava*-Twoja; *idam*-ten; *loka*-system planetarny; *trayam*-trzy; *pravyathitam*-zatrwożony; *mahātman*-O potężny.

TŁUMACZENIE

Chociaż jeden jesteś, przenikasz całe niebo, wszystkie planety i przestrzeń pomiędzy nimi. O Potężny, oglądając tą przerażającą formę, widzę, że wszystkie systemy planetarne wprawiłeś w zdumienie.

ZNACZENIE

Znaczącymi słowami w tym wersie są *dyāv āpṛthivyoḥ* (przestrzeń pomiędzy ziemią i niebem) i *lokatrayam* (trzy światy), gdyż wskazują na to, że nie tylko Arjuna, ale również inni, na innych systemach planetarnych, zobaczyli kosmiczną formę Pana. Wizja ta nie była snem. Zobaczyli ją wszyscy rozbudzeni duchowo i obdarzeni boskim wzrokiem.

TEKST 21

अमी हि त्वां सुरसङ्घा विशन्ति
केचिद्भीताः प्राञ्जलयो गृणन्ति ।
स्वस्तीत्युक्त्वा महर्षिसिद्धसङ्घाः
स्तुवन्ति त्वां स्तुतिभिः पुष्कलाभिः ॥२१॥

amī hi tvāṁ sura-saṅghā viśanti
kecid bhītāḥ prāñjalayo gṛṇanti
svastīty uktvā maharṣi-siddha-saṅghāḥ
stuvanti tvāṁ stutibhiḥ puṣkalābhiḥ

amī-wszyscy ci; *hi*-z pewnością; *tvām*-Tobie; *sura-saṅghāḥ*-grupy półbogów; *viśanti*-wchodzą; *kecit*-niektórzy z nich; *bhītāḥ*-z powodu strachu; *prāñjalayaḥ*-ze złożonymi rękoma; *gṛṇanti*-ofiarowują modlitwy; *svasti*-wszelki pokój; *iti*-w ten sposób; *uktvā*-mówiąc w ten sposób; *maharṣi*-wielcy mędrcy; *siddha-saṅghāḥ*-doskonali mędrcy; *stuvanti*-śpiewają hymny; *tvām*-do Ciebie; *stutibhiḥ*-z modlitwami; *puṣkalābhiḥ*-hymny wedyjskie.

TŁUMACZENIE

Wszyscy półbogowie - wszyscy poddani Tobie - wchodzą w Ciebie. Wielce zatrwożeni, ze złożonymi rękoma, śpiewają hymny wedyjskie.

ZNACZENIE

Półbogowie we wszystkich systemach planetarnych zatrwożyli się straszliwą wizją kosmicznej formy i bijącym z niej blaskiem, i w modlitwie szukają schronienia.

TEKST 22

रुद्रादित्या वसवो ये च साध्या
विश्वेऽश्विनौ मरुतश्चोष्मपाश्च ।
गन्धर्वयक्षासुरसिद्धसङ्घा
वीक्षन्ते त्वां विस्मिताश्चैव सर्वे ॥२२॥

rudrādityā vasavo ye ca sādhyā
viśve'śvinau marutaś coṣmapāś ca
gandharva-yakṣāsura-siddha-saṅghā
vīkṣante tvāṁ vismitāś caiva sarve

rudra-przejawienia Pana Śivy; *ādityāḥ*-Adityowie; *vasavaḥ*-Vasowie; *ye*-wszyscy ci; *ca*-i; *sādhyāḥ*-Sādhiowie; *viśve*-Viśvadevowie; *aśvinau*-Aświni kumārowie; *marutaḥ*-Marutowie; *ca*-i; *uṣmapāḥ*-przodkowie; *ca*-i; *gandharva*-Gandharvowie; *yakṣa*-Yakṣowie; *asura-siddha*-demony i doskonali półbogowie; *saṅghāḥ*-gromady; *vīkṣante*-widzą; *tvām*-Ciebie; *vismitāḥ*-w zdumieniu; *ca*-również; *eva*-z pewnością; *sarve*-wszystko.

TŁUMACZENIE

Różne przejawienia Pana Śivy, Ādityowie, Vasowie, Sādhyowie, Viśvadevowie, dwaj Aświni, Mārutowie, przodkowie i Gandharvowie, Yakṣowie i wszyscy doskonali półbogowie spoglądają na Ciebie w zdumieniu.

TEKST 23

रूपं महत्ते बहुवक्त्रनेत्रं
महाबाहो बहुबाहूरुपादम् ।

बहूदरं बहुदंष्ट्राकरालं
दृष्ट्वा लोकाः प्रव्यथितास्तथाहम् ॥२३॥

rūpaṁ mahat te bahu-vaktra-netraṁ
mahā-bāho bahu-bāhūru-pādam
bahūdaraṁ bahu-daṁṣṭrā-karālaṁ
dṛṣṭvā lokāḥ pravyathitās tathāham

rūpam-forma; *mahat*-ogromna; *te*-Twoja; *bahu*-wiele; *vaktra*-twarzy; *netram*-oczy; *mahā-bāho*-O potężny; *bahu*-wiele; *bāhu*-ramiona; *ūru*-talie; *pādam*-nogi; *bahu-udaram*-wiele brzuchów; *bahu-daṁṣṭrā*-wiele zębów; *karālam*-straszliwe; *dṛṣṭvā*-widząc; *lokāḥ*-wszystkie planety; *pravyathitāḥ*-zatrwożone; *tathā*-podobnie; *aham*-ja.

TŁUMACZENIE

O potężny, wszystkie planety i wszyscy półbogowie, podobnie jak ja, zatrwożeni są widokiem Twoich niezliczonych twarzy, oczu, ramion, brzuchów, nóg i straszliwych zębów.

TEKST 24

नभःस्पृशं दीप्तमनेकवर्णं
व्यात्ताननं दीप्तविशालनेत्रम् ।
दृष्ट्वा हि त्वां प्रव्यथितान्तरात्मा
धृतिं न विन्दामि शमं च विष्णो ॥२४॥

nabhaḥ spṛśaṁ dīptam aneka-varṇaṁ
vyāttānanaṁ dīpta-viśāla-netram
dṛṣṭvā hi tvāṁ pravyathitāntarātmā
dhṛtiṁ na vindāmi śamaṁ ca viṣṇo

nabhaḥ spṛśam-dotykając nieba; *dīptam*-błyszcząc; *aneka*-wiele; *varṇam*-kolor; *vyāttā*-otwarte; *ānanam*-usta; *dīpta*-świecąc; *viśāla*-ogromne; *netram*-oczy; *dṛṣṭvā*-widząc; *hi*-z pewnością; *tvām*-Ty; *pravyathitā*-zaniepokojony; *antaḥ*-wewnątrz; *ātmā*-dusza; *dhṛtim*-stałość; *na*-nie; *vindāmi*-i mają; *śamam*-spokój umysłu; *ca*-również; *viṣṇo*-O Panie Viṣṇu.

TŁUMACZENIE

O wszech-przenikający Viṣṇu, nie mogę już dłużej zachować spokoju umysłu. Widok promieniujących potoków barw, którymi wypełniłeś aż po brzegi otchłanie nieba, widok Twoich ogromnych błyszczących oczu i rozwartych ust napełnia mnie lękiem.

TEKST 25

दंष्ट्राकरालानि च ते मुखानि
दृष्ट्वैव कालानलसन्निभानि ॥२५॥
दिशो न जाने न लभे च शर्म
प्रसीद देवेश जगन्निवास ॥२५॥

daṁṣṭrā-karālāni ca te mukhāni
dṛṣṭvaiva kālānala-sannibhāni
diśo na jāne na labhe ca śarma
prasīda deveśa jagan-nivāsa

daṁṣṭrā-zęby; *karālāni*-podobne; *ca*-również; *te*-Twoje; *mukhāni*-twarze; *dṛṣṭvā*-widząc; *eva*-w ten sposób; *kālānala*-ogień śmierci; *sannibhāni*-jakby płonący; *diśaḥ*-kierunki; *na jāne*-nie wiem; *na labhe*-ani otrzymuję; *ca śarma*-i łaska; *prasīda*-być zadowolonym; *deveśa*-O Panie nad panami; *jagat-nivāsa*-schronienie wszystkich światów.

TŁUMACZENIE

O Panie nad panami, O schronienie światów, proszę, bądź łaskawy dla mnie. Nie mogę już dłużej utrzymać równowagi widząc Twoje płonące, zwrócone w każdym kierunku, śmierci podobne twarze o okropnych zębach. Wszystko to oszałamia mnie.

TEKST 26-27

अमी च त्वां धृतराष्ट्रस्य पुत्राः
सर्वे सहैवावनिपालसङ्घैः ।
भीष्मो द्रोणः सूतपुत्रस्तथासौ
सहास्मदीयैरपि योधमुख्यैः ॥२६॥

वक्त्राणि ते त्वरमाणा विशन्ति
दंष्ट्राकरालानि भयानकानि ।
केचिद्विलग्ना दशनान्तरेषु
संदृश्यन्ते चूर्णितैरुत्तमाङ्गैः ॥२७॥

amī ca tvāṁ dhṛtarāṣṭrasya putrāḥ
sarve sahaivāvanipāla-saṅghaiḥ
bhīṣmo droṇaḥ sūta-putras tathāsau
sahāsmadīyair api yodha-mukhyaiḥ

vaktrāṇi te tvaramāṇā viśanti
daṁṣṭrā karālāni bhayānakāni
kecid vilagnā daśanāntareṣu
sandṛśyante cūrṇitair uttamāṅgaiḥ

amī-wszyscy ci; *ca*-również; *tvām*-Ty; *dhṛtarāṣṭasya*-Dhṛtarāṣṭry; *putrāḥ*-synowie; *sarva*-wszyscy; *saha eva*-razem z; *avanipāla*-walecznymi królami; *saṅghaiḥ*-grupami; *bhīṣmaḥ*-Bhīṣmadeva; *droṇaḥ*-Droṇācārya; *sūta-putraḥ*-Karṇa; *tathā*-również; *asau*-to; *saha*-z; *asmadīyaiḥ*-nasz; *api*-również; *yodha-mukhyaiḥ*-pierwszy pomiędzy walecznymi; *vaktrāṇi*-usta; *te*-Twoje; *tvaramāṇāḥ*-straszliwe; *viśanti*-wchodzą; *daṁṣṭrā*-zęby; *karālāni*-okropne; *bhayānakāni*-przerażające; *kecit*-niektórzy z nich; *vilagnāḥ*-atakowane; *daśanāntareṣu*-pomiędzy zębami; *sandṛśyante*-widoczne; *cūrṇitaiḥ*-zniszczone; *uttama-aṅgaiḥ*-przez głowę.

TŁUMACZENIE

Wszyscy synowie Dhṛtarāṣṭry, razem ze sprzymierzonymi królami, jak również Bhīṣma, Droṇa, Karṇa i wszyscy nasi żołnierze szybko znikają w Twych ustach. I widzę jak głowy ich miażdżone są w Twoich straszliwych zębach.

ZNACZENIE

Już we wcześniejszym wersecie Pan obiecywał Arjunie, że pokaże mu rzeczy bardzo dla niego interesujące. Teraz oto Arjuna widzi, że przywódcy strony przeciwnej (Bhīṣma, Droṇa, Karṇa i wszyscy synowie Dhṛtarāṣṭry) i ich żołnierze, jak również żołnierze Arjuny, zostają zniszczeni. Jest to oznaką tego, że Arjuna wyjdzie zwycięsko z bitwy, pomimo ciężkich strat po obu stronach. Jest też wzmianka o tym, że zginie również, uważany za niepokona-

nego, Bhīṣma. Zginie też Karṇa. Polegną nie tylko wielcy wojownicy strony przeciwnej, tacy jak Bhīṣma, ale również niektórzy z wielkich wojowników Arjuny.

TEKST 28

यथा नदीनां बहवोऽम्बुवेगाः
समुद्रमेवाभिमुखा द्रवन्ति ।
तथा तवामी नरलोकवीरा
विशन्ति वक्त्राण्यभिविज्वलन्ति ॥२८॥

yathā nadīnāṁ bahavo'mbu-vegāḥ
samudram evābhimukhā dravanti
tathā tavāmī nara-loka-vīrā
viśanti vaktrāṇy abhivijvalanti

yathā-jak; *nadīnām*-rzek; *bahavaḥ*-wiele; *ambu-vegāḥ*-fale rzek; *samudram*-ocean; *eva*-z pewnością; *abhimukhāḥ*-w kierunku; *dravanti*-płyną; *tathā*-podobnie; *tava*-Twój; *amī*-wszyscy ci; *nara-loka-vīrāḥ*-królowie ludzkiego społeczeństwa; *viśanti*-wchodzą; *vaktrāṇi*-w usta; *abhivijvalanti*-płonące.

TŁUMACZENIE

Tak jak rzeki wpływają do oceanu, tak wszyscy ci wielcy wojownicy znikają w Twych ogniem ziejących ustach.

TEKST 29

यथा प्रदीप्तं ज्वलनं पतङ्गा
विशन्ति नाशाय समृद्धवेगाः ।
तथैव नाशाय विशन्ति लोका-
स्तवापि वक्त्राणि समृद्धवेगाः ॥२९॥

yathā pradīptaṁ jvalanaṁ pataṅgā
viśanti nāśāya samṛddha-vegāḥ
tathaiva nāśāya viśanti lokās
tavāpi vaktrāṇi samṛddha-vegāḥ

yathā-jak; *pradīptam*-płonący; *jvalanam*-ogień; *patańgāḥ*-usta; *viśanti* -wchodzą; *nāśāya*-zniszczenie; *samṛddha*-pełna; *vegāḥ*-prędkość; *tathā eva*-podobnie; *nāśāya*-by ulec zagładzie; *viśanti*-wchodzą; *lokāḥ*-wszyscy ludzie; *tava*-do Ciebie; *api*-również; *vaktrāṇi*-w ustach; *samṛddha-vegāḥ*- z pełną prędkością.

TŁUMACZENIE

Widzę, jak wszyscy ci ludzie pośpiesznie wdzierają się do ust Twoich, niczym ćmy cisnące się do płonącego ognia.

TEKST 30

लेलिह्यसे ग्रसमानः समन्ता-
ल्लोकान्समग्रान्वदनैर्ज्वलद्भिः ।
तेजोभिरापूर्य जगत्समग्रं
भासस्तवोग्राः प्रतपन्ति विष्णो ॥३०॥

lelihyase grasamānaḥ samantāl
lokān samagrān vadanair jvaladbhiḥ
tejobhir āpūrya jagat samagraṁ
bhāsas tavogrāḥ pratapanti viṣṇo

lelihyase-pełzając; *grasamānaḥ*-trawiąc; *samantāt*-ze wszystkich kierunków; *lokān*-ludzie; *samagrān*-całkowicie; *vadanaiḥ*-ustami; *jvaladbhiḥ* -płonącymi; *tejobhiḥ*-blaskiem; *āpūrya*-przykrywając; *jagat*-wszechświat; *samagram*-cały; *bhāsaḥ*-oświetlając; *tava*-Twoje; *ugrāḥ*-okropne; *pratapanti*-paląc; *viṣṇo*-O wszech-przenikający Panie.

TŁUMACZENIE

O Viṣṇu, widzę jak Swoimi płonącymi ustami pochłaniasz wszystkich ludzi i cały wszechświat zaćmiewasz Swym bezgranicznym blaskiem. W światów ognistej pożodze - Siebie manifestujesz.

TEKST 31

आख्याहि मे को भवानुग्ररूपो
नमोऽस्तु ते देववर प्रसीद ।

विज्ञातुमिच्छामि भवन्तमाद्यं
न हि प्रजानामि तव प्रवृत्तिम् ॥३१॥

ākhyāhi me ko bhavān ugra-rūpo
namo'stu te deva-vara prasīda
vijñātum icchāmi bhavantam ādyam
na hi prajānāmi tava pravṛttim

ākhyāhi-proszę wytłumacz; *me*-mi; *kaḥ*-kto; *bhavān*-Ty; *ugra-rūpaḥ* -groźna postać; *namaḥ astu*-pokłony (hołdy); *te*-Tobie; *deva-vara*-potężny pomiędzy półbogami; *prasīda*-bądź łaskawy; *vijñātum*-wiedzieć; *icchāmi*-pragnę; *bhavantam*-Ty; *ādyam*-oryginalny; *na*-nigdy; *hi*-z pewnością; *prajānāmi*-wiem; *tava*-Twoja; *pravṛttim*-misja.

TŁUMACZENIE

O Panie nad panami, w pełnym groźby Majestacie Swej kosmicznej formy, proszę wyjaw mi, kim jesteś. Ofiarowuję Ci moje głębokie pokłony, proszę, bądź łaskawy dla mnie. Nie wiem jaka jest Twoja misja i pragnę o niej usłyszeć.

TEKST 32

श्रीभगवानुवाच ।
कालोऽस्मि लोकक्षयकृत्प्रवृद्धो
लोकान्समाहर्तुमिह प्रवृत्तः ।
ऋतेऽपि त्वां न भविष्यन्ति सर्वे
येऽवस्थिताः प्रत्यनीकेषु योधाः ॥३२॥

śrī bhagavān uvāca
kālo'smi loka-kṣaya-kṛt pravṛddho
lokān samāhartum iha pravṛttaḥ
ṛte'pi tvāṁ na bhaviṣyanti sarve
ye'vasthitāḥ pratyanīkeṣu yodhāḥ

śrī bhagavān uvāca-Osoba Boga rzekł; *kālaḥ*-czas; *asmi*-Ja jestem; *loka*-światy; *kṣaya-kṛt*-niszczyciel; *pravṛddhaḥ*-zabrać; *lokān*-wszystkich ludzi; *samāhartum*-zniszczyć; *iha*-w tym świecie; *pravṛttaḥ*-pochłonąć; *ṛte api*-nawet bez; *tvām*-ty; *na*-nigdy; *bhaviṣyanti*-będą; *sarve*-wszystko;

ye-kto; *avasthitāḥ*-usytuowani; *pratyanīkeṣu*-po przeciwnej stronie; *yodhāḥ*-żołnierze.

TŁUMACZENIE

Błogosławiony Pan rzekł: Ja jestem czasem - niszczycielem światów. Przyszedłem, aby zabrać wszystkich ludzi. I za wyjątkiem was [Pāṇḍawów] wszyscy wojownicy po obu stronach zostaną zabici.

ZNACZENIE

Arjuna świadom tego, że Pan jest jego przyjacielem i Najwyższą Osobą Boga zarazem, zaintrygowany różnorodnością form manifestowanych przez Kṛṣṇę, pyta Go o prawdziwą misję tej niszczącej siły. Jest powiedziane w *Vedach*, że Najwyższa Prawda niszczy wszystko, nawet Brahmę, *Yasya brahme ca kṣatram ca ubhe bhavata odanaḥ/ mṛtyur yasyopasecanaṁ ka itthā veda yatra saḥ.* Ostatecznie wszyscy *bramini*, *kṣatriyowie* i wszyscy inni, pochłaniani są przez niszczący aspekt Najwyższego. Ta postać Najwyższego Pana jest wszech-pochłaniającym olbrzymem i tutaj Kṛṣṇa przejawia się w formie wszech-pochłaniającego czasu. Oprócz kilku Pāṇḍawów, unicestwił On każdego, kto znalazł się na polu bitwy.

Arjuna długo wahał się przed podjęciem bitwy, w której siłą rzeczy zginąć musiało wielu drogich mu ludzkich istnień, a śmierci ich chciał za wszelką cenę uniknąć - nawet za cenę swojego honoru jako wojownika. Najwyższy Pan rzekł mu w odpowiedzi, że nawet gdyby poniechał tej walki, wszyscy oni i tak zostaliby unicestwieni, gdyż taki był Jego boski plan. Nikt i nic nie mogło zapobiec ich śmierci, albowiem w rzeczywistości wszyscy oni znaleźli się po stronie śmierci zanim jeszcze rozległ się pierwszy szczęk miecza. Czas nieodwołalnie niesie w sobie zniszczenie i wszystkie manifestacje muszą ulec unicestwieniu zgodnie z pragnieniem i wolą Najwyższego Pana. Takie jest prawo natury.

TEKST 33

तस्मात्त्वमुत्तिष्ठ यशो लभस्व
जित्वा शत्रून्भुङ्क्ष्व राज्यं समृद्धम् ।
मयैवैते निहताः पूर्वमेव
निमित्तमात्रं भव सव्यसाचिन् ॥३३॥

tasmāt tvam uttiṣṭha yaśo labhasva
jitvā śatrūn bhuṅkṣva rājyaṁ samṛddham
mayaivaite nihatāḥ pūrvam eva
nimitta-mātraṁ bhava savyasācin

tasmāt-zatem; *tvam*-ty; *uttiṣṭha*-powstań; *yaśaḥ*-sława; *labhasva*-zysk; *jitvā*-pokonując; *śatrūn*-wrogów; *bhuṅkṣva*-raduj się; *rājyam*-królestwo; *samṛddham*-kwitnące; *mayā*-przeze Mnie; *eva*-z pewnością; *ete*-wszyscy ci; *nihatāḥ*-już zabici; *pūrvam eva*-przez wcześniejsze elementy; *nimitta-mātram*-stań się powodem; *bhava*-zostań; *savyasācin*-O Savyasācinie.

TŁUMACZENIE

Zatem powstań i przygotuj się do walki. Po pokonaniu wszystkich wrogów, będziesz cieszył się kwitnącym królestwem. Oni już zostali przeznaczeni przeze Mnie na śmierć. A ty, O Savyasācinie, stań się jedynie Moim narzędziem w tej walce.

ZNACZENIE

Słowo *savyasācin* odnosi się do tego, kto jest doskonałym łucznikiem na polu walki; a więc Arjuna został nazwany doświadczonym wojownikiem, zdolnym do zabicia swoich wrogów za pomocą strzał. "Stań się jedynie (Moim) narzędziem": *nimitta-mātram*. To słowo jest również bardzo znaczące. Cały świat porusza się zgodnie z planem Najwyższej Osoby Boga. Niemądre, nie posiadające dostatecznej wiedzy osoby myślą, że natura działa bez żadnego planu i że wszystkie manifestacje są jedynie przypadkowymi formacjami. Jest wielu tak zwanych naukowców, którzy snują przypuszczenia, że prawdopodobnie stało się to w ten sposób albo może w inny - ale tu nie ma mowy o "prawdopodobnie" i "może". Cały ten świat materialny działa według określonego planu. Jaki jest ten plan? Ta manifestacja kosmiczna jest dla uwarunkowanych dusz szansą powrotu do Boga, z powrotem do domu. Tak długo pozostaną one w stanie uwarunkowanym, dopóki nie zmienią swojej władczej mentalności, która sprawia, że próbują panować nad naturą materialną. Natomiast każdy, kto może zrozumieć plan Najwyższego Pana i kultywuje świadomość Kṛṣṇy jest osobą bardzo inteligentną. Bóg kieruje zarówno stworzeniem, jak i unicestwieniem tej manifestacji kosmicznej. Zatem bitwa na Polu Kurukṣetra została stoczona zgodnie z planem Boga.

Arjuna odmawiał udziału w tej walce, ale otrzymał instrukcje, że powinien walczyć z determinacją i jednocześnie pragnąć Najwyższego Pana. Wtedy będzie szczęśliwy. Osobą doskonałą jest bowiem ta, która posiada pełną świadomość Kṛṣṇy i poświęca swoje życie transcendentalnej służbie dla Pana.

TEKST 34

द्रोणं च भीष्मं च जयद्रथं च
कर्णं तथान्यानपि योधवीरान् ।
मया हतांस्त्वं जहि माव्यथिष्ठा
युद्ध्यस्व जेतासि रणे सपत्नान् ॥३४॥

droṇaṁ ca bhīṣmaṁ ca jayadrathaṁ ca
karṇaṁ tathānyān api yodha-vīrān
mayā hatāṁs tvaṁ jahi mā vyathiṣṭhā
yuddhasva jetāsi raṇe sapatnān

droṇam ca-również Droṇa; *bhīṣmam ca*-również Bhīṣma; *jayadratham ca*-również Jayadratha; *karṇam*-również Karṇa; *tathā*-również; *anyān*-inni; *api*-z pewnością; *yodha-vīrān*-wielcy wojownicy; *mayā*-przeze Mnie; *hatān*-już zabici; *tvam*-ty; *jahi*-zostań zwycięzcą; *mā*-nigdy; *vyathiṣṭhāḥ*-bądź zaniepokojony; *yudhyasva*-po prostu walcz; *jetāsi*-pokonaj; *raṇe*-w walce; *sapatnān*-wrogów.

TŁUMACZENIE

Błogosławiony Pan rzekł: Wszyscy wielcy wojownicy - Droṇa, Bhīṣma, Jayadratha, Karṇa - już zostali unicestwieni. Po prostu walcz, a pokonasz swoich wrogów.

ZNACZENIE

Każdy plan jest sporządzany przez Najwyższą Osobę Boga, ale Pan jest tak dobry i łaskawy dla Swoich wielbicieli, że chce, aby zaszczyt spełnienia planu przypadł tym, którzy realizują Jego plan odpowiednio do Jego pragnień. Życie powinno zatem przebiegać w taki sposób, aby każdy działał w świadomości Kṛṣṇy i rozumiał Najwyższą Osobę Boga poprzez mistrza duchowego. Plany Najwyższej Osoby Boga można poznać dzięki Jego łasce, a plany wielbicieli są tak dobre, jak Jego plany. Należy więc realizować takie plany i wyjść zwycięsko z walki o egzystencję.

TEKST 35

सञ्जय उवाच ।
एतच्छ्रुत्वा वचनं केशवस्य
कृताञ्जलिर्वेपमानः किरीती ।
नमस्कृत्वा भूय एवाह कृष्णं
सगद्गदं भीतभीतः प्रणम्य ॥ ३५ ॥

sañjaya uvāca
etac chrutvā vacanaṁ keśavasya
kṛtāñjalir vepamānaḥ kirītī
namaskṛtvā bhūya evāha kṛṣṇaṁ
sagadgadaṁ bhīta-bhītaḥ praṇamya

sañjayaḥ uvāca-Sañjaya rzekł; *etat*-w ten sposób; *śrutvā*-wysłuchawszy; *vacanam*-mowę; *keśavasya*-Kṛṣṇy; *kṛtāñjaliḥ*-ze złożonymi rękoma; *vepamānaḥ*-drżąc; *kirītī*-Arjuna; *namaskṛtvā*-ofiarując pokłony; *bhūyaḥ*-ponownie; *eva*-również; *āha kṛṣṇam*-powiedział do Kṛṣṇy; *sa-gadgadam* -drżącym głosem; *bhīta-bhītaḥ*-zatrwożony; *praṇamya*-ofiarując głębokie ukłony.

TŁUMACZENIE

Sañjaya rzekł do Dhṛtarāṣṭry: O Królu, wysłuchawszy słów Najwyższej Osoby Boga, Arjuna, drżący, przepełniony bojaźnią, ofiarował Panu głębokie ukłony i ze złożonymi rękoma, drżącym głosem zaczął modlić się w ten sposób:

ZNACZENIE

Jak to już wyjaśniliśmy wcześniej, w czasie oglądania kosmicznej formy Najwyższej Osoby, Arjuna przepełniony podziwem składa Panu wyrazy swojego najgłębszego szacunku i modli się do Niego drżącym głosem, już nie tyle jako przyjaciel, ale jako przepełniony podziwem wielbiciel.

TEKST 36

अर्जुन उवाच ।
स्थाने हृषीकेश तव प्रकीर्त्या
जगत्प्रहृष्यत्यनुरज्यते च ।

रक्षांसि भीतानि दिशो द्रवन्ति
सर्वे नमस्यन्ति च सिद्धसङ्घाः ॥३६॥

arjuna uvāca
sthāne hṛṣīkeśa tava prakīrtyā
jagat prahṛṣyaty anurajyate ca
rakṣāṁsi bhītāni diśo dravanti
sarve namasyanti ca siddha-saṅghāḥ

arjunaḥ uvāca-Arjuna rzekł; *sthāne*-sprawiedliwie; *hṛṣīkeśa*-O Panie wszystkich zmysłów; *tava*-Twoje; *prakīrtya*-chwały; *jagat*-cały świat; *prahṛṣyati*-raduje się; *anurajyate*-będąc przyciąganym; *rakṣāṁsi*-demony; *bhītāni*-z powodu strachu; *diśaḥ*-kierunki; *dravanti*-uciekają; *sarve*-wszyscy; *namasyanti*-ofiarując hołd; *ca*-również; *siddha-saṅghāḥ*-doskonałe ludzkie istoty.

TŁUMACZENIE

O Hṛṣīkeśo, cały świat raduje się słysząc Twoje imię i każdy ciągnie ku Tobie. I chociaż istoty doskonałe składają Ci hołd, to demony napełniają się trwogą i pierzchają we wszystkich kierunkach. Ale wszystko to jest sprawiedliwe.

ZNACZENIE

Arjuna poinformowany przez Kṛṣṇę o wyniku bitwy na Polu Kurukṣetra, stał się oświeconym wielbicielem Najwyższego Pana. Przyznał, że wszystko co czyni Kṛṣṇa jest słuszne i sprawiedliwe. Arjuna potwierdził, że Kṛṣṇa jest obrońcą i przedmiotem czci dla wielbicieli i niszczycielem elementu niepożądanego. Jednak jego czyny są jednakowo dobre dla wszystkich. Arjuna wiedział, że kiedy bitwa na Polu Kurukṣetra chyliła się ku końcowi, w przestrzeni obecni byli półbogowie, *siddhas* oraz inteligencja z wyższych planet, którzy obserwowali walkę tylko dlatego, że był tam obecny Kṛṣṇa. Kiedy Arjuna oglądał kosmiczną formę Pana, półbogowie czerpali z tego przyjemność, ale inni - demony i ateiści, nie mogli znieść pochwał kierowanych do Pana. Z powodu swojego naturalnego strachu przed niszczącą postacią Najwyższej Osoby Boga, rozbiegli się. Arjuna chwali sposób postępowania Kṛṣṇy z wielbicielami i ateistami. Wielbiciel wysławia Pana w każdej sytuacji, gdyż wie, że wszystko cokolwiek On czyni jest dobre dla wszystkich.

TEKST 37

कस्माच्च ते न नमेरन्महात्मन्
गरीयसे ब्रह्मणोऽप्यादिकर्त्रे ।
अनन्त देवेश जगन्निवास
त्वमक्षरं सदसत्तत्परं यत् ॥३७॥

kasmāc ca te na nameran mahātman
garīyase brahmaṇo'py ādi-kartre
ananta deveśa jagan-nivāsa
tvam akṣaraṁ sad-asat tat-paraṁ yat

kasmāt-dlaczego; *ca*-również; *te*-Tobie; *na*-nie; *nameran*-ofiarować wyrazy szacunku; *mahātman*-O potężny; *garīyase*-jesteś lepszy od; *brahmaṇaḥ*-Brahmā; *api*-chociaż; *ādi-kartre*-najwyższy stwórca; *ananta*-nieograniczony; *deveśa*-Bóg bogów; *jagat-nivāsa*-O schronienie wszechświatów; *tvam*-Ty jesteś; *akṣaram*-nieprzemijający; *sat-asat*-przyczyna i skutek; *tat-param*-transcendentalny; *yat*-ponieważ.

TŁUMACZENIE

O potężny, który przewyższasz nawet Brahmę, Ty jesteś pierwotnym panem. Dlaczego więc oni wszyscy nie mieliby składać Ci hołdu, O bezkresny? O schronienie wszechświatów, Ty jesteś niewyczerpanym źródłem, przyczyną wszystkich przyczyn - i jesteś transcendentalny w stosunku do tej materialnej manifestacji.

ZNACZENIE

Ofiarowując Panu swoje hołdy, Arjuna daje do zrozumienia, że Kṛṣṇa jest przedmiotem uwielbienia dla każdego. Jest On wszech-przenikający i jest duszą każdej duszy. Arjuna nazywa Kṛṣṇę *mahātmą*, co oznacza, że jest On nieograniczony i najbardziej wspaniałomyślny. Słowo *ananta* wskazuje na to, że nie ma niczego, co nie byłoby energią Pana i byłoby niezależne od Niego; a *deveśa* oznacza, że On jest kontrolerem wszystkich półbogów i przewyższa ich wszystkich. On jest centrum całego wszechświata. Arjuna był również zdania, że Panu należą się pokłony od wszystkich doskonałych żywych istot i wszystkich potężnych półbogów, gdyż nikt nie jest większy od Niego. Wskazuje szczególnie na to, że Kṛṣṇa jest potężniejszy od Brahmy, ponieważ Brahmā został stworzony przez Niego. Brahmā rodzi się z szypułki kwiatu

lotosu wyrastającego z pępka Garbhodakaśāyī Viṣṇu, który jest pełną ekspansją Kṛṣṇy. Zatem, zarówno Brahmā, jak i Pan Śiva, (który został zrodzony z Brahmy), i wszyscy inni półbogowie, muszą ofiarować swoje pełne szacunku pokłony Kṛṣṇie. Zatem Pan wielbiony jest przez Pana Śivę, Brahmę i innych półbogów. Bardzo znaczące jest słowo *akṣaram*, gdyż to przejawienie materialne ulegnie zniszczeniu, ale Pan jest ponad tym stworzeniem materialnym. On jest przyczyną wszystkich przyczyn i jako taki, przewyższa On wszystkie uwarunkowane dusze wewnątrz tego przejawienia materialnego, jak również samą tą kosmiczną manifestację materialną. Jest On zatem wszech-potężnym Najwyższym.

TEKST 38

त्वमादिदेवः पुरुषः पुराण-
स्त्वमस्य विश्वस्य परं निधानम् ।
वेत्ताऽसि वेद्यं च परं च धाम
त्वया ततं विश्वमनन्तरूप ॥३८॥

tvam ādi-devaḥ puruṣaḥ purāṇas
tvam asya viśvasya paraṁ nidhānam
vettāsi vedyaṁ ca paraṁ ca dhāma
tvayā tataṁ viśvam ananta-rūpa

tvam-Ty; *ādi-devaḥ*-pierwotny Najwyższy Bóg; *puruṣaḥ*-osoba; *purāṇaḥ*-stary; *tvam*-Ty; *asya*-to; *viśvasya*-wszechświat; *param*-transcendentalny; *nidhānam*-schronienie; *vettā*-znawca; *asi*-Ty jesteś; *vedyam ca*-i tym, co jest do poznania; *param ca*-i transcendentalny; *dhāma*-schronienie; *tvayā*-przez Ciebie; *tatam*-rozprzestrzeniony; *viśvam*-wszechświat; *ananta-rūpa*-nieograniczona forma.

TŁUMACZENIE

Ty jesteś pierwotną Osobą, Bogiem. Ty jesteś jedynym sanktuarium tego przejawionego kosmicznego świata. Posiadasz wszelką wiedzę, albowiem Ty Sam jesteś wszystkim, co jest do poznania. Jesteś ponad siłami tej natury materialnej. O bezgraniczna postaci! Ty przenikasz całą tą kosmiczną manifestację!

ZNACZENIE

Wszystko spoczywa w Najwyższej Osobie Boga. Jest On zatem ostatecznym schronieniem wszystkiego. *Nidhānam* oznacza, że wszystko, nawet światłość Brahmana, spoczywa w Najwyższej Osobie Boga, Kṛṣṇie. On jest znawcą wszystkiego, co ma miejsce w tym świecie. I jeśli wiedza ma jakiś kres, to On jest kresem wszelkiej wiedzy. Zatem On jest tym, co jest znane i tym, co jest do poznania. Jest On przedmiotem wszelkiej wiedzy, gdyż jest wszech-przenikający. Ponieważ On jest przyczyną w świecie duchowym, jest On transcendentalny. Jest On również pierwszą i najważniejszą osobą w świecie duchowym.

TEKST 39

वायुर्यमोऽग्निर्वरुणः शशाङ्कः
प्रजापतिस्त्वं प्रपितामहश्च ।
नमो नमस्तेऽस्तु सहस्रकृत्वः
पुनश्च भूयोऽपि नमो नमस्ते ॥३९॥

vāyur yamo'gnir varuṇaḥ śaśāṅkaḥ
prajāpatis tvaṁ prapitāmahaś ca
namo namas te'stu sahasra-kṛtvaḥ
punaś ca bhūyo'pi namo namas te

vāyuḥ-powietrze; *yamaḥ*-kontroler; *agniḥ*-ogień; *varuṇaḥ*-woda; *śaśāṅkaḥ*-księżyc; *prajāpatiḥ*-Brahmā; *tvam*-Ty; *prapitāmahaḥ*-dziadek; *ca*-również; *namaḥ*-ofiarując wyrazy szacunku; *namaḥ te*-ponownie składam Ci hołd; *astu*-są; *sahasra-kṛtvaḥ*-tysiąckroć; *punaḥ ca*-i znowu; *bhūyaḥ*-ponownie; *api*-również; *namaḥ*-ofiaruję pokłony; *namaḥ te*-składając Tobie pokłony.

TŁUMACZENIE

Ty jesteś powietrzem, wodą i księżycem! Ty jesteś najwyższym kontrolerem i dziadkiem. Zatem Tobie ofiaruję tysiąckrotne głębokie wyrazy szacunku i przed Tobą się kłonię ciągle i od nowa.

ZNACZENIE

Pan został nazwany tutaj powietrzem, gdyż powietrze, będąc wszechprzenikającym, jest najważniejszym reprezentantem wszystkich półbogów.

Arjuna nazywa tu Kṛṣṇę również dziadkiem, gdyż On jest ojcem Brahmy, pierwszej żywej istoty w tym wszechświecie.

TEKST 40

नमः पुरस्तादथ पृष्ठतस्ते
नमोऽस्तु ते सर्वत एव सर्व ।
अनन्तवीर्यामितविक्रमस्त्वं
सर्वं समाप्नोषि ततोऽसि सर्वः ॥४०

namaḥ purastād atha pṛṣṭhatas te
namo'stu te sarvata eva sarva
ananta-vīryāmita-vikramas tvaṁ
sarvaṁ samāpnoṣi tato'si sarvaḥ

namaḥ-ofiarując pokłony; *purastāt*-z przodu; *atha*-również; *pṛṣṭhataḥ*-od tyłu; *te*-Ty; *namaḥ astu*-ofiaruję moje wyrazy szacunku; *te*-Tobie; *sarvataḥ*-ze wszystkich stron; *eva sarva*-ponieważ Ty jesteś wszystkim; *ananta-vīrya*-nieograniczona moc; *amita-vikramaḥ*-nieograniczona siła; *tvam*-Ty; *sarvam*-wszystko; *samāpnoṣi*-przykryty; *tataḥ asi*-jesteś zatem; *sarvaḥ*-wszystkim.

TŁUMACZENIE

Pokłony z przodu, z tyłu i ze wszystkich stron! O nieskończona mocy, Ty jesteś Panem bezgranicznych potęg! Jesteś wszech-przenikający, a zatem jesteś wszystkim.

ZNACZENIE

Powodowany miłosną ekstazą dla Kṛṣṇy, swojego przyjaciela, Arjuna ofiarowuje Mu swoje pokłony ze wszystkich stron. Akceptuje to, że On jest Panem wszystkich mocy i potęg, i że o wiele przewyższa wszystkich wielkich wojowników zgromadzonych na polu bitwy. W *Viṣṇu Purāṇa* jest powiedziane: *yo 'yaṁ tavāgato deva-samīpaṁ devatā-gaṇaḥ sa tvam eva jagat-sraṣṭā yataḥ sarva-gato bhavan.* "Bez względu na to, kto pojawia się przed Tobą, nawet jeśli jest to półbóg, to Ty jesteś jego stwórcą, O Najwyższa Osobo Boga."

TEKST 41-42

सखेति मत्वा प्रसभं यदुक्तं
हे कृष्ण हे यादव हे सखेति ।
अजानता महिमानं तवेदं
मया प्रमादात्प्रणयेन वापि ॥४१॥
यच्चावहासार्थमसत्कृतोऽसि
विहारशय्यासनभोजनेषु ।
एकोऽथवाप्यच्युत तत्समक्षं
तत्क्षामये त्वामहमप्रमेयम् ॥४२॥

sakheti matvā prasabhaṁ yad uktaṁ
he kṛṣṇa he yādava he sakheti
ajānatā mahimānaṁ tavedaṁ
mayā pramādāt praṇayena vāpi

yac cāvahāsārtham asatkṛto'si
vihāra-śayyāsana-bhojaneṣu
eko'thavāpy acyuta tat-samakṣam
tat kṣāmaye tvām aham aprameyam

sakhā-przyjaciel; *iti*-w ten sposób; *matvā*-myśląc; *prasabham*-tymczasowy; *yat*-cokolwiek; *uktam*-powiedział; *he kṛṣṇa*-O Kṛṣṇo; *he yādava*-O Yādavo; *he sakhā iti*-O mój drogi przyjacielu; *ajānatā*-nie wiedząc; *mahimānam*-chwały; *tava*-Twoje; *idam*-to; *mayā*-przeze mnie; *pramādāt*-z powodu głupoty; *pranayena*-powodowany miłością; *vā api*-albo; *yat*-cokolwiek; *ca*-również; *avahāsārtham*-dla żartów; *asatkṛtaḥ*-obrażać; *asi*-zostało uczynione; *vihāra*-odpoczywając; *śayyā*-żartując; *āsana*-na miejscu odpoczynku; *bhojaneṣu*-albo jedząc razem; *ekaḥ*-sam; *athavā*-albo; *api*-inni; *acyuta*-O nieomylny; *tat-samakṣam*-jako Twój współzawodnik; *tat*-wszystkie te; *kṣāmaye*-wybacz; *tvām*-Ty; *aham*-ja; *aprameyam*-niezliczone.

TŁUMACZENIE

Nie znając Twoich chwał, w przeszłości zwracałem się do Ciebie: "Kṛṣṇo", "Yādavo", "O mój przyjacielu". Proszę, wybacz mi wszystko,

co mogłem zrobić z głupoty albo z miłości do Ciebie. Obrażałem Cię wiele razy podczas zabaw, czy to dzieląc z Tobą posłanie, czy jedząc z Tobą razem, czasami sam, czasami w obecności wielu przyjaciół. Proszę, wybacz mi te wszystkie obrazy, których się wobec Ciebie dopuściłem.

ZNACZENIE

Chociaż Kṛṣṇa objawia się Arjunie w Swojej formie kosmicznej, to Arjuna nie zapomina o swoim przyjacielskim związku z Kṛṣṇą - dlatego przeprasza Go i prosi o wybaczenie wielu swoich bezceremonialnych gestów, przyczyną których było uczucie przyjaźni. Arjuna tłumaczy się, że nie wiedział o niesłychanych mistycznych mocach swojego przyjaciela i nie wie nawet, ile razy mógł Go obrazić, nazywając Go "Kṛṣṇą", swoim przyjacielem albo Yādavą, etc. Lecz Kṛṣṇa jest tak dobry i łaskawy, że pomimo tylu bogactw i mocy był przyjacielem i towarzyszem zabaw Arjuny. Na tym polega wymiana transcendentalnej miłości pomiędzy Panem i Jego wielbicielem. Związek Kṛṣṇy z żywą istotą jest wieczny. Nie może być on zapomniany, i możemy to obserwować w zachowaniu Arjuny. Chociaż Arjuna oglądał potęgę formy kosmicznej, to jednak nie mógł zapomnieć o swojej przyjaźni z Kṛṣṇą.

TEKST 43

पितासि लोकस्य चराचरस्य
त्वमस्य पूज्यश्च गुरुर्गरीयान् ।
न त्वत्समोऽस्त्यभ्यधिकः कुतोऽन्यो
लोकत्रयेऽप्यप्रतिमप्रभाव ॥४३॥

pitāsi lokasya carācarasya
tvam asya pūjyaś ca gurur garīyān
na tvat-samo'sty abhyadhikaḥ kuto'nyo
loka-traye'py apratima-prabhāva

pitā-ojciec; *asi*-Ty jesteś; *lokasya*-całego świata; *cara*-ruchome; *acarasya*-nieruchome; *tvam*-Ty jesteś; *asya*-tego; *pūjyaḥ*-wielbiony; *ca*-również; *guruḥ*-mistrz; *garīyān*-chwalebny; *na*-nigdy; *tvat-samaḥ*-równy Tobie; *asti*-jest; *abhyadhikaḥ*-większy; *kutaḥ*-jak to jest możliwe; *anyaḥ*-inny; *loka-traye*-w trzech systemach planetarnych; *api*-również; *apratima*-niezmierzona; *prabhāva*-siła.

TŁUMACZENIE

Ty jesteś ojcem tej doskonałej manifestacji kosmicznej, wielbionym wodzem, mistrzem duchowym. Nikt nie jest Ci równy ani nikt nie może być z Tobą jednym. Ty jesteś niezmierzoną potęgą we wszystkich trzech światach.

ZNACZENIE

Pan Kṛṣṇa wielbiony jest tak, jak ojciec wielbiony jest przez syna. Jest On mistrzem duchowym, gdyż to On pierwotnie przekazał nauki wedyjskie Brahmie. A teraz przekazuje Arjunie *Bhagavad-gītę*. Jest On zatem pierwszym mistrzem duchowym i każdy bona fide mistrz duchowy w czasach obecnych musi pochodzić z sukcesji wywodzącej się od Kṛṣṇy. Jeśli nie jest się reprezentantem Kṛṣṇy, nie można być mistrzem duchowym czy też nauczycielem tematów transcendentalnych.

Pan wielbiony jest pod każdym względem. Jego wielkość jest niezmierzona. Nikt nie może być większy od Najwyższej Osoby Boga, Kṛṣṇy, ponieważ nikt nie jest równy Jemu ani wyższy od Niego w żadnej manifestacji, czy to duchowej czy materialnej. Każdy zajmuje niższą pozycję. Nikt nie może przewyższyć Kṛṣṇy.

Najwyższy Pan Kṛṣṇa, tak jak zwykły człowiek, posiada ciało i zmysły, ale dla Niego nie ma różnicy pomiędzy Jego zmysłami, ciałem, umysłem i Nim Samym. Niemądre, nie znające Go doskonale osoby mówią, że Kṛṣṇa różny jest od Swojej duszy, Swojego umysłu, serca i wszystkiego innego. Kṛṣṇa jest absolutem; zatem Jego czyny i moce są doskonałe. Jest powiedziane również, że Jego zmysły są odmienne od naszych. Może On spełniać wszelkie czynności zmysłowe; zatem Jego zmysły nie są ani niedoskonałe, ani ograniczone. Nikt nie może być większy od Niego, nikt nie może być Jemu równy i każdy jest niższy od Niego.

Każdy, kto zna Jego transcendentalne ciało, czyny i doskonałość, po opuszczeniu tego ciała powraca do Niego i nie przychodzi ponownie do tego pełnego nieszczęść świata. Należy zatem wiedzieć, że czyny Kṛṣṇy różnią się od czynów innych osób. Najlepszym sposobem postępowania jest przestrzeganie zasad ustalonych przez Kṛṣṇę - prowadzi to bowiem do doskonałości. Jest powiedziane również, że nie ma nikogo, kto byłby panem Kṛṣṇy - wszyscy są Jego sługami. Tylko Kṛṣṇa jest Bogiem, a wszyscy są sługami. Wszyscy spełniają Jego rozkazy. Nie ma nikogo, kto mógłby sprzeciwić się temu. Każdy działa według Jego wskazówek i wszyscy są kontrolowani przez Niego. Jak oznajmia *Brahma-saṁhitā*, On jest przyczyną wszystkich przyczyn.

TEKST 44

तस्मात्प्रणम्य प्रणिधाय कायं
प्रसादये त्वामहमीशमीड्यम् ।
पितेव पुत्रस्य सखेव सख्युः
प्रियः प्रियायार्हसि देव सोढुम् ॥४४॥

tasmāt praṇamya praṇidhāya kāyaṁ
prasādaye tvām aham īśam īḍyam
piteva putrasya sakheva sakhyuḥ
priyaḥ priyāyārhasi deva soḍhum

tasmāt-dlatego; *praṇamya*-po złożeniu hołdu; *praṇidhāya*-leżąc; *kāyam*-ciało; *prasādaye*-błagać o miłosierdzie; *tvām*-Ciebie; *aham*-ja; *īśam*-Najwyższemu Panu; *īḍyam*-który jest wielbiony; *pitā iva*-jak ojciec; *putrasya*-syna; *sakhā iva*-jak przyjaciel; *sakhyuḥ*-przyjaciela; *priyaḥ*-kochanek; *priyāyāḥ*-ukochaną; *arhasi*-powinieneś; *deva*-mój Panie; *soḍhum*-tolerować.

TŁUMACZENIE

Ty jesteś Najwyższym Panem, którego wielbić powinna każda żywa istota. Więc padam przed Tobą, by złożyć Ci hołd i błagać o miłosierdzie. Proszę wybacz mi wszelkie zło, którego mogłem się dopuścić w stosunku do Ciebie i traktuj mnie tak jak ojciec traktuje syna albo przyjaciel przyjaciela, czy kochanek swoją ukochaną.

ZNACZENIE

Wielbiciele Kṛṣṇy pozostają z Nim w różnych związkach; ktoś może traktować Kṛṣṇę jak syna, ktoś inny jak męża, przyjaciela, pana, etc. Kṛṣṇa i Arjuna związani są przyjaźnią. Tak jak wyrozumiałym jest ojciec, mąż czy pan, tak również wyrozumiałym jest Kṛṣṇa.

TEKST 45

अदृष्टपूर्वं हृषितोऽस्मि दृष्ट्वा
भयेन च प्रव्यथितं मनो मे ।
तदेव मे दर्शय देव रूपं
प्रसीद देवेश जगन्निवास ॥४५॥

adṛṣṭa-pūrvaṁ hṛṣito'smi dṛṣṭvā
bhayena ca pravyathitaṁ mano me
tad eva me darśaya deva rūpaṁ
prasīda deveśa jagan-nivāsa

adṛṣṭa-pūrvam-nie widziany nigdy wcześniej; *hṛṣitaḥ*-uradowany; *asmi*-jestem; *dṛṣṭvā*-widząc; *bhayena*-z powodu strachu; *ca*-również; *pravyathitam*-zaniepokojony; *manaḥ*-umysł; *me*-mój; *tat*-dlatego; *eva*-z pewnością; *me*-mnie; *darśaya*-pokaż; *deva*-O Panie; *rūpam*-forma; *prasīda*-bądź łaskawy; *deveśa*-O Panie nad panami; *jagat-nivāsa*-schronienie wszechświata.

TŁUMACZENIE

Radością napełnił mnie widok Twej formy kosmicznej, której nigdy wcześniej nie oglądałem, ale jednocześnie umysł mój zaniepokoił się i zatrwożył. Dlatego proszę, bądź miłosierny dla mnie i ukaż mi ponownie Swoją postać Najwyższej Osoby Boga, O Panie nad panami, schronienie wszechświata.

ZNACZENIE

Arjuna jest zawsze śmiały w stosunku do Kṛṣṇy, ponieważ jest Jego bardzo drogim przyjacielem. I tak jak ktoś raduje się bogactwem swojego drogiego przyjaciela, tak Arjuna szczęśliwy jest, iż przekonał się, że jego przyjaciel Kṛṣṇa jest Najwyższą Osobą Boga i może objawić tak wspaniałą formę kosmiczną. Ale jednocześnie, po zobaczeniu tej formy kosmicznej, przestraszył się wspomnieniem przeszłości, kiedy to powodowany czystym uczuciem przyjaźni, popełnił zbyt wiele obraz w stosunku do Kṛṣṇy. Więc umysł jego niespokojny jest z powodu tego lęku, chociaż prawdę mówiąc nie miał on żadnych powodów do obaw. Dlatego Arjuna prosi Kṛṣṇę, aby ukazał mu Swoją formę Nārāyaṇa, jako że Pan może przybrać każdą formę. Formą kosmiczna jest materialna i okresowa, tak jak tymczasowy jest ten świat materialny. Ale na planetach Vaikuṇṭha, Pan posiada postać czteroręką, jako Nārāyaṇa. Jest nieskończona ilość planet w niebie duchowym i na każdej z nich Kṛṣṇa obecny jest poprzez Swoje pełne, noszące różne imiona ekspansje. Zatem Arjuna pragnie ujrzeć jedną z takich form zamanifestowanych na planetach Vaikuṇṭha. Na każdej planecie Vaikuṇṭha rezyduje czteroręki Nārāyaṇa i w każdej z tych rąk trzyma różne symbole: muszlę, buławę, kwiat lotosu i tarczę. Imię Nārāyaṇa zależy od układu tych czterech przedmiotów w Jego rękach. Wszystkie te formy są tożsame z Kṛṣṇą. Dlatego Arjuna pragnie zobaczyć Go w jednej z nich.

TEKST 46

किरीटिनं गदिनं चक्रहस्त-
मिच्छामि त्वां द्रष्टुमहं तथैव ।
तेनैव रूपेण चतुर्भुजेन
सहस्रबाहो भव विश्वमूर्ते ॥४६॥

kirīṭinaṁ gadinaṁ cakra-hastam
icchāmi tvāṁ draṣṭum ahaṁ tathaiva
tenaiva rūpeṇa catur-bhujena
sahasra-bāho bhava viśva-mūrte

kirīṭinam-w koronie; *gadinam*-z buławą; *cakra-hastam*-z tarczą w ręku; *icchāmi*-pragnę; *tvām*-Ciebie; *draṣṭum*-ujrzeć; *aham*-ja; *tathā eva*-w tej pozycji; *tena eva*-przez to; *rūpeṇa*-w postaci; *catur-bhujena*-czterorękiej; *sahasra-bāho*-O tysięczno-ręki; *bhava*-stań się; *viśva-mūrte*-O postaci kosmiczna.

TŁUMACZENIE

O kosmiczny Panie, chcę ujrzeć Twoją czteroramienną postać z ukoronowaną głową, z buławą, tarczą, muszlą i kwiatem lotosu w Twoich dłoniach. Pragnę zobaczyć Cię w tej postaci.

ZNACZENIE

Brahma-saṁhitā oznajmia, że Pan posiada setki i tysiące wiecznych form, z których głównymi są takie, jak Rāma, Nṛsiṁha, Nārāyaṇa etc. Ilość tych form jest niezliczona. Ale Arjuna wiedział, że Najwyższą Osobą Boga jest Kṛṣṇa, który czasowo tylko przyjmuje formę kosmiczną. Teraz pragnie ujrzeć postać Nārāyaṇa, duchową formę Pana. Werset ten jest bez wątpienia potwierdzeniem zdania ze *Śrīmad-Bhāgavatam* stwierdzającego, że Kṛṣṇa jest oryginalną Osobą Boga, a wszystkie inne formy wywodzą się z Niego. Nie jest On różny od Swoich kompletnych ekspansji i jest On Bogiem w każdej ze Swoich niezliczonych form. W każdej z tych form jest On świeżą młodością. Jest to nieodłączna cecha Najwyższej Osoby Boga. Ten, kto poznaje Kṛṣṇę, od razu uwalnia się od wszelkich zanieczyszczeń tego materialnego świata.

TEKST 47

श्रीभगवानुवाच ।
मया प्रसन्नेन तवार्जुनेदं
रूपं परं दर्शितमात्मयोगात् ।
तेजोमयं विश्वमनन्तमाद्यं
यन्मे त्वदन्येन न दृष्टपूर्वम् ॥४७॥

śrī bhagavān uvāca
mayā prasannena tavārjunedaṁ
rūpaṁ paraṁ darśitam ātma-yogāt
tejomayaṁ viśvam anantam ādyaṁ
yan me tvad-anyena na dṛṣṭa-pūrvam

śrī bhagavān uvāca-Najwyższa Osoba Boga rzekł; *mayā*-przeze Mnie; *prasannena*-szczęśliwie; *tava*-tobie; *arjuna*-O Arjuno; *idam*-to; *rūpam*-forma; *param*-transcendentalny; *darśitam*-ukazana; *ātma-yogāt*-przez Moją wewnętrzną moc; *tejomayam*-pełen blasku; *viśvam*-cały wszechświat; *anantam*-nieograniczony; *ādyam*-oryginalny; *yat me*-to, co jest Moje; *tvat-anyena*-oprócz ciebie; *na dṛṣṭa-pūrvam*-nikt wcześniej nie widział.

TŁUMACZENIE

Błogosławiony Pan rzekł: Mój drogi Arjuno, z radością objawiłem ci - poprzez Swoją wewnętrzną moc - tą przejawioną wewnątrz materialnego świata kosmiczną postać. Nikt jeszcze przed Tobą nigdy nie oglądał tej nieograniczonej i oślepiającej swym blaskiem postaci.

ZNACZENIE

Arjuna chciał zobaczyć kosmiczną postać Najwyższego Pana, więc okazując łaskę Swojemu wielbicielowi, Pan Kṛṣṇa ukazał mu tą Swoją pełną blasku i przepychu formę. Forma ta błyszczała jak słońce, a jej niezliczone twarze zmieniały się bezustannie. Kṛṣṇa zamanifestował ją, aby zaspokoić pragnienie Swojego przyjaciela Arjuny. Postać ta została zamanifestowana poprzez wewnętrzną moc Kṛṣṇy, co jest czymś niepojętym dla ludzkiego umysłu. Nikt przed Arjuną nie oglądał tej formy, ale ponieważ została ona ukazana jemu, mogli zobaczyć ją wtedy również i inni wielbiciele z wyższych systemów

planetarnych i innych planet. Nie widzieli jej wcześniej, ale mogli zobaczyć ją teraz, kiedy oglądał ją Arjuna. Innymi słowy, wszyscy wielbiciele będący uczniami Pana mogli, dzięki Jego łasce, ujrzeć formę ukazaną Arjunie. Ktoś zauważył, że forma ta została również ukazana Duryodhanie, kiedy Kṛṣṇa udał się do niego, aby pertraktować w sprawie pokoju. Na nieszczęście Duryodhana nie przyjął propozycji pokoju i w tym czasie Kṛṣṇa zamanifestował niektóre ze Swoich form kosmicznych. Nie były to jednak te same formy, które zobaczył Arjuna, gdyż wyraźnie zostało powiedziane tutaj, że nikt wcześniej nie oglądał formy objawionej Arjunie.

TEKST 48

न वेद यज्ञाध्ययनैर्न दानै-
र्न च क्रियाभिर्न तपोभिरुग्रैः ।
एवंरूपः शक्य अहं नृलोके
द्रष्टुं त्वदन्येन कुरुप्रवीर ॥४८॥

na veda-yajñādhyayanair na dānair
na ca kriyābhir na tapobhir ugraiḥ
evaṁ rūpaḥ śakya ahaṁ nṛloke
draṣṭuṁ tvad-anyena kuru-pravīra

na-nigdy; *veda*-studia wedyjskie; *yajña*-ofiara; *adhyayanaiḥ*-studiując; *na dānaiḥ*-przez dobroczynność; *na*-nigdy; *ca*-również; *kriyābhiḥ*-przez pobożne czyny; *na tapobhiḥ*-przez surowe pokuty; *ugraiḥ*-surowe; *evam*-w ten sposób; *rūpaḥ*-forma; *śakyaḥ*-może zostać ujrzana; *aham*-Ja; *nṛloke*-w tym świecie materialnym; *draṣṭum*-zobaczyć; *tvat*-ty; *anyena*-przez inny; *kuru-pravīra*-O najlepszy pomiędzy wojownikami dynastii Kuru.

TŁUMACZENIE

O najlepszy spośród wojowników dynastii Kuru, nikt przed tobą nigdy nie oglądał tej Mojej kosmicznej postaci. Nie można jej bowiem zobaczyć ani przez studiowanie Ved, ani przez spełnianie ofiar, dobroczynność czy podobne czynności. Tylko ty ją widziałeś.

ZNACZENIE

Należy właściwie w tym związku zrozumieć określenie "boski wzrok". Kto może mieć boski wzrok? Boski znaczy święty. Dopóki ktoś nie osiągnie

statusu boskości jako półbóg, nie może mieć boskiego wzroku. A kim jest półbóg? Pisma wedyjskie oznajmiają, że półbogami są wielbiciele Pana Viṣṇu. Zatem boskiego wzroku nie mogą mieć ateiści, tzn. ci, którzy nie wierzą w Viṣṇu, albo ci, którzy za Najwyższego uważają jedynie bezosobowy aspekt Kṛṣṇy. Nie można oczerniać Kṛṣṇy i jednocześnie posiadać boski wzrok. Nie można mieć boskiego wzroku dopóki samemu nie osiągnie się cech boskości. Innymi słowy, tylko ci mogą widzieć w taki sposób jak Arjuna, którzy mają boski wzrok.

Bhagavad-gītā daje opis formy kosmicznej, której postać nie była znana nikomu przed Arjuną. Nikt przed tym zdarzeniem nie mógł mieć żadnego pojęcia o *viśva-rūpa*. Albowiem formę kosmiczną Pana mogą zobaczyć jedynie ci, którzy są naprawdę w posiadaniu boskich cech. A nie można ich posiadać, jeśli nie jest się czystym wielbicielem Kṛṣṇy. Wielbiciele jednakże, którzy naprawdę posiadają boski charakter i takiż wzrok, nie są zbyt zainteresowani oglądaniem kosmicznej formy Pana. Jak opisuje wcześniejszy werset, Arjuna zapragnął zobaczyć czteroręką postać Pana Kṛṣṇy jako Viṣṇu, był bowiem naprawdę zatrwożony widokiem formy kosmicznej.

W wersecie tym są pewne znaczące słowa, takie jak *veda-yajñadhyayanaiḥ*, odnoszące się do studiowania literatury wedyjskiej i zasad składania ofiar. *Veda* odnosi się do wszelkiego rodzaju literatury wedyjskiej, mianowicie: czterech *Ved* (*Ṛk, Yajus, Sāma, Atharva*), osiemnastu *Purāṇów*, *Upaniṣadów* i *Vedānta-sūtry*. Można studiować je w domu albo gdzie indziej. Są też *sūtry*, *Kalpa-sūtry* i *Mīmāṁsā-sūtry* traktujące o metodach składania ofiar. *Dānaiḥ* odnosi się do dobroczynności, czyli jałmużny oddawanej pewnej grupie ludzi, takim np., którzy zaangażowani są w transcendentalną służbę miłości dla Pana, czyli *braminom* i Vaiṣṇavom. Czyny pobożne odnoszą się do *agnihotra*, etc., obowiązków różnych kast. Pobożne czyny i dobrowolne zaakceptowanie pewnych cierpień cielesnych nazywa się *tapasyą*. Więc ktoś może praktykować to wszystko; może więc czynić jakieś pokuty cielesne, rozdawać jałmużnę, studiować *Vedy*, ale jeśli nie jest wielbicielem Pana (jak Arjuna), to nie może on zobaczyć kosmicznej formy Pana. Impersonaliści również wyobrażają sobie, że oglądają formę kosmiczną Pana, ale z *Bhagavad-gīty* dowiadujemy się, że impersonaliści nie są wielbicielami. Zatem nie mogą oni zobaczyć kosmicznej formy Pana.

Jest wiele osób, które tworzą inkarnacje, błędnie uważając za wcielenie Boga jakąś zwykłą istotę, ale jest to przejaw głupoty. Powinniśmy przestrzegać zasad *Bhagavad-gīty*, gdyż nie ma innej możliwości osiągnięcia doskonałej wiedzy duchowej. Chociaż *Bhagavad-gītā* jest uważana za wstępne studium

nauki oBogu, to jednak jest tak doskonała, że daje nam możliwość właściwego widzenia i rozumienia rzeczy. Zwolennicy pseudo-inkarnacji mogą twierdzić, że również widzieli transcendentalne wcielenie Boga, formę kosmiczną, ale jest to nie do przyjęcia, gdyż, jak to zostało tutaj wyraźnie powiedziane, dopóki ktoś nie zostanie wielbicielem Pana, nie może on zobaczyć Jego kosmicznej formy. Tak więc trzeba przede wszystkim zostać czystym wielbicielemKṛṣṇy, aby móc twierdzić, że to, co się widziało, było formą kosmiczną. Wielbiciel Kṛṣṇy nie może zaakceptować ani fałszywych inkarnacji, ani też zwolenników takich inkarnacji.

TEKST 49

मा ते व्यथा मा च विमूढभावो
दृष्ट्वा रूपं घोरमीदृङ्ममेदम् ।
व्यपेतभीः प्रीतमनाः पुनस्त्वं
तदेव मे रूपमिदं प्रपश्य ॥४९॥

mā te vyathā mā ca vimūḍha-bhāvo
dṛṣṭvā rūpaṁ ghoram īdṛṅ mamedam
vyapetabhīḥ prīta-manāḥ punas tvaṁ
tad eva me rūpam idaṁ prapaśya

mā-niech się to skończy; *te*-tobie; *vyathā*-kłopot; *mā*-niech się skończy; *ca*-również; *vimūḍha-bhāvaḥ*-oszołomienie; *dṛṣṭvā*-przez oglądanie; *rūpaṁ* -forma; *ghoram*-straszliwa; *īdṛk*-jak ta; *mama*-Moja; *idam*-taka, jaką jest; *vyapetabhīḥ*-uwolnij się od wszelkiego strachu; *prīta-manāḥ*-bądź zadowolony w umyśle; *punaḥ* -ponownie; *tvam*-ty; *tat*-to; *eva*-w ten sposób; *me*-Moja; *rūpam*-forma; *idam*-ta; *prapaśya*-zobacz.

TŁUMACZENIE

Umysł twój zatrwożył się zobaczywszy tą Moją straszliwą postać. Połóżmy więc już temu kres. Uwolnij się od wszelkiego niepokoju, Mój bhakto. Uspokoiwszy swój umysł, możesz zobaczyć teraz postać, którą pragniesz ujrzeć.

ZNACZENIE

Na początku *Bhagavad-gīty* Arjuna niepokoił się, że w walce mogą zostać zabici Bhīṣma i Droṇa, wielbieni przez niego dziadek i mistrz. Ale Kṛṣṇa

powiedział mu, że nie powinien się martwić z tego powodu. Kiedy na zgromadzeniu wojowników próbowano obnażyć Draupadī, żonę Arjuny, Bhīṣma i Droṇa zachowali spokój, a za takie lekceważenie swoich powinności powinni zostać zabici. Kṛṣṇa objawił Arjunie Swoją kosmiczną formę, aby pokazać mu, że ludzie ci już zostali zabici za swoje bezprawne postępowanie. Tak więc przedstawiając sceny unicestwienia wojowników, Kṛṣṇa chciał go uspokoić i zarazem udowodnić mu, iż to nie on będzie przyczyną tego wydarzenia. Wielbiciele są zawsze spokojni i pojednawczy i nie mogą dokonywać takich straszliwych czynów. Tak więc cel ukazania tej formy kosmicznej został wyjawiony i teraz Arjuna zapragnął zobaczyć czteroręką postać Pana, i Kṛṣṇa objawił mu ją. Wielbiciel nie jest zbyt zainteresowany kosmiczną formą Pana, gdyż nie pozwala ona na wymianę uczuć miłości. Wielbiciel pragnie okazać Panu swoje pełne szacunku i uwielbienia uczucia, zatem pragnie on oglądać dwuręką albo czteroręką postać Kṛṣṇy, tak aby w swojej służbie miłości mieć możliwość wymiany uczuć z Najwyższą Osobą Boga.

TEKST 50

सञ्जय उवाच
इत्यर्जुनं वासुदेवस्तथोक्त्वा
स्वकं रूपं दर्शयामास भूयः ।
आश्वासयामास च भीतमेनं
भूत्वा पुनः सौम्यवपुर्महात्मा ॥५०॥

sañjaya uvāca
ity arjunaṁ vāsudevas tathoktvā
svakaṁ rūpaṁ darśayāmāsa bhūyaḥ
āśvāsayāmāsa ca bhītam enaṁ
bhūtvā punaḥ saumya-vapur mahātmā

sañjayaḥ uvāca-Sañjaya rzekł; *iti*-w ten sposób; *arjunam*-do Arjuny; *vāsudevaḥ*-Kṛṣṇa; *tathā*-w ten sposób; *uktvā*-mówiąc; *svakam*-Swoją własną; *rūpam*-formę; *darśayāmāsa*-ukazał; *bhūyaḥ*-ponownie; *āśvāsayāmāsa*-również zapewnił go; *ca*-również; *bhītam*-przepełniony bojaźnią; *enam*-jemu; *bhūtvā punaḥ*-stając się ponownie; *saumya-vapuḥ*-piękną postać; *mahātmā*-potężny.

TŁUMACZENIE

Sañjaya rzekł do Dhṛtarāṣṭry: Mówiąc w ten sposób do Arjuny, Najwyższa Osoba Boga, Kṛṣṇa, ukazał mu Swoją czteroręką postać. A w końcu przybrał postać dwuręką, uspokajając w ten sposób przepełnionego bojaźnią Arjunę.

ZNACZENIE

Kṛṣṇa przychodząc na świat jako syn Vasudevy i Devakī, najpierw pojawił się przed Swoimi rodzicami w postaci czterorękiej, jako Nārāyaṇa, ale na ich prośbę przemienił się w zwykłe dziecko. Podobnie, Kṛṣṇa zauważył, że Arjuna nie jest zbyt zainteresowany oglądaniem Jego czterorękiej postaci, ale na jego prośbę przejawił się przed nim w takiej formie. Następnie zaś przyjął Swoją przepiękną postać dwuręką. Ważne jest tutaj słowo *saumya-vapuḥ*. *Saumya-vapuḥ* znana jest jako forma najpiękniejsza. Kṛṣṇa będąc obecnym na tej Ziemi, już samą Swoją postacią przyciągał wszystkich ku Sobie. Zaś *Brahma-saṁhitā* oznajmia, że jedynie ta osoba może zobaczyć tą wspaniałą postać Kṛṣṇy, której oczy powleczone są mgłą miłości do Niego.

TEKST 51

अर्जुन उवाच ।
दृष्ट्वेदं मानुषं रूपं तव सौम्यं जनार्दन ।
इदानीमस्मि संवृत्तः सचेताः प्रकृतिं गतः ॥ ५१ ॥

arjuna uvāca
dṛṣṭvedam mānuṣaṁ rūpaṁ
tava saumyaṁ janārdana
idānīm asmi saṁvṛttaḥ
sa-cetāḥ prakṛtiṁ gataḥ

arjunaḥ uvāca-Arjuna rzekł; *dṛṣṭvā*-widząc; *idam*-to; *mānuṣam*-istota ludzka; *rūpam*-postać; *tava*-Twoja; *saumyam*-niezwykle piękna; *janārdana*-pogromco wrogów; *idānīm*-teraz; *asmi*-jestem; *saṁvṛttaḥ*-uspokojony; *sa-cetāḥ*-w mojej świadomości; *prakṛtim*-mój własny; *gataḥ*-jestem.

TŁUMACZENIE

Ujrzawszy Kṛṣṇę w Jego oryginalnej postaci, Arjuna rzekł: Kiedy widzę tą podobną do ludzkiej postać, tak niezwykle piękną, umysł mój uspokaja się i wraca we mnie spokój.

ZNACZENIE

Użyte tutaj słowa *mānuṣaṁ rūpam* wyraźnie wskazują na to, że Najwyższa Osoba Boga jest oryginalnie dwuręki. Wersety te są dowodem na to, iż osoby, które utrzymują, że Kṛṣṇa jest zwykłą osobą i wyśmiewają się z Niego, nie posiadają wiedzy o Jego boskiej naturze. Czy Kṛṣṇa będąc zwykłą osobą mógłby ukazać Swoją formę kosmiczną, a następnie czteroręką formę Nārāyana? *Bhagavad-gītā* wyraźnie oznajmia, że ten, kto uważa Kṛṣṇę za zwykłą osobę i wprowadza w błąd czytelnika twierdząc, że to bezosobowy Brahman przemawia przez Kṛṣṇę, dopuszcza się największej niesprawiedliwości. Kṛṣṇa rzeczywiście ukazał Swoją formę kosmiczną i czteroręką postać Viṣṇu. Więc jak może być On zwykłą ludzką istotą? Czysty wielbiciel nie zostaje wprowadzony w błąd przez fałszywe komentarze do *Bhagavad-gīty*, ponieważ zna on prawdę. Oryginalne wersety *Bhagavad-gīty* są jasne jak słońce i nie muszą być oświetlane błędnym ogniem niemądrych komentatorów.

TEKST 52

श्रीभगवानुवाच ।
सुदुर्दर्शमिदं रूपं दृष्टवानसि यन्मम ।
देवा अप्यस्य रूपस्य नित्यं दर्शनकाङ्क्षिणः ॥५२॥

śrī bhagavān uvāca
sudurdarśam idaṁ rūpaṁ
dṛṣṭavān asi yan mama
devā apy asya rūpasya
nityaṁ darśana-kāṅkṣiṇaḥ

śrī bhagavān uvāca-Najwyższa Osoba Boga rzekł; *sudurdarśana*-bardzo trudna do ujrzenia; *idam*-ta; *rūpam*-forma; *dṛṣṭavān asi*-jak widziałeś; *yat*-która; *mama*-Moja; *devāḥ*-półbogowie; *api asya*-także to; *rūpasya*-formy; *nityam*-wiecznie; *darśana-kāṅkṣiṇaḥ*-zawsze pragną zobaczyć.

TŁUMACZENIE

Błogosławiony Pan rzekł: Mój drogi Arjuno, niezwykle trudno jest ujrzeć tę formę, którą teraz widzisz. Nawet półbogowie ciągle poszukują okazji, aby oglądać tą tak bardzo im drogą postać.

ZNACZENIE

W czterdziestym ósmym wersecie tego rozdziału Pan Kṛṣṇa ukrył Swoją kosmiczną formę i poinformował Arjunę, że formy tej nie mogą oglądać nawet osoby pełniące ofiary, pokuty, etc. Teraz zostało użyte słowo *sudurdarśam*, wskazujące na to, że dwuręka postać Kṛṣṇy jest jeszcze bardziej tajemnicza. Ktoś może zobaczyć formę kosmiczną przez zabarwienie swoich czynów pokutnych, studiów nad *Vedami* i filozoficznych spekulacji jedynie odrobiną służby oddania. Niekiedy może to być możliwe, ale koniecznym do tego warunkiem jest odrobina *bhakti*; zostało to już wcześniej wytłumaczone. Jednakże dwuręką postać Kṛṣṇy jest jeszcze trudniej zobaczyć niż Jego formę kosmiczną. Nie jest to łatwe nawet dla takich półbogów, jak Brahmā i Pan Śiva. Mamy dowód w *Śrīmad-Bhāgavatam*, że kiedy był On w łonie Swojej matki Devakī, wszyscy półbogowie z planet niebiańskich przybyli, aby podziwiać cudowną postać Kṛṣṇy; czekali nawet na to, aby Go zobaczyć. Głupcy mogą wyśmiewać Go, ale są oni tylko zwykłymi osobami. W rzeczywistości wszyscy półbogowie, nawet tak potężni jak Brahmā i Śiva, pragną oglądać Go w Jego oryginalnej, dwurękiej formie.

Bhagavad-gītā potwierdza również, że nie mogą Go zobaczyć ci, którzy Go wyśmiewają. Ciało Kṛṣṇy, jak zapewnia *Brahma-saṁhitā* i Sam Kṛṣṇa w *Bhagavad-gītcie*, jest całkowicie duchowe, pełne szczęścia i wieczne. Jego ciało nigdy nie jest podobne ciału materialnemu. Ale i tak dla niektórych studiujących Kṛṣṇę przez lekturę *Bhagavad-gīty* czy podobnych pism wedyjskich, pozostaje On nadal zagadką. Ci, którzy stosują metodę materialistyczną, uważają Kṛṣṇę za wielką osobowość historyczną i wielce uczonego filozofa. Ale On nie jest zwykłym człowiekiem. Niektórzy twierdzą, iż Pan pomimo całej Swojej potęgi zmuszony był przyjąć ciało materialne. Uważają oni, że Prawda Absolutna jest bezosobowa i sądzą, że od Swojej bezosobowej cechy przyjął On osobowość związaną z tą naturą materialną. Jest to materialistyczny pogląd na Najwyższego Pana. Inne usiłowania zrozumienia Go są spekulacyjne. Ci, którzy poszukują wiedzy, również spekulują na temat Kṛṣṇy i uważają, że jest On zasadniczo mniej ważny od kosmicznej formy Najwyższego. Niektórzy zatem myślą, że forma kosmiczna ukazana Arjunie ważniejsza jest od Jego formy osobowej. Według nich osobowa forma Najwyższego jest tylko wyobrażeniem. Wierzą oni, że ostatecznie Prawda Absolutna nie jest osobą. Ale proces transcendentalny został opisany w drugim rozdziale *Bhagavad-gīty* - należy słuchać o Kṛṣṇie od autorytetów. Taka jest prawdziwa metoda wedyjska i ci, którzy rzeczywiście stosują się do

zasad wedyjskich, słuchają o Kṛṣṇie od autorytetów i przez powtarzanie usłyszanych wieści o Nim, Kṛṣṇa staje się im drogi. Jak mówiliśmy już o tym kilkakrotnie, Kṛṣṇa okryty jest Swoją energią *yoga-māyą*. Nie każdy może Go ujrzeć i nie każdemu może zostać On objawiony. Oglądać mogą Go tylko ci, którym On Sam się objawia. Potwierdza to literatura wedyjska: naprawdę zrozumieć Prawdę Absolutną mogą jedynie dusze podporządkowane Panu. Transcendentaliści, dzięki świadomości Kṛṣṇy i pełnieniu służby oddania, mogą otworzyć swoje oczy duchowe i zobaczyć Kṛṣṇę przez objawienie. Takiego objawienia nie mogą dostąpić nawet półbogowie. Zatem nawet półbogom jest bardzo trudno zrozumieć Kṛṣṇę i oświeceni półbogowie zawsze z nadzieją oczekują chwili, kiedy będą mogli oglądać Go w Jego dwurękiej postaci. Wniosek jest więc taki: niewątpliwie bardzo trudno jest zobaczyć kosmiczną formę Kṛṣṇy i nie jest to możliwe dla każdego, ale jeszcze trudniej jest poznać osobową postać Śyāmasundary.

TEKST 53

नाहं वेदैर्न तपसा न दानेन न चेज्यया ।
शक्य एवंविधो द्रष्टुं दृष्टवानसि मां यथा ।।५३।।

nāhaṁ vedair na tapasā
na dānena na cejyayā
śakya evaṁ-vidho draṣṭuṁ
dṛṣṭavān asi māṁ yathā

na-nigdy; *aham*-Ja; *vedaiḥ*-przez studiowanie *Ved*; *na*-nigdy; *tapasā*-przez srogie pokuty; *na*-nigdy; *dānena*-przez dobroczynność; *na*-nigdy; *ca*-również; *ijyayā*-przez czczenie; *śakyaḥ*-jest możliwe; *evam-vidhaḥ*-jak to; *draṣṭum*-zobaczyć; *dṛṣṭavān*- widząc; *asi*-jesteś; *mām*-Mnie; *yathā*-jak. -jak.

TŁUMACZENIE

Postać ta, którą teraz oglądasz swoimi transcendentalnymi oczyma, nie może zostać poznana ani przez studiowanie Ved, ani przez odprawianie srogich pokut, ani przez dobroczynność, ani przez praktykowanie kultu. Nie są to środki, poprzez które można zobaczyć Mnie takim, jakim jestem naprawdę.

ZNACZENIE

Kṛṣṇa najpierw pojawił się przed Swoimi rodzicami, Devakī i Vasudevą, w postaci czterorękiej, a następnie przyjął formę dwuręką. Tajemnicy tej nie mogą zrozumieć ateiści i osoby nie pełniące służby oddania. Niełatwo zrozumieć Kṛṣṇę naukowcom, którzy studiowali literaturę wedyjską drogą spekulacji albo tylko ze zwykłego akademickiego zainteresowania. Nie może zostać On zrozumiany przez tych, którzy uczęszczają do świątyni i czczą Pana tylko na pokaz. Cóż bowiem z tego, że odwiedzają świątynię, kiedy nie mogą poznać Kṛṣṇy, takim jakim jest On naprawdę. Kṛṣṇę można zrozumieć i poznać jedynie poprzez ścieżkę służby oddania, tak jak Sam Kṛṣṇa poinformuje nas o tym w następnym wersecie.

TEKST 54

भक्त्या त्वनन्यया शक्य अहमेवंविधोऽर्जुन ।
ज्ञातुं द्रष्टुं च तत्त्वेन प्रवेष्टुं च परंतप ॥५४॥

bhaktyā tv ananyayā śakya
aham evaṁ-vidho'rjuna
jñātuṁ draṣṭuṁ ca tattvena
praveṣṭuṁ ca parantapa

bhaktyā-przez służbę oddania; *tu*-ale; *ananyayā*-nie zajmując się pracą dla zysku, ani wiedzą spekulacyjną; *śakyaḥ*-możliwy; *aham*-Ja; *evam-vidhaḥ*-w ten sposób; *arjuna*-O Arjuno; *jñātum*-wiedzieć; *draṣṭum*-zobaczyć; *tattvena*-prawdziwie; *praveṣṭum*-przeniknąć; *ca*-również; *parantapa* -O potężny.

TŁUMACZENIE

Mój drogi Arjuno, tylko poprzez niepodzielną służbę oddania można Mnie zrozumieć Takim, jakim jestem, i zobaczyć bezpośrednio, tak jak teraz ty Mnie oglądasz, stojącego oto przed tobą. Tylko tym sposobem można przeniknąć tajemnice Mojego poznania.

ZNACZENIE

Kṛṣṇę poznać można jedynie poprzez proces niepodzielnej służby oddania. Najwyższy Pan dobitnie tłumaczy to w tym wersecie, tak aby nie było

żadnych wątpliwości i aby nieautoryzowani komentatorzy próbujący zrozumieć *Bhagavad-gītę* drogą spekulacji, uświadomili sobie, że w ten sposób jedynie tracą swój czas. Żaden z nich nie może zrozumieć Kṛṣṇy ani tego, w jaki sposób pojawił się przed Swoimi rodzicami w postaci czterorękiej i natychmiast potem zmienił się w postać dwuręką. Wyraźnie zostało powiedziane tutaj, że nikt nie może Go zrozumieć. Doświadczeni studenci literatury wedyjskiej mogą jednak uczyć się o Nim z tej literatury na wiele różnych sposobów. Jest tam wiele różnych zasad i przepisów i jeśli ktoś w ogóle chce zrozumieć Kṛṣṇę, musi stosować się do tych zasad. Można zgodnie z tymi zasadami praktykować pokuty. Jeśli chodzi o dobroczynność, to jest rzeczą oczywistą, że wspomagać należy wielbicieli Kṛṣṇy, którzy zaangażowani są w służbę oddania dla Niego i szerzą świadomość i filozofię Kṛṣṇy na całym świecie. Świadomość Kṛṣṇy jest bowiem dobrodziejstwem dla całej ludzkości. Pan Caitanya był uważany przez Rūpę Gosvāmiego za najbardziej hojnego w dobroczynności, gdyż za darmo rozdzielał On miłość Kṛṣṇy, coś tak niezwykle drogocennego i tak bardzo trudnego do osiągnięcia. A jeśli ktoś praktykuje kult świątynny (w świątyniach w Indiach zawsze znajduje się jakiś posąg, najczęściej Viṣṇu albo Kṛṣṇy), to jest to szansa na zrobienie postępu. Dla początkujących w służbie oddania dla Pana, kult świątynny jest bardzo istotny i potwierdzone jest to przez literaturę wedyjską.

Zobaczyć Najwyższą Osobę Boga drogą objawienia może ten, kto posiada niezachwiane oddanie dla Najwyższego Pana i kierowany jest przez mistrza duchowego. Dla tego, kto nie jest szkolony pod kierunkiem bona fide mistrza duchowego, niemożliwością jest nawet niewielkie zrozumienie Kṛṣṇy. Słowo *tu* zostało użyte tutaj celowo, aby podkreślić, że żaden inny sposób nie może być praktyczny czy polecony i nie może skończyć się sukcesem, jeśli chodzi o zrozumienie Kṛṣṇy.

Osobowe formy Kṛṣṇy, postać dwuręka i czteroręka, są całkowicie rożne od tymczasowej formy kosmicznej ukazanej Arjunie. Formą czteroręką jest Narāyaṇa, a dwuręką Kṛṣṇa. Są to formy wieczne i transcendentalne, podczas gdy forma kosmiczna, która została objawiona Arjunie, jest przemijająca. Samo słowo *sudurdarśam* ("trudna do zobaczenia"), wskazuje na to, że nikt nie widział tej formy kosmicznej, jak również daje do zrozumienia, że nie było potrzeby ukazywania jej wielbicielom. Formę tę objawił Kṛṣṇa na prośbę Arjuny i teraz wiadomo, że gdy ktoś w przyszłości będzie podawał się za inkarnację Boga, ludzie będą mogli poprosić go o ukazanie im formy kosmicznej.

Kṛṣṇa zmienia postać kosmiczną na czteroręką postać Narāyaṇa, a następnie na Swoją właściwą postać dwuręką. Jest to dowodem na to, że

czterorękie formy, jak również inne opisane w literaturze wedyjskiej, wszystkie są emanacjami oryginalnego dwurękiego Kṛṣṇy. On jest źródłem wszelkich emanacji. Kṛṣṇa jest różny nawet od tych form, nie mówiąc już o koncepcji impersonalistycznej. Jeśli chodzi o czterorękie formy Kṛṣṇy, to jest wyraźnie powiedziane, że nawet najbardziej podobna do formy oryginalnej, czteroręka postać Kṛṣṇy (znana jako Mahā-Viṣṇu spoczywający w oceanie kosmicznym, którego wydech daje początek, a wdech stanowi kres niezliczonej ilości wszechświatów) również jest ekspansją Najwyższego Pana. Należy zatem bezwzględnie czcić osobową formę Kṛṣṇy jako Najwyższą Osobę Boga, który jest wiecznością, szczęściem i wiedzą. Jest On źródłem wszystkich form Viṣṇu oraz wszystkich inkarnacji. I On jest oryginalną Najwyższą Osobą, jak potwierdza to *Bhagavad-gītā*.

Literatura wedyjska oznajmia, że Najwyższa Prawda Absolutna jest osobą. Jego imię jest Kṛṣṇa, i czasami zdarza się, że schodzi On na tę planetę. *Śrīmad-Bhāgavatam* daje opis wielu różnych inkarnacji Najwyższej Osoby Boga i zarazem oznajmia, że Kṛṣṇa nie jest inkarnacją Boga, ale jest Samą oryginalną Najwyższą Osobą Boga. *Kṛṣṇas tu bhagavān svayam*. Pan mówi również w *Bhagavad-gīcie*, *mattaḥ parataraṁ nānyāt*: "Nie ma nic wyższego od Mojej formy Najwyższej Osoby Boga, Kṛṣṇy." Gdzie indziej w *Bhagavad-gīcie* mówi On też, *aham ādir hi devānām*: "Ja jestem źródłem wszystkich półbogów." A po wysłuchaniu *Bhagavad-gīty* od Kṛṣṇy, Arjuna również potwierdza to następującymi słowami: *paraṁ brahma paraṁ dhāma pavitraṁ paramaṁ bhavān*: "Teraz całkowicie rozumiem, że Ty jesteś Najwyższą Osobą Boga, Absolutną Prawdą. Ty jesteś schronieniem wszystkiego." Zatem forma kosmiczna, którą Kṛṣṇa ukazał Arjunie, nie jest oryginalną formą Boga. Oryginalną formą jest postać Kṛṣṇy. Forma kosmiczna z tysiącami głów i rąk jest manifestowana po to, by przyciągnąć uwagę tych, którzy nie mają miłości do Boga. Nie jest ona jednak oryginalną formę Boga.

Forma kosmiczna nie jest atrakcyjna dla czystych wielbicieli, którzy mają różne transcendentalne związki miłości z Panem. Najwyższy Pan odwzajemnia miłość transcendentalną w Swojej oryginalnej formie Kṛṣṇy. Dlatego dla Arjuny, który był tak blisko związany z Kṛṣṇą uczuciem przyjaźni, forma manifestacji kosmicznej nie była zadowalająca; była to raczej postać przerażająca. Arjuna, który jest nieodłącznym towarzyszem Kṛṣṇy, musiał mieć wzrok transcendentalny; nie był on zwykłym człowiekiem. Dlatego nie zachwycił się formą kosmiczną. Forma ta może wydawać się wspaniałą dla osób, które poprzez czyny przynoszące owoce, dążą do zdobycia wyższej pozycji. Ale dla osób, które zaangażowane są w służbę oddania, najdroższą jest dwuręka postać Kṛṣṇy.

TEKST 55

मत्कर्मकृन्मत्परमो मद्भक्तः सङ्गवर्जितः।
निर्वैरः सर्वभूतेषु यः स मामेति पाण्डव ॥५५॥

mat-karma-kṛn mat-paramo
mad-bhaktaḥ saṅga-varjitaḥ
nirvairaḥ sarva-bhūteṣu
yaḥ sa mām eti pāṇḍava

mat-karma-kṛt-zaangażowany w wykonywanie Mojej pracy; *mat-paramaḥ*-dotyczącej Mnie, Najwyższego; *mat-bhaktaḥ*-zaangażowany w służbę oddania dla Mnie; *saṅga-varjitaḥ*-wolny od zanieczyszczeń swoich wcześniejszych czynów i spekulacji umysłowych; *nirvairaḥ*-bez uczucia wrogości; *sarva-bhūteṣu*-dla każdej żywej istoty; *yaḥ*-ten, kto; *saḥ*-on; *mām*-do Mnie; *eti*-przychodzi; *pāṇḍava*-O synu Pāṇḍu.

TŁUMACZENIE

Mój drogi Arjuno, kto zaangażowany jest w służbę oddania dla Mnie, wolny od zanieczyszczeń swoich wcześniejszych czynów i od spekulacji umysłowych, kto jest przyjacielem każdej żywej istoty, ten z pewnością przyjdzie do Mnie.

ZNACZENIE

Każdy, kto chce się zbliżyć do Najwyższego spośród wszystkich Osób Boga, zamieszkującego na planecie Kṛṣṇaloka w niebie duchowym i być w bliskim związku z Najwyższą Osobą, Kṛṣṇą, musi przyjąć tę formułę wypowiedzianą przez Samego Najwyższego. Dlatego werset ten uważany jest za esencję całej *Bhagavad-gīty*. *Bhagavad-gītā* jest książką przeznaczoną dla dusz uwarunkowanych, które zajęte tym materialnym światem i pragnieniem panowania nad naturą materialną, nie posiadają wiedzy o prawdziwym duchowym życiu. Celem *Bhagavad-gīty* jest poinformowanie ludzi, w jaki sposób mogą zrozumieć oni swoje życie duchowe i swój związek z Najwyższą Osobą. *Bhagavad-gītā* pragnie pouczyć ich, w jaki sposób mogą powrócić do domu, z powrotem do Boga. Werset ten wyraźnie informuje, że procesem, poprzez który można osiągnąć sukces w swoich czynnościach duchowych - jest służba oddania. Jeśli chodzi o pracę, to całą swoją energię należy zaangażować w czynności w świadomości Kṛṣṇy. Nikt nie powinien wykony-

wać żadnej pracy nie mającej związku z Kṛṣṇą. Nazywa się to Kṛṣṇa - *karmą*. Można być zaangażowanym w różne czynności, ale nie należy przywiązywać się do rezultatów swojej pracy. Efekty powinny być poświęcane Jemu. Np. jeśli ktoś prowadzi jakiś interes i chce zmienić swoje zajęcie na zajęcie w świadomości Kṛṣṇy, to musi on zajmować się interesami dla Kṛṣṇy. Bo skoro Kṛṣṇa jest właścicielem tego interesu, to ma On prawo korzystać z zysków, które interes ten przynosi. Jeśli jakiś człowiek interesu jest w posiadaniu tysięcy dolarów i jeśli chce to wszystko ofiarować Kṛṣṇie, może to zrobić. Będzie to praca dla Kṛṣṇy. Zamiast budować ogromny budynek dla zadowalania własnych zmysłów, może skonstruować świątynię dla Kṛṣṇy, zainstalować w niej Bóstwo Kṛṣṇy i zapewnić odpowiednią dla Niego służbę, tak jak polecają to autoryzowane książki o służbie oddania. Wszystko to jest Kṛṣṇa - *karmą*. Nie należy przywiązywać się do rezultatów swojej pracy, ale trzeba ofiarowywać je Kṛṣṇie. Należy również przyjmować jako *prasādam* pozostałości pokarmu ofiarowanego Panu. Jeśli ktoś nie jest w stanie skonstruować świątyni dla Kṛṣṇy, może zaangażować się w sprzątanie takiej świątyni; to również jest Kṛṣṇa - *karmą*. Ktoś może uprawiać ogród dla zadowolenia Kṛṣṇy. Każdy, kto ma ziemię (w Indiach każdy biedny człowiek ma jakiś skrawek ziemi) może uprawiać ją dla Kṛṣṇy, hodując na niej kwiaty, by potem ofiarować je Panu. Można zasiać roślinę *tulasī*, gdyż liście *tulasī* mają bardzo duże znaczenie i Kṛṣṇa poleca to w *Bhagavad-gīcie*. Kṛṣṇa pragnie, aby ofiarować Mu liść albo kwiat, czy trochę wody - i zadowala się tym. Chodzi tu szczególnie o liść *tulasī*. Więc ktoś może hodować roślinę *tulasī*. W służbę dla Kṛṣṇy może zaangażować się nawet najbiedniejszy człowiek. Podaliśmy więc parę przykładów tego, w jaki sposób można zaangażować się w służbę dla Kṛṣṇy.

Słowo *mat-paramaḥ* odnosi się do tego, kto uważa obcowanie z Kṛṣṇą w jego najwyższej duchowej siedzibie za najwyższą doskonałość życia. Taka osoba nie pragnie dostać się na wyższe planety, takie jak Księżyc, Słońce czy planety niebiańskie, czy nawet na najwyższą planetę tego wszechświata, Brahmalokę - nie jest ona tym zainteresowana. Przyciąga ją tylko niebo duchowe. A nawet w niebie duchowym nie zadowala jej połączenie się z blaskiem *brahmajyoti*, gdyż pragnie dostać się na najwyższą planetę duchową, mianowicie na Kṛṣṇalokę, Golokę Vṛndāvana. Mając pełną wiedzę o tej planecie, nie jest zainteresowana żadną inną. Jak wskazuje na to słowo *mad-bhaktaḥ*, jest ona całkowicie zaangażowana w służbę oddania, szczególnie w dziewięć procesów służby oddania: słuchanie, intonowanie, pamiętanie, wielbienie, służenie lotosowym stopom Pana, ofiarowywanie modlitw, wypeł-

nianie rozkazów Pana, bycie przyjacielem Pana i poświęcanie wszystkiego Panu. Można zaangażować się we wszystkie dziewięć procesów służby oddania, w osiem, siedem albo przynajmniej jeden - i w ten sposób osiągnąć doskonałość.

Bardzo znaczące jest wyrażenie *sañga-varjitaḥ*. Nie należy obcować z osobami, które są wrogami Kṛṣṇy. A takimi są nie tylko ateiści, ale również ci, którzy przywiązani są do czynności przynoszących zyski i spekulanci umysłowi. Dlatego czysta służba oddania opisana jest w *Bhakti-rasāmṛta-sindhu*, jak następuje: *anyābhilāṣitā-śūnyaṁ jñāna-karmādy-anāvṛtam ānukūlyena kṛṣṇanuśīlanaṁ bhaktir uttamā*. W wersie tym Śrīla Rūpa Gosvāmī wyraźnie oznajmia, że jeśli ktoś chce pełnić czystą służbę oddania, musi być on wolny od wszelkiego rodzaju zanieczyszczeń materialnych. Musi uwolnić się od towarzystwa osób, które przywiązane są do pracy dla zysków czy do spekulacji umysłowych. Kiedy ktoś, uwolniwszy się od takich niepożądanych związków i od zanieczyszczeń pragnieniami materialnymi, pomyślnie kultywuje wiedzę o Kṛṣṇie, to nazywane jest to czystą służbą oddania. *Ānukūlyasya saṅkalpaḥ prātikūlyasya varjanam*. Należy myśleć o Kṛṣṇie i robić wszystko dla Niego w sposób życzliwy, bez niechęci. Kaṁsa był wrogiem Kṛṣṇy. Już od momentu Jego narodzin wielokrotnie usiłował Go zabić, uciekając się do różnych sposobów. A ponieważ nigdy mu się to nie udawało, zawsze myślał o Kṛṣṇie. Więc podczas pracy, jedzenia czy snu, zawsze był świadomy Kṛṣṇy, pod każdym względem. Ale taka świadomość Kṛṣṇy nie była pomyślna dla niego. Cóż z tego, że myślał o Kṛṣṇie przez dwadzieścia cztery godziny na dobę? Był uważany za demona i w końcu został zabity przez Kṛṣṇę. Oczywiście każdy, kto zostaje zabity przez Kṛṣṇę, natychmiast osiąga zbawienie, ale nie to jest celem czystego wielbiciela. Czysty wielbiciel nie pragnie zbawienia. Nie pragnie on nawet przenieść się na najwyższą planetę, Golokę Vṛndāvana. Jego jedynym celem jest bezustanne pełnienie służby dla Kṛṣṇy, bez względu na to, gdzie się znajduje.

Wielbiciel Kṛṣṇy żywi uczucie przyjaźni do każdego. Dlatego powiedziane jest tutaj, że nie ma on wrogów. Dlaczego tak jest? Wielbiciel świadomy Kṛṣṇy wie, że jedynie służba oddania dla Pana może uwolnić każdego od wszystkich problemów życia. Doświadcza on tego osobiście i dlatego pragnie zaprowadzić ten system świadomości Kṛṣṇy w całym społeczeństwie ludzkim. W historii jest wiele przykładów wielbicieli Pana, którzy ryzykowali życiem szerząc świadomość Boga. Doskonałym przykładem jest Jezus Chrystus. Został On ukrzyżowany przez grzeszników, ale poświęcił Swoje życie dla głoszenia świadomości Boga. Oczywiście powierzchownym byłoby rozumienie, że

został On zabity. Również w Indiach jest wiele przykładów takich osób, jak Ṭhākur Haridāsa. Dlaczego podejmowali oni tak wielkie ryzyko? Ponieważ chcieli szerzyć świadomość Kṛṣṇy, a to nie jest łatwe. Osoba świadoma Kṛṣṇy wie, że jeśli jakiś człowiek cierpi, to dlatego, że zapomniał o swoim wiecznym związku z Kṛṣṇą. Zatem największym dobrodziejstwem, którym można obdarzyć ludzkie społeczeństwo, jest wyzwalanie swoich bliźnich ze wszystkich problemów materialnych. W taki oto sposób czysty wielbiciel jest zaangażowany w służbę dla Pana. Możemy wyobrazić sobie jak bardzo łaskawy jest Kṛṣṇa dla zaangażowanych w jego służbę, ryzykujących dla Niego wszystkim. Dlatego jest rzeczą pewną, że takie osoby, po opuszczeniu tego ciała muszą osiągnąć najwyższą planetę.

Podsumowując: Z tego rozdziału dowiadujemy się, iż w Swojej łaskawości, Najwyższy Pan Kṛṣṇa ukazał Arjunie Swoją kosmiczną formę (która jest manifestacją tymczasową), formę wszech-pochłaniającego czasu i formę czteroramiennego Viṣṇu. Zatem Kṛṣṇa jest źródłem wszystkich tych manifestacji. Kṛṣṇa nie jest manifestacją *viśva-rūpa* czy Viṣṇu. Kṛṣṇa jest źródłem wszystkich tych form. Są setki i tysiące form Viṣṇu, ale dla wielbiciela Pana żadna z tych form, poza dwuręką oryginalną formą Śyāmasundary, nie ma znaczenia. *Brahma-saṁhitā* oznajmia, że ci, którzy z oddaniem i miłością przywiązani są do Kṛṣṇy w postaci Śyāmasundary, zawsze mogą oglądać Go w swoim sercu i nie widzą niczego poza Nim. Należy zatem zrozumieć, iż celem tego jedenastego rozdziału jest między innymi wyjaśnienie, iż oryginalna postać Kṛṣṇy jest zasadniczą i najwyższą.

W ten sposób kończą się wyjaśnienia Bhaktivedanty do jedenastego rozdziału Śrīmad-Bhagavad-gīty, *traktującego o Formie kosmicznej.*

ROZDZIAŁ XII

Służba Oddania

TEKST 1

अर्जुन उवाच ।
एवं सततयुक्ता ये भक्तास्त्वां पर्युपासते ।
ये चाप्यक्षरमव्यक्तं तेषां के योगवित्तमाः ॥ १ ॥

arjuna uvāca
evaṁ satata-yuktā ye
bhaktās tvāṁ paryupāsate
ye cāpy akṣaram avyaktaṁ
teṣāṁ ke yoga-vittamāḥ

arjunaḥ uvāca-Arjuna rzekł; *evam*-zatem; *satata*-zawsze; *yuktāḥ*-zaangażowani; *ye*-ci; *bhaktāḥ*-wielbiciele; *tvām*-dla Ciebie; *paryupāsate*-właściwie wielbią; *ye*-ci; *ca*-również; *api*-ponownie; *akṣaram*-poza zmysłami; *avyaktam*-niezamanifestowany; *teṣām*-z nich; *ke*-którzy; *yoga-vittamāḥ*-najbardziej doskonali.

TŁUMACZENIE

Arjuna zapytał: Kto jest bardziej doskonały: ci, którzy są właściwie zaangażowani w służbę oddania dla Ciebie, czy też ci, którzy wielbią niezamanifestowanego, bezosobowego Brahmana?

ZNACZENIE

Do tej pory Kṛṣṇa wytłumaczył aspekt osobowy i bezosobowy Boga oraz formę kosmiczną i opisał wszystkie typy *bhaktów* (wielbicieli) i *yogīnów*. Ogólnie rzecz biorąc transcendentalistów można podzielić na dwie grupy: impersonalistów i wielbicieli Boga osobowego. Wielbiciele Boga osobowego angażują całą swoją energię w służbę dla Najwyższego Pana. Impersonaliści nie angażują się bezpośrednio w służbę dla Kṛṣṇy, ale oddają się medytacji o niezamanifestowanym, bezosobowym Brahmanie.

Dowiemy się z tego rozdziału, że spośród różnych procesów realizacji Prawdy Absolutnej najdoskonalszym jest *bhakti-yoga*, czyli służba oddania. Jeśli ktoś w ogóle pragnie obcować z Najwyższą Osobą Boga, musi tedy przyjąć służbę oddania.

Ci, którzy bezpośrednio wielbią Najwyższego Pana, pełniąc służbę oddania, nazywani są wyznawcami Osoby Boga. Natomiast impersonalistami nazywani są ci, którzy oddają się medytacji o bezosobowym Brahmanie. Arjuna zapytuje teraz, która z tych dwóch pozycji jest lepsza. Są różne sposoby realizowania Prawdy Absolutnej, ale w tym rozdziale Kṛṣṇa zapewnia, że *bhakti-yoga*, czyli służba oddania dla Niego - jest najwyższą ze wszystkich dróg. Jest to najszybszy i najłatwiejszy środek do osiągnięcia towarzystwa Boga.

W rozdz. drugim Pan tłumaczy, że żywa istota nie jest tym materialnym ciałem, ale jest iskrą duchową, cząstką Absolutnej Prawdy. W rozdz. siódmym mówi też, że żywa istota jest cząstką najwyższej całości i poleca, aby zwróciła ona całą swoją uwagę w kierunku owej całości. Rozdz. ósmy oznajmia, że każdy kto myśli o Kṛṣṇie w momencie śmierci, zostaje od razu przeniesiony do świata duchowego, siedziby Kṛṣṇy. A w końcu szóstego rozdz. Pan mówi, że spośród wszystkich *yogīnów*, ten, który myśli o Kṛṣṇie w głębi siebie, uważany jest za najbardziej doskonałego. Więc cała *Gītā* poleca oddanie dla Kṛṣṇy jako najwyższą formę realizacji duchowej. Są jednak i tacy, którzy nadal przyciągani są do bezosobowego blasku emanującego z Kṛṣṇy, *brahmajyoti*, który jest wszech-przenikającym aspektem Prawdy Absolutnej i który jest niezamanifestowany i poza percepcją zmysłową.

Arjuna pragnie wiedzieć, który z tych dwóch typów transcendentalistów jest bardziej doskonały w wiedzy. Innymi słowy, wyjaśnia swoją pozycję, gdyż on przywiązany jest do osobowej formy Kṛṣṇy. Nie jest zainteresowany bezosobowym Brahmanem. Chce wiedzieć, czy jego pozycja jest bezpieczna. Bezosobowa manifestacja Najwyższego Pana jest przedmiotem medytacji zarówno w świecie materialnym, jak i duchowym. W rzeczywistości, nie można doskonale pojąć bezosobowej cechy Prawdy Absolutnej. Dlatego Arjuna chce powiedzieć, "Jaki jest pożytek z takiej straty czasu?" Arjuna doświadczył w rozdz. jedenastym, że najlepiej być przywiązanym do osobowej formy Kṛṣṇy, gdyż w ten sposób mógł on poznać jednocześnie i wszystkie inne formy. I owo poznanie nie było żadną przeszkodą w jego miłości do Kṛṣṇy. To ważne pytanie zadane Kṛṣṇie przez Arjunę wyjaśnia różnicę pomiędzy osobową i bozosobową koncepcją Prawdy Absolutnej.

TEKST 2

श्रीभगवानुवाच ।
मय्यावेश्य मनो ये मां नित्ययुक्ता उपासते ।
श्रद्धया परयोपेतास्ते मे युक्ततमा मताः ॥ २ ॥

śrī bhagavān uvāca
mayy āveśya mano ye mām
nitya-yuktā upāsate
śraddhayā parayopetās
te me yuktatamā matāḥ

śrī bhagavān uvāca-Najwyższa Osoba Boga rzekł; *mayi*-na Mnie; *āveśya*-skupiając; *manaḥ*-umysł; *ye*-ten, kto; *mām*-Mnie; *nitya*-zawsze; *yuktāḥ*-zaangażowany; *upāsate*-wielbi; *śraddhayā*-z wiarą; *parayā*-transcendentalna; *upetāḥ*-angażuje się; *te*-oni; *me*-Mój; *yuktatamāḥ*-najbardziej doskonały; *matāḥ*-uważam.

TŁUMACZENIE

Błogosławiony Pan rzekł: Ten, kto wielbi Mnie zawsze z wielką i transcendentalną wiarą, którego umysł skupiony jest na Mojej osobowej formie, ten uważany jest przeze Mnie za najbardziej doskonałego.

ZNACZENIE

W odpowiedzi na pytanie Arjuny, Kṛṣṇa wyraźnie mówi, że ten, kto koncentruje się na Jego osobowej formie i kto wielbi Go z wiarą i oddaniem, ten ma być uważany za najbardziej doskonałego w *yodze*. Dla tego, kto posiada taką świadomość, żadne czyny nie mogą uchodzić za materialne, albowiem każdy czyn przez niego spełniany - spełniany jest przez Kṛṣṇę. Czysty wielbiciel jest bezustannie zajęty: czasami intonuje, czasami słucha albo czyta książki o Kṛṣṇie, czasami gotuje *prasādam* albo idzie na targ, by kupić coś dla Kṛṣṇy, czasami sprząta świątynię albo zmywa naczynia. Cokolwiek robi, wszystko poświęca Kṛṣṇie, nie dopuszczając do tego, by nawet jedna pojedyncza chwila minęła, w której nie zrobiłby czegoś dla Kṛṣṇy. Takie działanie jest działaniem w pełnym *samādhi*.

TEKST 3-4

ये त्वक्षरमनिर्देश्यमव्यक्तं पर्युपासते ।
सर्वत्रगमचिन्त्यं च कूटस्थमचलं ध्रुवम् ॥ ३ ॥
संनियम्येन्द्रियग्रामं सर्वत्र समबुद्धयः ।
ते प्राप्नुवन्ति मामेव सर्वभूतहिते रताः ॥ ४ ॥

ye tv akṣaram anirdeśyam
avyaktaṁ paryupāsate
sarvatra-gam acintyaṁ ca
kūṭastham acalaṁ dhruvam

sanniyamyendriya-grāmaṁ
sarvatra sama-buddhayaḥ
te prāpnuvanti mām eva
sarva-bhūta-hite ratāḥ

ye-ci; *tu*-ale; *akṣaram*-który jest poza postrzeganiem zmysłowym; *anirdeśyam*-nieokreślony; *avyaktam*-niezamanifestowany; *paryupāsate*-całkowicie angażuje się; *sarvatra-gam*-wszech-przenikający; *acintyam*-niepojęty; *ca*-również; *kūṭastham*-w centrum; *acalam*-nieruchomy; *dhruvam*-stały; *sanniyamya*-kontrolując; *indriya-grāmam*-wszystkie zmysły; *sar-*

vatra-wszędzie; *sama-buddayaḥ*-jednakowo ustosunkowany; *te*-oni; *prāpnuvanti*-osiągają; *mām*-Mnie; *eva*-na pewno; *sarva-bhūta-hite*-dobro wszystkich żywych istot; *ratāḥ*-zaangażowany.

TŁUMACZENIE

Ale i ci, którzy całkowicie oddali się wielbieniu niezamanifestowanego, niepoznawalnego przez zmysły, wszech-przenikającego, niepojętego, trwałego i niewzruszonego [bezosobowej koncepcji Prawdy Absolutnej], kontrolując wszystkie zmysły i będąc jednakowo ustosunkowanymi do wszystkich - i takie osoby, mające na względzie dobro wszystkich, w końcu Mnie osiągają.

ZNACZENIE

Ci, którzy wielbią Najwyższego Boga, Kṛṣṇę, nie bezpośrednio, ale próbują osiągnąć Go przez proces pośredni, ostatecznie również osiągają najwyższy cel, Śrī Kṛṣṇę, gdyż zostało powiedziane: "Po wielu narodzinach, człowiek wiedzy szuka schronienia we Mnie, wiedząc, że Vāsudeva jest wszystkim." Kiedy jakaś osoba po wielu narodzinach dochodzi do pełnej wiedzy, podporządkowuje się wtedy Panu Kṛṣṇie. Jeśli ktoś zbliża się do Boga metodą wspomnianą w tym wersecie, musi kontrolować zmysły, pełnić służbę dla każdego i zaangażować się w zajęcia pomyślne dla wszystkich żywych istot. W końcu osoba taka musi zbliżyć się do Pana Kṛṣṇy, gdyż w przeciwnym wypadku realizacja jej nie będzie doskonała. Często całkowite podporządkowanie się Kṛṣṇie poprzedzone jest wieloma pokutami.

Aby dostrzec Duszę Najwyższą wewnątrz duszy indywidualnej, trzeba wyrzec się wszelkich zmysłowych czynności, takich jak patrzenie, słuchanie, smakowanie, praca, etc. Wtedy osiąga się zrozumienie, że Dusza Najwyższa obecna jest wszędzie. Osoba, która to zrealizowała, nie zazdrości żadnej żywej istocie - nie widzi różnicy pomiędzy człowiekiem i zwierzęciem, ponieważ widzi jedynie duszę, a nie jej zewnętrzne okrycie. Ale dla zwykłego człowieka, ta metoda impersonalistycznej realizacji duchowej jest drogą bardzo trudną.

TEKST 5

क्लेशोऽधिकतरस्तेषामव्यक्तासक्तचेतसाम् ।
अव्यक्ता हि गतिर्दुःखं देहवद्भिरवाप्यते ॥ ५ ॥

kleśo'dhikataras teṣām
avyaktāsakta-cetasām
avyaktā hi gatir duḥkhaṁ
dehavadbhir avāpyate

kleśaḥ-kłopot; *adhikataraḥ*-bardziej kłopotliwy; *teṣām*-z nich; *avyakta*-niezamanifestowany; *āsakta*-są przywiązane; *cetasām*-tych, których umysły; *avyaktā*-niezamanifestowany; *hi*-z pewnością; *gatiḥ-duḥkham*-postęp jest trudny; *dehavadbhiḥ*-wcielonych; *avāpyate*-osiągnąć.

TŁUMACZENIE

Jednakowoż bardzo trudno jest zrobić postęp tym, których umysły przywiązane są do niezamanifestowanej, bezosobowej cechy Najwyższego Pana, gdyż podążanie tą ścieżką zawsze sprawia wiele kłopotów istotom wcielonym.

ZNACZENIE

Transcendentaliści znajdujący się na ścieżce realizacji niepojętej, niezamanifestowanej cechy Najwyższego Pana, nazywani są *jñāna-yogīnami*. A osoby posiadające pełną świadomość Kṛṣṇy, zaangażowane w służbę oddania dla Pana, nazywa się *bhakti-yogīnami*. Została tutaj wyraźnie zaznaczona różnica pomiędzy *jñāna-yogą* i *bhakti-yogą*. Proces *jñāna-yogi*, chociaż ostatecznie prowadzący do tego samego celu, jest bardzo kłopotliwy; podczas gdy ścieżka *bhakti-yogi*, proces bezpośredniej służby oddania dla Najwyższej Osoby Boga jest naturalny i łatwiejszy dla wcielonej duszy. Dusza indywidualna pozostaje we wcieleniu od czasów niepamiętnych, dlatego niełatwo przychodzi jej zrozumieć jedynie teoretycznie, że jej istotna natura nie ma nic wspólnego z ciałem. W *bhakti-yodze* praktykuje się wielbienie Bóstwa Kṛṣṇy, dlatego że w naszych umysłach utrwalona jest pewna koncepcja cielesna, którą można tutaj wykorzystać. Oczywiście wielbienie Najwyższej Osoby Boga w Jego formie w świątyni nie jest bałwochwalstwem. Literatura wedyjska informuje, że istnieje kult *saguṇa* i *nirguṇa*: kult Najwyższego posiadającego atrybuty lub nie posiadającego ich. Wielbienie Bóstwa w świątyni jest kultem *saguṇa*, gdzie Pan reprezentowany jest przez jakości materialne. Ale forma Pana, chociaż reprezentowana przez jakości materialne, takie jak kamień, drewno albo farba olejna, nie jest w rzeczywistości materialna. Taka jest absolutna natura Najwyższego Pana. Można podać tutaj wulgarny przykład.

Jeśli wrzucimy listy do jakiejś skrzynki pocztowej napotkanej gdzieś na jakiejś ulicy, to naturalnie dotrą one do miejsca przeznaczenia bez trudu. Ale jeśli wrzucimy te listy do jakiejkolwiek starej skrzynki albo imitacji skrzynki pocztowej nie zatwierdzonej przez urząd pocztowy, to nie możemy spodziewać się takiego samego efektu. Podobnie, Bóg ma autoryzowaną reprezentację w postaci Bóstwa, która nazywa się *arca-vigraha*. Ta *arca-vigraha* jest inkarnacją Najwyższego Pana. Bóg przyjmuje służbę poprzez tę formę. Pan jest wszechmocny i wszechpotężny, zatem poprzez Swoją inkarnację w *arca-vigraha* może On przyjąć służbę od wielbiciela, aby w ten sposób ułatwić mu pełnienie jej w uwarunkowanym stanie życia.

Wielbiciel nie ma więc trudności w szybkim i bezpośrednim zbliżeniu się do Najwyższego. Natomiast ścieżka tych, którzy przyjęli bezosobowy sposób realizacji duchowej jest bardzo trudna. Muszą oni zrozumieć niezamanifestowaną reprezentację Najwyższego, studiując taką literaturę wedyjską, jak *Upaniṣady*; muszą nauczyć się sanskrytu; zrozumieć niepostrzegalne uczucia i muszą zrealizować wszystkie te procesy. Nie jest to łatwe dla zwykłego człowieka. Natomiast osoba w świadomości Kṛṣṇy zaangażowana w służbę oddania, jedynie przez poddanie się przewodnictwu bona fide mistrza duchowego, składanie pokłonów przed Bóstwem, słuchanie o chwalebnych czynach Pana i jedzenie pozostałości pokarmu ofiarowanego Panu - bez trudu realizuje Najwyższą Osobę Boga. Nie ma wątpliwości co do tego, że impersonaliści niepotrzebnie przyjmują trudniejszą drogę, ryzykując tym, że ostatecznie mogą nie zrealizować Prawdy Absolutnej. Natomiast wielbiący Boga osobowego, bez żadnego ryzyka, kłopotu czy trudności, szybko zbliżają się do Najwyższej Osoby. Podobne stwierdzenie znajduje się w *Śrīmad-Bhāgavatam*. Powiedziane jest tam, że jeśli ktoś pragnie ostatecznie podporządkować się Najwyższej Osobie Boga (ten proces podporządkowania nazywany jest *bhakti*), to jest rzeczą wątpliwej wagi zadawanie sobie trudu, aby zrozumieć co jest Brahmanem, a co Nim nie jest. Można stracić na to dociekanie całe życie, a rezultat takowych poczynań bywa wysoce kłopotliwy.

Żywa istota jest wiecznie indywidualną duszą. Poprzez realizację aspektu wiedzy i wieczności może ona połączyć się z duchową całością, ale nie zrealizuje w ten sposób aspektu szczęścia. Taki wysoce kształcony w procesie *jñāna-yogi* transcendentalista może, dzięki łasce jakiegoś *bhakty*, dojść do momentu *bhakti-yogi*, czyli służby oddania. Ale również wtedy długa praktyka impersonalizmu staje się dla niego źródłem kłopotów, gdyż nie jest mu tak łatwo porzucić koncepcję bezosobową. Zatem wcielona dusza zawsze

jest w kłopocie, jeśli chce zrealizować niezamanifestowanego, zarówno w czasie praktyki, jak i w momencie realizacji. Każda żywa istota posiada częściową niezależność, ale należy wiedzieć to na pewno, że realizacja niezamanifestowanego nie jest zgodna z naturą jej pełnej szczęścia duszy. Nie należy zatem podejmować tego procesu. Najlepszą drogą dla każdej indywidualnej istoty jest proces świadomości Kṛṣṇy, który polega na całkowitym zaangażowaniu się w służbę oddania. Jeśli ktoś lekceważy służbę oddania, to zawsze istnieje niebezpieczeństwo zwrócenia się w kierunku ateizmu. Zatem proces skupiania uwagi na niezamanifestowanym, niepojętym, niepoznawalnym przez zmysły, tak jak zostało to wyrażone w tym wersie, nie powinien być nigdy polecany. A szczególnie nie powinien być polecany w tej epoce. Pan Kṛṣṇa również nie zachęca do podejmowania tej ścieżki.

TEKST 6-7

ये तु सर्वाणि कर्माणि मयि संन्यस्य मत्पराः ।
अनन्येनैव योगेन मां ध्यायन्त उपासते ॥ ६ ॥
तेषामहं समुद्धर्ता मृत्युसंसारसागरात् ।
भवामि न चिरात्पार्थ मय्यावेशितचेतसाम् ॥ ७ ॥

ye tu sarvāṇi karmāṇi
mayi sannyasya mat-parāḥ
ananyenaiva yogena
mām dhyāyanta upāsate

teṣām aham samuddhartā
mṛtyu-saṁsāra-sāgarāt
bhavāmi na cirāt pārtha
mayy āveśita-cetasām

ye-ten, kto; *tu*-ale; *sarvāṇi*-wszystkie; *karmāṇi*-czynności; *mayi*-dla Mnie; *sannyasya*-porzucając; *mat-parāḥ*-będąc przywiązanym do Mnie; *ananyena*-niepodzielnie; *eva*-na pewno; *yogena*-przez praktykę takiej *bhakti-yogi*; *mām*-Mnie; *dhyāyantaḥ*-medytując; *upāsate*-wielbić; *teṣām*-

ich; *aham*-Ja; *samuddhartā*-wybawiciel; *mṛtyu*-śmierć; *saṁsāra*-egzystencja materialna; *sāgarāt*-z oceanu; *bhavāmi*-staje się; *na cirāt*-niedługi czas; *pārtha*-O synu Pṛthy; *mayi*-Mnie; *āveśita*-skupiony; *cetasām*-tych, których umysły są takie.

TŁUMACZENIE

Tego zaś, co aby Mnie wielbić, wszelkie porzuca zajęcie i w pełnym oddaniu Mnie się powierza, a pełniąc służbę oddania medytuje zawsze o Mnie, pogrążywszy swój umysł we Mnie - tego, o synu Pṛthy, szybko wyzwalam z oceanu narodzin i śmierci.

ZNACZENIE

Pełniąc czystą służbę oddania wielbiciel szybko pojmuje, że Bóg jest wielki, a dusza indywidualna jest od Niego zależna. Pełnienie służby dla Pana jest jej zbawiennym obowiązkiem, gdyż w przeciwnym wypadku uwikłana zostanie w służbę *māyi*, złudnej energii.

Jak to oznajmiono wcześniej, Najwyższego Pana można zrozumieć jedynie poprzez służbę oddania. Należy zatem być całkowicie oddanym Panu. Aby osiągnąć Kṛṣṇę, należy całkowicie skupić na Nim swój umysł i pracować tylko dla Niego. Nie ma znaczenia jaki rodzaj pracy ktoś wykonuje, ale praca ta powinna być wykonywana tylko dla Kṛṣṇy. Jest to wzorem służby oddania. Wielbiciel nie pragnie żadnych osiągnięć poza zadowoleniem Najwyższej Osoby Boga. Jego misją życiową jest zadowalanie Kṛṣṇy i może poświęcić wszystko, aby osiągnąć ów cel. Tak postąpił właśnie Arjuna w bitwie na Polu Kurukṣetra. Proces jest bardzo prosty: można poświęcić się całkowicie swojemu zajęciu i jednocześnie intonować Hare Kṛṣṇa, Hare Kṛṣṇa, Kṛṣṇa Kṛṣṇa, Hare Hare Hare Rāma, Hare Rāma, Rāma Rāma, Hare Hare. Takie transcendentalne intonowanie przyciąga wielbiciela do Osoby Boga.

Najwyższy Pan obiecuje tutaj, że prędko wyzwoli z oceanu materialnej egzystencji czystego wielbiciela, zaangażowanego w ten sposób w służbę oddania. Ci, którzy są zaawansowani w praktyce *yogi*, mogą według własnej woli przenieść swoją duszę na jakąkolwiek planetę, odpowiednio do swojego pragnienia. Inni korzystają z tej okazji na różne sposoby, ale jeśli chodzi o wielbiciela, to jak zostało tutaj wyraźnie powiedziane, Sam Pan go zabiera. Nie musi czekać, by zdobyć doświadczenie, które pozwoliłoby mu się przenieść do nieba duchowego.

Werset z *Varāha Purāṇa* mówi:

nayāmi paramaṁ sthānam arcirādi-gatiṁ vinā
garuḍa-skandham āropya yathecchaṁ anivāritaḥ

Znaczenie tego wersetu jest takie, że wielbiciel nie musi praktykować *aṣṭāṅga-yogi*, po to aby przenieść swoją duszę na planety duchowe. Odpowiedzialność za to bierze na siebie Sam Najwyższy Pan. Wyraźnie oznajmia On tutaj, że Sam jest wyzwolicielem Swojego wielbiciela. Małe dziecko znajduje się całkowicie pod opieką rodziców, a zatem jego pozycja jest bezpieczna. Podobnie, wielbiciel Pana nie musi czynić wysiłku, aby poprzez praktykę *yogi* przenieść się na inne planety. Sam Najwyższy Pan, dzięki Swojemu wielkiemu miłosierdziu, przybywa natychmiast unoszony przez Swojego ptaka Garudę, i natychmiast wyzwala swojego wielbiciela z tej egzystencji materialnej. Chociaż człowiek, który wpadł do oceanu może być doskonałym pływakiem i może wytrwale zmagać się z falami, to jednak nie jest w stanie sam siebie ocalić. Ale może się zdarzyć, że przybędzie ktoś inny, kto bez trudu wydostanie go z wody. Podobnie Pan wyciąga Swojego wielbiciela z tej egzystencji materialnej. Musi on tylko praktykować łatwy proces świadomości Kṛṣny i całkowicie zaangażować się w służbę oddania. Każdy inteligentny człowiek powinien zawsze preferować proces służby oddania ponad wszystkie inne ścieżki. *Nārāyaṇīya* potwierdza to w następujący sposób:

yā vai sādhana-sampatti-puruṣārtha-catuṣṭaye
tayā vinā tad-āpnoti naro nārāyaṇāśrayaḥ

Znaczenie tego wersetu jest takie, że nie należy angażować się w różnego rodzaju procesy czynności zyskownych czy też kultywowanie wiedzy poprzez spekulacje umysłowe. Ten, kto oddany jest Najwyższej Osobie, może osiągnąć wszystkie korzyści czerpane z innych procesów *yogi*, spekulacji umysłowych, rytuałów, ofiar, dobroczynności, etc. Jest to szczególnym dobrodziejstwem służby oddania.

Jedynie przez intonowanie świętego imienia Kṛṣny - Hare Kṛṣṇa, Hare Kṛṣṇa, Kṛṣṇa Kṛṣṇa, Hare Hare/ Hare Rāma, Hare Rāma, Rāma Rāma, Hare Hare - wielbiciel Pana może bez trudu i szczęśliwie osiągnąć najwyższe przeznaczenie, ale celu tego nie można osiągnąć przez żaden inny proces religii.

Konkluzja *Bhagavad-gīty* została przedstawiona w rozdz. osiemnastym:

sarva-dharmān parityajya mām ekaṁ śaraṇaṁ vraja
ahaṁ tvāṁ sarva-pāpebhyo mokṣayiṣyāmi mā śucaḥ.

Należy porzucić wszystkie inne procesy samo-realizacji i po prostu pełnić służbę oddania w świadomości Kṛṣṇy. To umożliwi osiągnięcie najwyższej doskonałości życia. Nie trzeba rozpamiętywać grzesznych czynów swojego przeszłego życia, gdyż Najwyższy Pan całkowicie przejmuje opiekę nad taką oddaną Mu osobą. Zatem nie należy szukać wyzwolenia błądząc po innych drogach realizacji duchowej. Niechaj każdy przyjmie schronienie najwyższego, wszechmocnego Boga, Kṛṣṇy, gdyż to jest najwyższą doskonałością życia.

TEKST 8

मय्येव मन आधत्स्व मयि बुद्धिं निवेशय ।
निवसिष्यसि मय्येव अत ऊर्ध्वं न संशयः ॥ ८ ॥

mayy eva mana ādhatsva
mayi buddhiṁ niveśaya
nivasiṣyasi mayy eva
ata ūrdhvaṁ na saṁśayaḥ

mayi-na Mnie; *eva*-z pewnością; *manaḥ*-umysł; *ādhatsva*-skoncentruj; *mayi*-na Mnie; *buddhim*-inteligencję; *niveśaya*-zwróć; *nivasiṣyasi*-prowadź; *mayi*-doMnie; *eva*-na pewno; *ataḥ*-dlatego; *ūrdhvam*-do; *na*-nigdy; *saṁśayaḥ*-wątpliwości.

TŁUMACZENIE

Skoncentruj swój umysł na Mnie, Najwyższej Osobie Boga, i całą swoją inteligencję pogrąż we Mnie. W ten sposób bez wątpienia zawsze będziesz żył we Mnie.

ZNACZENIE

Ten, kto zawsze zaangażowany jest w służbę oddania dla Pana Kṛṣṇy, żyje zawsze w bezpośrednim, transcendentalnym związku z Najwyższym Panem. Nie ma więc wątpliwości co do tego, że jego pozycja jest od samego początku

transcendentalna. Wielbiciel nie żyje na planie materialnym - żyje on w Kṛṣṇie. Święte imię Pana i Pan nie są czymś różnym; zatem kiedy wielbiciel intonuje - Hare Kṛṣṇa - Kṛṣṇa i Jego wewnętrzna energia tańczą na jego języku. Kiedy ofiarowuje Kṛṣnie pożywienie, Kṛṣna bezpośrednio przyjmuje ten pokarm. A spożywając pozostałości tego pokarmu - *bhakta* zostaje uświęcony, jako że Kṛṣna i *prasādam* nie są czymś różnym. Proces ten polecany jest w *Gīcie* i innej literaturze wedyjskiej, ale trudno jest go zrozumieć osobom, które nie są zaangażowane w służbę oddania.

TEKST 9

अथ चित्तं समाधातुं न शक्नोषि मयि स्थिरम् ।
अभ्यासयोगेन ततो मामिच्छाप्तुं धनंजय ॥ ९ ॥

atha cittaṁ samādhātuṁ
na śaknoṣi mayi sthiram
abhyāsa-yogena tato
māṁ icchāptuṁ dhanañjaya

atha-jeśli, zatem; *cittam*-umysł; *samādhātam*-skupiając; *na*-nie; *śaknoṣi*-w stanie; *mayi*-na Mnie; *sthiram*-skoncentrowany; *abhyāsa*-praktyka; *yogena*-przez służbę oddania; *tataḥ*-zatem; *mām*-Mnie; *icchā*-pragnij; *āptum*-osiągnąć; *dhanañjaya*-O Arjuno.

TŁUMACZENIE

Mój drogi Arjuno, zdobywco bogactw, jeśli nie jesteś w stanie skoncentrować się na Mnie bez przeszkód, przestrzegaj wobec tego zasad bhakti-yogi. W ten sposób rozwiniesz pragnienie, by Mnie osiągnąć.

ZNACZENIE

Werset ten wspomina o dwóch procesach *bhakti-yogi*. Pierwszy odnosi się do tych, którzy faktycznie rozwinęli przywiązanie do Kṛṣny poprzez miłość transcendentalną. Drugi proces jest dla tych, którzy jeszcze nie rozwinęli takiego przywiązania do Najwyższej Osoby poprzez miłość transcendentalną. Dla tej drugiej klasy istnieje wiele zasad i przepisów, których powinno się

przestrzegać, aby ostatecznie osiągnąć stan przywiązania do Kṛṣṇy. *Bhakti-yoga* jest oczyszczaniem zmysłów. W obecnym momencie, w życiu materialnym, zmysły są zawsze bardzo nieczyste, gdyż zajęte są samozadowalaniem. Mogą one zostać oczyszczone poprzez praktykę *bhakti-yogi*. A w stanie oczyszczonym wchodzą one w bezpośredni kontakt z Najwyższym Panem. W tym życiu materialnym mogę służyć jakiemuś panu, ale nie służę mu z prawdziwą miłością. Moim celem jest zdobycie pieniędzy. Również ów pan nie kieruje się miłością; po prostu przyjmuje ode mnie służbę i płaci mi. Więc nie ma tu mowy o miłości. Ale w życiu duchowym należy wznieść się do czystego stanu miłości. Taki stan miłości można osiągnąć przez praktykę służby oddania pełnionej obecnymi zmysłami.

Teraz ta miłość Boga istnieje w każdym sercu w stanie uśpionym i manifestuje się ona na różne sposoby, ale jest zanieczyszczona przez obcowanie z materią. Aby obudzić tą drzemiącą w nas naturalną miłość do Kṛṣṇy, musimy oczyścić wszelkie nasze związki materialne. Na tym polega cały proces.

Aby praktykować *bhakti-yogę*, należy, pod kierunkiem mistrza duchowego, przestrzegać pewnych zasad: należy wstawać wcześnie rano, brać kąpiel, odwiedzać świątynię, modlić się tam i intonować Hare Kṛṣṇa, zbierać kwiaty i ofiarowywać je Bóstwu, gotować pokarm również po to, aby ofiarować go Bóstwu, spożywać *prasādam*, itd. Istnieją różne przepisy i zasady, których należy przestrzegać. Należy również ciągle słuchać od czystych wielbicieli *Bhagavad-gīty* i *Śrīmad-Bhāgavatam*. Ta praktyka może pomóc każdemu wznieść się do poziomu miłości Boga. A wtedy można być pewnym zbliżania się do królestwa Boga. Praktykowanie *bhakti-yogi* z przestrzeganiem zasad i stosowaniem się do wskazówek mistrza duchowego, niewątpliwie doprowadzi do miłości Boga.

TEKST 10

अभ्यासेऽप्यसमर्थोऽसि मत्कर्मपरमो भव ।
मदर्थमपि कर्माणि कुर्वन्सिद्धिमवाप्स्यसि ॥१०॥

abhyāse'py asamartho'si
mat-karma-paramo bhava
mad-artham api karmāṇi
kurvan siddhim avāpsyasi

abhyāse-w praktyce; *api*-nawet; *asamarthaḥ*-niezdolny; *asi*-jesteś; *mat-karma*-Moja praca; *paramaḥ*-najwyższy; *bhava*-staniesz się; *mat-artham*-dla Mnie; *api*-nawet jeśli; *karmāṇi*-co; *kurvan*-wykonując; *siddhim*-doskonałość; *avāpsyasi*-osiągniesz.

TŁUMACZENIE

Jeśli nie możesz praktykować zasad bhakti-yogi, wtedy spróbuj po prostu pracować dla Mnie, gdyż przez pracę taką dojdziesz do stanu doskonałości.

ZNACZENIE

Ten, kto nie jest nawet w stanie praktykować zasad *bhakti-yogi* pod kierunkiem mistrza duchowego, może też, poprzez pracę dla Najwyższego Pana, zostać doprowadzony do stanu doskonałości. To, jak należy wykonywać taką pracę, wytłumaczył już pięćdziesiąty piąty werset rozdziału jedenastego. Należy być sympatykiem szerzenia ruchu świadomości Kṛṣṇy. Jest wielu wielbicieli, którzy zajęci są szerzeniem świadomości Kṛṣṇy i potrzebna jest im pomoc. Jeśli więc ktoś nawet nie może bezpośrednio praktykować zasad *bhakti-yogi*, to może pomóc w takiej pracy. Każde przedsięwzięcie wymaga jakiegoś kawałka ziemi, kapitału, organizacji i nakładu pracy. Tak jak do interesów potrzebne jest jakieś miejsce, kapitał, praca i jakaś zorganizowana działalność, tak i te same rzeczy potrzebne są w służbie dla Kṛṣṇy. Różnica jest jedynie taka, że materialista pracuje dla zadowalania zmysłów. Tą samą pracę można jednakże wykonywać dla zadowolenia Kṛṣṇy i będzie to działalność duchowa. Jeśli ktoś ma pod dostatkiem pieniędzy, to może pomóc przy budowie świątyni czy budynku potrzebnego do głoszenia świadomości Kṛṣṇy albo może pomóc w publikowaniu książek. Są różne pola działalności i należy być zainteresowanym taką działalnością. Jeśli ktoś nie może poświęcić rezultatów całej swojej pracy na propagowanie świadomości Kṛṣṇy, to może oddawać na ten cel pewien procent swoich dochodów. Taka dobrowolna służba na korzyść świadomości Kṛṣṇy pomoże danej osobie osiągnąć wyższy stopień miłości Boga i następnie doprowadzi ją do doskonałości.

TEKST 11

अथैतदप्यशक्तोऽसि कर्तुं मद्योगमाश्रितः ।
सर्वकर्मफलत्यागं ततः कुरु यतात्मवान् ॥११॥

athaitad apy aśakto'si
kartuṁ mad-yogam āśritaḥ
sarva-karma-phala-tyāgaṁ
tataḥ kuru yatātmavān

atha-nawet chociaż; *etat*-to; *api*-również; *aśaktaḥ*-niezdolny; *asi*-jesteś; *kartum*-pełnić; *mat*-dlaMnie; *yogam*-służba oddania; *āśritaḥ*-schronienie; *sarva-karma*-wszystkie czyny; *phala*-rezultat; *tyāgam*-dla wyrzeczenia się; *tataḥ*-zatem; *kuru*-pracuj; *yata-ātmavan*-w sobie usytuowany.

TŁUMACZENIE

Jeśli jednakże nie jesteś w stanie pracować w takiej świadomości, wtedy spróbuj pracować wyrzekając się wszystkich owoców swojej pracy i tym sposobem w sobie spróbuj się umocnić.

ZNACZENIE

Może się tak zdarzyć, że ktoś nie może nawet sympatyzować z działalnością w świadomości Kṛṣṇy ze względów społecznych, rodzinnych czy religijnych, czy też z powodu jakichś innych przeszkód. Na przykład, może spotkać się ze sprzeciwami członków rodziny czy z wieloma innymi kłopotami. Ci, którzy mają takie problemy otrzymują radę, aby nagromadzone owoce swojej pracy przeznaczyli na jakiś dobry cel. Taki sposób postępowania polecają *Vedy*. Znajduje się tam wiele opisów ofiar i specjalnych funkcji *pumundi*, czyli-szczególnych działań, na które można poświęcić owoce swoich wcześniejszych prac. W ten sposób można stopniowo wznieść się do poziomu wiedzy. Wiadomo również, że jeśli ktoś, kto nie jest nawet zainteresowany świadomością Kṛṣṇy, wspomaga jakiś szpital czy inną instytucję społeczną, to wyrzeka się w ten sposób ciężko zapracowanych owoców swojego działania. Taki sposób postępowania jest również polecony tutaj, ponieważ przez praktykowanie wyrzeczenia się owoców swojej pracy, osoba taka z pewnością stopniowo oczyści swój umysł. A jeśli umysł jest oczyszczony, jest on w stanie zrozumieć świadomość Kṛṣṇy. Oczywiście świadomość Kṛṣṇy nie jest zależna od żadnych innych doświadczeń, gdyż sama taka świadomość jest w stanie oczyścić umysł, ale jeśli są jakieś przeszkody w praktykowaniu jej, wtedy można po prostu wyrzekać się owoców swojego działania. W takiej sytuacji można pełnić służbę społeczną, środowiskową, narodową, można poświęcić

się dla kraju itp., tak, aż pewnego dnia osoba taka będzie mogła dojść do etapu czystej służby oddania dla Najwyższego Pana. *Bhagavad-gītā* oznajmia: *yataḥ pravṛttir bhūtānām*: Jeśli ktoś decyduje poświęcić się dla wyższego celu, to nawet jeśli nie wie, że najwyższym celem jest Kṛṣṇa, stopniowo, poprzez proces ofiary, dojdzie do takiego zrozumienia.

TEKST 12

श्रेयो हि ज्ञानमभ्यासाज्ज्ञानाद्ध्यानं विशिष्यते ।
ध्यानात्कर्मफलत्यागस्त्यागाच्छान्तिरनन्तरम् ॥१२॥

śreyo hi jñānam abhyāsāj
jñānād dhyānaṁ viśiṣyate
dhyānāt karma-phala-tyāgas
tyāgāc chāntir anantaram

śreyaḥ-lepiej; *hi*-na pewno; *jñānam*-wiedza; *abhyāsāt*-przez praktykę; *jñānāt*-lepsza niż wiedza; *dhyānam*-medytacja; *viśiṣyate*-szczególnie brana jest pod uwagę; *dhyānāt*-z medytacji; *karma-phala-tyāgaḥ*-wyrzeczenie się owoców czynu; *tyāgāt*-przez takie wyrzeczenie; *śāntiḥ*-pokój; *anantaram*-następnie.

TŁUMACZENIE

Jeśli i do tego nie możesz się zastosować, wtedy zajmij się kultywacją wiedzy. Lepszą od wiedzy jednakże jest medytacja. A lepszym od medytacji jest wyrzeczenie się owoców swojego działania, gdyż przez takie wyrzeczenie można osiągnąć spokój umysłu.

ZNACZENIE

Jak wspomniano w poprzednich wersetach, są dwa rodzaje służby oddania: służba oddania poprzez przestrzeganie zasad i służba oddania w pełnym przywiązaniu i miłości do Kṛṣṇy, Najwyższej Osoby Boga. Ci, którzy rzeczywiście nie są w stanie przestrzegać zasad świadomości Kṛṣṇy, powinni kultywować wiedzę, gdyż poprzez tę wiedzę będą mogli zrozumieć swoją

rzeczywistą pozycję. Stopniowo wiedza rozwinie się w medytację. Poprzez medytację można, w procesie stopniowym, zrozumieć Najwyższą Osobę Boga. Są procesy, w których medytujący utożsamiają się z Najwyższym i ten rodzaj medytacji jest preferowany w przypadku, gdy ktoś jest niezdolny do zaangażowania się w służbę oddania. Jeśli ktoś nie jest w stanie medytować w ten sposób, to istnieją określone obowiązki polecane przez *Vedy* dla *braminów, vaiśyów* i *śūdrów*, o których informacje znajdziemy w ostatnim rozdz. *Bhagavad-gīty*. Ale we wszystkich przypadkach należy wyrzekać się rezultatów swojej pracy - to znaczy, że rezultaty *karmy* należy przeznaczać na jakiś dobry cel. Podsumowując: aby osiągnąć Najwyższą Osobę Boga, najwyższy cel, można praktykować jeden z dwu procesów - jeden proces polega na stopniowym rozwoju, a drugi proces jest bezpośredni. Metodą bezpośrednią jest służba oddania w świadomości Kṛṣṇy, a druga metoda polega na wyrzeczeniu się owoców swojego działania. W ten sposób można dojść do etapu wiedzy, następnie do etapu medytacji, potem do etapu zrozumienia Duszy Najwyższej i w końcu Najwyższej Osoby Boga. Można przyjąć proces stopniowy lub bezpośredni. Nie każdy może praktykować proces bezpośredni, dlatego proces pośredni jest również dobry. Należy jednak wiedzieć, że proces pośredni nie został polecony Arjunie, gdyż on znajduje się już na etapie służby oddania w miłości do Najwyższego Pana. Proces pośredni jest dla tych, którzy tego stanu jeszcze nie osiągnęli. Takie osoby powinny przyjąć stopniowy proces wyrzeczenia, wiedzy, medytacji i realizacji Duszy Najwyższej i Brahmana, ale jeśli chodzi o *Bhagavad-gītę*, to kładzie ona nacisk na proces bezpośredni. Każdemu radzi ona przyjąć proces bezpośredni, czyli podporządkować się Najwyższej Osobie Boga, Kṛṣṇie.

TEKST 13-14

अद्वेष्टा सर्वभूतानां मैत्रः करुण एव च।
निर्ममो निरहंकारः समदुःखसुखः क्षमी ॥१३॥
संतुष्टः सततं योगी यतात्मा दृढनिश्चयः।
मय्यर्पितमनोबुद्धिर्यो मद्भक्तः स मे प्रियः ॥१४॥

adveṣṭā sarva-bhūtānāṁ
maitraḥ karuṇa eva ca

nirmamo nirahaṅkāraḥ
sama-duḥkha-sukhaḥ kṣamī

santuṣṭaḥ satataṁ yogī
yatātmā dṛḍha-niścayaḥ
mayy-arpita-mano-buddhir
yo mad-bhaktaḥ sa me priyaḥ

adveṣṭā-nie zazdrosny; *sarva-bhūtānām*-dla wszystkich żywych istot; *maitraḥ*-przyjacielski; *karuṇaḥ*-dobry; *eva*-na pewno; *ca*-również; *nirmamaḥ*-pozbawiony poczucia własności; *nirahaṅkāraḥ*-pozbawiony fałszywego ego; *sama*-jednakowo; *duḥkhaḥ*-niedola; *sukhaḥ*-szczęście; *kṣamī*-przebaczając; *santuṣṭaḥ*-zadowolony; *satatam*-zadowolony; *yogī*-zaangażowany w służbę oddania; *yatā-ātmā*-dążąc; *dṛḍhaniścayaḥ*-z determinacją; *mayi*-do Mnie; *arpita*-zaangażowany; *manaḥ*-umysł; *buddhiḥ*-inteligentny; *yaḥ*-ten, kto; *mat-bhaktaḥ*-Mój wielbiciel; *saḥ me priyaḥ*-jest Mi drogi.

TŁUMACZENIE

Kto nie zazdrości nikomu i jest przyjacielem wszystkich żywych istot, kto nie uważa się za właściciela niczego i wolny jest od fałszywego ego, jednakim będąc wobec niedoli i szczęścia, kto zawsze jest zadowolony i z determinacją pełni służbę oddania, kto przyjmuje Mnie swoim umysłem i inteligencją - ten jest Mi bardzo drogi.

ZNACZENIE

Wracając znowu do istoty czystej służby oddania, Pan opisuje w tych dwu wersetach transcendentalne cechy czystego wielbiciela. Czysty wielbiciel nigdy i w żadnych okolicznościach nie ulega uczuciu niepokoju i nigdy nie zazdrości nikomu. Nie jest też wrogiem swojego wroga. Myśli, że powodem tego, iż ktoś występuje jako jego wróg, są jego własne złe czyny z przeszłości. Uważa więc, że lepiej cierpieć niż protestować. *Śrīmad-Bhāgavatam* oznajmia: *tat te 'nukampāṁ su-samīkṣyamāṇo*. Kiedykolwiek wielbiciel jest w niedoli albo popada w jakieś kłopoty, zawsze przyjmuje to jako łaskę Pana. Myśli on: "Z powodu swoich przeszłych grzechów powinienem cierpieć o wiele bardziej, niż cierpię obecnie. Tylko dzięki miłosierdziu Najwyższego

Pana nie otrzymuję całej kary, na którą zasłużyłem. Dzięki łasce Najwyższej Osoby Boga została ona zmniejszona do minimum". Dlatego, pomimo wielu niepomyślnych okoliczności jest on zawsze spokojny, cichy i cierpliwy. Wielbiciel jest zawsze dobry i uprzejmy dla wszystkich, nawet dla swoich wrogów. *Nirmama* oznacza, że wielbiciel nie przywiązuje wielkiej wagi do przyjemności i kłopotów związanych z ciałem, gdyż doskonale wie, że nie jest tym ciałem materialnym. Nie utożsamia się z ciałem, zatem wolny jest od fałszywego ego i jest zrównoważony zarówno w szczęściu, jak i niedoli. Jest tolerancyjny i zadowolony ze wszystkiego cokolwiek Pan przeznaczy dla niego. Nie ubiega się o rzeczy trudne do osiągnięcia. Dlatego jest zawsze radosny. Jest on w pełni doskonałym mistykiem, gdyż ściśle przestrzega instrukcji swojego mistrza duchowego, kontroluje zmysły i jest zdeterminowany. Nie wpływają na niego fałszywe argumenty, gdyż nikt nie może odwieść go od służby oddania, którą pełni z wielką determinacją. Jest on w pełni świadomy tego, że Kṛṣṇa jest wiecznym Panem, więc nikt nie może go zaniepokoić. Wszystkie te cechy umożliwiają mu całkowite zdanie się na Najwyższego Pana. Taki poziom służby oddania jest niewątpliwie czymś bardzo rzadkim, ale wielbiciel osiąga ten stan przez przestrzeganie zasad służby oddania. Najwyższy Pan mówi, ponadto że taki wielbiciel jest Mu bardzo drogi, gdyż Pan zawsze jest zadowolony ze wszystkich jego czynów spełnianych w pełnej świadomości Kṛṣṇy.

TEKST 15

यस्मान्नोद्विजते लोको लोकान्नोद्विजते च यः ।
हर्षामर्षभयोद्वेगैर्मुक्तो यः स च मे प्रियः ॥ १५ ॥

yasmān nodvijate loko
lokān nodvijate ca yaḥ
harṣāmarṣa-bhayodvegair
mukto yaḥ sa ca me priyaḥ

yasmāt-od którego; *na*-nigdy; *udvijate*-niepokoi; *lokaḥ*-osoby; *lokāt*-osoby; *na*-nigdy; *advijate*-zaniepokojony; *ca*-również; *yaḥ*-każdy; *harṣa*-

szczęście; *amarṣa*-niedola; *bhaya*-bojaźliwość; *udvegaiḥ*-z niepokojem; *muktaḥ*-uwolniony; *yaḥ*-kto; *saḥ*-każdy; *ca*-również; *me*-Mój; *priyaḥ*-bardzo drogi.

TŁUMACZENIE

Kto nie przysparza innym trudności i wolny jest od niepokoju, kto zrównoważony jest tak w obliczu szczęścia, jak i nieszczęścia, ten jest Mi bardzo drogi.

ZNACZENIE

Opisano tutaj kilka następnych cech doskonałego wielbiciela. *Bhakta* taki nie jest dla nikogo przyczyną kłopotów, trosk, obawy czy niezadowolenia. Ponieważ jest on dobry dla każdego, postępuje w taki sposób, aby nie być przyczyną niepokoju dla innych i jest zrównoważony, gdy inni próbują go niepokoić. To dzięki łasce Pana jest on tak wyćwiczony, że żadne zakłócenia zewnętrzne nie są w stanie zakłócić jego spokoju. Wszelkie takie okoliczności materialne nie mogą mieć na niego żadnego wpływu, albowiem zawsze jest zaabsorbowany świadomością Kṛṣṇy i zaangażowany w służbę oddania. Na ogół materialista jest bardzo szczęśliwy, gdy nadaży mu się okazja do zadowolenia zmysłów i ciała, ale kiedy widzi, że inni mają coś dla zadowalania zmysłów a on nie, jest wtedy smutny i zazdrosny. Kiedy spodziewa się zemsty ze strony swojego wroga, jest przestraszony. A kiedy nie odnosi sukcesu w jakimś przedsięwzięciu, jest przygnębiony i zniechęcony. Wielbiciel Pana natomiast jest zawsze transcendentalny wobec wszystkich takich przeciwności - dlatego jest on bardzo drogi Kṛṣṇie.

TEKST 16

अनपेक्षः शुचिर्दक्ष उदासीनो गतव्यथः ।
सर्वारम्भपरित्यागी यो मद्भक्तः स मे प्रियः ॥१६॥

anapekṣaḥ śucir dakṣa
udāsīno gata-vyathaḥ
sarvārambha-parityāgī
yo mad-bhaktaḥ sa me priyaḥ

anapekṣaḥ-neutralny; *śuciḥ*-czysty; *dakṣaḥ*-doświadczony; *udāsīnaḥ*-wolny od trosk; *gata-vyathaḥ*-wolny od strapień; *sarva-ārambha*-wszelkie wysiłki; *parityāgī*-wyrzeczony; *yaḥ*-każdy; *mat-bhaktaḥ*-Mój wielbiciel; *saḥ*-on; *me*-Mnie; *priyaḥ*-bardzo drogi.

TŁUMACZENIE

Wielbiciel, który nie jest zależny od zwykłego biegu zdarzeń, który jest czysty, doświadczony, wolny od bólów i trosk, i który nie ubiega się o żaden zysk - taki wielbiciel jest Mi bardzo drogi.

ZNACZENIE

Można ofiarować pieniądze wielbicielowi, ale on sam nie powinien o nie walczyć. Jeśli pieniądze przychodzą do niego dzięki łasce Pana, nie jest on tym podniecony. Wielbiciel kąpie się przynajmniej dwa razy dziennie i wstaje wcześnie rano, aby pełnić swoją służbę oddania. W ten sposób jest naturalnie czysty zarówno wewnątrz, jak i na zewnątrz. Wielbiciel jest zawsze człowiekiem doświadczonym, gdyż zna istotę wszelkiej działalności w życiu i jest całkowicie przekonany o autorytecie pism świętych. Wielbiciel nigdy nie bierze strony jakiejś określonej partii, zatem jest on wolny od wszelkich związków i przywiązań. Nigdy nie poddaje się żadnym cierpieniom, gdyż wolny jest od wszelkich desygnatów. Wie, że jego ciało jest desygnatem, więc jeśli zdarzają mu się jakieś cierpienia, jest wobec nich obojętny. Czysty wielbiciel nigdy nie ubiega się o nic, co byłoby w niezgodzie z zasadami służby oddania. Np. skonstruowanie wielkiego budynku wymaga dużego nakładu energii, więc nie angażuje się w taką rzecz, jeśli nie jest to korzystne dla jego postępu w służbie oddania. Może podjąć wszelkiego rodzaju trudy, aby skonstruować świątynią dla Pana, ale nie buduje wielkiego domu dla swoich krewnych.

TEKST 17

यो न हृष्यति न द्वेष्टि न शोचति न काङ्क्षति ।
शुभाशुभपरित्यागी भक्तिमान्यः स मे प्रियः॥१७॥

yo na hṛṣyati na dveṣṭi
na śocati na kāṅkṣati

śubhāśubha-parityāgī
bhaktimān yaḥ sa me priyaḥ

yaḥ-ten, kto; *na*-nigdy; *hṛṣyati*-znajduje przyjemność; *na*-nigdy; *dveṣṭi*-martwi się; *na*-nigdy; *śocati*-rozpacza; *na*-nigdy; *kāṅkṣati*-pragnie; *śubha*-pomyślny; *aśubha*-niepomyślny; *parityāgī*-wyrzeczony; *bhaktimān*-*bhakta*; *yaḥ*-ten, kto; *saḥ*-jest on; *me*-Mój; *priyaḥ*-drogi.

TŁUMACZENIE

Ten, kto nigdy nie ulega przyjemności ani zmartwieniu, nigdy nie rozpacza i wolny jest od pragnień, kto wyrzeka się zarówno pomyślnych, jak i niepomyślnych rzeczy, ten jest Mi bardzo drogi.

ZNACZENIE

Czysty wielbiciel nigdy nie jest szczęśliwy ani zmartwiony z powodu materialnego zysku czy straty. Ani nie zależy mu bardzo na tym, by mieć syna czy ucznia, ani nie martwi się, gdy ich nie ma. Nie rozpacza kiedy traci coś sobie bardzo drogiego, jak również nie jest niezadowolony, gdy nie otrzymuje tego, czego pragnie. Jest on transcendentalny wobec wszelkiego rodzaju dobrych i niedobrych, czy grzesznych czynów. Jest on gotów podjąć wszelkie ryzyko dla zadowolenia Najwyższego Pana i nic nie jest dla niego przeszkodą w pełnieniu służby oddania. Taki wielbiciel jest bardzo drogi Kṛṣṇie.

TEKST 18-19

समः शत्रौ च मित्रे च तथा मानापमानयोः ।
शीतोष्णसुखदुःखेषु समः सङ्गविवर्जितः ॥१८॥
तुल्यनिन्दास्तुतिर्मौनी संतुष्टो येन केन चित् ।
अनिकेतः स्थिरमतिर्भक्तिमान्मे प्रियो नरः ॥१९॥

samaḥ śatrau ca mitre ca
tathā mānāpamānayoḥ
śītoṣṇa-sukha-duḥkheṣu
samaḥ saṅga-vivarjitaḥ

tulya-nindā-stutir maunī
santuṣṭo yena kenacit

aniketaḥ sthira-matir
bhaktimān me priyo naraḥ

samaḥ-jednakowy; *śatrau*-dla wroga; *ca*-również; *mitre*-dla przyjaciół; *ca*-również; *tatha*-tak; *māna*-honor; *apamānayoḥ*-hańba; *śīta*-zimno; *uṣṇa*-upał; *sukha*-szczęście; *duḥkheṣu*-niedola; *samaḥ*-zrównoważony; *saṅga-vivarjitaḥ*-wolny od wszelkich związków; *tulya*-jednakowy; *nindā*-zniesławienie; *stutiḥ*-sława; *maunī*-cichy; *santuṣṭaḥ*-zadowolony; *yena*-jakoś; *kena*-czy inaczej; *cit*-jeśli; *aniketaḥ*-nie mając stałego miejsca pobytu; *sthira*-niewzruszony; *matiḥ*-determinacja; *bhaktimān*-zaangażowany w służbę oddania; *me*-Mój; *priyaḥ*-drogi; *naraḥ*-człowiek.

TŁUMACZENIE

Kto jednakowy ma stosunek tak do przyjaciół, jak i do wrogów, kto niewzruszony pozostaje wobec sławy i niesławy, upału i zimna, szczęścia i nieszczęścia, kto zawsze wolnym od zanieczyszczeń będąc zawsze cichy jest i zadowala się czymkolwiek, kto o stałe miejsce pobytu nie dba, niewzruszony jest w wiedzy i zawsze zaangażowany w służbę oddania, ten jest Mi bardzo drogi.

ZNACZENIE

Wielbiciel jest zawsze wolny od wszelkich złych związków. Czasami bywa się chwalonym, czasami ganionym - taka jest natura ludzkiego społeczeństwa. Ale wielbiciel jest zawsze transcendentalny wobec fałszywej sławy czy niesławy, szczęścia czy nieszczęścia. Jest on bardzo cierpliwy. Nie rozmawia o niczym, co nie ma związku z Kṛṣṇą; dlatego nazywany jest cichym. Cichość nie oznacza, że nie powinno się mówić; cichość oznacza, że nie należy rozmawiać o nonsensach. Należy mówić tylko o sprawach istotnych, a najbardziej istotnymi tematami rozmów dla wielbiciela są tematy związane z Najwyższym Panem. Wielbiciel jest szczęśliwy w każdych warunkach. Czasami może dostawać bardzo smaczne pożywienie, czasami nie, ale jest zadowolony. Nie dba też o wygody, jeśli chodzi o miejsce spoczynku czy zamieszkania. Czasami może mieszkać pod drzewem, a czasami w luksusowym budynku. Nie jest przywiązany ani do jednego, ani do drugiego. Jest on nazywany niewzruszonym, gdyż jest niewzruszony w swojej determinacji i wiedzy. Możemy spotkać się w tych opisach wielbiciela z pewnymi powtórzeniami, ale chodzi tu o podkreślenie faktu, że musi on posiadać wszystkie te

cechy. Bez dobrych kwalifikacji nie można być czystym wielbicielem. Ten, kto nie jest wielbicielem ten, nie ma żadnych dobrych kwalifikacji. Jeśli ktoś chce uchodzić za wielbiciela, musi rozwinąć te dobre cechy. Oczywiście, nie czyni on specjalnego wysiłku, by je zdobyć, ale zaangażowanie w świadomość Kṛṣṇy i służba oddania automatycznie pomagają mu je rozwinąć.

TEKST 20

ये तु धर्म्यामृतमिदं यथोक्तं पर्युपासते ।
श्रद्दधाना मत्परमा भक्तास्तेऽतीव मे प्रियाः ॥२०॥

ye tu dharmyāmṛtam idaṁ
yathoktaṁ paryupāsate
śraddadhānā mat-paramā
bhaktās te'tīva me priyāḥ

ye-ten, kto; *tu*-ale; *dharmya*-wspaniałomyślność; *amṛtam*-rozumienie; *idam*-to; *yathā*-jak; *uktam*-powiedziano; *paryupāsate*-całkowicie angażuje się; *śraddadhānāḥ*-z wiarą; *mat-paramāḥ*-uważając Najwyższego Pana za wszystko; *bhaktāḥ*-*bhaktowie*; *te*-takie osoby; *atīva*-bardzo, bardzo; *me*-Mnie; *priyāḥ*-drogie.

TŁUMACZENIE

Kto podąża tą wieczystą, niezniszczalną ścieżką służby oddania i całkowicie i z wiarą angażuje się w nią, czyniąc Mnie najwyższym celem - ten jest Mi bardzo, bardzo drogi.

ZNACZENIE

Rozdział ten opisuje wieczną religię, tłumaczy proces transcendentalnej służby, poprzez który można osiągnąć Najwyższego Pana. Proces ten jest bardzo drogi Panu i z wielką troską przyjmuje On osobę, która w taki proces się zaangażowała. Arjuna zadał Panu pytanie, kto jest lepszy: ten, kto realizuje bezosobowego Brahmana, czy ten, kto zaangażowany jest w bezpośrednią służbę dla Najwyższej Osoby Boga. I otrzymał bardzo wyraźną odpowiedź, co do której nie może być żadnych wątpliwości - służba oddania dla Osoby Boga jest najlepszym ze wszystkich procesów realizacji duchowej. Rozdział ten

oznajmia, że poprzez obcowanie z właściwymi osobami można rozwinąć przywiązanie do czystej służby oddania. Następnie zaś można przyjąć bona fide mistrza duchowego, pobierać od niego nauki, intonować święte imiona, przestrzegać zasad służby oddania z wiarą, uczuciem i oddaniem, i w ten sposób zaangażować się w służbę dla Pana. Ścieżka ta polecona została w tym rozdziale - zatem nie ma żadnych wątpliwości, że służba oddania jest jedynym doskonałym procesem samo-realizacji prowadzącym do osiągnięcia Najwyższej Osoby Boga. Bezosobowa koncepcja Prawdy Absolutnej, jak to opisuje ten rozdział, polecana jest tylko do momentu poddania siebie procesowi samo-realizacji. Innymi słowy, dopóki ktoś nie ma okazji obcowania z czystym wielbicielem, tak długo bezosobowa koncepcja może być dla niego korzystna. Osoba realizująca bezosobową koncepcję Prawdy Absolutnej pracuje wyrzekając się owoców swojej pracy, medytuje i kultywuje wiedzę po to, aby zrozumieć ducha i materię. Jest to potrzebne tak długo, dopóki nie spotka ona czystego wielbiciela. Jeśli jednak ktoś rozwinie pragnienie zaangażowania się w czystą służbę oddania w świadomości Kṛṣṇy, nie musi wtedy stopniowo, krok po kroku, przechodzić etapów doskonalenia się w realizacji duchowej. Służba oddania, jak opisują to środkowe rozdziały *Bhagavad-gīty*, jest procesem bardziej odpowiednim. Osoba zaangażowana w nią nie musi martwić się o środki materialne potrzebne do urzymania ciała i duszy razem, gdyż problem ten zostaje rozwiązany dzięki łasce Pana.

W ten sposób kończą się wyjaśnienia Bhaktivedanty do dwunastego rozdz. Śrīmad-Bhāgavad-gīty, *traktującego o Służbie oddania.*

ROZDZIAŁ XIII

Natura, Podmiot Radości i Świadomość

TEKST 1-2

अर्जुन उवाच ।
प्रकृतिं पुरुषं चैव क्षेत्रं क्षेत्रज्ञमेव च ।
एतद्वेदितुमिच्छामि ज्ञानं ज्ञेयं च केशव ॥ १ ॥
श्रीभगवानुवाच ।
इदं शरीरं कौन्तेय क्षेत्रमित्यभिधीयते ।
एतद्यो वेत्ति तं प्राहुः क्षेत्रज्ञ इति तद्विदः ॥ २ ॥

arjuna uvāca
prakṛtiṁ puruṣaṁ caiva
kṣetraṁ kṣetrajñam eva ca
etad veditum icchāmi
jñānaṁ jñeyaṁ ca keśava
śrī bhagavān uvāca

idaṁ śarīraṁ kaunteya
kṣetram ity abhidhīyate
etad yo vetti taṁ prāhuḥ
kṣetrajñaḥ iti tad-vidaḥ

arjunaḥ uvāca-Arjuna rzekł; *prakṛtim*-natura; *puruṣam*-podmiot radości; *ca*-również; *eva*-na pewno; *kṣetram*-ciało; *kṣetrajñam*-znawca ciała; *eva*-na pewno; *ca*-również; *etat*-wszystko to; *veditum*-zrozumieć; *icchāmi*-pragnę; *jñānam*-wiedza; *jñeyam*-przedmiot wiedzy; *ca*-również; *keśava*-O Kṛṣṇo; *śrī bhagavān uvāca*-Najwyższa Osoba Boga rzekł; *idam*-to; *śarīram*-ciało; *kaunteya*-O synu Kuntī; *kṣetram*-pole; *iti*-w ten sposób; *abhidhīyate*-jest nazywany; *etat*-to; *yaḥ*-każdy; *vetti*-wie; *tam*-jemu; *prāhuḥ*-jest nazywany; *kṣetrajñaḥ*-znawca ciała; *iti*-w ten sposób; *tatvidaḥ*-ten, kto wie.

TŁUMACZENIE

Arjuna rzekł: Mój drogi Kṛṣṇo, chciałbym wiedzieć, co to jest prakṛti [natura], Puruṣa [podmiot radości], pole i znawca tego pola. Chciałbym wiedzieć również, czym jest wiedza i jaki jest jej cel. Błogosławiony Pan rzekł: To ciało, O synu Kuntī, jest nazywane polem. A ten, kto zna to ciało, nazywany jest znawcą pola.

ZNACZENIE

Arjuna pragnie dowiedzieć się, co to jest *prakṛti*, czyli natura; *puruṣa* - podmiot radości; *kṣetra* - pole; *kṣetrajña* - jego znawca. Pyta również, czym jest wiedza i co jest przedmiotem wiedzy. Kṛṣṇa odpowiedział, że polem nazywane jest to ciało. A ten kto je zna, nazywany jest znawcą pola. Ciało to jest dla uwarunkowanej duszy polem działalności. Uwarunkowana dusza uwikłana w materialną egzystencję usiłuje panować nad naturą materialną. Wobec tego, odpowiednio do swojej możliwości dominowania nad tą materialną naturą, otrzymuje ona jakieś pole działalności. Tym polem działalności jest ciało. A czym jest to ciało? Ciało utworzone jest ze zmysłów. Uwarunkowana dusza pragnie czerpać przyjemność z zadowalania zmysłów i stosownie do swoich możliwości w tym względzie otrzymuje ona odpowiednie ciało, czyli pole działalności. Dlatego ciało nazywane jest *kṣetra* - polem działania dla uwarunkowanej duszy. Osoba, która nie utożsamia się z ciałem, nazywana jest *kṣetrajña* - znawcą pola. Zrozumienie różnicy pomiędzy polem i jego

znawcą, czyli ciałem i znawcą tego ciała, nie jest niczym trudnym. Każdy może zauważyć, iż od dzieciństwa do starości ciało jego podlega wielu zmianom. A jednak jest on ciągle tą samą osobą. Jest więc różnica pomiędzy znawcą pola działania i właściwym polem działania. Żywa, uwarunkowana dusza może zatem bez trudu zrozumieć, iż jest czymś różnym od ciała. Na początku zostało powiedziane - *dehe smin* - że żywa istota przebywa wewnątrz ciała. I ciało to zmienia się z ciała niemowlęcia na ciało dziecka, z ciała dziecka na ciało młodzieńca, z ciała młodzieńca na ciało starca - i osoba będąca jego właścicielem zdaje sobie sprawę z tych przemian. Właściciel jest więc wyraźnie *kṣetrajña*. Czasami ktoś stwierdza: jestem szczęśliwy, jestem szalony, jestem kobietą, jestem psem, kotem, etc. Autorzy tych oznajmień są niewątpliwie znawcami pola. Mimo iż używamy tak wielu różnych przedmiotów: naszych ubrań, etc., wiemy, że jesteśmy czymś oddzielnym od rzeczy, których używamy. Podobnie, po niewielkich rozważaniach zrozumiemy również, iż jesteśmy czymś różnym od tego ciała.

Pierwsze sześć rozdziałów *Bhagavad-gīty* opisuje znawcę ciała (żywą istotę) i pozycję, w której będąc usytuowanym, można zrozumieć Najwyższego Pana. Środkowe rozdziały *Gīty* opisują Najwyższą Osobę Boga oraz związek pomiędzy duszą indywidualną i Duszą Najwyższą w służbie oddania. Rozdziały te wyraźnie podkreślają najwyższą pozycję Najwyższej Osoby Boga i zależność duszy indywidualnej. Żywe istoty są zależne w każdych warunkach, ale zapominając o tym, cierpią. Kiedy, dzięki pobożnym czynom, zostaną oświecone, wtedy zbliżają się do Najwyższego Pana w różnym charakterze: jako dotknięte nieszczęściem, potrzebujące pieniędzy, nękane ciekawością, poszukujące wiedzy. To również zostało opisane. Teraz, zaczynając od rozdziału trzynastego, dowiemy się, w jaki sposób żywa istota wchodzi w kontakt z naturą materialną i w jaki sposób zostaje wyzwolona przez Najwyższego Pana poprzez różnego rodzaju procesy: działanie dla rezultatów, kultywowanie wiedzy i pełnienie służby oddania. Mimo iż żywa istota jest całkowicie różna od ciała materialnego, czasami wiąże się z nim. To zostanie również wytłumaczone.

TEKST 3

क्षेत्रज्ञं चापि मां विद्धि सर्वक्षेत्रेषु भारत ।
क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोर्ज्ञानं यत्तज्ज्ञानं मतं मम ॥ ३ ॥

kṣetrajñaṁ cāpi māṁ viddhi
sarva-kṣetreṣu bhārata
kṣetra-kṣetrajñayor jñānaṁ
yat taj jñānaṁ mataṁ mama

kṣetrajñam-znawca; *ca*-również; *api*-na pewno; *mām*-Mnie; *viddhi*-wie; *sarva*-wszystko; *kṣetreṣu*-na polach ciał; *bhārata*-O synu Bharaty; *kṣetra*-pole działania (ciało); *kṣetrajñayoḥ*-znawca pola; *jñānam*-wiedza; *yat*-to, co jest nauczane; *tat*-to; *jñānam*-wiedza; *matam*-opinia; *mama*-to.

TŁUMACZENIE

O potomku Bharaty, powinieneś wiedzieć, że Ja jestem również znawcą wszystkich ciał. Zaś poznanie ciała materialnego i jego właściciela nazywane jest wiedzą. Takie jest Moje zdanie.

ZNACZENIE

Kiedy dyskutujemy o ciele materialnym, jego właścicielu, duszy i Duszy Najwyższej, to znajdujemy trzy różne tematy do rozważenia: Pana, żywą istotę i materię. Na każdym polu działania, w każdym ciele, znajdują się dwie dusze: dusza indywidualna i Dusza Najwyższa. Ponieważ Dusza Najwyższa jest kompletną ekspansją Najwyższej Osoby Boga, Kṛṣṇy, Kṛṣṇa mówi: "Ja jestem również znawcą, ale nie indywidualnym właścicielem ciała. Ja jestem znawcą najwyższym. Obecny jestem w każdym ciele jako Paramātmā, czyli Dusza Najwyższa."

Kto dokładnie studiuje pole działania i znawcę tego pola, ten - w kategoriach tej *Bhagavad-gīty* - może dojść do wiedzy.

Pan mówi: "Ja jestem znawcą pola działania w każdym indywidualnym ciele." Indywidualna dusza może być znawcą swojego własnego ciała, ale nie posiada ona wiedzy o innych ciałach. Najwyższa Osoba Boga, który obecny jest we wszystkich ciałach jako Dusza Najwyższa, posiada pełną wiedzę o tych ciałach. Zna On wszystkie ciała w różnych gatunkach życia. Jakiś obywatel może wiedzieć wszystko o swoim skrawku ziemi, ale król zna nie tylko swój pałac, ale i wszelką własność swoich poszczególnych poddanych. Podobnie, ktoś może być indywidualnym właścicielem swego ciała, ale Najwyższy Pan jest właścicielem wszystkich ciał. Król jest pierwszym właścicielem królestwa, natomiast poddany jest właścicielem wtórnym. W podobny sposób Najwyższy Pan jest najwyższym właścicielem wszystkich ciał.

Ciało złożone jest ze zmysłów. Najwyższy Pan jest Hṛṣīkeśą, to znaczy kontrolerem wszystkich zmysłów, tak jak król jest pierwszym kontrolerem wszelkiej działalności państwa, a obywatele są wtórnymi kontrolerami. Pan mówi też: "Ja jestem również znawcą." To znaczy, że jest On znawcą najwyższym; natomiast dusza indywidualna zna jedynie swoje określone ciało. Literatura wedyjska oznajmia:

kṣetrāṇi hi śarīrāṇi bījaṁ cāpi śubhāśubhe
tāni vetti sa yogātmā tataḥ kṣetrajña ucyate.

Ciało nazywane jest *kṣetra*, a wewnątrz niego mieszka właściciel tego ciała i Najwyższy Pan, który zna zarówno ciało, jak i jego właściciela. Dlatego nazywany jest On znawcą wszystkich pól. Różnica pomiędzy polem działania, właścicielem działającym i najwyższym właścicielem działania, została opisana w sposób następujący. Doskonała wiedza o konstytucji ciała, konstytucji duszy indywidualnej i konstytucji Duszy Najwyższej nazywana jest w literaturze wedyjskiej *jñānam*. Takie jest zdanie Kṛṣṇy. Zrozumienie jednoczesnej tożsamości i odmienności duszy i Duszy Najwyższej jest wiedzą. Kto nie rozumie pola działania i znawcy tego pola działania, ten nie posiada doskonałej wiedzy. Należy zrozumieć pozycję *prakṛti* (natury) i *puruṣy* - tego, kto raduje się tą naturą, oraz *īśvarę*, czyli znawcę, który kontroluje zarówno naturę, jak i duszę indywidualną, i panuje nad nimi. Nie należy mylić tych trzech kategorii, różnych pod względem możliwości. Nie należy mylić malarza z obrazem czy sztalugą. Ten materialny świat, który jest polem działania, jest naturą; korzystającą z tej natury (radującą się nią) jest żywa istota, a ponad nimi dwiema jest najwyższy kontroler, Osoba Boga. Mówi się w języku wedyjskim: "*bhoktā bhogyaṁ preritāraṁ ca matvā sarvaṁ proktaṁ trividhaṁ brahmam etat.*" Są trzy koncepcje Brahmana: *prakṛti* jest Brahmanem jako pole działania, Brahmanem jest też *jīva* (dusza indywidualna), która próbuje kontrolować naturę materialną, i Brahmanem jest również kontroler ich obu, który jest rzeczywistym kontrolerem.

W rozdziale tym zostanie też wytłumaczone, że spośród dwóch znawców jeden jest omylny, podczas gdy drugi jest nieomylny. Jeden jest najwyższym, a drugi jest zależny. Ten, kto uważa, że ci dwaj znawcy pola są jednym i tym samym, zaprzecza Najwyższej Osobie Boga, który bardzo wyraźnie oznajmia tutaj: "Ja jestem również znawcą pola działania." Kto myli sznur z wężem, ten nie posiada wiedzy. Są różne ciała i różni są właściciele tych ciał. Ta różnorodność ciał istnieje dlatego, ponieważ każda indywidualna dusza ma swoją indywidualną skłonność do panowania nad naturą materialną. Jednak w

nich wszystkich Najwyższy obecny jest jako kontroler. Znaczące jest słowo *ca*, które wskazuje na wszystkie ciała. Kṛṣṇa jest Duszą Najwyższą obecną w każdym ciele obok duszy indywidualnej - takie jest zdanie Śrīla Baladevy Vidyābhūṣaṇy. Kṛṣṇa mówi tutaj wyraźnie, że Dusza Najwyższa jest kontrolerem zarówno pola działania jak i ograniczonego podmiotu radości (żywej istoty).

TEKST 4

तत्क्षेत्रं यच्च यादृक्च यद्विकारि यतश्च यत् ।
स च यो यत्प्रभावश्च तत्समासेन मे शृणु ॥ ४ ॥

tat kṣetraṁ yac ca yādṛk ca
yad vikāri yataś ca yat
sa ca yo yat prabhāvaś ca
tat samāsena me śṛṇu

tat-to; *kṣetram*-pole działania; *yat*-jak; *ca*-również; *yādṛk*-jakie jest; *ca*-również; *yat*-co jest; *vikāri*-zmiany; *yataḥ*-z których; *ca*-również; *yat*-jeden; *saḥ*-on; *ca*-również; *yaḥ*-jeden; *yat*-który; *prabhāvaḥ ca*-również oddziaływanie; *tat*-to; *samāsena*-pokrótce; *me*-ode Mnie; *śṛṇu*-dowiedz się.

TŁUMACZENIE

Teraz proszę posłuchaj Mojego krótkiego opisu tego pola działania; jego konstytucji; zmian, którym ono podlega; tego, gdzie jest wytwarzane; kim jest jego znawca i jakie jest jego oddziaływanie.

ZNACZENIE

Pan opisuje pole działania, jego znawcę i ich organiczne pozycje. Należy wiedzieć, w jaki sposób zbudowane jest to ciało, jakie elementy składają się na nie, pod czyją kontrolą ciało to działa, jakim zmianom podlega, jakie są przyczyny i powody tych zmian, jaki jest ostateczny cel indywidualnej istoty i jaka jest prawdziwa forma duszy indywidualnej. Należy również wiedzieć, jakie są różnice pomiędzy duszą indywidualną i Duszą Najwyższą, znać ich różnorodne oddziaływania, ich moce, etc. *Bhagavad-gītę* powinno się poznawać bezpośrednio z opisów danych przez Najwyższą Osobę Boga - a wtedy

wszystko będzie jasne. Należy jednak być ostrożnym, by nie uznać Najwyższej Osoby Boga, przebywającego w każdym ciele i indywidualnej duszy, za *jīvę*. Byłoby to podobne zrównaniu wszechmocnego z bezsilnym.

TEKST 5

ऋषिभिर्बहुधा गीतं छन्दोभिर्विविधैः पृथक् ।
ब्रह्मसूत्रपदैश्चैव हेतुमद्भिर्विनिश्चितैः ॥ ५ ॥

ṛṣibhir bahudhā gītaṁ
chandobhir vividhaih pṛthak
brahma-sūtra-padaiś caiva
hetumadbhir viniścitaiḥ

ṛṣibhiḥ-przez mędrców; *bahudhā*-na wiele sposobów; *gītam*-opisany; *chandobhiḥ*-hymny wedyjskie; *vividhaiḥ*-w różnych; *pṛthak*-różnie; *brahma-sūtra*-Vedānta; *padaiḥ*-aforyzm; *ca*-również; *eva*-na pewno; *hetumadbhiḥ*-z przyczyną i skutkiem; *viniścitaiḥ*-stwierdza.

TŁUMACZENIE

Tę wiedzę o polu działania i znawcy działania opisało wielu mędrców w różnych pismach wedyjskich - szczególnie w Vedānta-sūtrze - z wszelkim uzasadnieniem przyczyny i skutku.

ZNACZENIE

Najwyższym autorytetem w tłumaczeniu tej wiedzy jest Najwyższa Osoba Boga, Kṛṣṇa. Jednakże jest rzeczą naturalną, iż uczeni naukowcy i wysokie autorytety zawsze powołują się na autorytety wcześniejsze. Kṛṣṇa tłumaczy najbardziej kontrowersyjny punkt, mianowicie dualizm i nie-dualizm duszy i Duszy Najwyższej, odwołując się do świętych pism *Vedānty*, które przyjmowane są za autorytet. Najpierw stwierdza, iż to, co On mówi zgodne jest z tym, co mówią mędrcy. Jeśli chodzi o mędrców, to oprócz Niego Samego wielkim mędrcem jest Vyāsadeva, autor *Vedānta-sūtry*, która w doskonały sposób tłumaczy dualizm. Ojciec Vyāsadevy, Parāśara, który również był wielkim mędrcem, pisze w swoich religijnych księgach: "*aham tvaṁ ca athānye* ..." "my - ty, ja i różne inne żywe istoty - wszyscy jesteśmy transcendentalni, mimo iż przebywamy w ciałach materialnych. Teraz jesteśmy istotami

upadłymi i zależnymi od trzech sił natury materialnej, odpowiednio do naszej różnej *karmy*. Wskutek tego niektóre z żywych istot znajdują się na wyższym poziomie, inne natomiast posiadają naturę niższą. Przyczyną istnienia natury wyższej i niższej jest ignorancja, która manifestuje się w nieograniczonej liczbie żywych istot. Ale Dusza Najwyższa, która jest nieomylna i nigdy nie upada, nie jest skażona tymi trzema cechami natury materialnej i zawsze jest transcendentalna." W podobny sposób tę różnicę pomiędzy duszą, Duszą Najwyższą i ciałem przedstawiają pierwsze *Vedy*, a szczególnie *Kaṭha Upaniṣad*.

Istnieje manifestacja energii Najwyższego Pana, znana jako *annamaya*, w której dana istota zależna jest tylko od pożywienia, które pozwala jej przetrwać. Jest to materialistyczna realizacja Najwyższego. Następnie jest *prāṇamaya*; to znaczy, że po zrealizowaniu Najwyższej Absolutnej Prawdy w pożywieniu, istota ta może zrealizować Prawdę Absolutną w symptomach życia, czyli formach życia. W manifestacji *jñānamaya* symptomy życia rozwijają się w myślenie, odczuwanie i wolę. Następnym etapem realizacji jest realizacja Brahmana i realizacja nazywana *vijñānamaya*, poprzez którą odróżnia się symptomy życia i myślenia od samej żywej istoty. Ostatnim i najwyższym etapem jest *ānandamaya*, realizacja wszech-radosnej natury. Tak więc istnieje pięć stopni realizacji Brahmana, które nazywa się *brahma puccham*. Trzy pierwsze spośród nich - *anamaya, prāṇamaya* i *jñānamaya* - związane są z polem działania żywej istoty. Transcendentalnym do wszystkich tych pól działania jest Najwyższy Pan, który nazywany jest *ānandamaya*. W *Vedānta-sūtrze* Najwyższy nazywany jest również *ānandamayo'bhyāsāt*. Najwyższa Osoba Boga jest z natury pełen szczęścia i aby radować się tym transcendentalnym szczęściem rozwija się On w manifestacje: *vijñānamaya, prāṇamaya, jñānamaya* i *annamaya*. Na tym polu działania żywa istota uważana jest za podmiot radości, a czymś różnym od niej jest *ānandamaya*. Oznacza to, że jeśli żywa istota decyduje się czerpać radość w połączeniu z *ānandamaya*, wtedy osiąga doskonałość. Taki jest prawdziwy obraz Najwyższego Pana jako najwyższego znawcy pola, żywej istoty będącej znawcą uzależnionym i natury pola działania.

TEKST 6-7

महाभूतान्यहङ्कारो बुद्धिरव्यक्तमेव च ।
इन्द्रियाणि दशैकं च पञ्च चेन्द्रियगोचराः ॥ ६ ॥

इच्छा द्वेषः सुखं दुःखं सङ्घातश्चेतना धृतिः ।
एतत्क्षेत्रं समासेन सविकारमुदाहृतम् ॥ ७ ॥

mahā-bhūtāny ahaṅkāro
buddhir avyaktam eva ca
indriyāṇi daśaikaṁ ca
pañca cendriya-gocarāḥ

icchā dveṣaḥ sukhaṁ duḥkhaṁ
saṅghātaś cetanā dhṛtiḥ
etat kṣetraṁ samāsena
sa-vikāram udāhṛtam

mahā-bhūtāni-wielkie elementy; *ahaṅkāraḥ*-fałszywe ego; *buddhiḥ*-inteligencja; *avyaktam*-niezamanifestowany; *eva*-na pewno; *ca*-również; *indriyāṇi*-zmysły; *daśa ekam*-jedenaście; *ca*-również; *pañca*-pięć; *ca*-również; *indriya-gocarāḥ*-przedmioty zmysłów; *icchā*-pragnienie; *dveṣaḥ*-nienawiść; *sukham*-szczęście; *duḥkham*-nieszczęście; *saṅghātaḥ*-połączenie; *cetanā*-symptomy życia; *dhṛtiḥ*-przekonanie; *etat*-wszystko to; *kṣetram*-pole działania; *samāsena*-ogółem; *sa-vikāram*-interakcje; *udāhṛtam*-zilustrowane.

TŁUMACZENIE

Pięć wielkich elementów, fałszywe ego, inteligencja, niezamanifestowane, dziesięć zmysłów, umysł, pięć przedmiotów zmysłów, pragnienie, nienawiść, szczęście, nieszczęście, suma, symptomy życia i przekonania - wszystko to razem uważane jest za pole działania i jego interakcje.

ZNACZENIE

Według wszystkich autorytatywnych stwierdzeń wielkich mędrców, hymnów wedyjskich i aforyzmów z *Vedānta-sūtry*, komponentami tego świata są: ziemia, woda, ogień, powietrze i eter. Jest to pięć wielkich elementów (*mahābhūta*). Następnie jest fałszywe ego, inteligencja i niezamanifestowany stan trzech sił natury materialnej. Potem jest pięć zmysłów służących zdobywaniu wiedzy: oczy, uszy, nos, język i zmysł dotyku. Następnie pięć zmysłów czynnych: głos, nogi, ręce, odbyt i narządy płciowe. Ponad zmysłami jest umysł, który znajduje się wewnątrz i może być nazwany

zmysłem wewnętrznym. Więc razem z umysłem jest jedenaście zmysłów. Następnie jest pięć przedmiotów zmysłów: zapach, smak, ciepło, dotyk i dźwięk. Suma tych dwudziestu czterech elementów nazywana jest polem działania. Jeśli ktoś analitycznie przestudiuje te dwadzieścia cztery elementy, będzie mógł wtedy bardzo dobrze zrozumieć pole działania. Następnie jest pożądanie, nienawiść, przyjemność i ból, które są interakcjami reprezentującymi pięć wielkich elementów w ciele "wulgarnym". Symptomy życia reprezentowane są przez świadomość, a przekonania są manifestacją ciała subtelnego - umysłu, ego i inteligencji. Te subtelne elementy wchodzą w zakres pola działania.

Pięć wielkich elementów jest wulgarną reprezentacją subtelnego fałszywego ego. Są one reprezentacją w koncepcji materialnej. Świadomość jest reprezentowana przez inteligencję, której niezamanifestowanym stanem są trzy siły natury materialnej. Te niezamanifestowane siły natury materialnej nazywane są *pradhāna*.

Kto pragnie dokładnie poznać te dwadzieścia cztery elementy i ich wzajemne oddziaływania, powinien bardziej dokładnie przestudiować tę filozofię. *Bhagavad-gītā* daje tylko wiadomości sumaryczne.

Ciało jest reprezentantem wszystkich tych czynników i podlega ono sześciu zmianom, mianowicie: rodzi się, rośnie, trwa przez pewien czas, wytwarza produkty uboczne, następnie zaczyna słabnąć i w ostatnim stadium ginie. Zatem pole jest nietrwałą materialną rzeczą. Jednakże *kṣetrajña*, znawca tego pola, jego właściciel, jest czymś odmiennym.

TEKST 8-12

अमानित्वमदम्भित्वमहिंसा क्षान्तिरार्जवम् ।
आचार्योपासनं शौचं स्थैर्यमात्मविनिग्रहः ॥ ८ ॥
इन्द्रियार्थेषु वैराग्यमनहङ्कार एव च ।
जन्ममृत्युजराव्याधिदुःखदोषानुदर्शनम् ॥ ९ ॥
असक्तिरनभिष्वङ्गः पुत्रदारगृहादिषु ।
नित्यं च समचित्तत्वमिष्टानिष्टोपपत्तिषु ॥१०॥
मयि चानन्ययोगेन भक्तिरव्यभिचारिणी ।
विविक्तदेशसेवित्वमरतिर्जनसंसदि ॥११॥

अध्यात्मज्ञाननित्यत्वं तत्त्वज्ञानार्थदर्शनम् ।
एतज्ज्ञानमिति प्रोक्तमज्ञानं यदतोऽन्यथा ॥१२॥

amānitvam adambhitvam
ahiṁsā kṣāntir ārjavam
ācāryopāsanaṁ śaucaṁ
sthairyam ātma-vinigrahaḥ

indriyārtheṣu vairāgyam
anahaṅkāra eva ca
janma-mṛtyu-jarā-vyādhi-
duḥkha-doṣānudarśanam

asaktir anabhiṣvaṅgaḥ
putra-dāra-gṛhādiṣu
nityaṁ ca sama-cittatvam
iṣṭāniṣṭopapattiṣu

mayi cānanya-yogena
bhaktir avyabhicāriṇī
vivikta-deśa-sevitvam
aratir jana-saṁsadi

adhyātma-jñāna-nityatvaṁ
tattva-jñānārtha-darśanam
etaj jñānam iti proktam
ajñānaṁ yad ato'nyathā

amānitvam-pokora; *adambhitvam*-wolność od dumy; *ahiṁsā*-łagodność; *kṣāntiḥ*-tolerancja; *ārjavam*-prostota; *ācārya-upāsanam*-przyjęcie bona fide mistrza duchowego; *śaucam*-czystość; *sthairyam*-nieugiętość; *ātma-vinigrahaḥ*-kontrola; *indriya-artheṣu*-zmysłów; *vairāgyam*-wyrzeczenie; *anahaṅkāraḥ*-wolność od fałszywego egoizmu; *eva*-na pewno; *ca*-również; *janma*-narodziny; *mṛtyu*-śmierć; *jarā*-starość; *vyādhi*-choroba; *duḥkha*-niedola; *doṣa*-błąd; *anudarśanam*-przestrzeganie; *asaktiḥ*-bez przywiązania; *anabhiṣvaṅgaḥ*-wolny od związków; *putra*-syn; *dāra*-żona; *gṛha-ādiṣu*-dom, etc.; *nityam*-wieczny; *ca*-również; *sama-cittatvam*-równowaga; *iṣṭa*-pożądany; *aniṣṭaḥ*-niepożądany; *upapattiṣu*-osiągnąwszy;

mayi-Mnie; *ca*-również; *ananya-yogena*-przez służbę oddania; *bhaktiḥ*-oddanie; *avyabhicāriṇī*-bezustanna, czysta; *vivikta*-ustronne; *deśa*-miejsce; *sevitvam*-dążąc; *aratiḥ*-bez przywiązania; *jana*-ogół ludzi; *saṁsadi*-większość; *adhyātma*-właściwy dla duszy; *jñāna*-wiedza; *nityatvam*-wieczność; *tattva-jñāna*-znajomość prawdy; *artha*-przedmiot; *darśanam*-filozofia; *etat*-wszystko to; *jñānam*-wiedza; *iti*-w ten sposób; *proktam*-oznajmiłem; *ajñānam*-niewiedza; *yat*-to, które; *ataḥ*-od tego; *anyathā*-inne.

TŁUMACZENIE

Pokora, wolność od dumy, łagodność, tolerancja, prostota, przyjęcie bona fide mistrza duchowego, czystość, wytrwałość i samo-kontrola, wyrzeczenie się przedmiotów zadowalania zmysłów, wolność od fałszywego ego, świadomość zła płynącego z narodzin i śmierci, starości i choroby; brak przywiązania do dzieci, żony, domu i innych rzeczy; równowaga wobec zdarzeń przyjemnych i nieprzyjemnych, niezachwiane i czyste oddanie dla Mnie, zamieszkanie w spokojnym miejscu, z dala od ludzkich tłumów; uznanie znaczenia samo-realizacji i filozoficznych poszukiwań Absolutnej Prawdy - wszystko to uważam za wiedzę, a wszystko, co jest tego przeciwieństwem - za ignorację.

ZNACZENIE

Niektórzy mniej inteligentni ludzie błędnie uważają taki proces wiedzy za interakcję pola działania. W rzeczywistości jednak jest to prawdziwy proces wiedzy. Kto przyjmuje ten proces, ten ma możliwość zbliżenia się do Prawdy Absolutnej. Nie jest to wzajemne oddziaływanie dziesięciu elementów opisanych wcześniej, a raczej środek do uniezależnienia się od niego. Ze wszystkich opisów tego procesu wiedzy, najistotniejsza jest pierwsza linijka dziesiątego wersu: Proces wiedzy kończy się czystą służbą oddania dla Pana. Jeśli ktoś nie przyjmie albo nie jest w stanie przyjąć transcendentalnej służby oddania, to pozostałe dziewiętnaście elementów nie ma praktycznie żadnej wartości. A kto pełni służbę oddania w pełnej świadomości Kṛṣṇy, ten automatycznie rozwija w sobie dziewiętnaście pozostałych cech. Istotną rzeczą, tak jak mówi o tym wers siódmy, jest przyjęcie mistrza duchowego. Jest to rzeczą najważniejszą, nawet dla tego, kto pełni służbę oddania. Życie transcendentalne zaczyna się od momentu przyjęcia bona fide mistrza duchowego. Śrī Kṛṣṇa wyraźnie mówi tutaj, iż ten proces wiedzy jest rzeczywistą drogą. Wszelkie spekulacje poza nim są nonsensem.

Jeśli chodzi o wiedzę przedstawioną tutaj, to jej elementy mogą być analizowane w sposób następujący: Pokora oznacza, iż nie powinniśmy ubiegać się o szacunek innych. Materialna koncepcja życia czyni nas bardzo chciwymi otrzymywania honorów, ale z punktu widzenia człowieka posiadającego wiedzę - który wie, że nie jest tym ciałem - jakikolwiek honor czy dyshonor w stosunku do ciała nie ma żadnego znaczenia. Nie należy zatem ubiegać się o takie złudne materialne wartości. Zdarza się czasami, że ludzie pragną być sławni z powodu wyznawanej religii i dlatego - nie rozumiejąc zasad religijnych - wchodzą do jakiejś grupy, która w rzeczywistości nie przestrzega zasad religijnych i następnie chcą uchodzić za mentorów religijnych. Jeśli komuś rzeczywiście zależy na prawdziwym postępie duchowym, to powinien mieć możliwość sprawdzenia swojego postępu, a można to zrobić przyjmując za kryterium cechy wymienione w wersach od ósmego do dwunastego.

Łagodność na ogół rozumie się jako niezabijanie i nieszkodzenie ciału, lecz w rzeczywistości łagodność oznacza nie przysparzanie innym trosk. Ludzie na ogół usidleni są przez ignorancję, tkwiąc bardzo mocno w materialnej koncepcji życia, i bezustannie cierpią z powodu różnych materialnych bolączek. Dopóki więc ktoś nie doprowadzi ich do wiedzy duchowej, dopóty praktykują przemoc. Należy zatem czynić wszystko w celu dostarczenia ludziom prawdziwej wiedzy, tak aby będąc oświeconymi mogli uwolnić się z materialnych sideł. To właśnie nazywa się łagodnością.

Tolerancja oznacza, iż trzeba umieć znosić zniewagi i obrazy ze strony innych. Kto zaangażowany jest w kultywację wiedzy duchowej, ten będzie spotykał się z wieloma zniewagami i brakiem szacunku ze strony innych. Można się tego spodziewać, gdyż taka jest konstytucja natury materialnej. Nawet taki chłopiec jak Prahlāda, który już w wieku lat pięciu był zaangażowany w kultywację wiedzy duchowej, narażony był ciągle na niebezpieczeństwo, albowiem ojciec zaczął sprzeciwiać się jego oddaniu. Wielokrotnie usiłował go zabić, ale Prahlāda tolerował go. Może więc być wiele przeszkód na naszej drodze do postępu duchowego, lecz powinniśmy być tolerancyjni i wytrwale kontynuować nasz wysiłek.

Prostota oznacza, że należy być tak prostolinijnym i bezpośrednim, aby móc bez dyplomacji mówić prawdę, nawet wrogowi.

Jeśli chodzi o przyjęcie mistrza duchowego, to jest to rzeczą zasadniczą, gdyż bez instrukcji bona fide mistrza duchowego nie można zrobić postępu w wiedzy duchowej. Do mistrza duchowego należy zbliżyć się z całą pokorą i służyć mu z oddaniem, tak aby go zadowolić i uzyskać jego błogosławieństwo.

Jako że bona fide mistrz duchowy jest reprezentantem Kṛṣṇy, to pobłogosławiony przez niego uczeń zrobi natychmiastowy postęp, nawet jeśli nie postępuje on według regulujących zasad. Również praktykowanie tego procesu i przestrzeganie zasad będzie łatwiejsze dla tego, kto będzie służył mistrzowi duchowemu bez zastrzeżeń.

Czystość jest istotna dla postępu w życiu duchowym. Są dwa rodzaje czystości: zewnętrzna i wewnętrzna. Czystość zewnętrzna polega na częstym braniu kąpieli, ale dla czystości wewnętrznej należy zawsze myśleć o Kṛṣṇie i intonować Hare Kṛṣṇa, Hare Kṛṣṇa, Kṛṣṇa Kṛṣṇa, Hare Hare/ Hare Rāma, Hare Rāma, Rāma Rāma, Hare Hare. Proces ten oczyszcza umysł z nagromadzonego brudu przeszłej *karmy*.

Wytrwałość oznacza determinację w czynieniu postępu w życiu duchowym. Bez takiej determinacji nie można zrobić wyraźnego postępu. A samokontrola oznacza, iż nie należy przyjmować niczego, co jest szkodliwe na ścieżce postępu duchowego. Należy przyzwyczaić się do tego, aby odrzucać wszystko co nie idzie w parze z takim postępem. Jest to prawdziwym wyrzeczeniem. Zmysły są tak mocne, iż zawsze nakłaniają nas do tego, co sprawia im przyjemność. Nie należy jednak spełniać tych zmysłowych pragnień, które nie są konieczne. Powinno się zaspokajać tylko te potrzeby zmysłów, które pomogą utrzymać ciało w gotowości do wypełniania jego obowiązków koniecznych do postępu w życiu duchowym. Najważniejszym i najbardziej trudnym do kontrolowania zmysłem jest język. Jeśli ktoś jest w stanie kontrolować język, wtedy bez trudu może kontrolować też i inne zmysły. Funkcją języka jest smakowanie i wibrowanie. Dlatego należy angażować go w smakowanie pozostałości pożywienia ofiarowanego Kṛṣṇie oraz intonowanie Hare Kṛṣṇa. Jeśli chodzi o oczy, to powinny oglądać one jedynie piękną postać Kṛṣṇy. Będzie to kontrolowaniem oczu. Podobnie, uszy należy zaangażować w słuchanie o Kṛṣṇie, a nos w wąchanie kwiatów ofiarowanych Kṛṣṇie. Jest to proces służby oddania, a zatem *Bhagavad-gītā* po prostu tłumaczy tutaj naukę służby oddania, bowiem ona jest jej głównym i jedynym przedmiotem. Nieinteligentni komentatorzy *Gīty* starają się skierować umysł czytelnika na inne tematy, ale nie ma innego tematu w *Bhagavad-gīcie* poza służbą oddania.

Fałszywe ego oznacza utożsamianie się z własnym ciałem. Kiedy ktoś rozumie, iż nie jest tym ciałem, ale czystą duszą, jest to prawdziwym ego. Ego istnieje. Potępiane jest fałszywe ego, ale nie ego prawdziwe. Literatura wedyjska mówi: *aham brahmāsmi*. Ja jestem Brahmanem, jestem duchem. To "ja jestem" konstytuujące duszę istnieje również w wyzwolonym stanie samo-

realizacji. Tym konstytuującym "jestem" jest ego, ale kiedy to "jestem" odnoszone jest do ciała - jest to ego fałszywe. Natomiast kiedy istota jaźni odnosi się do rzeczywistości, to jest to ego prawdziwe. Są filozofowie, którzy mówią, iż powinniśmy pozbyć sie naszego ego, co jest zupełnie niemożliwe, jako że ego oznacza tożsamość. Nie powinniśmy natomiast błędnie utożsamiać się z ciałem.

Należy spróbować zrozumieć niedolę narodzin, śmierci, starości i choroby. Opisy narodzin możemy znaleźć w różnorodnej literaturze wedyjskiej. Świat nienarodzonego, pobyt dziecka w łonie matki, jego cierpienia, etc., bardzo obrazowo opisuje *Śrīmad-Bhāgavatam*. Należy w pełni zrozumieć, iż narodziny są bardzo bolesne. Ponieważ zapomnieliśmy o tym, jak bardzo cierpieliśmy w łonie matki, nie próbujemy rozwiązać problemu narodzin i śmierci. Podobnie i śmierć łączy się z wieloma różnego rodzaju cierpieniami, o których również jest mowa w autorytatywnych pismach. Należy się nad tym zastanowić. Jeśli chodzi o starość i choroby, to każdy doświadcza tego praktycznie. Nikt nie chce chorować i nikt nie pragnie starości, ale nie można tego uniknąć. Dopóki nie będziemy mieć pesymistycznego poglądu na życie materialne - rozważając niedolę narodzin, śmierci, starości i choroby - dopóty nie będzie w nas również zapału do zrobienia postępu w życiu duchowym.

Jeśli chodzi o nieprzywiązywanie się do dzieci, żony i domu - to nie oznacza to, iż powinniśmy wyzbyć się dla nich uczuć. Są to naturalne przedmioty uczucia, ale kiedy nie sprzyjają one postępowi duchowemu, wtedy nie należy być do nich przywiązanym. Najlepszą metodą uczynienia domu przyjemnym jest świadomość Kṛṣṇy. Jeśli ktoś jest w pełni świadomy Kṛṣṇy, może uczynić swój dom bardzo szczęśliwym, gdyż ten proces świadomości Kṛṣṇy jest rzeczą bardzo łatwą. Należy jedynie intonować Hare Kṛṣṇa, Hare Kṛṣṇa, Kṛṣṇa Kṛṣṇa, Hare Hare/ Hare Rāma, Hare Rāma, Rāma Rāma, Hare Hare, przyjmować pozostałości pokarmu ofiarowanego Kṛṣṇie, prowadzić pewne dyskusje na tematy takich ksiąg, jak *Bhagavad-gītā* i *Śrīmad-Bhāgavatam*, i zaangażować się w wielbienie Bóstw. Te cztery rzeczy uczynią dom szczęśliwym. Należy nauczyć członków rodziny żyć w ten sposób. Cała rodzina może rano i wieczorem razem intonować Hare Kṛṣṇa, Hare Kṛṣṇa, Kṛṣṇa Kṛṣṇa, Hare Hare/ Hare Rāma, Hare Rāma, Rāma Rāma, Hare Hare. Jeśli ktoś ukształtuje życie rodzinne w ten sposób, korzystny dla rozwijania świadomości Kṛṣṇy, z przestrzeganiem tych czterech zasad, wtedy nie będzie potrzeby porzucania życia rodzinnego i przyjmowania wyrzeczonego porządku życia. Życie rodzinne należy jednak porzucić wtedy, kiedy nie

sprzyja ono postępowi duchowemu. Dla realizacji Kṛṣṇy i dla Jego służby należy poświęcić wszystko, tak jak to zrobił Arjuna. Arjuna nie chciał zabijać członków swojej rodziny, ale kiedy zrozumiał, iż są oni przeszkodą w jego realizacji Kṛṣṇy, zaakceptował instrukcje Pana, walczył i zabił ich. Nigdy nie należy też przywiązywać się do szczęścia czy nieszczęścia rodzinnego, gdyż w tym świecie nie można nigdy być w pełni szczęśliwym czy całkowicie nieszczęśliwym. Szczęście i nieszczęście są w życiu materialnym czynnikami współistniejącymi. Należy nauczyć się je tolerować, tak jak radzi to *Bhagvad-gītā*. Nie jesteśmy w stanie powstrzymać przychodzącego i odchodzącego szczęścia i nieszczęścia, więc nie należy być przywiązanym do materialistycznego sposobu życia. Należy pozostawać zrównoważonym w obu wypadkach. Na ogół, kiedy otrzymujemy jakieś pożądane rzeczy, jesteśmy bardzo szczęśliwi. A kiedy spotyka nas coś niepożądanego, jesteśmy przygnębieni. Lecz kiedy będziemy na platformie duchowej, rzeczy te nie będą już nas wzruszać. Aby osiągnąć ten stan, musimy bezustannie pełnić służbę oddania. Niewzruszona służba oddania polega na zaangażowaniu się w dziewięć procesów: intonowanie, słuchanie, wielbienie, ofiarowywanie pokłonów, etc., opisanych w ostatnim wersecie rozdz. dziewiątego. Należy praktykować ten proces.

Gdy ktoś pogrążony jest w życiu duchowym, w naturalny sposób nie chce on przebywać z materialistami. Byłoby to niezgodne z jego naturą. Można sprawdzić siebie samego poprzez zamieszkanie w odludnym miejscu, bez niepożądanego towarzystwa, i przekonać się w ten sposób, jak bardzo jest się skłonnym do życia w samotności. Oczywiście wielbiciela Pana nie pociągają niepotrzebne sporty, chodzenie do kina czy pełnienie jakichś funkcji społecznych, gdyż rozumie on, że jest to jedynie stratą czasu. Jest wielu badaczy-naukowców i filozofów, którzy zajmują się studiowaniem życia seksualnego, czy jakimiś innymi tematami, ale według *Bhagavad-gīty* takie prace badawcze i spekulacje filozoficzne nie mają żadnej wartości. W mniejszym lub większym stopniu jest to pozbawione sensu. Według *Bhagavad-gīty*, rozum filozoficzny ma służyć zgłębianiu natury duszy. Również badania powinny służyć temu celowi. To właśnie polecane jest tutaj.

Jeśli chodzi o samo-realizację, to wyraźnie zostało tutaj powiedziane, iż szczególnie praktyczna jest *bhakti-yoga*. A jeśli chodzi o oddanie, to należy rozważyć związek pomiędzy Duszą Najwyższą i duszą indywidualną. Dusza indywidualna i Dusza Najwyższa nie mogą być jednym, przynajmniej w koncepcji *bhakti*, koncepcji życia w służbie oddania. Jak to zostało wyraźnie oznajmione, ta służba duszy indywidualnej dla Duszy Najwyższej jest

wieczna, *nityam*. Więc *bhakti*, czyli służba oddania jest wieczna. Należy być mocnym w tym filozoficznym przekonaniu, gdyż w przeciwnym wypadku będzie to tylko stratą czasu, ignorancją.

Śrīmad-Bhāgavatam tłumaczy: *vadanti tat tattva-vidas tattvaṁ yaj jñānam advayam*. "Ci, którzy są rzeczywistymi znawcami Prawdy Absolutnej wiedzą, że Najwyższa Jaźń realizowana jest w trzech różnych fazach: jako Brahman, Paramātmā i Bhagavān." (*Bhāg.* 1.2.11) Bhagavān jest ostatnim słowem w realizacji Prawdy Absolutnej. Zatem należy wznieść się do platformy zrozumienia Najwyższej Osoby Boga i następnie zaangażować się w służbę oddania dla Pana. To właśnie jest doskonałością wiedzy.

Zaczynając od praktykowania pokory aż do punktu realizacji Najwyższej Prawdy, Absolutnej Osoby Boga, proces ten podobny jest do klatki schodowej wiodącej od parteru aż do ostatniego piętra. Na klatce tej znajduje się wiele osób, niektóre z nich dotarły do pierwszego piętra, inne do drugiego, trzeciego, etc. Lecz dopóki ktoś nie dotrze do piętra ostatniego, którym jest poznanie Kṛṣṇy, to można o nim powiedzieć, że znajduje się na niższym etapie wiedzy. Jeśli ktoś chce współzawodniczyć z Bogiem i jednocześnie zrobić postęp w wiedzy duchowej, na pewno będzie sfrustrowany. Wyraźnie zostało powiedziane, iż wiedza bez pokory jest szkodliwa. A już uważanie siebie za Boga jest najbardziej niebezpiecznym rodzajem pychy. Mimo iż żywa istota jest bezustannie kopana przez nieugięte prawa natury materialnej, to jednak nadal z powodu ignorancji, myśli: "Jestem Bogiem." Należy więc być pokornym i wiedzieć, iż jest się poddanym Najwyższego Pana. Kto buntuje się przeciwko Najwyższemu Bogu, ten staje się zależnym od natury materialnej. Należy uświadomić sobie tę prawdę i być o niej święcie przekonanym.

TEKST 13

ज्ञेयं यत्तत्प्रवक्ष्यामि यज्ज्ञात्वाऽमृतमश्नुते ।
अनादिमत्परं ब्रह्म न सत्तन्नासदुच्यते ॥१३॥

jñeyaṁ yat tat pravakṣyāmi
yaj jñātvā 'mṛtam aśnute
anādimat paraṁ brahma
na sat tan nāsad ucyate

jñeyam-przedmiot poznania; *yat*-ten; *tat*-który; *pravakṣyāmi*-wytłumaczę; *yat*-który; *jñātvā*-znając; *amṛtam*-nektar; *aśnute*-smakuje; *anādi*

-bez początku; *mat-param*-podporządkowany Mnie; *brahma*-duch; *na*-ani nie; *sat*-przyczyna; *tat*-to; *na*-ani nie; *asat*-skutek; *ucyate*-jest nazywany.

TŁUMACZENIE

Wytłumaczę ci teraz przedmiot wiedzy, przez poznanie którego skosztujesz wieczności. Nie ma on początku i Mnie jest podległy. Nazywany jest Brahmanem - duchem. I leży on poza przyczyną i skutkiem tego materialnego świata.

ZNACZENIE

Pan wytłumaczył pole działania i znawcę tego pola. Wytłumaczył również proces poznania znawcy pola działania. Teraz objaśnia On przedmiot wiedzy - zarówno duszę, jak i Duszę Najwyższą. Przez poznanie znawcy, zarówno duszy, jak i Duszy Najwyższej, można spróbować nektaru życia. Jak zostało to wytłumaczone w rozdz. drugim, żywa istota jest wieczna. Potwierdzono to również tutaj. Nie ma żadnego określonego momentu narodzin *jīvy*. Nikt też nie może prześledzić historii manifestacji *jīvātmy* z Najwyższego Pana. Zatem nie posiada ona początku. Potwierdza to literatura wedyjska: *na jāyate mṛjayate vā vipaścit*. Znawca ciała nigdy nie rodzi się ani nie umiera i jest pełen wiedzy. Najwyższy Pan również został określony w literaturze wedyjskiej jako *pradhāna-kṣetrajña-patir guṇeśaḥ*. Najwyższy Pan jako Dusza Najwyższa jest głównym znawcą ciała i On jest panem trzech sił natury materialnej. W *smṛti* jest powiedziane: *dāsa-bhūto harer eva nānyasvaiva kadācana*. Żywe istoty są wiecznymi sługami Najwyższego Pana. Potwierdził to również w Swoich naukach Pan Caitanya. Zatem opis Brahmana w tym wersecie odnosi się do duszy indywidualnej i kiedy słowo Brahman stosuje się odnośnie żywej istoty, należy rozumieć, iż jest ona *vijñānaṁ brahma*, przeciwieństwem *ananta-brahmy*. *Ananta-brahma* jest Najwyższym Brahmanem, Osobą Boga.

TEKST 14

सर्वतः पाणिपादं तत्सर्वतोऽक्षिशिरोमुखम् ।
सर्वतः श्रुतिमल्लोके सर्वमावृत्य तिष्ठति ॥१४॥

sarvataḥ pāṇi-pādaṁ tat
sarvato 'kṣi-śiro-mukham

sarvataḥ śrutimal loke
sarvam āvṛtya tiṣṭhati

sarvataḥ-wszędzie; *pāṇi*-ręce; *pādam*-nogi; *tat*-to; *sarvataḥ*-wszędzie; *akṣi*-oczy; *śiraḥ*-głowa; *mukham*-twarz; *sarvataḥ*-wszędzie; *śrutimat*-słysząc; *loke*-w świecie; *sarvam*-wszędzie; *āvṛtya*-przykrywając; *tiṣṭhati*-istnieje.

TŁUMACZENIE

Wszędzie są Jego ręce, nogi, Jego oczy i twarze. I słyszy On wszystko. W taki oto sposób istnieje Dusza Najwyższa.

ZNACZENIE

Tak jak słońce rozprzestrzenia swoje nieograniczone promienie, w podobny sposób przejawia się Dusza Najwyższa, czyli Najwyższa Osoba Boga. Istnieje On w ten sposób w Swojej wszech-przenikającej formie i w Nim spoczywają wszystkie żywe istoty, począwszy od pierwszego wielkiego nauczyciela, Brahmy, a skończywszy na maleńkich mrówkach. Jest nieograniczona ilość głów, nóg, rąk, oczu i nieograniczona ilość żywych istot. Wszystkie one spoczywają w Duszy Najwyższej. Zatem Dusza Najwyższa jest wszechprzenikająca. Indywidualna dusza nie może powiedzieć, że wszędzie są jej ręce, nogi i oczy. Nie jest to możliwe. Zaś mniemanie, że to tylko z powodu tymczasowej ignorancji nie jest ona świadoma wszechobecności swoich członków i że stan ten uświadomi sobie z chwilą osiągnięcia właściwej wiedzy - jest błędne i sprzeczne. Skoro bowiem została uwarunkowana przez naturę materialną, to oznacza to, że nie jest ona najwyższą. Najwyższy różny jest od duszy indywidualnej. Najwyższy Pan może rozprzestrzenić Swoje ręce bez ograniczenia, czego dusza indywidualna nie jest w stanie zrobić. W *Bhagavad-gītcie* Pan mówi, że jeśli ktoś ofiaruje Mu kwiat, owoc albo trochę wody, On przyjmuje to. Jeśli jednak Pan znajduje się daleko, to jak może przyjmować te rzeczy? Na tym polega wszechmoc Pana. Nawet chociaż przebywa On w Swojej własnej siedzibie - bardzo, bardzo daleko od Ziemi - może On wyciągnąć rękę i przyjąć wszystko cokolwiek zostało Mu ofiarowane. Taka jest Jego moc. W *Brahma-saṁhitā* jest powiedziane; *goloka eva nivasati*: mimo iż zawsze zajęty rozrywkami na Swojej transcendentalnej planecie, jest On wszech-przenikający. Indywidualna dusza nie może twierdzić, że jest wszechprzenikająca. Zatem werset ten opisuje Duszę Najwyższą, Osobę Boga, nie zaś duszę indywidualną.

TEKST 15

सर्वेन्द्रियगुणाभासं सर्वेन्द्रियविवर्जितम् ।
असक्तं सर्वभृच्चैव निर्गुणं गुणभोक्तृ च ॥१५॥

sarvendriya-guṇābhāsaṁ
sarvendriya-vivarjitam
asaktaṁ sarva-bhṛc caiva
nirguṇaṁ guṇa-bhoktṛ ca

sarve-wszystkie; *indriya*-zmysły; *guṇa*-jakości; *ābhāsam*-źródło pierwotne; *sarva*-wszystkie; *indriya*-zmysły; *vivarjitam*-bez; *asaktam*-bez przywiązania; *sarva-bhṛt*-utrzymujący każdego; *ca*-również; *eva*-na pewno; *nirguṇam*-bez cech materialnych; *guṇa-bhoktṛ*-jednocześnie pan *guṇ*; *ca*-również.

TŁUMACZENIE

Będąc oryginalnym źródłem wszystkich zmysłów, Sam [Dusza Najwyższa] nie posiada zmysłów. Utrzymuje wszystkie żywe istoty, a mimo to wolny jest od przywiązania. Będąc poza siłami natury materialnej jest jednocześnie panem ich wszystkich [guṇ natury materialnej].

ZNACZENIE

Najwyższy Pan, mimo iż jest źródłem wszystkich zmysłów żywych istot, Sam nie posiada zmysłów materialnych, takich jakie posiadają żywe istoty. W rzeczywistości dusze indywidualne mają zmysły duchowe, które w uwarunkowanym stanie życia przykryte są elementami materialnymi i dlatego czynności zmysłowe przejawiają się poprzez materię. Natomiast zmysły Najwyższego Pana nie są przykryte w ten sposób. Jego zmysły są transcendentalne i dlatego nazywane są *nirguṇa*. *Guṇa* oznacza siły natury materialnej, ale Jego zmysły nie są przykryte przez materię. Należy zrozumieć to, iż Jego zmysły nie są podobne do naszych. Chociaż On jest źródłem wszelkich czynności zmysłowych, Jego zmysły są transcendentalne i nie są skażone materialnie. Wspaniale zostało to wytłumaczone w *Śvetāśvatara Upaniṣad* w wersie: *sarvataḥ pāṇi-pādam*. Najwyższa Osoba Boga nie ma rąk skażonych materialnie, ale ma Swoje ręce, którymi przyjmuje wszystko cokolwiek jest Mu ofiarowane. Taka jest różnica pomiędzy duszą uwarunkowaną a Duszą

Najwyższą. Nie ma On oczu materialnych, ale oczy posiada - w przeciwnym wypadku jak mógłby widzieć? Widzi On wszystko: przeszłość, teraźniejszość i przyszłość. Obecny jest On w sercu żywej istoty i wie, co zrobiliśmy w przeszłości, co robimy teraz i co oczekuje nas w przyszłości. Potwierdza to również *Bhagavad-gītā*: On zna wszystko, ale nikt nie zna Jego. Jest powiedziane, iż Najwyższy Pan nie ma nóg takich, jakie my posiadamy, ale może On podróżować w przestrzeni, gdyż posiada nogi duchowe. Innymi słowy, Pan nie jest bezosobowy. Posiada On oczy, nogi, ręce i wszystko inne; a ponieważ my jesteśmy cząstkami Najwyższego Pana, również to mamy. Ale Jego ręce, nogi, oczy i zmysły nie są zanieczyszczone przez naturę materialną.

Bhagavad-gītā również zapewnia, że kiedy Pan pojawia się, pojawia się takim, jakim jest naprawdę, dzięki Swojej wewnętrznej mocy. Nie jest On zanieczyszczony przez energię materialną, ponieważ jest Panem energii materialnej. Literatura wedyjska informuje, iż całe Jego ciało jest duchowe. Ma On Swoją wieczną formę nazywaną *sac-cid-ānanda-vigraha* i pełen jest wszelkich bogactw i mocy. Jest właścicielem wszelkich bogactw i wszelkich energii. Jest On najbardziej inteligentny i posiada wszelką wiedzę. Są to niektóre z cech Najwyższej Osoby Boga. On utrzymuje wszystkie żywe istoty i jest świadkiem wszystkich ich czynów. Z literatury wedyjskiej możemy dowiedzieć się, że Najwyższy Pan jest zawsze transcendentalny. Mimo iż nie widzimy Jego głowy, twarzy, rąk, nóg - On je posiada. Postać Pana będziemy mogli zobaczyć wtedy, kiedy wzniesiemy się do platformy transcendentalnej. Lecz teraz, kiedy nasze zmysły są zanieczyszczone materialnie, jest to niemożliwe. Dlatego impersonaliści, którzy nadal są zanieczyszczeni materialnie, nie mogą zrozumieć Osoby Boga.

TEKST 16

बहिरन्तश्च भूतानामचरं चरमेव च ।
सूक्ष्मत्वात्तदविज्ञेयं दूरस्थं चान्तिके च तत् ॥१६॥

bahir antaś ca bhūtānām
acaraṁ caram eva ca
sūkṣmatvāt tad avijñeyaṁ
dūrasthaṁ cāntike ca tat

bahiḥ-na zewnątrz; *antaḥ*-wewnątrz; *ca*-również; *bhūtānām*-wszystkich żywych istot; *acaram*-nieruchome; *caram*-poruszające się; *eva*-rów-

nież; *ca*-i; *sūkṣmatvāt*-będąc subtelnym; *tat*-to; *avijñeyam*-niepoznawalny; *dūrastham*-z dala; *ca antike*-również blisko; *ca*-i; *tat*-to.

TŁUMACZENIE

Najwyższa Prawda istnieje wewnątrz i na zewnątrz, w istotach ruchomych i nieruchomych. Nie można poznać Go ani zobaczyć mocą zmysłów materialnych. Mimo iż jest bardzo daleko, jest również blisko wszystkiego.

ZNACZENIE

Z literatury wedyjskiej dowiadujemy się, że Nārāyaṇa, Najwyższa Osoba, przebywa zarówno na zewnątrz, jak i wewnątrz każdej żywej istoty. Jest On obecny zarówno w świecie duchowym, jak i materialnym. Mimo iż jest bardzo daleko, to jednak jest w pobliżu nas. Oznajmia to literatura wedyjska. *Āsīno dūraṁ vrajati śayāno yāti sarvataḥ*. Ponieważ zawsze pogrążony jest On w szczęściu transcendentalnym, nie możemy zrozumieć, w jaki sposób cieszy się On Swoimi pełnymi bogactwami. Nie możemy zobaczyć ani zrozumieć tego za pomocą materialnych zmysłów. Dlatego w języku wedyjskim mówi się, że aby Go zrozumieć, nasz umysł i zmysły materialne muszą przestać działać. Kto jednak oczyścił swój umysł i zmysły poprzez praktykowanie świadomości Kṛṣṇy w służbie oddania, ten może oglądać Go bez przerwy. *Brahma-saṁhitā* oznajmia, że wielbiciel który rozwinął miłość do Najwyższego Boga, może oglądać Go zawsze. Również *Bhagavad-gītā* potwierdza (11.54), że zobaczyć i zrozumieć Go można jedynie poprzez służbę oddania. *Bhaktyā tvananyayā śakhyaḥ*.

TEKST 17

अविभक्तं च भूतेषु विभक्तमिव च स्थितम् ।
भूतभर्तृ च तज्ज्ञेयं ग्रसिष्णु प्रभविष्णु च ॥१७॥

avibhaktaṁ ca bhūteṣu
vibhaktam iva ca sthitam
bhūta-bhartṛ ca taj jñeyaṁ
grasiṣṇu prabhaviṣṇu ca

avibhaktam-bez podziału; *ca*-również; *bhūteṣu*-w każdej żywej istocie; *vibhaktam*-podzielony; *iva*-jak gdyby; *ca*-również; *sthitam*-usytuowany;

bhūta-bhartṛ-utrzymujący wszystkie żywe istoty; *ca*-również; *tat*-to; *jñeyam* -należy zrozumieć; *grasiṣṇu*-pochłania; *prabhaviṣṇu*-rozwija; *ca*-również.

TŁUMACZENIE

Mimo iż zdaje się być [Dusza Najwyższa] podzielonym, nigdy nie ulega podziałowi, zawsze jednym będąc. Chociaż utrzymuje każdą żywą istotę, to wiedz, że On wytwarza wszystko i wszystko pochłania.

ZNACZENIE

Pan usytuowany jest w każdym sercu jako Dusza Najwyższa. Czy to znaczy że rozdzielił się On na części? Nie. W rzeczywistości jest On jednym. Często podawany jest przykład słońca: słońce w południe usytuowane jest w swoim miejscu. Jeśli jednak udamy się po pięć tysięcy mil w każdym kierunku i zapytamy: "Gdzie jest słońce?", każdy odpowie, iż świeci ono nad naszymi głowami. Literatura wedyjska podaje ten przykład, aby wykazać, że mimo, iż jest On niepodzielny, to zdaje się być rozdzielonym. Również powiedziane jest w literaturze wedyjskiej, że Viṣṇu, mimo iż jeden, obecny jest wszędzie. Tak jak słońce, które dla różnych osób zdaje się być w różnych miejscach. I chociaż Najwyższy Pan jest żywicielem i obrońcą każdej żywej istoty, to w czasie unicestwienia pochłania On wszystko. Potwierdza to rozdz. jedenasty, kiedy Pan mówi, że przyszedł, aby zniszczyć wszystkich wojowników zgromadzonych na Polu Kurukṣetra. Wspomina też o tym, że pochłania również wszystko jako czas. On jest tym, który unicestwia i zabija wszystko. W czasie stworzenia rozwija wszystko od stanu początkowego, a w czasie unicestwienia wszystko pochłania. Hymny wedyjskie potwierdzają ten fakt. On jest źródłem wszystkich żywych istot i spoczynkiem wszystkiego. Po stworzeniu wszystko utrzymywane jest dzięki Jego wszechmocy, a po unicestwieniu wszystko z powrotem wraca do Niego, by w Nim znaleźć spoczynek. *Yato vā imāni bhūtāni jāyante yena jātāni jīvanti yat prayanty abhisaṁviśanti tad brahma tad vijijñāsasva.* (*Taittrīya Upaniṣad*, 3.1)

TEKST 18

ज्योतिषामपि तज्ज्योतिस्तमसः परमुच्यते ।
ज्ञानं ज्ञेयं ज्ञानगम्यं हृदि सर्वस्य विष्ठितम् ॥१८॥

jyotiṣām api taj jyotis
tamasaḥ param ucyate

jñānaṁ jñeyaṁ jñāna-gamyaṁ
hṛdi sarvasya viṣṭhitam

jyotiṣām-we wszystkich obiektach świetlnych; *api*-również; *tat*-to; *jyotiḥ*-źródło światła; *tamasaḥ*-ciemności; *param*-poza; *ucyate*-jest powiedziane; *jñānam*-wiedza; *jñeyam*-do poznania; *jñāna-gamyam*-osiągany przez wiedzę; *hṛdi*-w sercu; *sarvasya*-każdego; *viṣṭhitam*-usytuowany.

TŁUMACZENIE

Niezamanifestowany i poza ciemnością materii, On jest źródłem światła we wszystkich obiektach świetlnych. On jest wiedzą, jej przedmiotem i celem. To On przebywa w sercu każdej żywej istoty.

ZNACZENIE

Dusza Najwyższa, Najwyższa Osoba Boga, jest źródłem światła we wszystkich obiektach świetlnych, takich jak słońce, księżyc, gwiazdy, etc. Z literatury wedyjskiej wiemy, iż w królestwie duchowym zbędne jest słońce czy księżyc, albowiem świat ten jest pełen blasku emanującego z Najwyższego Pana. W świecie materialnym to *brahmajyoti* (duchowe promienie Najwyższego Pana) przykryte jest przez *mahat-tattvę*, elementy materialne. Dlatego świat ten musi być oświetlany przez słońce i księżyc, etc. Obiekty takie nie są jednak potrzebne w świecie duchowym. Literatura wedyjska wyraźnie oznajmia, że wszystko tam oświetlone jest Jego Światłością. Jest zatem jasne, że Jego siedziba nie znajduje się w świecie materialnym. Przebywa On w świecie duchowym, znajdującym się daleko w niebie duchowym. Potwierdza to również literatura wedyjska. *Āditya-varṇam tamasaḥ parastāt*. Jest On jak słońce, zawsze pełen blasku, ale znajduje się On daleko poza ciemnością tego materialnego świata. Jego wiedza jest transcendentalna. Literatura wedyjska potwierdza, że Brahman jest skoncentrowaną wiedzą transcendentalną. Kto pragnie przenieść się do świata duchowego, ten otrzymuje wiedzę od Najwyższego Pana, przebywającego w każdym sercu.

Jedna z wedyjskich mantr mówi: *taṁ ha devam ātma-buddhi-prakāśaṁ mumukṣur vai śaraṇam aham prapadye*. Kto w ogóle pragnie wyzwolenia, ten musi podporządkować się Najwyższej Osobie Boga. Jeśli chodzi o ostateczny cel wiedzy, to literatura wedyjska oznajmia: *tam eva viditvātimṛtyum eti*. "Jedynie znając Ciebie można wyzwolić się z cyklu narodzin i śmierci." Obecny jest On w każdym sercu jako najwyższy kontroler. Najwyższy ma nogi i ręce, które rozprzestrzenione są wszędzie, a tego nie

można powiedzieć o duszy indywidualnej. Dlatego należy uznać, że jest dwóch znawców pola działania: dusza indywidualna i Dusza Najwyższa. Ręce i nogi jednej istoty znajdują się w jednym określonym miejscu, ale ręce i nogi Kṛṣṇy znajdują się wszędzie. Potwierdzone jest to w *Śvetāśvatara Upaniṣad*: *sarvasya prabhum īśānaṁ sarvasya śaraṇaṁ bṛhat*. Ta Najwyższa Osoba Boga, Dusza Najwyższa, jest *prabhu*, czyli panem wszystkich żywych istot. I ich ostatecznym schronieniem. Nie można więc zaprzeczyć, że Dusza Najwyższa i dusza indywidualna są zawsze różne.

TEKST 19

इति क्षेत्रं तथा ज्ञानं ज्ञेयं चोक्तं समासतः ।
मद्भक्त एतद्विज्ञाय मद्भावायोपपद्यते ॥१९॥

iti kṣetraṁ tathā jñānaṁ
jñeyaṁ coktaṁ samāsataḥ
mad-bhakta etad vijñāya
mad-bhāvāyopapadyate

iti-zatem; *kṣetram*-pole działania (ciało); *tathā*-również; *jñānam*-wiedza; *jñeyam*-przedmiot poznania; *ca*-również; *uktam*-opisałem; *samāsataḥ*-pokrótce; *mat-bhaktaḥ*-Mój wielbiciel; *etat*-wszystko to; *vijñāya*-po zrozumieniu; *mat-bhāvāya*-Moją naturę; *upapadyate*-osiąga.

TŁUMACZENIE

Opisałem ci zatem pokrótce pole działania [ciało], wiedzę, i to, co jest jej przedmiotem. Jedynie Moi wielbiciele mogą zrozumieć to dokładnie i w ten sposób osiągnąć Moją naturę.

ZNACZENIE

Pan opisał pokrótce ciało, wiedzę i przedmiot wiedzy. Jest to wiedza o trzech rzeczach: znawcy, przedmiocie poznania i procesie poznania. Wszystko to razem nazywane jest *vijñānam*, czyli nauką o wiedzy. Doskonałą wiedzę mogą zrozumieć bezpośrednio czyści wielbiciele Pana. Inni nie są w stanie jej zrozumieć. Moniści twierdzą, że na ostatnim etapie te trzy składniki stają się jednym, ale wielbiciele nie akceptują takiego stwierdzenia. Wiedza i rozwój wiedzy oznacza zrozumienie siebie w świadomości Kṛṣṇy. Teraz jesteśmy kierowani przez świadomość materialną, ale kiedy tylko zwrócimy całą naszą

świadomość ku Kṛṣṇie i zdamy sobie sprawę z tego, iż On jest wszystkim, wtedy osiągniemy prawdziwą wiedzę. Innymi słowy, wiedza nie jest niczym innym, jak początkowym etapem doskonałego rozumienia służby oddania.

TEKST 20

प्रकृतिं पुरुषं चैव विद्ध्यनादी उभावपि ।
विकारांश्च गुणांश्चैव विद्धि प्रकृतिसंभवान् ॥२०॥

prakṛtiṁ puruṣaṁ caiva
viddhyanādī ubhāv api
vikārāṁś ca guṇāṁś caiva
viddhi prakṛti-sambhavān

prakṛtim-natura materialna; *puruṣam*-żywe istoty; *ca*-również; *eva*-na pewno; *viddhi*-musisz wiedzieć; *anādī*-bez początku; *ubhau*-oba; *api*-również; *vikārān*-przemiana; *ca*-również; *guṇān*-trzy siły natury materialnej; *ca*-również; *eva*-na pewno; *viddhi*-wiedz; *prakṛti*-natura materialna; *sambhavān*-wyprodukowane z.

TŁUMACZENIE

Musisz wiedzieć, że natura materialna i żywe istoty nie mają początku. Ich przemiany i trzy guṇy są produktami materialnej natury.

ZNACZENIE

Poprzez tą wiedzę można poznać ciało, pole działania i znawców tego ciała (duszę indywidualną i Duszę Najwyższą). Ciało jest polem działania i skomponowane jest z elementów materialnych. Ciało zamieszkuje dusza indywidualna. *Puruṣa*, czyli żywa istota, czerpie przyjemność z działalności tego ciała. Jest ona jednym znawcą, drugim zaś jest Dusza Najwyższa. Oczywiście należy wiedzieć, że zarówno Dusza Najwyższa, jak i indywidualna żywa istota są różnymi manifestacjami Najwyższej Osoby Boga. Żywa istota jest w kategorii Jego energii, natomiast Dusza Najwyższa jest w kategorii Jego Osobistej ekspansji.

Zarówno materialna natura, jak i żywa istota są wieczne. To znaczy, że istniały one przed stworzeniem. Materialna manifestacja jest energią Najwyższego Pana. Podobnie i żywe istoty, z tym, że one są energią wyższą. Obie one

istniały przed zamanifestowaniem się tego kosmosu. Natura materialna była pogrążona w Najwyższej Osobie Boga, Mahā-Viṣṇu, i w odpowiedniej chwili została zamanifestowana za pośrednictwem *mahat-tattvy*. Podobnie pogrążone są w Nim żywe istoty, lecz ponieważ są one uwarunkowane, sprzeciwiają się służbie dla Najwyższego Pana. Wskutek tego nie mogą wejść do nieba duchowego. Po unicestwieniu natury materialnej, te żywe istoty otrzymują powtórną szansę działania w tym świecie materialnym i przygotowania się do wejścia w niebo duchowe. W tym oto zawiera się tajemnica tego materialnego stworzenia. W rzeczywistości żywa istota jest oryginalnie duchową cząstką Najwyższego Pana, ale z powodu swojej buntowniczej natury jest ona uwarunkowana wewnątrz tego świata materialnego. Właściwie nie ma znaczenia to, w jaki sposób te żywe istoty, czyli wyższe istoty Najwyższego Pana, weszły w kontakt z naturą materialną. Jednakże Najwyższa Osoba wie, jak i dlaczego to się zdarzyło. W pismach objawionych Pan mówi, że ci, którzy znajdują się pod urokiem natury materialnej, muszą prowadzić ciężką walkę o egzystencję. Ale my powinniśmy wiedzieć to z opisu tych paru wersetów, że wszelkie przemiany i oddziaływania natury materialnej poprzez trzy *guṇy* są również produktami natury materialnej. Przyczyną wszystkich przemian i odmienności żywych istot jest ciało. Jeśli chodzi o duszę, to wszystkie żywe istoty są takie same.

TEKST 21

कार्यकारणकर्तृत्वे हेतुः प्रकृतिरुच्यते ।
पुरुषः सुखदुःखानां भोक्तृत्वे हेतुरुच्यते ॥२१॥

kārya-kāraṇa-kartṛtve
hetuḥ prakṛtir ucyate
puruṣaḥ sukha-duḥkhānām
bhoktṛtve hetur ucyate

kārya-skutek; *kāraṇa*-przyczyna; *kartṛtve*-jeśli chodzi o stworzenie; *hetuḥ*-instrument; *prakṛtiḥ*-materialna natura; *ucyate*-jest powiedziane, że; *puruṣaḥ*-żywe istoty; *sukha*-szczęście; *duḥkhānām*-niedoli; *bhoktṛtve*-w radościach; *hetuḥ*-instrument; *ucyate*-jest powiedziane, że.

TŁUMACZENIE

Natura uważana jest za przyczynę wszelkiego materialnego działania i skutków, podczas gdy żywa istota jest przyczyną rozmaitego cierpienia i radości w tym świecie.

ZNACZENIE

Przyczyną różnych przejawień ciał i zmysłów pośród żywego stworzenia jest natura materialna. Jest 8 400 000 różnych gatunków życia i te rozmaite formy są tworem natury materialnej. Są one wynikiem różnych pragnień przyjemności zmysłowych żywej istoty, która wskutek tego otrzymuje odpowiednie ciało. Wędrując przez różnego rodzaju ciała, doświadcza rozmaitych przyjemności i cierpień. Przyczyną jej materialnego szczęścia i niedoli jest jej ciało, a nie ona sama. Naprawdę szczęśliwa jest jednak w swoim oryginalnym stanie; jest to bowiem jej prawdziwy stan. Ale z powodu pragnienia panowania nad naturą materialną, znajduje się w tym świecie materialnym. Inna sytuacja istnieje w świecie duchowym, który jest miejscem czystym. Natomiast w świecie materialnym musi ona ciężko walczyć i trudzić się, aby zdobyć jakieś przedmioty i tym sposobem dostarczyć różnych przyjemności ciału. Może należałoby wyraźniej stwierdzić, że ciało to jest rezultatem określonych pragnień zmysłów. Zmysły są instrumentami zaspokajania pragnień. Całość - ciało i zmysły - są darem natury materialnej i, jak to zostanie wyjaśnione w następnym wersie, żywa istota jest nagradzana i karana różnymi warunkami życia, odpowiednio do jej przeszłych pragnień i czynów. Odpowiednio do przeszłych pragnień i czynów żywej istoty, materialna natura umieszcza ją w różnych "rezydencjach". Tak więc, to sama żywa istota jest przyczyną osiągnięcia takiej czy innej pozycji, takich czy owakich przyjemności i cierpień. Kiedy zostanie umieszczona w określonym typie ciała, podlega kontroli natury, ponieważ ciało, będąc materią, musi działać zgodnie z prawami natury. Wówczas żywa istota nie ma mocy, aby zmienić to prawo. Przypuśćmy, że dostanie ona ciało psa. Skoro tylko osiągnie to ciało, musi postępować zgodnie z psim zwyczajem. Nie ma innego wyboru. A kiedy dostanie ciało świni, wtedy zmuszona będzie jeść odchody i zachowywać się tak jak świnia. Podobnie, jeśli żywa istota osiągnie ciało półboga, musi postępować odpowiednio do tego ciała. Takie jest prawo natury. Lecz w każdych warunkach, w niedoli i szczęściu, Dusza Najwyższa towarzyszy duszy indywidualnej. Zostało to wytłumaczone w *Vedach* w sposób następujący: *dvā suparṇā sayujā sakhāyā*. Najwyższy Pan jest tak dobry dla żywej

istoty, że zawsze towarzyszy duszy indywidualnej i w każdych okolicznościach obecny jest przy niej jako Dusza Najwyższa, czyli Paramātmā.

TEKST 22

पुरुषः प्रकृतिस्थो हि भुङ्क्ते प्रकृतिजान्गुणान् ।
कारणं गुणसङ्गोऽस्य सदसद्योनिजन्मसु ॥२२॥

puruṣaḥ prakṛti-stho hi
bhuṅkte prakṛti-jān guṇān
kāraṇaṁ guṇa-saṅgo'sya
sad-asad-yoni-janmasu

puruṣaḥ-żywa istota; *prakṛti-sthaḥ*-usytuowana w energii materialnej; *hi*-na pewno; *bhuṅkte*-raduje się; *prakṛti-jān*-wyprodukowany przez naturę materialną; *guṇān*-siły natury materialnej; *kāraṇam*-przyczyna; *guṇa-saṅgaḥ*-obcowanie z siłami natury materialnej; *asya*-żywej istoty; *sat-asat*-dobro i zło; *yoni*-gatunki życia; *janmasu*-narodziny.

TŁUMACZENIE

W taki oto sposób podąża żywa istota ścieżkami życia w tym materialnym świecie, czerpiąc przyjemność odpowiednio do trzech sił natury. Tak oto doświadcza dobra i zła pośród różnych gatunków, a przyczyną tego jest jej obcowanie z naturą materialną.

ZNACZENIE

Werset ten ma duże znaczenie dla zrozumienia, w jaki sposób żywa istota transmigruje z jednego ciała do innego. Rozdz. drugi tłumaczy, iż zmienia ona ciała, tak jak człowiek zmienia ubrania. Przyczyną tej zmiany okrycia jest jej przywiązanie do życia materialnego. Tak długo jak żywa istota jest przyciągana przez tą fałszywą manifestację, tak długo musi transmigrować z jednego ciała do innego. Przyczyną tego, iż raz po raz jest ona umieszczana w takich niepożądanych warunkach jest jej pragnienie panowania nad naturą materialną. Pod wpływem pragnienia materialnego, żywa istota rodzi się czasami jako półbóg, czasami jako człowiek, czasami jako zwierzę, ptak, robak, istota wodna, człowiek święty, czy też pluskwa. I dzieje się tak ciągle. I we wszystkich przypadkach, mimo iż żywa istota znajduje się pod wpływem

natury materialnej, ciągle uważa się ona za pana swojej sytuacji.

Werset ten tłumaczy, w jaki sposób dostaje się ona do różnych ciał. Przyczyną tego jest obcowanie z różnymi siłami natury materialnej. Należy zatem wznieść się ponad te trzy wiążące siły natury materialnej i osiągnąć pozycję transcendentalną. To nazywane jest świadomością Kṛṣṇy. Dopóki więc żywa istota nie osiągnie świadomości Kṛṣṇy, dopóty jej materialna świadomość będzie zmuszać ją do ciągłej zmiany ciał, gdyż od czasów niepamiętnych posiada ona pragnienia materialne. Ale taką świadomość należy zmienić. Zmianę tę spowodować może tylko słuchanie z autorytatywnych źródeł. Najlepszy przykład został podany tutaj: Arjuna słucha nauki o Bogu od Kṛṣṇy. Jeśli żywa istota podda się temu procesowi słuchania, straci w ten sposób swoje długo pielęgnowane pragnienia dominowania nad naturą materialną. I stopniowo i współmiernie do tego, jak będzie redukowała to swoje długotrwałe władcze pragnienie panowania, będzie cieszyła się coraz większym szczęściem duchowym. Wedyjska *mantra* mówi: smak wiecznego i pełnego szczęścia życia rośnie proporcjonalnie do osiąganej wiedzy o związku z Najwyższą Osobą Boga.

TEKST 23

उपद्रष्टानुमन्ता च भर्ता भोक्ता महेश्वरः ।
परमात्मेति चाप्युक्तो देहेऽस्मिन्पुरुषः परः ॥२३॥

upadraṣṭānumantā ca
bhartā bhoktā maheśvaraḥ-
paramātmeti cāpy ukto
dehe'smin puruṣaḥ paraḥ

upadraṣṭā-obserwujący; *anumantā*-przyzwalający; *ca*-również; *bhartā*-pan; *bhoktā*-najwyższy podmiot radości; *maheśvaraḥ*-Najwyższy Pan; *paramātmā*-Dusza Najwyższa; *iti*-również; *ca*-i; *api uktaḥ*-jest powiedziane; *dehe*-w tym ciele; *asmin*-to; *puruṣaḥ*-podmiot radości; *paraḥ*-transcendentalny.

TŁUMACZENIE

W ciele tym jest jednak jeszcze inny inny podmiot rodości, który jest transcendentalny. Jest nim Pan, najwyższy właściciel, który jest tam obserwatorem i przyzwalającym, i który znany jest jako Dusza Najwyższa.

ZNACZENIE

Werset ten oznajmia, że Dusza Najwyższa, która przebywa zawsze obok duszy indywidualnej, jest reprezentacją Najwyższego Pana. Nie jest On zwykłą żywą istotą. Ponieważ moniści uważają, iż jest tylko jeden znawca ciała, myślą, że nie ma różnicy pomiędzy Duszą Najwyższą i duszą indywidualną. Aby to wyjaśnić, Pan mówi, że On jest reprezentacją Paramātmy w każym ciele. Jest On różny od duszy indywidualnej. Jest On *paraḥ*, transcendentalny. Indywidualna dusza uczestniczy w czynnościach określonego pola, ale Dusza Najwyższa obecna jest tam nie jako ograniczony podmiot radości i uczestnik czynności cielesnych, lecz jako ich świadek, obserwator, zezwalający na nie i najwyższy podmiot radości. Jego imię jest Paramātmā, nie zaś *ātmā*, i jest On transcendentalny. Jest więc całkowicie zrozumiałe, że *ātmā* i Paramātmā są czymś różnym. Dusza Najwyższa (Paramātmā) ma wszędzie Swoje ręce i nogi, ale dusza indywidualna nie. I ponieważ jest On Najwyższym Panem, jest On obecny wewnątrz, aby sankcjonować pragnienia duszy indywidualnej odnośnie uciech materialnych. Bez pozwolenia Duszy Najwyższej, dusza indywidualna nie jest w stanie nic uczynić. Indywidualna dusza jest *bhakta*, czyli utrzymywana, podczas gdy On jest *bhukta*, czyli utrzymującym. Jest niezliczona liczba żywych istot i On przebywa w nich wszystkich jako przyjaciel.

W rzeczywistości indywidualna żywa istota jest wiecznie cząstką Najwyższego Pana i istnieje między nimi bliski związek przyjaźni. Jednak żywa istota posiada tendencję do odrzucania sankcji Najwyższego Pana i niezależnego działania w próbie dominowania nad wyższą naturą. I właśnie z powodu posiadania tej tendencji, nazywana jest ona marginalną energią Najwyższego Pana. Żywa istota może być usytuowana w energii materialnej albo duchowej. Dopóki jest ona uwarunkowana przez energię materialną, tak długo Najwyższy Pan, Dusza Najwyższa, towarzyszy jej zawsze jako jej przyjaciel, aby nakłonić ją do powrotu do energii duchowej. Pan zawsze pragnie zabrać ją z powrotem do energii duchowej, ale z powodu swojej niewielkiej niezależności, indywidualna żywa istota bezustannie odrzuca towarzystwo duchowego światła. Niewłaściwe korzystanie z tej niezależności jest przyczyną jej walki materialnej w uwarunkowanej naturze. Pan zawsze udziela jej instrukcji od wewnątrz i z zewnątrz. Taką Jego zewnętrzną instrukcją są nauki *Bhagavad-gīty*, a od środka usiłuje On przekonać żywą istotę, że jej działanie na polu materialnym nie prowadzi do prawdziwego szczęścia. "Po prostu porzuć je i zwróć swoją twarz ku Mnie. Wtedy będziesz szczęśliwy" - mówi On. Więc ta

inteligentna osoba, która pokłada swoją wiarę w Paramātmie, Najwyższej Osobie Boga, zaczyna robić postęp w kierunku wiecznego życia, pełnego szczęścia i wiedzy.

TEKST 24

य एवं वेत्ति पुरुषं प्रकृतिं च गुणैः सह ।
सर्वथा वर्तमानोऽपि न स भूयोऽभिजायते ॥२४॥

ya evaṁ vetti puruṣaṁ
prakṛtiṁ ca guṇaiḥ saha
sarvathā vartamāno'pi
na sa bhūyo'bhijāyate

yaḥ-każdy; *evam*-zatem; *vetti*-rozumie; *puruṣam*-żywe istoty; *prakṛtim* -naturę materialną; *ca*-i; *guṇaiḥ*-siły natury materialnej; *saha*-z; *sarvathā* -wszelkimi środkami; *vartamānaḥ*-usytuowany; *api*-pomimo; *na*-nigdy; *saḥ*-on; *bhūyaḥ*-ponownie; *abhijāyate*-rodzi się.

TŁUMACZENIE

Kto rozumie tą naukę o żywej istocie, materialnej naturze i działaniu jej sił, ten niewątpliwie osiąga wyzwolenie. Osoba taka nie rodzi się tu więcej, bez względu na jej obecną pozycję.

ZNACZENIE

Osoba, która dokładnie rozumie naturę materialną, Duszę Najwyższą i duszę indywidualną, i ich wzajemny związek, może osiągnąć wyzwolenie i przenieść się do świata duchowego. Nie musi ona rodzić się ponownie w tym świecie materialnym. Taki jest rezultat wiedzy. Celem wiedzy jest zrozumienie, iż żywa istota przypadkiem upadła w ten materialny świat. Poprzez osobisty wysiłek w towarzystwie autorytetów, osób świętych i mistrza duchowego, musi ona zrozumieć swoją pozycję i następnie przemienić swoją świadomość na świadomość duchową, czyli świadomość Kṛṣṇy. Powinna to zrobić przez zrozumienie *Bhagavad-gīty* w taki sposób, jak została ona wytłumaczona przez Osobę Boga. Wtedy z pewnością nie będzie musiała nigdy powracać do tego świata materialnego, lecz zostanie przeniesiona do świata duchowego, gdzie życie jest wieczne, pełne szczęścia i wiedzy.

TEKST 25

ध्यानेनात्मनि पश्यन्ति केचिदात्मानमात्मना ।
अन्ये साङ्ख्येन योगेन कर्मयोगेन चापरे ॥२५॥

dhyānenātmani paśyanti
kecid ātmānam ātmanā
anye sāṅkhyena yogena
karma-yogena cāpare

dhyānena-przez medytację; *ātmani*-duszę; *paśyanti*-widzą; *kecit*-jedni; *ātmānam*-Duszа Najwyższa; *ātmanā*-przez umysł; *anye*-inni; *sāṅkhyena*-przez dyskusje filozoficzne; *yogena*-przez system *yogi*; *karma-yogena*-przez czyn wolny od pragnienia zysku; *ca*-również; *apare*-inni.

TŁUMACZENIE

Niektórzy postrzegają Duszę Najwyższą przez medytację, inni przez kultywację wiedzy. A jeszcze inni poprzez czyn wolny od pragnienia zysku.

ZNACZENIE

Pan informuje Arjunę, że dusze uwarunkowane mogą zostać podzielone na dwie klasy, jeśli weźmiemy pod uwagę dążenie do samo-realizacji. Ateiści, agnostycy i sceptycy nie posiadają zdolności rozumienia duchowego. Ale są inni, którzy są pełni wiary w swoim poznawaniu życia duchowego i czyn ich wolny jest od pragnienia zysku. Ci, którzy usiłują ustanowić doktrynę monizmu, również zaliczani są do ateistów i agnostyków. Innymi słowy, tylko wielbiciele Najwyższej Osoby Boga naprawdę zdolni są do poznania duchowego. Tylko oni wiedzą, iż poza tą manifestacją materialną istnieje świat duchowy i Najwyższa Osoba Boga, który przenika wszystko jako Paramātmā, Dusza Najwyższa znajdująca się w każdej istocie, wszech-przenikający Bóg. Oczywiście są też i tacy, którzy próbują poznać Najwyższą Absolutną Prawdę przez kultywację wiedzy, i oni mogą zostać zaliczeni do drugiej klasy. Filozofowie ateiści analizują ten świat poprzez jego dwadzieścia cztery elementy, a duszę indywidualną uważają za jego dwudziesty piąty składnik. Kiedy zaczynają rozumieć, że natura duszy indywidualnej jest transcendentalna w stosunku do elementów materialnych, są również w stanie zrozumieć,

że ponad indywidualną duszą znajduje się Najwyższa Osoba Boga. Jest On dwudziestym szóstym elementem. W ten sposób stopniowo również dochodzą oni do poziomu służby oddania w świadomości Kṛṣṇy. Ci, którzy wyrzekają się owoców swojej pracy, również są doskonali w swojej postawie i mają szansę awansu do platformy służby oddania w świadomości Kṛṣṇy. Werset ten mówi również o ludziach, którzy są czyści w swojej świadomości i którzy próbują odkryć Duszę Najwyższą poprzez medytację, i kiedy odnoszą sukces, również osiągają pozycję transcendentalną. Są też i tacy, którzy usiłują zrozumieć Duszę Najwyższą przez rozwijanie wiedzy, oraz inni, którzy kultywują system *haṭha-yogi* i próbują zadowolić Najwyższą Osobę Boga dziecinnymi igraszkami.

TEKST 26

अन्ये त्वेवमजानन्तः श्रुत्वान्येभ्य उपासते ।
तेऽपि चातितरन्त्येव मृत्युं श्रुतिपरायणाः ॥२६॥

anye tv evam ajānantaḥ
śrutvānyebhya upāsate
te 'pi cātitaranty eva
mṛtyuṁ śruti-parāyaṇāḥ

anye-inni; *tu*-ale; *evam*-to; *ajānantaḥ*-bez wiedzy duchowej; *śrutvā*-przez słuchanie; *anyebhyaḥ*-od innych; *upāsate*-zaczynają wielbić; *te*-oni; *api*-również; *ca*-i; *atitaranti*-pokonują; *eva*-na pewno; *mṛtyum*-ścieżkę śmierci; *śruti-parāyaṇāḥ*-skłaniający się do procesu słuchania.

TŁUMACZENIE

Są również tacy, którzy chociaż nie bogaci w wiedzę duchową, zaczynają wielbić Najwyższą Osobę, usłyszawszy o Nim od innych. Dzięki skłonności do słuchania od autorytetów - również przekraczają ścieżkę narodzin i śmierci.

ZNACZENIE

Werset ten szczególnie odnosi się do współczesnego społeczeństwa, które praktycznie nie posiada żadnej wiedzy, jeśli chodzi o sprawy duchowe. Niektórzy mogą zdawać się być ateistami, agnostykami czy filozofami - ale w

rzeczywistości nie posiadają żadnej wiedzy o filozofii. Jeśli zaś chodzi o zwykłego człowieka, to jeśli jest on dobrą duszą, ma on szansę uczynienia postępu przez słuchanie. Ten proces słuchania jest bardzo ważny. Pan Caitanya, który głosił świadomość Kṛṣṇy we współczesnym społeczeństwie, kładł ogromny nacisk na słuchanie. Przez słuchanie ze źródeł autorytatywnych nawet zwykły człowiek może uczynić postęp, szczególnie, według Pana Caitanyi, jeśli słucha transcendentalnych wibracji Hare Kṛṣṇa, Hare Kṛṣṇa, Kṛṣṇa Kṛṣṇa, Hare Hare/ Hare Rāma, Hare Rāma, Rāma Rāma, Hare Hare. Dlatego wszyscy ludzie powinni skorzystać z tej okazji i słuchać od dusz zrealizowanych, a stopniowo będą w stanie zrozumieć wszystko. Wtedy niewątpliwie zaczną wielbić Najwyższego Pana. Pan Caitanya powiedział, że w tym wieku nikt nie musi zmieniać swojej pozycji, ale powinno się jedynie zrezygnować z wysiłku poznawania Najwyższej Prawdy poprzez rozumowanie spekulacyjne. Należy nauczyć się służyć tym, którzy posiadają wiedzę o Najwyższym Panu. Jeśli ktoś jest na tyle szczęśliwy, że przyjmuje schronienie u czystego wielbiciela, słucha od niego o samo-realizacji i naśladuje go, stopniowo sam wzniesie się do pozycji czystego wielbiciela. Werset ten szczególnie mocno poleca proces słuchania, i jest to całkowicie słuszne. Mimo iż zwykły człowiek często nie jest tak zdolny, jak tak zwani filozofowie, to jednak jego pełne wiary słuchanie od osób autorytatywnych pomoże mu wydostać się z tego świata materialnego i powrócić do Boga, z powrotem do domu.

TEKST 27

यावत्संजायते किंचित्सत्त्वं स्थावरजङ्गमम् ।
क्षेत्रक्षेत्रज्ञसंयोगात्तद्विद्धि भरतर्षभ ॥२७॥

yāvat saṁjāyate kiñcit
sattvaṁ sthāvara-jaṅgamam
kṣetra-kṣetrajña-saṁyogāt
tad viddhi bharatarṣabha

yāvat-cokolwiek; *saṁjāyate*-zdarza się; *kiñcit*-wszystko; *sattvam*-egzystencja; *sthāvara*-nieruchome; *jaṅgamam*-ruchome; *kṣetra*-ciało; *kṣetrajña*-znawca ciała; *saṁyogāt*-związek pomiędzy; *tat viddhi*-musisz to wiedzieć; *bharatarṣabha*-O wodzu Bhāratów.

TŁUMACZENIE

O wodzu Bharatów, cokolwiek widzisz w życiu, zarówno ruchome, jak i nieruchome, to jest to jedynie kombinacją pola działania ze znawcą tego pola.

ZNACZENIE

Werset ten tłumaczy zarówno naturę materialną, jak i żywą istotę, które istniały przed stworzeniem tego kosmosu. Cokolwiek zostało stworzone, jest kombinacją żywej istoty z naturą materialną. Jest wiele manifestacji, takich jak drzewa, góry, wzgórza, które się nie poruszają, i jest wiele istnień poruszających się, a wszystkie z nich są jedynie kombinacjami natury materialnej z naturą wyższą, żywą istotą. Bez działania natury wyższej, żywej istoty, nic nie może wzrastać. Zatem związek pomiędzy naturą i materią trwa wiecznie, i kombinację tę tworzy Najwyższy Pan. Dlatego też jest On kontrolerem zarówno natury wyższej, jak i niższej. Tworzy naturę materialną i zsyła w nią naturę wyższą, wskutek czego powstaje wszelkie działanie i manifestacja.

TEKST 28

समं सर्वेषु भूतेषु तिष्ठन्तं परमेश्वरम् ।
विनश्यत्स्वविनश्यन्तं यः पश्यति स पश्यति ॥२८॥

samaṁ sarveṣu bhūteṣu
tiṣṭhantaṁ parameśvaram
vinaśyatsv avinaśyantaṁ
yaḥ paśyati sa paśyati

samam-jednakowo; *sarveṣu*-we wszystkich; *bhūteṣu*-żywych istotach; *tiṣṭhantam*-przebywający; *parameśvaram*-Dusza Najwyższa; *vinaśyatsu*-w zniszczalnym; *avinaśyantam*-niezniszczalna; *yaḥ*-każdy; *paśyati*-widzi; *saḥ*-on; *paśyati*-widzi prawdziwie.

TŁUMACZENIE

Kto widzi Duszę Najwyższą towarzyszącą indywidualnej duszy we wszystkich ciałach i kto wie, że ani dusza, ani Dusza Najwyższa nigdy nie ulegają zniszczeniu - ten widzi prawdziwie.

ZNACZENIE

Każdy kto może zrozumieć trzy rzeczy - ciało, właściciela tego ciała, czyli duszę indywidualną, i przyjaciela tej indywidualnej duszy, we wzajemnym związku - ten posiada prawdziwą wiedzę. Ci, którzy nie mają związku z przyjacielem duszy, znajdują się w ignorancji. Widzą jedynie ciało i kiedy to ciało ulega zniszczeniu, myślą iż wszystko się kończy. Jednak w rzeczywistości tak nie jest. Po zniszczeniu ciała pozostaje zarówno dusza, jak i Dusza Najwyższa, które wiecznie wędrują poprzez wiele ruchomych i nieruchomych form. Słowo sanskryckie *parameśvaram* tłumaczy się czasami jako dusza indywidualna, jako że dusza jest panem ciała, a po zniszczeniu ciała przechodzi w inną formę. W ten sposób jest ona panem. Niektórzy natomiast tłumaczą to *parameśvaram* jako Dusza Najwyższa. W każdym przypadku, zarówno Dusza Najwyższa, jak i dusza indywidualna nie przestają istnieć. Nie ulegają one zniszczeniu. Kto może widzieć w ten sposób, ten widzi prawdziwie.

TEKST 29

समं पश्यन्हि सर्वत्र समवस्थितमीश्वरम् ।
न हिनस्त्यात्मनात्मानं ततो याति परां गतिम् ॥२९॥

samaṁ paśyan hi sarvatra
samavasthitam īśvaram
na hinasty ātmanātmānaṁ
tato yāti parāṁ gatiṁ

samam-jednakowo; *paśyan*-widząc; *hi*-na pewno; *sarvatra*-wszędzie; *samavasthitam*-jednakowo usytuowany; *īśvaram*-Dusza Najwyższa; *na*-nie; *hinasti*-degraduje; *ātmanā*-przez umysł; *ātmānam*-dusza; *tataḥ yāti*-osiąga; *parām*-transcendentalny; *gatim*-przeznaczenie.

TŁUMACZENIE

Kto widzi Duszę Najwyższą w każdej żywej istocie, wszędzie jednaką - temu własny umysł zguby nie przyniesie. A zatem osiąga on transcendentalne przeznaczenie.

ZNACZENIE

Przez zrozumienie, że materialna egzystencja jest jednym wielkim cierpieniem, żywa istota może wznieść się do płaszczyzny życia duchowego. Jeżeli ktoś rozumie, że Najwyższy przenika wszystko poprzez Swoją manifestację jako Paramātmā, to znaczy, jeśli może on dostrzec obecność Najwyższej Osoby Boga w każdej żywej istocie, nie ulega on degradacji, ale stopniowo wznosi się do świata duchowego. Na ogół umysł pada ofiarą procesów egoistycznych, ale kiedy zwróci się do Duszy Najwyższej, wtedy jego właściciel czyni postęp w wiedzy duchowej.

TEKST 30

प्रकृत्यैव च कर्माणि क्रियमाणानि सर्वशः ।
यः पश्यति तथात्मानमकर्तारं स पश्यति ॥३०॥

prakṛtyaiva ca karmāṇi
kriyamāṇāni sarvaśaḥ
yaḥ paśyati tathātmānam
akatāraṁ sa paśyati

prakṛtyā-natura materialna; *eva*-na pewno; *ca*-również; *karmāṇi*-czynności; *kriyamāṇāni*-zaangażowany w spełnianie; *sarvaśaḥ*-pod każdym względem; *yaḥ*-każdy, kto; *paśyati*-widzi; *tathā*-również; *ātmānam*-siebie; *akartāram*-nic nie robiący; *saḥ*-on; *paśyati*-widzi doskonale.

TŁUMACZENIE

Kto widzi, że wszelkie czynności spełniane są przez ciało, będące tworem natury materialnej, i widzi, że dusza nie czyni nic - ten widzi prawdziwie.

ZNACZENIE

Ciało to zostało stworzone przez naturę materialną pod kierunkiem Duszy Najwyższej i wszelkie działanie mające związek z tym ciałem nie jest działaniem duszy znajdującej się w jego wnętrzu. Cokolwiek ktoś robi, bez względu na to, czy są to czyny prowadzące do szczęścia czy do nieszczęścia, jest on zmuszony do tego działania przez swoją konstytucję cielesną. Dusza jednakże znajduje się poza tymi wszystkimi czynnościami cielesnymi. Ciało

to odpowiada naszym przeszłym pragnieniom. Aby spełnić te pragnienia, otrzymujemy odpowiednie ciało, które działa odpowiednio do tych pragnień. Praktycznie mówiąc, ciało to jest mechanizmem zaprojektowanym przez Najwyższego Pana, mającym spełnić nasze pragnienia. To właśnie z powodu pragnień wrzuceni zostaliśmy w te ciężkie warunki, gdzie przychodzi nam albo ciepieć, albo używać życia. Kiedy jednak żywa istota posiada rozwinięte widzenie transcendentalne, wtedy odseparowuje się od tych czynności cielesnych. Ten, kto widzi w ten sposób, ten widzi prawdziwie.

TEKST 31

यदा भूतपृथग्भावमेकस्थमनुपश्यति ।
तत एव च विस्तारं ब्रह्म संपद्यते तदा ॥३१॥

yadā bhūta-pṛthag-bhāvam
eka-stham anupaśyati
tata eva ca vistāraṁ
brahma sampadyate tadā

yadā-kiedy; *bhūta*-żywe istoty; *pṛthak-bhāvam*-oddzielne istoty; *eka-stham*-usytuowane w jednym; *anupaśyati*-próbuje patrzeć poprzez autorytety; *tataḥ eva*-następnie; *ca*-również; *vistāram*-rozprzestrzenione; *brahma*-Absolut; *sampadyate*-osiąga; *tadā*-wówczas.

TŁUMACZENIE

Kiedy mędrzec nie patrzy już dłużej na żywe istoty jako różne, bowiem tylko z powodu ciał swoich zdają się być takimi, wtedy realizuje on koncepcję Brahmana - i widzi, że istoty te rozprzestrzenione są wszędzie.

ZNACZENIE

Kto widzi, że przyczyną różnych ciał żywych istot są różne pragnienia duszy indywidualnej i że ciała te nie należą właściwie do samej duszy, ten widzi prawdziwie. W życiu materialnym widzimy, iż ktoś jest półbogiem, istotą ludzką, psem, kotem, etc. Jest to wizja materialna, wizja nieprawdziwa. Przyczyną takiego materialnego zróżnicowania jest materialna koncepcja życia. Po opuszczeniu ciał materialnych wszystkie dusze są takie same, ale w kontakcie z naturą materialną otrzymują one ciała różnego typu. Kiedy ktoś to

zrozumie, osiąga wtedy widzenie duchowe. W ten sposób uwolniwszy się od takiego rozróżniania ludzi, zwierząt, istot dużych, małych, etc., oczyszcza on swoją świadomość i jest zdolny do rozwinięcia świadomości Kṛṣṇy w swojej tożsamości duchowej. W jaki sposób widzi on wtedy wszystko, tłumaczy werset następny.

TEKST 32

अनादित्वान्निर्गुणत्वात्परमात्मायमव्ययः ।
शरीरस्थोऽपि कौन्तेय न करोति न लिप्यते ॥३२॥

anāditvān nirguṇatvāt
paramātmāyam avyayaḥ
śarīra-stho'pi kaunteya
na karoti na lipyate

anāditvāt-dzięki wieczności; *nirguṇatvāt*-dzięki temu, że jest transcendentalna; *param*-poza naturą materialną; *ātmā*-dusza; *ayam*-ta; *avyayaḥ*-niewyczerpana; *śarīra-sthaḥ-api*-chociaż przebywając w ciele; *kaunteya*-O synu Kuntī; *na karoti*-nigdy nie robi niczego; *na lipyate*-ani nie jest uwikłana.

TŁUMACZENIE

Posiadając taką wizję wieczności może dostrzec on, iż dusza jest transcendentalna, wieczna i poza siłami natury materialnej. Pomimo kontaktu z ciałem materialnym, O Arjuno, dusza nigdy nie wykonuje żadnej pracy ani przez żadną pracę nie zostaje uwikłana.

ZNACZENIE

Żywa istota zdaje się rodzić, ponieważ rodzi się jej ciało materialne, ale w rzeczywistości jest ona wieczna. Nie rodzi się ona i pomimo tego, że przebywa w ciele materialnym, jest transcendentalna i wieczna. Nie może więc ulec zniszczeniu. Z natury jest ona pełna szczęścia. Nie angażuje się w żadne czynności materialne. Zatem czynności spełniane przez kontakt z ciałem materialnym nie wiążą jej.

TEKST 33

यथा सर्वगतं सौक्ष्म्यादाकाशं नोपलिप्यते ।
सर्वत्रावस्थितो देहे तथात्मा नोपलिप्यते ॥३३॥

yathā sarva-gataṁ saukṣmyād
ākāśaṁ nopalipyate
sarvatrāvasthito dehe
tathātmā nopalipyate

yathā-jak; *sarva-gatam*-wszech-przenikająca; *saukṣmyāt*-dzięki swojej subtelności; *ākāśam*-niebo; *na*-nigdy; *upalipyate*-miesza się; *sarvatra*-wszędzie; *avasthitaḥ*-usytuowany; *dehe*-w ciele; *tathā*-taka; *ātmā*-dusza; *na*-nigdy; *upalipyate*-miesza się.

TŁUMACZENIE

Niebo, dzięki swojej subtelnej naturze, nie miesza się z niczym, mimo iż przenika wszystko. Podobnie, dusza usytuowana w wizji Brahmana nie wiąże się z ciałem, chociaż przebywa wewnątrz tego ciała.

ZNACZENIE

Powietrze przenika wodę, błoto, łajno i wszystko inne, jednakże nie miesza się z niczym. Podobnie żywa istota, mimo iż przebywa w różnych ciałach, to dzięki swojej subtelnej naturze, nigdy nie wiąże się z nimi. Dlatego nie można zobaczyć oczami materialnymi, w jaki sposób żywa istota przebywa w ciele i w jaki sposób opuszcza to ciało po jego unicestwieniu. Żaden naukowiec nie jest w stanie tego stwierdzić.

TEKST 34

यथा प्रकाशयत्येकः कृत्स्नं लोकमिमं रविः ।
क्षेत्रं क्षेत्री तथा कृत्स्नं प्रकाशयति भारत ॥३४॥

yathā prakāśayaty ekaḥ
kṛtsnaṁ lokam imaṁ raviḥ
kṣetraṁ kṣetrī tathā kṛtsnaṁ
prakāśayati bhārata

yathā-tak, jak; *prakāśyati*-oświetla; *ekaḥ*-jedno; *kṛtsnam*-cały; *lokam*-wszechświat; *imam*-to; *raviḥ*-słońce; *kṣetram*-to ciało; *kṣetrī*-dusza; *tathā*-podobnie; *kṛtsnam*-wszystko; *prakāśyati*-oświetla; *bhārata*-O potomku Bharaty.

TŁUMACZENIE

O synu Bharaty, tak jak jedno słońce oświetla cały ten wszechświat, tak żywa istota, jedna wewnątrz ciała, oświetla je całe świadomością.

ZNACZENIE

Są różne teorie odnośnie świadomości. *Bhagavad-gītā* podaje przykład słońca i światła słonecznego. Tak jak słońce, usytuowane w jednym miejscu, oświetla cały wszechświat, tak i maleńka cząstka duszy, mimo iż usytuowana w sercu tego ciała, oświetla je całe świadomością. A więc świadomość jest dowodem na obecność duszy, tak jak blask słoneczny czy światło wskazuje na obecność słońca. Kiedy dusza obecna jest w ciele, całe ciało przenika świadomość, a skoro tylko je opuszcza, zostaje ono pozbawione świadomości. Każdy inteligentny człowiek może to zrozumieć bez trudu. Zatem świadomość nie jest produktem kombinacji elementów materialnych. Jest ona symptomem żywej istoty. Świadomość żywej istoty, mimo iż jakościowo taka sama jak świadomość najwyższa, nie jest jednak najwyższą świadomością - ponieważ świadomość określonego ciała nie jest obecna w innym ciele. Natomiast Dusza Najwyższa, znajdująca się w każdym ciele jako przyjaciel duszy indywidualnej, jest świadoma wszystkich ciał. Na tym polega różnica pomiędzy świadomością najwyższą i świadomością indywidualną.

TEKST 35

क्षेत्रक्षेत्रज्ञयोरेवमन्तरं ज्ञानचक्षुषा ।
भूतप्रकृतिमोक्षं च ये विदुर्यान्ति ते परम् ॥३५॥

kṣetra-kṣetrajñayor evam
antaraṁ jñāna-cakṣuṣā
bhūta-prakṛti-mokṣaṁ ca
ye vidur yānti te param

kṣetra-ciało; *kṣetrajñayoḥ*-właściciela ciała; *evam*-to; *antaram*-różnica; *jñāna-cakṣuṣā*-wzrokiem wiedzy; *bhūta*-żywa istota; *prakṛti*-natura mate-

rialna; *mokṣam*-wyzwolenie; *ca*-również; *ye*-ten, kto; *viduḥ*-wie; *yānti*-osiąga; *te*-oni; *param*-Najwyższy.

TŁUMACZENIE

Kto jest świadom różnicy pomiędzy ciałem i właścicielem tego ciała i jest w stanie zrozumieć proces wyzwolenia się z tej niewoli, ten również, Arjuno, osiąga najwyższy cel.

ZNACZENIE

Znaczenie tego trzynastego rozdziału jest takie, że należy poznać różnicę pomiędzy ciałem, właścicielem tego ciała i Duszą Najwyższą. Osoba wierząca powinna najpierw w dobrym towarzystwie słuchać o Bogu, aby w ten sposób stopniowo uczynić postęp. Jeśli ktoś przyjmuje mistrza duchowego, może on nauczyć się rozróżniać ducha od materii, co jest odskocznią do dalszej realizacji duchowej. Mistrz duchowy, poprzez swoje instrukcje, uczy swoich studentów, jak uwolnić się od materialnej koncepcji życia (tak jak Kṛṣṇa nauczając Arjunę, poprzez przekazanie mu *Bhagavad-gīty*, stara się uwolnić go od materialistycznych rozważań).

Można więc zrozumieć, że to ciało jest materią; można to stwierdzić analizując jego dwadzieścia cztery elementy. Jest ono manifestacją wulgarną. Manifestacją subtelną jest umysł i efekty psychologiczne. A symptomem życia jest wzajemne oddziaływanie tych cech. Ponad tym wszystkim jest jeszcze dusza i Dusza Najwyższa, które nie są tym samym. Świat materialny działa przez połączenie duszy i dwudziestu czterech elementów materialnych. Kto jest w stanie zrozumieć konstytucję całej tej manifestacji materialnej i to połączenie duszy z elementami materialnymi, jak również pozycję Duszy Najwyższej, ten staje się zdolnym do przeniesienia się w świat duchowy. Należy w pełni zrozumieć ten rozdział korzystając z pomocy mistrza duchowego, a jego tematy rozważyć i zrealizować.

W ten sposób kończą się wyjaśnienia Bhaktivedanty do trzynastego rozdz. Śrīmad-Bhagavad-gīty, *traktującego o Naturze, podmiocie radości i świadomości.*

ROZDZIAŁ XIV

Trzy Siły Natury Materialnej

TEKST 1

श्रीभगवानुवाच ।
परं भूयः प्रवक्ष्यामि ज्ञानानां ज्ञानमुत्तमम् ।
यज्ज्ञात्वा मुनयः सर्वे परां सिद्धिमितो गताः ॥ १ ॥

śrī bhagavān uvāca
paraṁ bhūyaḥ pravakṣyāmi
jñānānāṁ jñānam uttamam
yaj jñātvā munayaḥ sarve
parāṁ siddhim ito gatāḥ

śrī bhagavān uvāca-Najwyższa Osoba Boga rzekł; *param*-transcendentalny; *bhūyaḥ*-znowu; *pravakṣyāmi*-będę mówił; *jñānānām*-o wiedzy; *jñānam*-wiedza; *uttamam*-najwyższa; *yat*-która; *jñātvā*-znając; *munayaḥ* -mędrcy; *sarve*-wszyscy; *parām*-transcendentalna; *siddhim*-doskonałość; *itaḥ* -z tego świata; *gatāḥ*-osiągają.

TŁUMACZENIE

Błogosławiony Pan rzekł: Jeszcze raz wyjawię ci tą mądrość najwyższą, wiedzę najprzedniejszą spośród wszelkiej wiedzy, albowiem poznawszy ją, wszyscy mędrcy osiągnęli najwyższą doskonałość.

ZNACZENIE

Od rozdziału siódmego do końca rozdziału dwunastego Śrī Kṛṣṇa szczegółowo objawia Absolutną Prawdę, Najwyższą Osobę Boga. W tym rozdziale Najwyższy Pan kontynuuje proces oświecania Arjuny. Jeśli ktoś zrozumie ten rozdział poprzez filozoficzne spekulacje, to dojdzie on do zrozumienia służby oddania. Rozdział trzynasty wyraźnie tłumaczy, iż przez pokorne rozwijanie wiedzy można uwolnić się z sideł tego materialnego świata. Wyjaśnia on również, że przyczyną niewoli żywej istoty w tym świecie materialnym jest jej związek z siłami natury materialnej. Teraz zaś Najwyższa Osoba tłumaczy, czym są siły natury materialnej, na czym polega ich działanie, w jaki sposób związują one żywą istotę i w jaki sposób wyzwalają. Według orzeczenia Najwyższego Pana, wiedza wyjaśniona w tym rozdz. jest wyższa od tej, która podana została dotychczas w rozdziałach wcześniejszych. To właśnie dzięki zrozumieniu tej wiedzy, różni wielcy mędrcy osiągnęli doskonałość i przenieśli się do świata duchowego. Teraz Pan tłumaczy tą samą wiedzę dokładniej. Jest to wiedza o wiele wyższa od wszystkich innych procesów wiedzy wytłumaczonych do tej pory. Poznawszy ją, wielu osiągnęło doskonałość. Należy więc oczekiwać, że każdy, kto zrozumie ten rozdz. czternasty, osiągnie doskonałość.

TEKST 2

इदं ज्ञानमुपाश्रित्य मम साधर्म्यमागताः ।
सर्गेऽपि नोपजायन्ते प्रलये न व्यथन्ति च ॥ २ ॥

idaṁ jñānam upāśritya
mama sādharmyam āgatāḥ
sarge'pi nopajāyante
pralaye na vyathanti ca

idam-to; *jñānam*-wiedza; *upāśritya*-przyjąwszy schronienie; *mama*-Moja; *sādharmyam*-natura; *āgatāḥ*-osiąga; *sarge api*-nawet w czasie stworzenia; *na*-nigdy; *upajāyante*-przychodzi; *pralaye*-podczas unicestwienia; *na*-ani nie; *vyathanti*-niepokojony; *ca*-również.

TŁUMACZENIE

Przez umocnienie się w tej wiedzy można osiągnąć transcendentalną naturę, podobną Mojej własnej. Osoba utwierdzona w ten sposób nie rodzi się już więcej, kiedy światy powstają, nie będąc też niepokojoną w czasie ich zaniku.

ZNACZENIE

Osoba, która zdobyła doskonałą wiedzę transcendentalną, wyzwoliwszy się tym samym z koła narodzin i śmierci, osiąga jakościową równość z Najwyższą Osobą Boga. Nie traci jednakże swojej tożsamości jako dusza indywidualna. Literatura wedyjska informuje, że dusze wyzwolone, które osiągnęły transcendentalne planety w niebie duchowym, zawsze oglądają lotosowe stopy Najwyższego Pana, pełniąc transcendentalną służbę miłości dla Niego. Więc nawet po wyzwoleniu wielbiciele Pana nie tracą swojej indywidualnej tożsamości.

Na ogół każda wiedza, którą otrzymujemy w tym materialnym świecie, jest zanieczyszczona przez trzy siły natury materialnej. Lecz istnieje też wiedza inna, wolna od tego skażenia, która nazywana jest wiedzą transcendentalną. Kto utwierdzony jest w tej wiedzy, ten znajduje się na tej samej platformie, co Najwyższa Osoba Boga. Ci, którzy nie mają żadnej wiedzy o niebie duchowym utrzymują, że po uwolnieniu się od materialnych czynności tej materialnej formy, duchowa tożsamość traci formę i indywidualność. Jednakże, tak jak w tym świecie istnieje materialna różnorodność, podobnie różnorodność istnieje też w świecie duchowym. Osoby o ubogim zasobie wiedzy uważają, że egzystencja duchowa jest przeciwieństwem różnorodności materialnej. W rzeczywistości jednak, w świecie duchowym wszystko ma formę duchową. Również duchowe są tamtejsze zajęcia, które nazywane są służbę oddania. Istnieje tam nieskażona atmosfera i wszyscy są równi jakościowo z Najwyższym Panem. Aby zdobyć taką wiedzę, należy rozwinąć w sobie wszystkie cechy duchowe. Kto zatem rozwija te cechy duchowe, ten nie jest poruszany przez stworzenie czy zniszczenie tego świata materialnego.

TEKST 3

मम योनिर्महद्ब्रह्म तस्मिन्गर्भं दधाम्यहम् ।
संभवः सर्वभूतानां ततो भवति भारत ॥ ३ ॥

mama yonir mahad-brahma
tasmin garbhaṁ dadhāmy aham
sambhavaḥ sarva-bhūtānāṁ
tato bhavati bhārata

mama-Mój; *yoniḥ*-źródło narodzin; *mahat*-cały byt materialny; *brahma*-najwyższy; *tasmin*-w tym; *garbham*-płodność; *dadhāmi*-stwarzam; *aham*-Ja; *sambhavaḥ*-możliwość; *sarva-bhūtānām*-spośród wszystkich żywych istot; *tataḥ*-następnie; *bhavati*-staje się; *bhārata*-O synu Bharaty.

TŁUMACZENIE

Cała manifestacja materialna, nazywana Brahmanem, jest źródłem narodzin. I jest to ten Brahman, którego Ja zapładniam, umożliwiając tym samym narodziny wszystkim żywym istotom, O synu Bharaty.

ZNACZENIE

Jest to wytłumaczenie tego świata: przyczyną wszystkiego, co ma tutaj miejsce jest kombinacja *kṣetra* i *kṣetrajña*, ciała i duszy. Połączenie to jest możliwe dzięki Samemu Najwyższemu Panu. *Mahat-tattva* jest główną przyczyną całej manifestacji kosmicznej, a ponieważ całą substancją tej manifestacji są trzy siły natury materialnej, jest ona czasami nazywana Brahmanem. Najwyższa Osoba Boga zapładnia tą całą substancję i w ten sposób powstaje niezliczona ilość wszechświatów. Substancja ta, *mahat-tattva*, opisana jest w literaturze wedyjskiej jako Brahman: *tasmād etad brahma nāma-rūpam annaṁ ca jāyate*. Najwyższa Osoba impregnuje tego Brahmana nasieniem żywych istot. Dwadzieścia cztery elementy, zaczynając od ziemi, wody, ognia i powietrza, wszystkie są energią materialną, nazywaną *Mahā-brahmanem*, czyli wielkim Brahmanem, naturą materialną. Jak zostało to wyjaśnione w rozdz. siódmym, poza tą naturą, jest jeszcze inna, wyższa natura - żywa istota. Z woli Najwyższej Osoby Boga natura materialna została połączona z naturą wyższą. I od tego czasu z tej natury materialnej rodzą się wszystkie żywe istoty.

Skorpion składa swoje jajka w ryżu, dlatego czasami mówi się, iż skorpion rodzi się z ryżu. Lecz to nie ryż jest przyczyną narodzin skorpiona. W rzeczywistości jaja zostały złożone przez matkę. Podobnie też i natura materialna nie jest przyczyną narodzin żywych istot. Nasienia dostarcza Najwyższa Osoba Boga, a istoty te tylko wydają się być produktami natury

materialnej. Wszystkie one otrzymują różnorodne ciała stworzone przez naturę materialną, odpowiadające ich przeszłym czynom. W zależności od swojego przeszłego postępowania mogą one doznawać radości lub cierpienia. Tak więc to Pan jest przyczyną wszystkich przejawień żywych istot w tym świecie materialnym.

TEKST 4

सर्वयोनिषु कौन्तेय मूर्तयः संभवन्ति याः ।
तासां ब्रह्म महद्योनिरहं बीजप्रदः पिता ॥ ४ ॥

sarva-yoniṣu kaunteya
mūrtayaḥ sambhavanti yāḥ
tāsāṁ brahma mahad yonir
ahaṁ bīja-pradaḥ pitā

sarva-yoniṣu-we wszystkich gatunkach życia; *kaunteya*-O synu Kuntī; *mūrtayaḥ*-formy; *sambhavanti*-tak jak się pojawiają; *yāḥ*-które; *tāsām*-wszystkie z nich; *brahma*-najwyższy; *mahat yoniḥ*-źródło narodzin w substancji materialnej; *aham*-Ja sam; *bīja-pradaḥ*-dostarczający nasienia; *pitā*-ojciec.

TŁUMACZENIE

Należy wiedzieć, O synu Kuntī, że wszystkie gatunki mogą zaistnieć przez narodziny w tej materialnej naturze, i że Ja jestem ojcem dostarczającym nasienia.

ZNACZENIE

Werset ten mówi wyraźnie, iż Najwyższa Osoba Boga, Kṛṣṇa, jest pierwotnym ojcem wszystkich żywych istot. Żywe istoty są połączeniem natury materialnej z naturą duchową. Takie istoty przebywają nie tylko na tej planecie, ale i na każdej innej, nawet na najwyższej, gdzie mieszka Brahmā. Żywe istoty znajdują się wszędzie, wewnątrz ziemi, a nawet w wodzie i ogniu. Przyczyną tych wszystkich przejawień jest matka, natura materialna, i Kṛṣṇa, dostarczający nasienia ojciec. Wyjaśnienie tego jest takie, że żywe istoty, zaszczepione w naturę materialną, wyłaniają się i kształtują w czasie stworzenia odpowiednio do swoich przeszłych czynów.

TEKST 5

सत्त्वं रजस्तम इति गुणाः प्रकृतिसंभवाः ।
निबध्नन्ति महाबाहो देहे देहिनमव्ययम् ॥ ५ ॥

sattvaṁ rajas tama iti
guṇāḥ prakṛti-sambhavāḥ
nibadhnanti mahā-bāho
dehe dehinam avyayam

sattvam-guṇa dobroci (jedna z sił natury materialnej); *rajaḥ-guṇa* pasji; *tamaḥ-guṇa* ignorancji; *iti*-w ten sposób; *guṇāḥ*-cechy, jakości; *prakṛti*-natura materialna; *sambhavāḥ*-wyprodukowana z; *nibadhnanti*-uwarunkowują; *mahā-bāho*-O potężny; *dehe*-w tym ciele; *dehinam*-żywa istota; *avyayam*-wieczna.

TŁUMACZENIE

Trzy siły składają się na naturę materialną: dobroć, pasja i ignorancja. To przez te siły - wchodząc w kontakt z naturą - zostaje uwarunkowana żywa istota.

ZNACZENIE

Żywa istota, jako że jest transcendentalna, nie ma nic wspólnego z tą materialną naturę. Jednakowoż, będąc uwarunkowaną w tym świecie materialnym, działa pod wpływem trzech sił natury. Żywe istoty - mające różne rodzaje ciał - znajdujące się pod wpływem różnych cech natury materialnej, skłonne są do działania zgodnie z tą naturą. I to właśnie jest przyczyną różnych odmian doświadczanego przez nie szczęścia i nieszczęścia.

TEKST 6

तत्र सत्त्वं निर्मलत्वात्प्रकाशकमनामयम् ।
सुखसङ्गेन बध्नाति ज्ञानसङ्गेन चानघ ॥ ६ ॥

tatra sattvaṁ nirmalatvāt
prakāśakam anāmayam
sukha-saṅgena badhnāti
jñāna-saṅgena cānagha

tatra-według tego; *sattvam-guṇa* dobroci; *nirmalatvāt*-będąc najczystszą w tym świecie materialnym; *prakāśakam*-oświecająca; *anāmayam*-wolny od jakichkolwiek skutków grzechów; *sukha*-szczęście; *saṅgena*-związek; *badhnāti*-uwarunkowuje; *jñāna*-wiedza; *saṅgena*-związek; *ca*-również; *anagha*-O bezgrzeszny.

TŁUMACZENIE

O bezgrzeszny, guṇa dobroci - będąc czystszą od innych - oświeca i uwalnia od następstw grzechów. Ci, którzy znajdują się pod jej wpływem, rozwijają wiedzę, ale zostają uwarunkowani przez koncepcję szczęścia.

ZNACZENIE

Są różne typy żywych istot uwarunkowanych przez naturę materialną. Ktoś jest szczęśliwy, ktoś inny jest bardzo aktywny, a jeszcze ktoś inny bezradny. Te wszystkie typy objawów psychologicznych są podstawą uwarunkowanej pozycji żywej istoty w przyrodzie. Ten rozdz. *Bhagavad-gīty* tłumaczy różne rodzaje uwarunkowań. Najpierw rozważana jest *guṇa* dobroci. Efektem rozwijania cechy dobroci w tym świecie materialnym jest osiągnięcie mądrości większej niż ta, którą posiadają osoby uwarunkowane w inny sposób. Na człowieka w *guṇie* dobroci nie oddziaływują tak bardzo nieszczęścia materialne i dąży on do postępu w wiedzy materialnej. Reprezentacyjnym typem takiego człowieka jest *brāhmaṇa* (*bramin*), który powinien być usytuowany w *guṇie* dobroci. Uczucie szczęścia odczuwane przez tego rodzaju ludzi spowodowane jest tym, że w *guṇie* dobroci jest się bardziej lub mniej wolnym od następstw grzechów. Literatura wedyjska mówi, że *guṇa* dobroci oznacza większą wiedzę i większe odczucie szczęścia.

Ale zła strona tego jest taka, że kiedy żywa istota jest pod wpływem tej *guṇy*, to ma ona skłonność do uważania się za zaawansowaną w wiedzy i lepszą od innych. I w ten sposób jest ona uwarunkowana. Najlepszym przykładem są naukowcy i filozofowie: każdy dumny jest ze swojej wiedzy i ponieważ na ogół polepszają oni swoje warunki bytowe, odczuwają pewien rodzaj materialnego szczęścia. Przez to odczucie wyższego szczęścia w życiu uwarunkowanym zostają oni związani *guṇą* dobroci. Wskutek tego pociąga ich działanie w tej *guṇie*. I tak długo jak znajdują się pod urokiem tego rodzaju pracy, tak długo muszą przyjmować pewne typy ciał odpowiadające tej sile natury. W takiej sytuacji nie mają szansy na wyzwolenie, czyli przeniesienie się do świata duchowego. Ktoś może wielokrotnie być filozofem, naukowcem albo poetą i wciąż na nowo być uwikłanym w ten sam proces narodzin i

śmierci. Ale z powodu złudzenia pod wpływem energii materialnej ten rodzaj życia uważany jest za przyjemny.

TEKST 7

रजो रागात्मकं विद्धि तृष्णासङ्गसमुद्भवम् ।
तन्निबध्नाति कौन्तेय कर्मसङ्गेन देहिनम् ॥ ७ ॥

rajo rāgātmakaṁ viddhi
tṛṣṇā-saṅga-samudbhavam
tan nibadhnāti kaunteya
karma-saṅgena dehinam

rajaḥ-guṇa pasji; *rāga-ātmakam*-zrodzona z pragnienia, czyli żądzy; *viddhi*-znać; *tṛṣṇā*-pragnienie; *saṅga*-towarzystwo; *samudbhavam*-powstały z; *tat*-to; *nibadhnāti*-jest związany; *kaunteya*-O synu Kuntī; *karma-saṅgena*-przywiązanie do czynu przynoszącego owoce; *dehinam*-wcielonego.

TŁUMACZENIE

Guṇa pasji rodzi się z nieograniczonych pożądań i pragnień, O synu Kuntī, i z tego powodu przywiązuje do materialnych czynności przynoszących zyski.

ZNACZENIE

Guṇa pasji charakteryzuje się wzajemnym pociągiem kobiety i mężczyzny. Kobieta przyciągana jest przez mężczyznę, mężczyzna przyciągany jest przez kobietę. To nazywa się *guṇą* pasji. I kiedy *guṇa* ta wzrasta, rozwija się żądza przyjemności materialnych, czyli pragnienie zadowalania zmysłów. Dla takiego zadowalania zmysłów, człowiek będący pod wpływem *guṇy* pasji pragnie szacunku społecznego czy narodowego, chce mieć szczęśliwą rodzinę, dzieci, żonę, dom, etc. Są to rezultaty *guṇy* pasji. Tak długo, jak ktoś ubiega się o te rzeczy, tak długo musi bardzo ciężko pracować. Dlatego przywiązuje się do owoców swojej pracy i w ten sposób praca ta wiąże go. Musi pracować po to, aby zadowolić żonę, dzieci i społeczeństwo, i utrzymać swój prestiż. Zatem cały materialny świat znajduje się mniej lub bardziej pod wpływem *guṇy* pasji. Według kryteriów tej *guṇy*, współczesna cywilizacja jest uważana za bardzo zaawansowaną. W przeszłości zaś cywilizację uważano za bardzo

zaawansowaną, jeśli była w *guṇie* dobroci. Jeśli nie ma wyzwolenia dla tych, którzy są w *guṇie* dobroci, to cóż dopiero mówić o tych uwikłanych w *guṇę* pasji?

TEKST 8

तमस्त्वज्ञानजं विद्धि मोहनं सर्वदेहिनाम् ।
प्रमादालस्यनिद्राभिस्तन्निबध्नाति भारत ॥ ८ ॥

tamas tv ajñāna-jaṁ viddhi
mohanaṁ sarva-dehināṁ
pramādālasya-nidrābhis
tan nibadhnāti bhārata

tamaḥ-guṇa ignorancji; *tu*-ale; *ajñāna-jam*-rezultat ignorancji; *viddhi*-wiedząc; *mohanam*-złudzenie; *sarva-dehinām*-wszystkich wcielonych istot; *pramāda*-szaleństwo; *ālasya*-lenistwo; *nidrābhiḥ*-senność; *tat*-to; *nibadhnāti* -wiąże; *bhārata*-O synu Bharaty.

TŁUMACZENIE

Guṇa ignorancji, O synu Bharaty, jest przyczyną złudzenia wszystkich żywych istot. A rezultatem jej jest szaleństwo, lenistwo i ospałość, które ograniczają uwarunkowaną duszę.

ZNACZENIE

W wersecie tym duże znaczenie ma specyficzne zastosowanie słowa *tu*. Oznacza to, że *guṇa* ignorancji jest cechą właściwą dla wcielonej duszy. *Guṇa* ignorancji jest przeciwieństwem *guṇy* dobroci. W *guṇie* dobroci, przez kultywowanie wiedzy, można zrozumieć prawdziwą postać rzeczy, lecz *guṇa* ignorancji jest jej całkowitym zaprzeczeniem. Każdy zauroczony *guṇą* ignorancji jest szaleńcem, a szaleniec nie jest w stanie zrozumieć, co jest czym. Zamiast robić postęp, ulega degradacji. Definicja *guṇy* ignorancji podana została w literaturze wedyjskiej: pod wpływem ignorancji nie można zrozumieć rzeczy takimi, jakimi są naprawdę. Np. każdy wie, że jego dziadek zmarł, zatem on też umrze - człowiek bowiem jest śmiertelny. Umrą również jego dzieci. Więc śmierć jest czymś pewnym. Jednakowoż ludzie w szaleńczy sposób gromadzą pieniądze i pracują bardzo ciężko dniami i nocami, nie

dbając o wieczną duszę. Jest to oczywisty przejaw szaleństwa. W tym swoim obłędzie nie kwapią się, wręcz się ociągają ze zrobieniem jakiegokolwiek postępu w duchowym rozumieniu. Tacy ludzie są bardzo leniwi. Kiedy zapraszani są tam, gdzie mogą zdobyć jakąś wiedzę duchową, nie są bardzo zainteresowani. Nie są nawet tak aktywni, jak ludzie kontrolowani przez *guṇę* pasji. Więc innym symptomem człowieka osadzonego w *guṇie* ignorancji jest to, że śpi on więcej, niż jest to konieczne. Sześć godzin snu jest wystarczającą ilością, ale człowiek w *guṇie* ignorancji śpi przynajmniej dziesięć albo dwanaście godzin dziennie. Człowiek taki zdaje się być zawsze przygnębionym i ma skłonności do intoksykowania się i snu. Są to objawy osoby uwarunkowanej przez *gunę* ignorancji.

TEKST 9

सत्वं सुखे संजयति रजः कर्मणि भारत ।
ज्ञानमावृत्य तु तमः प्रमादे संजयत्युत ॥ ९ ॥

sattvaṁ sukhe sañjayati
rajaḥ karmaṇi bhārata
jñānam āvṛtya tu tamaḥ
pramāde sañjayaty uta

sattvam-guṇa dobroci; *sukhe*-w szczęściu; *sañjayati*-rozwija; *rajaḥ-guṇa* pasji; *karmaṇi*-owoce czynu; *bhārata*-O synu Bharaty; *jñānam*-wiedza; *āvṛtya*-przykrywając; *tu*-ale; *tamaḥ-guṇa* ignorancji; *pramāde*-w głupocie; *sañjayati*-rozwija; *uta*-jest powiedziane.

TŁUMACZENIE

Guṇa dobroci przywiązuje do szczęścia, pasja do gromadzenia owocu czynu. Ignorancja zaś do szaleństwa i głupoty.

ZNACZENIE

Osoba kontrolowana przez *guṇę* dobroci jest zadowolona ze swojej pracy, czy też zajęcia intelektualnego; przykładem może być filozof czy naukowiec zajmujący się określoną dziedziną wiedzy i czerpiący z tego przyjemność. Człowiek w *guṇie* dobroci i pasji może być zaangażowany w jakąś działalność przynoszącą korzyści; posiada tyle ile może i wydaje to na dobre cele.

Czasami próbuje otwierać szpitale, wspomaga jakieś instytucje dobroczynne, etc. Takie są oznaki osoby będącej pod wpływem *guṇy* pasji. Natomiast *guṇa* ignorancji zakrywa wiedzę. Wszystko cokolwiek robi osoba w *gunie* ignorancji nie jest dobre ani dla niej samej, ani dla innych.

TEKST 10

रजस्तमश्चाभिभूय सत्त्वं भवति भारत ।
रजः सत्त्वं तमश्चैव तमः सत्त्वं रजस्तथा ॥१०॥

rajas tamaś cābhibhūya
sattvaṁ bhavati bhārata
rajaḥ sattvaṁ tamaś caiva
tamaḥ sattvaṁ rajas tathā

rajaḥ-guṇa pasji; *tamaḥ-guṇa* ignorancji; *ca*-również; *abhibhūya*-również przewyższając; *sattvam-guṇa* dobroci; *bhavati*-nabiera znaczenia; *bhārata*-O synu Bharaty; *rajaḥ-guṇa* pasji; *sattvam-guṇa* dobroci; *tamaḥ-guṇa* ignorancji; *ca*-również; *eva*-podobnie; *tamaḥ-guṇa* ignorancji; *sattvam -guṇa* dobroci; *rajaḥ-guṇa* pasji; *tathā*-jak w tym.

TŁUMACZENIE

Czasami znaczenia nabiera guṇa pasji, pokonując guṇę dobroci. Czasami dobroć pokonuje pasję. A innym razem, O synu Bharaty, guṇa ignorancji pokonuje i dobroć i pasję. W ten sposób zawsze istnieje między nimi współzawodnictwo o przewagę.

ZNACZENIE

Guṇa pasji zaczyna dominować wtedy, kiedy pokonane zostają *guṇy* dobroci i ignorancji. Kiedy wybija się *guṇa* dobroci, pokonuje wtedy pasję i ignorancję. A kiedy wzrasta *guṇa* ignorancji, pokonuje ona dobroć i pasję. To współzawodnictwo między nimi trwa nieprzerwanie. Zatem ten, kto jest rzeczywiście zdecydowany zrobić postęp w świadomości Kṛṣṇy, musi zapanować nad tymi trzema *guṇami*. Przewaga którejś z *guṇ* natury przejawia się w naszym postępowaniu, czynnościach, jedzeniu, etc. Wszystko to zostanie wytłumaczone w następnych rozdziałach. Ale jeśli ktoś chce, może przez praktykę rozwinąć *guṇę* dobroci i w ten sposób pokonać *guṇę* ignorancji i

pasji. Podobnie można rozwinąć *gunę* pasji i pokonać dobroć i ignorancję, czy też rozwinąć *guṇę* ignorancji, pokonując pasję i dobroć. Mimo iż istnieją te trzy wiążące siły natury materialnej, to jeśli ktoś jest zdeterminowany, może zostać pobłogosławiony *guṇą* dobroci. A przekraczając ją może dojść do czystej dobroci, która nazywana jest stanem *vāsudeva*, stanem, w którym można zrozumieć naukę Boga. To, pod wpływem jakiej *guṇy* natury znajduje się dana osoba, można rozpoznać po manifestowanych przez nią czynnościach.

TEKST 11

सर्वद्वारेषु देहेऽस्मिन्प्रकाश उपजायते ।
ज्ञानं यदा तदा विद्याद्विवृद्धं सत्त्वमित्युत ॥ ११ ॥

sarva-dvāreṣu dehe'smin
prakāśa upajāyate
jñānaṁ yadā tadā vidyād
vivṛddhaṁ sattvam iti uta

sarva-dvāreṣu-wszystkie bramy; *dehe asmin*-w ciele; *prakāśaḥ*-oświecenie; *upajāyate*-rozwija; *jñānam*-wiedza; *yadā*-kiedy; *tadā*-wówczas; *vidyāt*-musi wiedzieć; *vivṛddham*-zwiększona; *sattvam-guṇa* dobroci; *iti*-w ten sposób; *uta*-jest powiedziane.

TŁUMACZENIE

Guṇa dobroci przejawia się i doświadczyć jej można, kiedy wszystkie bramy ciała prześwietlone są wiedzą.

ZNACZENIE

Jest dziewięć bram w ciele: dwoje oczu, dwoje uszu, dwa nozdrza, narządy rozrodcze i odbytnica. Kiedy symptomy dobroci przejawiają się w każdej "bramie" ciała, to jest to oznaką, że rozwinięta została *guṇa* dobroci. W *guṇie* dobroci można widzieć rzeczy właściwie, można słuchać właściwie i jeść właściwie. Osiąga się wówczas czystość zewnętrzną i wewnętrzną. W każdej bramie rozwijają się symptomy szczęścia - i jest to stan dobroci.

TEKST 12

लोभः प्रवृत्तिरारम्भः कर्मणामशमः स्पृहा ।
रजस्येतानि जायन्ते विवृद्धे भरतर्षभ ॥१२॥

lobhaḥ pravṛttir ārambhaḥ
karmaṇām aśamaḥ spṛhā
rajasy etāni jāyante
vivṛddhe bharatarṣabha

lobhaḥ-chciwość; *pravṛttiḥ*-żądza; *ārambhaḥ*-wysiłek; *karmanām*-czynów; *aśamaḥ*-niekontrolowane; *spṛhā*-pragnienie; *rajasi*-w *guṇie* pasji; *etāni*-wszystko to; *jāyante*-rozwija się; *vivṛddhe*-w przypadku nadmiaru; *bharatarṣabha*-O wodzu potomków Bharaty.

TŁUMACZENIE

Kiedy wzrastają siły pasji, wtedy, O najlepszy z Bharatów, rozwijają się symptomy wielkiego przywiązania, niekontrolowanych pragnień, żądzy i intensywnego wysiłku.

ZNACZENIE

Kto kontrolowany jest przez *guṇę* pasji, ten nigdy nie jest zadowolony z pozycji, którą już osiągnął; zawsze pragnie zdobyć więcej. Pragnie zbudować willę i robi wszystko by była podobna do pałacu, tak jak gdyby mógł w niej zamieszkać wiecznie. I rozwija wielkie pragnienie zadowalania zmysłów, bez ograniczeń. Na zawsze chciałby pozostać w swoim domu, ze swoją rodziną i bez końca oddawać się uciechom zmysłowym. Wszystkie te symptomy charakterystyczne są dla *guṇy* pasji.

TEKST 13

अप्रकाशोऽप्रवृत्तिश्च प्रमादो मोह एव च ।
तमस्येतानि जायन्ते विवृद्धे कुरुनन्दन ॥१३॥

aprakāśo'pravṛttiś ca
pramādo moha eva ca

tamasy etāni jāyante
vivṛddhe kuru-nandana

aprakāśaḥ-ciemność; *apravṛttiḥ*-bierność; *ca*-i; *pramādaḥ*-szaleństwo; *mohaḥ*-ułuda; *eva*-na pewno; *ca*-również; *tamasi-guṇa* ignorancji; *etāni*-te; *jāyante*- przejawiają się; *vivṛddhe*-jest rozwinięta; *kuru-nandana*-O synu Kuru.

TŁUMACZENIE

A kiedy guṇa ignorancji wzrasta, wtedy, O synu Kuru, przejawia się szaleństwo, ułuda, bierność i ciemnota.

ZNACZENIE

Gdzie nie ma światłości, tam nie ma też wiedzy. Osoba w *guṇie* ignorancji nie postępuje według żadnych określonych zasad. Pragnie ona działać dowolnie, bez żadnego celu. Nawet jeśli jest zdolna do pracy, nie czyni żadnego wysiłku. To nazywane jest ułudą. Chociaż świadomość jest obecna, życie jest bierne. Takie są oznaki osoby pogrążonej w *guṇie* ignorancji.

TEKST 14

यदा सत्त्वे प्रवृद्धे तु प्रलयं याति देहभृत् ।
तदोत्तमविदां लोकानमलान्प्रतिपद्यते ॥१४॥

yadā sattve pravṛddhe tu
pralayaṁ yāti deha-bhṛt
tadottama-vidāṁ lokān
amalān pratipadyate

yadā-kiedy; *sattve-guṇa* dobroci; *pravṛddhe*-w rozwoju; *tu*-ale; *pralayam*-śmierć; *yāti*-udaje się; *deha-bhṛt*-wcielony; *tadā*-wówczas; *uttama-vidām*-wielkich mędrców; *lokān*-planety; *amalān*-czyste; *pratipadyate*-osiąga. osiąga.

TŁUMACZENIE

Kto umiera w guṇie dobroci, ten osiąga czyste, wyższe planety.

ZNACZENIE

Osoba będącą w *guṇie* dobroci, po śmierci osiąga wyższe systemy planetarne, jak Brahmaloka czy Janaloka, i tam raduje się szczęściem pobożnych, wyższych istot. Ważne tutaj jest słowo *amalān*, które oznacza: wolny od pasji i ignorancji. Ten świat materialny pełen jest różnego rodzaju nieczystości, ale *guṇa* dobroci jest najbardziej czystą formą bytu w tym świecie. Dla różnego rodzaju żywych istot istnieją różnego typu planety. Ci, którzy umierają w *guṇie* dobroci, osiągają te planety, gdzie żyją wielcy mędrcy i wielcy wielbiciele.

TEKST 15

रजसि प्रलयं गत्वा कर्मसङ्गिषु जायते ।
तथा प्रलीनस्तमसि मूढयोनिषु जायते ॥१५॥

rajasi pralayaṁ gatvā
karma-saṅgiṣu jāyate
tathā pralīnas tamasi
mūḍha-yoniṣu jāyate

rajasi-w pasji; *pralayam*-śmierć; *gatvā*-osiągając; *karma-saṅgiṣu*-pomiędzy tymi, którzy zaangażowani są w pracę dla zysku; *jāyate*-rodzi się; *tathā*-następnie; *pralīnaḥ*-umierając; *tamasi*-w ignorancji; *mūḍha*-zwierzęce; *yoniṣu*-gatunki; *jāyate*-rodzi się.

TŁUMACZENIE

Kiedy ktoś w guṇie pasji opuszcza swe ciało, rodzi się pomiędzy zaangażowanymi w pracę dla zysku. Umierający zaś w ignorancji musi przyjąć narodziny wśród zwierzęcych gatunków.

ZNACZENIE

Niektórzy ludzie są przekonani, że dusza raz osiągnąwszy ludzką formę życia, nigdy już nie cofa się już do gatunków niższych. Nie jest to jednak prawdą. Według tego wersetu, osoby rozwijające *guṇę* ignorancji zostają po śmierci zdegradowane do zwierzęcej formy życia i ponownie, poprzez proces ewolucyjny, muszą wznosić się, by kiedyś powtórnie osiągnąć ludzką formę.

Zatem ci, którym poważnie zależy na ludzkim życiu, powinni rozwijać *guṇę* dobroci i z pomocą właściwych osób przekroczyć nawet i tę *guṇę*, i osiągnąć świadomość Kṛṣṇy. Taki jest cel ludzkiego życia. W przeciwnym wypadku nie ma gwarancji, że ludzka istota osiągnie ponownie ludzką formę.

TEKST 16

कर्मणः सुकृतस्याहुः सात्त्विकं निर्मलं फलम् ।
रजसस्तु फलं दुःखमज्ञानं तमसः फलम् ॥१६॥

karmaṇaḥ sukṛtasyāhuḥ
sāttvikaṁ nirmalaṁ phalam
rajasas tu phalaṁ duḥkham
ajñānaṁ tamasaḥ phalam

karmaṇaḥ-pracy; *sukṛtasya*-w *guṇie* dobroci; *āhuḥ*-powiedziano; *sāttvikam*-*guṇa* dobroci; *nirmalam*-oczyszczony; *phalam*-rezultat; *rajasaḥ*-*guṇy* pasji; *tu*-ale; *phalam*-rezultat; *duḥkham*-nieszczęście; *ajñānam*-głupota; *tamasaḥ*-*guṇy* ignorancji; *phalam*-rezultat.

TŁUMACZENIE

Kto w guṇie dobroci działa, ten się oczyszcza. Praca wykonana w guṇie pasji, kończy się niedolą; natomiast szaleństwo jest rezultatem czynu spełnionego w ignorancji.

ZNACZENIE

Poprzez pełnienie pobożnych czynów w *guṇie* dobroci, ludzka istota oczyszcza się. Dlatego mędrcy, którzy uwolnili się od wszelkiego złudzenia, osiągają stan szczęścia. Natomiast wszystkie czynności spełniane pod wpływem *guṇy* pasji kończą się nieszczęściem. Każde działanie mające na celu szczęście materialne musi skończyć się porażką. Np. ileż ludzkiej pracy i cierpienia wymaga wybudowanie drapacza chmur. Finansujący to przedsięwzięcie musi włożyć wiele trudu w to, aby zgromadzić tak potężną sumę pieniędzy, a ci którzy pracują przy budowie muszą służyć za narzędzia fizyczne, pracując jak niewolnicy. Cały proces jest bardzo kłopotliwy. *Bhagavad-gītā* mówi, że każda czynność wykonana pod wpływem pasji jest ostatecznie wielką udręką. Może być w tym odrobina tak zwanego mentalnego

szczęścia - "Ja mam ten dom, albo tyle pieniędzy" - ale nie jest to szczęście prawdziwe. Jeśli chodzi o *guṇę* ignorancji, to osoba działająca w niej nie posiada wiedzy i dlatego wszystkie jej czyny już teraz kończą się cierpieniem, a po śmierci czeka ją życie wśród gatunków zwierzęcych. Życie zwierząt jest zawsze nieszczęśliwe, chociaż pod wpływem złudnej energii, *māyi*, zwierzęta tego nie rozumieją. Przyczyną zabijania biednych zwierząt jest również *guṇa* ignorancji. Zabójcy zwierząt nie wiedzą, że w przyszłości zwierzęta te będą miały ciała odpowiednie do tego, aby zabić ich. Takie jest prawo natury. W społeczeństwie ludzkim zabójca człowieka karany jest przez powieszenie. Jest to prawo państwowe. Z powodu ignorancji ludzie nie dostrzegają tego, że istnieje również doskonałe państwo zarządzane przez Najwyższego Pana. Każda żywa istota jest synem Najwyższego Pana i nie toleruje On nawet zabicia mrówki. Trzeba za to zapłacić. Więc oddawanie się zabijaniu zwierząt dla zadowolenia swego podniebienia jest najgorszym rodzajem ignorancji. Ludzka istota nie ma potrzeby zabijania zwierząt, gdyż Bóg dostarczył tak wielu wspaniałych rzeczy, które mogą służyć jej za pokarm. Jeśli jednak ktoś znajduje przyjemność w jedzeniu mięsa, to działa on w ignorancji i gotuje sobie bardzo ciemną przyszłość. Ze wszystkich rodzajów zabijania zwierząt, najbardziej karygodnym jest zabijanie krów, których mleko jest tak wielkim dobrodziejstwem dla człowieka. Zabijanie krów jest czynem ignorancji najgorszego rodzaju. Słowa literatury wedyjskiej: *gobhiḥ prīṇīta-matsaram* oznajmiają, że osoba, która mogąc całkowicie zaspokoić swoje potrzeby mlekiem, pragnie zabić krowę, znajduje się w najciemniejszej ignorancji. Znajdujemy również w literaturze wedyjskiej modlitwę, która mówi:

namo brahmaṇya-devāya go-brāhmaṇa-hitāya ca
jagaddhitāya kṛṣṇāya govindāya namo namaḥ.

"Mój Panie, Ty jesteś zawsze życzliwy dla krów i *braminów* oraz całego społeczeństwa ludzkiego i świata." Modlitwa ta kładzie szczególny nacisk na ochronę krów i *braminów*. *Bramini* (*brāhmaṇas*) są symbolem wykształcenia duchowego, a krowy są symbolem najbardziej wartościowego pożywienia. Dlatego obie te żywe istoty powinny być otaczane szczególną ochroną - i to jest prawdziwym postępem cywilizacji. Jednak współczesne społeczeństwo ludzkie lekceważy wiedzę duchową - i popiera zabijanie krów. Oznacza to, że postęp społeczeństwa ludzkiego idzie w złym kierunku i że przygotowuje ono sobie ścieżkę do swojej własnej zguby. Cywilizacja, która w ten sposób kieruje swoimi obywatelami, iż w przyszłym życiu otrzymują oni ciała zwierząt - z pewnością nie jest ludzką cywilizacją. Obecna cywilizacja ludzka jest błędnie

prowadzona przez *guṇy* pasji i ignorancji. Jest to bardzo niebezpieczny wiek i wszystkie narody powinny zadbać o to, aby ocalić ludzkość od największego niebezpieczeństwa - a uczynić to mogą poprzez przyjęcie łatwego procesu świadomości Kṛṣṇy.

TEKST 17

सत्त्वान्संजायते ज्ञानं रजसो लोभ एव च ।
प्रमादमोहौ तमसो भवतोऽज्ञानमेव च ॥१७॥

sattvāt sañjāyate jñānaṁ
rajaso lobha eva ca
pramāda-mohau tamaso
bhavato'jñānam eva ca

sattvāt-z *guṇy* dobroci; *sañjāyate*-rozwija się; *jñānam*-wiedza; *rajasaḥ*-z *guṇy* pasji; *lobhaḥ*-chciwość; *eva*-na pewno; *ca*-również; *pramāda*-szaleństwo; *mohau*-złudzenie; *tamasaḥ*-z *guṇy* ignorancji; *bhavataḥ*-rozwija się; *ajñānam*-głupota; *eva*-na pewno; *ca*-również.

TŁUMACZENIE

Z guṇy dobroci rozwija się prawdziwa wiedza, guṇa pasji rozwija chciwość. Guṇa ignorancji natomiast prowadzi do głupoty, szaleństwa i ułudy.

ZNACZENIE

Ponieważ współczesna cywilizacja nie jest korzystna dla żywych istot, polecana jest świadomość Kṛṣṇy. Poprzez świadomość Kṛṣṇy społeczeństwo rozwinie *guṇę* dobroci. Kiedy rozwinięta zostanie *guṇa* dobroci, ludzie będą w stanie widzieć rzeczy takimi, jakimi one są naprawdę. Ludzie w *guṇie* ignorancji podobni są do zwierząt i nie mogą widzieć wyraźnie. Będąc pod wpływem tej *guṇy* nie wiedzą o tym, że przez zabicie jednego zwierzęcia ryzykują tym, iż w przyszłym życiu sami mogą zostać zabici przez to samo zwierzę. Ponieważ nie mają pojęcia o prawdziwej wiedzy, są nieodpowiedzialni. Dla zlikwidowania tej nieodpowiedzialności konieczne jest wykształcenie rozwijające w ludziach *guṇę* dobroci. Kiedy zostaną prawdziwie wykształceni w *guṇie* dobroci, staną się świadomi i będą posiadali pełną

wiedzę o rzeczywistości. Wtedy dopiero będą mogli żyć szczęśliwie i pomyślnie. Nawet jeśli tego szczęścia i pomyślności nie osiągnie większość ludzi, to jeśli pewien procent społeczeństwa rozwinie świadomość Kṛṣṇy i będzie usytuowany w *guṇie* dobroci, wtedy możliwy będzie pokój i pomyślność na całym świecie. Jeśli natomiast cały świat pozostanie pod wpływem pasji i ignorancji, nie będzie ani pokoju, ani pomyślności. Pod wpływem *guṇy* pasji ludzie stają się bardzo chciwi, a ich żądza uciech zmysłowych nie zna granic. Można się przekonać, że jeśli nawet ktoś ma dosyć pieniędzy i odpowiednie warunki dla zadowalania zmysłów, nie posiada on ani szczęścia, ani spokoju umysłu. Nie jest to możliwe, ponieważ usytuowany jest w *guṇie* pasji. Jeśli ktoś w ogóle pragnie szczęścia, to nie w pieniądzach go znajdzie. Musi wznieść się do poziomu *guṇy* dobroci, przez praktykowanie świadomości Kṛṣṇy. Kto znajduje się pod wpływem *guṇy* pasji, to nie tylko nie jest szczęśliwy w swoim umyśle, ale również jego zajęcia i zawód są bardzo kłopotliwe. Musi on obmyślać wiele planów, aby zdobyć dosyć pieniędzy do utrzymania swego status quo. Wszystko to zaś jest żałosne. Natomiast *guṇa* ignorancji doprowadza ludzi do szaleństwa. Przygnębieni swoimi warunkami, szukają schronienia w środkach toksycznych i w ten sposób jeszcze bardziej toną w ignorancji. Przyszłość, która ich czeka - jest bardzo mroczna.

TEKST 18

ऊर्ध्वं गच्छन्ति सत्त्वस्था मध्ये तिष्ठन्ति राजसाः ।
जघन्यगुणवृत्तिस्था अधो गच्छन्ति तामसाः ॥१८॥

ūrdhvaṁ gacchanti sattva-sthā
madhye tiṣṭhanti rājasāḥ
jaghanya-guṇa-vṛtti-sthā
adho gacchanti tāmasāḥ

ūrdhvam-w górę; *gacchanti*-idą; *sattva-sthāḥ*-ci, którzy są w *guṇie* dobroci; *madhye*-w środku; *tiṣṭhanti*-zamieszkują; *rājasāḥ*-ci, którzy znajdują się pod wpływem *guṇy* pasji; *jaghanya*-okropny; *guṇa*-cecha; *vṛtti-sthāḥ*-zajęcia; *adhaḥ*-w dół; *gacchanti*-schodzą; *tāmasāḥ*-osoby w *guṇie* ignorancji.

TŁUMACZENIE

Będąc w guṇie dobroci, stopniowo wznieść się można na planety niebiańskie; guṇa pasji zatrzymuje na tych ziemskich planetach. A ci, którzy pogrążeni są w ignorancji, schodzą do światów piekielnych.

ZNACZENIE

Werset ten dokładniej przedstawia skutki działania w trzech *guṇach* natury materialnej. Istnieje wyższy system planetarny, w skład którego wchodzą planety niebiańskie, gdzie każdy jest w wysokim stopniu oświecony. Żywa istota może osiągnąć różne planety w tym systemie, odpowiednio do stopnia rozwoju *guṇy* dobroci. Planetą najwyższą jest Satyaloka, czyli Brahmaloka, gdzie przebywa pierwsza osoba tego wszechświata, Pan Brahmā. Wiemy już, że nie jesteśmy nawet w stanie wyobrazić sobie wspaniałych warunków życia na Brahmaloce, ale najwyższy stan życia, *guṇa* dobroci, może nas tam doprowadzić.

Guṇa pasji jest czymś pośrednim. Znajduje się ona pomiędzy *guṇą* dobroci i ignorancji. Na ogół nikt nie znajduje się całkowicie pod wpływem jakiejś jednej określonej *guṇy*, ale nawet gdyby ktoś był całkowicie w pasji, to po prostu zostanie on na tej Ziemi jako król albo bogaty człowiek. Ale ponieważ oddziaływują na nas mieszaniny różnych guṇ - można również zostać zdegradowanym. Teraz ludzie z tej Ziemi, będący w pasji i ignorancji, chcą na gwałt, przy użyciu maszyn, dostać się na wyższe planety, ale nie jest to możliwe. Osoba w *guṇie* pasji może również w przyszłym życiu dostać obłędu.

Najniższa cecha, *guṇa* ignorancji, opisana została tutaj jako odrażająca. Rozwijanie ignorancji jest wielkim ryzykiem. Jest to najniższa cecha natury materialnej. Poza formą ludzką jest jeszcze osiem milionów gatunków życia: ptaki, zwierzęta, gady, drzewa, etc.. I odpowiednio do rozwoju *guṇy* ignorancji, ludzie degradowani są do tych odrażających form. Znaczące jest tutaj słowo *tāmasāḥ*. Określa ono tych, którzy ciągle pozostają w *guṇie* ignorancji, nie wznosząc się do wyższych *guṇ*. Przyszłość ich jest bardzo mroczna.

Jednak ludzie w *guṇie* pasji i ignorancji mają szansę wznieść się do *guṇy* dobroci, a możliwe jest to poprzez proces świadomości Kṛṣṇy. Ci, którzy nie skorzystają z tej szansy, z pewnością pozostaną w tych niższych *guṇach*.

TEKST 19

नान्यं गुणेभ्यः कर्तारं यदा द्रष्टानुपश्यति ।
गुणेभ्यश्च परं वेत्ति मद्भावं सोऽधिगच्छति ॥१९॥

nānyaṁ guṇebhyaḥ kartāraṁ
yadā draṣṭānupaśyati
guṇebhyaś ca paraṁ vetti
mad-bhāvaṁ so'dhigacchati

na-nigdy; *anyam*-ponad; *guṇebhyaḥ*-cechami; *kartāram*-wykonawca; *yadā*-kiedy; *draṣṭā-anupaśyati*-ten, kto widzi właściwie; *guṇebhyaḥ ca*-z *guṇ* natury; *param*-transcendentalny; *vetti*-zna; *mat-bhāvam*-Moją naturę duchową; *saḥ*-on; *adhigacchati*-jest promowany.

TŁUMACZENIE

Kiedy zrozumiesz, że we wszelkiej działalności nie ma nic ponad te guny natury i że Najwyższy Pan jest transcendentalny wobec nich wszystkich, wtedy będziesz mógł poznać Moją duchową naturę.

TŁUMACZENIE

Ponad wszelkie działania sił natury materialnej można wznieść się jedynie poprzez właściwe zrozumienie ich przy pomocy odpowiednichosób, będących czystymi duszami. Prawdziwym mistrzem duchowym jest Kṛṣṇa i On udziela tej duchowej wiedzy Arjunie. Zatem wiedzę tę można zdobyć od tych, którzy są w pełni świadomi Kṛṣṇy, i my właśnie w ten sposób powinniśmy ją otrzymać. W przeciwnym wypadku nasze życie potoczy się niewłaściwą drogą. Dzięki naukom bona fide mistrza duchowego, żywa istota może poznać swoją duchową pozycję, swoje materialne ciało, zmysły. Może dowiedzieć się, w jaki sposób została schwytana w pułapkę i pod wpływem jakich sił natury materialnej się znajduje. Jest ona bezradna będąc w matni tych sił, lecz kiedy zrozumie swoją właściwą pozycję, wtedy będzie mogła osiągnąć płaszczyznę transcendentalną, znajdując cel w życiu duchowym. Właściwie to nie żywa istota jest wykonawcą różnych czynności. Jest ona zmuszona do działania, ponieważ jest usytuowana w określonym typie ciała kontrolowanym przez określoną *guṇę* natury materialnej. I dopóki nie otrzyma pomocy od

jakiegoś autorytetu duchowego, nie może zrozumieć w jakiej pozycji właściwie się znajduje. Swoją prawdziwą pozycję może ona zrozumieć poprzez obcowanie z bona fide mistrzem duchowym, i dzięki tej wiedzy może osiągnąć pełną świadomość Kṛṣṇy. A człowiek świadomy Kṛṣṇy nie jest już dłużej kontrolowany przez siły natury. Z rozdziału czwartego wiemy, że osoba, która podporządkowała się Kṛṣṇie - wolna jest od działania w *guṇach* natury materialnej. Zatem ten, kto jest w stanie widzieć rzeczy takimi, jakimi są, powoli uwalnia się spod wpływu natury materialnej.

TEKST 20

गुणानेतानतीत्य त्रीन्देही देहसमुद्भवान् ।
जन्ममृत्युजरादुःखैर्विमुक्तोऽमृतमश्नुते ॥२०॥

guṇān etān atītya trīn
dehī deha-samudbhavān
janma-mṛtyu-jarā-duḥkhair
vimukto'mṛtam aśnute

guṇān-cechy; *etān*-wszystkie te; *atītya*-przekraczając; *trīn*-trzy; *dehī*-ciało; *deha*-ciało; *samudbhavān*-będąc produktem; *janma*-narodziny; *mṛtyu*-śmierć; *jarā*-starość; *duḥkhaiḥ*-niedola; *vimuktaḥ*-uwolniwszy się od; *amṛtam*-nektar; *aśnute*-cieszy się.

TŁUMACZENIE

Kiedy wcielona istota jest w stanie pokonać te trzy guny, wtedy może uwolnić się od narodzin, śmierci, starości i niedoli z nimi związanych. I jeszcze w tym życiu może rozkoszować się nektarem.

ZNACZENIE

Werset ten tłumaczy w jaki sposób można - nawet w tym ciele - pozostać w pozycji transcendentalnej, w pełnej świadomości Kṛṣṇy. Sanskryckie słowo *dehī* oznacza wcielony. Nawet jeszcze będąc w tym materialnym ciele można, przez postęp w wiedzy duchowej, uwolnić się od wpływu sił natury materialnej. Osoba, która tego dokonała, może cieszyć się szczęściem duchowym już teraz, gdyż po opuszczeniu tego ciała z pewnością pójdzie do nieba duchowego. Ale jeszcze w tym ciele może radować się szczęściem duchowym.

Innymi słowy, służba oddania w świadomości Kṛṣṇy jest (jak to zostanie wytłumaczone w rozdz. osiemnastym) oznaką wyzwolenia z matni materialnej. Kiedy ktoś uwalnia się od wpływu *guṇ* natury materialnej, wtedy zaczyna pełnić służbę oddania.

TEKST 21

अर्जुन उवाच ।
कैर्लिङ्गैस्त्रीन्गुणानेतानतीतो भवति प्रभो ।
किमाचारः कथं चैतांस्त्रीन्गुणानतिवर्तते ॥२१॥

arjuna uvāca
kair liṅgais trīn guṇān etān
atīto bhavati prabho
kim ācāraḥ katham caitāṁs
trīn guṇān ativartate

arjunaḥ uvāca-Arjuna rzekł; *kaiḥ*-przez które; *liṅgaiḥ*-symptomy; *trīn*-trzy; *guṇān*-cechy; *etān*-wszystkie te; *atītaḥ*-pokonuje; *bhavati*-staje się; *prabho*-mój Panie; *kim*-co; *ācāraḥ*-zachowanie; *katham*-co; *ca*-również; *etān*-te; *trīn*-trzy; *guṇān*-cechy; *ativartate*-pokonuje.

TŁUMACZENIE

Arjuna zapytał: Mój drogi Panie, po jakich oznakach można poznać osobę, która jest transcendentalna w stosunku do tych guṇ? Jakie jest jej zachowanie i w jaki sposób pokonuje ona te trzy siły natury?

ZNACZENIE

W wersie tym Arjuna zadaje bardzo istotne pytania. Chce on wiedzieć, jakie symptomy wykazuje osoba, która już pokonała siły natury materialnej. Najpierw zapytuje o cechy właściwe dla takiej transcendentalnej osoby. W jaki sposób ktoś może dowiedzieć się, czy pokonał już wpływ *guṇ* natury? Drugie pytanie, to jaki jest sposób życia takiej osoby i jakie są jej zajęcia. Czy kieruje się w swoim postępowaniu zasadami, czy też jej działanie jest nieuregulowane? Następnie Arjuna zapytuje o środki, za pomocą których można osiągnąć naturę transcendentalną. Jest to bardzo ważne. Jeśli ktoś nie zna środków, przez które można na zawsze osiągnąć transcendentalną

pozycję, to nie może on wykazywać takich symptomów. Więc wszystkie te pytania Arjuny są bardzo ważne i Pan odpowiada na nie po kolei.

TEKST 22-25

श्रीभगवानुवाच ।
प्रकाशं च प्रवृत्तिं च मोहमेव च पाण्डव ।
न द्वेष्टि संप्रवृत्तानि न निवृत्तानि काङ्क्षति ॥२२॥
उदासीनवदासीनो गुणैर्यो न विचाल्यते ।
गुणा वर्तन्त इत्येवं योऽवतिष्ठति नेङ्गते ॥२३॥
समदुःखसुखः स्वस्थः समलोष्टाश्मकाञ्चनः ।
तुल्यप्रियाप्रियो धीरस्तुल्यनिन्दात्मसंस्तुतिः ॥२४॥
मानापमानयोस्तुल्यस्तुल्यो मित्रारिपक्षयोः ।
सर्वारम्भपरित्यागी गुणातीतः स उच्यते ॥२५॥

śrī bhagavān uvāca
prakāśaṁ ca pravṛttiṁ ca
moham eva ca pāṇḍava
na dveṣṭi sampravṛttāni
na nivṛttāni kāṅkṣati

udāsīnavad āsīno
guṇair yo na vicālyate
guṇā vartanta ity evaṁ
yo'vatiṣṭhati neṅgate

sama-duḥkha-sukhaḥ svasthaḥ
sama-loṣṭāśma-kāñcanaḥ
tulya-priyāpriyo dhīras
tulya-nindātma-saṁstutiḥ

mānāpamānayos tulyas
tulyo mitrāri-pakṣayoḥ
sarvārambha-parityāgī
guṇātītaḥ sa ucyate

śrī bhagavān uvāca-Najwyższa Osoba Boga rzekł; *prakāśam ca*-i oświecenie; *pravṛttim ca*-oraz przywiązanie; *moham*-złudzenie; *eva ca*-również; *pāṇḍava*-O synu Pāṇḍu; *na-dveṣṭi*-nie żywi nienawiści; *sampravṛttāni*-mimo iż rozwinięte; *na nivṛttāni*-ani nie zatrzymuje rozwoju; *kāṅkṣati*-pragnie; *udāsīnavat*-jak obojętny; *āsīnaḥ*-usytuowany; *guṇaiḥ*-przez cechy; *yaḥ*-ten, kto; *na*-nigdy; *vicālyate*-zostaje poruszony; *guṇaḥ*-cechy; *vartante*-jest usytuowany; *iti evam*-wiedząc to; *yaḥ*-ten, kto; *avatiṣṭhati*-pozostaje; *na*-nigdy; *iṅgate*-chwiejny; *sama*-jednakowo; *duḥkha*-w niedoli; *sukhaḥ*-w szczęściu; *svasthaḥ*-będąc usytuowanym; *sama*-jednakowo; *loṣṭa*-grudka ziemi; *aśma*-kamień; *kāñcanaḥ*-złoto; *tulya*-jednakowo ustosunkowany; *priya*-drogi; *apriyaḥ*-niepożądany; *dhīraḥ*-spokojnie; *tulya*-jednakowo; *nindā*-wobec zniesławienia; *ātma-saṁstutiḥ*-wobec pochwał; *māna*-honor; *apamānayoḥ*-dyshonor; *tulyaḥ*-jednakowo; *tulyaḥ*-jednakowo; *mitra*-przyjaciel; *ari*-wróg; *pakṣayoḥ*-w towarzystwie; *sarva*-wszystko; *ārambhaḥ*-wysiłek; *parityāgī*-wyrzeczony; *guṇa-atītaḥ*-transcendentalny do *guṇ* natury; *saḥ*-on; *ucyate*-mówi się, że jest.

TŁUMACZENIE

Błogosławiony Pan rzekł: Kto nie żywi nienawiści do oświecenia, przywiązania i ułudy, kiedy są obecne ani nie tęskni za nimi, kiedy znikną; kto pozostaje obojętny i wolny od materialnych wpływów guṇ natury i jest niewzruszony, wiedząc, że jedynie guṇy są aktywne; kto tak samo traktuje ból i przyjemność, i jednakowym okiem patrzy na grudkę ziemi, kamień i kawałek złota; kto jest mądry i jednakowo odnosi się do pochwał, jak i do oskarżeń; kto pozostaje niezmienny wobec honoru i dyshonoru, kto traktuje wrogów na równi z przyjaciółmi, kto porzucił wszelkie przedsięwzięcia mające zysk na celu - taki człowiek pokonał guṇy natury materialnej.

ZNACZENIE

Arjuna postawił trzy różne pytania i Pan odpowiada na nie po kolei. W wersach tych Kṛṣṇa najpierw podkreśla, że osoba usytuowana transcendentalnie nigdy nie żywi do nikogo nienawiści i wolna jest od wszelkiego pożądania. Kiedy żywa istota przebywa w tym materialnym świecie, wcielona w jakimś materialnym ciele, znajduje się pod kontrolą jednej z trzech *guṇ* natury i wyzwala się spod tego wpływu, kiedy opuszcza to ciało. Ale dopóki przebywa w tym ciele materialnym powinna zachowywać obojętność. Powinna zaangażować się w służbę oddania dla Pana, tak aby mogła

natychmiast zapomnieć o swoim utożsamianiu się z ciałem materialnym. Kiedy ktoś jest świadomy tylko swego ciała materialnego, działa jedynie dla zadowalania zmysłów. Kiedy jednak skieruje swoją świadomość ku Kṛṣṇie, wtedy natychmiast zarzuca zadowalanie zmysłów. Nie potrzebuje on już tego ciała materialnego i nie musi działać pod jego dyktando. Siły *guṇ* materialnych w ciele będą działały, ale sama dusza będzie wolna od takiego działania. W jaki sposób jest ona wolna? Nie pragnie czerpać radości z tego ciała ani nie pragnie wydostać się z niego. Więc usytuowany transcendentalnie wielbiciel automatycznie staje się wolnym. Nie musi wcale starać się o wyzwolenie spod wpływu sił natury materialnej.

Następne pytanie dotyczyło postępowania osoby usytuowanej transcendentalnie. Osoba materialistyczna nie jest obojętna wobec tak zwanego honoru czy dyshonoru okazywanego jej ciału. Taki fałszywy honor czy dyshonor nie wzrusza jednak osoby usytuowanej transcendentalnie. Wykonuje ona swoje obowiązki w świadomości Kṛṣṇy i nie dba o to, czy ludzie darzą ją szacunkiem czy też nie. Przyjmuje rzeczy, które korzystne są do wypełniania obowiązków w świadomości Kṛṣṇy, a poza tym nie potrzebuje niczego materialnego - ani kamieni, ani złota. Traktuje jako drogiego przyjaciela każdego, kto pomaga jej w świadomości Kṛṣṇy. I nie żywi nienawiści do swoich tak zwanych wrogów. Ma jednakowy stosunek do wszystkiego i widzi wszystko na jednym poziomie, gdyż wie doskonale, że nie ma nic wspólnego z tym światem materialnym. Nie wzruszają jej spory społeczne i polityczne, gdyż zna sytuację okresowych zakłóceń i wstrząsów. Nie ubiega się o nic dla siebie. Może podjąć się wszelkiego trudu dla zadowolenia Kṛṣṇy, ale dla samej siebie nie próbuje niczego zdobywać. Przez takie zachowanie zdobywa ona pozycję transcendentalną.

TEKST 26

मां च योऽव्यभिचारेण भक्तियोगेन सेवते ।
स गुणान्समतीत्यैतान्ब्रह्मभूयाय कल्पते ॥२६॥

māṁ ca yo 'vyabhicāreṇa
bhakti-yogena sevate
sa guṇān samatītyaitān
brahma-bhūyāya kalpate

mām-Mnie; *ca*-również; *yaḥ*-osoba; *avyabhicāreṇa*-niezawodnie; *bhakti-yogena*-przez służbę oddania; *sevate*-pełni służbę; *saḥ*-on; *guṇān*-wszy-

stkie *guṇy* natury materialnej; *samatītya*-przekraczając; *etān*-wszystko to; *brahma-bhūyāya*-aby wznieść się na płaszczyznę Brahmana; *kalpate*-jest uważany.

TŁUMACZENIE

Kto całkowicie angażuje się w służbę oddania, kto nie upada w żadnych okolicznościach, ten od razu przekracza guṇy natury i wznosi się na płaszczyznę Brahmana.

ZNACZENIE

Werset ten jest odpowiedzią na trzecie pytanie Arjuny: Jakie są sposoby osiągnięcia pozycji transcendentalnej. Jak to już wytłumaczono wcześniej, ten materialny świat działa pod wpływem sił natury materialnej. Nie należy jednak niepokoić się działaniem tych sił. Zamiast myśleć o takich sprawach, lepiej zaangażować swoją świadomość w działanie w świadomości Kṛṣṇy. Działanie takie nazywane jest *bhakti-yogą* i polega na poświęcaniu wszystkich swoich czynów Kṛṣṇie. Obejmuje to nie tylko Kṛṣṇę, ale również Jego różne ekspansje, takie jak Rāma i Nārāyaṇa. Ekspansje te są niezliczone. Każdy kto pełni służbę dla którejś z form Kṛṣṇy czy dla jakiejś Jego ekspansji, jest usytuowany transcendentalnie. Należy również zauważyć, że wszystkie formy Kṛṣṇy są całkowicie transcendentalne, wieczne, pełne szczęścia i wiedzy. Takie osoby Boga są wszechmocne, wszystkowiedzące oraz posiadają wszelkie cechy transcendentalne. Więc jeśli ktoś z niezachwianą determinacją anagażuje się w służbę dla Kṛṣṇy lub dla którejś z Jego pełnych ekspansji, to z łatwością pokonuje on *guṇy* natury materialnej, mimo iż są one bardzo trudne do przezwyciężenia. Zostało to już wytłumaczone w rozdz. siódmym. Kto podporządkowuje się Kṛṣṇie, ten od razu przezwycięża siły natury materialnej. Być w świadomości Kṛṣṇy albo pełnić służbę oddania znaczy - osiągać cechy Kṛṣṇy. Pan mówi, że Jego natura jest wieczna, pełna szczęścia i wiedzy, a żywe istoty są cząstkami Najwyższego, tak samo jak grudki złota są cząstkami kopalni złota. Więc duchowa pozycja żywej istoty jest tak dobra jak złoto, pod względem jakości równa Kṛṣṇie. Różnica indywidualności istnieje nadal, w przeciwnym wypadku nie mogło by być mowy o *bhakti-yodze*. *Bhakti-yoga* oznacza, że jest Pan, wielbiciel Pana i wzajemna wymiana miłości pomiędzy nimi. Zatem zarówno Najwyższa Osoba Boga, jak i żywa istota są osobami i są indywidualnościami, w przeciwnym razie *bhakti-yoga* nie miałaby żadnego znaczenia. Jeśli ktoś nie znajduje się w tej samej transcendentalnej pozycji co Pan, nie może on służyć Najwyższemu Panu.

Aby być osobistym towarzyszem króla, trzeba zdobyć odpowiednie kwalifikacje. Kwalifikacją tą, jeśli chodzi o służbę oddania, jest zostanie Brahmanem, czyli uwolnienie się od wszelkich zanieczyszczeń materialnych. Literatura wedyjska oznajmia: *brahmaiva-san brahmāpyeti*. Najwyższego Brahmana można osiągnąć przez zostanie Brahmanem. Przez osiągnięcie Brahmana nie traci się swojej wiecznej tożsamości Brahmana, lecz nadal pozostaje się duszą indywidualną.

TEKST 27

ब्रह्मणो हि प्रतिष्ठाहममृतस्याव्ययस्य च ।
शाश्वतस्य च धर्मस्य सुखस्यैकान्तिकस्य च ॥ २७॥

brahmaṇo hi pratiṣṭhāham
amṛtasyāvyayasya ca
śāśvatasya ca dharmasya
sukhasyaikāntikasya ca

brahmaṇaḥ-bezosobowego *brahmajyoti*; *hi*-na pewno; *pratiṣṭhā*-podstawa; *aham*-Ja jestem; *amṛtasya*-niezniszczalnego; *avyayasya*-nieśmiertelny; *ca*-również; *śāśvatasya*-wiecznego; *ca*-i; *dharmasya*-organicznej pozycji; *sukhasya*-szczęście; *aikāntikasya*-ostateczne; *ca*-również.

TŁUMACZENIE

A podstawą bezosobowego Brahmana, który jest konstytucyjną pozycją ostatecznego szczęścia i który jest nieśmiertelny, niezniszczalny i wieczny - Ja jestem.

ZNACZENIE

Konstytucją Brahmana jest nieśmiertelność, niezniszczalność, wieczność i szczęście. Brahman jest początkiem realizacji transcendentalnej. Etapem drugim, środkowym, w transcendentalnej realizacji jest Dusza Najwyższa, Paramātmā. A ostateczną realizacją Prawdy Absolutnej jest Najwyższa Osoba Boga. Dlatego też zarówno bezosobowy Brahman, jak i Paramātmā zawarte są w Najwyższej Osobie. Rozdział siódmy tłumaczy, że materialna natura jest manifestacją niższej energii Najwyższego Pana. Pan zapładnia tą niższą naturę cząstkami natury wyższej i jest to działanie elementu duchowego na

naturę materialną. Kiedy żywa istota, uwarunkowana przez naturę materialną, zaczyna kultywować wiedzę duchową, czyni ona postęp, z pozycji materialnej stopniowo wznosząc się do koncepcji Najwyższego jako Brahmana. Poznanie Brahmana jest pierwszym etapem w samo-realizacji. Na tym etapie osoba, która zrealizowała Brahmana, jest transcendentalna w stosunku do pozycji materialnej, ale nie jest ona prawdziwie doskonała w swojej realizacji. Jeśli chce, może pozostać w tej pozycji, a następnie stopniowo wznieść się do realizacji Paramātmy - i w końcu do realizacji Najwyższej Osoby Boga. Jest wiele takich przykładów w literaturze wedyjskiej. Czterej Kumārowie najpierw byli zwolennikami koncepcji mówiącej, iż bezosobowy Brahman jest Prawdą Absolutną, lecz następnie stopniowo wznieśli się do płaszczyzny służby oddania. Kto jednak nie jest w stanie wznieść się ponad bezosobową koncepcję Brahmana, ten zawsze narażony jest na ryzyko upadku. *Śrīmad-Bhāgavatam* informuje, że chociaż nawet jakaś osoba może wznieść się do etapu bezosobowego Brahmana, to jeśli nie idzie dalej w swojej realizacji i nie posiada informacji o Najwyższej Osobie Boga, jej inteligencja nie jest doskonale czysta. Dlatego, pomimo osiągnięcia platformy Brahmana, jeśli nie jest zaangażowana w służbę oddania dla Pana, jest narażona na ryzyko upadku. W języku wedyjskim mówi się również: *raso vai saḥ; rasaṁ hy evāyaṁ labdhvānandī bhavati.* "Kiedy ktoś poznaje Osobę Boga, rezerwuar wszelkich przyjemności, Kṛṣṇę, wtedy osiąga prawdziwe szczęście transcendentalne." Najwyższy Pan posiada w pełni sześć wartości i kiedy wielbiciel zbliża się do Niego, następuje wymiana tych sześciu wartości. Sługa króla używa życia prawie na równi z królem. A więc służbie oddania towarzyszą wieczne, niezniszczalne szczęście i wieczne życie. Zatem realizacja Brahmana, czyli wieczności i niezniszczalności, zawarta jest w służbie oddania. Posiada ją osoba, która zaangażowana jest w pełnienie takiej służby.

Żywa istota, mimo iż jest Brahmanem z natury, posiada pragnienie panowania nad światem materialnym i to pragnienie jest przyczyną jej upadku. W swojej organicznej pozycji żywa istota znajduje się ponad trzema siłami natury materialnej, ale obcowanie z tą naturą jest przyczyną jej uwikłania w różne *guṇy*: dobroć, pasję i ignorancję. To pragnienie dominowania nad światem materialnym istnieje w niej właśnie z powodu obcowania z tymi trzema *guṇami*. Jednak przez zaangażowanie się - w pełnej świadomości Kṛṣṇy - w służbę oddania, natychmiast osiąga ona pozycję transcendentalną i w ten sposób zostaje zlikwidowane jej bezprawne pragnienie kontrolowania natury materialnej. Należy zatem praktykować proces służby oddania w towarzystwie wielbicieli, zaczynając od słuchania, intonowania, pamiętania,

etc., czyli dziewięciu przepisanych metod dla realizacji służby oddania. Stopniowo, dzięki obcowaniu z wielbicielami i oddziaływaniu mistrza duchowego, znika materialne pragnienie dominowania i utrwala się pozycja takiej osoby w transcendentalnej służbie dla Pana. Metoda ta jest polecana od dwudziestego drugiego do ostatniego wersetu tego rozdziału. Służba oddania dla Pana jest bardzo prosta: należy służyć Panu, spożywać pozostałości pokarmu ofiarowanego Bóstwom, wąchać kwiaty ofiarowywane lotosowym stopom Pana, odwiedzać miejsca, gdzie Pan odbywał Swoje transcendentalne rozrywki, czytać o różnych Jego czynach i wymianie miłości z wielbicielami, intonować zawsze transcendentalne wibracje Hare Kṛṣṇa, Hare Kṛṣṇa, Kṛṣṇa Kṛṣṇa, Hare Hare/ Hare Rāma, Hare Rāma, Rāma Rāma, Hare Hare oraz przestrzegać postów w niektóre dni, na pamiątkę pojawiania się i odchodzenia Pana i Jego wielbicieli. Przez przestrzeganie tego procesu można całkowicie uwolnić się od przywiązania do wszelkich czynności materialnych. Kto może w ten sposób osiągnąć *brahmajyoti*, ten staje się jakościowo równym Najwyższej Osobie Boga.

W ten sposób kończą się wyjaśnienia Bhaktivedanty do czternastego rozdziału Śrīmad-Bhagavad-gīty, *traktującego o Trzech siłach natury materialnej.*

ROZDZIAŁ XV

Yoga Najwyższej Osoby

TEKST 1

श्रीभगवानुवाच ।
ऊर्ध्वमूलमधःशाखमश्वत्थं प्राहुरव्ययम् ।
छन्दांसि यस्य पर्णानि यस्तं वेद स वेदवित् ॥ १ ॥

śrī bhagavān uvāca
ūrdhva-mūlam adhaḥ-śākham
aśvattham prāhur avyayam
chandāṁsi yasya parṇāni
yas taṁ veda sa veda-vit

śrī bhagavān uvāca-Najwyższa Osoba Boga rzekł; *ūrdhva-mūlam*-korzeniami w górę; *adhaḥ*-w dół; *śākham*-gałęzie; *aśvattham*-drzewo banyanowe; *prāhuḥ*-powiedział; *avyayam*-wieczne; *chandāṁsi*-hymny wedyjskie; *yasya*

-którego; *parṇāni*-liście; *yaḥ*-każdy; *tam*-to; *veda*-wie; *saḥ*-on; *veda-vit*-znawca *Ved*.

TŁUMACZENIE

Błogosławiony Pan rzekł: Jest drzewo banyanowe rosnące korzeniami w górę, gałęzie zaś mające w dole, a liśćmi jego są hymny wedyjskie. Kto zna to drzewo, ten jest znawcą Ved.

ZNACZENIE

Po przedyskutowaniu znaczenia *bhakti-yogi*, ktoś może zapytać: "A co, jeśli chodzi o *Vedy*?" Właśnie ten rozdział tłumaczy, iż celem studiowania *Ved* jest poznanie Kṛṣṇy. Zatem ten, kto jest świadomy Kṛṣṇy i zaangażowany w służbę oddania, ten już właściwie poznał *Vedy*.

Matnia tego świata materialnego porównana została tutaj do drzewa banyanowego. Dla tego, kto zaangażowany jest w pracę dla zysków, to drzewo banyanowe nie ma końca. Wędruje on z jednej gałęzi na drugą, trzecią, czwartą ... Drzewo tego świata materialnego nie ma końca. I dla tego, kto przywiązany jest do tego drzewa, nie ma nadziei na wyzwolenie. Hymny wedyjskie mające służyć naszemu oświeceniu, nazywane są liśćmi tego drzewa. Korzenie tego drzewa rosną w górę, ponieważ zaczynają się od siedziby Brahmy, najwyższej planety tego wszechświata. Z tego drzewa złudzenia wydostać się może tylko ten, kto poznał je dokładnie.

Należy poznać ten proces wyzwolenia. Już poprzednie rozdziały wspominały o wielu procesach, za pomocą których można wydostać się z tej materialnej matni. I mogliśmy przekonać się, iż służba oddania jest najlepszą drogą prowadzącą do tego wyzwolenia. Podstawową zasadą służby oddania jest uwolnienie się od przywiązania do czynności materialnych i przywiązanie się do transcendentalnej służby dla Pana. Proces zrywania więzów z tym światem materialnym omówiony został na początku tego rozdziału. Korzenie tego życia materialnego rosną w górę. To znaczy, że zaczynają się one od totalnej substancji materialnej, od najwyższej planety tego wszechświata. Z tego miejsca rozprzestrzenia się cały wszechświat, z wieloma gałęziami reprezentującymi różne systemy planetarne. Owoce zaś reprezentują skutki działalności żywych istot, mianowicie: religię, rozwój ekonomiczny, zadowalanie zmysłów i wyzwolenie.

W tym świecie nie ma bezpośredniego doświadczenia z takim drzewem, którego korzenie rosłyby w górę a gałęzie w dół, ale to nie znaczy, że taka

rzecz nie istnieje. Drzewem takim jest odbicie jakiegokolwiek drzewa w zbiorniku wodnym. Możemy zobaczyć, że drzewo rosnące na brzegu takiego zbiornika i odbijające się w nim, ma w tym odbiciu gałęzie skierowane w dół, a korzenie w górę. Innymi słowy, drzewo tego świata materialnego jest jedynie odbiciem prawdziwego drzewa świata duchowego. To odzwierciedlenie świata duchowego opiera się na pragnieniu, tak jak odzwierciedlenie drzewa spoczywa na tafli wodnej. To właśnie pożądanie jest przyczyną usytuowania rzeczy w tym odbitym świetle materialnym. Kto chce wydostać się z tego świata materialnego, ten musi dokładnie poznać to drzewo poprzez studia analityczne. Wtedy będzie mógł przeciąć więzi łączące go z nim.

Drzewo to, będąc odzwierciedleniem drzewa prawdziwego, jest dokładną jego kopią. Wszystko istnieje w świecie duchowym. Impersonaliści uważają Brahmę za korzeń tego drzewa materialnego. I z tego korzenia, według filozofii *sāṅkhya*, pochodzi *prakṛti, puruṣa*, następnie trzy *guṇy*, pięć wielkich elementów materialnych (*pañca-mahābhūta*), dziesięć zmysłów (*daśendriya*), umysł, etc. W ten sposób dzielą oni cały świat materialny. Jeżeli Brahmā jest centrum wszystkich manifestacji, wobec tego ten świat materialny jest manifestacją 180 stopni, a następne 180 stopni tworzy świat duchowy. Świat materialny jest odzwierciedleniem wypaczonym, więc świat duchowy musi mieć tą samą różnorodność, ale w rzeczywistości. *Prakṛti* jest zewnętrzną energią Najwyższego Pana, a *puruṣa* jest to Sam Najwyższy Pan. Wszystko to wytłumaczone jest w *Bhagavad-gīcie*. Ponieważ manifestacja ta jest materialna, jest ona tymczasowa. Odzwierciedlenie to jest okresowe, ponieważ czasami jest widoczne, a czasami niewidoczne. Ale źródło tego odzwierciedlanego obrazu jest wieczne. To materialne odbicie prawdziwego drzewa musi zostać odcięte. Kiedy mówi się, że jakaś osoba zna *Vedy* to, znaczy, iż wie ona, w jaki sposób przeciąć więzy łączące ją z tym światem materialnym. Kto zna ten proces, ten prawdziwie zna *Vedy*. A kto oczarowany jest rytualistycznymi formułami *Ved*, ten oczarowany jest pięknymi zielonymi liśćmi tego drzewa; nie zna on dokładnie celu *Ved*. Tym celem *Ved*, jak zostało to wyjawione przez Samą Najwyższą Osobę Boga - jest ścięcie drzewa odzwierciedlonego i osiągnięcie prawdziwego drzewa świata duchowego.

TEKST 2

अधश्चोर्ध्वं प्रसृतास्तस्य शाखा
गुणप्रवृद्धा विषयप्रवालाः ।

अधश्च मूलान्यनुसंततानि
कर्मानुबन्धीनि मनुष्यलोके ॥ २ ॥

adhaś cordhvaṁ prasṛtās tasya śākhā
guṇa-pravṛddhā viṣaya-pravālāḥ
adhaś ca mūlāny anusantatāni
karmānubandhīni manuṣya-loke

adhaḥ-w dół; *ca*-i; *ūrdhvam*-w górę; *prasṛtāḥ*-rozprzestrzenione; *tasya*-jego; *śākhāḥ*-gałęzie; *guṇa*-siły natury materialnej; *pravṛddhāḥ*-rozwinięte; *viṣaya*-przedmioty zmysłów; *pravālāḥ*-gałązki; *adhaḥ*-w dół; *ca*-i; *mūlāni*-korzenie; *anusantatāni*-rozprzestrzenione; *karma*-według pracy; *anubandhīni*-związany; *manuṣya-loke*-w świecie społeczeństwa ludzkiego.

TŁUMACZENIE

Gałęzie tego drzewa rozprzestrzeniają się w górę i w dół, odżywiane przez trzy siły natury materialnej. Gałązki zaś reprezentują przedmioty zmysłów. Drzewo to ma również korzenie idące w dół i te związane są z pracą społeczeństwa ludzkiego, której celem jest osiągnięcie korzyści.

ZNACZENIE

Werset ten dalej tłumaczy opis drzewa banyanowego. Gałęzie jego rozprzestrzeniają się we wszystkich kierunkach. W niższych jego częściach znajdują się różnorodne przejawienia żywych istot, takie jak ludzie, zwierzęta, konie, krowy, psy, koty, etc. Usytuowane są one na niższych partiach gałęzi, podczas gdy wyższe jego partie zamieszkiwane są przez wyższe formy żywych istot: półbogów, Gandharvy (wróżki, czarodziejki) i wiele innych wyższych gatunków życia. I tak jak drzewo odżywiane jest przez wodę, tak to drzewo odżywiane jest przez trzy siły natury materialnej. Czasami widzimy, że jakiś obszar jest jałowy z braku dostatecznej ilości wody, podczas gdy inny tonie w zieleni. Podobnie, w zależności od dominacji określonych *guṇ*, manifestują się odpowiednie gatunki życia, w odpowiedniej proporcji.

Gałązki drzewa uważane są za przedmioty zmysłów. Przez rozwój różnych sił natury rozwijamy różne zmysły i za pomocą tych zmysłów cieszymy się różnymi rodzajami przedmiotów zmysłowych. Źródło zmysłów - oczy, nos, uszy, etc. - uważane są za górne gałązki, dostosowane do cieszenia się różnymi przedmiotami zmysłów. Liście są głosem, formą, dotykiem - czyli

przedmiotami zmysłów. Dodatkowe (boczne) korzenie są ubocznymi produktami różnego rodzaju cierpień i uciech zmysłowych. W ten sposób rozwijamy przywiązanie i awersję. Tendencje do pobożności i niepobożności uważane są za korzenie boczne, rozprzestrzeniające się we wszystkich kierunkach. Główny korzeń wychodzi z Brahmaloki, a inne znajdują się w ludzkich systemach planetarnych. Osoba, która wyczerpie efekty swoich pobożnych czynów na wyższych systemach planetarnych, schodzi z powrotem na tę Ziemię, by odnowić swoją *karmę*, i poprzez czyny przynoszące owoce znowu być promowaną na wyższe systemy. Albowiem ta planeta ludzkich istot uważana jest za pole działania.

TEKST 3-4

न रूपमस्येह तथोपलभ्यते
नान्तो न चादिर्न च संप्रतिष्ठा ।
अश्वत्थमेनं सुविरूढमूल-
मसङ्गशस्त्रेण दृढेन छित्त्वा ॥ ३ ॥
ततः पदं तत्परिमार्गितव्यं
यस्मिन्गता न निवर्तन्ति भूयः ।
तमेव चाद्यं पुरुषं प्रपद्ये
यतः प्रवृत्तिः प्रसृता पुराणी ॥ ४ ॥

na rūpam asyeha tathopalabhyate
nānto na cādir na ca sampratiṣṭhā
aśvattham enaṁ suvirūḍha-mūlam
asaṅga-śastreṇa dṛḍhena chittvā

tataḥ padaṁ tat parimārgitavyaṁ
yasmin gatā na nivartanti bhūyaḥ
tam eva cādyaṁ puruṣaṁ prapadye
yataḥ pravṛttiḥ prasṛtā purāṇī

na-nie; *rūpam*-forma; *asya*-tego drzewa; *iha*-w tym; *tathā*-również; *upalabhyate*-może zostać dostrzeżony; *na*-nigdy; *antaḥ*-koniec; *na*-nigdy; *ca*-również; *ādiḥ*-początek; *na*-nigdy; *ca*-również; *sampratiṣṭhā*-podsta-

wa; *aśvattham*-drzewo banyanowe; *enam*-to; *suvirūḍha*-mocno; *mūlam*-zakorzenione; *asaṅga-śastreṇa*-bronią obojętności; *dṛḍhena*-mocny; *chittvā*-przez przecięcie; *tataḥ*-następnie; *padam*-sytuacja; *tat*-to; *parimārgitavyam*-musi zostać odszukane; *yasmin*-gdzie; *gatāḥ*-idąc; *na*-nigdy; *nivartanti*-powraca; *bhūyaḥ*-ponownie; *tam*-do niego; *eva*-na pewno; *ca*-również; *ādyam*-pierwotny; *puruṣam*-Osoba Boga; *prapadye*-podporządkowuje się; *yataḥ*-od którego; *pravṛttiḥ*-początek; *prasṛtā*-rozprzestrzenienie; *purāṇī*-bardzo stary.

TŁUMACZENIE

Prawdziwej formy tego drzewa nie można dostrzec w tym świecie. Nikt nie może wiedzieć, gdzie się ono kończy i gdzie zaczyna. Ale z całą determinacją należy ściąć to drzewo narzędziem, którym jest brak przywiązania. A czyniąc to należy odszukać owo miejsce, z którego - raz tam dotarłszy - nigdy już się nie powraca, i tam podporządkować się Najwyższej Osobie Boga, od którego wszystko się zaczęło i w którym wszystko spoczywa od niepamiętnego czasu.

ZNACZENIE

Werset ten wyraźnie oznajmia, iż prawdziwego kształtu tego drzewa nie można poznać w świecie materialnym. Skoro korzenie tego drzewa znajdują się w górze, prawdziwe drzewo rozprzestrzenia się w drugim kierunku. Nikt jednak nie może zobaczyć, jak daleko się ono rozprzestrzenia ani nie może poznać jego początku. Jednak należy znaleźć przyczynę. "Ja jestem synem mojego ojca, mój ojciec jest synem takiej osoby, etc." Szukając w ten sposób dojdziemy do Brahmy, który stworzony został przez Garbhodakaśāyī Viṣṇu. Kiedy ostatecznie w ten sposób dotrzemy do Najwyższej Osoby Boga, będzie to koniec naszych poszukiwań. Przyczynę tego drzewa, Osobę Boga, należy odnaleźć przez obcowanie z osobami, które posiadają wiedzę o Najwyższej Osobie Boga. Wtedy, dzięki zrozumieniu, stopniowo uwolnimy się od przywiązania do tego fałszywego odbicia rzeczywistości i za pomocą wiedzy będziemy mogli przeciąć więzy łączące nas z nim i osiągnąć drzewo prawdziwe.

Słowo *asaṅga* jest bardzo ważne w tym związku, jako że przywiązanie do uciech zmysłowych i panowania nad naturą materialną jest bardzo mocne. Dlatego należy nauczyć się - poprzez dyskusje na tematy duchowe oparte na pismach autorytatywnych i przez słuchanie od osób, które posiadają praw-

dziwą wiedzę - w jaki sposób uwolnić się od tego przywiązania. Rezultatem takich dyskusji w towarzystwie wielbicieli jest dojście do Najwyższej Osoby Boga. Wtedy pierwszą rzeczą, którą należy uczynić, jest podporządkowanie się Jemu. Podany został tutaj opis miejsca, które raz osiągnąwszy, nie musi się wracać do tego fałszywego drzewa, będącego jedynie refleksem rzeczywistości. Najwyższa Osoba Boga, Kṛṣṇa, jest tym pierwotnym korzeniem, z którego wzięły początek wszystkie emanacje. Aby osiągnąć łaskę tej Boskiej Osoby, należy jedynie podporządkować się Jemu, a to jest rezultatem pełnienia służby oddania przez słuchanie, intonowanie, etc. On jest przyczyną powstania tego świata materialnego. Zostało to już wytłumaczone przez Samego Pana: *ahaṁ sarvasya prabhavaḥ.* "Ja jestem źródłem wszystkiego." Aby zatem wydostać się z matni tego potężnego drzewa banyanowego, którym jest życie materialne, należy podporządkować się Kṛṣṇie. Osoba, która to czyni, natychmiast uwalnia się od przywiązania do tego materialnego rozwinięcia.

TEKST 5

निर्मानमोहा जितसङ्गदोषा
अध्यात्मनित्या विनिवृत्तकामाः ।
द्वन्द्वैर्विमुक्ताः सुखदुःखसंज्ञै-
र्गच्छन्त्यमूढाः पदमव्ययं तत् ॥ ५ ॥

nirmāna-mohā jita-saṅga-doṣā
adhyātma-nityā vinivṛtta-kāmāḥ
dvandvair vimuktāḥ sukha-duḥkha-saṁjñair
gacchanty amūḍhāḥ padam avyayaṁ tat

nir-bez; *māna*-szacunek; *mohāḥ*-złudzenie; *jita*-pokonawszy; *saṅga*-towarzystwo; *doṣāḥ*-fałszywe; *adhyātma*-duchowy; *nityāḥ*-wieczny; *vinivṛtta*-związany; *kāmāḥ*-żądze; *dvandvaiḥ*-z dualizmami; *vimuktāḥ*-wyzwolony; *sukha-duḥkha*-szczęście i niedola; *saṁjñaiḥ*-nazywany; *gacchanti*-osiągają; *amūḍhāḥ*-niezmącony; *padam*-sytuacja; *avyayam*-wieczny; *tat*-ta.

TŁUMACZENIE

Kto wolny jest od złudzenia, fałszywego prestiżu i niewłaściwych związków, kto rozumie Wieczne - uwolniwszy się od materialnej żądzy

oraz dualizmu szczęścia i nieszczęścia, i kto wie, w jaki sposób podporządkować się Najwyższej Osobie, ten osiąga wieczne królestwo.

ZNACZENIE

Wspaniale został opisany tutaj proces podporządkowania się. Pierwszą kwalifikacją jest to, że nie powinno się ulegać dumie. Ponieważ uwarunkowana dusza przepełniona jest dumą, uważając się za pana natury materialnej, dlatego bardzo trudno jest się jej podporządkować Najwyższej Osobie Boga. Powinniśmy wiedzieć, poprzez kultywację prawdziwej wiedzy, iż nie jesteśmy panami natury materialnej. Panem jest Najwyższa Osoba Boga. Kiedy ktoś uwolni się od złudzenia, przyczyną którego jest właśnie duma, wtedy może rozpocząć proces podporządkowywania się. Nie może podporządkować się Najwyższej Osobie ten, kto zawsze oczekuje jakiegoś honoru w tym świecie materialnym. Przyczyną dumy jest złudzenie, albowiem chociaż ktoś przychodzi tutaj, pozostaje przez krótki okres czasu i następnie odchodzi, to zawsze ma on fałszywe przekonanie, iż jest panem tego świata. W ten sposób tylko komplikuje wszystko i zawsze znajduje się w kłopocie. Cały świat pozostaje pod tym wrażeniem. Ludzie uważają, że ta Ziemia należy do społeczeństwa ludzkiego i podzielili ją, ulegając fałszywemu wrażeniu, iż to oni są jej właścicielami. Należy uwolnić się od tego fałszywego przekonania, że ludzkie społeczeństwo jest właścicielem tego świata. Będąc wolnym od takiego fałszywego przekonania, można uwolnić się od fałszywych związków, których przyczyną jest uczucie rodzinne, społeczne i narodowe. Te fałszywe związki przywiązują nas do tego świata materialnego. Po przejściu tego etapu, należy rozwijać wiedzę duchową. Należy kultywować wiedzę o tym, co jest naprawdę naszą własnością, a co nią nie jest. A kiedy ktoś posiada prawdziwą wiedzę, uwalnia się od wszelkich dualizmów, takich jak szczęście i nieszczęście, przyjemność i ból. Osiągnąwszy pełną wiedzę, jest on zdolny do podporządkowania się Najwyższej Osobie Boga.

TEKST 6

न तद्भासयत सूर्यो न शशाङ्को न पावकः ।
यद्गत्वा न निवर्तन्ते तद्धाम परमं मम ॥ ६ ॥

na tad bhāsayate sūryo
na śaśāṅko na pāvakaḥ

yad gatvā na nivartante
tad dhāma paramam mama

na-nie; *tat*-to; *bhāsayate*-oświetla; *sūryaḥ*-słońce; *na*-nie; *śaśāṅkaḥ*-księżyc; *na*-ani nie; *pāvakaḥ*-ogień, elektryczność; *yat*-gdzie; *gatvā*-idąc; *na*-nigdy; *nivartante*-powraca; *tat dhāma*-ta siedziba; *paramam*-najwyższe; *mama*-Moje.

TŁUMACZENIE

Tej Mojej siedziby nie oświetla słońce, księżyc ani elektryczność. Kto osiąga ją, nie powraca już nigdy w ten świat materialny.

ZNACZENIE

Opisany został tutaj świat duchowy, siedziba Najwyższej Osoby Boga, Kṛṣṇy, który znany jest jako Kṛṣṇaloka, Goloka Vṛndāvana. W niebie duchowym nie jest potrzebne światło słoneczne, światło księżyca, ogień czy jakieś światło sztuczne, jako że tam wszystkie planety oświetlane są swoim własnym światłem. W tym wszechświecie mamy tylko jedną planetę, która sama wysyła światło - słońce, lecz w niebie duchowym wszystkie planety są samo-świetlne. Świecące promienie wszystkich tych planet (nazywanych Vaikuṇṭhami) tworzą błyszczące niebo znane jako *brahmajyoti*. W rzeczywistości blask ten emanuje z planety Kṛṣṇy, Goloki Vṛndāvana. Część tego promiennego blasku przykryta jest przez *mahāt-tattvę*, świat materialny. Pozostała, większa część tego świecącego nieba, pełna jest planet duchowych, nazywanych Vaikuṇṭhami, z których główną jest Goloka Vṛndāvana.

Tak długo jak żywa istota znajduje się w tym ciemnym świecie materialnym, tak długo jest ona uwarunkowana, ale skoro tylko osiąga niebo duchowe - odcinając się od tego fałszywego, wykrzywionego drzewa świata materialnego - zostaje wyzwolona. Wtedy nie musi już tutaj powracać. W swoim uwarunkowanym stanie życia żywa istota uważa siebie za pana tego materialnego świata, ale w stanie wyzwolonym wchodzi ona w królestwo duchowe i staje się towarzyszem Najwyższego Pana. Tam cieszy się wiecznym życiem, wiecznym szczęściem i pełnią wiedzy.

Powinniśmy być urzeczeni tą informacją. Powinniśmy pragnąć przenieść się do wiecznego świata i wyzwolić się z tego fałszywego refleksu rzeczywistości. Mimo iż bardzo trudno przeciąć te więzy temu, kto jest zbyt przywiązany do tego świata materialnego, to jeśli przyjmie on świadomość Kṛṣṇy, wtedy ma

szansę stopniowo wyzwolić się od tego przywiązania. Musi obcować z wielbicielami świadomymi Kṛṣṇy. Powinien odnaleźć społeczność oddaną świadomości Kṛṣṇy i nauczyć się w jaki sposób pełnić służbę oddania. W ten sposób będzie mógł zerwać więzy łączące go z tym światem materialnym. Nie można bowiem uwolnić się od tego przywiązania jedynie przez noszenie szafranowych szat. Trzeba przywiązać się do służby oddania dla Pana. Należy bardzo poważnie potraktować to, co oznajmia rozdział dwunasty: że służba oddania jest jedynym sposobem uwolnienia się z tej fałszywej reprezentacji prawdziwego drzewa. Rozdział czternasty opisuje skażenie wszelkich procesów przez naturę materialną. Tylko służba oddania opisana została jako czysto transcendentalna.

Bardzo ważne są tutaj słowa *paramaṁ mama*. Właściwie każdy kąt i zakątek jest własnością Najwyższego Pana, ale świat duchowy jest *paramaṁ*, pełen sześciu bogactw. Również *Upaniṣady* potwierdzają, iż w świecie duchowym niepotrzebne jest światło słońca czy księżyca, gdyż całe niebo duchowe prześwietlone jest wewnętrzną mocą Najwyższego Pana. Zaś najwyższą siedzibę osiągnąć można jedynie przez podporządkowanie się Najwyższemu Panu - i w żaden inny sposób.

TEKST 7

ममैवांशो जीवलोके जीवभूतः सनातनः ।
मनःषष्ठानीन्द्रियाणि प्रकृतिस्थानि कर्षति ॥ ७ ॥

mamaivāṁśo jīva-loke
jīva-bhūtaḥ sanātanaḥ
manaḥ ṣaṣṭhānīndriyāṇi
prakṛti-sthāni karṣati

mama-Moje; *eva*-na pewno; *aṁśaḥ*-fragmentaryczne cząstki; *jīva-loke*-świat uwarunkowanego życia; *jīva-bhūtaḥ*-uwarunkowane żywe istoty; *sanātanaḥ*-wieczny; *manaḥ*-umysł; *ṣaṣṭhāni*-sześć; *indriyāṇi*-zmysły; *prakṛti*-natura materialna; *sthāni*-usytuowane; *karṣāti*-zmagając się ciężko.

TŁUMACZENIE

Żywe istoty, mimo iż żyją w tym uwarunkowanym świecie, są Moimi wiecznymi, fragmentarycznymi cząstkami. I właśnie to uwarunkowane

życie jest przyczyną ich ciężkiej walki z sześcioma zmysłami, łącznie z umysłem.

ZNACZENIE

Werset ten wyraźnie mówi o tożsamości żywej istoty. Żywa istota jest fragmentaryczną cząstką Najwyższego Pana - i jest taką wiecznie. Nie jest prawdą, iż przyjmuje ona indywidualność w swoim uwarunkowanym życiu, a po wyzwoleniu staje się jednym z Najwyższym Panem. Jest ona wiecznie Jego fragmentaryczną cząstką, gdyż jest wyraźnie powiedziane - *sanātanaḥ*. Według wersji wedyjskiej, Najwyższy Pan przejawia się i rozprzestrzenia w niezliczonych ekspansjach, z których pierwsze nazywane są *Viṣṇu-tattva*, a wtórne są żywymi istotami. Innymi słowy, *Viṣṇu-tattva* jest osobistą ekspansją Kṛṣṇy, podczas gdy żywe istoty są Jego oddzielonymi ekspansjami. Poprzez Swoją osobistą ekspansję manifestuje się On w różnych formach, takich jak Pan Rāma, Nṛsiṁhadeva, Viṣṇumūrti, i wszystkie Bóstwa przewodzące na Vaikuṇṭhach, planetach nieba duchowego. Jego oddzielone ekspansje, żywe istoty, są Jego wiecznymi sługami. Osobowe ekspansje Najwyższej Osoby Boga istnieją zawsze jako oddzielne indywidualności, tożsame z Osobą Boga. Podobnie, swoją indywidualność mają również i żywe istoty. Jako fragmentaryczne cząstki Najwyższego Boga, żywe istoty mają również we fragmentarycznej ilości Jego cechy, z których jedną jest niezależność. Każda żywa istota ma indywidualną duszę, swoją osobistą indywidualność i niewielką niezależność. Przez niewłaściwe skorzystanie z tej niezależności staje się ona duszą uwarunkowaną, lecz kiedy używa jej właściwie - jest zawsze wyzwolona. W każdym przypadku jest ona jakościowo wieczna, tak jak Najwyższy Pan. W swoim wyzwolonym stanie jest ona wolna od tego materialnego uwarunkowania i zaangażowana jest w transcendentalną służbę miłości dla Pana. Natomiast w uwarunkowanym stanie życia kontrolowana jest przez trzy siły natury materialnej i zapomina o transcendentalnej służbie miłości dla Pana. Wskutek tego, musi bardzo ciężko walczyć, aby utrzymać się przy życiu w tym świecie materialnym.

Żywe istoty, nie tylko istoty ludzkie oraz psy i koty, ale nawet więksi kontrolerzy świata materialnego: Brahmā, Pan Śiva, a nawet Viṣṇu - wszyscy są cząstkami Najwyższego Pana. Wszyscy oni są manifestacjami wiecznymi, nie okresowymi. Ważne jest słowo *karṣati* (walczyć, albo zmagać się). Uwarunkowana dusza jest ograniczona, jak gdyby skrępowana żelaznym łańcuchem. Jest ona związana przez fałszywe ego, a umysł jest głównym

czynnikiem kierującym nią w tym życiu materialnym. Gdy umysł kontrolowany jest przez *guṇę* dobroci, jej czynności są dobre. Kiedy znajduje się on pod wpływem pasji, jej czyny są wówczas niespokojne i pełne fatygi; a kiedy umysł jest w *guṇie* ignorancji, schodzi ona do niższych gatunków życia. Z wersetu tego wyraźnie wynika, że uwarunkowana dusza przykryta jest materialnym ciałem, umysłem i zmysłami, a kiedy osiąga wyzwolenie, to materialne pokrycie znika i manifestuje się jej ciało duchowe o indywidualnym charakterze. W *Mādhyandināyana-śruti* zamieszczona jest następująca informacja: *sa vā eṣa brahma-niṣṭha idaṁ śarīraṁ marttyam atisṛjya brahmābhisampadya brahmaṇā paśyati brahmaṇā śṛṇoti brahmaṇaivedaṁ sarvam anubhavati*. Oznajmia ona, że kiedy żywa istota porzuca to materialne ciało i wchodzi do świata duchowego, odzyskuje ona swoje ciało duchowe, w którym to ciele może oglądać Najwyższą Osobę Boga, twarzą w twarz. Może słuchać Go i mówić do Niego oraz poznać Go takim, jakim jest. Można również dowiedzieć się ze *smṛti*, iż na planetach duchowych każdy żyje w ciele podobnym do ciała Najwyższej Osoby Boga. Jeśli chodzi o konstytucję cielesną, to nie ma różnicy pomiędzy cząstkowymi żywymi istotami a ekspansjami *Viṣṇumūrti*. Innymi słowy, z chwilą wyzwolenia żywa istota, dzięki łasce Najwyższej Osoby Boga, otrzymuje ciało duchowe.

Bardzo znaczące jest również słowo *mamaivāṁśaḥ* (fragmentaryczna cząstka Najwyższego Pana). Fragmentaryczna cząstka Najwyższego Pana nie jest czymś takim jak odłamana część jakiegoś przedmiotu materialnego. Wiemy już z rozdz. drugiego, że duch nie może zostać podzielony na kawałki. Cząstka ta jest materialnie niewyobrażalna. Duch nie jest podobny materii, która może zostać pocięta na kawałki, a następnie ponownie złączona razem. Ta koncepcja nie znajduje zastosowania tutaj, ponieważ użyte zostało słowo *sanātana* (wieczny). Fragmentaryczna cząstka jest taką wiecznie. Wiemy również z początku rozdz. drugiego (*dehino 'smin yathā*), że fragmentaryczna cząstka Najwyższego Pana obecna jest w każdym indywidualnym ciele. Ta fragmentaryczna cząstka, kiedy zostaje wyzwolona z ciała materialnego, odnawia swoje prawdziwe ciało duchowe w niebie duchowym, na planecie duchowej, i tam raduje się towarzystwem Najwyższego Pana. Należy wiedzieć, że żywa istota, będąc fragmentaryczną cząstką Najwyższego Pana, jest mu jakościowo równa, tak jak cząstka złota jest również złotem.

TEKST 8

शरीरं यदवाप्नोति यच्चाप्युत्क्रामतीश्वरः ।
गृहीत्वैतानि संयाति वायुर्गन्धानिवाशयात् ॥ ८ ॥

śarīraṁ yad avāpnoti
yac cāpy utkrāmatīśvaraḥ
gṛhītvaitāni saṁyāti
vāyur gandhān ivāśayāt

śarīram-ciało; *yat*-tak bardzo jak; *avāpnoti*-otrzymuje; *yat*-to, które; *ca*-również; *api*-faktycznie; *utkrāmati*-porzuca; *īśvaraḥ*-pan ciała; *gṛhītvā* -zabierając; *etāni*-wszystkie te; *saṁyāti*-odchodzi; *vāyuḥ*-powietrze; *gandhān*-zapach; *iva*-jak; *āśayāt*-z kwiatu.

TŁUMACZENIE

Będąc w tym materialnym świecie, żywa istota przenosi swoje różne koncepcje życia z jednego ciała do drugiego, tak jak powietrze przenosi zapachy kwiatów.

ZNACZENIE

Żywa istota opisana została tutaj jako *īśvara*, kontroler swego własnego ciała. Jeśli chce, może ona zmienić swoje ciało na ciało wyższego rzędu albo też cofnąć się w niższe gatunki. Ma tutaj niewielką niezależność. Zmiany jakim podlega jej ciało, zależą od niej. Świadomość, którą wytworzyła w tym życiu, przeniesie w chwili śmierci do innego ciała. Jeśli uczyniła swoją świadomość podobną świadomości psów i kotów, z pewnością otrzyma ciało psa albo kota. Jeśli jej świadomość ma cechy boskie, przyjmie ciało półboga. A jeśli jest świadoma Kṛṣṇy, zostanie przeniesiona do świata duchowego, na Kṛṣṇalokę, gdzie będzie obcowała z Kṛṣṇą. Fałszywym jest twierdzenie, że po unicestwieniu ciała wszystko się kończy. Indywidualna dusza wędruje poprzez różne typy ciał, a jej obecne ciało i obecne czyny są podstawą jej ciała następnego. Otrzymujemy różne ciała odpowiednio do naszej *karmy* i musimy opuścić te ciała we właściwym czasie. Jest powiedziane tutaj, że ciało subtelne, które przenosi koncepcję ciała następnego, rozwija to inne ciało w przyszłym życiu. Ten proces wędrówki z jednego ciała do innego i walka podczas przebywania w danym ciele jest nazywana *karṣati*, czyli walką o egzystencję.

TEKST 9

श्रोत्रं चक्षुः स्पर्शनं च रसनं घ्राणमेव च ।
अधिष्ठाय मनश्चायं विषयानुपसेवते ॥ ९ ॥

śrotraṁ cakṣuḥ sparśanaṁ ca
rasanaṁ ghrāṇam eva ca
adhiṣṭhāya manaś cāyaṁ
viṣayān upasevate

śrotram-uszy; *cakṣuḥ*-oczy; *sparśanam*-dotyk; *ca*-również; *rasanam*-język; *ghrāṇam*-zmysł węchu; *eva*-również; *ca*-i; *adhiṣṭhāya*-będąc usytuowanym; *manaḥ*-umysł; *ca*-również; *ayam*-to; *viṣayān*-przedmioty zmysłów; *upasevate*-cieszy się.

TŁUMACZENIE

Przyjąwszy inne "wulgarne" ciało, otrzymuje ona [żywa istota] pewien typ zmysłu słuchu, smaku, powonienia i dotyku, które grupują się wokół umysłu. Wskutek tego zadowala ją określony zespół przedmiotów zmysłów.

ZNACZENIE

Innymi słowy, jeżeli żywa istota zdegeneruje swoją świadomość do świadomości psów i kotów, wtedy w następnym życiu otrzymuje ciało psa albo kota, aby mogła korzystać z określonych uciech. Świadomość w swoim stanie pierwotnym jest czysta, jak woda. Kiedy jednak zmieszamy wodę z jakimś barwnikiem, to straci ona tą swoją czystość. Podobnie, świadomość jest czysta, ponieważ czysta jest dusza. Ale ta czysta świadomość zmienia się w zależności od obcowania z jakościami materialnymi. Prawdziwa świadomość jest świadomością Kṛṣṇy. Jeśli więc ktoś jest świadomy Kṛṣṇy, to jego życie jest czyste. Jeżeli jednak jego świadomość zostanie zanieczyszczona pewnym typem mentalności materialnej, to w przyszłym życiu otrzymuje on ciało odpowiadające tej świadomości. Niekoniecznie musi to być ciało ludzkie. Można otrzymać ciało kota, psa, świni, półboga albo jednej z wielu innych form spośród 8 400 000 gatunków życia.

TEKST 10

उत्क्रामन्तं स्थितं वाऽपि भुञ्जानं वा गुणान्वितम्।
विमूढा नानुपश्यन्ति पश्यन्ति ज्ञानचक्षुषः ॥१०॥

utkrāmantaṁ sthitaṁ vāpi
bhuñjānaṁ vā guṇānvitam
vimūḍhā nānupaśyanti
paśyanti jñāna-cakṣuṣaḥ

utkrāmantam-opuszczając ciało; *sthitam*-usytuowany w ciele; *vāpi*-albo; *bhuñjānam*-radując się; *vā*-albo; *guṇa-anvitam*-pod urokiem sił natury materialnej; *vimūḍhāḥ*-niemądre osoby; *na*-nigdy; *anupaśyanti*-mogą zobaczyć; *paśyanti*-można zobaczyć; *jñāna-cakṣuṣaḥ*-kto posiada oczy wiedzy.

TŁUMACZENIE

Głupcy nie mogą zrozumieć, w jaki sposób żywa istota może opuścić swoje ciało. Nie mogą też zrozumieć, jakie ciało otrzyma ona pod wpływem sił natury. Lecz wszystko to zobaczyć może ten, kto posiada oczy wiedzy.

ZNACZENIE

Znaczące jest tutaj słowo *jñāna-cakṣuṣaḥ*. Kto nie posiada wiedzy, ten nie może zrozumieć, w jaki sposób żywa istota opuszcza swoje obecne ciało ani nie wie jaki typ ciała przyjmie ona w życiu następnym; nie wiedząc też dlaczego teraz ma taki a nie inny rodzaj ciała. Wymaga to ogromnego zasobu wiedzy z *Bhagavad-gīty* i podobnej literatury, przyswojonej poprzez słuchanie od bona fide mistrza duchowego. Szczęśliwy jest ten, kto wyszkolony jest w postrzeganiu tych rzeczy. Każda żywa istota opuszcza swoje ciało w pewnych określonych warunkach; żyje w określonych warunkach i znajduje upodobanie w określonych warunkach. W efekcie cierpi ona różnego rodzaju szczęście i nieszczęście, ulegając złudzeniu radości zmysłowych. Osoby, które bezustannie ogłupiane są przez pragnienia i pożądanie, tracą wszelką moc rozumienia zmian swojego ciała i swojego pobytu w określonym ciele. Nie są w stanie ogarnąć tego rozumem. Jednakże ci, którzy rozwinęli wiedzę duchową, mogą zrozumieć, że duch jest różny od ciała, że zmienia on swoje ciało i raduje się w rozmaity sposób. Osoba, która posiada taką wiedzę, może zrozumieć, w jaki sposób uwarunkowana żywa istota cierpi w tym życiu materialnym. Dlatego ci, którzy w wysokim stopniu rozwinęli swoją świadomość Kṛṣṇy, robią wszystko, aby dostarczyć tej wiedzy ogółowi ludzkości,

gdyż uwarunkowane życie pełne jest problemów. Ludzie powinni uwolnić się od takiego życia, powinni stać się świadomymi Kṛṣṇy i wyzwolić się, aby móc następnie przenieść się do świata duchowego.

TEKST 11

यतन्तो योगिनश्चैनं पश्यन्त्यात्मन्यवस्थितम् ।
यतन्तोऽप्यकृतात्मानो नैनं पश्यन्त्यचेतसः ॥११॥

yatanto yoginaś cainaṁ
paśyanty ātmany avasthitam
yatanto'py akṛtātmāno
nainaṁ paśyanty acetasaḥ

yatantaḥ-dążąc; *yoginaḥ*-transcendentaliści; *ca*-również; *enam*-to; *paśyanti*-mogą zobaczyć; *ātmani*-w duszy; *avasthitam*-usytuowany; *yatantaḥ*-chociaż czyniący wysiłek; *api*-chociaż; *akṛta-ātmānaḥ*-bez samo-realizacji; *na*-nie; *enam*-to; *paśyanti*-mogą zobaczyć; *acetasaḥ*-nierozwinięty umysł.

TŁUMACZENIE

Czyniący wysiłek transcendentalista, który osiągnął samo-realizację, widzi to wszystko bardzo wyraźnie. Lecz osoba niezrealizowana, nie będąca w takiej pozycji, nie jest w stanie pojąć tego, co ma miejsce, pomimo swoich starań.

ZNACZENIE

Jest wielu transcendentalistów na ścieżce duchowej samo-realizacji, ale kto nie jest zrealizowany, ten nie może zrozumieć, w jaki sposób zachodzą zmiany w ciele żywej istoty. Ważne w tym związku jest słowo *yoginaḥ*. W dzisiejszych czasach jest wielu tak zwanych *yogīnów* i jest wiele tak zwanych stowarzyszeń *yogīnów*, ale w rzeczywistości są oni ślepcami, jeśli chodzi o realizację duchową. Zajmują się jedynie pewnym rodzajem ćwiczeń gimnastycznych i zadowalają się dobrze zbudowanym i zdrowym ciałem. Nie posiadają innej wiedzy. Nazywani są oni *yatanto'py akṛtātmānaḥ*. Mimo iż

czynią wysiłki w tak zwanym systemie *yogi*, nie są samo-zrealizowani. Ludzie tacy nie mogą zrozumieć procesu transmigracji duszy. Tylko ci, którzy rzeczywiście praktykują *yogę* i zrealizowali duszę, świat i Najwyższego Pana, innymi słowy - *bhakti-yogīs*, ci którzy zaangażowani są w czystą służbę oddania w świadomości Kṛṣṇy, tylko oni mogą zrozumieć, w jaki sposób wszystko to się odbywa.

TEKST 12

यदादित्यगतं तेजो जगद्भासयतेऽखिलम् ।
यच्चन्द्रमसि यच्चाग्नौ तत्तेजो विद्धि मामकम् ॥१२॥

yad āditya-gataṁ tejo
jagad bhāsayate'khilam
yac candramasi yac cāgnau
tat tejo viddhi māmakam

yat-to, co; *āditya-gatam*-w blasku słonecznym; *tejaḥ*-blask; *jagat*-cały świat; *bhāsayate*-oświetla; *akhilam*-całkowicie; *yat*-to, co; *candramasi*-w księżycu; *yat*-to, co; *ca*-również; *agnau*-w ogniu; *tat*-to; *tejaḥ*- światłość; *viddhi*-zrozumieć; *māmakam*-ode Mnie.

TŁUMACZENIE

We Mnie ma swe źródło światłość słoneczna, która rozprasza ciemność całego świata. Ode Mnie jest również blask ognia i czar księżycowego światła.

ZNACZENIE

Nieinteligentni nie mogą zrozumieć, w jaki sposób dzieją się różne rzeczy. Wiedza zaczyna się w momencie, kiedy zrozumie się to, co Pan tutaj tłumaczy. Każdy widzi słońce, księżyc, światło elektryczne. Należy jedynie próbować zrozumieć, że światłość słońca, księżyca, światło elektryczne czy ogień, wszystko to pochodzi od Najwyższej Osoby Boga. Takie pojmowanie życia jest już wielkim krokiem naprzód dla uwarunkowanej duszy w tym świecie materialnym i jest ono początkiem świadomości Kṛṣṇy. Żywe istoty

są zasadniczo cząstkami Najwyższego Pana i tutaj otrzymują one od Niego wskazówkę, w jaki sposób mogą powrócić do Boga, z powrotem do domu. Z wersetu tego dowiadujemy się, że słońce oświetla cały system słoneczny. Są różne wszechświaty i systemy słoneczne, w których są różne słońca, księżyce i planety. Źródłem blasku słonecznego jest światłość duchowa pochodząca z nieba duchowego Najwyższego Pana. Wraz ze wschodem słońca zaczyna się aktywność ludzkich istot. Zapalają one ogień, aby przygotować pożywienie, aby uruchomić fabryki, etc. Tak wiele rzeczy robi się z pomocą ognia. Zatem światło słoneczne, ogień i światło księżyca są wielkim dobrodziejstwem dla ludzkich istot. Żadna istota nie może żyć bez nich. Więc, jeśli ktoś jest w stanie zrozumieć, że światło słońca, księżyca i ognia emanują z Najwyższej Osoby Boga, Kṛṣṇy, wtedy zaczyna się jego świadomość Kṛṣṇy. Światło księżyca odżywia wszystkie warzywa, co jest również bardzo ważne dla człowieka. Przez zdanie sobie sprawy z tych wszystkich rzeczy, ludzie mogą bez trudu zrozumieć, że żyją dzięki łasce Najwyższej Osoby Boga, Kṛṣṇy. Gdyby nie Jego miłosierdzie, nie byłoby słońca, księżyca i ognia, bez których trudno byłoby sobie wyobrazić życie. Są to pewne refleksje, które mogą rozbudzić świadomość Kṛṣṇy w uwarunkowanej duszy.

TEKST 13

गामाविश्य च भूतानि धारयाम्यहमोजसा ।
पुष्णामि चौषधीः सर्वाः सोमो भूत्वा रसात्मकः॥१३॥

gām āviśya ca bhūtāni
dhārayāmy aham ojasā
puṣṇāmi cauṣadhīḥ sarvāḥ
somo bhūtvā rasātmakaḥ

gām-planety; *āviśya*-przenikając; *ca*-również; *bhūtāni*-żywe istoty; *dhārayāmi*-utrzymuję; *aham*-Ja; *ojasā*-Swoją energią; *puṣṇāmi*-odżywiam; *ca*-i; *auṣadhīḥ*-wszystkie warzywa; *sarvāḥ*-wszystkie; *somaḥ*-księżyc; *bhūtvā*-stając się; *rasa-ātmakaḥ*-dostarczając soku.

TŁUMACZENIE

Ja przenikam każdą planetę i dzięki Mojej energii pozostają one w swoich orbitach. Ja staję się księżycem i w ten sposób dostarczam soków życia wszystkim warzywom.

ZNACZENIE

Wszystkie planety unoszą się w przestrzeni jedynie dzięki energii Pana. Pan przenika każdy atom, każdą planetę i każdą żywą istotę. Zostało to omówione w *Brahma-saṁhitā*. Jest tam powiedziane, że jedna pełna część Najwyższej Osoby Boga, Paramātmā, przenika każdą planetę, wszechświat, żywą istotę, a nawet atom. Więc wszystko manifestuje się we właściwy sposób dzięki temu, iż On przenika to wszystko. Kiedy dusza znajduje się wewnątrz ciała, ciało to może unosić się na wodzie, ale kiedy ta żyjąca iskra opuszcza ciało i jest ono martwe, wtedy tonie. Oczywiście kiedy uległo ono rozkładowi, unosi się wtedy jak słoma, ale w momencie kiedy człowiek umiera, jego ciało od razu tonie. Podobnie, wszystkie planety unoszą się w przestrzeni dzięki temu, że przenika je wyższa energia Najwyższej Osoby Boga. Jego energia utrzymuje każdą planetę, tak jakby to była garstka kurzu. Jeśli ktoś trzyma w dłoni piasek, to piasek ten nie może spaść w dół, ale skoro tylko rzuci się go w powietrze, opadnie natychmiast. Podobnie, wszystkie te unoszące się w przestrzeni planety w rzeczywistości znajdują się w dłoni kosmicznej formy Najwyższego Pana. Dzięki Jego mocy i energii wszystkie ruchome i nieruchome przedmioty pozostają w swoim miejscu. Jest powiedziane, że to właśnie dzięki Najwyższej Osobie Boga świeci słońce i wszystkie planety pozostają w ciągłym ruchu. Gdyby nie On, wszystkie planety rozproszyłyby się niczym kurz w powietrzu i przestałyby istnieć. Również dzięki Niemu księżyc odżywia wszystkie warzywa. To właśnie dzięki oddziaływaniu księżyca stają się one smaczne. Bez światła księżycowego warzywa nie mogłyby ani rosnąć, ani być soczyste. Ludzkie społeczeństwo pracuje, żyje wygodnie i je smacznie tylko dzięki temu, iż Pan dostarcza wszystkich potrzebnych rzeczy. W przeciwnym wypadku ludzkość nie mogłaby żyć. Bardzo ważne jest słowo *rasātmakaḥ*. Wszystko nabiera smaku dzięki oddziaływaniu Najwyższego Pana, poprzez wpływ księżyca.

TEKST 14

अहं वैश्वानरो भूत्वा प्राणिनां देहमाश्रितः ।
प्राणापानसमायुक्तः पचाम्यन्नं चतुर्विधम् ॥१४॥

ahaṁ vaiśvānaro bhūtvā
prāṇināṁ deham āśritaḥ
prāṇāpāna-samāyuktaḥ
pacāmy annaṁ catur-vidham

aham-Ja; *vaiśvānaraḥ*-przezMoją kompletną cząstkę w postaci trawiącego ognia; *bhūtvā*-stając się; *prāṇinām*-wszystkich żywych istot; *deham*-ciało; *āśritaḥ*-usytuowany; *prāṇa*-powietrze wydychane; *apāna*-powietrze wdychane; *samāyuktaḥ*-utrzymywać równowagę; *pacāmi*-trawię; *annam*-pożywienie; *catur-vidham*-cztery rodzaje.

TŁUMACZENIE

Ja jestem ogniem trawiącym w każdym żyjącym ciele i Ja jestem powietrzem życia, wdychanym i wydychanym, za pomocą którego trawię cztery rodzaje pokarmów.

ZNACZENIE

Z *Āyur-vedic-śāstry* dowiadujemy się o ogniu przebywającym w żołądku, który trawi wszelki pokarm dostarczany żołądkowi. Kiedy ogień ten nie płonie nie jesteśmy głodni, a stajemy się głodni wtedy, kiedy zaczyna on działać. Czasami gdy nie działa prawidłowo, konieczne jest leczenie. W każdym przypadku ogień jest reprezentantem Najwyższej Osoby Boga. Również wedyjskie *mantry* potwierdzają, że Najwyższy Pan, czyli Brahman, obecny jest w żołądku w postaci ognia i trawi wszelkiego rodzaju pokarmy. Zatem skoro pomaga On w strawieniu wszelkiego rodzaju pokarmu, żywa istota nie jest niezależna w swoim procesie jedzenia. Nie może ona nawet jeść, jeśli Pan nie pomoże jej w trawieniu. Więc to On wytwarza i trawi pożywienie i dzięki Jego łasce cieszymy się życiem. Potwierdzone jest to również w *Vedānta-sūtrze: śabdādibhyo 'ntaḥ pratiṣṭhānāc ca*. Pan obecny jest w dźwięku, w ciele, w powietrzu, a nawet jako siła trawiąca w żołądku. Są cztery rodzaje pożywienia: połykane, żute, lizane i ssane. I On jest siłą, która trawi te wszystkie rodzaje pokarmów.

TEKST 15

सर्वस्य चाहं हृदि सन्निविष्टो
मत्तः स्मृतिर्ज्ञानमपोहनं च ।
वेदैश्च सर्वैरहमेव वेद्यो
वेदान्तकृद्वेदविदेव चाहम् ॥१५॥

sarvasya cāhaṁ hṛdi sanniviṣṭho
mattaḥ smṛtir jñānam apohanaṁ ca
vedaiś ca sarvair aham eva vedyo
vedānta-kṛd veda-vid eva cāham

sarvasya-wszystkich żywych istot; *ca*-i; *aham*-Ja; *hṛdi*-w sercu; *sanniviṣṭaḥ*-przebywający; *mattaḥ*-ode Mnie; *smṛtiḥ*-pamięć; *jñānam*-wiedza; *apohanam ca*-i zapominanie; *vedaiḥ*-przez *Vedy*; *ca*-również; *sarvaiḥ*-wszystkie; *aham*-Ja jestem; *eva*-na pewno; *vedyaḥ*-poznawany; *vedānta-kṛt*-kompilator *Vedānty*; *veda-vit*-znawca *Ved*; *eva*-na pewno; *ca*-i; *aham*-Ja.

TŁUMACZENIE

Ode Mnie, który przebywam w każdym sercu, pochodzi pamięć, wiedza i zapomnienie. Ja jestem przedmiotem poznania wszystkich Ved. W istocie, to Ja jestem kompilatorem Vedānty i Ja jestem znawcą Ved.

ZNACZENIE

Najwyższy Pan przebywa w każdym sercu jako Paramātmā i to On właściwie jest inicjatorem wszelkich czynów. Żywa istota zapomina wszystko o swoim przeszłym życiu i musi działać zgodnie ze wskazówkami Najwyższego Pana, który jest świadkiem wszelkich jej poczynań. Kontynuuje ona pracę rozpoczętą w swoim przeszłym życiu, otrzymując od Pana potrzebną do tego wiedzę i pamięć. Pan również sprawia to, iż zapomina ona o swoim życiu przeszłym. Więc Pan jest nie tylko wszech-przenikający; jest On również zlokalizowany w każdym indywidualnym sercu i odpowiednio nagradza On różne czyny żywej istoty. Jest on wielbiony nie tylko jako bezosobowy Brahman, Najwyższa Osoba Boga i zlokalizowana Paramātmā, ale również pod postacią *Ved*, które uważane są za Jego literacką inkarnację. *Vedy* są właściwie zbiorem wskazówek dla ludzi, poprzez przyjęcie których mogą oni odpowiednio ukształtować swoje życie i powrócić do Boga, z powrotem do

domu. *Vedy* ofiarowują wiedzę Najwyższej Osoby Boga, Kṛṣṇy - i Kṛṣṇa w Swojej inkarnacji jako Vyāsadeva jest kompilatorem *Vedānta-sūtry*. Zaś komentarz do *Vedānta-sūtry* (w postaci *Śrīmad-Bhāgavatam*) daje prawdziwe zrozumienie *Vedānta-sūtry*. Najwyższy Pan jest tak kompletny, że dla wyzwolenia uwarunkowanej duszy dostarcza jej pożywienia i trawi je, jest świadkiem jej czynów, daje jej wiedzę w postaci *Ved* i jako Najwyższa Osoba Boga, Śrī Kṛṣṇa, jest nauczycielem *Bhagavad-gīty*. Dla uwarunkowanej duszy jest On przedmiotem uwielbienia. Jest On wszech-dobry i wszech-miłosierny.

Antaḥpraviṣṭaḥ śāstā janānām. W momencie opuszczania swego obecnego ciała, żywa istota zapomina o wszystkim, ale zainspirowana przez Najwyższego Pana i otrzymawszy od niego odpowiednią inteligencję, podejmuje ona swoją pracę tam, gdzie zakończyła ją w swoim życiu przeszłym. Nie tylko raduje się ona albo cierpi w tym świecie według woli Najwyższego Pana przebywającego w jej sercu, ale również otrzymuje od Niego szansę poznania *Ved*. Jeśli ktoś ma poważny stosunek do poznawania wiedzy wedyjskiej, wtedy Kṛṣṇa daje mu konieczną do tego inteligencję. Dlaczego przekazał On tę wiedzę? Ponieważ największą potrzebą żywej istoty jest poznanie Kṛṣṇy. Potwierdza to literatura wedyjska: *yo'sau sarvair vedair gīyate*. W całej literaturze wedyjskiej, zaczynając od czterech *Ved, Vedānta-sūtry, Upaniṣadów* i *Purāṇ*, opiewane są chwały Najwyższego Pana. Osiągany jest On przez spełnianie rytuałów wedyjskich, dyskutowanie filozofii wedyjskiej i wielbienie poprzez służbę oddania. Zatem celem *Ved* jest poznanie Kṛṣṇy. *Vedy* zalecają nam to i proponują proces tego poznawania. Najwyższym celem jest Najwyższa Osoba Boga. *Vedānta-sūtra* potwierdza to następującymi słowami: *tat tu samanvayāt*. Przez zrozumienie literatury wedyjskiej można osiągnąć doskonałość, a przez praktykowanie różnych procesów można poznać swój związek z Najwyższą Osobą Boga. W ten sposób można zbliżyć się do Niego i w końcu osiągnąć najwyższy cel, którym jest jedynie Najwyższa Osoba Boga. Werset ten wyraźnie określa przeznaczenie, poznawanie i cel *Ved*.

TEKST 16

द्वाविमौ पुरुषौ लोके क्षरश्चाक्षर एव च ।
क्षरः सर्वाणि भूतानि कूटस्थोऽक्षर उच्यते ॥१६॥

dvāv imau puruṣau loke
kṣaraś cākṣara eva ca

kṣaraḥ sarvāṇi bhūtāni
kūṭastho'kṣara ucyate

dvau-dwa; *imau*-w tym (świecie); *puruṣau*-żywe istoty; *loke*-w świecie; *kṣaraḥ*-omylne; *ca*-i; *akṣaraḥ*-nieomylne; *eva*-na pewno; *ca*-i; *kṣaraḥ*-omylne; *sarvāṇi*-wszystkie; *bhūtāni*-żywe istoty; *kūṭasthaḥ*-w jedności; *akṣaraḥ*-nieomylne; *ucyate*-jest powiedziane.

TŁUMACZENIE

Są dwie klasy istot: omylne i nieomylne. W materialnym świecie każda istota jest omylna, natomiast każda w świecie duchowym nazywana jest nieomylną.

ZNACZENIE

Jak zostało to już wyjaśnione, Pan w Swojej inkarnacji jako Vyāsadeva skompilował *Vedānta-sūtrę*. Tutaj Pan podaje w skrócie treść *Vedānta-sūtry*: mówi On, że żywe istoty, których liczba jest nieograniczona, mogą zostać podzielone na dwie klasy - istoty omylne i nieomylne. Żywe istoty są wiecznie oddzielnymi cząstkami Najwyższej Osoby Boga. Kiedy są w kontakcie z tym światem materialnym, nazywane są *jīva-bhūtāḥ*; a sanskryckie słowo użyte tutaj, *sarvāṇi bhūtāni*, oznacza, iż są one omylne. Te jednakże, które są w jedności z Najwyższą Osobą Boga, nazywane są nieomylnymi. To, że są w jedności z Bogiem nie oznacza, że nie posiadają one indywidualności, ale że nie ma między nimi niezgody. Wszystkie one zgodne są co do celu stworzenia. Oczywiście w świecie duchowym nie ma takiej rzeczy jak stworzenie, ale odkąd Najwyższa Osoba Boga oznajmił w *Vedānta-sūtrze*, że On jest źródłem wszystkich emanacji, także i to pojęcie zostało bliżej wyjaśnione.

Według oznajmienia Najwyższej Osoby Boga, Pana Kṛṣṇy, są dwie klasy istot. *Vedy* dają tego dowody, więc nie ma co do tego wątpliwości. Żywe istoty, które walczą w tym materialnym świecie z umysłem i pięcioma zmysłami, posiadają ciała materialne, które zmieniają się tak długo, dopóki żywa istota jest uwarunkowana. Przyczyną zmiany ciała jest kontakt z materią; materia zmienia się, więc również żywa istota zdaje się zmieniać. Ale ciała w świecie duchowym nie są zbudowane z materii, dlatego nie podlegają żadnym zmianom. W świecie materialnym żywa istota przechodzi sześć zmian - rodzi się, rośnie, trwa przez pewien czas, daje narodziny potomstwu, następnie słabnie i w końcu ginie. Na tym polegają zmiany ciała materialnego.

Lecz w świecie duchowym ciało nie podlega żadnym zmianom. Nie ma tam narodzin, starości ani śmierci. Wszyscy istnieją tam w jedności. Zostało to już wytłumaczone: *sarvāṇi-bhūtāni*: każda żywa istota, która weszła w kontakt z materią, począwszy od pierwszej stworzonej żywej istoty, Brahmy, aż do maleńkiej mrówki, zmienia swoje ciało. Zatem wszystkie one są omylne. W świecie duchowym jednakże wszyscy są wyzwoleni w jedności.

TEKST 17

उत्तमः पुरुषस्त्वन्यः परमात्मेत्युदाहृतः ।
यो लोकत्रयमाविश्य बिभर्त्यव्यय ईश्वरः ॥१७॥

uttamaḥ puruṣas tv anyaḥ
paramātmety udāhṛtaḥ
yo loka-trayam āviśya
bibharty avyaya īśvaraḥ

uttamaḥ-najlepszy; *puruṣaḥ*-osoba; *tu*-ale; *anyaḥ*-inny; *param*-Najwyższa; *ātmā*-Jaźń; *iti*-w ten sposób; *udāhṛtaḥ*-powiedziano; *yaḥ*-ten, kto; *loka*-wszechświata; *trayam*-trzy podziały; *āviśya*-przenikając; *bibharti*-utrzymując; *avyayaḥ*-nieograniczony; *īśvaraḥ*-Pan.

TŁUMACZENIE

Oprócz tych dwu, jest jeszcze inna żywa osoba - Sam Najwyższy Pan, który przeniknął te światy i utrzymuje je.

ZNACZENIE

Treść tego wersetu została wspaniale wyrażona w *Kaṭha Upaniṣad* i *Svetāśvatara Upaniṣad*. Jest tam wyraźnie powiedziane, że ponad niezliczoną ilością żywych istot - z których jedne są uwarunkowane, a inne wyzwolone - jest Najwyższa Osoba Boga, który jest Paramātmą. Werset z *Upaniṣadów* brzmi jak następuje: *nityo nityānāṁ cetanaś cetanānām*. Znaczenie jego jest takie, że pomiędzy wszystkimi żywymi istotami, zarówno uwarunkowanymi jak i wyzwolonymi, jest jedna najwyższa żywa osoba, Najwyższa Osoba Boga, który utrzymuje je wszystkie i umożliwia im korzystanie z różnych radości, odpowiednio do ich czynów. Najwyższa

Osoba Boga przebywa w każdym sercu jako Paramātmā. Nikt inny, tylko mędrzec, który jest w stanie Go zrozumieć, zdolny jest do osiągnięcia doskonałego spokoju.

Błędne jest mniemanie, że Najwyższy Pan i żywe istoty znajdują się na tym samym poziomie, albo że są równi pod każdym względem. Zawsze należy brać pod uwagę różnicę w ich pozycji. Znaczące jest słowo *uttama*. Nikt nie może przewyższyć Najwyższej Osoby Boga. Ważne jest również słowo *loke*, gdyż w *Pauruṣa*, (literaturze wedyjskiej) powiedziane jest: *lokyate vedārtho 'nena*. Ten Najwyższy Pan w Swoim zlokalizowanym aspekcie jako Paramātmā tłumaczy cel *Ved*. Następujący werset również pojawia się w *Vedach*:

tāvad eṣa samprasādo 'smāc
charīrāt samutthāya paraṁ
jyoti-rūpaṁ sampadya svena
rūpeṇābhiniṣpadyate sa uttamaḥ puruṣaḥ

"Dusza Najwyższa opuszczając ciało wchodzi w bezosobowe *brahmajyoti*, gdzie w Swojej formie pozostaje On w Swojej duchowej tożsamości. Ten Najwyższy nazywany jest Najwyższą Osobą." Znaczy to, że Najwyższa Osoba emanuje i rozprzestrzenia Swój blask duchowy, który jest najwyższą światłością. Najwyższa Osoba ma również zlokalizowany aspekt - Paramātmę. A inkarnując jako syn Satyavatī i Parāśary, tłumaczy On wiedzę wedyjską, jako Vyāsadeva.

TEKST 18

यस्मात्क्षरमतीतोऽहमक्षरादपि चोत्तमः ।
अतोऽस्मि लोके वेदे च प्रथितः पुरुषोत्तमः ॥१८॥

yasmāt kṣaram atīto'ham
akṣarād api cottamaḥ
ato'smi loke vede ca
prathitaḥ puruṣottamaḥ

yasmāt-ponieważ; *kṣaram*-omylny; *atītaḥ*-transcendentalny; *aham*-Ja; *akṣarāt*-od nieomylnego; *api*-lepszy od; *ca*-i; *uttamaḥ*-najlepszy; *ataḥ*-dlatego; *asmi*-Ja jestem; *loke*-w świecie; *vede*-w literaturze wedyjskiej; *ca*-i; *prathitaḥ*-sławiony; *puruṣottamaḥ*-jako Najwyższa Osoba.

TŁUMACZENIE

Transcendentalnym i największym będąc, poza omylnym i nieomylnym, sławiony jestem zarówno w świecie, jak i w Vedach - jako Najwyższa Osoba.

ZNACZENIE

Nikt nie może przewyższyć Najwyższej Osoby Boga, Kṛṣṇy - ani dusza uwarunkowana, ani wyzwolona. Jest On zatem najpotężniejszym spośród wszystkich osób. Z wersetu tego wyraźnie wynika więc, że zarówno żywe istoty, jak i Najwyższa Osoba, są istotami indywidualnymi. Różnica pomiędzy nimi jest taka, że żywe istoty, czy to w uwarunkowanym stanie życia, czy wyzwolone, nie mogą przewyższyć ogromu niepojętych mocy Najwyższej Osoby Boga.

TEKST 19

यो मामेवमसंमूढो जानाति पुरुषोत्तमम् ।
स सर्वविद्भजति मां सर्वभावेन भारत ॥१९॥

yo mām evam asammūḍho
jānāti puruṣottamam
sa sarva-vid bhajati mām
sarva-bhāvena bhārata

yaḥ-każdy; *mām*-Mnie; *evam*-na pewno; *asammūḍhaḥ*-bez wątpienia; *jānāti*-wie; *puruṣottamam*-Najwyższa Osoba Boga; *saḥ*-on; *sarva-vit*-znawca wszystkiego; *bhajati*-pełni służbę oddania; *mām*-dla Mnie; *sarva-bhāvena*-pod każdym względem; *bhārata*-O synu Bharaty.

TŁUMACZENIE

I kto wolnym będąc od cienia wątpliwości zna Mnie takim - jako Najwyższą Osobę Boga - ten jest znawcą wszystkiego. Osoba taka, O synu Bharaty, całkowicie angażuje się w służbę oddania dla Mnie.

ZNACZENIE

Istnieje wiele filozoficznych spekulacji na temat organicznej pozycji żywych istot i Najwyższej Absolutnej Prawdy. Teraz w tym wersecie

Najwyższa Osoba Boga wyraźnie tłumaczy, że każdy kto zna Pana Kṛṣṇę jako Najwyższą Osobę, ten jest właściwie znawcą wszystkiego. Posiadający niedoskonałą wiedzę jedynie spekulują na temat Prawdy Absolutnej, ale ci którzy znają Go doskonale, nie tracą cennego czasu, ale bezpośrednio angażują się w świadomość Kṛṣṇy, służbę oddania dla Najwyższego Pana. W całej *Bhagavad-gīcie* fakt ten jest podkreślany na każdym kroku. Lecz pomimo to nadal jest tak wielu upartych komentatorów *Gīty*, którzy uważają Najwyższą Absolutną Prawdę i żywe istoty za jedno i to samo.

Wiedza wedyjska nazywana jest *śruti* - uczeniem się przez recepcję słuchową. Przekazu wedyjskiego należy słuchać od autorytetów, takich jak Kṛṣṇa i Jego reprezentanci. Kṛṣṇa przedstawia tutaj wszystko bardzo jasno i należy słuchać z takiego źródła. Nie wystarczy słuchać tak, jak słuchają bezrozumne świnie. Należy starać się zrozumieć wszystko to, co przekazują autorytety i nie oddawać się bezpłodnym spekulacjom. Należy pokornie uczyć się z *Bhagavad-gīty*, iż żywe istoty są zawsze niższe od Najwyższej Osoby Boga. Każdy kto jest w stanie zrozumieć to zgodnie z naukami Najwyższej Osoby Boga, Śrī Kṛṣṇy, ten tylko i nikt inny, zna cel *Ved*.

Bardzo ważne jest tutaj słowo *bhajate*. W wielu miejscach słowo to używane jest w związku ze służbą dla Najwyższego Pana. Jeśli jakaś osoba zaangażowana jest w pełnej świadomości Kṛṣṇy w służbę oddania dla Pana, oznacza to, iż zrozumiała ona całą wiedzę wedyjską. W Vaiṣṇava *paramparā* mówi się, że jeśli ktoś zaangażowany jest w służbę oddania dla Kṛṣṇy, to nie musi on praktykować żadnego procesu, aby zrozumieć Najwyższą Prawdę Absolutną. Osoba taka, ponieważ zaangażowana jest w służbę oddania dla Pana, już dotarła do celu. Zakończyła ona wszystkie wstępne procesy poznawania. Jeśli natomiast ktoś spekulując przez setki i tysiące swoich żywotów nie dojdzie do wniosku, że Kṛṣṇa jest Najwyższą Osobą Boga i że należy Mu się podporządkować, wtedy wszystkie jego spekulacje poczynione w ciągu tak wielu lat i żywotów są jedynie bezużyteczną stratą czasu.

TEKST 20

इति गुह्यतमं शास्त्रमिदमुक्तं मयाऽनघ ।
एतद्बुद्ध्वा बुद्धिमान्स्यात्कृतकृत्यश्च भारत ॥२०॥

iti guhyatamaṁ śāstram
idam uktaṁ mayānagha

etad buddhvā buddhimān syāt
kṛta-kṛtyaś ca bhārata

iti-w ten sposób; *guhyatamam*-najbardziej poufny; *śāstram*-pisma objawione; *idam*-to; *uktam*-wyjawione; *mayā*-przeze Mnie; *anagha*-O bezgrzeszny; *etat*-to; *buddhvā*-rozumienie; *buddhimān*-inteligentny; *syāt*-staje się; *kṛta-kṛtyaḥ*-najbardziej doskonały; *ca*-i; *bhārata*-O synu Bharaty.

TŁUMACZENIE

Wiedza, którą wyjawiłem ci teraz, O bezgrzeszny, jest najbardziej poufną częścią pism wedyjskich, przez zrozumienie której mądrość i doskonałość osiągnąć można.

ZNACZENIE

Pan wyraźnie tłumaczy tutaj, iż wiedza ta jest esencją wszystkich pism objawionych. I należy zrozumieć ją w taki sposób, jak podaje ją Najwyższa Osoba Boga. Wtedy można stać się inteligentnym i doskonałym w wiedzy transcendentalnej. Innymi słowy, przez zrozumienie tej filozofii Najwyższej Osoby Boga i zaangażowanie się w Jego transcendentalną służbę, każdy może uwolnić się od wszelkiego skażenia siłami natury materialnej. Służba oddania jest procesem duchowego rozumienia. Gdziekolwiek istnieje służba oddania, tam nie może współistnieć materialne zanieczyszczenie. Służba oddania dla Pana (będąc duchowej natury, czyli będąc wewnętrzną energią Najwyższego Pana) i Sam Pan są jednym i tym samym. Pan nazywany jest słońcem, a ignorancja ciemnością. Gdzie obecne jest słońce, tam nie ma ciemności. Zatem, gdzie ma miejsce służba oddania pod właściwym kierownictwem bona fide mistrza duchowego, tam nie może być mowy o ignorancji.

Aby stać się inteligentnym i czystym, każdy musi przyjąć świadomość Kṛṣṇy i zaangażować się w służbę oddania. Dopóki ktoś nie osiągnie zrozumienia Kṛṣṇy i nie zaangażuje się w służbę oddania, to bez względu na to, jak bardzo inteligentnym by on nie był według oceny jakiegoś zwykłego człowieka, nie jest on doskonale inteligentny.

Ważne tutaj jest słowo *anagha*, którym został nazwany Arjuna. *Anagha* (bezgrzeszny) oznacza, że bardzo trudno jest zrozumieć Kṛṣṇę, jeśli nie jest się wolnym od wszystkich skutków grzechu. Należy uwolnić się od wszelkiego zanieczyszczenia, od wszystkich grzesznych czynów; wtedy możliwe będzie zrozumienie. Służba oddania jest tak czysta i potężna, że jeśli ktoś się raz w

nią zaangażuje, automatycznie dochodzi do stanu wolności od grzechu.

Kiedy pełnimy służbę oddania w towarzystwie czystych wielbicieli, w pełnej świadomości Kṛṣṇy, musimy postarać się o całkowite zlikwidowanie pewnych rzeczy. Najważniejszą rzeczą, którą należy przezwyciężyć, jest słabość serca. Pierwszy upadek spowodowany jest pragnieniem panowania nad naturą materialną. W ten sposób ktoś porzuca transcendentalną służbę oddania dla Pana. Drugą słabością serca jest to, że kiedy ktoś zwiększa swoją skłonność do panowania nad naturą materialną, przywiązuje się wtedy do materii i posiadłości materialnych. Tak więc problemy materialnego życia wynikają ze słabości serca.

W ten sposób kończą się wyjaśnienia Bhaktivedanty do piętnastego rozdz. Śrī mad-Bhagavad-gīty, *traktującego o* Yodze *Najwyższej Osoby* (Puruṣottama-yoga).

ROZDZIAŁ XVI

Natury Boskie i Demoniczne

TEKST 1-3

श्रीभगवानुवाच ।
अभयं सत्त्वसंशुद्धिर्ज्ञानयोगव्यवस्थितिः ।
दानं दमश्च यज्ञश्च स्वाध्यायस्तप आर्जवम् ॥ १ ॥
अहिंसा सत्यमक्रोधस्त्यागः शान्तिरपैशुनम् ।
दया भूतेष्वलोलुप्त्वं मार्दवं ह्रीरचापलम् ॥ २ ॥
तेजः क्षमा धृतिः शौचमद्रोहो नातिमानिता ।
भवन्ति संपदं दैवीमभिजातस्य भारत ॥ ३ ॥

śrī bhagavān uvāca
abhayam sattva-saṁśuddhir
jñāna-yoga-vyavasthitiḥ
dānaṁ damaś ca yajñaś ca
svādhyāyas tapa ārjavam

ahiṁsā satyam akrodhas
tyāgaḥ śāntir apaiśunam
dayā bhūteṣv aloluptvaṁ
mārdavaṁ hrīr acāpalam

tejaḥ kṣamā dhṛtiḥ śaucam
bhavanti sampadaṁ daivīm
adroho nātimānitā
abhijātasya bhārata

śrī bhagavān uvāca-Najwyższa Osoba Boga rzekł; *abhayam*-wolność od strachu; *sattva-saṁśuddhiḥ*-oczyszczenie życia; *jñāna*-wiedza; *yoga*-połączenie się; *vyavasthitiḥ*-sytuacja; *dānam*-dobroczynność; *damaḥ ca*-i kontrolowanie umysłu; *yajñaḥ ca*-oraz spełnianie ofiar; *svādhyāyaḥ*-studiowanie literatury wedyjskiej; *tapaḥ*-wyrzeczenie; *ārjavam*-prostota; *ahiṁsā*-łagodność; *satyam*-prawdomówność; *akrodhaḥ*-wolność od złości; *tyāgaḥ*-wyrzeczenie; *śāntiḥ*-pokój; *apaiśunam*-niechęć do szykan; *dayā*-miłosierdzie; *bhūteṣu*-dla żywych istot; *aloluptvam*-wolność od chciwości; *mārdavam*-delikatność; *hrīḥ*-skromność; *acāpalam*-zdecydowanie; *tejaḥ*-siła; *kṣamā*-wybaczanie; *dhṛtiḥ*-hart ducha; *śaucam*-czystość; *adrohaḥ*-wolność od zazdrości; *na*-nie; *atimānitā*-oczekiwanie honorów; *bhavanti*-stają się; *sampadam*-cechy; *daivīm*-transcendentalne; *abhijātasya*-ten, kto zrodzony jest z; *bhārata*-O synu Bharaty.

TŁUMACZENIE

Błogosławiony Pan rzekł: Wolność od strachu, czystość życia, kultywowanie wiedzy duchowej, dobroczynność, samo-kontrola, spełnianie ofiar, studiowanie Ved, umiarkowanie i prostota; łagodność, prawdomówność, wolność od złości, wyrzeczenie, spokój, niechęć do szykan, współczucie, wolność od żądzy, delikatność, skromność i mocna determinacja; wigor, zdolność przebaczania innym, hart ducha, czystość, wolność od zazdrości i pragnienia honorów - te transcendentalne cechy, o synu Bharaty, przynależą ludziom pobożnym o boskiej naturze.

ZNACZENIE

Na początku rozdz. piętnastego zostało opisane drzewo banyanowe tego materialnego świata. Wyrastające z niego korzenie boczne zostały porównane do działalności żywych istot, pomyślnej i niepomyślnej. Rozdz. dziewiąty

opisuje natomiast osoby pobożne (*deva*) i niepobożne, czyli demony (*asura*). Według porządku wedyjskiego czynności wykonywane w *guṇie* dobroci uważane są za pomyślne dla postępu na ścieżce wyzwolenia i czynności takie nazwane są *deva-prakṛti*, transcendentalne z natury. Zatem ci, którzy posiadają naturę transcendentalną, czynią postęp na ścieżce wyzwolenia. Wyzwolenia tego nie mogą natomiast uzyskać te osoby, które działają w *guṇie* pasji i ignorancji. Albo będą one musiały pozostać w tym świecie materialnym jako istoty ludzkie albo zejdą pomiędzy gatunki zwierzęce, czy nawet jeszcze niższe formy życia. W rozdz. szesnastym Pan tłumaczy zarówno naturę transcendentalną i odpowiadające jej cechy, jak i naturę demoniczną, z cechami jej właściwymi. Wyjaśnia również zalety i wady tych cech.

Znaczące jest słowo *abhijātasya* odnoszące się do tego, kto urodził się z cechami transcendentalnymi, czyli pobożnymi skłonnościami. Poczęcie dziecka w pobożnej atmosferze znane jest w pismach wedyjskich jako *Garbhādhāna-saṁskāra*. Jeżeli rodzice chcą mieć dziecko o pobożnych cechach, to powinni przestrzegać dziesięciu zasad obowiązujących istoty ludzkie. Z wcześniejszego ustępu z *Bhagavad-gīty* wiemy również, że życie seksualne dla zrodzenia dobrego dziecka jest Samym Kṛṣṇą. Życie seksualne nie jest potępiane pod warunkiem, że proces ten zgodny będzie ze świadomością Kṛṣṇy. Przynajmniej ci, którzy są świadomi Kṛṣṇy, nie powinni rodzić dzieci jak psy i koty, ale powinni płodzić je w taki sposób, aby po narodzeniu mogły stać się one świadomymi Kṛṣṇy. Taki powinien być pożytek z dzieci zrodzonych z ojca i matki zaabsorbowanych świadomością Kṛṣṇy.

Społeczna instytucja znana jako *varṇāśrama-dharma* - instytucja dzieląca społeczeństwo na cztery klasy (czy kasty) - nie istnieje po to, by dzielić ludzkie społeczeństwo według narodzin. Podział taki ma odpowiadać kwalifikacjom nabytym i ma on utrzymać społeczeństwo w stanie spokoju i zapewnić mu dobrobyt. Cechy wymienione w tym wersie nazwane zostały transcendentalnymi. I dzięki tym cechom, osoby posiadające je, mogą zrobić postęp w poznaniu duchowym i wyzwolić się z tego materialnego świata. Za głowę albo mistrza duchowego wszystkich statusów i porządków społecznych w instytucji *varṇāśrama* uważany jest *sannyāsīn*, czyli osoba w wyrzeczonym porządku życia. *Brāhmaṇa* uważany jest za mistrza duchowego pozostałych trzech grup społecznych, mianowicie *kṣatriyów, vaiśyów* i *śūdrów*, ale *sannyāsīn*, który znajduje się na szczycie tej instytucji, uważany jest za mistrza duchowego również dla *braminów*. Pierwszą cechą *sannyāsīna* powinna być nieustraszoność. Ponieważ *sannyāsīn* musi być zawsze sam, bez żadnego wsparcia czy gwarancji wsparcia, ma on polegać jedynie na łasce Najwyższej

Osoby Boga. Jeżeli myśli: "Któż będzie mnie chronił po tym jak zerwę wszelkie związki?", to nie powinien przyjmować wyrzeczonego porządku życia. Trzeba być całkowicie przekonanym, że Kṛṣṇa, czyli Najwyższa Osoba Boga w Swoim zlokalizowanym aspekcie jako Paramātmā, jest zawsze w sercu, widzi wszystko i zawsze wie, co ktoś zamierza zrobić. Należy być święcie przekonanym o tym, iż Kṛṣṇa jako Paramātmā będzie troszczył się o duszę podporządkowaną Sobie. Należy myśleć: "Nigdy nie będę sam. Nawet gdybym żył w najciemniejszych rejonach lasu, Kṛṣṇa będzie mi towarzyszył i zawsze będzie mnie chronił." Przekonanie takie nazywane jest *abhayam*, czyli wolnością od strachu. W takim to stanie umysłu musi być osoba w wyrzeczonym porządku życia. Wtedy powinna oczyścić swoje życie. Jest wiele zasad i reguł, których należy przestrzegać w wyrzeczonym porządku życia. Najważniejszym jest to, że *sannyāsīn* nie może mieć żadnego bliskiego związku z kobietą. Nie może nawet rozmawiać z kobietą w odosobnionym miejscu. Wzorowym *sannyāsīnem* był Pan Caitanya. Kiedy przebywał On w Purī, kobiety będące Jego wielbicielkami nie mogły nawet zbliżyć się do Niego, aby ofiarować Mu swoje wyrazy szacunku. Musiały złożyć pokłon z oddalonego miejsca. Nie jest to oznaką niechęci do kobiet jako klasy, ale jest taki ścisły zakaz, obowiązujący *sannyāsinów*, mówiący o tym, że nie mogą oni utrzymywać żadnych bliskich związków z kobietami. Aby oczyścić swoje życie, należy przestrzegać zasad i reguł własnego stanu. Dla *sannyāsīna* surowo wzbronione są bliskie związki z kobietami i posiadanie bogactw dla zadowalania zmysłów. Wzorowym *sannyāsīnem* był Sam Pan Caitanya. Możemy dowiedzieć się z opisów Jego życia, iż był On bardzo ścisły, jeśli chodzi o przestrzeganie zasad obowiązujących *sannyāsīna*. Chociaż jest On uważany za najbardziej liberalną inkarnację Boga, przyjmującym najbardziej upadłe uwarunkowane dusze, to ściśle przestrzegał On zasad i reguł wyrzeczonego porządku życia (*sannyāsa*), jeśli chodzi o związek z kobietami. Kiedyś zdarzyło się, że jeden z Jego osobistych towarzyszy, mianowicie Choṭa Haridāsa, będąc razem z Panem Caitanyą i innymi Jego bliskimi towarzyszami, spojrzał pożądliwie na młodą kobietę. Pan Caitanya był tak surowy, że natychmiast wykluczył go z grupy Swoich osobistych towarzyszy. Powiedział On wtedy: "Dla *sannyāsīna* czy kogokolwiek, kto aspiruje do tego, aby uwolnić się ze szponów natury materialnej i próbuje wznieść się do świata duchowego, powrócić do domu, z powrotem do Boga, dla takiej osoby spoglądanie na posiadłości materialne i kobiety z myślą o zadowalaniu zmysłów - nawet nie posiadanie ich, ale jedynie patrzenie na nie z takim zamiarem - jest tak karygodne, że lepiej, aby popełniła ona samobójstwo,

zanim zacznie realizować takie niedozwolone pragnienia." Więc na tym polega proces oczyszczenia.

Następną cechą jest *jñāna-yoga-vyavasthitiḥ*: kultywacja wiedzy. *Sannyāsīn* ma poświęcić swoje życie dla oświecenia żyjących w małżeństwie i innych, którzy zapomnieli o swoim prawdziwym życiu i rozwoju duchowym. *Sannyāsīn* ma wędrować od drzwi do drzwi i prosić o środki do życia, ale nie znaczy to, że jest on żebrakiem. Pokora jest również jedną z kwalifikacji osoby usytuowanej transcendentalnie. To właśnie z powodu czystej pokory *sannyāsīn* chodzi od drzwi do drzwi, nie po to by prosić o wsparcie, ale po to aby odwiedzać różne rodziny i budzić w nich świadomość Kṛṣṇy. Jest to obowiązkiem *sannyāsīna*. Jeśli jest on rzeczywiście zaawansowany i otrzymał takie polecenie od swojego mistrza duchowego, powinien głosić świadomość Kṛṣṇy z logiką i zrozumieniem. Jeśli jednak nie jest na tyle zaawansowany, to nie powinien przyjmować wyrzeczonego porządku życia. A jeżeli już przyjął *sannyāsę*, nawet bez dostatecznej wiedzy, to powinien całkowicie zaangażować się w słuchanie od bona fide mistrza duchowego, aby tę wiedzę rozwinąć. *Sannyāsīn*, czyli osoba w wyrzeczonym porządku życia, musi być wolny od strachu, musi charakteryzować się czystością (*sattva-saṁśuddhiḥ*) i wiedzą (*jñāna-yoga*).

Następną kwalifikacją jest dobroczynność. Dobroczynność powinni praktykować żyjący w małżeństwie. Osoby takie powinny utrzymywać się z uczciwych dochodów i 50 % tych dochodów przeznaczać na szerzenie świadomości Kṛṣṇy na całym świecie. A więc powinni oni wspomagać takie instytucje, które się tym zajmują. Pieniądze powinny być dawane właściwym osobom. Jest dobroczynność różnego rodzaju, jak to zostanie wytłumaczone później, dobroczynność w *guṇie* dobroci, pasji i ignorancji. Pisma święte polecają dobroczynność w *guṇie* dobroci. Nie pochwalana jest natomiast dobroczynność w *guṇie* pasji i ignorancji, gdyż w tym wypadku jest to tylko stratą pieniędzy. Powinna być praktykowana tylko dobroczynność, której celem jest szerzenie na całym świecie świadomości Kṛṣṇy. Na tym bowiem polega dobroczynność w *guṇie* dobroci.

Jeśli chodzi o samo-kontrolę (*damaḥ*), to nie tylko dotyczy ona innych porządków życia w społeczeństwie religijnym, lecz szczególnie odnosi się ona do żyjących w małżeństwie. Nawet w małżeństwie nie powinno się niepotrzebnie angażować zmysłów w życie seksualne. Ograniczenia w życiu seksualnym, którego celem powinno być jedynie płodzenie potomstwa, obowiązują nawet małżeństwa. Jeśli ktoś nie pragnie dzieci, to nie powinien utrzymywać ze swoją żoną stosunków seksualnych. Współczesne społeczeństwo nadużywa

życia seksualnego, korzystając ze środków antykoncepcyjnych czy stosując jeszcze okropniejsze metody, aby uniknąć odpowiedzialności za dzieci. Nie jest to zgodne z cechami transcendentalnymi, ale jest wręcz demoniczne. Jeśli ktoś, nawet mając żonę, chce zrobić postęp w życiu duchowym, musi kontrolować swoje życie seksualne i nie powinien płodzić dzieci, jeżeli celem tego nie jest służenie Kṛṣṇie. Jeśli jest zdolny do płodzenia dzieci, które będą świadome Kṛṣṇy, to może mieć nawet setki dzieci, ale bez tej zdolności nie powinien angażować się w seks jedynie dla przyjemności zmysłowej.

Również spełnianie ofiar odnosi się szczególnie do żyjących w małżeństwie, jako że ofiary wymagają większych nakładów pieniężnych. Osoby będące w innych porządkach życia, mianowicie *brahmacarya, vānaprastha* i *sannyāsa*, nie mają pieniędzy i utrzymują się z datków. Więc spełnianie różnego typu ofiar jest zadaniem żyjących w małżeństwie. Według zaleceń literatury wedyjskiej powinni oni spełniać ofiary *agni-hotra*, ale ofiary takie są w obecnych czasach bardzo kosztowne, tak że właściwie spełnianie ich nie leży teraz w możliwościach żadnej rodziny. Najlepsza ofiara polecana dla tego wieku nazywana jest *saṅkīrtana-yajña* i polega ona na intonowaniu Hare Kṛṣṇa, Hare Kṛṣṇa, Kṛṣṇa Kṛṣṇa, Hare Hare/ Hare Rāma, Hare Rāma, Rāma Rāma, Hare Hare. Jest to najlepsza i najmniej kosztowna ofiara. Każdy może spełniać ją i czerpać korzyści. Więc te trzy rzeczy - mianowicie dobroczynność, kontrola zmysłów i spełnianie ofiar-obowiązują żyjących w małżeństwie.

Zaś *svādhyāyaḥ*, studiowanie *Ved, tapas* (wyrzeczenie) oraz *ārjavam*, łagodność albo prostota, obowiązkowe są dla *brahmacārya*, dla tych osób, które rozpoczynają studia nad wiedzą transcendentalną. *Brahmacārīs* nie powinni mieć żadnych związków z kobietami: powinni żyć w celibacie i zająć umysł studiowaniem literatury wedyjskiej, aby tym sposobem rozwinąć wiedzę duchową. Nazywa się to *svādhyāyaḥ. Tapas*, czyli prostota i wyrzeczenie, obowiązuje szczególnie osoby, które wycofały się z życia rodzinnego (*vānaprastha*). Nie powinno się całego życia spędzać w rodzinie. Należy zawsze pamiętać, że są cztery porządki życia: *brahmacarya, gṛhastha, vānaprastha* i *sannyāsa*. Więc po okresie *gṛhastha*, życia w małżeństwie, należy porzucić życie rodzinne. Jeśli ktoś żyje sto lat, to powinien dwadzieścia pięć lat poświęcić studiom, dwadzieścia pięć lat spędzić w życiu rodzinnym, dwadzieścia pięć lat jako *vānaprastha* po wycofaniu się z życia rodzinnego i dwadzieścia pięć lat jako *sannyāsīn*, w wyrzeczonym porządku życia. Takie są zasady wedyjskiej dyscypliny religijnej. Osoba, która wycofała się z życia rodzinnego, musi praktykować prostotę i wyrzeczenie, jeśli chodzi o ciało, umysł i język. Jest to *tapasya*. Właściwie

tapasya jest przeznaczeniem całego społeczeństwa *varṇāśrama-dharma*. Bez *tapasyi*, czyli wyrzeczenia i prostoty, żadna ludzka istota nie może osiągnąć wyzwolenia. Teoria mówiąca, że nie ma takiej potrzeby jak prostota życia i że można swobodnie spekulować i wszystko będzie dobrze, nie jest polecana ani w literaturze wedyjskiej, ani w *Bhagavad-gīcie*. Teorie takie wytwarzane są przez tak zwanych spirytualistów, którym chodzi jedynie o zyskanie popularności i dużej liczby zwolenników. Ograniczenia, nakazy i zasady nie przyciągają ludzi. Dlatego ci, którzy w imię religii starają się zyskać zwolenników jedynie tylko na pokaz, nie stawiają żadnych ograniczeń życiu swoich studentów ani też nie praktykują ich sami. Jednak *Vedy* nie pochwalają takich metod.

Jeśli chodzi o prostotę, to zasady tej powinien przestrzegać każdy członek społeczeństwa, bez względu na status społeczny, czy to osoba należąca do *āśramu brahmacarya, gṛhastha*, czy *vānaprastha*. Zawsze należy żyć w sposób prosty i nieskomplikowany.

Ahiṁsā oznacza, że nie wolno wstrzymywać progresywnego życia żadnej żywej istoty. Nie należy myśleć, że skoro iskra duchowa nie jest nigdy zabijana (nawet po zabiciu ciała), więc nie ma żadnej szkody w zabijaniu zwierząt dla zadowalania zmysłów. Ludzie teraz masowo zjadają zwierzęta, mimo iż mają pod dostatkiem zbóż, owoców i mleka - i naprawdę nie ma potrzeby zabijania zwierząt. Nakaz ten obowiązuje wszystkich. Zwierzę można zabić w przypadku, kiedy nie ma innej alternatywy, ale najpierw powinno być ono złożone w ofierze. W każdym razie tam, gdzie jest pod dostatkiem pokarmu przeznaczonego dla ludzi, osoby, które pragną zrobić postęp w realizacji duchowej, nie powinny zabijać zwierząt. Prawdziwa *ahiṁsā* oznacza niezakłócanie postępu życiowego żadnej istoty. Zwierzęta również robią postęp poprzez ewolucję, transmigrując z jednego gatunku życia zwierzęcego do innego. Kiedy jakieś zwierzę zostanie zabite, wtedy jego rozwój zostaje zahamowany. Jeśli zwierzę przebywa w jakimś określonym ciele przez pewną liczbę dni czy lat i ostatecznie zostanie zabite, wtedy musi jeszcze raz przyjąć tą samą formę życia i uzupełnić pozostałą liczbę dni, aby następnie być promowanym do kolejnych gatunków życia. Więc ten ich postęp nie powinien być wstrzymywany jedynie po to, aby zadowolić własne podniebienie. To właśnie jest nazywane *ahiṁsą*.

Satyam. Słowo to oznacza, że nie należy zniekształcać prawdy dla jakiegoś osobistego interesu. W literaturze wedyjskiej są niewątpliwie pewne trudne ustępy, ale znaczenia i sensu ich należy dowiedzieć się od bona fide mistrza duchowego. Taki jest proces poznawania *Ved*. *Śruti* oznacza, że należy

słuchać od autorytetu. Nie należy stwarzać interpretacji mając na celu własny interes. Jest tak wiele komentarzy do *Bhagavad-gīty*, które błędnie interpretują tekst oryginalny. Powinno się przedstawiać właściwe znaczenie słów, a tego należy nauczyć się od bona fide mistrza duchowego.

Akrodhaḥ oznacza powstrzymywanie złości. Należy być zawsze tolerancyjnym, nawet jeśli jest się prowokowanym, gdyż poprzez uleganie złości zanieczyszczone zostaje całe ciało. Gniew jest produktem *guṇy* pasji i pożądania, więc osoba usytuowana transcendentalnie powinna powstrzymywać się od takiego uczucia. *Apaiśunam* oznacza, że nie należy szukać błędów u innych i krytykować ich niepotrzebnie. Oczywiście nazwanie złodzieja złodziejem nie jest szykaną, lecz nazwanie uczciwej osoby złodziejem jest wielką obrazą i jest bardzo szkodliwe dla osoby, która robi postęp w życiu duchowym. *Hrīḥ* oznacza, że należy być zawsze bardzo skromnym i nie należy popełniać żadnych ohydnych czynów. *Acāpalam*, determinacja, oznacza, że w naszych wysiłkach nie powinniśmy ulegać ani uczuciu podniecenia, ani zawodu. Pewne nasze próby mogą skończyć się niepowodzeniem, ale nie powinniśmy rozpaczać z tego powodu. Należy robić postęp cierpliwie i z determinacją. Słowo *tejaḥ* użyte tutaj, odnosi się do *kṣatriyów*. *Kṣatriyowie* powinni być zawsze bardzo silni, aby tym sposobem móc chronić słabych. Nie powinni nigdy pozować na łagodnych. Jeśli zachodzi potrzeba użycia siły, powinni jej użyć.

Śaucam oznacza czystość, nie tylko ciała i umysłu, ale również postępowania. Szczególnie odnosi się to do ludzi zajmujących się handlem, którzy nie powinni uczestniczyć w czarnym rynku. *Nātimānitā*, nie oczekiwanie honorów od innych, odnosi się do *śūdrów*, klasy pracującej, która według pism wedyjskich uważana jest za najniższą z czterech klas. Nie powinni być oni niepotrzebnie napełnieni dumą i honorem, i powinni pozostać w swoim własnym statusie. Obowiązkiem *śūdrów*, dla zachowania porządku społecznego, jest okazywanie szacunku klasom wyższym.

Wszystkie te kwalifikacje, w liczbie szesnastu, są cechami transcendentalnymi. Powinny być one kultywowane zgodnie z różnymi statusami porządku społecznego. Jeśli cechy te rozwijane są poprzez praktykę, przez wszystkie klasy ludzi, to nawet jeśli warunki materialne są trudne, możliwy jest stopniowy postęp i osiągnięcie najwyższej platformy realizacji transcendentalnej.

TEKST 4

दम्भो दर्पोऽभिमानश्च क्रोधः पारुष्यमेव च ।
अज्ञानं चाभिजातस्य पार्थ संपदमासुरीम् ॥ ४ ॥

dambho darpo'bhimānaś ca
krodhaḥ pāruṣyam eva ca
ajñānaṁ cābhijātasya
pārtha sampadam āsurīm

dambhaḥ-duma, pycha, wyniosłość; *darpaḥ*-arogancja; *abhimānaḥ*-próżność, zarozumiałość; *ca*-i; *krodaḥ*-złość; *pāruṣyam*-opryskliwość; *eva* -na pewno; *ca*-i; *ajñānam*-ignorancja; *ca*-i; *abhijātasya*-ten, kto rodzi się; *pārtha*-O synu Pṛthy; *sampadam*-natura; *āsurīm*-demoniczna.

TŁUMACZENIE

Wyniosłość, pycha, złość, zarozumiałość, opryskliwość i ignorancja - te cechy, O synu Pṛthy, właściwe są demonicznej naturze.

ZNACZENIE

Werset ten opisuje królewską drogę do piekła. Demony pragną popisywać się swoją religią i postępem w nauce duchowej, mimo iż nie przestrzegają żadnych zasad. Zawsze są wyniośli i pyszni z posiadania jakiegoś wykształcenia czy też bogactw. Chcą być czczeni przez innych i pragną powszechnego poważania i szacunku, mimo iż nań nie zasługują. Denerwują się błahostkami i są wtedy bardzo opryskliwi. Nie wiedzą co wypada, a co nie wypada. Robią wszystko własnowolnie, kierując się własnym kaprysem i nie uznają żadnych autorytetów. Te demoniczne cechy posiadają już od zarania swoich ciał, w łonach swoich matek, i manifestują je wszystkie, kiedy wzrastają.

TEKST 5

दैवी संपद्विमोक्षाय निबन्धायासुरी मता ।
मा शुचः संपदं दैवीमभिजातोऽसि पाण्डव ॥ ५ ॥

daivī sampad vimokṣāya
nibandhāyāsurī matā
mā śucaḥ sampadaṁ daivīm
abhijāto'si pāṇḍava

daivī-transcendentalna; *sampat*-natura; *vimokṣāya*-prowadząca do wyzwolenia; *nibandhāya*-do niewoli; *āsurī*-cechy demoniczne; *matā*-jest

uważany; *mā*-nie; *sucaḥ*-martw się; *sampadam*-natura; *daivīm*-transcendentalna; *abhijātaḥ*-zrodzony; *asi*-jesteś; *pāṇḍava*-O synu Pandu.

TŁUMACZENIE

Cechy transcendentalne wiodą do wyzwolenia, podczas gdy demoniczne są przyczyną niewoli. Lecz ty, O synu Pāṇḍu, nie martw się, gdyż przyszedłeś na świat z boskimi cechami.

ZNACZENIE

Pan Kṛṣṇa uspokoił Arjunę poinformowawszy go, że nie urodził się on z cechami demonicznymi. Jego zaangażowanie się w walkę nie było postępkiem demonicznym, jako że rozważył on "za i przeciw". Rozważał on możliwość ocalenia od śmierci Bhīṣmy i Droṇy, tak szanowanych przecież osób, więc nie działał pod wpływem złości, fałszywego prestiżu czy okrucieństwa. Zatem nie miał on cech właściwych demonom. Dla *kṣatṛyi*, człowieka wojny, właśnie wypuszczanie strzał do wroga uważane jest za czyn transcendentalny, a uchylanie się od takiego obowiązku jest postępkiem demonicznym. Zatem nie miał Arjuna powodu do rozpaczy. Albowiem transcendentalnie usytuowany jest każdy, kto stosuje się do zasad swojego statusu społecznego.

TEKST 6

द्वौ भूतसर्गौ लोकेऽस्मिन्दैव आसुर एव च ।
दैवो विस्तरशः प्रोक्त आसुरं पार्थ मे शृणु ॥ ६ ॥

dvau bhūta-sargau loke'smin
daiva āsura eva ca
daivo vistaraśaḥ prokta
āsuraṁ pārtha me śṛṇu

dvau-dwa; *bhūta-sargau*-stworzone żywe istoty; *loke*-w tym świecie; *asmin*-to; *daivaḥ*-pobożne; *āsuraḥ*-demoniczne; *eva*-na pewno; *ca*-i; *daivaḥ*-boskie; *vistaraśaḥ*-szczegółowo; *proktaḥ*-powiedziałem; *āsuram* -demoniczne; *pārtha*-O synu Pṛthy; *me*-ode Mnie; *śṛṇu*-posłuchaj.

TŁUMACZENIE

O synu Pṛthy, w świecie tym są dwa rodzaje istot. Jedne z nich nazywane są boskimi, drugie demonicznymi. Wyjaśniłem ci już dokładnie cechy boskie, teraz posłuchaj ode Mnie o tych demonicznych.

ZNACZENIE

Pan Kṛṣṇa, zapewniwszy Arjunę, iż urodził się on z cechami boskimi, opisuje teraz demoniczny sposób życia. Uwarunkowane żywe istoty w tym świecie dzielą się na dwie klasy. Osoby, które przyszły na świat z cechami boskimi, prowadzą uregulowany tryb życia, przestrzegając nakazów pism świętych i autorytetów. Swoje obowiązki należy bowiem wykonywać w świetle pism autorytatywnych. Taka mentalność nazywana jest boską. A kto nie przestrzega nakazów pism świętych i postępuje tak, jak mu się podoba, ten nazywany jest osobą demoniczną, czyli *asura*. Nie ma żadnego innego kryterium rozróżniania tych dwu klas, jak tylko posłuszeństwo wobec nakazów i zakazów pism świętych. Literatura wedyjska mówi, że zarówno półbogowie, jak i demony narodzili się z Prajāpati. Jedyna różnica jest taka, że jedna klasa przestrzega nakazów wedyjskich, podczas gdy druga je lekceważy.

TEKST 7

प्रवृत्तिं च निवृत्तिं च जना न विदुरासुराः ।
न शौचं नापि चाचारो न सत्यं तेषु विद्यते ॥ ७ ॥

pravṛttiṁ ca nivṛttiṁ ca
janā na vidur āsurāḥ
na śaucaṁ nāpi cācāro
na satyaṁ teṣu vidyate

pravṛttim-właściwe postępowanie; *ca*-również; *nivṛttim*-niewłaściwe postępowanie; *ca*-i; *janāḥ*-osoby; *na*-nigdy; *viduḥ*-wiedzą; *āsurāḥ*-o demonicznym charakterze; *na*-nigdy; *śaucam*-czystość; *ca*-ani nie; *api*-również; *ca*-i; *ācāraḥ*-zachowanie; *na*-nigdy; *satyam*-prawda; *teṣu*-w nich; *vidyate* -jest.

TŁUMACZENIE

Demony nigdy nie wiedzą, co należy czynić, a czego nie należy. Nie cechuje ich ani czystość, ani właściwe zachowanie, ani prawdomówność.

ZNACZENIE

W każdym cywilizowanym ludzkim społeczeństwie istnieje pewien zbiór zasad i nakazów pism świętych, które przestrzegane są na każdym etapie życia. Tak jest szczególnie wśród Āryan, czyli tych, którzy przyjęli cywilizację

wedyjską i którzy znani są jako ludzie o najbardziej zaawansowanej cywilizacji. Ci natomiast, którzy nie przestrzegają zaleceń pism świętych, uważani są za demony. Dlatego też powiedziane jest tutaj, że demony nie znają zasad pism świętych, a jeśli nawet nieliczni z nich je znają, to nie wykazują żadnych skłonności do przestrzegania ich. Nie ma w nich wiary w te nakazy ani też nie pragną stosować się do nich. Osoby demoniczne nie charakteryzują się ani czystością zewnętrzną, ani wewnętrzną. Należy zawsze dbać o to, by utrzymać swoje ciało w czystości, kąpiąc się, myjąc zęby, zmieniając ubranie, etc. Jeżeli natomiast chodzi o czystość wewnętrzną, to należy zawsze pamiętać święte imiona Boga i intonować Hare Kṛṣṇa, Hare Kṛṣṇa, Kṛṣṇa, Kṛṣṇa, Hare Hare/ Hare Rāma, Hare Rāma, Rāma Rāma, Hare Hare. Osoby demoniczne jednak nie lubią i nie przestrzegają nakazów odnośnie czystości wewnętrznej i zewnętrznej.

Jeśli chodzi o zachowanie, to istnieje wiele zasad i przepisów regulujących ludzkie zachowanie, jak np. *Manu-saṁhitā*, która jest zbiorem praw obowiązujących rasę ludzką. Hindusi stosują się do *Manu-saṁhitā* do dnia dzisiejszego. Z księgi tej czerpane są prawa o dziedziczeniu i inne. *Manu-saṁhita* wyraźnie oznajmia, że kobieta nie powinna posiadać wolności. Nie znaczy to, że kobiety należy traktować jak niewolnice, ale są one jak dzieci. Dzieci nie mają wolności, ale nie oznacza to, że są one niewolnikami. Demony obecnie zlekceważyły ten nakaz i uważają, że kobieta powinna cieszyć się wolnością na równi z mężczyzną. Jednakże nie polepszyło to warunków społecznych świata. W rzeczywistości kobieta powinna być chroniona na każdym etapie życia. W dniach jej młodości powinien sprawować nad nią opiekę ojciec, następnie mąż, a dorośli synowie wtedy, kiedy jest już w podeszłym wieku. Jest to według *Manu-saṁhitā* właściwe postępowanie społeczne. Ale współczesna edukacja sztucznie wytworzyła dumną koncepcję życia kobiecego i dlatego małżeństwo w ludzkim społeczeństwie jest teraz praktycznie fikcją. Również stan moralny kobiet nie jest teraz najlepszy. Ale demony nie akceptują żadnych dobrych instrukcji dla społeczeństwa. I ponieważ nie korzystają z doświadczenia wielkich mędrców i nie przestrzegają praw i przepisów ustanowionych przez nich, ich społeczne warunki są bardzo żałosne.

TEKST 8

असत्यमप्रतिष्ठं ते जगदाहुरनीश्वरम् ।
अपरस्परसंभूतं किमन्यत्कामहैतुकम् ॥ ८ ॥

asatyam apratiṣṭhaṁ te
jagad āhur anīśvaram
aparaspara-sambhūtaṁ
kim anyat kāma-haitukam

asatyam-nieprawdziwa; *apratiṣṭham*-bez podstaw; *te*-oni; *jagat*-manifestacja kosmiczna; *āhuḥ*-jest powiedziane; *anīśvaram*-bez kontrolera; *aparaspara*-przez obopólną żądzę; *sambhūtam*-wytworzona; *kim anyat* -nie ma innej przyczyny; *kāma-haitukam*-przyczyną jest tylko pożądanie, chuć.

TŁUMACZENIE

Twierdzą oni, że świat ten jest nierzeczywisty, nie ma żadnych podstaw i nie kontroluje go żaden Bóg. Zrodził się on z pragnienia seksualnego i nie ma żadnej innej przyczyny ponad chuć.

ZNACZENIE

Demony utrzymują, że świat ten jest fantasmagorią. Nie ma żadnej przyczyny, żadnego skutku, żadnego kontrolera ani celu: wszystko jest nierzeczywiste. Twierdzą, że ta manifestacja kosmiczna powstaje na drodze przypadkowego oddziaływania na siebie elementów materialnych. Nie uważają, aby świat ten był stworzony w pewnym celu przez Boga. Mają swoją własną teorię: że świat ten powstał sam z siebie i nie ma żadnego powodu, by wierzyć, że poza nim istnieje Bóg. Dla nich nie ma różnicy pomiędzy duchem i materią, i nie przyjmują oni Najwyższego Ducha. Wszystko jest tylko materią i cały kosmos jest masą ignorancji. Według nich wszystko jest próżnią, a przyczyną każdej istniejącej manifestacji jest nasza ignorancja w postrzeganiu. Zakładają oni, że cała manifestacja różnorodności jest przejawieniem się naszej ignorancji. Jest to podobne do snu, w którym możemy stworzyć tak wiele różnych rzeczy, które w rzeczywistości nie istnieją, a kiedy budzimy się, przekonujemy się, iż wszystko to było tylko senną zjawą. Ale w rzeczywistości, chociaż demony twierdzą, że życie jest snem, to jednak jakby na przekór - są one wielkimi ekspertami w korzystaniu z uciech tego snu. Więc zamiast zdobywać wiedzę, stają się coraz większymi niewolnikami tej swojej krainy snów. Utrzymują oni, że świat ten został zrodzony bez udziału żadnego ducha, tak jak dziecko jest (według nich) rezultatem kontaktu seksualnego pomiędzy kobietą i mężczyzną. Według nich żywe istoty powstały ze związków materialnych i nie ma takiej rzeczy - jak dusza. Tak jak wiele żywych stworzeń powstaje z potu czy z martwego ciała, bez żadnej

przyczyny, podobnie cały ten żyjący świat powstał ze związków materialnych manifestacji kosmicznej. Zatem przyczyną tej manifestacji jest natura materialna i nie ma żadnej innej przyczyny. Nie wierzą oni w słowa Kṛṣṇy z *Bhagavad-gīty: mayādhyakṣeṇa prakṛtiḥ sūyate sa-carācaram.* "Ja kieruję ruchem tego całego materialnego świata." Innymi słowy, demony nie posiadają doskonałej wiedzy o stworzeniu tego świata. Każdy z nich ma jakąś swoją własną teorię na ten temat. Według nich jedna interpretacja pisma świętego jest tak dobra, jak każda inna, gdyż nie wierzą oni w standardowe rozumienie zaleceń pism świętych.

TEKST 9

एतां दृष्टिमवष्टभ्य नष्टात्मानोऽल्पबुद्धयः ।
प्रभवन्त्युग्रकर्माणः क्षयाय जगतोऽहिताः ॥ ९ ॥

etāṁ dṛṣṭim avaṣṭabhya
naṣṭātmāno 'lpa-buddhayaḥ
prabhavanty ugra-karmāṇaḥ
kṣayāya jagato 'hitāḥ

etām-w ten sposób; *dṛṣṭim*-wizja; *avaṣṭabhya*-przyjmując; *naṣṭa*-stracona; *ātmānaḥ*-dusza; *alpa-buddhayaḥ*-mniej inteligentni; *prabhavanti*-działają; *ugrakarmāṇaḥ*-szkodliwe czyny; *kṣayāya*-dla zniszczenia; *jagataḥ*-świata; *ahitāḥ*-niekorzystny.

TŁUMACZENIE

Będąc zwolennikami takich poglądów, osoby demoniczne, zgubione dla siebie samych i wyzbyte wszelkiej inteligencji, angażują się w straszliwe prace mające na celu zniszczenie świata.

ZNACZENIE

Osoby demoniczne zajmują się rzeczami, które doprowadzą do zniszczenia świata. Pan oznajmia tutaj, że są to osoby mniej inteligentne. Nie mający pojęcia o Bogu materialiści uważają, iż czynią postęp, ale według *Bhagavad-gīty* są to osoby nieinteligentne i pozbawione wszelkiego rozsądku. Starają się korzystać z uciech tego świata do granic absurdu i dlatego zawsze wynajdują coś dla zadowalania zmysłów. Takie materialistyczne wynalazki uważane są

za postęp ludzkiej cywilizacji, ale efekt tego jest taki, że ludzie stają się coraz bardziej gwałtowni i coraz bardziej okrutni. Okrutni dla zwierząt i okrutni dla innych ludzkich istot. Nie mają pojęcia o tym jak zachowywać się wobec siebie. Zabijanie zwierząt jest bardzo powszechne wśród takich demonicznych osób. Ludzie tacy uważani są za wrogów świata, gdyż ostatecznie wynajdą albo stworzą coś, co przyniesie zagładę wszystkim. Pośrednio werset ten przewiduje wynalazek broni nuklearnej, z której tak dumny jest dziś cały świat. W każdym momencie może wybuchnąć wojna i ta broń atomowa może posiać spustoszenie. Takie rzeczy stwarzane są jedynie dla zniszczenia świata i werset ten mówi o tym. To z powodu bezbożności wynalazki takie mają miejsce w społeczeństwie ludzkim. Celem ich z pewnością nie jest zaprowadzenie pokoju i pomyślności w świecie.

TEKST 10

काममाश्रित्य दुष्पूरं दम्भमानमदान्विताः ।
मोहाद्गृहीत्वासद्ग्राहान्प्रवर्तन्तेऽशुचिव्रताः ॥१०॥

kāmam āśritya duṣpūraṁ
dambha-māna-madānvitāḥ
mohād gṛhītvāsad-grāhān
pravartante'śuci-vratāḥ

kāmam-pożądanie; *āśritya*-przyjmując schronienie; *duṣpūram*-chciwy; *dambha*-pycha, duma; *māna*-fałszywy prestiż; *mada-anvitāḥ*-zarozumiały; *mohāt*-przez złudzenie; *gṛhītvā*-przyjmując; *asat*-nietrwałe; *grāhān*-rzeczy; *pravartante*-działają; *aśuci*-nieczyste; *vratāḥ*-przypisane.

TŁUMACZENIE

Pełne nienasyconej żądy, pychy i fałszywego prestiżu, a tym samym pełne ułudy, takie demoniczne osoby na zawsze przypisane są nieczystym pracom i przyciągane są przez to, co nietrwałe.

ZNACZENIE

Opisana została tutaj mentalność demonów. Żądza ich nigdy nie może zostać zaspokojona. Ciągle będą zwiększali swoje nienasycone pragnienia zadowalania zmysłów. Chociaż ciągle pełni są niepokoju, z powodu zaintere-

sowania rzeczami nietrwałymi, to jednak ciągle, z powodu złudzenia, będą angażować się w czynności tego typu. Nie posiadają wiedzy i nie są w stanie rozpoznać, iż wybrali złą drogę. Przyjmując rzeczy nietrwałe, takie demoniczne osoby stwarzają sobie swojego własnego Boga, tworzą swoje własne hymny i śpiewają zgodnie chórem. Rezultat tego jest taki, że coraz bardziej przywiązują się do dwu rzeczy - seksu i gromadzenia bogactw materialnych. Bardzo ważne w tym związku jest słowo *asuci-vratāḥ* - przypisani nieczystym rzeczom. Takie demoniczne osoby zainteresowane są jedynie winem, kobietami, hazardem i jedzeniem mięsa. Są to ich *asuci*, nieczyste zwyczaje. Powodowani dumą i fałszywym prestiżem, stwarzają pewne zasady religii nie aprobowane przez nakazy wedyjskie. Chociaż tacy demoniczni ludzie są najbardziej obrzydliwymi osobami w świecie, to jednak świat ten sztucznymi sposobami fałszywie honoruje ich. Mimo iż zdążają w kierunku piekła, uważają się za bardzo cywilizowanych.

TEKST 11-12

चिन्तामपरिमेयां च प्रलयान्तामुपाश्रिताः ।
कामोपभोगपरमा एतावदिति निश्चिताः ॥११॥
आशापाशशतैर्बद्धाः कामक्रोधपरायणाः ।
ईहन्ते कामभोगार्थमन्यायेनार्थसंचयान् ॥१२॥

cintām aparimeyām ca
pralayāntām upāśritāḥ
kāmopabhoga-paramā
etāvad iti niścitāḥ

āśā-pāśa-śatair baddhāḥ
kāma-krodha-parāyaṇāḥ
īhante kāma-bhogārtham
anyāyenārtha-sañcayān

cintām-bojaźń i niepokój; *aparimeyām*-niezmierzony; *ca*-i; *pralaya-antām*-do momentu śmierci; *upāśritāḥ*-przyjąwszy schronienie w nich; *kāma-upabhoga*-zadowalanie zmysłów; *paramāḥ*-najwyższy cel życia; *etāvat*-w ten sposób; *niścitāḥ*-stwierdzają; *āśā-pāśa*-splątani siecią nadziei; *śataiḥ*-przez setki; *baddhāḥ*-związani; *kāma*-pożądanie; *krodha*-złość; *parāyaṇāḥ*-zawsze o takiej mentalności; *īhante*-pragnienie; *kāma*-pożąda-

nie; *bhoga*-uciechy zmysłowe; *artham*-w tym celu; *anyāyena*-bezprawnie; *artha*-bogactwa; *sañcayān*-gromadzą.

TŁUMACZENIE

Wierzą oni, że zadowalanie zmysłów aż do końca życia jest pierwszą potrzebą ludzkiej cywilizacji. Wskutek tego, nigdy nie ma końca ich niepokojom. Związani przez setki i tysiące pragnień, przez pożądanie i złość, gromadzą pieniądze nielegalnymi środkami, mając na celu zadowalanie zmysłów.

ZNACZENIE

Osoby demoniczne są przekonane, że zadowalanie zmysłów jest ostatecznym celem w życiu i przy tym zdaniu pozostają do końca życia. Nie wierzą w życie po śmierci i nie wierzą w przyjmowanie różnego typu ciał w zależności od *karmy*, czyli czynów spełnianych w tym świecie. Ich plany życiowe nigdy nie mają końca. Wytwarzają je jeden po drugim, z których żadnego nie realizują do końca. Osobiście zetknęliśmy się z taką osobą o demonicznej mentalności, która nawet w momencie śmierci prosiła lekarza, aby przedłużył jej życie o cztery lata, gdyż nie zdążyła jeszcze zrealizować swych planów. Tacy niemądrzy ludzie nie wiedzą, że lekarz nie może przedłużyć życia, ani nawet o moment. Kiedy przychodzi ten czas, nie mają znaczenia ludzkie pragnienia. Prawa natury nie zezwalają nawet na sekundę ponad to, co komuś zostało przeznaczone do przeżycia.

Osoby demoniczne, nie mając wiary w Boga ani w Duszę Najwyższą wewnątrz nich samych, dopuszczają się różnego rodzaju grzesznych czynów, jedynie dla zadowolenia zmysłów. Nie wiedzą, że wewnątrz ich serc obecny jest świadek - Dusza Najwyższa, obserwująca czyny duszy indywidualnej. Jak informuje o tym literatura wedyjska, mianowicie *Upaniṣady*, są dwa ptaki siedzące na jednym drzewie. Jeden jest aktywny i spożywając owoce tego drzewa, cieszy się albo cierpi, a drugi jest świadkiem. Ale osoby demoniczne nie posiadają wiedzy o pismach wedyjskich oraz wyzbyte są wszelkiej wiary. Dlatego czują się wolnymi do robienia przeróżnego rodzaju nonsensów w celu zadowalania zmysłów, bez względu na konsekwencje.

TEKST 13-15

इदमद्य मया लब्धमिमं प्राप्स्ये मनोरथम् ।
इदमस्तीदमपि मे भविष्यति पुनर्धनम् ॥१३॥

असौ मया हतः शत्रुर्हनिष्ये चापरानपि ।
ईश्वरोऽहमहं भोगी सिद्धोऽहं बलवान्सुखी ॥१४॥
आढ्योऽभिजनवानस्मि कोऽन्योऽस्ति सदृशो मया।
यक्ष्ये दास्यामि मोदिष्य इत्यज्ञानविमोहिताः ॥१५॥

idam adya mayā labdham
imaṁ prāpsye manoratham
idam astīdam api me
bhaviṣyati punar dhanam

asau mayā hataḥ śatrur
haniṣye cāparān api
īśvaro'ham ahaṁ bhogī
siddho'haṁ balavān sukhī

āḍhyo'bhijanavān asmi
ko'nyo'sti sadṛśo mayā
yakṣye dāsyāmi modiṣya
ity ajñāna-vimohitāḥ

idam-to; *adya*-dzisiaj; *mayā*-przeze Mnie; *labdham*-osiągnięte; *imam*-to; *prāpsye*-zyskam; *manoratham*-odpowiednio do moich pragnień; *idam*-to; *asti*-jest; *idam*-to; *api*-również; *me*-moje; *bhaviṣyati*-zwiększy się w przyszłości; *punaḥ*-ponownie; *dhanam*-bogactwo; *asau*-to; *mayā*-przeze mnie; *hataḥ*-został zabity; *śatruḥ*-wróg; *haniṣye*-zabiję; *ca*-również; *aparān*-innych; *api*-na pewno; *īśvaraḥ*-panem; *aham*-ja jestem; *aham*-ja jestem; *bhogī*-podmiotem radości; *siddhaḥ*-doskonały; *aham*-ja jestem; *bhalavān*-potężny; *sukhī*-szczęśliwy; *āḍhyaḥ*-zamożny; *abhijanavān*-otoczony arystokratycznymi krewnymi; *asmi*-ja jestem; *kaḥ*-ktoś inny; *anyaḥ*-inny; *asti*-jest; *sadṛśaḥ*-jak; *mayā*-ja; *yakṣye*-poświęcę; *dāsyāmi*-będę dawał jałmużnę; *modiṣye*-będę cieszył się; *iti*-w ten sposób; *ajñāna*-ignorancja; *vimohitāḥ*-łudzony przez.

TŁUMACZENIE

Osoba demoniczna myśli: "Tak wiele bogactw mam dzisiaj i zyskam jeszcze więcej, odpowiednio do moich planów. Tak wiele należy teraz do mnie i mój majątek ciągle się będzie powiększał w przyszłości. On był moim wrogiem, więc zabiłem go. Inni moi wrogowie również zostaną

zabici. Ja jestem panem wszystkiego, ja jestem podmiotem radości, ja jestem doskonały, potężny i szczęśliwy. Jestem człowiekiem najbogatszym i otaczają mnie arystokratyczni krewni. Nikt nie jest tak potężny i szczęśliwy jak ja. Będę pełnił jakieś ofiary, rozdawał jałmużnę, i w ten sposób będę się weselił." W ten sposób osoby takie zwodzone są przez ignorancję.

TEKST 16

अनेकचित्तविभ्रान्ता मोहजालसमावृताः ।
प्रसक्ताः कामभोगेषु पतन्ति नरकेऽशुचौ ॥१६॥

aneka-citta-vibhrāntā
moha-jāla-samāvṛtāḥ
prasaktāḥ kāma-bhogeṣu
patanti narake'śucau

aneka-liczne; *citta-vibhrāntāḥ*-nękani troskami; *moha*-złudzenie; *jāla*-przez sieć; *samāvṛtāḥ*-otoczeni; *prasaktāḥ*-przywiązani; *kāma*-pożądanie; *bhogeṣu*-zadowalanie zmysłów; *patanti*-ześlizgują się; *narake*-do piekła; *aśucau*-nieczysty.

TŁUMACZENIE

W ten sposób nawiedzani przez różnego rodzaju żądze i splątani siecią złudzeń, zbyt mocno przywiązują się do uciech zmysłowych i upadają do piekła.

ZNACZENIE

Pragnienia demonicznych osób odnośnie gromadzenia pieniędzy nie mają granic. Są one nieskończone. Osoby takie myślą jedynie o tym, jak wiele posiadają już teraz i robią plany, w jaki sposób pomnożyć ten zasób bogactw. Dla osiągnięcia tego celu nie wahają się postępować w każdy grzeszny sposób, mając też do czynienia z czarnym rynkiem i nielegalnymi interesami. Są rozkochani w rzeczach, które już posiadają, takich jak ziemia, rodzina, dom i konto bankowe, i zawsze planują, w jaki sposób ulepszyć coś odnośnie tych rzeczy. Wierzą oni w swoją własną siłę i nie wiedzą, że wszystko to zyskują dzięki dobrym uczynkom w przeszłości. Otrzymują okazję gromadze-

nia tych rzeczy, ale nie wiedzą nic o przeszłych przyczynach. Myślą, że wszelkie te bogactwa posiadają jedynie dzięki własnemu wysiłkowi. Demoniczne osoby wierzą w siłę swojej własnej pracy - a nie w prawo *karmy*. Zgodnie z prawem *karmy*, to dzięki dobremu postępowaniu w przeszłości człowiek rodzi się w wysoko postawionej rodzinie albo staje się bogatym, czy zdobywa wykształcenie albo jest bardzo piękny. Demoniczne osoby myślą jednak, że wszystkie te rzeczy otrzymują przypadkiem albo dzięki swojej osobistej mocy. Nie orientują się, jaka przyczyna stoi poza tyloma różnymi rodzajami ludzi, piękności i wykształcenia. Każdy kto staje się konkurentem takiej demonicznej osoby, ten jest jej wrogiem. Jest wiele demonicznych osób i każda z nich jest wrogiem dla pozostałych. Wrogość ta coraz bardziej pogłębia się - pomiędzy osobami, następnie rodzinami, społecznościami. I w końcu pomiędzy narodami. Dlatego też na całym świecie bezustannie mają miejsce konflikty i wojny.

Każdy demon myśli, że może żyć kosztem innych. Na ogół osoba taka uważa się za Najwyższego Boga, a demoniczny kaznodzieja mówi swoim zwolennikom: "Dlaczego szukacie Boga gdzie indziej? Wy sami jesteście Bogiem! Możecie robić cokolwiek wam się podoba. Nie wierzcie w Boga. Odrzućcie Boga. Bóg jest martwy." Tak oto wyglądają demoniczne nauki.

Chociaż demoniczna osoba widzi, że inni są równie bogaci i wpływowi, to jednak ciągle myśli, że nikt nie jest bogatszy i ważniejszy od niej. Jeśli chodzi o promocję na wyższe systemy planetarne, to nie wierzy ona w spełnianie *yajñas*, czyli ofiar. Demony myślą, że mogą stworzyć swój własny proces ofiar i zbudzować jakiś mechanizm, za pomocą którego będą mogli osiągnąć każdą wyższą planetę. Najlepszym przykładem takiej demonicznej osoby był Rāvaṇa. Przedłożył on ludziom swój program wybudowania schodów sięgających do planet niebiańskich, tak aby każdy mógł tam dotrzeć, nie spełniając ofiar zalecanych przez *Vedy*. Również w obecnym wieku takie demoniczne osoby walczą o zdobycie wyższych systemów planetarnych za pomocą mechanicznych urządzeń. Są to przykłady oczywistego szaleństwa. Rezultat tego jest taki, że bezwiednie ześlizgują się oni do piekła. Bardzo ważne jest tutaj sanskryckie słowo *moha-jāla*. *Jāla* oznacza sieć. I tak jak ryby schwytane w sieć nie mają szansy na uwolnienie się, tak osoby takie nie mają sposobu na wydostanie się z materialnych sideł.

TEKST 17

आत्मसंभाविताः स्तब्धा धनमानमदान्विताः।
यजन्ते नामयज्ञैस्ते दम्भेनाविधिपूर्वकम् ॥ १७

ātma-sambhāvitāḥ stabdhā
dhana-māna-madānvitāḥ
yajante nāma-yajñais te
dambhenāvidhi-pūrvakam

ātma-sambhāvitāḥ-zadowoleni z siebie; *stabdhāḥ*-zuchwali; *dhana-māna*-zamożność i fałszywy prestiż; *mada-anvitāḥ*-pogrążeni w dumie; *yajante*-spełniają ofiary; *nāma*-tylko dla sławy; *yajñaiḥ*-z taką ofiarą; *te*-oni; *dambhena*-powodowani dumą; *avidhi-pūrvakam*-bez przestrzegania zasad i nakazów.

TŁUMACZENIE

Zadowoleni z siebie i zawsze zuchwali, omamieni bogactwem i fałszywą dumą, spełniają czasami ofiary dla sławy jedynie, nie przestrzegając żadnych zasad czy przepisów.

ZNACZENIE

Uważając siebie za panów świata, nie dbając o żaden autorytet ani pismo święte, demony dokonują czasami tak zwanych religijnych czy ofiarnych aktów. Ponieważ nie wierzą w żaden autorytet, dlatego są bardzo zuchwali. Przyczyną tego jest złudzenie wywołane nagromadzonym bogactwem i fałszywą dumą. Zdarza się nawet, że demony takie występują w roli kaznodziejów, wprowadzając ludzi w błąd i zdobywając sławę jako reformatorzy religijni czy inkarnacje Boga. Albo spełniają oni ofiary na pokaz, albo czczą półbogów, czy też stwarzają swojego własnego Boga. Pospólstwo przyjmuje ich za Boga i oddaje im cześć, a głupcy uważają ich za zaawansowanych, jeśli chodzi o zasady religii czy zasady wiedzy duchowej. Przywdziewają szatę osób z wyrzeczonego porządku życia i w tym przebraniu oddają się różnego rodzaju głupstwom. W rzeczywistości jest tak wiele różnych ograniczeń dla osoby, która wyrzekła się tego świata. Demony jednakże nie biorą pod uwagę takich ograniczeń. Uważają, że każdy może stworzyć sobie swoją własną ścieżkę i nie ma takiej rzeczy jak ścieżka standardowa, którą należy podążać. Szczególnie podkreślone zostało tutaj słowo *avidhi-pūrvakam*, oznaczające lekceważenie zasad i nakazów. Przyczyną takiej postawy jest zawsze złudzenie i ignorancja.

TEKST 18

अहङ्कारं बलं दर्पं कामं क्रोधं च संश्रिताः ।
मामात्मपरदेहेषु प्रद्विषन्तोऽभ्यसूयकाः ॥१८॥ (६:/१६

ahaṅkāraṁ balaṁ darpaṁ
kāmaṁ krodhaṁ ca saṁśritāḥ
māṁ ātma-para-deheṣu
pradviṣanto'bhyasūyakāḥ

ahaṅkāram-fałszywe ego; *balam*-siła; *darpam*-pycha, duma; *kāmam*-pożądanie; *krodham*-złość; *ca*-również; *saṁśritāḥ*-przyjąwszy schronienie; *mām*-Mnie; *ātma*-swój własny; *para-deheṣu*-w innych ciałach; *pradviṣantaḥ*-bluźni; *abhyasūyakāḥ*-zazdrosny.

TŁUMACZENIE

Zwiedzeni przez fałszywe ego, siłę, dumę, pożądanie i złość, demony stają się zazdrosne o Mnie, Najwyższą Osobę Boga, który przebywam w ich ciałach i ciałach innych, i bluźnią przeciwko prawdziwej religii.

ZNACZENIE

Demoniczne osoby, zawsze sprzeciwiając się supremacji Boga, nie chcą wierzyć w pisma święte. Zazdrosne są zarówno o te pisma, jak i o istnienie Najwyższej Osoby Boga. Przyczyną tego jest tak zwany prestiż, nagromadzenie bogactw oraz siła. Nie wiedzą one, że obecne życie jest przygotowaniem do życia następnego. Nie wiedząc tego, są właściwie zazdrośni o samych siebie, jak również o innych. Popełniają gwałt na ciałach własnych i na ciałach innych. Nie dbają o najwyższą władzę Osoby Boga, gdyż wyzbyci są wszelkiej wiedzy. Zazdrośni o pisma święte i Najwyższą Osobę Boga, przedkładają fałszywe dowody przeciwko istnieniu Boga i podważają autorytet pism świętych. Osoba demoniczna uważa siebie za niezależną i potężną w każdym działaniu. Myśli, że skoro nikt nie może dorównać jej w sile, mocy czy bogactwie, może robić to, co się jej podoba i nikt nie może powstrzymać jej od tego. Jeśli ma jakiegoś wroga, który mógłby zahamować jej postęp w czynnościach zmysłowych, czyni plany w jaki sposób zlikwidować go przy użyciu własnej siły.

TEKST 19

तानहं द्विषतः क्रूरान्संसारेषु नराधमान् ।
क्षिपाम्यजस्रमशुभानासुरीष्वेव योनिषु ॥१९॥

tān aham dviṣataḥ krūrān
saṁsāreṣu narādhamān
kṣipāmy ajasram aśubhān
āsurīṣv eva yoniṣu

tān-ci; *aham*-Ja; *dviṣataḥ*-zazdrosne; *krūrān*-szkodliwe; *saṁsāreṣu*-w ocean egzystencji materialnej; *narādhamān*-najniżsi spośród rodzaju ludzkiego; *kṣipāmi*-umieszczam; *ajasram*-niezliczone; *aśuphān*-niepomyślne; *āsurīṣu*-demoniczne; *eva*-na pewno; *yoniṣu*-w łonach.

TŁUMACZENIE

Takie zazdrosne i szkodliwe, najniższe spośród rodzaju ludzkiego osoby, ciskane są przeze Mnie w ocean egzystencji materialnej, pomiędzy różne demoniczne gatunki życia.

ZNACZENIE

Werset ten wyraźnie oznajmia, że umieszczenie jakiejś określonej duszy w określonym ciele jest przywilejem najwyższej woli. Demoniczna osoba może nie uznawać supremacji Pana i prawdą jest, że może działać według własnego "widzimisię", ale powinna ona wiedzieć, że następne jej życie będzie zależało od decyzji Najwyższej Osoby Boga, nie jej własnej. W *Śrīmad-Bhāgavatam*, w Trzecim Canto, jest powiedziane, że indywidualna dusza zostaje po śmierci umieszczona w łonie matki, gdzie otrzymuje określony typ ciała, pod kontrolą wyższej siły. Dlatego spotykamy tak wiele gatunków życia w świecie materialnym - zwierzęta, insekty, ludzie, itd. Wszystkim tym kieruje siła wyższa. Nie dzieje się to przypadkowo. Jeśli chodzi o osoby demoniczne, to wyraźnie zostało powiedziane, że ciągle umieszczane są one w łonach demonów i wskutek tego nie przestają być zazdrosnymi, najniższymi spośród rodzaju ludzkiego. Takie demoniczne gatunki życia zawsze pełne są pożądania, zawsze są gwałtowne, nienawistne i nieczyste, niczym zwierzęta w dżungli.

TEKST 20

आसुरीं योनिमापन्ना मूढा जन्मनिजन्मनि ।
मामप्राप्यैव कौन्तेय ततो यान्त्यधमां गतिम्॥२०॥

āsurīṁ yonim āpannā
mūḍhā janmani janmani
mām aprāpyaiva kaunteya
tato yānty adhamāṁ gatim

āsurīm-demoniczne; *yonim*-gatunki; *āpannāḥ*-zyskując; *mūḍhāḥ*-głupcy; *janmani janmani*-narodziny po narodzinach; *mām*-Mnie; *aprāpya*-nie osiągając; *eva*-na pewno; *kaunteya*-O synu Kuntī; *tataḥ*-wskutek tego; *yānti*-idą; *adhamām*-potępione; *gatim*-przeznaczenie.

TŁUMACZENIE

Rodząc się ciągle pomiędzy demonicznymi gatunkami życia, osoby takie nigdy nie mogą zbliżyć się do Mnie i powoli zmierzają w kierunku najpodlejszego typu egzystencji.

ZNACZENIE

Powszechnie wiadomo, że Bóg jest wszech-miłosierny, ale tutaj dowiadujemy się, że nigdy nie jest On litościwy dla osób demonicznych. Takie demoniczne osoby, życie po życiu, umieszczane są w łonach podobnych demonów i nie osiągając łaski Najwyższego Pana schodzą coraz niżej, tak że w końcu otrzymują ciała świń, kotów i psów. Wyraźnie zostało powiedziane tutaj, że demony takie nie mają praktycznie szansy na otrzymanie łaski Boga na żadnym etapie późniejszego życia. *Vedy* również oznajmiają, że osoby takie stopniowo zostają zdegradowane do psów i świń. Ktoś może argumentować w związku z tym, że skoro Bóg nie jest łaskawy dla takich demonów, to nie powinien być On ogłaszany jako wszech-miłosierny. Na pytanie to odpowiada werset z *Vedānta-sūtry*, który mówi, że Najwyższy Pan nie żywi nienawiści do nikogo. Umieszczenie *asuras* (demonów) w najniższych gatunkach życia jest po prostu inną stroną Jego miłosierdzia. Czasami *asuras* są zabijani przez Najwyższego Pana, ale taka śmierć jest również dla nich bardzo korzystna, gdyż jak dowiadujemy się z *Ved*, każdy kto zostanie zabity przez Najwyższego Pana, od razu osiąga wyzwolenie. Z historii wiemy o wielu takich *asuras* - jak Rāvaṇa, Kaṁsa, Hiraṇyakaśipu - dla których Pan pojawił się w różnych inkarnacjach po to, aby je zabić. Jest to sposób, w jaki Pan okazuje miłosierdzie *asuras*, jeśli są na tyle szczęśliwe, aby tego miłosierdzia dostąpić.

TEKST 21

त्रिविधं नरकस्येदं द्वारं नाशनमात्मनः ।
कामः क्रोधस्तथा लोभस्तस्मादेतत्त्रयं त्यजेत् ॥२१॥

tri-vidhaṁ narakasyedaṁ
dvāraṁ nāśanam ātmanaḥ
kāmaḥ krodhas tathā lobhas
tasmād etat trayaṁ tyajet

tri-vidham-trzy rodzaje; *narakasya*-piekielne; *idam*-to; *dvāram*-brama; *nāśanam*-destrukcyjne; *ātmanaḥ*-duszy; *kāmaḥ*-pożądanie; *krodhaḥ*-gniew, złość; *tathā*-jak również; *lobhaḥ*-chciwość; *tasmāt*-dlatego; *etat*-te; *trayam*-trzy; *tyajet*-musi porzucić.

TŁUMACZENIE

Trzy bramy wiodą do tego piekła, Arjuno, a są nimi - pożądanie, chciwość i gniew. Każdy rozsądny człowiek powinien uwolnić się od nich, aby ocalić swą duszę od degradacji.

ZNACZENIE

Opisane zostały tutaj początki demonicznego życia. Kiedy ktoś bez powodzenia próbuje zaspokoić swoje pożądanie, to jest to przyczyną powstawania złości i chciwości. Człowiek rozsądny, który nie chce ześliznąć się do demonicznych form życia, musi próbować uwolnić się od tych trzech wrogów, które mogą zabić duszę do tego stopnia, że nie będzie dla niej żadnej możliwości wyzwolenia się z niewoli tego materialnego świata.

TEKST 22

एतैर्विमुक्तः कौन्तेय तमोद्वारैस्त्रिभिर्नरः ।
आचरत्यात्मनः श्रेयस्ततो याति परां गतिम् ॥२२॥

etair vimuktaḥ kaunteya
tamo-dvārais tribhir naraḥ

ācaraty ātmanaḥ śreyas
tato yāti parāṁ gatim

etaiḥ-przez te; *vimuktaḥ*-uwolniwszy się; *kaunteya*-O synu Kuntī; *tamaḥ-dvāraiḥ*-bramy ignorancji; *tribhiḥ*-trzy rodzaje; *naraḥ*-osoba; *ācarati*-spełnia; *ātmanaḥ*-dusza; *śreyaḥ*-błogosławieństwo; *tataḥ*-wskutek tego; *yāti*-idzie; *parām*-najwyższe; *gatim*-przeznaczenie.

TŁUMACZENIE

Kto przed tymi trzema bramami piekła uratować się zdołał, ten, O synu Kuntī, spełnia czyny do samo-realizacji prowadzące i w ten sposób stopniowo osiąga najwyższe przeznaczenie.

ZNACZENIE

Należy być bardzo ostrożnym wobec tych trzech wrogów ludzkiego życia: pożądania, złości i chciwości. Im bardziej ktoś jest od nich wolny, tym bardziej czyste jest jego życie. Wtedy może przestrzegać zasad i instrukcji literatury wedyjskiej. Przestrzegając zasad obowiązujących ludzkie istoty, powoli wznosi się on do platformy realizacji duchowej. Jeśli ktoś jest na tyle szczęśliwy, że przez taką praktykę wzniesie się do świadomości Kṛṣṇy, wtedy jego sukces jest pewny. Literatura wedyjska opisuje skutki działania i sposoby działania mające nam umożliwić osiągnięcie stanu czystości. Cała metoda polega na uwolnieniu się od pożądania, chciwości i gniewu. Poprzez kultywowanie wiedzy w tym procesie można wznieść się do najwyższej pozycji w samo-realizacji. Ta samo-realizacja staje się doskonała w służbie oddania, która jest dla uwarukowanej duszy gwarancją wyzwolenia. Dlatego, zgodnie z systemem wedyjskim, ustanowione zostały cztery porządki życia duchowego i społecznego, nazywane systemem kastowym i systemem porządku duchowego. Są rożne prawa i reguły dla różnych kast, czyli grup społecznych, i jeśli ktoś może ich przestrzegać, automatycznie wzniesie się do najwyższej platformy realizacji duchowej. Wtedy bez wątpienia osiągnie wyzwolenie.

TEKST 23

यः शास्त्रविधिमुत्सृज्य वर्तते कामकारतः ।
न स सिद्धिमवाप्नोति न सुखं न परां गतिम् ॥२३॥

yaḥ śāstra-vidhim utsṛjya
vartate kāma-kārataḥ
na sa siddhim avāpnoti
na sukhaṁ na parāṁ gatim

yaḥ-każdy; *śāstra-vidhim*-zalecenia pism świętych; *utsṛjya*-porzucając; *vartate*-pozostaje; *kāma-kārataḥ*-działając według własnej woli pod wpływem pożądania; *na*-nigdy; *saḥ*-on; *siddhim*-doskonałość; *avāpnoti*-osiąga; *na*-nigdy; *sukham*-szczęście; *na*-nigdy; *parām*-najwyższy; *gatim*-stan doskonałości.

TŁUMACZENIE

Kto jednak lekceważy zalecenia pism świętych i postępuje według własnej fantazji, ten nie osiąga ani doskonałości, ani szczęścia, ani najwyższego przeznaczenia.

ZNACZENIE

Jak opisano wcześniej, różne kasty i porządki życia w ludzkim społeczeństwie otrzymują odpowiednie *śāstra-vidhim*, czyli wskazówki *śāstr*. Każdy powinien przestrzegać takich instrukcji. Jeśli jednak ktoś odrzuca je i postępuje tak, jak mu się podoba, zgodnie ze swoim pożądaniem, chciwością i pragnieniami, to nigdy nie osiągnie doskonałości w życiu. Innymi słowy, człowiek może wiedzieć teoretycznie o tym wszystkim, ale jeśli nie stosuje się do tego w swoim własnym życiu, wtedy może być nazywany najniższym spośród rodzaju ludzkiego. W ludzkiej formie życia, żywa istota powinna być rozsądna i przestrzegać wszystkich wskazówek, które dane jej zostały po to, aby wzniosła się na najwyższą platformę życia. Jeśli nie stosuje się do nich, wtedy niechybnie doprowadza samą siebie do degradacji. A jeśli nawet przestrzega tych praw, przepisów i zasad moralnych, ale w końcu nie dochodzi do zrozumienia Najwyższego Pana, wtedy cała jej wiedza zostaje stracona. Dlatego należy stopniowo wznosić się do platformy świadomości Kṛṣṇy i służby oddania. Tylko w ten i żaden inny sposób można osiągnąć stan najwyższej doskonałości.

Znaczące jest słowo *kāma-cārataḥ*. Osoba, która świadomie łamie prawa, działa pod wpływem pożądania. Wie, że coś jest zakazane, jednak robi to. To nazywa się postępowaniem według własnej fantazji. Wie, że coś należy robić, jednak nie robi tego; dlatego nazywana jest kapryśną. Takie osoby zostają

potępione przez Najwyższego Pana i nie mogą osiągnąć doskonałości, która jest celem ludzkiego życia. Celem życia ludzkiego jest szczególnie oczyszczenie własnej egzystencji, a kto nie przestrzega żadnych zasad ani wskazówek, ten nie może oczyścić się ani osiągnąć stanu prawdziwego szczęścia.

TEKST 24

तस्माच्छास्त्रं प्रमाणं ते कार्याकार्यव्यवस्थितौ ।
ज्ञात्वा शास्त्रविधानोक्तं कर्म कर्तुमिहार्हसि ॥२४॥

tasmāc chāstraṁ pramāṇaṁ te
kāryākārya-vyavasthitau
jñātvā śāstra-vidhānoktaṁ
karma kartum ihārhasi

tasmāt-dlatego; *śāstram*-pisma święte; *pramāṇam*-dowód; *te*-twoje; *kārya*-obowiązek; *akārya*-czynności zakazane; *vyavasthitau*-w decydowaniu; *jñātvā*-wiedząc; *śāstra*-pism świętych; *vidhāna*-zasady; *uktam*-jak oznajmiono; *karma*-praca; *kartum*-robić; *iha arhasi*-powinieneś to robić.

TŁUMACZENIE

Z pism świętych należy dowiedzieć się, co jest obowiązkiem, a co nim nie jest. Znając takie zasady i nakazy, należy działać w taki sposób, aby stopniowo wznosić się.

ZNACZENIE

Jak oznajmiono w rozdz. piętnastym, wszystkie zasady i nakazy *Ved* mają na celu poznanie Kṛṣṇy. Jeśli ktoś zrozumiał Kṛṣṇę z *Bhagavad-gīty* i osiągnął świadomość Kṛṣṇy, angażując się w służbę oddania, to osiągnął on najwyższą doskonałość wiedzy ofiarowanej przez literaturę wedyjską. Pan Caitanya uczynił ten proces bardzo łatwym: prosił ludzi, aby jedynie intonowali Hare Kṛṣṇa, Hare Kṛṣṇa, Kṛṣṇa Kṛṣṇa, Hare Hare/ Hare Rāma, Hare Rāma, Rāma Rāma, Hare Hare; zaangażowali się w służbę dla Pana i spożywali pozostałości pokarmu ofiarowanego Bóstwu. Jeśli ktoś jest bezpośrednio zaangażowany we wszystkie te czynności służby oddania, to oznacza to, iż poznał on całą literaturę wedyjską i w doskonały sposób wyciągnął z niej wnioski. Oczywiście zwykłe osoby, nie będące w świadomości Kṛṣṇy, czyli nie zaangażowane w

służbę oddania, muszą dowiadywać się z *Ved*, co należy do ich obowiązków, a czego nie powinny robić. I powinny one ściśle się do tych wskazówek stosować. To nazywa się przestrzeganiem zasad *śāstr*, czyli pism świętych. *Śāstry* wolne są od czterech zasadniczych wad właściwych uwarunkowanej duszy: niedoskonałych zmysłów, skłonności do oszukiwania, popełniania błędów i ulegania złudzeniu. Te cztery defekty uwarunkowanego życia dyskwalifikują człowieka do ustanawiania zasad. Dlatego zasady podane w *śāstrach* - wolne od tych wad - przyjmowane są przez wszystkich wielkich świętych, *ācāryów* i wielkie dusze, bez żadnych zmian.

W Indiach jest wiele grup zajmujących się poznaniem duchowym, które na ogół dzielone są na dwie: impersonalistów i personalistów. Obie z tych grup żyją jednak zgodnie z zasadami *Ved*. Bez przestrzegania zasad pism świętych nie można wznieść się do stanu doskonałości. Dlatego ten, kto rozumie znaczenie i cel *śāstr*, uważany jest za osobę szczęśliwą.

Przyczyną wszystkich upadków w ludzkim społeczeństwie jest niechęć do zasad poznawania Najwyższej Osoby Boga. Jest to największe przewinienie ludzkiego życia. Dlatego *māyā*, materialna energia Najwyższej Osoby Boga, zawsze nęka nas w postaci trojakich nieszczęść. Energia materialna składa się z trzech sił natury materialnej. Należy wznieść się przynajmniej do *guṇy* dobroci, zanim będzie mogła otworzyć się ścieżka do poznania Najwyższego Pana. Bez wzniesienia się do poziomu *guṇy* dobroci, pozostaje się pod wpływem pasji i ignorancji, które są przyczyną demonicznego życia. Osoby znajdujące się pod wpływem *guṇy* pasji i ignorancji wyszydzają pisma święte, święte osoby i właściwy stosunek do mistrza duchowego oraz lekceważą zasady pism świętych. Pomimo tego, że słyszą o pięknie służby oddania, nie są nią zainteresowani. Wytwarzają własne sposoby postępu. Są to niektóre z wad społeczeństwa, które prowadzą do demonicznego stanu życia. Jeśli jednak ktoś prowadzony jest przez właściwego i bona fide mistrza duchowego, który może doprowadzić do ścieżki oświecenia, na wyższy poziom, wtedy jego życie staje się sukcesem.

W ten sposób kończą się wyjaśnienia Bhaktivedanty do szesnastego rozdz. Śrīmad-Bhagavad-gīty, *opisującego Natury boskie i demoniczne.*

ROZDZIAŁ XVII

Rodzaje Wiary

TEKST 1

अर्जुन उवाच ।
ये शास्त्रविधिमुत्सृज्य यजन्ते श्रद्धयान्विताः ।
तेषां निष्ठा तु का कृष्ण सत्त्वमाहो रजस्तमः ॥ १ ॥

arjuna uvāca
ye śāstra vidhim utsṛjya
yajante śraddhayānvitāḥ
teṣāṁ niṣṭhā tu kā kṛṣṇa
sattvam āho rajas tamaḥ

arjunaḥ uvāca-Arjuna rzekł; *ye*-ci; *śāstra-vidhim*-zalecenia pism świętych; *utsṛjya*-odrzucając; *yajante*-czczą; *śraddhayā*-pełna wiara; *anvitāḥ*-posiadana przez; *teṣām*-nich; *niṣṭhā*-wiara; *tu*-ale; *kā*-czym jest to; *kṛṣṇa*-

O Kṛṣṇo; *sattvam*-w dobroci; *āho*-powiedział; *rajaḥ*-w pasji; *tamaḥ*-w ignorancji.

TŁUMACZENIE

Arjuna rzekł: O Kṛṣṇo, jaka jest pozycja tego, kto nie przestrzega zasad pism świętych, ale posiada wiarę odpowiadającą jego wyobrażeniom? Czy jest on w dobroci, pasji, czy ignorancji?

ZNACZENIE

W czwartym rozdz., trzydziestym dziewiątym wersie, jest powiedziane, że osoba zaangażowana w jakiś określony typ kultu stopniowo wznosi się do poziomu wiedzy i osiąga najwyższy stan doskonałego spokoju i pomyślności. Według rozdz. szesnastego, osoby nieprzestrzegające zaleceń pism świętych są *asuras*, czyli demonami. Kto natomiast ściśle stosuje się do nich, ten nazywany jest *deva*, półbogiem. Jaka jest wobec tego pozycja osoby, która wiernie przestrzega pewnych nakazów, o których nie ma mowy w pismach świętych? Kṛṣṇa ma teraz wyjaśnić tą wątpliwość Arjuny. Czy ci, którzy stwarzają sobie pewien typBoga, wybierając jakąś istotę ludzką i pokładając w niej wiarę, znajdują się pod wpływem dobroci, pasji czy ignorancji? Czy takie osoby osiągają stan życiowej doskonałości? Czy możliwe jest dla nich osiągnięcie prawdziwej wiedzy i wzniesienie się do stanu najwyższej doskonałości? Czy wysiłek tych, którzy nie stosują się do zasad pism świętych, ale wierzą w coś, wielbią bożków, półbogów i ludzi, kończy się sukcesem? Arjuna pyta o to wszystko Kṛṣṇę.

TEKST 2

श्रीभगवानुवाच ।
त्रिविधा भवति श्रद्धा देहिनां सा स्वभावजा ।
सात्त्विकी राजसी चैव तामसी चेति तां शृणु ॥२॥

śrī bhagavān uvāca
tri-vidhā bhavati śraddhā
dehināṁ sā svabhāva-jā
sāttvikī rājasī caiva
tāmasī ceti tāṁ śṛṇu

śrī bhagavān uvāca-Najwyższa Osoba Boga rzekł; *tri-vidhā*-trzy rodzaje; *bhavati*-staje się; *śraddhā*-wiara; *dehinām*-wcielonego; *sā*-to; *sva-bhāva-jā*-odpowiednio do sił natury materialnej; *sāttvikī-guṇa* dobroci; *rājasī-guṇa* pasji; *ca*-również; *eva*-na pewno; *tāmasī-guṇa* ignorancji; *ca*-i; *iti*-w ten sposób; *tām*-to; *śṛṇu*-słuchaj ode Mnie.

TŁUMACZENIE

Najwyższy Pan rzekł: Odpowiednio do sił natury nabytych przez duszę wcieloną, wiara jej może być trzech rodzajów - w dobroci, pasji albo ignorancji. A teraz posłuchaj o tym.

ZNACZENIE

Ci, którzy znają zasady pism świętych, ale z powodu lenistwa i opieszałości nie przestrzegają ich, rządzeni są przez siły natury materialnej. Odpowiednio do swoich przeszłych czynów w *guṇie* dobroci, pasji czy ignorancji, osiągają naturę o określonych cechach. Żywa istota bezustannie obcuje z różnymi *guṇami* natury materialnej, już od chwili kiedy weszła w kontakt z tą naturą materialną. I w zależności od kontaktu z określonymi *guṇami* natury, zdobywa ona określoną mentalność. Jednak, przez obcowanie z bona fide mistrzem duchowym i stosowanie się do jego wskazówek oraz wskazówek pism świętych, może ona zmienić swoją naturę. Stopniowo może ona zmienić swoją pozycję, z ignorancji wznosząc się do dobroci czy też z pasji do dobroci. Wniosek jest taki, że ślepa wiara w określonej *guṇie* natury nie może pomóc takiej osobie osiągnąć stanu doskonałości. Musi ona z pomocą mistrza duchowego wszystko dokładnie rozważyć, używając przy tym całej swojej inteligencji. W ten sposób może ona zmienić swoją pozycję i wznieść się do wyższej *guṇy* natury.

TEKST 3

सत्त्वानुरूपा सर्वस्य श्रद्धा भवति भारत ।
श्रद्धामयोऽयं पुरुषो यो यच्छ्रद्धः स एव सः ॥ ३ ॥

sattvānurūpā sarvasya
śraddhā bhavati bhārata

śraddhāmayo'yaṁ puruṣo
yo yac chraddhaḥ sa eva saḥ

sattva-anurūpā-odpowiednio do życia; *sarvasya*-każdego; *śraddhā*-wiara; *bhavati*-staje się; *bhārata*-O synu Bhāraty; *śraddhā*-wiara; *mayaḥ*-pełna; *ayam*-to; *puruṣaḥ*-żywa istota; *yaḥ*-każdy; *yat*-to; *śraddhāḥ*-wiara; *saḥ*-to; *eva*-na pewno; *saḥ*-on.

TŁUMACZENIE

Odpowiednio do swojego życia, pod wpływem różnych guṇ natury, dana osoba rozwija określony typ wiary i wiara ta odpowiada guṇom natury nabytym przez nią.

ZNACZENIE

Każdy ma jakiś określony typ wiary, bez względu na to, kim by nie był. Wiara ta uważana jest za dobrą lub będącą w pasji czy ignorancji, odpowiednio do natury, jaką posiada dana osoba. I odpowiednio do swojego określonego typu wiary, osoba ta obcuje z określonymi osobami. Ale rzeczywistym faktem jest to, że żywa istota - jak to zostało powiedziane w rozdz. piętnastym - jest oryginalnie fragmentaryczną cząstką Najwyższego Pana. Dlatego w swoim czystym stanie jest ona transcendentalna do wszystkich *guṇ* natury materialnej. Lecz kiedy zapomina o swoim związku z Najwyższą Osobą Boga i wchodzi w kontakt z naturą materialną w uwarunkowanym stanie życia, to stwarza wtedy, poprzez związek z siłami natury, swoją własną pozycję. Zaś wynikająca z niej sztuczna wiara i sposób życia są również czymś materialnym. Chociaż może ona znajdować się pod wpływem pewnego wrażenia czy koncepcji życia, to jednak oryginalnie jest ona *nirguṇa*, czyli transcendentalna. Aby zatem odnowić swój związek z Najwyższym Panem, musi się ona uwolnić od wszelkich nabytych zanieczyszczeń materialnych. Jest to jedyna, wolna od strachu ścieżka powrotu - świadomość Kṛṣṇy. Kiedy ktoś usytuowany jest w świadomości Kṛṣṇy, wtedy ścieżka ta jest dla niego gwarancją osiągnięcia stanu doskonałości. A kto nie przyjmuje tej ścieżki, ten z pewnością pozostaje pod wpływem *guṇ* natury materialnej.

Bardzo ważne w tym wersie jest słowo *śraddhā*, czyli wiara. *Śraddhā* albo wiara jest zawsze rezultatem dobrych czynów. Można wierzyć w półboga, jakiegoś Boga stworzonego przez siebie albo w jakieś inne wytwory umysłowe. Uważa się, że ta mocna wiara w coś jest przyczyną tego, że podejmujemy

działanie w *guṇie* dobroci. Ale w materialnym, uwarunkowanym życiu żadne działanie natury materialnej nie jest całkowicie czyste. Zawsze jest zanieczyszczone i nigdy nie jest w czystej dobroci. Czysta dobroć jest transcendentalna. W oczyszczonej dobroci można zrozumieć naturę Najwyższej Osoby Boga. Tak długo, dopóki czyjaś wiara nie jest w tej czystej dobroci, tak długo osoba ta narażona jest na zanieczyszczenie *guṇami* natury. Te nieczyste *guṇy* oddziaływują na serce. I odpowiednio do stanu serca w kontakcie z określoną *guṇą* materialną utrwala się czyjaś wiara. Jeśli serce danej osoby jest w *guṇie* dobroci, to również jej wiara jest w *guṇie* dobroci. Jeżeli serce jej jest w *guṇie* pasji, to w takiej samej *guṇie* jest też jej wiara. A jeśli czyjeś serce jest w *guṇie* ciemności, złudzenia, to w taki sam sposób zanieczyszczona jest również jego wiara. Stąd też taka różnorodność wierzeń i systemów religijnych, odpowiednio do różnych typów wiary. Prawdziwa zasada wiary religijnej usytuowana jest w czystej dobroci, ale ponieważ nasze serca zostały skażone, stworzyliśmy różne typy zasad religijnych. I tak oto, w zależności od różnych typów wiary, powstają różne odmiany kultu.

TEKST 4

यजन्ते सात्त्विका देवान्यक्षरक्षांसि राजसाः ।
प्रेतान्भूतगणांश्चान्ये यजन्ते तामसा जनाः ॥ ४ ॥

yajante sāttvikā devān
yakṣa-rakṣāṁsi rājasāḥ
pretān bhūta-gaṇāṁś cānye
yajante tāmasā janāḥ

yajante-czczą; *sāttvikāḥ*-ci, którzy są w *guṇie* dobroci; *devān*-półbogowie; *yakṣa-rakṣāṁsi rājasāḥ*-osoby w *guṇie* pasji czczą demony; *pretān*-duchy zmarłych; *bhūta-gaṇān*-upiory; *ca anye*-i inni; *yajante*-wielbią; *tāmasāḥ*-w *guṇie* ignorancji; *janāḥ*-ludzie.

TŁUMACZENIE

Osoby w guṇie dobroci wielbią półbogów, będący w guṇie pasji wielbią demony. Ci natomiast, którzy są w guṇie ciemności, oddają cześć duchom i upiorom.

ZNACZENIE

W wersie tym Najwyższa Osoba Boga opisuje różnego rodzaju czcicieli, odpowiednio do ich zewnętrznych czynności. Według zaleceń pism świętych, czcić należy jedynie Najwyższą Osobę Boga. Ci jednak, którzy nie są zaznajomieni z tymi zaleceniami pism, względnie nie posiadają wiary w nie, obierają za obiekt czci różne przedmioty, odpowiednio do swojej pozycji w *guṇach* natury materialnej. Usytuowani w *guṇie* dobroci na ogół oddają cześć półbogom, takim jak Brahmā, Śiva, Indra, Candra i bóg Słońca. Wielbią oni określonych półbogów w określonym celu. Ci natomiast, którzy są w *guṇie* pasji, oddają cześć demonom. W czasie drugiej wojny światowej jeden człowiek w Kalkucie czcił Hitlera, ponieważ dzięki tej wojnie zgromadził potężny majątek, zajmując się czarnym rynkiem. Osoby będące w *guṇie* pasji i ignorancji na ogół wybierają na swojego Boga jakiegoś potężnego człowieka. Myślą, iż każdego można czcić jako Boga i osiągnąć przez to ten sam rezultat. Wyraźnie zostało powiedziane tutaj, że osoby w *guṇie* pasji stwarzają i wielbią takich bogów, zaś ci, którzy są pod wpływem ignorancji, ciemności, oddają cześć duchom zmarłych. Czasami robią to na grobie jakiegoś zmarłego człowieka. Usługi seksualne są również w *guṇie* ciemności. Są w Indiach odosobnione wioski, gdzie jeszcze nadal oddaje się cześć duchom. Widzieliśmy w Indiach, jak ludzie z niższych kast czasami udają się do lasu, by składać ofiary i oddawać cześć jakiemuś drzewu, jeśli wiedzą, że mieszka w nim duch. Te rozmaite rodzaje kultów nie są w rzeczywistości oddawaniem czci Bogu. Wielbienie Boga jest dla osób, które są usytuowane transcendentalnie, w czystej dobroci. W *Śrīmad-Bhāgavatam* jest powiedziane: *sattvaṁ viśuddham vāsudeva-śabditam*. "Kiedy człowiek usytuowany jest w czystej dobroci, wielbi Vāsudevę." Znaczenie tego jest takie, że Najwyższą Osobę Boga mogą wielbić te osoby, które całkowicie oczyściły się z *guṇ* natury materialnej i zajmują pozycję transcendentalną.

Impersonaliści usytuowani są w *guṇie* dobroci i wielbią oni pięć rodzajów półbogów. Czczą bezosobowego Viṣṇu, czyli formę Viṣṇu w tym świecie materialnym, która znana jest jako Viṣṇu filozoficzny. Viṣṇu jest ekspansją Najwyższej Osoby Boga, ale impersonaliści, ponieważ ostatecznie nie wierzą w Najwyższą Osobę Boga, wyobrażają sobie, że forma Viṣṇu jest po prostu innym aspektem bezosobowego Brahmana. Również wyobrażają sobie, że Pan Brahmā jest bezosobową formą w materialnej *guṇie* pasji. Wskutek tego czasami opisują pięć rodzajów półbogów, których należy czcić, ale ponieważ myślą, że rzeczywistą prawdą jest bezosobowy Brahman, w końcu odrzucają wszelkie przedmioty kultu.

Podsumowując, z różnych cech natury materialnej można oczyścić się poprzez obcowanie z osobami o naturze transcendentalnej.

TEKST 5-6

अशास्त्रविहितं घोरं तप्यन्ते ये तपो जनाः ।
दम्भाहङ्कारसंयुक्ताः कामरागबलान्विताः ॥ ५ ॥
कर्षयन्तः शरीरस्थं भूतग्राममचेतसः ।
मां चैवान्तःशरीरस्थं तान्विद्ध्यासुरनिश्चयान् ॥ ६ ॥

aśāstra-vihitaṁ ghoraṁ
tapyante ye tapo janāḥ
dambhāhaṅkāra-saṁyuktāḥ
kāma-rāga-balānvitāḥ

karṣayantaḥ śarīra-sthaṁ
bhūta-grāmam acetasaḥ
māṁ caivāntaḥ śarīra-sthaṁ
tān viddhy āsura-niścayān

aśāstra-nie wspomniane w pismach świętych; *vihitam*-skierowany; *ghoram* -szkodliwy dla innych; *tapyante*-odbywa pokuty; *ye*-ci; *tapaḥ*-wyrzeczenie; *janāḥ*-osoby; *dambha*-duma; *ahaṅkāra*-egotyzm; *saṁyuktāḥ*-zaangażowanie; *kāma*-pożądanie; *rāga*-przywiązanie; *bala*-siła; *anvitāḥ*-zmuszony przez; *karṣayantaḥ*-torturując; *śarīra-stham*-usytuowany w ciele; *bhūta-grāmam*-kombinacja elementów materialnych; *acetasaḥ*-przez taką zbałamuconą mentalność; *mām*-Mnie; *ca*-również; *eva*-na pewno; *antaḥ*-wewnątrz; *śarīra-stham*-usytuowany w ciele; *tān*-ich; *viddhi*-rozumie się; *āsura*-demony; *niścayān*-na pewno.

TŁUMACZENIE

Ci, którzy oddają się surowym pokutom nie zalecanym przez pisma święte i praktykują je z powodu dumy, egotyzmu, pożądania i przywiązania, takie osoby, kierowane pasją i torturujące swoje narządy cielesne, jak również Duszę Najwyższą przebywającą wewnątrz, są demonicznej natury.

ZNACZENIE

Istnieją ludzie, którzy wymyślają różnego rodzaju pokuty i umartwienia nie zalecane przez pisma święte. Np. w pismach takich nie ma mowy o poszczeniu dla jakiegoś skrytego celu, np. dla osiągnięcia jakiegoś czysto politycznego celu. Pisma święte zalecają posty dla postępu duchowego, a nie dla celów politycznych czy społecznych. Ci, którzy oddają się tego rodzaju pokutom, nie polecanym przez pisma objawione, są według *Bhagavad-gīty* osobami demonicznymi. Czyny ich są niezgodne z zaleceniami pism i nie są korzystne dla ogółu ludzkości. W rzeczywistości są oni powodowani dumą, fałszywym ego, żądzą i przywiązaniem do uciech materialnych. Przez takie postępowanie nie tylko niszczą układ elementów materialnych, z których zbudowane jest ciało, ale również niepokoją Samą Najwyższą Osobę Boga, przebywającego wewnątrz ich ciała. Takie nieaprobowane posty i umartwianie się dla celów politycznych jest z pewnością również niepokojące dla innych. O tego rodzaju postach nie ma mowy w literaturze wedyjskiej. Demoniczna osoba może myśleć, że tą metodą będzie w stanie zmusić swojego wroga albo stronę przeciwną do spełnienia swoich pragnień, ale czasem taki post kończy się śmiercią. Czynów takich nie aprobuje Najwyższa Osoba Boga i mówi On, że ci, którzy angażują się w nie, są niewątpliwie demonami. Takie demonstracje, będąc nieposłuszeństwem wobec zaleceń pism świętych, są obrazą dla Najwyższej Osoby Boga. Ważne w tym związku jest słowo *acetasaḥ* - osoby o normalnej psychice muszą stosować się do zaleceń pism świętych. Ci, których sytuacja jest inna, nie są posłuszni tym zaleceniom i lekceważą pisma święte, wytwarzając swój własny proces pokut i umartwiania się. Należy zawsze pamiętać o tym, jaki jest ostateczny los takich ludzi, o którym wspomina rozdz. poprzedni. Pan zmusza ich do powtarzających się narodzin w łonach osób równie demonicznych. Wskutek tego będą żyli według demonicznych zasad narodziny po narodzinach, nie znając swojego związku z Najwyższą Osobą Boga. Jeśli jednakże będą wystarczająco szczęśliwi, by przyjąć przewodnictwo mistrza duchowego, który może skierować ich na ścieżkę mądrości wedyjskiej, wtedy będą mogli wydostać się z tego uwikłania i w końcu osiągną najwyższy cel.

TEKST 7

आहारस्त्वपि सर्वस्य त्रिविधो भवति प्रियः ।
यज्ञस्तपस्तथा दानं तेषां भेदमिमं शृणु ॥ ७ ॥

āhāras tv api sarvasya
tri-vidho bhavati priyaḥ
yajñas tapas tathā dānaṁ
teṣāṁ bhedam imaṁ śṛṇu

āhāraḥ-jedzenie; *tu*-na pewno; *api*-również; *sarvasya*-każdego; *tri-vidhaḥ*-trzy rodzaje; *bhavati*-są; *priyaḥ*-drogi; *yajñaḥ*-ofiara; *tapaḥ*-wyrzeczenie; *tathā*-również; *dānam*-dobroczynność; *teṣām*-ich; *bhedam*-różnice; *imam*-w ten sposób; *śṛṇu*-słuchaj.

TŁUMACZENIE

Nawet pokarm, który wszyscy spożywają, trzech jest rodzajów, odpowiednio do trzech gun materialnej natury. To samo odnosi się do ofiar, wyrzeczenia i dobroczynności. Posłuchaj, a powiem ci, jakie są różnice między nimi.

ZNACZENIE

W zależności od różnych sytuacji i *guṇ* natury materialnej istnieją różnice w sposobie jedzenia, spełniania ofiar, praktykowania wyrzeczenia i dobroczynności. Nie znajdują się one wszystkie na jednym poziomie. Ci, którzy mogą w sposób analityczny zrozumieć do jakiej *guṇy* natury materialnej należy dany rodzaj zachowania, posiadają prawdziwą mądrość. Natomiast głupcami są te osoby, które nie widzą różnicy pomiędzy różnymi rodzajami ofiar, pożywienia czy dobroczynności - i wszystko uważają za jedno. Są misjonarze, którzy nauczają, iż każdy może robić to, co się mu podoba i w ten sposób osiągnąć doskonałość. Ale tacy głupi przywódcy nie postępują w zgodzie ze wskazówkami pism świętych. Wymyślają swoje własne drogi i zwodzą ogół ludzkości.

TEKST 8-10

आयुःसत्त्वबलारोग्यसुखप्रीतिविवर्धनाः ।
रस्याःस्निग्धाः स्थिरा हृद्या आहाराःसात्त्विकप्रियाः ॥ ८ ॥
कट्वम्ललवणात्युष्णतीक्ष्णरूक्षविदाहिनः ।
आहारा राजसस्येष्टा दुःखशोकामयप्रदाः ॥ ९ ॥
यातयामं गतरसं पूति पर्युषितं च यत् ।
उच्छिष्टमपि चामेध्यं भोजनं तामसप्रियम् ॥ १० ॥

āyuḥ sattva-balārogya-
sukha-prīti-vivardhanāḥ
rasyāḥ snigdhāḥ sthirā hṛdyā
āhārāḥ sāttvika-priyāḥ

kaṭv-amla-lavaṇāty-uṣṇa-
tīkṣṇa-rūkṣa-vidāhinaḥ
āhārā rājasasyeṣṭā
duḥkha-śokāmaya-pradāḥ

yāta-yāmaṁ gata-rasaṁ
pūti paryuṣitaṁ ca yat
ucchiṣṭam api cāmedhyaṁ
bhojanaṁ tāmasa-priyam

āyuḥ-długość życia; *sattva*-życie; *bala*-siła; *ārogya*-zdrowie; *sukha*-szczęście; *prīti*-zadowolenie; *vivardhanāḥ*-zwiększający; *rasyāḥ*-soczyste; *snigdhāḥ*-pożywny; *sthirāḥ*-trwały; *hṛdyāḥ*-korzystne dla serca; *āhārāḥ*-pożywienie; *sāttvika*-dobroć; *priyāḥ*-smaczne; *kaṭu*-gorzkie; *amla*-kwaśne; *lavaṇa*-słone; *ati-uṣṇa*-bardzo gorące; *tīkṣṇa*-ostre; *rūkṣa*-suche; *vidāhinaḥ*-palące; *āhārāḥ*-pożywienie; *rājasasya*-w *guṇie* pasji; *iṣṭāḥ*-smaczne; *duḥkha*-nieszczęście; *śoka*-niedola; *āmaya-pradāḥ*-powodujące choroby; *yāta-yāmam*-gotowane na trzy godziny przed spożyciem; *gata-rasam*-bez smaku; *pūti*-o przykrym zapachu; *paryuṣitam*-rozkładać się; *ca*-również; *yat*-to, które; *ucchiṣṭam*-resztki pokarmu spożywanego przez innych; *api*-również; *ca*-i; *amedhyam*-niedotykalny; *bhojanam*-jedząc; *tāmasa*-w *guṇie* ciemności; *priyam*-drogi.

TŁUMACZENIE

Pożywienie w guṇie dobroci przedłuża życie i oczyszcza je, daje siłę, zdrowie, szczęście i zadowolenie. Taki pożywny pokarm jest słodki, soczysty, oleisty i smaczny. W pożywieniu, które jest zbyt gorzkie, zbyt kwaśne, słone, ostre, suche i gorące, gustują ludzie w guṇie pasji. Pożywienie takie jest przyczyną bólów, przygnębienia i choroby. Natomiast pokarm, który gotowany jest na dłużej niż trzy godziny przed

spożyciem, który jest bez smaku, nieświeży, cuchnący, zepsuty i nieczysty, jest lubiany przez ludzi w ignorancji.

ZNACZENIE

Pokarm ma przedłużać życie, oczyścić umysł i dać siłę ciału. Jest to jedyny cel spożywania pokarmu. W przeszłości wielkie autorytety wybrały ten rodzaj pożywienia, który jest najlepszy dla zdrowia i przedłuża życie, to znaczy: produkty mleczne, cukier, ryż, pszenica, owoce i warzywa. W takim pożywieniu gustują ludzie będący w *guṇie* dobroci. Inne rodzaje pokarmu, takie jak pieczone ziarno i melasa, które same nie są smaczne, mogą stać się takimi przez dodanie do nich mleka czy zmieszanie z innymi produktami. Wtedy są one również w *guṇie* dobroci. Wszystkie tego rodzaju pokarmy są czyste z natury. Są one całkowicie różne od takich ohydnych rzeczy, jak mięso czy napoje alkoholowe. Tłuste pożywienie, wspomniane w wersie ósmym, nie ma żadnego związku z tłuszczem zwierzęcym otrzymywanym z uboju. Tłuszcz zwierzęcy dostępny jest w postaci mleka, które jest najwspanialszym rodzajem pokarmu. Tłuszczu zwierzęcego dostarczają mleko, masło, ser i podobne produkty, w takiej postaci, która wyklucza potrzebę zabijania niewinnych stworzeń. Przyczyną tego ohydnego procederu jest niewątpliwie zwierzęca mentalność. Cywilizowaną metodą otrzymywania tłuszczu jest przeróbka mleka. Zabijanie jest natomiast metodą istot niższych niż ludzie. Proteiny w obfitych ilościach znajdują się w grochu, *dhallu*, pełnej pszenicy, etc.

Pożywienie w *guṇie* pasji, które jest gorzkie, zbyt słone albo zbyt gorące lub też nadmiernie przyprawione czerwoną ostrą papryką jest zawsze przyczyną kłopotów, ponieważ powoduje powstawanie śluzu w żołądku, co prowadzi do choroby. Pożywienie w *guṇie* ignorancji, czyli ciemności, to zasadniczo to, które nie jest świeże. Każde pożywienie gotowane na dłużej niż trzy godziny przed spożyciem (za wyjątkiem *prasādam*, pokarmu ofiarowanego Panu) jest pożywieniem w *guṇie* ciemności. Ponieważ rozkłada się ono, wydziela nieprzyjemny zapach, który zawsze przyciąga ludzi w tej *guṇie*, ale jest odrażający dla ludzi w *guṇie* dobroci.

Pozostałości pokarmu mogą być spożywane tylko wtedy, kiedy są one częścią pożywienia wpierw ofiarowanego Najwyższemu Panu albo jedzonego najpierw przez święte osoby, szczególnie mistrza duchowego. Spożywanie resztek pokarmu w innych wypadkach jest w *guṇie* ciemności, zwiększa ono infekcje oraz jest przyczyną chorób. Takie pożywienie, chociaż bardzo

smaczne dla osób w *guṇie* ciemności, nigdy nie jest lubiane ani nawet dotykane przez osoby będące w *guṇie* dobroci. Najlepszym pożywieniem są pozostałości pokarmu ofiarowanego Najwyższemu Panu. W *Bhagavad-gīcie* Najwyższy Pan mówi, że przyjmuje pokarm przygotowany z warzyw, mąki i mleka, kiedy ofiarowany jest on z oddaniem. *Patraṁ puṣpaṁ phalaṁ toyam*. Oczywiście oddanie i miłość są głównymi rzeczami, które Najwyższa Osoba Boga przyjmuje, ale jest również powiedziane, że *prasādam* powinno zostać przygotowane w określony sposób. Każdy pokarm przygotowany zgodnie z zaleceniami pism świętych i ofiarowany Najwyższej Osobie Boga może być spożywany nawet wtedy, jeśli został przygotowany dużo wcześniej, gdyż taki pokarm jest transcendentalny. Dlatego, aby uczynić pokarm antyseptycznym, pożywnym i smacznym dla wszystkich - należy ofiarować go Najwyższej Osobie Boga.

TEKST 11

अफलाकाङ्क्षिभिर्यज्ञो विधिदृष्टो य इज्यते ।
यष्टव्यमेवेति मनः समाधाय स सात्त्विकः ॥११॥

aphalākāṅkṣibhir yajño
vidhi-dṛṣṭo ya ijyate
yaṣṭavyam eveti manaḥ
samādhāya sa sāttvikaḥ

aphala-kāṅkṣibhiḥ-wolna od pragnienia rezultatu; *yajñaḥ*-ofiara; *vidhi*-zgodnie; *dṛṣṭaḥ*-wskazówka; *yaḥ*-każdy; *ijyate*-pełni; *yaṣṭavyam*-musi być spełniona; *eva*-na pewno; *iti*-w ten sposób; *manaḥ*-umysł; *samādhāya*-skupiony na; *saḥ*-on; *sāttvikaḥ*-w *guṇie* dobroci.

TŁUMACZENIE

Spośród wszystkich ofiar, w naturze dobroci są te, które spełniane są z obowiązku, zgodnie z zaleceniami pism świętych i bez oczekiwania nagrody.

ZNACZENIE

Na ogół ofiary spełniane są w pewnym celu, ale jak to zostało tutaj wyraźnie powiedziane, powinny być one wolne od takich pragnień. Powinny być

traktowane jako obowiązek. Weźmy na przykład rytuały w świątyniach i kościołach. Na ogół są one spełniane w celu osiągnięcia jakiejś materialnej korzyści, co nie jest jednak w *guṇie* dobroci. Chodzenie do świątyni czy kościoła należy traktować jako obowiązek. Należy tam ofiarowywać Najwyższej Osobie Boga wyrazy szacunku, kwiaty i pożywienie. Każdy uważa, że nie ma sensu chodzić do świątyni po to jedynie, by wielbić Boga. A le pisma święte nie pochwalają praktykowania kultu dla osiągnięcia jakichś materialnych korzyści. Do miejsc takich należy chodzić jedynie po to, aby ofiarować tam swoje wyrazy szacunku Bóstwu. W ten sposób można wznieść się do *guṇy* dobroci. Przestrzeganie nakazów pism świętych i ofiarowywanie szacunku Najwyższej Osobie Boga jest obowiązkiem każdego cywilizowanego człowieka.

TEKST 12

अभिसंधाय तु फलं दम्भार्थमपि चैव यत् ।
इज्यते भरतश्रेष्ठ तं यज्ञं विद्धि राजसम् ॥१२॥

abhisandhāya tu phalaṁ
dambhārtham api caiva yat
ijyate bharata-śreṣṭha
taṁ yajñam viddhi rājasam

abhisandhāya-pragnąc; *tu*-ale; *phalam*-rezultat; *dambha*-duma; *artham* -korzyści materialne; *api*-również; *ca*-i; *eva*-na pewno; *yat*-ten, który; *ijyate*-czczi; *bharata-śreṣṭha*-O wodzu Bhāratów; *tam*-to; *yajñam*-ofiara; *viddhi*-wiedz; *rājasam*-w *guṇie* pasji.

TŁUMACZENIE

Ale te, które spełniane są dla jakiegoś celu czy korzyści materialnej, albo spełniane są ostentacyjnie, z dumą, takie ofiary, O wodzu Bhāratów, są w naturze pasji.

ZNACZENIE

Czasami celem ofiar jest wzniesienie się do królestwa niebiańskiego albo otrzymanie jakichś korzyści materialnych w tym świecie. Takie ofiary albo rytuały są w *guṇie* pasji.

TEKST 13

विधिहीनमसृष्टान्नं मन्त्रहीनमदक्षिणम् ।
श्रद्धाविरहितं यज्ञं तामसं परिचक्षते ॥१३॥

vidhi-hīnam asṛṣṭānnaṁ
mantra-hīnam adakṣiṇam
śraddhā-virahitam yajñam
tāmasaṁ paricakṣate

vidhi-hīnam-bez zaleceń pism świętych; *asṛṣṭa-annam*-bez rozdawania *prasādam*; *mantra-hīnam*-bez intonowania hymnów wedyjskich; *adakṣiṇam* -bez wynagrodzenia dla kapłanów; *śraddhā*-wiara; *virahitam*-bez; *yajñam* -ofiara; *tāmasam*-w *guṇie* ignorancji; *paricakṣate*-jest uważany.

TŁUMACZENIE

A te ofiary, których spełnianie nie pozostaje w zgodzie z zaleceniami pism świętych, w których nie rozdaje się żadnego pożywienia duchowego, nie śpiewa hymnów ani nie wynagradza kapłanów, i które pozbawione są wiary - takie ofiary są w naturze ignorancji.

ZNACZENIE

Wiara w *guṇie* ciemności, czyli ignorancji, jest właściwie brakiem wiary. Czasami ludzie czczą jakiegoś półboga tylko po to, aby zdobyć pieniądze i następnie tracą te pieniądze na rozrywki, ignorując zalecenia pism świętych. Takie wystawne pokazy religijności nie są przyjmowane za szczere. Wszystkie są w *guṇie* ciemności, wytwarzają demoniczną mentalność i nie przynoszą pożytku ludzkiemu społeczeństwu.

TEKST 14

देवद्विजगुरुप्राज्ञपूजनं शौचमार्जवम् ।
ब्रह्मचर्यमहिंसा च शारीरं तप उच्यते ॥१४॥

deva-dvija-guru-prājña-
pūjanaṁ śaucam ārjavam

brahma-caryam ahiṁsā ca
śarīraṁ tapa ucyate

deva-Najwyższy Pan; *dvija-brāhmaṇa* (*bramin*); *guru*-mistrz duchowy; *prājña*-osoby godne czci; *pūjanam*-cześć; *śaucam*-czystość; *ārjavam* -prostota; *brahma-caryam*-celibat; *ahiṁsā*-łagodność; *ca*-również; *śārīram* -odnoszące się do ciała; *tapaḥ*-wyrzeczenie; *ucyate*-jest nazywane.

TŁUMACZENIE

Wyrzeczenie w stosunku do ciała polega na oddawaniu czci Najwyższemu Panu, braminom, mistrzowi duchowemu, wyżej rangą stojącym i starszym, jak ojcu i matce; jak również na zachowywaniu czystości, prostocie, życiu w celibacie, i łagodności.

ZNACZENIE

Najwyższy Pan tłumaczy tutaj różnego rodzaju wyrzeczenia i pokuty. Najpierw objaśnia wyrzeczenia i pokuty praktykowane przez ciało. Należy ofiarowywać albo uczyć się jak ofiarowywać szacunek Bogu albo półbogom, doskonałym kwalifikowanym *braminom*, mistrzowi duchowemu i starszym, jak ojcu czy matce, oraz każdej osobie posiadającej wiedzę wedyjską. Te osoby powinny otrzymywać należyty szacunek. Należy praktykować czystość wewnętrzną i zewnętrzną, i należy nauczyć się prostoty postępowania. Nie należy robić niczego, co nie jest aprobowane przez pisma święte. Nie powinno się mieć do czynienia z życiem seksualnym poza małżeństwem, gdyż pisma święte zezwalają na seks tylko w małżeństwie. To nazywa się celibatem. Na tym polegają wyrzeczenia i pokuty odnoszące się do ciała.

TEKST 15

अनुद्वेगकरं वाक्यं सत्यं प्रियहितं च यत् ।
स्वाध्यायाभ्यसनं चैव वाङ्मयं तप उच्यते ॥१५॥

anudvega-karaṁ vākyaṁ
satyaṁ priya-hitaṁ ca yat
svādhyāyābhyasanaṁ caiva
vāṅmayaṁ tapa ucyate

anudvega-nie niepokojąc; *karam*-produkując; *vākyam*-słowa; *satyam*-prawdomówny; *priya*-drogi; *hitam*-korzystny; *ca*-również; *yat*-który; *svādhyāya*-studiowanie *Ved*; *abhyasanam*-praktyka; *ca*-również; *eva*-na pewno; *vāṅmayaṁ*-głosu; *tapaḥ*-wyrzeczenie; *ucyate*-mówi się, że jest.

TŁUMACZENIE

Prostota mowy polega na prawdomówności i używaniu dobrych słów oraz unikaniu tych, które obrażają. Należy również regularnie recytować Vedy.

ZNACZENIE

Należy przemawiać w taki sposób, aby nie niepokoić umysłów innych. Oczywiście, kiedy mówi nauczyciel, może on mówić prawdę dla pouczenia swoich studentów, ale taki nauczyciel nie powinien przemawiać do innych, nie będących jego uczniami, jeśli to miałoby podniecić ich umysły. Są to wyrzeczenia dotyczące mowy. Oprócz tego nie należy mówić o głupstwach. Jeśli przemawia się w środowisku duchowym, to swoje wypowiedzi należy opierać na pismach świętych. Powinno się cytować ustępy z pism autorytatywnych dla potwierdzenia tego co się mówi. Takie rozmowy powinny być jednocześnie bardzo przyjemne dla ucha. Z takich dyskusji można wyciągnąć największe korzyści i podnieść społeczeństwo ludzkie na wyższy poziom. Literatura wedyjska jest nieograniczona i należy ją studiować. To nazywa się prostotą mowy.

TEKST 16

मनःप्रसादः सौम्यत्वं मौनमात्मविनिग्रहः ।
भावसंशुद्धिरित्येतत्तपो मानसमुच्यते ॥१६॥

manaḥ-prasādaḥ saumyatvaṁ
maunam ātma-vinigrahaḥ
bhāva-saṁśuddhir ity etat
tapo mānasam ucyate

manaḥ-prasādaḥ-zadowolenie umysłu; *saumyatvam*-bez obłudy w stosunku do innych; *maunam*-powaga; *ātma*-dusza; *vinigrahaḥ*-kontrola;

bhāva-natura; *saṁśuddhiḥ*-oczyszczenie; *iti*-w ten sposób; *etat*-to jest; *tapaḥ*-prostota (wyrzeczenie); *mānasam*-umysłu; *ucyate*-jest nazywane.

TŁUMACZENIE

A łagodne usposobienie, prostota, powaga, opanowanie i czystość myśli są wyrzeczeniem dla umysłu.

ZNACZENIE

Uczynić umysł wyrzeczonym, znaczy to odwieść go od zadowalania zmysłów. Powinien być on tak wyszkolony, aby zawsze myśleć o czynieniu dobra dla innych. Najlepszym ćwiczeniem dla umysłu jest powaga myśli. Nie powinno się nigdy odbiegać od świadomości Kṛṣṇy i należy zawsze unikać zadowalania zmysłów. Oczyszczenie własnej natury polega na osiągnięciu świadomości Kṛṣṇy. Zadowolenie umysłu można osiągnąć jedynie przez powściągnięcie go od myśli o uciechach zmysłowych. Im bardziej myślimy o uciechach zmysłowych, tym bardziej umysł nasz jest niezadowolony. W obecnym wieku niepotrzebnie angażujemy umysł w tak wiele różnych sposobów zadowalania zmysłów i wskutek tego nie możemy osiągnąć zadowolenia umysłu. Najlepszą radą na to jest zajęcie umysłu literaturą wedyjską, która pełna jest satysfakcjonujących opowieści, chociażby takich, jak te zawarte w *Purāṇach* i *Mahābhāracie*. Można skorzystać z tej wiedzy i oczyścić się. Umysł powinien być wolny od fałszu i powinien myśleć o dobrobycie innych. Umysł cichy to umysł taki, który zawsze myśli o samorealizacji. Osoba świadoma Kṛṣṇy jest w tym znaczeniu w doskonały sposób cicha. Kontrola umysłu oznacza powstrzymywanie umysłu od radości zmysłowych. Należy być prostolinijnym i uczciwym w swoim zachowaniu i w ten sposób oczyścić swoje życie. Wszystkie te cechy razem składają się na prostotę czynności umysłowych.

TEKST 17

श्रद्धया परया तप्तं तपस्तत्त्रिविधं नरैः ।
अफलाकाङ्क्षिभिर्युक्तैः सात्त्विकं परिचक्षते ॥१७॥

śraddhayā parayā taptaṁ
tapas tat tri-vidhaṁ naraiḥ

aphalākāṅkṣibhir yuktaiḥ
sāttvikaṁ paricakṣate

śraddhayā-z wiarą; *parayā*-transcendentalny; *taptam*-praktykowane; *tapaḥ*-wyrzeczenie; *tat*-to; *tri-vidham*-trzy rodzaje; *naraiḥ*-przez ludzi; *aphala-ākāṅkṣibhiḥ*-bez pragnienia owoców; *yuktaiḥ*-zaangażowany; *sāttvikam*-w *guṇie* dobroci; *pari-cakṣate*-jest nazywane.

TŁUMACZENIE

Te trzy wyrzeczenia praktykowane przez ludzi, których celem nie jest osiągnięcie korzyści materialnych dla siebie, ale zadowolenie Najwyższego - są w naturze dobroci.

TEKST 18

सत्कारमानपूजार्थं तपो दम्भेन चैव यत् ।
क्रियते तदिह प्रोक्तं राजसं चलमध्रुवम् ॥१८॥

satkāra-māna-pūjārtham
tapo dambhena caiva yat
kriyate tad iha proktaṁ
rājasaṁ calam adhruvam

satkāra-szacunek; *māna*-honor; *pūjā-artham*-dla uwielbienia; *tapaḥ*-wyrzeczenia i pokuty; *dambhena*-z dumą; *ca*-również; *eva*-na pewno; *yat*-który jest; *kriyate*-spełniany; *tat*-to; *iha*-w tym świecie; *proktam*-jest powiedziane; *rājasam*-w *guṇie* pasji; *calam*-nietrwały; *adhruvam*-tymczasowy.

TŁUMACZENIE

A te ostentacyjne pokuty i wyrzeczenia, które praktykowane są w celu zdobycia szacunku, poważania i podziwu, uważane są za będące w guṇie pasji. Nie są one ani trwałe, ani stanowcze.

ZNACZENIE

Czasami pokuty i wyrzeczenia praktykowane są w celu zwrócenia na siebie uwagi innych i zyskania ich honoru, szacunku i uwielbienia. Osoby w *guṇie*

pasji stwarzają takie sytuacje, w których wielbione są przez poddanych i pozwalają im myć swoje stopy i ofiarowywać bogactwa. Takie sztucznie wytworzone sytuacje dla ostentacyjnego oddawania się pokutom, są w *guṇie* pasji. Efekty ich są tymczasowe; mogą trwać przez pewien czas, ale nie są trwałe.

TEKST 19

मूढग्राहेणात्मनो यत्पीडया क्रियते तपः ।
परस्योत्सादनार्थं वा तत्तामसमुदाहृतम् ॥१९॥

mūḍha-grāheṇātmanaḥ yat
pīḍayā kriyate tapaḥ
parasyotsādanārtham vā
tat tāmasam udāhṛtam

mūḍha-głupcy; *grāheṇa*-z wysiłkiem; *ātmanah*-swojej własnej duszy; *yat*-która; *pīḍayā*-przez tortury; *kriyate*-jest spełniana; *tapaḥ*-pokuta; *parasya*-dla innych; *utsādanārtham*-powodując zniszczenie; *vā*-albo; *tat*-to; *tāmasam*-w *guṇie* ciemności; *udāhṛtam*-mówi się, że jest.

TŁUMACZENIE

Te natomiast pokuty i wyrzeczenia, które praktykowane są niemądrze przez uporczywe tortury swego ciała albo dla zniszczenia czy zaszkodzenia innym - są w najciemniejszej ignorancji.

ZNACZENIE

Są to przykłady niemądrych pokut podejmowanych przez demony takie jak Hiraṇyakaśipu, który poddawał się surowym torturom po to, aby uzyskać nieśmiertelność i zabić półbogów. Modlił się o to do Brahmy, ale ostatecznie został zabity przez Najwyższą Osobę Boga. Oddawanie się pokutom dla osiągnięcia czegoś niemożliwego jest na pewno w *guṇie* ignorancji.

TEKST 20

दातव्यमिति यद्दानं दीयतेऽनुपकारिणे ।
देशे काले च पात्रे च तद्दानं सात्त्विकं स्मृतम् ॥२०॥

dātavyam iti yad dānaṁ
dīyate'nupakāriṇe
deśe kāle ca pātre ca
tad dānaṁ sāttvikaṁ smṛtam

dātavyam-zasługujący na otrzymanie; *iti*-w ten sposób; *yat*-ta, która; *dānam*-jałmużna; *dīyate*-dana; *anupakāriṇe*-komukolwiek, bez względu na to, czy czyni się dobrze; *dese*-w miejscu; *kāle*-w czasie; *ca*-również; *pātre*-odpowiedniej osobie; *ca*-i; *tat*-to; *dānam*-dobroczynność; *sāttvikam* -w *guṇie* dobroci; *smṛtam*-uważana.

TŁUMACZENIE

Dar dany z obowiązku, we właściwym czasie i we właściwym miejscu, wartościowej osobie, bez oczekiwania zwrotu - uważany jest za dobroczynność w guṇie dobroci.

ZNACZENIE

Literatura wedyjska poleca wspomaganie osób zaangażowanyh w czynności duchowe. Nie poleca natomiast rozdawania jałmużny bez zastanowienia (obojętnie jakiej osobie). Zawsze brana jest pod uwagę doskonałość duchowa. Dlatego jest takie zalecenie, by jałmużnę dawać w miejscach pielgrzymek w czasie zaćmienia słońca lub księżyca, czy też w końcu miesiąca. Należy się ona albo wykwalifikowanemu *braminowi*, albo Vaiṣṇavie (wielbicielowi), albo też świątyni. Takie jałmużny powinny być dawane bez oczekiwania czegokolwiek w zamian. Jałmużna dawana jest czasami ludziom biednym z powodu współczucia, ale jeśli ten biedny człowiek nie jest wart otrzymania jej, wtedy nie łączy się to z żadnym postępem duchowym. Innymi słowy, *Vedy* nie polecają rozdawania jałmużny "na oślep".

TEKST 21

यत्तु प्रत्युपकारार्थं फलमुद्दिश्य वा पुनः ।
दीयते च परिक्लिष्टं तद्दानं राजसं स्मृतम् ॥२१॥

yat tu pratyupakārārthaṁ
phalam uddiśya vā punaḥ

dīyate ca parikliṣṭaṁ
tad dānaṁ rājasaṁ smṛtam

yat-ta, która; *tu*-ale; *prati-upakāra-artham*-po to, aby otrzymać coś w zamian; *phalam*-rezultat; *uddhiśya*-pragnąc; *vā*-albo; *punaḥ*-ponownie; *dīyate*-dana jako jałmużna; *ca*-również; *parikliṣṭam*-niechętnie; *tat*-to; *dānam*-dobroczynność; *rājasam*-w *guṇie* pasji; *smṛtam*-rozumie się, że jest.

TŁUMACZENIE

Ale jałmużna dawana z oczekiwaniem czegoś w zamian albo z pragnieniem osiągnięcia czegoś, czy z niechęcią - jest dobroczynnością w guṇie pasji.

ZNACZENIE

Dobroczynnność praktykowana jest czasami w celu osiągnięcia promocji na planety niebiańskie. Czasami łączy się ona z dużym wysiłkiem, po którym następuje żal: "Dlaczego straciłem tak wiele w ten sposób?" Jałmużna czasami dawana jest w sposób wymuszony, na prośbę jakiegoś zwierzchnika. Dobroczynność tego rodzaju jest w *guṇie* pasji.

Jest również wiele takich fundacji dobroczynnych, które wspomagają instytucje zajmujące się zadowalaniem zmysłów. Takiej dobroczynności nie polecają święte pisma wedyjskie. Jedynie pochwalaną jest dobroczynność w *guṇie* dobroci.

TEKST 22

अदेशकाले यद्दानमपात्रेभ्यश्च दीयते ।
असत्कृतमवज्ञातं तत्तामसमुदाहृतम् ॥२२॥

adeśa-kāle yad dānam
apātrebhyaś ca dīyate
asatkṛtam avajñātaṁ
tat tāmasam udāhṛtam

adesa-nieczyste miejsce; *kāle*-nieczysty czas; *yat*-ta, która jest; *dānam* -dobroczynność; *apātrebhyaḥ*-dla niewartościowych osób; *ca*-równie; *dīya*

te-jest dawana; *asatkṛtam*-bez szacunku; *avajñātam*-bez właściwej uwagi; *tat*-to; *tāmasam*-w *guṇie* ciemności; *udāhṛtam*-mówi się, że jest.

TŁUMACZENIE

A dobroczynność okazywana w niewłaściwym miejscu i niewłaściwym czasie, niewartym tego osobom, bez szacunku i z pogardą - jest dobroczynnością w guṇie ignorancji.

ZNACZENIE

Nie zostało pochwalone tutaj wspieranie osób zajmujących się intoksykacją i hazardem. Ten rodzaj wspomagania charakterystyczny jest dla *guṇy* ignorancji. Nie jest on dobry, a raczej zakrawa na popieranie grzesznych osób. Podobnie, jeśli ktoś daje jałmużnę właściwej osobie, ale bez szacunku i właściwej uwagi, to również jest to dobroczynność w *guṇie* ignorancji.

TEKST 23

ॐतत्सदिति निर्देशो ब्रह्मणस्त्रिविधः स्मृतः ।
ब्राह्मणास्तेन वेदाश्च यज्ञाश्च विहिताः पुरा ॥२३॥

om-tat-sad iti nirdeśo
brahmaṇas tri-vidhaḥ smṛtaḥ
brāhmaṇās tena vedāś ca
yajñāś ca vihitāḥ purā

om-wskazanie na Najwyższego; *tat*-to; *sat*-wieczny; *iti*-to; *nirdeśaḥ*-oznaka; *brāhmaṇāḥ*-Najwyższego; *tri-vidhaḥ*-trzy postacie; *smṛtaḥ*-uważano; *brahmaṇaḥ*-bramini; *tena*-następnie; *vedāḥ*-literatura wedyjska; *ca*-również; *yajñaḥ*-ofiara; *ca*-również; *vihitāḥ*-ofiara; *purā*-dawniej.

TŁUMACZENIE

Od początku stworzenia trzy sylaby - om tat sat - były używane na wskazanie Najwyższej Absolutnej Prawdy [Brahmana]. Były one wymawiane przez braminów podczas intonowania hymnów wedyjskich i śpiewane podczas spełniania ofiar dla zadowolenia Najwyższego.

ZNACZENIE

Zostało wyjaśnione, że pokuty, ofiary, dobroczynność i pożywienie dzielą się na trzy kategorie: właściwe dla *guny* dobroci, pasji i ignorancji. Ale bez względu na to do jakiej kategorii należą - pierwszej, drugiej czy trzeciej, wszystkie one są uwarunkowane, zanieczyszczone przez *guny* natury materialnej. Kiedy jednak przeznaczone są dla Najwyższego - *om tat sat*, Najwyższej Osoby Boga, Wiecznego - wtedy stają się środkami do postępu duchowego. Zalecenia pism świętych wskazują właśnie na taki cel. Te trzy słowa: *om tat sat*, specjalnie wskazują na Prawdę Absolutną, Najwyższą Osobę Boga. W hymnach wedyjskich zawsze występuje słowo *om*.

Kto w swoim postępowaniu nie przestrzega zasad pism świętych, ten nie osiągnie Absolutnej Prawdy. Osiągnie jakiś rezultat tymczasowy, ale nie osiągnie ostatecznego celu życia. Wniosek jest taki, że dobroczynność, ofiary i pokuty muszą być praktykowane w *gunie* dobroci. Jeśli praktykowane są w *gunie* pasji i ignorancji, wtedy są niewątpliwie niższej jakości. Trzy słowa *om tat sat* wymawiane są w połączeniu ze świętym imieniem Najwyższego Pana, np. *om tad viṣṇoḥ*. I kiedykolwiek śpiewane są hymny wedyjskie albo święte imię Najwyższego Pana, zawsze dodawane jest *om*. Takie jest zalecenie literatury wedyjskiej. Te trzy słowa wyjęte zostały z hymnów wedyjskich. *Om ity etad brahmaṇo nediṣṭaṁ nāma* wskazuje na pierwszy cel. Następnie *tattvamasi* wskazuje na drugi cel, a *sad eva saumya* - na trzeci. Połączone tworzą *om tat sat*. Wcześniej, kiedy Brahmā, pierwsza stworzona żywa istota, spełniał ofiary, wymawiał on te trzy imiona Najwyższej Osoby Boga. Ta sama zasada przekazywana jest w sukcesji uczniów. Więc hymn ten ma wielkie znaczenie. Dlatego *Bhagavad-gītā* poleca, aby każda praca była wykonywana dla *om tat sat*, czyli dla Najwyższej Osoby Boga. Jeśli ktoś odprawia pokuty, praktykuje dobroczynność i spełnia ofiary z tymi trzema słowami, to działa on w świadomości Kṛṣṇy. Świadomość Kṛṣṇy jest naukowym spełnianiem czynności transcendentalnych, które umożliwiają nam powrót do domu - z powrotem do Boga. Nie ma żadnej straty energii w działaniu w taki transcendentalny sposób.

TEKST 24

तस्मादोमित्युदाहृत्य यज्ञदानतपःक्रियाः ।
प्रवर्तन्ते विधानोक्ताः सततं ब्रह्मवादिनाम् ॥२४॥

tasmād om ity udāhṛtya
yajña-dāna-tapaḥ-kriyāḥ
pravartante vidhānoktāḥ
satatam brahma-vādinām

tasmāt-zatem; *om*-zaczynając od *om*; *iti*-w ten sposób; *udāhṛtya*-wskazując; *yajña*-ofiara; *dāna*-dobroczynność; *tapaḥ*-pokuta; *kriyāḥ*-spełnianie; *pravartante*-zaczyna się; *vidhāna-uktāḥ*-zgodnie z zaleceniami pism; *satatam*-zawsze; *brahma-vādinām*-transcendentalistów.

TŁUMACZENIE

Aby osiągnąć Najwyższego, wszystkie ofiary, pokuty i działalność dobroczynną zaczynają transcendentaliści od om.

ZNACZENIE

Om tat viṣṇoḥ paramam padam. Lotosowe stopy Viṣṇu są najwyższą platformą oddania. Poświęcanie wszystkich czynów Najwyższej Osobie Boga jest doskonałością działania.

TEKST 25

तदित्यनभिसंधाय फलं यज्ञतपःक्रियाः ।
दानक्रियाश्च विविधाः क्रियन्ते मोक्षकाङ्क्षिभिः ॥२५॥

tad ity anabhisandhāya
phalam yajña-tapaḥ-kriyāḥ
dāna-kriyāś ca vividhāḥ
kriyante mokṣa-kāṅkṣibhiḥ

tat-to; *iti*-oni; *anabhisandhāya*-bez zysku; *phalam*-rezultat ofiary; *yajña*-ofiara; *tapaḥ*-pokuta; *kriyāḥ*-czynności; *dāna*-dobroczynność; *kriyāḥ*-czynności; *ca*-również; *vividhāḥ*-różnorodność; *kriyante*-spełniane; *mokṣa-kāṅkṣibhiḥ*-tych, którzy naprawdę pragną wyzwolenia.

TŁUMACZENIE

Ofiary, pokutę i dobroczynność pełnić należy ze słowem tat. A celem takich transcendentalnych czynów jest uwolnienie się z sideł materialnych.

ZNACZENIE

Aby wznieść się do pozycji duchowej, należy działać bez pragnienia zysku materialnego. Celem wszystkich czynów powinno być ostateczne przeniesienie się do królestwa duchowego - powrót do domu, do Boga.

TEKST 26-27

सद्भावे साधुभावे च सदित्येतत्प्रयुज्यते ।
प्रशस्ते कर्मणि तथा सच्छब्दः पार्थ युज्यते ॥२६॥
यज्ञे तपसि दाने च स्थितिः सदिति चोच्यते ।
कर्म चैव तदर्थीयं सदित्येवाभिधीयते ॥२७॥

sad-bhāve sādhu-bhāve ca
sad ity etat prayujyate
praśaste karmaṇi tathā
sac-chabdaḥ pārtha yujyate

yajñe tapasi dāne ca
sthitiḥ sad iti cocyate
karma caiva tad-arthīyaṁ
sad ity evābhidhīyate

sat-bhāve-w sensie natury Najwyższego; *sādhu-bhāve*-w znaczeniu natury służby oddania; *ca*-również; *sat*-Najwyższy; *iti*-w ten sposób; *etat*-to; *prayujyate*-jest używany; *praśaste*-bona fide; *karmaṇi*-czynności; *tathā*-również; *sat-śabdaḥ*-dźwięk; *pārtha*-O synu Pṛthy; *yujyate*-jest używany; *yajñe*-ofiara; *tapasi*-w pokucie; *dāne*-dobroczynność; *ca*-również; *sthitiḥ*-usytuowany; *sat*-Najwyższy; *iti*-w ten sposób; *ca*-i; *ucyate*-wymawiane; *karma*-praca; *ca*-również; *eva*-na pewno; *tat*-to; *arthīyam*-są przeznaczone; *sat*-Najwyższy; *iti*-w ten sposób; *eva*-na pewno; *abhidhīyate*-jest praktykowany.

TŁUMACZENIE

A celem służby oddania jest, O synu Pṛthy, Prawda Absolutna, oznaczana słowem sat. Te ofiary, pokuty i dobroczynność, które zgodne są z naturą absolutu, spełniane są dla zadowolenia Najwyższej Osoby.

ZNACZENIE

Słowa *praśaste karmaṇi*, czyli przepisane obowiązki, wskazują na to, że jest wiele czynności zalecanych przez literaturę wedyjską, które są procesami oczyszczającymi i które obowiązują już od wieku, kiedy pozostaje się jeszcze pod opieką rodziców, aż do końca życia. Takie oczyszczające procesy mają służyć ostatecznemu wyzwoleniu żywej istoty. *Vedy* zalecają, by przy wszystkich takich czynnościach wibrować *om tat sat*. Słowa *sad-bhāve* i *sādhu-bhāve* oznaczają sytuację transcendentalną. Ten, kto działa w świadomości Kṛṣṇy, nazywany jest *sattva*, a kto jest w pełni świadomy czynności w świadomości Kṛṣṇy, ten nazywany jest *svarūpa*. W *Śrīmad-Bhāgavatam* jest powiedziane, że tematy transcendentalne stają się zrozumiałe w towarzystwie wielbicieli. Bez takiego dobrego towarzystwa nie można zdobyć wiedzy transcendentalnej. Słowa *om tat sat* wibrowane są również podczas inicjacji i ofiarowywania świętych nici. Podobnie, najwyższy cel, *om tat sat*, przywoływany jest też we wszystkich rodzajach praktyk *yogi*. Słowa *om tat sat* używane są w celu udoskonalenia wszystkich czynności, jako że słowa te czynią wszystko kompletnym.

TEKST 28

अश्रद्धया हुतं दत्तं तपस्तप्तं कृतं च यत् ।
असदित्युच्यते पार्थ न च तत्प्रेत्य नो इह ॥२८॥

aśraddhayā hutaṁ dattaṁ
tapas taptaṁ kṛtaṁ ca yat
asad ity ucyate pārtha
na ca tat pretya no iha

aśraddhayā-bez wiary; *hutam*-spełniany; *dattam*-darowany; *tapaḥ*-pokuta; *taptam*-odbywana; *kṛtam*-spełniana; *ca*-również; *yat*-to, co; *asat*-przemija; *iti*-w ten sposób; *ucyate*-mówi się, że jest; *pārtha*-O synu Pṛthy; *na*-nigdy; *ca*-również; *tat*-to; *pretya*-po śmierci; *no*-ani nie; *iha*-w tym życiu.

TŁUMACZENIE

Ale ofiary, wyrzeczenia i pokuty praktykowane bez wiary w Najwyższego - są nietrwałe, O synu Pṛthy, bez względu na to, jakie rytuały nie

byłyby spełniane. Nazywane są one asat i nie przynoszą żadnego pożytku ani w tym życiu, ani w następnym.

ZNACZENIE

Wszystko cokolwiek robione jest bez celu transcendentalnego - czy to pełnienie ofiar, czy praktykowanie dobroczynności albo odbywanie pokut - jest bezużyteczne. Dlatego werset ten mówi, że takie działanie nie jest dobre. Wszelkie czyny należy ofiarować Najwyższemu, w świadomości Kṛṣṇy. Bez takiej wiary i bez właściwego przewodnictwa nigdy nie osiągniemy żadnego pomyślnego efektu. Wiarę w Najwyższego polecają wszystkie pisma wedyjskie. Zrozumienie Kṛṣṇy powinno być, według instrukcji wedyjskich, celem wszystkich zajęć. Nikt nie może osiągnąć sukcesu nie stosując się do tej zasady. Dlatego najlepszą rzeczą jest działanie od początku w świadomości Kṛṣṇy, pod przewodnictwem bona fide mistrza duchowego. Jest to sposób na osiągnięcie sukcesu we wszystkim, cokolwiek robimy.

W uwarunkowanym stanie życia ludzie skłonni są do wielbienia półbogów, duchów czy Yakṣów, takich jak Kuvera. *Guṇa* dobroci lepsza jest od *guṇy* pasji i ignorancji, ale kto bezpośrednio przyjmuje świadomość Kṛṣṇy, ten jest transcendentalny do wszystkich tych sił natury materialnej. Chociaż istnieje proces stopniowego postępu, to jednak najlepszym sposobem osiągnięcia świadomości Kṛṣṇy jest towarzystwo czystych wielbicieli. I to poleca ten rozdział. Aby osiągnąć sukces, należy najpierw znaleźć właściwego mistrza duchowego i pod jego kierunkiem odbyć szkolenie. Wtedy można osiągnąć wiarę w Najwyższego. Kiedy wiara ta dojrzewa z biegiem czasu, wtedy nazywana jest miłością do Boga. Ta miłość jest ostatecznym celem wszystkich żywych istot. Należy zatem bezpośrednio przyjąć świadomość Kṛṣṇy. Takie jest zalecenie tego siedemnastego rozdziału.

W ten sposób kończą się wyjaśnienia Bhaktivedanty do siedemnastego rozdz. Śrīmad-Bhagavad-gīty, *omawiającego Różne typy wiar.*

ROZDZIAŁ XVIII

Zakończenie - Doskonałość Wyrzeczenia

TEKST 1

अर्जुन उवाच ।
संन्यासस्य महाबाहो तत्त्वमिच्छामि वेदितुम् ।
त्यागस्य च हृषीकेश पृथक्केशिनिषूदन ॥ १ ॥

arjuna uvāca
sannyāsasya mahābāho
tattvam icchāmi veditum
tyāgasya ca hṛṣīkeśa
pṛthak keśiniṣūdana

arjunaḥ uvāca-Arjuna rzekł; *sannyāsasya*-wyrzeczenie; *mahā-bāho*-O potężny; *tattvaṁ*-prawda; *icchāmi*-pragnę; *veditum*-zrozumieć; *tyāgasya*-

wyrzeczenia; *ca*-również; *hṛṣīkeśa*-O panie zmysłów; *pṛthak*-różnie; *keśi-niṣūdana*-O zabójco demona Keśī.

TŁUMACZENIE

Arjuna rzekł: O potężny, zabójco demona Keśī, Hṛṣikeśo, pragnę zrozumieć cel wyrzeczenia [tyāga] i wyrzeczonego porządku życia [sannyāsa].

ZNACZENIE

Właściwie *Bhagavad-gītā* kończy się na rozdz. siedemnastym. Rozdz. osiemnasty jest uzupełniającym podsumowaniem tematów dyskutowanych wcześniej. W każdym rozdz. *Bhagavad-gīty* Pan Kṛṣṇa podkreśla, że służba oddania dla Najwyższej Osoby Boga jest ostatecznym celem życia. Istota służby oddania, najbardziej poufnej ścieżki wiedzy, została również streszczona w rozdz. osiemnastym. Pierwsze sześć rozdziałów *Bhagavad-gīty* kładzie nacisk na służbę oddania: *yoginām api sarveṣām* ... "Spośród wszystkich *yogīnów* czy transcendentalistów, ten jest najlepszym, kto zawsze myśli o Mnie w duszy swojej." W następnych sześciu rozdziałach została przedyskutowana czysta służba oddania, jej natura i czynności. Trzecie sześć rozdziałów opisuje wiedzę, wyrzeczenie, działanie natury materialnej i transcendentalnej oraz służbę oddania. Wniosek jest taki, że wszelkie czyny powinny być pełnione z myślą o Najwyższej Osobie Boga i wieńczone słowami *om tat sat*, które wskazują na Viṣṇu, Najwyższą Osobę. Trzecia część *Bhagavad-gīty* opisuje służbę oddania z podaniem przykładów wielkich *ācāryów* z przeszłości i cytatów z *Brahma-sūtry* (*Vedānta-sūtry*), według których służba oddania i nic innego - jest ostatecznym celem życia. Niektórzy impersonaliści uważają siebie za monopolistów, jeśli chodzi o znajomość *Vedānta-sūtry*, ale w rzeczywistości *Vedānta-sūtra* ma służyć zrozumieniu służby oddania, gdyż jej twórcą i znawcą jest Sam Pan. Zostało to opisane w rozdz. piętnastym. Tematem każdego pisma świętego, każdej *Vedy*, jest służba oddania. Tłumaczy to *Bhagavad-gītā*.

Tak jak rozdział drugi jest streszczeniem wszystkich podstawowych tematów, podobnie rozdz. osiemnasty jest podsumowaniem wszystkich nauk *Bhagavad-gīty*. Mówi on, że celem życia jest wyrzeczenie i osiągnięcie pozycji transcendentalnej, czyli wzniesienie się ponad trzy siły natury materialnej. Arjuna pragnie wyjaśnić dwa różne tematy *Bhagavad-gīty*, mianowicie wyrzeczenie (*tyāga*) i wyrzeczony porządek życia (*sannyāsa*).

Dlatego zapytuje on o znaczenie tych dwu słów.

Ważne są również dwa inne słowa użyte w tym wersie, będące imionami Kṛṣṇy - Hṛṣīkeśa i Keśinisūdana. Hṛṣīkeśą jest Kṛṣṇa jako pan wszystkich zmysłów, który zawsze jest gotów pomóc nam w osiągnięciu spokoju. Dlatego Arjuna prosi Go, aby podsumował wszystko w taki sposób, aby pomogło mu to osiągnąć równowagę. Ma on jeszcze pewne wątpliwości, a wątpliwości zawsze porównywane są do demonów. Dlatego zwraca się do Kṛṣṇy jako Keśinisūdany. Keśī był najstraszniejszym z demonów, które zostały zabite przez Pana; teraz Arjuna oczekuje, że Kṛṣṇa zabije również demona jego wątpliwości.

TEKST 2

श्रीभगवानुवाच ।
काम्यानां कर्मणां न्यासं संन्यासं कवयो विदुः ।
सर्वकर्मफलत्यागं प्राहुस्त्यागं विचक्षणाः ॥ २ ॥

śrī bhagavān uvāca
kāmyānāṁ karmaṇāṁ nyāsaṁ
sannyāsaṁ kavayo viduḥ
sarva-karma-phala-tyāgaṁ
prāhus tyāgaṁ vicakṣaṇāḥ

śrī bhagavān uvāca-Najwyższa Osoba Boga rzekł; *kāmyānām*-z pragnieniem; *karmaṇām*-czynności; *nyāsam*-wyrzeczenie; *sannyāsam*-wyrzeczony porządek życia; *kavayaḥ*-uczony; *viduḥ*-wie; *sarva*-wszystko; *karma*-czynności; *phala*-rezultatów; *tyāgam*-wyrzeczenie; *prāhuḥ*-nazywają; *tyagaṁ*-wyrzeczenie; *vicakṣaṇāḥ*-doświadczeni.

TŁUMACZENIE

Najwyższy Pan rzekł: Wyrzeczeniem [tyāga] zwą mędrcy rezygnację z rezultatów wszelkich czynności. I stan ten nazywany jest przez wielkich uczonych ludzi wyrzeczonym porządkiem życia [sannyāsą].

ZNACZENIE

Należy zrezygnować z działania mającego na celu zysk. Takie jest pouczenie *Bhagavad-gīty*. Nie należy jednak porzucać czynności prowadzą-

cych do postępu w wiedzy duchowej. To zostanie wyjaśnione w wersecie następnym. Literatura wedyjska opisuje wiele metod spełniania ofiar dla jakiegoś określonego celu. Są pewne ofiary, które należy spełniać, jeśli pragnie się otrzymać dobrego syna; albo inne, które służą osiągnięciu wyższych planet. Należy jednak porzucić wszelkie takie ofiary, które wynikają z pożądania, ale nie powinno się rezygnować z ofiar, których celem jest oczyszczenie własnego serca lub postęp w życiu duchowym.

TEKST 3

त्याज्यं दोषवदित्येके कर्म प्राहुर्मनीषिणः ।
यज्ञदानतपःकर्म न त्याज्यमिति चापरे ॥ ३ ॥

tyājyaṁ doṣavad ity eke
karma prāhur manīṣiṇaḥ
yajña-dāna-tapaḥ-karma
na tyājyam iti cāpare

tyājyam-musi zostać zarzucona; *doṣavat*-jako zło; *iti*-w ten sposób; *eke*-jedna grupa; *karma*-praca; *prāhuḥ*-mówią; *manīṣiṇaḥ*-wielkich myślicieli; *yajña*-ofiara; *dāna*-dobroczynność; *tapaḥ*-pokuta; *karma*-praca; *na*-nigdy; *tyājyam*-musi zostać zarzucona; *iti*-w ten sposób; *ca*-na pewno; *apare*-inni.

TŁUMACZENIE

Niektórzy światli ludzie orzekają, że należy porzucić wszelkiego rodzaju czynności mające zysk na celu, ale są też mędrcy inni, którzy utrzymują, że akty ofiarne, dobroczynność i pokuty nigdy nie powinny zostać zarzucone.

ZNACZENIE

Literatura wedyjska opisuje wiele czynności, które są przedmiotem sporów. Np. jest powiedziane tam, że można zabić zwierzę po to, by złożyć je w ofierze. Jednak niektórzy utrzymują, że zabijanie zwierząt jest czymś całkowicie ohydnym. *Vedy* polecają zabijanie zwierząt jedynie dla ofiary i takie zwierzęta nie są uważane za zabite. Celem ofiary jest danie nowego życia zwierzęciu. Czasami zwierzę takie, po zabiciu w ofierze, otrzymuje nowe

życie zwierzęce, a czasami jest od razu promowane do ludzkiej formy życia. Ale zdania mędrców co do tego są podzielone. Niektórzy mówią, że należy zawsze unikać zabijania zwierząt; a inni twierdzą, że jest to dobre dla pewnych ofiar. Pan Osobiście wyjaśnia teraz wszystkie te różne opinie odnośnie czynów ofiarnych.

TEKST 4

निश्चयं शृणु मे तत्र त्यागे भरतसत्तम ।
त्यागो हि पुरुषव्याघ्र त्रिविधः संप्रकीर्तितः ॥ ४ ॥

niścayaṁ śṛṇu me tatra
tyāge bharata-sattama
tyāgo hi puruṣa-vyāghra
tri-vidhaḥ samprakīrtitaḥ

niścayam-na pewno; *śṛṇu*-posłuchaj; *me*-ode Mnie; *tatra*-tam; *tyāge*-jeśli chodzi o wyrzeczenie; *bharata-sattama*-O najlepszy zBhāratów; *tyāgaḥ*-wyrzeczenie; *hi*-na pewno; *puruṣa-vyāghra*-O tygrysie pomiędzy istotami ludzkimi; *tri-vidhaḥ*-trzy rodzaje; *samprakīrtitaḥ*-jest opisany.

TŁUMACZENIE

O najlepszy z Bhāratów, tygrysie pomiędzy ludźmi, posłuchaj teraz, proszę, a powiem ci o wyrzeczeniu, które jest trzech rodzajów, według oznajmień pism.

ZNACZENIE

Chociaż zdania na temat wyrzeczenia są podzielone, tutaj Najwyższa Osoba Boga, Śrī Kṛṣṇa, wypowiada Swój sąd, który powinien zostać przyjęty za rozstrzygający. Przede wszystkim, *Vedy* są zbiorem różnych praw danych przez Pana. Tutaj Pan obecny jest Osobiście i słowo Jego należy przyjąć za rozstrzygające. Pan mówi, że proces wyrzeczenia powinien być rozpatrywany w kategoriach *guṇ* natury materialnej, w których jest praktykowany.

TEKST 5

यज्ञदानतपःकर्म न त्याज्यं कार्यमेव तत् ।
यज्ञो दानं तपश्चैव पावनानि मनीषिणाम् ॥ ५ ॥

yajña-dāna-tapaḥ-karma
na tyājyaṁ kāryam eva tat
yajño dānaṁ tapaś caiva
pāvanāni manīṣiṇām

yajña-ofiara; *dāna*-dobroczynność; *tapaḥ*-pokuta; *karma*-czynności; *na*-nigdy; *tyājyam*-być zarzucone; *kāryam*-muszą być spełniane; *eva*-na pewno; *tat*-to; *yajñaḥ*-ofiara; *dānam*-dobroczynność; *tapaḥ*-pokuta; *ca*-również; *eva*-na pewno; *pāvanāni*-oczyszczający; *manīṣiṇam*-nawet wielkie dusze.

TŁUMACZENIE

Akty ofiarne, dobroczynność i pokuty nie powinny zostać zarzucone i należy je praktykować. Zaprawdę, ofiary, dobroczynność i pokuty oczyszczają nawet wielkie dusze.

ZNACZENIE

Yogīni powinni spełniać czyny służące postępowi ludzkiego społeczeństwa. Istnieje wiele procesów oczyszczających, które sprzyjają postępowi ludzkiej istoty w życiu duchowym. Za jedną z takich ofiar jest uważana ceremonia zaślubin, nazywana *vivāha-yajña*. Czy *sannyāsīn*, który jest w wyrzeczonym porządku życia i który porzucił wszelkie związkie rodzinne, powinien popierać ceremonię zaślubin? Pan mówi tutaj, że nie należy zarzucać żadnych ofiar, które mają służyć dobru ludzkości. *Vivāha-yajña*, ceremonia zaślubin, ma na celu uspokojenie ludzkiego umysłu i przygotowanie go do postępu duchowego. Dla większości ludzi ta *vivāha-yajña* powinna być zalecana nawet przez osoby w wyrzeczonym porządku życia. *Sannyāsīn* nigdy nie powinien obcować z kobietami, ale nie znaczy to, że ktoś na niższym etapie życia, młody człowiek, nie powinien przyjmować żony poprzez ceremonię zaślubin. Wszystkie polecane ofiary mają służyć osiągnięciu Najwyższego Pana. Dlatego nie powinny być one zarzucane na niższych etapach. Również dobroczynność powinna być praktykowana dla oczyszczenia serca. Jeśli wspomaga się właściwe osoby, jak to opisano wcześniej, to taka dobroczynność prowadzi do postępu w życiu duchowym.

TEKST 6

एतान्यपि तु कर्माणि सङ्गं त्यक्त्वा फलानि च ।
कर्तव्यानीति मे पार्थ निश्चितं मतमुत्तमम् ॥ ६ ॥

etāny api tu karmāṇi
saṅgaṁ tyaktvā phalāni ca
kartavyānīti me pārtha
niścitaṁ matam uttamam

etāni-wszystko to; *api*-na pewno; *tu*-musi; *karmāṇi*-czynności; *saṅgam* -związek; *tyaktvā*-wyrzekając się; *phalāni*-rezultatów; *ca*-również; *kartavyāni*-jako obowiązek; *iti*-w ten sposób; *me*-Moje; *pārtha*-O synu Pṛthy; *niścitam*-ostateczne; *matam*-zdanie; *uttamam*-najlepszy.

TŁUMACZENIE

Wszystkie te czyny należy spełniać bez oczekiwania jakichkolwiek rezultatów. Powinny być one, O synu Pṛthy, traktowane jako obowiązek. Takie jest Moje ostateczne zdanie.

ZNACZENIE

Chociaż wszystkie ofiary są oczyszczające, to nie należy oczekiwać żadnych rezultatów ze spełniania ich. Innymi słowy, należy zarzucić wszelkie ofiary, które mają na celu materialny postęp w życiu i kontynuować spełnianie tylko tych, które oczyszczają życie i wznoszą do platformy duchowej. Należy popierać wszystko to, co prowadzi do świadomości Kṛṣṇy. Również *Śrīmad-Bhāgavatam* oznajmia, że należy zaakceptować każdy czyn, który prowadzi do służby oddania dla Pana. Jest to najwyższym kryterium religii. *Bhakta* Pana powinien akceptować każdy rodzaj pracy, ofiary czy dobroczynności, który pomoże mu w pełnieniu służby oddania dla Pana.

TEKST 7

नियतस्य तु संन्यासः कर्मणो नोपपद्यते ।
मोहात्तस्य परित्यागस्तामसः परिकीर्तितः ॥ ७ ॥

niyatasya tu sannyāsaḥ
karmaṇo nopapadyate

mohāt tasya parityāgas
tāmasaḥ parikīrtitaḥ

niyatasya-przepisane obowiązki; *tu*-ale; *sannyāsaḥ*-wyrzeczenie; *karmaṇaḥ*-czynności; *na*-nigdy; *upapadyate*-jest zasłużony; *mohāt*-przez złudzenie; *tasya*-którego; *parityāgaḥ*-wyrzeczenie; *tāmasaḥ*-w *guṇie* ignorancji; *parikīrtitaḥ*-jest nazywane.

TŁUMACZENIE

Nigdy nie należy porzucać przepisanych obowiązków. A jeśli ktoś to czyni z powodu złudzenia, to jest to wyrzeczenie w guṇie ignorancji.

ZNACZENIE

Należy porzucić pracę wykonywaną dla materialnego zadowolenia. Polecane są tylko te czyny, które pobudzają do duchowej aktywności, takie jak gotowanie dla Najwyższego Pana, ofiarowywanie pożywienia Panu i następnie przyjmowanie tego pożywienia. Jest powiedziane, że osoba w wyrzeczonym porządku życia nie powinna gotować dla siebie. Zabronione jest gotowanie dla siebie, ale wskazane jest gotowanie dla Najwyższego Pana. Podobnie, *sannyāsīn* może urządzić ceremonię zaślubin, aby pomóc swemu uczniowi w świadomości Kṛṣṇy. Jeśli ktoś wyrzeka się takich czynów, to znaczy, iż działa on w *guṇie* ciemności.

TEKST 8

दुःखमित्येव यत्कर्म कायक्लेशभयात्त्यजेत् ।
स कृत्वा राजसं त्यागं नैव त्यागफलं लभेत् ॥ ८ ॥

duḥkham ity eva yat karma
kāya-kleśa-bhayāt tyajet
sa kṛtvā rājasaṁ tyāgaṁ
naiva tyāga-phalaṁ labhet

duḥkham-nieszczęśliwy; *iti*-w ten sposób; *eva*-na pewno; *yat*-ten, który; *karma*-praca; *kāya*-ciało; *kleśa*-kłopotliwe; *bhayāt*-z powodu; *tyajet*-strachu; *saḥ*-ten; *kṛtvā*-po uczynieniu; *rājasam*-w *guṇie* pasji; *tyāgam*-wyrzeczenie; *na eva*-na pewno nie; *tyāga*-wyrzeczony; *phalam*-rezultaty; *labhet*-osiąga.

TŁUMACZENIE

Kto natomiast porzuca swoje obowiązki jako zbyt kłopotliwe albo z powodu strachu, ten działa w guṇie pasji. A takie działanie nigdy nie prowadzi do postępu w wyrzeczeniu.

ZNACZENIE

Ten, kto jest w świadomości Kṛṣṇy nigdy nie powinien zarzucać zarabiania pieniędzy w obawie, że praktykuje czynności dla zysków. Jeśli może poświęcać zarobione przez siebie pieniądze dla świadomości Kṛṣṇy albo jeśli przez wczesne wstawanie rano może uczynić postęp w świadomości Kṛṣṇy, to nie powinien odstępować od tego z powodu strachu albo dlatego, że takie postępowanie jest kłopotliwe. Takie wyrzeczenie byłoby w *guṇie* pasji, a rezultaty działania w pasji są zawsze żałosne. Nawet jeśli ktoś zarzuci pracę w tym duchu, nigdy nie osiągnie rezultatów wyrzeczenia.

TEKST 9

कार्यमित्येव यत्कर्म नियतं क्रियतेऽर्जुन ।
सङ्गं त्यक्त्वा फलं चैव स त्यागः सात्त्विको मतः ॥ ९ ॥

kāryam ity eva yat karma
niyataṁ kriyate'rjuna
saṅgaṁ tyaktvā phalaṁ caiva
sa tyāgaḥ sāttviko mataḥ

kāryam-musi być uczynione; *iti*-w ten sposób; *eva*-zatem; *yat*-to, co; *karma*-praca; *niyatam*-wyznaczona; *kriyate*-wykonywana; *arjuna*-O Arjuno; *saṅgam*-związek; *tyaktvā*-wyrzekając się; *phalam*-rezultat; *ca*-również; *eva*-na pewno; *saḥ*-to; *tyāgaḥ*-wyrzeczenie; *sāttvikaḥ*-w *guṇie* dobroci; *mataḥ*-Moim zdaniem.

TŁUMACZENIE

Ale kto pełni swój obowiązek tylko dlatego, że pełnić go należy, wyrzekając się wszelkiego przywiązania do owocu swego czynu - to jego wyrzeczenie, Arjuno, jest w naturze dobroci.

ZNACZENIE

Przepisane obowiązki należy wykonywać właśnie w tym duchu. Należy pracować bez przywiązywania się do owoców swojej pracy i trzeba być wolnym od przywiązania do charakteru pracy. Człowiek świadomy Kṛṣṇy, który pracuje w fabryce, nie wiąże się z pracą tej fabryki ani z jej pracownikami. Pracuje on po prostu dla Kṛṣṇy. I jeśli dla Kṛṣṇy wyrzeka się rezultatów tej pracy, to działa on transcendentalnie.

TEKST 10

न द्वेष्ट्यकुशलं कर्म कुशले नानुषज्जते ।
त्यागी सत्त्वसमाविष्टो मेधावी छिन्नसंशयः ॥१०॥

na dveṣṭy akuśalaṁ karma
kuśale nānuṣajjate
tyāgī sattva-samāviṣṭo
medhāvī chinna-saṁśayaḥ

na-nigdy; *dveṣṭi*-nienawidzi; *akuśalam*-niepomyślna; *karma*-praca; *kuśale*-w pomyślnej; *na*-ani nie; *anuṣajjate*-przywiązuje się; *tyāgī*-wyrzeczony; *sattva*-dobroć; *samāviṣṭaḥ*-pogrążony w; *medhāvī*-inteligentny; *chinna*-odcina; *saṁśayaḥ*-wszystkie wątpliwości.

TŁUMACZENIE

Ci, którzy usytuowani są w guṇie dobroci i jednakowo przyjmują pracę pomyślną, jak i niepomyślną, ci nie mają co do obowiązku pracy żadnych wątpliwości.

ZNACZENIE

Osoba w świadomości Kṛṣṇy albo w *guṇie* dobroci nie nienawidzi nikogo ani niczego, co niepokoi jej ciało. Pracuje ona we właściwym miejscu i we właściwym czasie, nie obawiając się kłopotliwych następstw wynikających ze spełniania jej obowiązków. Taka usytuowana transcendentalnie osoba jest najbardziej inteligentna i wolna od wszelkich wątpliwości w swoim postępowaniu.

TEKST 11

न हि देहभृता शक्यं त्यक्तुं कर्माण्यशेषतः ।
यस्तु कर्मफलत्यागी स त्यागीत्यभिधीयते ॥११॥

na hi deha-bhṛtā śakyaṁ
tyaktuṁ karmāṇy aśeṣataḥ
yas tu karma-phala-tyāgī
sa tyāgīty abhidhīyate

na-nigdy; *hi*-na pewno; *deha-bhṛtā*-wcielonego; *śakyam*-możliwe; *tyaktum*-wyrzec się; *karmāṇi*-czynności; *aśeṣataḥ*-zupełnie; *yaḥ tu*-każdy, kto; *karma*-praca; *phala*-rezultat; *tyāgī*-wyrzeczony; *saḥ*-on; *tyāgī*-wyrzeczony; *iti*-w ten sposób; *abhidhīyate*-jest powiedziane.

TŁUMACZENIE

Zaprawdę, nie jest to możliwe, aby wcielona istota zarzuciła wszelkie działanie. Dlatego powiedziane jest, że prawdziwe wyrzeczenie ten posiada, kto wyrzeka się owoców swojego działania.

ZNACZENIE

Jest powiedziane w *Bhagavad-gīcie*, że nigdy nie można przestać być aktywnym, nawet na chwilę. Dlatego ten, kto pracuje dla Kṛṣṇy i nie korzysta sam z rezultatów tej pracy, wszystko ofiarowując Panu, ten posiada prawdziwe wyrzeczenie. Jest wielu członków Międzynarodowego Towarzystwa na rzecz Świadomości Kṛṣṇy, którzy bardzo ciężko pracują w biurach albo fabrykach, czy w jakimś innym miejscu, i wszystko co zarobią, oddają na cele Towarzystwa. Takie wysoko oświecone dusze są prawdziwymi *sannyāsīnami* i usytuowani są w wyrzeczonym porządku życia. Wyraźnie zostało podkreślone tutaj, w jaki sposób wyrzekać się owoców swojej pracy i dla jakich celów należy się ich wyrzekać.

TEKST 12

अनिष्टमिष्टं मिश्रं च त्रिविधं कर्मणः फलम् ।
भवत्यत्यागिनां प्रेत्य न तु संन्यासिनां क्वचित् ॥१२॥

aniṣṭam iṣṭaṁ miśraṁ ca
tri-vidhaṁ karmaṇaḥ phalam

bhavaty atyāginām pretya
na tu sannyāsinām kvacit

aniṣṭam-prowadzący do piekła; *iṣṭam*-prowadzący do nieba; *miśram ca*-albo połączenie; *tri-vidham*-trzy rodzaje; *karmaṇaḥ*-praca; *phalam*-rezultaty; *bhavati*-staje się; *atyāginām*-wyrzeczonego; *pretya*-po śmierci; *na tu*-ale nie; *sannyāsīnam*-wyrzeczonego porządku życia; *kvacit*-kiedykolwiek.

TŁUMACZENIE

Dla tego, kto nie jest wyrzeczony, trzy rodzaje owoców działania - pożądane, niepożądane i pośrednie - pojawiają się po śmierci. Ale ci, którzy w wyrzeczonym porządku życia są usytuowani, nie muszą odbierać skutków swojego działania w postaci cierpienia czy radości.

ZNACZENIE

Osoba świadoma Kṛṣṇy, działająca w wiedzy o swoim związku z Kṛṣṇą, jest zawsze wyzwolona. Dlatego nie musi ona po śmierci odbierać owoców swojego działania - bądź to w postaci radości, bądź cierpienia.

TEKST 13-14

पञ्चैतानि महाबाहो कारणानि निबोध मे ।
साङ्ख्ये कृतान्ते प्रोक्तानि सिद्धये सर्वकर्मणाम् ॥१३॥
अधिष्ठानं तथा कर्ता करणं च पृथग्विधम् ।
विविधाश्च पृथक्चेष्टा दैवं चैवात्र पञ्चमम् ॥१४॥

pañcaitāni mahā-bāho
kāraṇāni nibodha me
sāṅkhye kṛtānte proktāni
siddhaye sarva-karmaṇām

adhiṣṭhānam tathā kartā
karaṇam ca pṛthag-vidham
vividhāś ca pṛthak ceṣṭā
daivam caivātra pañcamam

pañca-pięć; *etāni*-wszystkie te; *mahā-bāho*-O potężny; *kāraṇāni*-przyczyna; *nibodha*-zrozum; *me*-ode Mnie; *sāṅkhye*-w *Vedach*; *kṛtānte*-po spełnieniu; *proktāni*-powiedziane; *siddhaye*-doskonałość; *sarva*-wszystko; *karmaṇām*-pobudzony; *adhiṣṭhānam*-miejsce; *tathā*-również; *kartā*-działający; *karaṇam ca*-narzędzia; *pṛthak-vidham*-różnego rodzaju; *vividhāḥ ca*-różnorodności; *pṛthak*-oddzielnie; *ceṣṭāḥ*-wysiłek; *daivam*-Najwyższy; *ca*-również; *eva*-na pewno; *atra*-tutaj; *pañcamam*-pięć.

TŁUMACZENIE

O potężny Arjuno, posłuchaj teraz o pięciu czynnikach, które składają się na wszelkie działanie. Według filozofii sāṅkhya są to: miejsce działania, działający, zmysły, wysiłek i ostatecznie Dusza Najwyższa.

ZNACZENIE

Można zadać pytanie, że skoro każda wykonywana czynność musi mieć jakieś skutki, to dlaczego osoba świadoma Kṛṣṇy nie odbiera tych skutków manifestujących się bądź to w postaci cierpienia, bądź radości? Aby wykazać, w jaki sposób to się dzieje, Pan cytuje filozofię *Vedānty*. Mówi On, że jest pięć przyczyn warunkujących wszelkie działanie i sukces w tym działaniu. Należy więc poznać te pięć przyczyn. *Sāṅkhya* oznacza podstawę wiedzy, a *Vedānta* jest ostatecznym trzonem wiedzy, przyjmowanym przez wszystkich wielkich *ācāryów*, nawet przez Sań*karę*. Należy więc wziąć pod uwagę takie autorytety.

Ostateczna wola należy do Duszy Najwyższej i *Gītā* oznajmia: "*sarvasya cāhaṁ hṛdi*". On angażuje każdego w pewnien rodzaj czynności i czyny wykonywane zgodnie z Jego wskazówką od wewnątrz nie przynoszą żadnych skutków ani w tym życiu, ani w następnym.

Narzędziami działania są zmysły i za pomocą zmysłów dusza działa w różny sposób. Każde działanie wymaga pewnego wysiłku, ale wszystkie nasze czyny zależą od woli Duszy Najwyższej, odwiecznego przyjaciela przebywającego w naszych sercach. Najwyższy Pan jest najwyższą przyczyną. W takiej sytuacji, ten, kto działa w świadomości Kṛṣṇy pod kierunkiem Duszy Najwyższej usytuowanej wewnątrz serca, jest w naturalny sposób niezwiązany z żadnym działaniem. Ci, którzy są całkowicie świadomi Kṛṣṇy, nie są ostatecznie odpowiedzialni za swoje czyny. Wszystko zależy od najwyższej woli, Duszy Najwyższej, Najwyższej Osoby Boga.

TEKST 15

शरीरवाङ्मनोभिर्यत्कर्म प्रारभते नरः ।
न्याय्यं वा विपरीतं वा पञ्चैते तस्य हेतवः ॥१५॥

śarīra-vāṅmanobhir yat
karma prārabhate naraḥ
nyāyyaṁ vā viparītaṁ vā
pañcaite tasya hetavaḥ

śarīra-ciało; *vāk*-mowa; *manobhiḥ*-przez umysł; *yat*-cokolwiek; *karma*-praca; *prārabhate*-zaczyna się; *naraḥ*-osoba; *nyāyyam*-prawy; *vā*-albo; *viparītam*-przeciwny; *vā*-albo; *pañca*-pięć; *ete*-wszystkie te; *tasya*-jego; *hetavaḥ*-przyczyny.

TŁUMACZENIE

Bez względu na to, czy czyn, który człowiek pełni za pomocą ciała, umysłu lub mowy, dobry jest lub zły, to zawsze jego sprawcą jest te pięć czynników.

ZNACZENIE

Ważne w tym wersie są słowa: "dobry" i "zły". Dobrą pracą jest praca wykonywana zgodnie z zaleceniami pism świętych, a złą jest każda ta, której wykonywanie pozostaje w niezgodzie z zasadami pism. Każdy jednak czyn dla swojej kompletności wymaga tych pięciu czynników.

TEKST 16

तत्रैवं सति कर्तारमात्मानं केवलं तु यः ।
पश्यत्यकृतबुद्धित्वान्न स पश्यति दुर्मतिः ॥१६॥

tatraivaṁ sati kartāram
ātmānaṁ kevalaṁ tu yaḥ
paśyaty akṛta-buddhitvān
na sa paśyati durmatiḥ

tatra-tam; *evam*-na pewno; *sati*-będąc w ten sposób; *kartāram*-wykonawcy; *ātmānam*-dusza; *kevalam*-tylko; *tu*-ale; *yaḥ*-każdy; *paśyati*-widzi;

akṛta-buddhitvāt-z powodu braku inteligencji; *na*-nigdy; *saḥ*-on; *paśyati*-widzi; *durmatiḥ*-głupiec.

TŁUMACZENIE

Ten zatem, kto siebie uważa za jedynego sprawcę, nie biorąc pod uwagę tych pięciu czynników, nie jest zbyt inteligentny i nie może widzieć rzeczy, takimi jakimi są.

ZNACZENIE

Niemądra osoba nie może zrozumieć, że Dusza Najwyższa przebywa w jej sercu jako przyjaciel i kieruje wszelkim jej działaniem. Chociaż materialnymi przyczynami tego działania są: miejsce, wykonawca, wysiłek i zmysły, to ostateczną przyczyną jest Najwyższy, Osoba Boga. Dlatego należy widzieć nie tylko cztery przyczyny materialne, ale również najwyższą przyczynę sprawczą. Kto nie dostrzega Najwyższego, ten siebie samego uważa za sprawcę.

TEKST 17

यस्य नाहंकृतो भावो बुद्धिर्यस्य न लिप्यते ।
हत्वाऽपि स इमाँल्लोकान्न हन्ति न निबध्यते ॥१७॥

yasya nāhaṅkṛto bhāvo
buddhir yasya na lipyate
hatvāpi sa imāl lokān
na hanti na nibadhyate

yasya-tego, kto; *na*-nigdy; *ahaṅkṛtaḥ*-fałszywe ego; *bhāvaḥ*-natura; *buddhiḥ*-inteligencja; *yasya*-ten, kto; *na*-nigdy; *lipyate*-jest przywiązany; *hatvā api*-nawet zabijając; *saḥ*-ten; *imān*-to; *lokān*-świat; *na*-nigdy; *hanti*-zabija; *na*-nigdy; *nibadhyate*-uwikłuje się.

TŁUMACZENIE

Kto nie jest kierowany przez fałszywe ego i którego inteligencja wolna jest od uwikłań, ten - chociaż zabija ludzi w tym świecie, nie jest zabójcą. I żaden czyn nie jest w stanie go związać.

ZNACZENIE

W wersie tym Pan informuje Arjunę, że jego pragnienie wycofania się z walki wyrasta z fałszywego ego. Arjuna uważał siebie za sprawcę czynu, nie biorąc pod uwagę sankcji Najwyższego od wewnątrz i z zewnątrz. Jeśli ktoś nie wie, że istnieje wyższa sankcja, to dlaczego miałby działać? Ale kto zna narzędzie działania, kto siebie widzi jako wykonawcę, a Najwyższego Pana jako najwyższą sankcję, ten doskonały jest w każdym swoim czynie. Taka osoba nigdy nie ulega złudzeniu. Osobiste działanie i odpowiedzialność wyrastają z fałszywego ego i bezbożności, czyli braku świadomości Kṛṣṇy. Kto natomiast działa w świadomości Kṛṣṇy, pod kierunkiem Duszy Najwyższej, czyli Najwyższej Osoby Boga, ten chociaż zabija, nie jest zabójcą. Nigdy też nie jest związany ze skutkami takiego zabijania. Jeśli żołnierz zabija z rozkazu wyższego oficera, to nie podlega wówczas sądowi, ale jeżeli zabija na własną rękę, wtedy z pewnością będzie sądzony przez prawo.

TEKST 18

ज्ञानं ज्ञेयं परिज्ञाता त्रिविधा कर्मचोदना ।
करणं कर्म कर्तेति त्रिविधः कर्मसंग्रहः ॥१८॥

jñānaṁ jñeyaṁ parijñātā
tri-vidhā karma-codanā
karaṇaṁ karma karteti
tri-vidhaḥ karma saṅgrahaḥ

jñānam-wiedza; *jñeyam*-przedmiot; *parijñātā*-znawca; *tri-vidhā*-trzy rodzaje; *karma*-praca; *codanā*-bodziec; *karaṇam*-zmysły; *karma*-praca; *karta*-wykonawca; *iti*-w ten sposób; *tri-vidhaḥ*-trzy rodzaje; *karma*-praca; *saṅgrahaḥ*-zbiór.

TŁUMACZENIE

Wiedza, przedmiot wiedzy i znawca są trzema czynnikami, które do działania pobudzają. A zmysły, wysiłek i wykonawca tworzą działania podstawę.

ZNACZENIE

Są trzy rodzaje bodźców w codziennej pracy: wiedza, przedmiot wiedzy i znawca. Narzędzia pracy, sama praca i wykonujący ją nazywane są elemen-

tami działania. Każda praca wykonywana przez ludzką istotę zawiera w sobie te elementy. Zanim ktoś zacznie działać, musi zaistnieć pewien bodziec, który nazywany jest inspiracją. Każde rozwiązanie, które nasuwa się przed zrealizowaniem pracy, jest subtelną formą pracy. Następnie praca ta przybiera postać działania. Najpierw trzeba przejść przez psychologiczny proces myślenia, czucia i podjęcia decyzji, i to nazywane jest bodźcem. A wiara towarzysząca wykonywaniu pracy jest w rzeczywistości wiedzą. Inspiracja do pracy jest samą pracą, jeśli pochodzi z pism świętych lub z instrukcji mistrza duchowego. Jeśli istnieje inspiracja i wykonawca, wtedy zmysły zostają zaangażowane w wykonanie rzeczywistej czynności. Umysł jest centrum wszystkich zmysłów, a przedmiotem jest sama praca. Takie są różne fazy pracy według opisu *Bhagavad-gīty*. Suma wszystkich czynności nazywa się całością pracy.

TEKST 19

ज्ञानं कर्म च कर्ता च त्रिधैव गुणभेदतः ।
प्रोच्यते गुणसंख्याने यथावच्छृणु तान्यपि ॥१९॥

jñānaṁ karma ca kartā ca
tridhaiva guṇa-bhedataḥ
procyate guṇa-saṅkhyāne
yathāvac chṛṇu tāny api

jñānam-wiedza; *karma*-praca; *ca*-również; *kartā*-wykonawca; *ca*-również; *tridhā*-trzy rodzaje; *eva*-na pewno; *guṇa-bhedataḥ*-odpowiednio do różnych *guṇ* natury; *procyate*-jest powiedziane; *guṇa-saṅkhyāne*-odpowiednio do różnych *guṇ* natury; *yathāvat*-tak jak one działają; *śṛṇu*-słuchaj; *tāni*-wszystkie z nich; *api*-również.

TŁUMACZENIE

Odpowiednio do trzech guṇ natury materialnej, istnieją trzy rodzaje wiedzy, działania i działających. Posłuchaj, a opiszę ci je.

ZNACZENIE

W rozdz. czternastym opisane zostały dokładnie trzy *guṇy* natury materialnej. W tym rozdz. powiedziano, że *guṇa* dobroci oświeca, *guṇa* pasji jest materialistyczna, a *guṇa* ignorancji prowadzi do lenistwa i bierności. Jednak

wszystkie *guṇy* natury materialnej związują z tym światem materialnym; nie są one źródłem wyzwolenia. Nawet w *guṇie* dobroci jest się uwarunkowanym. Rozdział siedemnasty opisuje różnego rodzaju kulty wyznawane przez różne typy ludzi, odpowiednio do ich usytuowania w *guṇach* natury materialnej. W tym wersecie Pan pragnie mówić o różnych typach wiedzy, działających i samym działaniu, odpowiadającym tym trzem siłom natury materialnej.

TEKST 20

सर्वभूतेषु येनैकं भावमव्ययमीक्षते ।
अविभक्तं विभक्तेषु तज्ज्ञानं विद्धि सात्त्विकम् ॥२०॥

sarva-bhūteṣu yenaikaṁ
bhāvam avyayam īkṣate
avibhaktaṁ vibhakteṣu
taj jñānaṁ viddhi sāttvikam

sarva-bhūteṣu-we wszystkich żywych istotach; *yena*-przez którego; *ekam*-jeden; *bhāvam*-sytuacja; *avyayam*-niezniszczalny; *īkṣate*-widzi; *avibhaktam*-niepodzielny; *vibhakteṣu*-w niezliczonych podzielnych; *tat*-to; *jñānam*-wiedza; *viddhi*-wie; *sāttvikam*-w *guṇie* dobroci.

TŁUMACZENIE

Ta wiedza, dzięki której można widzieć w bytach wszystkich jedną niepodzielną naturę duchową - niepodzielną w podzielnych - jest wiedzą w guṇie dobroci.

ZNACZENIE

Osoba, która widzi jednakową duszę w każdej żywej istocie, czy to w półbogu, czy istocie ludzkiej, zwierzęciu, ptaku, istocie wodnej czy roślinie, posiada wiedzę w *guṇie* dobroci. Wszystkie żywe istoty posiadają dusze jednakowe, chociaż mają one różne ciała odpowiednio do swojego przeszłego postępowania. Jak zostało to opisane w rozdz. siódmym, siła życiowa przejawia się w każdym żywym ciele dzięki wyższej naturze Najwyższego Pana. A więc postrzeganie w każdym ciele tej jednej wyższej natury, siły życiowej, jest postrzeganiem w *guṇie* dobroci. Ta żywa energia jest nieznisz-

czalna, mimo iż ciała ulegają zniszczeniu. Widoczne różnice odnoszą się tylko do ciał, gdyż jest wiele form bytów materialnych w życiu uwarunkowanym; dlatego zdają się być one podzielnymi. Wiedza o tym prowadzi ostatecznie do samo-realizacji.

TEKST 21

पृथक्त्वेन तु यज्ज्ञानं नानाभावान्पृथग्विधान् ।
वेत्ति सर्वेषु भूतेषु तज्ज्ञानं विद्धि राजसम् ॥२१॥

pṛthaktvena tu yaj jñānaṁ
nānā-bhāvān-pṛthag-vidhān
vetti sarveṣu bhūteṣu
taj jñānaṁ viddhi rājasam

pṛthaktvena-z powodu podziału; *tu*-ale; *yat-jñānam*-bez wiedzy; *nānā-bhāvān*-różnorodne sytuacje; *pṛthak-vidhān*-różnie; *vetti*-ten, kto wie; *sarveṣu*-we wszystkich; *bhūteṣu*-żywych istotach; *tat jñānam*-ta wiedza; *viddhi*-musi zostać poznana; *rājasam*-w naturze pasji.

TŁUMACZENIE

Natomiast ta wiedza, która daje jedynie wizję różnych typów żywych istot zamieszkujących różne ciała - jest wiedzą w guṇie pasji.

ZNACZENIE

Koncepcja, według której to materialne ciało jest żywą istotą i wierzenie, że wraz ze zniszczeniem ciała zniszczeniu ulega również świadomość, nazywana jest wiedzą w *guṇie* pasji. Według tej wiedzy, przyczyną różnic pomiedzy ciałami jest rozwinięcie różnych typów świadomości poprzez te ciała, i nie ma oddzielnej duszy, która przejawiałaby świadomość. Ciało samo jest duszą i nie ma duszy oddzielnej od tego ciała. Według takiej wiedzy, świadomość jest tymczasowa albo jeszcze inaczej: nie ma dusz indywidualnych, ale istnieje dusza wszech-przenikająca, która jest pełna wiedzy, a to ciało jest przejawieniem tymczasowej ignorancji. Lub też, istnieje tylko ciało i nie ma oprócz niego żadnej określonej duszy indywidualnej czy też Duszy Najwyższej. Wszystkie tego typu koncepcje uważane są za wytwory *guṇy* pasji.

TEKST 22

यत्तु कृत्स्नवदेकस्मिन्कार्ये सक्तमहैतुकम् ।
अतत्त्वार्थवदल्पं च तत्तामसमुदाहृतम् ॥२२॥

yat tu kṛtsnavad ekasmin
kārye saktam ahaitukam
atattvārthavad alpaṁ ca
tat tāmasam udāhṛtam

yat-ten, który; *tu*-ale; *kṛtsnavat*-wszystko; *ekasmin*-w jednym; *kārye*-praca; *saktam*-przywiązany; *ahaitukam*-bez powodu; *attatva-arthavat*-nierzeczywisty; *alpam ca*-i bardzo uboga; *tat*-ta; *tāmasam*-w *guṇie* ciemności; *udāhṛtam*-mówi się.

TŁUMACZENIE

A wiedza, która przywiązuje do jednego typu pracy, traktowanej jako wszystko we wszystkim, uboga w prawdę i znikoma - jest wiedzą w guṇie ignorancji.

ZNACZENIE

"Wiedza" pospolitego człowieka jest zawsze w *guṇie* ignorancji, ponieważ każda żywa istota w życiu uwarunkowanym rodzi się w *guṇie* ignorancji. Kto nie rozwija wiedzy zdając się na autorytety czy zalecenia pism świętych, ten posiada wiedzę ograniczającą się do ciała. Nie jest on zainteresowany postępowaniem odpowiednio do wskazówek pism objawionych. Dla niego Bogiem są pieniądze, a wiedza sprowadza się do zaspokajania potrzeb cielesnych. Taka wiedza nie ma żadnego związku z Prawdą Absolutną. Jest ona mniej lub bardziej wiedzą zwykłych zwierząt: wiedzą o jedzeniu, spaniu, obronie i prokreacji. Wiedza taka opisana została tutaj jako produkt *guṇy* ciemności. Innymi słowy, wiedza dotycząca duszy odrębnej od ciała jest wiedzą w *guṇie* dobroci. Wiedza produkująca wiele teorii i doktryn za pomocą zwykłej logiki i spekulacji umysłowych jest produktem *guṇy* pasji; podczas gdy wiedza dotycząca jedynie wygód cielesnych jest wiedzą w *guṇie* ignorancji.

TEKST 23

नियतं सङ्गरहितमरागद्वेषतः कृतम् ।
अफलप्रेप्सुना कर्म यत्तत्सात्त्विकमुच्यते ॥२३॥

niyatam saṅga-rahitam
arāga-dveṣataḥ kṛtam
aphala-prepsunā karma
yat tat sāttvikam ucyate

niyatam-uregulowany; *saṅga-rahitam*-bez przywiązania; *arāga-dveṣataḥ*-bez miłości lub nienawiści; *kṛtam*-wykonywana; *aphala-prepsunā*-bez owoców; *karma*-czyny; *yat*-te, które; *tat*-te; *sāttvikam*-w *guṇie* dobroci; *ucyate*-jest nazywana.

TŁUMACZENIE

Jeśli zaś o chodzi działanie, to ten czyn, który pełniony jest zgodnie z obowiązkiem, bez przywiązania, bez miłości czy nienawiści, przez tego, kto wyrzekł się owoców z niego pochodzących, nazywany jest czynem w guṇie dobroci.

ZNACZENIE

Określone obowiązki zawodowe zalecane przez pisma święte, odpowiednio do różnych porządków i podziałów społecznych, wykonywane bez przywiązania albo roszczenia sobie prawa własności do ich efektów i tym samym bez miłości czy nienawiści, i wykonywane w świadomości Kṛṣṇy, dla zadowolenia Najwyższego, a nie dla własnej satysfakcji czy zadowolenia własnych zmysłów, nazywane są działaniem w *guṇie* dobroci.

TEKST 24

यत्तु कामेप्सुना कर्म साहङ्कारेण वा पुनः ।
क्रियते बहुलायासं तद्राजसमुदाहृतम् ॥२४॥

yat tu kāmepsunā karma
sāhaṅkāreṇa vā punaḥ
kriyate bahulāyāsam
tad rājasam udāhṛtam

yat-ta, która; *tu*-ale; *kāma-īpsunā*-z korzystnym rezultatem; *karma*-praca; *sāhaṅkāreṇa*-z ego; *vā*-albo; *punaḥ*-ponownie; *kriyate*-wykonywana; *bahula-āyāsam*-z wielkiem nakładem pracy; *tat*-ta; *rājasam*-w *guṇie* pasji; *udāhṛtam*-jest nazywana.

TŁUMACZENIE

Ten czyn natomiast, który spełniany jest z wielkiem nakładem pracy, przez tego, kto dąży do zaspokojenia swoich pragnień, i który wyrasta z fałszywego ego, nazywany jest działaniem w guṇie pasji.

TEKST 25

अनुबन्धं क्षयं हिंसामनपेक्ष्य च पौरुषम् ।
मोहादारभ्यते कर्म यत्तत्तामसमुच्यते ॥२५॥

anubandhaṁ kṣayaṁ hiṁsām
anapekṣya ca pauruṣam
mohād ārabhyate karma
yat tat tāmasam ucyate

anubandham-przyszła niewola; *kṣayam*-rozproszona;- *hiṁsām*-gwałt; *anapekṣya*-bez brania pod uwagę skutków; *ca*-również; *pauruṣam*-niepokojąca dla innych; *mohāt*-przez złudzenie; *ārabhyate*-rozpoczęta; *karma*-praca; *yat*-ta; *tat*-która; *tāmasam*-w *guṇie* ignorancji; *ucyate*-jest nazywana.

TŁUMACZENIE

Ten zaś czyn, który spełniany jest w niewiedzy i złudzeniu, bez brania pod uwagę przyszłych konsekwencji i niewoli, której jest przyczyną, który przynosi tylko szkodę i jest niepraktyczny - jest działaniem w guṇie ignorancji.

ZNACZENIE

Z czynów swoich trzeba się rozliczać przed państwem albo przed pośrednikami Najwyższego Pana, nazywanymi Yamadūtami (Yamadūtas). Nieodpowiedzialne działanie powoduje zawsze różnego rodzaju zakłócenia, ponieważ niszczy ono zasady pism świętych. Często oparte jest ono na przemocy i jest niepokojące dla innych żywych istot. Takie nieodpowiedzialne czyny przeprowadzane są w świetle własnego doświadczenia. To nazywane jest złudzeniem. A wszelkie takie złudne działanie jest produktem *guṇy* ignorancji.

TEKST 26

मुक्तसङ्गोऽनहंवादी धृत्युत्साहसमन्वितः ।
सिद्ध्यसिद्ध्योर्निर्विकारः कर्ता सात्त्विक उच्यते ॥२६॥

mukta-saṅgo'nahaṁvādī
dhṛty-utsāha-samanvitaḥ
siddhy-asiddhyor nirvikāraḥ
kartā sāttvika ucyate

mukta-saṅgaḥ-wolny od wszelkich związków materialnych; *anahaṁvādī*-bez fałszywego ego; *dhṛti-utsāha*-z wielkim entuzjazmem; *samanvitaḥ* -o takich kwalifikacjach; *siddhi*-doskonałość; *asiddhyoḥ*-niepowodzenie; *nirvikāraḥ*-bez zmiany; *karta*-działający; *sāttvikaḥ*-w *guṇie* dobroci; *ucyate* -jest nazywany.

TŁUMACZENIE

Kto w działaniu swym wolny jest od materialnych przywiązań i fałszywego ego, kto jest entuzjastyczny i rozsądny, obojętny tak wobec sukcesu, jak i niepowodzenia - ten działa w guṇie dobroci.

ZNACZENIE

Osoba świadoma Kṛṣṇy jest zawsze transcendentalna do *guṇ* natury materialnej. Nie liczy ona na rezultaty pracy powierzonej sobie, gdyż jest ponad fałszywe ego i dumę. Jednak jest zawsze entuzjastyczna aż do zakończenia tej pracy. Nie przejmuje się trudami, których się podjęła i jest zawsze pełna zapału. Nie dba o sukces czy niepowodzenie; jest jednakowa zarówno wobec szczęścia, jak i nieszczęścia. Taka osoba usytuowana jest w *guṇie* dobroci.

TEKST 27

रागी कर्मफलप्रेप्सुर्लुब्धो हिंसात्मकोऽशुचिः ।
हर्षशोकान्वितः कर्ता राजसः परिकीर्तितः ॥२७॥

rāgī karma-phala-prepsur
lubdho hiṁsātmako'śuciḥ
harṣa-śokānvitaḥ kartā
rājasaḥ parikīrtitaḥ

rāgī-bardzo przywiązany; *karma-phala*-do owoców pracy; *prepsuḥ*-pragnąc; *lubdhaḥ*-chciwy; *hiṁsā-ātmakaḥ*-zawsze zazdrosny; *aśuciḥ*-

nieczysty; *harṣa-śoka-anvitaḥ*-skomplikowany, z radością i ze smutkiem; *kartā*-osoba w ten sposób działająca; *rājasaḥ*-w *guṇie* pasji; *parikīrtitaḥ*-jest nazywany.

TŁUMACZENIE

Lecz kto przywiązany jest do owoców swej pracy i dla siebie zatrzymać je pragnie, kto chciwy jest, zazdrosny i nieczysty, ulegając szczęściu i nieszczęściu, ten działa w guṇie pasji.

ZNACZENIE

Zbyt duże przywiązanie do pewnego typu pracy czy do jej rezultatów, wynika ze zbytniego przywiązania do materializmu, ogniska domowego, domu, żony, dzieci. Osoba o takim przywiązaniu nie jest zainteresowana postępem w życiu duchowym. Pragnie ona jedynie uczynić ten świat tak materialnie wygodnym, jak to tylko możliwe. Jest ona na ogół bardzo chciwa i myśli, że wszystko co osiągnęła jest trwałe i nigdy tego nie utraci. Z reguły jest też bardzo zazdrosna i gotowa uczynić wszystko dla zadowolenia własnych zmysłów. Dlatego jest ona nieczysta i nie dba o to, czy jej dochody są uczciwe, czy nie. Jest bardzo szczęśliwa, kiedy odnosi sukces w swoim działaniu i bardzo przygnębiona, jeśli to działanie nie zakończy się sukcesem. Taka osoba jest w *guṇie* pasji.

TEKST 28

अयुक्तः प्राकृतः स्तब्धः शठो नैष्कृतिकोऽलसः ।
विषादी दीर्घसूत्री च कर्ता तामस उच्यते ॥२८॥

ayuktaḥ prākṛtaḥ stabdhaḥ
śaṭho naiṣkṛtiko'lasaḥ
viṣādī dīrgha-sūtrī ca
kartā tāmasa ucyate

ayuktaḥ-bez brania pod uwagę zaleceń pism świętych; *prākṛtaḥ*-materialistyczna; *stabdhaḥ*-zawzięta; *śaṭhaḥ*-zakłamana; *naiṣkṛtikaḥ*-biegła w oszukiwaniu innych; *alasaḥ*-leniwa; *viṣādī*-posępna; *dīrgha-sūtrī*-ociągająca się; *ca*-również; *kārta*-działający; *tāmasaḥ*-w *guṇie* ignorancji; *ucyate* -jest nazywany.

TŁUMACZENIE

A kto zawsze angażuje się w pracę niezgodną z zaleceniami pism świętych, kto materialistą będąc zawzięty jest, zakłamany i obraźliwy w stosunku do innych, kto jest leniwy, ociągający się i zawsze posępny, ten działa w guṇie ignorancji.

ZNACZENIE

Pisma święte informują, jakiego rodzaju prace należy wykonywać, a jakich nie należy podejmować. Ci, którzy nie dbają o instrukcje pism, angażują się w prace zakazane i takie osoby są na ogół materialistami. Działają oni odpowiednio do *guṇ* natury, a nie do zaleceń pism świętych. Z reguły osoby takie nie są zbyt uprzejme i przeważnie są bardzo przebiegłe, będąc też ekspertami w obrażaniu innych. Są one bardzo leniwe i jeśli nawet mają jakiś obowiązek do spełnienia, to nie wykonują go właściwie i odkładają go na później. Dlatego zdają się być posępnymi. Ociągają się w swojej pracy; wszystko co może zostać zrobione w ciągu godziny, ciągną całymi latami. Takie osoby usytuowane są w *guṇie* ignorancji.

TEKST 29

बुद्धेर्भेदं धृतेश्चैव गुणतस्त्रिविधं शृणु ।
प्रोच्यमानमशेषेण पृथक्त्वेन धनंजय ॥२९॥

buddher bhedaṁ dhṛteś caiva
guṇatas tri-vidhaṁ śṛṇu
procyamānam aśeṣeṇa
pṛthaktvena dhanañjaya

buddheḥ-inteligencji; *bhedam*-różnice; *dhṛteḥ*-wytrwałości; *ca*-również; *eva*-na pewno; *guṇataḥ*-przez siły natury materialnej; *tri-vidham*-trzy rodzaje; *śṛṇu*-posłuchaj; *procyamānam*-opisane przeze Mnie; *aśeṣeṇa*-dokładnie; *pṛthaktvena*-różnie; *dhanañjaya*-O zdobywco bogactw.

TŁUMACZENIE

A teraz, O zdobywco bogactw, posłuchaj, proszę, a powiem ci dokładnie o trzech rodzajach rozumienia i determinacji, odpowiadających trzem guṇom natury materialnej.

ZNACZENIE

Teraz, po objaśnieniu wiedzy, przedmiotu wiedzy i znawcy, w trzech różnych kategoriach (odpowiednio do *guṇ* natury), Pan w ten sam sposób tłumaczy inteligencję i determinację działającego.

TEKST 30

प्रवृत्तिं च निवृत्तिं च कार्याकार्ये भयाभये ।
बन्धं मोक्षं च या वेत्ति बुद्धिः सा पार्थ सात्त्विकी ॥३०॥

pravṛttiṁ ca nivṛttiṁ ca
kāryākārye bhayābhaye
bandhaṁ mokṣaṁ ca yā vetti
buddhiḥ sā pārtha sāttvikī

pravṛttim-zasługując; *ca*-również; *nivṛttim*-nie zasługując; *kārya*-praca; *akārye*-skutek; *bhaya*-bojaźliwy; *abhaye*-wolny od strachu; *bandham*-zobowiązanie; *mokṣam ca*-i wyzwolenie; *yā*-ten, który; *vetti*-wie; *buddhiḥ*-zrozumienie; *sa*-to; *pārtha*-O synu Pṛthy; *sāttvikī*-w *guṇie* dobroci.

TŁUMACZENIE

O synu Pṛthy, to rozumienie, dzięki któremu wie się, co należy, a czego nie należy czynić; czego należy, a czego nie należy się obawiać; co jest przyczyną niewoli, a co do wyzwolenia prowadzi - takie rozumienie właściwe jest guṇie dobroci.

ZNACZENIE

Czynności, które wykonywane są zgodnie z zaleceniami pism świętych, nazywane są *pravṛtti*, czyli czynami, które należy spełniać. Te natomiast czyny, które nie są polecane przez pisma, powinny zostać zarzucone. Kto nie zna wskazówek pism świętych, ten uwikłuje się w działanie i skutki tego działania. Rozumowanie, które za pomocą inteligencji pozwala rozróżniać te rzeczy, jest rozumowaniem w *guṇie* dobroci.

TEKST 31

यया धर्ममधर्मं च कार्यं चाकार्यमेव च ।
अयथावत्प्रजानाति बुद्धिः सा पार्थ राजसी ॥ ३१ ॥

yayā dharmam adharmaṁ ca
kāryaṁ cākāryam eva ca
ayathāvat prajānāti
buddhiḥ sā pārtha rājasī

yayā-przez którego; *dharmam*-zasady religii; *adharmam ca*-i niereligijność; *kāryam*-praca; *ca*-również; *akāryam*-czego nie należy robić; *eva*-na pewno; *ca*-również; *ayathāvat*-niedoskonale; *prajānāti*-wie; *buddhiḥ*-inteligencja; *sā*-to; *pārtha*-O synu Pṛthy; *rājasī*-w *guṇie* pasji.

TŁUMACZENIE

Natomiast to rozumienie, które nie jest w stanie odróżnić religijnego sposobu życia od bezbożnego; czynów, które spełniane być powinny od tych, które są niewskazane, to niedoskonałe rozumienie, O synu Pṛthy, właściwe jest guṇie pasji.

ZNACZENIE

Inteligencja w *guṇie* pasji zawsze działa na opak. Przyjmuje za religię to, co nie jest właściwie religią, a odrzuca religię prawdziwą. Wszystkie poglądy i czynności są nierozważne. Człowiek o inteligencji w *guṇie* pasji uważa wielką duszę za człowieka pospolitego, a człowieka pospolitego za wielką duszę. Prawdę uważa za nieprawdę, a nieprawdę przyjmuje za prawdę. W swoim działaniu wybiera zawsze niewłaściwą drogę, dlatego inteligencja jego jest w *guṇie* pasji.

TEKST 32

अधर्मं धर्ममिति या मन्यते तमसावृता ।
सर्वार्थान्विपरीतांश्च बुद्धिः सा पार्थ तामसी ॥ ३२ ॥

adharmaṁ dharmam iti yā
manyate tamasāvṛtā
sarvārthān viparītāṁś ca
buddhiḥ sā pārtha tāmasī

adharmam-bezbożność; *dharmam*-religia; *iti*-w ten sposób; *yā*-który; *manyate*-myśli; *tamasā*-przez złudzenie; *āvṛtā*-przykryty; *sarva-arthān*-wszystkie rzeczy; *viparītān*-zły kierunek; *ca*-również; *buddhiḥ*-inteligencja; *sa*-to; *pārtha*-O synu Pṛthy; *tāmasī*-w *guṇie* ignorancji .

TŁUMACZENIE

To zaś rozumienie, które bezbożność za religię przyjmuje, a religię za bezbożność, które - będąc pod wpływem złudzenia i ciemności - zawsze w złym kierunku zmierza, takie rozumienie jest, O Pārtho, w guṇie ignorancji.

TEKST 33

धृत्या यया धारयते मनःप्राणेन्द्रियक्रियाः ।
योगेनाव्यभिचारिण्या धृतिः सा पार्थ सात्त्विकी ॥३३॥

dhṛtyā yayā dhārayate
manaḥ prāṇendriya-kriyāḥ
yogenāvyabhicāriṇyā
dhṛtiḥ sā pārtha sāttvikī

dhṛtyā-determinacja; *yayā*-przez którą; *dhārayate*-jest utrzymywana; *manaḥ*-umysł; *prāṇa*-życie; *indriya*-zmysły; *kriyāḥ*-czynności; *yogena*-przez praktykę *yogi*; *avyabhicāriṇyā*-bez przerwy; *dhṛtiḥ*-takie zdecydowanie; *sā*-to; *pārtha*-O synu Pṛthy; *sāttvikī*-w *guṇie* dobroci.

TŁUMACZENIE

O synu Pṛthy, to niezłomne postanowienie, które podtrzymywane jest przez praktykę yogi i w ten sposób kontroluje umysł, życie i czynności zmysłów, jest postanowieniem w naturze dobroci.

ZNACZENIE

Yoga jest środkiem do zrozumienia Duszy Najwyższej. Kto z niezmienną determinacją skupia się na Duszy Najwyższej, koncentrując swój umysł, życie i czynności zmysłowe na Najwyższym, ten angażuje się w świadomość Kṛṣṇy. Ten rodzaj determinacji jest w *guṇie* dobroci. Ważne tutaj jest słowo *avyabhicāriṇya*, gdyż odnosi się ono do osób, które zaangażowane są w świadomość Kṛṣṇy i które nigdy nie schodzą z tej ścieżki, jako że wszelkie inne działania przestały je już interesować.

TEKST 34

यया तु धर्मकामार्थान्धृत्या धारयतेऽर्जुन ।
प्रसङ्गेन फलाकाङ्क्षी धृतिः सा पार्थ राजसी ॥३४॥

yayā tu dharma-kāmārthān
dhṛtyā dhārayate'rjuna
prasaṅgena phalākāṅkṣī
dhṛtiḥ sā pārtha rājasī

yayā-przez które; *tu*-ale; *dharma-kāma-arthān*-dla religijności i rozwoju ekonomicznego; *dhṛtyā*-przez determinację; *dhārayate*-w takich warunkach; *arjuna*-O Arjuno; *prasaṅgena*-dlatego; *phala-ākāṅkṣī*-pragnąc efektów; *dhṛtiḥ*-determinacja; *sā*-ta; *pārtha*-O synu Pṛthy; *rājasī*-w *guṇie* pasji.

TŁUMACZENIE

A ta determinacja, poprzez którą nie odstępuje się od praktykowania religii dla materialnych korzyści, od rozwoju ekonomicznego i zadowalania zmysłów, jest, O Arjuno, w naturze pasji.

ZNACZENIE

Każda osoba, która zawsze liczy na korzyści materialne płynące z praktykowania religii czy działalności ekonomicznej, której jedynym pragnieniem jest zadowalanie zmysłów i której umysł i zmysły są tym tak pochłonięte, że całe życie temu poświęca, taka osoba jest w *guṇie* pasji.

TEKST 35

यया स्वप्नं भयं शोकं विषादं मदमेव च ।
न विमुञ्चति दुर्मेधा धृतिः सा पार्थ तामसी ॥३५॥

yayā svapnaṁ bhayaṁ śokaṁ
viṣādaṁ madam eva ca
na vimuñcati durmedhā
dhṛtiḥ sā pārtha tāmasī

yayā-przez którą; *svapnam*-sen; *bhayam*-bojaźń; *śokam*-rozpacz; *viṣādam*-posępność; *madam*-złudzenie; *eva*-na pewno; *ca*-również; *na*-nigdy; *vimuñcati*-jest wyzwolony; *durmedhāḥ*-nieinteligentny; *dhṛtiḥ*-determinacja; *sā*-ta; *pārtha*-O synu Pṛthy; *tāmasī*-w *guṇie* ignorancji.

TŁUMACZENIE

Ta zaś nieinteligentna determinacja, która nie wychodzi poza marzenie senne, bojaźń, rozpacz, przygnębienie i złudzenie, jest determinacją w guṇie ciemności.

ZNACZENIE

Nie należy z tego wyciągnąć wniosku, że osoba w *guṇie* dobroci nie miewa snów. Tutaj sen oznacza nadmiar snu. Marzenia senne są zawsze obecne: sen jest zjawiskiem naturalnym zarówno w *guṇie* dobroci, jak i pasji czy ignorancji. Ale ci, którzy nie potrafią zrezygnować z nadmiaru snu, którzy nie mogą wyzbyć się dumy pochodzącej z posiadania przedmiotów materialnych i którzy zawsze śnią o panowaniu nad naturą materialną, których umysł i zmysły są całe życie tym pochłonięte, takie osoby są w *guṇie* ignorancji.

TEKST 36-37

सुखं त्विदानीं त्रिविधं शृणु मे भरतर्षभ ।
अभ्यासाद्रमते यत्र दुःखान्तं च निगच्छति ॥३६॥
यत्तदग्रे विषमिव परिणामेऽमृतोपमम् ।
तत्सुखं सात्त्विकं प्रोक्तमात्मबुद्धिप्रसादजम् ॥३७॥

sukhaṁ tv idānīṁ tri-vidhaṁ
śṛṇu me bharatarṣabha
abhyāsād ramate yatra
duḥkhāntaṁ ca nigacchati

yat tad agre viṣam iva
pariṇāme'mṛtopamam
tat sukhaṁ sāttvikaṁ proktam
ātma-buddhi-prasāda-jam

sukham-szczęście; *tu*-ale; *idānīm*-teraz; *tri-vidham*-trzy rodzaje; *śṛṇu*-słuchaj; *me*-ode Mnie; *bharatarṣabha*-O najlepszy spośród Bhāratów;

abhyāsāt-przez praktykę; *ramate*-podmiot radości; *yatra*-gdzie; *duḥkha*-nieszczęście; *antam*-koniec; *ca*-również; *nigacchati*-osiąga; *yat*-to, które; *tat*-to; *agre*-na początku; *viṣam iva*-jak trucizna; *pariṇāme*-na końcu; *amṛta*-nektar; *upamam*-w porównaniu do; *tat*-to; *sukham*-szczęście; *sāttvikam*-w *guṇie* dobroci; *proktam*-jest powiedziane; *ātma*-dusza; *buddhi*-inteligencja; *prasāda-jam*-zadowalający.

TŁUMACZENIE

O najlepszy spośród Bhāratów, teraz posłuchaj, proszę, o trzech rodzajach szczęścia, którymi cieszy się uwarunkowana dusza, a poprzez które może ona czasami położyć kres wszelkim nieszczęściom. To, które na początku może być jak trucizna, ale pod koniec smakuje jak nektar i które do samo-realizacji budzi, nazywane jest szczęściem w guṇie dobroci.

ZNACZENIE

Uwarunkowana dusza ciągle usiłuje znaleźć szczęście w życiu materialnym. W ten sposób żuje ona przeżute. Ale czasami, w czasie przeżuwania takich radości materialnych, dzięki obcowaniu z wielką duszą, zostaje ona uwolniona z niewoli materialnej. Innymi słowy, uwarunkowana dusza zawsze jest zaangażowana w jakiś rodzaj zadowalania zmysłów, ale kiedy, dzięki obcowaniu z odpowiednimi osobami, zrozumie, że jest to jedynie ciągłe powtarzanie tej samej rzeczy, kiedy rozbudzona zostanie jej prawdziwa świadomość Kṛṣṇy, zostaje czasami wyzwolona od takiego powtarzającego się (tak zwanego) szczęścia.

W dążeniu do samo-realizacji należy przestrzegać wielu zasad mających na celu kontrolowanie umysłu i zmysłów i skoncentrowanie umysłu na Duszy Najwyższej. Wszystkie te procesy są bardzo trudne, gorzkie jak trucizna, ale jeżeli ktoś odnosi sukces w przestrzeganiu tych zasad i osiąga pozycję transcendentalną, wtedy zaczyna rozkoszować się nektarem prawdziwego życia.

TEKST 38

विषयेन्द्रियसंयोगाद्यत्तदग्रेऽमृतोपमम् ।
परिणामे विषमिव तत्सुखं राजसं स्मृतम् ॥३८॥

viṣayendriya-saṁyogād
yat tad agre'mṛtopamam

pariṇāme viṣam iva
tat sukhaṁ rājasaṁ smṛtam

viṣaya-przedmiot zmysłów; *indriya*-zmysły; *saṁyogāt*-kombinacja; *yat*-to; *tat*-które; *agre*-na początku; *amṛta-upamam*-tak jak nektar; *pariṇāme*-na końcu; *viṣam iva*-jak trucizna; *tat*-to; *sukham*-szczęście; *rājasam*-w *guṇie* pasji; *smṛtam*-jest uważane.

TŁUMACZENIE

Natomiast to szczęście, które czerpane jest z kontaktu zmysłów z przedmiotami zmysłów i które zdaje się być na początku nektarem, lecz trucizną jest na końcu, jest szczęściem w guṇie pasji.

ZNACZENIE

Młody mężczyzna spotyka młodą kobietę i zmysły nakłaniają go do patrzenia na nią, dotykania jej i w końcu do zbliżenia seksualnego. Na początku może to być dla zmysłów bardzo przyjemne, ale w końcu albo po pewnym czasie, staje się trucizną. Odchodzą od siebie albo następuje rozwód, czemu towarzyszy rozpacz, smutek, etc. Takie szczęście jest zawsze w *guṇie* pasji. Szczęście czerpane z połączenia zmysłów z przedmiotami zmysłów jest zawsze przyczyną niedoli i dlatego należy unikać go za wszelką cenę.

TEKST 39

यदग्रे चानुबन्धे च सुखं मोहनमात्मनः ।
निद्रालस्यप्रमादोत्थं तत्तामसमुदाहृतम् ॥३९॥

yad agre cānubandhe ca
sukhaṁ mohanam ātmanaḥ
nidrālasya-pramādotthaṁ
tat tāmasam udāhṛtam

yat-to, które; *agre*-na początku; *ca*-również; *anubandhe*-związując; *ca*-również; *sukham*-szczęście; *mohanam*-złudzenie; *ātmanaḥ*-duszy; *nidrā*-spanie; *ālasya*-lenistwo; *pramāda*-złudzenie; *uttham*-zrodzone z; *tat*-to; *tāmasam*-w *guṇie* ignorancji; *udāhṛtam*-jest nazywane.

TŁUMACZENIE

A to szczęście, które jest na samo-realizację ślepe, które jest złudzeniem od początku do końca i które powstaje ze snu, lenistwa i złudzenia - jest szczęściem w guṇie ignorancji.

ZNACZENIE

Ten, kto znajduje przyjemność w spaniu, jak również ten, kto nie ma pojęcia o tym, co wypada a co nie wypada, jest z pewnością w *guṇie* ignorancji. Dla osoby w *guṇie* ignorancji wszystko jest złudzeniem. Nie ma tu szczęścia ani na początku, ani na końcu. Osoba w *guṇie* pasji może odczuwać na początku pewien rodzaj krótkotrwałego szczęścia, które w końcu kończy się nieszczęściem, ale dla osoby w *guṇie* ignorancji istnieje tylko nieszczęście, od początku do końca.

TEKST 40

न तदस्ति पृथिव्यां वा दिवि देवेषु वा पुनः ।
सत्त्वं प्रकृतिजैर्मुक्तं यदेभिः स्यात्त्रिभिर्गुणैः ॥४०॥

na tad asti pṛthivyāṁ vā
divi deveṣu vā punaḥ
sattvaṁ prakṛti-jair muktaṁ
yad ebhiḥ syāt tribhir guṇaiḥ

na-nie; *tat*-to; *asti*-jest; *pṛthivyām*-we wszechświecie; *vā*-albo; *divi*-na wyższych systemach planetarnych; *deveṣu*-pomiędzy półbogami; *vā*-albo; *punaḥ*-ponownie; *sattvam*-egzystencja; *prakṛti-jaiḥ*-pod wpływem natury materialnej; *muktam*-wyzwolony; *yat*-ten; *ebhiḥ*-przez to; *syāt*-tak staje się; *tribhiḥ*-przez trzy; *gunaiḥ*-siły natury materialnej.

TŁUMACZENIE

Nie ma żadnej istoty ani tutaj, ani w wyższych systemach planetarnych pośród półbogów, która wolna byłaby od trzech guṇ natury materialnej.

ZNACZENIE

Pan podsumowuje tutaj całkowite oddziaływanie trzech sił natury materialnej na cały wszechświat.

TEKST 41

ब्राह्मणक्षत्रियविशां शूद्राणां च परंतप ।
कर्माणि प्रविभक्तानि स्वभावप्रभवैर्गुणैः ॥४१॥

brāhmaṇa-kṣatriya-viśām
śūdrāṇāṁ ca parantapa
karmāṇi pravibhaktāni
svabhāva-prabhavair guṇaiḥ

brāhmaṇa-bramini; *kṣatriya-kṣatriyowie*; *viśām-vaiśyowie*; *śūdrāṇām -śūdrowie*; *ca*-i; *parantapa*-O pogromco wroga; *karmāṇi*-czynności; *pravibhaktāni*-dzielą się; *svabhāva*-własna natura; *prabhavaiḥ*-zrodzona z; *guṇaiḥ*-przez siły natury materialnej.

TŁUMACZENIE

Klasy braminów, kṣatriyów, vaiśyów i śūdrów, O pogromco wroga, rozróżniane są według cech pracy, odpowiadających tym siłom natury materialnej.

TEKST 42

शमो दमस्तपः शौचं क्षान्तिरार्जवमेव च ।
ज्ञानं विज्ञानमास्तिक्यं ब्रह्मकर्म स्वभावजम् ॥४२॥

śamo damas tapaḥ śaucaṁ
kṣāntir ārjavam eva ca
jñānaṁ vijñānam āstikyaṁ
brahma-karma svabhāva-jam

śamaḥ-spokój; *damaḥ*-samo-kontrola; *tapaḥ*-prostota; *śaucam*-czystość; *kṣāntiḥ*-tolerancja; *ārjavam*-uczciwość; *eva*-na pewno; *ca*-i; *jñānam* -mądrość; *vijñānam*-wiedza; *āstikyam*-religijność; *brahma-braminów*; *karma*-obowiązek; *svabhāva-jam*-zrodzony z własnej natury.

TŁUMACZENIE

Spokój, samo-kontrola, prostota, czystość, tolerancja, uczciwość, mądrość, wiedza i religijność - to cechy, według których postępują bramini.

TEKST 43

शौर्यं तेजो धृतिर्दाक्ष्यं युद्धे चाप्यपलायनम् ।
दानमीश्वरभावश्च क्षात्रं कर्म स्वभावजम् ॥४३॥

śauryaṁ tejo dhṛtir dākṣyaṁ
yuddhe cāpy apalāyanam
dānam īśvara-bhāvaś ca
kṣātraṁ karma svabhāva-jam

śauryam-bohaterstwo; *tejaḥ*-siła; *dhṛtiḥ*-determinacja; *dākṣyam*-zaradność; *yuddhe*-w walce; *ca*-i; *api*-również; *apalāyanam*-nie unikający; *dānam*-hojność; *īśvara*-przewodnictwo; *bhavāḥ*-natura; *ca*-i; *kṣātram*-*kṣatriya*; *karma*-obowiązek; *svabhāva-jam*-zrodzony z własnej natury.

TŁUMACZENIE

Bohaterstwo, siła, determinacja, zaradność, odwaga w walce, hojność i umiejętność przewodzenia cechują postępowanie kṣatriyów.

TEKST 44

कृषिगोरक्ष्यवाणिज्यं वैश्यकर्म स्वभावजम् ।
परिचर्यात्मकं कर्म शूद्रस्यापि स्वभावजम् ॥४४॥

kṛṣi-gorakṣya-vāṇijyaṁ
vaiśya-karma svabhāva-jam
paricaryātmakaṁ karma
śūdrasyāpi svabhāva-jam

kṛṣi-orka; *go*-krowy; *rakṣya*-ochrona; *vāṇijyam*-handel i rzemiosło; *vaiśya-vaiśya*; *karma*-obowiązek; *svabhāva-jam*-zrodzony z własnej natury; *paricaryā*-służba; *ātmakam*-natura; *karma*-obowiązek; *śūdrasya*-*śūdrów*; *api*-również; *svabhāva-jam*-zrodzony z własnej natury.

TŁUMACZENIE

Rolnictwo, ochrona krów oraz handel i rzemiosło są zajęciami vaiśyów. Zaś obowiązkiem śūdrów jest praca i służba dla innych.

TEKST 45

स्वे स्वे कर्मण्यभिरतः संसिद्धिं लभते नरः ।
स्वकर्मनिरतः सिद्धिं यथा विन्दति तच्छृणु ॥४५॥

sve sve karmaṇy abhirataḥ
saṁsiddhiṁ labhate naraḥ
svakarma-nirataḥ siddhiṁ
yathā vindati tac chṛṇu

sve-własny; *sve*-własny; *karmaṇi*-w pracy; *abhirataḥ*-przestrzegając; *saṁsiddhim*-doskonałość; *labhate*-osiąga; *naraḥ*-człowiek; *svakarma*-przez swój obowiązek; *nirataḥ*-zaangażowany; *siddhim*-doskonałość; *yathā*-jak; *vindati*-osiąga; *tat*-to; *śṛṇu*-słuchaj.

TŁUMACZENIE

Przez pełnienie swego obowiązku każdy człowiek może osiągnąć doskonałość. Posłuchaj, a powiem ci, w jaki sposób stać się to może.

TEKST 46

यतः प्रवृत्तिर्भूतानां येन सर्वमिदं ततम् ।
स्वकर्मणा तमभ्यर्च्य सिद्धिं विन्दति मानवः ॥४६॥

yataḥ pravṛttir bhūtānāṁ
yena sarvam idaṁ tatam
svakarmaṇā tam abhyarcya
siddhiṁ vindati mānavaḥ

yataḥ-od którego; *pravṛttiḥ*-emanacja; *bhūtānām*-wszystkich żywych istot; *yena*-przez którego; *sarvam*-wszystkie; *idam*-to; *tatam*-przenikający; *svakarmaṇā*-w swoich obowiązkach; *tam*-Jego; *abhyarcya*-wielbiąc; *siddhim*-doskonałość; *vindati*-osiąga; *mānavaḥ*-człowiek.

TŁUMACZENIE

Przez wielbienie Pana, będącego źródłem wszystkich stworzeń i przenikającego wszystko, człowiek może - pełniąc swoje obowiązki - stać się doskonałym.

ZNACZENIE

Jak zostało to oznajmione w rozdz. piętnastym, wszystkie żywe istoty są fragmentarycznymi cząstkami Najwyższego Pana. Zatem Najwyższy Pan jest źródłem ich wszystkich. Potwierdzone jest to w *Vedānta-sūtrze: janmādy asya yataḥ*. Najwyższy Pan jest więc początkiem życia w każdej żywej istocie. I Najwyższy Pan, poprzez Swoje dwie energie - wewnętrzną i zewnętrzną - jest wszech-przenikający. Dlatego należy czcić Najwyższego Pana razem z Jego energiami. Na ogół wielbiciele ze szkoły Vaiṣṇava wielbią Najwyższego Pana wraz z Jego energią wewnętrzną. Jego energia zewnętrzna jest wypaczonym odbiciem energii wewnętrznej. Energia zewnętrzna jest tłem, ale Najwyższy Pan, poprzez ekspansję Swojej kompletnej części jako Paramātmā, usytuowany jest wszędzie. Jest On Duszą Najwyższą wszystkich półbogów, istot ludzkich, zwierząt - jest wszędzie. Należy zatem zrozumieć, że naszym obowiązkiem, jako cząstek Najwyższego Pana, jest pełnienie służby dla Najwyższego. Każdy powinien być zaangażowany w służbę oddania dla Pana, w pełnej świadomości Kṛṣṇy. To poleca ten werset.

Każdy powinien myśleć, że jest zaangażowany w określony typ zajęć przez Hṛṣīkeśę, pana zmysłów. I Najwyższa Osoba Boga, Śrī Kṛṣṇa, powinien być wielbiony przez wyniki pracy, w którą dana osoba jest zaangażowana. Jeśli ktoś zawsze myśli w ten sposób, w pełnej świadomości Kṛṣṇy, wtedy dzięki łasce Pana staje się on w pełni świadomy wszystkiego. Jest to doskonałością życia. Pan mówi w *Bhagavad-gīcie*: *teṣām ahaṁ samuddhartā*. Najwyższy Pan Sam bierze odpowiedzialność za wyzwolenie takiego wielbiciela. A to jest najwyższą doskonałością życia. Bez względu na to, jakie ktoś zajęcie pełni, jeśli służy on Najwyższemu Panu - osiągnie najwyższą doskonałość.

TEKST 47

श्रेयान्स्वधर्मो विगुणः परधर्मात्स्वनुष्ठितात् ।
स्वभावनियतं कर्म कुर्वन्नाप्नोति किल्बिषम् ॥४७॥

śreyān sva-dharmo viguṇaḥ
para-dharmāt svanuṣṭhitāt
svabhāva-niyataṁ karma
kurvan nāpnoti kilbiṣam

śreyān-lepsze; *sva-dharmaḥ*-swoje własne zajęcia; *viguṇaḥ*-niedoskonale wykonywane; *para-dharmāt*-zajęcie kogoś innego; *svanuṣṭhitāt*-doskonale

wykonane; *svabhāva-niyatam*-obowiązki zgodne z czyjąś naturą; *karma*-praca; *kurvan*-wykonując; *na*-nigdy; *āpnoti*-osiąga; *kilbiṣam*-skutki grzechów.

TŁUMACZENIE

Lepiej pełnić obowiązki własne, choćby niedoskonale, niż przejmować obowiązki innych, nawet gdyby się je miało pełnić w sposób doskonały. Kto pełni przepisane obowiązki, będące w zgodzie z jego własną naturą, ten nigdy nie podlega grzesznym reakcjom.

ZNACZENIE

Jakie są to obowiązki, mówi o tym *Bhagavad-gītā*. Jak to zostało już przedyskutowane w wersetach wcześniejszych, obowiązki *braminów, kṣatriyów, vaiśyów* i *śūdrów* odpowiadają określonym *guṇom* natury materialnej. Nie należy imitować obowiązków cudzych. Człowiek, który z natury zainteresowany jest rodzajem pracy wykonywanej przez *śūdrów*, nie powinien w sztuczny sposób uważać siebie za *bramina*, nawet jeśli urodził się w rodzinie *braminów*. Należy więc pracować zgodnie ze swoją naturą. Żadna praca nie hańbi, jeśli wykonywana jest w służbie dla Pana. Zawodowe obowiązki *braminów* są niewątpliwie w *guṇie* dobroci, ale jeśli jakaś osoba nie posiada natury w *guṇie* dobroci, to nie powinna ona przyjmować na siebie takich obowiązków. W obowiązki *kṣatriyów*, czyli administratorów, wpisane jest tak wiele nieprzyjemnych powinności. *Kṣatriya* musi często używać przemocy, aby zabić swoich wrogów, a czasami musi też uciekać się do kłamstwa, ze względów dyplomatycznych. Taka przemoc i dwulicowość towarzyszą bowiem sprawom politycznym, ale *kṣatriya* nie powinien z tego powodu porzucać swoich zawodowych obowiązków i próbować wypełniać obowiązki *bramina*.

Zawsze należy działać dla zadowolenia Najwyższego Pana. Arjuna na przykład (będąc *kṣatriyą*) zastanawiał się nad tym, czy powinien stoczyć walkę ze stroną przeciwną. Lecz jeśli walka taka jest prowadzona dla Kṛṣṇy, Najwyższej Osoby Boga, wtedy nie należy obawiać się degradacji. Również kupiec musi tak często kłamać przy załatwianiu interesów, jeśli oczywiście chce osiągnąć jakiś zysk. Gdyby tego nie robił, nie byłoby mowy o żadnej korzyści. Czasami kupiec mówi: "Mój drogi kliencie, na tobie nie staram się zarobić", ale z drugiej strony trzeba znać zasadę, że nie ma kupca bez zysku. Stąd też słowa te są oczywistym kłamstwem. Jednakowoż, znając konieczności swego zawodu, chociażby to nieuniknione uciekanie się do kłamstwa, nie powinien on porzucać z tego powodu swojego zajęcia i brać się za obowiązki

bramina. To nie jest zalecane. Jeśli ktoś swoją pracą służy Najwyższej Osobie Boga, to nie ma znaczenia czy jest on *kṣatriyą, vaiśyą* czy *śūdrą*. Nawet *bramini*, którzy spełniają różnego typu ofiary, czasami muszą zabijać zwierzęta, gdyż czasami takie ofiary są wymagane. Podobnie, jeśli *kṣatriya* wykonujący swoje własne obowiązki zabije wroga, nie popełnia żadnego grzechu. Te rzeczy zostały wyraźnie i dokładnie wytłumaczone w rozdz. trzecim. Każdy człowiek powinien pracować dla *yajña*, czyli Viṣṇu, Najwyższej Osoby Boga. Natomiast wszystko to, co robione jest dla zadowolenia własnych zmysłów - jest przyczyną niewoli. Wniosek jest więc taki, że każdy powinien zostać zaangażowany odpowiednio do *guṇy* natury materialnej, pod wpływem której się znajduje - i swoją pracą służyć jedynie najwyższej sprawie Najwyższego Pana.

TEKST 48

सहजं कर्म कौन्तेय सदोषमपि न त्यजेत् ।
सर्वारम्भा हि दोषेण धूमेनाग्निरिवावृताः ॥४८॥

saha-jaṁ karma kaunteya
sa-doṣam api na tyajet
sarvārambhā hi doṣeṇa
dhūmenāgnir ivāvṛtāḥ

saha-jam-zrodzona jednocześnie; *karma*-praca; *kaunteya*-O synu Kuntī; *sa-doṣam*-z wadami; *api*-chociaż; *na*-nigdy; *tyajet*-być porzucona; *sarva-ārambhāḥ*-wszelkie ryzyko; *hi*-jest na pewno; *doṣena*-z wadą; *dhūmena* -dymem; *agniḥ*-ogień; *iva*-jak; *āvṛtāḥ*-przykryty.

TŁUMACZENIE

Każdy wysiłek okryty jest jakimś błędem, tak jak ogień okryty jest dymem. Dlatego nikt, O synu Kuntī, nie powinien porzucać pracy, która jest pochodną jego natury, nawet jeśli praca taka pełna jest wad.

ZNACZENIE

W życiu uwarunkowanym każda praca zanieczyszczona jest *guṇami* natury materialnej. Nawet jeśli ktoś jest *braminem*, to musi spełniać ofiary, w których konieczne jest zabijanie zwierząt. Podobnie *kṣatriya*, bez względu na to jak bardzo pobożny by nie był, musi walczyć z wrogiem. Nie może tego

uniknąć. Również kupiec, jakkolwiek może być bardzo pobożny, musi niekiedy zataić swój zysk, aby utrzymać się w interesach, albo też czasami musi zajmować się interesami na czarnym rynku. Te rzeczy są konieczne; nie można ich uniknąć. Podobnie, jeśli ktoś jest *śūdrą* i na przykład służy złemu panu, to powinien on wypełniać nawet te jego polecenia, które w oczach innych mogłyby uchodzić za takie, których nie powinno się było spełniać. Należy kontynuować wypełnianie swoich obwiązków, pomimo ich wad, jako że obowiązki te są pochodnymi natur poszczególnych osób.

Podany został tutaj bardzo dobry przykład. Ogień, chociaż czysty, otoczony jest dymem. Lecz dym ten nie czyni ognia nieczystym. Pomimo tego, że jest w nim dym, ogień uważany jest za najbardziej czysty ze wszystkich elementów. Jeśli ktoś pragnie z jakichś względów zrezygnować z obowiązków *kṣatryi* i zająć się obowiązkami *bramina*, to nie jest to takie pewne, że przyjąwszy taki status nie spotka się już więcej z nieprzyjemnymi obowiązkami. Można wobec tego wyciągnąć wniosek, że w tym świecie materialnym nikt nie może być całkowicie wolnym od zanieczyszczenia naturą materialną. W związku z tym bardzo na miejscu jest przykład z ogniem i dymem. Czasami zdarza się, że musimy wyjąć z ognia kamień i zwykle wtedy dym gryzie nas w oczy, i drażni nozdrza, lecz musimy znieść te nieprzyjemności, aby móc w pełni skorzystać z dobrodziejstwa ognia. Podobnie, nie powinno się porzucać swoich naturalnych zajęć tylko dlatego, że są w nich pewne wady. Raczej należy być zdecydowanym, aby przez wykonywanie swojego określonego zajęcia w świadomości Kṛṣṇy służyć Najwyższej Osobie Boga. To jest istotą doskonałości. Kiedy określony typ zajęcia wykonywany jest dla zadowolenia Najwyższego Pana, wówczas wszystkie wady tego zajęcia zostają oczyszczone. Kiedy oczyszczone zostaną rezultaty pracy, poprzez połączenie ich ze służbą oddania, wtedy osiąga się doskonałość w dostrzeganiu duszy wewnątrz - a to jest samo-realizacją.

TEKST 49

असक्तबुद्धिः सर्वत्र जितात्मा विगतस्पृहः ।
नैष्कर्म्यसिद्धिं परमां संन्यासेनाधिगच्छति ॥४९॥

asakta-buddhiḥ sarvatra
jitātmā vigata-spṛhaḥ
naiṣkarmya-siddhiṁ paramāṁ
sannyāsenādhigacchati

asakta-buddhiḥ-inteligencja wolna od przywiązań; *sarvatra*-wszędzie; *jita-ātmā*-kontrola umysłu; *vigata-spṛhaḥ*-bez pragnień materialnych; *naiṣkarmya-siddhim*-doskonałość obojętności; *paramām*-najwyższy; *sannyāsena*-przez wyrzeczony porządek życia; *adhigacchati*-osiąga.

TŁUMACZENIE

Rezultaty wyrzeczenia osiągnąć można jedynie przez samo-kontrolę, przez nieprzywiązywanie się do rzeczy materialnych i odrzucenie zmysłowych radości. I jest to najwyższy stan doskonałego wyrzeczenia.

ZNACZENIE

Prawdziwe wyrzeczenie oznacza, że należy zawsze myśleć o sobie jako o cząstce Najwyższego Pana. Wtedy będziemy wiedzieli, że nie mamy prawa do korzystania z rezultatów naszej pracy. Skoro jesteśmy cząstkami Najwyższego Pana, rezultatami naszej pracy powinien cieszyć się Najwyższy Pan. Na tym polega prawdziwa świadomość Kṛṣṇy. Osoba działająca w świadomości Kṛṣṇy jest prawdziwym *sannyāsīnem*, osobą w wyrzeczonym porządku życia. Dzięki takiej mentalności może ona osiągnąć najwyższe zadowolenie, jako że naprawdę pracuje dla Najwyższego. W ten sposób nie jest przywiązana do niczego, co materialne. Poza transcendentalnym szczęściem czerpanym ze służby dla Pana, nie zwykła ona brać udziału w żadnej przyjemności. *Sannyāsīn* ma uwolnić się od skutków swoich przeszłych czynów, ale osoba w świadomości Kṛṣṇy automatycznie osiąga tą doskonałość, nawet bez przyjmowania tak zwanego wyrzeczonego porządku życia. Taki stan umysłu nazywany jest *yogārūḍha*, czyli doskonałym stanem *yogi*. Potwierdza to rozdz. trzeci: *yas tv ātma-ratir eva syāt*. Kto zadowolony jest w sobie, ten nie obawia się żadnych skutków, które mogą mu przynieść jego czynności.

TEKST 50

सिद्धिं प्राप्तो यथा ब्रह्म तथाप्नोति निबोध मे ।
समासेनैव कौन्तेय निष्ठा ज्ञानस्य या परा ॥५०॥

siddhiṁ prāpto yathā brahma
tathāpnoti nibodha me
samāsenaiva kaunteya
niṣṭhā jñānasya yā parā

siddhim-doskonałość; *prāptaḥ*-osiągając; *yathā*-jak; *brahma*-Najwyższy; *tathā*-jak; *āpnoti*-osiąga; *nibodha*-spróbuj zrozumieć; *me*-ode Mnie; *samāsena*-w skrócie; *eva*-na pewno; *kaunteya*-O synu Kutnī; *niṣṭhā*-stan; *jñānasya*-wiedzy; *yā*-który; *parā*-transcendentalny.

TŁUMACZENIE

O synu Kuntī, powiem ci teraz w skrócie, jak ten stan najwyższej doskonałości - stan Brahmana - osiągnąć można, działając w sposób, który teraz streszczę.

ZNACZENIE

Pan opisuje teraz Arjunie, jak osiągnąć ten stan najwyższej doskonałości poprzez zaangażowanie się w swoje obowiązki i wypełnianie ich jedynie dla Najwyższej Osoby Boga. Najwyższy stan Brahmana można osiągnąć jedynie przez wyrzeczenie się rezultatów swojej pracy dla zadowolenia Najwyższego Pana. Jest to proces samo-realizacji. Prawdziwa doskonałość wiedzy polega na osiągnięciu świadomości Kṛṣṇy i to opisują wersety następne.

TEKST 51-53

बुद्ध्या विशुद्धया युक्तो धृत्यात्मानं नियम्य च।
शब्दादीन्विषयांस्त्यक्त्वा रागद्वेषौ व्युदस्य च ॥५१॥
विविक्तसेवी लघ्वाशी यतवाक्कायमानसः।
ध्यानयोगपरो नित्यं वैराग्यं समुपाश्रितः ॥५२॥
अहङ्कारं बलं दर्पं कामं क्रोधं परिग्रहम्।
विमुच्य निर्ममः शान्तो ब्रह्मभूयाय कल्पते ॥५३॥

buddhyā viśuddhayā yukto
dhṛtyātmānaṁ niyamya ca
śabdādīn viṣayāṁs tyaktvā
rāga-dveṣau vyudasya ca

vivikta-sevī laghv-āśī
yata-vāk-kāya-mānasaḥ
dhyāna-yoga-paro nityaṁ
vairāgyaṁ samupāśritaḥ

ahaṅkāraṁ balaṁ darpaṁ
kāmaṁ krodhaṁ parigraham
vimucya nirmamaḥ śānto
brahma-bhūyāya kalpate

buddhyā-przez inteligencję; *viśuddhayā*-całkowicie oczyszczony; *yuktaḥ* -takie zajęcie; *dhṛtyā*-determinacja; *ātmānam*-dusza; *niyamya*-uregulowana; *ca*-również; *śabdādīn*-przedmioty zmysłów, takie jak dźwięk, etc.; *viṣayān*-przedmioty zmysłów; *tyaktvā*-wyrzekając się; *rāga*-przywiązanie; *dveṣau*-znienawidzony; *vyudasya*-odłożywszy; *ca*-również; *vivikta-sevī*-żyjąc w odosobnionym miejscu; *laghu-āsī*-spożywając niewielkie ilości pokarmu; *yata-vāk*-kontrola mowy; *kāya*-ciało; *mānasaḥ*-kontrola umysłu; *dhyāna-yoga-paraḥ*-zawsze pogrążony w ekstazie; *nityam*-dwadzieścia cztery godziny na dobę; *vairāgyam*-wolność od przywiązań; *samupāśritaḥ* -przyjąwszy schronienie; *ahaṅkāram*-fałszywe ego; *balam*-nieprawdziwa siła; *darpam*-fałszywa duma; *kāmam*-pożądanie; *krodham*-złość; *parigraham*-przyjmowanie rzeczy materialnych; *vimucya*-będąc wyzwolonym; *nirmamaḥ*-nie roszcząc sobie prawa do własności; *śāntaḥ*-spokojny; *brahma-bhūyāya*-stać się samo-zrealizowanym; *kalpate*-jest rozumiany.

TŁUMACZENIE

Kto oczyściwszy się za pomocą inteligencji i przez wytrwałe kontrolowanie umysłu, porzucił przedmioty zadowalania zmysłów i uwolnił się od przywiązań i nienawiści; kto żyje w odosobnionym miejscu, je niewiele i kontroluje ciało oraz język, zawsze pogrążony jest w ekstazie i zawsze jest obojętny, wolny od fałszywego ego, fałszywej siły, fałszywej dumy, pożądania i złości; i kto nie przyjmuje rzeczy materialnych, ten z pewnością wzniósł się do pozycji samo-realizacji.

ZNACZENIE

Kiedy ktoś zostaje oczyszczony przez wiedzę, utrzymuje się wówczas w *guṇie* dobroci. Wtedy jest w stanie kontrolować umysł i zawsze jest w ekstazie. Ponieważ nie jest on przywiązany do przedmiotów zmysłów, nie je on więcej niż potrzeba i kontroluje czynności swego ciała i umysłu. Wolny jest od fałszywego ego, gdyż wie, że nie jest tym ciałem. Nie ma też pragnienia, by uczynić ciało mocnym i dobrze zbudowanym przez przyjmowanie wielu rzeczy materialnych. Ponieważ nie żyje według cielesnej koncepcji życia,

wolny jest od fałszywej dumy. Zadowala się wszystkim, cokolwiek otrzymuje dzięki łasce Pana i nigdy nie jest zły z powodu braku przyjemności zmysłowych. Nigdy nie ugania się za przedmiotami zmysłów. Albowiem będąc całkowicie wolnym od fałszywego ego, automatycznie wolny jest od przywiązania do rzeczy materialnych. Jest to stan realizacji Brahmana, nazywany stanem *brahma-bhūta*. Kiedy ktoś wolny jest od materialnej koncepcji życia, jest wówczas spokojny i niewzruszony.

TEKST 54

ब्रह्मभूतः प्रसन्नात्मा न शोचति न काङ्क्षति ।
समः सर्वेषु भूतेषु मद्भक्तिं लभते पराम् ॥५४॥

brahma-bhūtaḥ prasannātmā
na śocati na kāṅkṣati
samaḥ sarveṣu bhūteṣu
mad-bhaktiṁ labhate parām

brahma-bhūtaḥ-będąc jednym z Absolutem; *prasanna-ātmā*-w pełni radosny; *na*-nigdy; *śocati*-rozpacza; *na*-nigdy; *kāṅkṣati*-pragnie; *samaḥ*-jednakowo ustosunkowany; *sarveṣu*-wszystkie; *bhūteṣu*-żywe istoty; *mat-bhaktim*-służba oddania dla Mnie; *labhate*-zyskuje; *parām*-transcendentalny.

TŁUMACZENIE

Ten, kto jest usytuowany w taki transcendentalny sposób - od razu realizuje Najwyższego Brahmana. Nie rozpacza nigdy ani niczego nie pragnie, jednakowo ustosunkowanym będąc do każdej żywej istoty. W tym stanie osiąga czystą służbę oddania dla Mnie.

ZNACZENIE

Osiągnięcie stanu *brahma-bhūta*, czyli zjednoczenie się z Absolutem, jest dla impersonalistów słowem ostatnim. Ale według wyznawców Boga Osobowego, czyli czystych wielbicieli, należy podążyć dalej i zaangażować się w służbę oddania. Oznacza to, że ten, kto zaangażowany jest w czystą służbę oddania dla Najwyższego Pana jest już w stanie wyzwolonym, nazywanym *brahma-bhūta* - jednością z Absolutem. Bez zjednoczenia z Najwyższym, Absolutem, nie można pełnić służby dla Niego. Według koncepcji absolutnej, nie ma różnicy pomiędzy służącym a przyjmującym służbę, jednak w

wyższym sensie duchowym różnica istnieje.

W materialnej koncepcji życia, kiedy ktoś pracuje dla zadowalania zmysłów, łączy się to z troskami i kłopotami, ale w świecie absolutnym, gdzie jest się zaangażowanym w czystą służbę oddania - nie ma żadnych utrapień. Świadomy Kṛṣṇy wielbiciel nie rozpacza nad niczym ani niczego nie pragnie. Ponieważ Bóg jest kompletny, to żywa istota, która zaangażowana jest w służbę dla Boga, w świadomości Kṛṣṇy, staje się również kompletna w sobie. Jest wtedy jak rzeka, której wody zostały oczyszczone. Ponieważ czysty wielbiciel nie myśli o niczym poza Kṛṣṇą, jest on w naturalny sposób zawsze radosny. Nie rozpacza z powodu żadnej materialnej straty ani nie pragnie żadnego zysku, gdyż jest kompletny w służbie dla Pana. Nie pragnie on uciech materialnych, ponieważ wie, że każda żywa istota jest fragmentaryczną cząstką Najwyższego Pana, a zatem jest Jego wiecznym sługą. Nie dzieli on istot w tym materialnym świecie na niższe i wyższe. Niższe i wyższe pozycje są czymś efemerycznym, a wielbiciel Pana nie ma nic wspólnego z efemerycznym pojawianiem się i znikaniem. Dla niego kamień i złoto jednakowej są wartości. Na tym polega stan *brahma-bhūta* i taki stan bez trudu osiąga czysty wielbiciel - *bhakta*. W tym stanie życia myśl o staniu się jednym z Najwyższym Brahmanem i zniszczeniu swojej indywidualności - staje się czymś piekielnym; idea osiągnięcia wyższych systemów planetarnych jest fantasmagorią, a zmysły są jak wyłamane zęby węża. Tak jak można się nie obawiać węża z wyłamanymi zębami, tak też można się nie obawiać zmysłów, kiedy są kontrolowane. Dla osób materialnie zanieczyszczonych świat jest udręką, ale dla wielbiciela Pana-cały świat jest tak dobry, jak Vaikuṇṭhy w niebie duchowym. Zaś najwyższa osobistość w tym materialnym wszechświecie nie ma dla niego większego znaczenia niż mrówka. Taki stan może zostać osiągnięty dzięki miłosierdziu Panu Caitanyi, który nauczał czystej służby oddania w tym wieku.

TEKST 55

भक्त्या मामभिजानाति यावान्यश्चास्मि तत्त्वतः।
ततो मां तत्त्वतो ज्ञात्वा विशते तदनन्तरम् ॥५५॥

bhaktyā mām abhijānāti
yāvān yaś cāsmi tattvataḥ
tato māṁ tattvato jñātvā
viśate tad-anantaram

bhaktyā-przez czystą służbę oddania; *mām*-Mnie; *abhijānāti*-można poznać; *yāvān*-tak bardzo jak; *yaḥ ca asmi*-takim jakim jestem; *tattvataḥ*-naprawdę; *tataḥ*-następnie; *mām*-Mnie; *tattvataḥ*-przez prawdę; *jñātvā*-znając; *viśate*-wchodzi; *tat*-następnie; *anantaram*-po.

TŁUMACZENIE

Jedynie przez służbę oddania można poznać Najwyższą Osobę, takim jakim On jest. I jedynie przez takie oddanie, będąc w pełni świadomym Najwyższego Pana, można wejść do królestwa Boga.

ZNACZENIE

Najwyższa Osoba Boga, Kṛṣṇa, i Jego kompletne części, nie mogą zostać poznane za pomocą spekulacji umysłowych czy też przez nie-wielbicieli. Jeśli ktoś chce zrozumieć Najwyższą Osobę Boga - musi zaangażować się w czystą służbę oddania, pod kierunkiem czystego wielbiciela. W przeciwnym wypadku prawda o Najwyższej Osobie Boga pozostanie zakrytą. Już wcześniej zostało powiedziane (*nāhaṁ prakāśaḥ*), że nie objawia się On każdemu. Nikt nie może zrozumieć Boga jedynie dzięki erudycji albo przez spekulacje umysłowe. Kim jest Kṛṣṇa, może zrozumieć tylko ten, kto naprawdę zaangażowany jest w świadomość Kṛṣṇy i służbę oddania. Stopnie uniwersyteckie nie są pomocne w tym wypadku.

Do wejścia do królestwa duchowego, siedziby Kṛṣṇy, staje się zdolnym tylko ten, kto jest całkowicie obeznany z nauką Kṛṣṇy. Stanie się Brahmanem nie jest równoznaczne z utratą tożsamości. Służba oddania istnieje, i tak długo jak istnieje służba oddania - musi istnieć Bóg, Jego wielbiciel i proces służby oddania. Taka wiedza nigdy nie ulega zatraceniu, nawet po osiągnięciu wyzwolenia. Wyzwolenie polega na uwolnieniu się od materialnej koncepcji życia. W życiu duchowym istnieje ta sama różnorodność, ta sama indywidualność - ale w czystej świadomości Kṛṣṇy. Nie należy błędnie rozumieć, że słowo *viśate*, "wchodzi we Mnie", potwierdza monistyczną teorię osiągania jednorodności z bezosobowym Brahmanem. *Viśate* oznacza wejście do siedziby Najwyższego Pana, z zachowaniem własnej indywidualności, aby towarzyszyć i służyć Mu. Zielony ptak przylatuje na zieloną drzewo nie po to, by zjednoczyć się z tym drzewem, ale po to, by cieszyć się jego owocami. Impersonaliści często używają przykładu rzeki wpływającej do oceanu i łączącej się z nim. To może być źródłem szczęścia dla impersonalistów, ale personaliści zachowują swoją indywidualność, tak jak zwierzęta wodne w

oceanie. Jeśli zagłębimy się w ocean, znajdziemy tam wiele żywych istot. Znajomość powierzchni oceanu nie jest wystarczająca. Trzeba również posiadać pełną wiedzę o stworzeniach żyjących w oceanicznych głębiach.

Dzięki swojej czystej służbie oddania, wielbiciel może rzeczywiście poznać transcendentalne cechy i bogactwo Pana. Jak to zostało oznajmione w rozdz. jedenastym, tylko służba oddania jest środkiem do takiego poznania. To samo zostało potwierdzone tutaj. Jedynie przez służbę oddania można poznać Najwyższą Osobę Boga i wejść do Jego królestwa.

Po osiągnięciu *brahma-bhūta*, stanu wolności od koncepcji materialnej, rozpoczyna się służba oddania, a jej początkiem jest słuchanie o Panu. Kiedy ktoś słucha o Najwyższym Panu, automatycznie następuje rozwój stanu *brahma-bhūta* i znikają zanieczyszczenia materialne, takie jak chciwość i żądza zadowalania zmysłów. Kiedy pożądanie i pragnienia znikają z serca wielbiciela, wtedy bardziej przywiązuje się on do służby oddania dla Pana i przez takie przywiązanie całkowicie uwalnia się od zanieczyszczeń materialnych. W takim stanie życia może on zrozumieć Najwyższego Pana. Mówi o tym również *Śrīmad-Bhāgavatam*. Proces *bhakti*, czyli służby transcendentalnej, kontynuowany jest również po wyzwoleniu. Potwierdzenie tego można znaleźć też w *Vedānta-sūtrze: āprāyaṇāt tatrāpi hi dṛṣṭam*. Znaczy to, że proces służby oddania kontynuowany jest po wyzwoleniu. *Śrīmad-Bhāgavatam* definiuje prawdziwe wyzwolenie w oddaniu jako - odnalezienie się żywej istoty w jej własnej tożsamości, w swojej własnej organicznej pozycji. Ta organiczna pozycja została już wyjaśniona: każda żywa istota jest fragmentaryczną cząstką Najwyższego Pana. Zatem jej organiczną pozycją jest pełnienie służby. Nawet po wyzwoleniu, ta służba nigdy się nie kończy. Prawdziwe wyzwolenie polega na uwolnieniu się od błędnej koncepcji życia.

TEKST 56

सर्वकर्माण्यपि सदा कुर्वाणो मद्व्यपाश्रयः ।
मत्प्रसादादवाप्नोति शाश्वतं पदमव्ययम् ॥५६॥

sarva-karmāṇy api sadā
kurvāṇo mad-vyapāśrayaḥ
mat-prasādād avāpnoti
śāśvataṁ padam avyayam

sarva-wszystkie; *karmāṇi*-czynności; *api*-chociaż; *sadā*-zawsze; *kurvāṇaḥ*-wykonując; *mat*-pod Moją; *vyapāśrayaḥ*-ochroną; *mat*-Moje; *prasādāt*-miłosierdzie; *avāpnoti*-osiąga; *śāśvatam*-wieczna; *padam*-siedziba; *avyayam*-niezniszczalna.

TŁUMACZENIE

Chociaż zaangażowany we wszelkiego rodzaju czynności, wielbiciel mój - chroniony przeze Mnie - osiąga wieczną i nieprzemijającą siedzibę, dzięki Mojemu miłosierdziu.

ZNACZENIE

Słowo *mad-vyapāśrayaḥ* oznacza pod ochroną Najwyższego Pana. Aby uwolnić się od zanieczyszczeń materialnych, czysty wielbiciel działa pod kierunkiem Najwyższego Pana albo Jego reprezentanta, mistrza duchowego. Dla czystego wielbiciela nie istnieją żadne ograniczenia czasowe. Jest on zawsze, przez dwadzieścia cztery godziny na dobę, pochłonięty działalnością pod kierunkiem Najwyższego Pana. Dla wielbiciela, który jest w ten sposób zaangażowany w świadomość Kṛṣṇy, Pan jest bardzo, bardzo dobry. Pomimo wszelkich trudności, wielbiciel ten zostaje ostatecznie umieszczony w siedzibie transcendentalnej, na Kṛṣṇaloce. Jego wejście tam jest zagwarantowane; co do tego nie ma żadnych wątpliwości. W tej najwyższej siedzibie nie ma żadnych zmian - wszystko jest tam wieczne, trwałe i pełne wiedzy.

TEKST 57

चेतसा सर्वकर्माणि मयि संन्यस्य मत्परः ।
बुद्धियोगमुपाश्रित्य मच्चित्तः सततं भव ॥५७॥

cetasā sarva-karmāṇi
mayi sannyasya mat-paraḥ
buddhi-yogam upāśritya
maccittaḥ satatam bhava

cetasā-przez inteligencję; *sarva-karmāni*-wszelkiego rodzaju czynności; *mayi*-dla Mnie; *sannyasya*-wyrzekając się; *mat-paraḥ*-Moja ochrona; *buddhi-yogam*-działanie w oddaniu; *upāśritya*-przyjmując schronienie; *mat-cittaḥ*-świadomość; *satatam*-dwadzieścia cztery godziny na dobę; *bhava*-zostań.

TŁUMACZENIE

W każdym działaniu polegaj na Mnie i zawsze we Mnie szukaj schronienia. W takiej służbie oddania, bądź zawsze Mnie świadom.

ZNACZENIE

Kiedy ktoś działa w świadomości Kṛṣṇy, to oczywiście nie postępuje on tak, jak gdyby był panem tego świata. Należy zawsze, tak jak sługa, działać jedynie pod kierunkiem Najwyższego Pana. Sługa nie posiada osobistej niezależności. Działa on jedynie z rozkazu pana. Sługa działający z polecenia Najwyższego Pana wolny jest od wszelkiego przywiązania do zysku czy straty. Jedynie wypełnia swoje obowiązki, wiernie według rozkazu Pana. Ktoś może powiedzieć, że Arjuna działał pod osobistym przewodnictwem Kṛṣṇy, ale co mamy robić my,teraz, kiedy Kṛṣṇa nie jest obecny? Jeśli ktoś będzie działał odpowiednio do wskazówek tej książki lub jeśli będzie wiernie wypełniał polecenia reprezentanta Kṛṣṇy, wtedy rezultat będzie ten sam. Bardzo ważne w tym wersie jest sanskryckie słowo *mat-paraḥ*. Wskazuje ono na to, że nie ma innego celu w życiu poza działaniem w świadomości Kṛṣṇy i jedynie dla zadowolenia Kṛṣṇy. A działając w ten sposób należy myśleć tylko o Kṛṣṇie: "To Kṛṣṇa wyznaczył mnie do wypełnienia tego szczególnego obowiązku." Tak postępując, w naturalny sposób myśli się o Kṛṣṇie. Jest to doskonała świadomość Kṛṣṇy. Należy jednak zawsze pamiętać o tym, że nie można ofiarowywać Najwyższemu Panu rezultatów swojego samowolnego działania. Takie działanie nie będzie służbą oddania w świadomości Kṛṣṇy. Należy działać zgodnie z poleceniem Kṛṣṇy. Jest to bardzo ważne. To polecenie Kṛṣṇy otrzymujemy poprzez sukcesję uczniów, od bona fide mistrza duchowego. Dlatego polecenie mistrza duchowego należy przyjmować jako główny i najważniejszy obowiązek w życiu. Jeśli ktoś jest uczniem bona fide mistrza duchowego i postępuje zgodnie z jego wskazówkami, wtedy jest mu gwarantowana doskonałość życia w świadomości Kṛṣṇy.

TEKST 58

मच्चित्तः सर्वदुर्गाणि मत्प्रसादात्तरिष्यसि ।
अथ चेत्त्वमहङ्कारान्न श्रोष्यसि विनङ्क्ष्यसि ॥५८॥

mac-cittaḥ sarva-durgāṇi
mat-prasādāt tariṣyasi

atha cet tvam ahaṅkārān
na śroṣyasi vinaṅkṣyasi

mat-Moja; *cittaḥ*-świadomość; *sarva*-wszystkie; *durgāṇi*-przeszkody; *mat*-Moje; *prasādāt*-miłosierdzie; *tariṣyasi*-pokonasz; *atha*-zatem; *cet*-jeśli; *tvam*-ty; *ahaṅkārāt*-przez fałszywe ego; *na*-nie; *śroṣyasi*-nie posłuchasz; *vinaṅkṣyasi*-stracisz siebie.

TŁUMACZENIE

Jeśli staniesz się świadomym Mnie, dzięki Mojej łasce pokonasz wszelkie przeszkody uwarunkowanego życia. Jeśli jednakże nie będziesz pracował w takiej świadomości, ale będziesz działał poprzez fałszywe ego, nie słuchając Mnie, zgubisz siebie samego, Arjuno.

ZNACZENIE

Osoba w świadomości Kṛṣṇy nie wykazuje przesadnej ochoty do wypełniania obowiązków życiowych. Głupcy nie mogą zrozumieć tej wielkiej wolności od wszelkiego niepokoju i trosk. Dla tego, kto działa w świadomości Kṛṣṇy, Pan Kṛṣṇa staje się najbliższym przyjacielem. Zawsze troszczy się On o dobro Swojego przyjaciela i ofiarowuje Siebie Samego temu, kto z pełnym oddaniem, przez dwadzieścia cztery godziny na dobę pracuje dla Jego zadowolenia. Nikt zatem nie powinien dać się zwieść fałszywemu ego,cielesnej koncepcji życia. Nie należy mylnie sądzić, iż jest się niezależnym od praw natury materialnej i nieskrępowanym w swoim działaniu. Każdy znajduje się pod ścisłą kontrolą praw materialnych. Wyzwolenie przychodzi dopiero wtedy, kiedy zaczyna się działać w świadomości Kṛṣṇy, będąc wolnym od dylematów materialnych. Należy zawsze pamiętać, iż ten, kto nie działa w świadomości Kṛṣṇy, gubi się w odmętach materialnych, w oceanie narodzin i śmierci. Żadna uwarunkowana dusza nie wie naprawdę, co należy robić, a czego nie należy, ale osoba świadoma Kṛṣṇy jest swobodna w swoim działaniu, ponieważ otrzymuje ona natchnienie od Kṛṣṇy, od wewnątrz - a umocnienie daje jej mistrz duchowy.

TEKST 59

यदहङ्कारमाश्रित्य न योत्स्य इति मन्यसे ।
मिथ्यैष व्यवसायस्ते प्रकृतिस्त्वां नियोक्ष्यति ॥५९॥

yad ahaṅkāram āśritya
na yotsya iti manyase
mithyaiṣa vyavasāyas te
prakṛtis tvām niyokṣyati

yat-zatem; *ahaṅkāram*-fałszywe ego; *āśritya*-przyjmując schronienie; *na*-nie; *yotsya*-będziesz walczył; *iti*-w ten sposób; *manyase*-pomyśl; *mithyā eṣaḥ*-wszystko to jest błędem; *vyavasāyaḥ te*-twoje zdecydowanie; *prakṛtiḥ* -natura materialna; *tvām*-ty; *niyokṣyati*-zaangażuje ciebie.

TŁUMACZENIE

Jeśli nie pójdziesz za Moją radą i nie będziesz walczył, zbłądzisz, a twoja natura i tak zmusi cię do zaangażowania się w walkę.

ZNACZENIE

Arjuna był wojownikiem, *kṣatriya*, z natury. Dlatego jego naturalnym obowiązkiem było podjęcie walki. Ale z powodu fałszywego ego obawiał się, że przez zabicie swojego nauczyciela, dziadka i przyjaciół narazi się na skutki grzechów. W rzeczywistości, uważał siebie za pana swoich czynów, tak jak gdyby od niego zależały dobre czy złe skutki tych czynów. Zapomniał o tym, że Najwyższa Osoba Boga był tam obecny Osobiście, nakazując mu walczyć. Takie zapominanie właściwe jest uwarunkowanej duszy. Najwyższa Osoba Boga daje wskazówki co do tego, co jest dobre, a co złe, a naszym obowiązkiem jest po prostu działanie w świadomości Kṛṣṇy, gdyż tylko w ten sposób można osiągnąć najwyższą doskonałość. Nikt nie może sam upewnić się co do swojego przeznaczenia, tak jak pewnym tego jest Pan. Dlatego najlepszą drogą jest przyjęcie wskazówek Najwyższego Pana i działanie odpowiednio do nich. Nikt nie powinien lekceważyć rozkazu Najwyższej Osoby Boga czy rozkazu mistrza duchowego, który jest Jego reprezentantem. Takie rozkazy należy wypełniać bez wahania - tylko wtedy będzie się bezpiecznym w każdych warunkach.

TEKST 60

स्वभावजेन कौन्तेय निबद्धः स्वेन कर्मणा ।
कर्तुं नेच्छसि यन्मोहात्करिष्यस्यवशोऽपि तत् ॥६०॥

svabhāva-jena kaunteya
nibaddhaḥ svena karmaṇā
kartuṁ necchasi yan mohāt
kariṣyasy avaśo'pi tat

sva-bhāva-jena-przez swoją własną naturę; *kaunteya*-O synu Kuntī; *nibaddhaḥ*-uwarunkowany; *svena*-przez własną; *karmaṇā*-czynności; *kartum*-zrobić; *na*-nie; *icchasi*-chcesz; *yat*-to; *mohāt*-przez złudzenie; *kariṣyasi*-będziesz działał; *avaśaḥ*-niedostrzegalnie; *api*-nawet; *tat*-to.

TŁUMACZENIE

Pod wpływem złudzenia odmawiasz teraz postąpienia według Moich wskazówek. Ale zmuszony przez swoją własną naturę - będziesz działał w ten sam sposób, o synu Kuntī.

ZNACZENIE

Jeżeli ktoś odmawia działania pod kierunkiem Najwyższego Pana, wtedy zmuszony jest do działania przez *guṇę* natury materialnej, w której jest usytuowany. Każdy znajduje się pod wpływem jakiejś określonej kombinacji *guṇ* natury materialnej i postępuje odpowiednio do tej kombinacji. Ale kto dobrowolnie poddaje się kierownictwu Najwyższego Pana, ten zdobywa sławę.

TEKST 61

ईश्वरः सर्वभूतानां हृद्देशेऽर्जुन तिष्ठति ।
भ्रामयन्सर्वभूतानि यन्त्रारूढानि मायया ॥६१॥

īśvaraḥ sarva-bhūtānāṁ
hṛd-deśe'rjuna tiṣṭhati
bhrāmayan sarva-bhūtāni
yantrārūḍhāni māyayā

īśvaraḥ-Najwyższy Pan; *sarva-bhūtānām*-wszystkich żywych istot; *hṛd-deśe*-w sercu; *arjuna*-O Arjuno; *tiṣṭhati*-rezyduje; *bhrāmayan*-nakłania do przemieszczania się; *sarva-bhūtāni*-wszystkie żywe istoty; *yantra*-maszyna; *ārūḍhāni*-będąc tak usytuowanym; *māyayā*-pod urokiem energii materialnej.

TŁUMACZENIE

Najwyższy Pan przebywa w każdym sercu, Arjuno, i On kieruje wędrówkami żywych istot, które usadowione są jak gdyby na maszynie, zrobionej z energii materialnej.

ZNACZENIE

Arjuna nie posiadał najwyższej wiedzy i jego decyzja odnośnie walki ograniczona była jego niedoskonałym rozeznaniem. Pan Kṛṣṇa nauczał, że dusza indywidualna nie jest sobie najwyższym panem. Najwyższa Osoba Boga, czyli On Sam, Kṛṣṇa, zlokalizowana Dusza Najwyższa, przebywa w sercu każdej żywej istoty i kieruje nią. Po każdorazowej zmianie ciała żywa istota zapomina o swoich przeszłych czynach, ale Dusza Najwyższa, jako znawca przeszłości, teraźniejszości i przyszłości - pozostaje świadkiem jej wszystkich czynów. Zatem wszystkimi czynami żywych istot kieruje Dusza Najwyższa. Żywa istota otrzymuje to, na co zasłużyła, i przenoszona jest przez ciało materialne, które tworzone jest z energii materialnej pod kierunkiem Duszy Najwyższej. Skoro tylko żywa istota zostanie umieszczona w określonym typie ciała, musi działać odpowiednio do swoich warunków cielesnych. Osoba siedząca w samochodzie wyścigowym posuwa się szybciej niż osoba w samochodzie wolniejszym, chociaż kierowcy, żywe istoty, mogą być tacy sami. Podobnie, z polecenia Najwyższej Duszy, materialna natura stwarza określony typ ciała dla określonego typu żywej istoty, aby mogła ona postępować zgodnie ze swoimi przeszłymi pragnieniami. Żywa istota nie jest niezależna. Nie należy uważać siebie za niezależnego od Najwyższej Osoby Boga. Jesteśmy zawsze kontrolowani przez Niego i dlatego naszym obowiązkiem jest podporządkować się Jemu. Takie jest polecenie tego wersetu.

TEKST 62

तमेव शरणं गच्छ सर्वभावेन भारत ।
तत्प्रसादात्परां शान्तिं स्थानं प्राप्स्यसि शाश्वतम् ॥६२॥

tam eva śaraṇaṁ gaccha
sarva-bhāvena bhārata
tat prasādāt parāṁ śāntiṁ
sthānaṁ prāpsyasi śāśvatam

tam-Jemu; *eva*-na pewno; *śaraṇam*-podporządkuj się; *gaccha*-idź; *sarva-bhāvena*-pod każdym względem; *bhārata*-O synu Bhāraty; *tat-prasādāt*-dzięki Jego łasce; *parām*-transcendentalny; *śāntim*-pokój; *sthānam*-siedziba; *prāpsyasi*-osiągniesz; *śāśvatam*-wieczny.

TŁUMACZENIE

O potomku Bharaty, podporządkuj Mu się całkowicie. Dzięki Jego łasce osiągniesz transcendentalny spokój i najwyższą wieczną siedzibę.

ZNACZENIE

Żywa istota powinna zatem podporządkować się Najwyższej Osobie Boga, który przebywa w każdym sercu, gdyż to uwolni ją od wszelkiego rodzaju nieszczęść tego materialnego życia. Przez takie podporządkowanie nie tylko można uwolnić się od wszelkich utrapień w tym życiu, ale w końcu osiągnąć Najwyższego Boga. Świat transcendentalny opisany został w literaturze wedyjskiej jako: *tad viṣṇoḥ paramaṁ padam*. Ponieważ całe stworzenie jest królestwem Boga, wobec tego wszystko co materialne jest właściwie duchowe, ale *paramaṁ padam* szczególnie odonosi się do wiecznej siedziby, która nazywana jest niebem duchowym albo Vaikuṇṭhą.

W piętnastym rozdziale *Bhagavad-gīty* jest powiedziane: "*Sarvasya cāhaṁ hṛdi sanniviṣṭaḥ*" - Pan przebywa w sercu każdego. Więc to polecenie, że należy podporządkować się Duszy Najwyższej wewnątrz serca oznacza, że należy podporządkować się Najwyższej Osobie Boga, Kṛṣṇie. Kṛṣṇa został już zaakceptowany przez Arjunę jako Najwyższy. *Paraṁ brahma paraṁ dhāma*. W rozdz. dziesiątym przyjął on Kṛṣṇę jako Najwyższą Osobę Boga i najwyższe schronienie wszystkich żywych istot. Zrobił to nie tylko na mocy swojego osobistego doświadczenia, ale również opierając się na dowodach wielkich autorytetów, takich jak Nārada, Asita, Devala i Vyāsa.

TEKST 63

इति ते ज्ञानमाख्यातं गुह्याद्गुह्यतरं मया ।
विमृश्यैतदशेषेण यथेच्छसि तथा कुरु ॥६३॥

iti te jñānam ākhyātaṁ
guhyād guhyataraṁ mayā

vimṛśyaitad aśeṣeṇa
yathecchasi tathā kuru

iti-w ten sposób; *te*-tobie; *jñānam*-wiedza; *ākhyātam*-opisałem; *guhyāt*-poufna; *guhyataram*-jeszcze bardziej poufna; *mayā*-przeze Mnie; *vimṛśya*-przez rozważenie; *etat*-to; *aśeṣeṇa*-całkowicie; *yathā*-jak ty; *icchasi*-chcesz; *tathā*-to; *kuru*-uczyń.

TŁUMACZENIE

Tak więc wytłumaczyłem ci wiedzę najbardziej poufną z poufnych. Rozważ to wszystko, a potem czyń, jak uważasz.

ZNACZENIE

Pan wytłumaczył już Arjunie wiedzę o *brahma-bhūta*. Osoba, która osiągnęła ten stan *brahma-bhūta* jest zawsze radosna, nigdy nie rozpacza ani nie pragnie niczego, a to dlatego, że posiadła ona wiedzę poufną. Kṛṣṇa wyjawia również wiedzę o Duszy Najwyższej. Jest to również wiedza Brahmana, wiedza o Brahmanie, ale jest ona wiedzą wyższą.

Kṛṣṇa mówi tutaj Arjunie, że może postąpić według własnej woli. Pan nie ingeruje w małą niezależność żywej istoty. W *Bhagavad-gīcie* Pan dokładnie wytłumaczył, w jaki sposób można osiągnąć wyższą pozycję życia. Arjuna otrzymał najlepszą radę, mianowicie, aby podporządkował się Duszy Najwyższej, która obecna jest w każdym sercu. Kierując się zdrowym rozsądkiem, należy bez wahania poddać się przewodnictwu Duszy Najwyższej. To pomoże na zawsze pozostać w świadomości Kṛṣṇy, w najwyższym stanie doskonałości ludzkiego życia. Arjuna otrzymał bezpośrednie polecenie od Najwyższej Osoby Boga, aby podjąć walkę. Podporządkowanie się Najwyższej Osobie Boga leży w interesie żywych istot. Nie jest to bynajmniej interesem Najwyższego.Przed podporządkowaniem się, każdy może rozważyć tą swoją decyzję, tak dalece jak pozwala mu na to jego inteligencja. Jest to najlepszy sposób przyjmowania instrukcji od Najwyższej Osoby Boga. Takie instrukcje wydaje również mistrz duchowy, bona fide reprezentant Kṛṣṇy.

TEKST 64

सर्वगुह्यतमं भूयः शृणु मे परमं वचः ।
इष्टोऽसि मे दृढमिति ततो वक्ष्यामि ते हितम् ॥६४॥

sarva-guhyatamaṁ bhūyaḥ
śṛṇu me paramaṁ vacaḥ
iṣṭo'si me dṛḍham iti
tato vakṣyāmi te hitam

sarva-guhyatamam-najbardziej poufna; *bhūyaḥ*-ponownie; *śṛṇu*-słuchaj; *me*-ode Mnie; *paramam*-najwyższa; *vacaḥ*-instrukcja; *iṣṭaḥ asi*-jesteś Mi bardzo drogi; *me*-Mnie; *dṛḍham*-bardzo; *iti*-w ten sposób; *tataḥ*-zatem; *vakṣyāmi*-mówię; *te*-dla twojej; *hitam*-korzyści.

TŁUMACZENIE

Wyjawiam ci tą najskrytszą wiedzę, ponieważ jesteś Moim bardzo drogim przyjacielem. Słuchaj Mnie uważnie, gdyż mówię to dla twojej korzyści.

ZNACZENIE

Pan wyjawił Arjunie poufną wiedzę o Duszy Najwyższej przebywającej w każdym sercu, a teraz przekazuje mu najbardziej poufną część tej wiedzy - o podporządkowaniu się Najwyższej Osobie Boga. W końcu dziewiątego rozdz. powiedział: "Myśl zawsze o Mnie". To samo powtarza tutaj, aby podkreślić istotę nauk *Bhagavad-gīty*. Istoty tej nie rozumie zwykły człowiek, ale tylko ten, kto jest naprawdę drogi Kṛṣṇie - czysty wielbiciel Kṛṣṇy. Jest to najważniejsza instrukcja w całej literaturze wedyjskiej. To, co w związku z tym mówi Kṛṣṇa, jest najistotniejszą częścią wiedzy, która powinna zostać przyjęta i zrealizowana nie tylko przez Arjunę, ale przez wszystkie żywe istoty.

TEKST 65

मन्मना भव मद्भक्तो मद्याजी मां नमस्कुरु ।
मामेवैष्यसि सत्यं ते प्रतिजाने प्रियोऽसि मे ॥६५॥

manmanā bhava mad-bhakto
mad-yājī māṁ namaskuru
mām evaiṣyasi satyaṁ te
pratijāne priyo'si me

man-manāḥ-myśląc o Mnie; *bhava*-zostań; *mat-bhaktaḥ*-Moim wielbicielem; *mat-yājī*-Moim czcicielem; *mām*-Mnie; *namaskuru*-ofiaruj swoje

pokłony; *mām*-Mnie; *eva*-na pewno; *eṣyasi*-przyjdziesz; *satyam*-naprawdę; *te*-tobie; *pratijāne*-obiecuję; *priyaḥ*-drogi; *asi*-jesteś; *me*-Moim.

TŁUMACZENIE

Zawsze myśl o Mnie i zostań Moim wielbicielem. Czcij Mnie i składaj Mi hołd, a bez wątpienia przyjdziesz do Mnie. Obiecuję ci to, ponieważ jesteś Mi bardzo drogim przyjacielem.

ZNACZENIE

Istota najskrytszej wiedzy polega na tym, że należy zostać czystym wielbicielem Kṛṣṇy, zawsze myśleć o Nim i Jemu ofiarowywać wszystkie swoje czyny. Nie znaczy to, że trzeba zostać oficjalnym "medytatorem", ale należy w ten sposób ukształtować życie, aby zawsze mieć okazję do myślenia o Kṛṣṇie. Należy zawsze postępować w taki sposób, aby wszystkie codzienne czynności miały związek z Kṛṣṇą i w taki sposób zorganizować swoje życie, aby przez dwadzieścia cztery godziny na dobę myśleć o Kṛṣṇie. I Pan obiecuje, że każdy, kto posiada taką czystą świadomość Kṛṣṇy - z pewnością powróci do siedziby Kṛṣṇy, gdzie będzie obcował z Nim, twarzą w twarz. Ta najskrytsza część wiedzy została wyjawiona Arjunie, ponieważ jest on drogim przyjacielem Kṛṣṇy. Każdy, kto bierze przykład z Arjuny, może zostać drogim przyjacielem Kṛṣṇy i osiągnąć tą samą doskonałość, co Arjuna.

Słowa te podkreślają, że należy skoncentrować swój umysł na Kṛṣṇie, Jego oryginalnej, dwurękiej formie - niebieskawym chłopcu o pięknej twarzy, z pawim piórem we włosach i grającym na flecie. Opisy Kṛṣṇy można znaleźć w *Brahma-saṁhitā* i innej literaturze. Należy skupić swój umysł na oryginalnej formie Boga, Kṛṣṇie. Nie powinno się nawet zwracać uwagi na inne formy Pana. Pan ma wiele różnych form, takich jak Viṣṇu, Nārāyaṇa, Rāma, Varāha, etc., ale wielbiciel powinien skoncentrować swój umysł na formie Kṛṣṇy, która obecna była przed Arjuną. To skoncentrowanie umysłu na Kṛṣṇie stanowi najskrytszą część wiedzy, która została wyjawiona Arjunie dlatego, że był on najdroższym przyjacielem Kṛṣṇy.

TEKST 66

सर्वधर्मान्परित्यज्य मामेकं शरणं व्रज ।
अहं त्वां सर्वपापेभ्यो मोक्षयिष्यामि मा शुचः ॥६६॥

sarva-dharmān parityajya
mām ekaṁ śaraṇaṁ vraja
ahaṁ tvāṁ sarva-pāpebhyo
mokṣayiṣyāmi mā śucaḥ

sarva-dharmān-wszystkie rodzaje religii; *parityajya*-porzucając; *mām*-Mnie; *ekam*-jedynie; *śaraṇam*-podporządkuj się; *vraja*-idź; *aham*-Ja; *tvām*-ciebie; *sarva*-wszystkie; *pāpebhyaḥ*-od następstw grzechów; *mokṣayiṣyāmi*-wyzwolę; *mā*-nie; *śucaḥ*-martw się.

TŁUMACZENIE

Porzuć wszelkie rodzaje religii i po prostu podporządkuj się Mnie. Ja wyzwolę cię od wszelkich następstw grzechów. Nie lękaj się więc.

ZNACZENIE

Pan opisał różne typy wiedzy, procesy religii, wiedzę o Najwyższym Brahmanie, wiedzę o Duszy Najwyższej, wiedzę o różnych porządkach i statusach życia społecznego, wiedzę o wyrzeczonym porządku życia, o braku przywiązania, kontroli zmysłów i umysłu, medytacji, etc. Opisał na tak wiele różnych sposobów różne typy religii. Teraz, w zakończeniu *Bhagavad-gīty*, Pan mówi, że Arjuna powinien porzucić wszystkie procesy, które zostały mu wcześniej wytłumaczone. Powinien jedynie podporządkować się Kṛṣṇie. To podporządkowanie się ocali go od wszelkich następstw grzechów, gdyż Pan Osobiście obiecuje, że będzie go chronił.

W ósmym rozdz. zostało powiedziane, że wielbić Pana Kṛṣṇę może jedynie ten, kto uwolnił się od wszelkich następstw grzechów. Więc ktoś może myśleć, że dopóki nie uwolni się od skutków grzechów, to podporządkowanie będzie niemożliwe. Ale takie wątpliwości mogą rozwiać słowa wypowiedziane tutaj przez Samego Pana. Nawet jeśli ktoś nie jest jeszcze wolny od wszystkich następstw grzechów, automatycznie zostanie z nich uwolniony jedynie przez proces podporządkowania się Śrī Kṛṣṇie. Do uwolnienia się z następstw grzechów nie jest konieczny żaden uciążliwy wysiłek. Należy jedynie i bez wahania przyjąć Kṛṣṇę za najwyższego wybawcę wszystkich żywych istot i z wiarą i miłością podporządkować się Jemu.

Zgodnie z procesem służby oddania, należy przyjąć jedynie takie zasady religijne, które ostatecznie prowadzą do służby oddania dla Pana. Można wykonywać jakiś określony rodzaj obowiązków zawodowych, odpowiednio do swojej pozycji w porządku społecznym, ale jeśli przez takie wypełnianie

swoich obowiązków ktoś nie dochodzi do istoty świadomości Kṛṣṇy, wtedy wszystkie jego czyny idą na marne. Należy unikać wszystkiego, co nie prowadzi do osiągnięcia doskonałego stanu świadomości Kṛṣṇy. Należy być mocno przekonanym o tym, że w każdych okolicznościach Kṛṣṇa będzie nas chronił od wszelkich trudności. Nie ma potrzeby martwić się o to, w jaki sposób utrzymać ciało i duszę razem. Kṛṣṇa zadba o to. Należy zawsze czuć się bezradnym i uważać Kṛṣṇę za jedyną podstawę swojego postępu w życiu duchowym. Skoro tylko ktoś angażuje się w służbę dla Pana, w pełnej świadomości Kṛṣṇy, od razu zostaje uwolniony od wszelkich zanieczyszczeń natury materialnej. Są różnego rodzaju procesy religijne i procesy oczyszczające - kultywowanie wiedzy, medytacja w systemie *yogi* mistycznej, etc.. Ale ten, kto podporządkuje się Kṛṣṇie, nie musi praktykować tak wielu metod. Samo podporządkowanie się Kṛṣṇie uchroni go od niepotrzebnej straty czasu. Dzięki temu podporządkowaniu może on zrobić natychmiastowy postęp i uwolnić się od następstw grzechów.

Całą swoją uwagę należy skierować na piękną postać Kṛṣṇy. Imię Jego jest Kṛṣṇa, gdyż jest On wszech-atrakcyjny. Szczęśliwy jest ten, kogo przyciąga piękna, wszech-potężna i wszechmocna postać Kṛṣṇy. Są różne typy transcendentalistów: niektórzy z nich przywiązani są do bezosobowego Brahmana, niektórzy przyciągani są przez postać Duszy Najwyższej, etc. Ale kto przywiązany jest do Najwyższej Osoby Boga jako Samego Kṛṣṇy, ten jest najdoskonalszym ze wszystkich transcendentalistów. Innymi słowy, służba oddania dla Kṛṣṇy, w pełnej świadomości, jest najbardziej poufną częścią wiedzy - i to jest istotą całej *Bhagavad-gīty*. *Karma-yogīni*, eksperymentujący filozofowie, mistycy i *bhaktowie* (wielbiciele), wszyscy są transcendentalistami, ale ten, kto jest czystym wielbicielem, ten jest najlepszym ze wszystkich. Użyto tutaj znaczących słów: *mā śucaḥ*, "Nie bój się, nie wahaj się, nie martw się;" Kogoś może to zaniepokoić, w jaki sposób można porzucić wszelkie religijne formy i po prostu podporządkować się Kṛṣṇie - ale taki niepokój jest zbyteczny.

TEKST 67

इदं ते नातपस्काय नाभक्ताय कदाचन ।
न चाशुश्रूषवे वाच्यं न च मां योऽभ्यसूयति ॥६७॥

idaṁ te nātapaskāya
nābhaktāya kadācana

na cāśuśrūṣave vācyaṁ
na ca māṁ yo'bhyasūyati

idam-to; *te*-ty; *na*-nigdy; *atapaskāya*-ten, kto nie jest wyrzeczony; *na*-nigdy; *abhaktāya*-ten, kto nie jest wielbicielem; *kadācana*-nigdy; *na*-nigdy; *ca*-również; *aśuśrūṣave*-temu, kto nie jest zaangażowany w służbę oddania; *vācyam*-być mówiona; *na*-nigdy; *ca*-również; *mām*-Mnie; *yaḥ*-każdy; *abhyasūyati*-zazdrosny.

TŁUMACZENIE

Wiedzy tej nie należy przekazywać tym, którzy nie posiadają wyrzeczenia, którzy nie są wielbicielami i nie pełnią służby oddania dla Mnie, ani też tym, którzy są o Mnie zazdrośni.

ZNACZENIE

Tej najskrytszej wiedzy nie należy przekazywać osobom, które nie praktykowały żadnych wyrzeczeń w procesie religii, które nigdy nie próbowały służby oddania w świadomości Kṛṣṇy, które nie służyły czystemu wielbicielowi, zaś szczególnie tym, które uważają Kṛṣṇę za osobistość historyczną albo które są zazdrosne o Jego wielkość. Czasami jednak zdarza się, że nawet demoniczne osoby, które są zazdrosne o Kṛṣṇę, wielbiąc Go w inny sposób, zabierają się do tłumaczenia *Bhagavad-gīty*, aby zrobić na tym interes. Jednak każdy, kto naprawdę pragnie zrozumieć Kṛṣṇę, musi unikać takich komentarzy do *Bhagavad-gīty*. W rzeczywistości celu *Bhagavad-gīty* nie mogą zrozumieć osoby zmysłowe. A nawet jeśli ktoś nie jest zmysłowy i ściśle przestrzega zasad pism wedyjskich, a nie jest wielbicielem, również nie może zrozumieć Kṛṣṇy. Nie może Go zrozumieć również ten, kto pozuje na wielbiciela, ale nie jest zaangażowany w czynności w świadomości Kṛṣṇy. Jest wiele osób zazdrosnych o Kṛṣṇę, ponieważ wytłumaczył On w *Bhagavad-gīcie*, iż On jest Najwyższym i że nikt Go nie przewyższa ani też nikt Mu nie dorównuje. Więc wiele osób zazdrości tego Kṛṣṇie. Takim osobom nie należy przekazywać *Bhagavad-gīty*, gdyż nie są one w stanie jej zrozumieć. Zrozumienie *Bhagavad-gīty* i Kṛṣṇy nie jest możliwe dla osób niewierzących. Nie należy również komentować *Bhagavad-gīty*, jeśli nie zrozumiało się Kṛṣṇy od autorytetu, czyli czystego wielbiciela.

TEKST 68

य इदं परमं गुह्यं मद्भक्तेष्वभिधास्यति ।
भक्तिं मयि परां कृत्वा मामेवैष्यत्यसंशयः ॥६८॥

ya idaṁ paramaṁ guhyaṁ
mad-bhakteṣv abhidhāsyati
bhaktiṁ mayi parāṁ kṛtvā
mām evaiṣyaty asaṁśayaḥ

yaḥ-każdy; *idam*-to; *paramam*-najbardziej; *guhyam*-poufny; *mat*-Mój; *bhakteṣu*-pomiędzy wielbicielami; *abhidhāsyati*-tłumaczy; *bhaktim*-służba oddania; *mayi*-Mnie; *parām*-transcendentalny; *kṛtvā*-rzeczywisty; *mām*-do Mnie; *eva*-na pewno; *eṣyati*-przychodzi; *asaṁśayaḥ*-bez wątpienia.

TŁUMACZENIE

Ale temu, kto ten najwyższy sekret tłumaczy Moim wielbicielom, gwarantowana jest służba oddania, i w końcu powróci on do Mnie.

ZNACZENIE

Na ogół radzi się, aby o tematach *Bhagavad-gīty* rozmawiać tylko pomiędzy wielbicielami, gdyż ci, którzy nimi nie są, nie rozumieją ani Kṛṣṇy, ani *Bhagavad-gīty*. Kto nie przyjmuje Kṛṣṇy, takim jakim On jest, ani *Bhagavad-gīty*, taką jaką jest, ten nie powinien próbować tłumaczyć jej dowolnie, gdyż jest to wielką obrazą. *Bhagavad-gītę* należy tłumaczyć tylko tym osobom, które gotowe są do zaakceptowania Kṛṣṇy jako Najwyższej Osoby Boga. Jest to temat do rozmowy tylko dla wielbicieli, a nie dla filozofów spekulantów. Każdy jednakże, kto próbuje szczerze przedstawić *Bhagavad-gītę*, taką jaką ona jest, uczyni postęp w czynnościach służby oddania i osiągnie stan czystego oddania. Dzięki takiemu czystemu oddaniu z pewnością powróci do domu, z powrotem do Boga.

TEKST 69

न च तस्मान्मनुष्येषु कश्चिन्मे प्रियकृत्तमः ।
भविता न च मे तस्मादन्यः प्रियतरो भुवि ॥६९॥

na ca tasmān manuṣyeṣu
kaścin me priya-kṛttamaḥ
bhavitā na ca me tasmād
anyaḥ priyataro bhuvi

na-nigdy; *ca*-i; *tasmāt*-dlatego; *manuṣyeṣu*-pomiędzy ludźmi; *kaścit*-każdy; *me*-Mój; *priya-kṛttamaḥ*-bardziej drogi; *bhavitā*-stanie się; *na*-nie; *ca*-i; *me*-Mój; *tasmāt*-niż on; *anyaḥ*-inny; *priyataraḥ*-droższy; *bhuvi*-w tym świecie.

TŁUMACZENIE

Nie ma dla Mnie droższego od niego sługi w tym świecie. Ani też nigdy droższego nie będzie.

TEKST 70

अध्येष्यते च य इमं धर्म्यं संवादमावयोः ।
ज्ञानयज्ञेन तेनाहमिष्टः स्यामिति मे मतिः ॥७०॥

adhyeṣyate ca ya imaṁ
dharmyaṁ saṁvādam āvayoḥ
jñāna-yajñena tenāham
iṣṭaḥ syām iti me matiḥ

adhyeṣyate-będzie studiował; *ca*-również; *yaḥ*-on; *imam*-to; *dharmyaṁ*-święta; *saṁvādam*-rozmowa; *āvayoḥ*-nasza; *jñāna*-wiedza; *yajñena*-przez ofiarę; *tena*-przez niego; *aham*-Ja; *iṣṭaḥ*-wielbiony; *syām*-będę; *iti*-w ten sposób; *me*-Moje; *matiḥ*-zdanie.

TŁUMACZENIE

I orzekam, że ten, kto studiuje tą świętą rozmowę, wielbi Mnie całą swoją inteligencją.

TEKST 71

श्रद्धावाननसूयश्च शृणुयादपि यो नरः ।
सोपि मुक्तः शुभाँल्लोकान्प्राप्नुयात्पुण्यकर्मणाम् ॥७१॥

śraddhāvān anasūyaś ca
śṛṇuyād api yo naraḥ
so'pi muktaḥ śubhāl lokān
prāpnuyāt puṇya-karmaṇām

sraddhāvan-wierny; *anasūyaḥ ca*-i nie zazdrosny; *śṛṇuyāt*-posłuchaj; *api*-na pewno; *yaḥ*-kto; *naraḥ*-człowiek; *saḥ api*-on również; *muktaḥ*-będąc wyzwolonym; *śubhān*-pomyślne; *lokān*-planety; *prāpnuyāt*-osiąga; *puṇya-karmaṇām*-którzy spełniali pobożne czyny.

TŁUMACZENIE

A ten, kto słucha z wiarą, będąc wolnym od zazdrości - uwalnia się od następstw grzechów i osiąga planety, gdzie zamieszkują pobożne istoty.

ZNACZENIE

W sześćdziesiątym siódmym wersie tego rozdziału Pan wyraźnie zabrania przekazywania *Gity* tym, którzy są o niego zazdrośni. Innymi słowy, *Bhagavad-gītā* jest przeznaczona jedynie dla wielbicieli. Jednak zdarza się, że czasami wielbiciel Pana daje otwarte wykłady i uczestniczące w tych wykładach osoby nie wszystkie są wielbicielami. Dlaczego robi się wobec tego otwarte wykłady? Zostało to wytłumaczone tutaj. Chociaż nie każdy jest wielbicielem Pana, to jest wiele osób, które nie są zazdrosne o Kṛṣṇę. Posiadają one wiarę w Niego jako Najwyższą Osobę Boga. Jeżeli takie osoby słuchają o Panu od bona fide wielbiciela, to rezultat tego jest taki, że od razu zostają one uwolnione od wszystkich następstw grzechów i po śmierci osiągają wyższe systemy planetarne, gdzie żyją prawe osoby. Zatem jedynie przez słuchanie *Bhagavad-gity*, nawet osoby, które nie usiłują być czystymi wielbicielami, osiągają rezultaty pobożnych czynów. W ten sposób czysty wielbiciel Pana daje każdemu szansę uwolnienia się od wszelkich następstw grzechów i stania się czystym wielbicielem Pana.

Na ogół ci, którzy wolni są od następstw grzechów, są ludźmi prawego charakteru. Takie osoby bez trudu przyjmują świadomość Kṛṣny. Bardzo ważne jest tutaj słowo *puṇya-karmaṇām*. Odnosi się ono do spełniania wszelkich ofiar. Ci, którzy są szczerzy w służbie oddania, ale nie są czystymi wielbicielami, mogą osiągnąć system planetarny Gwiazdy Polarnej, czyli Dhruvalokę, gdzie panuje Dhruva Mahārāja. Jest on wielkim wielbicielem Pana i posiada specjalną planetę, nazywaną Gwiazdą Polarną.

TEKST 72

कच्चिदेतच्छ्रुतं पार्थ त्वयैकाग्रेण चेतसा ।
कच्चिदज्ञानसंमोहः प्रनष्टस्ते धनंजय ॥७२॥

kaccid etac chrutaṁ pārtha
tvayaikāgreṇa cetasā
kaccid ajñāna-saṁmohaḥ
praṇaṣṭas te dhanañjaya

kaccit-czy; *etat*-to; *śrutam*-słyszałeś; *pārtha*-O synu Pṛthy; *tvayā*-przez ciebie; *ekāgreṇa*-z pełną uwagą; *cetasā*-przez umysł; *kaccit*-czy; *ajñāna*-w ignorancji; *saṁmohaḥ*-złudzenie; *praṇaṣṭaḥ*-rozwiało się; *te*-twoje; *dhanañjaya*-O zdobywco bogactw (Arjuno).

TŁUMACZENIE

O zdobywco bogactw, Arjuno, czy wysłuchałeś Mnie uważnie? I czy rozwiały się twoje złudzenia i rozproszyła ignorancja?

ZNACZENIE

Pan występuje jako mistrz duchowy Arjuny, dlatego Jego obowiązkiem jest zapytać go, czy właściwie zrozumiał całą *Bhagavad-gītę*. Jeśli nie, Pan jest gotowy ponownie wytłumaczyć niejasne punkty czy nawet całą *Bhagavad-gītę*, gdyby zaszła taka potrzeba. Właściwie każdy, kto słucha *Bhagavad-gītę* od bona fide mistrza duchowego, takiego jak Kṛṣṇa albo Jego reprezentant, przekona się, iż rozprasza się cała jego ignorancja. *Bhagavad-gītā* nie jest zwykłą książką, pisaną przez jakiegoś poetę czy powieściopisarza. Jest ona mówiona przez Najwyższą Osobę Boga. Ten, kto jest na tyle szczęśliwy, aby słuchać tych nauk od Kṛṣṇy albo Jego bona fide reprezentanta - z pewnością osiągnie wyzwolenie i wydostanie się z ciemności ignorancji.

TEKST 73

अर्जुन उवाच ।
नष्टो मोहः स्मृतिर्लब्धा त्वत्प्रसादान्मयाऽच्युत ।
स्थितोऽस्मि गतसंदेहः करिष्ये वचनं तव ॥७३॥

arjuna uvāca
naṣṭo mohaḥ smṛtir labdhā
tvat prasādān mayācyuta
sthito'smi gata-sandehaḥ
kariṣye vacanaṁ tava

arjunaḥ uvāca-Arjuna rzekł; *naṣṭaḥ*-rozproszone; *mohaḥ*-złudzenie; *smṛtiḥ*-pamięć; *labdhā*-odzyskana; *tvat-prasādāt*-dzięki Twojemu miłosierdziu; *mayā*-przeze mnie; *acyuta*-O nieomylny Kṛṣṇo; *sthitaḥ*-usytuowany; *asmi*-jestem; *gata*-usunięte; *sandehaḥ*-wszystkie wątpliwości; *kariṣye*-spełnię; *vacanam*-polecenie; *tava*-Twoje.

TŁUMACZENIE

Arjuna rzekł: O mój drogi, nieomylny Kṛṣṇo, rozwiały się już moje złudzenia i dzięki Twojej łasce odzyskuję pamięć. Opuściły mnie już wszelkie wątpliwości i teraz jestem gotów działać tak, jak tylko zechcesz.

ZNACZENIE

Organiczna pozycja żywej istoty, zaprezentowana tutaj przez Arjunę, jest taka, że powinna ona działać zgodnie z rozkazem Najwyższego Pana. Przeznaczeniem jej jest samo-dyscyplina. Śrī Caitanya Mahāprabhu mówi, że żywa istota jest wiecznym sługą Najwyższego Pana; taka jest jej rzeczywista pozycja. Kiedy zapomina o tej zasadzie, zostaje uwarunkowana przez materialną naturę, ale służąc Najwyższemu Panu staje się ona wyzwolonym sługą Boga. Pełnienie służby jest organiczną pozycją żywej istoty. Musi ona służyć albo złudnej *māyi* - albo Najwyższemu Panu. Jeśli służy Najwyższemu Panu, to jest to właściwy dla niej stan, ale jeżeli woli służyć zewnętrznej, złudnej energii, wtedy z pewnością jest w niewoli. W tym materialnym świecie służy ona złudzeniu. Jest ograniczona przez swoją żądzą i pragnienia, jednak uważa siebie za pana tego świata. To nazywane jest ułudą. Kiedy ktoś osiąga wyzwolenie wtedy kończy się jego złudzenie i dobrowolnie podporządkowuje się on Najwyższemu, aby działać zgodnie z Jego pragnieniami. Ostatnim złudzeniem, ostatnią pułapką *māyi* zastawioną na żywą istotę, jest twierdzenie, iż jest ona Bogiem. Żywa istota myśli wtedy, że nie jest już dłużej duszą uwarunkowaną, lecz że stała się Bogiem. Jest ona tak nieinteligentna, że nie zastanawia się, jak to jest możliwe, że będąc Bogiem - mogła mieć jakieś

wątpliwości? Tego jakoś nie bierze pod uwagę... Więc jest to ostatnia pułapka złudzenia. W rzeczywistości uwolnienie się od tej złudnej energii oznacza zrozumienie Kṛṣṇy, Najwyższej Osoby Boga, i działanie zgodnie z Jego poleceniem. Bardzo ważne w tym wersecie jest słowo *mohaḥ*. *Mohaḥ* odnosi się do tego, co jest przeciwieństwem wiedzy. W rzeczywistości prawdziwą wiedzą jest zrozumienie tego, iż każda żywa istota jest wiecznym sługą Pana. Jednak żywa istota nie chce myśleć w ten sposób. Nie chce uważać siebie za sługę, lecz za pana tego materialnego świata i pragnie panować nad naturą materialną. Na tym polega jej złudzenie. Złudzenie to można pokonać dzięki łasce Pana albo miłosierdziu Jego czystego wielbiciela. Kiedy to złudzenie zostanie przezwyciężone, żywa istota zgadza się działać w świadomości Kṛṣṇy.

Świadomością Kṛṣṇy jest działanie zgodne z poleceniem Kṛṣṇy. Uwarunkowana dusza, łudzona przez zewnętrzną energię materialną, nie wie o tym, że Najwyższy Pan jest mistrzem pełnym wiedzy i że On jest właścicielem wszystkiego. Może On obdarzać Swoich wielbicieli wszelkimi dobrami, jeśli tylko tego zapragnie. Jest On przyjacielem każdego, a szczególnie życzliwy jest dla Swoich wielbicieli. Jest kontrolerem natury materialnej i wszystkich żywych istot. Jest również kontrolerem nieskończonego czasu i pełen jest wszelkich bogactw i mocy. Najwyższa Osoba Boga może nawet dać Siebie Samego Swemu wielbicielowi.

Kto Go nie zna, ten znajduje się pod urokiem złudzenia: nie zostaje wielbicielem, ale sługą *māyi*. Arjuna jednakże, po wysłuchaniu *Bhagavad-gīty* od Najwyższej Osoby Boga, uwolnił się od wszelkiej ułudy. Mógł się przekonać, że Kṛṣṇa jest nie tylko jego przyjacielem, ale Najwyższą Osobą Boga. Zrozumiał on Kṛṣṇę naprawdę. Więc studiowanie *Bhagavad-gīty* oznacza rzeczywiste poznawanie Kṛṣṇy. Kiedy ktoś posiada pełną wiedzę, wtedy w naturalny sposób podporządkowuje się Kṛṣṇie. Kiedy Arjuna zrozumiał, że planem Kṛṣṇy było zredukowanie niepotrzebnego wzrostu populacji, zgodził się walczyć zgodnie z Jego pragnieniem. Ponownie podniósł swoją broń - swój łuk i strzały - aby walczyć. Pod kierunkiem Najwyższej Osoby Boga.

TEKST 74

सञ्जय उवाच।
इत्यहं वासुदेवस्य पार्थस्य च महात्मनः।
संवादमिममश्रौषमद्भुतं रोमहर्षणम् ॥७४॥

sañjaya uvāca
ity aham vāsudevasya
pārthasya ca mahātmanaḥ
saṁvādam imam aśrauṣam
adbhutaṁ roma-harṣaṇam

sañjayaḥ uvāca-Sañjaya rzekł; *iti*-w ten sposób; *aham*-Ja; *vāsudevasya*-Kṛṣṇy; *pārthasya*-Arjuny; *ca*-również; *mahātmanaḥ*-wielkie dusze; *saṁvādam*-dyskutujące; *imam*-to; *aśrauṣam*-słyszałem; *adbhutam*-podziw; *roma-harṣaṇam*-włosy jeżą się.

TŁUMACZENIE

Sañjaya rzekł: Usłyszałem zatem rozmowę dwóch wielkich dusz - Kṛṣṇy i Arjuny. I tak wspaniałą była ta rozmowa, że włosy mi się jeżą na głowie.

ZNACZENIE

Na początku *Bhagavad-gīty* Dhṛtarāṣṭra zapytywał swego sekretarza Sañjayę: "Co zdarzyło się na Polu Kurukṣetra?" A wszystko to, co się tam zdarzyło zostało objawione sercu Sañjayi dzięki łasce jego mistrza duchowego, Vyāsy, i dlatego mógł on słyszeć i następnie przekazać rozmowę, która tam się odbyła. Rozmowa ta była niewątpliwie wspaniała, albowiem tak ważny dialog pomiędzy dwiema wielkimi duszami nigdy nie miał wcześniej miejsca i nie zdarzy się już więcej. Jest ona wspaniała, albowiem Najwyższa Osoba Boga mówił do żywej istoty, Arjuny, Swojego wielkiego wielbiciela - o Sobie i o Swoich energiach. Jeśli pójdziemy za przykładem Arjuny, jeśli chodzi o zrozumienie Kṛṣṇy, wtedy nasze życie na pewno będzie szczęśliwe i uwieńczone sukcesem. Sañjaya zdał sobie z tego sprawę i jak tylko zaczął to rozumieć, przekazał całą rozmowę Dhṛtarāṣṭrze. Wkrótce zaś stwierdzi, że wszędzie tam, gdzie jest Kṛṣṇa i Arjuna, tam zawsze jest zwycięstwo.

TEKST 75

व्यासप्रसादाच्छ्रुतवानेतद्गुह्यमहं परम् ।
योगं योगेश्वरात्कृष्णात्साक्षात्कथयतः स्वयम् ॥७५॥

vyāsa-prasādāc chrutavān
etad guhyam aham param

yogaṁ yogeśvarāt kṛṣṇāt
sākṣāt kathayataḥ svayam

vyāsa-prasādāt-dzięki łasce Vyāsadevy; *śrutavān*-usłyszawszy; *etat*-to; *guhyam*-poufny; *aham*-ja; *param*-najwyższy; *yogam*-mistycyzm; *yogeśvarāt*-od mistrza wszelkiego mistycyzmu; *kṛṣṇāt*-od Kṛṣṇy; *sākṣāt*-bezpośrednio; *kathayataḥ*-mówiąc; *svayam*-osobiście.

TŁUMACZENIE

Dzięki łasce Vyāsy, usłyszałem najbardziej poufną rozmowę, bezpośrednio od mistrza wszelkiego mistycyzmu - Kṛṣṇy, który Osobiście przemawiał do Arjuny.

ZNACZENIE

Vyāsa był mistrzem duchowym Sañjayi i Sañjaya przyznaje, że to dzięki jego łasce mógł zrozumieć Najwyższą Osobę Boga. Znaczy to, że Kṛṣṇę należy poznawać nie bezpośrednio, ale poprzez mistrza duchowego. Mistrz duchowy jest pośrednikiem, chociaż prawdą jest to, że doświadczenie jest bezpośrednie. Jest to tajemnica sukcesji uczniów. Jeśli mistrz duchowy jest bona fide, wtedy można słuchać *Bhagavad-gīty* bezpośrednio, tak jak usłyszał ją Arjuna. Jest wielu mistyków i *yogīnów* na całym świecie, ale Kṛṣṇa jest mistrzem wszystkich systemów *yogi*. Instrukcja Kṛṣṇy została wyraźnie wyrażona w *Bhagavad-gīcie*: podporządkuj się Kṛṣṇie. Ten, kto to czyni, ten jest najwyższym spośród wszystkich *yogīnów*. Potwierdza to ostatni werset rozdz. szóstego. *Yoginām api sarveṣām*.

Nārada jest bezpośrednim uczniem Kṛṣṇy i mistrzem duchowym Vyāsy. Zatem Vyāsa jest bona fide, tak jak Arjuna, ponieważ pochodzi z sukcesji uczniów, a Sañjaya jest bezpośrednim uczniem Vyāsy. Dlatego, dzięki łasce Vyāsy, zostały oczyszczone jego zmysły i mógł on słyszeć i widzieć Kṛṣṇę bezpośrednio. Kto słyszy Kṛṣṇę bezpośrednio, ten może zrozumieć tą poufną wiedzę. Ale słyszeć Kṛṣṇy nie może ten, kto nie zetknie się z sukcesją uczniów; dlatego wiedza jego jest zawsze niedoskonała, przynajmniej jeśli chodzi o rozumienie *Bhagavad-gīty*.

Bhagavad-gītā tłumaczy wszystkie systemy *yogi*, takie jak *karma-yoga*, *jñāna-yoga* i *bhakti-yoga*. Kṛṣṇa jest mistrzem wszelkiego takiego mistycyzmu. Tak jak Arjuna był na tyle szczęśliwy, że mógł zrozumieć Kṛṣṇę bezpośrednio, podobnie, dzięki łasce Vyāsy, również Sañjaya mógł bezpośrednio Kṛṣṇę słyszeć. Trzeba o tym pamiętać; w rzeczywistości bowiem nie ma żadnej różnicy w słuchaniu bezpośrednio od Kṛṣṇy i w słuchaniu bezpośrednio

od Kṛṣṇy poprzez bona fide mistrza duchowego, takiego jak Vyāsa. Mistrz duchowy jest również reprezentantem Vyāsadevy. Zgodnie z systemem wedyjskim, w dzień urodzin mistrza duchowego uczniowie urządzają uroczystość zwaną *Vyāsa-pūjā*.

TEKST 76

राजन्संस्मृत्य संस्मृत्य संवादमिममद्भुतम् ।
केशवार्जुनयोः पुण्यं हृष्यामि च मुहुर्मुहुः ॥ ७६ ॥

rājan saṁsmṛtya saṁsmṛtya
saṁvādam imam adbhutam
keśavārjunayoḥ puṇyaṁ
hṛṣyāmi ca muhur muhuḥ

rājan-O Królu; *saṁsmṛtya*-pamiętając; *saṁsmṛtya*-pamiętając; *saṁvādam*-wieść; *imam*-ta; *adbhutam*-piękna; *keśava*-Pan Kṛṣṇa; *arjunayoḥ*-i Arjuna; *puṇyam*-pobożny; *hṛṣyāmi*-znajduję przyjemność; *ca*-również; *muhuḥ muhuḥ*-ciągle na nowo.

TŁUMACZENIE

O Królu, jakże wielką radość znajduję wciąż na nowo w każdym wspomnieniu tego cudownego i świętego dialogu pomiędzy Kṛṣṇą i Arjuną - i dreszcz rozkoszy wciąż przenika moje serce.

ZNACZENIE

Nauki *Bhagavad-gīty* są tak transcendentalne, że każdy, kto zaznajomi się z tematami poruszanymi przez Arjunę i Kṛṣṇę, staje się człowiekiem prawym i nie może zapomnieć tych rozmów. Innymi słowy, kto słucha *Gīty* z właściwego źródła, bezpośrednio od Kṛṣṇy, ten osiąga pełną świadomość Kṛṣṇy. W rezultacie, osoba taka staje się coraz bardziej oświecona, a życie jej przeniknięte jest dreszczem rozkoszy, którym raduje się nie przez chwilę, ale w każdym momencie swojego życia.

TEKST 77

तच्च संस्मृत्य संस्मृत्य रूपमत्यद्भुतं हरेः ।
विस्मयो मे महान्राजन्हृष्यामि च पुनःपुनः ॥ ७७ ॥

tac ca saṁsmṛtya saṁsmṛtya
rūpam atyadbhutaṁ hareḥ
vismayo me mahān rājan
hṛṣyāmi ca punaḥ punaḥ

tat-to; *ca*-również; *saṁsmṛtya*-pamiętając; *saṁsmṛtya*-pamiętając; *rūpam*-postać; *ati*-wielką; *adbhutam*-piękną; *hareḥ*-Pana Kṛṣṇy; *vismayaḥ*-podziw; *me*-mój; *mahān*-wielki; *rājan*-O Królu; *hṛṣyāmi*-radując się; *ca*-również; *punaḥ punaḥ*-ciągle od nowa.

TŁUMACZENIE

O Królu, każde wspomnienie tej tak cudownej postaci Pana Kṛṣṇy wprawia mnie w coraz większe zdumienie. A radość moja nie może zaznać końca.

ZNACZENIE

Z wersetu tego wynika, że dzięki łasce Vyāsy, Sañjaya mógł również zobaczyć kosmiczną formę Kṛṣṇy ukazaną Arjunie. Zostało oczywiście powiedziane, że Pan Kṛṣṇa nigdy przedtem nie przedstawił tej formy nikomu. Została ona objawiona tylko Arjunie, ale w tym czasie mogli ją również zobaczyć niektórzy wielcy wielbiciele Pana i Vyāsa był jednym z nich. Jest on jednym z wielbicieli Pana i uważany jest za potężną inkarnację Kṛṣṇy. Vyāsa objawił wszystko to, co zobaczył swemu uczniowi Sañjayi, który zapamiętał tą wspaniałą postać Kṛṣṇy i samo jej wspomnienie napełniało go ciągle nową, wzbierającą radością.

TEKST 78

यत्र योगेश्वरः कृष्णो यत्र पार्थो धनुर्धरः ।
तत्र श्रीर्विजयो भूतिर्ध्रुवा नीतिर्मतिर्मम ॥७८॥

yatra yogeśvaraḥ kṛṣṇo
yatra pārtho dhanur-dharaḥ
tatra śrīr vijayo bhūtir
dhruvā nītir matir mama

yatra-gdzie; *yogeśvaraḥ*-mistrz mistycyzmu; *kṛṣṇaḥ*-Pan Kṛṣṇa; *yatra*-gdzie; *pārthaḥ*-syn Pṛthy; *dhanur-dharaḥ*-nosiciel łuku i strzał; *tatra*-tam;

śrīḥ-bogactwo; *vijayaḥ*-zwycięstwo; *bhūtiḥ*-wyjątkowa siła; *dhruvā*-na pewno; *nītiḥ*-moralność; *matiḥ mama*-takie jest moje zdanie.

TŁUMACZENIE

Gdziekolwiek jest Kṛṣṇa - mistrz wszystkich mistyków - i gdziekolwiek jest Arjuna - najlepszy spośród łuczników - tam z pewnością będzie również zwycięstwo, pomyślność, moralność i niezwykła siła. Takie jest moje zdanie.

ZNACZENIE

Bhagavad-gītā zaczyna się zapytaniem Dhṛtarāṣṭry. Miał on nadzieję, że zwycięstwo przypadnie w udziale jego synom, otoczonym takimi wojownikami, jak Bhīṣma, Droṇa i Karṇa. Łudził się, że zwycięży jego strona. Ale Sañjaya, po opisaniu sytuacji na polu bitwy, powiedział Królowi: "Myślisz o zwycięstwie, ale moim zdaniem dobry los towarzyszy zawsze Kṛṣṇie i Arjunie." Bezpośrednio poinformował on Dhṛtarāṣṭrę, że nie może liczyć na zwycięstw swoich. Zwycięstwo oczekiwało Arjunę, ponieważ po jego stronie obecny był Kṛṣṇa. Przyjęcie przez Kṛṣṇę roli woźnicy Arjuny było ujawnieniem Jego kolejnej wartości. Kṛṣṇa pełen jest wszelkich bogactw i najwyższych wartości, z których jedną jest wyrzeczenie. Kṛṣṇa jest również mistrzem wyrzeczenia, więc takich przykładów jest wiele.

Walka toczyła się właściwie pomiędzy Duryodhaną i Yudhiṣṭhirą. Arjuna walczył po stronie swego starszego brata, Yudhiṣṭiry. Ponieważ po stronie Yudhiṣṭiry walczył Kṛṣṇa i Arjuna, jego zwycięstwo było pewne. Walka ta miała zadecydować o tym, kto będzie rządził światem. I Sañjaya przepowiedział, że władza zostanie przekazana Yudhiṣṭhirze. Również zostało przepowiedziane, że po zwycięstwie królestwo jego będzie rozwijało się pomyślnie, jako że był on nie tylko królem prawym i pobożnym, ale również wielkiem moralistą. Nigdy w całym swoim życiu nie splamił się ani jednym kłamstwem.

Jest wiele mało inteligentnych osób, które uważają, że *Bhagavad-gītā* jest jedynie rozmową dwóch przyjaciół na polu bitwy. Ale wtedy taka książka nie mogłaby uchodzić za święte pismo. Niektórzy zaś mogą protestować mówiąc, że Kṛṣṇa namawiał Arjunę do walki, co jest niemoralne, ale w rzeczywistości sprawa przedstawia się jasno - *Bhagavad-gītā* jest najwyższą nauką o moralności. Najwyższe nauki moralne zostały przekazane w dziewiątym rozdziale, trzydziestym czwartym wersie: *manmanā bhava mad bhaktaḥ*. Należy zostać wielbicielem Kṛṣṇy - a istota wszystkich religii polega na

podporządkowaniu się Kṛṣṇie; jak to zostało oznajmione: *Sarva-dharmān*. Nauki *Bhagavad-gīty* składają się na najwyższy proces religii i moralności. Wszystkie inne procesy mogą być metodami oczyszczającymi i mogą prowadzić do tego procesu, ale ostatnia instrukcja *Gity* jest ostatnim słowem na niwie wszelkiej moralności i religii - podporządkuj się Kṛṣṇie. Takie jest orzeczenie rozdziału osiemnastego.

Z *Bhagavad-gīty* dowiadujemy się, że medytacja i filozoficzne spekulacje są tylko jednym z wielu procesów samo-realizacji, ale całkowite podporządkowanie się Kṛṣṇie jest najwyższą doskonałością. Taka jest istota nauk *Bhagavad-gity*. Ścieżka przestrzegania zasad porządku życia społecznego i różnych procesów religijnych może być poufną ścieżką wiedzy tak dalece, jak poufnymi są rytuały religijne, ale ciągle ma się tam do czynienia z medytacją i kultywacją wiedzy. Natomiast podporządkowanie się Kṛṣṇie w służbie oddania, w pełnej świadomości Kṛṣṇy, jest najbardziej poufną instrukcją i istotą osiemnastego rozdziału.

Inną rzeczą, którą podkreśla *Bhagavad-gītā* jest to, że rzeczywistą prawdą jest Najwyższa Osoba Boga - Kṛṣṇa. Prawda Absolutna realizowana jest w trzech aspektach - jako bezosobowy Brahman, zlokalizowana Paramātmā i Najwyższa Osoba Boga, Kṛṣṇa. Doskonała wiedza o Prawdzie Absolutnej oznacza doskonałą wiedzę o Kṛṣṇie. Jeśli ktoś poznaje Kṛṣṇę, to w zakres jego poznania wchodzą wszystkie dziedziny wiedzy. Kṛṣṇa jest transcendentalny, ponieważ zawsze usytuowany jest On w Swojej wiecznej, wewnętrznej energii. Żywe, przejawione istoty dzielą się na dwie klasy - wiecznie uwarunkowane i wiecznie wyzwolone. Liczba takich żywych istot jest nieograniczona i są one uważane za fundamentalne cząstki Kṛṣṇy. Energia materialna manifestuje się w dwudziestu czterech kategoriach. Stworzenie to znajduje się pod wpływem wiecznego czasu - jest tworzone i rozwiązywane przez energię zewnętrzną. Manifestacja tego kosmicznego świata jest na przemian widzialna albo niewidzialna.

Bhagavad-gītā mówi o pięciu zasadniczych tematach: Najwyższej Osobie Boga, naturze materialnej, żywych istotach, wiecznym czasie i wszelkiego rodzaju czynnościach. Wszystko to zależy od Najwyższej Osoby Boga, Kṛṣṇy. Wszystkie koncepcje Prawdy Absolutnej, mianowicie bezosobowy Brahman, zlokalizowana Paramātmā czy każda inna koncepcja transcendentalna, istnieją w kategorii poznania Najwyższej Osoby Boga. Chociaż na pozór Najwyższa Osoba Boga, żywa istota, materialna natura i czas zdają się być czymś różnym, to jednak nie ma nic, co byłoby odmienne od Najwyższego. Ale Najwyższy jest zawsze różny od wszystkiego. Filozofia Pana Caitanyi

mówi o Nim, że jest On "w niepojęty sposób jednocześnie jednym ze wszystkim i różnym od wszystkiego". Ten system filozofii zawiera doskonałą wiedzę o Prawdzie Absolutnej.

Żywa istota w swojej oryginalnej pozycji jest czystym duchem. Jest ona jakby atomową cząstką Najwyższego Ducha. Jednakże uwarunkowana żywa istota jest marginalną cząstką energii Pana. Ma ona skłonności zarówno do kontaktowania się z energią materialną, jak i duchową. Innymi słowy, żywa istota usytuowana jest pomiędzy dwiema energiami Pana, a ponieważ należy do wyższej energii Pana - ma ona odrobinę niezależności. Poprzez właściwe skorzystanie z tej niezależności - poddaje się ona bezpośredniemu przewodnictwu Pana. W ten sposób osiąga ona swoją rzeczywistą pozycję w energii, która jest pełnią szczęścia.

W ten sposób kończą się wyjaśnienia Bhaktivedanty do ostatniego, osiemnastego rozdziału Śrīmad-Bhagavad-gīty, *traktującego o Doskonałości wyrzeczenia.*

Wykaz źródeł

Wszelkie oznajmienia *Bhagavad-gīty Taką Jaką Jest* są potwierdzone przez klasyczne źródła wedyjskie. Następujące autentyczne święte pisma wedyjskie zostały przytoczone w tekście (podajemy również numer strony):

Atharva-veda, 508

Bhakti-rasāmṛta-sindhu (B.r.s.), 229, 270, 314, 337, 364, 384, 599

Brahma-saṁhitā (B.s.), 12, 72, 174, 212, 218, 226, 320, 336, 370, 451, 460, 635

Bṛhan-Nāradīya Purāṇa, 316

Caitanya-caritāmṛta (C.c.), 23, 80, 123, 224-225

Garga Upaniṣad, 78, 454

Kaṭha Upaniṣad (*Kaṭha*), 85, 97, 98, 109, 369

Kūrma Purāṇa, 491

Mādhyandi-nāyana-śruti, 712

Mahābhārata (*M.b.*), 212-213

Mokṣa-dharma, 508

Muṇḍaka Upaniṣad (Muṇḍ.), 93-94, 100

Nārada-pañcarātra, 337

Nārāyaṇīya, 612

Nirukti (Słownik wedyjski), 127

Padma Purāṇa, 292, 312, 364

Parāśara-smṛti, 113-114

Pauruṣa, 725

Śrīmad-Bhāgavatam (*S.B.*), 54, 64-65, 71, 72, 93, 118, 122, 129, 135, 164-165, 170-171, 186-187, 202, 205, 231, 259 269-270, 293, 296-297, 318, 323, 348, 353, 357, 361, 367, 387, 398, 442, 446-447, 448, 521, 524, 619-620, 631, 765-766

Svatvata Tantra, 365

Śvetāśvatara Upaniṣad (*Svet.*), 93, 184-185, 281-282, 370, 388, 636, 641

Taittrīya Upaniṣad, 391, 639

Varāha Purāṇa, 508, 611

Vedānta-sūtra (*V.s.*), 285, 446, 447, 474, 720, 825, 835

Viṣṇu Purāṇa, 91, 169, 578

Yoga-sūtra, 327

Słownik

Abhakta-(nie-wielbiciel): Ktoś, kto lekceważy albo odrzuca zasady służby oddania, przeciwieństwo *bhakty*.

Abhāva-Śmierć, przeciwieństwo *bhava*.

Abhaya-Nieustraszoność albo określenie kogoś wolnego od lęku; przeciwieństwo *bhaya*.

Abhijātasya-Określenie wskazujące na kogoś, kto urodził się z cechami duchowymi, boskimi.

Abhimanyu-Syn Arjuny.

Abhyāsāt-Atrybut Prawdy Absolutnej, "Źródło niewyczerpanych pomyślnych jakości".

Acāpala-Determinacja.

Ācārya-(dosłownie: ten, który uczy przykładem własnego życia.) Autentycznie wykwalifikowany mistrz duchowy. Musi on należeć do sukcesji duchowej prowadzącej do Boga, a także przekazywać bez żadnych zmian Jego oryginalny przekaz. Wskazuje on wszystkim istotom, jak postępować drogą Pana, Śrī Kṛṣṇy, a jego życie jest doskonałym odzwierciedleniem jego nauk.

Acintya-Niepojęty, poza naszym zrozumieniem; coś, co przekracza granice materialnego wszechświata.

Acintya-bhedābheda-tattva-Doktryna Pana Caitanyi "jednoczesnej jedności i odmienności", która mówi o niepojętej równoczesnej egzystencji Absolutnej Prawdy w jej aspekcie osobowym i bezosobowym.

Acit-Określenie czegoś, co jest w ignorancji; przeciwieństwo *cit*.

Acyuta-(dosłownie: ten, który nigdy nie upada)
1) Imię Kṛṣṇy, "Nieomylny".
2) Pełna ekspansja Kṛṣṇy, która rządzi na jednej z planet Vaikuṇṭha.

Abhibhūta-Zamanifestowana natura materialna.

Adhidaivata-Forma kosmiczna Pana zawierająca wszystkich półbogów i ich planety.

Adhiyajña-Atrybut Duszy Najwyższej jako Pana wszystkich ofiar.

Adhyātma-cetasā-Określenie kogoś, kto polega jedynie na Kṛṣṇie.

Ādi-deva-Atrybut Boga, "Pan Najwyższy i Oryginalny".

Aditi-Małżonka mędrca Kaśyapa Muni i matka Ādityas.

Ādityas-Dwunastu półbogów, synów Aditi.

Advaita-Niedwoisty (kiedy odnosi się do Pana, oznacza że nie ma różnicy pomiędzy Jego ciałem a Nim Samym).

Advaitācārya-albo Śrī Advaita: Jeden z głównych towarzyszy Śrī Caitanyi Mahāprabhu.

Agni-Bóg ognia, podarował Arjunie rydwan, którym powoził Śrī Kṛṣṇa na polu bitewnym Kurukṣetra.

Agnihotra-yajña-Ofiara ogniowa.

Ahaṅkāra-albo fałszywe ego: Złudzenie bycia Absolutnym Panem, Najwyższym Posiadaczem i Dobroczyńcą mającym prawo do wszystkich przyjemności świata, a przez nie to właśnie indywidualna dusza utożsamia się z ciałem materialnym, które przyjmuje, i wszystkim, co do niego przynależy (miejsce urodzenia, narodowość, rasa, rodzina, wyznawana religia, przyjemności i cierpienia, etc.). Jest ono źródłem materialnego uwarunkowania.

Āhiṁsā-Zasada niekrzywdzenia, niezabijania żywych istot (niestosowanie przemocy).

Airāvata-Słoń zrodzony z nektaru.

Aja-Nienarodzony.

Ajāmila-W swojej młodości - wielbiciel Pana, później stracił swoje kwalifikacje bramińskie przez związek z prostytutką, ale dzięki łasce Pana mógł intonować Jego imię na łożu śmierci, osiągając w ten sposób wyzwolenie.

Akāra-Pierwsza litera alfabetu sanskryckiego, reprezentuje źródło wszelkiego dźwięku.

Akarma-albo *naiṣkarma*: Czyn, który nie przynosi dalszych następstw, jako że jest wykonywany w świadomości Kṛṣṇy.

Akrodha-Wolność od złości, gniewu.

Akṣara-Niezniszczalny.

Amala-Czysty, nieskalany.

Amara-kośa-Sanskrycki słownik wedyjski.

Ambariṣa Mahārāja-Król, który w pełni zaangażował się w różne czynności służby oddania dla Pana.

Amṛta-Nektar albo ambrozja.

Anagha-Imię Arjuny, "Bezgrzeszny".

Ananda-Zob. *Sac-cit-ānanda*.

Ānandamaya-1) Prawda Absolutna, uosobienie szczęśliwości.
2) Stan, w którym realizuje się pełną szczęścia naturę Absolutnej Prawdy; również stan najwyższej realizacji Absolutu.

Ananta-1) Imię Boskiego węża o niezliczonej ilości głów, na którym spoczywa Viṣṇu.

2) Określenie Kṛṣṇy jako Tego, Którego wpływ i energie są bezgraniczne.

Ananta-brahman-Inne określenie *Paraṁ Brahmana*, czyli Najwyższej Istoty, przeciwieństwo *vijñānaṁ-brahmana*.

Anārya-Materialista, który lekceważy cel życia; przeciwieństwo *ārya*.

Anasūya-Określenie kogoś, kto jest wolny od zazdrości.

Aniruddha-Pełna ekspansja Kṛṣṇy, władająca na jednej z planet Vaikuṇṭha.

Annamaya-Percepcja Prawdy Absolutnej tylko w samym pożywieniu.

Aṇu-ātmā-Dusza niezmienie małych rozmiarów, będąca cząstką Kṛṣṇy; inne określenie *jivātmy*; przeciwieństwo *vibhu-ātmy*.

Apaniśuna-Niechęć do krytykowania.

Apānu-vāyu-Jedno z dziesięciu rodzajów powietrza znajdującego się wewnątrz ciała, które kontrolowane jest przez system *aṣṭāṅga-yogi*. *Apāna-vāyu* kieruje się w dół.

Aparā-prakṛti-*aparā-śakti* albo *mahā-brahman*: Energia zewnętrzna albo natura materialna. Jedna z trzech głównych energii Pana (duchowa, marginalna i materialna). Jest ona manifestacją zewnętrznej mocy Pana, która tworzy dwadzieścia cztery elementy materialne i wszechświat, w którym żyjemy. Oddziaływania jej elementów są wynikiem wpływu czasu i kontaktu z energią duchową Pana, od której różni się tym, że czasami jest zamanifestowana, a czasami niezamanifestowana

Apara-śakti-Zob. *Apara-prakṛti*.

Āpauruṣeya-Nie stworzone przez człowieka (to znaczy wyjawione przez Boga).

Arca-mūrti-Inne określenie *mūrti*.

Arcanā-Proces czczenia Bóstw, jedna z dziewięciu duchowych czynności służby oddania.

Arca-vigraha-Inne określenie *Mūrti*.

Ārjava-Prostota albo uczciwość, prawość.

Arjuna-Jeden z pięciu braci Pāṇḍawów, szczególnie sławny. Przyjaciel, uczeń i wielbiciel Kṛṣṇy. Nazywany również: Anagha, Bhārata. Bharataṛṣabha, Dhanañjaya, Guḍakeśa, Kaunteya, Mahā-bāho, Parantapa, Pārtha i Savyāsacin.

Arūpa-(dosłownie: bez formy.) Określa Kṛṣṇę, Absolutną Prawdę, jako Tego, który nie ma formy materialnej, albowiem forma Jego jest duchowa i absolutna.

Ārya-Ten, kto zna wartość życia i którego kultura (cywilizacja) oparta jest na realizacji duchowej.

Aryamā-Najważniejszy spośród przodków, którzy odeszli. Włada planetą drzew.

Asammoha-Wolność od wątpliwości i złudzenia.

Asamprajñāta-samādhi-*Samādhi* (trans) osiągnięty przez przekroczenie przyjemności zmysłowej, przeciwieństwo *samprajñāta-samādhi*.

Āsana-(dosłownie: siedzenie.) Trzeci etap ośmiostopniowej *yogi aṣṭāṅga*. Polega na praktykowaniu różnych pozycji cielesnych.

Asaṅga-Brak przywiązania, obojętność wobec wszelkiego rodzaju powabów materialnych.

Asat-(dosłownie: to, co nie jest realne albo wieczne.) Określenie czegoś złudnego, nietrwałego, efemerycznego.

Āśrama-1) Jeden z czterech porządków życia duchowego (Zob. *Brahmacarya, Gṛhastha, Vānaprastha, Sannyāsa*). Te cztery etapy przygotowują człowieka, który ich przestrzega, do kompletnej realizacji jego duchowej tożsamości jeszcze przed opuszczeniem ciała. (Zob. również *Varnaśrama-dharma*).

2) miejsce, w którym praktykujemy poszukiwania realizacji duchowej.

Aṣṭāṅga-yoga-(*aṣṭa* - osiem, *aṅga* - część) System yogi mistycznej przedstawiony przez Patañjalego (Zob. *Patañjali*) w jego *Yoga-sūtrach*. Składa się z ośmiu części: *yama, niyama, āsana, prāṇāyāma, pratyāhāra, dhāraṇa, dhyāna* i *samādhi*.

Aśuci-Nieczysty, niezdrowy.

Aśuci-vrata-Zasada niezdrowego życia.

Asura-1) Ktoś, kto nie przestrzega zasad pism świętych i którego jedynym celem jest nieustanna pogoń za światowymi przyjemnościami. Im bardziej jest przywiązany do materii, tym bardziej staje się demoniczny, tak że w końcu odrzuca egzystencję Boga, Najwyższej Osoby.

2) Istota, wyraźnie demoniczna, która otwarcie przeciwstawia się religijnym zasadom i Bogu.

3) Monstra, złośliwe potwory, demony, które istniały na Ziemi, w czasie gdy przebywał na niej Kṛṣṇa.

Āsuraṁ bhāvam āśrita-Osoby będące jawnymi ateistami.

Aśvatthāmā-Wielki wojownik Kuru, syn Droṇācāryi i krewny Arjuny.

Atharva-Inne określenie *Atharva-vedy*.

Atharva-veda-albo *Atharva*: Jedna z czterech oryginalnych *Ved*.

Ātmā-*jīvātma, aṇu-ātmā* albo *vijñānaṁ-brahman*: Maleńka cząstka energii, integralna część Boga, dusza, byt sam w sobie - jest różna od ciała,

w którym zamieszkuje serce, i jest źródłem świadomości.

Tak jak Bóg, Istota Najwyższa, tak i dusza ma swoją własną indywidualność a jej forma jest wieczna, pełna wiedzy i szczęścia. Jednakowoż pozostaje ona zawsze różna od Boga i nigdy nie jest Mu równa, i chociaż posiada Jego atrybuty - to tylko w nieskończenie małej ilości. Stanowi ona energię marginalną Boga i w związku z tym ma skłonność do ulegania wpływom albo energii duchowej, albo materialnej.

Słowo to wyjaśniamy również przez określenia: "żywa istota" (*ātmā*), "dusza indywidualna, oddzielna" (*jīvātmā*) albo "dusza nieskończenie mała" (*aṇu-ātmā*), w zależności od aspektu, na który pragniemy położyć nacisk. Słowo to również oddajemy przez "jaźń" i czasami odnosi się ono do ciała, czasami do duszy, a czasami do zmysłów.

Ātma-nivedana-Całkowite oddanie się Bogu, jedna z dziewięciu duchowych czynności służby oddania.

Avajānanti-Określenie tych, którzy wyśmiewają Najwyższą Osobę i odmawiają służby dla Niego.

Avatāra-(dosłownie: który zstępuje.) Bóg, jedna z Jego pełnych emanacji (ekspansji) albo jeden z Jego reprezentantów schodzący ze świata duchowego do wszechświata materialnego, aby odnowić zasady religii.

Avidhi-pūrvaka-Droga działania, która odrzuca wszystkie ustanowione reguły i zasady.

Avidyā-(*a* - nie, *vidyā* - wiedza) Niewiedza, ignorancja.

Avyabhicāriṇya-Nieugięta stałość kogoś, kto niezachwianie podąża ścieżką służby oddania.

Avyakta-Niezamanifestowany, utajony okres stworzenia (Zob. Stan zamanifestowany i niezamanifestowany.

Avyaya-Atrybut Kṛṣṇy, "Niewyczerpany".

B

Baladeva-Inne imię Balarāmy.

Baladeva Vidyābhūṣaṇa-Wielki erudyta i *ācārya* vaiṣṇava, autor "*Govinda-bhāṣya*", komentarza do *Vedānta-sūtry*.

Balarāma-albo Baladeva: Pierwsza pełna emanacja (ekspansja) Kṛṣṇy. Kiedy Pan pojawił się na Ziemi 5000 lat temu, Balarāma pojawił się z Nim również jako Jego starszy brat, syn Vasudevy.

Bali Mahārāja-Potężny król, który pokonał wszystkie systemy planetarne. Przytaczany jako przykład samo-wyrzeczenia, albowiem na prośbę *avatāra* Vāmany, Samego Boga, oddał Mu całe swoje królestwo, a następnie sam podporządkował się Najwyższej Osobie. Jest jednym z dwunastu *mahajanas*. (Zob. *Mahajanas*)

Bhagavān-[*bhaga* - bogactwa, *van* - posiadający) Ten, kto posiada w pełni sześć doskonałości: piękno, bogactwo, sławę, siłę, mądrość i wyrzeczenie; określenie Najwyższej Osoby.

Bhāgavata-dharma-Inne określenie *Sanātana-dharmy*.

Bhāgavata-Purāṇa-Inne określenie *Śrīmad Bhāgavatam*.

Bhakta-*bhakti-yogī*, *santa* albo *vaiṣṇava*: transcendentalista albo spirytualista najwyższej kategorii (zob. *Yogi* 1), adept *bhakti-yogi* albo inaczej wielbiciel Pana. Jest on przywiązany do osobowego aspektu Prawdy Absolutnej.

Bhakti-Miłość i oddanie do Boga; oczyszczona służba dla zmysłów Pana poprzez swoje własne zmysły.

Bhakti-rasāmṛta-sindhu-("Ocean nektaru oddania"): Dzieło mistrzostwa Śrīla Rūpy Gosvāmīego, które traktuje szczegółowo o zasadach służby oddania.

Bhaktisiddhānta Sarasvātī-Mistrz duchowy Jego Boskiej Miłości A. C. Bhaktivedanty Swamiego Prabhupādy.

Bhaktivinode Ṭhākura-Wielki *ācārya* w linii Caitanyi Mahāprabhu. Ojciec Bhaktisiddhānty Sarasvatī i pionier Ruchu na rzecz Świadomości Kṛṣṇy na Zachodzie.

Bhakti-yoga-*buddhi yoga, karma-yoga* albo *brahma-yoga* (służba oddania): Droga rozwijania *bhakti*, miłości do Boga w jej czystym stanie, bez żadnych skłonności do interesownego działania (*karma*) czy spekulacji filozoficznej (*jñana*). Jest ostatecznym etapem yogi, jak tego naucza *Bhagavad-gītā*, i praktykuje się ją poprzez całkowite podporządkowanie się Najwyższemu Panu, Śrī Kṛṣnie, na drodze dziewięciu duchowych czynności służby oddania pod przewodnictwem *ācāryi*, mistrza duchowego.

Bhakti-yogī-Inne określenie *bhakty*, wielbiciela Pana.

Bhārata-Imię Arjuny, "Potomek Bharaty".

Bharata Mahārāja-Starożytny władca świata, syn Króla Ṛṣabha, wielki *bhakta* Pana, który stracił służbę oddania na skutek miłości do osieroconego jelonka. W rezultacie, w następnym życiu pojawił się jako jeleń, pamiętając jednak swoje poprzednie wcielenie, później zaś

jako Jaḍabharata (zob. *Jaḍabharata*). Historię tę dokładnie opisuje *Śrīmad-Bhāgavatam*.

Bharatavarṣa-Nazwa, pod którą półbogowie znają tą ziemską planetę od czasów, kiedy władał nią Król Bharata. (Dziś nazwa ta odnosi się szczególnie do Indii.)

Bhava-Narodziny. przeciwieństwo *abhāva*.

Bhāva-Wstępna manifestacja wzniosłej miłości do Boga.

Bhaya-Strach, przeciwieństwo *abhaya*.

Bhīma-albo inaczej Vṛkodhara: Jeden z pięciu Pāṇḍawów, starszy brat Arjuny.

Bhīṣma-Wielki wielbiciel Kṛṣṇy, najstarszy spośród Kaurawów, należy również do grupy dwunastu *mahajanas*.

Bhukta-Atrybut Pana, "który utrzymuje wszystkie istoty".

Bhūriśravā-albo Saumadatti: Syn Somadatty, Króla Bahlików.

Bīja-(dosłownie: sperma, nasienie.) Atrybut Kṛṣṇy, pierwotne Nasienie wszystkich istot.

Brahma-Pierwsza żywa istota stworzona we wszechświecie. Otrzymał on od Najwyższego Pana moc stworzenia tego wszechświata, w którym jest najwyższym zarządcą. Należy również do grupy dwunastu *mahajanas*. Kontroluje *guṇę* pasji (*rajo-guṇa*).

Brahma-bhūta-Stan głębokiej szczęśliwości, którego doświadcza ten, kto zrealizował swoją własną duchową tożsamość, uwolniwszy się od wszelkich dualizmów, wszelkich zanieczyszczeń i pragnień materialnych. Ani szczęście, ani ból tego świata nie są w stanie zakłócić tego stanu, a ten, kto go osiąga, angażuje się w służbę oddania dla Najwyższego Pana.

Brahmacārī-1) Osoba żyjąca według zasad *brahmacaryi* (zob. *Brahmacarya*).

2) Żonaty mężczyzna, który przestrzega wedyjskich reguł życia małżeńskiego.

Brahmacarya-Pierwszy etap życia duchowego (zob. *Āśrama*); okres celibatu, wstrzemięźliwości seksualnej i studiów pod opieką wykwalifikowanego mistrza duchowego.

Brahma-jana-Inne określenie *Brāhmaṇa (bramina)*, "który zna Brahmana".

Brahma-jijñāsā-Duchowe dociekanie prawdy o naszej naturze, jak i naturze Absolutu.

Brahmajyoti-(Zob. *Brahman* 2)

Brahmaloka-Albo inaczej Satyaloka: Planeta Brahmy, najwyższa planeta we

wszechświecie materialnym.

Brahman-1) Brahman albo *ananta-brahman*: C.f. *Param Brahman*.

2) Brahman albo *brahmajyoti*: światłość, blask emanujący z absolutnego ciała Śrī Kṛṣṇy (Bhagavāna), reprezentujący bezosobowy aspekt Prawdy Absolutnej albo pierwszy stopień realizacji Absolutu (zob. *Bhagavān* i *Paramātmā*).

3) *brahman* albo *vijñānaṁ brahman*: oddzielna istota duchowa czyli dusza indywidualna.

4) *brahman* albo *mahā-brahman*: natura materialna albo totalna substancja materialna (*mahat-tattva*) konstytuująca dwadzieścia cztery elementy materialne.

5) *brahman* albo *śabda-brahman*: Vedy (duchowe i absolutne), które zawierają różne zasady działania.

Brāhmaṇa(s)-albo *brahma-janas*: Mędrcy i erudyci, którzy kierują społeczeństwem; stanowią jedną z czterech *varṇ* (zob. *Varṇa*).

Brahmaṇa-pathi-Ścieżka realizacji duchowej.

Brahma-nirvāṇa-Stan całkowitego pogrążenia się w świadomość Kṛṣny, charakteryzujący się brakiem materialnych cierpień.

Brahma puccha-Najwyższy Brahman, realizowany w pięciu etapach. (zob. *Annamaya, Prāṇamaya, Jñānamaya, Vijñānamaya, Ānandamaya*).

Brahma-saṁhitā-Starożytne sanskryckie pismo święte zawierające modlitwy Brahmy do Govindy, odkryte przez Śrī Caitanyę Mahāprabhu w jednej ze świątyń w południowych Indiach. Opisuje w szczegółach formę, atrybuty i królestwo Najwyższej Osoby.

Brahma-saṁparśa-Wieczny związek duszy indywidualnej z Najwyższym Panem poprzez służbę oddania.

Brahma-sūtra-Inaczej *Vedānta-sūtra*.

Brahmavādī-Transcendentaliści trzeciego rzędu (zob. *Yogi* 1) przyciągani do Brahmana, bezosobowego aspektu Absolutnej Prawdy.

Brahma-yoga-Droga zaangażowania się w służbę dla Najwyższego Pana, inne określenie *bhakti-yogi*, świadomości Kṛṣṇy.

Brāhmī-sthiti-Uwolnienie się z więzów materii, czyli wyzwolenie.

Bṛghu Muni-Wielki mędrzec, najpotężniejszy syn Brahmy.

Bṛhaspati-Kapłan Indry, pierwszy spośród wszystkich kapłanów.

Bṛhat-sāma-Najważniejszy hymn *Sāma-vedy*.

Buddha-*Avatāra*, który pojawił się na początku Kali-yugi, aby nauczać zasad łagodności (*ahiṁsa*) i położyć kres ofiarom zwierzęcym.

Buddhi albo **inteligencja duchowa**-Oryginalna inteligencja żywej istoty,

która umożliwia jej zrozumienie, jak wszystkie rzeczy (włączając w to nią samą) istnieją w relacji do Boga, Najwyższej Osoby. Osiągnięcie takiej inteligencji umożliwia nam uwolnienie się od materialnej koncepcji życia.

C

Caitanya-caritāmṛta–Dzieło Kṛṣṇadāsy Kavirāja opisujące życie i nauki Śrī Caitanyi Mahāprabhu.

Caitanya Mahāprabhu–Avatāra, który pojawił się w Indiach 500 lat temu, aby nauczać ludzi *yuga-dharmy* (Zob. *Yuga-dharma*) i walczyć z degradującymi wpływami Kali-yugi (zob. *Kali-yuga*). Chociaż w rzeczywistości był On Samym Kṛṣṇą, Najwyższą Osobą Boga, pojawił się w roli *bhakty*, aby uczyć miłości do Boga poprzez proces gramadnego intonowania świętych imion Pana.

Cāṇakya Pāṇḍita–Doradca króla Candragupty (współczesnego Aleksandrowi Macedońskiemu), znany jako autor kodeksów cywilnych i moralnych.

Caṇḍāla–"Zjadacz psów", najniższy z ludzi.

Candra–Bóstwo Księżyca.

Candraloka–Księżyc, planeta Candry.

Candrāyana–Jedna z praktyk ascetycznych.

Cāturmāsya–Czteromiesięczny okres, korespondujący z porą deszczową, w którym ludzie oddają się różnego rodzaju praktykom ascetycznym i pokutom.

Cekitāna–Wielki wojownik walczący po stronie Pāṇḍawów na Polu Kurukṣetra.

Choṭa Haridāsa–Bliski towarzysz Pana Caitanyi, wykluczony z Jego towarzystwa za rzucenie pożądliwego spojrzenia na młodą kobietę.

Ciało materialne–Tymczasowe "ubranie", które przyjmuje uwarunkowana dusza. Składa się ono z ośmiu elementów: pięciu grubych albo inaczej wulgarnych (woda, ziemia, ogień, powietrze i eter) i trzech subtelnych (umysł, inteligencja i fałszywe ego).

Ciało duchowe–Oryginalna forma żywej istoty. Konstytuują ją elementy duchowe *sat, cit* i *ānanda*, czyli odpowiednio: absolutna wieczność, absolutna wiedza i absolutne szczęście.

Cintāmaṇi–Klejnot duchowy, z którego zbudowane są wszystkie pałace w królestwie Śrī Kṛṣṇy. Znany również pod nazwą kamienia filozoficznego.

Cintāmaṇi-dhāma–Inne określenie Kṛṣṇaloki, gdzie wszystko zbudowane

jest z kamieni *cintāmaṇis* i gdzie spełniane są wszystkie pragnienia.
Cit-Zob. *Sac-cit-ānanda.*
Citi-śakti-Wewnętrzna moc Pana, wszelka wiedza, wszelkie szczęście.
Citraratha-Najlepszy z Gandharvów (boskich śpiewaków).
Czas-C.f. *Kāla*
Czysty wielbiciel-Ten, kto wolnym będąc od wszelkiego przywiązania do owoców swojego działania (*karma*) i wiedzy spekulatywnej (*jñāna*), oddaje swoje ciało i duszę w służbę dla Pana, osiągając w ten sposób doskonałość oddania dla Boga i szczyt realizacji duchowej.

D

Daityas-Istoty demoniczne, synowie Diti. Jednakowoż, pomiędzy nimi pojawił się wielki *bhakta* Prahlāda.
Daivī-prakṛti-Boska natura, kieruje ona i chroni *mahātmas.*
Dāmodara-1) Imię Kṛṣṇy, "Ten, Którego Yaśoda związała sznurem".
2) Pełna ekspansja Kṛṣṇy przewodząca na jednej z planet Vaikuṇṭha.
Dāna-Dobroczynność.
Darśa-paurṇamāsī-Część *Ved* traktująca o kulcie półbogów.
Daśendriya-Dziesięć organów zmysłowych: ucho, oko, język, nos, skóra, ręce, nogi, narządy mowy, odbytnica i narządy płciowe.
Dāsya-Służenie Panu, jedna z dziewięciu duchowych czynności służby oddania.
Dāsya-bhakta-Wielbiciel Pana, którego związek z Nim przybiera postać podobną relacji, która łączy sługę z jego panem.
Dehī-Istota wcielona.
Deva-1) Istota pobożna, sługa Pana.
2) Istota uprawomocniona przez Pana do zarządzania jakąś częścią materialnego stworzenia (jak np. słońcem, deszczem, ogniem, etc.), czy też doglądania potrzeb wszystkich żywych istot.
Devahūti-Żona mędrca Kardama Muni i matka *avatāra* Kapili, który przekazał jej naukę *sāṅkhya.*
Devakī-Matka wybrana przez Kṛṣṇę, kiedy pojawił się na Ziemi około 5000 lat temu.
Devakī-nandana-Imię Kṛṣṇy, "Syn Devakī".
Deva-loka-Inna nazwa *Svarga-loki*
Deva-prakṛti-Określa działania kierowane przez Dobroć, będące natury duchowej.
Deveśa-Imię Kṛṣṇy, "Pan półbogów".

Dhanañjaya-Imię Arjuny, "który dostarczył bogactw"

Dhāraṇā-Szósty z ośmiu etapów *aṣṭāṅga-yogi*. Polega na koncentracji umysłu.

Dharma-1) "Religia", naturalna i wieczna funkcja duszy indywidualnej polegająca na postępowaniu według praw ustanowionych przez Boga i służeniu Mu z miłością i oddaniem.

2) Inne określenie na różne religijne, społeczne i rodzinne obowiązki człowieka (*svadharmas*).

3) Nieodłączna, wrodzona cecha przynależąca do danego obiektu, np. *dharmą* ognia jest światło i ciepło.

Dharma-kṣetra-Miejsce przeznaczone do składania ofiar.

Dhātā-"Stwórca".

Dhīra-Ten, na którego nie mają wpływu ani warunki zewnętrzne, ani pragnienia jego umysłu, jak również (w końcu) konieczność opuszczenia ciała.

Dhṛṣṭadyumna-Syn Drupady i uczeń Droṇācāryi. To on właśnie zorganizował armię Pāṇḍawów na Polu Kurukṣetra.

Dhṛṣṭaketu-Wielki wojownik po stronie Pāṇḍawów walczący na Polu Kurukṣetra.

Dhṛtarāṣṭra-Ojciec Kaurawów, jego knowania i nienasycone ambicje doprowadziły do bitwy na Polu Kurukṣetra.

Dhruvaloka-Planeta, na której rządzi Dhruva Mahārāja.

Dhruva Mahārāja-Wielki wielbiciel Kṛṣṇy, mistrz Gwiazdy Polarnej.

Dhyāna-Siódmy z ośmiu etapów *aṣṭāṅga-yogi*. Polega na praktykowaniu medytacji.

Dhyāna-yoga-Yoga medytacyjna.

Diti-Żona mędrca Kaśyapy i matka Daityas (Daityów).

Divya-"Boski", "Wzniosły" albo "Czysto Duchowy", atrybuty Pana.

Dobroć-(*sattva-guṇa*): Jedna z trzech *guṇ*. Rezultatem jej wpływu jest wiedza, szczęście, czystość, opanowanie zmysłów, łagodne usposobienie (spokój) i umiarkowanie. Jest kierowana przez Viṣṇu.

Draupadī-Córka Króla Drupady i żona pięciu Pāṇḍawów.

Dravyamaya-yajña-Ofiara, na którą składają się różne akty dobroczynne.

Dṛḍha-vrata-Niezachwiana wiara w służbę oddania. To mocne przekonanie stanowi pierwszy krok na ścieżce miłosnej służby oddania dla Pana.

Droṇācārya-Mistrz wojskowy Pāṇḍawów, a potem, w czasie bitwy na Polu Kurukṣetra, komendant i szef armii Kaurawów.

Duḥkha-Nieszczęście, cierpienie.

Durvāsā Muni-Wielki yogin obdarzony niezwykłymi siłami mistycznymi.
Duryodhana-Pierwszy spośród synów Dhṛtarāṣṭry, przywódca Kaurawów w bitwie na Polu Kurukṣetra.
Duṣkṛtas-Inne określenie *Duṣkṛtinas*.
Duṣkṛtinas-albo *duṣkṛtas*: Cztery typy ludzi, którzy nigdy nie podporządkowują się Najwyższemu Panu (zob. *Mūḍha, Narādhama, Māyayāpahṛta-jñāna, Asuraṁ bhāvam āśrita*), przeciwieństwo *sukṛtinas*.
Dvandva-Słowo podwójne.
Dvāpara-yuga-Trzeci wiek (*yuga*) w cyklu czterech wieków składających się na jedną *mahā-yugę*; trwa 864 000 lat.
Dyāv apṛthivyo-Przestrzeń oddzielająca niebo i Ziemię.

E

Ekadaśi-(jedenasty dzień ubywającego i przybywającego księżyca) Szczególny dzień w kultywowaniu pamięci o Panu, który wielbiciele Najwyższego Pana obchodzą dwa razy w miesiącu, poszcząc, słuchając i intonując chwały Pana.
Emanacja-C.f. *Pełna emanacja*.
Energia duchowa-czyli energia wewnętrzna (*parā-prakṛti* albo inaczej *parā-śakti*): Jedna z trzech zasadniczych energii Pana (duchowa, marginalna i materialna). Jest ona manifestacją wewnętrznej mocy Pana; stanowi świat duchowy. W przeciwieństwie do energii materialnej jej atrybutem jest pełnia wieczności, wiedzy i szczęścia (*sac-cid-ānanda*).
Energia iluzoryczny-C.f. *Māyā*.
Energia marginalna-Zob. *Jīva-śakti*.
Energia materialna-Zob. *Aparā-prakṛti*.
Energia niższa-Jedna z dwóch zasadniczych energii Pana (wyższa i niższa). Stanowi energię materialną.
Energia wewnętrzna-Inne określenie *Energii duchowej*.
Energia wyższa-Jedna z dwóch zasadniczych energii Pana (wyższa i niższa). Składa się na nią energia duchowa i marginalna.
Energia zewnętrzna-Inne określenie energii materialnej (zob. *Aparā-prakṛti*).

F

Fałszywe ego-Zob. *Ahaṅkāra*.

G

Gandharvas-Śpiewacy niebiańscy, mieszkańcy rajskiej planety Gandharvaloka.

Gaṅga-Święta rzeka obiegająca wkoło cały wszechświat, wypływająca z lotosowych stóp Viṣṇu. Jej wody mają moc oczyszczenia kogoś, kto się w niej kąpie, ze wszystkich zanieczyszczeń materialnych.

Ganges-Zob. *Gaṅga*.

Garbhādhāna-saṁskāra-Pierwszy ryt albo ofiara oczyszczająca (*saṁskāra*) z serii dziesięciu odbywanych kolejno na przestrzeni całego życia człowieka wedyjskiego. *Garbhādhāna* sprzyja poczęciu dziecka w boskiej atmosferze.

Garbhodakaśāyī Viṣṇu-Drugi *puruṣa-avatāra*, forma, przez którą Kāraṇodakaśāyī Viṣṇu wchodzi w każdy ze wszechświatów, aby stworzyć tam różnorodność form.

Garuḍa-Ogromny orzeł noszący Pana Viṣṇu.

Gautama-Jeden z siedmiu głównych filozofów Indii.

Gāyatrī-albo *gāyatrī-mantra*: Wibracje transcendentalne intonowane każdego dnia przez odpowiednio wykwalifikowaną "podwójnie narodzoną" klasę ludzi (przydomkiem "podwójnie narodzony" obdarzano ludzi należących do trzech pierwszych stanów - zwłaszcza *braminów*, którzy dostępując ceremonii inicjacji "rodzili się po raz wtóry").

Gītā-māhātmya-Pismo wysławiające *Gītę*.

Gītopaniṣad-Inna nazwa *Bhagavad-gīty*.

Godāsa-Ten, kto służy zmysłom, przeciwieństwo *gosvāmīego*.

Goloka Vṛndāvana-Inna nazwa Kṛṣṇaloki.

Gopāla Bhaṭṭa Gosvāmī-Jeden z sześciu wielkich mędrców (albo Gosvāmīch) Vṛndāvany.

Gopī(s)-Wiejskie dziewczęta, towarzyszki Kṛṣny we Vṛndāvanie. Są one, z powodu swojej czystej miłości do Pana, uosobieniem oddania.

Gosvāmī-1) gosvāmī: ten, kto jest doskonałym mistrzem swoich zmysłów i umysłu, przeciwieństwo *godāsy*.

2) Gosvāmī: każdy z sześciu wielkich mędrców Vṛndāvany, bliskich uczniów Caitanyi Mahāprabhu: Rūpa Gosvāmī, Sanātana Gosvāmi, Raghunātha Bhaṭṭha Gosvāmī, Jīva Gosvāmī, Gopāla Bhaṭṭa Gosvāmī i Raghunātha Dāsa Gosvāmī. Propagowali i kontynuowali misję Śrī Caitanyi Mahāprabhu, jak również wyjaśnili Jego nauki w licznych dziełach traktujących o służbie oddania.

Govardhana-Wzgórze usytuowane we Vṛndāvan, w wiosce, gdzie Kṛṣṇa spędził Swoje dzieciństwo 5000 lat temu. W wieku lat sześciu, Pan zademonstrował, że nie jest On zwykłą istotą, i podniósł to wzgórze małym palcem Swojej lewej ręki. Trzymał je w ten sposób przez siedem dni, chroniąc mieszkańców Vṛndāvany przed gwałtowną ulewą spowodowaną przez Indrę, króla planet niebiańskich.

Govinda-1) Imię Kṛṣṇy, "Źródło przyjemności i radości dla ziemi, krów i zmysłów wszystkich istot.
2) Pełna emanacja Kṛṣṇy, przewodząca na jednej z planet Vaikuṇṭha.

Gṛhastha-1) Drugi etap życia duchowego (zob. *Aśrama*); okres życia rodzinnego i społecznego w zgodzie z zaleceniami pism świętych.
2) Ktoś, kto żyje według zasad i reguł tej *aśramy*.

Gudakeśa-imię Kṛṣṇy, "Który pokonał sen".

Guṇa(s)-(dosłownie: sznur.) W liczbie trzech: *sattva-guṇa* (Dobroć), *rajo-guṇa* (Pasja) i *tamo-guṇa* (Ignorancja). Mianem tym określamy wszelki wpływ iluzorycznej energii materialnej na istoty i rzeczy. Determinują one m.in. sposób bycia, myślenia i działania duszy, którą uwarunkowują. To przez ich oddziaływanie mają miejsce stworzenie, utrzymanie i zniszczenie wszechświata. (W polskim przekładzie słowo to oddawane jest przez "cechę", "jakość", "siłę" natury materialnej).

Guṇa-avatāras-Trzy inkarnacje kontrolujące trzy siły natury materialnej. Brahmā kontroluje Pasję, Viṣṇu - Dobroć, a Śiva - Ignorancję.

Guru-(dosłownie: ciężki) Zrealizowana dusza, zdolna do kierowania ludźmi na ścieżce realizacji duchowej, a także wyzwolenia ich z cyklu ponownych narodzin i śmierci. Będąc doskonale wykwalifikowanym może zostać ācāryą (zob. *Ācārya*).

Guru-kula-*Āśrama* mistrza duchowego, do której posyłane są dzieci po ukończeniu piątego roku życia. Tutaj otrzymują one poza starannym wykształceniem akademickim pełną edukację duchową, która uczyni z nich najlepszych obywateli zdolnych nie tylko do doskonałego wywiązania się ze swoich obowiązków społecznych, ale przede wszystkim do uwolnienia się od czterech niedoli materialnej egzystencji (narodzin, choroby, starości i śmierci).

H

Hanumān-Czysty bhakta Pana w ciele małpy, sługa *avatāra* Rāmacandry.

Haridāsa Ṭhakur-Wielki bhakta, uczeń Caitanyi Mahāprbhu, który nadał

mu tytuł "*nāmācārya*", mistrza w intonowaniu Swiętego Imienia Intonował 300 000 Imion dziennie.

Haṭha-yoga-Praktyka mająca na celu opanowanie zmysłów i umysłu poprzez różne ćwiczenia fizyczne.

Hiḍimba-Demon zabity przez Bhīmę.

Hiraṇyagarbha-Inne imię Garbhodakaśāyī Viṣṇu, z którego narodził się Brahmā (w kwiecie lotosu wyrastającym z Jego pępka).

Hiraṇyakaśipu-Zob. *Prahlāda Mahārāja*.

Hrī-Skromność.

Hṛṣīkeśa-1) Imię Kṛṣṇy, "Pan zmysłów wszystkich istot".
2) Pełna emanacja Kṛṣṇy przewodząca na jednej z planet Vaikuṇṭha.

I

Ignorancja-czyli *tamo-guṇa*: Jedna z trzech *guṇ*. Rezultatem jej wpływu jest lenistwo, chaos, ospałość i używanie intoksykantów. Kontrolowana przez Śivę.

Ikṣvāku-Syn Manu (od którego otrzymał wiedzę duchową), i ojciec dynastii Raghu.

Ilāvaratavarṣa-Starożytna nazwa Ziemi.

Indra-Bóg deszczu i piorunów; władca planet niebiańskich, szef wszystkich półbogów.

Indraloka-Planeta Indry.

Inteligencja duchowa-C.f. *Buddhi*.

Inteligencja materialna-Definiuje się ją jako zdolność warościowania impulsów otrzymywanych przez umysł i analizowania natury, jak również funkcjonowania energii materialnej. Jednakowoż, ponieważ przedmioty te studiowane są bez brania pod uwagę ich związku z Bogiem, Oryginalną Przyczyną wszystkich rzeczy, inteligencja ta pozostaje niekompletna i nie może być użyta do niczego innego, jak tylko do zaspokajania potrzeb ciała. Jest więc ona subtelną energią materialną zdolną do okrycia świadomości duchowej jaźni.

Īśāvāsya-(*īśa* - Pan, *vāsya* - kontrolować) Koncepcja stwierdzająca, że wszystko jest własnością Pana, wszystko jest przez Niego kontrolowane i wszystko powinno być użyte w służbie dla Niego.

Iśvara(s)-(dosłownie: pan) 1) Kṛṣṇa, Pan Absolutny, Najwyższy Pan.
2) Półbogowie zarządzający różnymi administracyjnymi funkcjami we wszechświecie.
3) Istota indywidualna, pan swojego własnego ciała.

J

Jaḍabharata-Imię króla Bharaty Mahārāja w jego trzecim wcieleniu. Żył w osamotnieniu, nie odzywając się nigdy do nikogo, tak że ludzie uważali go za szaleńca, później objawił się jako wielki święty.

Jagāi i Mādhāi-Dwóch braci, przykład istot ludzkich całkowicie upadłych, (jakich większość w naszym obecnym wieku, Kali-yuga). Jednakowoż, pomimo swojej upadłej kondycji, otrzymali łaskę Śrī Nityānandy, będąc w ten sposób wybawionymi od najgorszej degradacji.

Jagapati-Imię Kṛṣṇy, "Pan Wszechświata".

Jāla-Zob. *Moha-jāla*.

Janaka-Znany jako wielki wielbiciel Pana. Ojciec Sīty, małżonki Rāmacandry; jeden z dwunastu *mahājanas*.

Janaloka-Jeden z wyższych systemów planetarnych.

Janardana-1) Imię Kṛṣṇy, "Pogromca ateistów" albo czasami "Ten, Który utrzymuje wszystkie istoty".
2) Pełna ekspansja Kṛṣṇy przewodząca na jednej z planet Vaikuṇṭha.

Japa-1) Indywidualna recytacja świętego imienia Pana na koralach medytacyjnych (zob. *Japa-mālā*), przeciwieństwo *kīrtana* (zob. *Kīrtana* 2) 2) Przedstawienie dowodu w logice.

Japa-mālā-Różaniec składający się ze 108 paciorków zrobionych zwykle z drzewa tulasi (zob. *Tulasi*).

Jaźń-Rzeczywista tożsamość oddzielnej, indywidualnej duszy. (Inne określenie duszy).

Jayadratha-Wielki wojownik walczący po stronie Kaurawów w bitwie na Polu Kurukṣetra.

Jīva-Inne określenie *Jīvātmy*.

Jīva-bhūta-Określenie *jīvātmy*, kiedy jest ona w kontakcie z naturą materialną.

Jīva Gosvāmī-Jeden z sześciu wielkich mędrców (albo Gosvāmīch) Vṛndāvany.

Jīva-śakti-*tatastha-śakti* albo energia marginalna: Jedna z trzech zasadniczych energii Pana (duchowa, marginalna i materialna). Składają się na nią żywe istoty, atomowe cząstki Pana, które chociaż natury duchowej, mogą, z powodu swojej ograniczonej siły, upaść w iluzję energii materialnej.

Jīva-tattva-Kategoria indywidualnych istot, integralnych cząstek Boga, Najwyższej Osoby, przeciwieństwo Viṣṇu-*tattvy*.

Jīvātma-Zob. *Ātmā*.

Jñana-(dosłownie: wiedza) 1) Wiedza duchowa albo zrozumienie, które pozwala rozróżnić pomiędzy ciałem materialnym a duszą.
2) Poszukiwanie prawdy na planie filozoficznym.
3) Wiedza materialna ograniczona do dwudziestu czterech elementów natury.

Jñāna-kāṇḍa-1) Część *Ved* traktująca o filozoficznych poszukiwaniach Prawdy.
2) Ofiara spełniana w celu otrzymania wiedzy.

Jñānamaya-Percepcja Prawdy Absolutnej na poziomie funkcji umysłowych.

Jñāna-yoga-Droga poznania, wiedzy. Ten, kto podąża tą ścieżką (*jñani*), usiłuje osiągnąć doskonałość duchową przez kultywowanie wiedzy na drodze studiowania pism świętych i spekulacji filozoficznej. Ten sposób relizacji duchowej pozwala osiągnąć bezosobowego Brahmana.

Jñāna-yoga-vyavasthiti-Rozwijanie wiedzy duchowej.

Jñāna-yogī-Inne określenie *jñāni* (zob. *Jñāni*).

Jñānī-1) Ten, kto posiada wiedzę duchową (zob. *Jñāna* 1)
2) Transcendentalista trzeciego stopnia (zob. *Yogi* 1), adept *jñāna-yogi*.

Jyotiṣṭoma-Ofiara polecana w celu osiągnięcia planet niebiańskich.

K

Kaivalya-Wewnętrzna, duchowa moc, przez którą uwarunkowana dusza budzi się do świadomości swojej prawdziwej natury, która jest integralną częścią Najwyższego Pana. Osiągnięcie tej świadomości jest wstępem do manifestacji czynności duchowych, czynności służby oddania.

Kāla-Wieczny czas.

Kālī-Bogini, której kult poleca się tym, którzy jedzą mięso.

Kali-yuga-Wiek (*yuga*) kłótni i hipokryzji, ostatni z cyklu czterech wieków, które tworzą *mahā-yugę*. Trwa 432 000 lat, z czego minęło już 5 000 lat. Jego cechą charakterystyczną jest postępujący zanik religii i pogoń za materialnym komfortem.

Kalki-*Avatāra*, który pojawi się pod koniec Kali-yugi, aby unicestwić demony, wybawić *bhaktów* i zapoczątkować nową Satya-yugę.

Kalpa-Mówiąc ogólnie, jeden dzień Brahmy (4 320 000 000 lat); na jedną kalpę składa się tysiąc cyklów czterech wieków, czyli *mahā-yugas*.

Kalpa-sūtra-Pismo zawierające różne reguły dotyczące składania ofiar.

Kāma-kārata-Droga działania dyktowanego przez żądzę.

Kaṁsa-Demoniczny król, wuj Kṛṣṇy.

Kaṇāda-Jeden z siedmiu głównych filozofów Indii.

Kandarpa-Bożek miłości (jego ekwiwalentem na naszym gruncie jest Kupidyn).

Kapila-*Avatāra*, który pojawił się w Satya-yudze, jako syn Kardama Muni iDevahūti, aby wyjaśnić filozofię *sāṅkhya*. Należy również do grupy dwunastu *mahājanas* i jest jednym z siedmiu głównych filozofów Indii.

Kāraṇodakaśāyī Viṣṇu-albo *Mahā-Viṣṇu*: Pierwszy *puruṣa-avatāra*, pełna ekspansja Pana jako źródło manifestacji materialnej. Z Niego pochodzi *mahat-tattva* wszystkich wszechświatów, które na nowo powracają w Niego w czasie anihilacji (unicestwienia).

Karma-1) Prawo natury, zgodnie z którym wszelkie działanie materialne (zarówno dobre, jak i złe) powoduje reakcje, których efektem jest coraz większe uwikłanie się w egzystencję materialną i cykl powtarzających się narodzin i śmierci.

2) Wszelkie działanie będące w zgodzie z zasadami *karma-kāṇḍa* (zob. *Karma-kāṇḍa* 1).

3) Działanie w ogólności.

Karma-kāṇḍa-1) Część *Ved*, która traktuje o sposobach przepisanego działania w celu osiągnięcia różnych przyjemności materialnych.

2) Ofiara składana w celu osiągnięcia różnych dóbr materialnych.

Karma-yoga-1) Działanie w świadomości Kṛṣṇy, inne określenie *bhakti-yogi*.

2) Pierwszy stopień na drabinie *yogi*. Pomaga ona jej adeptowi uwolnić się od wszystkich zanieczyszczeń materialnych przez nauczenie go zasad, które pomogą mu oczyścić jego działanie.

Karma-yogī-Inne określenie *karmī* (zob. *Karmī* 2)

Karmī-1) Materialista, którego działanie ma na celu zadowolenie zmysłów. W rezultacie, zostaje coraz bardziej uwikłany w cykl powtarzających się narodzin i śmierci.

2) *karma-yogī*, czyli adept *karma-yogi*.

Karṇa-Pochodzi ze związku półboga Słońca i Kuntī przed jej małżeństwem z Pāṇḍu; jest bratankiem Pāṇḍawów, jednakowoż walczył przeciwko nim na Polu Kurukṣetra.

Karṣati-Walka o egzystencję.

Kārttikeya-Inne imię Skandy.

Kāśirāja-Wielki wojownik po stronie Pāṇḍawów na Polu Kurukṣetra.
Kaunteya-Imię Arjuny, "syn Kuntī".
Kaurawowie-Zob. *Kurus*.
Kavi-1) Atrybut Kṛṣṇy, "Wszystkowiedzący"
2) Określenie głębokiego mędrca, myśliciela.
Keśava-1) Imię Kṛṣṇy, "Ten, Który ma miękkie, cienkie i długie włosy" albo czasami "Zabójca demona Keśī.".
2) Pełna emanacja Kṛṣṇy przewodząca na jednej z planet Vaikuṇṭha.
Keśī-Straszny demon zniszczony przez Kṛṣṇę.
Keśinişūdana-Imię Kṛṣṇy, "Pogromca demona Keśī".
Khaṭvāṅga Mahārāja-Król, który osiągnął świadomość Kṛṣṇy na kilka minut przed śmiercią.
Kīrtana-1) Wysławianie Pana, jedna z dziewięciu duchowych czynności służby oddania.
2) Zbiorowe intonowanie Świętego Imienia i chwał Pana, zwykle przy akompaniamencie różnych instrumentów; opozycja do *japa* (zob. *Japa*).
Kṛpācārya-Jeden z nauczycieli Pāṇḍawów, brat-bliźniak Kṛpi, żony Droṇācāryi.
Kṛpaṇa-(dosłownie: skąpiec.) Nieszczęśliwy człowiek, zbyt przywiązany do rzeczy materialnych. Lekceważy on konieczność rozwiązania rzeczywistych poblemów życia. Pragnie owoców swojego działania, ignorując prawdziwe wartości egzystencji.
Kṛṣṇa-Oryginalne imię Boga, Najwyższej Osoby, w Jego pierwotnej duchowej formie; znaczy "Wszech-atrakcyjny". Nazywany również: Acyuta, Bhagavān, Dāmodara, Devakī-nandana, Govinda, Hṛṣīkeśa, Jagapati, Janārdana, Keśava, Keśinişūdana, Mādhava, Madhusūdana, Mahābāho, Maheśvara, Pārtha-sārathi, Puruṣottama, Rāma, Syāmasundara, Vāsudeva, Viṣṇu, Yādava, Yajña, Puruṣa, Yajñeśvara, Yaśodā-nandana, Yogeśvara, Yogī.
Kṛṣṇadāsa Kavirāja-Autor *Caitanya-caritāmṛta*. Ācārya vaiṣṇava w łańcuchu sukcesji uczniów.
Kṛṣṇa-karma-Poświęcenie wszystkich swoich czynów w służbie dla Kṛṣṇy.
Kṛṣṇaloka-Goloka Vṛndāvana albo *cintāmaṇi-dhāma*: Planeta, gdzie wiecznie przebywa Kṛṣṇa w towarzystwie Swoich czystych wielbicieli; jest ona najwyższą planetą w świecie duchowym.
Kriyā-Akt pobożności.
Kṣamā-Przebaczenie albo cierpliwość.

Kṣara-(dosłownie: krótkotrwały). Atrybut duszy indywidualnej, "skłonna do upadku w materialny wszechświat".

Kṣatriya(s)-Klasa administracyjno-wojskowa (szlachta, rycerstwo); tworzą jedną z *varṇas* (zob. *Varṇa*).

Kṣetra-Pole działania uwarunkowanej duszy, inaczej mówiąc ciało materialne.

Kṣetrajña-Dusza wcielona, "znawca pola" (ciała), ale również Dusza Najwyższa, "Najwyższy Znawca pola", który towarzyszy duszy indywidualnej w ciele.

Kṣīrodakaśāyī Viṣṇu-Trzeci *puruṣa-avatāra*; forma, przez którą Garbhodakaśāyī Viṣṇu wchodzi w serce każdej istoty, w każdy atom i przestrzeń pomiędzy atomami. Jest On Paramātmą, wszędzie obecną Duszą Najwyższą.

Kumāras-(Sanaka, Sanandana, Sanātana i Sanatkumāra) Czterej półbogowie i wielcy mędrcy, którzy będąc początkowo impersonalistami, stali się później wielkimi wielbicielami Pana. Należą również do grupy dwunastu *mahājanas*.

Kumbhaka-yoga-Całkowite zatrzymanie przepływu powietrza wewnątrz ciała; praktykowana w *aṣṭāṅga-yodze*.

Kuntī-albo Pṛtha: Ciotka Kṛṣṇy i matka Yudhiṣṭiry, Bhīmy i Arjuny. Podawana jako przykład oddania dla Pana.

Kuntibhoja-Wielki wojownik walczący po stronie Pāṇḍawów.

Kurukṣetra-albo Pole Kurów: Miejsce pielgrzymek, uważane za święte od niepamiętnych czasów okresu wedyjskiego. Położone jest w pobliżu współczesnego Delhi, w Indiach.

Kurus-albo Kaurawowie: Wszyscy potomkowie Króla Kuru, ale szczególnie 100 synów Dhṛtarāṣṭry. Potomkami Króla Kuru byli również Pāṇḍawowie, ale Dhṛtarāṣṭra chciał wyłączyć ich z tradycji rodzinnej.

Kūṭastha-(dosłownie: niezmienny.) Atrybut duszy indywidualnej, wskazujący na to, że nigdy się nie zmienia i nie zna transformacji, którym podlega ciało.

Kuvera-Skarbnik półbogów.

L

Lakṣmaṇa-Krewny Arjuny.

Lakṣmī-albo bogini szczęścia: Wieczna towarzyszka Pana (w Jego formie jako Nārāyaṇa) na planetach duchowych Vaikuṇṭha.

Līlā-avatāras-Boskie manifestacje, które w różnych epokach zstępują do materialnego wszechświata, aby objawić duchowe i absolutne rozrywki Najwyższego Pana. Pomiędzy nimi: Rāma, Nṛsiṁha, Vāraha, Vāmana.

Loka-Planeta.

Loka-traya-Trzy światy, czyli systemy planetarne: wyższy, średni i niższy.

Lokāyatika-Szkoła filozoficzna należąca do buddyzmu, według której życie jest produktem kombinacji elementów materialnych na pewnym etapie ich rozwoju.

Lotosowe stopy-Mówi się o Kṛṣṇie, że Jego stopy są lotosowe dla wskazania na to, że: 1) Jego stopy nigdy nie opuszczają Kṛṣṇaloki, która swym kształtem przypomina kwiat lotosu;
2) Palce Jego stóp podobne są płatkom lotosu;
3) Podeszwa Jego stóp jest czerwona jak lotos i znamię tego pięknego kwiatu zdobi ją jako jeden z pomyślnych znaków.
4) Piękno, łagodność i świeżość Jego stóp przywodzi na myśl czar piękna, łagodności i świeżości lotosowego kwiatu.

Mówi się o Kṛṣṇie, Jego emanacjach, jak również Jego reprezentantach, czystych *bhaktach*, że Ich stopy są lotosowe, aby wskazać, że podobnie jak kwiat lotosu -który w wodzie będąc, nigdy nie jest przez nią tknięty- tak i Oni, nigdy nie są skażeni energią materialną, *māyā*, chociaż wchodzą w kontakt z nią.

M

Mādhāi-C.f. *Jagāi i Mādhāi*.

Mādhava-1) Imię Kṛṣṇy, "Mąż bogini szczęścia".
2) Pełna emanacja Kṛṣṇy, przewodzi na jednej z planet Vaikuṇṭha.
3) Ācārya vaiṣṇava w łańcuchu sukcesji uczniów.

Mādhavendra Purī-Wielki ācārya vaiṣṇava w łańcuchu sukcesji uczniów.

Madhu-Złośliwe monstrum zniszczone przez Kṛṣṇę.

Mādhurya-bhakta-Wielbiciel Pana, jego relacja z Nim przybiera postać miłosnego związku.

Madhusūdāna-1) Imię Kṛṣṇy, "Pogromca demona Madhu".
2) Pełna emanacja Kṛṣṇy przewodząca na jednej z planet Vaikuṇṭha.

Madhvācārya-Wielki ācārya vaiṣṇava w łańcuchu sukcesji uczniów.

Mahā-bāho-"O Silnoręki", wołacz określający zarówno Kṛṣṇę, jak i Arjunę.

Mahābhārata-Czasami nazywana "piątą *Vedą*". Słynna epopeja indyjska zawierająca około 100 000 dwuwierszy, zapisana około 5 000 lat temu przez Vyāsadevę. Jej głównym wątkiem są dzieje waśni rodowej dwu klanów Bharatów - Pāṇḍawów i Kaurawów - zakończonej bitwą na Pola Kurukṣetra. (*Bhagavad-gītā* stanowi małą część tego wspaniałego poematu.).

Mahā-bhūta-albo inaczej *pañca-mahā-bhūta*: (dosłownie: wielki element) Zespół pięciu grubych albo "wulgarnych" elementów, które stanowią: ziemia, woda, ogień, eter i powietrze.

Mahā-brahman-zob. *Brahman* 4)

Mahājanas-Dwunastu wielkich *bhaktów* (Brahmā, Śiva, Nārada, Manu, Kumāra, Kapila, Prahlāda, Bhiṣma, Śukadeva Gosvāmī, Yamarāja, Janaka, Bali). Są oni największymi autorytetami w sprawach duchowych; zwani również "ojcami religii".

Maha-mantra-(dosłownie: wielka *mantra*.) Hare Kṛṣṇa, Hare Kṛṣṇa, Kṛṣṇa Kṛṣṇa, Hare Hare/ Hare Rāma, Hare Rāma, Rāma Rāma, Hare Hare. Polecona dla wieku Kali przez Pana Caitanyę Mahāprabhu, który nie był nikim innym, jak tylko Samą Najwyższą Osobą Boga. *Maha-mantra* posiada nie tylko moc wyzwolenia uwarunkowanych istot z ich koncepcji materialnych, ale może również obudzić miłość do Boga i ekstazę życia duchowego.

Mahān-Atrybut duszy, jako tej, która jest wyższa od grubych i subtelnych elementów, składających się na jej okrycie-ciało.

Mahā-Purāṇa-(dosłownie: wielka *Purāṇa*.) Inna nazwa "*Śrīmad-Bhāgavatam*".

Maharloka-Jeden z wyższych systemów planetarnych.

Mahātmā-(dosłownie: wielka dusza.) Ten, kto rozumie w głębi samego siebie, że Kṛṣṇa jest wszystkim i, z tego powodu, podporządkowuje się Jemu, oddając się całkowicie służbie oddania. Jest on największym z wedantystów.

Mahat-tattva-albo inaczej *mahā-brahman*: Suma dwudziestu czterech elementów natury materialnej.

Mahā-Viṣṇu-Inne imię Kāraṇodakaśāyi Viṣṇu.

Mahā-yajña-(dosłownie: wielka ofiara.) 1) Inne określenie dla *Saṅkīrtana-yajña*.

2) Albo inaczej *pañca-mahā-yajña*: Nazwa, przez którą określa się zespół pięciu ofiar polecanych dla zwykłego człowieka.

Mahā-yuga-Każdy z tysiąca cyklów czterech wieków (Satya-yuga, Tretā-

yuga, Dvāpara-yuga i Kali-yuga) trwający 4 320 000 lat, co odpowiada jednemu dniowi Brahmy.

Maheśvara-1) Imię Kṛṣṇy, "Pan Absolutu".
2) Imię Śivy, "najwyższy w stworzeniu materialnym".

Maithuṇya-āgāra-(dosłownie: jarzmo życia seksualnego.) Określenie świata materialnego, wskazujące na to, że wszystko w nim zorientowane jest wokół funkcji seksualnych.

Mandān-"Leniwy", atrybut kogoś, kto za dużo uwagi poświęca ciału.

Mantra-(*mana* - umysł, *tra* - wyzwolenie) Dźwiękowa wibracja duchowa mogąca wyzwolić żywą istotę przez oczyszczenie jej umysłu z zanieczyszczeń i skłonności materialnych.

Manu-Ojciec ludzkości, autor *Manu-saṁhitā*. Należy również do grupy dwunastu *mahajānas*. (Zob. *Manvantara-avatāras*).

Manu-saṁhitā-albo inaczej *Manu-smṛti*: Księga napisana przez Manu, w której znajdujemy zbiór praw koniecznych do harmonijnego funkcjonowania społeczeństwa.

Mānuṣa-rūpa-Forma oryginalna (dwuręka) Boga, Najwyższej Osoby, Śrī Kṛṣṇy.

Mānuṣī-Atrybut Kṛṣṇy, jako Tego, Który posiada formę "ludzką".

Manvantara-avatāras-Różni Manus, czyli ojcowie ludzkości, którzy spełniają funkcje prokreacyjne we wszechświecie, jak również ustanawiają prawa dla sprawiedliwego i spokojnego społeczeństwa. Czternastu z nich pojawia się w czasie jednego dnia Brahmy. My żyjemy w erze Vaivasvata Manu (siódmy z kolei).

Marīci-Bóstwo przestrzeni niebiańskich, najważniejszy z Marutów.

Mat-para-Czysty wielbiciel Kṛṣṇy w pełni zaabsorbowany w służbę oddania, który nie ma innych celów poza działaniem tylko dla zadowolenia Pana.

Māyā-(dosłownie: to, co nie jest; złudzenie.) Energia iluzoryczna Pana. Przez jej wpływ uwarunkowana dusza uważa się za Pana Stworzenia, Najwyższego Posiadacza i Używającego. Identyfikując się z energią materialną, to znaczy z ciałem (przez zmysły), z umysłem i z materialną inteligencją, zapominając o wiecznym związku, który łączy ją z Bogiem, dusza, będąc uwarunkowaną przez *māyę*, rzuca się na poszukiwanie przyjemności tego świata i tak oto wiąże się coraz mocniej z cyklem powtarzających się narodzin i śmierci.

Māyā Devī-Māyā, personifikacja złudnej energii Pana.

Māyāvāda-Szkoła filozoficzna, do której należą māyāvādīs.

Māyāvādīs-Przez określenie to rozumie się zwolenników różnych filozofii skupionych wokół jednej z dwóch wielkich kategorii, którymi są: impersonalizm (głosi tożsamość z Brahmanem) i nihilizm (znany również pod nazwą "filozofii pustki") przynależny do buddyzmu (który nie uznaje egzystencji duszy i Boga).

Ogólnie rzecz biorąc są nimi ci, którzy utrzymują, że Prawda Absolutna pozbawiona jest formy, osobowości, inteligencji, zmysłów, etc., i także ci, którzy odrzucają egzystencję Boga jako Najwyższej Osoby czy też wierzą, że Jego forma i czyny podlegają wpływom *māyi*, materialnej energii iluzorycznej.

Māyayā-apahṛta-jñāna-Ci, których wiedza została zredukowana do zera, albowiem spoczywają oni w królestwie złudzenia.

Menakā-Anielsko czarująca nimfa wysłana przez półbogów z misją zakłócenia medytacji mędrca Viśvāmitry, który jej uległ (a ze związku tego narodziła się Śakuntalā).

Meru-Góra znana ze swoich bogactw mineralnych.

Mīmāṁsa-sūtra-Pismo, w którym zostały wyłożone zasady składania ofiar.

Moha-Iluzja; coś, co jest przeciwieństwem wiedzy, realności.

Mūḍha-(dosłownie: głupiec, łajdak.) 1) Ten, który haruje jak zwierzę, po to tylko, aby radować się owocami swojej pracy, nie wykazując żadnego zainteresowania realizacją duchową (zob. *Duṣkṛtinas*).

2) Ten, kto wyśmiewa Kṛṣṇę, kiedy pojawia się On w formie ludzkiej.

Mukti-Wyzwolenie. Ogólnie mówiąc, jest to wyzwolenie spod surowych i bezwzględnych praw natury materialnej (narodzin, choroby, starości i śmierci) albo też - dla *māyāvādīs* - utożsamienie sie z Absolutem przez zniszczenie swego ego w celu rzekomego stania się Jednym z Absolutem (w takiej formie, jednakowoż, wyzwolenie jest czymś nienaturalnym, sztucznym).

Ostateczne wyzwolenie oznacza przywrócenie naszej osobistej, wiecznej więzi z Abolutem, z Bogiem, Śrī Kṛṣṇą.

Mukunda-Imię Kṛṣṇy, "Ten, Który daje wyzwolenie".

Muni-1) Mędrzec.

2) "Filozof", który wymyśla jakąś głupią hipotezę, nie dochodząc do żadnej rzeczywistej konkluzji.

Mūrti-*arca-vigraha, arca-mūrti* albo forma *arca*: Manifestacja osobowej formy Boga w postaci na pozór materialnej, którą znajdujemy w świątyni. Kṛṣṇa, Stwórca i Pan wszystkich elementów materialnych, pojawia się w tej formie (która musi być zainstalowana przez mistrza

duchowego), żeby umożliwić tym, których zmysły nie zostały jeszcze oczyszczone ze wszystkich zanieczyszczeń materialnych, kontemplowanie Go i służenie Mu.

N

Naga(s)-1) Węże w ogólności.
2) Rasa węży niebiańskich.

Naimiṣāraṇya-Święty las, miejsce spotkania wielkich mędrców i scena różnych zadarzeń duchowych na przestrzeni wieków.

Naiṣkarmya-Inne określenie dla *Akarma*.

Nakula-Jeden z pięciu Pāṇḍawów, młodszy brat Arjuny.

Nanda Mahārāja-Przybrany ojciec Kṛṣṇy, kiedy przebywał On na Ziemi 5 000 lat temu.

Nanda-kānana-Ogrody rozkoszy znajdujące się na planetach niebiańskich.

Narāda Muni-Wielki mędrzec, synBrahmy; przemierza materialne i duchowe światy, w których głosi chwały Najwyższego Pana, Śrī Kṛṣṇy, śpiewając i grając na instrumencie strunowym *vina*. Należy do grupy dwunastu *mahajānas*.

Narādhama-(dosłownie: najbardziej upadły z ludzi.)Ci, którzy nie wykorzystują swojej ludzkiej formy dla osiągnięcia realizacji duchowej.

Nārāyaṇa-Pełna, czteroręka emanacja Kṛṣṇy, z odpowiednim atrybutem w każdej z nich (koncha, dysk, maczuga i kwiat lotosu). Istnieją różne manifestacje Nārāyaṇa, które mają różne imiona, w zależności od układu tych czterech symbolicznych elementów, i rządzące na jednej z niezliczonych planet duchowych Vaikuṇṭha (jedna z tych manifestacji Sama nosi imię Nārāyaṇa.)

Narottama Dāsa Ṭhākura-Ācārya i poeta vaiṣṇava w łańcuchu sukcesji uczniów.

Nātimānitā-Nieoczekiwanie honorów.

Natura materialna-Inne określenie *Energii materialnej*.

Nidhāna-Atrybut Kṛṣṇy, "Ostateczne Schronienie".

Nihilizm-Ateistyczna teoria, według której wszystko oryginalnie wywodzi się z "pustki" i w tą "pustkę" w końcu powraca.

Nirānanada-Określenie czegoś, co jest źródłem cierpienia, szczególnie ciała i materialnych wszechświatów.

Nirāśi-Cecha wielbiciela (*bhakty*), który działa bez osobistych motywów.

Nirguṇa-(dosłownie: bez cech.) Określa Kṛṣṇę, Prawdę Absolutną, jako

Tego, Który pozbawiony jest cech materialnych i nie podlega guṇom, czyli wpływom natury materialnej. (Zob. *Saguṇa*.)

(Słowo to określa również duszę indywidualną, która żyje zawsze w naturze duchowej.)

Nirmama-Świadomość, że nie jest się właścicielem niczego, nawet własnego ciała.

Nirmāna-moha-Wyzwolenie się ze złudzenia materialnego.

Nirukti-Sanskrycki słownik wedyjski.

Nirvāṇa-Koniec procesu życia materialistycznego; jest wstępem do manifestacji czynności duchowych.

Niścala-"Stałość", "niezmienność", przez które to cechy wielbiciel może w pełni zaabsorbować się w myślenie o Panu. Jedna z dziewięciu duchowych czynności służby oddania.

Niskāma-Cecha wielbiciela, który pozbył się wszystkich osobistych pragnień.

Nitya-baddha-(dosłownie: wiecznie uwarunkowany.) Atrybut duszy uwarunkowanej, wskazujący na to, że nie może ona znaleźć źródła (ani zobaczyć końca) swojego uwarunkowania przez materię.

Nityānanda-Manifestacja Balarāmy. *Avatāra* w roli doskonałego mistrza duchowego, wieczny towarzysz Pana Śrī Caitanyi Mahāprabhu.

Niyama-Drugi spośród ośmiu etapów *aṣṭāṅga-yogi*. Polega na ścisłym przestrzeganiu regulujących zasad życia duchowego.

Nṛsiṁha-1) *Avatāra*, który pojawił się jako pół-człowiek, pół-lew. (Zob. *Prahlāda Mahārāja*.)

2) Pełna ekspansja przewodząca na jednej z planet duchowych Vaikuṇṭha.

O

Om-*aum, oṁkāra* albo *praṇava*- Transcendentalna wibracja dźwiękowa reprezentująca Absolutną Prawdę, Śrī Kṛṣṇę; jest zawarta w mantrze Hare Kṛṣṇa. (Zob. również *Oṁ tat sat*.)

Oṁkāra-Inne określenie *Om*.

Oṁ tat sat-Reprezentacja Prawdy Absolutnej, Boga, Śrī Kṛṣṇy.

P

Padam avyayam-Inna nazwa świata duchowego, "Wieczne Królestwo".

Pāda-sevana-Służenie lotosowym stopom Pana, jedna z dziewięciu duchowych czynności służby oddania. (Określa również działanie, przez które służymy czystemu wielbicielowi Pana.)

Pañcāgni-vidyā-Ofiara polecana w celu osiągnięcia Brahmaloki.
Pañca-mahā-bhūta-Inne określenie *Mahā-bhūta*.
Pañca-mahā-yajña-Inne określenie *Mahā-yajña* (zob. *Mahā-yajña* 2)
Pāñcarātrikī-vidhi-czyli zasady *pāñcarātriki*: Zbiór zasad i reguł przestrzeganych przez Vaiṣṇavas w pełnieniu służby oddania.
Pāṇḍavas-Pięciu synów Króla Pāṇḍu: Yudhiṣṭira, Arjuna, Bhīma, Nakula i Sahadeva.
Pāṇḍu-Król, syn Vicitravīryi i ojciec pięciu Pāṇḍawów.
Para-Atrybut kogoś transcendentalnego do materii.
Parag-ātmā-Określenie nadawane duszy, którą przyciągana jest do przyjemności zmysłowych; przeciwieństwo *pratyag-ātmy*.
Parama-Atrybut Boga, Najwyższej Osoby, jako Tego, Który posiada pełnię sześciu doskonałości (zob. *Bhagavān*).
Paramahaṁsa-(*parama* - najwyższy, *haṁsa* - łabędź)Najwyżej usytuowana z dusz zrealizowanych.
Parama pada-Inne określenie świata duchowego, "Najwyższe Wieczne Królestwo".
Parama puruṣa-Atrybut Boga, "Pan, Najwyższa Osoba".
Paramātmā-albo inaczej *vibhu-ātmā* (Dusza Najwyższa): Pełna ekspansja Kṛṣṇy (Bhagavāna), która obecna jest w sercu każdej żywej istoty, w każdym atomie i pomiędzy atomami. Tworzy Ona "zlokalizowany" wszędzie obecny aspekt Prawdy Absolutnej i reprezentuje środkowy etap realizacji Absolutu (zob. *Bhagavān* i *Brahman* 2).
Paramātmāvādī-Transcendentaliści drugiego rzędu (zob. *Yogī* 1) przyciągani do aspektu *Paramātmā* Prawdy Absolutnej.
Paraṁ Brahman-*paraṁ brahma, para-brahman* albo *ananta-brahman*: Najwyższy Brahman, czyli Bóg, Najwyższa Osoba, Śrī Kṛṣṇa.
Paraṁ dhāma-1) Atrybut Boga, "Najwyższa Siedziba".
2) Inne określenie świata duchowego, "Najwyższe Królestwo, Najwyższa Siedziba".
Parameśvara-1) Dusza Najwyższa, "Pan Absolutu".
2) Dusza indywidualna, pan ciała.
Paraṁ pada-Inna nazwa świata duchowego, "Najwyższe Królestwo", gdzie nie istnieją cierpienia materialne.
Paramparā-albo inaczej *sukcesja uczniów*: 1) Sukcesja mistrzów duchowych, którzy przekazują aż do naszych dni, bez zmian, oryginalną naukę Pana.
2) Mówi się, że przewodnik duchowy, pismo, nauka, wiedza, etc. są

paramparās, jeśli są one w zgodzie z pismami świętymi i mistrzami z autentycznej sukcesji duchowej, prowadzącej z powrotem do Boga, Źródła Wiedzy.

Parantapa-Imię Arjuny, "Pogromca wrogów".

Parā-prakṛti-C.f. Energia duchowa.

Parā-śakti-C.f. Energia duchowa.

Parāśara Muni-Wielki mędrzec, ojciec Vyasadevy, autor "*Paraśara-smṛti*".

Parāśara-smṛti-Kodeks religijny napisany przez Paraśarę Muni.

Paraśurāma-*Avatāra*, który pojawił się około milion lat temu, aby ukarać demonicznych kṣatriyów.

Para-tattva-Atrybut Prawdy Absolutnej, "Najwyższa Rzeczywistość".

Paraśānubhūti-Duchowe zadowolenie będące rezultatem przywiązania do Najwyższej Istoty.

Parīkṣit Mahārāja-Wielki król w czasach wedyjskich. W rezultacie klątwy, którą rzucił na niego syna bramina, został śmiertelnie ukąszony przez żmiję. Przez siedem ostatnich dni swojego życia słuchał *Śrīmad-Bhāgavatam*, przygotowując się w ten sposób do śmierci.

Pārtha-Imię Arjuny, "syn Pṛthy".

Pārtha-sārathi-Imię Kṛṣṇy, "Powożący rydwanem Arjuny".

Pārvatī-Małżonka Śivy.

Pāṣaṇḍī-(dosłownie: heretyk.) Ateiści, którzy stawiają samych siebie na płaszczyźnie Boga i półbogów.

Pasja-(*rajo-guṇa*): Jedna z trzech *guṇ*. Rezultatem jej wpływu jest powstanie żądzy, wielkiego przywiązania do rzeczy materialnych, płomiennych aspiracji, i w końcu - ciągłego niezadowolenia (pomimo stałego i intensywnego wysiłku w celu podwyższenia standardu swojej egzystencji materialnej). Kontrolowana przez Brahmę.

Pāśupata-astra-Broń, którą Arjuna otrzymał od Śivy.

Patañjali Muni-Wielki filozof, autor *Yoga-sūtry* i mistrz *aṣṭāṅga-yogi*.

Pavitra-(dosłownie: czysty.) Atrybut Kṛṣṇy, "Wolny od wszelkich zanieczyszczeń".

Pavitra uttama-(dosłownie: najczystszy.) Atrybut służby oddania, która stopniowo oczyszcza ze wszystkich grzechów.

Pełna emanacja-(*Viṣṇu-tattva*): Manifestacja Boga, Kṛṣṇy, różna od Jego formy pierwotnej, ale nie pozbawiona jej absolutnych mocy.

Pisma objawione-czyli *śāstras*: Pisma wedyjskie w ogólności (*śruti*) albo wszystkie inne pisma autorytatywne w sprawach nauki duchowej

(*smṛti*), inaczej mówiąc, pisma wyjaśniające przez paramparā (zob. *Paramparā*) naturę Prawdy Absolutnej, czyli Istoty Najwyższej, naturę duszy i wiecznego związku, który je łączy.

Pisma wedyjskie-(*Vedy*): Zawierają cztery *Vedy* (*Ṛk, Yajus, Sāma* i *Atharva*), także sto osiem Upaniṣadów (będących ich częścią filozoficzną i uzupełnieniem), osiemnaście *Purāṇów, Mahābhāratę* (której *Bhagavad-gītā* jest małą częścią), *Vedānta-sūtrę* i *Śrīmad-Bhāgavatam. Avatāra* Vyāsadeva, który je skompilował około 5 000 lat temu, zawarł w nich całą wiedzę duchową wypowiedzianą przez Samego Boga, Śrī Kṛṣṇę, a przekazywaną do tego czasu ustnie. (Do pism wedyjskich zaliczamy również wszystkie inne pisma paramparā (zob. *Paramparā*), takie jak *Rāmāyaṇa, Bhakti-rasāmṛta-sindu, Caitanya-caritāmṛta* i inne.

Piśāca-Duch przywoływany w praktykach czarnej magii.

Pitās-Przodkowie, którzy odeszli, mieszkańcy Pitṛloki.

Pitāmaha-"Dziadek", czyli Brahmā jako ten, który jest ojcem wszystkich istot. (Zob. również *Prapitāmaha.*)

Pitṛloka-Planeta przodków.

Planety niebiańskie-rajskie, albo planety rozkoszy: Planety należące do wyższego systemu planetarnego. Istoty, które je zamieszkują są wyżej rozwinięte, życie jest tam dłuższe i przyjemności materialne dużo większe niż na innych planetach we wszechświecie. Wysyłane są tam pobożne dusze dla odebrania owoców swojego dobrego działania. Jednakowoż i tam obecne są narodziny i śmierć, dlatego *bhakta* nie jest nimi zainteresowany.

Planety niższe-Planety należące do niższego systemu planetarnego. Atmosfera jest tam szczególnie ciemna i demoniczna, a dusze, które przez swoje niepobożne działanie "wygrały" ten los, pędzą żywot w ekstremalnym cierpieniu.

Planety Vaikuṇṭhas-C.f. *Vaikuṇṭhalokas.*

Prabhā-Energia wyższa Pana, do której należą dusze indywidualne.

Prabhu-Pan, mistrz.

Pradhāna-Nazwa nadana *guṇom* w ich stanie niezamanifestowanym.

Pradyumna-Pełna emanacja Kṛṣny przewodząca na jednej z planet Vaikuṇṭha.

Prahlāda Mahārāja-Wzór czystego oddania dla Pana, który pojawił się w Swej formie jako Nṛsiṁha (pół-lew, pół człowiek), aby uwolnić go od prześladowań demonicznego ojca, króla Hiraṇyakaśipu. Należy również do grupy dwunastu *mahajānas.*

Prajāpati-1) Prajāpatis: przodkowie ludzkości.
2) Prajāpati: Brahmā, ojciec wszystkich mieszkańców wszechświata.
3) *prajā-pati*: atrybut Viṣṇu, "Najwyższy Obrońca, Pan wszystkich istot".

Prakāśa-"Bezpośrednia percepcja".

Prakāśānanda Sarasvatī-Wielki erudyta na polu wiedzy wedyjskiej, współczesny Panu Caitanyi Mahāprabhu, którego oskarżał o sentymentalizm, jako że Ten tańczył i śpiewał, zamiast studiować *Vedāntę*. Ale po tym jak Pan Caitanya objawił mu esencję i cel studiowania *Vedānty*, został jednym z Jego gorliwych uczniów.

Prakṛti-1) Natura materialna (*aparā-prakṛti*).
2) Dusze indywidualne (*parā-prakṛti*).
3) Inne określenie dla *Svarūpa*.

Prāṇa-Inne określenie *Prāṇa-vāyu*.

Prāṇamaya-Percepcja Prawdy Absolutnej na poziomie symptomów życia.

Praṇava-czyli *praṇava oṁkāra*: Inne określenie *Om*.

Prāṇa-vāyu-Jeden z rodzajów powietrza wewnętrznego, które krążą w ciele spełniając w nim różne funkcje.

Prāṇāyāma-Czwarty z ośmiu etapów *aṣṭāṅga-yogi*. Pozwala osiągnąć mistrzostwo w panowaniu nad oddechem poprzez różne ćwiczenia.

Prāṇāyāma-yogī-Ten, który panuje nad wszystkimi rodzajami powietrza wewnętrznego.

Prapitāmaha-"Ojciec dziadka", "Dziadek", czyli Kṛṣṇa, jako Ten, Który jest źródłem Brahmy, "*pitāmaha*".

Prasāda-(dosłownie: łaska, miłosierdzie.) Ogólnie, pożywienie wpierw ofiarowane Panu. Kṛṣṇa, akceptując takie pożywienie ofiarowane Mu z miłością i oddaniem, uświęca je i daje mu moc oczyszczenia tych, którzy przyjmują jego resztki.
Można również przez to słowo określić całą manifestację łaski Pana.

Praśaste karmaṇī-"Przepisane obowiązki", czyli czynności usankcjonowane przez pisma święte.

Pratyag-ātmā-Dusza obojętna wobec wszelkich czynności materialnych; przeciwieństwo *parag-ātmy*.

Pratyāhāra-Piąty z ośmiu etapów *aṣṭāṅga-yogi*. Polega on na powstrzymywaniu zmysłów od ich obiektów.

Pravṛtti-Określenie czynności spełnianych w zgodzie z zaleceniami pism świętych.

Prayāṇa-kāle-Moment śmierci.

Prāyaścitta-Ceremonia ablucji spełniana przed śmiercią w celu usunięcia wszystkich grzechów popełnionych uprzednio.

Premā-Czysta miłość do Boga stanowiąca cel służby oddania i najwyższą doskonałość życia.

Pṛtha-Inne imię Kuntī.

Pumundis-Dobre uczynki, ofiary polecane w pismach świętych.

Puṇya-Atrybut czegoś, co zachowuje swoje oryginalne cechy.

Puṇya-karmaṇā-Spełnianie wielkich ofiar.

Pūraka-Stan równowagi ruchów oddechowych osiągany przez ofiarowanie powietrza wdychanego powietrzu wydychanemu, co jest przyczyną ich neutralizacji. (Zob. *Recaka*.)

Purāṇas-Pisma wedyjskie, w liczbie osiemnastu, z których sześć jest przeznaczonych dla tych, którzy rozwijają Ignorancję, następne sześć dla tych pod wpływem Pasji i ostatnie sześć dla tych, którymi rządzi Dobroć.

Purāṇy- Zob. *Purāṇas*.

Pūrṇa-Atrybut Najwyższego Pana, "Całość Kompletna i Absolutna" albo "Nieskończenie Doskonały".

Purujit-(dosłownie: główny samiec.) 1) Atrybut Kṛṣṇy, "Najwyższy Dobroczyńca".

2) Atrybut duszy indywidualnej jako tej, która cieszy się materią. (Słowo to służy również do wskazania na Prawdę Absolutną jaką Tą, Która w Swej ostatecznej formie posiada cechy osobowe.)

Puruṣa-avatāras-Pełne emanacje Kṛṣṇy, w liczbie trzech (zob. *Kāraṇodakaśāyī Viṣṇu*, *Garbhodakaśāyī Viṣṇu* i *Kṣīrodakaśāyī Viṣṇu*), które zaangażowane są w stworzenie, utrzymywanie i unicestwienie materialnych wszechświatów.

Puruṣārtha-Zespół pięciu czynności spełnianych w celu pobożności, otrzymania bogactw, przyjemności zmysłowych i wyzwolenia.

Puruṣottama-1) Imię Kṛṣṇy, "Osoba, Najwyższy Pan" albo "Ojciec wszystkich istot".

2) Pełna emanacja Kṛṣṇy przewodząca na jednej z planet Vaikuṇṭha.

R

Rādhārāṇī-Wieczna towarzyszka Kṛṣṇy, osobowa forma Jego wewnętrznej energii przyjemności. Jest Ona uosobieniem doskonałości w miłości i oddaniu dla Pana.

Raghu-Nazwa dynastii, w której pojawił się *avatāra* Rāmacandra. Jej założycielem jest Ikṣvaku, syn Manu.

Raghunātha Bhaṭṭa Gosvāmī-Jeden z sześciu mędrców (albo Gosvāmīch) Vṛndāvany (zob. *Gosvami* 2).

Rahūgaṇa Mahārāja-Król, który odkrył świętość Jaḍabharaty (zob. *Jaḍa-bharata).*

Rajo-guṇa-C.f. *Pasja.*

Rakṣas-Klasa istot demonicznych.

Rāma-1) Imię Kṛṣṇy, "Zródło niewyczerpanej szczęśliwości".
2) *Avatāra* Rāmacandra, który pojawił się, aby ratować świat przed tyranią demona Rāvaṇy; przykład doskonałego władcy.
3) Inne imię Balarāmy.

Rāmacandra-Inne imię Pana Rāmy (zob. *Rāma* 2).

Rāmāyaṇa-Słynna epopeja indyjska zapisana przez mędrca Valmikiego. Jej treścią są dzieje Króla Rāmy oraz Jego małżonki Sīty porwanej przez demona Rāvaṇę. Po wielu przygodach Rāma zdobywa - z pomocą wojska złożonego z małp i niedźwiedzi - wyspę Lankę, siedzibę Rāvaṇy, i zabija demona, uwalniając Sītę.

Rāsa-lilā-Taniec *rāsa*, najwyższa ze wszystkich rozrywek Kṛṣṇy, zamanifestowana przez Pana, kiedy przebywał na Ziemi 5 000 lat temu. Kṛṣṇa tańczył ten taniec w lesie Vṛndāvany z Rādhārāṇī i innymi *gopīs*, będąc jednocześnie narzeczonym każdej z nich. Nikt nie jest w stanie zrozumieć tej wzniosłej rozrywki, dopóki nie zostanie czystym wielbicielem Pana. Ktokolwiek zaś próbuje przeniknąć to niezwykłe misterium nie mając takich kwalifikacji, zgubi samego siebie i wprowadzi w błąd innych.

Rāvaṇa-Potężny demon, władca królestwa Lanki; znany z tego że próbował zbudować schody prowadzące do planet niebiańskich, aby w ten sposób uniknąć obowiązków, których spełnienie jest konieczne dla odbycia takiej podróży. *Avatāra* Rāmacandra położył definitywnie kres wszystkim jego materialistycznym planom, kiedy ten obraził Go, porywając Jego małżonkę Sītę.

Realizacja duchowa-Po pierwsze, zrozumienie, że dusza, z natury swej wieczna i niezmienna, pełna wiedzy i szczęścia, różni się od ciała materialnego; także, po drugie, zrealizowanie Prawdy Absolutnej i odnalezienie swej relacji z Absolutem, Bogiem, Najwyższą Osobą, Śrī Kṛṣṇą, w służeniu Mu z miłością i oddaniem, pod kierownictwem ācāryi - w taki sposób realizacja duchowa staje się doskonała.

Recaka-Stan równowagi ruchów oddechowych osiągany przez ofiarowanie powietrza wychodzącego powietrzu wchodzącemu, co jest przyczyną ich neutralizacji. (Zob. *Puraka*.)

Ṛg-veda-albo *Ṛg*: Jedna z czterech oryginalnych *Ved*.

Ṛk-Inna nazwa *Ṛg-vedy*.

Rudra-Syn Brahmy, źródło manifestacji Rudrów (Rudras); inne imię Śivy.

Rudras-Manifestacje Rudry, w liczbie jedenastu, odpowiedzialni za populację wszechświata.

Rūpa Gosvāmī-Jeden z sześciu mędrców (albo inaczej Gosvāmīch) Vṛndāvany (zob. *Gosvāmī* 2). Jest on autorem *Bhakti-rasāmṛta-sindhu*, najważniejszego dzieła traktującego o służbie oddania.

S

Sac-cid-ānanda-(*sat* - wieczność, *cit* - wiedza, *ānanda* - szczęście.) Cechy właściwe duchowej i absolutnej formie (*vigraha*) Najwyższego Pana, jak również oryginalnej formie dusz indywidualnych, które biorą udział w Jego naturze, i w końcu, cechy charakterystyczne egzystencji duchowej samej w sobie.

Sadācāra-Czyste działania, wolne od wszelkich konsekwencji materialnych.

Sādhaka-Ten, kto przestrzegając z wiarą zasad służby oddania pod przewodnictwem autentycznego mistrza duchowego, zdobył kwalifikacje odpowiednie do osiągnięcia wyzwolenia.

Sādhu-(dosłownie: mędrzec, święty człowiek.) Ten, kto całkowicie poświęcając się służbie oddania dla Najwyższego Pana, Śrī Kṛṣṇy, dowodzi sobą największej mądrości, największej świętości.

Saguṇa-(dosłownie: posiadający cechy.) Określa Kṛṣṇę, Prawdę Absolutną, jako Tego, Który posiada atrybuty. Jednakowoż, są one całkowicie duchowej natury.

Sahadeva-Jeden z pięciu Pāṇḍawów, młodszy brat Arjuny.

Sakhya-Związek przyjaźni z Panem, jedna z dziewięciu duchowych czynności służby oddania.

Sakhya-bhakta-Wielbiciel Pana, którego relacja z Nim przybiera postać przyjaznego związku.

Sāma-Inna nazwa *Sāma-vedy*.

Samādhi-(dosłownie: absorbcja umysłu.) 1) Stan kompletnej ekstazy osiągany przez totalne pogrążenie się w świadomości Kṛṣṇy.
2) Ostatni z ośmiu etapów *aṣṭāṅga-yogi*, który odpowiada realizacji duchowej.

Samāna-Inne określenie *Samāna-vāyu*.

Samāna-vāyu-albo *sāmana*: Jeden z rodzajów powietrza wewnętrznego krążących w ciele i spełniających w nim różne funkcje.

Samatā-Równość.

Sāma-veda-albo Sāma: Jedna z czterech oryginalnych *Ved*.

Samprajñāta-samādhi-"*Samādhi*" osiągane drogą poszukiwań filozoficznych, opozycja do *asamprajñāta-samādhi*.

Saṁskāras-Ryty, czyli ofiary oczyszczające, w liczbie dziesięciu, przeznaczone do uświęcenia człowieka w decydujących momentach jego życia. Pierwszym z nich jest *garbhādhāna-saṁskāra*, spełniana w momencie zapłodnienia. Inne *saṁskāry* spełniano m.in. w czasie takich przełomowych dla człowieka wedyjskiego wydarzeń, jak nadanie imienia nowo narodzonemu dziecku, inicjacja przez autentycznego mistrza duchowego, małżeństwo, etc.

Sanaka-Jeden z *Kumāras*.

Sananda-Jeden z *Kumāras*.

Sanātana-1) *sanātana*: wieczny.
2) Sanātana: jeden z *Kumāras*.

Sanātana-dhāma-Inne określenie świata duchowego, "Wieczna Siedziba".

Sanātana dharma-albo inaczej *bhāgavata-dharma*: Religia uniwersalna i absolutna, wieczny obowiązek każdej istoty, polegający na służeniu Bogu, Najwyższej Osobie, Śrī Kṛṣṇie, z miłością i oddaniem. (Również, inne określenie *Varṇāśrama-dharmy*.)

Sanātana Gosvāmī-Jeden z sześciu mędrców (Gosvāmīch) Vṛndāvany (zob. *Gosvāmī* 2).

Sanātana-yoga-Droga przywrócenia na nowo wiecznej funkcji żywej istoty przez wyzwolenie się z uwarunkowań materialnych, w świadomości swojego rzeczywistego ego.

Sanatkumāra-Jeden z *Kumāras*.

Sāndīpani Muni-Mistrz duchowy, który przyjął Kṛṣṇę na swojego ucznia, aby w ten sposób nauczyć ludzi fundamentalnych zasad posłuszeństwa wobec mistrza duchowego.

Saṅga-varjita-Uwolnienie się od wszelkich zanieczyszczeń albo kontaktu ze źródłami zanieczyszczeń materialnych.

Sañjaya-Sekretarz Dhṛtarāṣṭry, któremu zrelacjonował on przebieg bitwy na Polu Kurukṣetra, gdzie została wygłoszona *Bhagavad-gītā*.

Saṅkarṣaṇa-Pełna emanacja Kṛṣṇy przewodząca na jednej z planet Vaikuṇṭha.

Sāṅkhya-1) System filozoficzny nauczany przez *avatāra* Kapilę polegający na analitycznym studiowaniu duszy jako różnej od dwudziestu czterech elementów natury materialnej.
2) System czysto materialnego analizowania świata zjawiskowego w jego różnych manifestacjach, wymyślony przez ateistę Kapilę.

Sāṅkhya-yoga-Droga zgłębiania duchowej jaźni jako różnej od ciała materialnego. Ma ona na celu doprowadzenie żywej istoty do *bhakti-yogi*, gdzie ta może zaangażować się w czynności duchowe, które są jej właściwe.

Saṅkīrtana-Wszelkie czynności mające na celu głoszenie chwał Pana dla dobra wszystkich. Zasadnicza manifestacja *saṅkīrtana* polega na publicznym intonowaniu Świętych Imion Pana, tańczeniu i rozdawaniu *prasādam* (zob. *Prasāda*). Pisma święte polecają ją jako jedyną metodę zdolną do zatrzymania degradujących wpływów wieku Kali.

Saṅkīrtana-yajña-albo inaczej *mahā-yajña*: Najważniejsza ze wszystkich ofiar, ustanowiona przez Pana Caitanyę; polega na propagowaniu chwał Boga (zob. *Saṅkīrtana*). Jest jedyną ofiarą polecaną dla wieku Kali.

Sannyāsa-1) Wyrzeczenie się owoców płynących z wypełniania swoich obowiązków.
2) Czwarty i ostatni etap życia duchowego (zob. *Āśrama*); całkowite wyrzeczenie się życia rodzinnego i społecznego w celu doskonałego opanowania zmysłów i umysłu, i pełnego zaangażowania się w służbę dla Kṛṣṇy.

Sannyāsa-yoga-Droga polegająca na poznaniu prawdziwej natury swojej duszy i działaniu w zgodzie z nią, czyli inaczej mówiąc, na wyrzeczeniu się wszelkich przyjemności materialnych na rzecz przyczyny wyższej, duchowej.

Sannyāsī-1) Wielbiciel Pana, który wyrzeka się wszystkiego, aby służyć Panu.
2) Ten, kto żyje według zasad sannyāsy (zob. *Sannyāsa*).

Santa-Inne określenie *bhakty* jako tego, który jest zawsze pochłonięty służbą miłości dla Najwyższego Pana.

Sarasvatī-Bogini nauki.

Sarva-gata-Wszechobecność istoty duchowej we wszelkim stworzeniu (w wodzie, ogniu, etc.).

Sat-C.f. *Sac-cid-ānanda*.

Sattva-Określenie człowieka działającego w świadomości Kṛṣṇy.
Sattva-guṇa-C.f. *Dobroć*.
Sattva-saṁśuddhi-Oczyszczenie egzystencji.
Satya-Prawdomówność.
Sātyaki-Wielki wojownik walczący po stronie Pāṇḍawów w bitwie na Polu Kurukṣetra.
Satyaloka-Inna nazwa *Brahmaloki*.
Satyavatī-Żona Parāśary i matka Vyāsadevy.
Satya-yuga-Pierwszy wiek (*yuga*) z cyklu czterech składających się na *mahā-yugę*; trwa 1 728 000 lat. Prawie wszyscy ludzie żyjący w nim są zrealizowani duchowo.
Saumadatti-Inne imię Bhūriśravy.
Saumya-vapu-(dosłownie: forma najpiękniejsza.) Określenie wspaniałej formy Kṛṣṇy, która fascynuje wszystkie istoty.
Savyasācin-Imię Arjuny, "doskonały łucznik".
Siddhis-Doskonałości jogiczne, będące jednakowoż natury materialnej.
Sītā-Bogini szczęścia, wieczna towarzyszka Rāmacandry.
Skanda-inaczej zwany Kārttikeyą: Pan wojny, syn Śivy i Pārvatī.
Służba oddania-C.f. *Bhakti-yoga*.
Smaraṇa-Pamiętanie o Panu, jedna z dziewięciu duchowych czynności służby oddania.
Smṛti-Pisma święte skompilowane przez żywe istoty pod transcendentalnym przewodnictwem.
Somadatta-Ojciec Bhūriśravy i krewny Arjuny.
Soma-rasa-Niebiański napój szczęścia i nieśmiertelności.
Sṛjami-Akt, przez który Najwyższy Pan manifestuje się Takim jakim jest, w Swojej formie duchowej i absolutnej, kiedy schodzi w ten świat, nie podlegając narodzinom jak zwykła istota.
Stan zamanifestowany i niezamanifestowany-(*vyakta* i *avyakta*): Pisma wedyjskie nauczają, że wszechświat materialny (i wszystko, co w nim istnieje) jest - w regularnych odstępach czasu - raz zamanifestowany raz niezamanifestowany. Manifestuje się on, kiedy elementy tworzące go emanują z ciała Mahā-Viṣṇu, który Swoim spojrzeniem zaszczepia w nim wszystkie żyjące istoty. Staje się zaś niezamanifestowanym, kiedy wszystkie rzeczy powracają do ciała Tego Samego Mahā-Viṣṇu, a więc zarówno elementy materialne, jak i żywe istoty (przy czym te ostatnie kontynuują swoją indywidualną egzystencję w stanie podobnym do przedłużającego się snu).

Sthira-buddhi-Inteligencja skoncentrowana na duszy.
Sthita-dhī-muni-Ten, kto będąc mocno osadzonym w świadomości Kṛṣṇy, posiada doskonałą władzę nad umysłem.
Subhadrā-Siostra Kṛṣṇy, małżonka Arjuny i matka Abhimanyu.
Sudurācāra-Atrybut kogoś, kto spełnia czyny zasługujące na potępienie, nawet ohydne.
Sukcesja uczniów-C.f. *Paramparā*.
Sukha-Szczęście albo radość.
Sukṛtinas-Cztery rodzaje pobożnych ludzi, którzy poddają się Panu, przeciwieństwo *duskṛtinas*.
Surabhi(s)-Krowy, które dają nieograniczone ilości mleka; znajdujemy je na Goloka Vṛndāvana.
Sūryaloka-Słońce; planeta, którą rządzi Vivasvān.
Sūrya-vaṁśa-Linia kṣatriyów wywodząca się od boga Słońca.
Sūta Gosvāmī-Mędrzec prezentujący narrację *Śrīmad-Bhāgavatam* mędrcom zebranym w lesie Naimiṣāraṇya.
Svadharma-"Przepisane obowiązki", czyli specyficzne obowiązki każdej istoty odpowiadające jej naturze i spełniane przez nią w systemie *varṇāśrama-dharma*.
Svādhyāya-Studiowanie *Ved*.
Svādhyāya-yajña-Ofiara polegająca na poświęceniu się różnym studiom.
Svāmī-Inne określenie Gosvāmīego (zob. *Govāmī* 1).
Svargaloka-Wyższy system planetarny składający się z planet niebiańskich zamieszkałych przez półbogów.
Svārtha-gati-Zasadniczy cel, którego - dla swojego własnego dobra - powinien szukać człowiek, aby osiągnąć Viṣṇu, czyli Kṛṣṇę.
Svarūpa-albo inaczej *prakṛti*: Pierwotna "forma" albo stan duszy (istoty oddzielnej), kiedy jest ona osadzona w indywidualnej relacji, która łączy ją z Najwyższym Panem.
(Słowo to określa również tego, kto ma pełną świadomość natury działania w świadomości Kṛṣṇy.
Svarūpa-siddhi-Przywrócenie na nowo przez żywą istotę jej *svarūpy*, wiecznego indywidualnego związku z Panem.

Ś

Śabda-brahman-(Zob. *Brahman* 5)
Śaibya-Wielki wojownik walczący po stronie Pāṇḍawów na Polu Kurukṣetra.

Śaktyāveśa-avatāras-Manifestacje bezpośrednie albo pośrednie Kṛṣṇy, objawiające jedną albo więcej specyficznych mocy Pana.
Śakuni-Wuj Arjuny.
Śalya-Stryj Arjuny walczący po stronie Kaurawów na Polu Kurukṣetra.
Śama-Spokój będący rezultatem opanowania umysłu.
Śāṇḍilya-Jeden z siedmiu głównych filozofów Indii.
Śankara-Inne imię Śivy, najważniejszego spośród jedenastu Rudrów, z którego emanują wszyscy pozostali.
Śaṅkarācārya-Inkarnacja Śivy, która pojawiła się w ósmym wieku, aby nauczać filozofii māyāvādī w tym celu, aby wyprzeć buddyzm z Indii i na nowo ustanowić autorytet *Ved*.
Śānta-bhakta-Wielbiciel Pana, w relacji neutralnej, czyli pasywnej.
Śārīraka-bhāṣya-Komentarz Śaṅkarācāryī do *Vedānta-sūtry*.
Śāstras-C.f. *Pisma objawione*.
Śauca-Czystość.
Śaunaka Ṛṣi-Szef mędrców, którzy zebrali się w lesie Naimiṣāraṇya, aby wysłuchać *Śrīmad-Bhāgavatam* z ust Sūty Gosvāmīego.
Śikhandi-Wielki wojownik walczący po stronie Pāṇḍawów na Polu Kurukṣetra.
Śiśupāla-Demoniczny król, wróg Kṛṣṇy.
Śiva-Rudra albo inaczej Śaṅkara: Czysty wielbiciel odpowiedzialny za zniszczenie wszechświata pod koniec życia Brahmy, który go zrodził. Należy również do grupy dwunastu *mahajānas* i jest kontrolerem Ignorancji.
Śraddhā-Wiara.
Śravaṇa-Słuchanie o Panu, jedna z dziewięciu duchowych czynności służby oddania.
Śrīdhara-Pełna emanacja Kṛṣṇy przewodząca na jednej z planet Vaikuṇṭha.
Śrīmad-Bhāgavatam-*Bhāgavata Purāṇa* albo *Mahā Purāṇa*: Pismo wedyjskie opisujące wieczne rozrywki Kṛṣṇy, Najwyższego Pana, i Jego czystych wielbicieli. Stanowi ono oryginalny komentarz do *Vedānta-sūtry* napisany przez jej autora, Vyāsadevę. Jest nazywane "śmietanką" całej literatury wedyjskiej.
Śrīvāsa Pāṇḍita-Jeden z głównych towarzyszy Pana Śrī Caitanyi Mahāprabhu.
Śruti-1) Pisma objawione pochodzące bezpośrednio od Samego Boga, przeciwieństwo *smṛti*. (Zob. *Pisma objawione*.)
2) Atrybut wiedzy wedyjskiej, jako tej, która została otrzymana drogą słuchową.
Świadomość Kṛṣṇy-1) Świadomość Kṛṣṇy, czyli stan bycia świadomym

Kṛṣṇy, poznawania Go, medytowania o Nim, działania dla Niego, propagowania Jego chwał, etc.
2) Świadomość Kṛṣṇy, czyli świat, gdzie jest się świadomym Kṛṣṇy. Najbardziej bezpośrednią manifestację tego znajdujemy w Ruchu na rzecz Świadomości Kṛṣṇy, z jego strukturą, prawami i zasadami.

Śūdra(s)-Robotnicy, rzemieślnicy i artyści; służą trzem pozostałym *varṇom* (zob. *Varṇa*).

Śukadeva Gosvāmī-Syn Vyāsadevy; otrzymał od swojego ojca nauki *Śrīmad-Bhāgavatam*, kiedy był jeszcze w łonie matki (a pozostawał w nim przez szesnaście lat), później przekazał je królowi Parīkṣit, w czasie jego siedmiu ostatnich dni i nocy (zob. *Parīkṣit Mahārāja*).

Śyāmasundara-Imię pierwotnej formy Kṛṣṇy, Młody Pasterz "o zdumiewająco pięknej cerze koloru deszczowej chmury"

T

Tamas-Ciemności materialnego Wszechświata.

Tāmasa-Ten, kto pędzi żywot w ciemnościach Ignorancji i którego przyszłością nie jest nic innego, jak tylko ciemności.

Tamo-guṇa-C.f. *Ignorancja*.

Tapa-czyli *tapasyā*: (dosłownie: sroga asceza.) Dobrowolne zaakceptowanie pewnych wyrzeczeń materialnych w imię wyższego celi.

Tapakola-Jeden z wyższych systemów planetarnych.

Tapasyā-Inne określenie *Tapa*.

Tapomaya-yajña-Ofiara z wygód materialnych.

Tat-Zob. *Oṁ tat sat*.

Tatasthā-śakti-C.f. *Jīva-śakti*.

Tat tvam asi-albo *tattvamasi*: (dosłownie: ty sam jesteś to, czyli tą naturą duchową.) Mantra wedyjska często używana przez *māyāvādīs* dla wskazania na tożsamość oddzielnej żywej istoty z Bogiem. Lecz jej prawdziwy sens zawiera się w adresie skierowanym do Najwyższego Pana: "Ty Sam jesteś tym Najwyższym Brahmanem, Bogiem, Najwyższą Osobą".

Tattvavit-Ten, kto zna Prawdę Absolutną w Jej trzech aspektach.

Teja-Wigor.

Trai-vidyā-Trzy *Vedy* razem wzięte, tj. *Ṛk, Yajus* i *Sāma*.

Tretā-yuga-Drugi wiek (*yuga*) z cyklu czterech tworzących *mahā-yuge*; trwa 1 296 000 lat.

Tri-vedī-Bramin biegły w naukach trzech *Ved: Sāma, Yajus* i *Ṛk*.
Trivikrama-1) Inne imię Vāmany.
2) Pełna emanacja Kṛṣṇy przewodząca na jednej z planet Vaikuṇṭha.
Tuṣṭi-Zadowolenie.
Tyāga-Wyrzeczenie.

U

Ucchaiḥśravā-Koń zrodzony z oceanu nektaru.
Udāna-Inne określenie *Udāna-vāyu*.
Udāna-vāyu-Jeden z rodzajów powietrza krążących w ciele i spełniających w nim różne funkcje.
Ugrasena-Dziadek Kṛṣṇy i ojciec Kaṁsy.
Umā-Bogini, towarzyszka Śivy; jej kult polecany jest dla tych, którzy pragną pięknej żony.
Umysł-Subtelny element materialny, który analizuje, przyjmuje albo odrzuca impulsy dostarczane przez pięć zmysłów, często nazywany "siódmym zmysłem". Czasami zaś "jedenastym zmysłem", ponieważ jego czynności, na które składa się myślenie, odczuwanie i wola, koronują czynności dziesięciu organów zmysłowych.
Upaniṣady-Pisma wedyjskie, w liczbie 108; stanowią filozoficzną część *Ved*.
Uśanā-Mistrz duchowy demonów.
Uttama-(dosłownie: najwyższy, który przekracza ciemności materialne.) Określenie Najwyższego Pana jako Tego, Który jest ponad wszystkimi istotami; również służba oddania, która sytuuje się na płaszczyźnie czysto duchowej.

V

Vāda-Końcowe stadium argumentacji logicznej.
Vaibhāṣika-Szkoła filozoficzna, przynależna do buddyzmu, według której życie jest produktem kombinacji elementów materialnych w pewnym stadium ich ewolucji.
Vaidurya-Klejnot mający właściwość zmieniania koloru w zależności od kąta padania światła.
Vaikuṇṭha-(*vai* - wolny od, *kuṇṭha* - troska). Królestwo duchowe, gdzie wszystko jest *sac-cid-ānanda*, pełne wieczności, wiedzy i szczęścia.
Vaikuṇṭhaloka(s)-(planety Vaikuṇṭhas): Wieczne planety usytuowane w Królestwie Vaikuṇṭha, świecie duchowym. Kṛṣṇa rządzi na każdej z nich w Swojej Formie jako Nārāyaṇa.

Vairāgya-Obojętność wobec materii, charakteryzująca się jednak przywiązaniem do wartości duchowych.

Vaiṣṇava-Ten, kto poświęca swoje życie służbie oddania dla Viṣṇu, czyli Kṛṣṇy, Najwyższego Pana; inne określenie *bhakty*.

Vaiśvānara-1) Ogień trawienny w żołądku.
2) Jeden z siedmiu głównych filozofów Indii.

Vaiśya(s)-Rolnicy i kupcy; zaspokajają potrzeby życiowe społeczeństwa, do ich obowiązków należy ochrona zwierząt, szczególnie krów; tworzą jedną z czterech *varṇ* (*Varṇa*).

Vāmana-1) *Avatāra*-Karzeł. (Zob. *Bali Mahārāja*.)
2) Pełna emanacja Kṛṣṇy przewodząca na jednej z planet Vaikuṇṭha.

Vānaprastha-1) Trzeci etap życia duchowego (zob. *Āśrama*); okres pielgrzymowania do różnych świętych miejsc, wyrzeczenie się życia rodzinnego i społecznego, innymi słowy, okres przygotowań do przyjęcia *sannyāsy*.
2) ten, kto żyje według zasad tej *āśramy*.

Vandana-Ofiarowanie modlitw Panu, jedna z dziewięciu czynności służby oddania.

Varāha-1) *Avatāra* - Dzik.
2) Pełna emanacja Kṛṣṇy przewodząca na jednej z niezliczonych duchowych planet Vaikuṇṭha.

Varṇa-Każdy z czterech podziałów społecznych, odpowiednio do naturalnych funkcji spełnianych przez ich członków. (Zob. *Brāhmaṇas, Kṣatriyas, Vaiśyas* i *Śūdras*.) Spokój i harmonia życia społecznego zależy od przestrzegania tych czterech uniwersalnych podziałów. (Zob. *Varṇāśrama-dharma*.)

Varṇa-saṅkara-Niepożądana populacją będąca wynikiem nieprzestrzegania zasad religijnych.

Varṇāśrama-*varṇāśrama-dharma* albo inaczej *sanātana-dharma*: Instytucja wedyjska odnosząca się do naturalnego podziału społeczeństwa na cztery *varṇy* i *āśramy* (zob. *Varṇa* i *Āśrama*). Została założona przez Samego Kṛṣṇę w celu zaspokojenia wszystkich materialnych i duchowych potrzeb człowieka.

Varṇāśrama-dharma-Inne określenie *Varṇāśramy*.

Varuṇa-Bóstwo zarządzające wodami.

Vasudeva-Ojciec wybrany przez Kṛṣṇę, kiedy Ten pojawił się 5 000 lat temu na Ziemi.

Vāsudeva-1) Vāsudeva: Imię Kṛṣṇy, "Syn Vasudevy".

2) Vāsudeva: pełna emanacja Kṛṣṇy przewodząca na jednej z planet Vaikuṇṭha.

3) *vāsudeva*: stan czystej dobroci, w którym przekracza się trzy siły natury materialnej i w którym możliwe jest zrozumienie nauki o Bogu.

Vāsuki-1) Inne imię Ananty jako tego, który tworzy łoże, na którym spoczywa Garbhodakaśāyī-Viṣṇu.

2) Król węży.

Vātsalya-Wielbiciel Pana, którego związek z Nim przybiera postać podobną tej, która łączy rodziców z dzieckiem.

Vedānta-(dosłownie: szczyt, konkluzja wiedzy.) Esencja całej filozofii wedyjskiej, na którą składają się *Vedānta-sūtry*, jak również *Śrīmad-Bhāgavatam*, które naucza najwyższej realizacji Prawdy Absolutnej, czyli podporządkowania się Najwyższemu Panu, Śrī Kṛṣṇie.

Vedānta-sūtra-albo inaczej *Brahma-sūtra*: Wielki traktat filozoficzny Vyāsadevy, na który składają się aforyzmy (*sūtras*) o naturze Prawdy Absolutnej, skomponowane odpowiednio do konkluzji *Ved*.

Vedy-(*Vedas*): 1) Oryginalna *Veda*, podzielona na cztery części (*Ṛk, Yajus, Sāma* i *Atharva*).

2) Inne określenie pism wedyjskich razem wziętych.

Vibhu-Atrybut Najwyższego Pana jako Tego, Który posiada w nieskończoności sześć doskonałości, którymi są piękno, bogactwo, sława, siła, mądrość i wyrzeczenie.

Vibhu-ātmā-Inne określenie Paramātmy, Duszy Najwyższej, opozycja do *aṇu-ātmy*.

Vibhūti-(dosłownie: nadzwyczajna, niezwykła cecha.) 1) Atrybut Kṛṣṇy, wskazujący na nadzwyczajne jakości, dzięki którym włada On całą manifestacją materialną.

2) Cała manifestacja doskonałości.

Vidya-Wiedza.

Vigatabhi-Cecha yogīna, "bez lęku".

Vigata-jvara-Cecha mędrca, "wolny od gorączkowej mentalności i ospałości".

Vigraha-Zob. *Sac-cid-ānanda*.

Vijñana-1) Wiedza o duszy, jej prawdziwej naturze i wiecznej więzi, która łączy ją z Duszą Najwyższą.

2) Wiedza praktyczna.

Vijñānam brahman-Inne określenie duszy oddzielnej (indywidualnej); przeciwieństwo *ananta-brahmana*. (Zob. *Brahman* 3)

Vikarma-Działanie niezgodne z zasadami pism świętych, czyli działanie nieczyste.

Vikarṇa-Wielki wojownik Kuru, brat Duryodhany.
Vipaścit-Atrybut duszy, "posiadająca wiedzę".
Vipra-Uczony bramin.
Virāṭa-Wielki wojownik po stronie Pāṇḍawów w bitwie na Polu Kurukṣetra. To w jego pałacu Pāṇḍawowie spędzili incognito ostatni rok swojego wygnania. Jest on również ojcem Uttary, matki Mahārāja Parīkṣit.
Virāṭa-rūpa-Inne określenie *Viśva-rūpa*.
Viṣṇu-1) Imię Kṛṣṇy, "Ten, Który utrzymuje wszystko, co jest". 2) Ogólne imię różnych *puruṣa-avatāras* (zob. *Puruṣa-avatāras*). Również kontroler Dobroci (*sattva-guṇa*).
Viṣṇumūrti-Pełna emanacja Kṛṣṇy przewodząca na jednej z planet Vaikuṇṭha.
Viṣṇu-mūrti-Pełna manifestacja Kṛṣṇy obecna w sercu każdej istoty.
Viṣṇu-śakti-Zespół energii Najwyższego Pana.
Viṣṇu-tattva-Kategoria boskich manifestacji, pełnych emanacji albo emanacji pełnych emanacji Boga, Najwyższej Osoby, które nie różnią się od Niego, przeciwieństwo do *jīva-tattvy*.
Viśvāmirta Muni-Wielki mędrzec i doskonały yogīn. Po trzech latach medytacji w celu osiągnięcia mistrzostwa nad swoimi zmysłami, dał się namówić do przyjemności cielesnych przez nimfę niebiańską Menakę, przysłaną przez zazdrosnego Indrę. Ze związku tego narodziła się Śakuntalā, bohaterka słynnego dramatu Kalidasy, matka Bharaty.
Viśva-rūpa-czyli *virāṭa-rūpa*: Forma kosmiczna Najwyższego Pana, Śrī Kṛṣṇy, usytuowana we wszechświecie materialnym. Zawiera ona całą manifestację kosmiczną.
Vivāha-yajña-Ryt oczyszczający małżeństwo, jeden z *saṁskāras*.
Vivasvān-Bóg Słońca; otrzymał od Kṛṣṇy naukę *Bhagavad-gīty* około milion lat temu.
Vṛkodhara-Inne imię Bhīmy, żarłoka zdolnego do herkulesowych wyczynów.
Vṛndāvana-Wioska w Indiach, gdzie pięć tysięcy lat temu Kṛṣṇa odbył Swoje duchowe i absolutne rozrywki w towarzystwie Swoich czystych wielbicieli. Nie ma różnicy pomiędzy tym ziemskim miejscem a Goloka Vṛndāvana w niebie duchowym, ale taka wizja możliwa jest tylko dla tego, kto pełniąc służbę oddania, oczyścił się ze wszystkich zanieczyszczeń materialnych.
Vyakta-Zamanifestowany. (Zob. *Stan zamanifestowany i niezamanifestowany*).
Vyāna-Inne określenie *Vyāna-vāyu*.

Vyāna-vāyu-albo *vyāna*: Jeden z rodzajów powietrza krążącego wewnątrz ciała, kontrolowany przez system *aṣṭāṅga-yogi*.

Vyāsadeva-*Avatāra*, który skompilował wszystkie pisma wedyjskie. Jest jednym z siedmiu głównych filozofów Indii i największym filozofem wszechczasów. Jest również mistrzem duchowym Sañjayi.

Vyāsa-pūjā-Ceremonia ku czci mistrza duchowego, obchodzona corocznie na pamiątkę dnia, w którym pojawił się on na Ziemi.

Vyavasāyātmikā-buddhi-Inteligencja ożywiająca niezachwianą wiarę w świadomość Kṛṣṇy.

W

Wszechświat-1) Wszechświat: cała manifestacja materialna zawierająca w sobie niezliczoną ilość wszechświatów.

2) wszechświat: sfera zamknięta otoczona siedmioma warstwami materii i zawierająca w sobie czternaście systemów planetarnych, z których każdy składa się z niezliczonej ilości planet.

Wyzwolenia: C.f. *Mukti*.

Y

Yādava-Imię Kṛṣṇy, "Ten, Który pojawił się w dynastii Yadu".

Yajña-1) Yajña: Imię Viṣṇu, Kṛṣṇy, jako "Tego, Który jest obiektem wszystkich ofiar".

2) *yajña*: akt ofiarny, czyli składanie ofiar.

Yajñapati-albo *yajña-pati*: Imię Kṛṣṇy, "Obdarzany wszystkimi ofiarami".

Yajña Puruṣa-albo *yajña-puruṣa*: Imię Kṛṣṇy, "Obdarzany wszelkimi ofiarami i Pan wszelkich ofiar".

Yajñārtha karma-Konieczność działania dla pełnego zadowolenia Kṛṣṇy.

Yajñavalkya-Jeden z siedmiu głównych filozofów Indii.

Yajñeśvara-Imię Kṛṣṇy, "Pan wszystkich ofiar".

Yajur-veda-albo *Yajus*: Jedna z części oryginalnej *Vedy*.

Yajus-Inna nazwa *Yajur-vedy*.

Yakṣas-Klasa istot demonicznych.

Yama-1) Inne imię Yamarāja.

2) yama: pierwszy z ośmiu etapów *aṣṭāṅga-yogi*. Polega na opanowaniu zmysłów.

Yamadūtas-Przedstawiciele Yamarāja.

Yamarāja-albo Yama: Półbóg, który karze grzeszników po ich śmierci. Jeden z grupy dwunastu *mahājanas*.

Yamunā-Święta rzeka, której wody płyną przez Vṛndāvana.
Yamunācārya-Wielki ācārya vaiṣṇava.
Yaśa-Sława.
Yaśodā-Przybrana matka Kṛṣṇy we Vṛndāvana.
Yaśodā-nandana-Imię Kṛṣṇy, "Dziecko Yaśody".
Yoga-(dosłownie: więź z Absolutem, Bogiem.) 1) Wszystkie metody, które pozwalają osiągnąć mistrzostwo w panowaniu nad umysłem i zmysłami, i połączyć indywidualną, oddzielną żywą istotę z Istotą Najwyższą, Śrī Kṛṣṇą.
2) inne określenie *aṣṭāṅga-yogi* i jej licznych pochodnych.
Yoga aiśvara-Niepojęta moc Najwyższego Pana.
Yoga-māyā-Wewnętrzna moc Kṛṣṇy, która Go zasłania, czyniąc Go w ten sposób niedostępnym dla zwykłego człowieka. Również, moc, przez którą Pan objawia się częściowo Swojemu czystemu wielbicielowi.
Yogārūḍha-Najwyższy etap yogi.
Yogārurukṣa-Początkowy etap yogi.
Yoga-yajña-Ofiara spełniana w celu osiągnięcia określonych doskonałości materialnych.
Yoga-yukta-Stałe zaangażowanie na drodze realizacji duchowej.
Yogeśvara-Imię Kṛṣṇy, "Mistrz wszelkich mocy mistycznych" albo "Mistrz wszystkich rodzajów *yogi*".
Yogī-1) Transcendentalista pierwszego, drugiego albo trzeciego stopnia, nazywany odpowiednio *bhakta, yogīnem* i *jñanīm* albo według innej klasyfikacji: *bhakta, paramātmāvadī* i *brahmavādī*.
2) Transcendentalista drugiego stopnia, adept *aṣṭāṅga-yogi* albo jednej z jej pochodnych.
3) Adept yogi w ogólności.
4) Imię Kṛṣṇy, "Najwyższy Yogī".
Yudhāmanyu-Wielki wojownik po stronie Pāṇḍawów walczący na Polu Kurukṣetra.
Yudhiṣṭira-Jeden z pięciu Pāṇḍawów, najstarszy brat Arjuny.
Yuga-Każdy z czterech wieków *mahā-yugi*. (Zob. *Mahā-yuga*.)
Yuga-avatāras-Boskie manifestacje pojawiające się w każdym wieku (*yuga*), aby nauczać odpowiedniej dla danego wieku metody realizacji duchowej.
Yuga-dharma-Droga realizacji duchowej odpowiednia dla każdego wieku (*yuga*). Dla naszego wieku (Kali-yuga) drogą tą jest intonowanie Świętych Imion Boga.

Yukta-1) Doskonałość duchowa, polegająca na pełnym zaangażowaniu się w służbę dla Prawdy Najwyższej i Absolutnej, Boga, czyli Śrī Kṛṣṇy. 2) Ten, kto osiągnął taką doskonałość duchową, czyli ten, kto działa w pełnej świadomości Kṛṣṇy.

Yukta-vairāgya-Wyrzeczenie się owoców działania przez ofiarowanie ich Najwyższemu Panu, Śrī Kṛṣnie.

Yuyudhāna-Wielki wojownik walczący po stronie Pāṇḍawów na Polu Kurukṣetra.

Z

Zmysły-Pięć zmysłów: słuch, dotyk, wzrok, smak, węch. Także, w szerszym znaczeniu, dziesięć organów zmysłowych: pięć postrzegania (uszy, skóra, oczy, język i nos) i pięć działania (usta, ręce, nogi, organy seksualne i odbytnica).

Ż

Żywa istota-Dusza wcielona, czyli inaczej mówiąc ubrana w ciało jednego w 8 400 000 gatunków żywych istot, które zamieszkują wszechświat.

Wprowadzenie do pisowni i wymowy sanskryckiej

Na przestrzeni wieków sanskryt zapisywano w różnych alfabetach, jednakowoż sposobem najpowszechniejszym, używanym w całych Indiach, był zapis w alfabecie *devanāgarī*, co dosłownie znaczy pismo używane w "miastach półbogów". Alfabet *devanāgarī* składa się z czterdziestu ośmiu liter: trzynastu samogłosek i trzydziestu pięciu spółgłosek. Starożytni gramatycy sanskryccy przystosowali alfabet do praktycznych reguł językowych i porządek ten został powszechnie przyjęty przez naukowców Zachodu.

Pismo

Alfabet *devanāgarī* ma następujące znaki zgłoskowe:

Samogłoski:

अ a आ ā इ i ई ī उ u ऊ ū ऋ ṛ ॠ ṝ

ऌ ḷ ए e ऐ ai ओ o औ au

ं ṁ *(anusvāra)* ः ḥ *(visarga)*

Spółgłoski:

tylnojęzykowe (gutturales)	क ka	ख kha	ग ga	घ gha	ङ ṅa
podniebienne (palatales)	च ca	छ cha	ज ja	झ jha	ञ ña
szczytowe (cerebrales)	ट ṭa	ठ ṭha	ड ḍa	ढ ḍha	ण ṇa
zębowe (dentales)	त ta	थ tha	द da	ध dha	न na

wargowe (labiales)	प pa	फ pha	ब ba	भ bha	म ma
półsamogłoski (semivocales)	य ya	र ra	ल la	व va	
szczelinowe (spirantes)	श śa	ष ṣa	स sa		
przydech	ह ha	ऽ ' *(avagraha)* – apostrof			

Wszystkie spółgłoski sanskryckie zawierają w swojej budowie samogłoskę a, stąd: ka, kha, ga, gha, etc.

Brak samogłoski przy spółgłoskach wygłosowych oznacza się przez znak (्) zwany *virāma*. क्

Połączenie samogłosek ze spółgłoskami oddaje się następującymi znakami:

ा ā ि i ी ī ु u ू ū ृ ṛ ॄ ṝ े e ै ai ो o ौ au

Przykłady: क ka का kā कि ki की kī कु ku कू kū

कृ kṛ कॄ kṝ के ke कै kai को ko कौ kau

Cyfry:

०-0 १-1 २-2 ३-3 ४-4 ५-5 ६-6 ७-7 ८-8 ९-9

Wymowa

System zapisu wyrazów sanskryckich, który przejęliśmy z oryginału angielskiego, odpowiada swym kształtem stosowanemu już od ponad pięćdziesięciu lat międzynarodowemu systemowi zapisu wymowy dźwięków

sanskryckich. Nie podajemy tutaj pełnej listy znaków, ale tylko te, których wymowa różni się od wymowy polskiej. Podawane przykłady zapisujemy w transkrypcji polskiej.

i — nigdy nie zmiękcza poprzedzającej spółgłoski twardej.

ṛ, ṝ — wymawia się samogłoskowo, podobnie jak w języku czeskim. Równie stara i powszechna w Indiach jest wymowa ri, ry. I tak krótkie *r* oddajemy przez ri lub ry, zaś ṛ długie ma wyraźny pogłos u (ru). Podobnie wymawiamy ḷ.

Przykłady:

Kṛṣṇa - *Kriszna lub Kryszna*
Hṛṣīkeśa - *Hriszikeśa*
Dhṛtarāṣṭra- *Dritarasztra*
Gṛhastha - *Grihasta*

ai — brzmi jak ei.

au — brzmi jak ou.

ṁ — (*anusvāra*) czysta nosówka wymawiana jak on we francuskim wyrazie bon. W śródgłosie lub w złożeniach wymawiana jak n lub m (przed spółgłoskami wargowymi). W wygłosie wymawiana jak m.

Przykłady:

divyaṁ putraka - *diwja*m *putraka*
saṁskara - *sa*mskara
Nṛsiṁha - *Nrisimha*

ḥ — (*visarga*) wymawia się różnie, zależnie od tego czy znajduje się w środku czy też na końcu wersu.

- w środku wersu: wymawia się jak h przydechowe, szybkie i nagle przerwane, jak gdyby przechodzące w k.
- jeśli wyraz, który ma w wygłosie *visargę* występuje oddzielnie lub kończy wers, to drugi składnik dyftongu ulega przedłużeniu, np.

karmanaḥ - *karmana*ha
devaiḥ - *devai*hi

(Ta ostatnia reguła stosuje się tylko wtedy, gdy *visarga* znajduje się w wersie czwartej linii, na końcu drugiej lub czwartej; w przeciwnym wypadku wymawia się ją jak gdyby znajdowała się w środku wersu.)

ya — wymawiać jak polskie j.
Przykłady:
*y*oga - j*oga*
Y*uyudhana* - J*ujudhana*
j*yotiṣṭoma* - *dż*j*otisztoma*
Y*udhiṣṭira* - J*udhisztira*

vy — wymawiać jak polskie w.
Przykłady:
V*eda* - W*eda*
vānaprastha - w*anaprasta*

kha, gha, etc. — wymawia się jak odpowiednie głoski nieprzydechowe z szybko następującym h.
Przykłady:
Dh*ṛṣṭadyumna* - D*risztadjumna*
sāṅkhya - *sankhya*
Rādhārāṇī - *Radharani*
Brahmajyoti - *Brahmadżjoti*

ṅa — wymawiać jak ng.
Przykłady:
asaṅga - *asanga*
aṣṭāṅga-yoga - *asztanga joga*

ca — jak polskie ć. (Do tej pory znak ten oddawano w polskiej transkrypcji przez cz, co nie jest poprawne. Jednak ze względu na powszechność takiej transkrypcji, również w podanych niżej przykładach stosujemy ten zapis; należy jednakowoż pamiętać o prawidłowej wymowie.)
Przykłady:
C*aitanya Mahāprabhu* - C*zaitanja Mahaprabhu*
c*intāmaṇi* - c*zintamani*
*Rāma*c*andra* - *Rama*c*zandra*
ācārya - a*czarja*

ja — jak polskie dż. (Do tej pory znak ten powszechnie oddawano przez dż, i tak Arjuna brzmi Ardżuna, Janaka - Dżanaka, jednakowoż prawidłowo powinno być: Ardżuna, Dżanaka, etc.)

jña — wymawiać gja.
Przykłady:
*asampra*j*ñata samadhi* - *asampra*g*jata samadhi*
*Brahma ji*j*ñāsa* - *Brahma dżi*g*jasa*

ña	jak polskie ń. *Przykłady:* *Sañjaya - Sańdżaja* *Patañjali - Patańdżali*
ṭ, ḍ, ṇ	wymawiane w przybliżeniu jak polskie t, d, n. *Przykłady:* *Kāraṇodakaśāyī Viṣṇu - Karanodakaśaji Wisznu* *Vaikuṇṭha - Waikuntha* *caṇḍāla - czandala* *cintāmaṇi - czintamani* *tuṣṭi - tuszti* *guṇa - guna*
pha	wymawiać zawsze pha, nigdy fa.
ṣa	wymawiać jak polski sz. *Przykłady:* *Kṣirodakaśāyī Viṣṇu - Kszirodakaśaji Wisznu* *Vaiṣṇava - Waisznawa* *Bhīṣma - Bhiszma* *Lakṣmī - Lakszmi*
sa	należy zawsze wymawiać bezdźwięcznie, np. *rasa - rasa* (nie: raza).
ha	wymawiane zawsze dźwięcznie.

Akcent

W sanskrycie nie ma sylab wzmacniających akcent, rytm jest determinowany przez strumień sylab krótkich i sylab długich (które są utrzymywane dwa razy dłużej niż krótkie).

Indeks wersów sanskryckich

Indeks ten zawiera pełną listę wersów sanskryckich (pierwsza i trzecia linijka każdego wersetu-tekstu) uporządkowanych w polskim porządku alfabetycznym. W pierwszej kolumnie podajemy łacińską transliterację tekstu sanskryckiego, w drugiej zaś informację o pochodzeniu wersu (numer rozdziału i wersetu-tekstu).

A

abhayaṁ sattva-saṁśuddhiḥ 16.1
abhisandhāya tu phalam 17.12
abhito brahma-nirvāṇam 5.26
abhyāsād ramate yatra 18.36
abhyāsa-yoga-yuktena 8.8

abhyāsa-yogena tataḥ 12.9
abhyāsena tu kaunteya 6.35
abhyāse'py asamartho'si 12.10
abhyutthānam adharmasya 4.7
ābrahma-bhuvanāl lokāḥ 8.16

ācaraty ātmanaḥ śreyaḥ 16.22
ācāryāḥ pitaraḥ putrāḥ 1.33
ācāryam upasaṅgamya 1.2
ācāryān mātulān bhrātṛn 1.26
ācāryopāsanaṁ śaucam 13.8

acchedyo'yam adāhyo'yam 2.24
adeśa-kāle yad dānam 17.22
adharmābhibhavāt kṛṣṇa 1.40
adharmaṁ dharmam iti yā 18.32
adhaś ca mūlāny anusantatāni 15.2

adhaś cordhvaṁ prasṛtās tasya 15.2
adhibhūtaṁ ca kiṁ proktam 8.1
adhibhūtaṁ kṣaro bhāvaḥ 8.4
adhiṣṭhānaṁ tathā kartā 18.14
adhiṣṭhāya manaś cāyam 15.9

adhi-yajñaḥ katham ko'tra 8.2
adhiyajño'ham evātra 8.4
adhyātma-jñāna-nityatvam 13.12
adhyātma-vidyā vidyānām 10.32
adhyeṣyate ca ya imam 18.70

ādhyo'bhijanavān asmi 16.15
ādityānām aham viṣṇuḥ 10.21
adṛṣṭa-pūrvaṁ hṛṣito'smi 11.45

adveṣṭā sarva-bhūtānām 12.13
ādy-antavantaḥ kaunteya 5.22

āgamāpāyino'nityāḥ 2.14
aghāyur indriyārāmaḥ 3.16
agnīr jyotir ahaḥ śuklaḥ 8.24
aham ādir hi devānām 10.2
aham ādiś ca madhyaṁ ca 10.20

aham ātmā guḍākeśa 10.20
aham evākṣayaḥ kālaḥ 10.33
ahaṁ hi sarva-yajñānām 9.24
ahaṁ kratur ahaṁ yajñaḥ 9.16
ahaṁ kṛtsnasya jagataḥ 7.6

ahaṁ sarvasya prabhavaḥ 10.8
ahaṁ tvāṁ sarva-pāpebhyaḥ 18.66
ahaṁ vaiśvānaro bhūtvā 15.14
ahaṅkāra itīyaṁ me 7.4
ahaṅkāraṁ balaṁ darpam 16.18

ahaṅkāraṁ balaṁ darpam 18.53
ahaṅkāra-vimūḍhātmā 3.27
āhārā rājasasyeṣṭāḥ 17.9
āhāras tv api sarvasya 17.7
ahiṁsa samatā tuṣṭiḥ 10.5

ahiṁsā satyam akrodhaḥ 16.2
aho bata mahat-pāpam 1.44
āhus tvām ṛṣayaḥ sarve 10.13
airāvataṁ gajendrāṇām 10.27
ajānatā mahimānaṁ tavedam 11.41

ajñānaṁ cābhijātasya 16.4
ajñānenāvṛtaṁ jñānam 5.15
ajñaś cāśraddadhānaś ca 4.40
ajo nityaḥ śāśvato'yaṁ purāṇaḥ 2.20
ajo'pi sann avyayātmā 4.6

akarmaṇaś ca boddhavyam 4.17
ākhyāhi me ko bhavān ugra- 11.31
akīrtiṁ cāpi bhūtāni 2.34

akṣaraṁ brahma paramaṁ 8.3
akṣarāṇāṁ akāro'smi 10.33

amānitvam adambhitvam 13.8
amī ca tvāṁ dhṛtarāṣṭrasya 11.26
amī hi tvāṁ sura-saṅghā 11.21
amṛtaṁ caiva mṛtyuś ca 9.19
anādi-madhyāntam ananta- 11.19

anādimat paraṁ brahma 13.13
anāditvān nirguṇatvāt 13.32
ananta deveśa jagan-nivāsa 11.37
anantaś cāsmi nāgānām 10.29
anantavijayaṁ rājā 1.16

ananta-vīryāmita-vikramas 11.40
ananya-cetāḥ satatam 8.14
ananyāś cintayanto mām 9.22
ananyenaiva yogena 12.6
anapekṣaḥ śucir dakṣaḥ 12.16

anārya-juṣṭam asvargyam 2.2
anāśino'prameyasya 2.18
anāśritaḥ karma-phalaṁ 6.1
anātmanas tu śatrutve 6.6
aneka-bāhūdara-vaktra-netram 11.16

aneka-citta-vibhrāntāḥ 16.16
aneka-divyābharaṇam 11.10
aneka-janma-saṁsiddhaḥ 6.45
aneka-vaktra-vayanam 11.10
anena prasaviṣyadhvam 3.10

anicchann api vārṣṇeya 3.36
aniketaḥ sthira-matiḥ 12.19
aniṣṭam iṣṭaṁ miśraṁ ca 18.12
anityam asukham lokam 9.33
annād bhavanti bhūtāni 3.14

anta-kāle ca mām eva 8.5
antavanta ime dehāḥ 2.18
antavat tu phalaṁ teṣām 7.23
anubandhaṁ kṣayaṁ hiṁsām 18.25
anudvega-karaṁ vākyam 17.15

anye ca bahavaḥ śūrāḥ 1.9
anye sāṅkhyena yogena 13.25
anye tv evam ajānantaḥ 13.26
apāne juhvati prāṇam 4.29
aparaṁ bhavato janma 4.4

aparaspara-sambhūtam 16.8
apare niyatāhārāḥ 4.30
apareyam itas tv anyām 7.5

aparyāptaṁ tad asmākam 1.10
apaśyad deva-devasya 11.13

aphalākāṅkṣibhir yajñaḥ 17.11
aphalākāṅkṣibhir yuktaiḥ 17.17
aphala-prepsunā karma 18.23
api ced asi pāpebhyaḥ 4.36
api cet sudur-ācāraḥ 9.30

api trailokya-rājyasya 1.35
aprakāśo'pravṛttiś ca 14.13
aprāpya māṁ nivartante 9.3
aprāpya yoga-saṁsiddhim 6.37
apratiṣṭho mahā-bāho 6.38

āpūryamāṇam acala- 2.70
ārto jijñāsur arthārthī 7.16
ārurukṣor muner yogam 6.3
asad ity ucyate pārtha 17.28
asakta-buddhiḥ sarvatra 18.49

asaktaṁ sarva-bhṛc caiva 13.15
asaktir anabhiṣvaṅgaḥ 13.10
asakto hy ācaran karma 3.19
asammūḍhaḥ sa martyeṣu 10.3
asaṁśayaṁ mahā-bāho 6.35

asaṁśayaṁ samagraṁ mām 7.1
asaṁyatātmanā yogaḥ 6.36
āśā-pāśa-śatair baddhāḥ 16.12
aśāstra-vihitaṁ ghoram 17.5
asatkṛtam avajñātam 17.22

asatyam apratiṣṭhaṁ te 16.8
asau mayā hataḥ śatruḥ 16.14
āścaryavac cainam anyaḥ 2.29
āścaryavat paśyati kaścit 2.29
aśito devalo vyāsaḥ 10.13

asmākaṁ tu viśiṣṭā ye 1.7
aśocyān anvaśocas tvam 2.11
aśraddadhānāḥ puruṣā 9.3
aśraddhayā hutaṁ dattam 17.28
āsthitaḥ sa hi yuktātmā 7.18

āsurīṁ yonim āpannāḥ 16.20
āśvāsayāmāsa ca bhītam enam 11.50
aśvatthaḥ sarva-vṛkṣāṇām 10.26
aśvatthāmā vikarnaś ca 1.8
aśvattham enaṁ suvirūḍha- 15.3

atattvārthavad alpam ca 18.22
atha cainaṁ nitya-jātam 2.26
atha cet tvam ahaṅkārāt 18.58

atha cet tvam imaṁ dharmyam 2.33
atha cittaṁ samādhātum 12.9

athaitad apy aśakto'si 12.11
atha kena prayukto'yam 3.36
athavā bahunaitena 10.42
athavā yoginām eva 6.42
atha vyavasthitān dṛṣṭvā 1.20

ātmaiva hy ātmano bandhuḥ 6.5
ātmany eva ca santuṣṭaḥ 3.17
ātmany evātmanā tuṣṭaḥ 2.55
ātma-sambhāvitāḥ stabdhāḥ 16.17
ātma-saṁstham manaḥ kṛtvā 6.25

ātma-saṁyama-yogāgnau 4.27
ātmaupamyena sarvatra 6.32
ātma-vantaṁ na karmāṇi 4.41
ātma-vaśyair vidheyātmā 2.64
ato'smi loke vede ca 15.18

atra śūrā maheṣvāsā 1.4
atyeti tat sarvam idaṁ viditvā 8.28
avācya-vādāṁś ca bahūn 2.36
avajānanti māṁ mūḍhā 9.11
avāpya bhūmāv asapatnam 2.8

avibhaktaṁ ca bhūteṣu 13.17
avibhaktaṁ vibhakteṣu 18.20
avināśi tu tad viddhi 2.17
āvṛtaṁ jñānam etena 3.39
avyaktādīni bhūtāni 2.28

avyaktād vyaktayaḥ sarvāḥ 8.18
avyaktā hi gatir duḥkham 12.5
avyaktaṁ vyaktim āpannam 7.24
avyakta-nidhanāny eva 2.28
avyakto'kṣara ity karaḥ 8.21

avyakto'yam acintyo'yam 2.25
ayaneṣu ca sarveṣu 1.11
ayathāvat prajānāti 18.31
ayatiḥ śraddhayopetaḥ 6.37
āyudhānām ahaṁ vajram 10.28

āyuḥ sattva-balārogya- 17.8
ayuktaḥ kāma-kāreṇa 5.12
ayuktaḥ prākṛtaḥ stabdhaḥ 18.28

B

bahavo jñāna-tapasa 4.10
bahir antaś ca bhūtānām 13.16
bahūdaraṁ bahu-daṁṣṭrā- 11.23

bahūnāṁ janmanām ante 7.19
bahūni me vyatītāni 4.5

bahūny adṛṣṭa-pūrvāṇi 11.6
bahu-śākhā hy anantāś ca 2.41
balaṁ balavatām cāham 7.11
bandhaṁ mokṣaṁ ca yā vetti 18.30
bandhur ātmātmanas tasya 6.6

bāyha-sparśeṣv asaktātmā 5.21
bhajanty ananya-manasaḥ 9.13
bhaktiṁ mayi parāṁ kṛtvā 18.68
bhakto'si me sakhā ceti 4.3
bhaktyā mām abhijānāti 18.55

bhaktyā tv ananyayā śakyaḥ 11.54
bhavāmi na cirāt pārtha 12.7
bhavān bhīṣmaś ca karṇaś ca 1.8
bhavanti bhāvā bhūtānām 10.5
bhavanti sampadaṁ daivīm 16.3

bhavāpyayau hi bhūtānām 11.2
bhāva-saṁśuddhir ity etat 17.16
bhavaty atyāginām pretya 18.12
bhaviṣyāṇi ca bhūtāni 7.26
bhavitā na ca me tasmāt 18.69

bhayād raṇād uparatam 2.35
bhīṣma-droṇa-pramukhataḥ 1.25
bhīṣmam evābhirakṣantu 1.11
bhīṣmo droṇaḥ sūta-putras 11.26
bhogaiśvarya-prasaktānām 2.44

bhoktāraṁ yajña-tapasām 5.29
bhrāmayan sarva-bhūtāni 18.61
bhruvor madhye prāṇam 8.10
bhūmir āpo'nalo vāyuḥ 7.4
bhuñjate te tv agham pāpāḥ 3.13

bhūta-bhartṛ ca taj jñeyam 13.17
bhūta-bhāvana bhūteśa 10.15
bhūta-bhāvodbhava-karaḥ 8.3
bhūta-grāmaḥ sa evāyam 8.19
bhūta-grāmam imaṁ kṛtsnam 9.8

bhūta-bhṛn na ca bhūta-sthaḥ 9.5
bhūta-prakṛti-mokṣam ca 13.35
bhūtāni yānti bhūtejyāḥ 9.25
bhūya eva mahā-bāho 10.1
bhūyaḥ kathaya tṛptir hi 10.18

bijaṁ māṁ sarva-bhūtānām 7.10
brahma-bhūtaḥ prasannātmā 18.54
brahma-caryam ahiṁsā ca 17.14

brahmāgnāv apare yajñam 4.25
brahmaiva tena gantavyam 4.24

brāhmaṇa-kṣatriya-viśām 18.41
brahmāṇam īśaṁ kamalāsana- 11.15
brāhmaṇās tena vedāś ca 17.23
brahmaṇo hi pratiṣṭhāham 14.27
brahmaṇy ādhāya karmāṇi 5.10

brahmārpaṇaṁ brahma haviḥ 4.24
brahma-sūtra-padaiś caiva 13.5
bṛhat-sāma tathā sāmnām 10.35
buddhau śaraṇam anviccha 2.49
buddher bhedaṁ dhṛteś caiva 18.29

buddhir buddhimatām asmi 7.10
buddhir jñānam asammohaḥ 10.4
buddhi-yogam upāśritya 18.57
buddhi-yukto jahātīha 2.50
buddhyā viśuddhayā yukaḥ 18.51
buddhyā yukto yayā pārtha 2.39

C

cañcalaṁ hi manaḥ kṛṣṇa 6.34
cātur-varṇyaṁ mayā sṛṣṭam 4.13
catur-vidhā bhajante mām 7.16
cetasā sarva-karmāṇi 18.57
chandāṁsi yasya parṇāni 15.1

chinno-dvaidhā yatātmānaḥ 5.25
chittvainaṁ saṁśayaṁ yogam 4.42
cintām aparimeyām ca 16.11

D

dadāmi buddhi-yogaṁ tam 10.10
daivam evāpare yajñam 4.25
daivī hy eṣā guṇamayī 7.14
daivī sampad vimokṣāya 16.5
daivo vistaraśaḥ proktaḥ 16.6

dambhāhaṅkāra-saṁyuktāḥ 17.5
dambho darpo'bhimānaḥ 16.4
daṁṣṭrā karālāni ca te 11.25
dāna-kriyāś ca vividhāḥ 17.25
dānaṁ damaś ca yajñaś ca 16.1

dānam īśvara-bhāvaś ca 18.43
daṇḍo damayatām asmi 10.38
darśayāmāsa pārthāya 11.9
dātavyam iti yad dānam 17.20
dayā bhūteṣv aloluptvam 16.2

dehī nityam avadhyo'yam 2.30
dehino'smin yathā dehe 2.13
deśe kāle ca pātre ca 17.20
devā apy asya rūpasya 11.52
deva-dvija-guru-prājña- 17.14

devān bhāvayatānena 3.11
devān deva-yajo yānti 7.23
dharma-kṣetre kuru-kṣetre 1.1
dharma-saṁsthāpanārthā- 4.8
dharmāviruddho bhūteṣu 7.11

dharme naṣṭe kulaṁ kṛtsnam 1.39
dharmyāddhi yuddhāc chreyo' 2.31
dhārtarāṣṭrā raṇe hanyuḥ 1.45
dhārtarāṣṭrasya durbuddheḥ 1.23
dhṛṣṭadyumno virāṭaś ca 1.17

dhṛṣṭaketuś ceitānaḥ 1.5
dhṛtyā yayā dhārayate 18.33
dhūmenāvriyate vahniḥ 3.38
dhūmo rātris tathā kṛṣṇaḥ 8.25
dhyānāt karma-phala-tyāgaḥ 12.12

dhyāna-yoga-paro nityam 18.52
dhyānenātmani paśyanti 13.25
dhyāyato viṣayān puṁsaḥ 2.62
diśo na jāne na labhe ca śarma 11.25
divi sūrya-sahasrasya 11.12

divya-mālyāmbara-dharam 11.11
divyaṁ dadāmi te cakṣuḥ 11.8
dīyate ca parikliṣṭam 17.21
doṣair etaiḥ kula-ghnānām 1.42
draṣṭum icchāmi te rūpam 11.3

dravya-yajñās tapo-yajñāḥ 4.28
droṇaṁ ca bhīṣmaṁ ca 11.34
dṛṣṭvādbhutaṁ rūpam ugraṁ 11.20
dṛṣṭvā hi tvāṁ pravyathitānta- 11.24
dṛṣṭvā tu pāṇḍavānīkam 1.2

dṛṣṭvedaṁ mānuṣaṁ rūpam 11.51
dṛṣṭvemaṁ svajanaṁ kṛṣṇa 1.28
drupado draupadeyāś ca 1.18
duḥkham ity eva yat karma 18.8
duḥkheṣv anudvigna-manāḥ 2.56

dūreṇa hy avaraṁ karma 2.49
dvandvair vimuktāḥ sukha- 15.5
dvau bhūta-sargau loke'smin 16.6
dvāv imau puruṣau loke 15.16
dyāṁ āpṛthivyor idam antaraṁ 11.20
dyūtaṁ chalayatām asmi 10.36

E

ekākī yata-cittātmā 6.10
ekam apy āsthitaḥ samyak 5.4
ekaṁ sāṅkhyaṁ ca yogaṁ ca 5.5
eka-tvena pṛthak-tvena 9.15
ekayā yāty anāvṛttim 8.26

eko'thavāpy acyuta tat 11.42
eṣā brāhmī sthitiḥ pārtha 2.72
eṣā te'bhihitā sāṅkhye 2.39
eṣa tūddeśataḥ proktaḥ 10.40
etad buddhvā buddhimān syāt 15.20

etaddhi durlabhataram 6.42
etad veditum icchāmi 13.1
etad yonīni bhūtāni 7.6
etad yo vetti taṁ prāhuḥ 13.2
etair vimohayaty eṣaḥ 3.40

etair vimuktaḥ kaunteya 16.22
etaj jñānam iti proktam 13.12
etāṁ dṛṣṭim avaṣṭabhya 16.9
etāṁ vibhūtiṁ yogaṁ ca 10.7
etan me saṁśayaṁ kṛṣṇa 6.39

etān na hantum icchāmi 1.34
etāny api tu karmāṇi 18.6
etasyāhaṁ na paśyāmi 6.33
etat kṣetraṁ samāsena 13.7
etat śrutvā vacanaṁ keśavasya 11.35

evaṁ bahu-vidhā yajñāḥ 4.32
evaṁ buddheḥ paraṁ buddhvā 3.43
evam etad yathāttha 11.3
evaṁ jñātvā kṛtaṁ karma 4.15
evaṁ paramparā-prāptam 4.2

evaṁ pravartitaṁ cakram 3.16
evaṁ rūpaḥ śakya ahaṁ nṛloke 11.4
evaṁ satata-yuktā ye 12.1
evaṁ trayī-dharmam 9.21
evam ukto hṛṣīkeśaḥ 1.24

evam uktvā hṛṣīkeśam 2.9
evam uktvārjunaḥ saṅkhye 1.46
evam uktvā tato rājan 11.9

G

gacchanty apunar-āvṛttim 5.17
gām āviśya ca bhūtāni 15.13
gandharvāṇāṁ citraratha ḥ 10.26
gandharva-yakṣāsura-siddha- 11.22
gāṇḍīvaṁ sraṁsate hastāt 1.29

gata-saṅgasya muktasya 4.23
gatāsūn agatāsūṁś ca 2.11
gatir bhartā prabhuḥ sākṣī 9.18
gṛhītvaitāni saṁyāti 15.8
guṇā guṇeṣu vartante 3.28

guṇān etān atītya trīn 14.20
guṇā vartanta ity evam 14.23
guṇebhyaś ca paraṁ vetti 14.19
gurūn ahatvā hi mahānu 2.5

H

hanta te kathayiṣyāmi 10.19
harṣāmarṣa-bhayodvegaiḥ 12.15
harṣa-śokānvitaḥ kartā 18.27
hato vā prāpsyasi svargam 2.37
hatvāpi sa imāl lokān 18.17

hatvārtha-kāmāṁs tu gurūn 2.5
hetunānena kaunteya 9.10
hṛṣīkeśaṁ tadā vākyam 1.20

I

icchā dveṣaḥ sukhaṁ duḥkham 13.7
icchā-dveṣa samutthena 7.27
idam adya mayā labdham 16.13
idam astīdam api me 16.13
idaṁ jñānam upāśritya 14.2

idaṁ śarīraṁ kaunteya 13.2
idaṁ te nātapaskāya 18.67
idaṁ tu te guhyatamam 9.1
idānīm asmi saṁvṛttaḥ 11.51
ihaikasthaṁ jagat kṛtsnam 11.7

ihaiva tair jitaḥ sargaḥ 5.19
ihante kāma-bhogārtham 16.12
ijyate bharata-śreṣṭha 17.12
īkṣate yoga-yukta-āmtā- 6.29
imaṁ vivasvate yogam 4.1

indriyāṇāṁ hi caratām 2.67
indriyāṇāṁ manaś cāsmi 10.22
indriyāṇi daśaikaṁ ca 13.6
indriyāṇi mano buddhiḥ 3.40
indriyāṇīndriyārthebhyaḥ 2.58

indriyāṇīndriyārthebhyaḥ 2.68
indriyāṇīndriyārtheṣu 5.9
indriyāṇi parāṇy āhuḥ 3.42
indriyāṇi pramāthīni 2.60
indriyārthān vimūḍhātmā 3.6

indriyārtheṣu vairāgyam 13.9
indriyasyendriyasyārthe 3.34
iṣṭān bhogān hi vo devāḥ 3.12
iṣṭo 'si me dṛḍam iti 18.64
iṣubhiḥ pratiyotsyāmi 2.4

īśvaraḥ sarva-bhūtānām 18.61
īśvaro 'ham aham bhogī 16.14
iti guhyatamaṁ śāstram 15.20
iti kṣetraṁ tathā jñānam 13.19
iti māṁ yo 'bhijānāti 4.14

iti matvā bhajante mām 10.8
iti te jñānam ākhyātam 18.63
ity ahaṁ vāsudevasya 18.74
ity arjunaṁ vāsudevas 11.50

J

jaghanya-guṇa-vṛtti-sthāḥ 14.18
jahi śatrum mahā-bāho 3.43
janma-bandha-vinirmuktāḥ 2.51
janma karma ca me divyam 4.9
janma-mṛtyu-jarā-duḥkhaiḥ 14.20

janma-mṛtyu-jarā-vyādhi- 13.9
jarā-maraṇa-mokṣāya 7.29
jātasya hi dhruvo mṛtyuḥ 2.27
jayo 'smi vyavasāyo 'smi 10.36
jhaṣāṇāṁ makaraś cāsmi 10.31

jijñasur api yogasya 6.44
jitātmanaḥ praśāntasya 6.7
jīva-bhūtāṁ mahā-bāho 7.5
jīvanaṁ sarva-bhūteṣu 7.9
jñānāgni-dagdha-karmāṇam 4.19

jñānāgniḥ sarva-karmāṇi 4.37
jñānam āvṛtya tu tamaḥ 14.9
jñānaṁ jñeyaṁ jñāna-gamyam 13.18
jñānaṁ jñeyaṁ parijñātā 18.18
jñānaṁ karma ca kartā ca 18.19

jñānaṁ labdhvā parāṁ śāntim 4.39
jñānaṁ te 'haṁ sa-vijñānam 7.2
jñānaṁ vijñānam āstikyam 18.42

jñānaṁ vijñāna-sahitam 9.1
jñānaṁ yadā tadā vidyat 14.11

jñāna-vijñāna-tṛptātmā 6.8
jñāna-yajñena cāpy anye 9.15
jñāna-yajñena tenāham 18.70
jñāna-yogena sāṅkhyānām 3.3
jñānena tu tad ajñānam 5.16

jñātuṁ draṣṭuṁ ca tattvena 11.54
jñātvā śāstra-vidhānoktim 16.24
jñeyaḥ sa nitya-sannyāsī 5.3
jñeyaṁ yat tat pravakṣyāmi 13.13
joṣayet sarva-karmāṇi 3.26

jyāyasī cet karmaṇas te 3.1
jyotiṣām api taj jyotiḥ 13.18

K

kaccid ajñāna-sammohaḥ 18.72
kaccid etac chrutaṁ pārtha 18.72
kaccin nobhaya-vibhraṣṭaḥ 6.38
kair liṅgais trīn guṇān etān 14.21
kair mayā saha yoddhavyam 1.22

kālo 'smi loke-kṣaya-kṛt 11.32
kalpa-kṣaye punas tāni 9.7
kāma esa krodha eṣaḥ 3.37
kāmaḥ krodhas tathā lobhaḥ 16.21
kāmais tais tair hṛta-jñānāḥ 7.20

kāma-krodha-vimuktānām 5.26
kāma-krodhodbhavaṁ vegam 5.23
kāmam āśritya duṣpūram 16.10
kāma-rūpeṇa kaunteya 3.39
kāmātmānaḥ svarga-parāḥ 2.43

kāmopabhoga-paramāḥ 16.11
kāmyānāṁ karmaṇāṁ nyāsam 18.2
kāṅkṣantaḥ karmaṇāṁ siddhim 4.12
kāraṇaṁ guṇa-saṅgo 'sya 13.22
kāraṇaṁ karma karteti 18.18

karma brahmodbhavaṁ viddhi 3.15
karma caiva tad-arthīyam 17.27
karma-jaṁ buddhi-yuktā hi 2.15
karma-jān viddhi tān sarvān 4.32
karmaṇaḥ sukṛtasyāhuḥ 14.16

karmaṇaiva hi saṁsiddhim 3.20
karmāṇi pravibhaktāni 18.41
karmaṇo by api boddhavyam 4.17

karmaṇy abhipravṛtto'pi 4.20
karmaṇy akarma yaḥ paśyet 4.18

karmaṇy evādhikāras te 2.47
karmendriyaiḥ karma-yogam 3.7
karmendriyāṇi saṁyamya 3.6
karmibhyaś cādhiko yogī 6.46
kārpaṇya-doṣopahata 2.7

karṣayantaḥ śarīra-stham 17.6
katavyānīti me pārtha 18.6
kartuṁ necchasi yan mohat 18.60
kārya-kāraṇa-kartṛtve 13.21
kāryam ity eva yat karma 18.9

kāryate hy avaśaḥ karma 3.5
kasmāc ca te na nameran 11.37
kāśyaś ca parameṣvāsaḥ 1.17
kathambhīṣmam ahaṁ 2.4
katham etad vijānīyām 4.4

kathaṁ na jñeyam asmābhiḥ 1.38
kathaṁ sa puruṣaḥ pārtha 2.21
kathaṁ vidyām ahaṁ yogin 10.17
kathayantaś ca mām nityam 10.9
kaṭv-amla-lavaṇāty-uṣṇa- 17.9

kaunteya pratijānīhi 9.31
kaviṁ purāṇam anuśāsitāram 8.9
kāyena manasā buddhyā 5.11
kecid vilagnā daśanāntareṣu 11.27
keśavārjunayoḥ puṇyam 18.76

keṣu keṣu ca bhāveṣu 10.17
kim ācāraḥ kathaṁ caitān 14.21
kiṁ karma kim akarmeti 4.16
kiṁ no rājyena govinda 1.32
kīm punar brāhmaṇāḥ puṇyāḥ 9.33

kiṁ tad-brahma kim adhyāt- 8.1
kīrtiḥ śrīr vāk ca nārīṇām 10.34
kirīṭinaṁ gadinaṁ cakra- 11.46
kirīṭinaṁ gadinaṁ cakriṇaṁ 11.17
klaibyaṁ mā sma gamaḥ 2.3

kleśo 'dhikataras teṣām 12.5
kriyate bahulāyāsam 18.24
kriyate tad iha proktam 17.18
kriyā-viśeṣa-bahulām 2.43
krodhād bhavati saṁmohaḥ 2.63

kṛpayā parayāviṣṭaḥ 1.27
kṛṣi-gorakṣya-vāṇijyam 18.44
kṣaraḥ sarvāṇi bhūtāni 15.16

kṣetrajñaṁ cāpi māṁ viddhi 13.3
kṣetra-kṣetrajña-saṁyogāt 13.27

kṣetra-kṣetrajñayor evam 13.35
kṣetra-kṣetrajñayor jñānam 13.3
kṣetraṁ kṣetrī tathā kṛtsnam 13.34
kṣipāmy ajasram aśubhān 16.19
kṣipraṁ bhavati dharmātmā 9.31

kṣipraṁ hi mānuṣe loke 4.12
kṣudraṁ hṛdaya-daurbalyam 2.3
kula-kṣaya-kṛtaṁ doṣam 1.37
kula-kṣaya-kṛtaṁ doṣam 1.38
kula-kṣaye praṇaśyanti 1.39

kuru karmaiva tasmāt tvam 4.15
kuryād vidvāṁs tathāsaktaḥ 3.25
kutas tvā kaśmalam idam 2.2

L

labhante brahma-nirvāṇam 5.25
labhate ca tataḥ kāmān 7.22
lelihyase grasamānaḥ 11.30
lipyate na sa pāpena 5.10
lobhaḥ pravṛttir ārambhaḥ 14.12

loka-saṅgraham evāpi 3.20
loke 'smin dvi vidhā niṣṭhā 3.3

M

mac-cittaḥ sarva-durgāṇ 18.58
mac-cittā mad-gataprāṇāḥ 10.9
mad anugrahāya paramam 11.1
mad-artham api karmāṇi 12.10
mad-bhakta etad vijñāya 13.19

mad-bhāvā mānasā jātāḥ 10.6
mādhavaḥ pāṇḍavaś caiva 1.14
mahā-bhūtāny ahaṅkāraḥ 13.6
maharṣayaḥ sapta pūrve 10.6
maharṣiṇāṁ bhṛgur aham 10.25

mahā-śano mahā-pāpmā 3.37
mahātmānas tu māṁ pārtha 9.13
mā karma-phala-hetur bhūḥ 2.47
mama dehe guḍākeśa 11.7
mamaivāṁśo jīva-loke 15.7

māmakāḥ pāṇḍavāś caiva 1.1
mām aprāpyaiva kaunteya 16.20
mām ātma-para-deheṣu 16.18

mama vartmānuvartante 3.23
mama vartmānuvartante 4.11

mama yonir mahad-brahma 14.3
māṁ caivāntaḥ arīra-stham 17.6
māṁ ca yo'vyabhicāreṇa 14.26
mām evaiṣyasi satyaṁ te 18.65
mām evaiṣyasi yuktvaivam 9.34

mām eva ye prapadyante 7.14
māṁ hi pārtha vyapāśritya 9.32
mām upetya punar janma 8.15
mām upetya tu kaunteya 8.16
manaḥ-prasādaḥ saumyatvam 17.16

manaḥ saṁyamya mac-cittaḥ 6.14
manaḥ ṣaṣṭhānīndriyāṇi 15.7
mānāpamānayos tulyaḥ 14.25
manasaivendriya-grāmam 6.24
manasas tu parā buddhiḥ 3.42

manmanā bhava mad-bhaktaḥ 18.65
man-manā bhava mad-bhaktaḥ 9.34
mantro'ham aham evājyam 9.16
manuṣyāṇām sahasreṣu 7.3
manyase yadi tac chakyam 11.4

marīcir marutām asmi 10.21
masanāṁ mārga-śirṣo'ham 10.35
mā śucaḥ sampadaṁ daivīm 16.5
mā te vyathā mā ca vimūḍha- 11.49
mat-karma-kṛn mat-paramaḥ 11.55

mat-prasādād avāpnoti 18.56
mātrā-sparśās tu kaunteya 2.14
mat sthāni sarva-bhūtāni 9.4
matta eveti tān viddhi 7.12
mattaḥ parataraṁ nānyat 7.7

mātulāḥ śvaśurāḥ pautrāḥ 1.34
maunaṁ caivāsmi guhyānām 10.38
mayādhyakṣeṇa prakṛtiḥ 9.10
mayā hatāṁs tvaṁ jahi mā 11.34
mayaivaite nihatāḥ pūrvam 11.33

mayā prasannena tavār 11.47
mayā tatam idaṁ sarvam 9.4
māyayāpahṛta-jñānā 7.15
mayi cānanya-yogena 13.11
mayi sarvam idaṁ protam 7.7

mayi sarvāṇi karmāṇi 3.30
mayy-arpita-mano-buddhiḥ 12.14
mayy arpita-mano buddhiḥ 8.7

mayy āsakta-manāḥ pārtha 7.1
mayy āveśya mano ye mām 12.2

mayy eva mana ādhatsva 12.8
mithyaiṣa vyavasāyas te 18.59
moghāśā mogha-karmāṇaḥ 9.12
mohād ārabhyate karma 18.25
mohād gṛhītvāsad-grāhān 16.10

mohāt tasya parityāgaḥ 18.7
mohitaṁ nābhijānāti 7.13
mṛgaṇaṁ ca mṛgendro'ham 10.30
mṛtyuḥ sarva-haraś cāham 10.34
mūḍha-grāheṇātmanaḥ yat 17.19

mūḍho'yaṁ nābhijānāti 7.25
mukta-saṅgo'nahaṁvādī 18.26
munīnām apy ahaṁ vyāsaḥ 10.37
mūrdhny ādhāyātmanaḥ 8.12

N

nabhaḥ spṛśaṁ dīptam aneka- 11.24
nabhaś ca pṛthivīṁ caiva 1.19
nābhinandati na dveṣṭi 2.57
na buddhi-bhedaṁ janayet 3.26
na cābhāvayataḥ śāntiḥ 2.66

na cainaṁ kledayanty āpaḥ 2.23
na caitad vidmaḥ kataran no 2.6
na caiva na bhaviṣyāmaḥ 2.12
na ca māṁ tāni karmāṇi 9.9
na ca mat-sthāni bhūtāni 9.5

na ca śaknomy avasthātum 1.30
na ca sannyasanād eva 3.4
na ca śreyo'nupaśyāmi 1.31
na cāśuśrūṣave vācyam 18.67
na cāsya sarva-bhūteṣu 3.18

na ca tasmān manuṣyeṣu 18.69
na cāti svapna-śīlasya 6.16
nādatte kasyacit pāpam 5.15
na dveṣṭi sampravṛttāni 14.22
na dveṣṭy akuśalaṁ karma 18.10

nāhaṁ prakāśaḥ sarvasya 7.25
nāhaṁ vedair na tapasā 11.53
na hi deha-bhṛtā śakyam 18.11
na hi jñānena sadṛśam 4.38
na hi kalyāṇa-kṛt kaścit 6.40

na hi kaścit kṣaṇam api 3.5
na hinasty ātmanātmānam 13.29

na hi prapaśyāmi mamāpanud- 2.8
na hi te bhagavan vyaktim 10.14
na hy asannyasta-saṅkalpaḥ 6.2

nainaṁ chindanti śastrāṇi 2.23
naiṣkarmya-siddhiṁ paramām 18.49
naite sṛtī pārtha jānam 8.27
naiva kiñcit karomīti 5.8
naiva tasya kṛtenārthaḥ 3.18

na jāyate mriyate vā kadācit 2.20
na kāṅkṣe vijayaṁ kṛṣṇa 1.31
na karmaṇām anārambhāt 3.4
na karma phala saṁyogam 5.14
na kartṛtvam na karmāṇi 5.14

nakulaḥ sahadevaś ca 1.16
namaḥ purastād atha pṛṣthatas 11.40
na mām duṣkṛtino mūḍhāḥ 7.15
na māṁ karmāṇi limpanti 4.14
namaskṛtvā bhūya evāha 11.35

namasyantaś ca māṁ bhaktyā 9.14
na me pārthāsti karttavyam 3.22
na me viduḥ sura-gaṇāḥ 10.2
namo namas te'stu sahasra- 11.39
nānā-śastra-praharaṇāḥ 1.9

nānavāptam avāptavyam 3.22
nānā vidhāni divyāni 11.5
nāntaṁ na madhyaṁ na punas 11.16
nānto'sti mama divyānām 10.40
nānyaṁ guṇebhyaḥ kartāram 14.19

nāpnuvanti mahātmānaḥ 8.15
na prahṛṣyet priyaṁ prāpya 5.20
narake niyatam vāsaḥ 1.43
na rūpam asyeha tathopala- 15.3
na sa siddhim avāpnoti 16.23

nāsato vidyate bhāvaḥ 2.16
na saucaṁ nāpi cācāraḥ 16.7
nāśayāmy ātma-bhāvasthaḥ 10.11
nāsti buddhir ayuktasya 2.66
naṣṭo mohaḥ smṛtir labdhā 18.73

na tad asti pṛthivyāṁ vā 18.40
na tad asti vinā yat syān 10.39
na tad bhāsayate sūryaḥ 15.6
na tu mām abhijānanti 9.24
na tu māṁ śakyase draṣṭum 11.8

na tvat-samo'sty abhyadhikaḥ 11.43
na tv evāhaṁ jātu nāsam 2.12

nātyaśnatas tu yogo'sti 6.16
nāty-ucchritaṁ nātinīcam 6.11
nava-dvāre pure dehī 5.13

na veda-yajñādhyayanair na 11.48
na vimuñcati durmedhāḥ 18.35
nāyakā mama sainyasya 1.7
nāyaṁ loko'sthi na paraḥ 4.40
nāyaṁ loko'sty ayajñasya 4.31

na yotsya iti govindam 2.9
nehābhikrama nāśo'sti 2.49
nibadhnanti mahā-bāho 14.5
nidrālasya-pramādottham 18.39
nihatya dhārtarāṣṭrān naḥ 1.35

nimittāni ca paśyāmi 1.31
nindantas tava sāmarthyam 2.36
nirāśīr nirmamo bhūtvā 3.30
nirāśīr yata-cittātmā 4.21
nirdoṣaṁ hi samaṁ brahma 5.19

nirdvandvo hi mahā-bāho 5.3
nirdvandvo nitya-sattva-sthaḥ 2.45
nirmamo nirahaṅkāraḥ 12.13
nirmamo nirahaṅkāraḥ 2.71
nirmāna-mohā jita-saṅga 15.5

nirvairaḥ sarva-bhūteṣu 11.55
niścayaṁ śṛṇu me tatra 18.4
nispṛhaḥ sarva-kāmebhyaḥ 6.18
nityaḥ sarva-gataḥ sthāṇuḥ 2.24
nityaṁ ca sama-cittatvam 13.10

nivasiṣyasi mayy eva 12.8
niyataṁ kuru karma tvam 3.8
niyataṁ saṅga-rahitam 18.23
niyatasya tu sannyāsaḥ 18.7
nyāyyaṁ vā viparītaṁ vā 18.15

O

om ity ekākṣaraṁ brahma 8.13
om-tat-sad iti nirdeśaḥ 17.23

P

pañcaitāni mahā-bāho 18.13
pāñcajanyaṁ hṛṣīkeśaḥ 1.15
pāpam evāśrayed asmān 1.36
pāpmānaṁ prajahi hy enam 3.41
paramaṁ puruṣaṁ divyam 8.8

paramātmeti cāpy uktaḥ 13.23
paraṁ bhāvam ajānantaḥ 9.11
paraṁ bhāvam ajānantaḥ 7.24
paraṁ bhūyaḥ pravakṣyāmi 14.1
paraṁ brahma paraṁ dhāma 10.12

parasparaṁ bhāvayantaḥ 3.11
paras tasmāt tu bhāvo'nyaḥ 8.20
parasyotsādanārthaṁ vā 17.19
paricaryātmakaṁ karma 18.44
pariṇāme viṣam iva 18.38

paritrāṇāya sādhūnām 4.8
pārtha naiveha nāmutra 6.40
paryāptaṁ tv idam eteṣām 1.10
paśyādityān vasūn rudrān 11.6
paśyaitāṁ pāṇḍu-putrāṇām 1.3

paśyā me pārtha rūpāṇi 11.5
paśyāmi devāṁs tava deva 11.15
paśyāmi tvāṁ dīpta-hutāśa- 11.19
paśyāmi tvāṁ durnirīkṣyaṁ 11.17
paśyañ śṛṇvan spṛśañ jighran 5.8

paśyaty akṛta-buddhitvāt 18.16
patanti pitaro hy eṣām 1.41
patraṁ puṣpaṁ phalaṁ toyam 9.26
pauṇḍraṁ dadhmau mahā- 1.15
pavanaḥ pavatām asmi 10.31

pitāham asya jagataḥ 9.17
pitāsi lokasya carācarasya 11.43
piteva putrasya sakheva 11.44
pitṛṇām aryamā cāsmi 10.29
prabhavaḥ pralayaḥ sthānam 9.18

prabhavanty ugra-karmāṇaḥ 16.9
prādhānyataḥ kuru-śreṣṭha 10.19
prahlādaś cāsmi daityānām 10.30
prajahāti yadā kāmān 2.55
prajanaś cāsmi kandarpaḥ 10.28

prakāśaṁ ca pravṛttiṁ ca 14.22
prakṛteḥ kriyamāṇāni 3.27
prakṛter guṇa-sammūḍhāḥ 3.29
prakṛtiṁ puruṣaṁ caiva 13.1
prakṛtiṁ puruṣaṁ caiva 13.20

prakṛtiṁ svām adhiṣṭhāya 4.6
prakṛtiṁ svām avaṣṭabhya 9.8
prakṛtiṁ yānti bhūtāni 3.33
prakṛtyaiva ca karmāṇi 13.30
pralapan visṛjan gṛhṇan 5.9

pramādālasya-nidrābhiḥ 14.8
pramāda-mohau tamasaḥ 14.17
praṇamya śirasā devam 11.14
prāṇāpāna-gatī ruddhvā 4.29
prāṇāpāna-samāyuktaḥ 15.14

prāṇāpānau samau kṛtvā 5.27
praṇavaḥ sarva-vedeṣu 7.8
prāpya puṇya-kṛtāṁ lokān 6.41
prasāde sarva-duḥkhānām 2.65
prasaktāḥ kāma-bhogeṣu 16.16

prasaṅgena phalākāṅkṣī 18.34
prasanna-cetaso hy āśu 2.65
praśānta-manasaṁ hy enam 6.27
praśāntātmā vigata-bhīḥ 6.14
praśaste karmaṇi tathā 17.26

pratyakṣāvagamaṁ dharmyam 9.2
pravartante vidhānoktāḥ 17.24
pravṛtte śastra-sampāte 1.20
pravṛttiṁ ca nivṛttiṁ ca 16.7
pravṛttiṁ ca nivṛttiṁ ca 18.30

prayāṇa-kāle ca katham 8.2
prayāṇa kāle manasā'calena 8.10
prayāṇa-kāle'pi ca mām 7.30
prayātā yānti taṁ kālam 8.23
prayatnād yatamānas tu 6.45

pretān bhūta-gaṇāṁś cānye 17.4
priyo hi jñānino'tyartham 7.17
procyamānam aśeṣeṇa 18.29
procyate guṇa-saṅkhyāne 18.19
pṛthaktvena tu yaj jñānam 18.21

puṇyo gandhaḥ pṛthivyāṁ ca 7.9
purodhasāṁ ca mukhyaṁ 10.24
purujit kuntibhojaś ca 1.5
puruṣaḥ prakṛti-stho hi 13.22
puruṣaḥ sa paraḥ pārtha 8.22

puruṣaḥ sukha-duḥkhānām 13.21
puruṣaṁ śāśvataṁ divyam 10.12
pūrvābhyāsena tenaiva 6.44
puṣṇāmi cauṣadhīḥ sarvāḥ 15.13

R

rāga-dveṣa-viyuktais tu 2.64
rāgī karma-phala-prepsuḥ 18.27
rajaḥ sattvaṁ tamaś caiva 14.10
rājan saṁsmṛtya saṁsmṛtya 18.76
rajasas tu phalaṁ duḥkham 14.16

rajasi pralayaṁ gatvā 14.15
rajas tamaś cābhibhūya 14.10
rajasy etāni jāyante 14.12
rāja-vidyā rāja-guhyam 9.2
rajo rāgātmakaṁ viddhi 14.7

rakṣāṁsi bhītāni diśo dravanti 11.36
rākṣasīṁ āsurīṁ caiva 9.12
rasa-varjaṁ raso'py asya 2.59
raso'ham apsu kaunteya 7.8
rasyāḥ snigdhāḥ sthirā hṛdyāḥ 17.8

rātriṁ yuga-sahasrāntām 8.17
rātry-āgame praliyante 8.18
rātry-āgame'vaśaḥ pārtha 8.19
ṛṣibhir bahodhā gītam 13.5
ṛte'pi tvāṁ na bhaviṣyanti 11.32

rudrādityā vasavo ye ca 11.22
rudrāṇāṁ śaṅkaraś cāsmi 10.23
rupaṁ mahat te bahu-vaktra- 11.23

S

sa brahma-yoga-yuktātmā 5.21
sa buddhimān manuṣyeṣu 4.18
sa ca yo yat prabhāvaś ca 13.4
sad-bhāve sādhu-bhāve ca 17.26
sādhibhūtādhidaivaṁ mām 7.30

sādhur eva sa mantavyaḥ 9.30
sādhuṣv api ca pāpeṣu 6.9
sadṛśaṁ ceṣṭate svasyāḥ 3.33
sa evāyaṁ mayā te'dya 4.3
sa ghoṣo dhārtarāṣṭrāṇām 1.19

sa guṇān samatītyaitān 14.26
saha-jaṁ karma kaunteya 18.48
sahasaivābhyahanyanta 1.13
sahasra-yuga-paryantam 8.17
saha-yajñāḥ prajāḥ sṛṣṭvā 3.10

sa kāleneha mahatā 4.2
sakheti matvā prasabhaṁ yad 11.41
sa kṛtvā rājasaṁ tyāgam 18.8
saktāḥ karmaṇy avidvāṁsaḥ 3.25
samādhāv acalā buddhiḥ 2.53

sama-duḥkha-sukhaḥ svasthaḥ 14.24
sama-duḥkha-sukhaṁ dhīram 2.15
samaḥ sarveṣu bhūteṣu 18.54
samaḥ śatrau ca mitre ca 12.18
samaḥ siddhāv asiddhau ca 4.22

samaṁ kāya-śiro-grīvam 6.13
samaṁ paśyan hi sarvatra 13.29
samaṁ sarveṣu bhūteṣu 13.28
samāsenaiva kaunteya 18.50
sambhavaḥ sarva-bhūtānām 14.3

sambhāvitasya cākīrtiḥ 2.34
samo'haṁ sarva-bhūteṣu 9.29
samprekṣya nāsikāgraṁ svam 6.13
saṁvādam imam aśrauṣam 18.74
saṅgaṁ tyaktvā phalaṁ caiva 18.9

saṅgāt sañjāyate kāmaḥ 2.62
sa niścayena yoktavyaḥ 6.23
saṅkalpa-prabhavān kāmān 6.24
saṅkarasya ca kartā syām 3.24
saṅkaro narakāyaiva 1.41

sāṅkhya-yogau pṛthag bālāḥ 5.4
sāṅkhye kṛtānte proktāni 18.13
sanniyamyendriya-grāmam 12.4
sannyāsaḥ karma-yogaś ca 5.2
sannyāsaṁ karmaṇāṁ kṛṣṇa 5.1

sannyāsas tu mahā-bāho 5.6
sannyāsasya mahā-bāho 18.1
sannyāsa-yoga-yuktātmā 9.28
santuṣṭaḥ satataṁ yogī 12.14
sargāṇām ādir antaś ca 10.32

sarge'pi nopajāyante 14.2
sarva-bhūtāni kaunteya 9.7
sarva-bhūtāni sammoham 7.27
sarva-bhūta-stham ātmānam 6.29
sarva-bhūta-sthitaṁ yo mām 6.31
sarvabhūtātmabhūtātmā 5.7

sarva-bhūteṣu yenaikam 18.20
sarva-dharmān parityajya 18.66
sarva-dvārāṇi saṁyamya 8.12
sarva-dvāreṣu dehe'smin 14.11
sarva-guhyatamaṁ bhūyaḥ 18.64

sarva-jñāna-vimūḍhāṁs tān 3.32
sarva-karmāṇi manasā 5.13
sarva-karmāṇy api sadā 18.56
sarva-karma-phala-tyāgam 18.2
sarva-karma-phala-tyāgam 12.11

sarvam etad ṛtaṁ manye 10.14
sarvaṁ jñāna-plavenaiva 4.36
sarvaṁ karmākhilaṁ pārtha 4.33
sarvāṇīndriya-karmāṇi 4.27
sarvārambhā hi doṣeṇa 18.48

sarvārambha-parityāgī 12.16
sarvārambha-parityāgī 14.25
sarvāṁs tān viparītāṁś ca 18.32
sarva-saṅkalpa-sannyāsī 6.4
sarvāścaryamayaṁ devam 11.11

sarvasya cāhaṁ hṛdi sanni- 15.15
sarvasya dhātāram acintya- 8.9
sarvataḥ pāṇi-pādaṁ tat 13.14
sarvataḥ śrutimal loke 13.14
sarvathā vartamāno'pi 6.31

sarvathā vartamāno'pi 13.24
sarvatra-gam acintyaṁ ca 12.3
sarvatrāvasthito dehe 13.33
sarva-yoniṣu kaunteya 14.4
sarvendriya-guṇābhāsam 13.15

sarve'py ete yajña-vidaḥ 4.30
sa sannyāsī ca yogī ca 6.1
sa sarva-vid bhajati mām 15.19
satataṁ kīrtayanto mām 9.14
sa tayā śraddhayā yuktaḥ 7.22

satkāra-māna-pūjārtham 17.18
sattvaṁ prakṛti-jair muktam 18.40
sattvaṁ rajas tama iti 14.5
sattvaṁ sukhe sañjayati 14.9
sattvānurūpā sarvasya 17.3

sattvāt sañjāyate jñānam 14.17
sāttvikī rājasī caiva 17.2
saubhadraś ca mahā-bāhuḥ 1.18
saubhadro draupadeyāś ca 1.6
sa yat pramāṇaṁ kurute 3.21

sa yogī brahma-nirvāṇam 5.24
senānīnām ahaṁ skandaḥ 10.24
senayor ubhayor madhye 1.21
senayor ubhayor madhye 1.24
senayor ubhayor madhye 2.10

sīdanti mama gātrāṇi 1.28
siddhiṁ prāpto yathā brahma 18.50
siddhy-asiddhayor nirvikāraḥ 18.26
siddhy-asiddhyoḥ samo bhūtvā 2.48
siṁha-nādaṁ vinadyoccaiḥ 1.12

smṛti-bhraṁśād buddhi-nāśaḥ 2.63
so 'pi muktaḥ śubhāl lokān 18.71
so 'vikalpena yogena 10.7
sparśān kṛtvā bahir bāhyān 5.27
sthāne hṛṣīkeśa tava prakīrtya 11.36

sthira-buddhir asammūḍhaḥ 5.20
sthita-dhīḥ kim prabhāṣeta 2.54
sthita-prajñasya kā bhāṣā 2.54
sthito 'smi gata-sandehaḥ 18.73
sthitvāsyām anta-kāle 'pi 2.72

strīṣu duṣṭāsu vārṣṇeya 1.40
striyo vaiśyās tathā śūdrāḥ 9.32
sudurdarśam idaṁ rūpam 11.52
suhṛdaṁ sarva-bhūtānām 5.29
suhṛn-mitrāry-udāsīna- 6.9

sukha-duḥkhe same kṛtvā 2.38
sukham ātyantikaṁ yat tat 6.21
sukhaṁ duḥkhaṁ bhavo 10.4
sukhaṁ tv idānīṁ tri-vidham 18.36
sukhaṁ vā yadi vā duḥkham 6.32

sukha-saṅgena badhnāti 14.6
sukhena brahma-saṁsparśam 6.28
sukhinaḥ kṣatriyāḥ pārtha 2.32
sūkṣmatvāt tad avijñeyam 13.16
svabhāva-jena kaunteya 18.60

svabhāva-niyataṁ karma 18.47
svadharmam api cāvekṣya 2.31
sva-dharme nidhanaṁ śreyaḥ 3.35
svādhyāyābhyasanaṁ caiva 17.15
svādhyāya-jñāna-yajñāś ca 4.28

svajanaṁ hi kathaṁ hatvā 1.36
svakarmaṇā tam abhyarcya 18.46
svakarma-niratāḥ siddhim 18.45
svalpam apy asya dharmasya 2.40
svastīty uktvā maharṣi-siddha- 11.21

svayam evātmanātmānam 10.15
sve sve karmaṇy abhirataḥ 18.45

Ś

śabdādīn viṣayāṁs tyaktvā 18.51
śabdādīn viṣayān anye 4.26
śaknotīhaiva yaḥ soḍhum 5.23
śakya evaṁ vidho draṣṭum 11.53
śamo damas tapaḥ śaucam 18.42

śanaiḥ śanair uparamet 6.25
śāntim nirvāṇa-paramām 6.15
śārīraṁ kevalaṁ karma 4.21
śarīraṁ yad avāpnoti 15.8
śarīra-stho'pi kaunteya 13.32

śarīra-vāṅmanobhir yat 18.15
śarīra-yātrāpi ca te 3.8
śāśvatasya ca dharmasya 14.27
śauryaṁ tejo dhṛtir dākṣyam 18.43
śītoṣṇo-sukha-duḥkeṣu 6.7

śītoṣṇa-sukha-duḥkheṣu 12.18
śraddhadhānā mat-paramāḥ 12.20
śraddhāmayo 'yaṁ puruṣaḥ 17.3
śraddhāvāl labhate jñānam 4.39
śraddhāvān ansūyaś ca 18.71

śraddhāvān bhajate yo mām 6.47
śraddhāvanto 'nasūyanto 3.31
śraddhā-virahitam yajñam 17.13
śraddhayā parayā taptam 17.17
śraddhayā parayopetāḥ 1.22

śreyān dravyamayād yajñāt 4.33
śreyān sva-dharmo viguṇaḥ 18.47
śreyān sva-dharmo viguṇaḥ 3.35
śreyo hi jñānam abhyāsāt 12.12
śrotrādīnīndriyāṇy anye 4.26

śrotraṁ cakṣuḥ sparśanaṁ ca 15.9
śruti-vipratipannā te 2.53
śubhāśubha-parityāgī 12.17
śubhāśubha-phalair evam 9.28
śucau deśe pratiṣṭhāpya 6.11

śucīnāṁ śrīmatāṁ gehe 6.41
śukla-kṛṣṇe gatī hy ete 8.26
śuni caiva śvapāke ca 5.18
śvaśurān suhṛdaś caiva 1.26

T

tac ca saṁsmṛtya saṁsmṛtya 18.77
tadā gantāsi nirvedam 2.52
tad ahaṁ bhakty-upahṛtam 9.26
tad-arthaṁ karma kaunteya 3.9
tad asya harati prajñām 2.67

tad buddhayas tad ātmānaḥ 5.17
tad ekaṁ *vada niścitya* 3.2
tad eva me darśaya deva rūpam 11.45
tad ity anabhisandhāya 17.25
tadottama-vidāṁ lokān 14.14

tadvat kāmā yaṁ praviśanti 2.70
tad viddhi praṇipātena 4.34
ta ime 'vasthitā yuddhe 1.33
tair dattān apradāyaibhyaḥ 3.12
tamas tv ajñāna-jaṁ viddhi 14.8

tamasy etāni jāyante 14.13
tam eva cādyaṁ puruṣaṁ 15.4
tam eva śaraṇaṁ gaccha 18.62
taṁ tam evaiti kaunteya 8.6
taṁ taṁ niyamam āsthāya 7.20

taṁ tathā kṛpayāviṣṭam 2.1
tam uvāca hṛṣīkeśaḥ 2.10
taṁ vidyād duḥkha-saṁyoga- 6.23
tān ahaṁ dviṣataḥ krūrān 16.19
tān akṛtsna-vido mandān 3.29

tāni sarvāṇi saṁyamya 2.61
tan nibadhnāti kaunteya 14.7
tān samīkṣya sa kaunteyaḥ 1.27
tāny ahaṁ veda sarvāṇi 4.5
tapāmy aham ahaṁ varṣam 9.19

tapasvibhyo 'dhiko yogī 6.46
tāsāṁ brahma mahad yoniḥ 14.4
tasmāc chāstraṁ pramāṇam te 16.24
tasmād ajñāna-sambhūtam 4.42
tasmād aparihārye 'rthe 2.27

tasmād asaktaḥ satatam 3.19
tasmād evaṁ viditvainam 2.25
tasmād om ity udāhṛtya 17.24
tasmād uttiṣṭha kaunteya 2.37
tasmād yasya mahā-bāho 2.68

tasmād yogāya yujyasva 2.50
tasmān nārhā vayaṁ hantum 1.36
tasmāt praṇamya praṇidhāya 11.44
tasmāt sarva-gataṁ brahma 3.15
tasmāt sarvāṇi bhūtāni 2.30

tasmāt sarveṣu kāleṣu 8.7
tasmāt sarveṣu kāleṣu 8.27
tasmāt tvam indriyāṇy ādau 3.41
tasmāt tvam uttiṣṭha yaśo 11.33
tasyāhaṁ na praṇaśyāmi 6.30

tasyāhaṁ nigrahaṁ manye 6.34
tasyāhaṁ sulabhaḥ pārtha 8.14
tasya kartāram api mām 4.13
tasya sañjanayan harṣam 1.12
tasya tasyācalāṁ śraddhām 7.21

tata eva ca vistāram 13.31
tataḥ padaṁ tat 15.4
tataḥ śaṅkhāś ca bheryaś ca 1.13
tataḥ sa vismayāviṣṭaḥ 11.14
tataḥ svadharmaṁ kīrtim ca 2.33

tataḥ śvetair hayair yukte 1.14
tatas tato niyamyaitat 6.26
tathā dehāntara-prāptiḥ 2.13
tathaiva nāśāya viśanti lokāḥ 11.29
tathāpi tvaṁ mahā-bāho 2.26

tathā pralīnas tamasi 14.15
tathā śarīrāṇi vihāya jīrṇāni 2.22
tatha sarvāṇi bhūtāni 9.6
tathā tavāmī nara-loka-vīrāḥ 11.28
tat kiṁ karmaṇi ghore mām 3.1

tat kṣetraṁ yac ca yādṛk ca 13.4
tato māṁ tattvato jñātvā 18.55
tato yuddhā yajyasva 2.38
tat prasādāt parāṁ śāntim 18.62
tatra cāndramasaṁ jyotiḥ 8.25
tatraikāgraṁ manaḥ kṛtvā 6.12

tatraikasthaṁ jagat kṛtsnam 11.13
tatraivaṁ sati kartāram 18.16
tatrāpaśyat sthitān pārthaḥ 1.26
tatra prayātā gacchanti 8.24
tatra sattvaṁ nirmalatvāt 14.6

tatra śrīr vijayo bhūtiḥ 18.78
tatra taṁ buddhi-saṁyogam 6.43
tat sukhaṁ sāttvikaṁ proktam 18.37
tat svayaṁ yoga-saṁsiddhaḥ 4.38
tat tad evāvagaccha tvam 10.41

tat te karma pravakṣyāmi 4.16
tattvavit tu mahā-bāho 3.28
tāvān sarveṣu vedeṣu 2.46
tayor na vaśam āgacchet 3.34
tayos tu karma-sannyāsāt 5.2

te brahma tad viduḥ kṛtsnam 7.29
te dvandva-moha-nirmuktāḥ 7.28
tejaḥ kṣamā dhṛtiḥ śaucam 16.3
tejobhir āpūrya jagat samagram 11.30
tejomayaṁ viśvam anantam 11.47

tenaiva rūpeṇa catur-bhujena 11.46
te 'pi cātitaranty eva 13.26
te 'pi māṁ eva kaunteya 9.23
te prāpnuvanti māṁ eva 12.4
te puṇyam āsādya surendra- 9.20

teṣām ādityavaj jñānam 5.16
teṣāṁ ahaṁ samuddhartā 12.7
teṣām evānukampārtham 10.11
teṣāṁ jñānī nitya-yuktaḥ 7.17
teṣāṁ niṣṭhā tu kā kṛṣṇa 17.1

teṣāṁ nityābhiyuktānām 9.22
teṣāṁ satata-yuktānām 10.10
te taṁ bhuktvā svarga-lokaṁ 9.21
traiguṇya-viṣayā vedāḥ 2.45
trai-vidyā māṁ soma-pāḥ pūta- 9.20

tribhir guṇamayair bhāvaiḥ 7.13
tri-vidhā bhavati śraddhā 17.2
trividhaṁ narakasyedam 16.21
tulya-nindā-stutir maunī 12.19
tulya-priyāpriyo dhīraḥ 14.24

tvad-anyaḥ saṁśayasyāsya 6.39
tvam ādi-devaḥ puruṣaḥ 11.38
tvam akṣaraṁ paramaṁ 11.18
tvam avyayaḥ śāśvata-dharma- 11.18
tvattaḥ kamala-patrākṣa 11.2

tyāgasya ca hṛṣīkeśa 18.1
tyāgī sattva-samāviṣṭaḥ 18.10
tyāgo hi puruṣa-vyāghra 18.4
tyājyaṁ doṣavad ity eke 18.3
tyaktvā dehaṁ punar janma 4.9
tyaktvā karma-phalāsaṅgam 4.20

U

ubhau tau na vijānītaḥ 2.19
ubhayor api dṛṣṭo 'ntaḥ 2.16
uccaiḥśravasam aśnānām 10.27
ucchiṣṭam api cāmedhyam 17.10
udārāḥ sarva evaite 7.18

udāsīnavad āsīnaḥ 14.23
udāsīna-vad āsīnam 9.9
uddhared ātmanātmānam 6.5
upadekṣyanti te jñānam 4.34
upadraṣṭānumantā ca 13.23

upaiti śānta-rajasam 6.27
upaviśyāsane yuñjyād 6.12
ūrdhvaṁ gacchanti sattva- 14.18
ūrdhva-mūlam adhaḥ-śākham 15.1
utkrāmantaṁ sthitaṁ vāpi 15.10

utsādyante jāti-dharmāḥ 1.42
utsanna-kula-dharmāṇām 1.43
utsīdeyur ime lokāḥ 3.24
uttamaḥ puruṣas tv anyaḥ 15.17
uvāca pārtha paśyaitān 1.25

V

vaktrāṇi te tvaramāṇā viśanti 11.27
vaktum arhasy aśeṣeṇa 10.16

vāsāṁsi jīrṇāni yathā vihāya 2.22
vaśe hi yasyendriyāṇi 2.16
vāsudevaḥ sarvam iti 7.19

vasūnāṁ pāvakaś cāsmi 10.23
vaśyātmanā tu yatatā 6.36
vāyur yamo'gnir varuṇaḥ 11.39
vedāhaṁ samatītāni 7.26
vedaiś ca sarvair aham eva 15.15

vedānāṁ sām-vedo'smi 10.22
veda-vāda-ratāḥ pārtha 2.42
vedāvināśinaṁ nityam 2.21
vedeṣu yajñeṣu tapaḥsu caiva 8.28
vedyaṁ pavitram oṁkāraḥ 9.17

vepathuś ca śarīre me 1.29
vettāsi vedyaṁ ca paraṁ ca 11.38
vetti sarveṣu bhūteṣu 18.21
vetti yatra na caivayam 6.21
vidhi-hīnam asṛṣṭānnam 17.13

vidyā-vinaya-sampanne 5.18
vigatecchā-bhaya-krodhaḥ 5.28
vihāya kāmān yaḥ sarvān 2.71
vijñātum icchāmi bhavantam 11.31
vikārāṁś ca guṇāṁś caiva 13.20

vimṛśyaitad aśeṣeṇa 18.63
vimucya nirmamaḥ śāntaḥ 18.53
vimūḍhā nānupaśyanti 15.10
vināśam avyayasyāsya 2.17
vinaśyatsv avinaśyantaṁ 13.28

viṣ ādī dīrgha-sūtrī ca 18.28
viṣayā vinivartante 2.59
viṣayendriya-saṁyogāt 18.38
viṣīdantam idam vākyam 2.1
vismayo me mahān rājan 18.77

visṛjya sa-śaraṁ cāpam 1.46
viṣṭabhyāham idaṁ kṛtsnam 10.42
vistareṇātmano yogam 10.18
vīta-rāga-bhaya-krodhāḥ 4.10
vīta-rāga-bhaya-krodhāḥ 2.56

vivasvān manave prāha 4.1
vividhāś ca pṛthak ceṣṭāḥ 18.14
vivikta-deśa-sevitvam 13.11
vivikta-sevī laghv-āśī 18.52
vṛṣṇīnāṁ vāsudevo'smi 10.37

vyāmiśreṇeva vākyena 3.2
vyapetabhīḥ prīta-manāḥ 11.49
vyāsa-prasādāc chrutavān 18.75
vyavasāyātmikā buddhiḥ 2.14
vyavasāyātmikā buddhiḥ 2.44
vyūḍhāṁ drupada-putreṇa 1.3

Y

yābhir vibhūtibhir lokān 10.16
yac candramasi yac cāgnau 15.12
yac cāpi sarva-bhūtānām 10.39
yac cāvahāsārtham asatkṛto'si 11.42
yac chreya etayor ekam 5.1

yac chreyaḥ syān niścitaṁ 2.7
yadā bhūta pṛthag-bhāvam 13.31
yad āditya-gataṁ tejaḥ 15.12
yad agre cānubandhe ca 18.39
yad ahaṅkāram āśritya 18.59

yadā hi nendriyārtheṣu 6.4
yad akṣaraṁ veda-vido vadanti 8.11
yadā saṁharate cāyam 2.58
yadā sattve pravṛddhe tu 14.14
yadā te moha-kalilam 2.52

yadā viniyataṁ cittam 6.18
yadā yadā hi dharmasya 4.7
yad gatvā na nivartante 15.6
yadi bhāḥ sadṛśī sā syāt 11.12
yad icchanto brahmacaryaṁ 8.11

yadi hy ahaṁ na varteyam 3.23
yad rājya-sukha-lobhena 1.44
yadṛcchā-lālbha-santuṣṭaḥ 4.22
yadṛcchayā copapannam 2.32
yad yad ācarati śreṣṭhaḥ 3.21

yad yad vibhūtimat sattvam 10.41
yadyapy ete na paśyanti 1.37
ya enaṁ vetti hantāram 2.19
ya evaṁ vetti puruṣam 13.24
yaḥ paśyati tathātmānam 13.30

yaḥ prayāti sa mad-bhāvam 8.5
yaḥ prayaṭi tyajan deham 8.13
yaḥ sarvatrānabhisnehaḥ 2.57
yaḥ sa sarveṣu bhūteṣu 8.20
yaḥ śāstra-vidhim utsṛjya 16.23

ya idaṁ paramaṁ guhyam 18.68
yajante nāma-yajñais te 16.17
yajante sāttvikā devān 17.4
yaj jñātvā munayaḥ sarve 14.1
yaj jñātvā na punar moham 4.35

yaj jñātvā neha bhūyo'nyat	7.2
yajña-dāna-tapaḥ-karma	18.3
yajña-dāna-tapaḥ-karma	18.5
yajñād bhavati parjanyaḥ	1.14
yajñānāṁ japa-yajño'smi	10.25
yajñārthāt karmaṇo'nyatra	3.9
yajña-śiṣṭāmṛta-bhujaḥ	4.31
yajña-śiṣṭāśinaḥ santaḥ	3.13
yajñas tapas tathā dānam	17.7
yajñāyācarataḥ karma	4.23
yajñe tapasi dāne ca	17.27
yajño dānaṁ tapaś caiva	18.5
yakṣye dāsyāmi modiṣye	16.15
yaṁ hi na vyathayanti ete	2.15
yām imāṁ puṣpitāṁ vācam	2.42
yaṁ labdhvā cāparaṁ lābham	6.22
yaṁ prāpya na nivartante	8.21
yaṁ sannyāsam iti prāhuḥ	6.2
yaṁ yaṁ vāpi smaram bhāvam	8.6
yān eva hatvā na jijīviṣāmaḥ	2.6
yā niśā sarva-bhūtānām	2.69
yānti deva-vratā devān	9.25
yasmān nodvijate lokaḥ	12.15
yasmāt kṣaram atīto'ham	15.18
yasmin sthito na duḥkhena	6.22
yaṣṭavyam eveti manaḥ	17.11
yas tu karma-phala-tyāgī	18.11
yas tv indriyāṇi manasā	3.7
yasyāṁ jāgrati bhūtāni	2.69
yasya nāhaṅkṛto bhāvaḥ	18.17
yasyāntaḥsthāni bhūtāni	8.22
yasya sarve samārambhāḥ	4.19
yataḥ pravṛttir bhūtānām	18.46
yatanto'py akṛtātmānaḥ	15.11
yatanto yoginaś cainam	15.11
yatatām api siddhānāṁ	7.3
yatate ca tato bhūyaḥ	6.43
yatato hy api kaunteya	2.60
yāta-yāmaṁ gata-rasam	17.10
yatendriya-mano-buddhiḥ	5.28
yathā dīpo nivātasthaḥ	6.19
yathaidhāṁsi samiddho'gniḥ	4.37
yathākāśa-sthito nityam	9.6
yathā nadīnāṁ bahavo'mbu-	11.28
yathā pradīptaṁ jvalanaṁ	11.29
yathā prakāśayaty ekaḥ	13.34
yathā sarva-gataṁ saukṣmyāt	13.33
yatholbenāvṛto garbhaḥ	3.38
yat karoṣi yad aśnāsi	9.27
yato yato niścalati	6.26
yatra caivātmanātmānam	6.20
yatra kāle tv anāvṛttim	8.23
yatra yogeśvaraḥ kṛṣṇaḥ	18.78
yatroparamate cittam	6.20
yat sāṅkhyaiḥ prāpyate	5.5
yat tad agre viṣam iva	18.37
yat tapasyasi kaunteya	9.27
yat te'haṁ prīyamāṇāya	10.1
yat tu kāmepsunā karma	18.24
yat tu kṛtsnavad ekasmin	18.22
yat tu pratyupakārārtham	17.21
yat tvayoktaṁ vacas tena	11.1
yāvad etān nirīkṣe'ham	1.22
yāvān artha udapāne	2.46
yāvat saṁjāyate kiñcit	13.27
yayā dharmam adharmaṁ ca	18.31
yayā svapnaṁ bhayaṁ śokam	18.35
yayā tu dharma-kāmārthān	18.34
ye bhajanti tu māṁ bhaktyā	9.29
ye caiva sāttvikā bhāvāḥ	7.12
ye cāpy akṣaram avyaktam	12.1
ye hi saṁsparśaja bhogāḥ	5.22
ye me matam idaṁ nityam	3.31
yena bhūtāny aśeṣāṇi	4.35
ye'py anya-devatā-bhaktāḥ	9.23
yeṣāṁ arthe kāṅkṣitaṁ naḥ	1.32
yeṣāṁ ca tvaṁ bahu-mataḥ	2.35
yeṣāṁ tv anta-gataṁ pāpam	7.28
ye śāstra-vidhim utsṛjya	17.1
ye tu dharmyāmṛtam idam	12.20
ye tu sarvāṇi karmāṇi	12.6
ye tv akṣaram anirdeśyam	12.3
ye tv etad abhyasūyantaḥ	3.32
ye yathā māṁ prapadyante	4.11
yogaṁ yogeśvarāt kṛṣṇāt	18.75
yogārūḍhasya tasyaiva	6.3
yoga-sannyasta-karmāṇam	4.41
yoga-sthaḥ kuru karmāṇi	2.48
yoga-yukto munir brahma	5.6
yoga-yukto viśuddhātmā	5.7

yogenāvyabhicāriṇyā 18.33
yogeśvara tato me tvam 11.4
yoginaḥ karma kurvanti 5.11
yoginām api sarveṣām 6.47
yogino yata-cittasya 6.19

yogī yuñjīta satatam 6.10
yo loka-trayam āviśya 15.17
yo mām ajam anādiṁ ca 10.3
yo mām evam asammūḍhaḥ 15.19
yo māṁ paśyati sarvatra 6.30

yo na hṛṣyati na dveṣṭi 12.17
yo'ntaḥ-sukho'ntarārāmaḥ 5.24
yotsyamānān avekṣe'ham 1.23
yo'yaṁ yogas tvayā proktaḥ 6.33
yo yo yāṁ yāṁ tanuṁ 7.21

yudhāmanyuś ca vikrāntaḥ 1.6
yuktāhāra-vihārasya 6.17
yuktaḥ karma-phalaṁ tyaktvā 5.12
yukta ity ucyate yogī 6.8
yukta-svapnāvabodhasya 6.17

yuñjann evaṁ sadātmānam 6.15
yuñjann evaṁ sadātmānam 6.28
yuyudhāno virāṭaś ca 1.4

Indeks generalny

Numeracja wydrukowana czcionką regularną wskazuje, że hasła należy szukać w *Znaczeniu* (podajemy numer rozdziału i tekstu), cyfry w czcionce tłustej wskazują na hasła znajdujące się w tłumaczeniach wersetów *Bhagavad-gity Taką Jaką Jest*; zaś cyfry wydrukowane tłustą czcionką z towarzyszącym znakiem (*zn*) podają informację, że hasła należy szukać zarówno w *Tłumaczeniu*, jak i *Znaczeniu*. Niektóre z haseł mają numerację stronicową.

A

Abhimanyu, przeznaczony na zatracenie na Polu Kurukṣetra, 1.16-18
Abhyāsa-yoga-yuktena cetasā nānya-gāminā, wersy cytowane, s.26
Ābrahma-bhuvanāl lokaḥ punar āvartino 'rjuna, wers przytoczony, s.19
Absolut, *Zob.* Prawda Absolutna
Absolutna Prawda, *Zob.* Prawda Absolutna
Ācāryas
  akceptują zasady bez zmian, 16.24
  narodziny w ich rodzinach szczęśliwe, 6.42 (zn)
  nauczają przykładem własnego życia, 3.21
  odzyskują uwarunkowane dusze, s.15
  podtrzymują indywidualność duchowej istoty na płaszczyźnie duchowej, 2.12
  realizacja przez obcowanie z, 4.40, 9.25
  ustanawiają reguły i nakazy, 9.14
  (*Zob. także* Mistrz duchowy, Nauczyciel)
Ācāryavān puruṣo veda, wers przytoczony, 9.2
Acintya, jako niepojęty, poza materialnym światem, 8.9
Acintya-bheda
  doktryna ustanowiona przez Caitanyę, 7.8
  jako doskonała wiedza o Absolucie, 18.78
  Kṛṣṇa jako wszystko i poza wszystkim (niezależny), 7.12, 9.4 (zn), 9.5 (zn), 9.6 (zn)
  Paramātmā podzielona, a jednak jedna, 13.17
Acyuta
  Kṛṣṇa adresowany jako, 18.73
  Kṛṣṇa opisany jako, 4.5
Ādau śraddhā tataḥ sādhu-saṅgo' tha bhajana-kriyā, wersy cytowane, 4.10
Adhibhūtam, natura fizyczna jako, 8.4
Adhidaivatam, jako forma kosmiczna, 8.4
Adhiyajña, jako Paramātmā, 8.4
Adhyātma cetasā, jako ten, który polega jedynie na Kṛṣnie, 3.30
Adi-devam, (*Zob.* Najwyższa Osoba Boga)
Aditi, jako matka wielbicieli Aditya, 10.30
Āditya-varṇam tamasaḥ parastāt, wers przytoczony, 13.18
Ādityas
  dwunastu zrodzonych z Nārāyaṇa, 10.8
  jako wielbiciele Pana, identyfikowani, 10.30
  Kṛṣṇa jako Viṣṇu wśród, 10.21
  oglądają formę kosmiczną w zdumieniu, 11.22
  ukazani w formie kosmicznej, 11.6
Advaita, Kṛṣṇa jako, 4.5
Advaitam acyutam anādim ananta-rūpam, wersy cytowane, 4.5
Advaitācārya
  cytowany, 8.15
  pokłony dla, s.1

Advaitācārya
_ w sukcesji uczniow, s.29
Āgamāpāyino' nityās tāṁs titikṣasva bhārata, wers przytoczony, 6.23
Agni
Kṛṣṇa jako, 10.23
podarował Arjunie rydwan, 1.14
Agnihotra yajñas, ofiary ogniowe lekceważone przez pseudo-*sannyāsinów*, 6.1
Agresorzy, sześć typow, ktorzy mogą byc zabici, 1.36
Aham ādir hi devānām, wers przytoczony, 11.54
Aham bhaktaparādhino-hy asvatantra iva dvija, wersy cytowane, 7.18
Aham brahmāsmi
jako rzeczywiste stwierdzenie tożsamości, 13.8-12
realizacja duszy, 7.29
Aham sarvasya prabhavaḥ, wers przytoczony, 15.4
Aham sarveṣu bhūteṣu bhūtātmāvasthitaḥ sadā, cytat, 9.11
Aham tvaṁ ca athānye, wers przytoczony, 13.5
Āhāra-śuddhau sattva-śuddhiḥ sattva-śuddhau, wersy przytoczone, 3.11
Āhavesu mitho' nyonyamjighāṁsanto mahīkṣitaḥ, wersy przytoczone, 2.31
Aho bata śvapaco'to gariyān, wersy cytowane, 2.46, 6.44
Āhus tvām ṛṣayaḥ sarve devarṣir nāradas tathā, wersy cytowane, s.4
Airāvata
identyfikowany, 10.27
Kṛṣna jako, 10.27
Ajam, (*Zob.* Nienarodzony)
Ajāmila, spełniał obowiązki w świadomości Kṛṣny, 2.40
Ajani ca yanmayaṁ tad avimucya niyantṛ, wersy cytowane, 7.5
Ajño janturanīso' yam ātmanaḥ sukha-duḥkhayoḥ, wersy przytoczone, 5.15
Ajo nityaḥ śāśvato' yaṁ purāṇo, wersy cytowane, 2.20
Akāmaḥ sarva-kāmo vā mokṣa-kāma udāradhīḥ, wersy cytowane, 4.11
Akāra, jako początek dźwięku, 10.33
Akarma
jako wolnośc od reakcji, 4.18
oznaki *akarmy*, 4.20
Akṣobhya, w sukcesji uczniow, s.29
Amara-kośa, wedyjski słownik cytowany, 10.19
Ambarīṣa Mahārāja
jego transcendentalne zajęcia zostały opisane, 6.18
pokonał Durvāsę Muni, 2.60, 2.61
przytoczony jako przykład do nasladowania, 2.67
zaangażował wszystkie zmysły w służbę dla Kṛṣny, 2.61
Amṛtam, opowiadania o Kṛṣnie podobne nektarowi, 10.18
Anagha, Arjuna adresowany jako bezgrzeszny, 15.20 (zn)
Ānanda-cinmaya-rasa, Najwyższa Siedziba jako, 8.22
Anandamaya
Absolutna Prawda jako, 7.24
Kṛṣna jako transcendentalny wobec wszystkich czynności, 13.5
Ānandamayo' bhyāsāt, s.18, 6.20-23, 13.5
Ananta
jako nieograniczona energia iwpływ, 11.37
Kṛṣna jako, 10.29
Anandamaya-cinmaya, planety, *Zob.* Planety
Ananta-brahma, jako przeciwienstwo *vijñānaṁ brahma*, 13.13
Anantavijaya, nazwa konchy Yudhiṣṭiry, 1.18
Anāsaktasya viṣayān yathārham upayuñjataḥ, wersy cytowane, 6.10
Aniruddha
jako pełna ekspansja, 8.22
towarzyszy wielbicielom na planetach Vaikuṇṭha, s.26
Anityam asukhaṁ lokam, przytoczenie, 9.33
Annamaya, jako uzależnienie egzystencji tylko od pożywienia, 13.5
Aṇor aṇīyān mahato mahīyān, wersy cytowane, 2.20
Anta-kāle ca mām eva smaran muktvā kalevaram, wersy cytowane, s.21

Antaḥpraviṣṭaḥ śāstā janānām, przytoczenie, 15.15
Antavanta ime dehāḥ, przytoczenie, 2.28
Antropologia, oparta na materialistycznej filozofii duszy, 2.26
Antropomorfizm, w służbie głupich przywódców, 4.12
Anu-ātmā, jako jedna z dwóch rodzajów duszy, 2.20
Anukūlyasya sankalpaḥ prātikulyasa varjanam, wers przytoczony, 11.55
Anyābhilāṣitāśunyaṁ jñāna-karmady-anāvṛtam, wersy przytoczone, 7.16, 11.55
Apāna
jako jeden z pięciu rodzajów powietrza, 2.17
metody oddechowe, 4.29
Apāna-vāyu, użyte w celu realizacji, 4.27
Apareyam itas tv anyām, cytat, s.8
Aparimitā dhruvās tanubhṛto yadi sarva-gatās, wersy cytowane, 7.5
Aprāyaṇat tatrāpi hi dṛṣṭam, wers przytoczony, 18.55
Arca-mūrti, *Zob. Arca-vigraha*
Arjuna
adresowany jako bezgrzeszny (*anagha*), 15.20 (zn)
adresowany jako najlepszy z Bharatów, 3.41, 7.16, 8.23, 11.6, 13.27, 18.4, 18.36-37
adresowany jako Dhanañjaya, 1.15, 2.49, 4.41, 9.9, 12.9, 18.29, 18.72
adresowany jako Gudakeśa, 1.24, 2.10, 10.20
adresowany jako latorośl Bharaty, 2.10, 7.27, 13.3, 18.62
adresowany jako najlepszy z Kaurawów, 4.31, 11.48
adresowany jako najlepszy z ludzi, 2.15
adresowany jako Pan Bhāratów, 7.11
adresowany jako *parantapaḥ*, dłoń karząca wrogów, 2.9 (zn)
adresowany jako Partha, 1.25, 2.21, 2.32, 2.55, 3.23, 8.8, 8.19,
Arjuna
adresowany jako potomek Bharaty, 2.18, 2.30, 4.7
adresowany jako Savyasācin, 11.33
adresowany jako syn Bharaty, 13.34, 14.3, 14.8, 14.10, 14.12, 15.19, 16.1-3
adresowany jako syn Kuntī, 2.14, 2.37, 3.9, 5.22, 6.35, 7.8, 8.16, 9.7, 9.10, 9.23, 9.27, 13.2, 14.4, 14.7, 16.22, 18.48, 18.50, 18.60
adresowany jako syn Kuru, 6.43, 14.13
adresowany jako syn Pāṇḍu, 16.5
adresowany jako syn Pṛthy, 2.3, 2.39, 3.22, 4.11, 4.33, 7.1, 7.10, 8.14, 9.13, 9.32, 11.5, 12.6-7, 16.4, 16.6, 17.26-27, 18.6, 18.30, 18.31
adresowany jako ukochane dziecię Kuru, 2.41
adresowany jako tygrys wśród ludzi, 18.4
akceptuje wszystkie wypowiedzi Kṛṣṇy jako prawdziwe, 10.14
błaga Kṛṣṇę o przebaczenie i tolerancję, 11.44
chce, aby Kṛṣṇa zabił demona jego niezrozumienia, 2.1
dmie w swoją transcendentalną konchę, 1.14, 1.15
doświadcza symptomów lęku, 1.28-30
Hanumān i Rāma na jego rydwanie, 1.20
jako idealny uczeń *Gīty*, s.5, 1.1, 2.7
jako instrument Kṛṣṇy w bitwie, 1.35, 11.33 (zn)
jako *mahā-bāho*, potężnie uzbrojony, 2.26
jako Partha, znaczenie tego adresu, 1.25
jako pełen współczucia i miękkiego serca, 1.27-28, 1.35, 1.45, 2.1, 2.36
jako studenta Dronācāryi, 1.3
jako przyjaciel i krewny Kṛṣṇy, s.4 2.3, 2.10, 2.12, 4.3
jako uczeń i wielbiciel Kṛṣṇy, s.6, 2.7 (zn), 2.10, 2.39, 4.3

Arjuna
jako zawsze myślący o Kṛṣṇie, intro 25, 1.24
jego modlitwy i pokłony przed formą kosmiczną, 11.14-31, 11.35-36
jego niechęć i odmowa walki, 1.21-22, 1.30-38, 1.45-46, 2.2, 2.4-7, 2.9
jego obowiązkiem jest walczyć, 1.38, 2.19, 2.21, 2.30, 2.32-33, 2.71, 3.8, 5.7, 16.5
jego oświecenie frustruje Dhṛtarāṣṭrę, 2.9
jego pozytywne cechy, 1.1, 1.24, 1.36, 1.44, 1.46, 2.6, 6.33, 16.5 (zn)
jego rydwan od boga ognia (Agni), 1.14
jego rydwan zdolny do zwycięstwa w trzech światach, 1.14
jego serce przepełnione żalem, 1.46, 2.1, 2.8
jego złudzenia i nieczystości, s.14, 1.31, 2.2, 2.7, 2.11, 2.13, 4.35
jego zmysły kontrolowane i zadowalane przez Kṛṣṇę, 1.15, 1.32-35
jego zwycięstwo pewne, 1.14, 1.20, 1.23
jego żoną Draupadī, córka Króla Drupady, 1.3
jego żony Draupadī obnażenie, 1.11
korzystny wpływ świętego miejsca dla, 1.1
Kṛṣṇa jako, 10.37 (zn)
ktoś, kto podąża jego śladem nie jest zdezorientowany, 4.16
niesława gorsza dla niego od śmierci, 2.34
niezdolny do rozwiązania problemów bez pomocy mistrza duchowego, 2.8
nie wykazuje zainteresowania w oglądaniu formy cztero-ramiennej, 11.50
obdarowany militarymi podarunkami przez Indrę, 2.33
obecny, kiedy *Gītā* była po raz pierwszy przekazana bogu Słońca, 4.5
Arjuna
odrzuca teorię Vaibhāṣikas, 2.26
ogląda wszystkich swoich przyjaciół i krewnych na polu bitwy, 1.26
oświadcza, że system *yogi* nie jest możliwy do praktykowania w Kali-yuga, s.25, 6.33 (zn)
poddany działaniu złudnej energii, tak aby *Gītā* mogła być wygłoszona, s.6, s.10
pokonał Śivę i otrzymał od niego *pāśupata-astra*, 2.33
poleca Kṛṣṇie poprowadzić rydwan pomiędzy armie, 1.21-22
porównany do cielęcia, s.28
porównany do ptaka pożywiającego się na drzewie ciała, 2.22
pragnie, aby Kṛṣṇa zabił jego krewnych Osobiście, 1.32-35
prosi Kṛṣṇę, aby Ten pokazał mu Swoją formę jako cztero-ramienny Nārāyaṇa, 11.45, 11.46
przejęty lękiem na wspomnienie obraz popełnionych wobec Kṛṣṇy, 11.41-42
przestraszony widokiem formy kosmicznej, 11.23-25, 11.54
przewiduje bliską śmierć, 1.28
przyjmuje Kṛṣṇę za Najwyższego, s.5
reprezentuje indywidualną duszę, 2.13, 2.21
rodzinne przywiązanie jako korzeń jego problemów, 2.7
rozpoczyna nową sukcesję, s.3
stan jego umysłu znany Kṛṣṇie, 1.25
wprawiony w zakłopotanie przez Kṛṣṇę, 5.1
wspomniany przez Duryodhanę jako łucznik, 1.4
zadaje pytania w imieniu zwykłych ludzi i demonów, 4.4, 10.17
zapomina o kodeksie *kṣatryi*, 1.31
zapomina o naturze Kṛṣṇy, 4.5
zapytuje o los *yogīna*, który nie zakończył pomyślnie procesu, 6.37-39
zatroskany widząc, z kim przyjdzie mu walczyć, 1.21-22, 1.23
znaczenie jego wielkiego dziedzictwa jako Kaunteyi i Bharaty, 2.14

Arca-vigraha
jako inkarnacja Najwyższego Pana, 12.6-7
jako zaangażowanie wszystkich zmysłów w służbę dla Kṛṣṇy, 6.18
jej wielbienie pomocne w osiągnięciu realizacji Brahmana, 7.29
jej wielbienie rozpatrywane, 12.6-7
nie materialna, 12.6-7
wielbienie bezużyteczne, jeśli nie wielbi się Duszy Najwyższej, 9.11
Arogancja, jako cecha demoniczna, 16.4
Arūpam, impersonaliści kładą nacisk na, 7.7
Ārya
ich cywilizacja określana jako duchowa, 2.2
najlepszym jest ten, który intonuje, 2.46
nakazy pism świętych przestrzegane przez, 16.7
posiada wiedzę o wyzwoleniu z materialnych sideł, 2.2
Aryamā, Kṛṣṇa jako, 10.29 (zn)
Asamprajñata-samādhi, opisane, 6.20-23
Asaṁśayaṁ samagram, osiągane przez oddanie, 7.1
Āsana, w *aṣṭāṅga-yodze*, 5.28, 5.29
Asat
jako coś, co nie istnieje, s.6
jako właściwość ciała materialnego, s.21
ofiara i dobroczynność jako, 17.28
Aśīno dūraṁ vrajati śayāno yāti sarvataḥ, przytoczenie, 13.16
Asita
Arjuna pod wpływem jego autorytetu, 18.62
jako światły przywódca, 7.15
przytoczenie jego imienia znaczące, 10.12-13
stwierdza, że Kṛṣṇa jest Najwyższym, s.5
Aṣṭāṅga-yoga
automatycznie praktykowana w świadomości Kṛṣṇy, 5.29
bardziej trudna niż świadomość Kṛṣṇy, 5.28
dla wielbiciela niekonieczna, aby mógł on przenieść się na inne planety, 12.6-7
jako niższa metoda na ograniczenie zmysłów, 2.59
jako wynik *jñāna-yogi*, 6.47
Kṛṣṇa nie może być zrozumiany przez, 9.2
opisana przez Kṛṣṇę, 5.27-28 (zn)
praktykowana w celu osiągnięcia doskonałości, 4.28
Āsuram bhāvam āśrita, jako klasa łotrów, niegodziwców, 7.15
Asuras, oglądają formę kosmiczną w zdumieniu, 11.22
Asya mahato bhūtasya niśvasitam etad yad ṛg vedo yajur-vedaḥ sāma-vedo 'tharvaṁ girasaḥ, przytoczenie, 15.15
Āścaryo vaktā kuśalo 'sya labdhā, wersy przytoczone, 2.29
Aśvattha
drzewo figowe, często czczone, 10.26
Kṛṣṇa jako drzewo figowe, 10.26
Aśvatthāmā
identyfikowany, 1.8
przytoczony przez Duryodhanę jako wielki wojownik, 1.8
ujrzany przez Arjunę na polu bitwy, 1.26
Aśvinis, oglądają formę kosmiczną w zdumieniu, 11.22
Atah śrī-kṛṣṇa-nāmādi na bhaved grāhyaṁ indriyaiḥ, wersy przytoczone, 6.8, 7.3
Atatatvāc ca māṭṛtvād ātmā hi paramo hariḥ, przytoczenie, 6.29
Ateiści
demony jako, 16.18
ich plany zniweczone przez naturę, 7.15
ich wyzwolenie, czynności mające na celu zysk i wiedza pokonane, 9.12 (zn)
jako filozofowie *sāṅkhya*, 7.4
Kapila i jego ateistyczna filozofia *sāṅkhya*, 2.39
Kṛṣṇa nie musi zabijać ich Osobiście, 4.8
lękają się formy kosmicznej, rozgnie-

Ateiści
wani modlitwami do Kṛṣṇy, 11.36
mogą dowiedzieć się, że Kṛṣṇa jest istotą nadludzką, 4.4
należy unikać ich towarzystwa, 11.55
nie posiadają duchowego zrozumienia, 13.25
nie mogą mieć boskiej wizji, 11.48
nie mogą zrozumieć formy Kṛṣṇy, 11.53
odrzucają egzystencję duszy, 2.28
rozpatrywani jako *āsuraṁ bhāvam āśritā*, 7.15
uważają Kṛṣnę za półboga, 4.12, 10.42
Atha puruṣo ha vai nārāyaṇo' kāma yeta prajāḥ ṣrjeya ity upakramya, wers przytoczony, 10.8
Atharva-veda
cytowana, 10.8
emanuje z Kṛṣny, 3.15
jako jedna z czterech *Ved*, 11.48
jako Kṛṣṇa, 9.17
Athāsaktis tato bhāvas tataḥ premābhyudañcati, wersy przytoczone, 4.10
Athāto brahma-jijñāsā, należy pytać o Najwyższego, 3.37
Ātmā, odnosi się do, 6.5, 8.1
Atmānaṁ rathinaṁ viddhi śarīraṁ ratham eva ca, wersy przytoczone 6.34
A.U.M., *Zob. Om*
Avajānanti māṁ mūḍhāḥ, przytoczenie, 6.47
Avatāra, (*Zob.* Inkarnacje)
Avyakta, (*Zob.* Niezamanifestowany)
Avyakto kṣaro ity uktas tam āhuḥ paramāṁ gatim, wersy przytoczone, s.21
Avyaya, Kṛṣna jako niewyczerpany, nieprzebrany, bez dna, 7.25
Āyur-vedic śāstra, powołanie się na, 15.14

B

Bāhlīkas, 1.8
Bahūnāṁ janmanām ante jñānavān māṁ prapadyate, cytat, 5.16, 6.38
Bahv-īśvara-vādī, wierzą w wielu półbogów, 4.25
Baladeva, pojawił się jako syn Vasudevy, 10.37
Baladeva Vidyābhūṣana
cytowany, 2.61, 3.14
przytoczony, 8.23, 8.26, 13.3
w sukcesji uczniów, s.30
Bālāgra-śata-bhāgasyo śatadhā kalpitasya ca, wersy cytowane, 2.17
Bali, jako światły przywódca, 7.15
Banyanowe drzewo
korzenie ma w górze, gałęzie w dole, s.20
materialny świat porównany do, 15.1-3, 15.4
Bezbożność
jako rezultat zniszczenia tradycji rodzinnych, 1.39
Kṛṣna zstępuje, kiedy wzrasta, 4.7
krzewi się po śmierci starszych członków rodziny, 1.39
przyczyną złego prowadzenia się kobiet, 1.40
Bezczynność
inteligentni zdezorientowani w określeniu, co jest, 4.16
inteligentny człowiek widzi ją na równi z działaniem, 4.18
jako symptom ignorancji, 14.8 (zn), 14.13
jako zaprzestanie materialnych czynności, 6.3
należy wiedzieć, co jest, 4.17 (zn)
nie ma wolności od reakcji, 3.4
niższa od działania, 3.8
odradzana, 2.47, 3.1
taka sama jak praca w pełnej wiedzy, 5.1
Bhagavad-gītā
bezużyteczna, jeśli zapomianamy o Jej mówcy, 2.12, 2.20
część piątej *Vedy*, 2.45
dla kogo została wypowiedziana, s.6, 1.1, 2.10, 11.55
główny cel, s.6, s.11, 18.66, 18.78
jako esencja *Ved* i najbardziej doskonałe święte pismo, s.3, s.13, s.14, s.28, 1.1, 4.40
jakojedyna w swoim rodzaju, 18.74
jako łaska Pana, s.6
jako najwyższa ostateczna prawda

Bhagavad-gītā
w moralności, 18.78
jako nauka o Bogu, s.7, 1.1
jako nektar, s.28
jako pieśń rozpraszająca rozpacz, 2.1
jako powszechne dla całego świata pismo święte, s.28
jako rzeczywiste poznanie Kṛṣṇy, 18.73
jako temat dla wielbicieli, s.4, 2.12, 18.68
jej historia odtworzona, 4.1
jej nauki różne od buddyzmu, 2.72
jej wiedza nadludzka, 4.1
korzyści czerpane z, s.27-28, 2.8, 4.1, 13.8-12
metoda słuchania i zrozumienia, s.3, s.5-6, s.13, s.26, s.29, 1.1, 2.7, 4.1, 4.43, 8.28, 12.9
misterium objaśnione przez pytania Arjuny, 3.2
mówca i duch, s.2
nieautoryzowane komentarze i tłumaczenia, s.2, s.13, 2.12, 4.2, 4.3, 7.15, 10.15
nie może być porównana do żadnej światowej książki, 2.12
nie może być wyjaśniona czy zrozumiana przez zazdrosnych, 2.12, 9.2, 18.67
oparta na zasadach *Upaniṣadów*, 2.29
oryginalne wersy są jasne jak słońce, 11.51
podstawowe tematy i nauki, s.6, s.10, s.26, 2.17, 2.50, 2.72, 13.8-12
po raz pierwszy wypowiedziana do boga Słońca, s.3
porównana do krowy, s.28
porównana do wód Gangesu, s.28
przekazana sercu Sañjayi przez Vyāsą, 18.74
przeznaczona nie do spekulacji, 4.1, 4.10
rozprasza ignorancję, 2.16, 18.72
usłyszana dzięki łasce Vyāsy, 18.75
stracona, kiedy łańcuch uczniów zostaje przerwany, 4.2
streszczona w *Gītā-māhātmya*, 1.1
Bhagavad-gītā
studiowanie jej jako wielbienie Kṛṣṇy przez inteligencję, 18.70
udzielana przez nieskalanego materialnie, s.10
wyższe planety można osiągnąć przez słuchanie, 18.71
Bhagavān
czasami akceptowany przez impersonalistów, 10.15
definicja i wyjaśnienie słowa, 2.2
jako cel życia, 2.3
jako ostatnie słowo w realizacji Absolutu, 13.12
jego sześć bogactw, 2.2
Kṛṣṇa adresowany przez całą *Gītę* jako, 2.2
realizacja zawarta w *samādhi*, 2.53
rozumiany jako rzeczywistość, 5.17
wskazuje na Kṛṣṇę, s.3
Bhagavata-dharma, propagowana przez Pana Caitanyę, 7.15
Bhāgavata Purāṇa, (*Zob. Śrīmad Bhāgvatam*)
Bhajate, wyjaśnione jako służba, 6.47
Bhakti
definiowana jako oczyszczająca czynności, s.10
dziewięć procesów, *śravanam*, etc., s.26.
jako *sāṅkhya*, 2.39
jako środek wiodący do wolności i na Vaikuṇṭhy, s.21, 8.22
jako *buddhi-yoga*, 2.39
jej czynności mogą wydawać się być zwykłymi, s.10
jej ścieżka nie jest łatwa, 7.3
jej zasady umożliwiają osiągnięcie Kṛṣṇy, s.27
konieczna, aby móc zobaczyć formę kosmiczną, 11.52
kontynuowana jest po wyzwoleniu, 18.55
przykład żony i kochanka, s.25
znaczenie, 6.2
(*Zob.* również *Bhakti-yoga*, Kult, Służba, Służba Oddania)
Bhakti-rasāmṛta-sindhu
przytoczona, 9.1
cytowana, 4.10, 5.2, 6.31, 7.3, 11.55
Bhaktir asya bhajanaṁ tadihāmutropādhi etc., cytat, 6.47

Bhaktisiddhānta Sarasvatī
przytoczony, 9.34
urodzony w pobożnej rodzinie, 6.42
w sukcesji uczniów, s.30
Bhaktivedanta Swami Prabhupāda
urodzony w rodzinie *Vaiṣṇava*, 6.42
w sukcesji uczniów, s.30
Bhaktivinode Ṭhakur
jego streszczenie rodziału drugiego, 2.72
w sukcesji uczniów, s.30
Bhaktyā tvanamayā śaktaḥ, cytat, 13.16
Bhakti-yoga
daje pozwolenie na seks w małżeństwie, 6.14
definiowana, 10.10
dṛḍha-vrata, zdecydowana, stanowcza wiara początkiem, 7.30
jako część drabiny *yogi*, 6.3
jako działanie dla Kṛṣny, Rāmy, Nārāyaṇa, 14.26
jako intonowanie, 8.14
jako kulminacja wszystkich dróg *yogi*, 6.46-47
jako najwyższa metoda realizacji, 12.1
jako pragnienie tylko Kṛṣny, 8.14
jako praktyczna metoda samo-realizacji, 13.12
jako środek do osiągnięcia najwyższego celu, 6.37, 6.46, 8.16
jako środek na odczucie transcendentalnej przyjemności, 6.20-23
jako świadomość Kṛṣny, 5.29
jako temat *Gīty*, 2.72
nie ma żadnych przeszkód w praktykowaniu, 6.20-23
odróżniana od *jñana-yogi*, 12.5
pięć różnych ścieżek, 8.15
pomyślna formuła dana przez Rūpę Gosvamiego, 6.24
regulujące zasady polecane w, 12.9
umożliwia pamiętanie Kṛṣny w chwili śmierci, 8.10
zrywa węzeł materialnych przywiązań i słabości, 7.1
(*Zob. również Bhakti*, Kult, Służba, Służba oddania)
Bharata
Arjuna adresowany jako latorośl, 2.14, 7.27, 13.3, 18.62
Arjuna adresowany jako potomek, 2.18, 2.30, 4.7
Arjuna adresowany jako syn, 13.34, 14.3, 14.8, 14.10, 15.9, 16.1-3
Dhṛtarāṣṭra adresowany jako potomek, 2.10
znaczenie imienia, 2.14
Bharata Mahārāja
historia jego transmigracji, 6.43
stał się jeleniem w następnym życiu, 8.6
Bhāratavarṣa, Ziemia znana pomiędzy półbogami jako, 6.43
Bhāva, jako wstępne stadium miłości do Kṛṣny, 4.10
Bhava-mahādāvāgni nirvāpaṇam, jako wyzwolenie, 6.20-23
Bhāvambudhir vatsa-padaṁ paraṁ padaṁ, wersy cytowane, 2.51
Bhayaṁ dvitīyābhiniveśataḥ syād īśād apetasya viparyayo 'smṛtiḥ, przytoczenie, 5.13-14
Bhidyate hṛdaya-granthiś chidyante sarva-samśayāḥ, wersy cytowane, 7.1
Bhīma
chroni wojska Pāṇḍawów, 1.10 (zn)
figą zaledwie w porównaniu z Bhīṣmą, 1.10
jako obiekt zawiści Duryodhany, 1.11
jako Vṛkodara, 1.15
jako zdolny do Herkulesowych wyczynów, 1.15
przytoczony przez Duryodhanę jako heroiczny łucznik, 1.4
zabójca demona Hiḍimba, 1.15
Bhīṣma
daje ochronę armii Duryodhany, 1.10
Duryodhana dowodzi potrzeby jego ochrony, 1.11 (zn)
ginie w ustach formy kosmicznej, 11.26-27
jako wymówka Arjuny, aby nie podjąć walki, 2.3, 2.4, 2.30, 16.5
może otrzymać duchowe albo nie-

Bhīṣma
biańskie ciało w następnym życiu, 2.13
nazwany przez Duryodhanę wielkim wojownikiem, 1.8
nie ma potrzeby rozpaczać z powodu, 2.13
nie protestował przeciwko obnażeniu Draupadī, 1.11, 1.49
opisany jako dziadek wojowników, 1.12
przeznaczony na śmierć na Polu Kurukṣetra, 1.18, 11.34
stanął w obronie Kṛṣṇy na zgromadzeniu Kaurawów, 7.23
stracił szacunek jako nauczyciel, 2.5
ważniejszy w hierarchii niż Bhīma, 1.10
wie, że zwycięstwo jest po stronie Kṛṣṇy, 1.11-12
zmuszony z powodów finansowych wziąć stronę Duryodhany, 2.5
Bhoktā bhogyaṁ preritāraṁ ca matvā sarvaṁ proktaṁ trividhaṁ brahman etat, przytoczenie, 13.3
Bhoktāraṁ yajña-tapasāṁ, przytoczenie, 3.11
Bhṛgu, Kṛṣṇa jako, 10.25
Bhuñjate te tv aghaṁ pāpā ye pacanty ātma-kāraṇāt, przytoczenie, 6.16
Bhuteśa, jako kontroler wszystkiego, 10.15
Bhurišrava
identyfikowany, 1.8
nazwany przez Duryodhanę wielkim wojownikiem, 1.8
ujrzany przez Arjunę na polu bitwy, 1.26
Bogactwo
Caitanya nie pragnie gromadzić, 6.1
cokolwiek jest bogate, reprezentuje bogactwo Kṛṣṇy, 10.41
czysty wielbiciel nie jest zainteresowany posiadanym przez Kṛṣṇę, 11.8
demony nie znają przyczyny, 16.16
demony przyciągane do, 16.10, 16.13-15 - 17
gdziekolwiek jest Kṛṣṇa tam są i, 18.78.
Bogactwo
jako rezultat *karmy*, 16.16
Kṛṣṇa jako, 10.34
Kṛṣṇa posiada wszelkie bogactwo i energię, 13.15
Kṛṣṇa wskazuje tylko na Swoje niektóre, 10.40
Kṛṣṇy nieograniczone, 10.40, 10.19 (zn)
Kṛṣṇy rodzi oddanie, 10.7
Kṛṣṇy, temat rozdz. X, s.495-543
Kṛṣṇy wymieniane z wielbicielami, 14.27
Kṛṣṇy znane poprzez przekaz *Bhāgavatam* i *Gīty*, 10.7
może być nagle zniszczone przez naturę, 2.8
nielegalnie zdobywane przez demony, 16.11-12
nie może przeciwdziałać problemom materialnej egzystencji, 2.8
pełnia w świecie duchowym, 15.6
sześć głównych, 10.1
Bogini szczęścia setki, tysięcy służy Kṛṣnie, 8.21
Bóg Słońca, Arjuna był obecny, kiedy *Gītā* została po raz pierwszy wypowiedziana do, 4.5
Arjuna powinien iść w ślady, 4.15
czczony w dobroci, 17.4
jako ojciec wszystkich *kṣatriyas*, 4.1
jako osoba postrzegany poprzez swoją energię, 7.13
Kṛṣna wspomina go, instruując, 7.26
ofiary dla, 4.25
Vivasvān jako pierwszy uczeń Kṛṣny, 4.1, 4.16
w sukcesji uczniów, s.3, 4.1 (zn), 4.43
znany jako Vivasvān, 4.1
Ból
ktoś drogi Kṛṣnie wolny od, 12.16-17
spowodowany przez pożywienie w *guṇie* pasji, 17.8-10 (zn)
stworzony przez Kṛṣnę, definiowany, 10.4-5 (zn)
Brahma
banyanowe drzewo wyrasta z jego siedziby, 15.1

Brahma
długość jego życia podana, 8.17 (zn), 9.7
ich niezliczona liczba, 8.17
intonował *om tat sat*, 17.23
jako bezosobowa forma w *guṇie* pasji, 17.4
jako część Kṛṣṇy, 5.29
jako dziadek, *pitāmaha*, 10.6
jako inkarnacja *rajo-guṇy*, nie może dać wyzwolenia, 7.14
jako ojciec Bhṛgu, 10.25
jako pierwsza żywa istota we wszechświecie, 2.29
jako światły przywódca, 7.15
jako ten, który zainicjował mantrę *gāyatrī*, 10.36
jako wtórny stwórca, 10.32
jako szef półbogów, 7.7, 10.7
jawi się jako cztero-, ośmio-, szesnasto-, (etc.) głowy, 10.33
jego modlitwy cytowane, 4.1, 4.5
jego potomstwo, 10.6
Kṛṣṇa manifestuje się jako (o wielu twarzach zwróconych we wszystkich kierunkach), 10.33
Kṛṣṇa ojcem, 10.3, 11.39
należy iść w ślady, 4.16
nie posiada pełni bogactwa, 2.2
niszczony przez czas, 11.32
poddaje się tysiącletniej pokucie, aby móc stwarzać, 10.6
podlega wpływom przedmiotów zmysłów, 2.62, 7.14
pragnie oglądać dwuramienną formę Kṛṣṇy, 11.52
przenoszony do świata duchowego w czasie anihilacji (zniszczenia), 8.16-17
siedzący w kwiecie lotosu w formie kosmicznej, 11.15
stawi formy i inkarnacje Kṛṣṇy, 4.5
spoczywa w Duszy Najwyższej, 13.14
Vedy pierwotnie zostały wypowiedziane do, 4.7
w sukcesji uczniów, s.14, 4.7, 10.8
wielbi Kṛṣnę jako Najwyższego, 2.2, 4.12
wielbiony w Dobroci, 17.4
zmienia swoje ciało, 15.16
Brahma
zniszczenie i stworzenie ma miejsce podczas dnia i nocy, 9.7
zrodzony z, 10.6
Brahma-bhuta
jako radosny, wolny od pragnień stan, 18.63
jako realizacja Brahmana, 18.53
jako wolność od skalania materialnego, 6.27
osiągana przez słuchanie o Kṛṣnie, 18.55
służba oddania zaczyna się po osiągnięciu, 9.2
Brahma-jana, jako ten, ktory zna Brahmana, 10.5
Brahma-jijñāsā, s.6, 2.45
Brahmacārī
jego zajęcia w *aśramie* mistrza duchowego, 8.28
kontroluje umysł przez intonowanie, 4.26
uczony celibatu i *omkāra*, 8.11
wedyjskie studia, asceza i łagodność przeznaczone dla, 16.1-3
Brahmacarya
jako całkowite wycofanie się z życia seksualnego, 6.14
nie możliwa od razu, 8.11
ograniczony seks w małżeństwie, 6.14
Brahmaiva san brahmāpyeti, przytoczenie, 14.26
Brahmajyoti
jako cel impersonalistów, s.22, 4.9, 7.4, 8.13, 12.1
jako częściowa realizacja, 4.11, 7.1
jako promienie ciała Kṛṣny, s.18, 4.24, 6.47
drzewko oddania wchodzi w, 10.9
Dusza Najwyższa po opuszczeniu ciała wchodzi w, 15.17
promocja przez *aśramas*, 8.28
emanuje z najwyższej siedziby, Kṛṣnaloki, s.19
mieszczą w sobie planety duchowe, s.19, 15.6
nie ma w nich duchowej różnorodności, 7.4
okryte zasłoną *māyi*, 4.24, 13.18
okrywają formę Kṛṣny, 7.25

Brahmajyoti
osiągane przez kogoś, kto umiera w czasie, gdy bóstwo ognia, 8.24
oświetla niebo duchowe, s.18, 13.18
światło słoneczne pochodzi z, 7.8, 15.12
wszystko usytuowane w, 4.24
(*Zob. również* Brahman, Niebo duchowe, Wszech-przenikający)
Brahmaloka
istnieje możliwość upadku z, 15.2
jej cuda poza wszelkim wyobrażeniem, 14.18
korzenie drzewa banyanowego wychodzą z, 15.2
narodziny, starość, choroby i śmierć również na, s.19
ofiara, aby osiągnąć, 8.16
osiągana przez śmierć w Dobroci, 14.14, 14.18
sannyāsis promowani na, 8.17
trwa dłużej niż wszystkie inne planety niebiańskie, 8.17
(*Zob. również* Planety)
Brahman
Arjuna zapytuje o, 8.1
gayātrī jako dźwiękowa inkarnacja, 10.35
jako całość materialnej substancji, źródło narodzin, 5.10, 13.3, 14.3
jako cecha *sat* (istnienie), s.12
jako część kompletnej całości, s.12, 2.2, 5.17
jako duchowa istota i *jīva*, 2.72, 8.1, 8.3 (zn), 13.3, 13.13 (zn)
jako konstytucjonalna pozycja ostatecznego szczęścia, 14.27 (zn)
jako *mahat-tattva*, 14.3
jako obiekt do połączenia się, s.22, 2.12, 4.25, 6.1, 8.11
jako obiekt impersonalistycznej medytacji, 5.6, 10.2, 12.1
jako obiekt medytacji, 12.1
jako ofiara, 4.23
jako osobisty blask Kṛṣny, 4.24, 4.35, 6.10
jako prawda poza Viṣṇu, 17.4
jako skoncentrowana wiedza transcendentalna, 13.18
Brahman
jako *vijñānam brahma* i *ananta brahma*, 13.13
jako źródło wszystkiego, 3.37
Kṛṣṇa jako, s.5, 10.12-13 (zn)
Kṛṣṇa jako podstawa, 2.12, 5.17, 7.15, 11.38, 13.13, 14.27 (zn)
kto Go zna, umiera, kiedy bóstwo ognia panuje, 8.24
ktoś w *guṇach* nie może przekroczyć, 7.13
metody realizacji, 2.72, 4.31, 6.10, 7.29, 8.11, 8.24, 13.31, 14.26 (zn), 18.50-54
może być zrealizowany przez zwykłego człowieka, 10.15
ofiara *yogínów* dla, 4.25
osiągany przez kontrolowanie zmysłów, 4.30
pod postacią ognia w żołądku, 15.14
porównany do promieni słonecznych, s.12
porównany z Parabrahmanem, 5, 7.10, 8.3
praca w Brahmanie, 3.15
realizacja jako *aham brahmāsmi*, 7.29
realizacja jako *svarūpa*, 5.20, 7.29, 18.55
realizacja jako *vijñānamaya*, 13.5
realizacja przez służbę oddania, 14.26 (zn)
realizacja przez wielbienie *arcā*, 7.29
realizacja różnych postaci, 8.11
realizacja wymaga wielu narodzin, 6.38
realizacja zawarta w *samādhi*, 2.53
realizowany, kiedy znika złudzenie oddzielnej tożsamości, 13.31
tożsamy z *om*, czyli Kṛṣṇą, 18.3
tożsamość z, 5.20, 7.29, 18.55
trzy koncepcje: jako *prakṛti*, *jīva* i kontroler, 13.3
wskazywany przez *om tat sat*, 17.23
wyzwolenie przez tożsamość z, 6.27 (zn)
zapładniany przez Kṛṣnę, 14.3 (zn)
(*Zob.* również *Brahmajyoti*, Wszech-przenikający)

Brāhmaṇa
bezwartościowy, jeśli niepobożny, 2.3
cechy, 2.7, 18.42
czasami musi zabijać zwierzęta, 18.47
intonuje codziennie *gāyatrī*, 10.35
intonuje *om tat sat*, 17.23
jako godny do odbierania jałmużny, 10.4-5
jako głowa ciała Najwyższego, 7.23
jako jeden z podziałów systemu *varṇaśrama-dharma*, s.24, 4.13
jako mistrz duchowy pozostałych *varṇas*, 14.16, 16.1-3
jego obowiązki skontrastowane z naturą i obowiązkami *kṣatryi*, 3.35
Kṛṣṇa jako dobrze życzący, 14.16
należy zapewnić im wszelką ochronę, 14.16
narodziny w rodzinie, 2.40
niezdatny na mistrza duchowego, dopóki nie zostanie Vaiṣṇavą, 2.8
nikt nie powinien imitować ich obowiązków, 18.47
obowiązki, których czasem nie może uniknąć, 2.31
oddawanie im czci jako wyrzeczenie, 17.14 (zn)
osiąga planety niebiańskie przez spełnianie ofiar, 2.31
Paramātmā w sercu psa i, 6.29
reprezentuje *guṇę* dobroci, 7.13, 14.6.
rozpoznawalny według pracy w *guṇach*, 18.41
status transcendentalny w świadomości Kṛṣṇy, 4.13
zrodzony z energii Kṛṣṇy, 10.6
uważany za znawcę Brahmana, 4.13
widziany na równi z krową, słoniem, etc., 5.18
(*Zob. również Varṇa*)
Brāhmaṇa vaiṣṇava, niefortunny *yogī* rodzi się w rodzinie, 6.41
Brahmaṇaḥ pathi, jako ścieżka transcendentalnej realizacji, 6.38
Brahmaṇi, jako świadomość Kṛṣṇy, 5.10
Brahma-nirvana, osiągana przez świadomość Kṛṣṇy, 2.72, 5.26, 5.29
Brahma-saṁhitā
akceptuje Kṛṣṇę jako Najwyższego, cytowana, s.12, 2.2, 3.13, 4.1, 4.9, 6.15, 6.30, 7.7, 9.4, 9.9, 9.11, 13.14
opisuje Kṛṣṇę jako *acyuta*, 4.5
opisuje najwyższą siedzibę Goloka, s.18
przytoczona, 3.15, 4.35, 7.24, 8.21, 8.22, 9.6, 9.11, 10.2, 10.21, 11.43, 11.46, 11.50, 11.52, 11.55, 13.16, 15.13, 18.65
Brahma saṁparśa, jako kontakt z Najwyższym, 6.28
Brahma-sūtra, przytoczona, s.6, s.12, 18.1
Brahma-yoga, traci się smak do materialnych przyjemności w, 5.21
Brahmavādī
jako jeden z trzech typów transcendentalistów, s.22
jego stopień zaawansowania, 2.2
(*Zob. również* Impersonaliści, Māyādīs)
Brahmano pratiṣṭhāham, przytoczenie, 5.17
Brahmaṇyo devakī-putraḥ, przytoczenie, 10.8
Brahmaṇyatīrtha, w sukcesji uczniów, s.29
Brahmi sthitih, jako wyzwolenie, 2.72
Bramin, (*Zob. Brāhmaṇa*)
Bṛhan-nāradīya Purāṇa, cytowana, 6.11-12
Bṛhad-Vaiṣṇava mantra, przytoczona, 9.12
Bṛhaspati
Kṛṣṇa jako, 10.24
identyfikowany, 10.24
Bronie
bomba atomowa przepowiedziana, 16.9
Kṛṣṇa jako piorun pomiędzy, 10.28 (zn)
nie mogą wyrządzić krzywdy duszy, 2.23
pāśupata-astra, podarowana Arjunie, 2.33
różne typy dyskutowane, 2.23

Buddha
jako jeden z głównych filozofów Indii, 9.2
pojawił się, aby położyć kres ofiarom zwierzęcym, 4.7
pojawił się, kiedy zaczął szerzyć się materializm, 4.7
Buddhi-yoga
jako służba oddania, 2.39, 2.49, 3.3
nie jest bezczynnością, 3.1
wolna od więzów działania, 3.4
wyjaśniona, 10.10
zaprezentowana niesystematycznie w rozdz. drugim, 3.2
Buddyści
głoszą pustkę po życiu, 2.72
ich pogląd na duszę, 2.26

C

Caitanya
akceptuje Kṛṣṇę jako Najwyższego, s.3
bardziej tolerancyjny niż drzewo, pokorniejszy od trawy, 8.5
cytowany, 2.8, 6.1, 6.12, 6.20-23
daje definicję prawdziwej sławy, 10.6
definiuje *svarūpa*, s.16, 13.13, 18.73
gdziekolwiek był, tam była Vṛndāvana, 8.14
harer nama, wersy cytowane, 6.12
jako inkarnacja, 3.10, 4.8
jako światły przywódca, 7.15
nauczał przez przykład, 3.21
odpowiada Prakāśānandzie, dlaczego intonuje, 2.46
opisany poufnie w pismach świętych, 4.8
podnosi Haridāsę do godności *nāmācārya*, 6.44
pokłony dla, s.1
poleca słuchanie i intonowanie, s.24, 6.34, 8.11, 13.26, 16.24
porównuje służbę oddania do ziarna w sercu, 10.9
przepowiada, że *sankīrtana* rozszerzy się na cały świat, 4.8
przyjął *sannyāsę* wcześnie z wyższych powodów, 2.15
przytoczony, 10.8
szerzy *bhāgavad-dharmę*, 7.15
Caitanya
transcendentalna pozycja osiągana przez łaskę, 18.54
unika kobiet, 6.1-3
ustanawia filozofię *acintya-bheda*, 7.8, 18.78
uważany za najbardziej hojnego, 11.54
wyśmiewany przez Prakāśānandę, 10.11
zabrania czytania komentarzy Māyāvādī do *Gity*, 2.12
zainicjował *sankīrtana-yajñę*, 3.10, 3.12
w sukcesji uczniów, s.29
wykluczył Choṭa Haridasę za spojrzenie na kobietę, 6.1-3
Caitanya-caritāmṛta
cytowana, s.23, 2.8, 2.41, 4.8
drzewko służby oddania opisane w, 10.9
przytoczona, 7.21, 7.22, 8.14, 9.3, 9.34
Cāṇakya Pāṇḍit, oświadcza, że kobiety są na ogół nieinteligentne i nie zasługują na zaufanie, 1.40
Caṇḍāla
może być podniesiony do wyższej pozycji przez wielbiciela, 9.32
usytuowany na najwyższej platformie przez intonowanie, 2.46
Candra, czczony w Dobroci, 17.4
Candra, jako wyznaczony urzędnik, 3.14
Candraloka, jako cel, 9.18
Candrāyana, jako jeden z rodzajów wyrzeczenia, 4.28
Cāturmāsya, jako poszczenie i nie golenie się, 4.28
Ceto-darpaṇa-mārjanam, oczyszczone lustro umysłu, 6.20-23
Cekitāna, wymieniony przez Duryodhanę jako wielki wojownik, 1.5
Cel ostateczny, powrót do siedziby Kṛṣṇy, s.18
Chandogya Upaniṣad, przytoczony, 8.26
Chciwość, jako jedna z bram wiodących do piekła, 16.21
Choroba
jako życiowy symptom, 13.6-7
jedna z czterech zasad materialnego życia, s.19

Choroba
nie dotyczy ciała duchowego, 7.29
nie może być przezwyciężona przez bogactwo, 12.8
nie może być zahamowana, 13.8-12
obecna wszędzie w materialnym wszechświecie, 2.51
odpowiednio do materialnego ciała, 13.21
postrzeganie jej jako zła, 13.8-12
przezwyciężona przez ofiarowane pożywienie, 3.14
spowodowana przez pożywienie w *guṇie* pasji, 17.8-10 (zn)
Choṭa Haridāsa, odrzucony przez Caitanyę za spojrzenie na, 16.1-3
Ciało *(Zob.* Ciało duchowe, Ciało materialne, Ciało subtelne.
Ciało duchowe
Kṛṣṇy dyskutowane, 4.6, 9.11, 9.13, 11.43, 11.52
manifestowane z chwilą wyzwolenia, 15.7
nie ma różnicy pomiędzy nim a jaźnią, 4.5
nie różne od *Viṣṇumūrti*, 15.7
nie tknięte przez materialne niedole, 7.29
nie podlega zmianom, 15.16
osiągane przez myślenie o Kṛṣnie w momencie śmierci, s.21
osiągane przez proces pamiętania, s.26
osiągane w niebie duchowym, 14.2
poza koncepcją materialistów, 4.10
umożliwia widzenie Kṛṣny twarzą w twarz, 15.7
zaangażowane w wieczną służbę, 7.29
żywa istota ma tylko jedno, 8.3
Ciało materialne
analityczne studium w rozdz. drugim, 2.1
brane spośród 8 400 000 gatunków życia, 8.3
cztery potrzeby, 6.20-23
dusza jako podstawa, 2.17-18, 3.5, 7.6, 10.20
fałszywe utożsamianie się z, 3.29, 5.13, 12.5, 13.31
ginie po wyzwoleniu, 15.7
Ciało materialne
jako *adhibhūtam*, 8.4
jako przyczyna działania, 13.30, 18.13-14, 18.61
jako przyczyna przyjemności i bolu, 2.17, 5.14, 13.21
jako temat rozdz. XIII, s.627-669
jako źródło cierpienia, 22, 2.51, 5.14, 5.25
jego bramy prześwietlone dobrocią, 14.11 (zn)
jego potrzeby zaspokajane według ustalonych zasad, 3.34
jego przemiany, s.9, 2.16, 2.20, 2.22, 8.4, 13.2, 13.6-7, 15.16
jego skład, zmiany, początki i znawca wyjaśnione, 13.4
jego zmiany nie mają wpływu na duszę, 2.20
ktoś, kto je zna, nazywany jest *kṣetrajña*, 13.2 (zn)
ktoś zapomina, kiedy opuszcza, 15.15
ma indywidualną zdolność do panowania, 13.3
materialistyczny punkt widzenia na jego rozwój, 2.26
musi być utrzymywane przez pracę, s.24, 3.8
nabywane odpowiednio do rodzaju wykonywanej pracy, 2.18, 5.2
należy do Kṛṣny, 5.11
należy działać zgodnie z formą, 13.21
nie może być osiągnięte przez duchy, 1.41
nie może znać przeszłości, teraźniejszości i przyszłości, 7.26
nie należy ubolewać nad, 2.1, 2.25
o następnym decydują wyższe autorytety, s.22
porównane do miasta o dziewięciu bramach, 5.13 (zn)
porównane do wozu kierowanego przez inteligencję, 6.34
przeznaczeniem jego jest umrzeć, 2.11, 2.18 (zn)
relacja do Duszy Najwyższej (Paramātmā), 2.20, 2.22, 13.3 (zn), 13.23 (zn)

Ciało materialne
relacja do trzech *guṇ*, 2.46, 3.27, 5.18, 14.22-25
relacja do zmysłów, 2.70, 3.42, 13.3, 13.21, 15.9
różne od duszy, 2.1, 2.11, 2.30, 4.5, 13.32-35
skontrastowane z ciałem duchowym, 4.10
teoria jedności z duszą, 18.21
torturowane przez osoby demoniczne, 17.5-6 (zn)
transmigracja, 2.13, 15.8 (zn)
uodparniane przez przyjmowanie ofiarowanego pożywienia, 3.14
utrzymuje się przy życiu dzięki pokarmom zbożowym, 3.14
utrzymywane przez półbogów, 3.11
wielorakość nie odnosi się do, 2.12, 4.35
wolność od, s.21-22, 2.28, 5.11-13, 5.20, 10.12-13, 12.13-14
z dwudziestu czterech elementów, 13.6-7, 13.35
zabijanie nie polecane, 2.19
znane jako *kṣetra*, pole, 13.1
zdeterminowane przez świadomość, 15.9
żywa istota podmiotem jego radości, 13.20
Ciało subtelne
jako umysł i psychologiczne efekty, 13.35
przenosi koncepcję z jednego ciała do drugiego, 15.8 (zn)
rozwija ciało "wulgarne", 15.8
symptomy życia jako manifestacja, 13.7
twór materialnej natury, 3.27
upiory i duchy posiadają, 1.41
Cierpienia
doświadczane, jeśli nie jest się oczyszczonym przed śmiercią, 1.43
wolność od, 6.17
(*Zob. również* Nieszczęścia, Troski)
Cierpienie
māyā jako przyczyna, 5.29
odpowiednio do identyfikacji cielesnej, 5.13, 5.14
Cierpienie
przyczyną - zapomnienie o Kṛṣṇie, 5.25, 11.55
przyczyną żywa istota, 13.21 (zn)
transmigracja przyczyną, 2.13
w materialnej egzystencji, s.6
(*Zob. również*)
Cintāmaṇi-dhāma, spełniane są tam wszystkie pragnienia, 8.21
Cisza, stworzona przez Kṛṣṇę, definiowana, 10.4-5 (zn)
Citi-śakti, jako wewnętrzna moc, 6.20-23
Citraratha
identyfikowany, 10.26
Kṛṣṇa jako, 10.26
Czas
definiowany, s.7-9
forma kosmiczna podlega, 11.5
jako forma kosmiczna, niszczyciel światów, 11.32
jako forma Kṛṣṇy pochłaniająca wszystko, 11.55, 13.17
jako ostateczny zabójca, 10.30, 10.33
kala odnosi się do bóstwa przewodzącego, 8.23
Kṛṣṇa jako, 10.30, 10.33
Cząstki
definiowane jako atomowe iskry promieni Kṛṣṇy, 2.17
gasną, kiedy znajdą się poza obrębem ognia, 2.23
jednakowe pod względem jakości z Najwyższym, 2.20
różne od całości, 2.16, 5.3
wiecznie oddzielone, 15.16
współpraca z całością, s.11-12
wszystkie istoty są cząstką Kṛṣṇy, 4.35
żywe istoty są wiecznie fragmentarycznymi, 15.7 (zn)
Cudzołóstwo
religijne praktyki chronią kobietę przed, 1.40
sprowokowane przez nieodpowiedzialnych mężczyzn, 1.40
Czynności
Arjuna zapytuje o, 8.1
ciała i duszy, 9.1-2
determinują typ ciała, s.22
dusza nie jest twórcą, 5.14

Czynności
dwojakiego rodzaju dla uwarunkowanych dusz, 9.30
grzeszne czy pobożne, Kṛṣṇa nie przyjmuje ich na Siebie, 5.15
jako *deva-prakṛti* transcendentalne z natury, 16.1-3
jako oblacje dla przodków, 1.41 (zn)
jako prawdziwe życie żywej istoty, 6.20-23
jako religia, ekonomia, zadowalanie zmysłów i wyzwolenie, 15.2
jako *sadācāra*, oczyszczone, 5.11
jako *sanātana-yoga*, 4.43
jako środek do osiągnięcia nieba duchowego, 4.24 (zn), 6.15
kierowane przez trzy ekspansje Viṣṇu, 7.4
kończą się niepowodzeniem bez samo-zrozumienia, 2.29
materialna natura jako przyczyna, 13.21 (zn)
materialne czynności kończą się z ciałem, 2.40
materialne czynności przerwane w świadomości Kṛṣṇy, 6.3
mogą być zmienione, s.10-11
następstwa spalane przez ogień wiedzy, 4.37 (zn)
neofici mają tendencję do porzucania, 4.15
niektórzy stwierdzają, że powinny być zaniechane, 18.3
niemożliwe do zarzucenia, 18.11
nieprzepisane, zawsze niepomyślne, 6.40
odpowiednio do trzech sił natury materialnej (*guṇ*), s.14, 2.45, 7.12
obojętność wobec, 3.28
oczyszczone, zwane *bhakti*, s.10
pomyślne czynności niszczone, 1.42
pomyślne jedynie w świadomości Kṛṣṇy, 2.49, 6.40
powodujące elewację i degradację, 5.16
prowadzące do służby oddania powinny być zaakceptowane, 18.6
przepisane w *Vedach*, 3.15
Czynności
przynoszące sukces przez swój wkład do duchowości, 4.24
spełniane jako obowiązek, 18.6
spełniane np. przez króla Janakę, 3.20
spełniane przez Kṛṣṇę, 4.42, 9.9 (zn), 11.43
uduchowione przez wiedzę, 4.34
uwarunkowana dusza uważa się za sprawcę, 3.27
w materialnym i duchowym świecie, 2.72
w świadomości Kṛṣṇy, 2.38, 2.40, 3.27, 4.18
w świadomości Kṛṣṇy na planie absolutnym, 2.38, 2.41, 5.12
w związku z narodzinami i śmiercią, 2.27
wielbiciela, transcendentalne, s.10, 6.18
wstrzymane, kiedy ktoś osiąga *yogę*, 6.4
wszystkie inicjowane przez Paramātmę, 15.15
wszystkie spełniane przez ciało, 13.2
wyrzeczenie się owoców przynosi wyzwolenie, 5.3
wyrzeczenie się rezultatów, 4.20, 5.12, 18.2 (zn)
zbijające z tropu demony i ateistów, 9.12 (zn)
zmysłowe przyczyną niekończącej się transmigracji, 5.2
zmysłów powodują następstwa, 2.38
znane przez tych, którzy biorą schronienie w Kṛṣṇie, 7.29
(*Zob. również* Działanie, *Karma*, Praca)
Czystość
ignorowana przez demony, 16.7
jako wyrzeczenie w stosunku do ciała, 17.14 (zn)
jako boska cecha, 16.1-3 (zn)
zalecenia na rzecz wewnętrznej i zewnętrznej, 16.7
Czystość moralna
jako środek na wejście w Brahmana, 8.11
kobiet konieczna dla zapewnienia dobrej populacji, 1.40

Czystość moralna
konieczna w życiu duchowym, 8.11
nie możliwa w dzisiejszych czasach, 8.11
Czysty (*pavitram*), Kṛṣṇa jako, s.5

D

Daityas
identyfikowani, 10.30
Kṛṣṇa jako Prahlāda wśród, 10.30
Daivīm Prakṛti, boska natura, chroni *mahātmas*, 9.13
Dāmodara, jako pełna ekspansja, 8.22
Darśana dhyāna saṁsparśair matsya-kūrma-vihaṅgamāḥ, wers cytowany, 5.26
Darśa-paurnamāsī, jako wielbienie półbogów, 9.25
Dāsa bhūto harer eva nānyasvaiva kadācana, przytoczenie, 13.13
Dāsya-bhakta, wielbiciel jako sługa Pana, 8.14
Dayānidhi, w sukcesji uczniów, s.29
Deha-dehi-vibhedo' yaṁ neśvare vidyate kvacit, wers cytowany, 9.34
Dehino' sminyathā, wers przytoczony, 15.7
Demony
angażują się w straszliwe prace mające na celu zniszczenie świata, 16.9 (zn)
Arjuna zapytuje w ich imieniu, 4.4
bluźnią przeciwko religii, 16.18
boją się Kṛṣṇy i uciekają przed nim, 11.36
cechy charakterystyczne, 16.6-23
fałszywie tłumaczą Kṛṣṇę i *Gītę*, 4.2, 4.4
głoszą, że chuć jest przyczyną tego nierzeczywistego świata, 16.8
głoszą, że sami są Bogiem, 16.13-15-17
gromadzą nielegalnie pieniądze, 16.11-12
ich wyzwolenie, czynności mające zysk na celu i wiedza zniweczone, 9.12 (zn)
ignorują wedyjskie nakazy, 16.6
jako eksperci w korzystaniu z uciech "snu", 16.8
jako temat rozdz. XVI, s.731-759
Demony
Kṛṣṇa ekspertem w zabijaniu, 8.2
łaska Kṛṣṇy dla, 16.20
mistrz duchowy może udzielić im wiedzy, 11.6
nękają wielbicieli, 4.8
niszczone przez wysłanników Kṛṣṇy, 4.9
nieświadomi Duszy Najwyższej jako świadka, 16.11-12
nieświadomi obowiązku, 16.7 (zn)
odrzucają ofiary, 4.16
poddają się zadręczającym pokutom, 17.5-6 (zn), 17.19
próbują zdobyć wyższe planety za pomocą maszyn, 4.16
przyciągani przez nietrwałe i nierzeczywiste prace, 16.10 (zn)
schodzą w odrażające gatunki, 16.20
spełniają nieautoryzowane ofiary, 16.17
spętane przez pragnienia, pożądanie i gniew, 16.11-12
twierdzą, że kobieta powinna być wolna, 16.7
Uśana mistrzem duchowym, 10.37
utrzymują, że zadowalanie zmysłów jest celem życia, 16.11-12 (zn)
wielbione w *guṇie* pasji, 17.4
zakłopotane *Gītą*, 4.3
zakłopotane Kṛṣṇą, 4.4-5, 7.24, 10.14-15
zazdrosne o Kṛṣṇę, 16.18
złudzone z powodu żądzy, pychy, fałszywego prestiżu, 16.10, 16.18
Desygnaty
odpowiednio do pożądania i pragnień, s.21
wolność od cielesnych, s.20
Determinacja
charakteryzuje *mahātmę*, 9.14
jako boska cecha, 16.1-3 (zn)
jako zaleta *kṣatryi*, 18.44
w *gunie* dobroci, 18.33
w *gunie* ignorancji, 18.34-35 (zn)
w *guṇie* pasji, 18.35
w praktyce *yogi*, 6.24 (zn)
wróbel próbujący opróżnić ocean przykładem, 6.24
w służbie oddania, 12.13-14 (zn)

Determinacja
w ścięciu drzewa banyanowego, 15.34
Devahūti, *sāṅkhya* wyjaśniona jej przez Kapilę, 2.39
Devakī
jako matka Kṛṣṇy, 1.15, 4.4
Kṛṣṇa pojawił się przed nią jako Nārāyaṇa, 9.11, 11.50, 11.53
prześladowana przez Kamsę, 4.9
Devakī-nandana, znaczenie imienia, 1.15
Devala
Arjuna wspomina o nim w swojej modlitwie, 10.12-13
jako uczony przywódca, 7.15
oświadcza, że Kṛṣṇa jest Najwyższym, s.5
Devaloka, *Zob.* Planety
Devarṣi-bhūtāpta-nṛṇāṁ pitṛnām, wersy cytowane, 1.41, 2.38
Deveśa, jako kontroler półbogów, 11.37
Dhanañjaya
Arjuna adresowany jako, 2.49, 4.41, 9.9, 12.9, 18.29, 18.72
znaczenie imienia, 1.15
Dhāraṇā, w *aṣṭāṅga-yodze*, 5.27-28, 5.29
Dharma
jej zasady są instrukcjami Kṛṣṇy, 4.7
jej zasady zarzucone, gdy ktoś podporządkowuje się Kṛṣṇie, 18.66 (zn)
definiowana, s.16
Dharma-kṣetre, znaczenie słowa, 1.1
Dharmaṁ hi sākṣāt-bhagavad-praṇītam, wers przytoczony, 4.7, 4.16, 4.34
Dhīra, definicja, 2.31
Dhṛṣṭadyumna
dmie w swoją konchę, 1.18
nie stanowi poważniejszej przeszkody dla Droṇācāryi, 1.4
świetnie zorganizował armię Pāṇḍawów, 1.3
Dhṛṣṭaketu, nazwany wielkim wojownikiem przez Duryodhanę, 1.5
Dhṛtarāṣṭra
adresowany jako potomek Bharaty, 2.10
Dhṛtarāṣṭra
Arjuna nie chce zabijać jego synów, 1.36, 1.45
jako ojciec Kaurawów, 1.1
jego radość rozwiana przez oświecenie Arjuny, 2.9
jego synowie mogą nie odnieść zwycięstwa, 18.78
jego synowie nigdy nie pójdą na kompromis z synami Pāṇḍu, 1.2
jego synowie przygnębieni widokiem armii Pāṇḍawów, 1.20
jego synowie ślepi w sprawach religii, 1.2
jego synowie zniszczeni w ustach formy kosmicznej, 11.27
nie chce kompromisu, 1.1
obawia się niekorzystnego wpływu Kurukṣetry na wynik bitwy, 1.1-2
odpowiedzialny za katastrofę na Polu Kurukṣetra, 1.18
pełen wątpliwości co do zwycięstwa swoich synów, 2.1
poinformowany przez Sañjayę, że jego plany nie są chwalebne, 1.18
pragnie zawładnąć królestwem Pāṇḍawów, 1.23
serca jego synów zdruzgotane przez dźwięk konch, 1.19
ślepy fizycznie i duchowo, 1.2
tematy dyskutowane między nim i Sañjayą tworzą podstawowe zasady *Gity*, 1.1
uradowany wieścią, że Arjuna odmówił walki, 2.9
wyłączył synów Pāṇḍu z rodzinnego dziedzictwa, 1.1
zapytuje Sañjayę o sytuację na polu bitwy, 1.1
Dhruva Mahārājā, osiągnięcie jego planety, 18.71
Dhyāna-yoga
jako część drabiny *yogi*, 6.3
jako temat rozdz. VI, s.303-358
nie przyjmowana przez żyjących w małżeństwie, 6.13-14
w *aṣṭāṅga-yodze*, 5.28-29
wiele przeszkód w jej uprawianiu, 6.20-23

Dhyāyam stuvaṁś tasya yaśas tri-sandhyam, wersy przytoczone, 2.41
Dik-kālādy-anavacchinne kṛṣṇe ceto vidhaya ca, wersy przytoczone, 6.31
Diti, jako matka demonów Daitya, 10.30
Divyam (transcendentalny), jako cecha Kṛṣṇy, s.5
Dobroczynność
bezużyteczna bez wiary w Najwyższego, 17.28 (zn)
dla zadowolenia Najwyższej Osoby, 17.26-27
jako cecha boska, 16.1-3 (zn)
jako *dravyamaya-yajña*, ofiara, 4.28
jako obowiązek żyjących w małżeństwie, 16.1-3
jako środek na oczyszczenie umysłu, 12.11
nie daje szansy na ujrzenie dwurękiej formy Kṛṣṇy, 11.53
nie daje szansy na zobaczenie formy kosmicznej, 11.48 (zn)
nie powinna zostać nigdy zarzucona, 18.3, 18.5
oczyszcza nawet wielkie dusze, 18.5
Pan Caitanya jako uosobienie hojności w, 11.54
stworzona przez Kṛṣṇę, 10.4-5
tat i sat wymawiane przy spełnianiu, 17.25, 17.26-27
uprawiana w dobroci, 10.4-5, 11.54, 16.1-3, 17.20 (zn)
uprawiana w ignorancji, 17.22
uprawiana w pasji, 14.9, 17.21
w zależności od trzech *guṇ*, 17.7, 17.20 (zn), 17.21 (zn), 17.22 (zn)
zaczynana ze słowem *om*, 17.24
Dobroć
czasami pokonuje pasję, 14.10 (zn)
determinacja w, 18.33
dobroczynność, ofiary i pokuty muszą być w, 17.23
dobroczynność w, 17.20 (zn)
działanie, 2.47, 18.23 (zn)
jako cecha (jakość, siła) natury, s.8
jako manifestacja energii Kṛṣṇy, 7.12 (zn)
jako najczystsza forma egzystencji, 14.14
Dobroć
musi być osiągnięta, aby zrozumieć Kṛṣṇę, 17.2
oczekuje się jej od *bramina*, 3.35
oczyszcza działanie, 14.16
ofiary w, 17.11
oświecające cechy, 14.6 (zn)
pożywienie w, 17.8-10
półbogowie wielbieni w, 17.4 (zn)
przekroczona przez świadomość Kṛṣṇy, 17.28
robotnik w, 18.26
symptomy dobroci doświadczane przez wiedzę, 14.11 (zn)
szczęście w, 18.36-37
śmierć w *guṇie* dobroci pozwala osiągnąć wyższe planety, 14.14, 14.8 (zn)
świat materialny nie jest w czystej, 17.3
transcendentalna, jeśli czysta, 17.3
umocniona przez służbę oddania, 7.1
umożliwia przyjęcie właściwych obowiązków,
uwarunkowanie koncepcją szczęścia w, 14.6 (zn), 14.9 (zn)
Viṣṇu wielbiony w, 3.12
wiara w czystej dobroci, 17.3
wiedza rozwija się z, 14.17
wiedza w, 18.20
w stanie *vāsudeva* można zrozumieć Boga, 14.10
wyrzeczenie w, 17.17, 18.9 (zn)
znaczenie edukacji w, 14.17
zrozumienie w, 18.30
(*Zob. również* Siły natury)
Draupadi
jej obnażenie i apel o sprawiedliwość, 1.11
jej synowie dmią w konchy, 1.16-18
jej synowie wymienieni przez Duryodhanę jako wielcy wojownicy, 1.6
Dravyamaya-yajña, jako uczynki dobroczynne, 4.28
Dṛḍha-vrata, zdeterminowana wiara, jako początek *bhakti-yogi*, 7.30
Dronācārya
Arjuna pełen wahań, czy powinien walczyć z, 2.4, 2.30, 16.5
dmie w swoją konchę, 1.16-18

Dronācārya
jako godny czci, 2.4
jako nauczyciel Arjuny i innych Pāṇḍawów, 1.3
jego błędy wypomniane przez Duryodhanę, 1.3
jego polityczna sprzeczka z Królem Drupadą, 1.3
jego przeznaczeniem śmierć z ręki syna Drupady, 1.3
jego siostra poślubiła Kṛpę, 1.8
jego wielka militarna siła nie zagrożona przez Dhṛṣṭadyumnę, 1.4
Kṛṣṇa mówi w jego obecności, 1.25
milczał podczas obnażania Draupadi, 1.12, 11.49
może dostać ciało duchowe albo niebiańskie, 2.13
nie ma powodów, aby rozpaczać nad śmiercią, 2.13
podarował Arjunie broń, którą ten mógł go zabić, 2.33
przekazał militarne sekrety Dhṛṣṭadyumnie, 1.3
stracił szacunek należny nauczycielowi, 2.5
ujrzany przez Arjunę na polu bitwy, 1.26
uważany za już zabitego, 11.34
zmuszony ze względów finansowych stanąć po stronie Duryodhany, 2.5
zniszczony w ustach formy kosmicznej, 11.26-27
Drupada
jego ofiara i błogosławieństwo, 1.3
jego syn Dhṛṣṭadyumna doskonale zorganizował armię Pāṇḍawów, 1.3
ojciec Draupadī (żony Arjuny), 1.3
wymieniony przez Duryodhanę jako wielki wojownik 1.4
Dualizm
Arjuna nawoływany do przekroczenia, 2.45
jako przyczyna niepokoju, 5.12
Kṛṣṇa transcendentalny do, 9.9
mędrcy wolni od, 4.22 (zn)
musi być tolerowany, 2.45
nieobecny w Kṛṣṇie, 4.6
Dualizm
ofiary niekonieczne dla tych, którzy przekroczyli, 3.16
pomiędzy żywymi istotami a Najwyższym, 13.3-5, 13.8-12, 13.14, 13.23, 15.17
przekroczony przez pokonany umysł, 6.7
przekroczony przez świadomość Kṛṣṇy, 2.38, 2.41, 2.57, 5.12
trudny do przekroczenia dla grzesznego, 7.28
wiedzy i poznającego, odrzucany przez monistów, 6.20-23
wolność od, 4.22, 5.3, 5.25, 15.5 (zn)
żywa istota opanowana przez, 7.27
Duch
bezosobowy, wszech-przenikający, jako Brahman, 2.1
jego znikome rozmiary dyskutowane, 2.2
nie może być pocięty na kawałki, 15.7
nie tworzy owoców działania, 5.14
odróżniany do materii, 2.16
podstawą materialnego ciała, 2.17, 2.18
podstawą stworzenia, 7.6
realizacja jako *aham brahmāsmi*, 7.29
wszystko związane z Kṛṣṇą jest duchem, 4.5
wyjaśniony analitycznie w rozdz. drugim, 2.1
żywych istot taki sam, 13.21
(*Zob. również* Dusza)
Duchy
czciciele duchów rodzą się pomiędzy duchami, 9.25
czczone w drzewach, 17.4
czczone w ignorancji, 17.4 (zn)
czczone w uwarunkowanym stanie, 17.28
ich czciciele mogą zostać *rakṣas* albo *yakṣas*, 9.25
uwolnione przez ofiarowanie *prasādam*, 1.41
zmuszone do pozostania w ciałach subtelnych, 1.41
Duma (pycha)
demony oszołomione przez, 16.18

Duma (pycha)
jako demoniczna cecha, 16.4 (zn), 16.10 (zn)
jako przeszkoda w podporządkowaniu się, 15.5
ofiara spełniana z powodu, 17.12
srogie pokuty spełniane z powodu, 17.5-6 (zn)
Duryodhana
Bhīṣma i Droṇa zmuszeni wziąć jego stronę z powodów finansowych, 2.5
czuje lęk po zobaczeniu armii Pāṇḍawów, 1.2
jego dyplomatyczna ogłada, 1.2-3
jego przeznaczeniem - śmierć na Polu Kurukṣetra, 1.9
jego zwycięstwo niemożliwe z powodu obecności Kṛṣṇy po stronie Pāṇḍawów, 1.12
jego żołnierze doświadczeni i dobrze uzbrojemi, 1.9
jego żołnierze gotowi umrzeć za jego sprawę, 1.9
ma nadzieję, że sentyment Bhīṣmy i Droṇācāryi do Pāṇḍawów będzie zarzucony, 1.11
nazwany złośliwym, 1.23
ostrzega Droṇācāryę, aby nie był łagodny dla Pāṇḍawów, 1.3
podniesiony na duchu przez dźwięk konchy Bhīṣmy, 1.12
porównany do niepożądanego chwastu, 1.1
pragnie zawładnąć królestwem Pāṇḍawów, 1.23
rzucił wyzwanie Arjunie, 1.37-38
twierdzi, że jego siła jest niezmierzona, 1.10
ufny w zwycięstwo, 1.10
uważa, że siły wojskowe Pāṇḍawów są ograniczone, 1.10
widział niektóre z form Kṛṣny, 11.47
widziany przez Arjunę na polu bitwy, 1.26
wspomniany jako król, 1.2
wytyka błędy Droṇācāryi, 1.3
zaleca dowódcom ochronę Bhīṣmy, 1.11
zazdrosny o Bhīmę, jako że ten może go zabić, 1.10
zmusza Arjunę do walki, 1.21-22
Durvāsā Muni
nie mógł kontrolować swoich zmysłów z powodu dumy, 2.61
pokonany przez Mahārāja Ambarīṣę, 2.60
Duṣkṛtina
jako niegodziwcy, łotry; ich cztery klasy dyskutowane, 7.15
(*Zob. również* Niegodziwcy)
Dusza
filozofowie lekceważą jej egzystencję, 2.26
jako *aṇu-ātmā*, znikoma cząsteczka duchowa i *vibhu-ātmā* (Dusza Najwyższa), 2.20
jako *pratyag-ātmā* i *parag-ātmā*, 4.27
jako różna od *Viṣṇu-tattvy*, 2.17
jako znikoma, 2.17-18, 2.26
jej natura aktywna, 3.5
Kṛṣna jest Duszą wszystkich dusz, 3.30, 11.37
lekceważona przez demony, 16.8
materialnego świata jest Viṣṇu, Dusza Najwyższa, 5.4
może być zrozumiana tylko przez *Vedy*, 2.25, 2.30
mnogość indywidualnych dusz wiecznym faktem, 2.12
musi być zrozumiana, aby móc się uwolnić od niedoli, 2.29
nie ma nic wspólnego z tym światem materialnym, 5.5
nie może być oddzielona od oryginalnej Duszy, 2.23
nie może zabijać ani być zabita, 2.19 (zn), 2.21
nie stwarza owoców działania, 5.14
nie wytwarza produktów ubocznych, 2.20
ogólna charakterystyka, 2.13, 2.20 (zn), 2.23-25, 3.42, 9.2, 13.32-33, 13.35
opisana jako zdumiewająca, niezrozumiała, 2.29
oszołomiona uważa siebie samą za sprawcę działania, 3.27
podlega dziesięciu rodzajom powietrza, 4.27
porównana do ptaka na drzewie ciała, 2.22

Dusza
porównana do światła słonecznego, 2.17, 2.18
realizuje wieczność, ale nie szczęście w połączeniu się z Brahmanem, 12.5
równa się świadomości, 2.17, 2.20, 2.25, 14.2
również nazywana Brahmanem, 8.1
tej samej jakości,co Dusza Najwyższa, 5.18
teoria jedności nie podtrzymana, 2.12, 2.13
transmigracja wyjaśniona, 2.13, 2.22
unosi się na pięciu rodzajach powietrza, 2.17
w relacji do ciała materialnego, 2.11, 2.16-17, 2.18 (zn), 2.20, 2.22 (zn), 2.28, 3.5, 3.40, 3.42, 5.13, 5.18, 6.5, 9.2, 12.5, 13.32-33, 18.20
w relacji do Duszy Najwyższej, 2.24-25, 6.20-23, 13.3, 13.14, 13.18, 13.28
w sercu wszystkiego, 2.13, 2.17, 5.18, 6.29
w stosunku do inteligencji, 3.40, 3.42
wchodzi w bezpośredni kontakt z Kṛṣṇą, 3.42
wiecznie fragmentaryczna, 2.13, 2.23
zaszczepiona w *prakṛti* przez spojrzenie Kṛṣṇy, 2.39
zdegradowana przez żądzę, gniew i chciwość, 16.21
(*Zob. również* Dusza uwarunkowana, Jażń, *Jīvātma*, Żywa istota)
Dusza Najwyższa, *Zob.* Paramātmā
Dusza uwarunkowana
boski program dla, 3.10
dwojakiego rodzaju zajęcia dla, 9.30
jako boska i demoniczna, 13.25, 16.6 (zn)
jej cztery ułomności, 16.24
jej ignorancja, 18.22, 18.58-59
jej relacja do natury materialnej, 3.10, 3.15, 13.2
może wyzwolić się przez wytrenowanie umysłu, 6.5
Dusza uwarunkowana
pełna lęku z powodu zdeprawowanej pamięci, 6.14
pisma święte przeznaczone dla, 3.15, 11.55
podlega prawom natury materialnej, 5.29, 8.18-19
pozostaje zgęszczona w ciele Viṣṇu, 8.18
przyciągana przez związki cielesne, 1.31
przyczyna i natura uwarunkowania, 5.19, 11.33, 13.20, 18.73
różna od Najwyższego, s.11
studiuje *Vedy* pod kątem zadowolenia zmysłów, 3.26
typy, 14.6
umysł jest dla niej zarówno przyjacielem, jako i wrogiem, 6.5
uważa siebie za sprawcę działania, 3.27 (zn)
wabiona przez siły natury, 6.37
wiecznie skłania się ku iluzji, 2.13, 2.23, 7.14
zapomina o swoim rzeczywistym interesie, 1.31
zawsze żądna materialnych przyjemności, 3.15, 5.26
(*Zob. również* Dusza, *Jīvātmā*, Żywa istota)
Dvandvair vimuktāḥ sukha-duḥkha-saṁjñair, wersy przytoczone, in
Dvāpara-yuga
charakterystyka i czas trwania, 4.1, 8.17
Kṛṣṇa pojawia się pod koniec, 4.7
(*Zob. również Yuga*)
Dvā suparṇā sayujā sakhāyā, przytoczenie, 13.21
Dyāv-āpṛthivyoḥ, przestrzeń pomiędzy niebem a ziemią, 11.20
Działanie
dla samej konieczności tylko, 4.21
duszy w relacji do Kṛṣny, 5.5
jako *karma*, 8.3, 18.12
jako nie różne od bezczynności, 4.18
jako symptom duszy, 9.2
jego więzy przekroczone przez *buddhi-yogę*, 3.3
jego zawiłości trudne do zrozumie-

Działanie
nia, 4.17 (zn)
jego źródłem nie jest dusza, 5.14
Kṛṣṇa nie aspiruje do jego owoców, 4.14
lepsze niż sztuczne wyrzeczenie, 5.2
motywowane przez wiedzę, przedmiot wiedzy i znawcą, 18.18
na płaszczyźnie duchowej wiedzie do wyzwolenia, 4.41
nawet inteligentny ma kłopot w zdefiniowaniu, 4.16
nie uprawnia do owoców, 2.47
pięć czynników, które powodują, 18.13-14-17
powinno być wzorowane na działaniu autorytetów, 4.16
przymus, 3.5
przynoszące owoce, zarzucone przez mędrców, 4.20
równoznaczne z funkcją zmysłów, 3.42 (zn)
siły natury czynnikiem zmuszającym do, 3.5, 18.59-60
spalone doszczętnie przez ogień wiedzy, 4.19
spowodowane miłością do Kṛṣṇy, 4.20
stałość pozwala uniknąć uwikłania w, 4.22
uwarunkowana dusza uważa siebie za sprawcę, 3.27
w doskonałości, 3.19
w *guṇach* i jego rezultaty, 14.16 (zn)
w *guṇie* dobroci, 14.13 (zn), 18.25
w *guṇie* pasji, 18.24
w świadomości Kṛṣṇy, 3.19, 3.25, 5.11
w tym życiu determinuje przyszły stan istnienia, 8.6
wielkiego człowieka - naśladowane przez innych, 3.21
wolne od dwoistości (dualizmu), 4.22
wolne od fałszywego ego nie jest przyczyną uwikłania, 18.17
wolność od, 2.50 (zn), 3.31 (zn)
wsparte wiedzą, 5.2
wyrzeczone, 3.19, 3.25, 3.41, 5.3, 5.13
Działanie
zgodne z zaleceniami Kṛṣṇy, 18.57-61
zgodne z zaleceniami pism świętych, 16.24
zmysłów - jego podstawą wysiłek i wykonawca, 18.18
żywa istota jako przyczyna, 2.47
(*Zob. również* Czynności, *Karma*, Praca)
Dzieci
jako cel życia seksualnego, 10.28, 16.1-3
nie posiadają wolności, 16.7
nieprzywiązywanie się do nich jest wiedzą, 13.8-12 (zn)
od lat pięciu uczone *brahmacaryi*,
powinny być świadome Kṛṣṇy, 7.11, 7.15
produkt uboczny ciała, nie duszy, 2.20
przywiązanie do, 2.7, 2.15
wymagają opieki, 1.40

E

Egzystencja materialna
cztery zasady, s.19
jako źródło dylematów dla każdego, 2.7
jej problemy nie mogą być przezwyciężone przez bogactwo, 2.8
jej problemy rozwiązane przez *Bhagavad-gītę*, s.27
odpowiednio do grzechu i ignorancji, 4.31, 6.40
porównana do płonącego lasu, 2.7
porównana do wezbranego oceanu, 5.14
przez jej przerwanie osiąga się najwyższą siedzibę, 6.15
trzy rodzaje nieszczęść nie istnieją dla wielbiciela, 2.65
zazdrośni ciskani w ocean, 16.19
Ekādaśī, poszczenie w, 9.14
Eko devo nitya-līlānurakto bhakta-vyāpi hṛdy antarātmā, wers przytoczony, 4.9
Eko'pi san bahudhā yo' vabhāti, wersy przytoczone, 6.31

Eko vai nārāyaṇa āsīn na brahmā na īśāno nāpo nāgni samau neme, wersy przytoczone, 10.8
Ekspansje, *Zob.* Pełne ekspansje
Elementy
dwadzieścia cztery, s.13
jako niepojęte, 8.9
Kṛṣṇa postrzegany poprzez, 7.8
powstawanie, 2.28
wszech-przenikające, 8.22, 9.4, 18.46
Energia
atrakcyjna dla tych na planie mentalnym, 1.28
duchowa jako podstawa dla materialnej, 7.6, 18.62
jako wieczna, 7.14, 8.20
Kṛṣṇa jako kontroler, 9.11
Kṛṣṇa jako źródło i zanik, 7.6 (zn)
Kṛṣṇa może rozkazać jej, aby uwolniła uwarunkowaną duszę, 7.14
Kṛṣṇa zawsze w wyższej, 10.3
Kṛṣṇy jako *annamaya, prāṇamaya, jñānamaya* i *vijñānamaya*, 13.5
Kṛṣṇy jako dusza *mahat-tattvy*, 10.20
Kṛṣṇy - trudna do przekroczenia, 7.14
likwidowana z końcem millenium, 9.7
niższa zawiera w sobie wulgarną i subtelną,
opisana jako *prabhā*, 2.17
osiem oddzielonych energii materialnych, 7.4
planety w przestrzeni unoszą się dzięki, 15.13
podzielona na trzy części, s.23
pracuje na zasadzie cienia, 7.15
przejawiająca się jako bogactwo Kṛṣṇy, 10.19
przeniesiona do energii duchowej w czasie śmierci,
przyjemność w dyskutowaniu o energiach Kṛṣṇy, 10.19
rozprzestrzenia się tak jak drzewo rozprzestrzenia swoje korzenie, 7.7
siły natury materialnej jako manifestacje energii Kṛṣṇy, 7.12
Energia
ścieżka transcendentalna jako wypowiedzenie wojny energii iluzorycznej, 6.37
tożsama i odmienna od źródła, 2.16
wewnętrzna i zewnętrzna, dyskutowane, 7.17, 18.46
wszelkie przejawienie zamanifestowane i podtrzymywane przez Kṛṣṇę, s.11-12, 5.12, 9.5, 9.17, 10.6, 13.20
wyzwalana na początku kreacji jako *mahat-tattva*, 9.8
z serca, nie wyjaśniona przez naukowców, 2.22
żywa istota w relacji do trzech typów, 6.2
żywe istoty siedzące na maszynach zrobionych z, 18.61
Epidemie, ich przyczyną niepożądana populacja, 1.40
Eṣa u hy eva sādhu karma kārayati taṁ yamebhyo lokebhya unninīṣate, wersy przytoczone, 5.15
Eṣo' nurātmā cetasā veditavyaḥ, wersy cytowane, 2.17
Ete cāṁśa-kalāḥ puṁsaḥ kṛṣṇas tu bhagavān svayam, wersy cytowane, 2.2
Eter
jako jedna z ośmiu oddzielonych energii, 7.4
jako jeden z pięciu wielkich elementów, 13.6-7
Kṛṣṇa jako dźwięk w eterze, 7.8
z niego wytwarzane jest powietrze, 2.28
Evaṁ manaḥ karma vaśaṁ prayuṅkte avidyayātmany upadhīyamāne, wersy cytowane, 5.2
Evaṁ prasanna-manaso bhagavad-bhakti-yogataḥ, wersy cytowane, 7.1, 9.2

F

Fałszywa świadomość
czynności typowe dla, 3.29
porównany do osła ktoś będący w, 3.40
próbuje być panem materii, 8.4
przyczyny i cechy charakterystyczne, s.11

Fałszywa świadomość
uwarunkowana dusza myśli, że jest przyczyną działania, 3.27 (zn)
w Arjunie, 1.29-31
(*Zob. również* Fałszywe ego)
Fałszywe ego
definicja, s.10, 13.8-12
demony zdezorientowane z powodu, 16.18
działanie odpowiednio do, 18.24
jako element składowy ciała, 13.6-7 (zn)
jako przywiązanie do cielesnych desygnatów, 5.14, 7.13
jako siła wiążąca, s.10-11, 15.7
jest przyczyną zapomnienia o związku z Kṛṣṇą, 3.27
jest przyczyną, że ktoś myśli o sobie jako o sprawcy działania, 3.27
należy zarzucić pragnienia zrodzone z, 6.24
nie jest zabójcą ten, kto zabija będąc wolnym od, 18.17
praca wolna od, 18.26 (zn)
przynosi ruinę, 18.58
przyswajane odpowiednio do pożądliwej inteligencji, 3.40
spokój może osiągnąć ktoś pozbawiony, 2.71
surowe pokuty spełniane z powodu, 17.5-6 (zn)
w Arjunie, s.14, 18.59
wolność od, 3.30, 5.11, 12.13-14, 13.8-12, 18.51-53
zależy od złudzenia i dualizmu, 7.5, 7.27
zawiera dziesięć organów zmysłowych, 7.4
(*Zob. również* Fałszywa świadomość)
Filantropia
akceptowana jako krok ku świadomości Kṛṣṇy, 12.11
jako materialne zajęcie *sannyāsinów* Māyāvādi, 5.6
w *guṇie* pasji, 14.9
yogin jest najlepszym filantropem, 6.32
Filozofia
bez religii spekulacją, 3.3
oszuści mówią, 3.6
siedmiu głównych filozofów Indii, 9.2
zajmuje się w wytworami i czynnościami mentalnymi, nie źródłem, 7.4
w dobie obecnej nie ma żadnej wiedzy o, 13.26
Forma
dowód na jej duchowość, 7.26
dwuręka i czteroręka, 4.6, 11.50
dwuręka i czteroręka objawiona, 11.50
dwuręka jako źródło wszystkich innych, 11.51, 11.54-55
dwuręka nie może być ujrzana przez studiowanie *Ved*, pokuty, dobroczynność czy czczenie, 11.52
ich liczba niezliczona, 4.5, 5.9, 11.46
istnieje wiecznie, 4.7
jako *arca-vigraha*, niematerialna, 12.5
jako przedmiot medytacji, s.21-22, s. 26-27, 1.24, 6.31, 8.7, 18.65
jako *sac-cid-ānanda*, 7.24
jako Śyāmasundara, najbardziej ukochana, 11.55
może być dostrzeżona na platformie transcendentalnej, 13.15
nie może być zrozumiana za pomocą zmysłów, 6.8
niepodobna do zwykłej ludzkiej istoty, 3.22
niezamanifestowana forma przenika wszechświat, 9.3
okryta przez *yoga-māyę*, 7.25
oryginalna pojawia się w każdym millenium, 4.6
porównana do słońca, 7.26
półbogowie i wielbiciele pragną oglądać formę dwuręką, 11.49, 11.52 (zn)
przejawiona w Jego narodzinach, 10.3
Sañjaya zdumiony, 18.77 (zn)
saumya-vapuḥ najpiękniejsza, 11.50
tymczasowa i wieczna, dyskutowane, 11.54

Forma
wielbienie formy osobowej polecane, 12.2 (zn)
wskazywana przez *arūpam*, 7.7
wysławiana przez *mahātmās*, 9.14
wyśmiewana przez głupców, 9.11 (zn)
zamanifestowana w świecie materialnym, s.18-19
zawsze manifestowana wielbicielom, 4.5
zawsze świeża, młodzieńcza, 11.46
źle zrozumiana jako materialna, 4.10, 7.24, 9.12
(*Zob. również Sac-cid-ānanda-vigraha*)
Forma kosmiczna
Arjuna lęka się, 11.54
Arjuna pierwszy widzi, 11.47, 11.48
Arjuna prosi, aby mógł zobaczyć, 11.3-4
Arjuna składa pokłony dla, 11.14-31
Arjuna widzi po raz pierwszy, 11.47-48
Arjuny powody, aby oglądać, 11.1-3, 11.8
jako *adhidaivatam*, 8.4
jako przedmiot rozdz XI, s.545-600
jako tymczasowa, 11.5, 11.54
kontemplowana przez neofitów, 8.4
Kṛṣṇa lęka się, 11.54
Kṛṣṇa musi obdarzyć kogoś mocą, aby mógł zobaczyć, 11.5
może być oglądana tylko duchowymi oczyma, 11.8
może być ujrzana przez odrobinę służby oddania, 11.52
nie jest oryginalną formę Kṛṣṇy, 11.54
nie może być widziana przez impersonalistów, 11.48
nie może być widziana przez studiowanie *Ved*, ofiary czy dobroczynność, 11.48
niezliczona ilość wszechświatów widziana w jednym miejscu, 11.13 (zn)
objawia niezliczoną ilość oczu, ust, szat, ornamentów, 11.12
objawia wszystko od razu, 11.6, 11.7
Forma kosmiczna
objawia zagładę żołnierzy na Polu Kurukṣetra, 11.27, 11.28, 11.32-34
objawiona w materialnym świecie dzięki wewnętrznej mocy, 11.47
planety trzymane w dłoni, 15.14
pochłania ludzi, pali światy, 11.29, 11.30
pokazana, aby odwieść od fałszywych, 11.3, 11.54
pokazana, aby przyciągnąć tych, którzy nie mają miłości do Kṛṣṇy, 11.54
pokazana w materialnym świecie przez wewnętrzną moc, 11.47
porównana do słońca, 11.12, 11.17, 11.47
widziana przez wielbicieli, półbogów i Vyāsę, 11.22-23, 11.47, 11.48, 18.77
widziana przez wszystkich z rozbudzoną wizją duchową, 11.20
widziana również przez Sañjayę, 18.77
wielbiciele nie są żądni, aby oglądać, 11.5, 11.48-50, 11.54
wielbienie Kṛṣṇy w, 9.15 (zn)
wyklucza wymianę miłości, 11.49
zamanifestowana częściowo Duryodhanie, 11.47
zawiera nieograniczoną ilość form, brzuchów, ust, oczu, 11.16
zdumiewa wszystkie systemy planetarne, 11.20

G

Gadādhara, Ācārya, pokłony dla, s.1
Gandharvas
Kṛṣṇa jako Citraratha wśród, 10.26
na wyższych gałęziach drzewa banyanowego, 15.2
oglądają formę kosmiczną w zdumieniu, 11.22
Gāṇḍiva, łuk Arjuny wyślizguje się z jego rąk, 1.29
Ganges
emanuje ze stóp Kṛṣṇy, s.28
jako święta rzeka, 6.11-12

Ganges
jego wody porównane do *Bhagavad-gīty*, s.28
Kṛṣṇa jako, 10.31
Garbhādhāna-saṁskāra, poczęcie dziecka w boskiej atmosferze, 16.1-3
Garbhodakaśāyi Viṣṇu
Brahmā zrodzony z Jego pępka, 11.37
jako *puruṣa-avatāra*, 10.20
spoczywa na wężu Vāsuki, 11.15
wchodzi we wszechświaty, 7.4, 9.8
Garga Upaniṣad, cytowany, 2.7, 9.6
Gāñja (marijuana), palona przez pseudo-wielbicieli Śiwy, 3.24
Garuḍa
Kṛṣṇa jako, 10.30
Viṣṇu noszony przez, 12.6-7
zmusił ocean, aby zwrócił wróblowi jego jajeczka, 6.24
Gaurakiśora, w sukcesji uczniów, s.30
Gāyatrī
dyskutowana, 10.35
Kṛṣṇa jako, 10.35 (zn)
Gītā-māhātmya, 1.1
Ghrāṇam ga tat-pāda-saroja-saurabhe, wersy cytowane, 2.61
Gniew
Arjuny lęk przed działaniem w, 16.5
demony spętane przez, 16.11-12, 16.18
jako cecha demoniczna, 16.4
jako jedna z bram wiodących do piekła, 16.21
jako manifestacja ignorancji, 3.37
jako przyczyna złudzenia, 2.63, 3.37
jest się jego sługą, jeśli umysł nie został pokonany, 6.6
kontrolowany przez wypełnianie własnych obowiązków, 5.29
pokonany przez samo-realizację, 18.53
rozwija się z pożądania, 2.62, 3.37, 16.1-3
tolerowanie, 5.23
w świadomości Kṛṣṇy staje się nawet przyjacielem, 3.38
wolność od, 2.56, 4.10, 5.26, 16.1-3 (zn)
Gniew
wolność od poprzez powstrzymanie oddechu, medytację, 5.27-28 (zn)
wykorzystany przez Hānumana w walce, 3.37
zanieczyszcza całe ciało, 16.1-3
żywa istota opanowana przez, 7.27
Godāsa, jako sługa zmysłów, 6.26
Goloka
drzewko oddania sięga do, 10.9
jako główna z planet Vaikuṇṭha, 15.6
jako najwyższy, ostateczny cel, 11.55
jako oryginalna planeta, s.19-20
jako osobowa siedziba, 9.11
krowy *surabhi* na, 10.28
nie ma powrotu z, 8.15, 15.6 (zn)
nie oświetlana przez słońce, księżyc, elektryczność, 15.6
nie różna od Kṛṣṇy, 8.21
opis, 8.21
osiągana przez miłość do Kṛṣṇy, 8.28
osiągana przez poznanie Kṛṣṇy, 6.15, 7.30
realizacja Brahmana daje wstęp, 7.28
wielbiciele nie pragną być przeniesieni na, 11.55
wielbiciele osiągają, 8.13
wszystkie sprawy trzech światów prowadzone z, 8.22
Goloka eva nivasaty akhilātma-bhūtaḥ, przytoczenie, s.18, 6.15, 13.14
Goloka Vṛndāvana, (*Zob. również* Niebo duchowe, Najwyższa Siedziba, Vṛndāvana)
Gopāla Bhaṭṭa Gosvāmī, pokłony dla, s.1
Gosvāmī
definiowany jako ktoś, kto kontroluje zmysły, 5.23
jako ten, który kontroluje umysł, 6.26
narodziny w ich rodzinach szczęśliwe, 6.42
zna szczęście płynące ze zmysłów transcendentalnych, 6.26

Govardhana Hill
nikt nie może imitować Kṛṣṇy przez podniesienie, 3.24
podniesione przez Kṛṣṇę, 10.36
Govinda
jako pełna ekspansja towarzyszy wielbicielom, s.22
jako przyjemność zmysłów i krów, 9.11
Kṛṣṇa adresowany jako, 1.32-35, 2.9
Kṛṣṇa jako pierwotny, 2.2
oglądany oczyma przesłoniętymi mgłą miłości, 6.30, 9.4
santas zakochani w, 3.13
takim jakim jest na Goloka Vṛndāvana, 8.21
znaczenie imienia, 1.15, 1.32-35
żywa istota powinna zadowalać Jego zmysły, 13.2-35 (zn)
Gṛhastha
spełnia ofiary dla dalszego oświecenia, 8.28
doskonałość przez wstrzemięźliwość, 4.26
dobroczynność, samo-kontrola i ofiary obowiązkiem, 16.1-3
Grzech
analizowany w *Padma Purāṇa*, 9.2
Arjuna lęka się, że narazi się na, 1.36-38
Arjuna wolny od, 15.20
Arjuny pytania, dlaczego ktoś jest zmuszany do, 3.36
człowiek zrealizowany wolny od, 5.25
Dusza Najwyższa nie jest przyczyną, 3.36
dziwne, żeby popełniać grzech dla zdobycia szczęścia, 1.44
jako *vikarma*, 1.44, 2.47, 3.16, 3.36
Kṛṣṇa obiecuje Arjunie uwolnić go od grzechu, 18.66 (zn)
nie leży w prawdziwej naturze istoty, 3.36
nie powstaje, kiedy ktoś działa nie zważając na szczęście czy niepowodzenie, etc., 2.38
nie przyjmowany przez Najwyższego Ducha, 5.15
oczyszczony przez ofiarę, 2.22, 4.30
Grzech
prāyaścitta, system ablucji przed śmiercią, 1.43
przekroczony przez służbę oddania, 5.25, 7.28, 9.2, 10.12-13
przekroczony przez wiedzę transcendentalną, 2.52, 4.36-39, 10.3 (zn), 18.71
przyczyny, 1.44, 2.47, 3.16, 3.36, 4.31
ściągnięty przez nieofiarowane pożywienie, 1.41, 3.13-14, 6.16
w formie nasienia i jako owocujący, 9.2
wolność przez *guṇę* dobroci, 14.6
wolność przez utożsamienie się z Brahmanem, 6.27
w relacji do pracy i działania, 2.21, 2.33, 4.16, 4.21, 5.10, 18.47
zabicie sześciu typów napastników nie powoduje, 1.36
żądza jako symbol, 3.41
Guḍākeśa
Arjuna jako, 2.10, 10.20
znaczenie, 1.24, 10.20
Guny
Arjuna napominany do przekroczenia, 2.45
asceza odpowiednio do, 17.7, 17.13-20
determinacja odpowiednio do, 18.33-35
dobroczynność odpowiednio do, 17.7, 17.20-22
Dusza Najwyższa transcendentalna, *jīva* nie, 13.5
dusza poza, 13.32
działanie i czynności w relacji do, s.14, 3.5, 5.13, 5.14, 14.16, 14.19, 18.23-26, 18.60
elewacja w, 17.2
jako manifestacje energii Kṛṣṇy, 7.12
jako temat rozdziału XIV, s.671-700
jako warunkujące i wiążące ze światem materialnym, 3.27-29, 14.1, 14.5-9, 14.27, 18.19
kalają wiedzę, 14.2
kalają żywą istotę, 14.5
Kṛṣṇa transcendentalny do, s.10, 7.12 (zn), 11.38, 14.19

Guny
manifestują i odżywiają materialny świat, 5.10, 15.2
nabywane przez duszę, 3.5
nic poza, 14.19
niezamanifestowane jako *pradhāna*, 13.7
obcowanie z, 17.2
oddziaływanie, 14.10 (zn)
odpowiednio do *varṇas*, 4.13, 7.13, 9.32, 18.41
ofiary odpowiednio do, 3.12, 17.7, 17.11-13
Paramātmā ich mistrzem, 13.15 (zn)
pochodzą z korzenia drzewa banyanowego, 15.1
pożywienie odpowiednio do, 17.7-8-10
praca kogoś nieprzywiązanego do, 4.23
pracownicy odpowiednio do, 18.26-28
proces przekraczania, s.10-11, s.20-21, 3.35, 13.24, 14.22-25-26, 15.20
przecznaczenie tych, którzy usytuowani są w, 14.18 (zn)
przyswajane przez żywą istotę, 7.12
rezultaty rozwijane z, 14.17 (zn)
szczęście odpowiednio do, 18.36-37-39
symptomy, 14.11-13
śmierć w, 13.13-15
trudne do przezwyciężenia, 7.14 (zn)
uwarunkowane dusze nęcone przez, 6.37
Vedy zajmują się głównie, 2.45
wiara odpowiednio do, 17.2-4
wiedza odpowiednio do, 18.20-22
wszystkie żywe istoty zwiedzione przez, 3.33, 7.13 (zn), 18.40
znaczenie wyrazu *guṇa*, 7.14
zrozumienie odpowiednio do, 18.29-32
(*Zob. również* Dobroć, Ignorancja, Pasja)

H

Hanumān
jego gniew zaangażowany w służbę, 3.37
na chorągwi Arjuny, 1.20 (zn)
współpracował z Panem Rāmą, 1.20
Hare Kṛṣṇa
chroni wielbicieli od upadków ze ścieżki oddania, 9.31
dla czystości wewnętrznej, 4.39, 13.8-12, 16.7
dla osiągnięcia najwyższego przeznaczenia, 8.13, 12.6-7
intonowana dla ciała transcendentalnego, 8.6, 9.31
intonowana 300 000 razy dziennie przez Haridāsę Ṭhākura, 6.44
jako łatwa droga do elewacji, 16.24
jako *mantra* dla całego świata, s.28
jako medytacja, 6.34, 8.8
jako najczystsza reprezentacja Kṛṣṇy, 10.25
jako najlepsza ofiara, 16.1-3
jako najlepszy proces, aby uczynić człowieka zadowolonym, 13.8-12
jako proces pamiętania, 8.5, 8.8, 8.14
jako służba oddania, 4.39, 8.14, 9.20, 10.9, 12.9, 14.27
jako środek do kontroli języka, 13.8-12
jako środek do zadowolenia Kṛṣṇy, 12.6-7
jako środek do zrozumienia Kṛṣṇy, 7.24
jako ucieczka od stworzenia i zniszczenia, 8.18
jako wewnętrzna energia tańcząca na języku, 12.8
jako zajęcie *brahmacārī*, 4.26
jej intonowanie jedyna drogą w Kali-yuga, 8.11
postęp przez słuchanie, 13.26
powinna być intonowana bez przerwy, 9.31
przyjemność płynąca z intonowania, 9.2
zapoczątkowana przez Caitanyę w Benares, 10.11
zawiera *om*, 8.13
Harāv abhaktasya kuto mahad-guṇā, wersy cytowane, 1.28
Hardwar, jako święte miejsce, 6.12

Harer nāma harer nāma harer nāmaiva kevalam, wersy przytoczone, 6.11-12
Harer nāmānukīrtanam, jako zajęcie *brahmacārī*, 4.26
Haridāsa Ṭhākur
cierpiał, aby szerzyć świadomość Boga, 11.55
oparł się Māyā Devī, 2.62
nie jadł, dopóki nie skończył intonowania 300 000 imion, 6.17
podniesiony do godności *nāmācārya*, 6.44
Haṭha-yoga
jako dziecinna droga do zadowolenia Najwyższego, 13.25
ktoś praktykujący ją musi umrzeć w odpowiednim czasie, 8.23
praktykowana w celu osiągnięcia doskonałości, 4.28
proces oddychania jogicznego opisany, 4.29
przeznaczona do kontrolowania pięciu rodzajów powietrza, 2.17
wiele przeszkód do praktykowania, 6.20-23
He kṛṣṇa karuṇā-sindho, modlitwa, s.1
Hiḍimba, demon zabity przez Bhīmę, 1.15
Himalaje, Kṛṣṇa jako, 10.25
Hiraṇyagarbha, Brahma zrodzony z, 10.6
Hiraṇyakaśipu
jego plany pokonane przez materialną energię, 7.15
prześladował syna, 4.8
spełniał pokuty w ignorancji, 17.19
zabity przez Kṛṣṇę, 16.20
Hṛṣikeśa
forma kosmiczna adresowana jako, 11.36
ignorant zapomina o, 3.27
imię to wskazuje, że Kṛṣṇa wie wszystko, 1.25
jako kompletna ekspansja, 8.22
jako Pan wszystkich zmysłów, 1.21-22, 6.26, 13.3, 18.46
jako święte miejsce, 6.12
Kṛṣṇa jako, 1.20, 1.25, 2.10, 18.1
może zrozumieć cel, w jakim Arjuna ogląda armie, 1.24
Hṛṣīkeśa
znaczenie zwrócenia się do Kṛṣṇy jako, 1.15, 18.1

I

Ignorancja
Arjuna umieszczony w, s.6
czasami pokonuje dobroć i pasję, 14.10 (zn)
cztery oznaki, 3.29
definiowana jako niewiedza o Kṛṣṇie, 4.9
determinacja w, 18.35 (zn)
dezorientuje i okrywa wiedzę, 5.15
dobroczynność w *guṇie*, 17.22
działanie w, 14.13, 14.16 (zn), 18.25
jako demoniczna cecha, 16.4 (zn), 16.13-15, 16.24
jako manifestacja energii Kṛṣṇy, 7.12 (zn)
jako myślenie, że ciało jest duszą (jaźnią), 3.29
jako przyczyna grzechu, niewoli i cierpienia, 4.31, 4.38, 5.14
jako przyczyna wyższej i niższej natury, 13.5
jako przywiązanie do rezultatów, 2.42-32, 3.25
jako siła (cecha) natury, s.8
jest przeszkodą w realizacji, 4.40, 16.1-3
ktoś w *guṇie* czci duchy i upiory, 17.4 (zn)
manifestuje się jako gniew, 3.37
nieposłuszny skazany na, 3.32
obowiązki porzucone w, 2.32, 18.7
ofiara w *guṇie*, 17.13
piekielne światy przeznaczeniem tych w, 14.18 (zn)
pokonana przez Arjunę, 1.24
powoduje, że ktoś obarcza Kṛṣṇę odpowiedzialnością, 5.15
pożądanie symbolem, 3.39
pożywienie w *guṇie*, 17.8-10 (zn)
pracownik w, 18.28 (zn)
prowadzi do błędnej identyfikacji Duszy Najwyższej z duszą indywidualną, 2.29
prowadzi do narodzin w królestwie zwierząt, 14.15 (zn)

Ignorancja
przyczyną tego, że ktoś próbuje dostosować się do świata, 2.51
przyczyną złudzenia; kończy się szaleństwem, lenistwem i ospałością, 6.6, 14.8-9-9, 14.13, 14.17 (zn)
rozpacz jako oznaka, 2.1
rezultaty *guṇy* dyskutowane, 14.8, 14.13
rozwiana przez *Gītę*, oddanie i *guru*, 2.16, 2.50, 4.42, 7.1, 10.11-13, 15.20, 18.72
Śiva jako inkarnacja *tamo-guṇy*, 7.14
szczęcie w, 18.39 (zn)
wiedza w *guṇie*, 18.22 (zn)
wszystkie uwarunkowane istoty rodzą się w, 18.22
wyrzeczenie w *guṇie*, 17.19, 18.7
wzrasta odpowiednio do wątpliwości, 4.42
zrozumienie w, 18.32
zrównana ze snem, 1.24
Īhā yasya harer dāsye karmaṇā manasā girā, wersy przytoczone, 5.11
Ikṣvāku
poinstruowany poprzez sukcesję uczniów, s.3, 4.1 (zn), 4.16
przodek dynastii Raghu, 4.1
Ilāvartavarṣa, Ziemia znana poprzednio jako, 6.43
Imaṁ-vivasvate yogaṁ proktavān aham avyayam, wersy cytowane, s. 3
Imię
dlaczego intonowane przez Caitanyę, 2.46
impersonaliści obawiają się adresować Kṛṣṇę przez, 9.14
intonowane, aby przenieść się na Kṛṣṇalokę, 8.7
intonowanie jako najlepsza metoda realizacji duchowej w Kaliyuga, 3.10, 6.12
intonowanie oznaką zaawansowanego życia duchowego, 6.44
korzyści płynące z intonowania, 2.46, 3.38
Kṛṣṇy i On Sam nie są różne, s.24, 12.8
Imię
Kṛṣṇy nie jest sekciarskie, s.18, 1.24
Kṛṣṇy nie może być zrozumiane przez zmysły, 6.8
Kṛṣṇy odpowiednio do Jego czynności, 1.15
nie powinno być intonowane bez znajomości filozofii, 3.1
om tat sat wypowiadane w połączeniu z, 17.23
intonowane 300 000 razy dziennie przez Haridāsę Ṭhākura, 6.17, 6.44
świat staje się radosny słysząc Kṛṣṇy, 11.36
wysławiane przez *mahātmās*, 9.14
Impersonalistyczna realizacja, *Zob.* Realizacja impersonalistyczna
Impersonaliści
Brahman obiektem ich medytacji, 12.1
czasami akceptują Kṛṣnę jako Bhagavāna, 10.15
czczą pięć rodzajów półbogów, 17.4
czczą siebie samych jako Najwyższego, 9.15
ich przywiązania analizowane, 4.10
ich przywódca - Śaṅkarācārya - zaakceptował Kṛṣṇą, 4.12
ich stopień zaawansowania, 2.2
ich wyrzeczenie niedoskonałe, 2.63
ich wyzwolenie trudne i tymczasowe, 4.9
jako monopoliści *Vedānta-sūtry*, 18.1
jako pośrednio świadomi Kṛṣny, 6.10
nie idą śladami nawet Śaṅkarācāryi, 7.24
nie mogą cieszyć się życiem, 2.63
nie mogą być *mahātmās*, 9.14
nie mogą rozkoszować się służbą oddania, 4.11
nie mogą w rzeczywistości widzieć formy kosmicznej, 11.48
nie mogą widzieć Kṛṣny, ponieważ jest On osłonięty *brahmajyoti*, 7.25
nie mogą wytłumaczyć zmysłów, 1.15
nie mogą zrozumieć Kṛṣny, 7.3, 10.19
nieświadomi pogwałcenia praw Kṛṣny, 7.28

Impersonaliści
poświęcają osobowość przez wtopienie się w Absolut, 4.25
powracają do materialnego świata, 2.63, 4.11
powstrzymują się od obowiązków z powodu lęku, 4.18
przerażeni koncepcją zachowania osobowości po śmierci, 4.10
ryzykują tym, że mogą nie zrealizować Absolutu, 12.5
utrzymują, że Brahman przyjmuje formą *jīvy*, 8.3
utrzymują, że Kṛṣṇa nie ma formy, 7.7, 7.24
według nich, Kṛṣṇa nie może jeść, 2.63, 9.26
wolą wibrować *om*, 7.8
wtapiają się w *brahmajyoti*, s.22, 4.10, 4.11, 4.25, 7.4, 8.13, 18.55
wyśmiewają kult świątynny, 9.11
wyzwolenie jest dla nich Najwyższym, 3.19
zgodni, co do nieśmiertelności duszy, 2.16
(*Zob. również* Brahmavādī, Māyāvādī)
Indra
czczony w *guṇie* dobroci, 17.4
jego czczenie odradzane przez Kṛṣṇą, s. 18
jego kapłanem Bṛhaspati, 10.24
Kṛṣṇa jako, 10.22
Kṛṣṇa jako *Bṛhat-sāma* śpiewana dla, 10.35 (zn)
jako wyznaczony urzędnik, 3.14
obdarza Arjunę różnymi militarnymi upominkami, 2.33
ofiary dla, 4.25
osiąganie jego planety, 7.23
szef półbogów zarządzających, 8.2
zrodzony z Nārāyaṇa, 10.8
Indraloka
jako cel, 9.18, 9.20
jako siedziba Indry, 10.24
pijący *somę* rodzą się na, 9.20
Indriyāṇi hayānābhur viṣayāṁs teṣu gocarān, wersy przytoczone, 6.34
Indywidualność
jako wieczna, zapewniona przez Kṛṣṇę, 2.12 (zn), 2.23, 2.39
jej zniszczenie czymś piekielnym, 18.54
Kṛṣṇy i żywych istot, s. 12, 2.38, 5.16, 6.39
obecna w jedności, 15.16
utrzymywana na gruncie duchowym, 2.12, 18.55
zachowana nawet po wyzwoleniu, 2.39, 4.25, 5.16, 14.2
zasadnicza dla *bhakti-yogi*, 14.26
złożona w ofierze w ogień Brahmana, 4.25
Inkarnacje
fałszywe, 3.24, 7.15, 11.48, 16.17
informacje dane w *Brahma-saṁhitā*, 4.5
jako *arca-vigraha*, Bóstwo, 12.5
jako manifestacje *puruṣa*, 10.20
jako manifestacje wewnętrznej energii, 9.11
jako sześć typów *avatāras*, 4.8
ich misja, s.15, 4.7, 4.8
Kṛṣṇa jako źródło, 2.2, 4.8-9, 4.35, 11.1, 11.54
Kṛṣṇa zstępuje, gdy bezbożność, 4.6, 4.7
kryterium ustalone przez formę kosmiczną, 11.3
materialnych jakości Kṛṣṇy, 10.32
mogą pojawiać się wszędzie, 4.7
nie powinny być akceptowane, jeśli nie ma mowy o nich w pismach świętych, 4.7
opisy dane w *Bhāgavatam*, 2.2, 11.54
Pana Caitanyi pojawiła się w Kaliyuga, 4.8
pierwotne i wtórne, 4.8
pojawiają się planowo, 4.6, 4.7, 4.8
przytoczone w Puraṇach, 10.18
rajo-guṇy i *tamo-guṇy*, 7.14
wymienione, 6.47
Inteligencja
Arjuny zdezorientowana, 3.2
czasem pokonana przez umysł, 6.34
dawana przez Kṛṣṇę do zrozumienia *Ved*, 15.15

Inteligencja
definiowana jako zdolność analizowania rzeczy we właściwej perspektywie, 10.4-5
dwie klasy inteligentnych ludzi, 2.69
doskonale kontrolowana przez mędrca, 4.21
jako element materialnego ciała, 13.6-7 (zn)
jako jedna z ośmiu oddzielonych energii, 7.3 (zn)
jako sąsiad duszy, 3.40
jako siedlisko żądzy, 3.40 (zn)
jaźń transcendentalna do, 3.42
kiedy stracona, ktoś upada w materialno bajoro, 2.63
kogoś drogiego Kṛṣṇie, zgodna z Jego, 12.13-14
koniecznie powinna być skoncentrowana na Kṛṣnie, s.26, 2.65, 2.68, 5.17, 8.7, 12.8
kontrolowana przez medytację, powstrzymanie oddechu, 5.27 (zn)
Kṛṣṇa jako, 7.10 (zn), 10.33
ludzie w ogólności mają małą, 2.42-43
może uwolnić z więzów pracy, 2.39
nie musi być wysoko rozwinięta, aby osiągnąć Kṛṣnę, s.27
obojętność (wynika) z uwolnienia się od, 2.51
ogólnie nie mają jej kobiety, 1.40
porównana do kierowcy pojazdu ciała, 6.34
potrzebna, aby skoncentrować się w transie, 6.25
stała, kiedy zmysły powściągnięte, 2.61, 2.67, 2.68
stracona lub źle ukierunkowana u osób demonicznych, 7.15, 16.9
studiowanie *Gīty* uważane za wielbienie z, 18.70
stworzona przez Kṛṣnę, 10.4-5
tych, którzy są niezdecydowani - rozproszona, 2.41
używana tylko w celu oczyszczenia się, 5.11
vyavasāyātmikā, 2.41
w *buddhi-yodze*, 10.10
w pasji wypaczona, 18.31
Inteligencja
wyższa od umysłu, niższa od duszy, 3.42
wzmacnia umysł, 3.43
Interes własny
celem - osiągnięcie Viṣṇu, 3.7
czysty wielbiciel nie ma pragnień związanych z, 8.14
definiowany jako poddanie się Kṛṣnie, 1.30
jako Viṣṇu, 1.31
każdy pracuje dla, 6.1
Intoksykacja
jako schronienie sfrustrowanych impersonalistów, 4.10
jako ucieczka tych, którzy są sfrustrowani, 14.17
dla *yogīna* niewłaściwa, 6.20-23
jako demoniczne zajęcie, 16.10
w *guṇie* ignorancji, 14.8
Intonowanie
chwał Kṛṣny przez *mahātmās*, 9.14
Hare Kṛṣṇa dla ukonstytuowania ciała duchowego, 8.6
Haridasy Ṭhakura, 6.17, 6.44
hymnów przez półbogów w czasie manifestowania formy kosmicznej, 11.21
jako Kṛṣṇa, 10.25
jako najlepsza metoda realizacji w *Kali-yuga*, 2.46, 3.10, 6.11-12, 8.11
jako oznaka rozwiniętego życia duchowego, 6.44
jako proces oddania, 8.14, 10.9, 12.6-7, 14.27
jako środek dla zadowolenia Kṛṣny, 12.6-7
jako środek do odczucia przyjemności, 9.2
jako środek na osiągnięcie najwyższego przeznaczenia, 2.46, 12.6-7
jako środek na pamiętanie i zrozumienie Kṛṣny, 7.24, 8.5, 8.8
jako zajęcie *brahmacārī*, 4.26
nie polecane bez filozoficznej podbudowy, 3.1
oczyszcza lustro umysłu, 3.38, 4.39, 16.7
om tat sat, 17.23 (zn)
polecone przez Pana Caitanyę, 2.46

Intonowanie
przez demony, 16.10
(*Zob. również Saṅkīrtana-yajña*)
Īśāvāsya
całkowite wyrzeczenie wymaga świadomości, 5.2
jako formuła pokoju, 2.67, 5.29
Kṛṣṇa właścicielem wszechświata, s.14, 2.66, 4.35
przytoczony w *Īsopaniṣad*, 5.10
wszystko użyte dla zadowolenia Kṛṣṇy, 2.71
Īśāvāsyam idaṁ sarvam, przytoczenie, 2.71
Īsopaniṣad, cytowany, 5.10
Īsopaniṣad, cytowany, 5.10
Īśvara, *Zob.* Kontroler
Īśvara Purī, w sukcesji uczniów, s.29
Īśvaraḥ paramaḥ kṛṣṇaḥ sac-cid-ānanda-vigrahaḥ
wers cytowany, 2.2
wers przytoczony, 12-13, 4.12, 7.3, 7.7, 9.11
Īśvaraḥ sarva-bhūtāṁ hṛd-deśe' rjuna tiṣṭhati, przytoczenie, 6.29
Īśvarānam vacaḥ satyaṁ tathaivācaritaṁ kvacit, wersy cytowane, 3.24

J

Jadabharata, jako imię Bharaty Mahārāja, 6.43
Jagai, typowy *narādhama*, wyzwolony przez Nityānandę, 7.15
Jagannātha, w sukcesji uczniów, s.30
Jagat-pate, Pan wszechświata, 10.15 (zn)
Janaka
jako światły przywódca społeczny, 7.15
należy go naśladować, 4.16
osiągnął doskonałość poprzez wypełnianie swoich obowiązków, 3.20
osiągnął samo-realizację, ojciec Sīty, 3.20
Janaloka, elewacja na, 9.20
Janārdana
jako pełna ekspansja, 8.22
Kṛṣṇa adresowany jako, 1.37-38, 3.1, 10.18
Janmādyasya yato' nvayād itarataś ca, cytat, 3.37, 9.21, 18.46
Japa
jako najlepszy proces, 9.27
jako przedstawienie dowodu w logice, 10.32
Jayadharma, w sukcesji uczniów, s.29
Jayadratha
gotowy umrzeć za Duryodhanę, 1.9
uważany za już zabitego, 11.34
Jayatīrtha, w sukcesji uczniów, s.29
Jaźń (dusza)
Arjuna napominany, aby był osadzony w, 2.45
Arjuna zapytuje o, 8.1
dwie klasy ludzi realizujących, 3.3
jako cierpiąca lub radująca się w towarzystwie umysłu i zmysłów, 6.34
jako kontroler umysłu i niższej jaźni, 3.43, 6.26
jako wieczna natura żywej istoty, 8.3
Kṛṣṇa jako Jaźń w sercu wszystkich, 10.20
mieszka w ciele, nie może być zabita, 2.19, 2.29
najłatwiej ją zrozumieć przez *Gītę*, 2.29
nie ma niewoli dla kogoś mocno usytuowanego w, 4.41
nie ma obowiązków dla kogoś, kto czerpie przyjemność z, 3.17
nie robi nic, 5.8-9, 13.30
postrzeganie, 6.25, 9.2
poświęcona w ogniu Brahmana, 4.25
powinno się myśleć tylko o jej zadowoleniu, 6.25
poznana przez spekulację i oddanie, 3.3
raduje się przez ślad wiedzy, 4.38
szczęście osiągane przez stałość w, 6.28
transcendentalna wobec zmysłów, umysłu i inteligencji, 3.43
zadowolenie w, 2.55
Jezus Chrystus, poświęcił swoje życie dla głoszenia świadomości Boga, 11.55
Jīva, *Zob.* Dusza, Dusza uwarunkowana, *Jīvātmā*, Żywa istota

Jīva Gosvāmī
pokłony dla, s.1
przypomina, że Kṛṣṇa powinien być uszanowany we wszystkim, 9.11
w sukcesji uczniów, s.29
Jīvātmā
usytuowana razem z Paramātmą na drzewie ciała, 2.20, 2.22
(*Zob. również* Dusza, Dusza uwarunkowana, Żywa istota)
Jñāna-yoga
definicja, 10.10
jako część drabiny *yogi*, 6.3
jako rezultat *karma-yogi*, 6.47
jako środek do połączenia się z Prawdą Absolutną, 6.46
jako temat *Gity*, 2.72
jako trudna ścieżka samo-realizacji, 6.20-23, 12.5
nie można zrozumieć Kṛṣṇy przez, 9.2
nie przyjmowana przez żyjących w małżeństwie, 6.13-14
prowadzi do *bhakti-yogi*, 5.29
różna od *bhakti-yogi*, 12.5
wielbiciele "trzeciej klasy" mają skłonności do, 9.3
Jñāni
jako najlepszy spośród pobożnych, drogi Kṛṣṇie, 7.17-18
najwyższy, ten, który myśli o Kṛṣṇie, s. 25
przychodzi pełnić służbę oddania, kiedy sfrustrowany, 7.16
uważany za tego, który mieszka w Kṛṣṇie, 7.18 (zn), 7.19 (zn)
zakłopotany w próbie zrozumienia Kṛṣṇy, 7.3
Jñana-kāṇḍa, jako ofiara na rzecz wiedzy, 4.33
Jñānasindhu, w sukcesji uczniów, s.29
Jñānāgniḥ sarva-karmāṇi, przytoczenie, 5.16
Jñānam, jako wiedza o jaźni (duszy), 3.41
Jñānam parama-guhyaṁ me yad-vijñāna-samanvitam, wers przytoczony, 3.41
Jñānamaya, rozwija się w myślenie, czucie i wolę, 13.5
Juṣṭaṁ yadā paśyaty anyam īśam asya, wersy przytoczone, 2.22
Jyoti-rūpaṁ sampadya svena, wersy przytoczone, 15.17
Jyotīṁṣi viṣṇur bhavanāni viṣṇuḥ, przytoczenie, 2.16
Jyotiṣṭoma
Kṛṣṇa jako, 9.16
ofiara mająca na celu osiągnięcie wyższych planet, 2.42-43

K

Kaivalyam
jako jedność z Najwyższym, 6.20-23
jako konstytucjonalna pozycja, 6.20-23
Kāla, jako przewodzące bóstwo czasu, 8.23
Kālī, jej kult polecany dla jedzących mięso, 3.12
Kali-yuga
cechy charakterystyczne i czas trwania, 4.1, 8.17
cechy charakterystyczne ludzi w, 2.46, 6.11-12
inkarnacja Pana Caitanyi dla, 4.8
intonowanie świętych imion jako metoda realizacji duchowej w, 2.46, 3.10, 6.11-12, 8.11
system *yogi* trudny do praktykowania w, 6.1, 6.33
Kalki, zniszczy demony, 8.17
Kaṁsa
Kṛṣṇa adresowany jako wróg, 2.52
prześladował Vasudevę i Devakī, 4.8
zabity przez Kṛṣṇę, 4.8, 16.20
zawsze myślał o zabiciu Kṛṣṇy, 9.34, 11.55
Kalpa-sūtras, jako część studiów dotyczących składania ofiar, 11.48
Kalpas, omówione, 8.17
Kamais tais tair hṛt-ajñānāḥ prapadyante' nya-devatāḥ, wersy cytowane, s.17
Kāmaṁ ca dāsye na tu kāma-kāmyayā, wersy cytowane, 2.61
Kaṇāda, jako jeden z czołowych filozofów, 9.2

Kandarpa, Kṛṣṇa jako bóg miłości, 10.28 (zn)
Kapila
inkarnacja, wytłumaczył pradziwą *sāṅkhyę*, 2.39
jako jeden z czołowych filozofów Indii, 9.2
jako oszust i głosiciel ateistycznej filozofii *sāṅkhya*, 2.39
jako światły przywódca, 7.15
Jego *sāṅkhya* identyczna z filozofią Kṛṣṇy, 2.39
Kṛṣṇa jako, 10.26
należy naśladować, 4.16
Kara śmierci
korzystna, albowiem oczyszcza kogoś z *karmy*, 2.21
popierana przez *Manu-saṁhitā*, 2.21
Kāraṇodakaśāyī Viṣṇu, jako *puruṣa-avatāra*, 10.20
Karau harer mandira-mārjanādiṣu, wersy cytowane, 2.61
Karma
bogactwo jako rezultat, 16.16
czyjeś radości i cierpienia wynikiem, s.8
czyny polecane przez Paramātmę nie podlegają, 18.13-14
grzechu, analizowana, 9.2
grzeszne reakcje anulowane przez czytanie *Bhagavad-gīty*, s.27
korzenie drzewa banyanowego wiążą z, 15.2 (zn)
lekceważona przez demony, 16.11-12, 16.16
można ją zmienić, s.9-10
narasta dla tych, którzy nie są wyrzeczeni, 18.12
narodziny odpowiednio do, 9.8, 9.10, 14.4, 15.8
nie jest wieczna, s.9-10
przeznaczona na ofiarę (*yajña*), 7.15
przyczyną transmigracji, s.9, 8.3
umieszcza kogoś w *guṇach* natury materialnej,
użycie jej rezultatów dla dobrego celu, 12.12
w relacji do czasu i sił natury materialnej, 8
wolność od, 3.31, 4.14, 4.18, 4.37, 13.8-12
Karma
zabijanie i jego skutki karmiczne, 14.16
(*Zob. również* Czynności, Działanie, Praca)
Karma-kāṇḍa
aby zachęcić do stopniowej realizacji, 2.46
jako część *Ved*, dyskutowana, 2.42-43, 2.52
jako czynności mające na celu zadowalanie zmysłów, 2.45
jako ofiary mające zysk na celu, 4.33
ofiary jako Kṛṣṇa, 9.16
Karma-yoga
definicja, 10.10
jako działanie w świadomości Kṛṣṇy, temat rozdz. V, s.267-301
jako *buddhi-yoga*, 2.39
jako początek ścieżki *bhakti*, 6.47
jako temat *Gīty*, 2.72
jako temat rozdz. III, s.159-209
jako środek do połączenia się z Prawdą Absolutną, 6.46
ktoś, kto ją pełni musi umrzeć we właściwym czasie, 8.23
lepsza w Kali-yudze od *sāṅkhya-yogi*, 6.1
nie jest właściwie różna od *sāṅkhya-yogi*, 5.4
nie ma żadnych przeszkód, aby pełnić, 6.20-23
nie można zrozumieć Kṛṣṇy przez, 9.2
wielbiciele "trzeciej klasy" mają skłonności do, 9.3
Karmaṇā manasā vācā sarvāvasthasu sarvada, wersy cytowane, 6.13-14
Karmīs (ci, którzy pracują dla zysku)
ich determinacja, 18.34
jako robotnicy w *guṇie* pasji, 18.27-28
mogą być promowani na wyższe planety, 6.40
nagradzani upragnionymi rezultatami przez Kṛṣṇę, 4.11
przychodzą do Kṛṣṇy, gdy są w niedoli, 7.16

Karṇa
ginie w ustach formy kosmicznej, 11.27
jako bratanek Arjuny, 1.8
pomyśli, że Arjuna z lęku, 2.35
uważany za już zabitego, 11.34
wymieniony przez Duryodhanę jako wielki wojownik, 1.8
Kāśirāja
dmie w konchę, 1.18
wymieniony przez Duryodhanę jako wielki wojownik, 1.5
Kastowy system, *Zob.* System kastowy
Kaṭha Upaniṣad
cytowany, 3.42, 8.16, 13.5, 15.7
przytoczony, 2.12, 2.20, 2.29, 7.6
Kārttikeya, zrodzony z Śivy i Pārvati, 2.62
Karṣati, jako walka o egzystencje, 15.8
Kaunteya, znaczenie imienia, 2.14
Kaurawowie (Kurus)
Arjuna adresowany jako najlepszy z, 4.31, 11.48
Arjuna adresowany jako syn, 2.41, 6.43, 14.13
ich zwycięstwo zależy od Bhīṣmy, 1.11
Dhṛtarāṣṭra ich ojcem, 1.1
tylko synowie Dhṛtarāṣṭry nazywani, 1.1
wskazani Arjunie przez Kṛṣṇę, 1.25
znaki wskazujące, że cała dynastia będzie zabita, 1.16-18
Kavis, jako ci, którzy myślą gruntownie, 10.37
Kena Upaniṣad, cytowany, 10.12-13
Keśāgra-sata-bhāgasya śatāṁśaḥ śādṛśātmakaḥ, wersy cytowane, 2.17
Keśava
jako pełna ekspansja, 8.22
Kṛṣṇa adresowany jako, 3.31
Keśī, Kṛṣṇa adresowany jako zabójca demona, 1.30, 18.1
Keśinisūdana, znaczenie takiego zwrócenia się Arjuny do Kṛṣṇy, 18.1
Khaṭvāṅga Mahārāja, osiągnął świadomość Kṛṣṇy, 2.72
Kibāvipra, kibā nyāsī, śūdra kene naya, wersy cytowane, 2.8
Kiṁ punar brāhmaṇāḥ puṇyā bhaktā rājarṣayas tathā, wersy cytowane, s.27
Kobieta
Caitanya nie chce cieszyć się, 6.1
dostępne na planetach niebiańskich, 2.42-43
ich czystość prowadzi do dobrej populacji, 1.40
ich moralność niska w dzisiejszych czasach, 16.7
jako główny przedmiot zainteresowania demonów, 16.10
Kṛṣṇa jako sześć kobiecych bogactw, 10.34 (zn)
metody ochrony, 16.7
mogą zbliżyć się do Najwyższego,
nie powinny mieć wolności, 16.7
niezbyt inteligentne czy godne zaufania, 1.40
oświecony nie znajduje przyjemności w, 3.17
sannyāsīnom zakazuje się związków z, 16.1-3
skłonne do upadku, 1.40
wszystkie powinny być uważane jako matki, 16.9
Yāmunācārya spluwa na myśl o, 2.60
zdeprawowane, kiedy dominuje niereligijność, 1.40
Kompletna całość
elementy składające się na, s.12
istnieją wszelkie udogodnienia dla żywej istoty, aby mogła zrealizować, s.13
jako *pūrnam*, s.14
musi zawierać w sobie wszystko, s.12-13
nie może być bez formy, s.12
Kontroler
kosmos manifestowany przez wolę Kṛṣṇy, 9.8-11
Hṛṣīkeśa jako, 13.3
Kṛṣṇa jako ostateczny, s.9, 3.22, 4.6 (zn), 9.8-11, 9.11, 13.18
żywa istota kontroluje swoje własne ciało, 15.8
energii, natury i duszy, s.7, 9.11, 13.3
pozycja wyższych *īśvaras*, 3.24

Krowy
część rozrywek Kṛṣṇy, s.18
ich łajno uważane za czyste, s.13
ich mleko symbolem najbardziej wartościowego pożywienia, 14.16
ich ochrona obowiązkiem *vaiśyas*, 18.44
ich rzeź (ubój) najciemniejszą ignorancją, 14.16
Kṛṣṇa jako dobroczyńca, 14.16
Kṛṣṇa jest wśród nich *surabhi*, 10.28 (zn)
należy zapewnić im wszelką ochronę, 14.16
przyjemności dostarcza im Govinda, 1.15, 1.32-35
surabhi daje nieograniczoną ilość mleka, 8.21
widziane przez mędrca na równi z *braminem*, 5.18
Kṛpa
ożeniony z siostrą Droṇācāryi, 1.8
widziany przez Arjunę na polu bitwy, 1.26
wymieniony przez Duryodhanę jako wielki wojownik, 1.38
Kṛpaṇa, (skąpiec, sknera, kutwa)
jako ten, który raduje się owocami swojej pracy, 2.49 (zn)
opisany jako ten, który nie rozwiązuje problemów życia, 2.7
nie wie, jak spożytować bogactwa, 2.49
wyobraża sobie, że może uchronić rodzinę od śmierci, 2.7
zbytnio przywiązany do rodziny, etc., 2.7
Kṛṣṇa
angażuje kogoś w pobożne albo niepobożne czynności, 5.15
asceza jako wielbienie, 17.14 (zn)
cechy charakterystyczne i przyczyny pojawiania się, s.7, s.15, s.18-19, 3.24, 4.6, 4.8
daleko od wszystkiego, a jednocześnie blisko, 13.16
daje przykład przez pracę, 3.22, 3.23
dmie w Swoją konchę, 1.14-15
doi krowę *Bhagavad-gīty*, s.28
Kṛṣṇa
dostarcza wszystkich surowców, 3.12
ekspansje wymienione i opisane, 8.22
gra na *veṇu*, Swoim flecie, 8.21
istniejące i nieistniejące w, 9.19
jako *acyuta*, 4.5, 18.73
jako *advaita*, 4.5, 9.34
jako Agni spośród Vasus, 10.23
jako Ananta wśród węży Nāga, 10.29
jako Arjuna spośród Pāṇḍawów, 10.37 (zn)
jako Aryamā spośród przodków, którzy odeszli, 10.29 (zn)
jako *aśvattha*-drzewo figowe, 10.26
jako autor *Ved*, s.14, s.23-24, 3.15, 15.5 (zn)
jako bezstronny, 4.14, 5.15, 5.19, 6.28, 9.9 (zn)
jako Bhagavān, 2.2
jako Bhṛgu, mędrzec, 10.25
jako Bhūteśa, 10.15
jako Brahmā o wielu twarzach, 10.33
jako Bṛhaspati, kapłan, 10.24
jako *Bṛhat-sāma*, 10.35 (zn)
jako Caitanya, 3.10
jako ciepło ognia, życie wszystkiego, co żyje, 7.9 (zn)
jako cisza (milczenie), 10.38 (zn)
jako Citraratha wśród Gandharvas, 10.26
jako czas, 10.30, 10.33, 11.32
jako Devakī-nandana, 1.15
jako dobroczyńca i dobrze życzący wszystkim, 5.29
jako duchowa nauka o Jaźni, 10.32
jako dusza *mahat-tattvy*, 10.20
jako dźwięk w eterze, 7.8
jako Govinda, 1.15, 1.32-35 (zn), 2.9
jako góra Meru, 10.23
jako hazard oszustów, 10.36
jako Himalaje, 10.25
jako Hṛṣīkeśa, 1.15, 1.20, 1.21-22, 1.24, 1.25, 2.10, 11.36
jako Indra, 10.23
jako intonowanie mantr, *japa*, 10.25
jako Janārdana, 1.37-38, 3.1, 10.18
jako Jaźń (Dusza Najwyższa) w sercu wszystkich, s.9, 1.25, 6.29, 10.20

Kṛṣṇa
jako jedeny Bóg dla całego świata, 28, 11.44
jako Kandarpa, bóg miłości, 10.28 (zn)
jako Kapila, mędrzec, 10.26
jako Keśava, 3.1
jako Keśiniṣūdana, 1.30, 18.1
jako kompilator *Vedânty*, 15.15 (zn)
jako kompletna całość, s.12, s.13
jako ostateczna prawda w logice, 10.32
jako kontroler (*īśvara*) wszystkiego, s.8, 3.22, 5.29, 9.19, 11.39
jako koń Ucchaiḥśravā, 10.27
jako król wśród ludzi, 10.27 (zn)
jako Kuvera, 10.23
jako kwitnąca wiosna, 10.35 (zn)
jako lew wśród dzikich zwierząt, 10.30
jako listopad i grudzień, 10.35 (zn)
jako litera A, 10.33
jako lotosooki, 11.2 (zn)
jako Mādhava, mąż bogini szczęścia, 1.14, 1.36
jako Madhusūdana, 1.15, 1.32-35, 2.1, 8.2 (zn)
jako *mahātmā*, 11.37
jako Maheśvara, tło *māyi*, 7.14
jako *mantra*, transcendentalny śpiew, 9.16 (zn)
jako Marīci wśród Marutów, 10.21
jako masło, ogień i to, co ofiarowane, 9.16 (zn)
jako mądrość mądrego, 10.38 (zn)
jako męstwo silnego, 7.8, 7.10
jako miejsce spoczynku wszelkiego stworzenia, 6.29 (zn), 7.7, 9.6 (zn), 9.18-19 (zn), 11.38
jako mistrz wszelkiego mistycyzmu, 18.75 (zn)
jako moralność, 10.38 (zn)
jako mówca *Gīty*, 1.1
jako Najwyższa Osoba Boga, s.3, s.5, 2.2, 10.12-13, 11.19, 11.38
jako najwyższa siedziba, s.5, s.18, 5.25
jako najwyższa transcendentalna świadomość, s.9, s.10
jako najwyższy autorytet, 2.1, 4.4

Kṛṣṇa
jako Najwyższy Brahman, Parambrahman, s.5, 7.10, 10.12-13, (zn)
jako najwyższy cel, 9.18 (zn), 11.18
jako najwyższy podmiot radości, s.5, s.11, s.17, 5.25
jako Nārada pomiędzy mędrcami, 10.26
jako nasienie wszelkiego istnienia, 7.10 (zn), 9.18 (zn), 10.34, 10.39
jako nienarodzony, s.5, 4.6, 10.3
jako nieomylny, 1.21-22
jako nieprzebrany, niewyczerpany, bez dna, 7.25
jako nieprzerwana szczęśliwość, s.18
jako nieśmiertelność, 9.19
jako obrońca ludzi, 1.43
jako obrońca religii, 1.1, 11.18
jako ocean, 10.24
jako oczyszczenie, 9.17 (zn), 10.12-13
jako ogień trawienny, 15.14
jako ojciec Brahmy i wszystkich stworzeń, s.14, 3.24, 7.15, 9.17, 10.6, 11.39, 11.43
jako ojciec dostarczający nasienia, 14.4
jako oryginalny mistrz duchowy, s.29, 2.7, 2.9, 4.1, 4.34, 11.43
jako oryginalny zapach ziemi, 7.9 (zn)
jako Pan wszechświata, 10.15 (zn)
jako Pārtha-sārathi, 1.15
jako *pavitram* (czysty), s.5
jako piorun pomiędzy broniami, 10.28 (zn)
jako początek, środek i koniec wszystkiego, 10.20, 10.32
jako podstawa wszystkiego, 6.30, 9.18 (zn)
jako pokuty wszystkich mistyków, 7.9
jako potomek Vṛṣṇi, 3.36
jako powietrze, ogień, woda i księżyc, 11.39
jako powietrze życia, 15.14 (zn)
jako Prahlāda, 10.30
jako Prawda Absolutna, s.5, s.12, 6.38, 10.12-13

Kṛṣṇa
jako przedmiot i uosobienie realizacji, s.12, 4.11
jako przełożony, 2.10, 2.12, 2.13, 11.43
jako przepych wśród wspaniałości, 10.36
jako przyczyna materialnego szczęścia, 1.31
jako przyczyna wszystkich przyczyn, s.12, 2.2, 2.41, 11.37
jako przyjaciel, 2.3, 5.25, 8.18 (zn)
jako przyjemność dla krów i zmysłów, s.18, 1.15, 1.32-35
jako ptak Garuḍa, 10.30
jako Puruṣottama, Najwyższa Osoba, 8.1, 8.9, 10.12-13, 10.15 (zn), 17.18
jako Rāmacandra, 1.20, 10.31
jako rekin pomiędzy rybami, 10.31
jako *Ṛk, Sāma* i *Yajur Veda*, 9.17 (zn), 10.22
jako równocześnie tożsamy i różny, 4.12, 7.12, 9.4 (zn)
jako rózga karząca, 10.38 (zn)
jako rytuał i ofiara, 9.16 (zn)
jako rzeka Ganges, 10.31
jako *sac-cid-ānanda-vigrahaḥ*, s.12, 2.2, 4.5
jako siła mocnego, 10.11
jako Skanda wśród generałów, 10.24
jako słoń Airāvata, 10.27 (zn)
jako słońce i księżyc, 4.1, 10.21, 11.19, 15.12
jako słowo podwójne wśród złożeń, 10.33
jako smak wody, światło słońca i księżyca, 7.8
jako stworzenie i zniszczenie, 9.18 (zn)
jako stwórca Brahmy, Śivy i półbogów, 10.3
jako *surabhi* wśród krów, 10.28 (zn)
jako Śiva wśród Rudrów, 10.23
jako śmierć, 9.19, 10.29, 10.34 (zn) 11.25
jako Śyāmasundara, s.19, 6.47
jako ten, który stwarza, utrzymuje i niszczy, 2.39, 3.10, 3.15, 4.13, 9.5-8, 9.30, 10.6, 10.8 (zn), 11.30, 13.17 (zn), 14.3 (zn)
Kṛṣṇa
jako ten, który wyzwala z koła narodzin i śmierci, 12.6-7 (zn)
jako tożsamy ze swoim imieniem, s.24, 8.13, 10.25 (zn)
jako transcendentalny do *guṇ*, czasu i przestrzeni, s.10, s.11, 4.4, 4.14, 7.3 (zn), 11.37-38
jako umysł i siła życia, 10.22
jako Uśanā, 10.37 (zn)
jako Varuṇa, bóstwo wodne, 10.29
jako Vāsudeva albo Vṛṣṇi, 1.15, 10.37 (zn)
jako Vāsuki, przywódca węży, 10.28
jako Viṣṇu, s.28, 4.23, 7.4
jako Viṣṇu wśród Adityów, 10.21
jako Vyāsa, 10.37 (zn)
jako wers Gāyatrī, 10.35 (zn)
jako wiatr, 10.31
jako wibracja *om*, 7.8 (zn), 8.13, 9.17 (zn), 10.25
jako wiecznie młody, 4.6, 11.46
jako wieczny, 2.11-12, 11.19
jako właściciel wszystkiego, s.14, 4.35, 5.25
jako wszech-przenikający, s.5, 4.24, 9.4 (zn), 10.12-13, 10.42, 11.20, 11.38, 11.40
jako Yādava, 11.41-42
jako Yama, pan śmierci, 10.29 (zn)
jako Yaśodā-nandana, 1.15
jako *yogeśvara*, 11.4 (zn), 18.78
jako zioło lecznicze, 9.16
jako znawca wszystkiego i przedmiot wiedzy, 4.9, 6.39, 9.17 (zn), 11.38
jako zwycięstwo, przygoda i siła, 10.36
jako źródło bez początku, środka i końca, 11.19
jako źródło Brahmana, 2.2, 2.12, 7.15
jako źródło Duszy Najwyższej, Paramātmy, 2.2, 2.20, 7.15
jako źródło inkarnacji, 2.2, 4.8, 10.2
jako źródło pożądania (żądzy), 3.37
jako życie seksualne, 7.11
jako życzliwy krowom i *braminom*, 10.16
jego bogactwa, s.5, 2.2, 3.23, s.495-543, 11.5

Kṛṣṇa
Jego dzieła spełniane w naturalnej kolejności, 3.22
jego formy, s.12, 4.5, 4.6, 11.50-52, 18.66
Jego umysł, ciało i Jaźń są tożsame, 4.5, 9.34
jego wielu wnuków na polu bitwy, 4.6
każdy podąża Jego ścieżką, 4.11
koncentracja na, s.24-27, 1.24
kontroluje zmysły Arjuny, 1.15
lekceważony i wyśmiewany przez demony, s.19, 16.8
może być poznany tylko dzięki łasce czystego wielbiciela, 2.29
może mówić przez oddech, 3.15
nazywany w zależności od Jego czynności, 1.15
nie jest odpowiedzialny za czyny żywych istot, 4.14
nie łamie nakazów pism świętych, 3.22
nie można powiedzieć, że jest tożsamy z formą kosmiczną Viṣṇu, 11.55
nie podlega przepisanym obowiązkom, 3.22, 9.9 (zn)
nie powinno Go się imitować, 3.24
nie toleruje zniewag wobec Swoich wielbicieli, 1.35
nie ulega złudzeniu, 2.12, 5.16
nigdy nie przynosi nikomu nieszczęścia, 1.36
nigdy nie stracony dla tego, kto widzi Go wszędzie, 6.30 (zn)
nigdy nie ukazuje się głupcom i nieinteligentnym, 7.25
objawia formę kosmiczną, 11.8 (zn)
objawia Siebie Samego wielbicielom, 7.3
opisy Kṛṣṇy, 8.21, 18.65
porównany do kamienia *vaidurya*, 4.5
porównany do ptaka-świadka na drzewie ciała, 2.22
prowadzi rydwan pomiędzy armie, 1.24
rezyduje wiecznie w Goloce, s.19
rozprasza rozpacz, 2.1
Kṛṣṇa
spełniał wszystkie zalecenia przepisane dla żyjących w małżeństwie, 3.23
traktuje wszystkich jako przyjaciół, 5.18
transcendentalny do omylnych i nieomylnych, 15.18
trudny do poznania, s.5, 4.5, 7.3, 7.3
wchodzi w każdą planetę i utrzymuje ją na orbicie, 15.13
wielbiony przez ascezę, 17.14 (zn)
wolny w swoim działaniu, 4.7
"wydłuża" Swoje ręce, aby przyjąć ofiarę, 13.14, 13.15
wypowiada *Gītę*, aby służyła ludzkości za przewodnik, 1.1
wytępia niepożądany element na Polu Kurukṣetra, 1.1
zabija kombatantów przed bitwą, 1.32-35
zdecydowany, aby zabić niegodziwców, 1.32-35
zmysły, s.28, 2.7, 3.15, 3.22, 13.15
związek z Arjuną dyskutowany, 2.10
związki z wielbicielami, s.4, s.25, 1.21-22, 3.9, 4.11
Kṛṣṇa-varṇaṁ tviṣākṛṣṇaṁ sāṅgopāṅgastra-pārṣadam, wersy cytowane, 3.10
Kṛṣṇadāsa Kavirāja
w sukcesji uczniów, s.30
wspomniany jako autor, 4.8
Kṛṣṇaḥ svayaṁ samabhavat paramaḥ pumāṁs yo, wersy cytowane, 4.5
Kṛṣṇaloka, *Zob.* Goloka Vṛndavāna, Najwyższa Siedziba, Niebo duchowe
Kṛṣṇas tu bhagavān svayam, przytoczenie, s.3, 11.54
Kṛtavarma
Arjuna widzi go na polu bitwy, 1.26
gotowy umrzeć za sprawę Duryodhany, 1.9
Kṣara, definicja, 2.13
Kṣatriya
Arjuna nie wypełnia swoich obowiązków jako, 1.32, 2.2
bóg Słońca jako ich ojciec, 4.1
cechy, 18.43
jako ramiona Najwyższego, 7.23

Kṣatriya
jako *varṇa*, s.24, 2.26, 4.13
jego egzystencja uzależniona od posiadania królestwa, 1.31
jego natura i obowiązki porównane do natury i obowiązków *bramina*, 3.35
jego walka transcendentalna, 16.5
Kṛṣṇa spełnia obowiązki, 3.22
nie może angażować się w żadne inne obowiązki, 13.1
nie może atakować nieuzbojonego i nieskorego do walki przeciwnika, 2.45
nie powinien być tchórzliwy, 1.36, 2.31
nie powinien odmawiać, gdy zostanie wyzwany do walki czy gry hazardowej, 1.38, 2.32
nie rozpacza z powodu "wulgarnego" ciała, 2.1
obowiązki, 2.3, 2.6, 2.14, 2.27, 2.31 (zn), 3.22, 16.4, 18.47
osiąga planety niebiańskie, 2.31
rozróżniany na podstawie pracy w *guṇach*, 18.41
szczęśliwy z powodu nadarzającej się okazji do walki, 2.32
tradycyjna walka z tygrysem, 2.31
w *guṇie* pasji, 7.13
zdolność do wejścia na Słońce, 1.31
znaczenie słowa, 2.31
zrodzony z energii Kṛṣṇy, 10.6
(*Zob. również Varṇa*)
Kṣatriyo hi prajā rakṣan śastra-pāṇiḥ, wersy przytoczone, 2.32
Kṣetra, jako pole ciała, 13.2
Kṣetrajña, jako znawca ciała, 13.2
Kṣetrāṇi hi śarīrāṇi bījaṁ cāpi śubhāśubhe, wersy przytoczone, 13.3
Księżyc
forma kosmiczna adresowana jako, 11.39
jako jedno z oczu Kṛṣṇy, 11.19
jego wspaniałość (czar) pochodzi od Kṛṣṇy, 15.12
Kṛṣṇa jako, 10.21, 15.13 (zn)
nie oświetla najwyższej siedziby, 15.6 (zn)
odżywia warzywa, 15.12, 15.13 (zn)
osiągany przez ofiary i czynności przynoszące zysk, 8.25
Paramātmā źródłem światła, 13.18
Księżyc
porusza się według rozkazu Kṛṣṇy, 9.6
pozycje i czas opuszczenia ciała, 8.24-25
soma-rasa pita na, 8.25
wyższe istoty na, 8.25
Kṣīṇe puṇye martyalokaṁ viśanti, wers przytoczony, 2.8
Kṣīrodakaśāyī Viṣṇu
jako *puruṣa-avatāra*, 10.20
przenika wszystkie atomy, 7.4, 9.8
Kulaśekhara Mahārāja, cytowany, 8.2
Kult
arcā, dla poznania Brahmana, 7.29
arca vigraha, w świątyni nie jest czczeniem bałwana, 12.5
Arjunie poleca się wielbienie Kṛṣṇy, 18.65
doskonałość osiągana przez, 18.46
Kṛṣṇy, *brāhmaṇas*, mistrza duchowego, przełożonych, 17.14 (zn)
Kṛṣṇy i Duszy Najwyższej, 6.31
Kṛṣṇy jako jednego bez wtórego, różnego w wielu, 9.15 (zn)
Kṛṣṇy przez *mahātmās*, 6.47 (zn), 9.14 (zn)
Kṛṣṇy przez studiowanie *Gīty*, 18.70
Kṛṣṇy w formie kosmicznej, 9.15 (zn)
metody przytoczone, 9.34
nie wystarczy, aby móc ujrzeć formę dwuręką, 11.53 (zn)
niezamanifestowanego, 12.3-4 (zn)
odpowiednio do trzech sił natury, 17.2-4
odróżniany od *bhajate*, 6.47
półbogów, 3.12, 3.14, 4.12, 4.25 (zn), 6.47, 7.20-22, 9.23, 9.25, 17.4
przywódców społecznych przez głupców, 4.12
siebie samego jako Najwyższego Pana, 9.15
słońca przez chorych, 7.20, 7.21
świątynny dla zrobienia postępu duchowego, 11.54
świątynny wyśmiewany przez impersonalistów, 9.11
upiorów, przodków i Kṛṣṇy, 9.25

Kult
wymyślonej formy jako Najwyższego, 9.15
wypływający z ekonomicznych motywów potępiony, 17.11
(*Zob. również Bhakti, Bhakti-yoga*, Służba, Służba oddania)
Kumāras
ich droga od realizacji impersonalnej do oddania, 14.27
jako najważniejsi półbogowie, 10.7
jako światli przywódcy, 7.15
należy iść w ich ślady, 4.16
Kumbhaka-yoga, zatrzymanie oddechu w celu przedłużenia życia, 4.29
Kuntī
Ajuna adresowany jako syn, 2.14, 2.37, 3.9, 5.22, 6.35, 7.8, 8.16, 9.7, 9.10, 9.23, 9.27, 9.31, 13.1-2, 14.4, 14.7, 16.22, 18.48, 18.50, 18.60
Arjuna jako jej syn - znaczenie tego faktu, 1.25
jako matka Karṇy, 1.8
jako matka Yudhiṣṭhiry, 1.18
jej modlitwy przytoczone, 7.25
Kuntibhoja, wymieniony przez Duryodhanę jako wielki wojownik, 1.5
Kūrma Purāṇa, przytoczona, 9.34
Kurukṣetra (Pole Kurów)
bitwa nieunikniona przez wolę Kṛṣṇy, 2.27
jako starożytne święte miejsce pielgrzymek, 1.1
nikt nie został tam zabity w sensie duchowym, 5.7
porównane do pola ryżowego, gdzie zostały wytępione niepożądane chwasty, 1.1
oglądane w duchowej wizji przez Sañjayę w komnacie Dhṛtaraṣṭry, 1.1
wpływ na losy bitwy, 1.1
znaczenie słowa, 1.1
Kūṭastha, opisanie duszy jako stałej, 2.20
Kuvera
czczony w uwarunkowanym stanie, 17.28
Kṛṣṇa jako, 10.23

L

Lakṣmaṇa, widziany przez Arjunę na polu bitwy, 1.26
Lakṣmīpati, w sukcesji uczniów, s.29
Lalitā, Śrī, pokłony dla, s.1
Lęk
Kṛṣṇa poleca, aby Arjuna pozbył się lęku, 18.66 (zn)
determinacja kogoś w ignorancji pełna, 18.35
Literatura
materialistyczna, s.23
należy czytać tylko *Bhagavad-gītę*, s.28
o światowych sprawach męcząca, 10.18
Literatura wedyjska
cytowana, 13.13, 13.18, 14.26
doskonałość przez zrozumienie, 15.15
jako najlepsza rozrywka dla umysłu, 17.16
jako środek do zrozumienia Kṛṣṇy, 11.54
już przestudiowana przez kogoś, kto intonuje święte imię, 2.46
opisuje ciało i jego znawcę, 13.5
poleca przyjęcie mistrza duchowego, 2.7
powołanie się na, 13.8-12, 13.15, 17.6
studiowanie jej jako ofiara, 4.28, 11.48
stwierdza, że Prawda Absolutna jest osobą, 11.54
umożliwia pamiętanie Kṛṣṇy w chwili śmierci, s.24
wystarczy czytać tylko *Gītę*, s.28
zapewnia moc wiążącą modlitwom Arjuny, 10.12-13
zgodna co do tego, że Kṛṣṇa jest źródłem wszystkich półbogów, 10.8
Lokāyatikas, podtrzymują materialistyczny pogląd na duszę, 2.26
Lokyate vedārtho' nena, przytoczenie, 15.17
Ludzkie życie
doskonałe w towarzystwie Pana, s.15

Ludzkie życie
gwarantowane dla kogoś w świadomości Kṛṣṇy, 2.40
jako jedyna droga ucieczki z materialnego świata, 4.31
jako najbardziej wartościowy nabytek, 2.7
jako szansa na pokonanie żądzy, 3.38
jako uregulowane i nieuregulowane, 6.40
miłość do Boga najwyższą doskonałością, 3.41
może być przedłużone albo skrócone przez Kṛṣṇę, 7.9
nie przeznaczone do zwykłego harowania, s.14
nie właściwie zużyte przez skąpca, 2.7
ogólnie znaczy: jedzenie, spanie, obrona, łączenie się w pary, 7.3
przeznaczone dla *āśramas*, nie dla zadowalania zmysłów, 4.26
przeznaczone dla ofiary i oczyszczenia, 3.12, 16.23
przeznaczone dla realizacji, s.6, 3.16, 3.38, 7.15, 7.30
wiele form istnieje na innych planetach, 10.4-5
zaczyna się z przyjęciem *varṇāśrama-dharma*, 2.31
400 000 gatunków ludzkich, 7.15

Ł

Łagodność
człowiek w wiedzy nie może zabijać ani być przyczyną zabijania, 2.21
dyplomacja w polityce, ale nie zasada, 10.4-5
jako *ahiṁsā*, definicja, 2.19, 10.4-5, 16.1-3
jako asceza ciała, 17.14
jako cecha boska, 16.1-3 (zn)
jako czynność światowa, 3.29
jako osobiste przywiązanie, 3.19
jako wiedza, definiowana, 13.8-12 (zn)
narodziny i śmierć niezależne od wojny, 2.27
Łagodność
powinna być zarzucona przez Arjunę, 2.3, 2.32
przemoc nie zalecana, pomimo nieśmiertelności duszy, 2.30
stworzona przez Kṛṣṇę, 10.4-5
w ofierze Hare Kṛṣṇa, 10.25
wymagana od *bramina*, 3.35
zasady ustanowione przez Buddhę, 4.7
Łaska (miłosierdzie)
Arjuna przekonany o Kṛṣṇy, 11.1
buddhi-yoga osiągana przez, 2.40
ciało duchowe osiągane przez, 15.7
cierpienia przyjmowane jako łaska Kṛṣṇy, 2.56, 3.28
Duszy Najwyższej umożliwia transmigrację, 2.22
jako środek do zrozumienia Kṛṣṇy, 4.5, 11.4
jako środek do zrozumienia planu Kṛṣṇy, 11.34
Kṛṣṇa może być poznany dzięki, 2.29, 4.11, 4.28, 7.24
Kṛṣṇy daje sposobność do osiągnięcia doskonałości, 6.43
Kṛṣṇy daje szczęście, 2.56
Kṛṣṇy dla wielbicieli, 7.23, 8.14, 10.2
Kṛṣṇy jako wszystko, 7.19
Kṛṣṇy jako wyzwoliciela, 7.14, 12.6-7
Kṛṣṇy może przedłużyć albo skrócić życie, 7.9
Kṛṣṇy spełnia wszystko automatycznie, 12.20
Kṛṣṇy sprawia, że Arjuna widzi wszystko, 11.15
Kṛṣṇy widziana w kłopotach, 12.13-14
māyā pokonana dzięki, 18.73
najwyższa siedziba osiągana przez, 18.56, 18.62
niedostępna dla osób demonicznych, 16.20
niegodziwcy uwolnieni dzięki, 4.8
okazana spekulatorom, 10.2
osiągana przez przestrzeganie nakazów, 2.64
oświeca obowiązki, 3.17
pojawienie się Kṛṣṇy w oryginalnej formie jako, 4.6

Łaska (miłosierdzie)
pytania Arjuny jako przejaw, 10.17, 11.44
Sañjaya słucha *Gīty* dzięki łasce Vyāsy, 18.75 (zn)
sannyāsī zależny od, 16.1-3
słońce, księżyc i ogień jako dowód, 15.12
trawienie pokarmu jej przejawem, 15.14
umieszczanie demonów w niższych gatunkach jako przejaw, 16.20
umożliwia Arjunie zobaczenie wszystkiego, 11.7, 18.73
wielbiciela konieczna do wyzwolenia, 4.9
zabijanie demonów przez Kṛṣṇę jako przejaw, 16.20

M

Māhiṁsyāt sarvā bhūtāni, przytoczenie, 2.19
Mad-bhaktiṁ labhate parāṁ, cytat, 6.27
Mad-bhakti-prabhāvena sarvendriya-vijaya-pūrvikā svātma dṛṣṭiḥ sulabheti bhāvaḥ, przytoczenie, 2.61
Madhai, typowy *narādhama*, wyzwolony przez Nityānandę, 7.15
Mādhava
jako pełna ekspansja, 8.22
w sukcesji uczniów, s.29
znaczenie imienia, 1.36
Mādhavendra Purī
cytowany, 2.52
w sukcesji uczniów, s.29
Madhu, demon zabity przez Kṛṣṇę, 1.15, 2.1, 8.2
Mādhurya-bhakta, służba małżeńska, 8.14
Madhusūdana
Kṛṣṇa jako, 1.32-35, 2.1, 2.4, 6.33, 8.2 (zn)
znaczenie imienia, 1.15, 2.1
Madhvācārya
akceptuje Kṛṣṇę jako Najwyższego, s.3
jako światły przywódca, 7.15
w sukcesji uczniów, s.29
Mādhyandi-nāyanaśruti, cytowana, 15.7
Mahā-brahman, dwadzieścia cztery elementy jako, 14.3
Mahā-bāhu (potężnie uzbrojony), znaczenie zwrotu, 2.26
Mahā-yajña, Kṛṣṇa jako, 9.16
Mahā-Viṣṇu
jako dusza *mahat-tattvy*, Dusza Najwyższa, 10.20
Kṛṣṇa jako przyczyna, 11.1, 11.54
leży w Oceanie Przyczyn i wydycha wszechświaty, 9.8
materialna natura pochłaniana przez, 13.20
nie przyciąga czystego wielbiciela, 9.13
stwarza energię materialną, 7.4, 10.32
Mahābhārata
dla mniej pojętnych ludzi, s.24
Gītā częścią, s.28, 2.45, 4.1
jako zajęcie dla umysłu, 17.16
opisuje Caitanyę, 4.8
zawiera tematy dyskutowane przez Dhṛtarāṣṭrę i Sañjayę, 1.1
Mahābhūta, pięć wielkich elementów, 13.6-7 (zn)
Mahārāja Ambariṣa, *Zob.* Ambariṣa Mahārāja
Maharloka, jako cel, 9.18, 9.20
Mahat-tattva
jako przyczyna zaistnienia kosmosu, 13.20, 14.3
Kṛṣṇa jako dusza, 10.20
Mahā Viṣṇu wchodzi w, 9.8
okrywa *brahmajyoti* w materialnym świecie, 13.18, 15.6
stworzona przez Mahā-Viṣṇu, 7.4
Mahātma
chroniony przez boską naturę, 9.13
jako ten, kto przychodzi do Kṛṣṇy, bezinteresownie, 7.18
Kṛṣṇa adresowany jako, 11.37
nie może być "wyprodukowany", 9.14
nigdy nie wraca do materialnego świata, 8.15
otrzymuje transcendentalny przekaz od duszy zrealizowanej, 8.15

Mahātma
rozwija się przez towarzystwo z wielbicielami, 9.13
symptomy, 8.15, 9.13-14
ten, kto podporządkowuje się Kṛṣṇie jest bardzo rzadki, 7.19
w pełni zaangażowany w służbę oddania, 9.13
Maheśvara, najwyższy kontroler, tło *mayi*, 7.14
Māhiṁsyāt sarvā bhūtāni, przytoczenie, 2.19
Maithuṇya-āgāra, jarzmo życia seksualnego, 3.39
Małżeństwo
jako ceremonia oczyszczająca, 18.5
jako ograniczone życie seksualne, 3.34, 4.26, 6.14, 17.14
jako *vivāha-yajña* powinno być popierane, 18.5
nie przywiązywanie się do żony jako wiedza, 13.8-12 (zn)
Māṁ hi pārtha vyapāśritya ye'pi syuḥ pāpayonayaḥ, cytat, s.27
Māṁ tu veda na kaścana, cytat, 7.3
Mama yonir mahad brahma, cytat, 5.10
Mana eva manuṣyānāṁ kāraṇaṁ bandha-mokṣayoḥ, cytat, 6.5
Maṇipuṣpaka, nazwa konchy Sahadevy, 1.18
Manmanā bhava mad-bhaktaḥ, wers cytowany, 18.78
Mantra, Kṛṣṇa jako, 9.16 (zn)
Manu
jako światły przywódca, 7.15
Kṛṣṇa pojawia się za czasów ósmego, 4.7
należy naśladować, 4.16
poinstruowany przez boga Słońca, s.3
wiek obecnego, 4.1
w sukcesji uczniów, 4.1 (zn), 4.16
zrodzony z umysłu Kṛṣṇy, 10.6
Manu-saṁhitā
ciągle w użyciu jako księga prawnicza, 3.21, 16.7
oświadcza, że kobietom nie należy dawać wolności, 16.7
podtrzymuje karę śmierci, 4.16
Manu-smṛti, zacytowane, 3.39, 7.15
Mānuṣaṁ rūpam, Kṛṣṇa oryginalnie dwuręki, 11.51
Marīci, Kṛṣṇa jako, 10.21
Marutowie
Kṛṣṇa jako Marīci pośród, 10.21
widziani w formie kosmicznej, 11.22
Mat-paraḥ
pod ochroną Kṛṣṇy, 18.57
znaczenie, 2.61
Materialny wszechświat, *Zob.* Wszechświat materialny
Mathurā, jako święte miejsce, 6.11-12
Mattaḥ parataraṁ nānyat kiṁcit asti dhanañjaya, przytoczenie, 5.17, 11.54
Māyā
Arjuny rozproszona, 11.1 (zn), 18.73
Brahmā i Śiva pod jej wpływem, 7.14
dyskwalifikuje nauczyciela, 2.13
impersonaliści myślą, że wszystko jest, 7.24
jako przyczyna cielesnego zróżnicowania żywych istot, 4.35
jako skażenie materialną infekcją, 6.20-23
jej ostatnia pułapka, 2.39
jej tłem jest Najwyższy Magik, 7.14
Kṛṣṇa pozwala żywym istotom upaść w, 7.21
można ujść przed nią przez proces wiedzy i oddania, 2.14
nie może okryć Najwyższego, 7.26
obojętność wynika z wyplątania się z, 2.51
oddzielona od duszy w czasie wyzwolenia, 2.12
omamiła Arjunę, 2.14
omamiła mentalność demonów, 16.13-16 (zn)
porównana do sznura wiążącego żywą istotę, 7.14
przyczyną trojakiego rodzaju cierpień, 16.24
przyczyną zapomnienia, 7.15
służba zarówno dla Kṛṣṇy, jak i dla, 12.6-7
trudno ją przezwyciężyć przez wiedzę teoretyczną, 3.33
uwarunkowana dusza zawsze skłonna do upadku w, 2.23

Māyā
Viṣṇu jej jedynym mistrzem, 7.14
zakrywa *brahmajyoti* jako materialna zasłona, 4.24
zamanifestowana w *guṇie* ignorancji, 14.13
zasłania wiedzę o jaźni (duszy) 3.41
zdefiniowana jako poczucie oddzielnej egzystencji od Kṛṣṇy, 4.35, 10.39
żywej istoty kontakt z, 5.29, 7.27
Māyā devī, oparł się jej Haridāsa Ṭhakūr, 2.62
Māyā mugdhajīver nāhi svataḥ kṛṣṇa-jñān, wersy cytowane, s.23
Mayādhyakṣeṇa prakṛtiḥ sūyate sacarācaram, wers przytoczony, 16.8
Māyāṁ tu prakṛtim vidyān māyinaṁ tu maheśvaram, wers przytoczony, 7.14
Māyātita paravyome savāra avasthāna, wersy przytoczone, 4.8
Māyayāpahṛta-jñāna, jako klasa niegodziwców, 7.15
Mayi sannyasya karmāni, wers przytoczony, 5.10
Māyāvādī
argumentują, że indywidualność jest materialna, 2.12
czczą siebie samych jako Najwyższego, 9.15
ich studia nad *Śrīmad-Bhāgavatam* kłopotliwe, 5.6
ich wyjaśnienie *Gīty* zwodnicze i zakazane, 2.12
ich wyrzeczenie niekompletne, 5.2
myślą, że forma Kṛṣṇy jest materialna, 7.24
myślą, że Kṛṣṇa traci tożsamość w ekspansjach, 4.35
nie mogą wyjaśnić, dlaczego dusza jest w iluzji, 2.23
pełnią tymczasową służbę oddania, 9.2
sannyāsis porównani z Vaiṣṇava-*sannyāsis*, 5.6
teoria jedności duszy nie podtrzymana, 2.13
teoria wtopienia się nie potwierdzona przez Kṛṣṇę, 2.12
Māyāvādī
(*Zob. również* Brahmavādī, Impersonaliści)
Medytacja
jak usiąść do, 6.13-14
Kṛṣṇa jako cel, 5.26, 6.13-14, 8.8 (zn)
lepsza od wiedzy, 12.12
nie możliwa dla niespokojnych, 6.12
o Brahmanie problematyczna, 12.1
o Duszy Najwyższej, 6.19, 6.31, 13.25
o formie i imieniu Kṛṣṇy, s.26-27
o Najwyższej Osobie jako znawcy wszystkiego, najstarszym, etc., 8.9
o Viṣṇu, a nie o pustce, polecana, 2.61, 8.9
oszuści robią pokazy, 3.6
ośmiostopniowej *yogi* uważana za karmiczną, 6.3
staje się możliwa przez dziewięć praktyk oddania, 7.1
w celu realizacji Brahmana, 7.29
zaczyna się wraz z przyjęciem świadomości Kṛṣṇy, 6.3
żółw utrzymuje potomstwo przez, 5.26
Menakā, zbałamuciła Viśvāmitrę, 2.60
Meru
czasami ruchoma, nie tak wielka jak Himalaje, 10.25
Kṛṣṇa jako, 10.23
Mędrcy
cechy charakterystyczne i symptomy, 2.55-58, 2.69, 3.18-19, 3.28, 5.20-22, 5.24-26, 14.22-25, 18.53
definicja *muni*, 2.56
droga do połączenia się Brahmanem, 8.11
działanie i praca, 3.18, 3.33, 4.15, 4.20-21
ich dzień jest nocą dla wszystkich istot, 2.69
ich zobowiązania anulowane, jeśli podporządkowują się Kṛṣṇie, 2.38
jako dwudziestu pięciu patriarchów wszechświata, 10.6
jako *sādhu* w świadomości Kṛṣṇy, 4.8

Mędrcy
konkluzja o istniejącym i nieistniejącym, 2.16
Kṛṣṇa jako Bhṛgu pomiędzy, 10.25
Kṛṣṇa jako Nārāda wśród, 10.26
Kṛṣṇa jako źródło, 10.2
Nārāda rozwinął pragnienie służby oddania przez towarzystwo z, 9.2
nie mogą równać się Kṛṣṇie, 6.39
nawet najwięksi upadają, 2.60
nie mają żadnych zobowiązań, jako że są wielbicielami Mukundy, 1.41
nie mogą zabijać ani być przyczyną zabijania, 2.21
nie muszą przestrzegać rytuałów, 3.26
nie zdezorientowani przez transmigrację, 2.13
nie znają źródła Kṛṣṇy ani Jego osobowości, 10.2
oczyszczeni przez oddanie, osiągają Kṛṣṇę, 5.6
osiągają doskonałość przez najwyższą mądrość, 13.20
piją nektar *Bhagavad-gīty*, s.28
powinni dać przykład tym w ignorancji, 3.25-26, 3.29
przyjmują schronienie w Kṛṣṇie, 2.51
przytoczeni przez Kṛṣṇę jako autorytety, 13.5
równość wizji, 5.18, 6.8-9
siedmiu wielkich mędrców zrodzonych z umysłu Kṛṣṇy, 10.6
szczęście, 6.21, 14.16
sthita-dhī-muni różni się od zwykłego *muni*, 2.56
w formie kosmicznej, 11.15
w pełni wiedzy, 4.19
w zgodzie z *śāstrami* i mistrzem duchowym, 10.3
wiedzą, że jaźń nie może być zabita, ani zabijać, 2.19
wielbią Kṛṣṇę znając Go jako źródło, 10.8
zgodni co do wieczności duszy, 2.16
znają Kṛṣṇę jako cel wszystkich ofiar, 5.29
znają różnicę pomiędzy ciałem i duszą, 2.11
Mistrz duchowy
(*Zob. również* Mistrz duchowy, Vaiṣṇavas, Wielbiciele)
Miłość
analizowana jako *bhāva* i *premā*, 4.10
do Kṛṣṇy przekracza wyzwolenie, 6.30
do Kṛṣṇy śpiąca w sercu, 12.9
do Kṛṣṇy w zaawansowanym stadium, 8.28
do Kṛṣṇy wypaczona jako żądza, 3.41
działanie dla Kṛṣṇy z, 4.20
jako niewątpienie w dominację Kṛṣṇy, 5.25
jako przywiązanie do Kṛṣṇy, 12.9
jako środek na oglądanie Kṛṣṇy, 6.30, 9.4, 10.10, 11.50, 13.16
konieczna, aby myśleć o Kṛṣṇie, 10.17
Kṛṣṇa jako Kandarpa, bóg miłości, 10.28 (zn)
Kṛṣṇa przyjmuje miłość, z którą mu coś ofiarowujemy, 9.2
Kṛṣṇy jako ostateczny cel, 17.28
Kṛṣṇy jako szczyt oddania, 10.9
Kṛṣṇy rozdawana hojnie przez Caitanyę, 11.54
niemożliwa z formą kosmiczną, 11.49
przemieniona w żądzę (pożądanie), 3.37
w służbie dla Vāsudevy w celu wyzwolenia, 5.2
wiara dojrzewa w, 17.28
wielbicieli sprawia, że zapominają o Kṛṣṇie jako o Bogu, 11.8
wymiana miłości z Kṛṣṇą w Jego oryginalnej formie, 11.54
Mīmāṁsā-sūtras, jako część pism świętych traktująca o ofiarach, 11.48
Mistrz duchowy
akceptacja jako początek służby oddania, 12.20, 13.8-12
akceptuje Kṛṣṇę jako Najwyższego, s.3
Arjuna potrzebował go, aby rozwiązać swoje problemy, 2.8
brahmacārī w relacji z, 6.14, 8.11, 8.28
Caitanyi pierwszy warunek dla, 2.8

Mistrz duchowy
inicjacja jako krok ku miłości Boga, 4.10
jako pochodzący z rodziny *ācāryów* albo *gosvāmīch*, 6.42
jako przezroczyste medium, 18.76
jako rezprezentant Kṛṣṇy, 2.20, 5.16, 18.59
jako reprezentant Vyāsy, 18.76
jak *sannyāsī* i *brāhmaṇa*, 16.1-3
jako środek do zdobycia wiedzy, 2.7, 4.34 (zn), 4.35, 6.47, 13.8-12 (zn), 14.19, 17.6
jego polecenia jako obowiązek, 2.41, 3.35, 18.57
jego zadowolenie przynosi postęp duchowy, 2.34, 13.8-12
jeśli nie przewyższa studenta, relacja bez znaczenia, 2.13
kiedy jest zadowolony znaczy to, że Bóg jest również zadowolony, 2.41
konieczny, aby móc zrozumieć cel *Ved*, *16.1-3*
konieczny do zrozumienia Kṛṣṇy, 2.29, 2.41, 11.54
Kṛṣṇa jako oryginalny, 2.6-7, 2.10, 2.39, 4.34, 11.43
metody zbliżenia się do, 2.7, 4.34 (zn)
modlitwy do, s.1
może być z niższych kast, jeśli Vaiṣṇava, 2.8
może rozwiązać wszystkie problemy, jeśli całkowicie świadomy Kṛṣṇy, 2.8
może zmienić czyjąś naturę (*guṇę*), 17.2
należy studiować *Gītę* pod kierunkiem, 4.43
należy zasięgać jego rady, aby osiągnąć spokój i szczęście, 2.8
nie ma sprzeczności pomiędzy nim, świętym człowiekiem i pismem świętym, 10.3
nie wypacza instrukcji Kṛṣṇy, 4.43, 10.3, 18.59
nigdy nie ogłasza się Bogiem, 5.16
obdarzany takim samym szacunkiem jaki zwykle należy się Bogu, 5.16
mistrz duchowy
objawia uczniowi jego związek z Kṛṣṇą, 5.16
oddawanie mu czci jako wyrzeczenie, 17.14 (zn)
polecany przez literaturę wedyjską, 2.7
pomaga wyzwolić się z materialnej koncepcji, 4.10, 13.35
relacja z uczniem, 2.7, 2.68, 4.34
rozwiewa ignorancję, 5.16, 18.59
świadomość Kṛṣṇy najlepiej praktykowana pod kierunkiem, 2.41
tylko on albo Kṛṣṇa może dać wyzwolenie, 7.14
uwalnia kogoś od rozpaczy, 2.22
Vyāsa-puja ku jego czci, 18.75
w sukcesji uczniów, 4.34, 4.43
(*Zob. również Ācārya*, Mędrcy, Vaiṣṇavas, Wielbiciele)
Mithilā, Janaka królem, 3.20
Moce
Kṛṣṇa zna Siebie poprzez, 10.15
Kṛṣṇy nie mogą być przewyższone, 15.18
Kṛṣṇy uświadamiane poprzez dyskusje, 9.1
Osoby Boga bezgraniczne, s.13
Mokṣa-dharma, cytowana, 10.8
Monizm
jako dowód łaski Kṛṣṇy, 15.12
jako wielbienie siebie jako Najwyższego, 9.15
jako zwodniczy, 7.5
nie akceptuje przyjemności transcendentalnej, 6.20-23
nie popierany, 2.24, 18.55
uważany za ateizm, 13.25
Mūdhas
głupcy, którzy wyśmiewają ludzką formę Kṛṣṇy, 9.11 (zn)
jako klasa łotrów i niegodziwców, 7.15
Mukunda
jako ten, który daje *mukti*, 2.51
kto bierze w Nim schronienie nie ma żadnych zobowiązań, 1.41, 2.38
santas w miłości z, 3.13
Muhyanti yat sūrayah, przytoczenie, 7.3

Mukunda-liṅgālaya-darśane dṛśau, wersy cytowane, 2.61, 6.18
Muṇḍaka Upaniṣad
cytowany, 2.17
przytoczony, 2.17, 2.22, 10.12-13
Muni, Zob. Mędrcy
Mukti, Zob. Wyzwolenie
Mukti-pradātā sarveṣāṁ viṣṇur eva saṁśayaḥ, przytoczenie, 7.14
Muktir hitvānyathā rūpaṁ svarūpeṇa vyavasthitiḥ, wers przytoczony, 4.35

N

Na dhanaṁ na janaṁ na sundarīṁ kavitāṁ vā jagadīśa kāmaye, wersy przytoczone, 6.1
Na hi jñānena sadṛśam, wers przytoczony, 5.16
Na jāyate mriyate vā vipaścin wersy cytowane, 2.20
wers przytoczony, 13.13
Na tad bhāsayate sūryo na śaśāṅko, etc., wersy cytowane, 19
Na tasmāt kaścid me priyakṛt tamaḥ, przytoczenie, 6.32
Na tasya kāryaṁ karaṇaṁ ca vidyate, wersy przytoczone, 6.32
Nāga, Kṛṣṇa jako Ananta wśród węży, 10.29
Naimiṣāraṇya, mędrcy z lasu, 10.18
Naitat samācarej jātu manasāpi hy anīśvaraḥ, wersy cytowane, 3.24
Najwyższa Osoba Boga
jako Absolutna Wola, 7.21
jako jedyny mistrz, 7.20
jako kompletna realizacja, s.12, 15.19
jako Kṛṣṇa, 5-6, 2.2, 2.29, 4.35, 9.13
jako najwyższa indywidualna osoba, 2.12
jako obiekt uwielbienia, 4.11, 17.4
jako pełnia szczęścia, 13.5
jako źródło drzewa banyanowego, 15.4
Jego sześć bogactw wyjaśnione, 2.2
manifestuje *Vedy*, 3.15
nazywany *sac-cid-ānanda-vigraha*, s.12
nie ma dla Niego żadnych obowiązków, 3.22
Najwyższa Osoba Boga
opisywany przez *Vedy*, 3.22
oryginalnie dwuręki, 11.51
osiągany przez czyste oddanie, 8.22
ostatnie słowo w Absolucie, 5.17
ponadBrahmanem iParamātmą, s.12
rozprzestrzenia się w wiele form, aby zwiększyć Swoje szczęście, 3.37
rozprzestrzeniony w *vijñānamaya, prāṇamaya*, etc., 13.5
różny od części, 2.16
tożsamy z Jego wieloma formami, 4.9
usatysfakcjonowany, kiedy mistrz duchowy jest zadowolony, 2.41
uwalnia Swojego wielbiciela od wszelkich zobowiązań, 1.41
w sercu wszystkiego, 2.12, 5.13
zawsze ponad indywidualną duszą, 2.25
Najwyższa Prawda Absolutna, *Zob.* Prawda Absolutna
Najwyższa Siedziba
jako *ānanda-cinmaya-rasa*, 8.22
jako *cintāmaṇi-dhāma*, 8.21
jako Goloka Vṛndāvana, s.18-20
jako Kṛṣṇa, s.5, 8.22, 9.17, 9.18, 10.12-13
jako samo-świetlna, s.18, 2.16, 15.6 (zn)
jako *sanātana* (wieczna), s.15
jako niezamanifestowane, nieomylne przeznaczenie, 8.21
może być osiągnięta jeszcze w tym świecie, s.18
nie ma narodzin w, 8.16
nie ma powrotu z, 8.21, 15.6 (zn)
nie jest różna od służby oddania, 2.72
nie osiągana przez kapryśne działanie, 16.23
opisana, s.18, 8.21
osiągana przez oddanie, 21-22, 2.72, 4.9, 4.10, 6.15, 11.55, 18.55
osiągana przez łaskę, 18.56, 18.62
osiągana przez zarzucenie materialnej egzystencji, 6.15, 15.5 (zn), 16.22
osiągana w chwili śmierci, 8.5

Najwyższa Siedziba
różnorodność w, 8.22
(*Zob. również* Goloka Vṛndāvana, Niebo duchowe)
Najwyższy Pan, *Zob.* Kṛṣṇa
Nakula, dmie w swoją konchę, 1.48
Namo brahmaṇya-devāya go-brāhmaṇa-hitāya, wersy przytoczone, 14.16
Nanda-kānana, ogrody zmysłowej rozkoszy, 2.43
Nanda Mahārāja, odwiedziony od czczenia Indry, s.18
Nārada
głosi, że Kṛṣṇa jest Najwyższym, s.5, 6, 7.24
jako mistrz duchowy Vyāsy, 6.40, 18.77
jako największy wielbiciel we wszechświecie, 10.26
Kṛṣṇa jako, 10.26
ma wpływ na Arjunę, 18.62
należy naśladować, 4.16
początek jego służby oddania, 9.2
uprawomocnia modlitwę Arjuny, 10.12-13
w sukcesji uczniów, s.29
Nārada-pañcarātra
musi być przestrzegana w służbie oddania, 7.3
przytoczona, 6.31
Narādhama
ciskani w demoniczne łona, 16.19
jako klasa niegodziwców, najniższych spośród rodzaju ludzkiego, dyskutowana, 7.15
Nārāyaṇa
Arjuna chce zobaczyć formę, 11.45-46
bhakti-yoga spełniana dla, 14.26
czteroręka forma jest wieczna, 11.54
czteroręki, bóstwo przewodzące na planetach Vaikuṇṭha, 11.45
jako jedna z głównych form, 11.46, 18.65
Kṛṣṇa pojawił się przed rodzicami jako, 4.6, 11.50
najwyższy podmiot radości, ekspansja, 8.8, 8.22
nie posiada pełni bogactwa, 2.2
nikt nie może stać się tak dobry jak, 3.4
Nārāyaṇa
półbogowie nie mogą być równi, 4.12
półbogowie zrodzeni z, 10.8
towarzyszy wielbicielom, s.22
transcendentalny do materialnego świata, 4.12
zarówno wewnątrz, jak i na zewnątrz, 13.16
Nārāyaṇād brahmā jāyate, nārāyaṇād prajāpatiḥ prajāyate, wersy przytoczone, 10.8
Nārāyaṇaḥ paro devas tasmāj jātaś caturmukhaḥ tasmād rudro' bhavad devaḥ sa ca sarvajñatām gataḥ, wers przytoczony, 10.8
Nārāyaṇīya, przytoczona, 12.6-7
Narodziny
Brahman jako źródło, 14.3 (zn)
cierpienia dziecka w łonie matki opisane w *Bhāgavatam*, 13.8-12
czynności karmiczne przyczyną, 2.42-43, 2.49
dusza nie podlega, 2.20 (zn), 10.4-5
ich cykl zależy od rodzaju wykonywanych zajęć, 2.27
ich miejsce zależy od *guṇ*, w której się umiera, 14.14, 14.15 (zn)
ich powtarzanie, 2.51, 8.16
ich przyczyną Kṛṣṇa, 10.4-5, 14.3 (zn)
jako jedna z czterech zasad egzystencji materialnej, s.19
jako jedna z sześciu przemian ciała, 2.20
Kṛṣṇa pamięta wszystkie Swoje "narodziny", 4.5 (zn)
Kṛṣṇa uwalnia od, 12.6-7 (zn)
Kṛṣṇy nie są zwykłymi, 4.6, 10.3
nie mogą być pamiętane przez Arjunę, 4.5
obecne wszędzie w materialnym świecie, 2.51
pokonane przez cichy umysł, 5.19
powinny być postrzegane jako zło, 13.8-12
problemy z nimi związane nie mogą być rozwiązane przez gromadzenie bogactw, 2.8
przekroczone przez słuchanie od autorytetów, 13.26

Narodziny
przekroczone przez wyrzeczenie, 2.51
przekroczone przez zrozumienie Kṛṣṇy, 6.15
równoznaczne ze śmiercią, 2.20, 2.27
w rodzinie transcendentalistów bardzo rzadkie,
w świecie duchowym nieobecne, 7.29, 8.16, 15.16
wolność od przez przekroczenie *guṇ*, 14.20
wśród demonicznych gatunków, 16.21
Narodziny (ponowne), *Zob.* Transmigracja
Narottama, w sukcesji uczniów, s.30
Nāsau munir yasya mataṁ na bhinnam, przytoczenie, 2.56
Naṣṭa-prāyeṣv abhadreṣu nityaṁ bhāgavata-sevayā, wersy cytowane, 7.1
Naśladowanie (imitacja)
cudzych obowiązków niebezpieczne, 3.35
Kṛṣṇy odradzane, 3.24
Natura materialna (*prakṛti*)
definicja, s.8-9
demony utrzymują, że jest przyczyną manifestacji, 16.8
działanie odpowiednio do planu, 11.33
jako bez początku, 13.20
jako bezpośrednia przyczyna stworzenia, 4.14, 9.10 (zn), 14.5
jako energia Kṛṣṇy, s.9, s.23
jako nieświadoma, s.9
jako podstawa egzystencji, 13.27
jako temat rozdz. XIII, s.627-669
jakojako wiecznie zmienna, s.8, 8.4
jako zniewalająca siła, 2.13, 2.22, 2.29, 3.27 (zn), 3.36, 7.5, 18.48
jej komponentami dwadzieścia cztery elementy, s.13, 13.6-7
Kālī jej upiorną formą, 3.12
karze tych, którzy niewłaściwie ją używają, 3.12
kompletna w sobie, s.13
Natura materialna (*prakṛti*)
kontrolowana przez Kṛṣṇę, s.7-9, 2.16, 5.29, 7.4, 7.14, 9.10 (zn)
Kṛṣṇa nie podlega, 7.12
mahātmā nie jest pod kontrolą, 9.13
może w oka mgnieniu zniszczyć czyjeś bogactwo, 2.8
nie jest przyczyną narodzin, 14.3
niweczy plany ateistów, 7.15
pochodzi z korzenia drzewa banyanowego, 15.1
porównana do formy kosmicznej, 11.5
przemiany żywych istot odpowiednio do, 13.21
różna od żywej istoty, s.9
składa się z trzech *guṇ*, s.8, 14.5
nabywane odpowiednio do wykonywanej pracy, 2.18, 5.2
stwarza 8 400 000 gatunków, 13.21
tymczasowe aspekty, s.15
w kontakcie z żywą istotą od czasów niepamiętnych, 5.14
wchodzi w Mahā-Viṣṇu, manifestowana przez *mahat-tattvę*, 13.20
wyzwolenie osiągane przez zrozumienie, 13.24
zapłodniona przez spojrzenie Kṛṣṇy, 3.15, 9.10
Nauczyciel
dyskwalikowany przez *mayę*, 2.13
kiedy może być odrzucony, 2.5
może mówić prawdę dla pouczenia, 17.15
musi być reprezentantem Kṛṣṇy, 11.43
musi przestrzegać zasad polecanych w *śāstrach*, 3.21
musi uczyć przez przykład, 3.21
(*Zob. również Ācāryas*, Mistrz duchowy)
Nauka o Bogu
analizuje pozycję Boga i Jego energii, 7.4
Kṛṣṇa jako, 10.32
ktoś, kto ją doskonale opanował jest mistrzem duchowym, 2.8
może być zrozumiana w czystej dobroci, 14.10
udzielana przez sukcesję uczniów,

Nauka o Bogu
4.1
wyjaśniona w *Bhagavad-gicie*, s.6, 1.1
znana przez kogoś usytuowanego w transcendencji, 5.20
zrozumiana przez służbę oddania, 7.1
Nava-dvāre pure dehī hamso lelāyate bahiḥ, wersy cytowane, 5.22
Nāyaṁ deho deha-bhājāṁ nṛ-loke, wersy cytowane, 5.22
Nayāmi paramaṁ sthānam arcirādi-gatiṁ vinā, wersy przytoczone, 12.6-7
Nehābhikrama-nāśo' stipratyavāyo na vidyate, wersy cytowane, s.27
Niebo duchowe
ciało nie zmienia się w, 15.16
czysty wielbiciel nie tęskni za, 8.14
elewacja z wyższych systemów planetarnych, 8.16
Goloka Vṛndāvana najwyższą oryginalną planetą, s.19-20
jako *paramaṁ padam*, 18.62
jako wieczne, s.15
jego planety kontrolowane przez manifestacje Nārāyaṇa, 11.45
Kṛṣṇa jako źródło, 10.8
nie jest oświetlone przez słońce, księżyc, elektryczność, 15.6
nie jest stwarzane, 15.16
nigdy nie tracone, kiedy raz osiągnięte, s.18, s.21
opisane jako *avyakta*, niezamanifestowane, s.21
osiągane przez impersonalistów, s.22
osiągane przez kogoś, kto jest *nirmāna-moha*, s.21
osiągane przez ofiarę, 4.30 (zn)
osiągane przez świadomość Kṛṣṇy, 2.51, 4.24, 8.13, 8.28, 11.55, 12.6-7
oświetlone przez *brahmajyoti*, s.19, 13.18
różnorodność w, 14.2, 15.2
różnorodność zamanifestowana na Vaikuṇṭhalokach, 7.4
rzeczywiste szczęście tylko w, s.20
spokój umysłu jako wrota do, 5.19
Niebo duchowe
wolne od czterech zasad egzystencji materialnej, s.19
wszystkie istoty nieomylne w, 15.16 (zn)
wszystkie planety samo-świetlne w, 6.15, 15.6
zawiera niezliczoną ilość planet, s.19, s.22
(*Zob. również* Goloka Vṛndāvana, Najwyższa Siedziba)
Niebo materialne, *Zob.* Wszechświat materialny
Niedoskonałości
cztery podstawowe niedoskonałości ludzi światowych, s.14
ktoś z czterema podstawowymi niedoskonałościami nie może nauczać, 2.12
Niebyt, *Zob. Asat*
Niedole
od najwyższej planety do najniższej, 8.16
(*Zob. również* Cierpienia, Nieszczęścia, Troski)
Niegodziwcy (Łotry)
ciskani w demoniczne łona, 16.19
cztery klasy dyskutowane, 7.15
ich fałszywe poglądy i zawiedzione nadzieje dyskutowane, 9.12
jako *duṣkṛtam*, najniżsi spośród rodzaju ludzkiego, 4.8
Kṛṣṇa jako rózga karząca, 10.38
Kṛṣṇa nigdy nie manifestuje się nieinteligentnym, 7.25
nie mają dobrych kwalifikacji, 9.31
służba oddania trudna dla, 7.16
unicestwieni przez Kṛṣṇę, 4.8
uwalniani dzięki łasce Kṛṣṇy, 4.8
Yama wymierza karę, 10.29
Nienarodzony
Kṛṣṇa jako, s.5, 4.6 (zn), 7.24-25, 10.12-13
natura, 10.3
wewnątrz Kṛṣṇy przytaczany jako impersonalny obiekt, 2.7
wolność od grzechów przez poznanie Kṛṣṇy jako, 10.3 (zn)
Niepokój
Arjuna napominany, aby przekroczył, 2.45

Niepokój
ciągle obecny w tych, którzy nie znają przyszłości, 10.4-5
demony wypełnione, 16.10, 16.11-12
duszy spożywającej owoce ciała, 2.22
jako charakterystyczny rys Kali-yugi, 6.12
ktoś drogi Kṛṣnie wolny od, 2.22, 2.15 (zn)
spowodowany przez dualizm, 2.45, 5.12
uśmierzony przez pracę w świadomości Kṛṣny, 18.58
w materialnej egzystencji, s.6
Nieszczęścia
dyskutowane jako dylematy, 2.7
mahātmās nigdy nie powraca do, 8.15
materialny wszechświat jako tymczasowy i pełen, 9.33
mędrcy nie niepokojeni przez trojakie, 2.56
nawet Brahmā nie jest wolny, 8.17
nie odczuwane przez wielbiciela, 5.26
przyczyny, s.22, 1.30, 5.22, 6.32, 16.24
przyjmowane jako łaska Kṛṣny, 2.56
w *guṇie* pasji, 14.16, 14.17
wolność od, 2.65, 4.36, 6.20-23, 18.62
zmniejszone do minimum dzięki łasce Kṛṣny, 2.56
znane tylko swojemu własnemu ciału, 2.17
(*Zob. również* Cierpienia, Niedole, Nieszczęścia, Troski)
Niewiedza
jak wyratować kogoś, kto wpadł w jej ocean, 2.1
jej ostatnią pułapką myślenie, że jest się jednym z Bogiem, 5.16
Kṛṣna nie podlega, 5.16
myślenie, że jest się sprawcą działania jest, 3.27
niszczona przez wiedzę, 4.36, 5.16 (zn), 6.5
ściga każdego jak tygrys, s.6
usidla żywe istoty, 5.15
Niewiedza
usuwana przez mistrza duchowego, 5.16
(*Zob. również* Ignorancja, Sen)
Niewielbiciel
Arjuna zapytuje o, 4.4
jego zanieczyszczenie, 7.20
Kṛṣna nigdy nie manifestuje się nieinteligentnym, 7.25
nie ma żadnych dobrych kwalifikacji, 9.31
nie może praktykować *bhakti-yogi*, 7.3
nie może zrozumieć Kṛṣny, 7.3, 7.24, 18.55
porównany do pszczoły liżącej zewnętrzną powierzchnię słoika z miodem, 2.12
Niewola
bez względu na światową widzę, 3.33
demonów, 16.5, 16.16 (zn)
działanie nie uwzględniające, 18.25
jej przyczyny, 2.47, 3.37, 4.38, 6.5, 7.8
nieposłuszni skazani nieodwołalnie na, 3.32
przekroczona przez pracę w oddaniu, 3.3, 3.9, 3.31
przekroczona przez służbę dla Kṛṣny albo mistrza duchowego, 4.18, 7.14
przekroczone przez wyrzeczenie, wiedzę i samo-realizację, 4.41, 5.3
trwa w nieskończoność z powodu czynności karmicznych, 5.2, 5.12, 14.7
uniknięta przez stałość, 4.22
w walce o egzystencję, 15.7
zarówno dobra, jak i zła praca związują, 3.9
Niezależność
aby zmienić ciało, 15.8
dana jest każdemu, 7.21
dana Kṛṣnie, aby działał według własnej woli, 18.63
jako cecha fragmentaryczna, 15.7
jako wieczna fragmentaryczna cząstka, 15.7 (zn)
Kṛṣna nie ingeruje w niezależność żywych istot, 5.15

Niezależność
niewłaściwe skorzystanie z, 3.37, 4.43, 13.23, 16.18
ograniczona w stosuku do woli najwyższej, 7.21
właściwe skorzystanie z, 18.78
żywych istot częściowa, 3.37
Niezamanifestowany
jako element ciała, 13.6-7
jako obiekt medytacji impersonalistów, 12.1
niebo duchowe opisane jako, s.21
odradzana koncentracja na, 12.6-7
realizacja jako trudna ścieżka, 12.5 (zn)
wielbienie, 12.3-4
wszystkie rzeczy niezamanifestowane w swoich początkach i końcu, 2.28 (zn)
Nikhileṣu avasthāsu jīvanmukta sa ucyate, przytoczenie, 6.31
Nimbārka Svāmī, akceptuje Kṛṣṇę jako Najwyższego, s.3
Nimitta mātram evāsau sṛjyānāṁ sarga-karmāni, wersy przytoczone, 4.14
Nirānanda, *Zob.* Nieszczęścia
Nirguṇa, Kṛṣṇa jako, 7.12, 13.15
Nirmama
jako nic nie należy do mnie, 3.30
wielbiciel nie identyfikuje się z ciałem, 12.13-14
Nirmāna-moha, środek do osiągnięcia nieba duchowego, s.20
Nirmāna-mohā jita-saṅga-doṣā, wersy przytoczone, s.20
Nirukti
słownik wedyjski przytoczony, 2.44
słownik wedyjski zacytowany, 2.39
Nirvāṇa
duchowe czynności po osiągnięciu, 6.20-23
odniesiona od oczyszczonego umysłu, 6.20-23
środek do zakończenia materialistycznego życia, 2.72
Nitya-baddha, dusze jako wiecznie uwarunkowane, 7.14
Nityānanda
inkarnacja Boga jako mistrz duchowy, 7.15
pokłony dla, s.1
Nityānanda
w sukcesji uczniów, s.29
wyzwolił Jagai i Madhai, 7.15
Nityasyoktāḥ śarīriṇaḥ, przytoczenie, 2.28
Nityo nityānām cetanaś cetanānām, wersy cytowane, 2.12
przytoczenie, s.12, 4.12, 7.6, 15.17
Niyama, w *aṣṭāṅga-yodze*, 5.27-28, 5.29
Nṛhari, w sukcesji uczniów, s.29
Nṛsiṁha, jako ekspansja (inkarnacja), 4.5, 4.13, 6.47, 11.47, 15.7
Nūnaṁ pramattaḥ kurute vikarma yad-indriya-prītaya āpṛṇoti, wersy cytowane, 5.2

O

Obowiązki
Arjunie poleca się, aby spełniał swoje, 3.9
demony zdezorientowane co do, 16.7 (zn)
dla duszy samo-zrealizowanej nie ma, 3.17-18
dla Kṛṣny nie ma żadnych, 3.22
dla różnych *varṇas* zamiast medytacji, 12.12
doskonałość przez spełnianie, 18.46 (zn)
dwa typy dyskutowane, *svadharmas*, 2.31
działanie w *guṇie* natury, 2.47
działanie w zgodzie z, 18.23 (zn)
jak je spełniać, 3.30
jako środek oczyszczający, 3.8, 18.48
Janaka osiągnął doskonałość przez pełnienie, 3.20
konieczne do kontrolowania zmysłów, 5.29
konieczność spełniania, 2.48, 3.8, 3.18, 3.19, 6.40, 18.6-8
kṣatryi, 2.27, 2.31, 2.32
lepiej pełnić swoje własne, chociaż błędnie, niż cudze, 3.35, 18.47
narażenie się na grzech przez zlekceważenie, 2.37, 2.33
niższe z powodu braku wiedzy, 3.29
ofiary odpowiednio do, 17.11

Obowiązki
oświecone przez łaskę Kṛṣṇy, 3.17
polecenia mistrza duchowego jako, 3.35, 18.57
nie powinny być porzucane bez pełnej świadomości Kṛṣṇy, 3.33
nie powinny być zarzucone pomimo trudności, błędów, strachu, etc., 2.14, 2.30, 18.8, 18.48
nigdy nie skażone grzechem, 18.47
powinny być spełniane w świadomości Kṛṣṇy, 4.15, 8.7, 18.66
spełniane w wyrzeczeniu, 2.47, 5.10, 18.9
spełniane w zgodzie z własną naturą, 3.35
spełniane z przywiązaniem przez ignorantów, 3.25
uduchowione przez wyzwolenie, 2.31
uwalniają z niewoli działania, 3.31
zrodzone z *yajña*, 3.14
zrozumiane przez zalecenia pism świętych, 16.24
Oczyszczenie
ciało, umysł, inteligencja i zmysły użyte dla, 5.11
czterech rodzajów pobożnych ludzi, 7.10
jako boska cecha, 16.1-3 (zn), 18.42
jako cel ludzkiego życia, 16.23
jako proces stopniowy, 3.35
konieczne przed intonowaniem, 6.44
konieczne przed przyjęciem *sannyāsy*, 3.4
Kṛṣṇa jako ten, który oczyszcza, 9.17 (zn)
małżeństwo w celu, 18.5
ofiary w celu, 3.19, 18.2
om tat sat wibrowane w celu, 17.26-27
proces praktykowany przez *yogī*, 6.45 (zn)
przez działanie w świadomości Kṛṣṇy, 3.8, 5.2, 5.6, 9.2, 18.48
przez intonowanie Hare Kṛṣṇa, 8.8, 9.2
przez Kṛṣṇę, jeśli ktoś słucha o Nim, 7.1
przez pamiętanie Kṛṣṇy, 9.31
Oczyszczenie
przez pożywienie w *guṇie* dobroci, 17.8-10 (zn)
przez *prāyaścitta*, system ablucji, 1.43
przez przekroczenie pożądania, złości i chciwości, 16.22
przez wiedzę o Kṛṣṇie, 4.10
umysłu przez dobroczynność, 12.11
z brudów serca, 4.15
zmysłów przez *bhakti-yogę*, 12.9
Ofiara
aby zachęcić do stopniowej realizacji, 2.46
Arjuna pyta Pana o, 8.2 (zn)
cykl, 8.3
dla Brahmana przez *yogīs*, 4.25 (zn)
dla półbogów dyskutowana, 3.11-12, 4.25-26
forma kosmiczna nie będzie objawiona bez, 11.48 (zn)
jako boska cecha, 16.1-3 (zn)
jako Brahman 4.24
jako cel materialnego wszechświata, 3.10
jak dobroczynność, 4.28
jako impersonalne roztopienie się, 4.25
jako *karma-kāṇḍa* i *jñāna-kāṇḍa*, 4.33
jako kontrolowanie oddechu (*haṭha-yoga*), 4.29
jako *puṇya-karmaṇām*, 18.71
jako studiowanie literatury wedyjskiej, 4.28
jako środek do osiągnięcia Księżyca, 8.25
jako środek do osiągnięcia świadomości Kṛṣṇy, 2.29, 3.16, 3.26, 4.43, 12.10-11
jako środek do osiągnięcia wyższych planet i królestwa Vaikuṇṭha, 2.31, 2.42-43, 4.24, 4.29, 4.30, 8.3, 8.16
jako *yajña*, Viṣṇu, 3.9
jako *yoga-yajña*, 4.28
jej wynikiem deszcz i ziarno, 3.14
już spełniona przez kogoś, kto intonuje, 2.46, 6.44
Kṛṣṇa jako, 9.16 (zn)
Kṛṣṇa jako *jyotiṣṭoma* i *mahāyajña*, 9.16

Ofiara
Kṛṣṇa jako ostateczny obiekt i podmiot radości, 2.66, 3.9, 3.11, 3.12, 3.30, 5.29, 9.23-24, 17.26-27
małżeństwo jak *vivāha-yajña*, 18.5
materialnie skalana, 3.16, 4.33, 4.43, 17.12, 17.28 (zn), 18.1
nie ma szczęścia w następnym życiu bez, 4.31
nie powinna być nigdy zarzucona, 18.3, 18.5
nie spełniana przez grzesznych, 3.16
nieautoryzowana, 16.17, 17.13
niekonieczne dla transcendentalistów, 2.52, 3.16
niełatwa w *Kali-yuga*, 3.12
odbarza zdrowiem i zadowoleniem, 3.10, 3.14, 3.16, 4.31
odpowiednio do trzech *guṇ*, 3.13, 17.7, 17.11-13
odrzucana przez demony, 16.16
om tat sat wymawiane w czasie, 17.23-27
ostatecznie prowadzi do wyzwolenia, 3.11
pañcha-mahāyajña dla zwykłych ludzi, 3.12
podtrzymywana przez Kṛṣṇę, 7.30
przeznaczona dla żyjących w małżeństwie, 16.1-3
przybiera różną formę w zależności od wiary, 4.33
saṅkīrtana-yajña jako, 3.10, 16.1-3
seks jako, 4.26
transcendencja usytuowana w, 3.15
uduchawia atmosferę, 4.27
ustanowiona na początku stworzenia, 3.10
w celu oczyszczenia i kontroli zmysłów, 3.16, 3.19, 4.26, 4.30 (zn), 18.2, 18.5
w relacji do pracy i obowiązku, 3.9, 3.14, 4.24, 4.29, 4.32, 12.10-12, 17.11, 18.47-48
z materialnego komfortu, *tapo-maya-yajña*, 4.28
z materialnego szczęścia, 6.38
z materialnych posiadłości, 4.28
z pracy kulminuje w wiedzy, 4.33
Ofiara
z wiedzy większa niż z posiadania, 4.33
ze wszystkiego dla Kṛṣṇy, 4.25, 13.8-12
ze zwierząt, 2.31, 18.47, 18.48
żywności uwalnia kogoś od grzechu, 3.13
Ogień
forma kosmiczna adresowana jako, 11.39
jako jeden z pięciu wielkich elementów, 13.6-7
jako jedna z ośmiu oddzielonych energii, 7.4 (zn)
jako miłosierdzie Kṛṣṇy, 15.12
jako ofiara ignorowana przez sztucznych *sannyāsinów*, 6.1
jego wspaniałość pochodzi od Kṛṣṇy, 15.12
Kṛṣṇa jako, 9.16 (zn)
Kṛṣṇa jako Agni, 10.23
Kṛṣṇa jako jego ciepło, 7.9 (zn)
Kṛṣṇa jako trawienie, 15.14
nie oświetla najwyższej siedziby, 15.6
ofiara dla Brahmana składana w, 4.25 (zn)
okryty przez dym porównany do pracy, 18.48 (zn)
porównany do żywej istoty, 3.38
potrzebny do trawienia, 7.9
śmierć w czasie, gdy bóstwo, 8.24 (zn)
unicestwi wszystko z biegiem czasu, 10.33
wiedzy pali materialne reakcje, 4.37
wytwarzany z powietrza, wytwarza wodę, 2.28
żądza porównana do, 3.39
żywe istoty żyją również w, 14.4
Om
jako najwyższy układ liter, 8.13
jako środek do wejścia w Brahmana, 8.11
Kṛṣṇa jako, 7.8 (zn), 9.17 (zn), 10.25
nie różne od Brahmana i Kṛṣṇy, 8.13
ofiary, dobroczynność i pokuty zaczynają się od, 17.24

Om
preferowane przez impersonalistów, 7.8
używane, aby wskazać na Prawdę Absolutną, 17.23 (zn)
używane w ofiarach, 17.23 (zn)
zawarte w Hare Kṛṣṇa, 8.13
Om ajñāna timirāndhasya, modlitwa do mistrza duchwego, s.1
Om ity etad brahmaṇo nediṣṭaṁ nāma, przytoczenie, 17.23
Om tad viṣṇoḥ paramaṁ padam, przytoczenie, 17.24
Om tat sat
udoskonala wszystkie czynności, 17.26-27
wibracja dyskutowana, 17.23-26-27
Omkāra, (*Zob. Om*)
Osoba Boga, *Zob.* Najwyższa Osoba Boga
Osobowość
jako ostateczny atrybut Najwyższego, s.12
Kṛṣṇa jako największa, 15.17-18
Kṛṣṇa nie traci jej pomimo Swojej wszechprzenikliwości, 9.4, 11.2
Kṛṣṇy nie rozumiana przez mędrców i półbogów, 10.2, 10.14
Najwyższego zaręczona, 8.9
nieinteligentni myślą, że Kṛṣṇa przybiera materialną, 7.24
potwierdzona przez pamięć Kṛṣṇy, 7.25
zachowana po wyzwoleniu przeraża impersonalistów, 4.10
Oszuści
Kṛṣṇa niechce, aby Arjuna stał się jednym z, 3.8
lepiej wypełniać swoje obowiązki niż stać się tak zwanym *yogī*-nem, 3.33
nie powstrzymują umysłu od obiektów zmysłowych, 3.6
niżsi od tych, którzy kontrolują życie, 3.7
odmawiają wartości *tapasyi* (asceze), 16.1-3
osoby demoniczne jako, 16.4
preparują własne procesy realizacji, 4.34
Oszuści
robią pokazy medytacji, 3.6
żyją na koszt innych, 3.8

P

Padam āvyāyām, *Zob.* Goloka Vṛndāvana, Niebo duchowe, Najwyższa Siedziba
Pādau hareḥ kṣetra-padānusarpaṇe, wersy cytowane, 2.61, 6.18
Padma Purāṇa
przytoczona, 5.23, 6.8, 7.3
zacytowana, 9.2
Padmanābha
jako pełna ekspansja, 8.22
w sukcesji uczniów, s.29
Pamięć
Arjuny przywrócona przez łaskę Kṛṣṇy, 18.73
Kṛṣṇa jako, 10.34
ograniczenia ludzkiej, 4.6, 6.13-14
ożywiona przez intonowanie Hare Kṛṣṇa, 8.8
uszlachetniona przez uświęcony pokarm, 3.11
zmiana ciała powoduje zapomnienie, 4.5
żywej istoty porównana z pamięcią Kṛṣṇy, 4.5 (zn), 7.26 (zn)
(*Zob. również* Proces pamiętania)
Pañca-mahābhūta, grube elementy pochodzące z korzenia drzewa banyanowego, 15.1
Pañcāgni-vidyā, ofiara, którą należy spełnić, aby wejść na Brahmalokę, 8.16
Pāñcajanya, imię konchy Kṛṣṇy, 1.15
Pāñcarātrikī, zasady służby oddania przestrzegane przez Vaiṣṇavas, 5.6
Pāṇḍavas (Pāṇḍawowie)
ich siły wojskowe ograniczone według opinii Duryodhany, 1.9
ich zwycięstwo zapewnione, jako że Kṛṣṇa, 1.14
jako ulubieni studenci Droṇācāryi, 1.3
Kṛṣṇa jako Arjuna wśród, 10.37 (zn)
należą do tej samej rodziny, co synowie Dhṛtarāṣṭry, 1.1

Pāṇḍavas (Pāṇḍawowie)
nie wzruszyły ich dźwięki wrogich konch, 1.19
pobożni od urodzenia, 1.2
prowadzeni na polu walki przez bezpośrednie wskazówki Kṛṣṇy, 1.20
wiedzą, że Kṛṣṇa jest Najwyższym, 7.25
zachęceni do walki przez dźwięki transcendentalnych konch, 1.15
zaufali Kṛṣṇie, 1.19
Pāṇḍu
Arjuna adresowany jako syn, 1.20, 8.19
Dhṛtarāṣṭra zapytuje o synów, 1.1
Duryodhana lustruje siły wojskowe jego synów, 1.2-3
jego synowie odseparowani od rodzinnego dziedzictwa, 1.1
korzystny wpływ Kurukṣetry dla jego synów, 1.1
Kuntī żoną Króla, 1.8
Parābhavas tāvad abodha-jāto yāvanna jijñāsata ātma tattvam, wersy cytowane, 5.2
Parag-ātmā
jako dusza przyciągana do rozkoszy zmysłowych, 4.27
Param Brahma (Najwyższy Brahman)
rozróżniany od Brahmana, s.5
Kṛṣṇa obwołany jako, 10.12-13 (zn)
(*Zob. również* Brahman)
Paraṁ brahma paraṁ dhāma pavitraṁ paramaṁ bhavān, wersy cytowane, s.4, 11.54, 18.62
Param dhāma, Zob. Goloka Vṛndāvana, Niebo duchowo, Najwyższa Siedziba
Param padam
nie ma cierpień w, 2.51
jako wieczna siedziba, 18.62
Paramam, jako ten, który posiada w pełni sześć bogactw, 10.1
Parambrahman
jako osobowe źródło wszystkiego, 7.10
w relacji do Brahmana, 8.3
Paramātma (Dusza Najwyższa)
demony ignorują Ją jako świadka, 16.11-12
Paramātma (Dusza Najwyższa)
jako *adhiyajña*, 8.4
jako częściowa realizacja, 2.53, 4.11, 5.17, 6.10, 7.1, 7.24, 14.27
jako Kṣīrodakaśāyī Viṣṇu, 7.3
jako Mahā-Viṣṇu, 10.20
jako mistrz sił natury, 13.5, 13.15 (zn)
jako mniejsza od najmniejszego, 8.9
jako podmiot radości i właściciel ciała, 13.23
jako protektor *sannyāsīnów*, 16.1-3
jako przyczyna działania, 15.15, 18.13-14, 18.15-16
jako ta, która utrzymuje wszechświat, 5.4, 7.6, 10.42, 13.15, 15.13, 15.17 (zn)
jako towarzysz żywej istoty, 2.20, 2.22, 5.15, 13.4, 13.21, 13.28, 15.13
jako wiedza i cel wiedzy, s.12, 13.18 (zn)
jako zlokalizowany aspekt Prawdy Absolutnej, 2.2, 10.20
jako znawca wszystkich ciał, 13.3 (zn)
jako źródło światła, poza ciemnością, 13.18 (zn)
jako źródło wszystkich zmysłów, jednakowoż Sama bez zmysłów, 13.15 (zn)
jednakowa we wszystkich, 6.29, 6.31, 13.29
Jej łaska umożliwia transmigrację, 2.22
Jej ręce, nogi, oczy, twarze, etc., wszędzie, 13.14 (zn)
kieruje wędrówkami wszystkich, 18.61
Kṛṣṇa jako, 1.25, 6.10, 6.31, 7.21, 8.4
Kṛṣṇa jako źródło, s.12, 2.2, 2.20, 7.15, 13.20
ktoś wprowadzony w błąd myśli, że jest Ona jednym z duszą, 2.29
metody postrzegania, 13.25
może zrozumieć pragnienia żywej istoty, 5.15
nie jest odpowiedzialna za czyjeś grzechy, 3.36
nigdy nie jest niszczona, 13.28

Paramātma (Dusza Najwyższa)
niszczy i rozwija wszystko, 13.17
obecna w sercach wszystkich istot, 2.15, 2.17, 5.18, 6.13-14, 6.29, 6.31, 7.21, 7.26, 8.4, 18.46
powinna być uszanowana we wszystkich i wszystkim, 9.11
realizacja, 6.38, 10.15, 12.15
realizacja przez *yogę*, 2.39, 6.6-7, 6.13-14, 6.20-23, 6.30
spełnia życzenia duszy jako jej przyjaciel, 2.22
teoria odbicia stosowana, jeśli chodzi o, 2.13
torturowana przez osoby demoniczne, 17.5-6 (zn)
w świecie duchowym nieobecna, nie jest więc wieczna, 7.4
wchodzi w *brahmajyoti* po opuszczeniu ciała, 15.17
wydaje się być podzieloną, ale w rzeczywistości nie jest, 13.17
wyzwolenie osiągane przez zrozumienie, 13.24
wyższa od wiedzy o Brahmanie, 18.63
zamieszkuje również wewnątrz atomu, 4.11, 15.13
Paramātmāvādī
jako jeden z typów transcendentalistów, s.22
jako pośrednio świadomi Kṛṣṇy, 6.10
jego stopień zaawansowania, 2.2 (*Zob. również Yogī*)
Parameśvaram, interpretacje słowa, 13.28
Paramparā, *Zob.* Sukcesja uczniów
Parantapaḥ, pogromca wrogów, imię Arjuny, *2.9* (zn)
Paraśānubhūti, jako duchowe zadowolenie, 6.35
Parāśara Muni
przytoczony, 2.32, 10.1, 13.5
wielki autorytet, ojciec Vyāsadevy, 2.2
wyjaśnia słowo "Bhagavān", 2.2
Parāśara-smṛti, mówi o obowiązkach *kṣatrijów*, 2.32
Paraśurāma, *bramin* działający jako *kṣatriya*, 3.35
Parāsya śaktir vividhaiva śrūyate, wersy cytowane, 3.22
Paratattva, jako najwyższa rzeczywistość, 5.17
Parīkṣit Mahārāja, jako prawy król, 10.27
Pārtha, Arjuna adresowany jako, 1.25, 2.21, 2.31, 2.55, 3.23, 8.8, 18.32
Pārtha-sārathi, znaczenie imienia, 1.15
Pārvatī
namówiła Śivę do seksu, 2.62
Skanda jej synem, 10.24
Pasja
Brahmā jako inkarnacja *rājo-guṇy*, 7.14
cały materialny świat w *guṇie*, 14.7
czasami pokonuje dobroć, 14.10 (zn)
determinacja w, 18.34
dobroczynność w *guṇie*, 17.21 (zn)
działanie w, 14.7-9, 14.16 (zn), 18.24
jako demoniczna siła natury, 16.24
jako manifestacja energii Kṛṣṇy, 7.12 (zn)
jako przeszkoda na drodze do wyzwolenia, 16.1-3
kult w *guṇie*, 17.4 (zn)
musi być przemieniona w dobroć, 3.37
ofiary w, 17.12
pożywienie w *guṇie*, 17.8-10 (zn)
pracownik w, 18.27 (zn)
przyczyną żądzy, 3.37
przyczyną odrodzenia się w zwierzęcych gatunkach, 14.5
przyczyną smutku, 14.17 (zn)
seks jako jej podstawa, 14.7
symptom przywiązania (pragnienia, pożądania), 14.12
szczęście w, 18.38 (zn)
uciszona przez utożsamienie się z Brahmanem, 6.27
wiedza w, 18.21
wyrzeczenie (asceza) i pokuty w *guṇie*, 17.5-6 (zn), 17.18
wyrzeczenie w, 18.8
Ziemia przeznaczeniem dla tych w, 14.18 (zn)
zmniejszana przez służbę oddania, 6.27, 7.1
zrozumienie w, 18.31

Pāśupata-astra, broń, którą otrzymał Arjuna, 2.33
Patañjali
system *yogi*, dyskutowany, 4.27
system *yogi* w celu połączenia się z Brahmanem, 4.28
Patiṁ patīnāṁ paramaṁ parastād, wersy cytowane, 3.22
Patiṁ viśvayātmeśvaram, przytoczenie, 3.10
Patir gatiś cāndhaka-vṛṣṇi-sātvatāṁ, wersy cytowane, 3.10
Patraṁ puṣpaṁ phalam, przytoczenie, 9.2, 17.8-10
Paundram, koncha Bhīmy o nazwie, 1.15
Pauruṣa, przytoczona, 15.17
Pavitram, *Zob.* Czysty
Pavitram uttamam, służba oddania jako, 9.2
Pełne ekspansje
bhakti-yoga pełnina dla, 14.26
jak *Viṣṇu-tattva*, 15.7
kierujące energią materialną, 7.4
kilka wymienionych i opisanych, 8.22
Kṛṣṇa nie różny od, 11.46
Kṛṣṇa nie traci tożsamości w, 4.35
Kṛṣṇa źródłem wszystkich, 2.2, 2.16
miliony czterorękich, 8.22
Parāmatmā jako, 13.3
porównane do liści drzew, 8.22
przyjmują inkarnacje *puruṣa*, 10.20
wielbiciele towarzyszą, s.22
Piękno
Kṛṣṇa jako wszech-przenikające, 10.12-13
Kṛṣṇy opisane, 8.21
Pisma, *Zob. Śāstras*
Piśāca, jako czarna magia, 9.25
Pitṛloka, Kṛṣṇa jako ofiara dla, 9.16
Planety
ānandamaya-cinmaya unoszą się w promieniach *brahmajyoti*, s.19
Arjuna mógłby osiągnąć niebiańskie planety, gdyby został zabity, 2.37
Brahmaloka trwa dłużej niż inne wyższe systemy, 8.17
drzew, 10.29
Planety
elewacja na wyższe systemy, 20, 2.24, 2.31, 2.43-43, 3.16, 18.71
Goloka Vṛndāvana najwyższą planetą w niebie duchowym, s.19-20
komfort zmysłowy na wyższych systemach, 4.31, 9.20, 9.21
Kṛṣṇa jako kontroler, 5.29, 9.6, 15.13
Kṛṣṇa przenika wszystkie, 11.20
Kṛṣṇy osiągana przez Jego wielbicieli, s.22, 7.23 (zn), 7.24
księżyc i słońce należą do wyższego systemu, s.19
ktoś podlega upadkowi z wyższych, 8.16
ktoś przemiesiony do planet piekielnych, jeśli nie oczyści się, 1.43
materialiści zainteresowani promocją na wyższe, 6.38
miejsca cierpienia od najwyższej do najniższej, s.19, 8.16
na innych planetach inne formy ludzkiego życia, 10.5
na wyższych systemach piją napój *soma*, 9.20
nie mogą być na siłę osiągnięte za pomocą maszyn, 2.8, 14.18, 16.16
nie mogą być skonstruowane przez żywe istoty, 7.6
niezliczone wewnątrz każdego z wszechświatów, 10.6
ofiary mające na celu elewację na wyższe, 2.42-43, 4.28, 8.3
opisane w literaturze wedyjskiej, s.21
podzielone na trzy systemy, s.19
półbogów osiągane przez ich czcicieli, 7.23 (zn), 7.24, 9.25
rządzone przez manifestacje Nārāyaṇa, 8.22, 11.45
trzymane w dłoni formy kosmicznej, 15.13
unoszą się w przestrzeni dzięki energii Kṛṣṇy, 8.9
upadły *yogīn* rodzi się na wyższych, 6.41 (zn)
w ciele Kṛṣṇy; niektóre zrobione, z

Planety
ziemi, złota, klejnotów, etc., 11.13
w niebie duchowym samo-iluminujące, s.19, 6.15, 15.6
więcej w duchowym niebie niż w materialnym wszechświecie, s.22
wyższe systemy jako głowa Kṛṣṇy, 8.4
zaniepokojone widokiem formy kosmicznej, 11.23
Ziemia należy do środkowego, s.19
żywe istoty znajdowane na wszystkich, 14.4
(*Zob. również* Brahmaloka)
Podmiot radości, *Zob. Puruṣa*
Podporządkowanie (się)
Arjuna podporządkowuje się Kṛṣṇie, 2.7, 18.73 (zn)
inteligencji, 3.42
jako akceptacja słów Kṛṣṇy, 10.14
jako bezpośrednia metoda realizacji duchowej, 12.12
jako droga do duchowego świata, 7.14 (zn), 15.5-6, 18.62
jako najwyższa *yoga*, 18.75
jako najwyższa zasada religijna, 4.7, 18.66
jako ostateczna instrukcja *Gīty*, 18.78
jako rezultat poznania bogactw Kṛṣṇy, 10.17
jako wiedza, 2.9, 5.16, 6.48. 18.64
Khatvangi Mahārāja podporządkowanie się, 2.72
Kṛṣṇa kieruje zmysłami w kategoriach, 1.15
Kṛṣṇa nagradza kogoś odpowiednio do jego, 4.11
Kṛṣnie po ścięciu drzewa banyanowego, 15.3-4
Kṛṣnie przynosi szczęście, 7.21
Kṛṣnie w celu wyzwolenia, 7.20, 9.13, 13.18
mistrzowi duchowemu, 2.22, 4.34
niegodziwcy odrzucają, 7.15
po wielu narodzinach i śmierciach, 2.39, 7.19, 12.5
pociąga za sobą świadomość Kṛṣṇy, 6.7
Podporządkowanie się
półbogom spowodowane materialnymi pragnieniami, 7.20 (zn)
służbie oddania, 2.49
światłych przywódców lotosowym stopom Kṛṣṇy, 7.15
wszystkich prac Kṛṣnie, 3.30, 5.10
wymazuje grzechy, 10.12-13, 18.63
z wiarą i miłością, 18.66
(*Zob. również* Uległość)
Podróże międzyplanetarne, nie wymagają żadnych mechanicznych przedsięwzięć, s.19
Pokora
jako kwalifikacja *sannyāsina*, 16.1-3
jako wiedza, definicja, 13.8-12 (zn)
w zbliżeniu się do mistrza duchowego, 4.34 (zn)
w zrozumieniu *Bhagavad-gīty*, s.5
Pokuty
Brahmā przez tysiąc lat spełniał, 10.6
ciała, 17.14 (zn)
dla zadowolenia Najwyższej Osoby, 17.26-27
demoniczna, kiedy zbyt surowa, 17.5-6 (zn)
jako *candrāyana* i *cāturmāsya*, 4.28
jako surowa asceza w celu oświecenia, 4.28
jako *tapas* (asceza), boska cecha, 16.1-3 (zn)
konieczna, aby zaakceptować Kṛṣnę, 2.29
Kṛṣna jako cel i podmiot radości, 2.66, 5.29
Kṛṣna jako pokuta wyrzeczonych, 7.9
mowy, 17.15 (zn)
nie dają rezultatu w postaci objawienia dwurękiej formy Kṛṣny, 11.53
nie konieczna dla zaawansowanego wielbiciela, 2.52
nie konieczna w służbie oddania, 9.14
nie powinny być zarzucone, 18.3, 18.5
oczyszczają nawet wielkie dusze, 18.5

Pokuta
polecana w celu oczyszczenia się, 5.22
powinny być spełniane według zasad wedyjskich, 11.54
przed podporządkowaniem się Kṛṣṇie, 12.4
stworzona przez Kṛṣṇę, definicja, 10.4-5 (zn)
tat i *sat* wymawiane w praktykowaniu, 17.25-27
zaczynana ze słowem *om*, 17.24
w czasie pobierania nauk u mistrza duchowego, 8.28
w dobroci, 17.17
w ignorancji niszczy jaźń i niepokoi innych, 17.20
w pasji niestała, 17.18
w porządku *vānaprastha*, 8.28
Pole Kurów, *Zob.* Kurukṣetra
Połączenie (Wtopienie się)
impersonalistyczne koncepcje zwodnicze, 18.55
jako coś piekielnego dla wielbiciela, 6.14
jako duchowe unicestwienie, 6.30
jako ofiara, 4.25
jako proces impersonalnego wyzwolenia, 4.9, 4.10
jako rezultat ofiary, 4.30
jako teoria demonicznych łajdaków, 9.12
porównane do zielonego ptaka na zielonym drzewie, 18.55
przez praktykę *yogi* Patañjalego, 4.28
wieczność, ale nie szczęście realizowane w, 12.5
z Brahmanem jako egoizm, 6.1
z Najwyższym Brahmanem, s.22
Populacja
jako *varṇa-saṅkara*, niepożądana, 1.40-41, 3.24
głupia w *Kali-yuga*, 2.46
ofiary mogą zapewnić żywność, pomimo wzrostu, 4.31
plan Kṛṣṇy, aby zredukować, 18.73
podstawą pokoju, kiedy dobra, 1.40
uważa się, że 99,9 procent ogółu populacji zasługuje na miano *narādhama*, 7.15
Populacja
zasady dla zapewnienia spokoju, 3.24
Porządki społeczne, *Zob. Varṇa*
Posiadanie
ciała przez Paramātmę, 13.23
fałszywe poczucie, 15.5
Kṛṣṇa jako właściciel wszystkiego, s.14, 4.21, 4.35, 6.32, 13.3, 15.6
Kṛṣṇy jako formuła pokoju, 5.29
Kṛṣṇy nie zapominane przez półbogów, 7.22
Kṛṣṇy zacytowane w *Īśopaniṣad*, 5.10
ofiara wiedzy większa niż ofiara z posiadłości, 4.33
wolność od osobistej własności, 6.10
wyrzeczenie się, 2.71, 3.30, 4.21 (zn), 4.27, 5.2, 12.13-14
Post
demoniczny, gdy srogi, 17.5-6 (zn)
dla celów politycznych potępiany, 17.5-6
jak zachowywać, 10.4-5
jako objaw determinacji, 9.14
powinien być przestrzegany według zaleceń pism świętych, 6.16
Powietrze
dostarczane przez półbogów, 3.11
dziesięć rodzajów kontrolowanych w *yodze*, 4.27
forma kosmiczna adresowana jako, 11.39
jako jedna z ośmiu oddzielonych energii, 7.4 (zn)
jako jeden z pięciu wielkich elementów, 13.6-7
jako oddech złożony w ofierze, 4.27
jako reprezentacja półbogów, 11.39
Kṛṣṇa jako wchodzące i wychodzące (wdech i wydech), 15.14 (zn)
opisane jako wstrzymanie oddechu, 4.29, 5.27-28 (zn)
porównane do duszy, 13.33 (zn)
umieszczone pomiędzy brwiami w chwili śmierci, 8.10
wstrzymane w celu przedłużenia życia w *kumbhaka-yodze*, 4.29

Powietrze
wytwarzane z eteru, wytwarzające ogień, 2.28
Powtarzanie
konieczne dla zrozumienia, 2.25
symptom ekstazy, nie literackiej słabości, 11.19
Pożywienie
annamaya jako zależność od, 13.5
do ofiarowania i nie zdatne do ofiarowania, 6.16, 9.26 (zn)
jadalne dla istot ludzkich, 3.14
jako metoda osiągnięcia Kṛṣṇy, 11.55, 12.8
jedzenie kontrolowane przez *prasādam*, 4.29
jedzenie ofiarowanych resztek uwalnia kogoś od grzechu, 1.41, 3.13
jego cztery rodzaje, 15.14
jego znaczenie, cel, 17.8-10
kiedy ofiarowane, uodparnia ciało, 3.14
mleko krowie jako symbol najbardziej wartościowego, 14.16
Kṛṣṇa przyjmie liść, kwiat, owoc, czy wodę, 9.26 (zn)
nie może być wytworzone przez człowieka, 3.12
nie powinno być zarzucone, 2.63, 18.7
oczyszcza egzystencją, wysubtelnia pamięć, 3.11
odpowiednio do trzech *guṇ*, 17.7-8-10
ofiarowywane dla przodków, 1.41
ofiarowane tylko dla Kṛṣṇy przez wielbicieli, 3.14
produkowane z deszczu i ofiary, 3.14, 4.31
przyjmowane przez *brahmacārī* na polecenie mistrza duchowego, 8.28
saṅkīrtana-yajña przeciwdziała niedoborowi, 3.14
staje się smaczne przez wpływ księżyca, 15.13
trawione przez ogień Kṛṣṇy, 15.14 (zn)
uświęcone przez ofiarę, 3.11
w *guṇie* dobroci, wymienione, 3.12
Pożywienie
wstrzemięźliwość polecana, 6.16-17
(*Zob. również Prasādam*)
Półbogowie (bogowie)
obserwują pole bitwy będąc w przestrzeni, 11.36
Arjuna nie zadowolony z ich królestwa, 2.8
Arjuna pyta o, 8.1
Brahmā, Śiva, Kumāras jako główni, 10.7
giną w czasie unicestwienia, 4.12
grają pieśni z *Sāma-vedy*, 10.35
ich czciciele osiągają ich planety, 7.23, 7.24, 9.25
ich dary ograniczone i tymczasowe, 4.12, 7.23
ich dobrodziejstwa użyczone przez Kṛṣṇę, 7.22
ich kult odradzany, s.18, 3.14, 10.42
ich ofiary przeznaczone jedynie dla Kṛṣṇy, 9.23
ich wielbiciele nigdy nie osiągają Kṛṣṇy, 7.29
ich związek z formą kosmiczną, 11.21-23, 11.36
Indra jako przywódca, 8.2
jako część ciała Kṛṣṇy, 3.11, 4.12, 7.21, 11.15
konieczność ofiar dla, 3.11-12, 3.16
Kṛṣṇa jako Indra wśród, 10.22
Kṛṣṇa jako Nārada pomiędzy, 10.26
Kṛṣṇa jako źródło i kontroler, 5.29, 7.21, 7.30, 10.2, 10.8, 11.37, 11.54
Kṛṣṇa utwierdza w czczeniu, 7.21
motywy czcicieli półbogów, s.18, s.19, 3.12, 4.12, 4.25, 7.20-21, 7.23
na wyższych gałęziach drzewa banyanowego drzewa, 15.2
nie mogą być równi Nārāyaṇowi, Viṣṇu, Kṛṣṇie, 4.12
nie są bezosobowi, 7.24
nie zapominają o tym, że Kṛṣṇa jest najwyższym właścicielem, 7.22
nieatrakcyjni dla czystego wielbiciela, 9.13
nieświadomi źródła Kṛṣṇy i Jego osobowości, 7.3, 10.2, 10.14

Półbogowie
podlegają wpływom *guṇ* i zmysłów, 2.62, 18.40
pokonani przez Arjunę, 2.33
pragną oglądać dwuręką formę, 11.52 (zn)
przestrzegają wedyjskich instrukcji, 16.6
służą Kṛṣṇie, dostarczając niezbędnych rzeczy dla egzystencji, 3.11-12, 3.14
stworzeni przez Kṛṣṇę, 10.3
wielbią Kṛṣṇę, 3.22, 4.14, 11.48
wielbiciele Kṛṣṇy nie mają wobec nich żadnych zobowiązań, 1.41, 2.38, 3.14
wielbieni przez *darśa-paurṇamāsī*, 9.25
wielbieni przez demony, 16.17
wielbieni przez kogoś w *guṇie* dobroci, 17.4 (zn)
wielbieni przez nieinteligentnych, 7.23
wielbieni przez *yogīs*, 4.25 (zn)
wysłani na początku aktu stworzenia, 3.10
zrodzeni z Prajāpati, 16.6
źle zrozumiani jako formy Kṛṣṇy, 4.12, 9.15
Praca
Arjuna pyta, czy powinna być zarzucona, czy nie, 5.1
brak przywiązania do, 2.49, 3.19, 4.14, 5.13, 6.1, 18.10
demonów nieczysta, 16.10 (zn)
dla oświecenia i dobrobytu ogółu, 3.20, 5.25
dla zadowalania zmysłów potępiona, 2.49, 3.16, 5.22, 12.11
doskonałość przez następujące jej cechy, 18.45
ignorantom radzi się, aby zaangażowali się w, 3.25, 3.26
jako Kṛṣṇa-*karma*, 11.55
jako ofiara, 3.9, 4.23, 4.32, 4.33, 18.47
jako *vikarma*, 3.15
jako *yoga*, 2.39, 2.50, 6.3, 12.10, 13.25
jedynie dla zapewnienia rzeczy niezbędnych, 4.21
jej elementy składowe, 18.18
Praca
jej konieczność, s.24, 2.40, 3.8, 5.29
jej reakcje akumulowane od czasów niepamiętnych, 2.49
jej typy, 2.47
kapryśna, 2.47, 18.25
kierunek transmigracji uzależniony od, 2.13, 2.18
Kṛṣṇa nie zniewolony przez, 3.22, 4.14, 9.9 (zn)
Kṛṣṇy zaangażowanie się w, 3.22, 3.23, 3.24
kult przez pracę, 18.46
lepsza swoja własna, nawet niedoskonała, niż cudza spełniana doskonale, 18.47 (zn)
mūḍhas pracują jak osły, 7.15
nie jest przyczyną niewoli dla kogoś, kto mocno usytuowany jest w, 4.41
nie powinna być porzucona, 3.4, 3.8 (zn), 18.48 (zn)
oczyszczona przez służbę dlaKṛṣṇy 18.48
odpowiednio do trzech sił natury, 18.47
okryta błędem, jak ogień przez dym, 18.48 (zn)
pod ochroną Kṛṣṇy, 18.57
praca w najwyższym stopniu dobroczynna, 5.25
proces realizowania, 18.18
przede wszystkim dla zadowolenia zmysłów, 4.14
służba dla Kṛṣṇy jedyną pracą dla całego świata, s.28
szybko daje upragnione owoce, 4.12
uczciwa i niezależna dla wielbicieli, 4.21
umiar polecany, 6.17 (zn)
varṇa rozróżniane po typie wykonywanej pracy, 18.41-44
w *buddhi-yodze*, 2.39, 3.3
w *guṇie* dobroci, 18.26 (zn)
w *guṇie* pasji, 18.25 (zn)
w ignorancji, 18.22 (zn), 18.28 (zn)
w świadomości Kṛṣṇy, 2.40, 3.15, 3.28 (zn), 5.2, 5.5-7, 5.9, 5.10, 5.29, 10.10, 11.55, 12.6-7, 18.58 (zn)
wtapia się całkowicie w transcendencję, 4.23

Praca
wykonywana w pełnej wiedzy nie przynosi karmicznych efektów, 5.1
zarówno dobra, jak i zła przyczyną niewoli, 3.9
zawsze powinna być powiązana z interesem Kṛṣṇy, 6.17
(*Zob. również* Czynności, Działanie, *Karma*)
Prahlāda
jako oświecony przywódca, 7.15
jako przykład tolerancji, 13.8-12
Kṛṣṇa jako, 10.30
należy naśladować, 4.16
prześladowany przez ojca, 4.8
Prabhā, definiowana jako wyższa energia Kṛṣṇy, 2.17
Pradhāna, jako niezamanifestowane *guny* natury, 2.17
Pradhāna-kṣetrajña-patir guṇeśaḥ, przytoczenie, 13.13
Pradyumna
jako pełna ekspansja, 8.22
towarzyszy wielbicielom, s.22
Prajā-pati, jako Viṣṇu, 3.10
Prajāpatiṁ ca rudraṁ cāpy aham eva sṛjāmi vai tau hi māṁ na vijānīto mama māyā-vimohitau, wersy przytoczone, 10.8
Prakāśānanda
wyśmiewał Caitanyę, 10.11
zapytuje Caitanyę, dlaczego intonuje święte imię, 2.46
Prakāśaś ca karmaṇy abhyāsāt, wers przytoczony, 9.2
Prakṛti, *Zob.* Natura materialna
Prakṛtiṁ viddhi me parāṁ jīva bhūtām, wers przytoczony, s.8
Prāṇa, jako jedno z rodzajów powietrza, 2.17
Prāṇaiś cittaṁ sarvam otaṁ prajānām, wersy cytowane, 2.17
Prāṇa-vāyu, zmysły jako funkcje, 4.27
Prāṇamaya, realizacja Najwyższego w formach życia, 13.5
Pranāva, *Zob. Om*
Prāṇāyāma
proces oddychania dyskutowany, 4.29
w *aṣṭāṅga-yodze*, 5.28, 5.29
Prāpañcikatayā buddhyā hari-sambandhi-vastunaḥ
wersy przytoczone 5.2
wersy cytowane, 6.10
Prasādam
jako dieta dla cierpiącego pacjenta, 6.35
jako metoda na osiągnięcie Kṛṣṇy, 11.55
jako najlepszy typ pożywienia, 17.8-10
jako sposób kontrolowania języka, 13.8-12
jako zasada *bhakti-yogi*, 12.9
Kṛṣṇa przyjmuje liść, kwiat, owoc i wodę, 9.26 (zn)
należy spożywać tylko, 6.16
Nārada uwolnił się od grzechów przez spożycie, 9.2
nie przyjmowany przez Haridāsę Ṭhakura przed ukończeniem rund, 6.17
polecany przez Caitanyę, 16.24
przeciwdziała skażeniom materialnej natury, 3.14
przyjmowany przez wielbicieli, odrzucany przez nie-wielbicieli, 2.63
smaczny nawet długi czas po sporządzeniu, 17.8-10
stosowność artykułów żywnościowych dyskutowana, 6.17
uwalnia przodków z upiornych form życia, 1.41
(*Zob. również* Pożywienie)
Pratyag-ātmā, jako wycofanie się za aktywnego życia, 4.27
Pratyāhāra
jako koniec czynności zmysłowych, 6.25
jako wycofanie zmysłów z obiektów zmysłowych, 8.12
w *aṣṭāṅga-yodze*, 5.27-28, 5.29
Prawda Absolutna
istnieje wewnątrz i na zewnątrz, 13.16
jako *ānandamaya*, 7.24
jako Bhagavān, 2.2, 13.13
jako cel *yogi*, 6.46
jako cel życia, 2.2
jako impersonalna, s.12
jako kompletna całość, s.12

Prawda Absolutna
jako Kṛṣṇa, s.5, 4.6, 6.38, 7.7, 10.12-13
jako osobowa, s.12, 7.7, 7.24
jako wiedza, że Kṛṣṇa jest właścicielem wszystkiego, 4.35
jako źródło wszystkiego, 7.11
nieosiągalna przez spekulację, 10.11
nieznajomość jej prowadzi do niepokoju, 5.12
okryta przez *mayę* nazywana jest materią, 4.24
om tat sat wskazuje na, 17.23 (zn)
oznajmiona przez Kṛṣṇę i *Gitę*, 5.17
pokonuje skłonność do zadowalania zmysłów, 3.28 (zn)
porównana do słońca, promieni słonecznych i boga Słońca, 2.2
poznana przez mistrza duchowego, 4.34 (zn)
poznana przez samo-zrealizowanych, 5.20
prowadzi do świadomości Kṛṣṇy, 3.3
przybliżana przez proces wiedzy, 13.8-12
trzy cechy, 2.2, 3.25, 10.15
wszystkie Jej cechy realizowane w Kṛṣnie, 18.78
Prayāg, jako święte miejsce, 6.12
Prayāścitta, system ablucji przed śmiercią, 1.43
Predestynacja
dynastia Kuru skazana na zagładę na Polu Kurukṣetra, 1.9, 1.18, 1.35, 2.27
forma kosmiczna objawia śmierć wojowników, 11.27-29, 11.32-34
Premā, jako rzeczywista miłość do Kṛṣṇy, 4.10
Premāñjana-cchurita-bhakti-vilocanena santaḥ sadaiva hṛdayeṣu vilokayanti
przytoczenie, 3.13
wersy cytowane, 6.30
Proces pamiętania
intonowanie Hare Kṛṣṇa jako, 8.5
kiedy zdezorientowany, inteligencja jest stracona, 2.63
nie możliwy dla nieczystych, 8.5
o lotosowych stopach Kṛṣṇy, 6.18
Proces pamiętania
ograniczenia ludzkiego, 4.6
pochodzi od Kṛṣṇy, 15.15 (zn)
uwalnia kogoś z więzów grzechu, 2.52
w czasie śmierci możliwy przez *yogę*, 8.5, 8.10
w osiąganiu Kṛṣṇy, s.24-26, 8.8 (zn), 8.14 (zn)
(*Zob. również* Pamięć)
Pṛthā
Arjuna adresowany jako syn, 2.3, 2.39, 3.22, 4.11, 4.33, 7.1, 7.10, 8.14, 9.13, 9.32, 11.5, 12.6-7, 16.4, 16.6, 17.26-27, 18.6, 18.30-33
jako ciotka Kṛṣṇy, 2.3
znaczenie faktu, że Arjuna jest jej synem, 1.25
Przywiązanie
analizowane w odniesieniu do impersonalistów, 4.10
Arjuny do rzeczy materialnych, 1.30
definiowane, 2.56
demonów do zadowalania zmysłów, 16.16 (zn)
do bezczynności nie polecane, 2.47
do czynności wykazywane przez ignorantów, 3.25, 3.29
do Kṛṣṇy podzielone na trzy etapy, 9.3
do Kṛṣṇy przez miłość, 12.9
do Kṛṣṇy przez słuchanie, 6.35
do Kṛṣṇy równoznaczne z porzuceniem przywiązań materialnych, 5.5
do materialnego świata powinno być odcięte, 15.1, 15.4, 15.6
do przedmiotów zmysłów, 2.62, 15.4
do rodziny podobne "chorobie skórnej", 2.7
działanie bez, 3.19, 5.10, 18.9 (zn), 18.23 (zn)
jako symptom pasji, 14.12, 18.27 (zn)
ktoś wolny od utwierdzony jest w wiedzy, 2.57
przekroczone przez oddanie dla Kṛṣṇy, 3.19
przekroczone przez regulujące zasady, 2.64
przyczyną niewoli, 2.47

Przywiązanie
spokój umysłu jako wolność od, 10.4-5
srogie pokuty spełniane z powodu, 17.5-6 (zn)
wolność od jako warunek miłości, 4.10
zarzucone i przekroczone przez mędrców, 2.47, 2.56, 3.25, 4.20, 5.11, 18.51-53
Pragnienia
banyanowe drzewo materialnego świata opiera się na, 15.1
demonów nienasycone, 16.10, 16.11-12
działania dla zaspokojenia, 18.23
eliminowane przez *yogę*, 5.27-28, 6.4, 6.10, 6.18, 6.24
ich fale podobne do rzek wpadających w ocean, 2.70
ich jakość musi być zmieniona, 2.71
jako przeszkody w powrocie do Boga, 7.22
jako przyczyna ciała, 13.21, 13.22, 13.30-31
jako subtelna forma uwarunkowania, 5.15
jako symptom i podstawa *guṇy* pasji, 14.6-7
jako symptomy życia, 13.6-7
korzystania z owoców swojej pracy głęboko zakorzenione, trudne do przekroczenia, 5.26
Kṛṣṇa nie ingeruje w pragnienia żywych istot, 5.15
ktoś wolny od nich zdolny do wyzwolenia, 5.26
Mahārāja Ambarīṣy podporządkowane pragnieniom Kṛṣṇy, 2.61
największym wrogiem uwarukowanej duszy, 3.43
narządy zmysłowe dla zaspokajania, 13.21
nie mogą być w sztuczny sposób powstrzymane, 2.55
spokój i szczęście osiągane gdy są tolerowane, 2.70, 2.71, 5.23
przekroczone przez zrealizowanie Brahmana, 6.27, 18.54
przyczyną kultu półbogów, 7.20 (zn)
Pragnienia
rozproszone przez świadomość Kṛṣṇy, 2.55, 2.71, 5.15, 5.29, 7.20
spełniane przez Kṛṣṇę, 5.15, 7.21, 8.24
wielbiciela zharmonizowane z pragnieniami Kṛṣṇy, 4.21
wytwarzają złość, poruszają umysł, oczy i klatkę piersiową, 5.23
wzrastają wraz z kontemplowaniem obiektów zmysłów, 2.62 (zn)
zysku odradzane, 3.30, 5.3
żywa istota zdominowana przez, 7.27
Prostota
jako asceza ciała, 17.14
jako asceza umysłu, 17.16
jako boska cecha, 16.1-3
jako wiedza, definiowana, 13.8-12 (zn)
polecana dla wszystkich porządków życia, 16.1-3
Przebaczenie
jako cecha boska, 16.1-3
stworzone przez Kṛṣṇę, powinno być praktykowane, 10.4-5
Przestrzeń
Kṛṣṇa przenika, 11.20
Kṛṣṇa różny od, 9.5
wiatr i kosmos spoczywają w, 9.6
Przyczyna
demoniczna teoria, 16.8 (zn)
duchowego i materialnego świata, 10.8 (zn)
kiedy zostaje poznana, nic nie pozostaje nieznanego, 7.2
kosmiczna forma jako, 11.37
Kṛṣṇa jako, 2.2, 2.41, 2.46, 4.14, 4.35, 7.4, 7.6 (zn), 7.10 (zn), 10.2 (zn), 10.39, 11.1, 14.3-4 (zn)
materialny świat nie różny od, 5.10
nie jest się przyczyną rezultatu wykonywanych czynności, 2.47
Paramātma jako ostateczna, 18.14
poznanie Kṛṣṇy jako, 7.19
wszechświat jako Paramātmā, 7.6
Przyjaźń
Kṛṣṇa przyjacielem wszystkich żywych istot, 2.66, 9.18 (zn)

Przyjaźń
pomiędzy Arjuną i Kṛṣṇą, 2.10, 11.14, 11.41-42, 11.45, 18.64-65
pomiędzy *Paramātmą* i *jīvātmą*, 2.22, 13.23
wielbiciela z Kṛṣṇa, s.4, 9.29 (zn)
z Kṛṣṇą osiągnięta przez naśladowanie Arjuny, 18.65
z Kṛṣṇą pokonuje sen i ignorancję, 1.24
(*Zob. również* Związki)
Przyjemność
ciężko pracującego dostępna również dla wieprza, 5.22
czerpana z królestwa nietrwała, 1.36
jako ostateczny cel *yogi*, 6.20-23
Kṛṣṇa jako rezerwuar, s.18
ktoś drogi Kṛṣṇie nie goni za, 12.17 (zn)
ludzie zmysłowi gonią za, 2.43
Najwyższej Jaźni powinna być kontemplowana, 6.25
nie akceptowana przez monistów, 5.20-23
płynąca z intonowania Hare Kṛṣṇa, 9.2
powinna być znajdowana w tym, co korzystne dla świadomości Kṛṣṇy, 10.4-5
smakowana przez mędrców, 2.70, 5.21
stworzona przez Kṛṣṇę, 10.4-5
w słuchaniu i wysławianiu Kṛṣṇy, 1.32-35, 5.22, 7.30, 10.9, 10.19
w studiowaniu *Gity*, 8.28
w systemie *yogi* Patañjalego, 6.20-23
większa w służeniu, 1.22-21
wszystkie żywe istoty szukają, s.18
zmysłowa ma swój początek i koniec, 5.22 (zn)
znana tylko swojemu własnemu ciału, 2.17
Przywódcy
co czyni wielki człowiek, inni pójdą w jego ślady, 3.21
Gītā przeznaczona specjalnie dla, 4.1, 4.2
Przywódcy
ich odmowa podporządkowania się dyskutowana, 7.15
ich odpowiedzialność za nauczanie, 3.21, 4.1
jako obiekt kultu dla głupców, 4.12
król uważany za reprezentantaBoga, 10.27
prowadzą społeczeństwo w zamęt i chaos, kiedy ślepi, 1.42
Pseudo-religie, oparte na materialistycznej filozofii duszy, 2.26
Puṇya, jako oryginalny, 7.9
Puṇya-karmaṇām, jako wielka ofiara, 18.71
Pūraka, jako proces oddychania, 4.29
Purāṇy (Purāṇas)
akceptują Kṛṣṇę jako Najwyższego, s.3
głoszą chwały Pana, 15.15
jako część studiów traktujących o ofiarach, 11.48
jako historyczne zapisy, s.24, 10.18
jako reprezentacja Kṛṣṇy, 10.32
jako zajęcie i rozrywka dla umysłu, 17.16
muszą być słuchane w służbie oddania, 7.3
uprawomocniają modlitwę Arjuny, 10.12-13
Pūrṇam, *Zob.* Kompletna Całość
Puruṣa (Podmiot radości)
inkarnacje, 10.20
jako kontroler wszystkiego, 7.4, 8.9
jako Nārāyaṇa, Vāsudeva, 8.8
jako temat rozdz. XIII,
Kṛṣṇa jako, s.5, s.11-12, s.18
Mahā-Viṣṇu jako pierwsza inkarnacja *puruṣa*, 9.7
opisany jako aktywny przezKapilę, 2.39
Paramātmā jako, 13.23
Purujit, wspomniany przez Duryodhanę jako wielki wojownik, 1.5
Puruṣārtha, jako religijność, rozwój ekonomiczny, zadowalanie zmysłów i połączenie się z Brahmanem, 6.20-23
Puruṣārtha-śūnānām guṇānām pratiprasavaḥ kaivalyam svarūpa-

Puruṣārtha
pratiṣṭhā vā citi-śaktir iti, przytoczenie, 6.20-23
Puruṣottama
jako pełna ekspansja, 8.22
Kṛṣṇa jako, 8.1, 10.15
w sukcesji uczniów, s.29

R

Rādhārāṇī, Śrīmatī, pokłony dla, s.1
Raghu, Ikṣvaku przodkiem dynastii, 4.1
Raghunātha Bhaṭṭa Gosvāmī, pokłony dla, s.1
Raghunātha Gosvāmī
pokłony dla, s.1
w sukcesji uczniów, s.29
Rahūgana Mahārāja, odkrył Bharatę Mahārāja, 6.43
Rājendra, w sukcesji uczniów, s.29
Rajo-guṇa, Brahmā jako inkarnacja, 7.14
Rakṣa, czciciele upiorów mogą stać się, 9.25
Rakṣasas, Kṛṣṇa jako Kuvera wśród, 10.23
Rāma
bhakti-yoga spełniana dla, 14.26
jako ekspansja Kṛṣṇy, 1.20, 4.13, 11.46, 15.7, 18.65
jako inkarnacja, 4.5, 6.47
jako prawy król, 10.27
Janaka Jego teściem, 3.20
Jego sługa Hanumān zaangażował swój gniew w służbę dla, 3.37
każdy chciał żyć w Jego królestwie, 1.36
Kṛṣṇa jako, 10.31
nigdy nie okazał tchórzostwa, 1.36
pojawił się w dynastii Raghu, 4.1
pokonał Rāvaṇę, 1.20, 1.36, 4.8, 16.20
znany również jako Najwyższa Osoba Boga, 5.22
Rāmādi mūrttiṣu kalā-niyamena tiṣṭhan, wersy cytowane, 4.5
Ramante yogino' nante satyānanda-cid-ātmani, wersy przytoczone, 5.22
Rāmānujācārya
akceptuje Kṛṣṇę jako Najwyższego, s.3
Rāmānujācārya
jako światły przywódca, 7.15
podtrzymuje indywidualność na platformie duchowej, 2.12
wyjaśnia słowo *sanātana*, 7.15
Yāmunācārya w sukcesji uczniów pochodzącej od, 7.24
Rāsa, Zob. Przyjaźń, etc., Związki
Rāsa-līlā, imitatorzy, 3.24
Raso vai saḥ, rasam hy evâyaṁ labdhvānandi bhavati, przytoczenie, 14.27
Rāvaṇa
jako przykład demona, 16.16
jego plany udaremnione przez energię materialną, 7.15
pokonany przez Rāmę, 1.20, 1.36, 4.8
porwał małżonkę Rāmy i ukarany, 1.36
próbował zbudować schody do nieba, 16.16
zabity przez Kṛṣṇę, 16.20
Realizacja
bezpośrednie i pośrednie procesy, 12.12
cechy charakterystyczne, s.20, 2.1, 5.19, 18.51-53
cel ludzkiego życia, 3.16
co zdarza się komuś, kiedy zarzuca, 6.37
determinacja w dążeniu do, 2.15
dla tych, którzy zdołali uniknąć żądzy, złości i chciwości, 16.22 (zn)
jako *buddhi-yoga*, 3.1
jako rezultat podporządkowania się, 2.9
jako wiedza, 6.8, 6.28, 13.8-12
konieczna dla duchowej ofiary, 4.43
Kṛṣṇa jako obiekt, 2.46, 4.11
miłość do Kṛṣṇy poza, 6.30
mitem dla materialistów, 3.29
na bazie nieistnienia i materialnego ciała, 2.28
najwyższa doskonałość jako sługa Kṛṣṇy, 2.53
nauczana przez analityczne studia ciała i duszy, 2.1
niezakłócony trans, 2.53
ofiarowana w formie *Upaniṣadów*, 2.45

Realizacja
osiągana przez intonowanie, 2.46, 6.12
podstawa i cel, 2.46, 6.37
porównane do schodów, 13.8-12
postęp przez naśladowanie wielbicieli, 3.21
przez kontrolowane zmysły, 3.7, 4.27 (zn), 5.23
przez oczyszczenie pracy, 18.48
przez spekulację i oddanie, 3.3
spośród tysięcy jeden próbuje osiągnąć, 7.3
stopniowe rozwijanie, 2.46
szczęście sprzyjające, 18.36-37
szukana na trzech drogach, 6.37
trudności w, 4.34, 6.12, 6.36
trzy stadia, 14.27
wstępna potrzeba pragnienia, 4.10
yoga drabiną do, 6.3
zmysły przeszkodą w, 3.35
zniszczona przez żądzę, 3.41 (zn), 5.21
Realizacja impersonalistyczna
ci, którzy są w *guṇach* nie mogą wznieść się wyżej, 7.13
jako krok do kompletnej realizacji, 7.24, 19.27
jako niekompletna, s.12, s.13, 6.10, 7.1
jako środek do osiągnięcia Kṛṣṇy, 12.3-4 (zn)
jej stopnie zaawansowania, 2.2
korzystna do momentu spotkania czystego wielbiciela, 12.30
Kṛṣṇa ostatnim słowem w, 7.3
łatwiejsza niż zrozumienie Kṛṣṇy, 7.3
może być osiągnięta przez zmysły, 10.2
na początku tendencja ku, 7.13
popierana przez *Śvetāśvatara Upaniṣād*, 7.7
przeciwko naturze pełnej duchowego szczęścia jaźni, 12.5
przez rozmaite energie, 7.8
ryzyko upadku, 14.27
teoria pustki odrzucona, 3.43, 6.15
teoria wtopienia się odrzucona, 2.12
trudna dla zwykłego człowieka, 12.5-3
Realizacja impersonalistyczna
w rzeczywistości nie ma konfliktu z personalizmem, 7.8
Recaka, jako proces oddechowy, 4.29
Reinkarnacja, *Zob.* Transmigracja
Religia
Arjuny argumenty oparte na, 2.8
bez Boga nie ma religii, 7.15
bez filozofii fanatyzmem, 3.3
demony bluźnią przeciwko, 16.18
dla korzyści materialnych, 18.34
dyskutowana w kategoriach czasu i warunków, 4.7
jako cecha *bramina*, 18.42
jej zasady muszą być przestrzegane, aby osiągnąć wiedzę, 2.14
jej zasady najlepszą przyczyną podjęcia walki, 2.31
Kṛṣṇa jako obrońca, 11.18
Kṛṣṇa zstępuje, gdy zanika, 4.7
nie może być sfabrykowana, 4.16
nie tak ważna jak wiedza, 2.11
niektórzy wyznają ją dla sławy, 13.8-12
odróżniana od *sanātana-dharmy*, 16-18
pasja przyczyną zbłądzenia w, 18.31
porzuć wszystkie religie i podporządkuj się Kṛṣṇie, 18.66 (zn)
powstrzymuje kobiety od cudzołóstwa, 1.40
rada dla Arjuny, aby poświęcił ciało dla, 2.18
rozwiązuje problemy ekonomiczne, 4.31
rozwija się w zależności od typu wiary, 17.3
ustanowiona przez Kṛṣṇę, 1.1, 3.23, 4.7, 4.8, 4.16, 4.35
w ignorancji uważana za niereligijność, 18.32
wiedza jako doskonałość, 9.2
zasady religijne zapewniają dobrą populację, 1.40
zasady w *Vedach*, 4.7
(*Zob. również Dharma, Sanātana-dharma*)
Rodzina
jako nic tylko Kṛṣṇa, 9.17
jako trudność w wyrzeczeniu *sannyāsina*, 2.15

Rodzina
jej rola w wychowywaniu transcendentalistów, 6.42
każdy pracuje, aby utrzymać, 6.1
kobiety zepsute kiedy upada religijność w, 1.40
niebezpieczeństwo zniszczenia tradycji, 1.38, 1.42
obowiązki rodzinne przestrzegane przez Kṛṣṇę, 3.23
ofiarowywanie szacunku dla przodków koniecznością, 2.52
piekielne warunki stworzone przez niepożądaną populację, 1.41
powinna być porzucona, jeśli jest przeszkodą w realizacji duchowej, 13.8-12
proces zapewniający szczęście w, 13.8-12
procesy oczyszczające w, 1.39
przywiązanie do niej opisane jako "choroba skórna", 2.7
przywiązanie do niej przyczyną żalu Arjuny, 2.9
przywiązanie w pasji, 14.7, 14.12
starsi członkowie nie powinni być zabijani, 1.39
tradycja pomagania przodkom przez ofiarowywanie im *prasādam*, 1.41
uwolniona przez kogoś w służbie oddania, 1.41
wielbiciel Mukundy wolny od zobowiązań wobec, 1.41
zignorowanie ofiary dla przodków, kiedy ulega zepsuciu, 1.31
związki akceptowane przez ignoranta, 3.29
Rozpacz
determinacja ignoranta spętana przez, 18.35
ignoranta, 18.38
jako rezultat działania w pasji, 14.16
jako zbędna, 2.1, 2.12, 2.13, 2.18, 2.25-28, 2.30
ktoś drogi Kṛṣnie stały w, 12.13-14, 12.15
ktoś stały w rozpaczy jest zdolny do wyzwolenia, 2.15
narodzin, choroby i śmierci, 13.8-12
nie brana pod uwagę w walce, 2.38
Rozpacz
nie trwa wiecznie, powinna być tolerowana, 2.14
nie może być usunięta przez materialne bogactwo,
niestosowna w przypadku Arjuny, 2.2, 2.22
przekroczona przez mędrca, 2.11 (zn), 5.20, 18.54
rozproszona przez duchowego mistrza, 2.22
rozpraszana przez Kṛṣnę, 2.1, 2.8, 2.22, 12.17
szczęście jako koniec, 18.36-37
zmysły są zawsze przyczyną, 18.38
Rozrywki
gloryfikowane przez *mahātmās*, 9.14
Kṛṣny zawsze pamiętane przez wielbicieli, 1.24, 10.8
nie mogą być zrozumiane przez zmysły, 6.8
objawione przez Kṛṣnę na Ziemi są odzwierciedleniem tych w Jego siedzibie, s.19
objawione przez Kṛṣnę we Vṛndāvana, s.18. 4.8
Ṛk Veda
emanuje z Kṛṣny, 3.15
jako jedna z czterech *Ved*, 11.48

Kṛṣna jako 9.17 (zn)
Rudra
Kṛṣna jako Śiva, 10.23
pochodzi z Brahmy, 10.6
Rudras
jedenastu zrodzonych z Nārāyaṇa. 10.8
widziani w formie kosmicznej, 11.6
Rūpa Gosvāmī
cytowany, 8.27
modlitwa i pokłony dla, 1
przytoczony, 5.2, 5.11, 6.10, 6.24, 6.31, 7.3, 11.55
spał tylko dwie godziny dziennie, 6.17
uważał Pana Caitanyę za najbardziej hojnego, 11.54
wyjaśnia *yukta-vairāgya*, 9.28
Rytuał
bezużyteczny bez wiary w Kṛṣnę, 2.52, 17.28 (zn)

Rytuał
czysty wielbiciel nie ograniczony przez, 3.26, 6.44, 9.28
konieczne dla neofitów, 3.29
Kṛṣṇa jako, 9.16 (zn)
przeznaczone dla zrozumienia Kṛṣṇy, 3.26
spełniane z powodu materialnych motywów, 17.11
uważany za cel sam w sobie, 3.29
Ved, porównane do liści banyana, 3.26
wielbiciele obojętni wobec, 3.29
wszystkie przekroczone przez służbę oddania, 8.28
Rzeczywistość
jako Paratattva, najwyższa, 5.17
jej wieczność potwierdzona, 2.16
lekceważona przez demony, 16.8
rozumiana jako Brahman, Paramātmā i Bhagavān, 5.17

S

Sa evāyaṁ mayā te' dya yogaḥ proktaḥ purātanaḥ, wersy cytowane,
Sa mahātmā sudurlabhaḥ, przytoczenie, 3.3
Sa vāeṣa brahma-niṣṭha idaṁ śārīraṁ marttyam atisṛja, wersy przytoczone, 15.7
Sai vai manaḥ kṛṣṇa-padāravindayoḥ przytoczenie, 6.15, 6.27, 6.34
wersy cytowane, 2.61, 6.18
Sac-cid-ānanda rūpāyam kṛṣṇayan, przytoczenie, 9.11
Sac-cid-ānanda-vigraha
ateiści mogą wiedzieć, 4.4
ciało Kṛṣṇy jako, s.12, s.21, 2.2, 7.24, 9.11, 13.15
ciało osiągana na wskutek myślenia o Kṛṣṇie w chwili śmierci, s.22
Kunti modli się, aby mogła zobaczyc, 7.25
manifestowane, aby odwieść od spekulacji, s.18
nie podlega zmianie i zapomnieniu, 4.5
nieobecna w ciele materialnym, s.21
(*Zob. również* Forma)
Sad eva saumya, 17.23
Sadācāra, oczyszcza czynności, 5.11
Sādhaka, jako kandydat do wyzwolenia, 2.68
Sādhu, *Zob.* Wielbiciele, Mędrcy, Vaiṣṇavas
Sādhyas, widziani w formie kosmicznej, 11.22
Sādvaitaṁ sāvadhūtaṁ parijana-sahitaṁ, modlitwa przytoczona, 1
Sahadeva, dmie w swoją konchę, 1.16-18
Sakhya-bhakta, służba jako przyjaciel, 8.14
Sāma-veda
bogata w piękne pieśni, 10.35
emanuje z Kṛṣṇy, 3.15
jako jedna z czterech *Ved*, 11.48
Kṛṣṇa jako, 9.17 (zn), 10.22
Samādhi
w *aṣṭāṅga-yodze*, 5.28, 5.29
cechy charakterystyczne opisane, 6.20-23
czynności w świadomości Kṛṣṇy spełniane w, 12.3-4
dwa rodzaje opisane, 6.20-23
jako poza dualizmami, 2.57
jako zaabsorbowanie się w Kṛṣnie, 6.10
kogoś, kto jest samo-zrealizowany, 18.51-53
nie możliwe dla materialistów, 2.44
świadomość Kṛṣny najlepszą drogą, 8.11, 8.12
trans przez kompletną wiedzę, 5.26
umysł powinien być skoncentrowany w, 6.25
zawiera w sobie realizację Brahmana, Paramātmy i Bhagavāna, 2.53
zdefiniowane, 2.44
Samāna, jako jedno z pięciu rodzajów powietrza, 2.17
Samāna-vāyu, jako zaangażowane w realizację, 4.27
Samāne vṛkṣe puruṣo nimagnaḥ, wersy przytoczone, 2.22
Samāśrita ye padapallava-plavam, wersy cytowane, 2.51
Samo-kontrola
jakoboska cecha, 16.1-3 (zn), 18.42
jako wiedza, definicja, 13.8-12 (zn)

Samo-kontrola
przeznaczona dla żyjących w małżeństwie, 16.1-3
rezultaty wyrzeczenia osiągane przez, 18.49 (zn)
stworzona przez Kṛṣṇę, definicja, 10.4-5 (zn)
Samo-realizacja, *Zob.* Realizacja
Samprajñāta-samādhi, opisane, 6.20-23
Samyag ādhīyate' sminn ātmattava-yāthāmyam, przytoczenie, 2.44
Sanaka, zrodzony z Brahmy, 10.6
Sananda, zrodzony z Brahmy, 10.6
Sanātana, zrodzony z Brahmy, 10.6
Sanātana-dhama, (*Zob.* Goloka Vṛndāvana, Niebo duchowe, Najwyższa Siedziba)
Sanātana-dharma
opisana, s.15-17
nie-sekciarska i niezmienna, s.16
rozróżniana od religii i wiary, 16-17
złamanie jej tradycji przynosi chaos, 1.42
żywej istoty,
(*Zob. również Dharma*, Religia)
Sanātana Gosvāmī
pokłony dla, s.1
pyta o *svarūpę*, s.16
w sukcesji uczniów, s.29
Sanātana-yoga, jako temat rozdz. IV, 4.43
Sanatkumāra
został wielbicielem przez skosztowanie *tulasi*, 9.2
zrodzony z Brahmy, 10.6
Sandhyā-vandana bhadram astu bhavato bhoḥ snāna tubhyaṁ namo, wersy przytoczone, 2.52
Sāndīpani Muni, nauczyciel Kṛṣṇy, 2.4
Sañjaya
Gītā przekazana jego sercu przez Vyāsę, 18.74
jako sekretarz Dhṛtarāṣṭry, 1.1
poruszony *Gītą*, 18.74, 18.76
przez łaskę Vyāsy mógł widzieć formę kosmiczną, 11.12
przypomina sobie formę Kṛṣṇy w zdumieniu, 18.77 (zn)
pytany o sytuację na polu bitwy, 1.1
rozumie motywy zapytań Dhṛtarāṣṭry, 1.2
student Vyāsy, 1.1, 18.75
Saṅkarṣana, jako pełna emanacja, 8.22
Sāṅkhya filozofia
cel, 5.4
definiowana przez słownik wedyjski, 2.39
dwadzieścia cztery elementy jako przedmiot, 13, 7.4
dyskutowana przez Kṛṣnę,
jako wiedza kompletna, 2.39
jej pierwszy proces i konkluzja, 5.5
Kapili i Kṛṣny identyczne, 2.39
nie różna od *karma-yogi* i oddania, 2.40, 5.4
oznajmia przyczyny działania, 18.13-14
rozróżniana od filozofii ateisty Kapili, 2.40
studia jako ofiara, 4.28
studiowana przez filozofów Māyāvādī, 5.6
wytłumaczona przez Pana Kapilę, 2.40
znaczenie *sāṅkhya*, 18.13-14
Sāṅkhya-yoga
dla spekulatorów i filozofów, 3.3
jako trudna dla tego wieku, 6.37
niższa od *karma-yogi* w Kali-yuga, 6.1
zaprezentowana niesystematycznie w rozdziale drugim, 3.2
Saṅkīrtana-yajña
Caitanya przepowiedział, że rozszerzy się na cały świat, 4.8
chroni od niedoboru żywności, 3.14
i świadomość Kṛṣny idą w parze, 3.10
jako najłatwiejsza i nalepsza ofiara, 3.10, 3.12, 16.1-3
konieczna dla szczęścia, 3.13
polecana dla Kali-yuga, 3.10
zainaugurowana przez Caitanyę, 3.12
(*Zob. również* Intonowanie)
Sannyāsa
akceptowana dla oczyszczenia, 3.4
Arjuna zapytuje o cel, 18.1 (zn)
definicja, 9.28, 10.3, 18.49
jako krok do realizacji, 2.15, 3.5, 4.26, 8.28
jako pracowity okres, 2.15
jako zakłócenie porządku społecznego, 3.4

Sannyāsa
nigdy nie akceptowana przez *kṣatriyas*, 2.31
symulowana przez demony, 16.17
wzięta przez Caitanyę dla wyższej przyczyny, 2.15
zapewnia osiągnięcie Słońca, 1.31
Sannyāsa-yoga, znaczenie, 6.2
Sannyāsī
zarzuca pracę dla korzyści, 18.2 (zn), 18.12
błędnie zarzucają ofiarę ogniową, 6.2
dostarcza wiedzę dla żyjących w małżeństwie, 16.1-3
jako duchowy mistrz dla *brāhmaṇas*, 16.1-3
jako głowa instytucji *varṇāśrama*, 16.1-3
jako ktoś wart jałmużny, 10.5
łaska, 16.1-3
mogą spełniać ceremonię małżeństwa, 18.7
muszą być bez lęku, polegać tylko na łasce Kṛṣṇy, 16.1-3
muszą być przekonani o ochronie dawanej im przez Paramātmę, 16.1-3
nie powinni zniechęcać innych do małżeństwa, 18.5
obowiązki, 10.5, 16.1-3
pracuje dla wszystkich, 6.2
promowani na Brahmalokę, 8.17
sannyāsīs Māyāvādī porównani z *sannyāsīs* Vaiṣṇava, 5.6
zakazane jakiekolwiek związki z kobietami, 16.1-3
żebrze od drzwi do drzwi, 16.1-3
Sarasvatī, czczona w celu otrzymania wykształcenia, 7.21
Sarva-dharmān parityajya mām ekaṁ ekaṁ śaraṇaṁ, wersy cytowane, s.28, 12.6-7
Sarva-gataḥ, wszechobecność żywych istot, 2.24
Sarva yoniṣu ... .aham bīja-pradaḥ pitā, przytoczenie, s.15
Sarvam etad brahma, tasmād etad brahma nāma-rūpam annaṁ ca jāyate, przytoczenie, 5.10
Sarvam etad ṛtaṁ manye yan māṁ vadasi keśava, wersy cytowane, s.5
Sarvaṁ jñāna plavena, przytoczenie, 5.16
Sarvasya cāhaṁ hṛdi sanniviṣṭaḥ, przytoczenie, 18.13-14, 18.62
Sarvasya prabhum īśānaṁ sarvasya śaraṇam, wers przytoczony, 13.18
Sarvataḥ pāni-pādam, wers przytoczony, 13.15
Sarvātmanā yaḥ śaraṇaṁ śaraṇyam, wersy cytowane, 1.41, 2.38
Sat
używane w ofiarach dla zadowolenia Najwyższego, 17.23 (zn), 17.26-27
używane dla wskazania na Prawdę Absolutną, 17.23
Sat-karma-nipuṇo vipro mantra-tantra-viśāradaḥ, wersy przytoczone, 2.8
Sattvaṁ viśuddhaṁ vāsudeva-śabditam, wers przytoczony, 17.4
Satya-yuga, cechy charakterystyczne i czas trwania, 8.17
Sātyaki, dmie w konchę, 1.18
Satyavatī, Vyāsadeva synem, 15.17
Saumadatti, inne imię Bhūriśravy, 1.8
Saumya-vapuḥ, jako forma najpiękniejsza, 11.50
Savyasācin
Arjuna adresowany jako, 11.33
znaczenie słowa, 11.34
Sekciarstwo, opisane jako zmiana wiary, s.17
Seks
antykoncepcja potępiona, 16.1-3
celibat jako asceza ciała, 17.14 (zn)
demony ogłaszają go przyczyną świata, 16.8
dla płodzenia dzieci, 7.11
jako atrakcja dla demonów, 16.10
jako centrum wszystkich czynności, 3.39
jako Kandarpa, bóg miłości, 10.28
jako najwyższa materialna przyjemność, 5.21
jako pęta nałożone przez Kṛṣṇę, 3.39
jako podstawa *guṇy* pasji, 14.7
jako potrzeba uwarunkowanych dusz, 3.34

Seks
jako przedmiot kultu w ignorancji, 17.4
jako przyczyna upadku Viśvāmitry, 2.60
jako szczęście w pasji, 18.38
Kṛṣṇa jako, 7.11
odradzany dla *yogīs*, 3.34, 5.21, 6.13-14 (zn), 6.18, 6.20-23
pozwolenie tylko w *bhakti-yodze*, 6.14
Śiva namawiany przez Pārvatī do, 2.62
w życiu małżeńskim, 4.26, 6.14, 16.1-3
Yāmunācārya pluje na myśl, 2.60, 5.21
Sen
determinacja ignoranta spętana przez, 18.35 (zn)
jako zjawisko naturalne, 18.35
ktoś w *guṇie* ignorancji skłonny do, 14.8
materialne ciało porównane do, 2.28
na równi z ignorancją, 1.24
obecny w każdej *guṇie*, 18.35
polecane umiarkowanie, 6.16-17
pokonany przez Guḍākeśę, 10.20
pokonany przez wielbicieli, 1.24
powodowany przez przejadanie się, 6.16
Rūpa Gosvāmī pokazał ideał, 6.17
sześć godzin ilością wystarczającą, 6.16, 14.8
szczęście ze, 18.39 (zn)
(*Zob. również* Ignorancja, Niewiedza)
Siedziba, najwyższa, *Zob.* Goloka Vṛndāvana, Najwyższa Siedziba, Niebo duchowe
Siddhis, jako doskonałość dla *yogīs*, 6.20-23
Siły natury, *Zob. Guṇy*
Sītā
jako bogini szczęścia, wieczna małżonka Rāmy, 1.20
Janaka jej ojcem, 3.20
porwana przez Rāvaṇę, 1.36
Skanda
identyfikowany, 10.24
Kṛṣṇa jako, 10.24
Skąpcy, *Zob. Kṛpana*
Sława
jako motywacja do praktykowania religii, 13.8-12
Kṛṣṇa jako, 10.34
stałość w, 12.18-19 (zn)
stworzona przez Kṛṣṇę, definiowana, 10.4-5 (zn)
Słońce
choremu człowiekowi poleca się czczenie, 7.20-21
jako jedno z oczu Kṛṣṇy, 4.1, 9.6, 10.21, 11.19
jako król planet, 4.1
jako manifestacja miłosierdzia Kṛṣṇy, 15.12
jako źródło wszystkich planet, 4.1
jego światło emanuje z *brahmajyoti*, 7.8, 15.12
jego wspaniałość pochodzi od Kṛṣṇy, 15.12
Kṛṣṇa jako, 7.8, 10.21
Kṛṣṇa porównany do, 8.9, 15.20
nie oświetla najwyższej siedziby, 15.6
oświetla system planetarny, 15.12
otrzymuje siłę i ciepło od Kṛṣṇy, 4.1
Paramātmā porównana do, 10.11, 13.14, 13.17
Paramātmā źródłem światła, 13.18
porównane do duszy, 2.20
porównane do Kṛṣṇy, a chmury do *mayi*, 7.26
porównane do pojawiania się i odchodzenia Kṛṣṇy, 4.6
porównane do Prawdy Absolutnej, 2.2
porównane do żywej istoty, 13.34
porusza się z rozkazu Kṛṣṇy, 9.6
potrzebne kwalifikacje do wejścia na, 1.31
pozycje słońca w czasie opuszczania ciała, 8.24
tysiące słońc porównane do formy kosmicznej, 11.12, 11.17
wersety *Gīty* porównane do, 11.51
wiedza porównana do, 5.16 (zn)
zamieszkane przez żywe istoty, 2.24
Służba
dla Najwyższego przez wieczną *jīvę*, 13.12
implikuje jedność z Kṛṣṇą, 18.54
jako *bhajati*, 6.47

Służba
jako *buddhi-yoga*, 2.49
jako cel ofiar, 4.33
jako krok ku miłości Kṛṣṇy, 12.10
jako tożsamość, *svarūpa*, s.16-17
jako wyzwolenie z *guṇ* natury, 6.27
jeśli nie spełniana, ktoś upada, 6.47
należy zostać sługą sługi, 2.45
nie musi być spełniana dla półbogów, s.18
objawia imię, formę, jakości i rozrywki Kṛṣṇy, 6.8
spełniana przez Kṛṣṇę dla Arjuny i wielbicieli, 1.21-22
spełniana przez *mahātmās*, 9.14
umożliwia zbliżenie się do najwyższej siedziby, 21, 2.51
uwalnia kogoś od pięciu przyczyn pracy, 5.9
w materialnym świecie dla pieniędzy, 12.9
w relacji z Kṛṣṇą, 1.21-22
z oczyszczonymi zmysłami nazywana świadomością Kṛṣṇy, 6.26
(*Zob. również Bhakti, Bhakti-yoga*, Kult, Służba oddania)
Służba oddania
automatycznie rozwija dobre kwalifikacje, 12.19
bezpośrednia percepcja jako skutek, 9.2
daje satysfakcję, jak pełny posiłek 6.35
dwa rodzaje, 12.12
dziewięć procesów składających się na, s.26, 6.35, 9.1, 11.55, 13.8-12, 14.27
gwarantowana dla tego, kto wyjaśnia *Gītę*, 18.68
gwarantuje wejście do najwyższej siedziby, 8.22
jako *buddhi-yoga*, 2.39
jako działanie na platformie duchowej, 7.16, 7.22, 9.2, 15.20
jako główny cel *Gity*, 12.1, 13.8-12, 18.1
jako istniejąca wiecznie, 9.2
jako jedyna droga do zrozumienia Kṛṣṇy, 11.54 (zn), 18.55 (zn)
jako jedyna ścieżka samo-realizacji, 12.20
Służba oddania
jako jedyny środek, aby móc widzieć Kṛṣṇę bezustannie, 13.16
jako krok ku miłości Kṛṣṇy, 4.12
jako metoda poznania Najwyższej Jaźni, 3.3
jako wypowiedzenie wojny *mayi*, 9.30
jako oryginalna, konstytucyjna pozycja, 2.51
jako *pavitram uttamam*, 9.2
jako proces odcinania materialnych przywiązań, 15.1
jako rezultat poznania Kṛṣṇy, 10.7, 10.8 (zn), 15.19
jako siła wyzwalająca, 2.6, 2.14, 2.49, 2.51, 2.72, 5.2, 5.7, 7.14, 15.6
jako środek do osiągnięcia Brahmana, 8.14, 8.22, 11.54, 11.55 (zn), 12.12
jako temat rozdz. XII,
jako temat rozdz. X, 9.1
jako proces dający szczęście, 9.2, 9.14
jako wiedza, 1.46, 4.38, 9.2, 13.8-12
jako zakłócenie porządku, jeśli ignoruje pisma święte, 7.3
jej różne procesy jako ofiary, 3.13
konieczna, aby móc zobaczyć formę kosmiczną, 11.52
konieczna dla szczęścia w wyrzeczeniu, 5.6
kontroluje zmysły, 5.26
kontynuowana po wyzwoleniu, 9.2
ktoś, kto jest drogi Kṛṣnie, pełni ją z determinacją, 12.13-14
łatwiejsza od ścieżki impersonalistycznej, 12.5
mędrzec powinien zachęcać ignoranta do, 3.26 (zn)
może być pełniona przez każdy z *aśramów*, 9.14
narodziny po narodzinach życzeniem Pana Caitanyi, 6.1
nie pozbawia rezultatów płynących z pełnienia ofiar, dobroczynności, 8.28
nie różna od Kṛṣṇy i Jego siedziby, 2.72, 15.20
nie różna od *sankhya-yogi*, 5.4

Służba oddania
osiągana po wielu narodzinach, 6.45
osiągana przez zrealizowanie Brahmana, 18.54
pełniona przez *mahātmās*, 9.14
pełniona przez najwyższych *yoginów*, 6.47 (zn)
pięć różnych ścieżek, 8.14
porównana do ziarna w sercu, 10.9
przekracza wszystkie rytuały, 1.41, 8.28
przezwycięża grzechy, 9.2
rozjaśnia rozrywki Kṛṣṇy, 8.28
rozwiewa kurz materializmu, 10.11
sama może nagrodzić spokojem, 5.28
spełnia wszystkie zobowiązania, 1.41
spełniana przez cztery rodzaje pobożnych ludzi, 7.16 (zn)
transmigracja przekroczona przez wiarę w, 9.3 (zn)
trudna dla osób zmysłowych i łotrów, 2.44, 7.16
usuwa ignorancję, 10.12-13
uwalnia kogoś od pasji i ignorancji, 7.1
uwalnia od skutków zarówno dobrych, jak i złych działań, 2.50, 9.30
wyklucza inne duchowe procesy, 15.19
wymaga pokonania słabości serca, 15.20
wyrzeczenie jest tym samym, co praca w, 5.5
wyzwala tysiące przodków, 1.41
wyższa od bezczynu, 3.7
wyższa od spekulacji, 5.1
wyższa od wyrzeczenia się pracy, 5.2
wzbudza więź z Kṛṣṇą, s.4
wzmocniona przez słuchanie, 10.1
zaczyna się wraz z HareKṛṣṇa, 9.20
zalecana przez Kṛṣṇę, 9.34
zdolna przemienić żądzę w miłość, 3.11
zmniejsza pragnienie dominacji, 14.27
(*Zob. również Bhakti, Bhakti-yoga*, Kult, Służba)
Smaraṇam, jako myślenie o Kṛṣṇie, 9.34, 10.12-13
Smṛti
przytoczone, s.13
cytowane, 6.29, 15.7, 4.14, 13.13
Somadatta
jego syn Bhūriśrava wymieniony przez Duryodhanę jako wielki wojownik, 1.8
widziany przez Arjunę na polu bitwy, 1.26
Somarasa
jej picie jako pośrednie służenie, 9.20
pita na Księżycu, 8.25
pita w celu osiągnięcia nieśmiertelności, 2.43
Spekulacja
bezużyteczna w studiowaniu *Gity*, 8.28
jako filozofia bez religii, 3.3
jako jeden ze sposobów realizacji Duszy Najwyższej, 3.3
jako poważny grzech, 10.15
jako proces niższego rzędu, 3.43, 4.34, 5.1, 15.19
jako stopniowy proces prowadzący do świadomości Kṛṣny, 3.3
jako zajęcie impersonalistów, 4.25, 5.6
Kṛṣna nie może być poznany przez, 7.24, 8.8, 10.2, 11.4, 11.47, 11.53, 11.55
ktoś na planie mentalnym przyciągany przez energię materialną, 1.28
należy unikać tych, którzy mają skłonność do, 11.55
nie można stworzyć religii za pomocą, 4.16
odradzana, s.19, 6.8, 12.6-7
porównana ze świadomością Kṛṣny, 3.3
Prawda Absolutna nie może być osiągnięta przez, 10.11
zakończona dla *sthita-dhi-muni*, 2.56
Spokój
człowiek wiedzy raduje się nim w swojej jaźni, 4.38
formuła na, 5.29
zostałby zakłócony spokój wszystkich żywych istot, gdyby Kṛṣna zaprzestał działania, 3.24
jako cecha *bramina*, 18.42
jako cecha boska, 16.1-3
jego podstawowa zasada, 2.71

Spokój
niemożliwy w *guṇie* pasji, 14.17
osiągany przez kontrolowanie zmysłów i podporządkowanie, 2.70-71, 4.39, 6.7, 12.12, 18.62
osiągany przez świadomość Kṛṣny, 2.8, 2.12, 2.6-7 (zn), 5.29, 14.17
osiągany przez wielbicieli, 2.68, 5.12 (zn), 6.15, 8.14, 9.31
przez utożsamienie się Brahmanem, 6.27
umysł osadzony w, 5.19
Spokój umysłu
definiowany jako wolność od przywiązań i awersji, 10.4-5
jako oznaka realizacji, 5.19
kogoś transcendentalnego do sił natury, 14.22-25
względem życzliwych, przyjaciół i wrogów, 6.9
stworzony przez Kṛṣnę, 10.4-5
w kimś bardzo drogim Kṛṣnie, 12.13-14, 12.15, 12.18-19
w postrzeganiu kamyków, kamieni i złota, 6.8
Starość
bogactwo nie może jej zatrzymać, 2.8
ciało duchowe nie podlega, 7.29, 15.16
jedna z czterech zasad materialnej egzystencji, s.19
jej percepcja jako zło, 13.8-12
Kṛṣna nigdy nie przedstawiany jako starzec, 4.6
obecna wszędzie w materialnym wszechświecie, 2.51
wolność przez przekroczenie *guṇ*, 14.20
wyzwolenie przez przyjęcie schronienia w Kṛṣnie, 7.29
Strach
Arjuny podczas oglądania formy kosmicznej, 11.45, 11.54
medytacja, zatrzymanie oddechu uwalnia od, 5.27-28
obowiązki nie powinny być zarzucane z powodu, 18.8
pokonany przez przyjęcia schronienia w Kṛṣnie, 1.19
Strach
postęp duchowy chroni od najbardziej niebezpiecznego typu strachu, 2.40
strona przeciwna będzie myśleć, że Arjuna powodowany, 2.35
stworzony przez Kṛṣnę, 10.4-5
rozwiany przez czytanie *Gity* w Arjunie po zobaczeniu przyjaciół i krewnych, 1.27-30
wolność od lęku jako warunek miłości, 4.10
z powodu przywiązań materialnych, 10.4-5
zrealizowane dusze wolne od, 1.19, 1.29, 2.56, 6.13-14
(*Zob. również* Lęk)
Subhadrā
jej syn Abhimanyu dmie w swoją konchę, 1.18
jej syn wymieniony przez Duryodhanę jako wielki wojownik, 1.6
Śukadeva Gosvāmī
należy pójść w jego ślady, 4.16
opisuje Pana, 3.10
Sukcesja uczniów
Arjuna jako początek, 4.3
Arjuna odwołuje się do, 1.43
duchowy mistrz w niej od czasu wiecznego, 4.42
Gāyatrī przekazywana przez, 10.35
jako sprawdzian mistrza duchowego, 4.34
jako środek do przekazywania wiedzy, s.13, 1.43, 7.2
jej znaczenie w zrozumieniu *Gity*, 1.1, 4.2
komentarze dawane przez *māyayāpahṛta-jñāna* jako przeszkoda, 7.15
musi pochodzić od Kṛṣny, 11.43
należy podążać śladami, 4.16
od Kṛṣny do boga Słońca, etc., 4.1 (zn)
przedstawiona
przerwana z biegiem czasu, 4.2
zaczęła się ongiś od boga Słońca, s.3
zaczyna się od Brahmy, s.14
Sūrya-vaṁśa-kṣatriyas, bóg Słońca ojcem *kṣatriyów*, 4.1
Sūryaloka, jak cel, 9.18
Sūta Gosvāmī, cytowany, 10.18

Szczerosc
jak cecha boska, 16.1-3 (zn)
stworzona przez Kṛṣṇę, jako prezentacja faktów takimi, jakimi są, 10.4-5 (zn)
Srjāmi, definiowane, 4.7
Sṛṣṭi-hetu yei mūrti prapañce avatare, wersy przytoczone, 4.8
Sthīra-buddhi, jako stałość umysłu, 5.20
Sthita-dhī-muni, różni się od zwykłego *muni*, 2.56
Sukṛtina, jako cztery rodzaje pobożnych ludzi, 7.16
Surabhi, Kṛṣṇa jako *surabhi* wśród krów, 10.28 (zn)
Svadharmas (specyficzne obowiązki), dwa rodzaje dyskutowane, 2.31
Svādhyāya-yajña, poświęcenie się studiom jako ofiara, 4.28
Svalpam apy asya dharmasya trāyate mahato bhayāt, przytoczenie, 3.4
Svāmī
kontroluje umysł, 6.26
kontroluje zmysły, 5.24
Svargaloka, Zob. Planety
Svārtha-gati, osiągnięcie Viṣṇu jako interes własny, 3.7
Svarūpa
definiowana przez Caitanyę Mahāprabhu, s.16
jako realizacja Brahmana, 2.20
jako spełnianie poleceń zwierzchników, 6.6
jako wieczny sługa, 2.55, 4.35, 18.55
kogoś w pełni świadomego Kṛṣṇy, 17.26-27
Kṛṣṇy, 4.6
pozostaje po wyzwoleniu, 6.20-23
reprezentowana przez Arjunę, 18.73
wiedza i działanie według, 6.2
wszystkich żywych istot, s.5
wyzwala kogoś z walki o egzystencję, 4.36
Svarūpa-siddhi, doskonałość czyjejś pozycji, 5
Svarūpeṇa vyavasthitiḥ, 6.20-23
Svatvata Tantra, cytowana, 7.4
System kastowy, *Zob. Varṇa*
Szczęście
Brahman jako konstytucyjna pozycja, 14.27
Szczęście
dążenie do niego bywa przyczyną popełnienia grzechu, 1.44
dla duszy wątpiącej nie ma go ani w tym świecie, ani w następnym, 4.4
doświadczane w rzeczywistości przez osobę wyzwoloną, 5.24
doznawane jeszcze w tym ciele, 14.20
doznawane, kiedy maleje pragnienie dominacji, 13.22
doznawane w działaniu dla Kṛṣṇy, 4.18
jako nektar na początku, na końcu zaś jako trucizna, 18.38 (zn)
jako symptom życia, 13.6-7
jako trucizna na początku, na końcu zaś jako nektar, 18.36-37
jako uwarunkowana koncepcja, 14.6 (zn)
jako wieczny sługa Kṛṣṇy, 2.55
jako wróg tego, kto zadowala zmysły, 3.39
jego wartość zakwestionowana przez Arjunę, 1.32-35
Kṛṣṇa nie pragnie niebiańskiego, 4.14
Kṛṣṇa przyczyną, 1.31, 2.8
ktoś drogi Kṛṣnie równy w, 12.13-14, 12.15
ktoś stały w szczęściu zdolny jest do wyzwolenia, 2.15
mędrcy nie podnieceni przez, *2.56*, *2.69*
na bazie zadowalania zmysłów, 2.39, 3.40
na planie zmysłowym dyskutowane, 2.43
nie do osiągnięcia przez kapryśne działanie, 16.29 (zn)
nie może być ograniczone, 13.8-12
niemożliwe bez spokoju, 2.66
niemożliwe bez wiary, 4.40
niemożliwe w tym życiu ani w następnym bez ofiary, 4.31
nie powinno być brane pod uwagę w walce, 2.38
niestałe pochodzi z percepcji zmysłowej, 2.14
odpowiednio do materialnego ciała, 13.21
ofiara z materialnego, 6.38

Szczęście
pieniądze nie mogą dać, 14.17
pochodzące ze snu, złudzenia, etc., 18.39 (zn)
pochodzące ze zmysłów poznane przez *gosvāmīch*, 6.26
poszukiwane na płaszczyźnie materialnej przez tych, którzy pracują dla rezultatów, 6.40
powinno być tolerowane, 2.14, 2.45
procesy, które mogą zapewnić rodzinne, 13.8-12
przelotne, kiedy pochodzi z przestrzegania zasad wedyjskich, 9.21
przez podporządkowanie się Kṛṣṇie, 7.5, 7.21
przez pożywienie w *guṇie* dobroci, 17.8-10 (zn)
przez *saṅkīrtana-yajña*, 3.13
przez skoncentrowanie się na Kṛṣṇie, 5.21, 6.27-28
transcendentalne, kiedy umysł pokonany, 6.7
upada się z pozycji szczęścia, kiedy kończą się pobożne uczynki, 2.8
w *guṇie* dobroci, 18.36-37
w *guṇie* ignorancji, 18.39 (zn)
w *guṇie* pasji, 14.16, 18.38
w kontrolowaniu zmysłów, 5.13, 5.23
w Kṛṣṇie, 2.8, 6.32
w niebie duchowym, s.18, s.20, 4.31, 8.28
w postrzeganiu jaźni w *samādhi*, 6.20-23
w służbie oddania, nie zaś przez zwykłe wyrzeczenie, 5.6
wewnętrzne dla doskonałego mistyka, 5.24
wszystkie żywe istoty poszukują, s.18
wydaje się być nieuchwytnym dla Arjuny na polu bitwy, 1.30
zabicie krewnych nie przyniesie na pewno, 1.36
żywa istota całkowicie zależna w swoim, 5.15

Ś

Śabda-brahma
osiągnięta przez Haridāsa Ṭhakur, 6.44
przekroczona przez kogoś w świadomości Kṛṣṇy, 3.29
Śabdādibhyo' ntaḥ pratiṣṭhānāc ca, przytoczenie, 15.14
Śaibya, przytoczony przez Duryodhanę jako wielki wojownik, 1.5
Śakuni, ujrzany przez Arjunę na polu bitwy,
Śalya
gotowy umrzeć za sprawę Duryodhany, 1.9
ujrzany przez Arjunę na polu bitwy, 1.26
Śaṅkara, jako Śiva, 10.23
Śaṅkarācārya
akceptuje Kṛṣṇę jak Najwyższego, s.3, 7.3
akceptuje *Vedānta-sūtrę*, 18.13-14
impersonaliści nie są mu wierni, 7.24
jako autor *Śārīraka-bhāṣya*, 5.6
stwierdził, że Kṛṣna jest poza stworzeniem, 4.12
Śāṇḍilya, jako jeden z głównych filozofów, 9.2
Śānta-bhakta, służba w neutralności, 8.14
Śāntas, (*Zob.* Wielbiciele)
Śārīraka-bhāṣya, jako komentarz do *Vedānta-sūtry*, 5.6
Śāstras
bezużyteczne bez świadomości Kṛṣṇy, 3.5
ci, którzy w nie wątpią, nie osiągają świadomości Kṛṣṇy, 4.40
Gītā najlepsza ze wszystkich, 4.40
ich nakazy oczyszczają duszę, 3.5
jako przewodnik w działaniu, 18.15, 18.30
najbardziej poufna część, 15.20
nie dementowane przez mistrza duchowego i mędrca, 10.3
nie pogwałcone przez Kṛṣnę, 3.22
ofiary niezgodne z, 17.13
osoby demoniczne odrzucają, 16.6, 16.8, 17.1

Śāstras
polecają czczenie półbogów, 7.21
ponad czterema niedoskonałościami ludzkimi, 16.24
przestrzegane przez osoby o boskiej naturze, 16.6, 16.23-24, 17.1
przytoczone przez Kṛṣṇę jako autorytet, 13.5
robotnik w ignorancji pracuje wbrew, 18.28
srogie pokuty nie wspominane w, 17.5-6 (zn)
wypowiedzi powinny być potwierdzone przez, 17.15
Śaunaka, przytoczony, 10.18
Śikhaṇḍī, dmie w konchę, 1.18
Śiśupāla, mówił przeciwko Kṛṣnie, 7.26
Śiṣyas te' ham sādhi mām tvām prapannam, przytoczenie, 2.39
Śiva
czczony w dobroci, 17.4
jako część Kṛṣṇy, 5.29, 10.42, 15.7
jako inkarnacja *tamo-guṇy*, nie może dać wyzwolenia, 7.14
jako ojciec Skandy, 10.24
jako szef półbogów, 10.7
jako światły przywódca, 7.15
jako ten, który niszczy wszystkie elementy materialne, 10.32
Kṛṣṇa jako, 10.23
kult jego żony Umy dla, 7.21
należy go naśladować, 4.16
namawiany do seksu przez Pārvatī, 2.62
nie posiada pełni bogactw, 2.2
nie powinien być imitowany, 3.24
ogląda formę kosmiczną w zdumieniu, 11.22
oznajmia, że wyzwolenie może dać jedynie Viṣṇu, 7.14
podlega wpływom obiektów zmysłów, 2.62, 7.14
pragnie widzieć dwuręką formę Kṛṣṇy, 11.52
pokonany przez Arjunę, 2.33
stworzony przez Kṛṣnę, 10.3, 10.8
w formie kosmicznej, 11.15
wielbi Kṛṣnę, służalczy wobec Niego, 4.12
wypił ocean trucizny, 3.24, 10.27
zrodzony z Brahmy, 11.37
Śiva-viriñci-nutam, przytoczenie, 4.12
Śmierć
Brahmā i Brahmaloka podlegają prawom, 8.17
czynności wiążą kogoś z cyklem narodzin i, 2.49
dla Arjuny niesława gorsza od, 1.34
dusza nie podlega, s.16, 2.20, 10.4-5
imitowanie Śivy przyśpiesza, 3.24
jako brama do królestwa Boga, 2.72
jako jedna z czterech zasad egzystencji materialnej,
jako jedna z sześciu przemian ciała, 2.20
jej cykl odpowiednio do czynności, 12.27
jej nieuniknioność, 2.7, 2.8, 2.20, 2.27, 2.51, 11.33, 16.11-12
jej uosobieniem Kṛṣna jako Yama, 9.19, 10.29 (zn), 10.34 (zn)
Kṛṣna jako wyzwoliciel, 12.6-7
kołowrót, 2.51, 8.16
metody przekraczania, 2.51, 5.19, 7.29, 13.18, 13.26, 14.20
mędrcy obojętni wobec, 6.23
na ołtarzu ofiarnym i na polu walki jako oczyszczenie, 2.22
nie istnieje w świecie duchowym, 7.29, 15.16
nie ma powodów do rozpaczy, gdy przychodzi, 2.13
nowe ciało przysądzone w godzinie, s.22
odczucie jej jako zła, 13.8-12
pamiętanie i wiedza o Kṛṣnie w czasie, 22-23, 6.15, 7.30, 8.5, 8.10, 8.27, 13.18
przeznaczenie odpowiednio do *guṇy* natury w godzinie, 14.14-15
stworzona przez Kṛṣnę, 10.4-5
prāyaścitta, system ablucji przed, 1.43
transmigracja w czasie, 2.13, 8.23-27
znaczenie myśli i czynów całego życia w chwili, 8.2, 8.6
Śraddha-śabde viśvasa kahe sudṛdha niścaya, wersy przytoczone, 2.41
Śravaṇāyāpi bahubhir yo na labhyaḥ, wersy przytoczone, 2.29

Śravaṇam (słuchanie)
brahma-bhuta osiągana przez, 18.55
Caitanya położył nacisk na, 7.15, 13.26
jako czynnik oczyszczający, 7.1
jako jeden z dziewięciu procesów, s.26
jako proces oświecenia, 9.1
jako słuchanie o Kṛṣṇie, 8.8
parampara konieczna dla, 18.75
śruti, słuchanie od autorytetów, 15.19
wyzwolenie przez, 13.26
zmniejsza pragnienie panowania nad naturą, 13.22
znaczenie słuchania o Kṛṣṇie, 6.35
znaczenie w służbie oddania, 7.1, 10.1, 10.9
Śravaṇam, kīrtanam, smaraṇam, arcanam), etc. jako *yajñas*, ofiary, 3.13
Śravaṇaṁ kīrtanaṁ viṣṇoḥ smaraṇaṁ pāda-sevanam, przytoczenie, 9.2, 9.14
Śrī-caitanya-mano, modlitwa do Śrila Rūpy Gosvāmiego, s.1
Śrī kṛṣṇa caitanya prabhu nityānanda, modlitwa, s.2
Śrīdhara, jako pełna ekspansja, 8.23
Śrīmad-Bhāgavatam
akceptuje Kṛṣnę jako Najwyższego, s.3, 2.16
cytowane, 1.28, 1.41, 2.2, 2.17, 2.38, 2.40, 2.46, 2.51, 2.61, 3.5, 3.10, 3.24, 3.37, 3.40, 3.41, 4.11, 4.34, 4.35, 5.2, 5.22, 5.26, 6.14, 6.18, 6.40, 6.44, 6.47, 7.1, 7.5, 7.18, 7.25, 9.1, 9.2, 10.18, 10.20, 12.13-14, 13.12, 17.4
daje prawdziwy komentarz do *Vedānta-sūtry*, 15.14
definiuje wyzwolenie, s.11
drogie wielbicielom, 10.9
jako komentarz do *Vedānta-sūtry*, s.24
jako reprezentacja Kṛṣny, 10.32
jego rady sposobem na pokój i szczęście, 2.8
jego studiowanie może uczynić rodzinę szczęśliwą, 13.8-12
kłopotliwe dla Māyāvādīs, 5.6
Śrīmad-Bhāgavatam
należy go stale słuchać od czystego wielbiciela, 12.9
opisuje Caitanyę, 4.8
opisuje ważniejsze planety, s.21
powinno być zaakceptowane, 8.9
przytoczone, 2.55, 3.22, 3.23, 3.28, 4.6, 4.8, 5.12, 6.20-23, 7.4, 7.20, 7.23, 7.28, 8.1, 8.25, 9.2, 9.11, 9.14, 9.30, 9.31, 9.32, 10.2, 10.3, 10.4-5, 10.7, 10.26, 11.8, 11.46, 11.52, 11.54, 12.6-7, 13.8-12, 14.27, 16.19, 17.26-27, 18.6, 18.55
sāṅkhya wytłumaczona w, 2.39
studiowane przez przez *sannyāsinów* Vaiṣṇava, 5.6
wspomina o mantrze *Gāyatrī*, 10.35
Śrīvāsa, Ācārya, pokłony dla, 1
Śriyaḥ-patir yajña-patiḥ prajā-patir, wersy cytowane, 3.10
Śvetāśvatara Upaniṣad
cytowany, 2.17, 3.22, 5.13, 7.7, 7.19, 13.15, 13.18
dowodzi, że Kṛṣna jest obrońcą wszystkich, 2.12
porównuje dusze i Duszę Najwyższą do dwóch ptaków na drzewie, 2.22
przytoczony, 15.17
Śṛṇvatāṁ sva-kathāṁ kṛṣṇaḥ puṇya-śravaṇa-kīrtanaḥ, wersy cytowane, 7.1
Śruti
egzystencja duszy nie może być udowodniona poza, 2.25
jako środek do zrozumienia *Ved*, 16.1-3
jako uczenie się poprzez słuchanie, 15.19
Śruti-smṛti-purāṇādi-pañcarātra-vidhiṁ vinā, wersy przytoczone, 7.3
Śūdra
definiowany jako ten, który rozpacza z powodu ciała materialnego, 2.1
jako jeden z porządków społecznych, s.24, 4.13
jego praca, 18.44

Śūdra
może osiągnąć Najwyższego, 9.32 (zn)
nie powinien spodziewać się honorów, 16.3
nie powinien uważać się za *bramina*, 18.47
rozpoznawany po pracy w *guṇach*, 18.41
w *guṇie* ignorancji, 7.13
(*Zob. również Varṇa*)
Świadomość
czystego wielbiciela, 5.7
definicja, s.11
determinuje materialne ciało, 15.9
jako podstawa spokoju, 2.65, 2.66 (zn)
jako symptom duszy, 2.17, 2.20, 2.25, 13.34
jako temat rozdz. XIII,
jeśli boska, wie się wtedy, że nie wykonuje się żadnej czynności, 5.9
Kṛṣṇy, nigdy nie skażona materialnie, s.10
nie może być produktem materii, 10.22
niewzruszona przez doświadczanie wyższego smaku, 2.59
ograniczona do jednego ciała, 2.17
połączona z Absolutem w *yodze*, 6.46
połączona z Kṛṣṇą, s.10, 2.61, 4.15
przemiana materialnej na duchową, 3.17, 4.24
przenika ciało, 2.17(zn), 13.34(zn)
reprezentowana przez inteligencję, 13.6-7
różnica pomiędzy indywidualną a najwyższą, 2.20, 13.34
zaćmiona przez pożądanie i *guny*, 3.38, 3.39, 15.9
żywej istoty jest wypaczonym odbiciem,
(*Zob. również* Fałszywa świadomość, Świadomość Kṛṣny)
Świadomość Kṛṣny
cechy charakterystyczne, 2.52, 2.54, 2.55, 2.57, 2.65-66
czynności i praca w, 2.49, 3.1, 3.3, 3.18, 3.25, 4.15, 18.58(zn), 18.74
Świadomość Kṛṣny
droga wyjaśniona przez pytania Arjuny, 3.2
gwarantuje wyższe narodziny, 2.40
jako jedyna droga do zrozumienia Kṛṣny, 7.26
jako konsekwencja podporządkowania się, 2.8
jako kontrola zmysłów, 2.59, 3.34, 3.43, 6.10
jako kulminacja w wiedzy, 4.33
jako najbardziej bezpośrednia metoda realizacji, 6.38
jako najlepsza *yoga*, 2.48, 2.61, 5.28, 6.47
jako najlepszy sposób na uczynienie domu przyjemnym, 13.8-12
jako nieustraszoność, 6.13-14, 17.3
jako obowiązek każdego, 6.1
jako oczyszczona świadomość, s.11, 15.9
jako Prawda Absolutna, 3.3
jako proces oczyszczający, 2.50, 4.15, 6.45
jako *samādhi*, trans, 1.24, 2.53, 2.58, 6.31, 8.12, 9.19, 11.55
jako *saṅkīrtana-yajña*, 3.10
jako służba, 2.41, 6.10, 6.26
jako środek na osiągnięcie królestwa duchowego, 4.24 (zn)
jako uduchowienie świata materialnego, 5.29
jako warunek postawiony przez Caitanyę dla mistrza duchowego, 2.8
jako *yajña*, 3.9, 3.15-16
jej najwyższa doskonałość, 2.41, 2.71
jej panowanie rozszerza się wszędzie, 7.8
jej początki porównane do ognia, 3.38
konieczna dla całkowitego wyrzeczenia, 5.2
może być osiągnięta w sekundzie albo po milionach narodzin, 2.72
może przemienić żądzę w miłość do Boga, 3.41
może wydawać się, że jest na planie zmysłowym, 2.64
nie ma dualizmu w, 2.38, 5.12

Świadomość Kṛṣṇy
odpowiada celom *jñāna* i *yogi*, 6.2
osiągana dzięki pomocy Kṛṣṇy, 9.22
osiągana przez dziewięć czynności służby oddania, 9.1
osiągana przez słuchanie *Gīty*, 18.76
ożywiona w następnych narodzinach, 2.40, 6.40, 6.43 (zn)
ponad kwiecistym językiem *Ved*, 2.53
ponad statusem *bramina*, 4.13
porównana do *yoga-yajña* i *svādhyāya-yajña*, 4.28
powinna być kultywowana od początków życia, 3.41
przekracza *śabda-brahma*, 2.52
przywiązuje jednego do wszystkich, wszystkich do jednego, 5.7
rozwiązuje wszystkie problemy, 4.31
różne stadia analizowane, 4.10
różne *yogi* odskocznią do, 7.1
szerzona przez inkarnacje, 4.7
szerzona w Indiach przez Caitanyę, 4.8
transcendentalna do *guṇ*, 2.45, 7.13, 12.19, 14.16, 14.18, 17.28
trudna dla niedoświadczonych, 2.42-43
trzy klasy ludzi w, 9.3
uwalnia kogoś od rodziny, etc., 2.41
w *buddhi-yodze*, 2.39
wiara w, 2.41, 4.40
wolność działania w, 3.17, 3.35, 5.9
zaczyna się przez zrozumienie źródła światła, 15.12
zależy od mistrza duchowego, 2.41
zestawiona ze spekulacją, 3.3
żadna strata nawet dla tego, który upadł, 3.5
Śyāmasundara
jako forma ukochana przez wielbicieli, 6.30, 11.55
Jego piękno opisane, 6.47
rozrywki we *Vṛndāvana*, 9.19
trudniej G o zobaczyć niż formę kosmiczną, 11.52

T

Tad viṣṇoḥ paramaṁ padam, przytoczenie, 18.62
Tadā rajas-tamo-bhāvāḥ kāma-lobhādayaś ca ye, wersy cytowane, 7.1
Tadāvadhi bata nārī-saṅgame smaryamāne, wersy przytoczone, 5.21
Tadvan na rikta-matayo yatayo niruddha, wersy cytowane, 5.26
Taittirīya Upaniṣad, cytowana, 7.21, 13.17
Tam akratuḥ paśyati vīta-śokaḥ, wersy cytowane, 2.20
Tam ātmasthaṁ ye' nupaśyanti dhīrāḥ, wersy cytowane, 2.12
Tam ekaṁ govindam, przytoczenie, 9.11
Tam eva viditvātimṛtyumeti nānyaḥ panthā vidyate ayanāya, przytoczenie, 4.9, 6.15, 13.18
Taṁ ha devam ātma-buddhi-prakāśaṁ mumukṣur vai śaranam aham prapadye, przytoczenie, 13.18
Tam īśvarāṇāṁ paramaṁ maheśvaram przytoczenie, 5.29
wersy cytowane, 3.22
Tamo-guṇa, Śiva jako inkarnacja, 7.14
Tapo divyaṁ putrakā yena sattvam, wersy cytowane, 5.22
Tapoloka, elewacja na, 9.20
Tapomaya-yajña, jako ofiara z wygód, 4.28
Tapta-kāñcana-gaurāṅgi, modlitwa, s.2
Tasmād etad brahma nāma-rūpam annaṁ cajāyate, przytoczenie, 14.3
Tasmāt sarveṣu kāleṣu mām anusmara yudhya ca, wersy cytowane, s.24
Tat, używane w ofiarach dla zadowolenia Najwyższego, 17.23-25
Tat te' nukampāṁ su-samīkṣyamāṇaḥ, wers przytoczony, 12.13-14
Tat tu samanvayāt, przytoczenie, 15.15
Tato yad uttarataraṁ tad arūpam anamayaṁ ya etad vidur amṛtas te bhavanti athetaro duḥkham evāpi yānti, wersy przytoczone, 7.7
Tattvamasi, w zastosowaniu do wyzwolenia, 4.9
Tāvad eṣa samprasādo smāt, wersy przytoczone, 15.17

Tepus tapas te juhuvuḥ sasnur āryā, wersy cytowane, 2.46, 6.44
Teṣām aham samuddhartā, wers przytoczony, 18.46
Tolerancja
jako cecha *bramina*, 18.42
jako cecha charakterystyczna wielbiciela, 12.13-14
jako wiedza, definiowana, 13.8-12, 13.8-12
nieprzyjemnych obowiązków, 2.14
szczęścia i nieszczęścia, 2.14
Transcendencja
jako bez formy, poza materialnym, 7.7
materialiści nie zainteresowani, 3.38
ofiary jako środek do osiągnięcia, 6.38
praca bez przywiązania wtapia się 4.23
sił natury, 2.45
symptomy kogoś usytuowanego w, 5.20
usytuowana w ofiarach, 3.15
yogī usytuowany w, 6.18
Transcendentaliści
cechy charakterystyczne, 18.51-53
dyskutowani jako personaliści i impersonaliści, 12.1, 12.5
ich obiekty medytacji w chwili śmierci, s.22
kontrolują zmysły i działanie, 5.22, 5.23, 6.10, 6.40
mogą zrozumieć transmigrację, 15.11
najwyżsi realizują Bhagavāna, 2.2
najwyżsi ze wszystkich, 18.65
narodziny w ich rodzinach rzadkością, 6.42 (zn)
nawet najwięksi upadają, 2.60
nie giną ani w świecie materialnym ani duchowym, 6.40
nie mają powodów do obaw, nawet jeśli niefortunni, 6.40
nie rozróżniają kast czy gatunków, 5.18
ofiary niekonieczne dla, 3.16
opisani, 5.24-25
osiągają królestwo Boga, 6.15
powinni medytować o Kṛṣṇie, 6.10 (zn)
powinni żyć samotnie, w odludnym miejscu, 6.10 (zn)
Transcendentaliści
stali w medytacji o Duszy Najwyższej, 6.19
stoją ponad rytualistycznymi praktykami, 6.44
trzy klasy, s.22, 6.40
wymawiają *om* przy składaniu ofiar, 17.24
zamieszkują w świętych miejscach, 6.12
Transmigracja
dusze samo-zrealizowane nie zakłopotane, *2.13, 15.11*
historia Bharaty, 6.43
jako przyczyna cierpienia, 2.13
jako środek na odmłodzenie energii, 2.13
kierowana przez wolę najwyższą, 16.19
koncepcje przenoszone z jednego ciała do drugiego, 15.8 (zn)
Kṛṣṇa nie podlega, 10.3
lekceważona przez demony, 16.11-12
możliwa dzięki łasce Duszy Najwyższej, 2.22
nie może być zrozumiana przez głupców, 15.10
odpowiednio do przywiązania do natury materialnej, 13.22
porównana do diabelskiego koła, 9.21
porównana do zmiany ubrań, 2.22
potwierdzona przez Kṛṣṇę, 4.5
powodowana przez *karmę*, 5.2, 8.3
proces zapłodnienia, 8.3
przekroczona przez służbę oddania, 9.3
przerwana, kiedy ktoś poznaje naturę Kṛṣṇy, 4.9
wyjaśniona, 2.13
wyższe narodziny w świadomości Kṛṣṇy, 2.40
z jednego ciała do drugiego, s.9, 2.6
zabijanych zwierząt, 16.1-3
zakończona dla tego, kto osiąga siedzibę Kṛṣṇy, 8.16
zazdrosnych w demoniczne łona, 16.19-20
(*Zob. również* Narodziny)
Trawienie, Kṛṣṇa jako ogień trawiący, 15.14 (zn)

Tretā-yuga, cechy charakterystyczne i czas trwania, 4.1, 8.17
Tretā-yugādau ca tato vivasvān manave dadau, wersy cytowane, 4.1
Tri-vedī, jako ten, który studiuje trzy *Vedy*, 9.20
Trivikrama, jako pełna ekspansja, 8.22
Troski
wolność od, 2.29, 2.51, 4.33, 9.1
(*Zob. również* Cierpienia, Niedole, Nieszczęścia, Troski)
Tulasī
powinna być uprawiana dla Kṛṣṇy, 11.55
Sanatkumāra został wielbicielem przez spróbowanie listków, 9.2
smakowana przez Mahārāja Ambarīṣę, 2.61, 6.18
Tvam eva viditvā, przytoczenie, 7.14
Tyaktvā sva-dharmaṁ caraṇāmbujaṁ harer, wersy cytowane, 2.40, 3.5, 6.40
Tymczasowość
jako prawo materialnego świata, 15
materialnego ciała, 2.16
nieistniejącego potwierdzona, 2.16
przyczyną problemów życia, 27
szczęścia i nieszczęścia, 2.14 (zn)
varṇas i życia, 7.13

U

Ubhe uhaivaiṣa ete taraty amṛtaḥ sādhvasādhūnī, wers przytoczony, 4.37
Uccaiḥśravā
identyfikowany, 10.27
Kṛṣṇa jako, 10.27 (zn)
Udāna, jako jedno z pięciu rodzajów powietrza, 2.17
Udāna-vāyu, użyte dla realizacji, 4.27
Ugrasena, dziadek Kṛṣṇy, 2.4
Uległość
wobec woli Kṛṣṇy jako przejaw dobrze pojętego interesu własnego, 1.30
(*Zob. również* Podporządkowanie się)
Uma, czczona w celu otrzymania dobrej żony, 7.21
Umysł
Arjuny zakłopotany, 4.30 (zn)
czasami pokonuje inteligencję, 6.34
jako element konstytuujący ciało, 13.6-7 (zn)
jako jedna z ośmiu oddzielonych energii, 7.4 (zn)
jako niespokojny i chwiejny, s.26, 6.26, 6.34 (zn)
jako przyczyna niewoli i wyzwolenia, 6.5, 15.7
jako przyrząd do kierowania w wozie ciała, 6.34
jako siedlisko żądzy, 3.40 (zn)
jaźń transcendentalna do, 3.43
jego lustro oczyszczane przez intonowanie, 3.38
jego spokój osiągany przez wyrzeczenie, 12.12
kiedy poruszony, impersonaliści upadają, 2.63
kogoś drogiego Kṛṣnie zgadza się z Nim, 12.13-14
koncentracja na Kṛṣnie, s.26, 3.30, 5.7, 5.17, 6.18, 6.27, 6.34-35, 8.2, 8.7,8.8, 12.2, 12.8
kontrolowanie, 2.60, 2.66, 2.67, 4.21, 5.7 (zn), 5.27 (zn), 6.10 (zn), 6.13-14, 6.26, 6.34-36, 8.8, 17.16, 18.33, 18.51-53
kontrolując go, ktoś osiąga najwyższą siedzibę, 6.15
Kṛṣna jako, 10.22
Kṛṣny umysł i Jaźń nie są różne, 9.5
kto go pokonał, osiąga Duszę Najwyższą, 6.7
medytacja o Jaźni, 2.55, 6.19, 6.20-23, 6.25, 6.26
metoda skupiania go na Kṛṣnie w czasie śmierci, 8.10
może być w panice w czasie śmierci, 8.2
musi przyjąć wyższe przewodnictwo, 6.7
nie jest niepokojony przez kwiecisty język *Ved*, 2.53
nie ma celu, gdy nie jest świadomy Kṛṣny, 2.66
nie może zdegradować kogoś, kto widzi Duszę Najwyższą we wszystkim, 13.29

Umysł
oczyszczenie, 5.11, 12.11
powinien być użyty do zrozumienia potrzeby ludzkiego życia, 10.4-5
przyczyną upadku mędrców, 2.60
skupiony na lotosowych stopach Kṛṣṇy, 6.18, 8.2
spokojny, pokonuje narodziny i śmierć, 5.19
stałość jako *sthira-buddhi*, 5.20
symptomy mędrców, których umysły są stałe, 2.56
uciszony przez utożsamienie się z Brahmanem, 6.27
w relacji do zmysłów, 2.66, 3.6-7, 3.40, 3.42, 4.26, 4.27, 6.24, 15.9, 17.16
w *samādhi*, s.26, 2.44, 4.24, 6.20-23
w *yodze*, 2.48, 5.27-28 (zn), 6.5-6, 6.11-12 (zn), 7.1
wypaczony wielbi półbogów, 7.20 (zn)
wyrzeczenie dla, 17.17 (zn)
wyższy w stosunku do zmysłów, niższy w stosunku do inteligencji, 3.42
wzmocniony przez inteligencję, 3.42
zaangażowanie, 3.42, 5.25, 6.18
zarówno przyjacielem, jak i wrogiem, 6.5, 6.6
Upaniṣady
cytowane, 9.6
głoszą chwały Najwyższego, 15.15
ich studiowanie jako ofiara, 4.28, 11.48
ich zalecenia niemożliwe dla tego wieku, 2.46
jako środek do impersonalnej realizacji, 12.5
należy przestrzegać ich zaleceń w służbie oddania, 7.3
ofiarują realizację, 2.45
opisują Caitanyę, 4.8
początkiem życia transcendentalnego, 2.45
podstawą *Bhagavad-gīty*, 2.29
potwierdzają wieczność i indywidualność, 2.12
przekraczane przez kogoś w świadomości Kṛṣṇy, 2.52
Upaniṣady
przytoczone, 9.12, 15.7, 16.11-12 (*Zob. również Muṇḍaka Upaniṣad, Śvetāśvatara Upaniṣad*, etc.)
Ūrdhva-mūlam adhaḥ-śākham aśvattham prahūr avyayam, wersy cytowane, s.20
Uśana, Kṛṣṇa jako, 10.37 (zn)
Utsāhān niścayād dhairyāt tat tat karma-pravartanāt, wersy przytoczone, 6.24
Uttamaujā, wymieniony przez Duryodhanę jako wielki wojownik, 1.6

V

Vāda, jako końcowa konkluzja w logice, 10.32
Vadanti tat tattvavidas tattvaṁ yaj jñānam advayam, wersy cytowane, 2.2, 13.8-12
Vaibhāṣikas
ich teoria odrzucona przez Arjunę, 2.26
podtrzymują materialistyczny pogląd na duszę, 2.26
Vaidurya kamień, Kṛṣṇa porównany do, 4.5
Vaikuṇṭha planety, *Zob.* Niebo duchowe i Planety
Vairāgya, jako obojętność wobec materii i zaangażowanie się w sprawy duchowe, 6.35
Vaiṣamya-nairghṛṇye na sāpekṣatvāt tatha hi darśayati, wers przytoczony, 5.15
Vaiṣṇavas
jedynie oni są wykwalifikowanymi mistrzami duchowymi, 2.8
pokłony dla, s.2
sannyāsīs porównani z Māyāvādī *sannyāsīs*, 5.6
transcendentalni do statusu *brāhmaṇa*, 4.13
wielbią wewnętrzną energię, 18.46 (*Zob. również* Mędrcy, Mistrz duchowy, Wielbiciele)
Vaiṣṇavera kriyā mudrā vijñe na bujhaya, przytoczenie, 9.28
Vaiśvanara, jako jeden z głównych filozofów, 9.2

Vaiśya
jako jeden z podziałów społecznych, s.24, 4.13
mogą osiągnąć Najwyższego, chociaż niżej urodzeni, 9.32 (zn)
nie powinni zajmować się "czarnym rynkiem", 16.1-3
praca, 18.44
rozpoznawani po pracy w *guṇach*, 18.41
w guṇie pasji i ignorancji, 7.13
Vāmana, jako pełna ekspansja, 8.22
Vānaprastha
pomocna w realizacji duchowej, 4.26
przyjmowana po okresie życia małżeńskiego, 16.1-3
żyje w lesie, surowe pokuty, etc. 8.28
Vāñcha-kalpatarubhyaḥ, modlitwa, s.2
Vande ham, modlitwa do mistrza duchowego, 1
Varāha, jako pełna ekspansja, 4.13, 6.47, 18.65
Varāha Purāṇa, opisuje żywe istoty jako cząstki Kṛṣṇy, 2.23
Varṇa
brāhmaṇa jako mistrz duchowy, 16.1-3
cztery podziały zarysowane, s.24
jako tymczasowa, 7.13
Kṛṣṇa nie należy do żadnej, 4.13
mistrz duchowy może podnieść kogoś z niższej kasty, 2.8
odpowiednio do trzech *guṇ* natury, 7.13, 9.32
praca powinna być odpowiednio do czyjejś natury, 18.47
rozróżniana po pracy w *guṇach*, 18.41-44
stworzona, aby podnieść człowieka z platformy zwierzęcej, 4.13
stworzona przez Kṛṣnę, 4.13 (zn)
w kategoriach wykształcenia, nie narodzin, 16.1-3
w służbie oddania nie ma rozróżnienia, 9.32
wielbiciele transcendentalni do, 4.13
wszystkie klasy (stany) mogą osiągnąć Kṛṣnę, s.27
(*Zob. również Brāhmaṇa, Kṣatriya*, etc.)
Varṇa-saṅkara, jako niepożądana populacja, 3.24
Varṇāśrama
cztery *aśramy* dyskutowane, 4.26
dla zadowolenia Viṣṇu, 3.9
dziesięć obrzędów reformacyjnych przeznaczonych dla, 7.15
jako metoda elewacji, 1.39, 16.22
jako wyższa zasada religii, 4.7
jej kolejne etapy, 8.28
kiedy zanika, kobiety skłonne do cudzołóstwa, 1.40
osiągnięcie Viṣṇu jako cel, 3.7
przekroczona przez służbę oddania, 8.28
sannyāsa jako trudny etap, 2.15
sannyāsī głową, 16.1-3
system ablucji przed śmiercią, 1.43
zapewnia przewagę dobrej populacji, 1.40
Varṇāśrama-dharma
budzi świadomość Kṛṣny, 4.43
jej celem nie jest dzielić ludzi według urodzenia, 16.1-3
jej celem zadowolenie Viṣṇu, 2.48, 9.24
na platformie cielesnej, 2.31
przedkłada społeczeństwu zajęcia służące zbawieniu, 1.42
przeznaczona dla *tapasyi*, wyrzeczenia, 16.1-3
Varnāśramācāra-vatā puruṣena paraḥ pumān, wers cytowany, 3.9
Varuna
jako wyznaczony urzędnik, 3.14
Kṛṣna jako, 10.29
Vāsudeva
jako ojciec Kṛṣny, 1.25, 2.3
Kṛṣna pojawił się przed nim najpierw jako Nārāyaṇa, 11.50, 11.53
prześladowany przez Kamsę, 4.8
korzeń wszystkich przyczyn, 2.41
Kṛṣna jako, 8.8, 8.22, 10.37 (zn)
miłość do Niego wiedzie do wyzwolenia, 5.2
podporządkowanie się, 2.39, 7.20
uniwersalna wizja osadza się na pełnym oddaniu, 7.19
znaczenie imienia, 1.15
Vasuki
Kṛṣna jako wąż, 10.28

Vasuki
wąż jako łoże, na którym spoczywa Garbhodakaśāyi Viṣṇu, 11.15
Vasus
Kṛṣṇa jako Agni pomiędzy, 10.23
oglądają formę kosmiczną w zdumieniu, 11.22
zrodzeni z Nārāyaṇa, 10.8
Vātsalya-bhakta, służba w roli rodziców, 8.14
Vayaṁ tuna vitṛpyāma uttama-śloka-vihrame, wersy przytoczone, 10.18
Vedāham etaṁ puruṣaṁ mahāntam aditya-varnaṁ tamasaḥ parastāt, wersy przytoczone, 7.7
Vedaiś ca sarvair aham eva vedyaḥ, wers przytoczony, 3.10, 3.26
Vedānta
Arjunie poleca się, aby wzniósł się do platformy, 2.45
ostatnim słowem w mądrości wedyjskiej, 2.46
jej instrukcje niemożliwe dla tego wieku, 2.46
Kṛṣṇa jako kompilator, 2.46, 15.15 (zn)
Kṛṣṇa nie może być zrozumiany po prostu tylko przez studiowanie, 7.24
Vedānta-sūtra
akceptowana jako ostateczny trzon wiedzy, 18.14
anandamayo' bhyāsāt, przytacza, s.18
Bhāgavatam właściwym komentarzem do, 5.6, 15.15
cytowana, 5.16, 9.2, 9.21, 15.14, 18.46, 18.55
jako reprezentacja Kṛṣṇy, 10.32
jej istota podana w skrócie, 15.16
kładzie nacisk na służbę oddania, 18.1
opisuje ciało i jego znawcę, 13.5
przyjmuje Kṛṣṇę jako źródło wszystkich emanacji, 2.16
przytoczona, 2.18, 4.14, 6.20-23, 9.2, 9.9
studia nad jako ofiara, 4.28, 11.48
synteza całej wiedzy wedyjskiej, s.24
Śārīraka-bhāṣya jako komentarz do,
Vedānta-sūtra
zaczyna się pytaniem o prawdziwą pozycję żywej istoty, 3.37
Vedeṣu durlabham adurlabham ātma-bhaktau, wersy cytowane, 4.5
Vedy
akceptują objaśnienie kreacji dane przez Kapilę, 2.39
cytowane, 3.10, 3.11, 4.9, 4.12, 4.37, 5.10, 5.15, 5.29, 6.15, 6.30, 6.34, 7.2, 7.10, 7.14, 13.3, 13.21, 15.17
dają szansę na wyzwolenie, 4.31
dowodzą, że Kṛṣṇa jest żywicielem, esencja, 2.46, 3.31, 9.2, 15.19, 18.1
głoszą wielość indywidualnych dusz, 2.12
głoszą, że Kṛṣṇa jest nienarodzony, 4.6
ich część zwana *karma-kāṇḍa* dyskutowana, 2.42-43
ich definicja pokuty, 10.4-5
ich ofiary jako Kṛṣṇa, 9.16
jako kryterium działania, 3.15, 16.24
jako zbiór praw ustanowionych przez Kṛṣṇę, 4.7, 18.4
jedyny sposób na zrozumienie duszy, 2.25
Kṛṣṇa jako *om* w, 7.8
Kṛṣṇa jako *Sāma-veda*, 10.22
Kṛṣṇa jako znawca, 15.15
ktoś, kto zna drzewo banyanowe, zna *Vedy*, 15.1 (zn)
kwiecisty język, 2.42-43, 2.53
na początku Kṛṣṇa przekazał je Brahmie, 4.7
nie aprobują nieuregulowanego życia, 16.1-3
nie ograniczają się jedynie do rytuałów, 9.28
ofiary polecane w, 2.42-43, 3.12, 3.14, 4.32, 9.25
podzielone na cztery części, s.23-24
porównują duszę i Duszę Najwyższą do dwóch ptaków na drzewie, 2.22
powinny być studiowane pod kierunkiem mistrza duchowego, 8.28, 16.1-3
przekraczane przez kogoś w świadomości Kṛṣṇy, 2.52

Vedy
przepisują regulujące czynności, 3.15
przestrzegane zarówno przez personalistów, jak i impersonalistów, 16.24
przeznaczone dla poznania Kṛṣṇy, 2.46, 3.10, 3.26, 9.17, 15.1 (zn)
przeznaczone dla uformowania charakteru, 8.28
przytoczone, 4.5, 7.24, 8.26, 10.8, 11.32, 13.5, 13.7, 15.16
studia nad, 3.26, 4.28, 8.28, 9.20, 11.48 (zn), 16.1-3 (zn), 17.15 (zn)
wystawiają Kṛṣnę jako Najwyższą Osobę, 15.18
zajmują się głównie trzema *guṇami*, 2.45
zamanifestowane z oddechu Kṛṣṇy, 3.15
Veṇum kvanantam, flet Kṛṣṇy, 8.21
Vibhu-ātmā, jako jeden z dwóch typów duszy, 2.20
Vibhum, Zob. Brahmajyoti, Brahman, Wszech-przenikający
Vibhuti, jako nadzwyczajne bogactwo, 10.19
Vidyānidhi, w sukcesji uczniów,
Vigata-jvara, bycie wolnym od ospałości i gorączkowej mentalności, 3.30
Vijñānam, jako wiedza o duchowej istocie, 3.41
Vijñānaṁ brahma, przeciwieństwo do *ananta-brahman*, 13.13
Vijñānamaya, jako rozróżnienie pomiędzy umysłem i symptomami życiowymi, 13.5
Vikarma
jako spełnianie grzesznych czynności, 3.15
należy wiedzieć, co jest, 4.17 (zn)
związuje wykonującego, 4.20
Vikarna
identyfikowany jako brat Duryodhany, 1.8
wymieniony przez Duryodhanę jako wielki wojownik, 1.8
Vipaścit, wiedza jako przymiot duszy, 2.20
Virāṭa
dmie w swoją konchę, 1.18
wymieniony przez Duryodhanę jako wielki wojownik, 1.4
Visayā vinivartante nirāhārasya dehinaḥ, wersy przytoczone, 6.13-14
Viṣṇos tu trīṇi rūpāṇi puruṣākhyāny atho viduḥ, wersy przytoczone, 7.4
Viṣṇu
jako cel *sāṅkhya* i służby oddania, 5.4
jako cel życia, 1.42, 2.2
jako dusza materialnego świata, 5.4, 7.6
jako Dusza Najwyższa w sercu, 2.61, 6.13-14, 6.31
jako interes własny dla każdego, 1.31, 3.7
jako Pan wszystkich żywych istot, 3.10
jako *prajā-pati*, 3.10
jako szef pierwszych półbogów, Brahmy i Śivy, 8.2
jako ten, który daje wyzwolenie wszystkim, 7.14
jako *yajña*, ofiara, 3.9, 3.11, 3.12, 9.24
jedyny pan *mayi*, 7.14
Jego koncha zapewnia o zwycięstwie, 1.14
Jego siedziba samo-świetlna, 2.16
Jego wielbiciele definiowani jako półbogowie, 11.48
jīvas pozostają zgęszczone w jego ciele, 8.18
Kṛṣna jako, s.28, 11.54, 15.7, 18.65
Kṛṣna jako Viṣṇu spośród Ādityas, 10.21
kult bezosobowego aspektu, 17.4
ofiary dla Niego stworzone na początku kreacji, 3.10
medytacja o Nim polecana przez *Yoga-sūtrę*, 2.61
porównany do słońca, które jest wszechobecne, 6.31
półbogowie nie mogą równać się z, 4.12
praca jako ofiara dla, 3.9
resztki Jego pożywienia uwalniają od grzechu, 1.41

Viṣṇu
spala wszelkie nieczystości, 2.61
ten, który zna trzech Viṣṇu jest wyzwolony, 7.5
transcendentalny do świata materialnego, 4.12
trzech Viṣṇu dla spełnienia procesu kreacji, 7.4
tysiące form, 11.55
uniwersalna forma adresowana jako, 11.24
varṇāśrama-dharma dla zadowolenia, 2.48
Viṣṇu mantra, przytoczona, 10.42
Viṣṇu-mūrti
duchowe ciało podobne do, 15.7
jako osobowa ekspansja, 15.7
jako zlokalizowana pełna reprezentacja Kṛṣṇy, 6.13-14
Viṣṇu Purāṇa
przytoczona, 2.48
wszystkie energie Kṛṣṇy opisane w, s.23
zacytowana, 2.16, 3.9, 11.40
Viṣṇu-śakti, energie Kṛṣṇy jako, s.23
Viṣṇu-śaktiḥ parā proktā, przytoczenie, s.23
Viṣṇu-tattva
utożsamiana z atomową duszą przez szaleńców, 2.17
jako pierwotna ekspansja, 15.7
Viśva-rūpa, *Zob.* Forma kosmiczna
Viśākhā, Śrī, pokłony dla,
Viśvadevas, oglądają formę kosmiczną w zdumieniu, 11.22
Viśvakośa, słownik, przytoczony, 4.6
Viśvāmitra
kṣatriya, ale działał jako *brāhmaṇa*, 3.35
namówiony przez Menakę do seksu, 2.60
Viśvanātha Cakravartī Ṭhākur
w sukcesji uczniów, s.30
zacytowany, 2.41
Vitaṇḍa, jako próba pokonania przeciwnika w logice, 10.32
Vivāha-yajña, małżeństwo jako ceremonia oczyszczająca, 18.5
Vivasvān, *Zob.* Bóg Słońca
Vṛkodhara, znaczenie imienia, 1.15
Vṛndāvana
jako miejsce najwyższych rozrywek, s.18, 1.15, 9.19
jako święte miejsce, 6.12
jej lokalizacja, 8.21
replika Goloki Vṛndāvana, 8.21
wielbiciele mogą stworzyć atmosferę, 8.14
wielbiciele spragnieni widzieć rozrywki Kṛṣṇy we, 4.8
(*Zob. również* Goloka Vṛndāvana)
Vyāsadeva
Gītā słyszana dzięki jego łasce, 18.75
jako inkarnacja Kṛṣṇy, 15.15, 18.77
jako jeden z głównych filozofów, 9.2
jako światły przywódca, 7.15
jego autorytet ma wpływ na Arjunę, 18.62
jego łaska umożliwia Sañjayi oglądanie formy kosmicznej, 11.12
Kṛṣṇa jako, 10.37 (zn)
nauczyciel Sañjayi, 1.1
ogłasza, że Kṛṣṇa jest Najwyższym, s.5, 7.24
pouczony przez Nārada Muni, 6.40
przytoczony, 13.5
syn Parāśara Muni, 2.2, 15.17
w sukcesji uczniów, s.29, 18.75
widział formę kosmiczną, 18.77
zapisał literaturę wedyjską, s.24
Vṛṣṇi
Kṛṣṇa adresowany jako potomek, 3.36
Kṛṣṇa jako Vāsudeva pomiędzy potomkami, 10.37 (zn)
Vyāna, jako jedno z pięciu rodzajów powietrza, 2.17
Vyāna-vāyu, wykorzystane dla realizacji, 4.27
Vyāsa-Pūjā, jako oddanie czci mistrzowi duchowemu, 18.75
Vyāsatīrtha, w sukcesji uczniów, s.29
Vyavasāyātmikā, inteligencja jako wiara w Kṛṣṇę, 2.41

W

Walka
o egzystencję w różnych ciałach, 15.8
ze zmysłami i umysłem, 15.7 (zn)

Wątpliwości
Arjuna wolny od, 10.12-13, 18.73
hamują Boską świadomość, 4.40
niszczą szczęście w tym świecie i następnym, 4.40
niszczone przez wiedzę, 4.42, 5.17
porównane do demona Keśī, 18.1
przekroczone przez wyzwolenie, 5.25
pytania Arjuny wzrastają odpowiednio do, 8.2
tylko Kṛṣṇa może rozpędzić wątpliwości Arjuny, 6.39 (zn)
usunięte przez podążanie za wskazówkami *Gity*, 4.41
usunięte przez towarzystwo wielbicieli, 8.28
w Dhṛtarāṣṭrze, 1.1
wolność od wątpliwości stworzona przez Kṛṣṇę, 10.4-5
wzrastają w sercu z powodu ignorancji, 4.42
Wedyjska literatura, *Zob.* Literatura wedyjska
Wedyjska wiedza, *Zob.* Wiedza
Węże
Kṛṣṇa jako Ananta pomiędzy Nāgas, 10.29
Kṛṣṇa jako Vāsuki wśród, 10.28
Vāsuki jako łoże Garbhodakāśāyī, 11.15
w formie kosmicznej, 11.15
Wiara
definiowana jako wiara w coś wzniosłego, 2.41
determinuje formę ofiary, 4.33
dojrzewa w miłość do Boga, 17.28
jako cecha najwyżej usytuowanego *yogina*, 6.47
jako *dṛḍha-vrata*, zdeterminowana, 7.30
jako *sattva*, zawsze pochodzi z dobroci, 17.3
jako temat rozdz. XVII,
jej brak u demonów, 16.7, 16.11-12
jej konieczność, 4.39, 4.40, 6.24 (zn), 17.28 (zn)
kogoś bardzo drogiego Kṛṣṇie, 12.20
Kṛṣṇa jako, 10.34
odpowiednio do trzech *gun*, 17.2-4
Wiara
polecana we wszystkich pismach wedyjskich, 17.28
ślepa nie przynosi pożytku, 17.2
w czystej dobroci, 17.3
w ignorancji, 17.13
w Kṛṣṇę i duchowego mistrza objawia wiedzę, 6.47
w Kṛṣṇę, podzielona na trzy etapy, 9.3
w Kṛṣṇę i *Vedy*, 2.6, 3.31, 4.9, 5.17, 12.2
w półbogów umacniana przez Kṛṣṇę, 7.21 (zn)
w słuchanie *Gity*, 8.28, 18.71
w służbę oddania, 4.39, 9.3 (zn)
stworzona przez towarzystwo wielbicieli, 9.3
zgodna z pozycją serca, 17.3
Wieczność
realizowana przez połączenie się z Brahmanem, 12.5
Ved i świadomości Kṛṣṇy, 3.31
uwarunkowania żywej istoty, 7.14
jīvy i duchowego świata, s.15-16
tego, co istnieje, potwierdzona, 2.16
służby oddania, s.15-16, 9.2, 13.8-12
zarówno duchowej, jak i materialnej natury, 7.14
Wiedza
bezużyteczna, jeśli skażona egoizmem, 6.2
Brahman jako skoncentrowana, 13.18
czyni ofiarę transcendentalną, 4.33
dająca zrozumienie transmigracji duszy, 2.13, 15.10 (zn)
daje grzesznikom możliwość przepłynięcia oceanu nieszczęść, 4.36
daje postrzeganie i radość jaźni, 4.38, 9.2 (zn)
daje wizję równości wszelkiego stworzenia, 4.36
daje wyzwolenie, 2.6, 2.14, 4.9, 4.38
doskonała, kiedy ktoś jest bez przywiązań, bez pragnień, etc., 2.57, 4.19

Wiedza
doskonałośc i cel. 2.41, 2.46, 4.33, 4.35, 6.2, 13.24, 16.24
dotycząca jaźni i Kṛṣṇy. 4.43, 13.3 (zn)
jako cecha *bramina*, 18.42
jako ciało, znawca, *vijñānam*, 13.19 (zn)
jako dojrzały owoc wszelkiego mistycyzmu, 4.38
jak doskonałość religii, wieczna i radosna, 9.2 (zn)
jako droga do postrzegania Duszy Najwyższej, 2.20, 2.41
jako *jñānam* i *vijñānam*, 3.41
jako lampa niszcząca ciemność ignorancji, 10.11 (zn)
jako najwyższa, najprzedniejsza w *Gīcie*, s.13, 1.1, 4.1
jako realizacja, 2.71, 6.37
jako rezultat *buddhi-yogi*, 2.39
jako środek oczyszczający, wiodący do miłości, 4.10
jako *śruti*, słuchanie, 15.19
jako temat rozdz. IV, s.211-266
jako *vipaścit*, w relacji do duszy, 13.19
jako wzniosła i czysta, 4.38, 9.2
jako zrozumienie służby oddania, 13.19
jej drzwi otwarte dla wszystkich, 5.2
jej elementy składowe, 13.8-12 (zn)
jej kultywowanie jako boska cecha, 16.1-3
jej kultywowanie polecane, 12.12
jñāna nie wystarczająca do wyzwolenia, 5.2
konieczna, aby wypełnić cel *Ved*, 2.46
konieczność oczyszczenia i kontrolowania zmysłów, aby móc kultywować, 2.6, 2.14, 2.58, 7.17
Kṛṣṇa jako obiekt, 7.1, 9.17 (zn), 18.65
Kṛṣṇa zna przeszłość, teraźniejszość i przyszłość, 7.26 (zn)
ktoś w doskonałości nazywany *dhīra*, 2.13
ludzie małej wiedzy przywiązani do *Ved*, 2.42-43
Wiedza
najbardziej poufna dana, aby rozważyć, 18.63
najbardziej poufna jako temat rozdz. IX, s.441-493
nie jest wyjaśniana tym, którzy pozbawieni są wyrzeczenia, oddania , etc., 18.67
nie może być wykładana przez kogoś z czterema niedoskonałościami, s.14, 6.32
nie możliwa w materialnym ciele, s.21
niewielu zainteresowanych, 7.3
nikt nie zna Kṛṣṇy, 7.26 (zn)
niszczy wątpliwości, 4.41, 5.17
o bogactwach Kṛṣṇy, 4.35, 10.5, 10.7
o duchu i materii, 2.11, 7.2, 10.4-5
o filozofii *sāṅkhya*, dyskutowana, 2.11-39
o jedności w jakości, różnicy w wielkości, 5.3
o Kṛṣnie jako naczelna zasada w czasie śmierci, 7.30
o wszystkim, 7.2, 8.9
o *yodze* dyskutowana, 2.39-2.72
objawia wszystko jak słońce za dnia, 5.16 (zn)
objawiona na mocy wiary w Kṛṣnę i mistrza duchowego, 6.47
okryta i zniszczona przez żądzę, 3.40-41
okryta przez ignorancję, 2.16, 5.15
oszustów i ateistów, 3.6, 9.12 (zn)
oświetla bramy ciała w *guṇie* dobroci, 14.11 (zn)
Paramātmā jako wiedza, jej przedmiot i cel, 13.18 (zn)
porównana do ognia, 4.19, 4.37
praca wtapia się w, 4.23, 4.33
przekazana Arjunie, 1.46, 2.23, 18.64
przekazana przez mistrza duchowego za pośrednictwem sukcesji uczniów, s.13, 1.43, 4.34 (zn), 5.16, 7.2
przynosi pokój, 4.38, 4.39
rozwija się w medytację, 12.12
rozwinięta w *guṇie* dobroci, 14.6, 14.17 (zn), 18.20

Wiedza
satysfakcja będąca wynikiem, 6.8
spala rezultaty karmiczne czynów mających na celu zysk, 4.19 (zn), 4.37
stworzona przez Kṛṣṇę, 10.4-5, 15.15
w *guṇie* ciemności, 18.22
w *guṇie* pasji, 18.21
w relacji do działania, 2.21, 2.29, 5.2, 5.29, 18.18
w trzech *guṇach*, 14.2, 18.22
ważniejsza od religii, 2.11
ważniejsza w hierarchii od ofiary z posiadłości, 4.33
wiedza materialistyczna, 2.8, 3.33, 6.8, 9.2
zewnętrzne zabiegi, wysiłek, nie konieczne do osiągnięcia, 2.39
związana z podporządkowaniem się, 2.9, 5.16, 6.46, 7.19 (zn)
związana z wedyjskimi pismami świętymi, s.13-14, 4.28, 4.40
Wielbiciele
akceptowani, nawet gdy mają pragnienia, 7.18
automatycznie mają wszystkie dobre cechy, 1.28
bardziej miłosierni niż Kṛṣṇa, 3.29
cechy charakterystyczne, 1.28, 1.44, 2.54-59, 2.70, 5.7, 7.18, 7.27, 10.9 (zn), 12.13-14, 12.15-20, 13.25, 18.51-53 18.54 (zn)
często wyszydzani przez filozofów, 10.11
cztery rodzaje nieczystych wielbicieli osiąga upragniony cel, 7.29
dla niego Ziemia jest jak Vaikuṇṭhy, 18.54
dostarczają przyjemności Kṛṣnie, wykonując Jego polecenia, 1.21-22
Gītā specjalnie przeznaczona dla, 2.12, 4.3
ich towarzystwo, 3.21, 4.17, 6.24, 7.2, 7.17, 7.28, 9.2, 9.13, 9.32, 15.6
Wielbiciele
ich związki z Kṛṣną, 4.11, 7.18, 10.11, 11.14
ich miłosierdzie jako warunek, 2.29, 4.9
ich plany tak dobre jak Kṛṣny, 11.34
ich zajęcia mogą wydawać się być zwykłymi, s.10
ich wizja równości wszystkiego, 6.29, 7.15, 14.22-25, 18.54
jako najwyżej usytuowani transcendentalnie, 2.2, 6.10, 18.66
jako pomocni w słuchaniu *Gīty*, 1.1, 8.28, 18.71
jako pozbawieni samo-interesowności, 8.14
jako *sadhu*, nawet jeśli niewykształceni, 4.9
jako stali towarzysze Kṛṣny, 4.5
jałmużna powinna być dawana, 11.54
jedynie oni w pełni realizują Kṛṣnę, 4.11, 7.3
kąpią się dwa razy dziennie, 12.16
kontrolują swoje działanie, s.10, 2.64, 2.21-22
kontrolują zmysły, 1.15, 2.58
Kṛṣna nie toleruje zniewag wobec, 1.35
Kṛṣna pojawia się specjalnie, aby zadowolić, 4.5, 4.9, 7.3, 7.25
Kṛṣna specjalnie życzliwy dla, 1.36, 9.29, 18.73
Kṛṣna zaspokaja ich potrzeby, 2.70, 9.22
kwiecisty język *Ved* nie niepokoi, 2.53
miłość do Kṛṣny, 3.13, 6.30, 7.18, 11.8
mogą pokonać sen i ignorancję, 1.24
mogą przyjąć wszelkie bogactwa, aby służyć Kṛṣnie, 1.35
mogą służyć jednej z transcendentalnych form, 8.14
mogą stworzyć atmosferę Vṛndāvany, 8.14
muszą uczyć właściwego działania, 3.20
nagradzani odpowiednio do natężenia miłości, 4.11
Nārada jako największy wśród, 10.26

Wielbiciele
neofici przywiązują większą wagę do *arca-murti*, 9.11
nie mogą zaakceptować pseudo-inkarnacji, 8.14
nie mszczą się za doznane zniewagi, 1.35
nie muszą uprawiać *yogi* mistycznej, aby przenieść się do nieba duchowego, 12.6-7
nie odczuwają niedoli materialnych, 5.26
nie pragną duchowych planet ani wyzwolenia, 8.14
nie są wprowadzani w błąd przez błędne komentarze *Gity*, 11.51
nie zainteresowani oglądaniem formy kosmicznej, 11.48, 11.49, 11.50, 11.54
niechęć do zadowalania zmysłów, 6.14, 13.8-12
nigdy nie giną, 9.31
nigdy nie upadają, 9.34
obojętni wobec pieniędzy i własności, 1.35, 4.21-22, 7.20, 12.16, 12.18-19 (zn)
obojętni wobec rytuałów, 2.52, 9.28
obojętni wobec zaleceń, co do momentu opuszczenia ciała, 4.29, 8.23, 8.24, 8.27
określani jako półbogowie, 11.48
osiągają najwyższą siedzibę, 7.23 (zn), 8.13, 18.56
osiągają spokój, 2.70, 5.12 (zn)
osiągają wyzwolenie, 4.9, 5.26
poddani są procesowi oczyszczenia, 7.16
poświęcają wszystko dla Kṛṣṇy, 4.25
przyciągani do ruchu *saṅkīrtana* pana Caitanyi, 4.8
ryzykują swoim życiem, aby szerzyć świadomość Boga, 11.55
są przyjaciółmi wszystkich, 5.7, 6.32, 11.55, 12.15
skontrastowani z dążącymi do korzyści *yogīs*, 6.32
spełniają ofiary w różny sposób, 3.13
spragnieni, aby widzieć Kṛṣṇę we Vṛndāvana, 4.8
Wielbiciele
transcendentalni do czterech *varṇas*, 4.13
transcendentalni wobec pomyślnego i niepomyślnego, 12.17-19
transcendentalni do trzech *guṇ* natury, s.10
transcendentalni do wszelkiego rodzaju przywiązania, 2.64
troszczą się o uwarunkowane dusze, 7.28, 10.17
trzy klasy, 9.3
uwalniani od grzechu przez ofiarowanie pożywienia Kṛṣṇie, 3.13
uważają, że strapienia są łaską Kṛṣṇy, 12.13-14
uważani za świętych, pomimo wstrętnych czynów, 9.30 (zn)
w razie potrzeby nigdy nie zwracają się do półbogów, 7.20, 7.22
widzą Kṛṣṇę wszędzie, 9.11
wiedza o Kṛṣṇie, 4.4, 4.5, 7.1, 7.17, 7.29, 10.2, 10.3, 10.19, 11.36, 13.19
wymieniają bogactwa z Kṛṣṇą, 14.27
z innych planet mogli oglądać formę kosmiczną, 11.47
zaabsorbowani w służbę dla Kṛṣṇy, 1.24, 6.30 (zn), 7.19, 8.2, 8.14, 9.11
zainteresowani tylko dwuręką postacią Kṛṣṇy, 9.13, 11.49, 11.55
zajęcie Mahārāja Ambarīṣy uważane za zajęcia czystego, 6.18
zamieszkują w świętych miejscach, 6.12
znajdują przyjemność w dyskutowaniu o bogactwach Kṛṣṇy, 10.19
zwolenieni od wszelkich zobowiązań przez Mukundę, 1.41
(*Zob. również* Mędrcy, Mistrz duchowy, Vaiṣṇavas)
Woda
forma kosmiczna adresowana jako, 11.39
dostarczana przez półbogów, 3.11, 3.12
jako deszcz będący rezultatem ofiary, 3.14

Woda
jako jeden z pięciu wielkich elementów, 13.6-7
jako jedna z ośmiu oddzielonych energii, 7.4 (zn)
Kṛṣṇa jako jej smak, 7.8
Kṛṣṇa jako ocean, 10.24
Kṛṣṇa przyjmuje, 9.26 (zn)
powstaje z ognia, wytwarza ziemię, 2.28
żywe istoty znajdują się w, 14.4
Wojna
cykl powtarzających się narodzin i śmierci nie może być zachętą do, 2.27
demony przyczyną, 16.16
konieczne, kiedy zawodzą argumenty, 3.20
nieuchronna, aby utrzymać ład i porządek, 2.27
powodowana przez niepożądaną populację, 1.40
przemoc dozwolona w czasie, 2.30
transcendentalna dla *kṣatriyas*, 16.5
wszelkie próby poczynione dla uniknięcia, 3.20
Wolność
od wątpliwości i złudzenia stworzona przez Kṛṣṇę, 10.4-5
kobiety i dzieci nie posiadają, 16.7
Kṛṣṇy do działania w każdy sposób, 4.7
możliwa tylko przez zrozumienie Kṛṣṇy, 7.14
od nieszczęścia i niedoli przez osiągnięcie *samādhi*, 6.20-23
od złudzenia, prestiżu, żądzy, etc., 15.15 (zn)
Współczucie
Arjuny nie stosowne dla Āryan, 2.2, 2.36
Kṛṣṇy niszczy ignorancję, 10.11
jako wiedza, definicja, 13.8-12 (zn)
jako cecha boska, 16.1-3
dla wiecznej duszy, 2.1
dla ciała, 2.1
Współdziałanie
nie ma szczęścia bez, 3.30
z Najwyższym, s.11-12
Wszech-przenikający
Arjuna pyta o, 10.16 (zn)
forma kosmiczna jako, 11.38, 11.40
jako aspekt Duszy Najwyższej, 13.14 (zn)
Kṛṣṇa jako, s.5, 8.22 (zn), 9.4 (zn), 18.46 (zn)
Kṛṣṇa jako wszech-przenikające piękno, 10.12-13
obecny równocześnie we Vṛndāvana, 9.11
poprzez rozmaite energie, 7.7-8
Viṣṇu jako, 6.31
żywe istoty jako, 2.24
(*Zob. również* Brahmajyoti, Brahman)
Wszechświat, *Zob.* Niebo duchowe, Wszechświat materialny
Wszechświat duchowy, *Zob.* Niebo duchowe
Wszechświat materialny
analizowany przez dwadzieścia cztery elementy, 13.25
Arjuna dopytuje się o, 8.1
czczony jako forma Kṛṣṇy, 9.15
cztery nieszczęścia obecne wszędzie, s.19-20, 2.51, 8.16 (zn), 9.33
demoniczne teorie dotyczące, 16.8
drzewko oddania przebija się przez jego okrycie, 10.8
jako kombinacja *kṣetra* i *kṣetrajña*, 14.3
jako kosmiczna forma Kṛṣṇy, 8.4
jako manifestacja Brahmana, 5.10
jako manifestacja trzech *guṇ*, 5.10
jako odbicie duchowego wszechświata, s.20, 7.19, 15.1, 18.62
jako szansa powrotu do Boga, 3.10
jako tymczasowa energia, s.13, 7.4, 9.33
jako zaledwie jedna czwarta część stworzenia, s.22
jego czas trwania analizowany w *yugach* i *kalpach*, 8.17
kompletny w sobie, s.13
Kṛṣṇa jako ojciec, matka i dziadek, 9.17 (zn)
Kṛṣṇa jako rządząca zasada, 7.30, 9.6
Kṛṣṇa jego jedynym sanktuarium, 11.38

Wszechświat materialny
Kṛṣṇa jego źródłem i zanikiem, 7.6 (zn), 9.8 (zn), 10.8 (zn)
manifestuje się na bazie energii duchowej, 7.6
nazywany jarzmem życia seksualnego, 3.39
niepomyślne aspekty, s.20, 2.51, 2.56, 7.4, 10.3
ogrzewany przez promieniowanie Kṛṣṇy, 11.19
podtrzymywany przez żywą istotę, 7.5
porównany do drzewa banyanowego, s.20, 15.1-4
porównany do oceanu niewiedzy i pożaru leśnego, 4.36
porównany do wody w odcisku cielęcego kopytka, 2.51
prasādam neutralizuje ujemny wpływ, 3.14
przeniknięty i utrzymywany przez Kṛṣnę, 9.4 (zn), 9.6 (zn), 10.42 (zn)
przeniknięty przez Garbhodakaśāyī Viṣṇu, 7.4, 9.8
rozwija się odpowiednio do Paramātmy, 7.6
różne wszechświaty w stworzeniu, s.21, 10.6, 15.2
stworzony, aby zadowolić żądzę, 3.37
stworzony dla ofiary, 3.10
Viṣṇu jako dusza wewnątrz, 5.4
w relacji do Kṛṣṇy dyskutowany, 9.10
wchodzi w naturę Kṛṣṇy z końcem millenium, 8.7 (zn)
wiele tysięcy widzianych w ciele Kṛṣṇy, 11.13
wszystkie istoty omylne, 15.16 (zn)
wydychany przez Mahā-Viṣṇu, 9.8
zawiera triliony planet, słońc, etc., s.22
Wyrzeczenie
aby żyć na koszt innych nie pochwalane, 3.8
Arjuna zapytuje o, 5.1, 18.1 (zn)
bezużyteczne bez wiary w Najwyższego, 17.28 (zn)
demoniczne, kiedy surowe, 17.5-6
Wyrzeczenie
działania, 2.51, 4.41, 5.3, 5.13, 18.2 (zn)
jako boska cecha, 16.1-3
jego doskonałość jako temat rozdz. XVIII, s.789-861
jako droga do osiągnięcia spokoju umysłu, 12.12
jako krok do wyzwolenia w *sannyāsa*, 2.15
jako kwalifikacja braminiczna, 18.42
jako niekompletne bez świadomości Kṛṣṇy, 3.4, 5.2 (zn), 5.6, 6.10
jako służenie Kṛṣṇie, *braminom*, etc., 17.14
jako warunek dla tych, którzy chcą zrozumieć wiedzę transcendentalną, 18.67
jego rezultaty osiągnięte przez samokontrolę, 18.49 (zn)
jako wiedza, zdefiniowane, 13.8-12 (zn)
kogoś drogiego Kṛṣṇie, 12.17
Kṛṣṇa jako mistrz, 18.78
lepsze niż wiedza i medytacja, 12.12
mowy, 17.15 (zn)
niekonieczne w służbie oddania, 9.14
odpowiednio do trzech *guṇ*, 17.8-10, 17.13-19
powinno być ofiarowane Kṛṣṇie, 9.27
pracy dobrej dla wyzwolenia, 3.2
stadium najwyższej doskonałości, 18.49 (zn)
sztuczne, 2.63
tym samym, co oddanie i *yoga*, 5.7, 6.2
umysłu, 17.16 (zn)
w dobroci, dla zadowolenia Kṛṣṇy, 17.17
w ignorancji, aby zniszczyć jaźń albo innych, 17.19
w pasji niestabilne, 17.18
w stosunku do ciała, 17.14 (zn)
wymaga świadomości *īśāvāsyā*, 5.2
Wytrwałość, jako wiedza, definiowana, 13.8-12 (zn)
Wyzwolenie (*mukti*)
bhakti kontynuowana po, 18.55
czysty wielbiciel nie pragnie, 8.14

Wyzwolenie (*mukti*)
dawane przez Mukundę, 1.41
definiowane, s.11, 18.55
dla demonów i ateistów nie ma nadziei na, 9.12 (zn)
dla kogoś, kto zna trzech Viṣṇu, 7.4
duchowe ciało manifestuje się po, 15.7
dusza może pozostać w *brahmajyoti* albo pójść na Vaikuṇṭhy, 2.24
impersonalistyczne teorie, 2.12, 2.39, 3.19, 6.20-23
indywidualność zachowywana po, 2.13, 2.23, 2.39, 5.16, 6.20-23, 18.55
jako *brahmi sthitiḥ*, 2.72
jako cel pomyślnych czynności, 6.40
jako wolność od energii materialnej, 7.5
jako wrota do wiecznego życia z Kṛṣṇą, 2.13
jeszcze w tym ciele materialnym, 5.13
jñāna (wiedza) nie wystarczająca do, 5.2
konieczne, aby znać przeszłość, teraźniejszość i przyszłość, 7.26
kwalifikacje do, 2.6, 2.15, 2.68, 16.5
nie dla tych, którzy przywiązani są do świata, 15.1
nie możliwe w *guṇie* pasji, 14.7
od materialnej niewoli cechą charakterystyczną Āryan, 2.2
od śmierci przez schronienie się w Kṛṣṇie, 7.29
osiągnięte przez starożytnych mędrców, 4.15
po osiągnięciu nieba duchowego, 15.6
przez bycie zabitym przez Kṛṣṇę, 11.55, 16.20
przez *haṭha-yogę*, 5.27-28 (zn)
przez miłosne przywiązanie do służby dla Vāsudevy, 5.2
przez oczyszczenie umysłu, 3.11, 6.5, 6.20-23, 18.56
przez ofiarę, 3.11, 4.32 (zn), 5.26, 16.1-3
Wyzwolenie (*mukti*)
przez podporządkowanie się Kṛṣṇie, 7.5, 13.18
przez poznanie, czym jest działanie i bezczynność, 4.16, 4.18
przez poznanie natury Kṛṣṇy, 4.9, 10.3
przez pracę w *buddhi-yodze*, 2.39
przez pragnienie, aby służyć Kṛṣṇie, 9.1
przez służbę dla wielbicieli, 7.28
przez spokój umysłu, 4.21, 5.19
przez świadomość więzi z Kṛṣṇą, 5.25
przez utożsamienie się z Brahmanem, 6.27 (zn)
przez wiedzę, 2.6, 4.22, 4.37, 5.17, 7.7, 13.24, 13.35 (zn)
przez wyrzeczenie się działania, pracy, 2.31, 2.39, 2.47, 3.9, 3.31, 4.18, 4.35, 5.2-3, 5.11, 5.25, 9.28, 16.1-3
przez zaakceptowanie autorytetu *Ved*, 4.9
sannyāsa jak krok ku, 2.15
Śiva zapewnia, że tylko Viṣṇu może przyznać, 7.14
trudne do osiągnięcia, 4.9, 7.14
w jedności w duchowym świecie, 15.16
wielbicieli, 2.63, 4.29, 5.26
wszystkie środki powinny zostać użyte dla osiągnięcia, 3.12
zniweczone przez cykl czynności, 2.27

Y

Ya eṣāṁ puruṣaṁ sākṣād ātma-prabhavam īśvaram, wersy przytoczone, 6.47
Yā vai sādhana-sampatti-puruṣārtha-catuṣṭaye, wersy przytoczone, 12.6-7
Yac-cakṣur eṣa savitā sakala-grahāṇām, wersy przytoczone, 4.1
Yadābadhi mama cetaḥ kṛṣṇa-padāravinde, wersy przytoczone, 5.21
Yādava, Kṛṣṇa adresowany jako, 1.41-42
Yajña, *Zob.* Ofiara
Yājñavalkya

Yājñavalkya
jako jeden z głównych filozofów, 9.2
zacytowany, 6.13-14
Yajñeṣu paśavo brahman hanyante satataṁ dvijaiḥ, wersy przytoczone, 2.31
Yajñeśvara, 4.11
Yajño vai viṣṇuḥ, przytoczenie, 3.9
Yajur-veda
emanuje z Kṛṣṇy, 3.15
jako jedna z czterech *Ved*, 11.48
Kṛṣṇa jako, 9.17
Yakṣas
ci, którzy czczą upiory i duchy mogą stać się, 9.2
czczeni w uwarunkowanym stanie, 17.28
Kṛṣṇa jako Kuvera pomiędzy, 10.23
oglądają formę kosmiczną w zdumieniu, 11.22
Yāma, w *aṣṭāṅga-yoga*, 5.27-28, 5.29
Yaṁ śyāmasundaram acintya-guṇa-svarūpam, wersy cyowane, 6.30
Yaṁ yaṁ vāpi smaran bhāvaṁ tyajaty ante kalevaram, wersy cytowane, s.23
Yamadūtas, jako urzędnicy Kṛṣṇy, 18.25
Yamarāja
Kṛṣṇa jako, 10.29 (zn)
należy go naśladować, 4.16
Yamunā, jako święta rzeka, 6.11-12
Yamunācārya, cytowany, 2.60, 2.62, 5.21, 7.15, 7.24
Yānti deva-vratā-devān pitṛn yānti pitṛ-vratāḥ, wersy przytoczone, s.19
Yas tv ātma-ratir eva syāt, wers cytowany, 18.47
Yasmin vijñate sarvam eva vijñatam bhavanti, wers przytoczony, 7.2
Yasya brahme ca kṣatram ca ubhe bhavata odanaḥ, wersy przytoczone, 11.32
Yasya prasādād bhagavad-prasādaḥ, wersy przytoczone, 2.41
Yasyājñayā brahmati sambhṛta-kāla-cakraḥ, wersy przytoczone, 4.1
Yasyāsti bhaktir bhagavaty akiñcanā, wersy cytowane, 1.28
Yasyātma-buddhiḥ kuṇape tri-dhātuke, wersy przytoczone, 3.40
Yaśodā
jako opiekunka Kṛṣṇy, 1.15
Kṛṣṇa zstępuje jako syn, 6.47
Yaśoda-nandana, znaczenie imienia, 1.15
Yat-pāda-pāṅkaja-palāśa-vilāsa-bhaktyā, wersy cytowane, 5.26
Yat-tīrtha-buddhiḥ salile na karhicit, wersy cytowane, 2.40, 3.40
Yataḥ pravṛttir bhūtānām, wers przytoczony, 12.11
Yatanto'py akṛtātmanaḥ, jako gimnastyczni *yogīs*, 15.11
Yato vā imāni bhūtani jāyante yena jātāni jīvanti yat prayanty abhisaṁviśanti tad brahma tad vijijñāsasva
wersy przytoczony, 7.10
wers cytowany, 13.17
Yatra kva vābhadram abhūd amuṣya kiṁ, wersy cytowane, 2.40, 3.5, 6.40
Yatra kvapi niṣadya yādava-kulottamasya kaṁsa-dviṣaḥ, wersy przytoczone, 2.52
Ye indrādy-aṅga-tayāvasthitaṁ yajñaṁ sarve-svaraṁ viṣṇum, wersy przytoczone, 3.14
Yesāṁ tvanta-gataṁ pāpaṁ janānāṁ puṇya-karmaṇām, wersy przytoczone, 6.45
Yo brahmāṇaṁ vidadhāti pūrvaṁ yo vai vedāṁś ca gāpayati sma kṛṣṇaḥ, wers przytoczony, 10.8
Yo' sau sarvair vedair gijate, przytoczenie, 15.15
Yo vā etad aksaraṁ gārgy aviditvāsmāl lokat praiti sa kṛpaṇaḥ, wers przytoczony, 2.7
Yo' yaṁ tavāgato deva-samipaṁ devatā-gaṇaḥ sa tvam eva jagat-sraṣṭa yataḥ sarva-gato bhavan, wers przytoczony, 11.40
Yo 'yaṁ yogas tvayā proktaḥ sāmyena madhusūdana, wersy cytowane, s.25
Yoga
Arjuna powinien uzbroić się w, 4.42
bezużyteczna, jeśli pozostaje egoizm, 6.2
bóle uśmierzone przez praktykę, 6.17 (zn)

Yoga
definiowana przez słownik wedyjski, 2.39
determinacja w, 6.24
doskonałość w świadomości Kṛṣṇy, 2.61 (zn), 6.14-15, 6.41, 6.47, 7.1, 12.2
Indra i Viṣṇu wielbieni przez, 8.2
jako kontrola umysłu, 2.48, 6.5, 6.36
jako *sanātana-yoga*, dwa podziały dyskutowane, 4.43
jako środek do połączenia się z Najwyższym, 6.3 (zn), 6.46
jako środek do poznania Kṛṣṇy w pełni, 7.1
jako środek do przeniesienia duszy na inne planety, 12.6-7
jej praktyka nigdy nie idzie na próżne, 6.43
jej znaczenie w chwili śmierci, 8.10
Kṛṣṇa jako mistrz, 18.75 (zn)
nauka o niej przekazana bogu Słońca, 4.1
nie może być praktykowana przez sztuczną wstrzemięźliwość, 6.16
nie możliwa dla zwykłego człowieka w Kali-yudze, 6.1, 6.33, 6.37
nie możliwa w wielkich miastach, 6.12
niepraktyczna i niemożliwa dla Arjuny, s.25, 6.33 (zn)
osiągana, kiedy materialne pragnienia zarzucone, 6.3
osiągana przez kogoś usytuowanego w Transcendencji, 6.18
ośmiostopniowy system, 4.28, 6.1, 6.3, 6.6, 6.37, 6.40
porównana do drabiny, 6.3
praktykowana dla *siddhis* (doskonałości), 4.28, 6.20-23
prowadzi do *samādhi*, 6.20-23
przeszkodami w jej uprawianiu: jedzenie, spanie, obrona i łączenie się w pary, 6.17
realizacja Paramātmy w, 6.6, 6.13-14
religia i filozofia we wzajemnej zależności, 3.3

Yoga
seks powinien być unikany w, 6.13-14
sposoby medytacji, kontroli oddechu, 4.27, 5.27-28 (zn), 6.11-12, 6.13-14, 8.10, 8.12
system Patañjalego dyskutowany, 4.26
sztuczne pozy nie pomagają, 3.43
tym samym, co wyrzeczenie, 6.2
w powiązaniu z pracą, 2.39, 2.50
wiedza o niej dyskutowana, 2.39-72
wykonywanie poleceń Kṛṣṇy jako, 2.48
(*Zob. również Bhakti-yoga, Jñāna-yoga, Karma-yoga*, etc.)
Yoga-māyā, Kṛṣṇa okryty przez, 7.25, 10.17, 11.52
Yoga-sūtra
cytowana, 6.20-23
poleca medytację o Viṣṇu, 2.61
Yoga-yajña, przez praktykowanie różnych systemów, 4.28
Yogārūḍha
jako doskonałość w systemie *yogi*, 18.49
jako najwyższy szczebel drabiny *yogi*, 6.3
Yogārurukṣa, jako początek drabiny *yogi*, 6.3
Yogāt calita-mānasaḥ, jako zboczenie ze ścieżki transcendentalnej, 6.37
Yogeśvara
Kṛṣṇa jako, 11.4 (zn), 18.78
znaczenie zwrotu, 11.4
Yogeśvaram, jako siła mistyczna Kṛṣṇy, 9.5
Yogī
Arjuna zapytuje o przeznaczenie tego, który upada, 6.37-39
automatycznie przyciągany do zasad *yogi*, 6.44
cztery *āśramy* pomagają stać się doskonałym, 4.26
doskonałość w świadomości Kṛṣṇy, s.25, 4.25, 6.15, 6.47 (zn)
głosi znaczenie świadomości Kṛṣṇy, 6.32
jako pośrednio świadomy Kṛṣṇy, 6.10

Yogī
jako ten, który pracuje dla ogółu, nie dla wybranej części, 6.1
jako symulant, 3.6
jako najszczerszy przyjaciel wszystkich, 6.32
jego przeznaczenie, kiedy upada ze ścieżki transcendentalnej, 6.41-45
jego wyzwolenie trudne i tymczasowe, 4.9
jeśli działa za pomocą ciała, to tylko dla oczyszczenia się, 5.11
kieruje się osobistą satysfakcją, 6.1
koncentruje umysł na formie Śyāmasundary, 6.47
kontrola zmysłów przez, 2.58, 5.22-23, 6.2, 6.18, 6.20-23
Kṛṣṇa adresowany jako, 10.17 (zn)
kwalifikacje niezbędne dla osiągnięcia *yogi*, 6.18
mieszka w świętym miejscu, 6.12
może opuścić ciało w wybranym przez siebie momencie, 8.24
nagradzany przez Kṛṣṇę, 4.11
nie dąży do poprawy zdrowia, 6.15
nie może osiągnąć sukcesu bez świadomości Kṛṣṇy, 6.36
nie może zrozumieć Kṛṣṇy, 7.3
nie powinien spać czy jeść zbyt dużo ani zbyt mało, 6.16 (zn)
nie przyciągany przez rytualistyczne zasady, 6.44
nieszczęśliwy z powodu niespełnienia pragnień, 2.70
osiąga szczęście, kiedy jego umysł pogrążony w Kṛṣṇie, 6.27
po wielu narodzinach osiągają cel, 6.45 (zn)
przedłuża życie praktykując *kumbhaka-yogę*, 4.29
skłonny do gimnastyki, 15.11
skontrastowany z wielbicielami, 6.32
traci czas na fantasmagoriach, 2.61
usytysfakcjonowany wiedzą, 6.8
widzi kamienie, głazy czy złoto jako to samo, 6.8
widzi wszystkie istoty w Kṛṣnie, Kṛṣnę we wszystkich istotach, 6.28, 6.32
Yogī
wielbi Kṛṣnę i pozostaje w Nim, 6.31
wielbi półbogów i składa ofiary, 4.25 (zn)
większy niż asceta, empiryk czy karmita, 6.46 (zn)
wskazówki, jak medytować, 6.11-12
zawsze widzi Paramātmę w sercu, 2.61, 6.30
(*Zob. również* Paramātmāvādī)
Yoginām api sarveṣām mad-gatenāntarātmanā, wers cytowany, 18.1, 18.75
Yudhāmanyu, wymieniony przez Duryodhanę jako wielki wojownik, 1.6
Yudhiṣṭira
jego zwycięstwo pewne, 18.78
dmie w swoją konchę, 1.18
jako prawy król, 10.27
on i osoby religijne zostaną wprowadzone na tron przez Kṛṣnę, 1.1
Yugas
cechy charakterystyczne i czas trwania, 4.1, 8.17
tysiąc składa się na jeden dzień Brahmy, 8.17 (zn)
Yukta, jako doskonały proces dla osiągnięć transcendentalnych, 6.18
Yukta-vairāgya, wyjaśniona jako wyrzeczenie się owoców działania, 9.28
Yuyudhana, wymieniony przez Duryodhanę jako wielki wojownik, 1.4

Z

Zabijanie zwierząt
Buddha położył kres, 4.7
jako cecha wyróżniająca demony, 16.9
krów zabijanie najbardziej występne, 14.16
nie ma żadnej potrzeby, 2.19, 16.1-3
tłuszcz można otrzymać z mleka, 17.8-10
w *guṇie* ignorancji, 14.16

Zabijanie zwierząt
w ogniu ofiarnym nie uchodzi za przemoc, 2.31
wpływa na *karmę*, 14.16
Zadowalanie zmysłów
Arjuny odmowa walki oparta na, 2.39
jako czynność materialnego ciała, 2.70, 14.22-25
jako demoniczne zajęcie, 2.42-43, 2.69, 3.6, 3.12, 16.9, 16.11-12 (zn)
jako próżne życie, 3.16, 3.28 (zn), 5.21-22
jako przyczyna pracy i niewoli, 2.39, 3.34, 4.14, 4.30, 5.22, 13.2
jako symptom przywiązania, 2.56
jego duch powszechny od długiego czasu, 3.34
jego źródłem umysł, 2.55
kiedy zakończone, pojawia się możliwość realizacji, 2.45
kompletna wiedza wolna od, 4.19
ludzie pochłonięci, 2.29, 5.2
mędrcy unikają, 6.2, 6.4 (zn)
niebezpieczne, nawet jeśli regulowane, 2.59, 3.34
niszczy spokój, 2.71, 5.12
odradzane, 2.62, 3.10, 6.25
ograniczenie, 2.59, 4.26, 4.32
powoduje reakcje, 2.38
praca wolna od, 2.40, 6.17
rezultaty, 18.34
uwolnienie się od, 2.45, 4.18
Vedy studiowane w celu, 2.42-43, 3.26
w *guṇie* pasji, 14.7, 14.12
wielbiciel może zmienić jego wektor, 2.67
wielbienie przywódców w celu, 4.12
wyklucza *samādhi*, 2.44
wynikające z niego szczęście wrogiem, 3.39
wyrzeczenie się, 13.8-12 (zn)
Zadowolenie
jako cecha charakterystyczna wielbiciela, 12.13-14
przez pożywienie w *guṇie* dobroci, 17.8-10 (zn)
stworzone przez Kṛṣṇę, definicja, 10.4-5 (zn)
umysłu, 17.16
Zapłodnienie, proces zapłodnienia, 8.3
Zarozumiałość, jako cecha demoniczna, 16.4
Zazdrość
Arjuna nigdy nie jest zazdrosny o Kṛṣnę, 9.1
dyskwalifikuje kogoś do komentowania *Gity*, 9.1
jako charakterystyczna cecha materialisty, 12.15
jako przyczyna lekceważenia świętych nauk, 3.22
jako przyczyna wyszydzania Kṛṣny, 9.12
kogoś pracującego w pasji, 18.27 (zn)
Kṛṣna nie jest zazdrosny o nikogo, 9.29
ktoś drogi Kṛṣnie nie ulega, 12.13-14
nieobecna w prawdziwym *yogīnie*, 4.22, 6.32
o Kṛṣnę i *Gitę*, 2.12, 3.31, 7.15, 16.18, 18.67, 18.71
przyczyną niższego urodzenia, 16.19
święte nauki powinny być stosowane bez zazdrości, 3.31
wiedza nie może być wyjawiona komuś, kto jest zazdrosny o Kṛṣnę, 18.67
wolność od zawiści jako boska cecha, 16.1-3
wykorzeniona przez zrozumienie Duszy Najwyższej, 12.4
Ziemia
jako jedna z ośmiu oddzielonych energii, 7.4 (zn)
jako jeden z pięciu wielkich elementów, 13.6-7
Kṛṣna jako jej oryginalny zapach, 7.9 (zn)
stworzona z wody, 2.28
Złudzenie, *Zob. Māyā*
Zmysły
Arjuna całkowicie kontrolował, 2.6
Arjuny wysuszone przez żal, 2.8
Dusza Najwyższa ich źródłem, 13.15 (zn)
fałszywe ego oszałamia na skutek niewłaściwego użycia, 3.27
ich czynności tymczasowe, 3.28

Zmysły
ich kontakt z obiektami przyczyną cierpienia, 5.22 (zn)
ich siły nakreślone, 5.23
ich sługa nazywany *godāsą*, 6.26
ich zadowalanie czymś ostatecznym dla demonów, 16.11-12 (zn)
jako część drzewa banyanowego, 15.1, 15.2
jako funkcje *prāṇa-vāyu*, 4.27
jako instrumenty do zaspokajania pragnień, 13.21
jako jeden z zasadniczych grubych elementów stworzenia, 7.4
jako siedziba i ujście dla żądzy, 3.40-42
jako podstawa i przyczyna działania, 18.13-14, 18.18
jako przyczyna i element konstytuujący ciało, 13.6-7, 13.21, 15.9
jaźń raduje się poprzez transcendentalne zmysły, 6.20-23
jaźń transcendentalna do, 3.43, 5.8-9
kontrolowane przez Mahārāja Ambarīṣę, 2.61, 6.18
kontrolowanie, 2.60-61, 2.64, 3.3, 3.7, 4.29, 5.7 (zn), 5.26, 6.24, 12.4, 13.8-12, 18.33
Kṛṣṇa daje przyjemność, 1.15, 1.32-35
Kṛṣṇa jako kontroler, 1.15, 1.21-22, 13.3
ktoś jest szczęśliwy, jeśli toleruje impulsy, 5.23
ktoś, kto rozkoszuje się nimi, żyje na próżno, 3.16
mogą zgubić inteligencję, 2.60, 2.67
język jako najbardziej trudny do kontrolowania, 13.8-12
nie mogą być kontrolowane sztucznie, 2.62, 2.68
nie mogą dostrzec ani zrozumieć Kṛṣny, 6.8, 7.3, 9.4, 10.19, 11.4, 13.16
nie mogą dostrzec wszystkich gwiazd, s.21
niewytłumaczalne przez impersonalistów, 1.15
oczyszczenie przez *bhakti-yogę*, 6.23, 12.9
ofiara ze, 4.26-27, 4.30
opisane jako silne i porywcze, 2.60
porównane do koni ciągnących wóz ciała, 6.34
porównane do odnóży wciąganych przez żółwia, 2.58
porównane do węży, 2.58, 3.42, 18.54
przeszkodą na drodze do realizacji, 3.34
przyciąganie do, 2.62, 3.34, 6.5
szczęście czerpane ze, 2.14, 18.38 (zn)
Śiva i półbogowie podlegają wpływowi, 2.62
tylko zadowalać dla utrzymania ciała, 13.8-12
ujarzmienie ich wymagane dla osiągnięcia spokoju, 4.39
uregulowane w małżeństwie, 4.31
używane tylko dla oczyszczenia, 5.11
w rzeczywistości duchowe, ale teraz okryte, 13.15
wiedza i inteligencja przez ograniczenie, 2.6, 2.68
wielbienie niezamanifestowanego poza percepcją, 12.3-4 (zn)
większość ludzi sługami, 2.58
wyrzeczenie się obiektów zmysłowych przez trans, 5.27-28 (zn)
wyższe od materii, niższe od umysłu, 3.42
zaangażowanie, s.26, 2.58, 2.62, 2.64, 2.67, 5.8-9, 6.18, 8.8
zadowolone przez zadowolenie zmysłów Govindy, 1.32-35
żywe istoty walczą ciężko ze, 15.7 (zn)
Zoomorfizm, w kulcie głupich przywódców, 4.12
Zrozumienie
w *guṇie* dobroci, 18.30
w *guṇie* ignorancji, 18.32
w *guṇie* pasji, 18.31
Związek
Arjuna lęka się, że obraził Kṛṣnę z powodu przyjaźni, 11.41-42

Związek
cechy charakterystyczne kogoś, kto jest drogi Kṛṣṇie, 12.13-14-20
Kṛṣṇa jako rezerwuar wszystkich, 11.14
Kṛṣṇa może być traktowany jako syn, mąż, przyjaciel, etc., 11.44
osiągany przez *mahātmās*, 9.14
pastuszków Vṛndāvany z Kṛṣṇą, 11.8
pomiędzy Arjuną i Kṛṣṇą przemienia się z przyjaźni w podziw, 11.14
pomiędzy *jīvatmą* i *Paramātmą*, 2.22
pomiędzy Kṛṣṇą i wielbicielami, s.4, 1.21-22, 2.46, 7.18, 9.29, 11.41-42
w miłości do Kṛṣṇy, 6.31
w pięciu różnych sposobach służenia, 8.14
z Kṛṣṇą usuwa ignorancję, 2.16
z Kṛṣṇą w duchowym świecie, 4.11
z Kṛṣṇą we wszystkim, 7.19
z Kṛṣṇą znany tylko przez mistrza duchowego, 5.16
zaakceptowany przez Kṛṣṇę, 2.10
zapomnienie spowodowane zmianą ciał, 2.22
zrozumienie powoduje obojętność wobec rytuałów, 2.52
(*Zob. również* Przyjaźń, etc.)
Zwierzęta
człowiek zrealizowany nie widzi różnicy pomiędzy nimi a istotami ludzkimi, 12.4
ich pokora porównywana do pokory wielbicieli, 4.21
ich postęp ewolucyjny nie powinien być powstrzymywany, 16.1-3
ignorancja prowadzi do odrodzenia się w gatunkach, 14.15 (zn)
jedzą resztki ziaren, warzyw, etc., 3.14
ludzie w ogólności oddają się skłonnościom, 7.3
ludzie żyjący poza wszelkimi normami i zasadami porównywani do, 6.40, 7.14
Zwierzęta
na niższych gałęziach drzewa banyanowego, 15.2
nie ma żadnej potrzeby, aby je zabijać, 16.1-3
nie są narażone na grzech zabijając inne zwierzęta, s.14
nie są zdolne do rozumienia, 14.16
rodzinne przywiązanie znajdujemy również wśród, 2.7
składane w ofierze bogini Kalī, 3.12
składane w ofierze otrzymują ludzką formę życia, 2.31
składane w ofierze przez *braminów*, 18.47
zjadane przez ludzi w ignorancji, 6.16

Ż

Żądza (pożądanie, chuć)
demony spętane przez, 16.10-11-12, 16.18-19
demony twierdzą, że jest przyczyną świata, 16.8
drzewa jako symbol, 3.38
jako brama wiodąca do piekła, 16.21
jako przyczyna kultu półbogów, 7.22
jako przyczyna fałszywego ego, 3.40
jako oznaka grzechu, 3.41
jako symbol ignorancji, 3.39
jako wszech-niszczący, grzeszny wróg, 3.37, 3.39
jako wypaczenie miłości do Kṛṣṇy, 3.37, 3.41
jej źródłem Kṛṣṇa, 3.37
jest się jej sługą, jeśli umysł nie jest pokonany, 6.6
może być pokonana w ludzkiej formie, 3.38
nigdy nie zaspokojona, pali jak ogień, 3.39
odpowiednio do nadużycia niezależności, 3.37
okrywa czystą świadomość i wiedzę, 3.39-41
okrywa żywą istotę, 3.38
później przemieniona w gniew, 3.37
przyczyną desygnatów i przywiązań, s.21
przyczyną niewoli w materialnym świecie, 3.37

Żądza (pożądanie, chuć)
rozwija się z przywiązania do przedmiotów zmysłowych, 2.62
surowe pokuty spełniane z powodu, 17.5-6 (zn)
wolność od, 3.38, 3.41, 3.43, 7.1, 7.20, 15.5, 18.51-53
zmysły, umysł i inteligencja jej siedliskiem, 3.40 (zn)
zmysły upustem dla, 3.37
zrodzona z kontaktu z pasją, 3.37
Życie ludzkie, *Zob.* Ludzkie życie
Żywa istota
cztery zasadnicze niedoskonałości, s.14
duch ten sam we wszystkich, 13.20
Dusza Najwyższa jej towarzyszem i doradcą, s.9, 2.20, 13.28
ilość gatunków zawiera się w liczbie 8 400 000, 7.15
jako *aṇu*, atomowych rozmiarów, 5.15, 8.9
jako boska i demoniczna, 16.6 (zn)
jako Brahman, s.5, 8.1, 8.3 (zn), 13.13
jako część Kṛṣṇy, s.7, 2.23, 2.46, 2.71, 3.37, 4.35 (zn), 5.7, 8.3, 9.4 (zn), 15.7 (zn)
jako energia marginalna, 6.2, 8.3, 13.23, 18.78
jako energia wyższa, s.8, s.23, 2.16, 4.35, 6.2, 6.29, 7.5 (zn), 9.17, 15.7
jako podlegająca kontroli Kṛṣṇy, 2.5, 2.13, 2.16, 3.30, 5.15, 7.5
jako indywiduum, s.12, 2.39
jako kombinacja ciała i jego znawcy, 13.27
jako przyczyna radości i cierpienia, 5.15, 13.21 (zn)
jako ruszająca się i nieruchoma, 7.10
jako syn Kṛṣṇy, s.15, 3.15, 7.14
jako świadomość, s.9, 13.5, 13.34 zn)
jako *vijñānam brahma*, 13.13
jej częściowa niezależność, 3.37
jej pamięć porównana z pamięcią Kṛṣṇy, 4.5
jej szczęście w służbie dla Kṛṣṇy, s.18
Żywa istota
jej świadomość wypaczona, s.10, 7.14
jej wiara odpowiednio do *guṇ*, 17.3 (zn)
jej zmysły częścią zmysłow Kṛṣṇy, 1.15
jej zmysły zadowalane proporcjonalnie do zasług, 1.35
każda jest indywidualną duszą, 2.13
konieczność jej wzrostu, 13.27
konstytucjonalna pozycja (*svarūpa*) jako sługa, s.6, s.9, s.15-18, 3.41, 4.17, 6.29, 6.47, 18.73
Kṛṣṇa jako dobroczyńca i życzliwie usposobiony do wszystkich, 5.29
miliony gatunków powstaje z przyjemności zmysłowej, 13.20
myśli, że jest panem i władcą, 5.16, 5.29, 13.22
najwyższy stan doskonałości, 2.46
natura jej uwarunkowania, s.7-8, s.23, 3.10, 4.14, 4.35, 5.15-16, 5.29, 7.14, 7.27, 13.20, 13.22
nie jest właścicielem ani kontrolerem czynności cielesnych, 5.14, 13.21
nie może być bez pragnień i bez zmysłów, 2.71
nie może decydować o swoim przyszłym ciele, s.22
niezamanifestowane, zamanifestowane i niezamanifestowane, 2.28, 8.18-19
nigdy nie jest zabójcą ani zabijana, 2.19 (zn)
nigdy nie rodzi się ani nigdy nie umiera, s.16
nigdy w najwyższym stopniu świadoma, s.9
odpowiedzialna za swoje własne działanie, 4.14
określona jako światło, 2.18
okryta przez pożądanie (żądzę), 3.38-39, 3.40
omylne i nieomylne, 15.6 (zn)
opanowana przez dualizm pragnienia i nienawiści, 7.27
oryginalnie duchowa, czysta, 3.36

Żywa istota
osiąga nieśmiertelność w miłości do Kṛṣṇy, 6.30
porównana do posażera w maszynie, 6.34, 18.61
pragnie przyjemności, s.12, s.18
proces zapłodnienia, 8.3
przenika stworzenie, żyje we wszystkich elementach, 2.24
przenosi koncepcje z ciała do ciała, 15.8 (zn)
odróżniana od Duszy Najwyższej, 2.13
równość jakościowa z Kṛṣṇą, ale nie ilościowa, s.7-8, 2.2, 2.51, 5.14, 7.5
spośród tysięcy jedna próbuje osiągnąć doskonałość, 7.3
spotyka dobro i zło wśród różnych gatunków, 13.22
stworzona odpowiednio do przeszłych czynów, 9.8
sześć podstawowych przemian, 10.34, 15.16
świadoma jedynie swojego własnego ciała, s.9, 13.3
typy uwarunkowanych istot, 14.6
utrzymywane przez Kṛṣṇę, 2.12, 10.39, 13.23
uwikłanie w *guny* natury, s.8, 4.14, 5.14, 7.5, 7.13-14, 13.22, 14.5
walczy ciężko ze zmysłami, 2.45, 15.7 (zn)
walczy z naturą i przedłuża trwanie materialnego wszechświata, 7.5
wszystkie egzystują w Duszy Najwyższej, 13.14
wysyłane na początku stworzenia, 3.10, 9.8
yogin widzi je wszystkie jako równe, 6.32
z natury pełna wiedzy, 5.15
zawsze zmienia ciało, s.9, 2.13, 13.2
(*Zob. również* Dusza, Dusza uwarunkowana, *Jīvātmā*)

"Jako Hindus żyjący teraz na Zachodzie, jestem zasmucony widząc moich rodaków przybywających na Zachód w roli guru i duchowych przywódców. Na nieszczęście, wiele niegodziwych, pozbawionych skrupułów osób przybywa z Indii, demonstruje swoją niedoskonałą i zwykłą wiedzę o yodze, oszukując ludzi swoimi sfabrykowanymi mantrami, i prezentuje siebie jako inkarnacje Boga. Ci, którzy są rzeczywiście obeznani i wykształceni w kulturze indyjskiej, stają się bardzo zatroskani i zaniepokojeni. Z tego więc powodu jestem zawsze podekscytowany widząc publikacje A. C. Bhaktivedanty Swamiego Prabhupādy. Pomogą one bowiem zatrzymać to potworne szulerstwo fałszywych i nieautoryzowanych guru i yoginów, i dadzą one sposobność wszystkim ludziom zrozumieć rzeczywiste znaczenie kultury Wschodu."

Dr Kailash Vajpeye
Dyrektor Sekcji Indyjskiej
The University od Mexico

"Mogę powiedzieć, że w *Bhagavad-gīcie Taką Jaką Jest* znalazłem wyjaśnienia i odpowiedzi na pytania, które zawsze stawiałem odnośnie interpretacji tego świętego dzieła, którego duchową dyscyplinę wielce podziwiam.

Dr. Paul Lesourd
Profesor Honorowy
Katolickiego Uniwersytetu w Paryżu

"Jest to książka najwyższego kalibru. Jasność i precyzja komentarza niezrównana. Każdy, jakiejkolwiek wiary czy filozoficznego przekonania, kto czyta tę książkę z otwartym umysłem, nie może nie doznać zarówno wzruszenia, jak i przejęcia."

Professor Garry Gelade
Profesor Psychologii
Oxford University

Bhagavad-gītā jest powszechnie uznawana za klejnot wiedzy wedyjskiej. Wypowiedziana przez Pana Śrī Kṛṣṇę do Jego zaufanego przyjaciela i wielbiciela, Arjuny, *Gītā* wprowadza nas w naukę o samo-realizacji. Jej siedemset wersetów niesie ze sobą największą doskonałość życia - wyzwolenie z materialnej egzystencji i pogrążenie się w transcendentalnej świadomości.

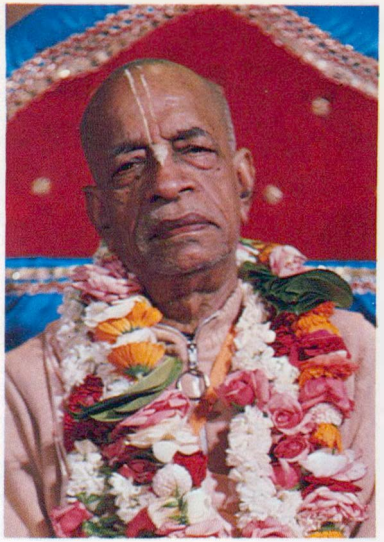

Ta edycja pióra A. C. Bhaktivedanty Swamiego Prabhupādy prezentuje nauki *Gīty* takimi, jakimi były oryginalnie dane, bez najmniejszego śladu zafałszowania czy interpretacji. Zawierając oryginalny sanskrycki tekst, jego łacińską transliterację, polskie ekwiwalenty dla każdego słowa w sanskrycie, tłumaczenie i komentarz, *Bhagavad-gītā Taką Jaką Jest* prezentuje się jako najbardziej kompletny i autorytatywny przekaz tego ponadczasowego, wiecznego świętego pisma, przekaz, który jako jedyny w swoim rodzaju nie próbuje zaciemnić prawdziwego ducha nauk Pana Śrī Kṛṣṇy.

Mahatma Gandhi

"W *Bhagavad-gīcie* znajduję ulgę, której nie mogłem znaleźć nigdzie indziej, nawet w Kazaniu na Górze. Zawsze kiedy tylko ogarnia mnie zniechęcenie i w swojej samotności nie znajduje już żadnego promyka światła, który by mnie oświecił, wtedy sięgam po *Bhagavad-gītę*. Odszukuję wers na chybił trafił i on zawsze przywraca mi uśmiech w tej przytłaczającej mnie tragedii."

Śrī Lal Badadur Shastri
(były premier Indii)

"Jego Boska Miłość A. C. Bhaktivedanta Swami Prabhupāda robi wartościową robotę, a Jego książki są doniosłym wkładem w ocalenie ludzkości."

ISBN 0-89213-040-7